

Selye

M. KÖZGAZD. EGYETEM
St. abelt. sz. 5.0.29.816
20

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

HETILAP A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

1930

HATVANÖTÖDIK ÉVFOLYAM.

FŐSZERKESZTŐ

Dr DÁRDAY SÁNDOR

FELELŐS SZERKESZTŐ

Dr VÁMBÉRY RUSZTEM

FŐMUNKATÁRS

Dr TELLER MIKSA

KIADÓ-TULAJDONOS

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1930.

KIADÓ-TULAJDONOS
FRANKLIN-TÁRSULAT

Tartalommutató a Jogtudományi Közlöny 1930. évfolyamához.

I. Általános tárgyú cikkek.

Cikkek.	Lap
Morbus iurisprudentiae? — <i>Dr. Irk Albert</i>	54
A magyar igazságügy. — <i>Sorix</i>	81
Optánspercek. — <i>Dr. König Vilmos</i>	101
A bolettatörvény. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	137
A kormányzó nevében. — <i>Dr. Gábor Gyula</i>	138
Szemle.	
Curia locuta est	18
A Kúria elnökének évniti beszéde	18
Az új igazságügyminiszter rendelete ...	30
Ver sacrum	51
Szaporodtak-e a perek 1913. óta?	79
Rossz pénzügyek, jó igazságszolgáltatás ..	87
A védelem szabadsága	99
Exempla trahunt	107
A bécsi egyetem	143
A pszichoanalízis	151
A halálbüntetés	166
A háború üzlet	187
A jogtudomány.	199
Pekete karácsony	230
A politikai bűncselekmény	230

II. Magánjog.

Cikkek.	Lap
Magánjogunk kodifikálása időszerű-e? — <i>Dr. Schuster Rudolf</i>	1
Végrendelet. — <i>Dr. Ludvig Rezső</i>	2
A családi és öröklési jogi követeléseknek az 1928: XII. tc. szabályai szerint történő átértékelése a bírói gyakorlatban. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	3
Jogszegyleti vita a Magánjogi Törvénykönyv javaslatáról	10
A jelzálogtörvény nyílt kérdései. — <i>Dr. Almási Antal</i>	21
A keretbiztosítéki jelzálogjog átruházása. — <i>Dr. Rapoch Géza</i>	25
Megjegyzések a Magánjogi Törvénykönyv javaslatának az egyesületekre vonatkozó rendelkezéseire. — <i>Dr. Szirmai Zsolt</i> ..	42
A házasság problémája a Kúria gyakorlatában (Törvénykezési Szemle). — <i>Dr. Wiener Miklós Pál</i>	49, 57
A kötelesrésztől való felelősség kérdéséhez. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	70
A lex loci contractus a Kúria joggyakorlatában. — <i>Dr. Kertész István</i>	75, 97
A jelzálogjogról szóló törvény vitás kérdései. — <i>Dr. Sándor Pál</i>	84
Jelzálogjog és tartozék. — <i>Dr. László Márton</i>	105
Az öröklési jogon alapuló pénzkövetelések az örökös csődjében. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i> ..	112
Az ági öröklés múltja és jövője. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	121
A napló-titok szentsége (Törvénykezési Szemle). — <i>Dr. Wiener Miklós Pál</i> ..	133
A napló-titok szentsége (Törvénykezési Szemle). — I. <i>Dr. Halász Aladár</i> . — II. <i>Dr. Wiener Miklós Pál</i>	150
A redintegráció bírói gyakorlatunkban és a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	154
Néhány szó az új jelzálogtörvény gyakorlati hatásáról. — <i>Dr. Gutman Lajos</i> ..	163
Hozzászólásaim a Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslatához a Magyar Jogszegyletben (A kötelesrészt). — <i>Dr. sándorfalvi Pap István</i>	169, 181
Észrevételek a Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslatának az ági öröklést, özvegyi jogot és kötelesrészt szabályozó részeihez. — <i>Dr. Alföldy Dezső</i> 171, 184, 191, ..	202
A magánjogi kényszer fogalmához (Törvénykez. Szemle). — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i> ..	197
A szóbeli végrendelet a mai jogállapot szerint és a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. — <i>Nagy Antal</i>	211
A külföldön kötött ingatlan kötelmi szerződés formája. — I. <i>Dr. Goldberger József</i> . — II. <i>Dr. Kertész István</i>	217
Holtaknyilvánítás. — <i>Dr. Szladits Károly</i> ..	225
A végrendeleti meghagyás lehetetlenülése. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	228

Szemle.

A végrendelet megtekintésénél látható érvénytelenségi ok meddig érvényesíthető?	19

A hitelező tönkremenetele mennyiben előfeltétele az átértékelésnek	19
Ingatlan tulajdonközösség megszüntetése Zálog ügyvédi költségkövetelés biztosítására	39
Szülők tartási kötelessége nagykorú keresetképtelen és vagyontalan gyermekükkel szemben	58
Követelésnek hosszabb időn át való nem érvényesítésének következményei	58
A feleségnek szóval adott megbatalmazás ingatlan eladására	58
A királyi, illetve kormányzói kegyelemből törvényesített gyermek	59
Lemondás a közszerzeményi jogról per facta concludentia	59
Nem érvénytelen a végrendelet, ha maga a közjegyzői végrendelet a személyazonosságát nem is igazolja	65
Az ügyvédi kamarai díjszabás	65
Kikötött ügyvédi jutalomdíj leszállítása megbízás visszavonása esetén	65
Az örökösödési szerződés alakoszerűségei ..	65
A végrendelet időpontjának téves megjelölése nem érvénytelenségi ok	65
A jelzálogjogról szóló törvény 23. §-át régi jelzálogjogokra is alkalmazni kell	66
Bírói letétbe helyezett összeg felvételének befolyása a valorizációra	66
Az osztályegység deklaratív jellege	78
A férj lakásválasztási joga	78
Tartásdíj beszámítása	78
Szóbeli végrendelet alakoszerűségei	78
Terhelik-e az adóst az ellene jogszzerűen elrendelt telekkönyvi előjegyzéssel felmerült költségek? — <i>Dr. Szemző István</i> ..	79
Érvénytelen ügyvédi díjmegállapodás a bal-esetét szenvedett féllel	80
Ideiglenes intézkedés nőtartásnál	106
Érték megállapítás a megváltási eljárásban ..	106
Jogszünetítő tények elnyerése per facta concludentia	106
A közszerzemény kötelmi jellege	106
A számadási kötelezettséghez	106
Jogtalanság a tiltott cselekménynél	106
Erkölcsei kár nemi delictum esetén	107
Hagyaték igény rendezése hivatalból ..	107
Haszonbér fizetési ideje	107
Tulajdonközösség megszüntetése	107
Az egyetemlegesség kérdése tilos cselekménynél	107
Elállás hatósági tudomásulvételtől függő ügylettől	125
Előjegyzés jogosságának vizsgálata az igazolási perben	125
Bírói úton nem érvényesíthető követelés rangsora a teljesítés elégtelensége esetén ..	125
Harmadik személy javára szóló szerződés Cigányzenekar és szerzői jog	125
Lelki kényszer	125
Értékszámítás közös tartozásnál	125
Hitelezőt károsító ügylet «megtámadása» igényberben	125
A végrendelet jogi tévedése nem relevans	158
Halál esetére szóló ajándékozás elhatárolása	158
Az eladó tehermentesítési kötelezettsége Társasházzá alakítás, mint az adás-vétel feltétele	158
Építmény tulajdonjoga	158
Telki szolgálat az uralkodó telek felosztása esetén	158
Okozati összefüggés az átértékelés elmaradása és a hitelező tönkremenetele között ..	158
A magánvádló kiadása polgári úton nem érvényesíthető	159
Sírkő költsége baleseti kártérítésnél	159
A lakásrendelet 14. §-ához	159
Helytelen telekkönyvi feljegyzés hatálya. — <i>F.</i>	159
Szerződés minősítése	198
Ingatlan elidegenítő okirat alakoszerűsége ..	198
Az özvegynek újabb házasságtól eltiltása a végrendeletben	198
Érték meghatározása ingatlan elárverezése szempontjából	198
A hallgatóság jóváhagyás fogalmához ..	198
Perbe nem vont személy telekkönyvi jogának törlése	198
Ügyleten kívüli feltételezés jelentősége ..	198
Végrehajtás «felülepítményre»	198
Társasági szerződés felbontása	198
Elhagyott házaspár vétkessége	199
Postai kézbesítés szabálytalansága	199
Haszonbérbeadó szavatossága	229
Közigazgatási intézkedés felülbírálása ..	229

III. Kereskedelmi jog, váltó- és csődjog.

Cikkek.	Lap
Az új román kényszerezegységi törvény. — <i>Dr. György Ernő</i>	6
Követelés megszünt részvénytársaság ellen (Törvénykezési Szemle). — <i>Dr. Vadász Imre</i>	16
Követelések érvényesítése cégjegyzékből törölt részvénytársaságokkal szemben. — <i>Dr. Brüll István</i>	41, 63
Még egyszer a «visszavonhatatlan» akkreditív. — <i>Dr. Kronstein András</i>	43
A biztosítási szerződés megszüntethetősége bizalmi krízis esetén. — <i>Dr. Erdős István</i> ..	44
Szükséges-e a kartellkérdés törvényes szabályozása? — <i>Dr. Kelemen Sándor</i>	45
Kit és mit véd a tisztességtelen versenyről szóló törvény? — <i>Dr. Keszthelyi Nándor</i> ..	46
Cégjogi kérdések. — <i>Dr. Glatz Ede</i>	55
A cégbírósgyakorlata. — <i>Dr. Sebestyén Samu</i>	71, 81
Biztosítási díj nemfizetésének hatása a biztosítási szerződésekre megszüntetésére. — <i>Ujhelyi József</i>	110
Az 5600/1929. I. M. rendelet (Ipari záloglevelek). — <i>Dr. Szirmai Zsolt</i>	124
Tartozik-e a biztosító a folytatólagos, de külön írással nem kötelezett biztosítási díjakra vonatkozólag utólagos határidő kitűzése mellett felszólító levelet küldeni? — <i>Dr. Friedmann Simon</i>	147
A korlátozott felelősségű társasági szerződés fontosabb rendelkezései. — <i>Dr. Hajnal Henrik</i>	155
Mi tekinthető tilalmas bojkottnak? — <i>Dr. Kelemen Sándor</i>	165
A biztosítási jog egységesítése. — <i>Dr. Gold Simon</i>	181
A kartelltervezet. — <i>Dr. Nádas László</i>	189
A biztosító felszólítási kötelezettsége. — I. <i>Dr. Friedmann Simon</i> . — II. <i>Dr. Gold Simon</i>	193
Nyugdíjvalorizáció (Az 1926: XVI. tc. tanulságai). — <i>Dr. Gallia Béla</i>	223
Külön kielégítésre jogot adó vagy más biztosítéknak kényszerezegység alatt megváltoztatása. — <i>Dr. Sebestyén Samu</i> ..	226
Szemle.	
A cégjog 12, 39, 79, 87, 120, 168, 180, 200, 231	
Új (40., 41., 42. sz.) jogegységi határozatok	39
Érdekes német intézmény a kereskedelem versenyének korlátozására. — <i>Dr. Kelemen Sándor</i>	52
A Kúria méltányossági gyakorlata munkaügyi perekben	86
Az 1928: XII. tc. életbeléptetése előtt életbiztosítási összegek átértékelésére indított perek	86
Intézeti ügyész járandósága kényszerfelszámolás eljárásban	86
Alkalmazott jogtanácsos járandóságaira kényszerezegység után, csőd előtt szerzett végrehajtási zálogjog: tömegtartozásnak minősülése kérdése	86
A határidőügylet jogi természetéről. — <i>Dr. König Vilmos</i>	126
Hadikölcsönkötvények. Ösjegyzők	142
Fuvarlevelet felülvizsgáló iroda tulajdonosának keresethatósági joga. A 43. jogegységi döntvény	142
A jogügyletek értelmezéséhez	142
Átértékelés	143
A fuvarozó-üzlet kárfelelősségéhez	143
Cégek kölcsönös utaló magatartásából egymásért felelősség	143
Kosztamat-kérdés a bírói gyakorlatban ..	143
Szerződési kamat a késedelem idejére. — <i>Dr. Kronstein András</i>	144
Elmaradt nyereséget a kártérítésre kötelezett mennyiben köteles megtéríteni? ..	177
Ipari alkalmazott felmondásánálküli kilépése — jutaléknak az üzletutód által el nem ismerése miatt	177
Római állományba sorozott életbiztosítási szerződés	178
Bírói szakértők által megrendelt munkálatok díjáért ki felel?	178
Hajóskapitány kárkövetelése szolgálatadójára ellen egyoldalú kiképzetése miatt ...	178
Kézizálogszerződés hatályossága	178
Tisztviselő által felvilágosításadás megtagadása	178

	Lap
Kereskedelmi vétség miatt folyó eljárás megsemmisítése	178
Jogegységi döntvény	199
Beszéskár-kalauz szolgálatbavisszahelyezése	218
Kárfelelősség valódinak tekintett színleges szerződés alapján	218
Az átlagos élettartaspaszta, mint a késedelem alól mentesítés alapja	218
Kárfelelősség megtevesztés címén	229
Ártértelek-megállapodás értelmezése	229
Árunak kellékhiány miatt kifogásolása a teljesítés helyéről elszállítása után	229

IV. Polgári peres és perenkívüli eljárás.

Cikkek.

A törvénykezés egyszerűsítése. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	33
Reflexiók a kir. Kúriának az öröklési jog terén alkalmazott perjogi gyakorlatára. (Törvénykez. Szemle). — <i>Dr. Fuchs István</i>	51
Egyszerűsítések, könnyítések. — <i>Dr. Tóth László</i>	62
Miért nyugtalan az ügyvédi kar?	69
Ideiglenes nőtartás érvényesítése járásbíró-ság előtt s a házasságbontó perben. — <i>Dr. Virágh Gyul.</i>	72
Hozzászólás a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslathoz. — <i>Dr. Halász Jenő</i>	83
Az egyszerűsítési javaslatról. (Részlet egy előadásból). — <i>Dr. Juhász Andor</i>	89
Feljegyzések a perlére. — <i>Dr. Fürst László</i>	122, 132
A perjogi novella születésnapjára. — <i>R. A.</i>	129
Bíróági gyakorlat választottbíráskodási ügyekben az 1929. évben (Törvényke-zési Szemle). — <i>Dr. Ujlaki Géza</i>	140
Különbség a kondemnativ és konstitutív ítéletre irányuló perek között. — <i>Dr. Stricker Jakab</i>	164
A békebíráskodás. — <i>Dr. Teller Miksa</i> ..	195
Igazságszolgáltatási reformok. — <i>Dr. Loe-bell Vilmos</i>	201
A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló tör-vény kihatása a gyámhatósági hatás-körre. — <i>Dr. Csorna Kálmán</i>	215
A bíróságok tehermentesítése munkacsök-kentés által. — <i>Dr. Hans Sperl</i>	221

Szemle.

A végrendelet megtekintésénél látható ér-vénytelenségi ok meddig érvényesíthető? ..	19
A jelzálogtörvény 114. §-a. — <i>Dr. Rácz Kálmán</i>	20
Perképes-e a «Dubioz kereskedelmi köve-telések behajtási vállalata»? — <i>Dr. Fürst István</i>	32
A pótbió	39
Földbérlet megváltási ügyben az ügyvédi költség megállapítása	58
Hibás letiltó rendelvénny is feljogosítja adóst bírói letétbehelyezésre	58
A kisegítőbírói intézmény. — <i>Dr. Schuster Rudolf</i>	59
A fizetési meghagyásos eljárás kiterjesz-tése. — <i>M. H.</i>	60
Az egész egységi hányad utólagos teljesí-tési határidő kitűzése nélkül nem köve-telhető	66
Jogegységi döntvény	67
Lehetséges-e a kötelező fizetési meghagyá-sos eljárás értékhatárának ezer pengőre való egyszerű felemelése	67
Az ingóárverés körüli visszaélések	67
Megbizott saját nevében perelhet-e?	86
A szegényjogos perekről. — <i>Dr. Péter Albert</i>	88
Az ötven pengő aluli követelések	100
A kir. Kúria 43. számú polgári döntvénye ..	119
Adalék a peres eljárás egyszerűsítéséhez és gyorsításához	136
Adalék a peres eljárás egyszerűsítéséhez és gyorsításához. — <i>R. G.</i>	144
A békebíráskodásról. — <i>Dr. Ribáry Géza</i>	159
Ügyvédi vétív. — <i>Dr. Ribáry Géza</i>	167
A jogorvoslati fórumok korlátozásának vár-ható eredménye	219

V. Anyagi büntetőjog.

Cikkek.

Egy «szörnyű» tévedésről. — <i>Censor</i>	61
A szerzői jog bitorlása büntetőjogi szempont-ból «de lege ferenda». — <i>Dr. Keszler Tibor</i> ..	148
A Fb. helyzete a gyermekvédelemben. — <i>Dr. Németh Péter</i>	161, 173
Pszichoanalízis és büntetőjog. — <i>Dr. Kulthi Sándor</i>	204

	Szemle.	Lap
Tiltott közlés vétsége	77	77
Ki felelős a tiltott közlésért	77	77
A Sajtótörvény 44. §-a	77	77
A valótlanság	77	77
Jogegységi döntvény	107	107
Magyar honos által Franciaországban üzött köztársasági propagandatevékenység ..	117	117
A magánlak megsértésének büntette mint szubszidiárius bűncselekmény	117	117
Hitelező kijátszása házastársra történt va-gyonátruházással	117	117
A II. Bn. 4. §-ának viszonya a Btk. 92. §-ához ..	118	118
A gépkocsivezető gondatlanságához. — <i>Dr. Laszlik László</i>	128	128
A fiatalokúak bírának nemzetközi kon-gresszusa	167	167
Büntető jogegységi határozatok	218	218

VI. Büntetőjogi eljárás.

Cikkek.

A Bp. a B-listán. — <i>Dr. Vámbéry Rusztem</i> ..	53
Néhány szó a büntetőjogszolgáltatás újabb egyszerűsítéséről. — <i>Dr. Tokay Gyula</i> ..	74
Eszmék a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslattal kapcsolatban. — <i>Dr. Balogh István</i>	92
Észrevételek a bírói eljárás egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslat büntetői ren-delezéseire. — <i>Dr. Auer György</i>	94
Hozzászólás a büntető jogszolgáltatás újabb egyszerűsítése című törvénytervezet-hez. — <i>Dr. Baranyay Károly</i>	96
A vádtanács és egyéb «hosszadalmasságok». — <i>Dr. Berend Béla</i>	103
A tervezett büntető perrendtartási «reformokról». — <i>Dr. Dombóváry Géza</i>	114
Zárt főtárgyaláson hozott ítélet kihirde-tése. — <i>Dr. Balogh Ernő</i>	203
Az angol és a magyar büntető perorvos-lat. — <i>Dr. Mendelényi László</i>	209

Szemle.

Feljelentés visszavonásának alakszerűsége ..	117
Ügyvédi gyakorlatról való felfüggesztés büntetői eljárás okából	117
Semmisségi panasz indokolásának határ-ideje védőváltás okából	117
Fellebbezés a járásbírói eljárásban a büntetés kiszabása kérdésében	118
Adalékok az iratellenesség (II. Bn. 33. §.) fogalmához	118
Az ügyészi kegyelem kérdéséhez. — <i>Dr. Könyg Endre</i>	167

VII. Közjog, közigazgatási jog, pénzügyi jog és nemzetközi jog.

Cikkek.

A magyar bírói szervezet alapelvei. — <i>Soria</i> ..	13
Az új nemzetközi jog problémája és a nemzetközi jog tudományának mai hely-zete. — <i>Dr. Irk Albert</i>	35
A fővárosi szabályrendeletek törvényellenes kihirdetési módja. — <i>Dr. Jankovics Sándor</i>	129
Az állampolgárság kérdéséhez. — <i>Dr. Rácz Kálmán</i>	131

Szemle.

Átruházási illeték az egy kézben egyesített összrészeknek eladása esetén	127
Konverzió illetékmentessége	127
Rendőrség előtt használt kereskedelmi levél illetékkötelezettsége	127
A hágai állandó nemzetközi bíróság. — <i>Dr. Büchner Sándor</i>	152
Változtatások kiegészítése zálogjogi biztosítás előtt	188
Jogbizonytalanság a szegényjogos perben használt ügyvédi meghatalmazás bélyeg-kötelezettsége kérdésében. — <i>B. J.</i>	208

VIII. Bíróság, ügyészség, ügyvédség, közjegyzőség és jogi oktatás.

Cikkek.

Szakügyvédség. — <i>Dr. Vas Imre</i>	7
Ügyvédmozgalom, ügyvédtespedés. — <i>Dr. Bene Sándor</i>	15
Igazságszolgáltatás és napisajtó: ügyvédi reklám. — <i>Dr. Teller Miksa</i>	23
Igazságszolgáltatás és napisajtó: ügyvédi reklám. — <i>I. Dr. Vámbéry Rusztem</i> . — <i>II. Dr. Szőke Sándor</i> . — <i>III. Dr. Berend Béla</i> ..	36
Törvénykezési szünet. — <i>Dr. Ribáry Géza</i> ..	153
Ügyvédi tehermentesítés. — <i>Dr. Reitzer Béla</i> ..	215

	Szemle.	Lap
Kegyelmes urak	12	12
Gépirószolgálat a központi járásbírósnál ..	19	19
A Kúria Ügyvédi Tanácsának elvi állás-foglalása egy ügyvédjelölt bejegyzésének megtagadása tárgyában. — <i>Dr. Forgács Dezső</i>	39	39
Az ügyvédi rendtartás 57. §-a	39	39
A Ppé 18. §-a	39	39
A budapesti Ügyvédi Kamara ezévi jelen-tése. — <i>Dr. Könyg Vilmos</i>	59	59
Az igazságügyminiszter az ügyvédek ügyei-nek ellátására	66	66
Helyettesítési központ	108	108
Az ügyvédség, mint életveszélyes üzem ..	118	118
Írógép-szolgálat a járásbíróknál	120	120
Ügyvédek helyettesítési központja	126	126
Az ügyvédi problémák megoldása	166	166
Az ügyvédjelöltek továbbképzése	188	188
Szakügyvédek névsora Németországban ..	188	188
Értekezlet az ügyvédi kar érdekében	230	230
Bíróági gépirószolgálat. Ügyvédi vétív. — <i>Dr. Ribáry Géza</i>	231	231

IX. Vegyes tárgyú cikkek.

Cikkek.

Levéltári adalékok Háromszék vármegye XIX. századeleji fenytőjogi gyakorla-tából. — <i>Dr. Dombóváry Géza</i>	27
A bibliográfia műhelyéből. — <i>Dr. Ujlaki Miklós</i>	48
Pszichoanalitikai nézőpontok a védő és védencc közötti kapcsolat lélektanához. — <i>Dr. Dukes Géza</i>	145
A gépkönyvelés mint jogi probléma. — <i>Dr. Bratmann Pál</i>	149
A gépkönyvelés mint jogi probléma. — <i>Dr. Kozma Károly</i>	175

Szemle.

A központi fűtési díj felemelése visszaható erővel nem kérhető	20
A szerzői jogi címvédelem. — <i>Dr. Fürst László</i>	52
Törvények harmóniája. — <i>Soria</i>	66
Takarékossági szempontok a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló javaslatban. — <i>Sky</i> ..	79
Az Association litteraire et artistique in-ternationale budapesti kongresszusa. — <i>Dr. Palágyi Róbert</i>	135
A gépkönyvelés mint jogi probléma. — <i>Dr. Bratmann Pál</i>	200
Régi magyar perbeidézések. — <i>Zsoldos Benő</i> ..	219

X. Jogirodalom.

Cikkek.

I. Dr. Nizsalovszky Endre: A jelzálogjog jogszabályainak magyarázata. — II. Dr. Fabinyi Tihamér: Öröklési jog és örök-lési eljárás. — <i>Dr. Szladits Károly</i> ...	17
Henry Robert: Az ügyvéd. — <i>Dr. Dóczi Sámuel</i>	17
Dr. Szladits Károly: Dologi jog. — <i>Dr. Löw Loránt</i>	29
Dr. Borsos Endre: A magyar lakásügy a háború kezdetétől	64
Dr. Bernhard Miksa: Üzletátruházás és üzemetódlás	64
A karte (A Gazdaságjogi Intézet vitája). — <i>Dr. Kelemen Sándor</i>	65
Hewart: The new despotism. — <i>Dr. Ad-melo Géza</i>	85
Dr. Ujlaki Miklós: Hetven év magánjogi irodalma. A magyar magánjog biblio-grafiája. — <i>Dr. Munkácsi Ernő</i>	98
Dr. Ullein Antal: La nature juridique des clauses territoriales du Traité de Tri-anon. — <i>Dr. Berinkey Dénes</i>	134
Dr. Szász István: A szerződő felek jog-szabályválasztó joga a nemzetközi kö-telmi jogban. — <i>Dr. Berinkey Dénes</i> ..	135
Dr. Haendel Vilmos: Magánjogi elméletek, különös tekintettel a szovjet polgári tör-vénykönyvre. — <i>Dr. Bornemisza Károly</i> ..	141
Entscheidungen des Ständigen Internati-onalen Gerichtshof in deutscher Über-setzung. — <i>Dr. Kertész István</i>	142
Dr. Hans Sperl: Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege (I). — <i>Dr. Teller Miksa</i> ..	176
J. W. Hedemann: Die Fortschritte des Zi-vilrechts im XIX. Jahrhundert. — <i>Dr. Szladits Károly</i>	206

Könyvek.

Dr. Huberth Gusztáv—Dr. Müller Viktor: Perbeszédgyűjteménye	12
Both Péter: Kódex az adócsalásoknak ..	20
Dr. Fürst István: A vádlott és az elítelt joga a büntető eljárásban. — <i>Dr. Szőke Sándor</i> ..	20

	Lap
Lachner Hugó: Az új Jugoszláv váltó- és csekk-törvény (német fordítás)	20
Dr. Vincenti Gusztáv: Végrehajtási eljárás. — <i>T. M.</i>	32
Dr. Baumgarten Nándor—Dr. Varannai István: Nemzetközi vasúti fuvarozási jog. — <i>d. m.</i>	40
Dr. Medzihradsky Jenő: A módosított telekkönyvi rendtartás és az ingatlan-végrehajtás	40
Dr. Auer György és dr. Mendelényi László: A Bp. kommentárja	76
Sichermann-emlékkönyv	76
Dr. Mautner Dezső: Ingatlan tulajdon-közösség megszüntetése	77
Dr. Ujlaki Miklós: A magyar magánjog bibliográfiája, 1861—1930.	77
Dr. Matheovits Ferenc: A magyar-román birtokper. — <i>Dr. Ullein Antal</i>	116
Dr. Auer György: Főtárgyalás a törvényszék előtt	116
Dr. Angyal Pál: A magyar büntetőjog kézikönyve (5. és 6. füzet)	116
Dr. Hajnal Henrik: Le droit du Danube International.	117
Pierre Loewel: Portrét a törvényszékről. — <i>Dr. Dóczi Sámuel</i>	117
Revue Polonaise (Przegląd Polski)	117
Új könyvek	117
Dr. Angyal Pál: Edvi Illés Károly emléke-kezete. — <i>Dr. Szőke Sándor</i>	151
Dr. Zöldi Miklós: A hitelezőket károsító bűncselekmények	151
Dr. Faluhelyi Ferenc: A Kellog-egyezmény nemzetközi jogi jelentősége. — <i>Dr. Domány Gyula</i>	151
Dr. Bárdos György: A büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítése. — <i>Dr. Sz. S.</i>	151
Dr. Sebestyén Ernő: 107. §. — <i>Dr. Szőke Sándor</i>	160
Dr. Kelemen Sándor: A magyar karteltörvény javaslata a külföldi törvényhozások tükrében	186
Dr. Irk Albert: A büntetőjog mai állása (Monatschrift für Kriminalpsychologie)	200
Dr. Sárffy Andor: A peráradat csökkentése a perenkívüli eljárás fejlesztése útján	208
Dr. Angyal Pál: A magyar büntetőjog kézikönyve (7. füzet)	218
Dr. Schadt Ernő—Dr. Lénárt Béla: A büntetőtörvények gyakorlati zsebkönyve. A. 219	
Dr. Szöllősy Oszkár: Magyar börtönügy. — <i>V. R.</i>	232

Előadások.

	Lap
Magyary Géza emlékezete (Dr. Fabinyi Tihamér előadása)	12
Hogyan racionalizáljuk a magyar közigazgatást? (Dr. Örfy Imre előadása). — <i>L. E.</i>	19
A jelzálogjogról szóló törvény és gyakorlat (Dr. Nyulászi János előadása). — <i>Dr. Liebmán Ernő</i>	31
A polgári peres eljárás reformja (Dr. Fodor Armin előadása)	60
Az igazságszolgáltatás aktuális kérdései (A Budapesti Ügyvédi Kör ankétja) ..	67
A mérlegjog törvénykezési problémái (Dr. Lévy Béla előadása)	78
A modern részvénytársasági mérleg- és eredménykimutatás (Dr. Karch Kristóf előadása)	78
Az «ideiglenes intézkedés» (Dr. Zoltán József előadása)	79
A polgári peres eljárás reformja (Dr. Tóth László és dr. Proszwimmer Béla előadása) ..	99
A polgári peres eljárás reformja (Dr. Mész- lén Artur előadása)	100
Az alkalmazandó jog meghatározásáról a nemzetközi vételi szerződéseknél (Dr. Szász István előadása)	107
A polgári peres eljárás reformja (Dr. Móra Zoltán előadása)	108
Takarékosság a büntető igazságszolgáltatásban (Dr. Polónyi Dezső előadása) ..	119
A magyar egyházi adójog alapelvei (Dr. Takács György előadása)	127
Nemzetközi büntetőbíráskodás (Dr. Dole- schall Alfréd rektori beszéde)	187
A karteltörvényjavaslat (Dr. Ranschburg Nándor előadása)	187

Testületek, Egyesületek.

A Magyar Jogászegylet ötven éves	11
A Magyar Jogászegylet tudományos pályázata	31
Országos Ügyvédotthonegyesület	31

XI. Külföldi jogélet.

Cikkek.

A békebírói intézmény az angol jog világi- tásában. — <i>Dr. Admeto Géza</i>	8
A francia békebírságok és a törvénykezés egyszerűsítése. — <i>Dr. Móra Zoltán</i>	14
A francia igazságügyi reform. — <i>Dr. Kuthi Sándor</i>	34

	Lap
Mit tart az angol lordfőbíró már despotiz- musnak? <i>Dr. Admeto Géza</i>	85
«Névmagyarosítás» Franciaországban, Ang- liában és nálunk. — <i>Dr. Kuthi Sán- dor</i>	104
A bűnügyi védelem és annak angol értel- mezése. — <i>Dr. Admeto Géza</i>	109
A newyorki örökösödési törvény reformja. — <i>Dr. Fülöp Miklós</i>	157
A német részvényjog reformja. — <i>Dr. Rei- tzer Béla</i>	162

Szemle.

A Deutsche Juristen-Zeitung	19
A harmadik csehszlovák jogászgűlés ...	31
A polgári peres eljárás egységesítése Romá- niában	67
A német birodalmi törvényszék határoza- taiból. — <i>ő.</i>	80
Az egyszerűsítési javaslat csúfos bukása Németországban	107
A Fédération Internationale des Concerts A fizetési meghagyások száma Ausztriá- ban	119
Amerikai ügyvédség és bevándorló ügy- védek. — <i>Dr. Fülöp Miklós</i>	120
Nők az angol ügyvédi karban. — <i>Dr. Révész Bódog</i>	159
A Reichsaufsichtsamt für Privatversiche- rung	179
A csehszlovákiai jogászok III. kongresz- szusa. — <i>Dr. Róna Bertalan</i>	180
A német birodalmi törvényszék határoza- taiból. — <i>ő.</i>	199
A fiatalok bűnözésének legújabb adatai Angolországban. — <i>Zsoldos Benő</i>	219

XII. Személyi közlemények.

In memoriam: König Vilmos, Pollák Illés. <i>Dr. Baracs Marcell</i>	186

Szemle.

Otto Fischer †	32
Sichermann Bernát	59
Tarnai János †	78
Lőw Tóbiás	119
Vargha Ferenc	135
König Vilmos †	179
Pollák Illés †	179
Max Hahenburt	187
Baróthy Pál	199

Nevék szerinti mutató a Jogtudományi Közlöny 1930. évfolyamához.

A számok az évfolyam azon lapját jelölik, melyen az illető szerző cikke található.

<i>Dr. Admeto Géza</i> budapesti ügyvéd 8, 85, 109.	<i>Dr. Alföldy Dezső</i> kir. kúriai bíró 171, 184, 191, 202.
<i>Dr. Almási Antal</i> kir. kúriai bíró, c. egyetemi rk. tanár 21.	<i>Dr. Auer György</i> budapesti kir. ügyész, egyetemi m. tanár 94.
<i>Dr. Balogh István</i> pécsi kir. főügyész-helyettes 92.	<i>Dr. Balogh Ernő</i> budapesti ügyvéd 203.
<i>Dr. Baracs Marcell</i> , a Budapesti Ügyvédi Kamara elnökhelyettese 186.	<i>Dr. Baranyay Károly</i> miskolci kir. törvényszéki bíró 96.
<i>Dr. Bene Sándor</i> budapesti ügyvéd 15.	<i>Dr. Berend Béla</i> budapesti ügyvéd 38, 103.
<i>Dr. Berinkegy Dénes</i> budapesti ügyvéd 134, 135.	<i>Dr. Bornemisza Károly</i> debreceni kir. ítélőtáblai bíró 141.
<i>Dr. Bratmann Pál</i> 149, 200.	<i>Dr. Brüll István</i> 41, 63.
<i>Dr. Büchner Sándor</i> 152.	<i>Dr. Csorna Kálmán</i> székesfővárosi árvaszéki ülnök 215.
<i>Dr. Dóczi Sámuel</i> budapesti ügyvéd 17, 117.	<i>Dr. Domány Gyula</i> 151.
<i>Dr. Dombóváry Géza</i> budapesti ügyvéd 27, 114.	<i>Dr. Dukes Géza</i> budapesti ügyvéd 145.
<i>Dr. Erdős István</i> 44.	<i>Dr. Forgács Dezső</i> miskolci ügyvéd 39.
<i>Dr. Friedmann Simon</i> budapesti ügyvéd 147, 193.	<i>Dr. Fuchs István</i> 51.
<i>Dr. Fülöp Miklós</i> newyorki ügyvéd 157, 159.	<i>Dr. Fürst István</i> budapesti ügyvéd 32.
<i>Dr. Fürst László</i> budapesti kir. törvényszéki titkár 52, 122, 132.	<i>Dr. Gábor Gyula</i> budapesti ügyvéd 138.
<i>Dr. Gallia Béla</i> kir. kúriai bíró 223.	<i>Dr. Glatz Ede</i> kir. ítélőtáblai bíró 55.
<i>Dr. Gold Simon</i> budapesti ügyvéd 181, 194.	

<i>Dr. Goldberger József</i> 217.	<i>Dr. Gutman Lajos</i> budapesti ügyvéd 163.
<i>Dr. György Ernő</i> , az Országos Hitelvédő Egylet igazgatója 6.	<i>Dr. Hajnal Henrik</i> budapesti ügyvéd 155.
<i>Dr. Halász Aladár</i> budapesti ügyvéd 150.	<i>Dr. Halász Jenő</i> szolnoki kir. törvényszéki bíró 83.
<i>Dr. Irk Albert</i> pécsi egyetemi ny. r. tanár 35, 54.	<i>Dr. Jankovics Sándor</i> budapesti ügyvéd 129.
<i>Dr. Juhász Andor</i> , a kir. Kúria elnöke 89.	<i>Dr. Kelemen Sándor</i> budapesti ügyvéd 45, 52, 65, 165.
<i>Dr. Kertész István</i> budapesti kir. törvényszéki jegyző 75, 97, 142, 217.	<i>Dr. Keserű Tibor</i> 148.
<i>Dr. Keszthelyi Nándor</i> 46.	<i>Dr. Kozma Károly</i> budapesti kamarai hites revizor 175.
<i>Dr. König Endre</i> budapesti ügyvéd 167.	<i>Dr. König Vilmos</i> budapesti ügyvéd 59, 101, 126.
<i>Dr. Kronstein András</i> budapesti ügyvéd 43, 144.	<i>Dr. Kuthi Sándor</i> debreceni ügyvéd 34, 104, 204.
<i>Dr. Laszcsik László</i> 128.	<i>Dr. László Márton</i> budapesti ügyvéd 105.
<i>Dr. Liebmán Ernő</i> budapesti ügyvéd 31.	<i>Dr. Loebell Vilmos</i> osztrák igazságügyminiszteri tanácsos 201.
<i>Dr. Lőw Loránt</i> budapesti ügyvéd 29.	<i>Dr. Ludwig Rezső</i> kir. kúriai bíró 2.
<i>Dr. Mendelényi László</i> kir. kúriai bíró 209.	<i>Dr. Móra Zoltán</i> tőzsdebírsági jogügyi titkár 14.
<i>Dr. Munkácsi Ernő</i> budapesti ügyvéd 3, 98, 112, 137, 197, 228.	<i>Nagy Antal</i> szegedi kir. ítélőtáblai bíró 211.
<i>Dr. Nádas László</i> ny. pénzügymin. tanácsos, ügyvéd 189.	<i>Dr. Németh Péter</i> budapesti kir. törvényszéki tanácselnök 161, 173.
<i>Dr. Palágyi Róbert</i> budapesti ügyvéd 135.	

<i>Dr. sándorfalvi Pap István</i> kir. kúriai tanácselnök 169, 181.	<i>Dr. Péter Albert</i> 88.
<i>Dr. Rapoch Géza</i> budapesti ügyvéd 25.	<i>Dr. Rácz Kálmán</i> budapesti ügyvéd 20, 131.
<i>Dr. Reitzer Béla</i> budapesti ügyvéd 162, 215.	<i>Dr. Révész Bódog</i> 179.
<i>Dr. Ribáry Géza</i> budapesti ügyvéd 153, 167, 231.	<i>Dr. Róna Bertalan</i> kassai ügyvéd 199.
<i>Dr. Sándor Pál</i> 84.	<i>Dr. Schuster Rudolf</i> , a kir. szabadalmi felső-bírság ny. elnöke 1, 59.
<i>Dr. Sebestyén Samu</i> budapesti ügyvéd 71, 81, 226.	<i>Dr. Sperl, Hans</i> bécsi egyet. ny. r. tanár 221.
<i>Dr. Stricker Jakab</i> soproni ügyvéd 164.	<i>Dr. Szemző István</i> szarvasi ügyvéd 79.
<i>Dr. Szirmai Zsolt</i> budapesti ügyvéd 42, 124.	<i>Dr. Szladits Károly</i> egyetemi ny. r. tanár 17, 70, 206, 225.
<i>Dr. Szőke Sándor</i> budapesti ügyvéd 20, 37, 151, 160.	<i>Dr. Teller Miksa</i> budapesti ügyvéd 23, 33, 121, 154, 176, 195.
<i>Dr. Tokay Gyula</i> debreceni kir. törvényszéki bíró 74.	<i>Dr. Tóth László</i> budapesti kir. járásbíró 62.
<i>Ujhelyi József</i> budapesti kir. törvényszéki tanácselnök 110.	<i>Dr. Ujlaki Géza</i> budapesti ügyvéd 140.
<i>Dr. Ujlaki Miklós</i> 48.	<i>Dr. Ullein Antal</i> konstantinápolyi kir. követ-ségi titkár 116.
<i>Dr. Vadász Imre</i> budapesti ügyvéd 16.	<i>Dr. Vas Imre</i> budapesti ügyvéd 7.
<i>Dr. Vámbéry Rusztem</i> 36, 53.	<i>Dr. Viener Miklós Pál</i> 49, 57, 133, 150.
<i>Dr. Virágh Gyula</i> budapesti ügyvéd 72.	<i>Zsoldos Benő</i> budapesti kir. ítélőtáblai bíró 219.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

ÉVKÖZZET. 1930 évi - 3.

TARTALOM. *Dr. Schuster Rudolf*, a kir. szabadalmi felsőbb bíróság ny. elnöke: Magánjogunk kodifikálása időszerű-e? — *Dr. Ludvig Rezső* kir. kúriai bíró: Végredelet. — *Dr. Munkácsi Ernő* budapesti ügyvéd: A családi és öröklési jogi követeléseknek az 1928. XII. tc. szabályai szerint történő átértékelése a bírói gyakorlatban. — *Dr. György Ernő*, az OHE. igazgatója: Az új román kényszerezességi törvény. — *Dr. Vas Imre* budapesti ügyvéd: Szakügyvédség. — *Dr. Admeto Géza* budapesti ügyvéd: A békebírói intézmény az angol jog világításában. — A Magánjogi Törvénykönyv javaslatának jogászegyleti vitája. — Szemle.

Magánjogunk kodifikálása időszerű-e? *

Több oldalról az a felfogás hangzott el, hogy magánjogunk kodifikálására a mai idők nem alkalmasak.

Ennek indoklásul felhozzák, hogy a háborús felfogások még nem szűntek meg; hogy a jelen béke semmi egyéb, mint a háborúnak más fegyverekkel való folytatása; hogy még nem teremtődött meg az a légkör, amely ily nagy munkának nyugodt és sikeres elvégzéséhez szükséges, hogy a társadalmi és gazdasági viszonyaink még nem konszolidálódtak eléggé. Végül felhozzák érvként: — és ez látszik a főérv lenni — hogy a lecsatolt területeken még a mi magánjogi szabályaink vannak alkalmazásban, ezt az állapotot nem szabad megzavarni vagy éppen megszüntetni azáltal, hogy itt új jogot teremtünk.

A magam részéről sem az ezidőszerűt kodifikálást ellenző felfogást helytállónak, sem annak indoklását meggyőzőnek nem tartom; ezt a nézetemet a következő okokra alapítom.

Hogy az igazi béke még nem következett be, sajnos, tény és köztudomású.

Ebből azonban az, hogy a magánjogunk ezidőszerűt sikeresen és nyugodtan kodifikálható ne lenne, nem következik.

A francia code civil 1804-ben lépett életbe; háború közepette készült el. (Erre *dr. Szász* államtitkár úr már id. cikkében igen találóan rámutat.)

Ha erre netán azt mondanák, hogy azt a törvénykönyvet egy győztes állam császára készítette el és léptette életbe, mi pedig legyőzött állam vagyunk, akkor egy más esetet hozok fel.

Az osztr. ptkv., amelyen köztudomás szerint 50—60 évig dolgoztak (Mária Terézia a munkálatokat akkor indította meg, mikor legnagyobb ellenségeivel, Nagy Frigyes porosz királlyal a háborús élet-halálharcot vívta), 1810-ben készült el, 1811-ben ki lett hirdetve és 1812. január 1-én lépett életbe. Ez a ptkv. tehát ágyúdörgés mellett készült el és Ausztria akkor — Németország többi részével együtt — legyőzött és leigázott állam volt.

A jogtörténet tehát a kodifikálást ellenzőknek nem ad igazat, mert annál háborúsabb és zavarosabb idők el sem lehet képzelni, mint amelyek alatt az említett két kiváló kodifikáció született, amely még ma is — jóval több mint 100 év múlva — hatályban van.

Ami pedig a lecsatolt területekre való tekintettel felhozott érvet illeti, erre vonatkozólag megjegyzem a következőket:

Mindenekelőtt tisztában kell lenni a ténnyel, hogy a lecsatolt területeknek nagyrészen nem volt és nincs is hatályban a magyar magánjog, hanem az osztr. ptkv., úgyhogy erre a területre vonatkozólag a kodifikálásunk miatti aggály tárgyaltalan.

* Jelen soraim megírása közben került kezembe *dr. Szász Béla* államtitkár úr cikke, amely a «Nemzeti Újság» 1929. december 17-i számában «Magyarország Magánjogi Törvénykönyvéről» cím alatt megjelent. Ehhez a világosan megírt, helyes érvekre alapított cikkhez mindenben hozzájárulok, minden érdeklődőnek figyelmét arra felhívom.

A lecsatolt területek többi részein ma még hatályban vannak ugyan a magyar magánjogi szabályok, de csakis részben, mert már igen sok kérdésben az illető idegen állam jogszabályai léptek a magyar jogszabályok helyébe és nem fog sok idő beletelni, amíg a lecsatolt területeken ma még alkalmazott jog unifikálva lesz az illető idegen állam jogával. Ez az unifikálási törekvés már évek óta szukcesszíve tart, ami ugyancsak köztudomású tény.

De tekintsünk el ettől és tételezzük fel azt, hogy a lecsatolt területeken ma még teljes terjedelemben hatályban lennének a magyar magánjogi szabályok, akkor sem adhatnák igazat azoknak, akiknek az ezidőszerűt kodifikálás ellen aggályaik vannak.

Ugyanis: országunk megcsönkítése utáni időben nálunk a magánjogi szabályok már eddig is nagy változáson mentek keresztül, ami természetes is; ez a megcsönkített ország talán nem lehet arra is elítélve, hogy jogát ne fejleszthesse tovább. A magánjogunk tényleg fejlődött is, holott az a lecsatolt területeken egyhelyben maradt. Így tehát magánjogunk rendszeres kodifikálása nélkül is már megvan a diszparitás a jogban.

Lehet-e ezt a tényt kétségbevonni?

Ezt nem lehet, mert már egy futólagos pillantás a judikatúránkra és a törvényhozásra, meggyőző tényt szolgáltat arra nézve, hogy a nálunk ma hatályban lévő jog igen sok alapvető kérdésben eltér attól a jogtól, amely a lecsatolás idején nálunk hatályban volt.

A judikatúránkat illetően, bárki vegye kezébe a határozatok gyűjteményeit is, meggyőződhet arról, hogy a mai judikatúránk sok fontos kérdésben mennyire haladt előre és mennyire eltér a 8—10 évvel előttről, úgyhogy részletekbe bocsátkozni felesleges.

Ami pedig a törvényhozást illeti, meg kell állapítani azt a tényt, hogy a magánjogi kérdésekben törvényhozási úton is óriási változások történtek az országunk megcsönkítése óta.

Néhány ily változást felsorolok: *Ingatlan elidegenítését tárggyazó ügylet* semmisség terhe alatt írásbeliséghez van kötve (1920. évi XXXVI. tc. 77. §); ide vág a 27. sz. jogegységi határozat is.

A földbirtokreform kérdéseivel kapcsolatosan új szabályozást nyert — mégpedig nem átmenetileg, hanem bizonytalan időre — az *elővásárlási jog*, amely jogi természeténél fogva nem dologi jog, de ez a törvény dologi jogi természetűvé változtatja át. Ugyanaz a törvény szabályozza a *visszavásárlási jogot*. De különösen felémliendő, hogy ugyanaz a törvény az *ingatlanok vételénél és használatánál* még egy újabb *érvényességi kelléket* ír elő, t. i. azt, hogy a jogügylet bizonyos közigazgatási hatóság által jóváhagyandó, különben abból az ügyletből jogok nem származtathatók. Az ingatlanok szabad forgalma helyébe tehát annak kötöttsége lépett. De más magánjogi kérdésekben is intézkedett a törvényhozás. Így pl. külön törvény szabályozza a *késedelmi kamat* (kárkamat) kérdését; egy másik az *állattörzsi szavatosságot*, egy további a *vendégfogadók felelősségét* stb. Ugyancsak új alapon szabályozza egy törvény a *mezőgazdasági munkások jogviszonyait* és egyáltalában a *szolgálati jogviszony több részeit*. Felemlítendő különösen a *törvény a jelzálogjogról*, amely ezt a fontos kérdést részben új alapon és új jogintézmények bevonásával szabályozza és magábanvéve egy kódex.

Ami az eljárási jogot illeti, felemlítendő az, hogy új *örökösödési eljárást* kaptunk és továbbá, hogy a *Pp. és a bírósági szervezet is lényegesen meg lett változtatva* stb.

Ez a felsorolás korántsem kimerítő, de nem is akar az lenni; de elegendő annak kimutatása végett, hogy az ország ma már magánjogi vonatkozásban teljesen megváltozott képet mutat, szemben a

lecsatoláskori állapottal. Ebből pedig az következik, hogy azoknál a lecsatolt területeknél is, amelyeken a lecsatoláskor az akkori magánjogi szabályaink voltak hatályban, ma már az a diszparitás a nálunk ma meglevő jog közt és az ott hatályban levő jog közt már is *tényleg nagymértékben megvan.*

Ezt a diszparitást fokozza az a körülmény, hogy a szorosabb értelemben vett magánjogtól eltekintve, más téren is nagy változások történtek jogi életünkben: új szerzői jogi, új valutatörvényt, tisztességtelen versenyről szóló, ipari záloglevelekről szóló, több büntetőjogi vonatkozású törvényt kaptunk. És a legnagyobb eltérést a régi állapothoz képest előidéző új közigazgatási törvényeket (törvényhatóság stb.) hoztak. A törvényhozás tehát egyenesen óriási tevékenységet fejtett ki az utolsó 8—10 év alatt! Mindezekkel a tényekkel szemben hogy lehet azt megkívánni, hogy éppen csak a szorosabb értelemben vett magánjog még hátralevő részét (a fent előadottak szerint egy részét már kodifikálták) ne kodifikálják? Ennek elmaradása nézetem szerint nem volna sem célszerű, sem pedig okos.

Azt a kérdést, vajjon a törvényhozás akkor, amidőn a fent vázoltak szerint számtalan vonatkozásokban új jogot teremtett, helyesen járt-e el a lecsatolt területekre való tekintettel? nem teszem bírálat tárgyává, csak magát az elvitázhatatlan *tényt* akarom leszögezni, annak hangsúlyozása mellett, hogy *ilyen körülmények között* a magánjog hátralevő részének kodifikálása már nem ellenezhető abból az okból, hogy a lecsatolt területekre való tekintettel nem lenne időszerű, miután nemcsak tény az, hogy Csonka-Magyarország joga közt egyfelől és a lecsatolt területeken alkalmazásban levő jog közt másfelől nagyrésztben már ma sincs meg az egységesség, de ez a még meglevő egységesség is mondhatni napról-napra kisebbedik úgy a judikatúrának új meg új döntései, mint az új meg új törvények hozatala folytán; ezek a *tények* a jogi egységesség megbonthatása miatti aggodalmakat tárgytalanná tették.

Vagy megállítsuk-e talán a bíróságaink jogfejlesztő tevékenységét és a törvényhozásnak működését?

És ha igen, meddig? Ad graecas calendae?

Ilyen bizonytalan időre szóló elodázás országunk érdekében fekszik-e?

Erre csak nemmel felelhetek, mert csakis *e csonkaországnak az egész vonalon leendő fejlesztése és teljes konszolidálása lehet a fő-célunk és feladatunk.*

Egy kodifikált magánjog oly nélkülözhetetlen *kultúrtényező*, hogy a nélkül egy ország konszolidálása el sem képzelhető.

Habár a lecsatolt területekre vonatkozólag kifejezett és nemes érzelmekből fakadó hazafias aggodalmakat teljesen méltányolni tudom, úgy gondolom, hogy azok a fent felsorolt objektív tényekre való tekintettel is tárgytalanok és alaptalanok. Mégpedig alaptalanok annál is inkább, mivel a képviselőházhoz benyújtott javaslata a magánjogi törvénykönyvnek a ma dívó és gyakorlatban levő jogot akarja kodifikálni, nem akar új jogot teremteni, nem recipiál idegen jogot és így semmi irányban sem veszélyezteti a nemzeti együttrést.

Magától értetődő, hogy a kodifikálási munkálatokat nem szabad forszírozni, nem szabad elsiettetni. A különben kiváló javaslaton nemcsak simításokat, hanem mindazokat a változtatásokat végezni kell, amelyek a jogászai közvélemény szerint szükségesek. Ily nagy-horderejű kódexnek nem szabad zárt ajtók mögött készülnie, hanem a legnagyobb nyilvánosság előtt, még ha az hosszabb időt is igényelne. Ezek különben annyira magától értetődő tételek, hogy ebben a kérdésben — úgy hiszem — általános egyetértés van. Az iram tekintetében legyen a jelszó az: «Eile mit Weile».

Végül még csak egyet. A kodifikált jog rendet teremt a magánjogi kérdésekben, megszünteti a bírói gyakorlatban természet-szerűen mutatkozó ingadozások hátrányos következményeit. Ezt a *tényt* észlelni lehet minden országban, ahol a magánjogot kodifikálták, ez pedig megvan minden európai nyugati kultúrállamban. Ezek közé kell nekünk is sorakoznunk!

Ez emeli az országnak kulturális tekintélyét, de gazdasági tekintélyét is és hitelét is.

Mindezt pedig igazán az ország nem nélkülözheti.

Nekem, éppen a lecsatolt területekre való tekintettel, erős meggyőződéseim az, hogy igenis kodifikálni kell magánjogunkat, mert a mai nemzeti jogunkat nem felforgató, hanem fenntartó, rendszerbe foglaló, a magánjog terén valahára rendet teremtő, jó magánjogi kódex *nagy vonzóerővel fog bírni.* Dr. Schuster Rudolf.

Végrendelet.

A polgári igazságszolgáltatás két ellentétes iránya az egyénítés és az általánosítás. Az első bemélyed a per legapróbb részleteibe és miután minden eset legalább valamely részében más és a véleményem szerint túlzottan dédelgetett méltányosság is más és más követelményt támaszt, jóformán minden eset elbírálása más. Az általánosítás nem boncol végletekig, nem az egyes esetek, hanem főelvek után indul, kevesebb jogszabályt létesít, de ezektől csak létkérdésben tér el.

Az állam alapja a család. Ahol rendben van a család, békés, dolgozó, takarékos, ott az állam sem inog és amint nem erősödhetik a család, ha minden tagja másfelé húz, az állam sem életképes, ha nem a közérdeket követi, hanem az egyének érdekének hódol. A köznek nem a polgárok perlekedése az érdeke, hanem a békés megférés, nem a vagyon pusztítása, hanem gyarapítása. Ezt az érdeket pedig nem az egyes esetekhez alkalmazkodó és folyton változó ítélkezés szolgálja, amelynek útja a jogász előtt is kifürkészhetlen, hanem az állandósult joggyakorlat, amelynek elvei közismertté válnak és a nemjogász által is megérthető. Utóbbi esetben sok per fölöslegessé válik és sok ellenérdek perenkívüli rendezhetése folytán nem fajul el ellenségeskedéssé és sok vagyon nem olvad el perköltségre.

Nem vonom kétségbe, eszmeileg magasztosabb mindenki panaszáinak egyéni elbírálása, azonban nemcsak az állam érdekének, hanem az állam által szem előtt tartandó egyéni érdeknek sem az igazságszolgáltatásnak az az iránya felel meg, amely mélységeiben ismeretlen utakon járva pereket teremt, hanem amelynek határozott iránya pereket fojt és minél kevesebb vagyont kíván áldozatul. Az igazság ugyanis relatív fogalom, nem minden időben és nem mindenki szemében ugyanaz. A jogszabályok következetesen változatlan alkalmazása inkább hat az igazság erejével, mint az esetenként változó bármily lelkiismeretes ítélkezés. Az ítélet megnyugtató ereje nagyrésztben annak megértésén alapszik, a jogszabályok egyforma alkalmazása pedig minden bölcs és méltányos döntésnél könnyebben megérthető. Az ítélet a gyakorlati életnek és nem az elméletnek szól. A sokszor alaptalanul kikönyörgött méltányosság alkalmazása sem igen eredményez megnyugvást, az egyiknek többnyire kevés, a másiknak mindig súlyos.

Nemzetgazdasági szempontból a perlekedés vagyontpusztítás, vagyont kíván oly munka díjazására, amely vagyont nem létesít. Igaz, ugyanez áll a hivatalnokok legnagyobb részére is, számuk szaporítása nem is egészséges jelenség, de még kevésbé az a pazarlás, hogy ma VI—IV. fizetési osztályú tisztviselőkkel végeztetjük el azt a teendőt, amelyet háború előtt IX—VII. fizetési osztályú tisztviselők láttak el nem kevésbé kifogástalanul. Az ügyvédi kar anyagi helyzete nem a perek számától függ, nemcsak mert a munka nem oszlik meg közöttük, hanem mert több munkaalkalom több embert vonz a pályára. Megélhetést a pálya akkor nyújt, ha a kereseti lehetőség a pályán levők számával arányban áll. Minden ügyvédi kamara leghivatottabb annak megállapítására, hogy hány ügyvéd élhet meg kerületében és egyben annak elbírálására is, hogy kik érdemesek arra, hogy tagjai legyenek. Állami gyámkodásnál egészségesebb a szabadlábbonjárás, a sok ellenőrnél és felügyelőnél erkölcsileg magasabb a szigorú és alkalmazott fegyelmi szabállyal biztosított rend.

A mai polgári bíraskodás esetenként való igazságszolgáltatás. Az örökjog terén egyik főelve az örökhagyó végakarataának érvényre-juttatása, érvényes pl. az 1876: XVI. tc. indokolt értelmezése mellett az az írásbeli végrendelet is, amelynek megalkotásánál az örökhagyó semmi egyebet nem tett, minthogy a végrendelet felolvasása után arra a kérdésre, hogy jól van-e, igennel válaszolt. Ezt az irányt követi a MMT. javaslata is, 1838. §-ában tárt kaput biztosít az esetenként való bíraskodásnak, a jogbizonytalanságnak. Ehhez törvény nem igen szükséges.

A végrendeletvédelem alapelve a végrendelező végakarataának tiszteletben tartása, történjék az a vagyonával, amit ő akart. Mit mutat az élet? Törtetést, versengést a vagyon után, aljas hízélgést, rágalmozást a kedvező végrendelezés elérése végett nem törvényes örökös részéről is, van úgy, hogy pálinkahordást, itatást is, így még meg is rövidül az élet. Hány eset van, amikor a gyámolításra, ápolásra szoruló az elé a választás elé állítják, hogy vagy végrendelezik vagy nem törődnek vele. Így alakul a szabad

akarat, amely mindig a vérségi kötelék ellen nyilvánul meg, különben végrendeletre nem lenne szükség. A másik kérdés, hogyan nyilvánul meg szabadon? Hányszor diktálja más a végrendeletet, mint maga a végrendelező és vajjon feltehető-e, hogy a beteg ellentmond az előtte felolvasott akaratnak, vagy ha azt ő is mondja el, hogy az másképp fog hangzani, mint amit az ágya fejénél álló ellenőr tőle kíván. Véleményem szerint végakaratként csak az a végrendelet tisztelhető, amelyről aggálytalanul megállapítható, hogy a végrendelező szabad akaratelhatározása. Nem lehet elegendő egy «igen» szó elhangzása, amikor kérdéses, vajjon az örök-hagyó tudta-e, hogy az előtte végrendeletként felolvasott irat mily rendelkezéseket tartalmaz, kérdéses azért, mert a rendelkezéseket nem ő mondta el, esetleg nem is az ő jelenlétében mondták el.

Az 1876:XVI. tc. 15. §-a a szóbeli végrendelet érvényességéhez a végakarat személyes kijelentését kívánja és nem éri be az egyes kérdésekre adott igenlő vagy tagadó válasszal, a kérdés pedig könnyebben érthető meg, mint egy felolvasott irat tartalma. Ha tehát az «igen» szó nem elegendő a szóbeli végrendelet érvényességéhez, az írásbeli végrendelet érvényességéhez még kevésbé lehet elegendő. Módosítandónak tartom az 1876:XVI. tc. 9. §-át is oly értelemben, hogy az abban meghatározott személyek a végrendelezésnél ne lehessenek jelen, jelenlétük a végrendelezőt ne feszélyezze. Így talán kevesebb végrendelet érvényesülne, csakhogy ennek nem lenne más következménye, mint törvényes örökösödés, ez talán mégis csak rokonszenvesebb, mint a kedvezményezett és rokonai jelenlétében megnyilvánult szabad akarat.

Nem vagyok híve a mai végrendelezési szabadságnak sem. Kétféle vagyont különböztetnék meg, családi (ági) és szerzeményi vagyont. Akire családi vagyon hárul, amelyet ősei nem azért takarítottak meg, hogy valamelyik leszármazójuk azt vérüktől elvonja és reájuk nézve idegennek juttassa, azt csak a családnak a végrendelezést kizáró utóöröklési jogával terhelt örökösének tekiném. Családjogunkat és örökjogunkat egyáltalán a család megszilárdításának és ezáltal a nemzet fennmaradásának és megerősödésének érdekében állítanám, míg ma egyéni érdeket szolgál.

A nemesek és honorációrok vagyonrendszerének többé értelme nincs. Aki házasságot köt, tartsa házastársát necsak életsorsának, hanem vagyonának, szerzeményének megosztására is érdemesnek. A gyermek a szülők vére. A szülők és gyermekek együtt alkotják a családot, ennek vagyona nem a férj vagy feleség, hanem a család, a szülők és gyermekek vagyona. Súlyos esetben indokolt a kitagadás, durva hálátlanság esetén a kötelesrészre szorítás, de egyébként kizárnám a végrendelezést. Minden gyermek egyformán a szülők vére, legyenek egyformán örökösök, tárgyaltan a sok marakodás. A családi vagyon kezelője a szülő, ennél fogva tárgyaltan lenne az özvegyi jog is, ezzel szemben a gyermekeknek szükséges támogatásra lehetne igényük.

Ha nincs gyermek, nincs család, csak házastársak vannak. Ha egyikük meghal, a birtokában maradt családi vagyon átmenne a családra, vagyis a vagyont gyűjtő vére és a visszamaradó házastársnak ebből a vagyonból csak szükséges tartást engedélyeznék, amennyiben a szerzeményi vagyon és saját vagyona vagy jövedelme ahhoz nem elegendő. A végrendelezési szabadságot leszármazó nemlétében is csak a szerzeményi vagyonra ismerném el, a pazarlás vagy ajándékozás által nem csorbítható ági értéken felüli vagyonra. Először szerezzon, azután rendelkezék.

A nemzet érdeke előbbrevaló, mint a végrendelezési szabadság, a családoknak vagyonuk megvédésével való megszilárdítása fontosabb, mint a gavalléroskodás.

Ha az elmúlt évezreden át többezredet törődtek volna azzal, hogy Magyarországot magyarok lakják és nem látták volna szívesebben az alkalmazkodó idegent a nyakas magyarnál, ma nem volna Trianon. Nekünk elsősorban emberekre, minél több magyarra van szükségünk. Sokan leszünk, holott most sem tudunk megélni? Majd leszünk az úrhatnamságról, megszokjuk a takarékos, józan életet, elcsendesül a fontoskodás, szerényebb lesz a feltűnni vágyás. Ha pedig sok lesz a magyar és szűk a határ, akkor biztos kitágul. Mi hozzánk, akik az ország kétharmadát elvesztettük, a mea culpa illik.

Dr. Ludvig Rezső.

A családi és öröklési jogi követeléseknek az 1928:XII. tc. szabályai szerint történő átértékelése a bírói gyakorlatban.

Az a drámai küzdelem, amit a magyar társadalom vagyona roncsainak megmentése végett a valorizációért folytatott, az utolsó felvonás előtt áll. S itt nem gondolok azokra, akik bármely forgalmi ügyletkötés folytán jutottak azon helyzetbe, hogy értékálló vagyontárgyaik helyébe értéktelen papírpénzt kaptak, s még azokra sem, akik hadikölesönökbé, állampapírokba vagy más kamatozású kötvényekbe fektették vagyonukat. A magyar társadalom törzsét képező azon családokra gondolok, akik egyáltalában nem kötöttek ügyleteket, illetőleg forgalmi ügyleteket, hanem a társadalom törvényes rendje szerint meg kellett volna kapniok a törvény vagy végrendelet értelmében reájuk eső örökrészeket, a visszajáró hozományt stb., illetőleg azok valóságos értékét, de akik e helyett papírpénzt kaptak, amely juttatást tapasztalatlanságuk folytán vagy a viszonyok mostoha körülményei között jogfenntartás nélkül vettek fel. *A magyar társadalom ezen szomorú temetőjében — az 1928:XII. tc. részleges feltámadást hozott.* Megszűnésük dacára újra érvényesíthetővé váltak bizonyos követelések, ha a jogosult igényét a törvény által előírt 3—6 hónapos határidő alatt érvényesítette. E terminusok lejártá óta ötnegyed, illetőleg másfél év eltelt már. A perek első és másodfokon többnyire letárgyaltattak és a Kúria előtt várják a végső döntést. Midőn a legfelsőbb bíróság az igazságszolgáltatás mérlegére helyezi azon jogigényeket, amelyeknek jobbra vagy balra való eldöntésétől családok s nemzedékek sorsa függ, — midőn a kötelességét teljesítő ügyvéd még egyszer átgondolja a jogesetet, mielőtt a végső döntés elé bocsájtaná — kell, hogy az egész jogkereső közönség figyelme kísérje azon áttekintést, ami az alábbiakban reámutat arra, hogy a bírói gyakorlat az eddigiekben mily módon vitte át az ítékezésbe az 1928. évi XII. tc. által lefektetett alapelveket. Az idevágó bírói gyakorlat kialakulásának annál nagyobb jelentősége van, mert, amint ismeretes, az utólagos átértékelésre vonatkozó jogszabályok csak a bizottsági tárgyalás során kerültek a törvényjavaslatba s a gyors, nem organikus fogalmazás magyarázza meg a törvény szövegének hiányos és ellentétes magyarázatokra alkalmat nyújtó voltát.

I.

Mint ismeretes, a t. a jogfenntartás nélkül megszűnt követelés utólagos átértékelésére való jogosultságot három esetben ismeri:

Az általános kötelmeket illetően a 14. § 4. bekezdésében, a családi és öröklési jogon alapuló követelésekre vonatkozóan a 15. § 3. és 4. bekezdésében.

A t. 14. § 4. bekezdése szerint a jogfenntartás nélkül megszűnt követelés átértékelhető, ha a) a teljesítés elfogadása 1919. január 1-e után és 1923. július 1-e előtt történt, b) az átértékelés elmaradása a hitelező tönkrehajtását okozta és c) az adósra indokolatlan előny nyel járt.

A családi és öröklési jogon alapuló megszűnt követelések utólagos átértékelése két tényállás mellett lehetséges:

1. A 15. § 3. bek. esetében, aminek feltétele, hogy a) a jogosultnak 1923. évi július hó 1. napja előtt keletkezett jogerős bírói ítélet vagy egyesség értelmében meghatározott készpénzösszeg járjon, b) s ez a készpénzösszeg a korona értékcsökkenése folytán a többi érdekeltnél maradt vagyontárgy értékéhez képest a teljesítéskor aránytalanul csekély lett legyen.

2. A 15. § 4. bek. esetében, aminek feltétele a) hogy a jogosult a készpénzbeli juttatást a korona értékcsökkenésének méltányos figyelembevételével nélkül vette fel, b) s valószínűsíteni képes, hogy az átértékelési követelést tapasztalatlansága vagy szorult anyagi helyzete miatt nem érvényesítette.¹

Hogyan viszonyul a 14. § 4. bekezdésében foglalt tényállás a

¹ Feltehető, hogy a családi vagy öröklési jogon alapuló követelés utólagos átértékelése csak a 15. §-ban körülírt feltételek mellett érvényesíthető-e, avagy ezen rendelkezések olybá tekinthetők, mint a követelések eme csoportjaira alkotott kedvezmények, ami mellett a követelések utólagos átértékelésére vonatkozó általános jogszabályok parallel alkalmazhatók. Tudomásom szerint e tárgyban kúriai döntés még nem volt. Álláspontom szerint a családi és öröklési jogon alapuló követelés az általános feltételek mellett is érvényesíthető.

15. § 3. és 4. bekezdéséhez s különösen felvetendő kérdés, hogy a 14. § 4. bekezdésében foglalt s a teljesítési idő elfogadására megállapított időpont (1919. I. 1. — 1923. VIII. 1.) feltétele-e a 15. § 3. és 4. bekezdése alkalmazhatóságának is? A valorizációs törvény számos bonyolult kérdése között nem volt ennél vitatottabb. Nem óhajtok e helyen a pro és kontra vélemények taglalatába bocsátkozni, hiszen e kérdés körül mindjárt a t. életbeléptetését követő hónapokban egész kis irodalom keletkezett.² Az bizonyos, hogy a Kúria a t. életbeléptetését közvetlenül követő időben ismételt azon álláspontot foglalta el, hogy a t. 14. §-a az általános rendelkezéseket tartalmazza s amennyiben a t. 15. §-ában a családi és öröklési jogon alapuló követelésekre vonatkozóan megállapított rendelkezések az általános szabályokkal nem ellenkeznek, úgy ezen követelésekre is alkalmazandók a 14. § szabályai. Ennélfogva «a családi és öröklési jogon alapuló kereseti követelés ártértekelése tekintetében is a törvény 14. § 4. bekezdésének az az általános rendelkezése alkalmazandó, hogy a jogfenntartás nélkül elfogadott pénztartozás ártértekelése csak abban az esetben nincsen kizárva, ha a teljesítés elfogadása az 1919. évi január hó 1. napja után történt» (K. I. 1427/1927. 1925. V. 21. J. H. II. évf. 1044. Ugyanígy K. I. 2160/1927. 1928. V. 23. M. tára X. 6. eset). A Kúria ezen állásfoglalása az egész jogirodalom egyhangú kritikáját vonta maga után. S valóban érthetetlennek kell tartanunk a fenti ítéletekben kifejezett álláspontot, ami nemcsak a biz. indokolással kifejezetten ellentétes,³ de ezenkívül oly ellentmondásra vezet, ami megoldást nem találhat.⁴

Ha azonban mélyrehatóan vizsgáljuk a Kúria által a fenti elvek szerint eldöntött két esetet, azt kell mondanunk, hogy bár álláspontunk szerint a 14. § 4. bekezdésében foglalt időpontbeli rendelkezésnek a 15. § eseteire való alkalmazása téves, de a Kúria ítélete megfelel a t. és a valorizációs bírói gyakorlat alapeszméjének és az anyagi igazságnak. A hiba a hiányos törvényszövegben van, ami arra készítette nyilván a Kúriát, hogy az ismert törvényt magyarázattal egyengesse az anyagi igazság útját, ami a konkrét esetekben az utólagos valorizációra vonatkozó igény elutasításában jelentkezik. Mindkét esetben t. i. a névértékben jogfenntartás nélkül eszközölt teljesítés oly időpontra esett (1916., 1917. és 1918. évekre), amikor még a pénz értékének romlása aránylag csekély volt és az 50 %-os elértéktelenedést sem érte még el. Ilyen körülmények között a 15. § bekezdése feltételeinek kizárólagos alkalmazása esetleg arra vezethetett volna, hogy pl. 1914. előtt kötött egység alapján 1916-ban jogfenntartás nélkül történt névértékbeli teljesítés dacára, a hitelező utólagos értékelési követeléssel léphessen fel. Ez a már rendezett jogviszonyok oly ok nélküli újabb felzavarására vezetett volna, amit az anyagi igazság sem támogatott s így nem csodálkozhatunk, hogy a Kúria az ily követelést — bár a t. szellemének meg nem felelő indokolással — elutasította.⁵

A Kúria fenti álláspontjával szemben a budapesti kir. ítélőtábla kezdettől fogva az ellenkező álláspontot foglalta el és hangsúlyozta, hogy a t. 15. §-ának 3. és 4. bekezdése alapján történő ártértekelésnél, nem képez előfeltételt a 14. § 4. bekezdésében körülírt teljesítési határidő (B. T. P. X. 5393/1927. 1928. okt. 15.).

² L. Schuster R. cikkét Magyar Törvénykezés II. évf. 25. sz.; dr. Tihanyi Lajos cikkét Jogt. Közl. 1928. 20. sz.; dr. Örfy Imre cikkét Jogi Szemle X. évf. 5. sz., továbbá Magánjog Tára X. 1. sz., 6. esetet; Jogt. Közl. 1928. évi 22. sz. 211. 1.; úgyszintén Almási és Nizsalovszky kommentárjait.

³ «A már a 12. §-hoz ajánlott módosításban kifejezésre jutott gondolatot a bizottság a 15. § rendelkezéseit kiegészítő új bekezdésekben jelentékenyen kiterjesztette azáltal, hogy családjogi és örökjogi egységeknél a már megszűnt tartozásokat is újból ártértekelhetőnek minősíti akkor, ha az eredeti osztályszerinti juttatás valamelyik félre igazságtalan és pedig akkor is, ha ez az igazságtalan osztály nem támadta meg a sérelmet szenvedő fél anyagi existenciáját és a teljesítés időpontja nem is esett a 13. (új 12.) §-hoz ajánlott kiegészítő rendelkezésekben megjelölt időpontok közé.»

⁴ Minthogy a 15. § 3. bekezdése értelmében az utólagos ártértekelés előfeltétele az 1923. évi július 1-ig hozott jogerős ítélet vagy egység, ennélfogva nem lehet ezen ítélet vagy egység alapján eszközölt teljesítés végső időpontját ugyancsak 1923. évi július hó 1-ében (helyesen 1923. június 30-ában) lerögzíteni, már pedig erre vezetne a 14. § 4. bekezdésének a Kúria által hivatkozott kiegészítő alkalmazása.

⁵ A Kúria álláspontjának teljes tisztázása végett reá kell mutatnunk arra is, hogy a fenti ítéleti döntéseket 1928. V. 21. és 23-án hozták, alig két hónappal a törvény életbeléptetése után és a kötelemlnek jogfenntartás nélkül történt teljesítésére való tekintettel, oly tényállások eseteiben, amelyeknél elvileg valorizációról csak a t. által bevezetett új jogszabály folytán lehetett szó, de amely jogigény a t. nélkül elvileg elutasítandó lett volna.

Legfelsőbb bíróságunk hivatásához méltó jogérzékére vall azon gyakorlat, amit ezen kérdésben 1929. áprilisa óta folytat. A nélkül, hogy a 14. § 4. bekezdésében foglalt határidőknél a 15. § eseteire vonatkozó alkalmazása tekintetében fent ismertetett kijelentéseivel ellentétes elvi kijelentéseket tett volna, a Kúria ugyanazon első tanácsa, a korábbi gyakorlattal szemben, hallgatólagosan magáévá tette a jogirodalomban egyhangúan megnyilvánult ellenvélelményt. A f. évi április hó 26-án hozott 4379/1927. sz. ítéletében (J. H. III. 823.) oly tényállás esetén, amikor a hozomány visszaadására vonatkozó egység 1913-ban létesült s a névértékben történt teljesítésnek jogfenntartás nélkül való elfogadása 1918-ban történt (tehát nem a 14. § 4. bekezdésében megjelölt időpontban), a Kúria kimondotta, hogy «alperes tartozása, mint ... hozomány visszaadása iránt egységileg vállalt kötelezettségen alapuló pénztartozás az 1928. évi XII. tc. 15. §-a értelmében megszűnése dacára is ártértekelhető lenne, ha az egységileg megállapított készpénzösszeg a korona értéksökkenése folytán az alperes által edesatyjától örökölt vagyon értékéhez képest a teljesítéskor aránytalanul csekély lett volna és a tartozás ártértekelése a fennforgó körülmények között méltányosnak bizonyulna». A Kúria ezen ítéletéből a következőket vonhatjuk le:

A 15. § 3. bekezdése alkalmazhatóságának nem előfeltétele a 14. §-ban megállapított terminusok fennforgása (in concreto a teljesítés 1918-ban volt). Láthatjuk azt is, hogy a t. azon kívánalma, miszerint «1923. évi július hó 1. előtt keletkezett jogerős bírói ítélet vagy egység» foglaltassék a tényállásban, oly módon magyarázandó, hogy az ítélet vagy egység származhat bármely időpontból 1923. év július hó 1-e előtt, tekintet nélkül arra, hogy az ítélet hozatala vagy egység kötése idején a pénztartozás már bekövetkezett volt s így származhat pénztartozás előtti időszaktól, a békeévektől is. (A konkrét esetben 1913. évi egységről volt szó.) Figyelemreméltó, hogy a Kúria az utólagos ártértekelésnek a törvényben nem létező új feltételét hangsúlyozza, amidőn arra utal, hogy csak akkor van ártértekelésnek helye, ha «a tartozás ártértekelése a fennforgó körülmények között méltányosnak bizonyulna». Miért volt szüksége a Kúriának, hogy a szóbanforgó törvényhelynél fel nem hívott «méltányosságra» különösen utaljon? Nyilván, hogy alátámasztást nyerjen az elutasító ítélet, ami azon alapszik, hogy a 15. § 3. bekezdésének második előfeltétele (a teljesített készpénzösszegnek a többi érdekeltől maradt vagyontárgy értékéhez viszonyított aránytalanul csekély volta) nem forgott fenn, mert a teljesítés 1918-ban történt, amikor csak kb. 50 %-os értéksökkenés mutatkozott. Tehát ugyanazon indokból, amiért a Kúria 1928. májusában a 14. § 4. bekezdésének terminusait a 15. § eseteire is kívánta alkalmazni — 1929. év áprilisában a «méltányosság» hiányára utalt.

Ugyanezen szellem hatja át a Kúria 1929. évi április hó 8-án hozott K. I. 3872/1927. számú ítéletét (I. J. H. III. 851.): «az 1928. évi XII. tc. ... 14. és 15. §-a szerint öröklési jogon alapuló és teljesítés folytán megszűnt tartozás utólagos ártértekelésének abban az esetben van helye, ha a jogosult készpénzbeli járandósága a korona értéksökkenése következtében értékéből lényegesen veszített és az öröklési jogviszonyban állók anyagi részesedésében beállott aránytalanság utólagos kiegyenlítése méltányos.»⁶⁻⁷

Megállapodottnak tekinthetjük tehát azon kúriai gyakorlatot, hogy a családi és öröklési jogon alapuló követelések utólagos ártértekelésénél a 14. § 4. bekezdésével említett teljesítési határidő fennforgása nem szükséges, viszont leszögezhető, hogy a Kúria a már megszűnt követelés ártértekelését csak akkor ítéli meg, ha az «méltányosnak mutatkozik». A méltányosság ilyenkor nem az ártértekelés mértéke (t. 12. §), hanem megengedhetősége szempontjából vétetik figyelembe.

⁶ In concreto az ítélet elutasító, mert a teljesítés 1914., 1916. és 1917. években történt és csak kb. 28—30 % értéksökkenéssel.

⁷ Ugyanezen jogelv nyilvánul meg a K. II. 3490/1928. sz. ítéletben (J. H. III. 638.). A t. 14. § 4. bekezdésében foglalt törvényhely magyarázata szempontjából jelentős jogelvet olvashatunk arra vonatkozólag t. i., hogy «a pénztartozás összegének teljesítésül bírói letétbehelyezése vagy kellő felajánlása kizárja-e az ártértekelést, s ha kizárja, mennyiben zárja ki, azt a letétbehelyezés vagy a kellő felajánlás időpontjában fennállott körülmények figyelembevételével kell megállapítani». Az itt eldöntött esetben a házasság jogerős felbontása előtt névértékben letétbe helyezték a hozományt. A Kúria a letétbehelyezést nem tekinti teljesítésnek, mert a felperes nem volt köteles ezt az összeget elfogadni, minthogy «a hozomány visszaadásának, illetve visszavételének esedékességi ideje, a házasság felbontása esetén, a bontás jogerős kimondásával áll be».

II.

Az utólagos átértékelésnek feltétele a t. 15. § 4. bekezdése szempontjából annak valószínűvé tétele, hogy a jogosult «az átértékelési követelést tapasztalatlansága vagy szorult anyagi helyzete miatt nem érvényesítette». E törvényhely alkalmazhatósága és számos valorizációs igény érvényesíthetősége attól függ, hogy a bírói gyakorlat mikor látja fennforogni a «tapasztalatlanságot» és a «szorult anyagi helyzetet». Megállapítható, hogy a judikatúra igen liberálisan magyarázza mindkét feltételt és az átértékelés lehetővé tétele végett mindkét körülményre *praesumptio iurist* teremtett. Így magában véve azon körülmény, hogy a jogosult a névértékben történt teljesítést oly időben fogadta el, midőn egyes követelések átértékelése még nem ment át a köztudatba és ily igény még nem volt érvényesíthető, feleslegessé teszi a *tapasztalatlanság* valószínűsítését (K. I. 8098/1926. J. H. II. 833, K. I. 3418/1929. J. H. III. 1293.). Ugyanígy felesleges a szorult anyagi helyzet valószínűsítése, ha a felperes vagyontalan köztisztviselő, mert a «vagyontalan tisztviselő a köztapasztalat szerint különösen szorult anyagi helyzetben lehetett az 1921. évben és az azután következő években». (L. előbbi határozatot.)

Az utólagos átértékelésnek a 14. § 4. bekezdésére alapított eseteiben jelentőséggel bír a hitelező «tönkrejutásának» értelmezése. Az irodalomban megnyilvánult ellentétes véleményeket a Kúria a valorizáció szempontjából kedvezően látszik eldönteni. Így a P. V. 5829/1929. sz. jogesetben, (L. M. Tára X. 67. eset) 45 hold helyett 4½ hold és 254 □ ölteljesítése magában véve igazolja a tönkrejutást, mert ily esetben «*olyan nagy különbség forogna fenn a vállalt meg a teljesített szolgáltatás értéke között, ami alkalmas a felperesek tönkrejutásának és az alperes indokolatlanul nagy előnyhöz jutásának a megállapítására.*»⁸

III.

A kereset indítására a t.-ben megállapított határidők elmulasztása miatt lehet-e igazolással élni, illetőleg a nem kellő időpontban benyújtott keresetet tárgyalás nélkül kell-e visszautasítani (Pp. 141. §), avagy érdemben hozott ítélettel utasítandó-e el (Pp. 387. §). A kérdést szabatosan döntötte el a Debreceni Tábla P. I. 2166/1928. sz. ítéletében (J. H. III. 1073.), reámutatva arra, hogy az igazolással csak az eljárási szabályok által megszabott záros határidők vagy az eljárás folyamán kitűzött határnapok elmulasztása esetén lehet élni, míg a *kérdéses esetben az anyagi jog szabályai által valamely jogosítvány érvényesítésére kitűzött záros határidő elmulasztásáról van szó, amelynek megállapítása csak a per érdemében hozott ítéletben történhet.*

IV.

A t. 34. §-a szerint a t. rendelkezései nem nyerne alkalmazást ott, ahol a jogviszonyt nemzetközi egyezmény szabályozza. Így nemzetközi egyezmény van Romániával (7934/1924. M. E. rendelet). Amidőn valorizációs igényével román állampolgár örökös lépett fel, a Kúria ezen örökösrel szemben a döntést függőben tartotta, amíg az igazságügyminiszter, a reciprocitás szempontjából, a román jog álláspontja felől tájékozást ad (K. VI. 6014/1927. J. H. III. 943.).

V.

A t. 15. §-ának harmadik bekezdése azon tényállást tartja szem előtt, amidőn a felosztandó vagyontömegből egyeseknek készpénz, másoknak egyéb és pedig értéküket megtartott vagyontárgyak járnak s ilyenkor, ha a kifizetett készpénz az értékromlás következtében a többiekénél maradt vagyontárgyak értékéhez képest aránytalanul csekély, a t. a felértékelést megengedi.

⁸ Megjegyzendő, hogy a 14. § 4. bekezdésének feltételei egyébként a Kúria álláspontja szerint *elvileg* nem kiterjesztőleg, hanem megszorítóan magyarázandók: «*áll ez a magyarázat... annál is inkább, mert... a törvény egész szelleme, amely a fizetéssel vagy egyéb módon már megszűnt jogviszonyoknak visszamenőleges megbolygatását a legszűkebb körre kívánta szorítani, — a most említett törvényhely keletkezésének a körülményei — továbbá a rendelkezésnek a parlamenti tárgyalások során hangsúlyozottan és ismételtén kialakult az a célja, hogy a törvényhozás egyedül a legkiválóbb esetekben kíván segíteni — mind az idézett törvényhely szoros értelmezése mellett szólalnak*» (K. V. 3376/1929. J. H. III. 1347.).

Amde mi történik azon gyakori esetben, midőn az örökhagyó a készpénzjuttatások fedezetül bizonyos vagyontárgyakat jelölt meg s ezen vagyontárgyak a bekövetkezett gazdasági romlás folytán értéküket veszítették. Ennek gyakori példája, amidőn a hagyaték ingatlanból és értékpapirokból, áll s az utóbbiak terhére készpénzhagyományok vannak rendelve. Az értékpapírok elértéktelenedése folytán a készpénzhagyományok felértékelésére látszólag fedezet nem mutatkozik.

A kérdés nem könnyű.

A 15. § harmadik bekezdése csak annyiban módosítja az ügyleti akaratot, amennyiben, mint minden felértékelés, a névérték bizonyos hányszorosát *kiegészítésül* rendeli. Ahhoz azonban, hogy a fenti tényállás esetén az anyagi igazság megvalósuljon, ezt meghaladó oly törvényt magyarázat szükséges, amely az ügyleti akarat gyengéd félretolásával, az ügyleti akarat felszínén levő burkolat lehántásával, a *törvény erejéből folyó megváltoztatásával* vigye diadalra az ügyleti akarat mélyén levő intenciót. Ilyen kiterjesztő törvényt magyarázattal alkalmazza a Kúria a 15. § 3. bekezdését a fenti tényállás esetén: «*a pénzzuttatások értékének s ezek fedezetének az örökösöktől független okból történt leromlását csupán az értékromlásnál fogva kizárólag a pénzzuttatással kedvezményezett örökösökre áthárítani nem lehet, és pedig annál kevésbé, mert az, hogy az örökhagyó a pénzzuttatások fedezetül bizonyos vagyontárgyakat kijelölt, nem azonos ezeknek a vagyontárgyaknak a pénzzuttatással kedvezményezett részére való hagyományozásával. A pénzzuttatások s az azok kielégítésére kijelölt fedezet értéksökkenéséért tehát a meglevő egész hagyatéki vagyon s illetve az összes örökösök felelnek*» (K. I. 636/1929. J. H. III. 834.).

VI.

A családi és öröklési jogi átértékelt tartozásoknál igen érdekesen alakult a «kamatkérdés».

Általános elvül szolgál, hogy amidőn a még meg nem szűnt családi vagy öröklési jogi követelést átértékelteti ítéli meg a bíróság, a követelés esedékességének⁹ időpontjától a törvényes 5%-os kamat jár, mert ily esetben «a törvényt meghaladó késedelmi kamat megítélését indokoltá tevő körülmények nem forognak fenn» (K. I. 5640/1927. J. H. III. 824.).¹⁰

Sokkal komplikáltabban alakul a «kamatkérdés», amidőn már megszűnt, jogfenntartás nélkül elfogadott tartozás, *utólagos átértékeléséről* van szó. Vajjon ilyenkor is a kamat a követelés esedékességétől fogva jár-e?

A megoldás a valorizáció azon alapvető kérdésével függ össze, hogy az átértékelést az *eredeti követelés helyreállításának* vagy a *fennálló pénztartozás felemelésének* fogjuk-e fel? Az 1928 : XII. tc. általánosságban az átértékelést a *fennálló pénztartozás felemelésének* tekinti. (V. ö. 28. és 2. §§-at.) Ezen elv alól kivételt csupán a bizottsági tárgyalás során beiktatott «utólagos átértékelési» szabályok képeznek. Ezenkívül még két körülményre kell tekintettel lennünk. Elsősorban arra, hogy az 1928 : XII. tc. előtt a bírói gyakorlat a jogfenntartás nélkül teljesített követelések utólagos átértékelését elvileg nem ismerte. Továbbá, hogy az átértékelés fenti alapszemlélete mellett, a jogfenntartás nélkül teljesített követelések utólagos átértékelése, egy a *ius speciale* által engedélyezett oly kivétel, amely a *ius civile* által feltétlenül megszűntnek tekintett követelésnek méltányosságból való utólagos pótlékolását célozza. *Ilyen körülmények között következetesnek kell tartanunk a Kúria gyakorlatát, ami az utólagos átértékelésnél kamatot csak 1928. évi április 1-től kezdve ítél meg, minthogy «a megszűnt követelés átértékelését csak az 1928. április 1-én életbelépett 1928 : XII. tc. engedte meg ;*

⁹ Vitassá tehető, hogy az átértékelt összeg utáni kamatfizetés kezdőpontja mikor van. A Kúria álláspontja szerint: «az öröklési jogviszonyból eredő átértékelt pénztartozás után a törvényes kamat az öröklés megnyitása idejétől jár» (K. I. 5639/1927. J. H. III. 224.). Ugyanezen alapgondolatból kiindulva dönti el a Kúria azon kérdést, hogy az átértékelve visszatérítendő hozomány után a kamat a kereset beadásától vagy a házasság korábbi felbontásától kezdve jár-e: «... a készpénzhozomány után a kamatok a házasság jogerős felbontásának napjától számítandók, mivel ez a hozomány visszafizetésének esedékességi napja...» (K. III. 3490/1928. J. H. III. 639.).

¹⁰ Ugyanígy K. I. 8507/1926. J. H. III. 763. A Kúria ezen álláspontja nyilván azon megfontoláson alapszik, hogy a törvényes kamatot meghaladó «kártérítés» részben a pénzromlás folytán a hitelezőt érő kár kiegyenlítésére szolgál. Ha a bíróság a követelést átértékelteti ítéli meg, indokát veszti a törvényt meghaladó kamat.

a felperes tehát csak ezzel nyert jogot az átértékelés követelésére» (K. I. 3681/1928. J. H. III. 825.).

VII.

Az öröklési jogon alapuló jogviszonyoknak egyik gyakori keletkezési formája, midőn az örökhagyó általános örökösének meghagyja, hogy a hagyományosul kijelölt személynek életjáradékot fizessen. Az örökös a meghagyással terhelt örökséget számos esetben elfogadta a nélkül, hogy leszögezte volna, hogy az életjáradék az örökölt vagyon jövedelméből fizetendő. Ilyen előzmények után előállott azon eset, hogy a pénzromlás következtében az örökölt vagyon megsemmisült, de az örökös egyéb vagyonát átmentette. Az életjáradékra jogosult most átértékeltén követeli járadékát, arra hivatkozva, hogy az örökös az életjáradéknak kifizetését vállalta, a nélkül, hogy annak fedezetét a hagyatéki vagyonra korlátozta volna s ezért az ő követelése független a hagyaték sorsától. A Kúria elutasítóan ítélte. Reámutat arra, hogy a felperesi álláspont téves, «mert nyilvánvaló, hogy az alperes a neki átadott hagyatéki vagyon fejében vállalt kötelezettséget az életjáradék fizetésére, az 1928: XII. tc. 15., illetve 12. §-a értelmében pedig a szóbanforgó tartozás átértékelése szempontjából döntő fontossága van annak, hogy az alperes a hagyatéki vagyonból gazdagodott-e, hogy a gazdagodás értéke az ő birtokában meg van-e, avagy attól időközben önhibáján kívül elesett-e?» (K. I. 2652/1929. J. H. III. 1186.).

VIII.

Vajjon a megállapított nőtartásnak a pénzromlás folytán elértéktelenedett összege a Pp. 413. §-ának rendelkezése, avagy az 1928: XII. tc. idevonatkozó szabályai szerint emelendő-e fel? A Kúria szerint «az 1928: XII. tc. 36. §-ának 1. pontja értelmében az átértékelésről szóló törvény rendelkezései a Pp. 413. §-ának rendelkezéseit nem érintik s így a szolgáltatás ítéletben megállapított mennyiségének vagy tartamának megváltoztatása, az alapítéletekben a szolgáltatás megállapításának alapjául szolgált körülmények lényeges megváltoztatása esetén — az átértékelésről szóló törvény rendelkezéseire tekintet nélkül — továbbra is a Pp. 413. §-a értelmében a szolgáltatás felemelése iránt benyújtott keresettel érvényesítendő; ez azonban nem zárja ki, hogy a követelésre jogosult az 1928: XII. tc.-nek a követelések átértékelésére vonatkozó rendelkezései alapján a szolgáltatás átértékelését érvényesíthesse, amennyiben ez a pénz értékcsökkenésére van alapítva».

Dr. Munkácsi Ernő.

Az új román kényszeregyességi törvény.

Romániában ez év július 11-ikével életbe lépett a preventív, — a mi terminológiánk szerint — a csődönkívüli kényszeregyesség intézménye. E törvény életbeléptetésével újból szaporodott azoknak az államoknak a száma, amelyek e csődelhárító jogintézmény életrehívását a felmerülő fizetéseképtelenségi esetek gazdaságilag kielégítőbb lebonyolítása szempontjából szükségesnek tartják. Azt mondhatnók, hogy ma már szinte valamennyi európai országban létezik valamely oly jogintézmény, amely a csődelhárítást célozza, bizonyos előzetes eljárás közbeiktatásával.* S a fejlődési tendencia is az, hogy a csődelhárító fizetéseképtelenségi jogi intézmények egyre inkább a csődönkívüli kényszeregyesség rendszere hódít tért. Németország a múlt évben léptette életbe az erre vonatkozó törvényt a háborús eredetű Geschäftsaufsicht helyébe. Belgium és Luxemburg jóval korábban váltották fel a moratórium jogintézményét a csődönkívüli kényszeregyességgel. Bulgáriában a közép-európai (német, svájci, osztrák s magyar részről az OHE) hitelvédelmi organizációk tettek a közelmúltban előterjesztést a kormányhoz, hogy az ott fennálló s a gyakorlatban súlyos anomáliákra vezető moratórium jogintézménye helyébe csődönkívüli kényszeregyesség vezessék be.

A román törvény életrehívása egyöntetűséget teremt a román jogterületen, a fizetéseképtelenségi jogintézmények tekintetében ezt

megelőzően fennállott divergencia helyett. Az utóbbi években e vonatkozásban a legkedvezőtlenebb jogi helyzet a Magyarország-hoz tartozott országrészekben állott fenn s az új törvény életbeléptetését éppen e helyről sürgették a gazdasági érdekeltségek a legnyomatékosabban. A jogállapot ugyanis az volt, hogy az Ausztriához tartozott bukovinai országrészben életben volt az 1914-es osztrák kényszeregyesség, a régi Románia és Besszarabia számára pedig volt egy, a bíróság által engedélyezhető moratóriumi rendszer, az 1916-os magyar kényszeregyességi rendeletet azonban 1925-ben hatályon kívül helyezték. A hitelezők egyenlő elbánásának elvét oly súlyosan sértő szuperkvótás magánegyhességek, a hitelezői követelések teljes elvesztésére vezető csődök, a legsúlyosabban éppen ezért Erdélyben jelentkeztek. A hitel biztonságát aláaknázó e helyzetnek orvoslását a román törvényhozás oly sürgősnek találta, hogy bár egyébként a fizetéseképtelenségre vonatkozó jogszabályokat — francia példára — az előkészítés alatt álló kereskedelmi törvénybe kívánja befoglalni, — ezt a különösen sürgősnek mutató jogi materiát kiemelte és soron kívül a törvények sorába iktatta — természetesen most már Románia egész területére kiterjedő hatállyal.

Az új törvénynek azokat a rendelkezéseit kívánnám itt különösebben kiemelni, amelyek a mi kényszeregyességi jogunk rendszerétől eltérést mutatnak. A román kényszeregyességi törvény is a dolog természeténél s a problémák azonosságánál fogva igen nagyszámban tartalmaz oly rendelkezéseket, amelyek a mi jogunkban, csakúgy mint egyéb külföldiekben is fellelhetők: adós rendelkezési jogának korlátozása és végrehajtások alól való védelme az eljárás alatt, az eljárás megindítását megelőző 60 napon belül szerzett végrehajtási jogok hatálytalanítása, a szavazás rendje, az egyesség joghatálya hatálytalanítás kérdéseiben. Több pontban lényegesebb eltérés mutatkozik azonban azért, mert a román törvény elég messzemenően az olasz-belga példákra támaszkodik.

Kényszeregyességet a román törvény szerint csak kereskedő kérhet, de az is csak akkor, ha üzlete legalább három év óta áll fenn. (A cégnek azonban nem kell bejegyezve lennie, mint ezt a korábbi tervezet megkívánta.) Igen érdekes és figyelemreméltó rendelkezése az új törvénynek az, hogy a kényszeregyességi kérvény előterjesztésével kapcsolatosan az eljárás megindításának előfeltételeként bemutatni tartozik a kereskedő legalább három évről szóló rendben tartott kötelező könyveit, amelyeket a bíró az eljárás megindítása után láttatmoz s az adósnak visszaad. Ez a rendelkezés hitelvédelmi szempontból komoly jelentőséggel bírhat adós státusának, a fizetéseképtelenség okainak elbírálását illetőleg. Aki nem teljesítette a korábbi egyességet, aki öt éven belül kényszeregyességet kötött vagy csalárd bukás miatt büntetve volt, az nem kérheti az eljárás megindítását.

A törvény a minimális kvótát, kivételt el nem ismerő módon, 50 %-ban állapítja meg, maximális háromévi teljesedési idővel. Figyelemreméltó rendelkezés itt azonban az, hogy a törvényes kamatok a teljesítés időpontjáig, tehát az eljárás megindítása utáni időre is folynak, hacsak az egyesség ez irányban kifejezetten másképp nem intézkedik. Az egyesség létrejöttéhez a törvény a hitelezők tökétségség szerint számított $\frac{3}{4}$ részének hozzájárulását kívánja meg, ha legalább 80 %-a ajánlatik, úgy $\frac{2}{3}$ is elegendő. Vagyonfelügyelői közreműködést — egyébként belga mintára — e törvény nem ismer. A vagyonfelügyelői funkciót a kiküldött bíró gyakorolja, akinek azonban, speciálisan a státusz megvizsgálása tekintetében, módjában áll szakértőt kirendelni. Az adós üzletvitelének ellenőrzése, melyre vonatkozólag azonban különösen a pénzkezelés fenntartása tekintetében a törvény nem tartalmaz a hitelezői érdekvédelem szempontjából kielégítő rendelkezéseket, a bíró által gyakoroltatik, aki e részben csak az illetékes járásbíróra ruházhatja még e hatáskört. Hogy ez a rendelkezés a gyakorlatban hogyan fog bevalni, hogy egyéb szempontoktól el is tekintve, mennyire lehet a bíró alkalmas e tisztán üzleti vonatkozású tevékenység ellátására, hogy e kontroll nem válik-e üres formalizmussá vagy — ami éppen oly hátrányos — kicsinyes, a normális tevékenységet bénító irányban alakul-e, ez nagy kérdés, amelyen az új törvény sikere jórészt áll vagy bukik. Tapasztalataink szerint ugyanis éppen e joganyagban az eljárási vonatkozások összehasonlíthatatlanul fontosabbak az anyagi jogi rendelkezéseknél. Így a lebonyolítás gyorsasága már maga alapvető előfeltétele az eljárás sikerének. S e részben a törvény egyes rendelkezései

* Igen jó összefoglalást nyújt az európai kényszeregyességi jogrendszerekről az összes vonatkozó törvények ismertetése mellett dr. Harnik: «Der gerichtliche Ausgleich nach den Gesetzen der verschiedenen Staaten Europas» című 1928-ban megjelent munkája.

aggályosaknak mutatkoznak. Speciálisan a hitelezői gyűlés tekintetében a törvény igen erélyes rendelkezései a gyors lebonyolításhoz fűződő érdeket a célszerűségi felé helyezik ugyan, amikor kimondják, hogy a gyűlés 30–45 napra összehívandó s hogy az esetben, ha egy nap alatt be nem fejezhető, automatikusan a következő napon folytatandó a nélkül, hogy félbeszakítás vagy elnapolásnak helye volna, ami által bizonyos esetekben egyes fontos kérdések tisztázása vagy biztosítékok megszerzése fog lehetetlenné válni. Ezzel szemben az eljárási és jogorvoslati vonatkozások több ponton fölös duplicitást iktatnak be. Külön tanácsülés határoz az eljárás elrendelése kérdésében. A tárgyalást egy bíró vezeti, de ha például a szavazati jog kérdésében merül fel aggály, úgy e kérdésben külön dönt a törvényszék tanácsa s ugyanez megint külön az egyesség jóváhagyása kérdésében. Ilyképp — a mi rendszerünkhöz hasonlítva — a törvényszék tanácsa már mint fellebbezési fórum szerepel, de az ügyek súlyos elhúzóására vezethet az, hogy bármiképp dönt is a tanács, annak határozata a táblához fellebbezhető.

Az egyesség létrejötte után az adós — ha csak az egyesség szövege kifejezetten másképp nem rendelkezik — csak korlátozottan nyeri vissza a maga önrendelkezési jogát. Nincs ugyanis jogosítva ingatlanát megterhelni vagy elidegeníteni s az üzlet természetének meg nem felelő módon vagyona tekintetében sem rendelkezhetik, illetve az ily jogügyletek az egyesség alá eső hitelezőkkel szemben hatálytalanok. Messzebbmenő ellenőrzés lehetőségéről viszont a törvény nem tartalmaz rendelkezéseket.

Igen érdekes és a gyakorlati kihatás szempontjából súlyosan aggályt ébresztő a törvény 50. §-ának az a rendelkezése, amely módot nyújt a hitelezőnek arra, hogy adós vagyoni viszonyainak javulása esetén az elengedett hányad megfizetését is kívánhassa az adóstól. E rendelkezés szintén belga példára támaszkodik. A belga törvény azonban a vagyoni viszonyok ily kedvezőbbre fordultának megítélését a bírói cognitiora bízta. A joggyakorlat azután ott oda fejlődött, hogy e feléledést a bíróság a legritkább esetekben mondja ki e címen, akkor, amikor adós valami rendkívüli körülmény folytán egészen kedvező viszonyok közé jutott. (Pl.: örökség, főnyeremény útján.) A román törvény viszont egészen mechanikusan állapítja meg ezt az előfeltételt, kimondván, hogy a hitelező a teljesítési idő elteltétől számított öt éven belül követelheti az elengedett hányadot, ha az adós passzívait annak aktívái 20 %-kal meghaladják. E rendelkezés a gyakorlatban egyfelől a gyökeres, komoly szanálások létrejöttét fogja megnehezíteni, ami pedig a kényszeregyességi eljárás legfőbb célja, másrészt a zsaroló célzatú vagy más hasonló jellegű pereknek fogja útját nyitni s mindent a nélkül, hogy e rendelkezéstől a hitelezők számára érdemes gazdasági előnyök várhatók volnának.

Érdekesen intézkedik a törvény a költségek tekintetében. A kiküldött bíró, jegyző és irodai költségek fedezésére az állam a hitelezőknek felajánlott hányad után 1 %, az elengedett után 2 % illetéket szed. A minimális 50 % kvóta mellett tehát az illeték az összpasszívák után számított 3 %. Aránylag nagyobb fedezet, tehát magasabb kvótahányad esetén, az adós kevesebb illetéket tartozik ilyképp fizetni, mint a kisebb fedezettel bíró ügyekben. Ez serkentés ugyan a magasabb kvótára, de másrészt ez elv éppen a gyengébb ügyekben a hitelezőknek aránylag súlyosabb megterhelésére vezet.

Dr. György Ernő.

Szakügyvédség.

Szakügyvédség a szó szoros értelmében annyit jelent, hogy egy ügyvéd az ügyvédségnek valamelyik ágát, szakát intenzívebben, esetleg más szakát kizáróan kívánja gyakorolni. Lévé ez minden ügyvédnek a legegényibb joga, ebbe senkinek a világön beleszólása, avagy korlátozó hatalma nincsen. Szakügyvédség vita tárgyát csak egyedül a tekintetben képezi, hogy jogában áll-e az ügyvédség valamilyen speciális ágát intenzívebben, esetleg más ágat kizáróan gyakorló ügyvédnek ezt a speciális gyakorlatát a rendelkezésére álló ú. n. megengedhető reklám-eszközökön (tábla, levélpapír, nyomtatványok) feltüntetni, hogy ezáltal a jogkereső közönség figyelmét magára felhívja.

E téren nemcsak kamaráink, hanem mondhatni az egész magyar ügyvédség mult év derekáig a legvisszautasítóbb magatartást tanu-

sította. Kamaráink egyenesen fegyelmi eljárás kilátásbábelhelyezéssel tiltották a speciális ágak művelőinek a külön megjelölést. Nem szabad azonban a magyar ügyvédséget, amely igazán nem mondható konzervatívnak, akár e téren maradisággal vádolni, mert nemcsak nálunk, hanem a széles nagyvilágban s a legmodernebb jog hazájában, Németországban még 1½ év előtt is csaknem egyhangúlag visszautasították a szakügyvédségmegjelölést.

Nálunk az első bátor szó az *Országos Ügyvédszövetség* mult évi szegedi Vándorgyűlésén dr. Ribáry Géza kartársunk részéről hangzott el. A szegedi vándorgyűlés (hetedik orsz. vándorgyűlés) irományai között elfekszik dr. Ribáry kollégánk véleménye, ahol az ügyvédi munkák racionalizálásáról beszél s ott ő már a legnagyobb jelentőséget tulajdonítja e téren az ügyvédi irodák specializálódásának. Egyenesen szükségesnek tartja, hogy kamaráink ezt nemhogy gátolják, hanem egyenesen mozdítsák elő. Felhívom a kartárs urak figyelmét erre a véleményre s itt csak azt emelem külön ki, hogy dr. Ribáry szerint ez elsősorban a jogkereső közönség érdeke, mert ügye jobban lesz ellátva, de érdeke az ügyvédségnek is, mert az ügyvédi munka a specializálódás esetén racionálisabban lesz szétosztva, s az ügyvéd sokkal könnyebben végezve el azt a munkát, amelyben teljesen otthon van. Ez azonban csak egyes ügyvédek érdeke lenne. Nézetem szerint az egész ügyvédség haszna ebből az lenne, hogy a speciálista ügyvéd munkáját a jogkereső közönség jobban fizeti meg, éppúgy, mint a speciálista orvos munkáját s ebből végeredményben mégis csak az ügyvédség egyeteme fog nyertesként kikerülni.

A specializálódás előmozdítása esetén igen sok kolléga s pedig kiváló kolléga jutna elvesztett kenyéréhez. Ismerek igen sok nagyszerű kollégát, aki egyik évről a másikra csaknem teljes klientéláját elvesztette. Kliensei kényszeregyességbe, majd csődbe jutottak s egyik napról a másik napra szinte kenyér nélkül állottak családjuk eltartásának gondjaival terhelt. Klientst talán még lehet ma szerezni, de klienseket már szinte lehetetlen. Ha módja s eszköze volna egy ilyen kollégának rávetni magát a jog valamelyik speciális ágára, talán még megmenekülhetne a biztos nyomortól.

Tehát, amint említettem, mult év derekáig összes kamaráink s az egész ügyvédség csaknem kizárólagosan elutasító álláspontot foglalt el a szakügyvédség megjelölésével szemben s szinte biztosra vehető volt, hogy dr. Ribáry úttörő szavai kiáltó szavak lesznek a pusztában. Ámde nem így történt. Kollégáink megérezték a kor követelményeit s a németeket egy kis lépéssel mintegy megelőzve, már mult évi június havában a szegedi ú. n. hetedik vándorgyűlésen a kari érdekeket védő bizottság határozata heves küzdelem után bár, de az volt, hogy a szakügyvédségmegjelölést elő kell mozdítani s ezt egyenesen a kamarák köteleességévé teszi, helytelenítve a kamaráink eddig folytatott gyakorlatát. A kamarák kritizálása nézetem szerint kissé erős volt s e helyett sokkal jobb lett volna, ha a vándorgyűlés e téren valami pozitívumot produkált volna. Remélhetőleg a német ügyvédkongresszus hatása alatt valami pozitívumot is produkálunk.

Az eddig előadottakkal talán már ki is merítettem a magyar ügyvédség munkáját e téren. Én magam a szakügyvédségmegjelölés híve vagyok az eddig felhozott részint saját érveim, részint átvett érvek alapján, de a legdöntőbbek azok az érvek, amelyekkel a mult évi szeptember hó 10-én megkezdett hamburgi ú. n. 24-ik német vándorgyűlés e kérdés mellett szinte egyhangúlag (egy szavazat kivételével!) állást foglalt. Ez a kérdés volt a 24-ik ügyvédggyűlés legfontosabb problémája. Ezen kérdés eldöntése végett a gyűlés 24 tagból álló bizottságot küldött ki, melynek két előadója dr. Görres berlini s Hally II. drezdai ügyvédek voltak. Két előadó lévén, mindenki azt hitte, hogy egyik a szakügyvédségmegjelölés mellett s a másik ellene van. Ámde a legnagyobb meglepetésre nem így történt. Mindketten a szakügyvédség megjelölése mellett törtek lándzsát s csak a részletekben voltak eltérések kettőjük között. Így történt azután az, hogy a bizottságban csaknem egyhangúlag foglaltak állást a szakügyvédség megjelölése mellett. Ez annál fontosabb, mert a német ügyvédggyűléseket az utolsó években állandóan az a szemrehányás érte (amely szemrehányás joggal érheti a mi vándorgyűléseinket is), hogy fontos kérdésekben elhatározó eredményeket sohasem tudott keresztül-szorítani s ebben a nagyhorderejű kérdésben szinte egyhangúlag pozitív határozatot hozott s ezzel megtörte a negatív tanácskozássok jegét.

Aminthogy a szakügyvédség kérdésének elbírálásánál csak

két főkérdés eldöntéséről lehet szó, ehhez képest a hamburgi ügyvédyűlés is elsősorban ezen két főkérdés eldöntését helyezte előtérbe:

Ezen főkérdések: 1. Megengedhető-e, hogy egy ügyvéd mint szakügyvéd, ezt tábláján, levélpapírján, nyomtatványain kiírhasssa. 2. Megengedhető-e a szakügyvédnek az általános ügyvédi gyakorlat folytatása.

A hamburgi ügyvédyűlés rögtön rájött arra, hogy a szakügyvédnek az általános ügyvédségtől való eltiltása halvaszületett gyermek lenne s nagyon helyesen mindkét kérdésre igennel felelt, ámbar a második kérdés csak nagy nehézséggel ment keresztül.

A többi kérdés, mely e téren felmerült, már csak mellékkérdés.

Ezen felmerült mellékkérdések a következők voltak: a) A szakügyvédségre való képesség kimutatása. b) Meg lehet-e tiltani egy szakügyvédnek, hogy egy általános gyakorlatot folytató ügyvéddel társuljon? c) Lehet-e hasonló szakügyvédséget gyakorló ügyvédeknek társulni?

Ezen utóbbi kérdéseket a hamburgi ügyvédyűlés a következő módon intézte el.

a) *A képesség kimutatása:* Az ügyvédyűlés feltétlenül szükségesnek tartja, hogy a szakügyvéd az arra való képességét hosszabb gyakorlattal igazolja. Erre nézve különböző karenciás időket hoztak javaslatba s ez a pont volt az, amiben a különben csaknem egy véleményyt valló előadók egymástól eltértek. Hally II. drezdai ügyvéd 10 éves karenciás időt hozott javaslatba, s ez volt az oka annak, hogy dr. Görres berlini ügyvéd a Hally-féle indítványokat nem tette teljesen magáévá. Dr. Görres egy rövidebb karenciás időt akar, de hogy mennyi legyen ez a rövidebb idő, nem mondja meg, hanem ezt arra a bizottságra bízta, amely különben is hivatottá lett a szakügyvédség feltételeit részletesen kidolgozni. Az ügyvédyűlés ugyanis csak a főbb kérdésekben döntött s a főbb irányelvekre mutatott rá, ellenben a kérdés részletes kidolgozását egy nagybizottságra bízta, amely a német ügyvédi kamarák s ügyvédegyesületek (Anwaltvereine) vezető embereiből áll. Ez az indítvány, hogy ez a bizottság dolgozza ki s pedig végleges hatállyal, a berlini ügyvédek indítványa volt s csak nagy harcok árán ment keresztül, mivel igen sok ügyvédnek az volt a véleménye, hogy ez a bizottság csak indítványozó jogkörrel legyen felruházva, azonban véglegesen az összes kérdéseket csak az elkövetkező ügyvédyűlés hozza tető alá. A berlini ügyvédek a nagy ügyvédi elszegényesedésre s az ügy sürgősségére hivatkozva elérték azt, hogy a bizottság véglegesen határozhasson, azt mondván, hogy az ügyvédyűlés egy szétfolyó nagy szerve, amely az ilyen aprólékos kérdéseket eldönteni nehezen tudja s az ilyen nagy horderejű kérdés elmerülne a szép, de kevésbé hatásos beszédek s vitatkozások ingoványában. Boldog emberek: 60 milliós népnek 16,000 ügyvédje van s elszegényedésről beszélnek!

Biztonság okából utasító irányelvül odaszegezték a bizottságnak azt, hogy a hozandó szabályok ne legyenek merevek, hanem elasztikusak, rugalmasak, különösen a karenciás idő megállapításánál, mert e téren tekintettel kell lenni az öregebb kollégákra, akik már évek hosszú sora óta folytatnak szakügyvédségi gyakorlatot s ezeknél az újabb gyakorlat kimutatása teljesen felesleges volna. A karenciás idő megállapítása főleg csak a szakügyvédséget kezdő fiatal kollégákra vonatkozik. E téren bővebbet magam sem igen mondhatok, mert hiszen ez a kérdés kiforróban van.

További irányelv, amely különben az e tárgyban hozott hamburgi határozat harmadik pontjában is visszatükröződik, az, hogy a szakügyvédséggel foglalkozni kívánó képességét a kamarai előjárás előtt bemutatni, igazolni köteles s ennek az igazolásnak a szakügyvédség kifelé való megjelölése előtt kell történnie. Nem elég tehát a karenciás idő, de a képesség kimutatása, esetleg valamelyes vizsga szükséges. E téren azonban nem határozott az utasítás s itt nagy s diplomatikus feladat vár a bizottságra, mert a világ legnehezebb vizsgáján keresztüljutott ügyvédség nem igen szívesen vetné alá magát egy újabb vizsgálatnak.

A többi mellékkérdésre a kongresszus a következő intézkedéseket hozta: b) Nem lehet megtiltani egy szakügyvédnek, hogy egy általános gyakorlatot folytató ügyvéddel társuljon. c) Lehet hasonló szakügyvédséget folytató ügyvédeknek társulni.

Vagyis látható, hogy a kongresszus a kollégák elé a legkevesebb korlátot kívánt felállítani s amennyiben valamilyen intézkedést hozott, ezt kizárólag csak a jogkereső közönség érdekében hozta, hogy ügyük minél jobban legyen ellátva. Tehát megint — mint mindig — *ügyvédek* voltak.

Ezeket a határozatokat olvasván, csaknem önkéntelenül kiáltunk fel, «micsoda haladás másfél év óta».

Csaknem egyhangúlag határozott a hamburgi ügyvédyűlés abban a kérdésben, hogy egy szakügyvédnek nem engedhető meg más reklám, mint amely egy általános gyakorlatot folytató ügyvédnek van megengedve. Ebben a kérdésben én, aki az ügyvédi reklám legnagyobb ellenese s legszigorúbb bírálója vagyok, a hamburgi gyűlés véleményével nem értek egyet. Kétségtelen, hogy a szakügyvéd klientélája — rendszerint — nem folyamatos s a szakügyvéd nem bír egy olyan kliens-alappal, mint az általános gyakorlatot folytató ügyvéd s így nekik némi élelmesség — amely azonban nem ront az egyetemes ügyvédség nivóján — megengedhető volna. Ilyennek vélném azt, hogy a szakügyvédek a kollégák körében körlevél útján hívnák fel a figyelmet magukra. Ehhez hasonló egyéb szerény reklámot megengednék.

Még egy rendkívül fontos körülményre kell felhívnom a figyelmet. Ez a körülmény a hamburgi ügyvédkongresszus figyelmét sem kerülte ki, de — nézetem szerint — nem elég nyomatékkal tárgyalta e kérdést. Nem szabad ugyanis az ügyvédség összes ágait a szakügyvédség által kisajátítani hagyni. Vannak a jognak egyes területei, amelyek szakügyvédség tárgyát nem képezhetik, vagyis kifejezetten meg kell jelölni azon tilos területeket, amelyeken szakügyvédségmegjelölés nem lesz megengedhető. Nézetem szerint szakügyvédség csak a jognak eldugott területein volna megengedhető, ahol a szakügyvédségi kiképzés külön tanulmányokat s szorgalmas kutatásokat igényel, de nem lehet valaki pl. biztosítási vagy váltó ügyvéd avagy — ahogy ma erősen szeretik hangsúlyozni — munkaügyi ügyvéd stb. Ezek nem külön ágai a jognak, a jognak ezen ágait minden általános gyakorlatot folytató ügyvéd éppoly jól ismeri, mint a magukat e téren szakügyvédeknek valló ügyvédek, mert ha ezen ágakat nem ismeri, akkor nem is nevezhetné magát ügyvédnek. E téren is tehát a legnagyobb óvatosság szükséges, nehogy a jól célzó fegyver visszafelé süljön el s végeredményben az egyetemes ügyvédség maradna vesztes a küzdőporondon.

Dr. Vas Imre.

A békebírói intézmény az angol jog világításában.

(Dr. Admeto Géza budapesti ügyvédnek a «Budapesti Ügyvédi Körben» tartott előadásából.)

A békebírói intézmény is évszázadokon át fejlődött különleges angol intézmény, mint a parlamentárizmus és az esküdtbíráskodás. E három az angol alkotmány alappillére és ennél fogva minden angol intézmény és így a békebírói intézmény is csak akkor érthető meg és értékelhető kellőleg, ha azt az angol alkotmány szemszögébe helyezzük. Ez az alkotmány jelenti a *government of the people, by the people, for the people*; ¹ az alkotmány értelmében az államhatalom mindhárom megnyilatkozásában, tehát a törvényhozói hatalom csak a polgárok, illetőleg azoknak demokratikus módon megválasztott képviselői által, a végrehajtói hatalom csak az ily módon létrejött parlamenti többségből alkotott bizottság (vagyis a kormány) által és a *bírói hatalom is csak a polgárok által gyakorolható*. Csak a polgárok bíráskodhatnak polgártársaik felett, ami főleg, de nem kizárólag a büntetőbíráskodásra vonatkozik, mert angol felfogás szerint *popular and not official opinion is an essential element in criminal proceeding*. ² A bírói hatalmat Angliában a polgárok az esküdtbíráskodás és a békebírói intézmény útján gyakorolják.

A kontinensen a békebírói intézmény tekintetében teljesen téves felfogás uralkodik. Általános az a felfogás, hogy a békebírónak elsősorban a felek kibékítésére, kiegyeztetésére kell törekednie, mert hisz azért *békebíró*. Ilyen hamis felfogással honosította meg a kontinens némely állama a békebírói intézményt. (Zürichben: Vermittler, Dániában: Vergleichskommissär; hasonlóképpen Francia- és Olaszország.) Pedig Angliában tulajdonképpen minden bíró békebíró és így a legmagasabb rangú békebíró a *Lord Chief Justice*, a lordfőbíró, mert az angol bíró kötelességét avval a régi szólásformával fejezi ki: *to keep the peace of the*

¹ A nép kormányzása a nép által, a nép javára.

² A polgári és nem a hivatalos felfogás lényeges eleme a büntető eljárásnak.

King, kötelessége: «a király békéjét fenntartani». Innen származik a «békebíró», a *justice of the peace* elnevezés. «A király békéjének fenntartása» koncepciója később alátámasztást nyert a «Pax Romana», illetőleg «Pax Ecclesiae» által is. A norman hódítás után, bár nem sokáig tartott, feudális felfogás szerint az ország a király magántulajdona volt és minden alattvalónak kötelessége volt a király uradalmában békésen élni és a békétlenkedőket a király hivatalnokainak feljelenteni és megbüntetés végett kiszolgáltatni. Ily módon a király békéjét fenntartani, másrészt adminisztratív tevékenység (selfgovernment) által a béke megbontását megelőzni. Ez lényegében eredete úgy a békebírói intézménynek, mint az esküdtbíráskodásnak. E két intézmény százados fejlődésének eredménye a mai bölcs és józan angol igazságszolgáltatás. Az egész angol igazságszolgáltatásra alkalmazhatjuk egy kiváló angol bírónak, Lord Coke-nak bár csak a békebírói intézményt jellemezni akaró ama mondását: *The whole Christian world has not like office as justice of the peace, if duly executed*.³

Az angol békebíró, *justice of the peace* ma már jobbra bün-
tetőbíró, mert a polgári ügyek a *county court* (grófsági bíróság) hatáskörébe utaltattak ennek 1888. évben történt újjászervezése alkalmából.

A békebírói intézmény keletkezése visszanyúl 1326. évig, amidőn III. Edward minden grófságban bizonyos egyéneket jelölt ki, kiknek különös kötelességük volt a «béke» fenntartása. Egy későbbi statútummal pedig ezeket bírói hatáskörrel is felruházta. Ezek a békebírák a statútum szerint súlyosabb bűncselekmények felett is ítélezhettek, tényleg azonban csak kisebb súlyú ügyek kerültek eléjük; azonkívül közigazgatási teendők ellátása is hatáskörükbe tartozott. Miután azonban 1888. évben a *county council* (grófsági tanács) állíttatott fel, a közigazgatási teendők legnagyobb része ennek hatáskörébe tartozik. A békebírák ma csak kevés közigazgatási teendőt látnak el. (Italmérsi és kocsmarendélyek megadása, börtönügy, elmebeteg ügyek stb.) Régente a békebírák csak oly egyének lehettek, kiknek a grófságban földbirtokuk volt és rendesen a birtokos gentrykből választottak ki. Különösen a XVII. század vége felé és a XVIII. század elején, midőn a lordok az angol közéletben még nagy szerepet játszottak, a lordok nem akartak a kereskedők vagy iparosok közül kiválasztott békebírákkal együtt ülni. A békebírák szolgálata ingyenes volt és hatalmukat pátriarkális és félig feudális módon gyakorolták. Ma a békebírák a grófság polgáraiból választatnak ki, szolgálatuk szintén ingyenes, a bíráskodásra megbízást kapnak, ez az ú. n. *commission of the peace*.

A békebírák kétféle módon teljesítik hivatásukat: a kis- és a negyedévi üléseken.

A kis-ülések (*petty session*) megtartása végett Anglia 750 *petty session division*: kis-ülési járásra van felosztva. A békebírák havonként 1—2-szer jelennek meg a járásban bíráskodás céljából, ez a *court of petty session* (de nem ezek az utazóbírák). A kis-ülés az illető járás két vagy több békebírójából áll. Ez a kis-ülés gyakorolja a sommás büntetőbíráskodást, hatásköre hasonló a mi büntető-járásbíróságunk hatásköréhez. Ezenkívül a kis-ülés hatáskörébe tartozik a *bűnügy vizsgálat*, és pedig mindenféle bűnügyben, bármily súlyos legyen a vád. Angliában minden bűnügyi vizsgálat nyilvános és kontradiktórus, menete röviden a következő: a rendőrség összegyűjti azon adatokat és bizonyítékokat, melyek alkalmasak a vád emelésére; vádlottat kihallgatni, tőle vallomást kicsikarni, vele bizonyítani nem lehet. Ha elegendő adat és bizonyíték a vádra együtt van, az ügy a békebírák kis-ülése elé terjesztetik, kik az ügyet nyilvánosan és kontradiktórusan letárgyalják, terhelte ügyvéd képviselheti, a vádat a rendőrség megbízottja képviseli, ki a legtöbb esetben ügyvéd. Ha a békebírák a vádat eléggé megalapozottnak tartják, úgy az ügyet főtárgyalásra utasítják, és pedig vagy a békebírák negyedévi ülése elé vagy az assizek (esküdték) elé, ahová a törvény értelmében tartozik. Ha a vádat alaptalannak találják, úgy az eljárást megszüntetik. Ha pedig ezen a bűnügyi vizsgálati tárgyaláson az tűnik ki, hogy valamilyen bűncselekmény el lett követve ugyan, de az csak kisebb súlyú és így a sommás büntetőeljárás alá tartozik, tehát a kis-ülés hatáskörébe, úgy az ügyben nyomban ítéletet hoznak.

A negyedévi ülés a grófság összes járásainak békebírójából áll,

ez a *court of general quarter session of the peace*. A negyedévi üléseket a békebírák a grófságban negyedévenként egyszer tartják meg. Az ülés itt is két vagy több békebíróból áll, fontosabb ügyekben azonban rendesen több békebíró jelenik meg a bírói emelvényen. A negyedévi ülések hatáskörébe a súlyosabb bűncselekmények tartoznak, vagyis azok, melyek sem a sommás büntető eljárás alá, sem pedig az assizek (esküdték) elé nem tartoznak. Miután pedig az utóbbi időben az assizek bíróságai nagyon túl vannak halmozva ügyekkel, 1925. évben hozott törvény, *Criminal Justice Act* szerint az assizek bíróságai jogositva vannak a hozzájuk tartozó ügyek egy részét a békebírák negyedévi üléséhez utalni. Minthogy pedig a békebírák negyedévi ülése már súlyosabb, sőt a most hivatkozott törvény szerint legsúlyosabb bűncselekmények felett is ítélezhetik, természetesen a békebírák negyedévi ülése mellett *grand jury* (vád-
esküdszék) és *petty jury* (ítélő-
esküdszék) működik.

A vidéki városoknak (*borough*) külön békebírójuk van, kiknek hatásköre csak a város területére terjed ki.

Londonban és a többi nagy angol városokban a tulajdonképpen értelemben vett békebírák nincsenek, hanem ezeknek teendőit az ú. n. *stipendary magistrates* látják el, kik rendes fizetésű bírák. Bíróságuk a *police court*, rendőrbíróság, e bíróságnak azonban semmi összefüggése és semmi köze sincs a rendőrséghez, bírái a független bíró minden kellékével fel vannak ruházva és jogászok. *Magistrate* csak legalább 10 évi gyakorlattal bíró *barrister* lehet. Ezek az ú. n. rendőrbírák (*magistrates*) csak a békebírák kis-üléseinek hatáskörével vannak felruházva és tágabb értelemben véve szintén békebírák. A *magistrates* mint egyesbírák járnak el.

Hogy a békebírák, mint laikus bírák ítéletei megnyugtatók, hogy a bírói hatalmukat a jog és törvény értelmében, nem pedig öletszerűen vagy szeszélyesen gyakorolják, ennek következő oka van. Az angol bíró és így a békebíró is nem tárgyal, nem hallgat ki tanukat, nem irányítja a tárgyalást és a bizonyítást, hanem figyeli a feleknek a bizonyítékokkal és érvekkel folytatott harcát. Az angol felfogás szerint az, aki ítélni akar, az nem avatkozhatik a felek vitájába és harcába, mert mihelyt erre vállalkozik az, aki ítélni akar, elveszti elfogulatlanságát és pártatlanságát. Aki a tárgyalást vezetni akarja, tanukat kihallgat és a bizonyítás tekintetében határoz, annak már előre egy bizonyos álláspontot el kell foglalnia, akár az egyik, akár a másik felét. A tárgyaláson a felek ügyvédjei vezetik a tárgyalást, irányítják a bizonyítást, hallgatják ki a tanukat és fejtegetik azokat a jogkérdéseket, melyek az ügy eldöntésénél szóba jönnek. A bíró csak a rendre és az alakosságok betartására ügyel.

Továbbá a békebírák mellett egy fontos közfunkcionárius, a *clerk of justices of the peace* működik, kinek alkalmazása megbízatáson alapszik és kinek jogásznak kell lenni és pedig legalább 14 évi gyakorlattal bíró *barristernek* vagy *solicitornak*, vagy olyan *clerknek*, ki legalább hét évig egy *stipendary magistrate*, vagyis jogászbékebíró mellett működött. Ez a *clerk* az üléseken a békebíráknak asszisztál, őket a vonatkozó törvény és jogszabály tekintetében felvilágosítja és általában a szükséges jogi tanácssal látja el. Ő szerkeszti szükség esetén a vádiratot, valamint a bírói ügyiratokat (bár az angol bíróságnál nem írnak sokat) és vezeti az irodát; továbbá jegyzékbe veszi az ítéleteket s beszedi a pénz-büntetéseket. *Middlesex* grófságban ősi joga a békebírák negyedévi ülésén egy *assistent judge* (asszisztáló bíró) is vesz részt, kinek legalább 10 évi gyakorlattal *bíróserjeant at law*⁴ vagy *barristernek* kell lennie. Ez az ügyvéd a békebírák ülésén elnököl és velük együtt ítélezik.

Végül, hogy a békebírák ítélezésében a törvény és a jog érvényesülése minden körülmények közt biztosított, arra szolgál az ú. n. *appeal by crown cases reserved*, a koronának fenntartott ügyekbeni fellebbezés. Ez ősrégi elnevezésnek ma az az értelme, hogyha a békebírák negyedévi ülésén valamely ügy tárgyalásánál vagy már a verdikt meghozatala után, sőt az ítélethozatalnál egy bonyolultabb jogi kérdés merül fel, melynek helyes eldöntése tekintetében a békebíráknak aggályaik vannak és ezért a felelősséget nem akarják vállalni, úgy az ügy tárgyalását, vagy amennyiben már verdikt hozatott volna, azt felfüggesztik és a felmerült vitás jogi kérdés előzetes eldöntése végett az ügyet a Londonban székelő *Court of Criminal Appeal*, büntető fellebbezési bírósághoz terjesztik fel.

³ Az egész keresztény világnak nincs a békebírói intézményhez hasonló intézménye, hogy ha megfelelően végrehajtatik.

⁴ Ma már nem létező magasabbrangú ügyvéd.

Látjuk tehát, hogy az angol békebíró sohasem volt békéltető, egyeztető bíró és ma sem az. Még 1828. évben *Lord Brougham*, kiváló angol ügyvéd, később lordkancellár és Viktória angol királynőnek, az angol alkotmányjogbani oktatójának kedvenc ideája volt egy békéltetőbírói intézmény szervezése. 1833. évben benyújtotta a grófsági bíróságok újjászervezéséről szóló törvényjavaslatot, mely szerint a grófsági bíró bizonyos ügyekben békéltetőbíró is lett volna (*Judge of Reconciliation*). A lordok háza azonban ezt hevesen ellenezte és nehogy e miatt az egész törvényjavaslat visszautasíttassék, a békéltetőbíróra vonatkozó részt kihagyta. Mikor már nem volt lordkancellár, 1845. évben ismét benyújtott ily irányú javaslatot, de akkor sem érte el célját, mert a javaslat tárgyalására csak három lord jelent meg. 1848. évben más részéről hasonló kísérlet tétetett, de ez is kudarcra végződött. Az idén a most uralmon levő angol munkáspárt egy tagja, *Mr. Snell, Family's court* (családi bíróság) felállítására nyújtott be törvényjavaslatot. Ez a családi bíróság a házaspár vagy családtagok és rokonok közt felmerülő vitás kérdéseknek békés úton való elintézését kísérelné meg. A javaslat még nem került tárgyalásra.⁵

A Magánjogi Törvénykönyv javaslatának jogászegyleti vitája.

A Jogászegylet magánjogi szakosztályának december hó 7-én tartott ülésében az ági öröklés szabályai kerültek megvitatásra és különösen az ági vagyon redintegrálásának kérdése részesült tüzetes megvilágításban. *Dr. Tunyogi Szücs Lajosnak*, az eddigi bírálati anyagot ismertető felszólalása után *dr. Teller Miksa* ügyvéd annak kiemelésével, hogy a maga részéről is helyesli, hogy az ági vagyonnak a szerző törzsére való visszaszállása ad infinitum bármily távoli elődről való hárulás esetére ne biztosíttassék, hanem ebben vonatkozásban bizonyos korlátozás állíttassék fel, az eltékoztolt vagy elajándékozott vagyon redintegrációjának kérdését elemezte. *Dr. Alföldy Dezső* kúriai bíró annak a kúriai határozatnak az elvi alapjait fejtette ki részletesen, amely az elajándékozott ági vagyon pótlásának követelését kizárta. Szerinte ez a megoldás abból következik, hogy az örökhagyó az ági vagyon tekintetében mind élők között, mind halál esetére szabadon rendelkezhetik és az ági örököseket az ági öröklésből tetszése szerint kirekesztheti. Ha az örökhagyó a végrendeletében csak az ági vagyonáról rendelkezik, a végakarata nyilván az, hogy az illető ági vagyontárgyra nézve az ági öröklést kizárja és így az akaratával nincs összhangban, hogy a szerzeményi örököszt megtérítésre kötelezzük. Ha pedig így áll a helyzet, akkor nem lehet másképp megoldani azt az esetet sem, ha az örökhagyó az ági vagyontárgyat már élők között elajándékozta. A hiányzó ági vagyon megtérítésének mellőzése nem annyira indokolt eltékozlás esetében, amely esetben a kir. Kúriát az vezette, hogy méltánytalannak tartotta pl. a régebben eltékoztolt vagyontárgynak abból a szerzeményből pótlását, amelynek megszerzése a házastárs sikeres befolyására, céltudatos közreműködésére vezethető vissza. Helyesnek tartaná, hogy a kódex az elajándékozott vagyontárgyat az ági vagyon megállapításánál ne vegye számba, csak akkor, ha az eset körülményeiből az örökhagyónak arra az akaratára lehet következtetni, hogy annak értéke az ági örökösnek megtéríttessék. Ha pedig még ez sem látszanék aggálytalannak, mindenesetre szükségesnek tartaná azt kimondani, hogy azokat az ági vagyontárgyakat kell figyelmen kívül hagyni, amelyeket az örökhagyó a szerzeményi vagyona örökösének ajándékozott. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ha az örökhagyó annak ajándékozta ági vagyontárgyát, aki a szerzeményi vagyonát van hivatva örökölni, pl. a házastársának, akkor semmiképpen sem akarhatta, hogy a megajándékozott az ajándék értékét a neki jutó hagyatékból mégis kifizesse az ági örökösnek. Az ági vagyon értékének megállapítására vonatkozó 1795. §-szal kapcsolatban kiemeli, hogy lehetnek olyan esetek, amikor a gyermek kiképzésére fordított összeg a vagyonállag felhasználásával állott elő. Adott esetben indokolt lehet, hogy az ilyen kiadásokra fordított összeg ági jellegű legyen és az ági örökösök javára a kikép-

zésben részesülő szerzeményi vagyonából redintegráltassék. Ilyen eset lehet pl., amikor a kisgazda a földjének eladásával teszi lehetővé, hogy a fia orvosi diplomát szerezzen. *Dr. Vinczenti Gusztáv* visszatér a házastárs törvényes örökösödésének kérdésére és a maga részéről is felismerhetőnek látja azokat a visszasságokat, amelyek a vagyon hovájutása tekintetében mindkét házastárs halála után előállnak és amelyeket a vita korábbi folyamán dr. Vadász Imre kiemelt. Nem lehet helyes, hogy pl. ugyanazon autóbaleset következtében életüket veszítő házastársak vagyonának további sorsa attól függ, hogy melyik házastárs halt meg nyomban a baleset színhelyén és melyik élt még néhány órát, hogy a kórházi betegágyon végezze be eszméletének visszanyerése nélkül az életét. Helyesebbnek találná, ha a házastárs másik házastársának vagyonát tulajdonul kapná ugyan, de az elhalt házastárs többi törvényes örökösének legalább is eius quod supererit utóöröklési jogával terhelt. Rátérve az ági öröklésre, az 1811. §-ban nem látja elég világosan kifejezve, hogy az ági örökségre a hagyománynak a szabályait milyen mértékben kell alkalmazni. Különösen a felülhagyományra vonatkozó 1930. §-ra figyelemmel kétségesnek látszik, hogy az osztály folyamatának melyik fázisában kell az ági értéket kihasítani. Nagyon helyes, hogy a kódex a szakaszshivatkozásokat mellőzi, az 1811. § mégis kissé részletezőbb lehetne. Felhívja a figyelmet arra, hogy a depreciáció a bírói gyakorlatot milyen nehéz helyzetbe hozta és arra gondolva, hogy a kódex elvileg évszázadokra szól, helyesnek tartaná, ha nemcsak az ági öröklés körében, hanem minden olyan esetre vonatkozóan, ahol érték megállapításáról esik szó, bizonyos generális útbaigazítást adna a pénz értékében beálló lényeges változások esetére.

Juhász Andor, a kir. Kúria elnöke elsősorban arra utal, hogy a polgári törvénykönyv bizottsági szövegének közzététele óta 13 év telt el és azóta olyan átalakuláson mentünk keresztül, amelyeket a kódex szövegében sem lehet figyelmen kívül hagyni. A Magánjogi Törvénykönyv tárgyalás alatt álló szövegét sem tudja egyének tekinteni, mint oly tervezetnek, amellyel szemben még sok új szempontot lehet érvényesíteni és amelyet gyors törvényerőre emelés helyett még alaposan át lehet és át is kell dolgozni. A törvényerőre emelésnek azért sem híve, mert a régi Magyarország egységes jogterületi jellegét szüntetné meg. Ezeknek az általános jellegű megállapításainak elmondására azért választotta az öröklési jog tárgyalásának alkalmát, mert bírói gyakorlata során, különösen az öröklési perekben szerezte azt a lehangelő tapasztalatot, hogy az ily perek rendszerint igen bonyolódottak és hogy a végtelenbe nyúló öröklési rendünk sok káros következménnyel jár. Elvben könnyű megállapítani, hogy mi történjék az örökhagyó halála után az öröklött és mi történjék a szerzeményi vagyonnal, egy 30—40 évig tartó házasság után azonban a lehetetlenséggel határos minden egyes meglévő vagyontárgy eredetét kutatni és megállapítani, hogy az miből szereztetett, kiről hárult. Minden tárgyalási nap után a jóérzésű bírót elkeseredésnek kell elfognia annak láttára, hogy ha a felek az örökösödési ügyekben békésen meg nem egyeznek, az örökösödési per rendszerint minden vagyon elpusztulására vezet. Csak vérbeli jogász és egyszersmind kitudó matematikus lehet az, aki ezekben a kérdésekben még tiszta tényállás esetében is könnyen el tud igazodni. De a ténykérdések tisztázása is rendkívül sok nehézséget okoz. Egy-egy számfedelő kunyhó sorsának tisztázásához szakértőt kell meghallgatni, az ügyvédek felül a táblán három, a kir. Kúrián öt bírót kell foglalkoztatni. Meg kell állapítania, hogy a kódex a fennálló helyzeten ebben a vonatkozásban változtatást nem tesz és nem számol a gyakorlattal. Csupán mint egyik tisztázandó kérdésre utal az özvegyi jog kérdésére, amely igen gavalléros jellegűnek mutatkozik, a valóságban azonban kétélű ajándék, mert az özvegytől oly szigorúan megköveteljük a hűséget, mintha a férje még életben lenne és igen gyakori eset, hogy az ilyen irányú bírói gyakorlatnak a hatása alatt a hagyatéka éhes örökösök éber, de rosszakarátú figyelemmel kísérik az özvegy életmódját. A német irodalomban állandó a panasz az öröklési rend bonyolultsága miatt, de a mi öröklési rendünk a német jog kétszer kétszerével szemben is felsőbb matézis. Nem szabad azt gondolni, hogy a fennálló jog öröklési rendje minden részletében hagyományszerű és a nép lelkéből fakadó. Éppen ezért az első és legfontosabb feladat lenne annak megvizsgálása, hogy mi a patinás, régi, nemes hagyomány és mi a pókhálós ócskaság. A kódex megalkotását az ennek tisztázására irányuló nyomozásnak kellene megelőznie. Lehetetlen,

⁵ A különben is sűrített alakban közölt előadás azon részét, hogy előadó, dacára az angol békebírói intézmény különleges voltának, miként képzelet egy nagy igazságügyi reform első lépéseként a békebírói intézményt az angol békebírói intézmény szellemében nálunk meghonosítani — tér szűke miatt nem közölhetük. (Szerk.)

hogy mindent fenn kellene tartanunk, hiszen ma a jogász sem tudja pontosan előre megállapítani, hogy a halála után mi lesz a vagyonával. A vagyon ági jellegét az ilyen úton megállapítandó korlátok között kell respektálni. Egyik kiáltó hiba pl. az özvegyi jog korlátozására vonatkozó gyakorlat. Az özvegy bennmarad a 10,000 holdas hagyatékban, amíg évek multán a kir. Kúria jogerős ítélete az özvegy jogát nem korlátozza. Ennek folytán az özvegynek nyilvánvaló érdeke, hogy a pert minél tovább elhúzza, hiszen neki nem érdeke a vagyon konzerválása és így a per elhúzásával csak nyerhet. Ismételten kiemeli annak fontosságát, hogy az öröklési rend olyképpen állapíttassék meg, hogy a perek a vagyont ne pusztítsák el. Hasonlóképpen sok a perek pusztítása a közszerzeményi perekben is és rá kell mutatnia arra, hogy ezek a jelenségek a bíró iránti tisztelet emelésére nem alkalmasak.

Dr. Szladits Károly hálás köszönetét fejezi ki a kir. Kúria elnökének felszólalásáért és kilátásba helyezi, hogy a kir. Kúria elnöke által kíváncsnak jelzett adatgyűjtést kezdeményezni fogja. A tapasztalati felvételt bizonyos mértékben nehézzé teszi az, hogy azokat, akik elsősorban tudnák megmondani, vajjon a vagyonuk sorsa a szándékuknak megfelelően alakult-e, — nevezetesen az örökhagyókat — nem lehet megkérdezni. A népnek azok a szélesebb rétegei pedig, akik tanuságot tehetnének arról, vajjon az egyes intézmények mennyiben fakadnak a nép lelkéből, nélkülözik a kellő szakértelmet. Éppen ezért abban a kérdésben, vajjon él-e a népben a vagyon iránti kötelezettség, amely az ági öröklésnek egyik alap gondolata, a néppel érintkező, a végrendeleteket szerkesztő és az örökösödési pereket vezető ügyvédek és közjegyzők, valamint esetleg a községi jegyzők útján lehetne nyomozni. Anyagi jogi jogszabályokkal a perek számának csökkentését alig lehet elérni, éppen ezért a maga részéről az örökösödési perek vagyonromboló hatását gyors perenkívüli eljárással, esetleg a peres eljárás bizonyos módosításával tartaná inkább elérhetőnek. A tapasztalati felvétel elsőrendű jelentőségét elismeri és úgy véli, hogy ennek módozatait egy szűkebbkörű bizottság keretében kellene mielőbb megvitatni. Rátérve a redintegráció kérdésére, kiemeli, hogy a dilemma magában az intézményben van. Az ősiség eltörlése óta az ősi vagyon individuális megóvása merő esetlegesség és ennek folytán szükségképpen lépett az individuális ági vagyontárgyak helyébe az ági vagyonérték. Semmivel sem volna megokolható az ági felfogás, hogy az, akinek csak készpénze van, mindenesetre az ági vagyonból tékoztolt és nem a szerzeményét tékoztolta el. Az ági öröklés biztosításának elvét megfelelő módon töri át az a rendelkezés, hogy a fizikai elváltozás nem esik a szerzemény terhére. Ezt az áttörést kiszélesíteni mindenesetre aggályokat kelt és nem egyeztethető össze azzal a törvényhozási alapgondolattal, hogy az ági örökös a vagyonhoz közelebb áll, mint a hitvestárs. Az igazságosság szempontjait a Mt. két irányban is fokozott mértékben érvényre juttatja. Így egyfelől a közszerzemény általánosításával, amely a szerzeményi vagyon felét feltétlenül a házastársnak juttatja, másfelől az 1810. § rendelkezésével, amely a szülőnek is biztosítja az ági vagyon hasznélvezetét. A redintegráció mellőzését tehát helyesen lehet a legszűkebb térre szorítani.

Dr. Holitscher Szigfrid közjegyző az ági öröklés intézményének helyességét elismeri, de a vadhajtások kioperálását célszerűnek tartja. Az ági öröklés intézménye csak akkor jogos, ha az kapja az ági vagyont, akit az mint ági örökös megillet, de nem jogos, ha idegen kézre kerül. Ennek illusztrálására kiemeli, hogy az ági vagyon tekintetében a végrendelezési szabadság még nagyobb, mint a szerzeményi vagyonban, így az anyai ágról hárult vagyont a gyermek végrendelettel idegennek hagyhatja a nélkül, hogy ebben a vagyonban az apát kötelesrész illetné, míg ha az anyának szerzeményi vagyona hárult volna a kiskorúra, az apa a kiskorú végrendeleti örökösével szemben kötelesrész iránti igényét érvényesíthetné. Véleménye szerint biztosítani kellene, hogy a szülő az ági vagyonból is követelhesse a kötelesrészt akkor, ha végrendeleti intézkedés folytán az nem az ági örökösnek, hanem idegennek jutna. Dr. Szladits Károly a dr. Holitscher Szigfrid felszólalásával szemben rámutatott arra, hogy a kiemelt furesaság nem singuláris jelenség, hanem más vonatkozásokban is felmerülhet.

Szemle.

— A Magyar Jogászegylet fennállásának félszázados ünnepét ülte, amelyen két beszéd hangzott el. Az egyiket az egyesületnek nemrég választott elnöke: dr. Szász Béla államtitkár, a másikat dr. Illés József egyetemi tanár, országgyűlési képviselő tartotta. Minden jubileumi évfordulónak fogalmilag két adott témája van: az egyik a visszatekintés, a másik a jövőbetekintés. Ezen az ünnepen, sajnos, egyik sem került szóba. Éppúgy nélkülöztük annak a jelentős szerepnek a szintézisét, amelyet az egyesület a magyar jogfejlődésnek félszázados multjában játszott, mint a jogtudomány aktuális kérdéseinek analizisét, amelyek tevékenységét a jövőben irányítani hivatva volnának. Ehelyett az elnöki megnyitóban kaptunk néhány olyan «általános jogtani» közhelyet, aminővel egy emberöltő előtt táplálták a *cupida legum juventus*-t, az ünnepi előadásban pedig szó volt a magánjogi törvénykönyv javaslatáról, amelynek időszerűtlenségét nemrég a Kúria elnöke hangsúlyozta. Úgy látszik, a Jogászegylet vezetősége nem szerzett tudomást sem a világháborúról, sem a gazdasági életnek ebből következő változásairól, amelyek a civiljog egész területén a megoldandó kérdéseknek tömegét vetették föl. Dr. König Vilmos e lapnak mult számában átfogó prespektívában mutatta be azt a mélységes szakadékot, amely a társadalmi valóság és a hagyományos jog között tátong s amely sokkal szélesebb, semhogy a Goethe-i rezignációval: Es erben sich Gesetz' und Rechte, wie eine ew'ge Krankheit fort — áthidalható lenne. Hasonló kérdőjelek meredeznek elénk a büntetőjogtudományban. Vajjon a neoszubjektivizmus a háborút követő büntetőigazságszolgáltatási válságban folytathatja-e előretörését, vajjon a háború utáni kriminalitás típusa nem teszi-e szükségessé a büntetőjogi védelem ártértekélését, az államok változott nemzetközi viszonylatából minő következtetéseket kell levonnunk az államfelséggel összefüggő jogtárgyakra, nincs-e szükség fokozottabb biztosítékokra a fokozott nyomozási önkénnyel szemben, az esküdtszéki intézmény dekadenciája mily perjogi következményekkel jár, a szabadságvesztésbüntetések csődjével szemben tanúsított képmutatás hogyan osztható el és még számos egyéb probléma csak a betűragó legistának látóhatárán nem merül fel. De a Magyar Jogászegylet, legalább is abban a korszakban, amikor Csemegi Károly és Vavrik Béla irányította tevékenységét, nem volt az elmúlt idők jogászai közhelyein kérődző testület és az állam területének csökkenése még nem indokolja az új gondolatoknak, a jogtudomány haladásának és a kezdeményezésnek megcsontítását. Ahová tekintünk, a jogtudomány óceánjain mindenütt viharok dúlnak, csak a Jogászegylet jubiláris előadásai-ból hangzik ki a csobogás, hogy — Fiuménál a tenger csendes. Vadász Lipót, a sajnos, korán elhunyt jogpolitikus írta lapunknak félszázados jubileuma alkalmából, hogy a mult kötelez. Ily kötelezettség terheli a Magyar Jogászegyletet is, amelynek teljesítése alól az egyesületet nem menthetik az üzletvezetőknek esetleges pillanatnyi fizetési zavarai sem. Ezekről pedig mindenki meggyőződhetik, aki az ötvenéves emlékünnep alkalmából elolvassa — a huszonöt év előtt elhangzott ünnepi beszédet. Ezért, véleményünk szerint, a Magyar Jogászegylet érdemekben gazdag multját akkor fogja legméltóbban ünnepelni, ha hétköznapijai nem lesznek hasonlatosak ehhez az ünnepnaphoz. Mert annak megállapítása, hogy «a jognak nem az erőszakot, hanem az igazságot kell szolgálnia», hogy «az erőszak nem szülhet jogot» s még egy féltucat ilyfajta mély bölcsesség önmagában nem avatja a jogászegyleti ülést ünnepivé, azt pedig, hogy az ünnepi szónoklatban elhullatott egyetlen szociális olajcsepp, amely szerint «az élet boldogsága nem lehet egyes emberek kiváltsága», ezideig nem túlzottan táplálta a jognak motorát, még talán az ünnepi közgyűlés közönsége sem vonta kétségbe.

— **Kegyelmes urak.** Ez a karácsony sem hozta meg a bírói kívánságok teljesülését, nem jutottunk különösen közelebb az 1920. évi XX. tc. tartalmának visszaállításához, de kegyelmes úr lett két királyi ítélőtáblai elnök. Nem kifogásoljuk azt, ami jött, azért, amit elérni nem lehetett, sőt beismerjük, hogy a bírói állás fontosságának kormányzati megbecsülése, ha már az összes főtörvényszéki elnökök kegyelmes urak. Vannak, akik sokalják is a kegyelmes elnökök számát és arra utalnak, hogy békében Nagy-Magyarországban sem volt ennyi. Való tény az, hogy pl. a háború kitörését megelőző 1913. évben a közigazgatási bíróság elnökével, a kir. Kúria elnökével és másodelnökével együtt csak öt kegyelmes elnök volt, vagyis a 11 ítélőtábla elnöke közül csak kettő volt titkos tanácsos. Ezzel szembeállítandó azonban, hogy ugyanakkor Ausztriában nemcsak a legfelsőbb bíróság elnöke és, mint rendszeresen, legidősebb tanácselnöke (a másodelnöki állás betöltetlen volt) s a közigazgatási bíróság elnöke, másodelnöke és két tanácselnöke voltak titkos tanácsosok, hanem a nyolc tartományi főtörvényszék (Oberlandesgericht) elnöke közül is hét. Magyarország szűkebb dotálása csak azzal függött össze, hogy a tartományi felfogásnak maradványai, különösen az udvari kitüntetések terén, nehezen múltak el. Ez az elbánás nem lehet azonban ma példaadó a bíróságok külső méltóságának felépítésénél. S.

— **Magyary Géza emlékezete.** Meleghangú és nagyszabású emlékezés tartott a Jogászegyletben Magyary Géza felett egyik legkedvesebb tanítványa, dr. Fabinyi Tihomér egyetemi magántanár. Emlékezésében Magyary Gézának nemcsak életrajzát adta, hanem behatóan ismertette és elemezte irodalmi munkásságát, mely a nemzetközi jogsegély elveit tárgyaló egyetemi pályamunkán kezdve, a nemzetközi jogból kiinduló és oda visszatorkolló olyan körpályát mutat, melynek centrumában a per jog áll. Irodalmi működésében a per jogász áll előtérben, hiszen Plósz Sándor mellett, aki nagy törvényszerkesztő zsenijével a jelenkor egyik legmodernebb és legnagyobb szerű polgári per jogi kódexét alkotta meg, Magyary Géza dolgozta ki a per jognak hazánkban első nagy tudományos rendszert, amely feladat különösen vonzotta az ő élesen gondolkodó, finoman elemző logikus agyát, mert a per jog éppen az ő meghatározása szerint nem egyéb, mint alkalmazott logika. Per jogi irodalmi működésének három legfőbb oszlópa a per jog alaptanairól írt első nagy munkája, a perbeli beismerésről szóló monográfiája, melyet dr. Fabinyi jogirodalmunk leghatalmasabb vitairatának nevezetesen végül chef d'oeuvre-je, 1913-ban megjelent rendszeres tankönyve. Külön fejezetet szentelt előadó Magyary nemzetközi jogi tevékenységének, ahol ő az emberiség legnagyobb problémáját, a világbékét biztosítani hivatott kötelező nemzetközi bíráskodás elemzésével és propagálásával kinőtt a hazai jog látóköréből és a külföldi nagy nemzetközi jogi tekintélyek magaslatára tudott emelkedni, amit külföldön is elismertek és ezzel Magyary nagy szolgálatot tett hazájának. Megemlékezett Magyary posthumus munkáiról is, amelyek közül a nemzetközi állandó bíróság igazságszolgáltatásáról francia nyelven írt nagyszabású munkája emelkedik ki, mely most áll sajtó alá rendezés alatt. Vonzóan rajzolta meg dr. Fabinyi Magyary Gézának, mint a tanítványait atyai szeretettel támogató tanárnak képét.

— **A cégjog** keretében a kir. Kúriának 1929. nov. 19-én kelt Pk. IV. 6709/1929. sz. végzése oly döntéseket tartalmaz, amelyek ezután a cégügyek elintézésénél bizonyára irányadók lesznek. Köztudomású, hogy a cégbiztos újabban az új bejegyzések ellenőrzésén kívül sokat foglalkozik a régebbi bejegyzések törvényességének vizsgálatával és a céghivataloknál a tapasztalt törvényellenességeknek a megszüntetését indítványozza. Ellentétes kir. ítélőtáblai döntésekkel szemben tévesnek minősíti most a kir. Kúria azt a felfogást, mintha a cégbiztosnak «a már bejegyzett cégekre vonatkozóan általa utóbb észlelt törvényellenességek megszüntetésére indítványozási joga ne volna». De ha a cégbiztosnak van is ilyen indítványozási joga, a hozott határozatot, amellyel a cégbíróság az indítványt elutasítja vagy mellőzi, a cégbiztos felfolyamodással meg nem támadhatja. Az adott esetben a kir. Kúria a másodbíróság végzését a cégbiztos felfolyamodásában támadott részeiben mégis felülbírált, mert a «panaszolt cég» is megtámadta

a végzést és az ily jogorvoslatra a felfolyamodási bíróság is az ügyet egész terjedelmében, a felhozott panaszokra tekintet nélkül, vizsgálja felül. Azt az elvet, hogy «az igazgatóság által működési köré egy részének átruházásával a tagjai sorából választott végrehajtóbizottság tagjainak vagy az igazgatóság külön megbízása alapján eljáró egyes igazgatósági tagoknak díjazása a közgyűlés hatásköréből a K. T. 179. és 182. §§-aiban foglalt rendelkezésekre tekintettel el nem vonható», új bejegyzéseknél a kir. Kúria már többször kimondotta, ez a döntés azonban régebben bejegyzett részvénytársaság alapszabályainak módosítását rendelte el, holott a budapesti kir. ítélőtáblának voltak olyan határozatai, amelyek régebbi alapszabályoknak a végrehajtóbizottság tagjainak díjazására vonatkozó rendelkezéseit nyomós ok nélkül bolygatni nem kívánták.

— **Perbeszédék Gyűjteménye** címmel dr. Huberth Gusztáv ügyvéd és dr. Müller Viktor, a MOT szerkesztője kiadták a válogatott vád- és védőbeszédék második kötetét, ami eléggé bizonyítja az első kötet sikerét. Ebben a kötetben találjuk többek közt Apponyi Albertnek az optánsügyben, Vázsonyi Vilmosnak a Désy—Lukács-pörben tartott védőbeszédeit, Sztrache Gusztávnak a Hatvány-ügyben és Auer Györgynek a Nagy István-ügyben elhangzott vádbeszédeit. Érdekesebb ügyekre vonatkoznak még Temesváry Gyula vádbeszéde (Erdélyi-ügy), dr. Szőke Sándor, dr. Bárdoly Sándor (Rákosi Jenő ügye) és az első magyar nő-ügyvédnek, dr. Ungár Margitnak védelmei. Összesen 27 plaidoyert foglal magában a több mint 400 oldalas kötet, amely mint olvasmány bizonyára nem érdektelen, bár az egyes beszédnek jogászai színvonala meglehetősen eltérő. Legtöbbnek örömdetesen közös vonása a divatos németiséggel «neue Sachlichkeit»-nak nevezhető hangnem, amely a pátozt és a szóvirágokat a büntetőjog múzeumába száműzte.

Inhalt. Dr. R. Schuster: Ist die Kodifikation unseres Privatrechts zeitgemäss? — Dr. R. Ludwig: Testament. — Dr. E. Munkácsi: Die Umwertung der Familien- und erbrechtlichen Forderungen nach den Regeln des Gesetzes XII. 1928 in der Gerichtspraxis. — Dr. E. György: Das neue rumänische Zwangsausgleichsgesetz. — Dr. E. Vas: Fachanwaltschaft. — Dr. G. Admeto: Der Friedenrichter im Lichte des englischen Rechtes. — Die Juristenvereinsdebatte des Entwurfes des U. B. G. B. — Rundschau.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**, állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendőek.

Fiatallabb ügyvédnek (lehet zsidó is) ingyen irodahelyiséget adunk mellékjövedelemmel. Ajánlatot eddigi működésről lapkiadóba «Részvénytársaság» jelígre.

370

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tszék elnöke

A közeli napokban jelenik meg:

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYCIKK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával s a teljes miniszteri indoklással ellátta

Dr. Sándorfi Kamill,

egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumban beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bír. — **Ára 7 pengő.** — Megrendelhető a**FRANKLIN-TÁRSULAT** könyvkereskedésében, Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:

Dr. Dárdai Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem I., Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Sorix:* A magyar bírói szervezet alapelvei. — *Dr. Móra Zoltán* tőzsdei jogügyi titkár: A francia békebíráóságok és a törvénykezés egyszerűsítése. — *Dr. Bene Sándor* budapesti ügyvéd: Ügyvédmozgalom, ügyvédtespedés. — Törvénykezési Szemle. *Dr. Vadász Imre* budapesti ügyvéd: Követelés megszünt részvénytársaság ellen. — Jogirodalom. *Dr. Szladits Károly* egyetemi ny. r. tanár: I. Dr. Nizsalovszky Endre: A jelzálogjog jogszabályainak magyarázata; II. Dr. Fabinyi Tihamér: Öröklési jog és eljárás. — *Dr. Dóczy Sámuel* budapesti ügyvéd: Ügyvédek divatban. — Szemle. *Melléklet:* Magánjogi Döntvénytár. XXIII. 1. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXIII. 1.

A magyar bírói szervezet alapelvei.

Az 1869: IV. tc.-et alaptörvénynek, a magyar bírói szervezet alaptörvényének szokás nevezni. A magyar közjog a szónak technikai értelmében nem ismer alaptörvényt, mert nincs olyan magyar törvény, amelynek a megváltoztatásához valamely különös eljárás (nemzetgyűlés, meghatározott többség) volna szükséges, amelyhez ezért e megváltoztatásig minden más törvénynek alkalmazkodni kell. Közjogi szempontból minden magyar törvény formailag egyenrangú tehát és csupán a feldolgozott anyagnak a fontossága az a tudat, hogy a törvényhozás valamely törvényt az állami szervezet alapkövének szánt, indokolja azt, hogy alaptörvénynek nevezzék. Ebben az értelemben alaptörvény «a bírói hatalom gyakorlásáról» szóló 1869: IV. tc. is, amely a modern magyar bírói szervezet alapelveit tartalmazza.

E törvény megalkotásának idejében még a városi és megyei bíróságok látták el az elsőfokú bíráskodást (1868: LIV. tc. 1. §). A törvénynek (1. §) az a kijelentése, hogy «az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítettik», azt jelentette, hogy a bírói hatalmat ezután már nem a közigazgatási testületek szervei gyakorolják, hanem állami és pedig kizárólagosan bírói hatóságot gyakorló állami szervek. Kifejezésre jutott ez abban a rendelkezésben (2. §) is, hogy: «a bírói hatalom Ő Felsége a király nevében gyakoroltatik», amely formula, tekintet nélkül történeti alapjaira, a bíráskodásnak önálló és állami voltát kiemeli.

Ennek az elkülönítő intézkedésnek a lényege az, hogy a bírói hatalmat ne gyakorolják olyan szervek, amelyek a közigazgatás természetének megfelelően a felsőbb hatóságtól függenek, hanem csak olyanok, amelyek, amint az a jogrend őreinél szükséges, a felsőbbtől függetlenek. Annak a célnak az elérésére, hogy a magasabb közigazgatási hatóságnak ne legyen befolyása az ítékezésre, hogy ezzel a befolyással egyoldalúan állami vagy politikai érdekeket ne érvényesíthessen, nem elegendő a bíráskodó közegnek bíráskodási hatáskörében történő függetlenítése, hanem szükséges teljes függetlensége. Befolyásolásának lehetősége megvan ugyanis, ha bár bírói ügykörében nem köteles parancsot elfogadni, különben hivatali működésében parancsra alárendelt. És a bíráskodáshoz szükséges lelki függetlenségre nevelődni is kell, ez a nevelődés pedig csak akkor lehetséges, ha a bíró kizárólag ennek a függetlenségnek a gondolatkörében él, abban a gondolatkörben, hogy mindenkor befolyástól menten a törvényes jogrend őre legyen.

Ez a szempont figyelmen kívül maradt akkor, a midőn bírákat átmenetileg nem bírói teendőkre alkalmazták. Ennek az eljárásnak a bírálatánál találóan mondotta Zsitvay Tibor igazságügy-miniszter: «Annyira más a mentalitás az egyik és a másik területen, hogy ami igen egyszerű feladat lehet a közigazgatásban, az a bírói gondolkozást úgy megváltoztatja, úgy kicseréli, hogy én azt a bírót bírói judicialis feladatra alig tartom alkalmasnak, aki végigjárta a közigazgatás magasabb skáláit.»

A bíráskodásnak ez az állami szervezete a bírának függetlenségét a jogkeresőkkel szemben is biztosítani kívánta. A városi és megyei bíróságok tagjai bírói hivatalukat választás útján kapták azoktól, akiknek ügyeiben bíráskodásra voltak hivatottak. A bírói szervezetnek legsúlyosabb problémája az, hogy melyik a leghelyesebb módja a bírói állások betöltésének, különösen hogy melyik betöltési mód fér össze leginkább a bírói függetlenséggel. A választást a törvény már ezzel a rendelkezéssel kizárta.

Az elkülönítés elvének a keresztülvitele különben tökéletlen. Vannak még ma is nem állami bírói szervek, mint a községi bíráskodás közegei. És nagyon sok az olyan ügy, amely természete szerint bírói hatóság elé tartoznék és mégis közigazgatási hatóság kezén van.

A bírói hatalmat gyakorló állami bíróságokat törvény szervezi. A bírói hatóságoknak ez a szervezése a bírói függetlenség követelményeivel leginkább összeegyeztethető, bár kétségtelenül az államszervezet nagy tökéletlenségeinek egyike s talán a legnagyobb, hogy a bírósági szervezet a törvényhozástól nem független, hogy törvény, és pedig mindenkor könnyen megváltoztatható törvény szervezi a bíróságokat.

Az 1869: IV. tc. 21. §-a szerint: «a törvényben meghatározott bíróságokat megszüntetni vagy azokon kívül más bíróságokat bármi cím alatt felállítani s a bíróságoknak a törvényben megállapított illetékességén vagy kerületén, úgyszintén a bírák számán a törvényhozás útján kívül változtatni nem szabad». Még az ebben a szakaszban foglalt elvnek a végrehajtása sem tökéletes azonban, mert a szervezéskor (1871) adott ideiglenes meghatalmazásokból az az állandónak látszó törvényes állapot alakult ki, hogy a törvényszékek területének és a járásbíráóságok területének és székhelyének a megállapítása, valamint új járásbíráóságok felállítása a kormány hatáskörébe tartozik (1890: XXIX. tc. 1. és 2. §§; 1913: XXV. tc. 3. §).

A bírói szervezetnek alapvető tétele az a rendelkezés is, hogy: «senkit illetékes bírájától elvonni nem szabad» (20. §), mert ez nem illetékességi vagy hatásköri szabály, hanem annak az elvi kijelentése, hogy mindennemű perekben csak a törvényben szervezett állandó bíróság járhat el és kivételes bíróság elé állítani senkit sem szabad.

A bírói állásoknak a betöltéséről a törvény (3. §) úgy rendelkezik, hogy «az ítélőbírákat, az igazságügyminiszter ellenjegyzése mellett, a király nevezi ki». Ez a rendelkezés az államfői kinevezés elvét valósítja meg, összhangban a miniszteri felelősség elvével.

A kinevezésnek ezt a hatalmát a törvény nem szorítja korlátok közé. Az ily kérdésekben természeténél fogva különben sem hatásos parlamenti ellenőrzés nem jelent korlátozást és nincs más állami szerv sem, amelynek beleszólása e kérdésben a végrehajtó hatalmat bármiképpen kötelezné. A kir. Kúrián megüresedett bírói állásoknak a betöltésére a kir. Kúriának elnöki tanácsa, a kir. ítélőtáblánál, kir. törvényszékeknél és kir. járásbíráóságoknál megüresedettek a kir. ítélőtáblák elnöki tanácsai javaslatot tesznek ugyan és a kir. ítélőtáblai javaslatot törvényszéki vagy járásbíráósági állások betöltésének esetében megelőzi a kir. törvényszékeknél alakuló kijelölőbizottságnak kijelölése is. A kir. Kúria vagy a kir. ítélőtáblák javaslata azonban az igazságügyminisztert semmiképp sem kötelezi vagy korlátozza. E javaslatoknak erkölcsi súlya lehet, amit csökkent az, hogy titkosak, de nincs jogi erejük. Sajátságos az is, hogy az elnöki tanácsoknak még ez a javaslat-tételi hatásköre sem alapszik törvényen, hanem miniszteri rende-

leten. Az 1891: XVII. tc.-nek az elnöki tanács hatásköréről szóló 12. §-a ezt a javaslatot nem említi, hanem csupán azt mondja ki, hogy: «az elnöki tanács hatáskörébe tartozik véleményezés és határozathozatal minden oly igazságügyi igazgatási kérdésben, melyet az igazságügyminiszter akár általános, akár egyes ügyeket tárgyzó rendeletben a tanács elé utal». A kir. igazságügyminiszter azután a törvénynek ebben a rendelkezésében és az általános végrehajtási utasításban kapott felhatalmazásra támaszkodva, a 4291/1891. I. M. E. sz. rendelettel közzétett Bírói Ügyviteli Szabályokban utalta a javaslatot az elnöki tanácsok hatáskörébe, amely szabályozás még ma is irányadó (68,700/1914. I. M. rend. 59. §).

Az államfőnek miniszteri ellenjegyzéssel gyakorolt kinevezése mégis korlátozott annyiban, hogy bírói hivatalra csak az viselhet, aki a törvény (6. §) szerint erre alkalmas, vagyis: magyar állampolgár, 26 éves, feddhetetlen jellemű, csőd vagy gondnokság alatt nem áll és megszerezte az előírt elméleti és gyakorlati képesítést. A törvény (6. § a)) megkívánja még azt is, hogy a bírói hivatal viselő, a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában hozott 1868: XLIV. tc. «rendeleteinek megfelelni képes» legyen. Ennek a törvénynek a 27. §-a azt a programszerű kijelentést tartalmazta, hogy az országos bírói hivatalokra: «a különböző nemzetiségekből a szükséges nyelvekben tökéletesen jártas és másként is alkalmas személyek a lehetőségig alkalmaztassanak». Ezt az említett utaláson kívül az 1869: IV. tc. kiegészítette (4. §) még azzal az utasítással, hogy «bírói állomások» betöltésének «az illető törvényszéki kerületben lakó különböző nemzetiségi egyénekre való méltányos tekintettel» kell történni. És ehhez járult az 1924. évi II. tc.-nek rendelkezése, amely szerint az olyan kir. járásbírósnál és kir. törvényszéknél, «amelynek területén a lakosságnak legalább egyötöd része ugyanahhoz a nyelvi kisebbséghez tartozik, olyan személyeket kell alkalmazni, akik az illető kisebbségi nyelvben is jártasak».

Az 1869: IV. tc. 4. §-a még azt az utasítást is tartalmazza, hogy az elsőfolyamodású törvényszékeknél és az egyesbíróságoknál «lehetőleg az elsőfolyamodású törvényszéki kerület kebeléből» kell kinevezni.

A bírói hivatalra kinevezhetőségnek e feltételei közül csak az állampolgárság, kor, képzettség, csőd és gondnokságtól mentesség olyanok, amelyekhez a végrehajtó hatalom minden szabad döntés kizárásával alkalmazkodni kénytelen, a végrehajtó hatalom mérlegelésének körébe tartozik ellenben, hogy kit tart feddhetetlen jelleműnek és többé-kevésbé az is, hogy a kinevezést megengedik vagy meghívják-e a nemzetiségeknek törvényben biztosított tekintetek. Ellenőrző közege a kormánynak, a parlamenten kívül, egyik irányban sincs.

A törvény a kinevezett bírák egyéni függetlenségének a biztosítására a bírói elmozdíthatatlanságot és áthelyezhetetlenséget létesíti, amelyeknek szabályairól bővebben «A bírói függetlenség védelméről» írt sorok (Jogt. Közl., 64. évf. 9. o.) szólnak. Ugyanez a céljuk, legalább túlnyomó részben, az összeférhetetlenségi szabályoknak (8—13. §§), amelyekkel a törvény a bírákat mondhatni minden egyéb érdektől távol tartani akarja. Elzárja elvileg a politikától (8. § a) és f); 11. §), csak a főrendiháznak lehetett és csak a felsőháznak lehet (v. ö. Jogt. Közl., 62. évf. 34. o.) tagja a bíró. De a politikától elzárás elvét újabban a törvényhozás annyiban elhagyta, hogy megengedte a képviselővé választott bírónak a képviselői megbízás megszűntével állásába visszahelyezését (1925: XXVI. tc. 182. §). Korlátozza a törvény a bíró részvételét a törvényhatósági (községi) közéletben (10. §). Eltiltja minden egyéb hivatalnak viselésétől, legyen az állami, törvényhatósági (községi) vagy fizetési egyházi, a törvényekben gyökeredző katonai szolgálat kivételével (8. § c)). Eltiltja az ügyvédi, ügynöki (8. § b)), a tanári vagy tanítói (8. § d)) működéstől. Egyedül az egyetemi docentúrát engedte meg újabb törvény (1891: XVII. tc. 40. §), viszont más törvény (1925: VIII. tc. 20. §) a választottbírói tiszt viselésétől is eltiltotta. Nem enged a törvény semminemű kereskedelmi vagy ipari foglalkozást (8. § e); 12. §). Korlátozza a gyámság és gondnokság viselésében (13. §). Megtiltja, hogy magánosoktól nyugpénzt vagy «bármilyen néven nevezendő adományt vagy javadalmazást» elfogadjon (9. §). És e részletes felsoroláson kívül még általános záradékkal eltiltja minden oly foglalkozástól, amely «a bírói hivatal függetlenségével össze nem fér vagy mely által hivatalos kötelességei teljesítésében gátolhatik» (8. § e)).

Ennek a nagymértékű gazdasági korlátozásnak és annak, hogy

a bíró «törvényben meghatározott illetékek és díjakon kívül ingyen tartozik a feleknek igazságot szolgáltatni», a törvény szerint következik, hogy «az állampénztárból húzza fizetését», hogy «fizetése az államköltségvetésbe vétetik fel» és hogy «megállapított fizetése le nem szállítható» (5. §). Ha a törvény betűje nem is intézkedik róla, de a törvény szellemének csak az felel meg, ha az állam oly fizetést adna bíráinak, amely állásuknak megfelel és gondtalan megélhetésüket biztosítja. A valóság az, hogy ezek az állami költségvetésbe felvett fizetések nem biztosítják az anyagi függetlenséget.

A bírói függésnek csak egy szabályát ismeri a törvény és ez az, hogy: «a bíró a törvények, a törvény alapján keletkezett s kihirdetett rendeletek s a törvényerejű szokás szerint tartozik eljárni és ítélni» (19. § 1. bek.).

Ebben a szabályban is benne van ugyan elsősorban a bírói függetlenségnek a hangoztatása, mert annak a meghatározásában, hogy a bíró ítélezésében mihez tartozik alkalmazkodni, benne foglaltatik annak a tilalma, hogy a bíró máshoz alkalmazkodjék és így bárkitől bármilyen utasítást elfogadjon. De a szabály a bíró kööttségét is jelenti a törvényhez, törvényes rendelethez és törvényerejű szokáshoz. Jelenti még azt, hogy a bíró, aki «az igazságszolgáltatást senkitől meg nem tagadhatja, ki illetékessége körében hozzá folyamodik» (22. §), a törvény hiányára nem hivatkozhatik, hanem tartozik — a büntetőbíráskodásban természetesen a nulla poena sine lege elvének (Btk. 1. §) a tiszteletben tartásával — a kérdések megoldását a törvényben keresni és megadni.

Kétségtelen, hogy a törvényes jogrendnek ez a teljessége, annak a feltételezése különösen, hogy a törvényes szabályokban minden magánjogi kérdésnek a megoldása megtalálható fikció, s a törvényt magyarázatnak eszközei, amelyekkel a bíró élni kénytelen, gyakran beleviszik a törvénybe azt, ami a törvényből hiányzik. Ennek a fikciónak az az előnye, hogy a bíró kénytelen minél szorosabban alkalmazkodni a törvényhez, hiszen a törvény hiányát be sem vallhatja. Modernebb a hiánynak őszinte bevallása s az ehhez kapcsolódó utasítás, mint a MMT. rendelkezésében (6. §), hogy: «oly jogi kérdésben, amelyet törvény nem rendez, a bíróság a hazai jog szellemének, a jog általános elveinek és a tudomány figyelembevételével határoz».

A törvényre utaló szabálynak különben az egyes törvények alkalmazásának a szempontjából csak annyi a jelentősége, hogy elvnek a kööttség tekintendő s nem a bírói szabad belátás. Az egyes törvények azonban több-kevesebb tért adhatnak a bírói szabad belátásnak, amely azonban mindig csak annak a törvénynek korlátai közt és szellemükben gyakorolható. A modern törvényhozás irányzata mindenesetre az, hogy ennek a szabad belátásnak tágabb teret adjon még a büntetőjogban is. Ennek a fejlődésnek megvannak a maga veszélyei, amelyeknek a bírónevelésen és bíróválasztáson kívül ellenszere egyedül a megfelelő jogorvoslati rendszer.

Sorix.

A francia békebíróságok és a törvénykezés egyszerűsítése.

A Budapesti Ügyvédi Kör ankétján dr. Hetényi József budapesti törvényszéki bíró úr ismertette a francia békebíróságok intézményét és ez ismertetés kapcsán megtisztelő módon hivatkozott «Tanulmányok az igazságügyi politika köréből» című munkámra. Előadásában, melyen, sajnos, hivatalos elfoglaltságom miatt nem lehettem jelen, azt a konklúziót vonta le, hogy a francia békebíróságok ítélező működése gyorsaság és olcsóság szempontjából lehet megfelelő, de azon megállapítást, hogy «a francia békebíróságok ítélező működése úgy a gyorsaság, mint a jószág szempontjából mintaszerű, számos vonatkozásban felette áll nemcsak a magyar, hanem az osztrák járásbíróságok működésének is», nem tudja magáévá tenni és érveimet önmagára nézve nem tartja meggyőzőnek. Tekintettel arra a nagy súlyra, amelyet dr. Hetényi József nagyrértékű egyénisége folytán megállapításai joggal megérdemelnek, szükségesnek vélem, hogy ama jogászközönség részére, amely a forrásokat közvetlenül nem ismerheti, ismertessem azokat az adatokat és indokokat, amelyek engem a megállapított eredményre vezettek.

Ezt megelőzőleg azonban ki kell egészítenem dr. Hetényi német forrásának, dr. Walther Haeger általa idézett művének azt

az idézetét, amelyet az előadó álláspontjának igazolására kiemelt. Ez az idézet: «Von der Einrichtung der französischen Friedensgerichten dürften wir demnach nur das eine lernen können, dass wir uns hüten sie etwa bei uns einzuführen», a hivatkozott mű 29-ik oldalán, ama fejezet végén foglal helyet, amelyben Haeger a hivatásos bíraskodás és a laikus bíraskodás között von párhuzamot, hivatkozik arra, hogy a francia békebíróságok jelenlegi ki-nevezési rendszere mellett a politikai befolyásoknak tág tere nyíthatik az ítélkezésre. Ámbátor ugyanezen fejezet első számú jegyzetében a szerző a következőket mondja: «Das trotzdem bis jetzt die Rechtsprechung ihren unparteiischen Charakter in so hohem Masse gewahrt hat, das ist einzig und allein das Verdienst der Richter, die mit einer bewunderungswürdigen Beharrlichkeit und Energie allen äusseren Einflüssen tatkräftig Widerstand leisten, und so die Prozessparteien jene Versuche der Politik nie fühlen lassen», mindazáltal óvja a német törvényhozást attól, hogy a hivatásos bíraskodás helyébe laikus bírakat állítson. Fejtegetései további során kifogásolja azt, hogy a francia békebíró szabad mérlegelés alapján, méltányosság alapján dönt, kiemeli a német jogászbíraskodás értékeit és ezen fejtegetéseit zárja az idézett mondatlall. Az, amitől Haeger hazáját óvni akarja, a békebíróságok szervezetének és nem a békebíróági eljárásnak átültetése. De a tel-jesség megkívánja, hogy idézzük Haegernek ugyanezen oldalon található következő megállapítását: «Denn es gibt nichts einfacheres, nichts schnelleres, nichts billigeres, als ein Prozess vor einem Friedensrichter. Und in der Tat bleibt uns auf diesem Gebiete noch viel zu lernen übrig».

Megállapítom egyébként, hogy dr. Hetényi bíró úrnak a béke-bíróági eljárás gyorsasága és olcsósága tekintetében alkotott fel-fogása az én megállapításaimmal egyezik. Úgy látszik, hogy dr. Hetényi kifogásai az ítélkezés jósága tekintetében állanak fenn. Ebben a tekintetben munkám adatokat tartalmaz, amelyek cáfo-latát Hetényinek megjelent cikkében nélkülöztem. Felfogásom szerint az ítélkezés jóságának mértéke az, hogy mennyiben vannak megelégedve az ítélkezéssel az érdekelt felek és mennyiben van megelégedve azzal a fellebbezési bíróság. E részben adataimat Franciaország hivatalos igazságügyi statisztikájából* merítettem. Ez alapon megállapítottam, hogy a békebíró ítélete ellen a per-orvoslatot igen ritkán veszik igénybe; 63,923 fellebbezhető ítélet ellen 5364 fellebbezés adatott be; a nem fellebbezhető ítéletek ellen 328 semmisségi panasz, összesen tehát 8%-át támadták meg a fellebbezhető ítéleteknek az érdekelt felek. Kimutattam, hogy munkám megírásának időpontjában a budapesti kir. Ítéltábla területén magán kétszerannyi volt a járásbíróságok ítéletei ellen beadott fellebbezések és felülvizsgálatok száma, mint egész Francia-országban. Hacsak fel nem tételezzük, hogy a francia kormány a statisztikáját meghamisítja, meg kell állapítanunk, hogy a francia állampolgárok meg vannak elégedve békebíráik ítélke-zésével.

Ami a fellebbezés eredményét illeti, Franciaországban 64% volt a helybenhagyás, 36% a megváltoztatás; hazánkban a felleb-bezés és felülvizsgálat adatait összefoglalva: 56% a helybenhagyás és 36% a megváltoztatás száma, a többi az egység stb. tétel alatt szerepel. Egyébként dr. Hetényi német forrása, aki statisztikai adatokat nem dolgozott fel és pusztán saját megfigyeléseire támasz-kodott, maga is hasonló eredményre jutott (i. m. 31-ik oldal első bekezdés).

Hozzátevé még azt, hogy az általam feldolgozott évben a beérkezett ügyekből mindössze az ügyek 2.6%-a maradt elinté-zetlenül, ami egyheti beérkezésnek felel meg, azt hiszem, joggal juthattam arra a következtetésre, amelyet sajnálatomra dr. Hetényi nem tudott magáévá tenni.

Ki kell emelnem még azt, hogy a békebíró ítélkező tevékenysége csak egy része és nem is a legfontosabb része az ő munkásságának. Sokkal jelentősebbnek tartom a békéltetői tevékenység kapcsán elért eredményt. Munkám 37-ik oldalán közöltem az erre vonatkozó hivatalos adatokat, amelyek szerint a békéltetés az ügyek egyik csoportjában 36%-ban, a másik csoportban 53%-ban vezetett sikerre, adataim csak azon ügycsoportokra vonatkoznak, ahol mindkét fél megjelent. Ez ismét azt jelenti, hogy a francia állam-polgárok megbíznak a békebíró munkásságában.

Munkámban törekedtem részletesen kifejteni, hogy melyek azok a társadalmi, gazdasági, politikai okok, amelyek lehetővé teszik a francia békebírák munkásságának sikerét; ezek megismét-lése nem foglalhat helyet reflexiónk keretében. De munkám be-vezetésében hangsúlyozottan kiemelttem, hogy az évtizedek óta (és munkám megjelenése óta még fokozottabb mérvben) fennálló nehéz helyzet megszüntetése és igazságszolgáltatásunk átalakulása a társadalmi, gazdasági és politikai előfeltételek megteremtése nél-kül nem lehetséges. Igen meggyőzően fejtegeti az igazságszolgál-tatásnak az állami élet egyéb jelenségeivel való összefüggését Olchváry Zoltán, a debreceni kir. Tábla elnöke «A törvénykezés egyszerűsítése» címen írt cikkében. A francia békebíróági intéz-mény az alapja, mondhatnám gerince a francia igazságszolgálta-tásnak, súlya és jelentősége nagyobb, mint a mi járásbíróságainké-nak. Jelentőségét a magyar békebírói intézményről alkotott kép-zetek az avatatlanok előtt teljesen eltorzítják. Ennek az intéz-ménynek, helyesebben az intézmény nevének átültetésével nem lehet olyan bajokat gyógyítani, amelyek tulajdonképpen nem a minden kritikán felül álló, magas nivójú magyar igazságügyi szervezetnek, hanem magának a vívódó nemzetnek a betegségei és amelyek az igazságügyi szervben csak azért nyilvánulnak oly erősen, mert ez az a központ, ahol az összes szervek idegei össze-futnak.

Ami viszont a francia békebíróságokat illeti, szinte úgy érzem magamat, mint Marco Polo, amikor a föld körülhajózása után szülővárosába, Velencébe hazajött és milliós számjegyeket emle-getve beszélt azoknak a keleti országoknak bámulatos gazdagságá-ról és fejlett kultúrájáról, ahol megfordult. Honfitársai hitetlen-kedve hallgatták és némi iróniával azt a házat, amelyben lakott, «Corte dei Million»-nak, az utcát «Calle dei Million»-nak nevezték el; így nevezi még ma is Velence lakossága. Elismerem, hihetet-lennek látszik az, hogy van egy bíróság, amelynek ítéletei közül száz esetből kilencvenkettőben a felek megnyugszanak és hogy van egy ország, ahol a felek az állam által ebből a célból kirendelt személy előtt megjelenve, annak a tanácsait elfogadják és az ese-teknek több mint egyharmadában pereskedés nélkül mennek haza. De nem hihetlenebb ez, mint az a közismert tény, hogy Francia-országban a bankkamatláb 3% körül mozog. Nincs is szükség nagy erőfeszítésre, hogy a két, egyaránt meglepő jelenség között az összefüggést kiderítsük. Az én helyzetem egyébként mégis könnyebb, mint Marco Poloé volt, mert én adataimat hivatalos kiadványokból merítettem és azokat könnyebb ellenőrizni, mint Marco Polo elbeszéléseit.

Dr. Móra Zoltán.

Ügyvédmozgalom, ügyvédtespedés.

Mérlegvetés ideje van s ha minden céh, még a legjelentéktele-nebb is, számot vet és következtetéseket von le az elmúlt esztendő tanulságaiból, a már népességénél fogva is az összes foglalkozási ágak s hivatások tete-jén haladó budapesti ügyvédi kar is vissza-pillanthat az elmúlt esztendőre, hogy megállapításokat tegyen, ítéletet alkosson és elhatározásokra jusson...

A mérleg *numerikus* adataival aránylag meg lehetünk elégedve. A budapesti ügyvédi kamara 1929. évben felvett tagjai sorába 111 ügyvédet s törölt 104-et, úgyhogy az 1928. év végén volt 3144-es létszám összesen hét taggal gyarapodott. Azonban még ezen szaporulat is «mechanikus»-nak mondható, mert vidékről 13, más pályáról 9 ügyvéd került hozzánk. Ha figyelembe vesszük, hogy 1927-ben 65-tel és 1928-ban még 62-vel nőtt a budapesti ügyvédek száma az előző évek számához képest, akkor határozott javulást, százalékbán kifejezve majdnem kétszázalékos javulást állapítha-tunk meg. Ezen decrescendót évekkel ezelőtt, midőn a budapesti ügyvédi kamara választmánya az ügyvédjelölti joggyakorlatnak ellenőrzését szigorúbb alapokra fektette, megjósoltam s jóslatom teljes mértékben bevált.

Nem ily «kedvező» az *ügyvédjelölti* mérleg eredménykimuta-tása, amennyiben ez 86-tal többet, vagyis 540 ügyvédjelöltet tüntet fel az 1928. év végén volt 454 ügyvédjelölttel szemben. A gyara-podás majdnem 19%, mely komoly aggodalomra ad okot. Figyel-meztető intőjel, hogy itt vigyázni kell. Ezen emelkedésnek ugyanis nem öröndhetünk azért, mert belőle, mint külső ismertetőjelből, annál kevésbbé következtethetünk az ügyvédi kereset emelkedésére, mert az ügyvédi sirámok még sohasem voltak hangosabbak, mint

* «Compte général de l'administration de la justice civile et commer-ciale 1906.»

most. Az ügyvédjelölti létszám emelkedését főleg a más pályán való elhelyezkedési lehetetlenségnek tulajdoníthatjuk, amikor a bejegyzés rosszul értelmezett baráti, szívességi, rokoni, sokszor kéz kezét mos alapon, nem utolsó sorban a minden szükségnélküli, azonban a kari érdeket mélyen sértő *kényelmi* alapon történik.

Amorális és törvénybe ütköző, ha egy 1200—3000 P irodai forgalom után adózó ügyvéd ügyvédjelöltet tart s elítélendő, ha a nyugalmazott s újból állást vállalt köztisztviselő jelöltet jegyeztet be, akivel nem foglalkozhatik, akit kellően nem foglalkoztathat, akit sem az élő jog birodalmába, de még az ügyvédi etika virányos tájaira sem vezethet be.

Ezek az anomáliákön sürgősen kell segíteni és pedig olyképp, hogy mint Belgiumban, dacára annak, hogy a *tableau de l'Ordre des avocats*, ügyvédi listába bejegyzett ügyvédek számszó előjogot s még több tekintélyt élveznek, *avocat stagiaire*-t — ügyvédjelöltet — mégis csak akkor tarthatnak, ha már *legalább tíz évig tényleg gyakoroltak*. Ezen bölcs intézkedés Belgiumban megtermette nemes gyümölcsét, hiszen ott a nemzet nagy fiainak túlnyomó része évszázadok óta az ügyvédi karból kerül ki és éreztetné hatását nálunk is, különösen most, midőn tudjuk, hogy az utolsó 10—14 esztendőben milyen pazarul, milyen tékozló módon szórták az illetékesek az ügyvédi szabadlevelet. Lehetetlen, hogy egy ügyvéd, kinek oklevelén alig száradt meg a tinta, már ügyvédjelöltet tartsa, midőn pl. Belgiumban ekkor még ő maga is három esztendőig tartozik *patronus* oldalán dolgozni. Lehetetlen, hogy a gigantikus arányokat öltött jogba a jövő jogásznemzedéket nálunk ügyvédújszülöttek vezessék be azt a nemzedéket, melyre talán történelmi magaslatú feladatok várnak.

A számokban kifejezett kamarai mérleg mellett van még egy *intern* mérleg, mely hivatva volna megmondani, hogy mi történt a súlyos gondokkal és nélkülözésekkel küzdő ügyvédek érdekében. Sajnálatos kell megállapítani, hogy ezen *intern* mérleg tökéletesen osztja a legtöbb 1929. évi magyar mérleg sorsát. Mint az előző években, a Kamara tevékenysége ebben az esztendőben is a fenyegető veszedelmek elhárításában merült ki. Ha az ügyvédi számban stagnálás, az ügyvédi erkölcsi-, súly- és vagyoni erő gyarapodásban tespedés jelentkezett. A Kamara roppant sok időt fordított a törvényjavaslatokra tett felterjesztésekre. A legtöbb választmányi ülés napirendjén egy-egy törvényjavaslat tárgyalása volt, amivel szemben más kérdés háttérbe szorult. Az Ü. R. 19. §-a szerint az ügyvédi kamarák hatásköre kiterjed: az ügyvédi kar erkölcsi tekintélyének megővésére, az ügyvédek jogainak megvédésére s kötelességeik teljesítésének ellenőrzésére; továbbá a jogszolgáltatás és ügyvédség terén mutatkozó hiányok s korszerű reformok életbeléptetése iránti véleményadásra s javaslattevésre. A *jogszolgáltatás* és ügyvédség terén mutatkozó hiányok orvoslása tartozik par excellence a Kamara törvényes munkakörébe, nem pedig a *jogalkotás* körüli munka, és véleményem szerint legtöbbszörre kárba vesztett fáradság az akár még törvényindokolásnak is beillő tudományos felterjesztés az igazságügyminiszter úrhoz.*

A Kamarának ezen másodlagos feladattal kevesebbet, a jogszolgáltatás és ügyvédség terén mutatkozó hiányokkal s korszerű reformokkal többet kellene foglalkoznia s működését több eredmény, több siker, több elismerés kísérné, mintha az ügyvédséggel és jogszolgáltatással a legtávolabbi vonatkozásban sem álló törvénytervezetekre vagy törvényjavaslatokra pazarolja idejét.

Sürgős megoldásra vár a jogi oktatás, bíró- és ügyvédképzés korszerű reformja, az ügyvédi munkaalkalmak megmutatott ígéretföldjének meghódítása, a létesíteni elhatározott munkahivatalnak komoly kiépítése; az összeférhetetlenségi kérdésnek a mai szomorú gazdasági viszonyoknak megfelelő megoldása, hogy állami nyugdíj újabb állással és ügyvédi irodával ne legyen kumulálható; hogy bármilyen fixfizetéses, nyugdíjra jogosító és polgári megélhetést biztosító állás összeférhetetlen legyen az ügyvédséggel, vagyis, hogy az összeférhetetlenség megállapításánál egyedül a megélhetés kérdése legyen az *irányadó* szempont. Szervezzék a Kamara a külföldi kamarák mintájára ügyvéd-, tovább- és szakképzőtanfolyamokat az összes magyar ügyvédek részére, mert

mint Windhorst mondja: «ohne eine tüchtige Anwaltschaft kein ordentlicher Prozess und keine wahre Vertretung bürgerliche Freiheit», s ekkor remélhetjük, hogy nemcsak rendes per és polgári szabadság, hanem megint rendes polgári mód és egy szép, kíváncsú és emberséges élet fog munkánk nyomán fakadni.

Dr. Bene Sándor.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Követelés megszűnt részvénytársaság ellen.

A közelmúltban konkrét esettel kapcsolatban merült fel az a kérdés, vajjon egy már nem létező részvénytársaság «ismeretlen részvényesei ellen» lehet-e vagyoni jogi igényeket per útján érvényesíteni? Volt olyan nézet, amely szerint «az ismeretlen részvényes» fogalmilag ki van zárva. Ilyen általánossággal ezt nem lehet mondani, mert a részvényes személye csak névre szóló részvények esetében ismeretes, de itt is csak elvileg, míg a bemutatóra szóló részvény tulajdonosa ismeretlen. Az általam tárgyalt esetet azonban nem abból a szempontból kell megoldani, vajjon a részvénytársaság részvényei névre szólottak-e vagy bemutatóra. A cégbíróság egy részvénytársaságot, tehát egy bejegyzett céget az 1927: III. tc. 2. § alapján azért töröltetett a cégjegyzékből, mert tényleg megszűnt létezni. Tudvalevőleg ilyen esetekben a törlés a kereskedelmi törvénynek a részvénytársaság feloszlását szabályozó intézkedései mellőzésével történik. E részvénytársaság ellen, természetesen még fennállása idejéből, egy hitelezőnek követelése állott fenn. A vitás kérdés megoldásánál közömbös, miért nem érvényesítette a hitelező követelését akkor, amikor a részvénytársaság még tényleg fennállott. A lényeg az, hogy a követelés a részvénytársaság megszűntével nem szűnt meg. A vita pedig a körül forog: milyen utat kell a hitelezőnek választania, hogy követelését az adós részvénytársaságnak a cégjegyzékből történt törlése után mégis, és pedig eredményesen érvényesíthesse?

A hitelezőnek tudomására jutott, hogy a törölt részvénytársaság javára egy bizonyos összeg helyezettett bírói letétbe; a hitelező arra az álláspontra helyezkedett, hogy ez a letétbe helyezett összeg a részvénytársaság vagyonához tartozik, tehát ha a részvénytársaság törlése előzetes felszámolás nélkül is történt, vagyonát a K. T. 204. §-a szerint mégis fel kell osztani a részvényesek között. Ez a felfogás helyes, ellenkező esetben a megjelölt vagyon «uratlan» lenne. A hitelező tehát álláspontjához következetesen a törölt részvénytársaság ismeretlen részvényeseit, mint a megjelölt vagyonra igény jogosultakat, pörölte és ellenük őket fizetésre kötelező jogerős ítéletet nyert. Csak ilyen ítélet szolgálhatott mint végrehajtható közokirat a bírói letétben levő összegre elrendelendő végrehajtás alapjául. A bíróság a pert az ismeretlen részvényesek, mint alperesek részére kirendelt ügygondnokkal tárgyalta le és a hitelező felperesnek követelését nagyobb részben meg is ítélte. Ez az ítélet azért emelkedett jogerőre, mert ellene jogorvoslatot senki sem jelentett be. Nézetem szerint a fellebbezési határidőben bárki, akinek akárcsak egyetlen részvény volt is birtokában, e részvény felmutatása és a fellebbezéshez csatolása mellett, mint evvel ismeretessé vált részvényes, a fellebbezésre jogosult lett volna, ámde egyetlen részvényes sem fellebbezett ilyen módon.

A bíróság a végrehajtást a többször említett bírói letétbe levő összegre, mint a törölt részvénytársaság olyan vagyonára, amely immár az ismeretlen részvényeseké, elrendelte és ezen végrehajtás foganatosítása, vagyis a letett összeg kiutalványozásának eszközölése végett a végrehajtási bíróságot megkereste. A végrehajtási bíróság ezt egyedül abból az okból tagadta meg, mert kiderült, hogy a letett összeg nem azért helyezettett bírói letétbe, hogy abból a törölt részvénytársaság valamely követelése kielégíttessék, hanem csak egy még jogerősen meg nem ítélt követelés biztosításául és így az a letét még nem tekinthető a törölt részvénytársaság vagyonának. Ez tehát azt jelenti, hogy ha a letét célja kielégítés lett volna, a végrehajtási bíróság eszközölte volna az utalványozást.

Ebben az ügyben tehát sem a végrehajtási bíróság, sem valamely felsőbb bíróság avval a kérdéssel, vajjon helyes volt-e a hitelező által egy megszűnt részvénytársaság ellen fennálló követelése érvényesítése iránt igénybevett eljárás és perlési mód, nem foglalkozott. Nézetem szerint valamely hitelező követelését nemcsak egy részvénytársaságnak az említett körülmények között megtörtént tör-

* A Budapesti Ügyvédi Kamara felterjesztései és erőfeszítései megakadályozta a kedvezőtlen díjtarifát, az okirati kényszerrel szóló törvényjavaslatot és legutóbb a járásbírói értékhátránál 5000 P-re való felemelését. Tény, hogy a Kamara munkájának jó részét a tervezetekkel és javaslatokkal való foglalkozás köti le, de ennek magyarázata a Juhász Andor évnyitó beszédében is ostromolt *furor legislativus*. (Szerk.)

lése, hanem annak szabályszerű felszámolása után is érvényesítheti per útján az ismeretlen részvényesek ellen. Ezen lehetőségnek egyetlen tiltó jogszabály sem állja útját. A K. T. 202. §-a hathavi határidőt ad ugyan arra, hogy ezen belül a felszámoló részvénytársaság hitelezői követeléseiket érvényesítsék, de ez a törvényes rendelkezés a «lex imperfecta» iskolapéldája... Jogfosztó szankciója nincs. A hitelező sem követelését, sem ennek érvényesítési jogát nem veszti el csak azért, hogy hat hónapon belül nem jelentkezett, nem perelt. Természetesen az a veszély fenyegeti, hogy ha később perelt, követelését már tényleg nem fogja behajthatni, mert időközben, a felszámolás után, a netán fennmaradt vagyontöbbletet a részvényesek között felosztották. Ameddig azonban valamely akár felszámolt, akár e nélkül törölt részvénytársaságnak bármely néven nevezendő és bármiképpen elérhető, vagyis lefoglalható vagyona még van, egyedüli helyes út a követelés behajtására az ismeretlen részvényesek ellen indítandó per és folytatandó eljárás. A hitelezők kielégítése ily vagyomból a K. T. 168. §-ának azzal az elvével sincs ellentétben, mely szerint a részvényes a társaság adósságaiért csak a teljesen befizetett részvény erejéig felel és pót-befizetésre nem kötelezhető, mert az adott esetben nem pót-befizetésről van szó, míg vagyonnefeleg felosztását a részvényesek csak azután követelhetik, amikor már a részvénytársaságnak minden adóssága ki van fizetve.

Dr. Vadász Imre.

Jogirodalom.

I.

Dr. Nizsalovszky Endre : A jelzálogjog jogszabályainak magyarázata.

(TÉBE-könyvtár, 53. szám.)

Éppen idejekorán érkezett az új jelzálogi törvénynek tüzetes, tudományosan elemző kommentárja, hogy a törvény életbelépésekor a gyakorlatnak megbízható irányítója legyen az átmenet nehézségeinek a leküzdésében. Szándékosan említem együtt a tudományos elemzést a gyakorlat szükségével; mert meggyőződésem szerint jogi munka annál gyakorlatibb, minél mélyebbre hatol jogi elemzésével. Tündöklő példa erre *Grosschmid* Fejezetei, melynél nehezebb dogmatikus vértetű könyvet alig képzelhetni, mégis a legmélyebb hatást gyakorolta jogéletünkre.

Nizsalovszky a jelzálog kérdéseinek tudományos feldolgozásával máris elismert irodalmi nevet vívott ki magának. Nagy érdeme, hogy a zálogjogok értékjogi jellegét irodalmunkban elsőül fejtette ki («Értékjog és zálogjog» M. Jogi Szemle, 1928. és különnyom.); majd pedig összehasonlítón állapította meg kódexjavaslatunk zálogjogi intézményeinek kapcsolatait a többi közép-európai jogrendszerrel («A zálogjogok és a telki teher néhány főkérdése», 1928. Grill K.). Hivatottságát a jelzálogjog tudományos kommentárjának megírására legjobban *Szászy Béla* jellemzi a kommentárhoz írt előszavában; szerinte a könyv «oly férfiú műve, aki résztvevén az új jogszabályok előkészítő munkálataiban, azokat minden részletükben keletkezésüktől fogva alaposan ismeri». Ez a kapcsolata az előkészítő munkákhoz bizonyos fokig determinálta a kommentár rendszerét is, mely mindenütt a törvényjavaslat indokolását bocsátja előre. Sőt a szerző kifejezetten megjegyzi, hogy a jogszabályok elemzését azon a ponton kezdi, ahol a törvényjav. indokolásában az egyes rendelkezések magyarázata véget ért. Ez nagyon érthető annál a közeli viszonytól fogva, amelyben a szerző ehhez az indokoláshoz állt; és általában véve célirányos is, mert az indokolás alapos jogászai munka, mely az egyes rendelkezések célját helyes világításba helyezi. A magam részéről jobban szerettem volna, ha a szerző az eddigi joggal való kapcsolatot, az elméleti megalapozást és a jogösszehasonlítást, az indokolástól függetlenül, szélesebb alapon építi fel; de e részben nyilván gyakorlati tekintetek is közbejártak.

A kommentár legfőbb hivatása, hogy a törvény organizmusát legfinomabb hajszálerecskéinek hálójáig terjedő teljességgel tárja a gyakorlat embere elé. A részletek gazdag kiképzésében *Nizsalovszky* vetekszik a német vezetőkommentárok lelkiismeretességével; avagy — miért menjünk a szomszédba? — *Kovács Marcell*nak nagyszerű perjogi magyarázatával. Természetesen hiányzik még benne a bőséges joggyakorlati háttér, amely az elvi analízist élettartalommal tölti meg. Ez azonban onnan ered, hogy

szerzőnk a fősúlyt a törvény *újításainak* magyarázatára helyezi; az eddigi joggal való kapcsolatokat többnyire már az indokolás jelzi. Azt nyugodtan állapíthatjuk meg, hogy szerzőnk az absztrakt kazuisztikában olyan logikai teljességre törekedett, amelyen túl új problémákat a gyakorlat előreláthatóan még sokáig nem fog felvetni. Nem olyan könyv ez, amely elhallgat ott, ahol a nehézség kezdődik. Ellenkezőleg, a kommentátor részéről nélkülözhetetlen jogászai fantáziával sokasítja a lehető bonyodalmakat, hogy szembenézhesen velük. Kitűnő példája ennek a keretbiztosítéki jelzálogjogban való személyváltozások (ad 70—74. §§), az egyetemleges jelzálogok belső teherviselő arányával kapcsolatos bonyodalmak (ad 57—62. §§.), avagy a telekadósság ellenében az alapviszonyból meríthető kifogások (ad 85.) részletező tárgyalása.

Szerzőnk előzetes megjegyzéseiben szerényen számot vet azzal a lehetőséggel, hogy a bírói gyakorlat nem mindenben fogja fejtegetéseit igazolni; ez azonban — úgymond — nem tartotta vissza attól, hogy a vitatható kérdésekben is véleményt nyilvánítsa. Éppen ez a bátorság az, ami az új joganyag gyakorlati kommentárjának legfőbb erénye. Könnyű a gyakorlat eredményeit rendszerbe foglalva regisztrálni, de nehéz töretlen utakon irányt mutatni. Aki szerzőnk könyvét bármely eldöntetlen kérdésben konzultálja, nem marad alaposan megokolt jogi tanács nélkül.

II.

Dr. Fabinyi Tihamér : Öröklési jog és öröklési eljárás.

(Grill-féle Magyar Magánjog, V. kötet.)

Joganyaggyűjtemény szerkesztője a gyakorlati életre oly hasznos, sőt nélkülözhetetlen munkájáért csak szórványosan kap irodalmi elismerést. Pedig esetjogi magánjogi rendszerünkben az ilyen munka nemcsak regisztráló, hanem a jogtétel felkeresésére a bírói gyakorlatból való helyes lefejtése révén eminenter tudományos értékű.

Fabinyi Tihamér öröklési jogi kötete, mely a Grill-féle Magyar Magánjogi gyűjtemény V. részeként jelent meg, gyakorlati hasznavehetőségével és tudományos értékével egyaránt kiváló helyet foglal el az újabban megjelent és az eddigieknél általában sokkal magasabb színvonalat jelző anyaggyűjtemények között. *Fabinyi* sokkal többet nyújt könyvében, mint pusztán anyaggyűjteményt: a jogszabályok rendszerezésével, kritikájával, magyarázatával könyve a magyar öröklési jognak valóságos tömör kézikönyveként jelentkezik.

Mindenesetre merész vállalkozás volt, mai hagyományos öröklési jogunk tételeit a magánjogi törvénykönyv javaslata szövegének fonalára fűzve mutatni be. Ez a bátor kezdet meglepően jól sikerült. Természetesen ez a módszer a könyv forgatásában bizonyos óvatosságot kíván, hogy az olvasó össze ne vegyítse a lex lata-t a lex ferenda-val. Ezt a szembeállítást azonban szerzőnk rendkívül megkönnyíti: mindenütt megmagyarázza a § alap gondolatát és összehasonlítja a mai jog álláspontjával. Ily módon a könyv kettős tudományos tanulságot rejt magában: egyfelől a javaslat kritikáját nyújtja a mai jog tükrében; másfelől viszont megmutatja a mai jog hézagait és egyúttal azt, hogy a gyakorlat ezeknek betöltésére miképpen hasznosíthatja a javaslat rendelkezéseit. Szinte hihetetlen, mennyi mindent rejt magában ez a kis kötet; mindenképpen pompásan tölti be kettős feladatát: hogy bevezessen a mai öröklési jogba, úgy, amiként az a bírói gyakorlatban él és hogy közelebb hozza a kódexjavaslatot a mai jogélethez.

A joganyag teljessége minden elismerést megérdemel; a legnehezebb, legrejtettebb öröklési problémáknál sem hagyja cserben az embert. Ilyképpen a mű nemcsak a szerző átfogó jogi tudásának értékes bizonyossága, hanem a gyakorlat számára kiválóan hasznos útbaigazítást nyújt.

Dr. Szladits Károly.

Ügyvédek divatban.

Egy idő óta a francia irodalom feltűnő és meleg érdeklődést tanúsít az ügyvédekkel és az ügyvédi élettel szemben. Hogy ennek mi az oka, azt nehéz megállapítani. Mindenesetre sok részben arra lehet visszavezetni, hogy Franciaország közéletében, főleg politikai téren, nagy és előkelő szerepük van az ügyvédeknek. Azonban ennek az új irodalmi divatnak nem lehet egyedüli forrása.

Hiszen ha ez volna az irodalmi figyelemnek forrása, akkor már régebben is ilyen előkelő és rokonszenves alakot kapott volna minden, ami az ügyvédekre tartozik, a francia könyvekben.

Talán nem tévedés, hogy azt hisszük, hogy valami összefüggés van *Henri Bordeaux* akadémikus kartársunk szépirodalmi sikerei és az új divat között. *Bordeaux* vagy 20 kötet nagysikerű visszaemlékezést írt családjá történetéből és írásai közt nagyon sok van, amely tisztán és kizárólag az ügyvédi és a jogi életből vett témákat dolgoz fel. Ilyen az is, amelynek címe *«Egy ügyvédjelölt naplójából»* és amelyik igen széles körökben van elterjedve. Ezek a *Bordeaux*-könyvek valószínűleg buzdításul szolgáltak a többi íróknak és kiadóknak, hogy az igazságszolgáltatás köréből merítsék témáikat.

Henri Benjamin, a legjobb Balzac-biográfia alkotója, megírta a párizsi békebírók művészi antológiáját, *Pierre Loevel* a törvényszéki életet és *Henri Robert*, a párizsi ügyvédi kamara elnöke, kitűnő monografiát írt az ügyvédekről.

Ez az utóbbi könyv úgy indul, mintha védő-irat volna az ügyvédek mellett. Voltaképpen nem az. 130 oldalas füzet, amely tanulságos és szellemes csevegéseket gyűjt össze az ügyvédi élet köréből. Rövid egy év alatt 17,000 példányban kelt el.

A könyv egy rendkívül érdekes és tanulságos sorozatnak egyik száma. A sorozatnak címe: *«A mai világ jellemei»*, vagy szabad fordításban *«Társadalmi típusok 1928-ban»*.

A világhírű *Hachette* cég ebben a sorozatban eddig a politikust, a parasztot, a hivatalnokot, a diplomatát, az orvost, a polgárt, a papot, a tengerészt, az újságíró, az író, a tanítót, a tudóst és a munkást íratta meg. Mindegyik írás egy-egy neves szakember tollát dicséri, aki a szóbanlevő típust alaposan ismeri.

Henri Robert-ről bátran fel lehet tenni, hogy ismeri saját magát és kartársait. Azt meg kell állapítani, hogy nagyszerű szeme és kitűnő tolla van. A kis könyv nem száraz olvasmány, hanem csupa intimitás és kitűnő jellemzés, e mellett azonban szerényen és erőteljesen rámutat az ügyvéd társadalmi szerepének fontosságára is. Anyagát az ügyvédi életnek újszólván minden fázisából vette és nem szorítkozik csupán egy elképzelt ügyvéd-ember életének és boldogulásának megfestésére, hanem megadja annak a milliónek megkapó leírását is, amelyben az ügyvédnek otthon, a törvényszék előtt és kartársai között mozognia kell.

A könyv fejezetei a következők: *A törvényszéken. Az első polgári tanács előtt. Az összefoglaló beszéd. Régi és mai ügyvédek. Az ügyvédi szónoklás fejlődése. Az ügyvéd élete. Az ügyvédjelölt. Az ügyvéd szerepe. Az ügyvédjelölt teendői. Női ügyvédek. Ügyvédek a politikai életben. Az ügyvédi munkadíjak. A bírói állások sanyarúsága. Kiváló francia ügyvédek arcképe.*

A könyvre alkalomadtán még visszatérünk.

Dr. Dóczi Sámuel.

Szemle.

— **I. Curia locuta est.** Elnökének évnyitó beszédében maga a kir. Kúria emelt szót a *furor codificationis*, a gyárias törvényszerkesztés ellen, amelyet lapunkban már annyiszor voltunk kénytelenek a kritika és a gúny fegyvereivel ostromozni. Nem új igazságokat hangoztatott *Juhász Andor*, midőn a *plurimae leges pessima respublica* kétezeréves tapasztalatát elemeire bontva, reámutatott a jogbizonytalanságra, amelyet a törvénytúltermelés okoz és amely a törvénytisztelet csökkenésével jár. De mert a Kúria elnöke ünnepi beszédének magas piedesztáljáról hangzottak el, talán mégis megtalálják útjukat ezek az elemi igazságok ahhoz a Nagy Ismeretlenhez, aki nyomban jelentkezik, ha kodifikációs babérok learatásáról van szó, ellenben nyomtalanul a semmiségbe tűnik, ha arról kell számot adni, hogy voltaképp ki az oka a törvényszerkesztő gép szünetnélküli zakatolásának. Véleményünk szerint ugyanis optikai csalódás, mintha a képviselőház munkaéhsége követelné az igazságügyi törvényalkotás áldatlan szaporaságát. Noha a képviselőház jelenlegi összetételében tapasztalás szerint minden kormányjavaslatot hajlandó megszavazni, ez korántsem jelenti, hogy éppen szerves igazságügyi törvények tárgyalásához ragaszkodnék. Nem is az országgyűlésből, sőt még nem is mindig a felelős kormányból indul ki a kezde-

ményezés, hanem abból a bürokráciából, amely az állami mindenhatóság centralisztikus szellemének szolgálatában az egész államot és a társadalmat a saját képére igyekszik átalakítani. Attól a tudománytalan hittől áthatva, hogy a törvény mindenható, ambíciózus kishivatalnokok szűk látókörében sarjadjanak a kodifikációs eszmék, amelyeket a hivatali retorták kritikátlanúsága törvényjavaslatokká dagaszt. Ezt a lavinát kártévő útjában a kormánynak volna módja és kötelessége megállítani, ha törvényalkotási módszerében több befolyást engedne a gazdasági érdekeltségek vétőjének, mint saját önbizalmának és ha a jogfolytonosságot nem mint politikai programot, hanem mint az élő jog konzerválásának elvét tisztelné. És mindenekelőtt, ha tudatára ébredne a törvény és a jog viszonyának, amelyben az utóbbi a prius, az előbbi a posterius. Jogot csak akkor teremt a törvény, ha annak anyagát abból az eleven valóságból meríti, amelyet az élet tett szabállyá, mielőtt a törvény formába önti. Ennek a fejlődési folyamatnak utolsó, nem pedig az első állomása a kódex. Ezért követelt a Kúria elnöke joggal kegyeletet a szerves törvényalkotások, mint a törvényhozás művészetének az életben kipróbált eredményei számára, mert a kódex erejét nem a törvényhozó tekintélyéből, hanem abból a jogérzést stabilizáló hatásából meríti, amelyet az uralma alatt élő társadalomból kivált és amelyben az igazi jogalkotóval: a társadalommal egybeforrt. Csupán egyetlen tételét ragadtuk ki *Juhász Andor* elnöki megnyitójának, amelynek egyéb, nem kevésbé jelentős részleteit legközelebb külön cikkben szándékozunk méltatni. Addig is alább közöljük egyik illusztris munkatársunknak, *dr. König Vilmos*-nak idevágó reflexióit.

* *

II. A kir. Kúria évnyitó ülésén elhangzott elnöki beszéd a törvénygyártásról megváltó erővel hat a jogászvilágra és ezen át a jogkereső közönség összességére. Valóban ideje már, hogy a szeszélyes kapkodás szülte láz gyógykezelés alá kerüljön. És talán érkezett már az a pillanat is, mikor a kegyelet kellő megnyilatkozásai közt előzőinek kriptájába helyezhetjük el a magánjogi törvényjavaslatot, Nem azért, mert egy új kódex alkalmas volna köztünk és elszakított testvéreink közt a jogérzet közösségét megingatni; ez a műindok csak arra alkalmas, hogy az utódállamokban provokálja a magyar jog kiirtását célzó törvények meghozatalát. De minden sajnálkozás nélkül lemondhatunk erről a javaslatról, mert az oly kompiláció, mely nemhogy előbbre vinné a jogfejlődést, hanem az élő jog megrögzítése által egyenesen veszélyeztetné a jogbiztonságot és az azzal összeforrt gazdasági életünket. Ezért a javaslatért valóban nem volna érdemes az átmenettel egybekötött küzdelmes nehézségeket magunkra vállalni. Vannak azonban kérdések, melyek szabályozását nem lehet kitolni a kodifikációs kísérletek évszázados jubileumáig és melyek elhatárolt voltak nál fogva alkalmasak önálló szabályozásra. Ezt az irányt bátran átvehetjük az angol törvényhozási gyakorlatból. Csak példaképpen akarok rámutatni a teljeskorúság, az elévülés és hasonló égető problémák megoldására. — A törvényhozást ért jogos kritika után talán szabad néhány szóval a bírói gyakorlattal is foglalkozni. A döntvénygyártás nem kisebb veszélyt rejt magában, mint a törvénygyártás. Az összegyűjtött elvi határozatok tömegei, a jogegységi és teljes-ülési döntvények megfojtják az esetekhez mért szabad ítélkezést. A kir. Kúriának gyakorlatában sokszor nélkülözzük a letűnt klasszikus kor átgondoltságát. Így a részvényjog körében az olyan határozat, mely 16 évvel későbbben vált részvényesnek megadja a jogot közgyűlési határozat megtámadására, vagy az olyan határozat, mely lehetővé teszi, hogy régi alapszabályok visszaható erővel hivatalból meg lesznek változtatva, csak nehezen egyeztethető össze a szerzett jog eszméjével. Rendkívüli nevelőhatással lett volna, ha a Kúria illusztris elnöke az elsőfokú bíróságok büntető

gyakorlatára és különösen ama túlzó büntetési tételekre kiterjeszkedett volna, melyek csak a magasabb fórumoknál találnak korrektúrát. Az ítélkezésnek egyik legfontosabb feladata, hogy megnyugvást keltsen, ezt pedig labilis gyakorlattal elérni nem lehet.

— **Hogyan racionalizáljuk a magyar közigazgatást?** E címen dr. Örfy Imre orsz. képviselő az Egységes-pártban előadást tartott és annak nyomtatásban is megjelent szövegéből kiemeljük a következőket: A közigazgatás «észszerűsítését» elsősorban a gazdasági élet tényezői sürgetik, bárha e téren ott is sok a kívánni való, igaz, hogy nem abban a mértékben, mint a közigazgatásban, amely előadó szerint ma is a Bach-korszak állapotában létezik. Ez a megállapítása főképpen a legfelsőbb igazgatásra vonatkozik, míg elismer némi haladást egyes alsóbb fórumok gestiójában, másrészt különösen kiemeli az igazságügyminisztérium haladottabb ügyvitelét, főképp a házassági ügyek intézése körül. A tisztviselők javát gyötri az ügyvitel nehézsége és tehetetlenségük a megkötöttséggel szemben, miért is őket hívja munkatársul, bár eddig főképp kellően nem méltányolt segédhivatali tisztviselők javaslatait ismerte csupán.

Dr. Örfy a mai rendszer egyik főbaját abban látja, hogy az ügyintézés «felfelé csúszik a kormányhoz», túlsok ott a konkrét intézés, holott a kormány szerepe a vezetés, az irányítás volna. Abszurd állapot, hogy egy falusi gazdakör alapszabályai miniszteri jóváhagyásra szorulnak, de az is, hogy a Közigazgatási Bíróságnak filléres adóügyekkel kell foglalkoznia.

A túlhajtott centralizálás egyaránt sújtja az önkormányzati szervek vezetőinek mozgási képességét, mint a nehéz gazdasági viszonyok által amúgy is irritált nagyközönséget. Mindenekelőtt tehát a központi hatóságok hatáskörét kellene visszafejleszteni.

Egységes ügyrendre volna szükség minden közhivatal részére, amely hivatva legyen az akta útját megrovidíteni, a grafikon töréseit megszorítani. Meg kell szüntetni a központi iktatást, sőt az osztályban való iktatásra sincs mindig szükség.

Az akta közbelső elintézésekkel ne hagyhasssa el az előadót, a «kivezetés» csak annak végleges elintézése után történjék. Az osztályok lehetőleg vonassanak össze, az előadók önálló intézkedési és kiadmányozási joga előmozdítandó, ezzel kapcsolatban felelősségérzetük fokozandó. Közbelső intézkedések levelezőlapon és telefon útján történjenek, az osztályok egymásközi érintkezése szóbeli legyen. A túltengő számvevőség mint külön hivatal tarthatatlan, annak fogalmazási osztálya céltalan, számvevősegi fogalmazó szakemberek a miniszteriális osztályokban működjenek. A köztisztviselők szervezeteinek ajánlja, hogy a külföldi anyagot is tanulmányozva, a reformmal foglalkozzanak.

Nagy örömünkre szolgál, hogy a közigazgatás észszerűsítésének hatalmas problémáját jogászmber és még hozzá az ügyvédi kar egyik kiváló és szándékaiban nemes tagja karolta fel, aki bizonyára nem fogja beérni a lehangelő mondással, hogy «in magnis et voluisse sat est».

L. E.

— **Gépirószolgálat a központi járásbírósnál.** Az Országos Ügyvédszövetség budapesti osztálya a bírói és ügyvédi kar egy igen-igen régi kívánságot készül megvalósítani.

Az igazságügyminiszter elvben hozzájárult ahhoz, hogy az Ügyvédszövetség az összes tárgyaló járásbírák mellé írógépeket és gépirókat állíthasson be és hogy ezek költségeinek fedezése végett a tárgyalási jegyzőkönyveknek az eredetivel egyidejűleg készült másolatait, úgyszintén a szóval közölt bírói határnapoknak és egyéb tárgyalási iratoknak (mellékleteknek) másolatait is megfelelő díj ellenében a feleknek kiszolgáltatathassák. A bíróságok vezetői kilátásba helyezték, hogy az igénybe vett másolatokért az e célra készült bélyegjegyekben lerótt díjak a költségmegállapításnál a szükséges készkiadásokhoz hozzá fognak számíttatni. Ezen üdvös reform megvalósításának immár egyetlen előfeltétele, hogy a másolatok igénybevétele a kiadások fedezéséhez szükséges mértékben garantáltassék. E célból az Ügyvédszövetség 10 pengő névértékű részjegyeket bocsát ki, melyek jegyzői között a másolatok igénybevitelére feljogosító bélyegjegyet fognak szétosztani a jegyzett részjegyek névértékének megfelelő összegben. A részjegyek jegyzői a gépirószolgálat további folyama alatt az ú. n. iratmásolati bélyegjegyeknek átvételére csak annyiban bírnak — bármely naptári év végére megszüntethető — kötelezettséggel, amennyiben a másolatokért befolyt díjak a havi kiadások fede-

zéséhez szükséges összeget (kb. 5000 P) el nem érnék; ez esetben a netáni hiánynak megfelelő iratmásolati bélyeg a részjegyzők között fognak szétosztatni részjegyenként maximálisan havi 10 P összegben, mely maximum azonban 1000 részjegy jegyzése esetén havi 5 pengőre csökken.

Reméljük, hogy akad ötszáz ügyvéd, aki ezen csekély kötelezettséget vállalja. Az egész mozgalom kezdeményezője és szervezője dr. Ribáry Géza; a részjegyek jegyzésére vonatkozó nyilatkozatok az ő címére küldendők be.

— **A Deutsche Juristen-Zeitung** 35. évfolyamának 1930. jan. 1-én megjelent első számának gazdag tartalmából idézzük a következőket: Az első cikket Pistorius, volt pénzügyminiszter írta a német pénzügyekről és a birodalmi pénzügyek reformjáról, munkára és takarékosagra intve: «arbeiten und sparen; genauer: härtestes Arbeiten und entsagungsvollstes Sparen — schaffen, schenken und darben». Meyer, államtanácsos, a müncheni tartományi főtörvényszék elnöke figyelmeztet azonban azokra a veszélyekre és hátrányokra, amelyekkel a takarékoságnak a jogszolgáltatásban kellő megfontolás nélkül alkalmazott jelszava jár. «A jól megértett finánciális érdekek» — írta ilyen takarékosági törekvésekkel szemben 1874-ben Löw Tóbiás (Magyar Igazságügy, I. 8.) — «erőteljes, független, virágzó igazságszolgáltatást követelnek, mert ebben gyökeredzik a jogbiztonság, hitel, forgalom, az állam éltető elemei.» A takarékosági törekvés teszi elsősorban aktuálissá a jogorvoslatoknak, különösen a másodfokú jogorvoslatnak oly fontos kérdését, amelyről a braunschweigi tartományi főtörvényszéknek irodalmi működéséből nálunk is jól ismert (v. ö. Jogtud. Közl., 49., 37.) elnöke, Levin, értekezik. Az igazságügyi igazgatásnak a birodalmi alkotmányi reformtörekvések keretében felmerülő szervezeti kérdéseiről szól Poetzsch-Heffter, Ministerialdirektor. Jaeger, lipcsei professzor, a német csődtörvény hírneves kommentátora, az 50 éves német csődtörvényt méltatja. Büntetőjogi problémákat tárgyalnak: Heindl, követségi tanácsos, a «Der Berufsverbrecher» című könyvnek neves írója, aki ezúttal is a megrögzött büntetettek ártalmatlanná tételének kérdésével, továbbá Mamroth, igazságügyi tanácsos (breslauer ügyvéd) és Bumke, müncheni egyetemi orvostanár, akik a mi Btk.-ünk 241. §-ának megfelelő német 175. §-nak a problémájával foglalkoznak. Bleyer, a bajor külügyminisztérium államtanácsosa, a hivatalnokoknak politikai függetlenségéről ír, amely kérdést a német birodalomban most lezajlott népszavazás tett napi érdekűvé. Schiffer, volt birodalmi miniszter, akit könyvéből (Die Deutsche Justiz) és a Magyar Jogászegyletben tartott előadásából ismerünk, a korrupció leküzdéséről ír figyelemreméltó sorokat. A légi közlekedés fejlődésével keletkező nemzetközi jogi kérdésekkel foglalkozik Hennig, düsseldorfi professzor. Engel, bécsi kereskedelmi törvényszéki elnök, az 1929. évi osztrák jogfejlődést vázolja. A német igazságügyi törvények megalkotásának érdekes történeti emlékeit idézik fel Goldschmidt, potsdami levéltári tanácsos közlései, amelyekből arról is értesülünk, hogy Bismarck a bírói fizetéseknek emelését tartotta szükségesnek, mert a köz szempontjából tűrhetetlennek ítélte azt a helyzetet, hogy a bírói kar a maga gazdasági helyzetével elégedetlen legyen. Hachenburg, mannheimi ügyvéd szokásos és tartalmas áttekintő szemléjén kívül egyéb vegyestárgyú szemlecek, bírói határozatok és rendszeres irodalmi rovat fejezik be a füzetet, amelynek kiegészítője, a «Der junge Jurist», Schultz ny. birodalmi törvényszéki bíró cikkével a diákpárbaokról (Studentenmensur) mint büntetőjogi kérdéssről.

— **A végrendelet megtekintésénél látható érvénytelenségi ok meddig érvényesíthető?** A Kúria e kérdést következőképpen döntötte el: «A végrendelet megtámadására a keresetben fel nem hozott érvénytelenségi okot később csak abban az esetben lehet felhozni, ha a felperes arról a kereset megindításakor nem tudott; olyan érvénytelenségi okot tehát, amelyet a végrendelet megtekintésével látni lehetett, később már nem lehet felhozni. A Kúriának ezt a régi és állandó gyakorlatát nem érintik a Pp.-nak a keresetváltogatásra vonatkozó rendelkezései, mert ez a gyakorlat nem perjogi szabályokon alapul, hanem az örökösödési jog elveiből folyik (P. I. 6192/1927.)». Az ítéletet a Mj. Dtár legközelebb közli.

— **A hitelező tönkremenetele mennyiben előfeltétele az ártértelelésnek.** A Kúria P. VI. 2075/1929. sz. ítélete szerint: A felperes bár nem kizárólag a jelen követelés ártértelelésének az elmaradása miatt, de az értékromlás folytán vagyonának elértéktelenedése következtében tönkrejutott, s e tényhez jelen követe-

lésének át nem értékelése is hozzájárult, tönkremenése tehát okozati összefüggésben áll a jelen perbeli követelés át nem értékelésével is; s mivel a törvény kifejezetten nem írja elő az átértékelés lehetőségeként, hogy a hitelező tönkretételének kizárólag a kereseti követelés átértékelésének elmaradásából kell származnia, a mindkét fél érdekét méltányosan kielégíteni célzó törvényes rendelkezésnek oly értelmezés felel meg, amely szerint, ha a felperes tönkrejutottnak jelentkezik azért, mert vagyona át nem értékelés miatt elenyészett, tekintet nélkül arra, hogy a tönkrejutást a perbe vitt egyetlen követelés át nem értékelése eredményezte-e vagy a tönkrejutás az értékleromlás folytán különböző tételekben és különböző befektetési módok dacára következett be, az értékelést pusztán az adós tönkrejutottságának ténye alapján meg kell engedni, amennyiben a törvény 14. § negyedik bekezdésének egyéb feltételei is fennforognak. Ily értelmezéssel adott helyet a bírói gyakorlat más hasonló esetekben is az átértékelésnek (P IV. 2193/1929., P VI. 4016/1927.).

— **A központi fűtési díj felemelése a már elmúlt vagy a kereset beadásakor már folyó fűtési időszakra visszaható erővel nem kérhető.** Ezt mondotta ki a kir. Kúria P. VI. 2046/1929. sz. ítéletében. Az indokolás szerint: «a m. kir. Kúria a jelen esetre alkalmazandó 8888/1927. M. E. R. 9. §-át akként értelmezte, hogy a háztulajdonos, mihamarabb meggyőződik arról, hogy a fűtési üzemköltség az e célra rendeltileg megszabott összegből ki nem kerül, tartozik a nagyobb fűtési díjának megállapítása iránti keresetét haladéktalanul, de legkésőbb annak a fűtési időszakra a megkezdése előtt megindítani, amelyre a fűtési díj felemelését követeli. A kir. Kúria felfogása szerint a központi fűtési díj felemelése a már elmúlt vagy a kereset beadásakor már folyó fűtési időszakra visszaható erővel el nem érhető és a központi fűtés díja bíróság csupán a megállapítási kereset beadását követő fűtési időszakra vonatkozóan állapítható meg».

— **A jelzálogtörvény 114. §-a** szerint rendeleti úton csakis oly kiegészítések és módosítások voltak életre kelthetők, melyek a fennálló jogszabályok alapelveivel összhangban állanak, mégis az amúgy is szűken mért ügyvédi kenyer védelmét úgy látszik nem kell az eddigi jogszabályok alapelveivel összhangban állónak tartani, az ügyvédi kenyérből rendeleti úton is lehet egy-egy karéjt leszelni. A végrehajtási törvény 189. §-a szerint az ingatlan elárverezése esetén a vételárból a jelzálogos hitelezők előtt «előnyös tételként» voltak kielégítendőek a végrehajthatóknak az ingatlan árverés foganatosítása körül felmerült és bíróság megállapított költségei. Ez a gyakorlatban — turfnyelven szólva — a nyeretlenek vigaszdíjaként szerepelt és számottevő ügyvédi jövedelmet jelentett, de ezenfelül az a hitelező, ki nem nyert kielégítést jelzálogából, szintén profitált vele, mert legalább ügyvédje hozzájutott néhány pengőhöz és ezt rendszerint bonifikálta a féllal való elszámolásnál. A 24,000/1929. sz. rendelet 15. §-a szerint már csak az ingatlan árverésének hirdetésével felmerült «készkiadás» összege képez előnyös tételt, de a végrehajthatók árverési közbenjárási díja nem! Ez a rendeleti intézkedés szerintem ellentétben áll a fennálló törvények, jelesül: a végr. törv. 189. §-a kifejezett rendelkezésével és így a bíróságok nem lennének kötelesek respektálni, azonban én kevés reményt találok ez irányban, sőt inkább attól félek, hogy az ingóárverésekre is kiterjesztik ezt a jogfosztó praxist! Talán az ügyvédi kamarák fordulhatnak ez irányban memorandummal az igazságügyi kormányzathoz, hol a hivatalos kommunikáció szerint az ügyvédi érdekek istápolása mindig meghallgatásra talál.

Dr. Rácz Kálmán.

— **Kódexe az adócsalásoknak, ill. az államkinestár megkárosítására irányuló büntetteknek és vétségeknek.** Ily címen 684 oldalra terjedő munka jelent meg Both Péter budapesti kir. ítéltáblabíró tollából, melyben nagy alapossággal dolgozta fel ezt a nagyon szövevényes anyagot és ismerteti a közigazgatási bíróság gyakorlatát is. A könyv ára 20 pengő.

— **A vádlott és az elítélt joga a bünvádi eljárásban.** (A magyarországi szociáldemokrata jogászok szervezetének kiadása.) E címen most jelent meg dr. Fürst István ügyvéd nyolevanoldalas könyvecskéje dr. Vámbéry Ruzstem előszavával. Fegyverkészlet e könyv

a büntetőjogász kezében abban a harcban, amelyet a fennálló törvények szigorú betartása érdekében különösen az utóbbi években kénytelen a hatóságokkal megvívni. A bünvádi perrendtartás egyik legnagyobb célja olyan biztosítékokat lerögzíteni, amelyek az ártatlanok elítélését emberileg kizárják. Fürst könyvéből, de ennek kútforrásából: a mai bünvádi praxisból is meg kell állapítanunk, hogy épp e garanciák tiszteletbetartása körül hangzanak fel a védelem részéről sürűbben panaszok. Leggyakrabban egyes nyomozóközegek ellen. Mint a könyvecske helyesen ismerteti: a terhelt kihallgatásának nem az a célja, hogy beismerését erőszakolják ki, éppen ellenkezően az a cél, hogy a terhelt védekezhessék. A szolnoki törvényszék legutóbb két gyilkossági ügyben mentett fel vádlottakat, akik a nyomozóhatóság előtt a gyilkosság elkövetését beismerték! A bünvádi perrend betartása kizárja az ilyen hamis önvalomásokat. Fürst könyvének legnagyobb értéke, hogy a perrend ilyen be nem tartott szabályaival kapcsolatos abuzusokat ismerteti. Különösen kiemeli a politikai és sajtóperekben kifejlődött gyakorlatot és tömör összefoglalásban állítja ezzel szembe a vádlott és a védelem törvényes jogait. A könyvecske 250 pengőért minden könyvesboltban kapható és a büntetőjoggal foglalkozó jogászok között bizonyára népszerű lesz. Célszerű lenne, ha bünygyi hatóságaink is olvasnák és — megszívlelnék.

Dr. Szőke Sándor.

— **Új váltó- és csekk törvény lépett életbe Jugoszláviában 1929. dec. 19-én.** Ezeket a törvényeket Lachner Hugo német fordításban közzétette és a szövegen kívül egy bevezető értekezésben megvilágítja, hogy az új törvények mennyiben térnek el az eddig érvényben volt törvényektől. A füzet a Verband Österreichischer Banken u. Bankiers kiadásában jelent meg (Wien, I., Hohenstaufengasse 7.). Lapunk hasábjain az említett törvényeket dr. Sicherman Bernát ismertette (1929. évf. 188. l.).

Inhalt. Sorix: Die Grundprinzipien der ungarischen richterlichen Organisation. — **Dr. Z. Móra:** Die französischen Friedensrichter und die Vereinfachung der Gerichtsbarkeit. — **Dr. A. Bene:** Bewegung und Lethargie der Rechtsanwaltschaft. — **Gerichtsrundschau.** **Dr. E. Vadász:** Forderung gegen eine aufgelöste Aktiengesellschaft. — **Rechtsliteratur.** **Dr. K. Szladits:** Rechtsliterarische Rundschau. I—II. — **Dr. S. Dóczi:** Rechtsanwälte in Mode. — **Rundschau.** — **Spruchbeilage.**

Mindennemű
természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

A közeli napokban jelenik meg:

**A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A
CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYCIKK**

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával
s a teljes miniszteri indokolással ellátta

Dr. Sándorfi Kamill,

egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti
kir. ítéltáblai bír. — **Ára 7 pengő.** — Megrendelhető a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Ruzstem I., Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 856 17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Ant. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Almási Antal kir. kúriai bíró, c. egyet. rk. tanár: A jelzálogtörvény nyílt kérdései. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Igazságszolgálat és napisajtó; ügyvédi reklám. — Dr. Rapoch Géza budapesti ügyvéd: A keretbiztosítéki jelzálogjog átruházása. — Dr. Dombóváry Géza budapesti ügyvéd: Levéltári adalékok Háromszék vármegye XIX. századeleji fenyítési joggyakorlatából. — Jogirodalom. Dr. Löw Loránt budapesti ügyvéd: Dr. Szladits Károly: Dologi Jog. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXIII. 1. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXIII. 2.

A jelzálogtörvény nyílt kérdései.*

II. A jelzálogos hitelező stornódíja.

1. A jelzálogjogi törvény megengedi annak kikötését, hogy a jelzálogos hitelező a jelzálog fedezetet veszélyeztető, romlásnak induló jelzálog helyreállítását vagy a veszélyeztetés mértékének megfelelő biztosítékadását követelhesse (32. §).

A jelzálogos hitelező a helyreállításra általa megszabott határidő elteltével a még nem esedékes jelzálogos követelését is érvényesítheti a tulajdonos ellen. Viszont a tulajdonosnak is joga van a még nem esedékes követelést kielégíttetni (v. 37. §).

Hasonló előzetes kielégítési jogot ad a törvény az ingatlan új tulajdonosának akkor, ha ő magát az átruházó (személyes) adóssal szemben a jelzálogos tartozás átvállalására kötelezte és a jelzálogos hitelező az átvállalási szerződés kötése végett hozzá érkezett ajánlatot alapos ok nélkül megtagadja vagy az elfogadás iránt 15 nap alatt nem nyilatkozik (37. § 2. bek.).

Vajon ilyenkor mi lesz a jelzálogos hitelező javára kikötött stornódíjjal? Mi akkor, ha a stornódíj a telekkönyvbe be van jegyezve? És mi akkor, ha a stornódíj a telekkönyvbe nem került ugyan, de a személyes adóssal szemben mégis ki volt kötve?

Az utóbbi eset nem túlságosan sokszor fog előfordulni. Az előbbi alighanem mindennapi lesz.

2. Úgy a törvény Indokolása, mint az eddigelé megjelent és rendelkezésemre álló irodalmi nyilatkozatok is valamennyien egy irányba mutatnak. Mégpedig — úgy tetszik — helytelen irányba. A kérdés tehát felvetendő. Az nyílt kérdés is, mert a törvény reá egyenes választ nem tartalmaz. És az Indokolás szerint tudatosan nem tartalmaz reá választ.

A 32. § miniszteri indokolása ugyanis a következőképp érvel: «Minthogy a stornó fizetése esetében az adós rendszerint minden egyéb feltétel nélkül időelőtt teljesítheti a tartozást, a jelen esetben pedig a javaslat éppen különleges feltételek fennforgása esetében engedi meg a fizetést, stornó követelésének nem lehet helye, és pedig annál kevésbé, mert éppen a hitelező felhívása ad alkalmat a tulajdonosnak a teljesítésre. Ennek külön kifejezését a javaslat nem tartotta szükségesnek, mert a melléktartozásokra vonatkozó lényegileg kötelmi jogi szabályokat általában nem öleli fel.

Szladits (Dologi Jog 317. oldal 4. pont), Nizsalovszky («A jelzálogjog jogszabályainak magyarázata» a 32. §-nál megelégszik az Indokolás közlésével, a 38. §-nál 119. oldal hatodik jegyzetben megjegyzi: «stornódíj fizetését az ilyen törlesztés esetében sem lehet követelni», Kálnoki Bedő («A jelzálogtörvény magyarázata» 127—133., 143—146. oldalakon szintén csak az Indokolás reprodukciójával utal a kérdésre) úgy látszik egyfelől a nem kama-

tozó követelés előleges leszámítolására vonatkozó és a törvény 32. §-ában foglalt szabály, másfelől az Indokolás idézett érveinek nyomása alatt majd kifejezetten, majd hallgatólag, de mindegyikük elég felismerhetően elfogadja, hogy a törvény szerint akkor, amíg a jelzálog tulajdonosa a felhívott szakaszok alapján az előzetes kielégítési jogát gyakorolja, a jelzálogos hitelező érvényesen kikötött és a telekkönyvbe is bejegyzett stornódíja iránti jogát vele szemben elveszti.

3. Ezt a felfogást nem oszthatom.

A törvényben nem találom reá támpontot. Az Indokolás pedig kiemeli, hogy a törvény ezt a kérdést nem akarja érinteni és hogy azt a kötelmi jog szabályai szerint igenleges értelemben látja megoldottnak.

Ha tehát az Indokolás érveit helyesnek is fogadhatnám el, ez legfeljebb a törvényhozó nézetét világítja meg a felől, mikép oldandó meg a kötelmi elvek szerint egy oly kérdés, amely a törvényben szabályozva nincs és amelynek szabályozása a törvényből szándékosan hagyatott ki.

Azonban szerény véleményem szerint az Indokolás érvelése nem is meggyőző.

Amiólt a hitelező jogvesztése függ, az nem a stornódíj kikötése általános feltételeinek a viszony az időelőtti kielégítés külföldi feltételeihez, de lege non distinguente kizárólag az, vajjon van-e belső, tárgyi ok arra, hogy a jelzálogtulajdonos előzetes kielégítési jogának gyakorlása a hitelező szerződésileg biztosított stornó iránti jogának vissztehernélküli elvesztésével is legyen kapcsolatos.

Mellékesen hadd jegyezzem meg azt is, hogy az Indokolás érvelése — szerény véleményem szerint — egyébként sem találó.

Hiszen az előzetes kielégítés különös feltételeinek nem is kell okvetlenül a stornódíj általános feltételeivel ellentétes irányban feködniök. Sőt ellenkezőleg, ezek a külön feltételek az alábbiak szerint éppen oly természetűek, hogy a stornódíj esedékességét még indokoltabbá teszik, mint a tartozás előzetes kielégítésének más okai.

4. A 32. § tényállása az, hogy jelzálogos hitelező a jelzálog romlásának helyreállítását vagy a biztosíték adását szerződésileg kikötötte és azt a telekkönyvben is feljegyeztette.

Ez a feljegyzés a 23,000/1929. I. M. R. 38. §-a értelmében hatályos feljegyzés.

Mihelyt tehát a telekkönyvben fel van jegyezve, hogy a hitelező kikötötte a jelzálog rongálásának helyreállítását vagy megfelelő biztosíték adását, ez a telekkönyvileg feljegyzett kikötés az ingatlanra vonatkozó elzálogosítási szerződés egy mellékkikötése lett, amely a tulajdonost is terheli.

Abban, hogy ekként a tulajdonos a jelzálogi ügylet eme mellékkikötésével nem csupán tűrésre, hanem tevésre (helyreállításra) vagy adásra (új jelzálogi fedezet nyújtására vagy pénzüsszeg bírói letétbehelyezésre) van kötelezve, semmi feltűnőt se találhatunk.

Hiszen egyébként is találkozunk a törvényben oly rendelkezésekkel, amelyek az ingatlan tulajdonosára a pusztán tűrésen túlmenő: abbanhagyási vagy tevési kötelezettségeket rónak. Teszem: a fenyegető kárral szemben szükséges intézkedés megtételének kötelezettségét (33. §). Vagy a beszámítás körül a személyes adósra előnyös követelés kiválasztásának, vagyis tevésre irányuló kötelezettségét (44. § 2. bekezdés). És így tovább.

Már most a romlás elhárítására irányuló, a jelzálogjog megalapítási ügyletnek oly mellékkötelezettsége, amelynek akár egyidejű, akár későbbi szerződési kikötését a törvény kifejezetten megengedi, amelyet

* Az első közleményt l. Jegtud. Közlöny 1928. évi 7. számában.

nem szorít a személyes adós és a jelzálogos hitelező egymásközötti viszonyára, amelyet a feljegyzése útján az ingatlan tulajdonosára is kiterjeszthetőnek tart. Sőt ez oly kikötés, amely — a 32. § tartalmából kivehetőleg — rendszeren éppen a jelzálogos hitelező és az ingatlan tulajdonosa egymásközötti megállapodása nyomán is keletkezhetik.

A 32. § t. i. nem különböztet a között, vajjon a kikötés a személyes adós és a jelzálogos hitelező között létesült és már akkor került a telekkönyvbe, amikor a személyes adós az eredetileg az ő tulajdonában állt ingatlant elidegenítette és a között, vajjon a kikötés eredetileg is csupán a jelzálogos hitelező és a jelzálog tulajdonosa között létesült és ez utóbbinak engedélye révén került a telekkönyvbe. Ez a két tényállás tehát a tulajdonos szempontjából egyforma elbírálásban részesítendő.

5. Induljunk ki az utóbbi esetből. És bár a törvény szerint a jelzálog tulajdonosa ezen szerződésileg elvállalt romlás megelőzési kötelezettséget el is háríthatja akként is, hogy a jelzálogos követelést előzetesen kielégítse, vajjon ezzel az előzetes kielégítéssel megfoszthatja-e a törvény hallgatóság a jelzálogos hitelezőt attól a stornódíjtól is, amelyet az magának talán egy másik szerződésben is minden eshetőséggel szemben külön biztosított?

Azt tartom, hogy ez lehetetlen.

Végre is az ingatlan tulajdonosa egy általa is vállalt szerződési kötelezettséget szegett meg. Igaz, a törvény eltekint attól, hogy ennek a szerződésszegésnek az összes hátrányos következményeit levonja. A kielégítés jogának nyújtása által felszabadítja a tulajdonost a kielégítés utáni kamatfizetés alól. (Arg. a nemkamatozó jelzálogos követelés előleges leszámításának törvénybeiktatása, vagyis eadem ratione a 32. § 2. bek.) Megadja neki a lehetőséget arra is, hogy az egyébként javára csak a törvényhozó teoretikus fantáziájában létező nemkamatozó jelzálogos követelést a kielégítés napjára leszámíthassa (ugyanott).

Ezen túl azonban a törvény nem megy.

Arról mitsem szól, hogy a tulajdonos az előzetes kielégítés útján olyas kötelezettségtől is szabaduljon, amelynek tárgya nem a kielégítés utáni időre járó kamat vagy annak egyenértéke, hanem olyasvalami, ami az 1. számú jogegységi határozat indokolása szerint éppen a kamat ellentéte: a stornódíjtól. A stornódíj nem csupán a kamatkorlátok (P. H. T. I. köt. 200. és köv. oldalak), hanem a jogosultság elvesztése szempontjából is eltér és elűt a kamatoktól. A 32. § tehát nem érinti a jelzálogos hitelező stornódíj iránti jogát.

6. Hogyan is lehetne ez másként?

A stornódíj kikötésével a hitelező a jogos időelőtti teljesítéssel, illetve kielégítéssel szemben is akar védekezni. Sőt ez az egyedüli érdeke, amelynek biztosítására a stornódíj kikötése szolgál. Nem áll az sem, amit az Indokolás az ő terhére ró, hogy a jelzálogos hitelező kezdeményezi az előzetes kielégítést. Hiszen épp ellenkezőleg ő azt akarja, hogy a jelzálog mindvégig is kellő fedezetet nyújtson, vagyis az itt szem előtt tartott példánkban, hogy a jelzálogos követelés ne idő előtt, hanem csakis a kikötött teljesítési időben jusson kielégítéséhez. A jelzálogos hitelező nem is él valamennyi jogával, amelyet a jt. 32. §-a az ő részére biztosít. Nem érvényesíti az előleges kielégítés jogát, amelyet a törvény az ő javára is létesít. Megelégszik azzal, hogy a tulajdonost a jelzálog romlásának elhárítására szorítsa, amit vele szemben hatályosan kikötött.

Vajjon ez a tényállás ad-e belső, tárgyi alapot annak felvételére, hogy a jelzálog tulajdonosa az előzetes kielégítés útján nem csupán a kamatfizetés terhe alól szabaduljon, hanem mintegy szerződésszegése jutalmaként a jelzálogos hitelező érvényesen kikötött stornódíját is visszteher nélkül kisajátíthassa?

7. Ily törvénytárgyarázat a stornódíj kikötését könnyen elavult intézménnyé teheti.

A jelzálog tulajdonosa tudniillik csakis a törvény 33. §-ának hátrányos következményeitől tarthat. A 32. § szerződésszegése esetére az ő rovására sem veszélyt, sem hátrányt nem rejt magában. Viszont ha a 32. §-nak csakugyan az a tartalma, hogy a tulajdonos kielégítési jogának gyakorlásával minden őt egyébként fenyegető hátránytól szabadulhat, akkor a 32. § rendelkezései tulajdonképpen parancsoló jellegűek. Akkor ez a szakasz csak a jelzálog tulajdonosának érdekeit védi. Éspedig nem csupán a stornódíj kikötésével szemben, hanem nyilván a kötbérrel és a bánatpénzzel szemben is.

Am, ha a 32. § parancsoló jellegű, akkor a jelzálogos hitelező hiába köti ki, hogy a stornódíj megfizetésére a tulajdonos akkor is köteles, ha az előzetes kielégítés annak a következménye, hogy ő a jelzálog romlásának elvállalt elhárítására nem hajlandó.

A 32. §-nak ily értelmezése t. i. ezt a kikötést is contra rationem legis jellegűvé és semmissé tenné.

Ezt pedig a 32. §-ba nem tudom beleértelmezni.

8. Hogy vagyunk azonban akkor, ha az előzetes kielégítést nem a tulajdonos, hanem a jelzálogos hitelező kezdeményezi?

Ennek két esetével találkozunk.

Az egyik a 32. §-ba vág. T. i. akkor fog helyet, ha a tulajdonos a hitelező helyreállítási vagy biztosítékadási felhívásának az ez által kitűzött határidő alatt nem tesz eleget és a jelzálogos hitelező ragaszkodik az előzetes kielégítéshez.

Itt formailag az előzetes kielégítést csakugyan a hitelező tényei idézték elő.

Azonban a hitelező itt is kikötött helyreállítást vagy kikötött biztosítást igényel. Végeredményben tehát a jelzálogos hitelező itt is a szerződési jogát érvényesíti azzal a tulajdonossal szemben, aki szerződési, helyreállítási, biztosítási kötelezettségét megszegi vagy aki ezért a szerződésileg kikötött kötelezettségért annak telekkönyvi feljegyzésénél fogva legalább is dologilag felel.

Ezt a tényállást ezért a törvény eltérő rendelkezésének hiányában, az Indokolás ellenkezőre utaló megjegyzései dacára is, a ráció azonoságánál fogva szintén ugyanabban az elbánásban tartom részesítendőnek, mint az eddigiekben alapul vett azt az esetet, amelyben a tulajdonos szerződésszegése nem a jelzálogos hitelezőt, de magát a tulajdonost bírta rá arra, hogy előzetes kielégítési jogát gyakorolja.

9. A másik itt szóba kerülhető tényállás a jelzálogjogi törvény 37. §-ának 2. bekezdésében foglaltatik.

Abban áll, hogy a jelzálogos hitelező nem egyezik abba, hogy a régi adós helyett a személyes tartozást privatív adósságát vállalással az új tulajdonos vegye magára. Éspedig annak dacára sem egyezik ebbe, hogy a jelzálog a jelzálogos követelést teljesen fedezi és hogy az átvállalási ajánlat visszautasítására egyéb alapos oka sincs.

A törvényjavaslat 37. §-ának Indokolása a joggal való visszaélés lehetőségének elhárításáról szól. Ez, valamint az a körülmény, hogy a törvény szövege az alapos ok nélküli megtagadást hangsúlyozza, arra utal, hogy a stornódíj elvesztése a jelzálogos hitelezőt ilyenkor mintegy magánjogi büntetésként érne.

Nizsalovszky (id. munka 116. oldal 14. jegyzetében) a 32. § indokolására való utalással tényleg a stornódíj elvesztésének tételét azzal hirdeti, hogy az új tulajdonos a kártalanítási díjat kielégítési szabadságának időelőtti megnyílása esetében nem köteles megfizetni.

Úgy tetszik azonban, hogy itt sem joggal való visszaéléssről, sem az új tulajdonos kielégítési szabadságának egyéb jogellenes korlátozásáról sincs szó.

A jelzálogos hitelező személyes adósságát tetszése szerint megválogathatja. Sem a kötelmi jognak, sem a jelzálogjognak sincs oly szempontja, — legalább a magam részéről ilyet nem látok — amely a jelzálogos hitelező ezen jogának gyakorlását visszaéléssé minősítené. Az új adós iránti személyes bizalomra a jelzálogos hitelező törvényileg nem szorítható. És azt hiszem, jelzálogjogi törvényünk nem is szorítja őt erre. Az időelőtti kielégítés szabadsága pedig — úgy tetszik — nem foglalja magában az érvényesen kikötött stornódíj visszteher nélküli kisajátítása szabadosságát is.

Ezért ott, ahol a stornódíj jelzálogilag is biztosítva van, az új tulajdonost az adósságátvállaláshoz való hozzájárulás nyílt vagy hallgatóságos megtagadása címén sem tartom a törvény alapján feljogosítva egyúttal arra is, hogy a jelzálogos hitelezőt a kikötött stornódíjtól megfosssa.

Ezt csak akkor fogadhatnám el, nem ugyan helyesnek, de fennálló jogszabálynak, ha a törvény nyíltan és kifejezetten statuálná a jelzálogos hitelező ama kötelezettségét, hogy a személyes adós privatív, vagyis az előző személyes adósságát kiengedő adósságátvállalásához hozzájáruljon. Ily rendelkezést pedig a törvényben sem a 37. §-ban, sem egyébként nem láthatok.

10. Mindez természetesen csak akkor áll, ha a stornódíj a jelzálogi telekkönyvi bejegyzésben benne foglaltatik.

Ily telekkönyvi bejegyzés hiányában a stornódíj az előzetes kielégítés esetében a jelzálog tulajdonosát nem terheli.

De vajjon terheli-e az egyenes adósság?

Tisztán kötelmi jogi elvek szerint erről nem is lehetne kétségünk.

Amennyiben azonban az 1927: XXXV. tcikk 32. és 37. §§-ait úgy értelmezzük, amiként ezt az Indokolás sejteti és az irodalmi nyilat-

kozatok is megerősítik, itt is felmerül az a kérdés, vajjon a jt. 32. és 37. §-ai ekként bizonyos értelemben parancsoló jellegűnek veendő rendelkezései nem teszik-e a jelzálog tulajdonosát megillető előzetes kielégítést oly eminens joggá, hogy az a stornódíj visszterhelnélküli kisajátítását nem csupán a dologi, hanem a kötelmi jogviszonyban: a személyes adós és a jelzálogos hitelező egymásközötti viszonyában is indokolja.

A magam részéről ezt sem tartanám sem helyesnek, sem hallgatólagos és közvetett rendelkezések hátsó kapuján át a törvénybe beleértelmezhetőnek.

Dr. Almási Antal.

Igazságszolgálat és napisajtó; ügyvédi reklám.¹

A sajtóról a háború előtt azt mondtuk, hogy a hetedik nagy-hatalom. Justitiáról ma is elmondhatjuk, hogy regnorum fundamentum. Hogyan viszonylik az élet e két nagy tényezője egymáshoz? A kérdés oly nehéz és több irányban oly kényes, hogy nálunk alig akadt még valaki, aki komolyan foglalkozott volna vele.

A sajtónak és főleg a napisajtónak az igazságszolgáltatás szempontjából való fontossága annyira kézenfekvő, annyira kirívó, hogy szinte feleslegesnek látszik bevezetésül ennek megvilágítása. Ha mégis pár szóval rámutatok a napisajtónak az igazságszolgáltatás szempontjából való fontosságára, teszem ezt azért, mert magam is csak akkor ébredtem annak teljes tudatára, mily fontos ez a kérdés, mikor annak mélyébe behatoltam.

Az igazságszolgáltatás nyers anyaga leghűbb tükre azon küzdelmeknek, melyeket az ország lakosai egymás ellen, az államhatalom ellen és a törvényes rend ellen folytatnak. Szembeszökő tehát, mily fontos, hogy a sajtó viszont hű tükre legyen az igazságszolgáltatásnak. A sajtó jelentősége azonban az igazságszolgáltatással való viszonyában nem merül ki ebben a feladatban. Még fontosabb, hogy az ország lakosságának jogérzését ma leghívebben a sajtó fejezi ki. Sőt nemcsak kifejezi, hanem fejleszti, bizonyos irányba tereli, hatalmasan befolyásolja.

A sajtó többféle okból közöl igazságszolgáltatási híreket. Elsősorban olvasóinak kíváncsiságát akarja kielégíteni, igen sok hír az olvasók szórakoztatására szolgál. Újabban azonban mindinkább tért hódít az a felfogás, hogy a tárgyalásokról szóló kimerítő hírek közlésének célja az olvasók tájékoztatása sok olyan kérdéstről, mely őket közletről érdekli.

A sajtó csak úgy teljesítheti feladatát, ha pontosan ismeri nemcsak a tényállást, hanem a jogszabályokat is.

Sajnos, kritikájának egyetlen területén sem tapasztalunk oly mérvű felületességet, mint ezen a téren. Még a legnagyobb és legtekintélyesebb újságok hírei is gyakran a jog terén való nagyfokú járatlanságot árulnak el, amihez még hozzájárul az is, hogy gyakran a tényállást is csonkán vagy elferdítve közlik.

Pedig a hírlapok igazságügyi híreinek fontos feladata volna, hogy olvasóit a jogi kérdésekben kioktassa. Törvényeink legnagyobb részének nyelve olyan, hogy a nagy közönség meg nem érti. De még ha meg is értené, a törvények, rendeletek és egyéb jogforrások tömege olyan nagy, hogy azokban a laikus nem tud eligazodni, sőt ma már a jogász is alig.

A sajtó további fontos feladata az igazságszolgáltatás ellenőrzése és bírálata.

Az igazságszolgáltatás nyilvános ellenőrzésének fontosságáról Lasker a bírói szervezetről szóló törvényjavaslat tárgyalásánál azt mondotta: «Für mich gibt es aber einen Factor, der mit zur Organisation gehört und das ist die Kontrolle der öffentlichen Meinung. Es muss jeder Richter wissen, dass sein Spruch unterworfen ist der Kontrolle des öffentlichen Gewissens, dass jeder von ihm begangene Fehler von der Nation aufgefasst wird als ein Schlag, der gegen die öffentliche Sicherheit geführt wird».

A sajtó bírálata tájékoztatja a bírót a közvéleményről és széles körök jogérzéséről. Igen gyakran hívja fel figyelmét oly körülményekre, oly közvetett hatásokra, melyekre a sajtó bírálata nélkül nem is gondolhatott.

Nem folytatom tovább. Nálamnál hivatottabb fog a kérdés ezen részével foglalkozni.

Az én bevezető előadásomnak csak az a célja, hogy a kérdés fontosságának kiemelése kapcsán az ügyvédi kar szempontjából világítsam meg nagyon röviden a kérdést. A mi panaszkodunk az, hogy a napisajtó az igazságszolgáltatás kérdéseivel nem foglalkozik azzal az alapossággal, melyet megérdemelne. Igaz, hogy nemcsak nálunk van ez így, Németországban és Ausztriában egészen a legutolsó évekig a helyzet azonos volt a mienkkel. Míg azonban Németországban a napisajtó néhány év óta intenzíven és szakszerűen foglalkozik az igazságszolgáltatás problémáival, addig nálunk van ugyan haladás, de igen lassú. Németország legnagyobb lapja például előfizetői felhívásban azt hirdeti: «In dem umfangreichen Handelsteile kommen die aktuellen Probleme des Handels- und Gesellschaftsrechts zur Erörterung. Der Zentralmarkt für Grundstücke (jeden Sonntag und Mittwoch) befasst sich auch mit den einschlägigen Gesetzen und Entscheidungen. Ferner erscheint für die Steuer und Finanzfrage regelmässig eine Sonderrubrik».

Mig a mi lapjaink ritka kivétellel csak büntető ügyeket tárgyalnak, addig a német nagy lap a magán-, hitel- és adójog egész területéről hoz, és pedig rendszerint kitűnően megírt híreket és cikkeket.

Aki a német napilapokat ismeri, tudja, hogy nemcsak a Berliner Tagblatt, hanem a többi nagy német lap, pl. Frankfurter Zeitung, Vossische Zeitung is nagy gonddal foglalkozik az igazságszolgáltatás kérdéseivel.

A német sajtó ezzel a nagy angol lapok példáját követi. A Times rendszeres és kimerítő tudósításokat közöl nemcsak büntető ügyekről, hanem fontosabb kereskedelmi és magánjogi perekről.

Annak jellemzéséről, hogy nálunk mily goromba hibák fordulnak elő, bemutatok néhány példát.²

Első kívánságunk tehát az, hogy napilapjaink foglalkozzanak többet és alaposabban az igazságszolgáltatás kérdéseivel. Különösen foglalkozzanak a szenzációs bűnügyeken kívül egyéb kérdésekkel is. A részletekkel nem foglalkozom. Ez a napilapok belügye.

Mégis egy kérdést fel kell vetnem, és ez az, hogy terhel-e bennünket, ügyvédek, is felelősség azért, hogy napilapjaink hírszolgálat nem kielégítő. Ez a kérdés pedig szoros összefüggésben áll ankétunk második kérdésével, az ügyvédi reklám kérdésével.

Az ügyvédi reklám kérdése ugyanis ma igen szigorúan van szabályozva. A szigorú felfogás szerint az ügyvédnek szinte tilos a sajtóval való minden érintkezés. A magyar hivatalos felfogás teljesen azonos a némettel, mely 1912-ben és azután némi kiegészítéssel 1927-ben újból közzétételt.³

² 1. Egyik napilap jelentette, hogy Brachfeld-cég Vecsey Ferenc hegedűművész berlini és velencei házaira végrehajtást kért. A lap ehhez szösz szerint a következő megjegyzést fűzte: «Ha a bíróság el is rendeli a végrehajtást, kérdéses, hogy Olaszország és Németország eleget tesznek-e a magyar bíróság megkeresésének, mert hasonló eset csak a háború előtt fordult elő».

2. A balatonfüredi ügyvédkongresszusról szóló jelentésben az egyik napilap szösz szerint a következőket írta: «Graber Károly, a bizottság elnöke utalt arra, hogy a polgári perrendtartás a gyakorlatban bevált, mégis annak a nézetének adott kifejezést, hogy a szóbeliség és közvetlenség a legteljesebb mértékben fenntartandó legyen».

3. Egy érdekes váltóperről egy napilap a következőkben számolt el: «A központi járásbíró, mint fellebbviteli bíróság, ma egy váltópert tárgyalt. A járásbíró a fellebbezést elutasította».

4. Emlékeztet, hogy sokszáz család mily érdeklődéssel várta a Hatásköri Bíróság döntését abban a kérdésben, hogy a vasutasok végkielégítése ügyében a polgári bíróság hatásköre megállapított-e. Mindnyájunk emlékeztében van a Hatásköri Bíróság döntése. A legtöbb lap tévesen olyan jelentést hozott, hogy a Hatásköri Bíróság a vasutasok végkielégítésének ügyére vonatkozólag kimondta, hogy azok polgári bírói útra tartoznak.

5. Legmulatságosabb az a jelentés, melyet egyik lap a valorizációs perek megindulásakor közölt és amelyhez igazán nem kell kommentár: «Így alakul ki azután az a gyakorlat, hogy azoknál az áruknál, amelyek természetük-nél fogva gyorsan használnak el, mint az élelmiszerek, textilárúk, ruhák, neműk, a bíróság húsz-huszonöt percentes felértékelést állapít meg. Hasonló az eljárás akkor is, ha a felperes nem rendelkezik oly üzleti könyvekkel, amelyek még ma is érvényben vannak. Ha a kereset tartósabb minőségű áruk szállítása ellenében indították vagy pedig a követelés olyan könyvekkel bizonyítható, amelyek ma is érvényesek, ötvenszázalékos valorizációt ítél meg a bíróság. Jogászai körök véleménye szerint a bíróság az összes kereseteket elfogadja, mert a cég üzleti könyveit rendkívül gondosan vezették és még a felszólítások kiküldetésének pontos idejét is feljegyezték».

³ A berlini álláspont szerint: «Um den Verdacht unlauteren Werbens um Praxis zu vermeiden, darf der Anwalt Presseberichte über die von ihm bearbeiteten Rechtsangelegenheiten, soweit die Berichte Vorgänge ausserhalb einer öffentlichen Verhandlung betreffen, nur dann veranlassen oder zu ihrem Erscheinen mitwirken, wenn der Bericht im Interesse des Auftraggebers oder im öffentlichen Interesse liegt. Der Anwalt darf deshalb regelmässig der Presse

¹ Dr. Teller Miksa ügyvédnek a Budapesti Ügyvédi Körben 1930. január 15-én tartott előadása. Az érdekes vita anyagát legközelebb közöljük.

Maga az a tény, hogy a berlini kamara 1927-ben szükségesnek tartotta hivatalos álláspontját újból közzétenni, eléggé mutatja, hogy Berlinben hasonló bajok vannak, mint nálunk.

Ha még kétség lehetséges volna, azt is eloszlatja az a közös értekezlet, melyet a német ügyvédség és a német sajtó legkiválóbb képviselői 1929. augusztus 29-én tartottak.

Ezen az értekezleten résztvettek és felszólaltak legnagyobb berlini napilapok: a Berliner Tagblatt, Vossische Zeitung, Lokal-anzeiger szerkesztői, továbbá a Reichsverband der deutschen Presse elnökségének több tagja. Az ügyvédi kar részéről a berlini ügyvédi kamara elnöke *dr. Wolf*, a berlini ügyvédi kamara Pressestellenek vezetője *dr. Alterthum* és a berlini kamara választmányának több tagja.

Az értekezlet célját a berlini ügyvédi kamara elnöke fejtette ki bevezető beszédében.

«Wiederholte Verfehlungen von Anwälten in der letzten Zeit, die in der Öffentlichkeit Aufsehen erregt haben, legen es dem Vorstand der Anwaltskammer nahe, sich über diese Vorfälle mit der Presse auszusprechen, und soweit möglich, auf Abhilfe gegen Wiederholungen zu sinnen. Der Vorstand der Anwaltskammer legt auch sonst das grösste Gewicht auf eine regelmässige Fühlungnahme mit der Presse, wie das auch durch die kürzlich erfolgte Gründung einer Pressestelle zum Ausdruck kommt.»

Ezen az értekezleten szóba került a napisajtó törvénykezési hírszolgálat és az ügyvédi reklám kérdése is.

Amit ott ezekről a kérdésekről mondtak, szinte szósz szerint ráillik a mi viszonyainkra.

A berlini kamara elnöke megjegyezte: «Wir haben beobachtet, dass vielfach es immer wieder nur dieselben Anwälte sind, die in Notizen in der Presse genannt werden.»

Az egyik újságíró leplezetlen nyíltsággal válaszol erre a szemrehányásra:

«Ein Journalist kann nicht überall sein, er muss informiert werden. Die Rechtsanwälte, die mich nicht informieren, die nenne ich nicht! Das ist mein Prinzip. Unter denen, die mich informieren, sind solche, die mich anrufen, und andere, die angerufen werden. Das ist der Kernpunkt der Angelegenheit.»

A nagy újságok szerkesztői tiltakoztak ezen beállítás ellen. *Zeiss*, a Berliner Tagblatt szerkesztője azt mondta: «Ich stehe auf Grund meiner Erfahrungen — ich bin beinahe 5 Jahre in Moabit tätig — auf dem Standpunkt, dass man den Anwalt ebenso nennen muss, wie den Staatsanwalt.»

Klühs, a «Reichsverband der deutschen Presse» elnöke szerint: «Es ist durchaus nicht Aufgabe der Journalisten, die Rechtsanwälte deshalb zu nennen, weil sie Informationen gegeben haben». De ugyanezen *Klühs* azt mondotta: «Wir müssen aber zugeben, dass eine Reihe von Anwälten in Berlin es auf ausgezeichnete Weise verstehen, ihre Namen öfter in die Presse zu bringen, als es der Bedeutung ihrer Person zukommt.»

A közös értekezlet rendkívül érdekes anyagából csak egyet emelek még ki: két előkelő hírlapíró arról panaszkodott, hogy: «mancher Anwalt eine etwas zu vornehme Zurückhaltung der Presse gegenüber übt, und es scheint mir, dass die Anwälte auch hinsichtlich der Initiative, die sie ergreifen können, noch zu zurückhaltend sind. Es werden oft sehr interessante Fälle gar nicht bekannt, und dies liegt dann nicht an der Presse, sondern an den Anwälten.»

A közös értekezletet a berlini kamara elnöke azzal fejezte be, hogy a két érdekelt össze kell egyeztetni: «wir müssen darüber nachdenken, in welcher Weise wir einerseits den Bedürfnissen der Presse genügen und gleichzeitig den Übelständen abhelfen.»

und ihren Mitarbeitern, insbesondere den Berichterstattern, Mitteilungen über solche Vorgänge nicht machen, er muss, wenn er es ausnahmsweise tut, den Empfänger der Mitteilung verpflichten, seinen (des Anwalts) Namen in der Veröffentlichung nicht zu nennen, es sei denn, dass ein dringendes öffentliches Interesse oder ein dringendes Interesse des Auftraggebers die Erwähnung seines Namens geboten erscheinen lässt. Auch in Bezug auf Berichte über öffentliche Verhandlungen muss der Anwalt die äusserste Zurückhaltung üben, er darf auch nicht auf die Beteiligung von Berichterstattern der Presse an solchen Verhandlungen und insbesondere auf die Erwähnung seines Namens in den Berichten über öffentliche Verhandlungen hinwirken, sofern dies nicht durch ein Interesse der vorstehend bezeichneten Art gerechtfertigt wird. Der Anwalt darf endlich auch nicht dulden, dass seine Bureauangestellten oder andere Personen den hinsichtlich seiner Beziehungen zur Presse für ihn selbst geltenden Grundsätzen zuwiderhandeln.»

Részben ezen értekezlet előtt, részben azt követően, a német ügyvédi kar három szervezetet, «Pressestelle»-t létesített, és pedig az elsőt a berlini ügyvédi kamara 1929. tavaszán, egyet a düsseldorfi ügyvédi kamara és egyet 1929 végén a német ügyvédek egylete (Deutscher Anwaltsverein) Lipésében.

Ezeknek a Pressestelleneknek a feladatát az Anwaltsverein következőképpen határozta meg: «Aufgabe der Pressestelle ist einerseits die Verfolgung der Veröffentlichungen der Presse daraufhin, ob irgendwo Artikel, Notizen, Mitteilungen usw. erscheinen, die Interessen der Anwaltschaft berühren oder die Anwaltschaft sonst irgendwie angehen. Die Pressestelle wird dabei prüfen, ob und in welcher Weise Berichtigungen, Gegendarstellungen, Zurückweisungen von Angriffen usw. angezeigt und geboten erscheinen.»

Még megemlítem, hogy az ügyvédi karon kívül a német bíróságok is igyekeznek a napisajtóval való együttműködést megszervezni.⁴

Nálunk, amint előadásom bevezetésében jeleztem, eddig alig foglalkoztak a reklám kérdésével. A fegyelmi bíróság álláspontja azonos a berlini ügyvédi kamaráéval, de a fegyelmi judikatúrában csak nagyon szóróványosan fordulnak elő precedensek. Nem azért, mintha nem volnának visszaélések e téren. *Baracs Marcel* egy év előtti előadásában (A védelem, mint művészet) kíméletlenül ostromozta a reklám-ügyvédek: «Síp, dob és harsona zengik, hogy ez vagy amaz kiváló kartársunk ennek vagy annak a letartóztatott-nak a védelmét elvállalta.»

Baracs azzal zárta le a reklám elleni éles támadását, hogy «húzzunk vastag vonalat az alá, ami eddig történt. De vegyen tudomást mindenki arról, hogy a reklámozásnak — mondjuk — «arany»-korszaka elmúlt és minden újabb kísérlet kérelmelhetetlenül üldöztetni fog».

Azóta egy év telt el, de a reklámozás változatlanul tovább folyik és a kérelmelhetetlen üldözés elmaradt. De ez természetes is.

Egymagában véve az, hogy egy ügyvéd neve az újságban szerepel, nem tekinthető meg nem engedett és fegyelmileg üldözendő reklámnak, még ha a közlemény az illető ügyvédtől származik is.

Erre az álláspontra helyezkedett az ügyvédi kamara fegyelmi bírósága és a kamarai és kir. ügyész fellebbezéseit a Kamara ügyvédi Tanácsa elutasította.

Adott esetben egy ügyvéd a kincstár ellen végrehajtást fogatatosított 150 P perköltség erejéig és lefoglalta egy miniszter szőnyegét. Minderről az egyik napilapot előzetesen értesítette és a napilap nagy cikkben írta meg az «érdekes» esetet az ügyvéd nevének sűrű emlegetésével. Az elsőfokú bíróság felmentette az ügyvédet azzal az indoklással, hogy vádlottat sem reklámozási szándék, sem pedig a magyar állammal szemben sértő szándék nem vezette, midőn a napisajtónak információt adott.

Az ügyvédi tanács az ítéletet helybenhagyta.

Az Országos Ügyvédszövetség 1927. Vándorgyűlésén *dr. Wolf Ernő* indítványozta, hogy az ügyvédre nézve súlyos fegyelmi vétséget képezzen, ha neve napilapban megjelenő riportszerű közleményben szerepel. Törvényszéki tudósításban pedig ügyvéd neve csak abban az esetben szerepelhessen, ha országos érdekről van szó. Ha kisebb ügyekben ügyvéd neve a tudósításban megjelenik, a Kamara ügyésze hivatalból indítson az ügyvéd ellen fegyelmi eljárást.

A vándorgyűlés ezekben a kérdésekben állást nem foglalt, hanem felhívta az Országos Ügyvédszövetséget, hogy egy erkölcsi szabályzatot készítson.

Hasonló eszme merült fel 1925-ben a szombathelyi ügyvédi kamara választmányában, ahol az indítványoztatott, hogy fegyelmet kell indítani minden ügyvéd ellen, akinek a neve napilapokban szerepel.

Dr. Wolf Vilmos kitűnő gyűjteményében mindössze egy esetet találtam. A Kúria ügyvédi tanácsa 1913-ban kimondotta, hogy hírlap- és könyvírás az ügyvédi hivatással nem összeférhetetlen. De ha ezeket csak színleg teszi és azzal a céllal, hogy feleket fog-

⁴ Schiffer kitűnő könyvében («Die deutsche Justiz») erről a kérdéssel következőket írja: «Man hofft eine Besserung von der neuen Einrichtung geeignete Richter zu Pressereferenten zu bestellen, die den Verkehr mit der Presse pflegen und ihr behufs Aufklärung und Auskunftserteilung zu Verfügung stehen sollen. Sie ist bereits bei mehreren grösseren Gerichten erfolgt, und soll dazu dienen, möglichst ein Vertrauensverhältnis zwischen Presse und Justiz herbeizuführen und die Justizaufsichtsstelle über Angriffe und Anstände in der Tagespresse zu unterrichten.»

dosson, ez az a botrányos mód, melyet az Ü. R. 69. § b) pontja tilt és büntet.

Előadásom végére értem. Megvallom, nehezen határoztam el magam, hogy az ügyvédi reklám kényes kérdéséhez nyúljak. Mentésemül két körülményt hozok fel. Az egyik, hogy én az ügyvédi kart érdeklő kérdésekkel több mint három évtized óta foglalkozom. Az utolsó években, ha nem is nálunk, hanem a külföldi irodalomban, lépten-nyomon beleütköztem ebbe a kérdésbe, nem tudtam tehát tovább elzárkózni a vele való foglalkozás elől. A másik mentésem, hogy a kérdésben teljesen érdektelennek érzem magam. Az ügyvédi reklám kérdése majdnem kizárólag a védőügyvédeknek érdeklő. Bennünket, civilista ügyvédek, a kérdés már csak azért sem érdekli, mert a mi szürke polgári pereink iránt a nagy közönség és ennél fogva a napisajtó nem érdeklődik. És így, mint érdektelen, a kifejtettekből azt a következtetést vonom le, hogy az ügyvédi kar és különösen a fiatal gárda súlyos helyzete szükségessé teszi, hogy az ügyvédi reklám kérdésének szabályozásával komolyan foglalkozunk.

Nem szabad a mai struccpolitikát tovább folytatni. Ez a politika oda vezetett, hogy némi óvatosság mellett minden ügyvéd oly reklámot csinálhat magának, amilyent tud. Vagyis rendszerint az ügyvédi karnak épp azon tagjai szerepelnek legtöbbször a napilapokban, — ebben tökéletesen egyetértek Baracs Marcellel — akik arra legkevésbé érdemesek.

A német példa után indulva, ügyvédeknek és hírlapíróknak meg kell találniuk azt a formát, amely alkalmas arra, hogy az ügyvéd információt adhasson a hírlapoknak a nélkül, hogy a reklámhajhászás színében tűnjön föl. Hiszen sokszor az ügynek, az ügyfélnek érdeke, hogy ügyével a napilapok foglalkozzanak.

Az ügyvédnek elsősorban ügyfelének érdekeit kell szem előtt tartania. Tehát nem szabad a lapoknak információt adnia, ha az az ügynek, az ügyfélnek árt vagy az ügyfél intenciójával ellentétes. Nem szabad önmagát feldicsérnie, nem szabad oly közleményeket közzétennie vagy inspirálnia, amely botrányos klienshajhászás jellegével bír. Lehet ezeket a tilalomfákat még szaporítani. De e tilalomfákban belül bizzuk a kartársak és méginkább a napilapok jóízűlésére a napisajtóval való érintkezést.

Ne értsenek félre. Én ideálisnak tartom, hogy az ügyvéd szerényen várja meg, míg a sajtó felfedezi. De nem tartom fegyelmileg üldözendőnek az ügyvédet, ha az általam már említett tilalomfákban belül információt ad a napilapoknak.

Tizennyolc évvel ezelőtt az ügyvédek ügyvédje, *Pollák Illés*, ugyanezen helyen előadást tartott ugyanerről a kérdéssről. Előadásának konklúziója az volt, hogy a mi ügyvédségünk egészséges kifejlődésének nagy akadálya a hírlapi reklám. Ez okból a verseny a csak tartalmas ügyvédnek már majdnem lehetetlen. Mert arra, hogy valaki kitűnjön, ritkán van alkalom, de hogy feltűnjön, mindennap rögtönöz lehetőségeket.

Pollák Illés előadása óta 18 év telt el. És milyen 18 év. Az én tapasztalatom szerint a reklámtilalom eddigi kezelése súlyos, leküzdhetetlen akadályt jelent a legértelmesebb gondolkodású ügyvédek számára.

A szombathelyi ügyvédi kamara mintájára egyszer egy délnémet ügyvédi kamara is azt javasolta, hogy az újságok az ügyvédeknek csak kezdőbetűit írják ki. *Dr. Benedikt*, a tavaly elhunyt nagy osztrák ügyvéd világhírű munkájában erről a kérdéssről azt írta, hogy ez a tisztességes ügyvédet megfosztaná jutalmának egy fontos részétől, a nyilvános elismeréstől: „ein Recht, dass sich kein Künstler, kein Gelehrter und kein Handwerker streitig machen kann”.

Én nem azt javaslom, hogy ezentúl legyen szabad az ügyvédi reklám, hanem azt, hogy szűnjön meg a napilapok számára való információadás szigorú tilalma, amely úgyszólván csak a papíron van meg és amely tilalmat már úgyszólván csak azok tartanak tiszteltben, akiknek jóízűlésére nyugodtan rá lehetne bízni, hogy mit, hogyan lehet közölni a napilapokkal.

Ne felejtjük el, hogy a kir. Kúria ügyvédi tanácsa egy évvel ezelőtt egy ügyvédet azzal az indoklással mentett fel, hogy „amíg az ügyvédségnek mai nyomasztóan kedvezőtlen anyagi helyzete tart, addig az ügyvédet az ügyfélszerzés körül teljesen passzív magatartásra kényszeríteni a gyakorlati élet követelményeinek meg nem felelne”.

A keretbiztosítéki jelzálogjog átruházása.

Mint ismeretes, az új jelzálogjogi törvény megalkotásánál különös gond fordítottatott arra, hogy a törvény által életbeléptetett újítások alkalmasak legyenek arra, hogy a hitelezet terén már régóta hangoztatott egyes visszasságok kiküszöböltesse. Az egyik legfontosabb reformkiváncsálom arra irányult, hogy a biztosítéki jelzálogjog olyan szabályozást nyerjen, hogy egyrészt az adós vagy a hitelező személyében beállott változás ne vonja maga után a zálogjog megszűnését és másrészt, hogy az alapköveteléseknek a hitelezet által megkövetelt mobilizálásának ne legyenek akadályai. Az új törvény — mint az az indokolásból kitűnik — a telekkönyvi rendtartás által létesített biztosítéki jelzálogjogot a gazdasági élet ezen kívánalmainak megfelelően kívánta újjászabályozni és így jogosult azon kérdés taglalása, hogy az új törvény intézkedései mennyiben valósították meg ezen törvényhozói célzatot.

A keretbiztosítéki jelzálog átruházásának kérdésénél mindekelőtt utalunk Szladits Károlynak e folyóirat 1929. évi 24. számában megjelent cikkére, ahol találóan jegyzi meg, hogy jogviszonyt szigorúan véve egyáltalában nem lehet átruházni, mert hiszen a jogviszonyban részes valamelyik félnek abból való kilépése fogalmilag a régi jogviszony megszűnését jelenti és így tulajdonképpen nem a régi jogviszony átruházásáról, hanem mindig új jogviszony létesüléséről kellene ily esetben beszélnünk. Mégis azonban a gyakorlati szóhasználatban olyan esetekben, amidőn a jogviszony tartalma, tehát a kölcsönös jogok és kötelezettségek nem változnak, hanem csupán az egyik szerződő fél személye, az egyszerűség kedvéért a jogviszony átruházásáról beszélünk és így nyilván ezen szóhasználatot kell alapul vennünk akkor, midőn a törvény ezen kifejezéssel operál és nem csupán a jogviszonyból eredő hitelezői pozíció átszállását tarthatjuk szem előtt. A törvény tudatában is van természetesen annak, hogy a személyváltozás egyúttal új jogviszony létesülését jelenti és éppen ezért szükségesnek tartotta a 73. és 74. §-okban, ellentétben a 8. sz. jogegységi döntvénnyel, kifejezetten azon intézkedést statuálni, hogy a keretzálogjog az esetben is fennmarad, ha az eddigi adós helyébe új adós lép a biztosítéki okiratban megjelölt jogviszonyba. Nyilvánvaló azonban, hogy ezen esetben a régi adós teljesen kiesik a jogviszonyból és így a törvény szándékosan azon kedvezményt nyújtja, hogy üzletátruházás stb. eseteiben, amidőn a hitelező a jogviszonyt az új ügyféllel folytatni kívánja, el lehet tekinteni a régi zálogjog törlésétől és az új zálogjog bejegyzésétől. Ugyanezen kedvezményt tartalmazza a 80. § is, amely viszont a jogviszony tartalmi változása esetén is lehetővé teszi, hogy a keretzálogjog eredeti helyén változatlanul fennmaradjon.

Megjegyzendő, hogy a 73., 74. és 80. §-ok által nyújtott kedvezmény csupán a törlési és az újbóli bejegyzési illeték megtakarításában jelentkezik, de nem jelent kedvezményt a rangsor szempontjából, miután a 18. § úgyszólván lehetővé tenné a tulajdonosnak, hogy a jelzálogjog megszűnése esetén a jelzálogjog ranghelyével olyképp rendelkezne, hogy arra a változott tartalmú vagy más személyű új jogviszonyt biztosító zálogjog kerüljön.

Kétségtelen mégis, hogy az új törvény, midőn hatályon kívül helyezte a 8. sz. jogegységi döntvényt, fontos szolgálatot tett a hitelezetnek, lehetővé tévén adósváltozás vagy tartalomváltozás esetére, hogy a keretzálogjog újabb költség nélkül az új adós, illetve új kötelelem javára is szolgáljon.

Sajnos azonban, a gyakorlatilag sokkal fontosabb hitelező-változás esetében a törvény hasonlóan világos és gyakorlatias intézkedéseket nem tartalmaz.

A törvény vezér-elve e tekintetben általában az, hogy a hitelező a keretzálogjogot csupán a biztosítéki okiratban individualizált jogviszonnyal együtt és így tehát természetesen csakis azon esetben ruházhatja át, ha ezen jogviszony természete az átruházást általában elvileg, az ellenfél hozzájárulásával vagy a nélkül lehetővé teszi. Viszont amennyiben nem az egész jogviszony képezi az átruházás tárgyát, hanem csupán a biztosított jogviszonyból előállott egyes követelések, úgy ezen követelések a keretből kiesnek. Ezen szabályozás azonban távolról sem elégíti ki a gyakorlati élet kívánalmait és különösen nem hazánkban, ahol eddig a régi telekkönyvi rendtartás világában nem vert gyökeret azon felfogás, hogy a biztosított hitelviszonyból származott egyes követelések továbbadása esetén a zálogjog ezek tekintetében megszűnik. Sőt

ellenkezőleg az volt a communis opinio, hogy egyes követelések továbbadása esetén nemcsak hogy nem szűnik meg a zálogjog, hanem a továbbadó hitelező a részzálogjogot az új hitelezőre telekkönyvileg átruházhatja és csakis azon esetben látszott szükségesnek új zálogjogi bejegyzés, ha az eredeti hitelező a jogviszonyból teljesen kilépett. Bizonyosnak látszott továbbá az is, hogy egyes követelések továbbadása nem szolgálhatott alapul arra, hogy a biztosítéki jelzálogjog részleges törlése igényeltessek és továbbá az is, hogy nem volt akadálya annak, hogy a biztosítéki jelzálogjogra egészben vagy részben és az egyes követelések továbbadása esetén is szerződési aljelzálogjog szereztessék.

Az új törvény azonban ezen eddigi felfogással gyökeresen szakít és így a keretzálogjog átruházása esetén mindenkor szigorúan vizsgálni kell azon előfeltételt, hogy az alapjogviszony általában átruházható-e és hogy in concreto az átruházás szabályszerűen megtörtént-e.

Ha már most a gyakorlatban előforduló eseteket ezen szempontból vizsgáljuk, úgy a következő eredményekre fogunk jutni:

a) A szorosan vett váltóleszármítási hitelviszony körében, amidőn a bankár arra kötelezi magát, hogy bizonyos időn belül bizonyos összeg erejéig az adóstól benyújtott váltókat le fogja számítani, amidőn tehát az eredeti felek között más, mint váltói jogviszony nem létezik, a helyzet úgy fog alakulni, hogy amennyiben az eredeti hitelező a keret körében leszámított váltókat továbbadja, úgy ezen váltókövetelések a keretzálogjog keretéből ki fognak esni, miután az egyes váltók továbbforgatása esetén nem lehet szó arról, hogy az eredeti hitelezési jogviszony a váltó forgatása által a váltóbirtokosra átszállna, mégpedig annál kevésbé, mert a váltóbirtokosnak sem lesz intenciója, hogy az eredeti adóssal hitelviszonyba lépjen. Igaz ugyan, hogy amennyiben a lejáratkor a továbbadó hitelező a váltót visszaváltja, úgy a keretzálogjog ezen követelés tekintetében ismét feléled, azonban súlyos veszélyt rejt magában e részben a 76. § 2-ik bekezdése, amely szerint hitelviszony biztosítására szolgáló keretzálogjog tekintetében már pusztán azon alapon igényelhető a törlés, hogy a hitelezőnek a hitelviszonyból származó követelése pillanatnyilag nem áll fenn, bár maga a hitelviszony még nem szűnt meg. A leszámított váltók továbbadása esetén tehát az eredeti adós arra való hivatkozással, hogy a jelzálogos hitelezőnek a keretzálogjog körébe eső követelése a továbbforgatás által a keretből kiesett, a törlést igényelhetné, habár a hitelviszony, mint ilyen, még nem is szűnt meg. Nyilván a törvény is érzi ezen egyébként sem a német, sem az osztrák jogban fel nem lelhető súlyosan méltánytalan intézkedés veszélyét és ezért lehetővé teszi, hogy a felek szerződésileg ezen törlési igényt eleve kizárják.

Bizonyos azonban, hogy ha az eredeti adós, illetve a jelzálog tulajdonosa nem is igényelheti a hitelviszony megszűnése előtt ezen kikötés folytán a keretzálogjog törlését, ez nem változtat azon a tényen, hogy a továbbadott váltói követelések a keretből kiestek és így az új hitelező nem jöhet abba a helyzetbe, hogy a birtokában levő váltó alapján az eredeti adós ellen a jelzálogjogot érvényesíthesse. Azon visszas helyzet fog tehát előállni, hogy az eredeti hitelező azon okból nem érvényesítheti a zálogjogot, mert az alapul szolgáló váltókat továbbadta, míg a váltóbirtokos pedig azon okból nem, mert a jelzálogjognak reá való átruházása nem történhetik meg.

Ezen visszásság látszólag az eddigi jogban is megvolt, azonban könnyen kiküszöbölhető volt azáltal, ha akár az eredeti hitelező a váltóbirtokosra a továbbadott követelés erejéig a zálogjogot átruházta, akár pedig ennek hiányában az utóbbi végrehajtási úton alzálogjogot szerzett. Az új törvény világában azonban a továbbadott követelésnek a keretből való kiesése folytán maga a keretzálogjog szűnt meg részlegesen s így nemcsak átruházásának, hanem lefoglalásának sem lehet helye, mégpedig annál kevésbé, mert az alapkövetelés a továbbforgatás által a váltóbirtokosra szállt át.

Láthatjuk tehát, hogy azon esetekben, amidőn a követelés mobilizálása elsősorban bír gyakorlati jelentőséggel, nevezetesen a szorosan vett váltóescompte körében, az új törvény a régi jogállapottal szemben nemcsak hogy nem jelent haladást, hanem olyan súlyos veszélyeket rejt magában, amelyeknek kikerülése csak nagy gonddal és óvatossággal érhető el.

Természetesen azon esetben, ha az alapjogviszony eredeti hitelezője a maga részéről már az összes kikötéseket teljesítette és

így a jelzálogjog csupán a már keletkezett követeléseknek biztosítására szolgál, azaz keretbiztosítéki jellegét elveszítette, úgy a jogviszony külön átruházása tárgytalanná vált és így, amint azt a Nizsalovszky-féle kommentár helyesen említi, ilyen esetben az engedmény szabályai érvényesülnek, azaz az adós hozzájárulása nélkül a követeléssel együtt a keretzálogjog is átruházható, de legalább is kérdéses, hogy a közönséges engedmény vagy a 70 § szabályai szerint.

Ha az új törvény 70. §-ában biztosított kedvezményes átruházási mód ezen átszállások esetében alkalmazható, úgy az igen jó szolgáltatokat fog tenni, miután azáltal úgy az engedményi, mint pedig az újbóli bejegyzési illeték megtakarítható lesz.

Figyelembe veendő azonban, hogy amennyiben a telekkönyvi engedmény, ill. a keretzálogjognak közönséges zálogjoggá való átalakítása nem vitetik keresztül, úgy az engedményes nem hivatkozhatik a telekkönyvi publica fidesre, azaz vele szemben mindazon kifogások felhozhatók, amelyek az engedményező és adós közvetlen viszonyából eredhetnek.

b) Az esetek másik fontos csoportja az áruhitel esete, midőn a gyáros vagy nagykereskedő jelzálogi biztosíték mellett bizonyos összeg erejéig váltóval fedezett áruhitelt nyújt vevőinek, amely jogviszonyból kifolyólag éppoly fluktuáló hitelösszeköttetés származik a felek között, mint a szokásos folyószámlahitel esetében. Miután azonban ezen esetben a hitelező elsősorban eladó, nyilvánvaló, hogy a jogviszony átruházása általában nem történhetik meg és semmiesetre sem az ellenfél beleegyezése nélkül, de ez természetesen nem is képezi az eladó intencióját, midőn például ő a vevőtől kapott áruváltót bankárjánál leszámítja. A fedezeti váltók leszámítása esetén, tehát a keretzálogjog nem száll át a váltóbirtokosra, de viszont ezen esetekben nem is történik meg a követelésnek a keretből való kiesése, mert a fedezeti váltónak továbbforgatása nem jelenti egyszersmind a vételárkövetelés átruházását. Az eladó-hitelező tehát a vevőváltók továbbforgatása esetén továbbra is az egész keretzálogjog jogosultja marad és így az előbbi esetben a törlést illetőleg felmerült probléma a jelen esetsorozatnál nem merülhet fel. Ezen kategóriánál is azonban fennáll azon viszásság, hogy az áruhitelező az egyes követelések átruházásával kapcsolatban nem ruházhatja át a keretzálogjogot és így a továbbadott fedezeti váltó be nem váltása esetén a váltóbirtokos a jelzálogjogot a dologi adós ellen közvetlenül nem érvényesítheti, hanem csupán a továbbforgató ellen lefolytatott végrehajtási eljárás során szerezhethet esetleg aljelzálogjogot, nevezetesen akkor, ha az alapkövetelés s ezenfelül a biztosítéki okirat lefoglalható.

c) Az áruhitelezés esetével teljesen azonos a váltóval fedezett szokásos folyószámlahitel esete, amidőn szintén abból kell kiindulnunk, hogy a fedezeti váltó továbbforgatása nem jelenti egyszersmind a folyószámlakövetelés átruházását és így a 76. § 2-ik bekezdésében említett törlés lehetősége itt sem forog fenn. A váltóbirtokos kielégítési joga ezen esetben is teljesen analóg az előbbi pontban tárgyalt esettel, azaz a keretzálogjogot csakis úgy használhatja fel, ha lefoglalja az alapkövetelést és ezen felül in natura a biztosítéki okiratot.

d) Gyakran előfordul végül azon eset, amidőn a felek az okirati illeték megtakarítása végett nem fluktuáló hitelviszonyból eredő követelések biztosítására használják fel a keretzálogjogot, hanem egyes meghatározott követelések fedezetéül. (Verdeckte gewöhnliche Hypothek.) Ezen esetekben is azon nehézséget fogjuk tapasztalni, hogy ha a felek között nem tiszta pénzkölcsönről van szó, hanem a biztosított követelés például gépszállítási ügyetből előállott vételárhátralék vagy efféle, úgy ezen kétoldalú jogviszony, mint a szállítási ügylet stb., általában nem képezhetvén átruházás tárgyát, a követelésnek átruházása a keretzálogjog köréből való kiesését fogja eredményezni.

Viszont pénzkölcsönből eredő követelés biztosítására sürgősen a keretzálogjogot igénybe venni, miután ilyen esetekben az új törvény 66. §-ában szabályozott biztosítéki jelzálogjog minden tekintetben megfelelő oltalmat nyújt a nélkül, hogy a keretzálogjoggal kapcsolatos nehézségek felmerülhetnének.

Ha tehát az eredeti hitelező akár a jelen, akár pedig a b) és c) pontokban tárgyalt esetekben engedmény útján kívánja a követelést átruházni, de természetesen a jogviszony nélkül, úgy az engedményes a jelzálogjogot a követelésnek a zálognexusból való kiesése folytán nem érvényesítheti, és pedig még az engedményező ellen végrehajtási úton szerzett alzálogjog útján sem, hanem a

keret az engedményezett követelés erejéig üresen marad s csakis esetleges visszaengedményezés által volna ismét betölthető. Keretzálogjog körébe eső követelésnek akár biztosítékadás, akár mobilizálás végett való engedményezése tehát általában kerülendő lesz.

Az új törvény vonatkozó rendelkezéseinek taglalása arról győző meg tehát, hogy a keretzálogjog által fedezett követelések mobilizálása, a törvényhozó által intendált egyszerű és olcsó forma mellett, tulajdonképpen csak akkor foghat helyt, ha az alapjogviszony már csupán egyes konkrét követelésre redukálódott, azaz amikor a törvény terminológiája szerint tulajdonképpen nem keretjelzálogjogról, hanem közönséges jelzálogjogról van szó.

Kétségtelen, hogy a fentismertetett visszasságok főképpen azon erősen vitatható elvi okban lelik magyarázatukat, hogy keretzálogjog esetén az egyes követeléseknek, mint ilyeneknek, a jogviszony átszállása nélkül való átruházása azt eredményezi, hogy ezen követelések a keretzálogjogból kiesnek.

Ellentétben ezen felfogással, a német B. G. B. azon elvi állásponton van, hogy a «Höchsthypothek» esetében is lehetséges, hogy a hitelező követelését vagy annak egy részét a zálogjoggal együtt átruházza, mégpedig természetesen telekkönyvi bejegyzés útján és csak a hitelező érdekében biztosítja annak lehetőségét, hogy egyes követelések olyképp ruháztassanak át, hogy azok a zálogjog köréből kiesnek, úgyhogy tehát a «Höchsthypothek» az átruházás után továbbra is kizárólag az eredeti hitelező javára keletkező követelések fedezetére szolgál. Meg kell azonban még jegyezni, hogy habár Nemetsországban e szerint a fentismertetett visszasságok a keretzálogjog átruházása tekintetében nem is léteznek, mégis azonban az intézmény távolról sem terjedt el annyira, mint hazánkban, minek főoka abban keresendő, hogy a «Höchsthypothek» alapítása nem jár illetékelőnnnyel és így a hitelező szívesebben fordul a közönséges jelzálogjoghoz (Verdeckte Höchsthypothek), amely úgy az átruházás (Hypothekenbrief állítható ki), mint pedig az érvényesítés tekintetében (publica fides, előzetes végrehajtóság kiköthető) fontos előnyöket biztosít. Annál is inkább teheti ezt a német hitelező, mert az ottani jog szerint közönséges jelzálogjog esetében — ellentétben a Höchsthypothek-kal — az alapjogviszonyt ugyan individualizálni kell, de a jelzálogjog, ellentétben hazai jogunkkal, az eredeti követelés megszűnése után újonnan és más jogcímből támadt követelés biztosítására is szolgálhat (Forderungsauswechslung). Ha pedig az adós saját érdekében ragaszkodnék a Höchsthypothek-hoz, de viszont a hitelező az egyes követeléseket mobilizálni kívánja, úgy egyrészt megteheti ezt a telekkönyvi engedmény, másrészt pedig az elzálogosítás útján.

Igaz ugyan, hogy a német és az osztrák jog területén alkalmazható követelészálogosítás nálunk is helyt foghat, azonban azzal az igen lényeges különbséggel, hogy a keretzálogjogra alzálogjog szerződésileg nem szerezhető, hanem csupán végrehajtási úton, és pedig mint láttuk, csakis azon megszorítással, hogy az eredeti hitelező ellen foganatosított foglалás során a biztosítéki okirat zár alá vehető. A törvényhez fűzött indoklás nagyon is szűkszavú annak megmagyarázására, hogy miért tilalmazza a szerződési alzálogjog szerzését, mikor az saját álláspontja szerint is a végrehajtás során helyt foghat és egyébként is, mint azt az osztrák Oberste Gerichtshof vonatkozó teljes-ülési döntvénye meggyőzően kifejti, a keretzálogjog elvi átruházhatóságából fogalmilag következik.

Végül még arra kívánunk rámutatni, hogy a korábbi reformmozgalmak azon fontos kíváncsi, hogy hitelezőváltás esetén feleslegessé tétessék az eddigi zálogjog törlése és újnak bekebelezése, illetve az ezekkel járó költség, az új törvény által csakis azon kivételes esetben honoráltatik, midőn a hitelezői oldalon üzletátruházás vagy más efféle forog fenn, azaz amidőn az új hitelező valóban a megkötött hitelmegállapodást folytatni kívánja. A Nizsarovszky-féle kommentárban említett hitelezési megbízás esete szintén csak ezen esetben foganatosítható és lényegileg csak arra szolgálhat, hogy az adós hozzájárulása a jogviszony átruházásához feleslegessé tehető. A gyakorlatban fontos esetben azonban, midőn az adós a régi hitelezőt ki akarja fizetni az új hitelező által rendszert kedvezőbb feltételek mellett rendelkezésére bocsátott hiteltől, nem lehet szó az eredeti jogviszony átruházásáról és így a 70. §-ban szabályozott kedvezményes átruházási mód nem lesz igénybe vehető, bár természetesen a 18. § értelmében a régi ranghely az új bekebelezésnél ez esetben is az új hitelező javára biztosítható.

Dr. Rapoch Géza.

Levéltári adalékok Háromszék vármegye XIX. századeleji fenyítőjogi gyakorlatából.

A szék élén a főkirálybíró állott. Volt három alszék: a sepsii, a kézdii és az orbai, melyekhez később negyedikként a miklósvári szegődött. Felsőfehér vármegyének jurisdictionális területe ezzel szemben földrajzilag össze nem függő területekre terjedt ki. Ennek joga — nem lévén szék — megyei jog. Ehhez képest sokkal közelebb állott formai tekintetben a Királyhágón inneni megyék jogához, mint a székeké.

Az alszék által különösen kisebb ügyekben hozott ítéleteket a székek törvényszéke, a derékszék, törvényes generális szék, vagyis Királyhágón inneni kifejezéssel: a sedria vizsgálta felül. Ennek székhelye: Sepsiszentgyörgy. (Felsőfehér megyének székhelye és törvényszéke rendszerint Szászmartonfalva.)

Az alszék törvényszékének neve közönségesen: filiális szék, kivételesen: *filiális sedria*. — A szék ítéletei ellen a Nemes Erdélyi Fejedelemségnek (Marosvásárhelyen, de az országgyűlésnek együttülése idején Kolozsvárott székelő) Méltóságos Királyi Törvényes Ítéltáblához lehetett föllebbezni. Persze ennek az ítélete sem volt végössfokú.

Jogforrásul nemcsak Werbőczy és a Corpus Juris, hanem különösen perrendi kérdésekben Felsőleges Királyi Leiratok is szolgáltak. Ezek törvényessége ellen csak elméleti okokat hozhattak föl. A gyakorlat figyelembe vette őket. — Egy 1799. évi, e korban ítéletileg gyakran hivatolt királyi leirat, mely 1342. szám alatt kelt, a kriminális pereket késleltető tisztviselőket a 989. számú rendeléshez képest a Felsőség érdemek szerint meg fogja büntetni, sőt hivataloktól le fogja tenni. Egy 1812. évi, általam Kézdivásárhely levéltárában 93. sz. a. annak idején még megtalált leirat szerint a Főigazgatótanács ugyanaz évi 2842. sz. a. kelt rendelete szerint ennek utána mindennemű processuális iratok mind a királyi guberniumnak, mind pedig a Méltóságos Királyi Táblának elenchus mellett parancsolja felküldetni. — Egy Ferenc császár által 1795-ben 2091. sz. a. kelt «legfelsőbb leirat» 9. pontja pedig az ügyfélegyenlőség elvét az alaki védelem megfelelő biztosításával óhajtja érvényre juttatni: *Veluti vero ab una publicae securitatis est providere, ne crimina impunita maneant, ita ab adverso, eo quoque attentio convertenda esset ne captivi (de ez alatt általában az incattus és nemcsak a történetesen rab vádlott értendő) indefenso succumbant*. A rendelet épp ezért szigorúan meghagyja, hogy az alaki védelem költségeinek viselésére szegény vádlottak részére hivatalból rendeljenek szószólót.

A marosvásárhelyi Táblának egy Sepsiszentgyörgy megyei levéltárában talált ítéletének tanúságaként 1833. ápr. 27-én ez a magas bírói testület Méltóságos Pávai Vajna Elek Ur «ideigtartó» előülése alatt Thesaurális Consiliárius és Ordinárius Fiskális Director Hilibi Méltóságos Gál László Urnak, mint hivatalánál fogva felperesnek ügyében hozott határozatot.

A szék területén volt *vérhatalmu úriszékek* ítélete is a szék törvényszékéhez voltak föllebbvihetőek. E tekintetben tehát a jog egyezett a magyarországi megyéknek a jogával.

A föllebbezőnek meg kellett jelölnie az ítéletnek perorvoslattal megtámadott részeit. Ám nehogy az önként értetődőnek körülirogatásával kelljen az időt vesztegetni (amint azt p. o. a 96-ki perrend nyomán fejlett gyakorlat, megvallom, a törvény kötelező rendelkezésénél fogva megköveteli), a formaságok Prokrustes ágyából kiszabadult jogszokás szerint formailag korrekt volt a föllebbezések illetően bejelentése: *«in favorabilibus alázatosan megköszönöm, in onerosis reccursus jelentek be»*. — Az ítélőtáblai eljárás is pöriratoknak a váltásával történt, a *közzéddő intézményt* azonban nem merték oly könnyedén negligálni, mint amint azt a második büntető novella kodifikátorai cselekedték. Legalább a Sepsii Székről a Marosvásárhelytől, majd Kolozsvárott ülésező Ítéltáblához föllebbvit, Borsai László és György elleni tolvajsági ügyben, melyben Méltóságos Hivatásos Felperes Horváth Ferenc Úr a két lótolvajnak fejét kívánta vétetni, nevezett vádlottak «Szegények Szószólója» Bezey Mihály György útján ragaszkodtak az alsó székeken előterjesztett védekezéseikhez.

A közzéddat úgy az alszéken, mint a széki törvényszéken az alkirálybíró, 1841-ben Sepsin Gál József Úr képviselte. Ezt azonban akadályoztatása esetén Nemes Gidófalvi János tisztii ügyvéd szokta helyettesíteni.

A perindításnak az idézésnek szabályszerű kikézbítés az

előfeltétele. Egy 1843-ban 515 vármegyei szám alatt kelt válaszirat szerint arról értesíti a Vármegye a Nemes Lovass Székelyezred Kormányát, hogy nemes embert, királyi bírói pecsétek előmutatása vagy tisztségi rendelet előmutatása mellett sem lehet, és pedig még polgári ügyben sem, hitletételre kényszeríteni, hanem csak királyi tanuvallató parancsal.

Az átirat a Hk. II. r. 28. címére hivatkozik, mely azonban csak nagyjában födi a rendeknek az álláspontját.

Az ítélezést, különösen *fiatalkorúak* ügyében, de egyébként is a humanizmus szelleme lengi át. Tömegével volt a kezemből az olyan ítélet, mely szerint: a büntetésnek egyik célja a vádlott megjobbítása lévén, hosszabb büntetés kiadásának a helye is csak ott van, ahol megjobbítás a rövid büntetéstől nem várható. — Egy 1835. júl. 24-én kelt alszéki ítélet a Nemes Balázs né úgy két kk. fia, Dénes és István ellen ind. ügyben a fiatalkorúakat apjokkal szemben tanusított erőszakos viselkedéseért egyhavi fogságra ítélt: a derékszék, föllebezés folytán elengedi a szabadságvesztés-büntetést és a fiatalkorúakat feddésre ítélte.

az a *közelviségnek* némineműképpen való előismerése mellett szól a körülmény, hogy a fölmentő ítéletekben használatos kitétel: «a kereset alól földoztatik».

A *közvetlenség* elve, egyezően a más helyeken ösmertetett magyarországi vármegyei sédriának a gyakorlatával, a vallomásoknak az authenticitása útján legalább némileg megvalósul. A kihallgatást a *duló* fogatosítja, és pedig rendszerint az alkirálybíró határozata alapján. Szóval — legalább rendszerint — ellentétben a magyarországi szokással, mely szerint ez a főfontosságú cselekmény a két tagból álló *legale testimonium*, azaz a *judium cum jurassore* (szolgabíró esküdtársával együtt) tiszte, *egy* ember eszközi. A fatenseket (vallókat, tanukat) egyébként «kemény hitek» letétele után, (a Hk. II. r. 27. címének megfelelően, promissorius eskü) bírták «szelíd vallomágra». Kivételesen fontos esetekben azonban bizottság útján, a *duló* megkerülésével. — Az *erkölcsi tanuk* kihallgatása — ez középkori maradvány — napirenden van. — Az in emolumentum utriusque partis per judicem litis instituált szelíd vallomáshoz itt is communis fassio a hivatalos neve. Vádlottól is «szelíd vallományt» vettek ki. (A deákhoz jóval közelebb állott magyarországi megyékben, ennek benevolus volt a neve.)

Benepossessionátus vádlott kezességre gyilkossági ügyben is szabadlábra helyezhető, ill. szabadlábon hagyható.

Az incattus (vádlott, in causam attractus) is kérhetette, hogy ellenfelének exhibitumait (írásbeli beadványait, bizonyítékait) judiciális inspectió, azaz betekintésre, in termino praefigendó, adják ki.

Érdekes azonban, hogy az ú. n. *rövid útu per* nyomára nem akadtam. Valószínű tehát, hogy a nem nemeseknek az ügyét itt, ellentétben p. o. Pestvármegyének ugyanezidei gyakorlatával, ugyanoly formások közt tárgyaltak, mint a nemesekét; szóval írásosan pöriratok váltásával.

A *szelíd tanuvallomány* törvényes kellékeinek száma egy a Tábla által helybenhagyott ítélet szerint négyre tehető: 1. a szabadság, azaz kénysztörtelmentesség; 2. kellő életkor, mert amint ezt Werbőczy a tanukról szóló fejezetében kifejti «Nemcsak olvastam, de láttam is, hogy sokan, kiket ajándékkal és kedvesséssel megvesztegettek, 16 v. legföljebb 20 éves korukban vagy 25 évvel kihallgatásuk előtt történt cselekményekről állhatatosan vallottak». (Persze azért, mert Werbőczy idején a tanuk authenticitása még nem igen terjedt el.); 3. a *fons scientiae* megnevezése. De főfontosságú és pedig Werbőczy szerint is a tanu rendiségének a megállapítása is, mivelhogy a közrendű embereket és nem nemeseket ajándékkal és ijesztéssel könnyebb az igazság ösvényétől elmozdítani, mint a nemeseket és különben is illetlennek és helytelennek látszik, a nemest mint fellebbvalót valamely parasztnak mint alábbvalónak a vallomása alapján fővesztésre vagy más képpen elmarasztalni.*

* Ámde Erdélyben már a XVIII. század derekán a nemes és nemnemes osztály közé ékelődik a *limitaneus* (katonai), bizonyos előjogokkal. Némely katonai cím — erről Sepsiszentgyörgy református egyházának anyakönyvi adatai és temetőjében található fölírások tanuskodnak — a nőivadékokra is átszáll. Ilyen a «*strombitás*» cím. A *lőfőszékelyek* pedig köztudomás szerint ma is nemeseknek mondják magukat. A benepossessionátusok száma a gazdasági viszonyok folytán egyre inkább gyérül. Ezenkívül igen sokan csak praetendálják a guberniumnál kellő bizonyítékok híján egyelőre vitás nemességük elősmertetését. Így a perrendi határvonalak is veszítenek merevségükből és (nem egyszer a tabularis instructio 76. §-ára hivatkozással) *erkölcsi* tanuként, főbenjáró ügyben is kihallgatják a nemnemeseket.

A humanizmus szelleme hatja át egyébként az investigációt (nyomozatot) is. Sem az incattusok védőinek a beadványaiban, sem pedig a székek ítéleteiben, de a guberniumi leiratok egyikében sem találtam a nyomozati közeg visszaéléseinek a nyomára. A nyomozat menetét egyébként, legalább nagyjában egy, 1797. május 27-i 1212. sz. Főigazító széki leiratban hivatolt, de eredetben megtalálni sajnos nem tudott, ú. n. *Interimális Criminális Instructio* szabályozta egész Erdély területére kiható érvénnyel. Ennek a leiratban hivatolt egyik pontja szerint gyilkossági ügyben vagy testi sértés esetén «az orvosi tudományokban jártas» orvosoknak és Bábáknak a holttest fölbontolása és a sebeknek a megvizsgálása alapján hozott hites véleményekre kell az ítéletet alapítani. És a rabok házassága vagy nem házassága a guberniumhoz évente fölterjesztendő jelentésben kiemelendő. (Itt, az összefüggés kedvéért jegyzem meg, hogy a szabadságbüntetés végrehajtására sok esetben jelölték ki a megyeinél mindenestre sokkal modernebb állapotban volt szamosújvári fogházat.)

Botbüntetésre még 1847. évi febr. 8-án is ítélték. Rendszerint angárikánként (negyedévenként) 25-re. Ha a vádlott az állapotjára tekintettel ítéletileg nem volt kiróható, úgy a (— teszem azt hasonsúlyú cselekményt elkövetett vádlottárs büntetésére hivatkozással —) 25—25 bot helyett kétnapi böjt helyettesítette.

A *halálbüntetést* nem mindig csak nemeseken hajtják végre hóhér pallosával. Így az 1825-ben 1411. sz. a. kelt derékszéki ítélet is.

Nemtelen Brisán Vasi feleséggyilkosság miatt ezenkívül, mert «bizonyítatik e felett azon körülmények is, hogy az alperes eleitől fogva versengő életet élt néhai feleségével azonkívül pedig a citált esketéből kijön, hogy az alperes részeges garázda életű lévén, másokkal is kötetlődt, verekedett, égbekiáltó káromlásokat gyakorolt — az alperes, mint nyilvános feleséggyilkos rossz életű — ember az intentált halálos büntetésre méltónak tevé magát, itéli ezen Törvényes filiális szék, hogy az alperesnek lakta falujában Bökényben másoknak rettentő példájára Hóhér pallosa által feje ütessék le».

A halálbüntetés végrehajtásának rendszerinti helye: alperes lakhelye.

Próbák hejányosságára alapított felmentést nem találtam.

A székek törvényszékei a *vizsgálati fogság* egész tartamát beszámítják a büntetésbe. Ezzel szemben az Ítélt Tábla rendszerint a táblai ítélet napjától kezdődő büntetéseket ró ki.

A *reconciliációról*, mint különös és ebben a korban, mint hiszem, más törvényhatóságoknak a jogában is csak elvétve előforduló mellékbüntetésről, valamint a bírói kegyelem intézményéről kell megemlékezzem. Előbbinek a fogatosításának a módjára nézve megbízható levéltári adatot nem sikerült találnom.

«A kézdii alszéknél, majd a sepsii derékszéknél 1830-ban 1843. szám alatt Albisi Nemes Vass Éva előbb Nemes Baksi Istvánnak divorciáltott felesége, annak utánna penig per secunda volta Nemes Bod Bartalinnak házastársa mint incattus ellen adulterium és tiltott házasságkötés miatt indított pör iratainak tanúságaként az incattus nő egy időközben elhalt esperesnek a szabálytalan dispensatioja alapján kötötte meg a második házasságot. A közfelperes a Fölseges Thronusnak, mint az alsófoku papi székek másodfokon penig a generális synodusnak ítéletét fölülvizsgáló fórumnak az utasítása folytán emelt vádat. És pedig, amint ezt a perirátváltásközben ki is emelte: nem a férjnek, hanem a közsensétségnek a megsértése okából. A kézdii alszék az incattust egy havi Nemes Sepsiszentgyörgyi Porkolábházban eltöltendő minden héten a két normális napon kenyér és vizen böjttel súlyosítandó tömlőcöztetésre, szabadulás után pedig *reconciliációra* ítélte. Ezzel szemben a sepsii derékszék, az appellandi és justificandi rációkkal együtt úgy tanálja, hogy alperest — minthogy néki, azolta, hogy ez a per vagyon, annak a kimenetele eránt több rettegései voltak és azon férjével, akivel eztet elkövette most tsendes tsaládi életet él és attól több gyermekei vagynak — a kézdii ítélet alól földoztatni köllött».

Kiemeli az ítélet, hogy a bűncselekmény elkövetése bizonyított dolog. Mégis fölment. És pedig az alperes incattus anyaságára, a hosszú pörtartam folytán szenvedéseire (l. e. i. az 1843-ki Deák f. javaslatokat), no meg bizonyára arra való tekintettel is, hogy a bűncselekményt minden valószínűség szerint bűntudat nélkül követte el.

Franciaországban 1913-ban, majd 1918-ban (Chéron H. és Caurin E.) próbálkoznak a *loi de pardon* (a bírói kegyelem) intézményesítésével. Enrico Ferriék Olaszországban 1921-ben. Németország is csak próbálkozik, szeretné törvénybe iktatni. A göböldön már egy századdal ezelőtt nagyban dívott és — amint ez a most közölt ítéletből kitűnik — úgy alkalmazták, amint azt az Archivo di anthropologia criminale psichiatria e medicina 1921. évi februári füzetének 118. lapján a *perdono giudiziale*-ről szóló tanulmány az olasz bírótól megkíváná.

Dr. Dombóváry Géza.

Jogirodalom.

Dr. Szladits Károly: Dologi Jog.

(A magyar magánjog tankönyve, II. kötet. Grill, Budapest 1930.)

Alig egy éve annak, hogy Szladits szerkesztésében az 1901—1927. évek magánjogi bírói gyakorlatának gyűjteményét kaptuk meg egy kötetbe összefoglalva. Most a tudós szerző magyar magánjogi rendszerének közzététele indult meg, és pedig egyelőre a dologi jogot magábanfoglaló II. kötet. A bírói határozatgyűjtemény újszólván nyersanyaga volt ennek a most meginduló rendszeres műnek; nyersanyaga persze csak viszonylagos értelemben. Hiszen e gyűjtemény is nem absztrakt formába öltöztetett jogtételeket, hanem a már alkalmazott jogszabályokat, a bírói szubszumpció műveletét szemléltette és a bírói határozatokat gondos kiválasztásban, világos rendszerbe foglalva, tehát bizonyos szempontok szerint összefüggésbe hozva teszi közzé. A rendszeres mű azonban a különálló jogtételeknek ezt a szintézisét folytatja és befejezi.

A mi magánjogunk egész anyagának súlypontja a bírói joggyakorlat jogfejlesztő eredményein épült ugyan fel, de a magánjogi rendszerben valamennyi kütfő egyenlően figyelemben részesül és feldolgozásra kerül. A rendszernek módjában van a konkrét jogtételekből az összefoglaló általános elvekhez eljutni; visszapillantást vet a történelmi előzményekre; figyelembe veszi idegen jogrendszerek azonos vagy eltérő megoldásait; bírálatot gyakorol és új megoldásokat javasol. Minderre a határozatgyűjteményben nincs tér.

Szladits nem hiába nevezi rendszeres munkáját tankönyvnek; nem hiába fordul előszavában elsősorban a jogtanuló ifjúsághoz. Az első, ami könyvének olvasóját meghódítja: a pedagógus művészete, amellyel témáit kristálytiszta világossággal exponálja, javukra az olvasó érdeklődését lebilincseli, helyüket a társadalmi gazdaság szabályozásának összefüggésében kijelöli, megoldásaiknak lehetőségeit kifejti. Bizonyára nem túlzás, ha azt állítom, hogy Sohm Institúciói óta a pedagógus közlésnek ilyen művészetével megírt jogi tankönyv nem igen jelent meg. Érdekes számot adni magunknak arról, hogy ennek a művészetnek mik a titkai.

Az első, amit itt ki kell emelnünk, az alapfogalmak gondos és találó meghatározása. Ha a civilis-jogban minden definíció veszedelmes is és ha valószínű is, hogy a szórszálhasogató bírálat egyik-másik meghatározásában találhatna olyan szót, amelybe belekötne, az bizonyos, hogy ezek a meghatározások nem a levegőben lógnak, hanem az élő magyar jog tételes rendelkezéseinek építőköveiből vannak felépítve. Távol van attól, hogy a dologi jogi alapfogalmak és jogintézmények valamilyen észjogi definícióiból induljon ki. Ezek az intézmények a tételes jogban vannak szabályozva; szabályozásuk határozza meg természetüket és jogi szerkezetüket. Szladits ezekből a sajátosan szabályozott intézményekből elemzi ki fogalmi jegyeiket. Indukciójának eredményeiben az olvasó a tételes jogszabályok közül a leglényegesebbeket már megtalálja.

A második, amit ki kell emelnünk, hogy a könyv a jogintézményeket nem mint az égből készen lehullott pozitívumokat mutatja be, hanem bepillantást enged a műhelybe, amelynek kohójában a jogintézmények és jogtételek előállnak. Látjuk a megoldandó problémát, mellette a megoldások különböző lehetőségeit. Ahol a tételes jog megértéséhez hozzájárulhat, bölcs adagolásban megkapjuk a történelmi fejlődés és az összehasonlító jogtudomány leglényegesebb adatait. Tájékoztatót kapunk a múlt és közelmúlt jogáról, amelyből a ma joga fejlődött és pillantást vethetünk helyenként a jövődjö jögra is. Ilyen módon a jogtételek a maguk történelmi és logikus összefüggésébe vannak beállítva. A történelmi előzmények és az összehasonlítás felhasznált elemei nem a tudós pusztá kedvtelésére, hanem a mai jog különleges intencióinak és rendelkezéseinek teljes megvilágítására szolgálnak.

A harmadik vonatkozás, amit a kitűnő mű állandóan szem előtt tart, a jogszabályok alkalmazásának mesterfogásaiba való bevezetés. Ennek eszköze a bírói joggyakorlat legfontosabb eredményeinek helyes felhasználása. Ez pedig nemcsak a bírói határozatokban lefektetett tételes jog megismerésére, hanem arra is alkalmas, hogy a minden jogelmeletet nyervegető elvontságon enyhítsen, a jogelveknek olyan konkrét magvat adjon, amely tartalmukat az olvasó gondolatvilágához közelebb hozza, megértésüket könnyítse.

Nem kisebb gondot fordít a mű a magánjogi irodalomba való bevezetésre. A nélkül, hogy irodalmi adatokkal túlságosan terhelné előadása menetét, minden szakaszában megjelöli azokat a legfontosabb standardműveket, amelyekből kiindulhat, aki az egyik vagy másik kérdést különös tanulmány tárgyává óhajtja tenni. Nagy elismerést érdemel az a kegyelet és hűség, amellyel a tudós szerző Grosschmid Fejezeteit, a szerző előszavának szavával élve, «újszólván nyomon követi». Nem tagadhatom meg magamtól, hogy szószerint ideiktassam az előszónak azt a néhány mondatát, amellyel Szladits az elismerés zászlaját e kiváló jogtudósunk előtt meghajtja:

«Hazai magánjogi tudományunk nagy atyamestere e hatalmas művében olyan kincsesbányát bocsátott rendelkezésünkre, amelynek feltárása és feldolgozása a mai jogásznemzedéknek első tudományos kötelessége. Szerény munkám egyik feladatául éppen azt tekintem, hogy a nagy «praeceptor Hungariae» tanításait jogtanuló ifjúságunkhoz közelebb hozzam. Különben is bátran mondhatjuk, hogy mai magánjogunk tágas térségeiből csak azokat ismerjük részleteiben is teljesen, amelyekre az ő hatalmas elméje, mint magánjogunk centrális napja, fényét rávetette.»

Hogy mindezeket a kiváló kvalitásokat a külső előadás vonzó bája, folyamatosan gördülő tiszta nyelvezete, világos mondatfűzése és áttekinthető tagozása koszorúzza, azt e lapok olvasói előtt, akik a tudós szerzőt eddigi munkákból ismerik, szinte felesleges is megemlíteni.

E «nem kézzel írt mű» mindazokon felül, amiket eddig elmondtam, kétségen kívül annak köszönheti hatását, amely alól olvasója nem vonhatja ki magát, hogy minden sorát szerzőjének szeretete a katedrája körül csoportosuló jogtanuló ifjúság iránt és odaadása a magyar magánjog ügye iránt egyaránt hatja át. Mindaz, ami ezt a munkát szinte tökéletes tankönyvvé avatja, ugyanakkor az elmélet és gyakorlat nélkülözhetetlen forrásmunkájává is minősíti. A gyakorlat embere a jogalkalmazás nehézségeiben, az elmélet embere kutatásai közben meg fogja benne találni mindazt a felvilágosítást, amire egy-egy kérdésben szüksége van és megtalálja benne azt az általános átnézetet is, amely a monografikus dolgozatokkal szemben a rendszeres munkának feladata. Mit is kívánhatna az elmélet és a gyakorlat egy magánjogi rendszertől egyebet, mint a jogtételek szabatos kifejtését, a joggyakorlat és a leglényegesebb irodalom ismertetése kapcsán áttekinthető rendszerbe foglalva, a szembenálló nézetek bemutatásával.

A könyv gazdag tartalma külsőleg a dologi jog általános rendszeréhez igazodik. Bevezetésében a dolog fogalmával, a dolgok minősítéseivel és a dologi jogok természetével foglalkozik. A dologi jogot definiálja, mint a feltétlen (abszolút) jogoknak azt a válfaját, amely a jogosultat valamely dolog tekintetében illeti meg. A dologi jog lényegét tehát abban látja, hogy kizáró jog, amely egyfelől bizonyos kizárólagos hatalmat nyújt a jogosultnak, s amely másfelől a jogosultat feljogosítja arra, hogy mást távol tartson minden behatástól a dologra. Ezzel implicite állást foglal abban az újabb időben kontroverzé vált kérdésben is, hogy a zálogjog különböző fajai dologi jogok-e, amit kétségbe vontak azok, akik a dologi jog lényegét a dolgok feletti rendelkezési hatalomban látták. A bevezetésben foglal helyet a birtok és a birtokvédelem tana is.

A második cím a tulajdonjognak van szentelve. Tárgyalása körébe vonja a közpolgári magánjog tételein kívül a speciális jogokat, nevezetesen a bányajogot (7. §), a kisajátítási jogot (8. §) és az állami megváltási jogot a földbirtokreformtörvény rendelkezései nyomán; az 1924. XII. tc. ben szabályozott társasháztulajdont, valamint a régi jogból fennmaradt szervezett tulajdonközösségeket, úgymint a nemesi közbirtokosságra, a volt úrbéresek közösségeire és a közös legelőkre és erdőkre vonatkozó jogszabályokat is. A nem dolgokra vonatkozó abszolútjogok ismertetését is megtaláljuk a könyvben; és pedig a szerzői jogot kimerítően, az «pari tulajdon alakzatai» cím alatt a szabadalom, a műstra és mintaoltalmi és a védjegyjogot sikerült rövid összefoglalásban.

Különösen ki szeretném emelni az ingatlan kétszeri eladásáról szóló mintaszerű fejtegetéseket (14. § I. A birtokkal megerősített jogcím védelme), amelyek alkalmasak arra, hogy az ezen kérdés megoldásának jogi konstrukciójáról évek óta folyó vitát végleg lezárják.

Felsőbíróságaink eredetileg az Opt. 440. § következetes álláspontján állottak: a kétszer eladott ingatlan azé lesz, aki a bekebele-

zést előbb kérte. A későbbi vevőnek az előző eladásról való tudomása nem rosszhiszeműség. (L. ezt a gyakorlatot összeállítva Grosschmidnél, Fejezetek I. köt. 32. §.) Ezen az állásponton van az osztrák jog maig is. (Ehrenzweig 1/2. 224. § 27. jegyzet.) Mikor azonban feltűnő gyakorisággal ismétlődött meg az a tényállás, hogy a megvett ingatlant a vevő birtokába veszi, de nem iratja magára és az eladó ezzel a helyzettel olykép él vissza, hogy az ingatlant, amely a telekkönyvben nevén maradt, újból eladja és a második vevőre átíratja, akkor felsőbb bíróságaink felismerték, hogy olyan tömegjelenséggel állnak szemben, amely a nép tájékozatlanságával való visszaélésből táplálkozik és akkor fel kellett lépni annak a törekvésnek, hogy a falusi nép a saját együgyűségével és jogszabályismeretének fikciójával szemben hathatós védelmet kapjon. Így született meg az a joggyakorlat, amely az ingatlant az első vevőnek ítélte meg, aki az ingatlan birtokába lépett. Ez a joggyakorlat rosszhiszeműnek minősítette a második vevőt, aki tudta vagy akinek tudnia kellett, hogy az eladó vagy a telekkönyv szerinti tulajdonos nincs az ingatlan birtokában, tehát nem rendelkezhetett az ingatlannal. Ennek a joggyakorlatnak magának nem is volt ellenzéke. A vita nem a döntésről, hanem arról a jogkonstrukcióról folyt, amelyre a döntés alapíttassék. Úttörők Grosschmid fejtegetései voltak (id. h.), amelyek az első vevő birtokbalépéséről az ő kötelmi jogi címének védelmét vezették le: a birtokbalépéssel ő nem lett tulajdonos, de kötelmi jogcíme olyan külső megjelenési formát öltött, aminélfogva annak szembe kellett ötni és így minden későbbi vevőnek erről tudomást kellett szereznie. Az irodalomban utóbb több szerző azt vélte, hogy a joggyakorlat értelmezéséből további következtetéseket vonhat le. Majd egyszerűen tulajdonátruházó hatást tulajdonítottak az ingatlan természetbeni átadásának, majd a kötelmi jogok «eldologosításáról» beszéltek, majd pedig a magyar néplélekben idiosinkráziát fedeztek fel azzal szemben, hogy az ingatlan tulajdonszerzés a telekkönyvi bejegyzéshez köthessék. A magánjogi törvényjavaslat 512. §-a törvényes elidegenítési tilalmat konstruál a telekkönyvbe bejegyzett tulajdonos és jogutódai ellen annak és jogutódainak javára, «akire a tulajdonos az ingatlan birtokát tulajdonátruházásra kötelező érvényes jogügylet alapján átruházta és aki ezen az alapon az ingatlant sajátjaként ténylegesen birtokában tartja a nélkül, hogy a tulajdont a maga részére a telekkönyvbe bejegyeztette volna». Szladits meggyőző okfejtése Grosschmid szerkezeti megoldásának álláspontján áll, de tárgyilagosan exponálja valamennyi felfogás érveit. Itt találjuk meg az 55. számú polgári teljes-ülési döntvény elemzését is.

A dogmatikus szempontokon kívül, amelyeket Szladits meggyőző erővel kifejt, az ellenvélemény nézetem szerint szem elől téveszti a jogpolitikai nézőpontokat is. Felfogásom szerint meg kell maradnunk Grosschmid azon álláspontja mellett, hogy a jogcím addig szorul és érdemes a védelemre, amíg a nép széles rétegei tudomásul nem vették azt, hogy az ingatlan tulajdonjognak megszerzéséhez a telekkönyvi bejegyzés szükséges. Ha igaz is, hogy a falu a telekkönyvet háromnegyed század alatt sem fogadta be minden következményeivel együtt, mondhatjuk-e, hogy minden megtörtént arra, hogy a telekkönyv intézménye a falusi nép köz-tudatában milyen gyökeret verjen? Gondoskodtunk-e arról, hogy ez az intézmény, amely a jogbiztonság megóvására van hivatva, éppen azokra a vagyontárgyakra nézve, amelyekből a falu javarésze áll, belejusson a falusi nép gondolkodásába? Alig hiszem, hogy ezekre a kérdésekre igennel felelhetünk. De akkor abból, hogy a telekkönyv az elmúlt háromnegyed évszázad alatt nem szerezte meg a népszerűséget, nem is vonhatjuk le azt a következtetést, hogy azt a magyar néplélek utasította vissza. Az Opt. 440. §-ának egyebek közt törvényhozói célzata az is, hogy ösztönzést adjon arra, hogy a vevő a megvett ingatlan tulajdonjogának megszerzése céljából a bejegyzést szorgalmazza. De ez a szakasz csak azt készítheti erre a szorgalmazásra, aki a jogszabályt ismeri. Az iskola, a falu jegyzője, a falusi néppel közvetlenül érintkező helyi hatóságok lettek volna és vannak ezután is arra hivatva, hogy a népnek ezeket az ismereteket végre megnyissák. Addig, amíg a telekkönyv jogintézményét egyáltalában fenntartjuk, az ügyleti dologi jogszerzést a telekkönyvtől intézményesen függetleníteni nem szabad, mert ezzel a telekkönyv alappilléreit ássuk alá.

Nizsalovszky (A zálogjogok és a telki terhek néhány főkérdése, Budapest, 1928. 12. és 95. oldal) le is vonja azt a következtetést,

hogy fontolóra kellene vennünk, vajjon a telekkönyv egész intézményét nem kellene-e elejtenünk és valami kevésbé szigorú intézménnyel pótolni. Én ebben a megfontolásban is azt tartom irányadónak, hogy a telekkönyv, amikor az ingatlant tárgyazó jogokat hitelesen nyilvántartja, nem a falusi nép érdeke ellen irányul, hanem jogainak megvédésére szolgál. Azt sem hiszem, hogy a telekkönyv aboleálása időszerű volna abban az időben, amikor a konzervatív angol jog az 1925. évi törvényhozzással (Land Registration Act ; Land Charges Act ; Law of Property Act) az ingatlanok kötelező telekkönyvezésének rendszere felé a döntő lépést megtette.

Könyvünk harmadik címe a korlátolt dologi jogokkal foglalkozik, ezek között a szolgalmat, az örökbérleti jogot, a zálogjogokat és különös gonddal az új jelzálogjogi törvény ismertetésével a jelzálogjogot tárgyalja. Ennek az új törvénynek bemutatása is rendkívül szerencsés kézzel követi a tudós szerzőnek azt a módszerét, hogy az új jogot közvetlen történeti előzményével, tehát az osztrák polgári törvénykönyv és a telekkönyvi rendelet jogával állítja szembe és az ellentétek szembehelyezésével a paroemiában is kilátásba helyezett nagyobb világosságot nyújtja. A jelzálogjogi törvény kihirdetése óta megjelent kommentárok kiváló kvalitása és gazdag tartalma mellett is azt vélem, hogy Szladits előadása valamennyinél alkalmasabb arra, hogy az új törvény studiumába és gyakorlati alkalmazásába bevezetőül szolgáljon.

Egyenesen hézagot pótol a negyedik cím: Történeti visszapillantások. Az előző fejezetek is az élő jog ismertetése folyamán minden egyes jogintézmény történeti előzményeit mutatják be. Ezeket a külön jogtörténelmi feljegyzéseket összefoglalja és kiegészíti az utolsó két szakasz, amely az 1848 előtti ingatlanoknak (nemesi jog, adományrendszer, ősiség, úrbérség, a városok és a szabad kerületek joga) és a régi ingatlanjogunk átalakulásának van szentelve. Régi jogunk irodalmi forrásai mind nehezebben hozzáférhetők. Az egykorú irodalmi feldolgozások a mai nemzedéknek azért is nehezen érthetők, mert olyan jogi fogalmakat, amelyeket a mi ifjúságunk már nem ismer, ismerteknek tételezhetett fel. A művelt magyar jogász nem nélkülözheti ezeknek a régi intézményeknek ismeretét akkor sem, ha nagyrészüket ma már csupán a történelemé. Ezért nemzedékünket a tudós szerző ezzel a fejezettel különös hála kötelezte.

Alig hiszem, hogy ezzel a rendkívül gazdag tartalmú könyvvel szemben bárkiben is az a kétség merülhetne fel, hogy időszerű volt-e a magyar magánjog új rendszerének megírása a magánjogi törvény megalkotásának előestéjén. Ha a törvényhozási törekvéseken végigtekintünk, az 1848. évi XV. tc. óta, amely a minisztériumnak azt hagyta meg, hogy az ősiség teljes és tökéletes eltörlése alapján a polgári törvénykönyvet dolgozza ki és ezen törvénykönyv javaslatát a legközelebbi országgyűlés elé terjessze, bizonyára nem indokolatlan az a gondolat, hogy a magánjogi törvény legújabb javaslatának előterjesztése még nem biztosítéka annak, hogy a javaslatból belátható időn belül törvény lesz. És ha a legutóbbi időben is a legnagyobb tekintélyt méltán élvező helyről aggodalmak hangzottak el korunk törvényhozói hivatása felől, ki tudja, nem lesz-e ez a kitűnő mű az az alap, amely nemzedékünket az új kodifikáció nagy munkájára képessé teszi?

Dr. Lőw Loránt.

Szemle.

— Az igazságügyminiszter rendelete, amelyben reámutatott, hogy a vizsgálati foglyok száma emelkedőben van, a nélkül, hogy ezt az emelkedést a kriminalitás szaporodása indokolná, kétségkívül figyelmet érdemel. De különösen elismerést vált ki minden jogászból, aki tudatában van az előzetes letartóztatás és a vizsgálati fogság által gyakran okozott helyrehozhatatlan jogsérelemnek, hogy az igazságügyminiszter ugyane rendeletében figyelmeztette a bíróságokat az egyéni szabadságot korlátozó kényszerintézkedéseknek kivételességére. Hangsúlyozta, hogy az összejátszás, a szökés és a bűncselekmény ismétlésének veszélye címén elrendelt letartóztatás sokszor e rugalmasan szövegezett letartóztatási okoknak tág értelmezéséből következik, noha a bíróság nem lehet eléggé óvatos a személyes szabadság korlátozásában, amikor azt csupán a büntett gyanúja teszi indo-

kolttá. Ezért rendeletében az igazságügyminiszter inti a bíróságokat, hogy e kényszerintézkedéshez csupán a végső szükség esetében nyúljanak. E végből a miniszter oly törvényjavaslatot is nyújtott be, amelynek rendelkezése lehetővé teszi, hogy a védő a letartóztatás kérdésében tartott szóbeli, kontradiktórius tárgyaláson résztvehessen. Minthogy a háborút követő időben a személyes szabadságnak kimélete, sajnos, oly gyakran háttérbe szorult, nem lehet elég melegen üdvözlölni az igazságügyminiszternek a Bp. szellemében fogantatott elhatározását, amellyel az ismertetett rendeletet kibocsátotta és amely a védői karban nagy megnyugvást keltett. Nehogy azonban e sorok a sajtótörvény alapján helyreigazító közleményre szolgáljanak okul, kötelességszerűen megemlítjük, hogy az ismertetett rendeletet dr. Slama, *osztrák* igazságügyminiszter bocsátotta ki.

— **A Magyar Jogászegylet tudományos pályázatára**, mely december 31-én lejárt és amelynek tárgya a gépjárműközlekedés magán- és büntetőjoga, a kitűzött határidőben hét pályamunka érkezett, és pedig a következő jellegűekkel: «Automobilizmus érdeke», «L'auto pour tous? Rêve d'avenir? Non! Réalité de demain», «Breviter», «Sacra laus fidei inter partes», «Satisfactio», «Eppur si muove», «Jus æquum».

A Magyar Jogászegylet elnöksége a pályaműveknek a bírálóbizottság által való felülvizsgálása iránt már intézkedett.

— **Néhány megjegyzés a Jelzálogjogról szóló törvény életbe lépte után.** Dr. Nyulász János a Budai Ügyvédek Egyesületében folyó évi január 16-án rendkívüli instruktív előadást tartott az új törvény gyakorlati alkalmazása körül eddig szerzett tapasztalatairól. Minthogy az előadás sokszorosítva is megjelent, a tárgy iránt érdeklődők bizonyára nem fogják elmulasztani ezt a nagybecsű összeállítást elolvasni. E helyen csupán az ott felvett egyiket oly problémához kívánok hozzászólni, amelyek érzésem szerint meghaladják a «részletkérdés» kereteit.

I. Amíg egyfelől a gazdák és velük együtt az egész ország a hágai békekötés után epedve várja a beruházási hosszúléjárati hitelüzlet újjászületését; s amíg a nagy gonddal megalkotott új törvény célkitűzése a jelzálogjog modernizálása és mobilizálása volt: azt kell látnunk, hogy a jelzálogos hitelezőnek a J. t. alapján egy, az eddiginél sokkal komplikáltabb jogrendszerbe, sokkal szövevényesebb megkötöttségbe kell beletörődnie, amely rizikóját fokozza, biztonságát pedig néha csökkenti.

Dr. Szász Béla a dr. Nizsalovszky-féle kommentár bevezetésében ugyan az aggályoskodó konzervatívok megnyugtására azt mondja, hogy a J. t. úgy a hitelezőnek, mind a tulajdonosnak csupán szabad választásukra kíván új jogi eszközöket kezükbe adni, amelyekkel ha akarnak, élnek, ha nem akarnak, úgy az eddigi módon bonyolítják le ügyleteiket: mégis attól tartok, hogy az élet gyakran meg fogja cáfolni ezt a bár nagyon tetszetős megvilágítást.

Kétségtelen, hogy a törvénynek össze kellett egyeztetnie az adós védelmét a hitelező biztonságával. A hitelező nagyobb biztonsága és e mellett szabad mozgása azonban csaknem mindig az adósnak érdeke is. Dr. Nyulász e részben felhozta, hogy panaszok merültek fel a J. t. 55. §-a ellen, amely bizonyos esetben a jelzálogos hitelező jogvesztését vonja maga után, ha ő jelzálogjogáról törvényszerű kötelezettség nélkül mondott le. (L. Nizsalovszky 181. o. 3. jegyzetét.) A nehézség elhárítására az összes érdekeltek hozzájárulása volna az egyetlen megoldás. A törvény egyik főcélja volt a jelzálogjoggal való élés intenzívebb kihasználását csaknem a szabadalom módjára biztosítani, távolabbi, sőt csupán költelmi érdekeltek jogait jobban megóvni és a hitelező kielégítésével connex érdekeket szem előtt tartani.

E célt szolgálják többek között az ex lege cessio esetei (J. t. 9., 10., 49., 59. §§). A cél logikus, de következményei kényesek. Erősen korlátozzák a hitelező mozgási szabadságát, akárcsak a hitbizomány birtokosát, a jelzálogjog várományosaival szemben túlzott óvatosságra, bizalmatlanságra kényszerítik, amint ezt dr. Nyulász már az eddigi rövid idő tapasztalataiból is a hitelezők valóságos pszichozisa gyanánt megállapította. Az ingyenes tehermentesítés jogfosztó hatásának rációja aligha fog a köztudatba átmenni, ha tekintjük, hogy főképp elsőhelyű kölcsönök gyakran nyernek átmenetileg többlet-fedezetet; mikor

viszont az adós e fedezetből valamit visszakér, a közfelfogás méltánytalannak tartja ezért ellenértéket követelni. A törvény ellenben mindkét felet kényszeríti, hogy még ködben úszó harmadik érdeke kedvéért közös akaratuk ellenére ellenértékben állapodjanak meg vagy pedig a néha nagyszámú, talán tengerentúli telekkönyvi érdekeltek beleegyezésének beszerzésével, az egyszerű ügyet a végtelenbe nyujtsák. Itt az ingyenes teljesítésnek más joganyagból vett s e helyen józanul nem alkalmazható következményei kísértének és bajt okoznak.

II. Igen aggályos a Végr. rendelet 14. §-ának az a rendelkezése, mely tiltja az árverésnek korábbi időpontra való kitűzését, mintsem a ranghelyfeljegyzés lejárt. A rendelet zárjelben a törvény 19. §-ra utal, amely a törölt jelzálog ranghelyének egyéves fenntartásáról szól, holott dr. Nyulász szerint az értelem a törvény 17. §-ában szabályozott hathónapos előzetes ranghelyfenntartásra vonatkozik.

Nézetem szerint a ranghelyjog szabályozásánál ismét helyes gondolat helytelenül vitetett keresztül. Józan volt az 1859. évi birodalmi rendelet 60 napos határideje, mert ez teljesen elég egy kölcsön lebonyolítására. Ami ezentúli idő, az csak egyes adósok gyanús szándékainak támogatására alkalmas. A már az 1925. évi XV. tc. 6—8. §-aiban szabályozott ranghelyi rendelkezés intézményét az élet egészben véve nem fogadta be. Minden jelzálogos intézet sietett a kötelezvényben az adóst erről a jogáról örökre lemondani. És minden adós fájdalom nélkül lemondott. Az üres ranghelyek ugarán új, «nem terhesebb» jelzálogjogok nem igen burjánzottak. A V. R. 14. §-ával szemben azonban a hitelező nem védekezhetik, mert az ő rangsorát követő feljegyzéssel szemben tehetetlen, amely pedig az ő fedezetét egy évre immobilizálja. A rendelet mintha ellenkeznék is a Törvény 22. §-ával, amely szerint possibilis a ranghelyfenntartás hatálya alatt tartott árverés. Ilyenkor a ranghely a törvény szerint a sorrendnél figyelmen kívül marad. Nem vigasztalás dr. Nyulász azon megjegyzése, hogy eggyel több lesz az ingatlanárverést kitoló lehetőségek sorozata, mert az ilyen kerékkötők ellen tűzzel-vassal kell harcolnunk.

Jelzálogadóslevelek iránt eddig kereslet nem mutatkozott. Nem akarom hinni, hogy dr. König Vilmos e lap karácsonyi számában írt ragyogó cikkében a várva-várt új papírt értette volna azon intézmények között, melyek szerinte légüres térben fognak kimúlni, mert hisz az még meg sem született. A legnagyobb érdeklődéssel várjuk dr. Nyulász előadásorozatainak folytatását.

Dr. Liebmann Ernő.

— **Sorix** cikkében «A magyar bírói szervezet alapelveiről» lapunk múlt számának 14. oldalán az utolsó bekezdés végén «bíróválasztáson» helyett «bírókiválasztáson» olvasandó.

— **A harmadik csehszlovák jogászegylet** 1930-ban Pozsonyban (Bratislava) fog megtartatni október 11—14-én. A napirend fontosabb pontjai: I. Magánjogi szakosztály: «A belföldi helyközi jog és szabályozása a magánjog teljes egységesítéséig». «Hogy kell megakadályozni a kisgazdabirtokok káros felaprózását?» «Az építkezési követelések biztosítása.» «Mily alapokon kellene szabályozni a részvényjogot?» «A szerző védelme a rádióterjesztés terén, tekintettel az 1928. évi római konferencia II. tételére.» «A biztosításból folyó igény átruházhatóságáról a kárbiztosításnál.» — II. Polgári perjogi szakosztály: «Megengedhetők-e a fellebbezési eljárás során novumok és minő korlátok közt.» «Ajánlatos-e az egyes bírák hatáskörét kiterjeszteni?» «Megengedendő-e a perújítás a házassági váló-, bontó- és érvénytelenségi perekben?» — III. Büntetőjogi szakosztály: «Ajánlatos-e a hatályos jognak a becsület védelméről szóló rendelkezéseit megváltoztatni, különösen a sajtó útján elkövetett támadásokkal szemben és minő módon?» «Mily irányban kívánatos az esküdtbíráskodás reformja?» «Hogyan volna szabályozandó a fiatalok feletti bíráskodás?»

— **Országos Ügyvédotthon-Egyesület.** Az egyesület főcélja, hogy az elaggott szegény ügyvédek és ügyvédözvegyek részére otthont létesítsen és tartson fenn, hol az illetők az ügyvédi karhoz méltó ellátást nyerjenek. Az elhelyezés olymódon történik, hogy lesznek *rendes* helyek, amelyeket az egyesület maga tart fenn és *alapítványi* helyek, melyeknek fenntartásáról az állam, törvényhatóság, valamely jogi vagy természetes személy gondoskodik. Az Ügyvédotthon előreláthatólag 1930. május havában megkezdí működését. Az egyesület másrésről számos korszerű jóléti intézményt is óhajt megvalósítani. Így elsősorban az ügyvédi kar tag-

jainak szanatóriumi ellátását, üdülotelepek létesítését, gyógyfürdők, üdülőhelyek és szállodák kedvezményes igénybevételét, temetkezési segélycsoport fenntartását. A Temetkezési Segélycsoport már egy év óta életbelépett és valóban jelentékeny eredményt mutathat fel. A csoport kötelékébe tartozó Kartárs elhunytja esetén özvegye 48 órán belül ezidőszent 2100 pengő segélyt kap a segélycsoporttól, a segély összege a tagok számának gyarapodásával arányosan növekedni fog. Az egyesületnek jelenleg 1950 tagja van. Az ügyvédi kar általános érdeklődésének bizonyossága az, hogy egy éven belül a tagok létszáma több mint ezerrel gyarapodott. A Temetkezési Segélycsoport taglétszáma 642. Az egyesület nagyszámú céljait annál gyorsabban és jobban érheti el, mennél több Kartárs csatlakozik az egyesülethez. A belépéshez elegendő egyszerű belépési nyilatkozat, melynek vétele után az igazgatóság megküldi az egyesület és jóléti intézményeinek részletes tájékoztatóját. Az évi tagdíj 16 P, mely negyedévi 4 P-ös részletekben fizethető.

— **Perképes-e a «Dubióz kereskedelmi követelések behajtási vállalata»?** Az utóbbi időben gombamódra elszaporodtak különböző hangzatos címen működő «vállalatok», amelyek természetesen bejegyezve nincsenek, mert a cégbíróság az ilyen hangzatos toldatokat nem engedi meg. Tömegesen indítanak azonban hasonló «cégek» pereket vagy — miután a legtöbb esetben bagatellügyekről van szó — bocsáttatnak ki fizetési meghagyásokat. Még mindenki emlékszik a «Forgalmi adó útmutató kiadóhivatala» cím alatt működő felperes által kibocsáttatott *egypengős* fizetési meghagyásokra, amelyek ellen néhány száz ellentmondás érkezett be és a felperes egyetlen tárgyaláson nem jelent meg. Hasonló szerepet játszik a címbe «cég». Ügyeinek egy csoportját most tárgyalják és a tárgyalás eredményeképpen dr. Dékány járásbíró a Pp. 180. §. 6. pontjába ütköző pergátló okból (perbeli jogképesség hiánya) valamennyi pert megszüntette, kimondván, hogy *be nem jegyzett és a kereskedelmi törvény rendelkezéseinek még alaki szempontból sem megfelelő megjelölés alatt perlő «vállalat» nem jogi személy, tehát perben sem állhat.*

A döntés minden tekintetben helyeselhető, a bírói gyakorlatnak is megfelel. Fölöttébb szükséges lenne azonban, ha a fizetési meghagyási kérvényeket elintéző titkárok már a fizetési meghagyás iránti kérvény elintézésekor legalább azt vizsgálnák meg, hogy a felperesként jelentkező «vállalatok», «kiadóhivatalok» stb. által használt cégszöveg alaki szempontból megfelel-e a KT. 11., 13. és 14. §§-ai rendelkezéseinek, s ha nem, a fizetési meghagyás kibocsátását megtagadnák. Ezzel igen sok visszaélésnek lehetne elejét venni, de jelentős munkamegtakarítást jelentene ez a bíróság számára is. Végre is a kereskedelmi és ipartörvény rendelkezéseivel ellentétben álló céghasználat tiltott cselekmény is, amelynek elharapódzását közérdekből is meg kell akadályozni.

Dr. Fürst István.

— **Otto Fischer**, 1890 óta breslaui professzor, 77 éves korában meghalt. A német polgári törvénykönyv sokezer példányban közkezen forgó, nálunk is kedvelt «Fischer—Henler» jegyzetes kézi kiadásának egyik szerkesztője volt. Tudományos munkássága a magánjogon kívül kiterjedt a polgári perjogra, egyházjogra és államjogra. Az egyetemi tanítással párhuzamosan sok évig a breslaui fő-törvényszéken bíráskodott.

— **Végrehajtási eljárás.** (Törvények, Rendeletek, Joggyakorlat.) E címen vastkos, közel ezer oldal terjedelmű kötetben állította össze és dolgozta fel a végrehajtási eljárás egész anyagát dr. Vincenti Gusztáv kir. kúriai elnöki tanácsos. Szladits Károly nemrég tartott egyik előadásában a végrehajtási törvényt találóan zászolóval hasonlította össze, mely már csak lyukakból áll. A tárgynak igen alapos ismerete és páratlan szorgalom szükséges ennek a rendkívül bonyodalmas anyagnak gondos feldolgozásához. Maga az a tény, hogy ezer oldalra volt szükség az anyag feltárásához, eléggé mutatja a feladat nagyságát, másrészt szerző alaposágát. Szerző nemcsak a hét alapvető törvényt és rendeleteket, hanem a joggyakorlatot is feldolgozta oly nagy gondnal, hogy még a pár héttel ezelőtt hozott 38. és 39. sz. J. E. H.-ok sem hiányzanak. Természetes, hogy a legújabb 24.000/1929. I. M. sz. rendeletet is megtaláljuk Vincenti könyvé-

ben, mely rendelet tudvalevőleg a végrehajtási eljárás szabályainak a jelzálogjogról szóló törvény életbeléptetésével kapcsolatban szükséges kiegészítéséről és módosításáról intézkedik.

A kötet gazdag tartalmából kiemelem még a nemzetközi végrehajtási jogsegélyre, az adóvégrehajtásra, az O. F. B. határozatainak végrehajtására vonatkozó anyagot. Húsz évvel ezelőtt néhai dr. Márkus Dezső összeállításában jelent meg először a Grill-féle kiadásban a «Végrehajtási eljárás». Vincenti az előző öt kiadásból kiválasztotta és megtartotta a mi hatályát és jelentőségét nem veszítette, másfelől az eltelt húsz évben keletkezett újabb joganyagot a régibe úgy illesztette be, hogy a munka a végrehajtási eljárásra vonatkozó hatályban levő jogot teljességgel és a bírói határozatokat nagy bőségben tartalmazza. T. M.

Inhalt. Dr. A. Almási: Die offenen Fragen des Hypothekengesetzes. — Dr. M. Teller: Rechtspflege und Tagespresse; Advokatenreklame. — Dr. G. Rapoch: Die Übertragung der Maximalsicherungshypothek. — Dr. G. Dombóváry: Archivdaten aus der strafrechtlichen Praxis des Komitates Háromszék am Anfange des XIX. Jahrhunderts. — Rechtsliteratur. Dr. L. Lőw: Dr. Karl Szladits: Sachenrecht. — Rundschau. — Spruchbeilagen.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**, állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Kitűnő elméleti képzettséggel és nagy magánjogi gyakorlattal bíró fiatal ügyvéd jövőjét biztosító állást **nyerhet**. Ajánlatokat «Jogtudomány» jelige alatt a kiadóhivatalnál kell benyújtani. 371

Közgazdaság.

A **Pesti Hazai Első Takarékpénztár igazgatósága** megállapította az 1929. évi mérleget és elhatározta, hogy a közgyűlésnek javasolni fogja a 4.040.311-91 pengőt kitevő tiszta nyereségből 2.800.000 pengőnek osztalékra való fordítását, úgy, hogy minden részvény után 14 pengő fizetessék. Az összes forgalom a tavalyit 9.123.623.071-ről 9.967.005.706-ra emelkedett, a betéti könyvecskékre elhelyezett betétek a tavalyi 83 millióról 92-re emelkedett, vagyis a betétállomány több mint tízszeresére fejlődést mutat. A 14 pengős osztalék a részvény nyolcszázalékos kamatozását jelenti. 372

A **Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatósága** megállapította, hogy az 1929. üzletév a múltévi nyereségáthozattal együtt 6.009.140-05 P tiszta nyereséggel zárult, szemben az 1928. évi 5.805.157-60 P-vel. Elhatározta az igazgatóság, hogy a közgyűlésnek javasolni fogja, hogy az 1929. évi osztalék kifizetésére 3.500.000 P, vagyis részvényenként 7 P fordíttassék. A takarékbetétek összege 42.802.002 P-vel emelkedett az év folyamán és 137.687.908 P-t ért el a múltévi 94.885.906 P-vel szemben, míg a folyószámlabetétek összege 121.637.825 P-ről 107.505.685 P-re csökkentek. 373

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

A közeli napokban jelenik meg:

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNYCIKK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával s a teljes miniszteri indoklással ellátva

Dr. Sándorfi Kamill,

egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró. — **Ára 7 pengő.** — Megrendelhető a

FRANKLIN-TÁRSULAT könyvkereskedésében, Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3. (Tel. Ant. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: A törvénykezés egyszerűsítése. — Dr. Kuthi Sándor debreceni ügyvéd: A francia igazságügyi reform. — Dr. Irk Albert pécsi egyet. ny. r. tanár: Az új nemzetközi jog problémája és a nemzetközi jog tudományának mai helyzete. — Dr. Vámbéry Rusztem, dr. Szőke Sándor, dr. Berend Béla budapesti ügyvédek: Igazságszolgáltatás és napisajó; ügyvédi reklám. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. XV. 1. — Közigazgatási és Pénzügyijogi Döntvénytár. XX. 1.

A törvénykezés egyszerűsítése.

Az Atlanti-óceántól a Fekete-tengerig minden országban «egyszerűsítik» az igazságszolgáltatást. Franciaország 1926-i nagy igazságügyi reformjáról (mely csődöt mondott) Kuthi Sándor számol be alább rendkívül érdekes cikkében, a német állapotokról Schiffer tájékoztatót bennünket könyvében és Jogászegyleti előadásában, Ausztriában pár héttel ezelőtt lépett életbe a hatodik Gerichtsentlastungsnovelle, Románia pár hónappal ezelőtt kapott új perrendtartást. Nem elszigetelt jelenség tehát, ha a mi igazságügyi kormányunk is gyökeres reformokat tervez, bár a mi mesteri Pp.-unk legfiatalabb a kollégái között.

A rügó, mely a reformokat mozgatja egész Középeurópában, ugyanaz: mindegyik állam sokalja az igazságügyi szervezet költségeit, valamennyi takarékoskodni akar. Vannak bűvész-kodifikátorok, akik azt ígérlik, hogy reformjuk révén az igazságügyi szervezet nemcsak kevesebbe fog kerülni, hanem jobban és gyorsabban fog működni. Azt megengedem, hogy a perek gyorsabban fognak befejeződni, ha még szűkebbre szorítjuk a jogorvoslatok körét, de kételkedem abban, hogy ez jobba fogja tenni az igazságszolgáltatást.

Magyarországnak helyzete e téren eltér a nyugati államokétól. Ahol a háború előtt bőkezűen gondoskodtak az igazságügyi budgetről, ott lehet most többé-kevésbé takarékoskodni. De nálunk, ahol maga Zsitvay miniszter koldustárcának mondotta az igazságügyit, sohasem szabad szem elől téveszteni, amit Juhász Andor mondott, méltán nagy feltűnést keltő évnnyitő beszédében: «az igazságügyi tárca szigorúbb takarékoskodást már nem bír». Bizalmatlanul fogadta ez okból minden érdekelt azt a hírt, hogy az igazságügyi kormány nagy reformra készül a takarékoság jegyében.

A várva várt és egy év óta bejelentett tervezet pár nap előtt érkezett le a budapesti ügyvédi kamarához. Vegyes érzelmekkel olvasom a kilencvenegy paragrafust. Néhány gyökeres újítástól eltekintve, az egész tervezet annak felel meg, amit a németek «Kleine Justizreform»-nak neveznek: apró javítások, a Pp. tatarozása, a Pp. életbelépése óta észlelt kisebb, de bántó hibák eliminálása. Örömmel és szívesen állapítom meg, hogy a tervezetnek ezt a részét kevés kivétellel helyesnek és szükségesnek fogja mindenki elismerni, bár e téren is vannak kifogásolható újítások és sok intézkedés hiányzik, ami a legsürgősebb tatarozásmunka keretébe esik. Látszik, hogy a tervezet e része évek hosszú sora alatt lett előkészítve, tekintélyes része bizonyára néhai Térffy Gyula hagyatékának tekinthető.¹

¹ Ebből a részből kiemelem, hogy 1. a törvényszéki eljárásban a perfelvételi tárgyaláson az érdemleges tárgyalást is meg kell tartani, ha az érdemleges tárgyalás előkészítése nem mutatkozik szükségesnek. 2. A bíróság által megidézett tanukat és szakértőket ki kell hallgatni, illetőleg meg kell okvetlenül hallgatni. (A bíró akadályoztatása esetén más bíró kell hogy fogantossítsa a kihallgatást.) 3. Ha fellebbezési eljárásban a felek az eljárás szünetelését legalább

Ezek a tatarozások kiterjednek a Pp.-n kívül a végrehajtási eljárásra (51—68. §) és a telekkönyvi rendtartásra is (69—77. §).

Apró örömeinket azonban alaposan elrontják a tervezetnek nagy újításai. Nyomatékosan hangsúlyozom, hogy nem ügyvédi szemüvegen át nézem a tervezet újításait. Ha a tervezett reformok hozzájárulnának ahhoz, hogy az igazságszolgáltatás nemcsak egyszerűbb, nemcsak gyorsabb, hanem jobb is legyen, bizonyára nemcsak én, hanem az ügyvédi kar túlnyomó része megnyugvással fogadná az újításokat. Sőt nem is volna szükséges, hogy a reform javítson, csak ne rontson.

Ámde a tervezet a mai, rózsásnak éppen nem mondható helyzettel szemben igen lényeges visszafejlődést jelent.

A legnagyobb pusztítást a tervezet az apró perek terén végzi. Száz pengőig kötelező lesz a községi bíróság hatásköre. Fizetési meghagyással sem lehet az apró pert egyenesen a járásbíróság elé vinni. Hogy ez mit jelent, azt a tervezet szerzői nem is az ügyvédi kartól, hanem a kereskedőktől és iparosoktól fogják megtudni.

Aki ismeri az apró perek történetét, az tudja, hogy ez nem visszaesést jelent (visszaesni csak oda lehet, ahol már voltunk), hanem soha nem létezett, lehetetlen szabályozást. Ez nem több és nem kevesebb, mint a jogsegély megtagadása 100 pengőig, illetve nem is 100 P-ig, mert még nem tudjuk, mily magas lesz a községi bírósági hatáskör értékhátára.

Mikor a Sommás Eljárásról szóló törvény életbelépésekor felmerült az a vitás kérdés, hogy a 20 forint aluli «kereskedelmi» perek továbbra is a járásbíróság, avagy a községi bíróság hatáskörébe tartoznak, dr. Juhász Andor (akkor kassai kir. táblai tanácsjegyző) e lap hasábjain (1895. évf. 46. old.) kimutatta, hogy sohasem volt vitás, hogy a kereskedelmi ügyletekből származó perek a járásbíróság hatáskörébe tartoznak az esetben is, ha csak felperes kereskedő. Kifejtette azt is, hogy a S. E. ezen nem változtatott. A kérdés oly fontos volt, hogy ehhez Fodor Ármin is hozzászólt még Juhász Andor cikke előtt, de ugyanily értelemben (1894. évf. 177. l.).

A községi bíráskodásról szó szerint következőket olvashatjuk a Pp. indoklásában: «a községi bíróság ellen, fennállásának első idejétől kezdve, folyton megújuló és általánosan ismert panaszok merültek fel». A Pp. életbelépése óta a fizetési meghagyásos eljárás folytán a községi bíróság egészen beroszódott. Ezekre a rozsdás vállakra akar a tervezet most sokkal nagyobb terheket rakni, mint amennyit már azelőtt sem bírt el.

A járásbíróság előtti eljárásban a 12. § eltörli az előkészítő iratokat. Ez nem fogja egyszerűbbé tenni az eljárást.

Egyezer pengőig kötelező a fizetési meghagyásos eljárás (42. §) a perbíróság területén lakó alperes ellen. (És mi lesz, ha az egyik alperes vidéken lakik, másik a bíróság területén? A tervezet szerint akkor az egyik ellen kötelező lesz a fizetési meghagyásos eljárás, a másik ellen keresetet lehet beadni.) Ez az egy intézkedés nagyobb pusztítást jelent az ügyvédi kar jövedelmében, mint az összes kedvezmények, melyeket a tervezet a karnak nyújt. Elveszi a mindennapi kenyeret és pótolni akarja egy korty borral ünnep-

tizenöt nappal a tárgyalás előtt nem jelentik be, egy évig nem kérhetik az eljárás folytatását. 4. Az elkészt vagy kizárt jogorvoslatokat nem kell felterjeszteni, hanem vissza kell utasítani. Az elutasító végzése ellen alaptalanul felfolyamodó pénzbírással sujtható. 5. Ha felperes szegénységi jogban részesül, az alperes, míg a pert jogerősen el nem veszi, az illetékek lerovása alól fel van mentve. (De miért csak illetékek, miért nem a bélyegek alól is, mint a felperes? A bélyegmentesség sokkal fontosabb alperesre nézve, mint az illetékmentesség.)

napon. De ebbe bele kellene nyugodni, ha az újítás célszerű volna. De a zöldséztal e kedvenc gondolatáról már számtalanszor kimutattuk, hogy ez nem gyorsítja az eljárást, hanem még a legideálisabb esetekben is 20—25 nappal kitolja az első tárgyalás határnapját, ami a mai nyomorúságos gazdasági viszonyok között valóságos csapást jelent a hitelezőkre nézve.

A fellebbezési tárgyaláson sem új tények elő nem adhatók, sem új bizonyítékok fel nem ajánlhatók (28. §). (Csak magán a tárgyaláson nem, a fellebbezésben és a fellebbezésre adott válaszban igen.) Ez az intézkedés egyrészt nem egyeztethető össze a szóbeli tárgyalással, a Pp. egész szellemével (pl. 288. §), nem is valósítható meg, de nem is egyszerűsíti a pert. A szerencsétlen felek ugyanis kénytelenek lesznek a fellebbezésben óvatosságból kétszer-háromszor annyit előadni, mint eddig. A legilletékesebb *Fodor Ármin* szavaira hivatkoznom, aki a nóvumok kizárására vonatkozólag 15 évvel azelőtt azt mondta: «A nóvumok kizárása vagy az anyagi igazság rovására menne vagy igen gyakran perújításra vezetne, amely egyfelől a jogbiztonságnak a hátrányára van, másfelől a bíróság elfoglaltságát is szaporítaná».

Magát a bírósági szervezetet a tervezet nem érinti egy súlyos kivétellel. A Kúrián újból pótbírák lesznek (80. §). A tervezet szerint ugyan csak kétévig lehet táblabírákat berendelni, de aki még emlékszik arra, mily nehezen lehetett a pótbírói intézményt kiküszöbölni és hogy mily szálka volt ez az intézmény a bírói szervezetben, csodálkozik azon, hogy ezt a halottat fel akarják támasztani.

De hátra van még a fekete leves. A tervezet nem árulja el az új értékhátárokat. Felhatalmazást ad a mindenkori igazságügy-miniszternek, hogy tetszése szerint le vagy feltolja az összes határokat (községi bíráskodás és járásbíróság, törvényszék, fellebbezés, felülvizsgálat, nyilvános előadás).

Azt hiszem, stabil valuta mellett erre a felhatalmazásra szükség nincs és az igazságügyminiszteri hatáskörnek ilyen kibővítése a legnagyobb mértékben aggályos. Azt mégsem lehet a mindenkori miniszterre bízni, hogy mily ügyek vihetők fel a legfelsőbb bíróságig és melyeknek sorsa dől el a kir. ítélőtáblán.

Kilencven szakaszcól még sokat lehetne írni, még egészen szürkékről is.² Hát még oly érdekes kilencvenegy szakaszcól, melynek egyike azt mondja, hogy száz pengőt meg nem haladó követelés erejéig kielégítési végrehajtás esetén kívül jelzálogjogot a telekkönyvbe bejegyezni nem lehet.

A tervezet értékes részeit meg kell valósítani és meg kell egyelőre elégedni egy «kis» igazságügyi reformmal. A nagy kérdéseket pedig még alaposan meg kell hányni-vetni.

A francia példa mutatja, hogy a törvénykezés egyszerűsítése nem is olyan — egyszerű.

Dr. Teller Miksa.

A francia igazságügyi reform.

Valami gonosz filozófus találta ki, hogy az emberiség azért tért át a panteizmusról a monotheizmusra, mert sokba került a sok istennekálldozás. Ha azt az általános európai tendenciát látjuk, mely a bíróságok számának és a bírói instanciáknak csökkentését akarja, a felhozott sok ok között mégis az anyagi a legfontosabb: a sok bíróság sokba kerül. Minthogy nálunk is erős hajlandóság mutatkozik a bírósági létszámnak, a fellebbviteli fórumoknak (kir. ítélőtáblák?) csökkentésére, talán nem lesz érdektelen, ha az 1926. évi francia igazságügyi reformot ismertetem a parlamenti

* Kiemelem még a következő legfontosabb újításokat:

1. A bíróság előzetes bizonyítás foganatosítását kir. közjegyzőre bízhatja (18. §). 2. Olyan tényállítás valóságát vagy valótlanágát, amelyre vonatkozólag a fellebbezési bíróság ítéletének tényállása megállapítást nem tartalmaz, a felülvizsgálati bíróság a bizonyítás mérlegelése alapján a Pp. 535. és 537. §-ának esetén kívül is megállapíthatja, ha ezt a bizonyításnak közvetlen észlelése nélkül az iratok alapján vagy a jelenlévő feleknek teljesen egybehangzó előadása alapján megteheti. 3. A fizetési meghagyáselleni ellentmondást ügyvédnek kell ellenjegyeznie, ha a követelésre tekintettel az ügyvédi képviselőt kötelező (45. §). 4. Bontó- és válóperekben házasságvédő rendelőndő ki az ügyvédek sorából (48. §). 5. Hűtlen elhagyás és a bontóperben az elhagyásra és annak tartamára vonatkozó adatok kir. közjegyző tanusítványával bizonyítandók. A tanusítványt a közjegyző a tanúk esküalatti vallomása alapján állítja ki (49. §). 6. Kielégítési végrehajtási kérvények helyett végrehajtatonak az ítélet, egyesség vagy fizetési meghagyás kiadmányát kell az irodától szóval kérni. A jogerősségi záradékkal ellátott kiadmánnyal közvetlenül kell jelentkezni a végrehajtónál. A végrehajtató kiadmányért csak a foganatosításkor állapítatik meg a költség.

határozattal jóváhagyott szükségrendelet és a «vidéki érdekek védelmi bizottság»-nak memorandumja alapján.¹⁻²

A francia bíróságok szervezetét a forradalom VIII. évében hozott ventose 27-i, az 1883. augusztus 30-i törvények szabályozzák. Érdekes tünet nálunk bizonyára gondolkodásra késztet, hogy a francia törvényhozás iránya nem a bíróságokat védi a közigazgatás túlkapásai ellen, hanem épp fordítva, a közigazgatási hatáskört védi a bíróságok hatáskörkiterjesztő tendenciája ellen. Nálunk általában, vita esetén, az ügyet inkább szeretjük bírói elbírálás alá bocsátani, ez jobban megnyugtat, mint a közigazgatási eljárás. Franciaországban a bíróságnak kell visszavonulni (nagy általánosságban) a közigazgatás elől. A Jogtudományi Közlöny régebbi évfolyamaiban dr. Szász János és dr. Móra Zoltán tollából több cikk jelent meg a francia igazságszolgáltatás szervezetről, úgyhogy feleslegesnek tartom a rendszer ismertetését, a közigazgatás preferálásának pedig a forradalom előtti időkre visszanyúló történeti okai vannak, melyek részletezése túlnőne ez ismeretű cikk keretén.

Csak röviden említünk meg annyit, hogy a francia állam departementokra (megyék), ezek arrondissement-okra, ez utóbbiak viszont canton-okra vannak felosztva. A VIII. év pluviöse 28-án hozott törvény szerint minden arrondissement székhelyén elsőfolyamodású törvényszéket állítottak fel, telekkönyvi hivattal és börtönnel.

Az 1926. augusztus 3. törvény 1. §-a felhatalmazta a kormányt, hogy az év végéig rendeletekkel megszüntethessen hivatalokat, intézményeket, állásokat (mint nálunk a stabilizációs törvény, B. lista stb.). Ennek a törvénynek több oka volt. Egyik a közigazgatás szellemének alkotmánygaranciák felé haladása, mely az egyes polgárnak több beleszólást enged a közigazgatásba. A közigazgatási tisztviselők a forradalom inaugurálta erős centralizációval szemben igyekeztek magukat függetleníteni a központosított közigazgatás, a miniszterek kénye-kedvétől. Másik ok az eljárás egyszerűsítése és a kiadások csökkentése (Rolland : Droit administratif 10. l.).

A törvény felhatalmazása alapján a kormány nagyszabású közigazgatási és igazságügyi reformot vitt keresztül. Az 1926. szeptember 10-i rendelet 106 arrondissement-t szüntetett meg. Ennek következtében megszűntek az arrondissementok székhelyén lévő törvényszékek is, illetve ezeket beolvasztották a megyei székhelyek törvényszékeibe. Csak néhány helyen hagyták meg, a volt kerületi székhelyen, a bíróság egy-egy osztályát (section). A megmaradt törvényszékek három rangosztályba soroztattak a bírói fizetések szempontjából: 41 első-, 47 másod- és 43 harmadosztályú, összesen tehát 131 elsőfolyamodású törvényszék maradt meg, megszüntettek vagy beolvasztottak 227-et. Nem csökkentették azonban a fellebbviteli törvényszékek (Cours d'Appel) számát. 241 elnöki, ugyanannyi ügyészi és 149 bírói állást szüntettek meg, 311 elnök helyett 131 maradt. Természetesen, a kinevezett bírákat el nem bocsáthatták, beosztották őket más hivatalokba vagy rendelkezési állományba.

A reform nem érte el sem egyszerűsítési, sem takarékosági célját. A parlamenthez intézett fentemlített beadvány szerint a reform előtt a bírósági státus fizetése volt 26.144,000 franc, a reform után 27.774,000 franc, vagyis megtakarítás helyett 1.630,000 franc többlet mutatkozott. Magyarázata ennek az, hogy a megszüntetett III. osztályú bíróságok bírái nagyobb városokba osztatván be, megkapták azok I. vagy II. osztályú jellegének megfelelő magasabb fizetést.

A bíróságok számának csökkentése magával hoz bizonyos többletkiadásokat. Az egyes községeknek a bíróságoktól való nagyobb távolsága növeli bűnügyekben a tanudíjakat, a terheltek és kísérők szállítási költségeit. Az új törvényszékek a megszüntetett régiéktől 50—100 kilométer távolságra esnek! 1925. évben a francia büntetőbíróságok elé 198,000 terhellet és tanút idéztek és statisztikai alapon kiszámítva, ez legalább egymillió franc költség-többletet jelent.

A bíróságok számának csökkentésétől a perek számának csökkentését várták. Akinek úgyszólván az orra előtt volt a bíróság, könnyebben perelt. Ha messzire kell utazni, akkor meggondolja

¹ Décret, modifiant le nombre et la compétence territoriale... des tribunaux de première instance. 6 septembre 1926. Bulletin des lois de la République française. Nouvelle Série No. 425.

² Contre la réforme judiciaire. Un Appel des «Comités de Défense des intérêts régionaux» par MM. Bernardini et Thirion, le 10 octobre 1926. La Revue du Siècle No. 15. Tome IV.

az ember, pereskedjék-e? A perek csökkentése azonban a kincstár bevételeinek erős csökkentését jelenti, a felirat szerint bélyegben, iktatási díjban jelentős hiány fog előállni.

A megmaradt törvényszékek épületei szűknek fognak bizonyulni. Új székházakat, fogházakat stb. kell építeni, az irattárat át kell szállítani, viselni az áthelyezett bírák és tisztviselők költözködési és utazási költségét, amit a felirat kb. 25 millió frankra tesz.

A felirat szerint a rendelet antidemokratikus, mert a kis embereknek fogja csak megnehezíteni az igazságkeresést, a gazdag embernek módjában áll utazgatni is, ha perelni akar. Lassítja az igazságszolgáltatást, mert tapasztalat szerint minél nagyobb egy bíróság ügyforgalma, annál lassúbb az ügyvitel. Árt a közvetlenség elvének, mert a bíró nehezen fogja beidézni az 50—100 kilométer távolságban lakó tanut. A bíróságuktól megfosztott székhelyen lakó ügyvédek sorsa bizonytalanává válik.

A megszüntetett bíróságok épületei üresen maradnak. Mindenütt volt egy «igazságügyi palota» és börtön. A reform előtt legalább 15 székhelyen építettek új palotát, új fogházat, sokat átalakítottak többmillió költséggel, ami mind kárbavesztett.

Lot és Garonne megyében egyedül az ageni törvényszéket hagyták meg, a marmandei, villeneuvei és nérac-it hozzácsatolták. Már most Duras község 77, Cartillonés 64 kilométerre van a törvényszék székhelyétől, a cantonok 32 székhelye közül nyolcnak nincs vasúti összeköttetése, Meilhan autóval harmadfél órára, kocsival hét óra távolságra van Agentől!

Száz és százmillió kiadással jár tehát a reform a nélkül, hogy kettős célját elérné. Árt a gazdasági és kereskedelmi életnek, faluvá süllyeszti vissza a kisvárost, melyből a törvényszéket elvitték.

Az egyszerűsítési reform elleni harc arra kényszerítette a francia kormányt, hogy az 1926-i törvényt gyökeresen megváltoztassa. Az 1929. augusztus 22-i törvénnyel, mely a hivatalos lap 1929. augusztus 27. számában jelent meg, a parlament elhatározta, hogy a takarékosági okokból megszüntetett elsőfolyamodású törvényszékeket visszaállítja, illetve e célból egy speciális bizottságot küldött ki. A bizottság feladata volt kiválasztani azokat a bíróságokat, melyek megmaradjanak. A bizottság 1929. december 31-én terjesztette be véleményét az igazságügy-miniszterhez.³

A miniszter a törvény értelmében rendeletek formájában dönthet a kérdésről, eddig azonban a rendeletek nem jelentek meg. A francia tradíció a középkor óta a kis helyi igazságszolgáltatási hatóságokat favorizálja.

A párizsi napilapok 1930. február második számában hír jelent meg, hogy az igazságügy-miniszter a 228 megszüntetett törvényszékből 222-t visszaállítani készül és az idevonatkozó rendeletek nemsokára megjelennek.

Az a kritika, mely sem igazságügyi, sem takarékosági szempontból nem tartotta helyesnek a reformot, tehát helyes volt, mint a következmények mutatják. Dr. Kuthi Sándor.

Az új nemzetközi jog problémája és a nemzetközi jog tudományának mai helyzete.

Mikor részünkről először használtuk a hágai békekonferenciák által fejlődésében lezárult s a párizsi békeszerződésekkel új fejlődésnek induló nemzetközi joganyag megjelölésére az új nemzetközi jog elnevezést, ismételtelen merült fel a kérdés, vajjon lehet-e ma s különösen nekünk, nemzetközi elnyomatásunk eme szomorú korszakában, ilyenről beszélnünk?

Így legutóbb e lap hasábjain Ullein Antal kérdezi, micsoda új nemzetközi jog az, amely csak a gyengét kényszeríti, de amely a hatalmasok szavára egy szempillantás alatt lekerül a napirendről és micsoda szankció az olyan, melynek végrehajtása tisztára a tagállamok akaratától függ? (J. K. 1929. 24. szám 239. l.)

Ezen és más kérdésekre a következőkben felelünk. Az új nemzetközi jog megjelölése még korántsem jelenti a helyes nemzetközi jogot, s még kevésbé egyértelmű egy új ideális nemzetközi jogrend kiépítésével. Ezt nekünk különben kevésbé kell hangsúlyoznunk, akik ismételtelen reámutattunk a népszövetségi alkotmány

taglalásával a Nemzetek Szövetségében megtestesült «nemzetközi jogrend» igazi lényegére.

De mindezek dacára ha ezen kérdésnél is fel tudunk emelkedni az interpretáló és értékelő szempont elhatárolásának magaslatára, bármilyen nehéz is legyen ez nekünk, magyaroknak, úgy nem tagadhatjuk meg azt a lényegbevágó különbséget, amely a két hágai békekonferenciával lezárult nemzetközi joganyag és a párizsi békeszerződésekkel és az azóta létesült joganyag között mutatkozik. Ezt a nagy, lényegbevágó különbséget mi tömören annak idején abban jelöltük meg, hogy: «a régi nemzetközi jog szuverén államok szervezetlen jogközösségét (asszociációját) a Nemzetek Szövetségével, a szuverénításukban nemzetközi jogilag korlátozott államok bizonyos szervezetsége (organizációja) váltja fel». S ugyanennek alapján helyesli báró Wlassics Gyula az új nemzetközi jog elnevezését a következőkben: «Hogy szerző az új nemzetközi jog elnevezést használja, azt csak helyeselni tudom. Bármennyire nekünk, magyaroknak, van okunk a Nemzetek Szövetsége szervezetének és munkásságának számos hiányosságát feltárni, mégis nem oszthatom azoknak a nézetét, akik nem akarják elismerni, hogy a Nemzetek Szövetsége még oly tökéletlen kialakulásában is az államok eddigi életmegnyilvánulásait úgy kifelé, mint befelé lényegesen módosította. Irk Albert egyik munkájának ismertetésekor már elfoglaltam azt az álláspontot, hogy a Nemzetek Szövetségének létrejötte új korszakot jelent a nemzetközi jog fejlődésében». (Magyar Jogi Szemle 1929. 10. sz. 377. l.)

Vagyis a Nemzetek Szövetsége, mint már ismételtelen reámutattunk, nem a sok százéves népszövetségi idea testtévalása, hanem a győztes hatalmak szervezete a győzelem eredményeinek biztosítására.

Éppen ezért tehát a Nemzetek Szövetsége mindaddig, amíg az összes független államokat egyenlő jogok és kötelességek alapján magában nem egyesíti, csak partikuláris nemzetközi jogot alkothat. Az általa létesített normák tehát ma még igen sok államra csak kényszerszabályok. Hibás tehát annak feltevése, mintha az új nemzetközi jog fejlődésének immár lezárult folyamatával állnánk szembe, mintha az új nemzetközi jog már készen volna. És még inkább, hogy ez a fejlődésnek kezdetbeli fázisát élő új nemzetközi jog a helyes nemzetközi jog volna. Ezzel szemben csak annyit áll, hogy az új nemzetközi jog ma még kialakulásának legkezdetlegesebb szakában van. Ezt jelzik, amint könyvünkben írtuk, a Nemzetek Szövetsége mellett a párizsi békeszerződéseknek az Állandó Nemzetközi Bíróságra és a nemzeti kisebbségekre vonatkozó rendelkezései. Ezek azonban mégis a fejlődés olyan irányvonalai, amelyek már többé vissza nem fordíthatók. Továbbá amint tökéletesbedni fog a Nemzetek Szövetségének alkotmánya, akként fog továbbhaladni az új nemzetközi jog fejlődési folyamata. Ennek természetes előfeltételeit mi a következőkben jelöltük meg:

1. A Nemzetek Szövetségének az összes szabad államok nemzetközi organizációjának kell lenni, és pedig tiszta jogegyenlőség alapján: minden államot egyformán megillető jogokkal és kötelességekkel.
2. A Szövetség szervezetében szükséges a jogalkotó, végrehajtói és bírói funkciók elkülönítésével ezek teljes szervi kiépítése, hogy a jog eszméjének érvényesülését ne fojtsa meg a politikum.

E cikk keretén belül nem foglalkozhatunk részletesebben azzal a kérdéssel, hogy a nemzetközi jog jogiságának és ezzel kapcsolatban egy szilárd alapon nyugvó nemzetközi jogtudomány kifejlődésének melyek az akadályai? Részünkről ezzel a kérdéssel tüzetesebben foglalkoztunk és kimutattuk, hogy ezen gátló erők következtében a nemzetközi jog mai feldolgozásában nagyrészt csak még nemzetközi jogisme s nem igazi nemzetközi jogtudomány.* A nemzetközi jog művelői ma még nagyrészt az aktuálisan érdekes nemzetközi kérdések ismertetésében s a vonatkozó joganyag technikai rendezésében merítik ki erőiket. S így nem lehet csodálkozni azon, hogy a nemzetközi jog tudományos irodalma nagy szegénységet árul el a fontos elvi kérdések feltevésében és megfejtésében. Ideje volna pedig már egyszer a nemzetközi jogtudomány terén is tisztába jönni azzal, hogy a nemzetközi jog részletkérdéseinek kutatása is nagyrészt meddő marad mindaddig, amíg az alapvető kérdések «jogászai» tisztázása végbe nem megy.

Hogy mi a jog, jogrend, törvény, szerződés stb. fogalma a nemzetközi jogban, hogy vajjon az állami jogrendszeren belül érvényesülő jogelvek alkalmazhatók-e az államközi jogélet viszonyai-

³ Ezeket a legújabb adatokat Lévy-Ullmann párizsi egyetemi tanár, az összehasonlító törvényhozás társaságának elnöke volt szíves velem közölni.

* Irk: A nemzetközi jog tudománya. Pécs.

nak szabályozásánál és értékelésénél: nem tisztán az elmélet fontos problémái, de a gyakorlati nemzetközi politikának is fontos kérdései. Hogy egy államnak más állammal kötött szerződesei mennyiben érvényesek vagy a szerződéses kötelezettségekre milyen jogelvek nyerjenek alkalmazást, hogy egy állam más állammal bizonyos egyezményeket köthet-e, hogy egy állampolgár cselekménye mennyiben meríti ki a nemzetközi deliktum fogalmát stb., a nemzetközi jogtannak, sajnos, ma még kevésbé tisztázott, már pedig a nemzetközi politikának igazi elevenébe belenyúló fontos kérdései!

A jogtudományok «válságos» állapotáról szokásos ma beszélni. Hogy mennyiben helyesen, ezzel a kérdéssel más helyen foglalkozunk. De meg kell állapítanunk, hogy éppen azok, akiknek hivatása lenne a jog tudományos továbbfejlesztése, a gyakorlati élet felmerült új szükségleteinek észlelése s értékelése s ezeknek alapján a jog egyes, ma még kevésbé fejlett ágainak továbbművelése, nem látják az új világ új problémáit s így nem tudnak kiemelkedni a régi kényelmes, iskolás, de ma már túlhaladott rendszerek útvesztőiből. Régi problémákkal foglalatostkodnak az újak helyett, s elavult rendszerekben látjuk ezért beleszorítva az új rendezést s megfejtést követelő joganyag megannyi fontos kérdését.

Áll ez különös fokban éppen a nemzetközi jog tudományára. És áll fokozott mértékben itt a jogtudományok különben többi részében is érvényesítendő azon elvi igazság, hogy az egyes jogi kérdések tiszta jogász elmélyítése az a biztos alap, melyre építhet a tudomány s melynek következtetéseit értékesítheti a gyakorlati jogpolitika.

Dr. Irk Albert.

Igazságszolgáltatás és napisajtó; ügyvédi reklám.*

II.

Dr. Vámbéry Rusztem: Valamikor a XIX. század előtt meg voltak győződve a jogászok, hogy a jogot titokzatos, rejtelmes erő: a «teremtő népszellem» — miként a német történeti iskola nevezte — hozza létre. Azóta kiábrándultunk a jog születésének ebből a hagyományos legendájából. Ma már tudjuk, hogy a jogot két tényezőnek: a gazdasági és politikai erőnek a rezultánsa teremti meg, bizonyos érzelmi, főleg etikai tényezőknek a közrehatásával. Megmaradt azonban ebből a legendás őskorból egy fogalom, mondhatnánk jellegzetes csökevénye a társadalmi képzeteknek, az úgynevezett «jogérzés».

Jogérzés alatt, ha közelebbről vesszük szemügyre a kifejezést, kettőt értünk: először az igazságérzést, t. i. az etikai értékítéletet a jogszabályok alkalmazásában, másodsor értjük alatta a jogszabályoknak a laikusok körében elterjedt ismeretét, amely az egyénben tudatmögöttösen tükröződik. Ha e sajátosabb értelemben vett jogérzés eredetét analizáljuk, kiderül, hogy a legkülönbözőbb közvetett úton jutunk el hozzá. A közvetett utak mindegyikénél a gyermekkori nevelés, a felnőtt embernek mindennapi élettapasztalata és nem utolsósorban: a sajtó.

Ugyanakkor meg kell azonban állapítani, hogy a sajtó épp a jogi téren teljesíti fogyatékosan tanítóhivatását. Majdnem tipikus esete annak az ismert mondásnak, hogy «aki tud, nem tanít és aki tanít, nem tud». A jogisajtó tudvalevően nem jut a nagyközönséghez, a napisajtó pedig valóságos otthona a jogi tájékozatlanságnak.

Baumgarten Izidor mondotta az esküdtekről, hogy főerényük abban áll, hogy valamit nem tudnak, t. i. a jogot: ezért szolgáltatnak igazságot. Hasonlóképpen működik a napisajtó is, mint a jognak tanító mestere. Megengedem, hogy ez a jogi ignorancia, amelynek Teller Miksa kartársam magánjogi vonatkozásban számos érdekes példáját adta előadásában és amelyeket minden jogász, aki újságot olvas, úgyszólván tetszése szerint szaporíthat, nem szándékos, hanem csak következménye a könnyedségnek, mellyel a napisajtó e jogi tanítóhivatásán átsiklik.

Nap-nap után olvashatunk egyévi fegyházról, tízévi fogházról, háromévi javítónevelésről, jogos önvédelemről, előre megfontolt szándékos emberölésről stb. Akármilyen indokolatlan, de mégis elkerülhetetlen a jogban ismert fikció, hogy «ignorantia iuris nocet», ellenben a napisajtó az ellenkezőjét mutatja: neki non nocet.

Legalább is annak, aki a törvényszéki rovatot írja. Jellemző, hogy a budapesti tizenkilenc napilap közül összesen egyetlen egynek tisztelhetjük itt is jelenlevő ügyvéd képviselőjét, ezenkívül csak egy lapnak van dr. iuris törvényszéki tudósítója, a többi pedig kiválóan kvalifikált riporter, de a jogi kvalifikáció nem szerepel minősítésükben.

Megengedem, hogy az ügyvédi diploma nem szükségképp jelent alapos jogi tudást, de ezt az alakszerű képzettség hiánya sem biztosítja. Lehet valaki autodidakta létére is tudós jurista, de a törvényszéki tudósítások nagyrésze ily rendszeres önképzésről sem tanuskodik. Így tehát rendszeres, a jog egész területét átfogó tudás hiányában a törvényszéki riporter rendszerint meg sem tudhatja ítélni, hogy mi a jogászilag lényeges, s gyakran megesik, hogy tudósításaiokon keresztül éppen a jog alkalmazásának fontos részletei elsikkadnak. Nem csupán mint a «jogérzés» forrása fogyatékos e napisajtó. De nem teljesítheti egy másik, talán még fontosabb hivatását sem, hogy ellenőre legyen a bírói tárgyalásnak, hogy kritikát gyakorolhasson a bírónak vagy a főtárgyalási elnöknek a per vezetése felett. Pedig a sajtónyilvánosságnak a Sajtótörvény 44. §-ában biztosított értékét éppen ez a kritika adja meg. Hogyan kritizálhasson az, aki esetleg nem is tudja, hogy mit kell bírálania.

Ennek a nemcsak jogász szempontról, de a közérdek szempontjából is mindenestre kárhoztatható tünetnek két oka van.

Először a törvényszéki tudósításoknak inferiális kezelése. Lapkiadói értékelés szerint: a törvényszéki rovat ott lebeg valahol a fővárosi rovat és a vízállás közt. Ennek az értékelésnek felel meg a törvényszéki tudósítók díjazása is. Nálunk is szabály, amit Fritz Glaser mond: «Gerichtberichterstattung muss billig sein. Aber weil sie billig ist, taugt sie nichts. Und weil sie nichts taugt, liebt man sie nicht. Und weil man sie nicht liebt, zahlt man für sie nichts. Das Bild der Schlange, die sich in den Schwanz beisst».

Csak abban nincs igaza, hogy az igazságszolgáltatás azért hamupipőkéje a sajtónak, mert jogászilag nem kielégítő a tudósítás. Ha a sajtó, ami üzleti vállalkozás, lebecsüli az igazságszolgáltatás publicistikai jelentőségét, ennek oka egyedül és kizárólag a sajtó behódolása a közönség alsóbbrendű ízlésének.

És itt kell rátérnünk a másik okra, amely abban áll, hogy a törvényszéki tudósítást fölfalja a rendőri riport. Az olvasók túlnyomó része a lapban nem tudást, tudományt, hanem szenzációt keres, ennél fogva a sajtó, mint jó boltos, azt a portékát kínálja, amire a közönsége vágyik. Csak kevés újság tud ellenállni a szenzációéhségnek, a háborzongásban, a hajmeresztésben kéjelgő alacsony ösztönnek, amelyeket legmarkánsabban Schiller szavai jellemeztek: «Wenn sich das Laster erbricht, setzt sich die Tugend zu Tisch.»

Minden civilizált ember undorral tapasztalhatja, hogy — tisztelet a kivételnek, amely Európa keletén jóval ritkább, mint a nyugati sajtóban — bűncselekmények riportjaiban a nyomda-technika összes rafinált eszközei és a hírlapíró fantáziája miként egyesülnek ezen üzleti cél szolgálatára.

Minden úgynevezett nagy bűneset alkalmából oldalakon tergetik ki nemcsak a vádlottaknak, hanem még a tanuknak aprólékos életkörülményeit és éhesen vájkálnak a legvisszataszítóbb részletekben. Nincs az a tudományos felfedezés, művészi alkotás, önfeláldozó baráti cselekedet, amely csak akár tizedét foglalná el annak a hírlaptérnek, amelyet egy Erdélyi Béla, egy Nagy István vagy a tiszazugi bestiák «érdekes» riportja lefoglal. Míg az esetnek jogász tartalma teljesen háttérbe szorul, addig az állatiasságnak úgynevezett emberi dokumentumai tolatkodóan terpeszkednek a világotjelentő hasábokon.

Ennek az idegesiklandozó szenzációhajászatnak káros következményei nemcsak a jogász szempontról háttérbeszorításában mutatkoznak. Közhellyé vált igazsága a kriminológiának az utánzás szerepe a bűntettek egyéni tényezői között. Aubry a Contagion du meurtre-ben az esetek százával bizonyítja azt a végzetes hatást, amelyet a napilapoknak patétikus bűneseteket közlő tudósításai gyenge jellemeiben kiváltanak. A társadalom leghasznosabb munkásairól félszázados jubileumuk alkalmával csak néhány eldugott sor jelenik meg, de a nagy gyilkos, a nagy betörő vagy bankóhamisító arcképei ott pompáznak változatos pózokban és megtudjuk, hogy öltözködik, mit eszik, ki a kedvenc mozisínésze, minden guszpusztát és minden kiszólását úgy regisztrálják, mintha ettől függne a világ sorsa. Gyenge egyéniségeket természetesen csábítja a munka és tehetség nélkül megszerezhető hírnév és a

* A Budapesti Ügyvédi Kör ankétján elhangzott felszólalások. A bevezető előadást lásd a 3. számban.

primitív lelkek dicsőségvágyát kiszolgáló sajtó így aktív tényező-jévé válhat a kriminalitásnak.

Ezt a kriminológiai tényét a lelkiismeretes sajtó tudja. Történetek is kísérletek ennek az állapotnak kiküszöbölésére. Így Redcliffe, a Morning Herald kiadója 1888-ban elzárta hasábjait a szenzációhajhász közlemények elől, aminek következménye viszont az volt, hogy két év alatt tönkrement. Sikeresebb volt a svájci újságíró-szövetségének a 80-as években történt próbálkozása. Egyhangú határozatban mondták ki, hogy számúzik hasábjairól a rendőri riport idegengerlő kiszínezését és azt a határozatot a mai napig becsületesen meg is tartották. És nem kell az angol sajtó alaposabb ismerete annak megállapításához, hogy még a Daily Mail, amely pedig legmesszebb ment az amerikai lapok szenzációhajhászásának utánzásában és amely ezzel kivívta az angol kritikát, sohasem érte el egyes bécsi és budapesti lapoknak a bűnesetek tárgyalásában követett libertinizmusát.

Ennek két oka van, amely circulus vitiosusban mozog: az alacsonyabb kultúrájú közönség rossz ízlése és a sajtótól hajlandósága, hogy ennek engedjen és ezt a rossz ízlést teljes erejével kiszolgálja. Megismétlődik Goethe halászlegényének esete: «halb zog sie ihn, halb sank er hin». Hogy az igazságszolgáltatás és a sajtó oly tisztább viszonyba kerüljön, amely mellett a jog is szóhoz juthat, ehhez szükséges, hogy a sajtó fékezze profit-éhségét, a közönség fékezze alacsony ösztöneit. Mind a kettőnek lehetősége kultúrkérdés, de bizonyos mértékig a sajtószabadság kérdése is. A sajtószabadság hiánya táplálja a legjobban a szenzációhajhászatot és a legnagyobb akadály a kultúr színvonal emelkedésének.

A sajtó üzleti vállalkozás, amely abban az időben született, amidőn a modern kapitalizmus kezdőkorát élte. Az ügyvédség nagyobb történeti háttérrel bír, régi korból származik. Az ügyvédség üzletté — még pedig ezidőszert rosszul üzletté — csak devalválódott. Azonban ez a devalváció se szüntette meg az ügyvédségre vonatkozó *noblesse oblige* történelmi szabályát. Ezért nem lehet a reklámszabadságot az ügyvéd részére olyan mértékben engedélyezni, mint ahogy dr. Szabó László óhajtaná.

Ha a napilapok komolyabban fogják venni a jogot, úgy ezzel automatikusan hivatottabbakká válnak arra, hogy a közönségnek az ügyvédválasztás kérdésében hivatott tájékoztatói legyenek. Kétségtelen, hogy erre a tájékoztatásra szükség van és ennyiben a reklám legitim. Valóban nem látom be, hogy a szomszédasszonytól szerzett tájékozódás, hogy ki különb a budapesti több mint háromezer ügyvéd közül, miért megbízhatóbb, mint egy lap tudósítása arról, hogy egyik vagy másik ügyvéd egy adott esetben minő teljesítményt fejtett ki. Ehhez azonban szükséges, hogy az ügyvédnek ne csak fotográfiája, de a lelki képe, t. i. a jogi tudása is megjelenhessen a napilapok hasábjain, amihez viszont az kell, hogy az egyes lapok ne csak szenzációs, hanem a jogi tudás legmagasabb szintjét tükröző tudósításokat is közöljenek. Mi sem tévesebb ugyanis, mint a feltevés, hogy a rendszeres tudás csorbítaná a lap érdekességét. Nincs unalmas tudomány, csak unalmas írók vannak és törvényszéki tudósítóink írói készsége, zurnalisztikai tehetsége sokkal különb, semhogy a jogi tudásnak legnagyobb teherpróbáját el ne bírja. És ha a tudás érvényesül, akkor nem féltünk az ügyvédi etikát a hírlapok által nyújtott reklámtól sem.

Az ügyvédségre is áll az, amit Schiller mondott a tudományról: «dem einen ist sie die hohe, himmlische Göttin, dem anderen die tüchtige Kuh, die ihn mit Butter versorgt». Az eszmény, amit szem előtt tartunk, hogy az ügyvédség, ha szabad e kifejezést használnom, megfelelő istennő legyen. De ez csak akkor lehet, ha az ügyvédség értékelésében ennek a mesterségnek isteni kvalitásait a sajtó nem hanyagolja el.

* *

Dr. Szőke Sándor: A sajtó a közérdeket kell, hogy szolgálja, az ügyvéd pedig az ügyfél érdekét. A sajtó és az ügyvéd összműködése tehát abban áll, hogy a sajtó támogatja az ügyvédet, ha közérdeket lát a fél érdekét szolgáló munkájában, viszont az ügyvéd támogatja a sajtót, ha a fél magánérdekét szolgálja azzal, hogy az esetnek közérdekű voltára felhívja a sajtó figyelmét.

Ennek az együttműködésnek szempontjából lényegtelen, hogy az ügyvéd neve megjelenik-e a lapokban. Ezt meg sem tilthatjuk, mert az újságíró szuverén joga, hogy valakinek munkáját elég érdemesnek tartja-e ahhoz, hogy kiszérkessze.

Néha egyaránt szolgálja a köz és a fél érdekét, ha az ügyvéd neve a lapokban megjelenik. Nemcsak azért, mert így a nagyközön-

ség megtudja, hogy ki specializálódott valamilyen irányban. Ez az útmutatás a közönség részére mindenestre értékesebb, mint a szakképzettséget sejtető volt hivatali hirdető cégtábla (v. pénzügyigazgató). A komoly, eredményes érdemi munka közlésében álló «sajtóreklám» az ügyvédi méltósággal mindenben összefér. Mint ahogy a bírói, az ügyészi, avagy a rendőrtisztviselői méltósággal is összefér, ha kiírják a lapokban a szereplők nevét.

Az ilyen sajtóreklámot, még ha az ügyvédtől ered is, csak akkor lehetne fegyelmileg büntetni, ha az ügyvéd a közléssel ügyfele érdekének árt vagy egyébként méltatlan az ügyvédséghez. Így ha például valaki ügyfele ellen tett és nem köztudomású feljelentés kapcsán közli a lapokkal, hogy ő véd és ezzel védelemnek szügyent okoz, sőt impulzust ad arra, hogy mások is feljelenítsék. Viszont elképzelhető, hogy az ügyvéd nevének közlése hozzájárul az igazság kiderítéséhez, amidőn letartóztatott védelem előtt ismeretlen tanúk vagy mások megtudják, hogy hová kell fordulniok, hogy bizonyítékot szolgáltatassanak.

Akárhányszor a jogi eszközök elégteleneknek bizonyulnak és a sajtóban van a védelemnek — sokszor joggal! — minden reménye. Nemrégiben egy Magyarországon született, volt magyar állampolgárnőt két apró gyermekével (egyik csecsemő) a toloncházba szállították, mert nem optált férjével kiutasították és mégis itt maradtak. Minden hivatalos úton beadott kérés hiábavaló volt. Amikor a védő végre egy lapban közölte az esetet, nyomban kiengedték a szerencsétleneket. Itt helyes volt a védő nevének elhallgatása: gyengítette volna a cikk erejét, ha ügyvédi információt sejtene mögötte. Egy másik esetben pedig, helyes volt a név közlése, amidőn egy az orosz fogságban lejárásodott eseménynek addig ismeretlen tanúira volt szüksége a védőnek.

Néha egyenesen célszerű és helyes is, ha az ügyvéd informálja a sajtót. Különösen ha ezzel ellensúlyozza a hírlapíró egyoldalú ügyészi vagy az ellenféltől szerzett információját. Az informálási tilalom árt az objektivitásnak és így az ügyfél érdekének is.

Ilyen informálási tilalom van Ausztriában. Azonban az osztrák ügyvédi kamarák fegyelmi hatóságai gyakorlatban e téren természetesen tehetetlennek bizonyultak. A bécsi ügyvédi kamara kérte az osztrák újságírók egyesületét, hogy az ügyvédek neveit a lapok ne közöljék. Az újságírók azonban e kérdést egyáltalán nem respektálták.

Érdekes, hogy Bécsben a kereskedelmi testületek eljárak az igazságügyminisztériumnál, hogy a kereskedelmi perek terminusait ne fűgessék ki, hogy ezzel megakadályozzák a pereknek hírlapi közzétételét. Ennek ellenére az osztrák lapok magánjogi pereket is nagy részletességgel hoznak. És közléseik sokszor bizony erős kritikát gyakorolnak a bíróság működése fölött. Az osztrák sajtó általában kimerítőbben foglalkozik törvényszéki ügyekkel és egy-egy akciója alkalmas volt a joggyakorlatnak megváltoztatására is. Ennek kapcsán rendszerint hozza a védők nevét. A berlini lapok csak egész komoly ügyekben szokták közölni.

Az osztrák reklámtalalomnak másik oldala is közről érint minket. Bécsben az ügyvéd se tábláján, se levélpapírján nem használhatja valamilyen címét vagy méltóságát («Regierungsrat»), még kevésbé viselt állásának megjelölését. Ez a tilalom helyes, mert a nagyközönség félrevezetésére alkalmas. Nálunk elsősorban volt bírói vagy más állásukat, esetleg kormányfőtanácsosi méltóságukat tüntetik fel egyes kartársak és a végén melleleg szerepel az ügyvéd szó. Alkalmas ez az abuzus annak a tévhitnek felkeltésére, hogy ezek a kartársak talán többet tudnak elérni, főképpen régi hivataluknál, mint más ügyvéd. Ezek ellen a kamarának a mainál sokkal nagyobb szigorral kellene eljárnia, hasonlóan az osztrák kamarához, amely e tilalmat következetesen viszi keresztül. Ugyancsak harcot indított különösen a wieni ügyvédi kamara a fogház révén való kliensszerzés ellen («Hausverteidiger»). E téren nekünk is szigorúbb álláspontot kellene elfoglalnunk.

Amilyen ügyvédi közérdek az ilyen reklám ellen küzdeni, éppoly érdeke az ügyvédségnek, hogy a mai étellel össze nem egyeztethető elavult reklámtalalommal ne akadályozzuk meg a tisztességes ügyvédtörökvések érvényesülését és különösen a sajtónak a fél igazsága érdekében való felhasználását.

Gondoljunk ismételtén arra, hogy az informálási tilalom mellett a lapok csak a rendőri sajtóiroda híradásait és az egyéb hivatalos értesítéseket közölhetik, amelyek rendszerint egyoldalúan a vád álláspontját ismertetik. A védőnek kötelessége akár információval, akár néha a saját neve alatt ilyen egyoldalú beállítással szembe szállnia sajtó útján is.

Az ellen se lehet kifogásunk, ha a sajtó valamely sikeres eljárás kapcsán lehetővé teszi, hogy valamelyik kartársunk nevét megismerjék.

Az ügyvédség és a sajtó hasonló összműködése meg van Ausztriában is — titokban. Az újságíró mindenkor becsülettel állja a szerkesztőségi titkot és az ügyvédinformátor nevét soha nem adja ki a fegyelmi hatóságnak. Minthogy tehát ilyen «reklámtitkolomnak» gyakorlati értéke nincs, de meg az ügyvédség célját és a közérdeket sem szolgálja, arra kell törekedni, hogy az ügyvédség és a sajtó a maguk külön-külön nehéz munkájukban támogassák egymást.

Hiszen mindkettőnek hivatásszerű működése napjainkban épp elég nehézségbe ütközik. Az ő sajtószabadságuk és a mi szólás-szabadságunk egyforma a gyakorlatban. Örömmel kell vennünk tehát, ha a napisajtó mennél többet foglalkozik jogi kérdésekkel. Nekünk pedig támogatnunk kell a hírlapírókat abban a közérdekű munkában, amely a helyes ügyvédi törekvésekkel mindig párhuzamosan halad. És ha szóba került, hogy a napisajtónak egy-egy közleménye néha talán nem teljesen precíz jogi fogalmakkal operál, akkor ez érv ahhoz, hogy adott esetben szakember informáljon. Mert így akadályozzuk meg, hogy akárcsak jogász szem által észrevehető tévedés is kerülhessen az újságba.

Így a sajtó és az ügyvédség együttműködése a nagyközönség megfelelő jogi oktatását is szolgálja. És ne kifogásolja senki, ha ehhez egy-egy ügyvéd népszerű szakcikkeknek a napilapokban való elhelyezésével is hozzájárul. Az újságírók és a szerkesztők nem is tennék lehetővé, hogy egy ügyvéd a nevét érdemtelenül a lapokban állandóan fitogtassa. Az újságok útján csak elvétve fordul elő meg nem engedett ügyvédi reklám. És rendszerint ez sem árt senkinek. Ha meg nem engedhető ügyvédi reklámról van szó, akkor ezt más téren kell üldözni. Kezdhetjük tán az előbb említett volt köztisztviselőknél.

* *

Dr. Berend Béla: *Martialis* írta a nőkről: *nec possum tecum vivere, nec sine te*. Áll ez az igazságszolgáltatás és napisajtó viszonyára is.

De hát mi az oka ennek a suta helyzetnek? Ma, amikor a sajtó és igazságszolgáltatás egymásrautaltságának fontossága senki előtt többé nem lehet kérdés? Éppen legutóbb a hágai konferencia alkalmából mondotta *Tardieu* francia miniszterelnök, hogy a népek egymásközi jó viszonya szempontjából is talán fontosabbak a tényeknél — a tényekről a sajtóban elhangzó vélemények.

A bírónak bírāja a közvélemény. És az ítélet sajtóbeli visszhangja gyakran több mint visszhang, sokszor a joggyakorlatra befolyást gyakoroló tényező is. Nem állhat meg az a régi álláspont, mely hallgatást parancsolt a sajtónak mindaddig, míg «*sub iudice lis est*». Továbbmenve pedig: a bírói ítélet mindig csak egy konkrét esetet dönt el; a konkrét ügyben hozott döntés csak a sajtóbeli nyilvánosságtól kapja meg azt az általánosabb hatóerőt, mely polgári ügyekben az élő jog meggyökeresítésére, bűnvádi ügyekben a generálprevenció céljának beteljesítésére oly kiválóan alkalmassá teszi.

Ha pedig így van, akkor mely körülmények okozzák, hogy a napisajtó ezt a hivatását nem kellőképpen teljesíti? És miért indokoltak a panaszok, hogy a napisajtó igazságszolgáltatási hírszolgálat, szórványos kivételektől eltekintve, felületes, megbízhatatlan és nem ritkán fájdalmasan tükrözi a jogi tájékozatlanságot.

Mindaz után, ami az ankéton már elhangzott, a magam részéről — éppen csak jelezve — ennek az állapotnak az okait a következőkben látom. 1. A napisajtó publikumát szolgálja ki. Elsősorban tehát azért felületesek az igazságszolgáltatási közlemények, mert a napisajtó érdekességre törekszik. És úgy véli, hogy *csak addig érdekes, amíg felületes*: az alaposság hite szerint csak unalmat vált ki. 2. Sok mindenről nem mer írni és hogy a látszatot mentse, jelentéktelen vagy közömbös híreket eseményekké fúj föl és szenzációvá dagaszt. De ezen nem lehet csodálkozni, amikor feje fölött még mindig ott lebeg a kivételes hatalom, a betiltás és a kolportázs jog megvonásának menthetetlen pusztulást okozó veszélye. 3. A kiadóvállalatok anyagi helyzete Csonka-Magyarországon aligha bírná el a külön jogi szakmunkatárs fizetését. 4. A törvényszéki tudósító nem lehet mindenütt jelen és igen gyakran megbízhatatlanok az ügyvédi információk, — ügyfél érdekének védelmében vagy egyéb okból — holott gyakran ezek az igazságszolgáltatási tudósításoknak forrásai. 5. Az a túlzott szemérem vagy tartózkodás,

amely a sajtó informálásától még arra érdemes ügyekben is éppen a kitűnő kollégáknak egy részét visszatartja.

Hogyan lehetne a mai állapotokon segíteni, — és itt a problémát kiszélesítem és általánosságban gondolok mindenfajta sajtóbeli hírszolgálatra — nehéz választ adni. Igazságügyi kormányzatunkat is foglalkoztatta e kérdés — de nem volt köszönet benne — és az elmúlt év tavaszán megjelent és azóta szerencsére csirában megdermedt novelláris *sajtótörvényjavaslatnak* 11. §-a e célra egy új sui generis delictumot kívánt — jóhírnév rontása — megállapítani és pönalizálni. Mai sajtótörvényünk 44. §-a a hívszellembeni közlésnek büntetlenséget biztosít, viszont a tervezett novella a hívszellembeni közlés fogalmi tartalmának új meghatározása által a mai bajokon úgy kívánt segíteni, mint az egyszeri mostohaanya, aki a teknőből a vízzel együtt a gyermeket is kiöntötte.

Azonban ha el is ítéljük a peronoszporairást venyigekivágással, kétségtelen, hogy a sajtó szabadsága sem cél, hanem eszköz. Azért óvjuk mint nebántsvirágot szerelmes féltő gonddal, mert a gondolatközlés szabadságának leghatályosabb biztosítékát látjuk benne. Másrészt a napisajtó ma a tömegeknek egyetlen szellemi tápláléka, ismereteik és meggyőződésük kialakításának kizárólagos eszköze. S nem kell éppen reakciónak lenni ahhoz, hogy valaki ne legyen elragadtatva a napisajtó színes riportjaitól, a tendenciózusan megfésült vagy felületesen elkent tudósításoktól, melyek alkalmazkodva a publikum igényéhez, egyidejűleg mindent megtesznek ahhoz — ok és okozat kölcsönös egymásrahatása — hogy szellemi kiskorúságban tartsák a közvélemény ítélőkéességét. És ha koncedálok is, hogy nem lehet és nem is szabad törvényhozási szabályozással a kérdéshez nyúltni, a mai állapotoknak kedvező változását mégis örömmel köszönténém. De jól tudom, hogy aligha segíthet más, mint az általános kultúrfok emelkedése és az ezzel kapcsolatos erkölcsi nyomás, amelyet emelkedetebb és a színes riportnál a szürke alakosságot és objektivitást kényesebben megkövetelő közvélemény fog előbb-utóbb ezirányban a napisajtóra gyakorolni.

Áttérve az ügyvédi reklám kérdésére, — és ismét csak kopogtatva a szétágazó téma kapuin — úgy vélem, hogy az Ü. R.-nak 69. § b) és 68. § b) pontjai tág keretet szabnak csupán meg, amely kereten belül a fegyelmi bíráskodás gyakorlata szabadon alakulhat és változhatik. A határvései a gyakorlat elképzelhető ingadozásainak egyrészt a kari méltóság megóvásának régi tradíciói, másrészt a gazdasági depresszió kikényszerítette szabadelvűbb álláspont. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a szigorúbb felfogás érvényesülése sem tudta megakadályozni a visszaéléseket és éppen ezen a réven — a nagy halak mindig széttépték a hálót — minden egyes marasztaló ítélet az egyenlő igazságszolgáltatás híján az igazságtalanság érzetét váltotta ki. Magam érzelmileg az ügyvédi sajtó-reklám kérdésében a szigorúbb felfogás felé hajlok, — nyom a szép hagyomány súlya — tudni tudom azonban, hogy ez az álláspont hipokrizis és akadály a fejlődés útjában. Ne feledjük: a reklámnak a sajtó harangján kívül ezer faja van, talán rosszabbak is amannál, és ha az ügyvédség létezni akar, akkor meg kell engednünk, hogy merjen is létezni. Ma a reklám — mint *Wells* mondja *W. Clissoldban* — társadalmi funkció, nélkülözhetetlen kelléke a gazdasági életnek, amely az elszigetelt egyénies gazdasági erőket egymástól függő tényezők bonyolódott nagy egységévé forrasztja össze. *Bourdet* tavaly nálunk is játszott «*Vient de paraître*» című darabja leplezetlen ridegséggel illusztrálta, hogy mennyire a reklámtól függ a komoly irodalmi műnek, a művészi alkotásnak sikere is, mert reklám nélkül a könyvtermelés mai áradatában a legszebb remekmű is a részvétlenség feltámadás nélküli temetőjében sikkadna el. De reklám az is, amikor Bácskában a falvak egymásközi népmulatságokat rendeznek a lányok férjhezmenése érdekében.

Mindebből pedig az következik, hogy elvileg az ügyvédnek napisajtóbeli szereplését mindaddig, míg az a tisztesség határain innen marad, kárhozzatni nem lehet. Persze, a sajtóreklám megengedhetőségének mindenkor első feltétele lesz a közlés hűsége, hogy megvédhessük a közönséget a szédelgő öndicsérettől és a kar becsületét a zülléstől.

Párizsban láttam egyszer egy hirdetést ügyvéd aláírásával: «*Divorces rapides, consultations 5 francs*». Ez az egyik véglet, mely a jövőben is anatómia alatt kell hogy maradjon. A másik véglet viszont az a mai állapot, — és ennél szomorúbb kép talán nincs — amely mellett összeköttetések és munkaalkalom híján a legszebb és a legjobb ügyvédi tehetségek céltalanul és felhasználatlanul elsenyednek.

Szemle.

— **A pótbíró** az 1870. évi XVI. tc. szülte és az 1912. évi VII. tc. 15. §-a végezte ki. Amily dicstelen volt az intézmény léte, éppoly zajtalan volt kimúlása. Senki sem siratta a hybrid alkotást, amely fogalmi kigúnyolását jelentette az 1869. évi IV. tc.-ben biztosított bírói függetlenségnek. Mint-hogy az általános emberi gyarlóságnak lélektani törvényei alól a legfelső bíróságnak tagjai sem mentesek, a kisegítőnek berendelt bíró éppúgy függött az igazságügyminisztertől, mint a Kúria elnökétől vagy a saját tanácselnökétől, akik közül bármelyiknek módjában állott, hogy a netán renitens kisegítőt visszatessék a kúriai paradicsomból az alsó fórumok szürkésébe. Ezt a «valódi békebeli» intézményt próbálja most visszavarázsolni az egyszerűsítési törvénytervezet, amellyel első cikkünk részletesen foglalkozik. Ha a háborút megelőző igazságszolgáltatást nem sikerül helyreállítani, így gondolja a kodifikátor, legalább állítsuk helyre annak kinövéseit. Még a háború alatt, amikor megszoktuk a német leleményességű Ersatz-ot, amikor pót-teát és pót-cukrot fogyasztottunk, amikor kénytelenek voltunk beérni a háborús pót-alkotmánnyal, talán időszerű lett volna a pót-bíró újjáélesztése. Ma azonban csak szomorú anokronizmusként hat, ha az egyszerűsítő kapkodás az igazságszolgáltatás legfőbb garanciáját pót-függetlenséggel igyekszik helyettesíteni. Úgy látszik, hogy pót-bírák helyett inkább pót-kodifikátorokra volna szükség, akik nem csupán pót-ötletekkel rendelkeznek, amelyekkel az átfogó koncepció hiányát pótolni remélik. Alig hihető, hogy a Kúria elnöke, aki 1906-tól 1911-ig maga is mint kisegítőbíró működött a legfelső bíróságnál, lelkesednék a bírói függetlenséget alapjaiban veszélyeztető intézményért. Ily lelkesedésre legfeljebb azok képesek, akik a bírói függetlenséget, minden egyéb alkotmányos biztosítékkal egyetemben, idejét mult elméleti sallangnak szokták tekinteni. Mindenesetre jellemző, hogy míg Csehszlovákiában épp most terjesztett be az ottani igazságügy-miniszter törvényjavaslatot a bírói függetlenségnek fokozottabb biztosításáról, addig ideát éppen ezt a függetlenséget készülünk «legyszerűsíteni». Pedig tudunkkal még a trianoni szerződésben sincs oly rendelkezés, amely az alkotmány garanciáit a *biens céds* kategóriájába sorozná.

— **A Kúria Ügyvédi Tanácsának érdekes elvi állásfoglalása egy ügyvédjelölt bejegyzésének megtagadása tárgyában.** A...-i Kamara egy ügyvédjelölt bejegyzése iránti kérelmét elutasította, mert a folyamodó a tanácsköztársaság alatt a direktórium tagja volt és az ezen minőségben elkövetett sikasztás miatt a reá kiszabott fogházbüntetést le is töltötte. Megállapítja ugyan a Kamara, hogy a beszerzett büntetőbíróági ítéletben enyhítő ténymegállapítások is foglaltatnak, ennek dacára a felvételt megtagadta. Folyamodó fellebbezésére a kir. Kúria Ügyvédi Tanácsa a következő végzést hozta: «A...-i Kamara választmányának fellebbezéssel megtámadott határozatát indokainál fogva és a fellebbezésben felhozottakra még azért is helyben hagyja, mert az 1874. évi XXXIV. tc. nyomán kifejlődött és állandóan követett gyakorlat értelmében a Kamara választmányát megilleti az a jog, hogy a felvételre jelentkezőknek *necsak alaki jogosultságát, hanem egyúttal azt is elbírálás tárgyává tegye, fennforognak-e a jelentkezőnél azok a társadalmi és erkölcsi követelmények, melyek az ügyvédi hivatásnál a tiszteletre és bizalomra méltóság szempontjából elengedhetetlenek.* Már pedig az a nem is vitás és igazolt tény, hogy a fellebbező az ú. n. proletárdiktatúra alatt addigi köztisztviselői állásának és beosztásának elhagyásával a-i kommunista direktórium tagjaként működött és hogy ezen működésével kapcsolatban sikasztás, tehát nyereségvágyból elkövetett bűncselekmény miatt jogerősen szabadságvesztésbüntetésre, valamint hivatalvesztésre is ítéltetett, a fellebbezővel szemben erkölcsi tekintetben komoly aggályokra ad indokolt alapot. (Üt. 7713/3—4/1929. sz.) *Dr. Forgács Dezső.*

— **Új jogegységi határozatok.** A Kúria legutóbb az alábbi jogegységi határozatokat hozta:

I. 40. sz. J. E. H. «A kereskedősegédnek és ipari vagy keres-

kedelmi vállalat tisztviselőjének szolgálati szerződésében a felmondási időt két évet el nem érő szolgálat esetében sem lehet az alkalmazott hátrányára az érvényben lévő tételes jogszabályoktól eltérően szabályozni.» — II. 41. sz. J. E. H. «A kereskedősegédnek és az ipari vagy kereskedelmi vállalatok tisztviselőinek szolgálati viszonyait szabályozó 1910/1920. M. E. számú rendelet 2. §-ának második bekezdésében meghatározott hosszabb felmondási idő megállapítása szempontjából a felmondás időpontjáig eltelt szolgálati időhöz a felmondási idő tartamát abban az esetben sem kell hozzászámítani, ha a szolgálati viszonyt felmondással a munkaadó szünteti meg.» — III. 42. sz. J. E. H. «Magánvállalatnál magasabb tudományos képzettséget igénylő állást betöltő és ilyen képzettséggel vagy ezt pótló gyakorlati szakismeretekkel rendelkező alkalmazottat — más megállapodás hiányában — az egyévi felmondási idő akkor illeti meg, ha a vállalat a nagyüzemek közé tartozik és az alkalmazott az egész vállalatra vagy annak valamely önálló ágára kiterjedő vezető és irányító munkakörre van felruházva.»

— **A cégjog körében nem érdektelen a budapesti kir. Ítéltáblának 1930. jan. 25-én kelt P. VI. 12,869/1929. sz. döntése,** amely a K. T. 239. §-ának rendelkezését, hogy a szövetkezeti tag magánhitelezője felmondásának «az üzleti év letelte előtt legalább négy héttel kell történni», diszpozitív szabálynak minősíti s megengedi, hogy az alapszabály ezt a felmondási időt a K. T. 235. §-a alapján megállapított felmondási idővel összhangba hozza. A 235. § is tartalmazza azt a diszpozitív szabályt, hogy a kilépés «csak az üzleti év befejeztével előleges, legalább négyheti felmondás után történhetik», de a felmondási határidőnek és a kilépés időpontjának alapszabályi megállapítását kifejezetten megengedi. Az Ítéltábla elé vitt esetben az alapszabály a 235. és 239. §§-ok esetére is négyhavi felmondási időt szabott meg. A budapesti kir. Ítéltábla már több ízben megengedte annak az alapszabályi kikötését is, hogy ennek a felmondásnak írásban kell történni. Az idézett határozatban a kir. Ítéltábla megengedte annak az alapszabályba foglalását is, hogy a K. T. 183. és 241. §§-ai szerint «bármikor» elmozdítható igazgatóság elmozdítását célzó indítványnak érvényes eldöntéséhez az indítványnak, mint közgyűlési tárgynak a meghívóba felvétele szükséges. Ez alapszabályi intézkedés nélkül is következik a K. T. 177. §-ából.

— **Ingatlan tulajdonközösség megszüntetése.** A Kúria P. V. 1790/1928. ítélete szerint: «Az oly tartalmú megállapodás a tulajdonságok között, hogy a tulajdonközösséget akként szüntetik meg, hogy az egyik tulajdonság a másik ingatlanjuttalékát megveszi, ingatlanelidegenítésre vonatkozik; következésképp a 4420/1918. M. E. számú rendeletben foglalt anyagi jogszabály értelmében a fellebbezési bíróság helyes okfejtése szerint annak érvényességéhez okiratabfoglalás szükséges».

— **Az ügyvédi rendtartás 57. §-a** nem nyerhet alkalmazást akkor, amikor az ügy már befejezést nyert, az eredmény a megbízó előtt ismeretes és a megbízó és megbízott ügyvéd között történt elszámolás eredménye kiegyenlítésekképpen kötelezi a megbízó valamely vagyontárgyának a megbízott részére való átadását és közömbös az is, hogy ez a vagyontárgy a megbízás eredményeként jutott-e a megbízó tulajdonába; ily esetben tehát az ügy tárgyának magáhozváltásáról szó nem lehet. (Kúria P. V. 5379/1929.)

— **A Ppé. 18. §-nak szerencsétlen szövegezése** állandóan újabb és újabb vitás kérdéseket vet fel. A Kúria legújában ismét állást foglalt két fontos kérdésben, melyeket a következőkben közlünk: I. Abból, hogy az ügyvéd a rábízott ügyekben költségeit az iratokból kitűnő tevékenységért kérte a Ppé. 18. §-a alapján megállapítani s a megállapítás ekként is történt, nem következik, hogy az iratokból ki nem tűnő eljárásáért külön díjazást nem követelhet. Az ügyvédet ugyanis a képviselőből eredő eljárásáért törvény szerint illeti díjazás, annak megállapítása végett általában nem köteles a Ppé. 18. §-a szerinti eljárást igénybe venni, amiből következik, hogy a felmerült díjak és kiadások egy részének megállapítását is kérheti, annál inkább, mert a szóban forgó eljárásban a fölmerülés tekintetében vitássá tett tételek nem állapíthatnak meg (Ppé. 18. § ötödik bekezdése), tehát e miatt indokolt lehet, ha az ügyvéd a megállapítást csak a vitássá nem tehető, az iratokból kitűnő tételekre kéri. (P. VI. 785/1928.)

II. A kir. Kúria állandó gyakorlata szerint a Ppé. 18. §-a alapján hozott jogerős díjmegállapító végzésnek hatálya abban áll, hogy a megállapítást a díj behajtása iránt folyamatba tett per-

ben az összecszerűség kérdésében többé nem lehet megtámadni. Ámde ilyen hatálya csak az olyan (jogerős) végzésnek van, amelyet az említett §-ban foglalt eljárási szabályok megtartásával lefolyt eljárásban hoztak, amint ezt a kir. Kúria a P. VI. 8571/1928. szám alatt hozott ítéletében ki is fejtette. Az adott esetben a megállapítást a felperes kérte, de költségjegyzéket nem csatolt és annak bemutatására a bíróság őt fel sem hívta. Nem rendelte el a bíróság az alperesek meghallgatását sem, noha a törvény (18. § 1. bekezdése) csak a szóbeli tárgyalás mellőzést teszi lehetővé, de a Pp. 254. §-ára történt általános utalásából, valamint abból, hogy a meghallgatás mellőzhető voltát nem említi, kétségtelen, hogy az ellenfél meghallgatása nem mellőzhető, mert az utóbbi § a szóbeli tárgyalás nélkül, de az ellenfél meghallgatásával elintézhető kérelmekről szól és arról, ha a meghallgatást «törvény szerint» lehet mellőzni. Egyébiránt az eljárásnak az említett 18. §-ban vázolt egész menetéből nyilvánvaló, hogy annak úgy kell lefolynia, hogy a bíróság az ellenfélnek a nyilatkozatra alkalmat adjon. Ez pedig nem történt meg, hanem a bíróság a felperes egyszerű kérvényére nyomban érdemben határozott, amelyben a felperes díjait megállapította. (P. VI. 766/1928.).

— **Nemzetközi vasúti áru fuvarozási jog.** II. kiadás, átdolg. dr. Varannai István közreműködésével dr. Baumgarten Nándor. A munka I. kiadása 30 évvel ezelőtt jelent meg s a jogi szakirodalom elhanyagoltságára mutat, hogy ily hosszú időnek és a nemzetközi egyezmények lényeges változásának kellett bekövetkeznie, hogy a munka egy újabb kiadásában jelenjék meg. Azok, kik a szakirodalom ezen részével foglalkoznak, már az újabb nemzetközi egyezmény becikkelyezését megelőzőleg is várták a munka újabb kiadását, s ha némileg elkésve jelenik is meg, örömmel vesznek róla tudomást. A munka I. kiadásának ismertetése alkalmával azt, mint az első e nembeli magyar munkát és mint az idevágó egész joganyagnak teljes feldolgozását magában foglalót ajánlottuk a fuvarozási joggal foglalkozóknak. A II. kiadásnál az első ok eszik, azonban a joganyagnak teljes feldolgozása ezen kiadásnak épp úgy érdeme, mint az I. kiadásé. A szerző az I. kiadást azonban nemcsak átdolgozta, hanem azon lényeges változásoknál fogva, amelyek az Á. N. E.-ben foglaltaknak, úgyszólván egész új munkát adott. A joganyagnak szisztematikus tárgyalása mellett a szerző kiváló súlyt helyez a nemzetközi egyezmények történetére, az újabb nemzetközi egyezmény (Á. N. E.) tárgyalási anyagára, továbbá a bírói joggyakorlatra is, és érdemül tudandó az is be, hogy a bírói joggyakorlat ismertetésénél nagy súlyt helyezett az esetek kiválasztására és arra is, hogy ezek a bírói joggyakorlat fejlődésének hű képét adják.

—d. m.—

— **A módosított telekkönyvi rendtartás és az ingatlanvégrehajtás.** A jelzálogról szóló törvény és annak végrehajtása tárgyában megjelent rendeletek lényegesen módosítják a telekkönyvi rendeletet és a végrehajtási eljárás szabályait. Ha még meggondoljuk, hogy a világháború alatt és azt követő években számos új törvény és rendelet módosította ugyanez anyagot, valamely kérdés mai állása iránt érdeklődő szinte tanácstalanul áll a szanaszét szabályzott nagy anyaggal szemben. Ilyen hasznos munkát végzett *Medzihradszky Jenő*, a budapesti kir. törvényszék tanácselnöke, midőn ezt a szétszórt anyagot rendszerbe foglalta és a bírói gyakorlatot is feldolgozta. Munkája praktikus beosztásánál fogva lehetővé teszi, hogy bárki könnyen megtalálja azt a jogszabályt és a vonatkozó gyakorlatot, melyre éppen szüksége van.

Szerző munkájában a telekkönyvi rendtartást egész terjedelmében hozza, úgy, hogy a hatályon kívül helyezett új módosított szakaszok helyén az új szakaszokat találjuk. Ugyanezen módon van feldolgozva a végrehajtási törvénynek az ingatlanok végrehajtását tárgyaló része. Végül feloleli a könyv a jelzálogjogról szóló törvényt, annak életbeléptetésére vonatkozó rendeleteket és függelékként a tulajdont és végrehajtást korlátozó rendelkezéseket tartalmazó törvények és rendeletek ismertetését (államot illető elővásárlási jog, ingatlaneldarabolás, járadéktelek, családi birtok, hadi telek, vitézi telek stb.).

Inhalt. Dr. M. Teller: Vereinfachung der Gerichtsbarkeit. — Dr. A. Kuthi: Die französische Justizreform. — Dr. A. Irk: Das

Problem des neuen internationalen Rechtes und der heutige Stand der internationalen Rechtswissenschaft. — Dr. R. Vámbéry, dr. A. Szőke, dr. B. Berend: Rechtspflege und Tagespresse; Advokaten-reklame. — Rundschau. — Spruchbeilage.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**, állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Járásbíróági székhellyel rendelkező és törvényszékhez igen közel fekvő nagyobb vidéki városban jóforgalmú ügyvédi irodába betársulhat egy szorgalmas és megfelelő tőkével rendelkező ügyvéd. Cím a kiadóhivatalban.

376

Közgazdaság.

A Hazai Bank igazgatósága megállapította az 1929. évi üzletév mérlegét, mely az előző évi 3.069,688.54 pengővel szemben 3.367,519.35 pengő bruttó nyereséget tüntet fel. Az igazgatóság indítványozza, hogy a tiszta nyereségből — miként az előző évben — minden 40 pengő n. é. részvény után osztalékra 4.50 pengő (11.25 százalék), vagyis összesen 1.125,000 pengő fordíttassék.

374

A Magyar Leszámitoló- és Pénzváltó-Bank igazgatósága báró Madarassy-Beck Marcel dr. elnökle alatt tartott ülésében megállapította az intézet 60-ik, 1929. üzletévről szóló zárszámadását, amely 2.556,693 pengő 23 fillér tiszta nyereséget tüntet fel az 1928. évi 2.508,144 pengő 66 fillérrel szemben.

375

A Magyar Országos Központi Takarékpénztár igazgatósága megállapította az 1929. évi üzleti eredményét, mely 2.375,884 pengő tiszta nyereséggel zárul. E tiszta nyereség 554,248 pengővel haladja meg az előző évit. Osztalékban, melynek a tavalyival egyezően 6 pengőben való megállapítását fogja az igazgatóság a közgyűlésnek javasolni, az új részvények is részesülnek, úgyhogy osztalékképpen 1.800,000 pengő fog szétosztásra kerülni.

377

Franklin-Társulat kiadása

Megjelent a

CORPUS JURIS HUNGARICI

(MAGYAR TÖRVÉNYTÁR)

1929. ÉVI KÖTETE

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró
szerkesztésében.

Ára füzve 24.— P. Fekete egészvászonkötésben 28.— P.
Barna egészvászonkötésben (Hatályos Törvények 1929.) 28.— P.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY DÖNTVÉNYTÁRA

1929. évi kötetei egy kötetben

Egészvászonba kötve 18.80 pengő.

Kaphatók a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,

VI., Andrássy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felölös szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

ERKEZELT: 1930. márc. - 3.
Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Brüll István: Követelések érvényesítése cégjegyzékből törölt részvénytársaságokkal szemben. — Dr. Szirmai Zsolt budapesti ügyvéd: Megjegyzések a Magánjogi Törvénykönyv javaslatának az egyesületekre vonatkozó rendelkezéseire. — Dr. Kronstein András budapesti ügyvéd: Még egyszer a «visszavonhatatlan» akkreditív. — Dr. Erdős István: A biztosítási szerződés megszüntethetősége «bizalmi krízis» esetén. — Dr. Kelemen Sándor: Szükséges-e a kartelkérdés törvényes szabályozása? — Dr. Keszthelyi Nándor: Kit és mit véd a tisztességtelen versenyről szóló törvény. — Dr. Ujlaki Miklós: A bibliográfia műhelyéből. — Törvénykezési Szemle. Dr. Viener Miklós Pál: A házasság problémája a Kúria gyakorlatában. — Dr. Fuchs István: Reflexiók a kir. Kúriának az öröklési jog terén alkalmazott perjogi gyakorlatára. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIII. 2. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXIII. 3.

Követelések érvényesítése cégjegyzékből törölt részvénytársaságokkal szemben.

Kereskedelmi törvényünk nagyon hézagosan szabályozza a követelések törölt részvénytársaságokkal szemben való érvényesítésének a kérdését, még hézagosabban, mint a német kereskedelmi törvénykönyv, amely ugyancsak elég vitára adott alkalmat a vonatkozó judikatúra és jogtudomány körében. Ennek ellenére sem vált azonban az idevágó problémák megoldása égetővé a jogászközönség számára mind a legutóbbi időig, mert ha egyáltalában volt még vagyona a megszűnő részvénytársaságnak, a részvénytársaság felszámolásának keretein belül egyrészt a hitelezők jórésze megállapítható és külön is felhívható volt, másrészt a hitelezőkhöz követeléseik érvényesítése iránt a lapokban három ízben közzétett felhívás némi biztosítékul szolgált arra nézve, hogy az összes hitelezők a társasági vagyon felosztása előtt követeléseiket bejelentik.

A hitelezők jogi helyzete 1925 óta két irányból szenvedett érzékeny megszorítást: az 1925. évi VIII. tc. 51. §-a a felhívást egyszeri közzétételi kötelezettségre redukálta, az 1927. évi II. tc. pedig megszünt cégeknek a cégjegyzékből hivatalból, felszámolási eljárás mellőzésével való törlését tette lehetővé. Igaz ugyan, hogy utóbbi esetben a törlési eljárás folyamán a hivatalos lapban felhívást kell közzétenni és a cég törlése ellen 45 napon belül bárki kifogást emelhet, de itt ismét csak egyszeri közzététel szükséges, az ismert hitelezők külön felhívást nem kapnak, a hirdetménynek csak a hivatalos lapban kell megjelennie, a társaság hirdetményeinek közzétételére rendelt lapban nem és a kifogás beterjesztésére kitűzött határidő is lényegesen rövidebb hat hónapnál.

Ha még hozzávesszük mindezekhez azt is, hogy a kereskedői mérleg valódiságának helyreállításáról szóló 7000/1925. P. M. sz. rendelet 15. §-a alapján az utóbbi években tömegesen indult meg a részvénytársaságok ellen a felszámolási eljárás és következett be ennek következményeként a törlés, megállapíthatjuk, hogy a követelések megszűnt részvénytársaságokkal szemben való érvényesítése mai jogunk egyik fontos problémájává nőtte ki magát.

Az én szememben e kérdés megvitatása különös fontosságot nyert egy a «Jogtudományi Közlöny» 1930. január 15-i számának hasábjain közölt határozattal kapcsolatban. E közleményben arról volt ugyanis szó, hogy egy, a cégjegyzékből az 1927. évi III. tc. alapján törölt céggel szemben egy hitelező követelését érvényesíteni akarta azon céllal, hogy a részvénytársaságnak bírói letétben lévő vagyonából kielégítést kereshessen.

A részvénytársaság a cégjegyzékben törölve lévén, a részvénytársaság ismeretlen részvényeseit vonta ügygondnok útján perbe

és elsőfokon marasztaló ítéletet nyert is ellenük, mely fellebbezés hiányában jogerőre emelkedett.

A perlés e módja ellen aggályaim vannak. Először is a joggyakorlat és jogirodalom egyöntetűnek mondható állásfoglalása szerint ismeretlen személyek ellen — az ismeretlen örökösök kivételével — pert indítani, részükre ügygondnokot kirendelni nem lehet. Ezen álláspont komoly alapjai a Pp. 70. és 129. §-aiban vannak lefektetve.

A pernek részvényesekkel szemben való megindításának azonban — mint a következőkben kifejttem — anyagi jogi akadályai is vannak.

A német kereskedelmi törvény 302. §-ának utolsó bekezdése a bíróságokat felhatalmazza arra, hogy amennyiben kiderülne, hogy a részvénytársaságnak még felosztatlan vagyona van, bármely érdekelt kérésére az eddigi felszámolókat újból kirendelhesse vagy új felszámolókat nevezhessen ki. A kommentátorok majdnem egyezően azon az állásponton vannak, hogy érdekelt alatt nemcsak a részvényesek, hanem a társaság hitelezői is értendők, hisz természetes, hogy nekik is elsőrendű érdekük, hogy a társaság vagyonából kielégítést nyerjenek, sőt őket a részvényes előtt még elsőbbség is illeti.

Fenti rendelkezés hiányzott a német kereskedelmi törvénykönyv javaslatából és csak a parlamenti tárgyalás során vétetett fel, egyrészt azon célból, hogy a társaság esetleg még felosztatlan vagyonának szétosztására a társaság törlése után is mód legyen, másrészt azért — s számunkra ez a fontos, — mert a német képviselőházban túlsúlyra jutó vélemény szerint a törölt részvénytársaságok másképpen, mint a felszámolás újból foganatbatétele révén, perelhetők nem lennének.

Ily világos és törvényes rendelkezés hiányában a magyar jogban csak kerülő úton, joggyakorlat, tiltó rendelkezések hiányának és a jogpolitika célszerűségi szempontjainak kombinálásával juthatunk el ugyan ezen eredményhez, de kénytelenek vagyunk ugyanezen eredményhez eljutni.

Legyen szabad két kúriai határozatot előrebocsátanom.

Egy alperesként perbenálló részvénytársaság a per folyamán a cégjegyzékből az 1927. évi III. tc. alapján, tehát felszámolási eljárás mellőzésével töröltetett. Alperes a Pp. 180. §-a 6. pontja alapján jogképesség hiányából pergátló kifogást emelt. A kir. Kúria P. II. 3513/1928. számú ítéletével a pergátló kifogást elvetette a következő indokolással:

«A részvénytársaságnak a cégjegyzékből történt törlése az előbb vállalt kötelezettségek megszűnését nem vonja maga után. A részvénytársaság hitelezőit pedig az a körülmény, hogy a részvénytársaság időközben a cégjegyzékből töröltetett, nem fosztja meg attól a joguktól, hogy a követelésüket a volt részvénytársaság ellen érvényesíthessék».

A felperesek, egy szabályszerű felszámolási eljárás után a cégjegyzékből törölt részvénytársaság hitelezői, a volt felszámolók ellen pert indítottak, maguk adják azonban elő a per folyamán, hogy a részvénytársaságnak még akkor is felosztatlan vagyona volt. A kir. Kúria V. 718/1906. sz. elutasító ítélete az elsőbíróság ítéletéből átvett indokainak egy mellékmondatában kimondotta, hogy:

«az a körülmény, hogy a . . . részvénytársaság időközben a cégjegyzékből töröltetett, nem fosztja meg a felpereseket (hitelezőket) attól a joguktól, hogy a követelésüket a volt . . . részvénytársaság ellen érvényesítsék».

Fentiekből nyilvánvaló, hogy a részvénytársaság cégjegyzékből történt törlése után nem szabadul kötelezettségei alól (követ-

kezőképpen jogait is megtartja), vagyis jogképes; ennek további következménye az, mint azt különben a fenti határozatok is kimondták, hogy a részvénytársaság a Pp. 70. §-a alapján perelhető is (és felperesként perelhet), jogi személyisége tehát fennmarad.

Ha azonban a részvénytársaságot illetik törlése után is a jogok és terhelik a kötelezettségek, úgy a jogok nem illethetnek meg senki mást, így a részvényeseket sem, sem egyenként, sem összességükben és a kötelezettségek sem terhelhetnek mást és nem érvényesíthetők mással szemben, mint a részvénytársasággal szemben. A hitelezőket megillető jogoknak közvetlenül kötelezettje is lévén t. i. a részvénytársaság, logikus, hogy a jogok csakis a jog- és perképeséssel bíró, bár a cégjegyzékből törölt, részvénytársasággal szemben érvényesítendő, a perek csakis ellene intézhetők.

Míthogy azonban a részvényesek a részvénytársaság adósságaiért semmiféle felelősséggel nem tartoznak (és ezzel kapcsolatban őket a részvénytársaság jogai sem illetik meg), akárismert, akár ismeretlen részvényesek ellen indítatik is a per, az már pusztán a kereseti tényelődások alapján jogviszony hiányából elutasítandó.

Kinondotta ezt a Kúria is egy, a részvényesek ellen indított perben hozott P. II. 4297/1928. sz. feloldó végzésében:

«nem tévesztendő szem elől I—XII. r. alperesek egyéni felelőssége szempontjából, hogy ők az időközben felszámolt részvénytársaságnak eredetileg csupán részvényesei voltak és hogy az ő felelősségüknek mindenestre határt szab a K. T. 147. és 168. §-aiban foglalt az a rendelkezés, hogy ők a társaság céljához és annak kötelezettségeihez egyedül a részvények névértékének befizetésével tartoznak hozzájárulni, ami egyúttal azt is jelenti, hogy a részvényes és a társaság hitelezője között közvetlen jogviszony nem létesül és hogy ebből kifolyóan a hitelező pusztán a részvényesi minőség alapján közvetlenül a részvényesek ellen még a társaság felszámolásának befejezte után sem fordulhat.»

Eljutottunk tehát ahhoz a konklúzióhoz, hogy a részvénytársasággal szemben fennálló követelések érvényesítése céljából a perek a részvénytársaságok ellen indítandók, nem intézhetők a részvényesek ellen.

Arra, hogy részvényesek ellen a hitelezők mennyiben léphetnek fel, ha nem is az eredeti jogalapon, hanem alaptalan gazdagodás alapján, a következőkben fogok kitérni.

(Bef. köv.)

Dr. Brüll István.

Megjegyzések a Magánjogi Törvénykönyv javaslatának az egyesületekre vonatkozó rendelkezéseire.

I.

1. Az Mjt. az egyesületet mint több (legalább hét) embernek jogképeséssel, jogi személyiséggel bíró egyesülését határozza meg (43., 44., 49. §), egyben úgy rendelkezik, hogy az egyesület határozatait szótöbbséggel hozza.

Ha konkrét eset soha fel nem merült volna, az egyesületnek így koncipiált fogalma logikai szükségszerűséggel kellene, hogy felvesse azt a kérdést, mi a viszony az egyesületbe tömörült egyes tag elhatározása és a többségalkotta egyesületi akarat közt, egyszerűbben szólva: a majorizálás és a kisebbség védelmének kérdését.

Már most a javaslat mindenről rendelkezik, elmondja mindazt, amit a K. T.-től a Bgb.-ig és a 77,000/1922. B. M. sz. rendeletig minden hazai és külföldi jogforrás már elmondott: hogy az egyesületnek közgyűlése és intézőszerve van, hogy az egyesület tagját fontos okból kizárhatja, hogy az intézőszervet a közgyűlés választja, hogy az intézőszervet a törvényes képviselő jogállása illeti meg, hogy a törvénybe vagy alapszabályba ütköző közgyűlési határozatot meg lehet támadni stb., stb., csupa szép, bölcs (és főleg magától értetődő) dolgot, de csupa olyat, amit Horatio szerint «... tudunkra adni nincs szükség, uram, sírból jövő szellemre», — értsd kódexre — ezt a kérdést pedig nem rendezi.

Nem szeretnék félreértetni: jól tudom, hogy minden kódexnek teljességre kell törekednie, hogy jogi platitüdöket és közhelyeket is el kell mondania. De legalább is kétségbe kell vonnom az olyan szabályozás célszerűségét, amely túlnyomóan csak azokat a szabályokat hozza, amelyeket a bíró a legegyszerűbb törvényanalógia alapján kódex nélkül is megtalál, a szabályozatlan és nehéz kérdések elől pedig kitér.

Azaz, hogy nem tér ki teljesen. De amit hoz (60. §), azt jobb lett volna elhallgatnia. Mert ha azt kellene feltételeznünk, hogy ez a szakasz nem pusztán a Bgb. 33. §-ának át nem gondolt recipiálásaként került a javaslatba, hanem abban a kodifikátor elvi álláspontja testesül meg, a kisebbség jogainak egyenes megtagadására kellene következtetnünk.

A 60. § ugyanis megjelöl két esetet, amikor az egyesületi közgyűlésnek kvalifikált többséggel kell határoznia és egyet, ahol egyhangúság kell; a 60. § szerint az egyesületi alapszabályok megváltoztatásához és az egyesület feloszlásának kimondásához kétharmad szótöbbség, az egyesület céljának «lényegében való megváltoztatásához» pedig az összes tag hozzájárulása szükséges.

A kontrario következne, hogy egyébként szabad a vásár: a társaság egész vagyonának elajándékozásához még csak kvalifikált többség sem kell (legalább is akkor nem, ha az egyesületi alapszabályok kötelező tartalma tekintetében a kódex életbeléptetése után is a jelenlegi fogforrás: a 77,000/1922. B. M. sz. rendelet marad hatályban. Ez ugyanis nem tartalmaz rendelkezést arra nézve, hogy az egyesület vagyonának hovaforrdítása tekintetében alapszabályi intézkedésre volna szükség), egyszerű többség elég ahhoz is, hogy a tagdíjat pld. ezerszeresére emeljék (a fent idézett rendelet szerint az évi tagdíj megállapítása a közgyűlés hatáskörébe is utalható). Sőt adott esetben még az egyesület célja — és pedig «lényegében» is! — megváltoztatható, mert a 60. § megengedi, hogy az egyesületi alapszabályok e szakasz most idézett rendelkezéseitől eltérően intézkedjenek — és tehát az olvasókörből szótöbbséggel mondain táncegyesületet lehet formálni. (Csak mellékesen: akinek csak kis fantáziája is van, elképzelheti, hogy duzzad a joggyakorlat a «lényegesen» szó körül. Nem lesz két ítélet, amely egy alapon fogja eldönteni, mi is hát az egyesület céljának a «lényege», mert ennek az esetek jelentékeny részében objektív kritériuma nincs.)

Azt hiszem azonban, jogom van feltételezni, hogy a 60. §-nak egyáltalában nem volt célja a kisebbségi jognak elvi alapon leendő rendezése, helyesebben kiküszöbölése, és hogy a kodifikátor, amikor ebben a szakaszban egy-két tényállásra való jogszabályt a Bgb.-ből átvett, egyáltalában nem tisztázza maga előtt, hogy most a kisebbségi jog terén jár és hogy rendelkezéseihez átfogó következtetéseket lehetne fűzni. Józanul talán mégsem képzelhető el, hogy amikor a jogfejlődés félre nem ismerhető és legfeljebb tempójában kifogásolt iránya a kisebbségi jogok fokozott védelme, egy modern törvénykönyv tudva és akarva ellenkező álláspontra helyezkedjék. És így egyéb idevágó rendelkezés hiányát feledékenységnek kell tulajdonítanunk.

De hogy hogyan lehetett a szabályozásról megfeledkezni, lélektanilag érthetetlen. Hiszen ez a kérdés a részvénytársasági jogi judikatúra révén állandóan a napirenden van és megoldást kíván. Már pedig nem kell nagy jogi éleslátás ahhoz a felismeréshez, hogy a kisebbségi védelem nem speciálisan részvénytársasági jogi kérdés, hanem minden egyesületi forma alapkérdése, amelynek tehát elsősorban az általános magánjogban kell megoldatnia.

Még érthető és menthető lenne, ha a javaslat csupán újításoktól tartózkodott volna: ha tartózkodott volna attól, hogy akár taxatív felsorolással, akár általános meghatározással írja körül az egyesületi tagok alapjogait, amelyekről ezek többségi határozattal sem foszthatók meg, de nincs magyarázat arra, miért mellőztetett az a minimum, amit a K. T. nyújt ezen a téren.

A javaslat nem ismer alapítási tervezetet, ezzel önként elesik a K. T. 179. § 2. bekezdésének az a garanciális intézkedése, amely szerint az alapítási tervezetbe felvett rendelkezés közgyűlési határozattal sem változtatható meg. Így az egyesület pusztán keret, amelyről a tag sohasem tudhatja, milyen tartalommal fogja azt a többség megtölteni, az egyesület «lényeges céljának» korlátain belül.

Hiányzik a K. T. 175. §-ának garanciája is: a tag nem kérheti az egyesület üzletkezelésének hatósági felülvizsgálását. Ez annál nagyobb hiba, mert a Mjt. ellentétben az első szöveggel (l. utóbbi 21. §-ának 2. bekezdését), nem zárja ki a gazdasági célú egyesületeket a köztörvényi szabályozásból, úgyhogy mindaz a vagyoni érdek, ami a részvénytársaságok körében az ellenőrzést indokoltá teszi, itt is fennforog.

2. Bizonyos az, hogy a kodifikátor másképp kodifikál, ha egy kicsit utánajár a judikatúrának. Igaz, a tagsági viszonyból származó perek a rendszerint csekély szubsztrátum következtében nem igen kerülnek a felsőbb bíróságokhoz, úgyhogy az itt fel-

merülő vitás kérdések nem jutnak köztudomásra. Ha azonban az alsóbíróságoknál egy kicsit utánanéznünk, látjuk, hány per forog az egyesületi kisebbségi jogok kérdése körül és hányszor okoz fennakadást a megfelelő szabályozás hiánya.

Így például nem ritka eset az, hogy az egyesület alapszabályai-ban tagjainak nyugdíjtermészetű járandóságot vagy más segítyt biztosít, utóbb pedig alapszabálmódosítással ezen jogok érvényesítését az eredetnél szigorúbb feltételekhez köti, pld. rövid elévülési időt állapít meg.

Az eredmény nem egyszer az, hogy a tag, aki practice sokszor még attól is el van zárva, hogy erről az alapszabálmódosításról tudomást szerezzen, igényétől elesik.

Az esetek másik csoportja a pénzromlással kapcsolatban merült fel. Az egyesület a tagok alapszabályszerű járandóságait (segély, nyugdíj stb.) közgyűlési határozattal felértékeli. Ez a felértékelés azonban sokszor nem felel meg annak, amit az egyesület vagyoni helyzeténél fogva nyújthatott volna és amit az egyes tag, ha igényét önállóan érvényesítheti, perrel elérhetett volna. Felmerült a kérdés, de tudtommal elvi élel el nem döntött: kizárja-e a többségi határozattal megállapított alapszabályi valorizáció az egyes tagnak ezt meghaladó igényét. (Érdekes analógiát ad ennél a kérdésnél az 1926: XVI. tc. Itt az igényjogosultaknak, akik egymással communio incidensben vannak, nem mindegyike, hanem meghatározott kisebbsége nyert jogot az arányszám megtámadására.)

3. Igaz, hogy a majorizált kisebbségnek mindig módjában van az egyesületből kilépni. Ez azonban nem orvosszer és a szabályozást nem teszi feleslegessé. Az egyesületi jognak a belépésre kell acquis-t adni, nem a kilépésre. Ugyanilyen indokból mellőzhető lenne a kisebbségi védelem a részvénytársaságoknál is: hiszen a részvényes is eladhatja a részvényét. És ezzel szemben nem lehet arra hivatkozni, hogy itt ez az eszköz azért nem lenne kielégítő, mert a részvényes esetleg már a sérelmes többségi határozat révén értékét veszített vagy értékében csökkent részvényt lenne kénytelen eladni, mert az egyesületi tagsághoz is fűződhetnek olyan már megszerzett jogok, amelyeket egy sérelmes határozat devalválhat; ettől eltekintve is, a javaslat 71. §-a értelmében az alapszabály úgy rendelkezhetik, hogy a kilépő tag az egyesületi tagságból folyó vagyoni hozzájárulást az ügyviteli vagy naptári év végéig viselni köteles: így megeshet, hogy a tag, aki azért lépett ki, mert a tagdíjat ezerszeresre emelték, ezt az ezerszeres tagdíjat kilépése dacára egy ízben megfizetni köteles.

II.

A legvitatottabb kérdések egyike: az egyesület intézőszervének felelőssége 1. befelé, 2. harmadik személyek irányában. Ahol a kérdés tételes törvény kapesán felmerült, mint pl. a K. T. 189. §-a körül, a leggazdagabb judikatúrának lett forrásává.

Az első kérdésnél különösen arra kell válaszolni: csak a jogi személynek felelős-e a képviselő vagy az egyes tagnak is, ha utóbbinak is, milyen előfeltételek fennforgása esetén; és arra, vajjon a «felmentvény» mennyiben szünteti meg a felelősséget, a másodiknál arra, felel-e az intézőszerv saját személyében az egyesület, bár anyagilag jogtalan határozatának végrehajtásáért.

A kódex a kérdések egyikében sem foglal állást. Az elsőre vonatkozóan azt mondja (66. §): «Az intézőszerv ügyvitelére a megbízás megfelelő szabályai irányadók». Már pedig a megbízásnak idevágóan egyáltalában nincsenek megfelelő szabályai, igen érthető okból: hiszen ez a kérdés az egyesület kollektív személyiségéből folyó specifikum. Nem lehet megnyugodni abban, hogy hát a javaslat hallgatása annyit jelent, hogy a felelősség csak a megbízóval szemben áll fenn, mert oly kérdésben, amely körül dagad a judikatúra és amit egy, bár speciális törvény (az 1898: XXIII.) ellenkező irányban oldott meg, a törvényhozónak elemi kötelessége, hogy álláspontját egy általános kodifikáció alkalmával akár egy negatív szabállyal félre nem érthető módon tudunkra adja.

A második kérdés csoportra a kódexnek egy szava sincs.

III.

Kétségtelen, hogy mindezek a hiányokon segíteni kell, kétségtelen az is, hogy a hiányok pótlása nem okoz nehézséget. A fejezet rendszerén semmit sem kellene változtatni: a 60. és 66. §§-ok helyén a szükséges rendelkezések besűrűsíthetők.

Dr. Szirmai Zsolt.

Még egyszer a «visszavonhatatlan» akkreditív.

Az akkreditív a háború utáni időkben a gazdasági forgalomban a békeévekkel szemben, midőn inkább csak tengerentúli viszonylatban volt használatos, óriási népszerűsége tett szert s így különösen az árutőzsdén, ahol a külföldi eladásoknak kb. 50 %-a akkreditív útján bonyolódik le.

Már itt előrebocsátjuk, hogy nem célunk az akkreditív különböző alfajainak, így a hitellevélnek, garanciaszerződésnek stb. taglalása, hanem az áruakkreditívra, azaz a meghitelezésre vonatkozó bírói gyakorlat bírálata.

Ez utóbbit a bírói gyakorlat — helyesen — akként definiálja, hogy meghitelezés, akkreditálás alatt a vételi (szállítási) ügyletekből folyóan a fizetésre kötelezett fél részéről az ő fizetési készsége és képessége tekintetében az áru szállítására kötelezett félnek akként nyújtott biztosítás értendő, hogy a vevő a szállítás feltételeihez képest esedékes vételárat, az ügylet zavartalan lebonyolítása végett, az eladó részére annak idején leendő kiszolgáltatás céljából valamely pénzügyintézetnél leteszi vagy letéteti (K. 3241/1918.).

Ezen meghatározás legfeljebb annyiban szorul kiegészítésre, hogy a «letétel» az akkreditívnek nem lényeges eleme s hogy az adott esetben, ha a pénzügyintézet nem kívánja, el is maradhat.

Az akkreditív ezen faja a forgalomban két alakban, mint visszavonható és mint visszavonhatatlan fordul elő. Az utóbbi hasonlíthatatlanul gyakrabban, mert valódi biztosítékot az eladó természetesen csak akkor kap, ha bizonyos lehet a felől, hogy a vevő a biztosítékot utóbb egyoldalú rendelkezéssel nem vonhatja el.

Közbevetőleg megjegyezzük, hogy az alábbiakban a megbízót vagy utalványozót vevőnek, a megbízottat vagy utalványozottat banknak, a kedvezményezettet vagy utalványost pedig eladónak nevezzük, nemcsak azért, mert ez rendszerinti eset, de mert az alábbiak okából kerülünk minden olyan nomenklaturát, melynek technikus értelem adható.

Minthogy köztudomású, miszerint a visszavonhatatlan akkreditív egyike a forgalomban legvirulensebb jogintézményeinknek, meglepő, hogy a Kúria a visszavonhatatlanságot kizárja s ezzel az akkreditívet biztosítéki jellegétől megfosztja, ami végső fokon annyit jelent, hogy a bírói gyakorlat az akkreditívet úgy, ahogy az a forgalomban kialakult és bevált, nem ismeri.

A Kúria 1748/1918. (Hiteljogi Dtár XII. 119.) számú ítélete szerint a bank a vevő megbízottjaként jár el, annak utasításaihoz alkalmazkodni köteles s a letett összegre vonatkozólag sem önálló rendelkezőjogot nem nyer, sem az eladóval szemben személyes felelősség nem terheli még akkor sem, ha az akkreditálás visszavonhatatlanul történt.

Az ítélet, amellyel lényegileg megegyez a 3241/1918. számú, egyszerűen átviszi a megbízás szabályait az akkreditívra s mint-hogy a megbízás mindig visszavonható, kizárja a visszavonhatatlan akkreditívet.

Igénytelen nézetünk szerint a banknak az eladóval szembeni felelőssége szempontjából közömbös, hogy az akkreditívet megbízásnak vagy másnak minősítjük-e. Az alapul fekvő jogviszony kérdésében a nézetek felette eltérők s a megoldás kizárólag azon fordul meg, hogy melyik válfajt tekintjük tipikusnak, mert az akkreditív valamennyi megjelenési alakját közös nevezőre hozni úgyszólván lehetetlen.

Azt azonban így is megállapíthatjuk, hogy a Kúria által vallott tiszta megbízási elmélet a tudományban nem talált visszhangra. A nélkül, hogy a nagyszámú és eltérő vélemények ismeretelésére kiterjeszkedhetnők, megemlíti, hogy Nagy F. a hitellevélet megbízásnak (Keresk. Jog. II. 53. old.), a meghitelezést pedig kereskedelmi utalványnak (u. o. 125. old.) mondja. Bozóky a meghitelezést lényegileg utalványozási ügyletnek tartja, amely át van szöve a megbízás és a vállalkozási szerződés elemeivel. Lényegileg így Staub is (Kömentár 12. & 13. Aufl. § 363. Anhang Anm. 14) «Das Verhältnis des akkreditierenden Käufers zur Akkreditivbank ist ein Werkvertrag mit Auftrag zur entgeltlicher Geschäftsführung.» Teller szerint megbízás és kezességvállalás (J. K. 55. évf. 134. old.).

Ismételjük, mindezen meghatározások csupán tipizálók és inkább csak a vevőnek a bankhoz való viszonyára, de nem utóbbinak az eladóhoz való viszonyára vonatkoznak. Elképzelhető ugyanis pl., hogy a vevő az ügyletet a bankkal alkalmi egyesülésben bonyo-

lítja le, midőn az akkreditív alapja nem megbízás vagy utalvány, hanem alkalmi egyesülés.

Mindez az eladóra, minthogy a biztosítás célján kívül fekszik, nem tartozik, ha a bank vele a visszavonhatatlan akkreditívet közölte. A biztosítékadás céljából következik, hogy a bank ezzel a közléssel közvetlen fizetési kötelezettséget vállalt. Ugyancsak a biztosítási cél indokolja, hogy a bank az alapul fekvő megbízási, utalványozási stb. ügyletből kifogásokat fel nem hozhat; ezen fizetési kötelezettsége feltétlen, más szóval tehát a bank által közölt visszavonhatatlan akkreditív a bank absztrakt fizetési ígérete. (Lényegileg így Staub id. h.)

Az, hogy csak ilyen felfogás mellett felelhet meg az akkreditív annak a célnak, — a biztosításnak — amelyre a forgalom használja, kézenfekvő, mert a bírói gyakorlat mellett megtörténhet, hogy az eladó az akkreditívben bíztaiban elküldi az árut, majd a bank az akkreditív honorálását megtagadja az időközi visszavonásra hivatkozással. (Más elbírálás alá esik természetesen a «visszavonhatatlan» hitel-levél, amely fontos okból, pl. a kedvezményezett fizetése képtelensége miatt, visszavonható.)

Még ha — szerintünk helytelenül — feltesszük is, hogy a bank és a vevő közötti viszonyból felhozhatók kifogások az eladóval szemben és ha elfogadjuk is a kir. Kúria azon álláspontját, hogy az akkreditív alapjául fekvő ügylet mindig tiszta megbízás (az 1135/1919. sz. kúriai ítélet már csak «rendszerint inkább megbízás»-nak mondja), akkor is megkonstruálható a bank közvetlen és feltétlen felelőssége az általa közölt visszavonhatatlan akkreditívért.

Egyfelől azon az alapon, hogy a közléssel a megbízás teljesítve van, tehát a megbízást többé visszavonni nem lehet. Ez a megoldás helytelen annyiban, hogy a vevővel szemben a megbízás csak a vételár megfizetésével van teljesítve és természetesen nem hivatkozhatnák a megbízott bank a megbízó vevővel szemben arra, hogy ő a vételárat megfizetni nem köteles, mert a közlést esz-közte.

Másfelől a megbízott jogállása az értékpapírok tanában eltér az ált. magánjogban szabályozottól. (Lásd idevonatkozólag Meszlény érdekes tanulmányát J. K. 55. évf. 189. old.: Az önálló megbízott.) Helyszűke miatt részletes kifejtés helyett utalunk egy távoli példára. A váltómásodlatnál az elsőletet annak gondviselője tartozik a másodlat legitimált birtokosának kiadni (V. T. 72. §). A gondviselő kétségkívül megbízottja az elküldőnek (I. Nagy F. Váltójog, 413. old. és az ott idézettek) és mégis közvetlenül felel a legitimált birtokosnak és az elküldő visszavonását nem veheti figyelembe. (V. ö. Nagy id. h.)

Ugyanez a jogi helyzet fuvarozásnál rakjegy kiállítására esetén stb. Ezt a szabályozást a forgalom érdeke vívta ki, a nélkül, hogy a harmadik személy javára szóló szerződés konstrukcióját igénybevette volna.

Az akkreditív tipikus megjelenési formája az értékpapír (valamennyi rendszeres munka az értékpapírról szóló fejezetben is tárgyalja) s így nem látjuk akadályát annak, hogyha már a megbízás szabályait kell alkalmazni, az az értékpapírokra irányadó módon történjék. Meszlény id. h. az akkreditívet kétoldalú megbízásnak tartja, amelynél a bank úgy az eladó, mint a vevő megbízottja, tehát külön egyikük visszavonását sem veheti figyelembe.

Egyébként fennálló tételes jogunk is ismeri a visszavonhatatlan fizetési megbízást. Így a Vht. 41. § 4. bek. szerint a marasztalt félnek jogában áll a marasztalási összeget, mint visszavonhatatlanul a nyertes felet illetőt, ennek részére a bíróságnál letenni. Ez sem más, mint depositum plus mandatum, mégis a visszavonhatatlanság kétségtelen. (V. ö. Zsögöd Fejezetek II. 114. és köv. old.)

Vagy megfordítjuk a kérdést; vajjon hogyan bírálja el a Kúria a behajtási megbízást, amely voltaképpen egyszerű ellen-tétele az akkreditívnek, azaz a «fizetési megbízásnak».

Állandó gyakorlat szerint, akit a hitelező a követelés érvényesítésére feljogosít, a behajtás végett saját nevében pert indíthat (K. VII. 4101/1927. Perjogi Dtar XIV. 31.; ugyanígy részletesen Magánjogi Dtar IX. 302.). Ugyanígy a váltóra nézve — Nagy F.-el szemben — már K. 440/1895.

Tehát aktív viszonylatban a megbízott közvetlen jogosultsága általánosan el van ismerve.

A visszavonhatóság kérdésében — szerény tudomásunk szerint — ebben a vonatkozásban még nem döntött a Kúria, de talán nem lesz éreketlen a Reichsgericht vonatkozó döntésének ismer-

tetése, mert a Rg. egyébként szűkebb területen engedi meg az inkasszó mandátumot, mint a mi legfelsőbb bíróságunk.

A Rg. (Entscheidungen 53—418) kimondotta, hogy a behajtási megbízás csak kétség esetén vonható vissza, amennyiben ez a felek megállapodásával nem ellenkezik. Nyilvánvaló, hogy nincs kétség, ha megbízás mint visszavonhatatlan adatott.

Amint elmosta a fejlődés a mandátum ingyenességét, akként nem maradhattak változatlanok az egyéb szabályai sem.

A dogmatikai aggályok azonban mellőzhetők a fent taglalt absztrakt fizetési ígéret konstrukciójával, mint amely legjobban fedi a felek akaratát s leginkább felel meg a forgalom kívánalmainak és főleg az akkreditív nemzetközi természetének is.

Dr. Kronstein András.

A biztosítási szerződés megszüntethetősége «bizalmi krízis» esetén.

A biztosítási ügyletnél a bizalom, mégpedig a szerződő félnek a biztosítóba vetett bizalma, sokkal eminensebb szerepet játszik, mint egyéb kereskedelmi és kötelmi jogi ügyleteknél. Ugyanis azon túlmenőleg, hogy a biztosítási ügyletnek bizalom az alapja, az abból folyó szubjektív biztonságérzet az ügylet egyik célja is. Ha ez a bizalom megrendül, — még ha alaptalanul, komoly ok nélkül rendülne is meg — az ügylet célja egyik vonatkozásában meghiúsul, mert a szerződő félnek már nincs meg az a bizalomból eredő megnyugvása, mellyel saját magának vagy hátramaradottainak anyagi érdekeit biztosítottjának látja. Ha pedig a bizalom megrendülése objektíve indokolt, akkor a biztosítási ügylet célja a maga egészében meghiúsul és a szerződő félnek a biztosításhoz kötött érdeke teljesen megszűnik.

Ez az álláspont nyilvánul meg a Kúria 278/1906. sz. határozatában, mely arra az általános jogelvre hivatkozik, hogy kétoldalú szerződéseknél csak az a fél kérheti a szerződés teljesítését, aki maga is kész és képes a teljesítésre. A Kúria hozzáfűzi, hogy «különös nyomatek fekszik ezen a jogelven épp a biztosítási ügyletnél, amely kiválóan bizalmon alapul és így ha ez a bizalom tárgyilagosa oknál fogva megrendül, a szerződés célját veszítette».

A biztosítási szerződés hatályát a szerződő fél bizalmának csupán szubjektíve indokolt megrendülése természetesen nem érintheti. A K. T. 485. §-ának 4. pontja ugyan — addig, amíg hatályban volt — módot adott a szerződő félnek arra, hogy díj-nemfizetés által a biztosítási szerződést megszüntethesse. A törvény ezáltal nyilván lehetőséget akart adni a szerződő félnek, hogy a biztosítóba vetett bizalmának csökkenése esetén a szerződést indokolás nélkül is hatálytalaníthassa. Az 1927. évi X. tc. helyes és szükségszerű megfontolások alapján lehetetlenné tette a szerződés megszüntetésének ezen módját. Ez azonban természetesen nem jelentheti azt, hogy a bizalom objektíve indokolt megrendüléséből a szerződő fél ezentúl ne vonhatna le konzekvenciákat.

Ellenkezőleg: a mostani jogállapot mellett a szerződő fél, aki kárbiztosításával a legtöbb esetben hétévi minimális időtartamra van a biztosítóhoz láncolva, még fokozottabban rászorul a jogi védelemre az esetben, ha a biztosító megváltozott anyagi körülményei őt egy új, kedvezőtlen helyzet elé állítják.

Eltelkintve a csőd és kényszerfelszámolás eseteitől, nem találunk törvényes intézkedést, amely ezt a kérdést rendezné. A bírói gyakorlatnak pedig eddig még alig volt alkalma, hogy ebben a kérdésben annak egész terjedelmét, minden részletét felölelve állást foglaljon, mert az 1927. évi X. tc. életbeléptéig a szerződő felek «bizalmi krízis» esetén a K. T. 485. §-ának 4. pontját használták fel a biztosítási szerződés megszüntetésére.

Ennek dacára mégis előfordult, hogy a felsőbb bíróságaink (a tartamengedmény kérdésével kapcsolatban) egyes konkrét esetekben idevonatkozó döntéseket hoztak, nevezetesen, amikor kimondották, hogy a biztosított jogosítva van a szerződést felbontani, ha a biztosító «végrehajtással üldöztetik» (K. 278/906.), «fizetési zavarokkal küzdve a bukás küszöbén áll» (B. T. 2200/1905.) vagy fizetéseit beszüntette, illetve évi mérlegében nagy veszteségek mutatkoztak (K. 686/904.).

Kétségtelen, hogy a fenti tényállások nem merítik ki mindazokat az eseteket, amikor a szerződő félnek a biztosítóba vetett bizalma alapos okból megrendül, indokoltnak mutatkozik neki módot adni a szerződés felbontására. Itt figyelembe kell vennünk

azt is, hogy gazdasági körülmények alakulása folytán a biztosító társaságok csődje vagy kényszerfelszámolása a legritkább jelenségek közé tartozik. Ennek okát abban találjuk, hogy a tönkrement társaság biztosítási állományát részben üzleti okokból, részben pedig annak érdekében, hogy a közvéleménynek az intézménybe, a szakmába vetett bizalma meg ne rendüljön, más, szolvens biztosító társaságok majdnem minden esetben készséggel átveszik, úgy, hogy az állomány értékesítése, beolvadás stb. folytán a nyílt csőd vagy kényszerfelszámolás elkerülhetővé válik.

A biztosítási szakma speciális helyzete következtében nemcsak a felszámolás, hanem egy másik idevágó tényállás, a fizetések megszüntetése is aránylag inkább palástolható, mint pl. egy pénzintézetnél. Bizonyos, hogy a szerződő fél nem tehető ki annak, hogy egy anyagi helyzetében megrendült biztosító, amely a szerződészerű szolgáltatást már nem is tudná nyújtani, a díjakat rajta behajthassa. Közlebbi kritériumokat kell tehát keresni, amelyek a szerződő fél felmondási jogát oly módon határozzák meg, hogy ez a méltánytalan helyzet elő ne állhasson.

Ilyen tényállások volnának pl. a biztosítónak az évi mérlegben még ki nem mutatott, de bizonyíthatóan elszemvedett jelentős vesztesége, mely anyagi helyzetét megrendíteni alkalmas, továbbá az a körülmény, hogy a biztosító az ügyletek kötésével felhagyva, működését bár palástoltan, de végleg beszünteti, végül az a tény, hogy a biztosító díjtartaléka a törvényben megszabott mérték alá csökkent. Természetesen az ilyen tényállások kimerítő felsorolása nem lehetséges. Nyilván okot adhat a szerződés felmondására pl. az is, ha a biztosító vezetőségét letartóztatják (ami egy külföldi társulatnál nemrég megtörtént) és általában mindazon körülmények, melyeknél fogva a közvélemény jogosan vonja meg a bizalmát az anyagi helyzetében, sőt esetleg erkölcsi intaktségában bizonyíthatóan és nemcsak pillanatnyilag megrendült biztosítótól. Természetes, hogy e mellett a kritériumokat gondosan kell mérlegelni: pl. egy csekély összegre vonatkozó végrehajtásnak a biztosító elnézése folytán történt foganatosítása nem szolgálhat okul arra, hogy az illető biztosító egész üzleti állománya «vogelfrei» szabad prédává váljék. Viszont némelykor a látszólagos fizetőképesség sem oszthatja el a közvélemény aggályait; hiszen életbiztosítások pl. évtizedekre kötöttek és ezeknél a pillanatnyi helyzet nem lehet egyedül mérvadó. Ily módon tehát végül a bírói gyakorlat fogja meghatározni azt a kört, melyen belül a bizalom indokolt megrendülése esetén a biztosítási szerződés felmondhatóvá válik. Ezáltal nem lenne mód arra, hogy valamely biztosító helyzetének pillanatnyi, incidentális változása, részvényeinek esetleg tőzsdei manőverek folytán előálló árfolyamesése vagy nagyösszegű, de viszontbiztosítással fedezett károk kifizetése alkalmat adhasson a szerződő felek biztosításainak «kikapcsolására» és arra, hogy esetleg mesterséges eszközökkel dezorganizálni lehessen egy biztosító üzleti állományát.

Az elmondottakból az következne, hogy a szerződő félnek az eddigi, csupán egyes részletkérdésekben kialakult gyakorlatban szereplő eseteken kívül túlmenően is joga van biztosítási szerződését az anyagi helyzetében bizonyíthatóan megrendült biztosítóval szemben felbontani. Ennek az álláspontnak legszabatosabb indoklását a Mjt. 1130. §-a tartalmazza, mely szerint az a szerződő fél, akinek a teljesítéssel elől kell járnia, megtagadhatja az előreszolgáltatást, ha akkor, amikor neki teljesítenie kellene, a másik fél vagyoni viszonyai oly rosszak, hogy e miatt követelése a viszontszolgáltatás iránt *veszélyeztetve* van. A kockázatban beállott változás esetén a biztosító javára feltétlenül érvényesül a clausula rebus sic stantibus; méltánytalan volna ezt a kedvezményt a szerződő féltől megtagadni.

Mindezzel szemben az volna felhozható, hogy a Biztosító Magánvállalatok Állami Felügyelő Hatósága hivatott az egyes társaságok anyagi helyzetét kontrollálni és valamely biztosító magánvállalat megrendülése esetén az 1923. évi VIII. tc. értelmében a szükséges intézkedéseket megtenni. Minthogy tehát a Felügyelő Hatóság a körülményeket alaposan ismeri és azonnal felszámolást rendel el, amikor valamely biztosító fizetési kötelezettségének nem képes eleget tenni, minthogy továbbá a Felügyelő Hatóság a biztosító magánvállalatok díjtartalékát is ellenőrzése alatt tartja, bizonyos fokig érthető az az álláspont, mely szerint veszélyes volna a biztosító társaságok anyagi helyzetének elbírálását és az ebből folyó konzekvenciák levonását a Felügyelő Hatóságtól függetleníteni.

A rendelkezésemre álló hely nem engedi meg, hogy evvel kapcsolatban egész terjedelmében felvessem azt a kérdést, hogy mi a Felügyelő Hatóság célja és feladata. Az az egy azonban kétségtelen, hogy a Felügyelő Hatóság a biztosított felek kárköveteléseit nem garantálja, sőt az 1923. VIII. tc. egyenesen feljogosítja a Felügyelő Hatóságot, hogy a felszámolásban levő biztosítónak életbiztosításból eredő fizetési kötelezettségeit akár azok 30 %-ára is redukálja. Azt is meg kell említeni, hogy a Felügyelő Hatóság csak jogosult, de nem köteles a rendelkezésére álló eszközökkel élni, illetve amennyiben erre köteles is volna, ennek a szerződő felek számára semmi jogi jelentősége sem volna. Végül a most már közel hét éves tapasztalat is azt mutatja, hogy a Felügyelő Hatóság nem volt képes a szerződő felek ezreit egyes biztosítók tönkremenetele folytán előállott súlyos károktól és veszteségektől megóvni. Ilyen körülmények közt nem lehet a szerződő felet elzárni attól, hogy veszélyeztetett érdekeinek megvédéséről, szükség esetén jogi úton is, saját maga gondoskodhassék.

A külföldi joganyagra e helyütt már nem térhetek ki és annak tanulságaival máskor óhajtanék foglalkozni. Itt még csak arra mutatok rá, hogy a «Biztosítási Szerződésről szóló Törvénytervezet» 30. §-ában a szerződő félnek a biztosítás rögtöni hatállyal való felmondására csupán akkor ad jogot, ha a Felügyelő Hatóság a biztosító vállalatát feloszlatja vagy belföldön való működésétől eltiltja, illetve ha a biztosító vagyona felett csődöt nyitnak. A tervezet ilyen módon még azokat a szempontokat sem veszi figyelembe, melyek a Kúria gyakorlatában már eddig kialakultak. A nélkül, hogy a tervezet időszűrése és szükségessége kérdésében állást foglalnék, azt hiszem, hogy az itt felvetett kérdést akár kodifikáció esetén, akár a bírói gyakorlat további kialakulásánál a méltányosság szellemében oly módon kell megoldani, hogy a szerződő fél érdekei veszélyeztetésük esetén kellő jogi védelemben részesüljenek.

Dr. Erdős István.

Szükséges-e a kartelkérdés törvényes szabályozása?

A felvetett kérdésre a választ két különböző szempont alapulvételével kell megadnunk, vizsgálnunk kell a törvényes szabályozás *szükségességét* a fogyasztók, majd pedig a kartelek érdeke szempontjából. Annyit ugyanis máris előrebocsájtunk, hogy nem tudjuk osztani azt a felfogást, mintha egy karteltörvény szükségszerűleg a fogyasztók érdekében — a kartelek *ellen* volna megalkotandó.

Amidőn a fogyasztók szemszögletéből tekintve a kérdést, a szabályozás szükségessége mellett emelünk szót, ezen állásfoglalás jogbölcseleti indoklását Eugen Schiffer: «Die deutsche Justiz» c. művében, Rosenstock—Hüssy boroszlói professzornak múlt év őszén Pesten tartott előadásában, legutóbb pedig dr. Meszlény Arthur professzornak a Civiljogászok Vitatársaságában «Magánjogunk új irányai» címmel megtartott előadásában találjuk. E felfogás rámutat arra, hogy miként szűkül a magánjog alkalmazásának területe, mert a közérdek és közjó védelme révén mindjobban behatolnak a közjogi elemek. Ennek okát abban látják, hogy bizonyos jelenségek tömeges fellépése a magánjogi kapcsolatokat kivetkőzteti eredeti jellegükből és azokat *közügyggyé* teszi. Példaként rámutatott az egyik előadó arra, hogy míg *egy munkás* elbocsátása tisztán a *magánjog* hatálya alá tartozó jogeset, addig egy gyár összes munkásainak kizárása olyan *közügy*, melynek elbírálásánál már a közigazgatási hatóságok is szerepet kérnek. A tömegtermelés következménye a *tömegjog*, melyben a magánjogias elemek mindjobban háttérbe szorulnak. További példaként rámutatott az előadó a kartelkérdésre, ez is ily *dimenzionális* okok miatt elhagyja a magánjog területét. Az oly megállapodás, mely kihatásaiban a jogalanyok széles köreinek érdekeit érinti, nem maradhat mentes a közjogi jellegű beavatkozástól.

Fentnevezett szaktekintélyek által a magánjog egész területén kimutatott észleleteire vezetjük vissza abbéli felfogásunkat, hogy a kartelek terén a közjogi jellegű szabályozás szükséges. Egy országos kartelszervezet élén álló férfiú kezében sokszor hasonlíthatatlanul nagyobb befolyás és hatalom összpontosul, mint valamely politikus vagy más közfunkcionárius személyében, akikkel szemben pedig közjogunk gyönyörűen kiépítette az alkotmányos felelősség garanciáit. A gazdasági kérdések mai domináló fontossága mellett az ország sorsára nagyobb kihatással lehet valamely

nemzetközi kartelegyezmény megkötése, mint sok diplomata-konferencia. De míg ez utóbbinál a kormány felelős azért, hogy az ország érdekét miként védte meg, addig egy nemzetközi kartelegyezmény létesítői kinek felelnek? Esetleg valamely részvénytársaság közgyűlésének, amely felelősségrevonás minden egyébtől eltekintve már csak azért sem lehet komoly, mert hisz legfeljebb a társaság érdekeinek szempontjából történhetnék, de még elméleti elgondolás mellett sincs mód arra, hogy az esetleg veszélyeztetett közérdek védelmében vétó mondassék. Míg tehát a kormány által megkötött valamely egyezmény még az országgyűlés ratifikációjára szorul, addig a sokszor még fontosabb ipari megállapodásról a hivatalos körök és a közvélemény tudomást sem szereznek! *Tehát túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy az ország ezen ügyeiben egyesek jól vagy rosszul, de mindenesetre felelőtlenül sáfárkodnak!* Olvassuk pl. dr. Móríc Miklósnak nemrég megjelent tanulmányában (Adatok a magyar kartelkérdéshez), amely a kartelek igazolására íródott, hogy a Rimamurányi 1927-ben a nemzetközi nyersacélegyezmény tagjai sorába lépett. Tette ezt azért, mert *«az az egyhangú nézet alakult ki, hogy a kötelekbe való felvétel magyar közgazdasági szempontból igen előnyös»*. Szerző aztán ki is fejti ezeket az előnyöket, mi pedig *legkevesébbé sem vonjuk kétségbe*. De felvetjük a kérdést, hogy ilyen országos ügy elbírálásánál a törvényhozásnak nem-e kellene intézményesen gondoskodni arról, hogy pártatlan szakértő fórum mondja ki a végső, döntő szót!? És vajjon annál a szerző által említett *«egyhangú nézet»* kialakulásánál a közérdek nevében ki szavazott?

Hasonló a helyzet a belföldi kartelek tekintetében is. Mi nem vádolunk és legkevesébbé sem akarunk a kartelekre bűnös machinációkat rábizonyítani, de szerény véleményünk szerint az a pusztá tény, hogy a tíz termelő által létesített kartelmegállapodás hatásai nem szorítkoznak arra a tíz termelőre, hanem esetleg érzékenyen érintik a továbbfeldolgozó iparágak egész sorát, végelemzésben pedig a fogyasztók millióit, ez egymagában elég ok arra, hogy a közérdek alkotmányos képviselői, a törvényhozók, megkeressék az alkalmas eszközöket arra, hogy a magánjog által statuált szerződési szabadság korlátoztassék. Hogy ez a korlátozás milyen legyen, minő ellenőrzés lépjen életbe, hol legyen a tilos cselekmények területe körülhatárolva, ez további, nem éppen megoldhatatlan kérdés. Erre a kérdésre nemcsak a cikk rövidsége okából nem terjeszkedhetünk ki, de azért sem, mert, sajnos, nálunk a vita nem az alkotandó *intézmények részleteiről* folyik, ami ugyancsak kívánatos volna, hanem az érdekeltségek egységes phalanxa a törvényes szabályozás bármilyen formája ellen, *ab ovo tiltakozik*.

Itt áttérünk a kérdésnek a kartelek szemszögletéből való tárgyalására. Mindenekelőtt feltűnik az a jelenség, hogy a kartelek leghevesebben védekeznek nem a szabályozás egy bizonyos módja, de annak pusztá gondolata ellen is. A merev negáció ezen álláspontját nem tudjuk másként értelmezni, mint egy körtünetet — *a magángazdaság mélységes bizalmatlanságát az államhatalommal szemben!* E bizalmatlanságnak mindenesetre megvan a hisztorkuma, hiszen a háborús és az ezt követő évek gazdasági élete alig állott egyébből, mint az államhatalom ellen vívott harcból, mely utóbbi a magángazdaságot kisajátította, kiszípolyozta. A rekvirálás, ármaximálás, a központok és hasonló intézmények egész sora létesült; sok oly törvény látott napvilágot, melyet az érdekeltek, nem is alap nélkül, *kereskedelemellenesnek* tartottak. A magángazdaság mindenkor produktív organizmusa kitermelte önmagából a védekezés eszközeit, de az ellenséges beállítás ma is észlelhető az államhatalommal szemben. Csakis így érthető, hogy a kartelkörökből a felháborodás zaja morajlik, mihelyt a törvényhozás szabályozni kíván egy a gyakorlati életben mind nagyobb szerepet játszó kérdést. Vajjon az ügyvédek ellenük intézett merényletnek tekintették a Kamara és az ügyvédi rendtartás megalkotását? Pedig ezek az intézmények is rendszabályozzák egy foglalkozási ág mikénti üzésének normáit, szigorú etikai elveket állítanak fel és komoly fegyelmi büntetéseket tartalmaznak! Ugyebár éppen ellenkezőleg, az ügyvédség jogainak *magna chartáját* látja bennük! A hasonlat csak látszólag oly távolfekvő. Mindkét esetben egy-egy foglalkozási ág *egyete*me magára veszi az ellenőrzésnek terhét a végből, hogy önmaga és a nagyközönség védve legyen a soraiban található lazább erkölcsű egyének ügyködése ellen.

Legjobban éppen a kartelben levő termelő tudja, hogy erre a védelemre mennyire szüksége volna. Hisz minden kartel végzetes átka, hogy egyesek üzletüket éppen a kartelszerződés megszegésére

bazírozzák, ezekkel szemben azért tehetetlenek az érdekeltek, mert nincs *«kartelrendtartás»*. Bírói jogsegély igénybevételelől tartózkodnak a kartelek. Ez részben annak a bizalmatlanságnak a következménye, melyet fentebb jeleztünk, részben pedig a karteljog terén uralkodó *teljes jogbizonytalanságnak*. Törvényes szabályozás ugyanis egyáltalában nincs, a joggyakorlat pedig azért is teljesen ingadozó, mert évek múlnak el, míg egy-egy kartelkérdés bírói döntés elé kerül. Minden bizonytalanságot a zavarosban halászók aknáznak ki, így itt is a kartelmegállapodás legjobban azoknak kedvez, akik már eleve azért lépnek be, hogy kijátszák. Ezért állítjuk, hogy *egy okos karteltörvény elsősorban a becsületes karteltagok érdeke volna*. Nem hagyjuk természetesen figyelmen kívül azt sem, hogy a kartelek választottbírói kikötéssel a törvényes szabályozás hiányát pótolni igyekeznek. Azonban kielégítő megoldásnak ezt sem tekinthetjük, mert bármily szűkre szabta a Pp. a választottbírói ítélet megtámadásának feltételeit, nem hisszük, hogy a rendes bíróságok ne találának módot a beavatkozásra, ha a megtámadási keresetből az tűnik ki, hogy a választottbírói ítélet homlokegyenest a bírói gyakorlattal ellenkező szellemben ítélt! Ez a lehetőség aztán még csak növeli a jogbizonytalanságot.

Ez a helyzet természetesen a kartelek megalakulását is nagymértékben hátráltatja. Sok gyáros azért vonakodik a kartelmegállapodáshoz hozzájárulni, mert nyugtalanítja a kartelekkel kapcsolatos jogbizonytalanság: nem tudja, hogy vajjon ezzel a lépéssel *mennyire* korlátozta önrendelkezési jogát. Milyen módon tud az önként vállalt béklyókból szabadulni, ha a kartel gazdasági politikáját akár az egész iparágra károsnak vagy saját speciális körülményeit tekintve végzetesnek tartja? Ha pl. a kilépés, a szerződéstől való elállás joga, illetve azok a körülmények, melyek mellett ez kérhető, *törvényes szabályozást* nyertek volna és ez alapon a bíróságok tisztázták volna a rögtöni hatályú kilépés tényálladási elemeit, akkor a *belépés*, tehát a kartelek létrejöttének sokszor oly nehezen megoldható problémája is jelentékenyen leegyszerűsödne. Ha a *kartelek a magyar Corpus Jurisban polgárjogot* nyernének és nem kellene a *«contra bonos mores»* Damokles kardjától félniök, ez a termelőknél éppoly fontos érdeke, mint a fogyasztóknak. El kell osztatni a titokzatosság és bizalmatlanság sűrű ködét, mely jelenleg az egész kartelkérdést fedi és sokszor tényleg indokolatlan támadások alapját képezi.

Nem tudjuk tehát a kartelérdekeltségek teljes elzárkózását helyeselni. Saját szempontjukból pedig legkevesébbé! Ezzel ártanak ügyüknek. Minden országban forrong e kérdés és vajdúdik a törvényes szabályozás — nálunk is be fog következni. Helyesebb volna tehát szerény nézetünk szerint, hogy ha az érdekszervezetek elméletileg és gyakorlatilag kitűnően képzett vezérkara az *elszántan defenzív* álláspont helyett az érdekeiknek magasabb szempontból legjobban megfelelő pozitív intézmények kidolgozásán fáradozna. Így azonban szaktudásukat a törvényalkotó munkánál nélkülözni kellene; a helyzet ugyanis az, hogy egy-két-tíz éven belül a törvény amúgy is meg lesz, ha nem velük, hát akkor *ellenük* fogják megalkotni!

Tekintsük Németország példáját: a kifejezetten kartelbarát 1928. évi salzburgi Deutscher Juristentag ugyancsak sok kifogásolnivalót talált a jelenlegi kartelrendeletben, de egyhangúan egyetértett abban, hogy *állami ellenőrzésre* szükség van és ezt határozatában expressis verbis ki is mondta. A kartel-érdekképviselők tehát a negáció helyett kidolgozták az olyan javaslatok egész sorát, melyet érdekeiknek legjobban megfelelőnek véltek.

Kívánatos volna, ha Magyarországon is ezen a közös alapon állnának a különböző érdekelt felek. Ha már az alkotandó intézmények megvitatásánál tartanánk, ez a magyar karteljog egészségesebb és produktívabb korszakának hajnalhasadását jelentené.

Dr. Kelemen Sándor.

Kit és mit véd a tisztességtelen versenyről szóló törvény?

Kit és mit véd a tisztességtelen versenyről szóló törvény? Első pillantásra talán feleslegesnek látszik ez a kérdés és kétségtelennek reá a válasz. Az Iparjogvédelmi Egyesület egyik legutóbbi ülésén — tehát *«céhbeli»* összejövetelén — mégis többféleképpen feleltek reá. Volt olyan felfogás, hogy a *közérdek* követeli meg a

verseny tisztességének rigorózus oltalmát, volt olyan, amely a törvényben a *versenytárs* személyisége volt olyan, amely a *fogyasztóközönség* érdekvédelmének eszközét látta. Hogy a különböző elméleti megalapozás milyen különböző gyakorlati eredményekre vezethet, hogy az esetleges téves vagy egyoldalú teória milyen hibás, sőt veszélyes gyakorlatot idézhet elő, annak igazolására szabadon a versenyjog hatalmas anyagából két esetet kiragadni.

I.

Árrontás fogalma alá nem egy, hanem három különböző eset-típust szoktak foglalni: 1. két szorosan vett termelő, 2. két kereskedő, 3. termelő és kereskedő áll egymással szemben. Az első esettel különösen a francia judikatúra foglalkozott. Sémája: a könyvkereskedő, aki rendszerint egyuttal könyvkiadó is, összevásárolja a konkurencia kiadványait s azokat olcsóbban, ráfizetéssel továbbadja. Ez az eljárás veszélytelen s — nem ütközik az üzleti tisztességbe.

Tisztességtelenné akkor lesz, ha egyéb ellenséges magatartás, így különösen hírnév- vagy hitelrontás járul hozzá. (Az idevágó döntéseket lásd Pouillet: *Traité des marques de fabrique et de la conc. déloyale* 744—745. o.) A második esetre vonatkozik a Reichsgerichtnek 1928. I. 24-én az ú. n. «Markenschutzverband» esetben hozott ítélete. (Entscheidungen des Reichsgerichts in Zivilsachen, rövidítve RGZ. 120. kötet, 47. o.) Egy gyógyszerárnagykereskedő a német márkacikkárugyárosok szervezetéhez tartozó vállalatától árut vásárolt azzal a kötelezettséggel, hogy betartja a termelő által megszabott továbbeladási árakat. A kereskedő olcsóbban adott el. Nyakába zúdult egyik oldalon egy kártérítési per szerződésszegés miatt, másrészt pedig a német Gyógyszerárnagykereskedők Egyesülete pert indított ellene tisztességtelen verseny miatt azon címen, hogy tagjai, akik szintén az említett szövetségnél szerzik be áruikat, a szövetséggel szemben vállalt kötelezettségeiknek eleget tesznek s így alperes magatartása révén kárt szenvednek.

A harmadik esettípushoz tartozó ügyben hozott legutóbb a budapesti kereskedelmi- és iparkamara választottbírósa ítéletet (39,820—1929.). Egy gyáros perelt egy kereskedőt márkacikkék számára előírt ár be nem tartása miatt. A bíróság — követvén a hasonló szellemű osztrák és német gyakorlatot — a keresetnek helyt adott. Ez a döntés ideális próbaköve a tisztességtelen verseny mibenlétéről felállított különböző elméleteknek. A fogyasztóközönség védelmével nem igen támasztható alá. A fogyasztónak egyenesen érdeke az árrontás. De nem igen lehet argumentálni «az üzleti verseny tisztességének» fogalmával sem, egyszerűen azért nem, mert fel- és alperes között nincs in concreto verseny. A verseny több személy törekvése ugyanazon cél felé. Az 1923 : V. tc. 1. § az üzleti versenyről intézkedik. A francia jogban, ahol a tisztességtelen verseny fogalma a legteljesebben épült ki, általánosan elfogadott, hogy: «la confusion possible étant en principe la condition nécessaire de la concurrence déloyale elle ne peut exister entre commerçants appartenant à des catégories tout à fait différentes».

A gyáros és a továbbeladó kereskedő tehát nem versenytársak. A versenytörvény tárgyi jogszabály. Milyen alanyi jog, milyen jogvédte érdek áll mögötte? A versenytörvényben és az ipari jogban hosszú ideig a személyiség oltalmazóit látták. Ma már általános az a felfogás, hogy itt egy anyagi természetű érdek-ről van szó: az üzemhez való jogról. (V. ö. Baumbach: *Kommentar zum Wettbewerbsrecht*, Berlin, 1929. 125. és köv. o.) De mi az üzem? Eckhardt kieli professzor, aki ezzel a kérdéssel legutóbb foglalkozott, az üzemnek mint *önálló* jogtárgynak lényegét a nyereségkilátásokban látja. Ha ezt elfogadjuk, arra kell válaszolnunk, honnét keletkeznek ezek a nyereségkilátások. Kétségenkívül a vállalkozó munkájából.

A jogrendszerek eddig nem tekintették a munkaerőt jogtárgynak. Még a Reichsgericht szerint is a munkaerő csupán pusztán «Erwerbsaussicht» (RGZ. 51. 369. o.). Kivételt csupán az iparjog, illetőleg a versenyjog képezett, amelynek — mint látjuk — jelentősége éppen az, hogy teljes és kizárólagos jogot biztosít a munka eredményére a szellemi, tehát tetszés szerint nem szaporítható, monopolisztikus természetű javakat termelő munkás számára. «Der Zweck dieser Gesetzgebung ist den Geistesarbeiter zu schützen, den geistigen Werte schaffenden ein Monopolrecht zu geben», mondja *Elster*. A szóbanforgó döntés is csak egyféleképpen értel-

mezhető: a bíróság elismeri a termelő abszolút, kizárólagos jogát munkaeredményének gazdasági kihasználása tekintetében. Abszolút módon szabhatja meg az árat s abszolút jogának védelmére nem kártérítési igénye van szerződésszegés miatt, hanem actio negatoriája.

De a döntés egy lépéssel túlmegy a most vázolt elméleti felfogáson. A választottbírósa ítélete márkacikkekre vonatkozik, tehát úgy védjegyes, mint nem védjegyezett árukra. Itt tehát már nem szellemi munka védelméről van többé szó. Nincs szó többé egy hangzatos és sikeres megjelölés megválasztásáról, nincs szó többé a vásárlóközönség figyelmét felkelteni tudó lélektani megfigyeléseken alapuló eljárásról, nincs szó többé «ötletéről», azaz eredeti, originális szellemi munkáról. S ennek az ítéletnek éppen az a jelentősége. Mert ha árrontás ellen védelmet adunk a *versenytörvény* alapján a nagytermelőnek, úgy semmi ok sincs arra, hogy azt megvonjuk a kistermelőtől. Eddig ugyancsak márkacikkekről, tehát rendszerint ugyanabban a minőségben és kiállításban, nagymennyiségben a forgalomba kerülő árukról van szó. De vajjon miért ne perelhetne ezekután az az iparművész, aki kirakatdíszítésre szánt babáinak árát megszabja, vagy az az amatőrfényképész, aki képeslapjait a viszonteladási ár megszabásával adja át egy trafikosnak árrontás miatt. A választottbírósa ítéletének indokolásában a kötelmi jog alapelveiből indul ki, konklúziójában eljut a gyárosnak egy abszolút jogához. («Ez az eljárás a márkatulajdonos zárt vevőkörében jogi rendelkezése alatt álló vagyonának megtámadása.») Ezen az úton nincs többé megállás, ennek az útnak végén csakis a munka végzőjének (szellemi és fizikai munkásnak) a munkaeredményhez való kizárólagos jogának elismerése állhat.

II.

A saját név használatával elkövetett tisztességtelen verseny problémája teljes bizonyítéka annak, hogy milyen bizonytalan és gyakran milyen hibás gyakorlatot eredményezhet az elvi alapok fel nem ismerése. Az 1923 : V. tc. 8. §-a értelmében azt, aki nevét vagy cégét vállalat körében úgy használja, hogy ennek folytán vállalatát azonos vagy hasonló hangzású más versenyvállalattal össze lehet tévesztetni, ha a fennforgó körülmények mérlegelésével az összetéveszthetőség kétségtelenül megállapítható, arra kell kötelezni, hogy nevét, illetőleg cégét az ítéletben megállapított toldással, elhagyással vagy más változtatással használja. A német törvény 16. § szerint: «Wer im geschäftlichen Verkehr einen Namen, eine Firma... in einer Weise benutzt, welche geeignet ist Verwechselungen mit dem Namen, der Firma... deren sich ein anderer befugterweise bedient, hervorzurufen, kann von diesem auf Unterlassung der Benutzung in Anspruch genommen werden.»

Mit jelent ebben az esetben az «abbanhagyás», «Unterlassung». Az 1923 : V. tc. csupán az összetévesztésre alkalmas cégszöveg, illetőleg névmódosításról szól. Következik ebből a contrario, hogy eltiltás kizárólag? Vagy pedig el lehet tiltani valakit saját nevének használatától, mert fennforog az a veszély, hogy a versenyvállalattal összetévesztik?

Hazai kommentátoraink közül *Meszlény* szerint itt az 1. § szerinti abbanhagyás helyébe pozitív cselekvés lép, a sérelmes névhasználat helyett nem sérelmes használatot inaugurál a bíróság (*Meszlény*: A tisztességtelen verseny. 1923. 86. o.). *Kuncz Ödön* hasonlóképpen azon a véleményen van, hogy ennek a §-nak alkalmazásánál a tettest megillető vállalatjelzőről lévén szó, őt ennek használatától teljesen eltiltani nem volna méltányos... A sértett a bíróságtól csupán a tettesnek arra kötelezhetését kérheti, hogy az őt megillető vállalatjelzőt az ítéletben megállapítandó megkülönböztető toldással, elhagyással vagy változtatással használja (*Kuncz Balázs*: A tisztességtelen verseny. 51. o.). A budapesti törvényszék ugyan 13. P. 48,870/1928. sz. ítéletében eltiltott ezen § alapján egy céget a «Vacuum» szónak cégszövegében való használatától, de itt tárgyi cégről volt szó. A kamarai választottbírósa viszont megelégedett eddig a megkülönböztetéssel (4345/1926, 6364/1925, 39,160/1926.).

A francia gyakorlat ott látja a kérdés punctum saliensét, vajjon valaki «réellement et personnellement» foglalkozik-e kereskedéssel. E mellett különböztetnek egyéni és társas cégek között. Általánosan elismert, hogy egyéni cég birtokosát saját nevének használatától — in toto — eltiltani nem lehet. Társas cégeknél azon múlik a döntés, vajjon nincs-e «Strohmann»-ról szó. Ha valakit

csak azért vettek be a cégbe, hogy nevét az üzleti versenyben felhasználják, akkor semmi akadálya sincs annak, hogy a bíróság a céget ennek a névnek elhagyására kényszerítse. Nem mintha a társascégeknél az összetéveszthetőség veszélye nagyobb volna, hanem azért, mert ilyenkor a társasviszony színlelt s színlelt ügyletnek nem lehetnek jogkövetkezményei (Pouillet: *Traité des marques de fabrique et de la conc. déloyale*, 573—587. o.; Pichot: *De la conc. déloyale et de la contrefaçon*. Paris, 1924. 306—307. o.).

A német Reichsgericht ellenkező álláspontra helyezkedett. Több esetben (Malzmann-ítélet), (Arnheim-ítélet), (Wagner-ítélet) arra kötelezte alperes cégeket, hogy cégszövegükből alapítójuk és cégtagjuk nevét hagyják el. Evvel a «Läuterkeitsfanatismus»-sal szemben támadó felzúdulás hatása alatt született meg a híres Stollwerck-ítélet (RGZ. 115., 209. o.), amellyel ugyan a RG. a világhírű Stollwerckgyár keresetét, amelyben a cégből kiváló és saját neve alatt hasonló tárgyú vállalatot alapító Paul H. Stollwercknek a «Stollwerck» név használatától való eltiltását kéri, elutasítja, de ezt azzal indokolja meg, hogy a német HGB. 18. §-a (amelynek szövege szerint megfelel a K. T. 11. §-a) megköveteli, hogy egyéni cégül a kereskedő polgári nevét használja, «und der beklagten Partei die Gründung einer Gesellschaft nicht zugemutet werden kann». A német szakirodalomban erős támadások érték ezt az ítéletet. Breit, Goldbaum, Isay, Baumbach, Kaufmann egyformán rámutattak arra, hogy anyagi jogi kérdést pusztán iparrendészeti szabályokra való hivatkozással leldönteni nem lehet. Rámutattak arra, hogy a társas és egyéni cég közötti disztinkció erőltetett, mert ha valakinek egyéni cég alapításánál joga van saját neve használatához, úgy nem vonható el ez a joga akkor sem, ha pl. cégét később társas céggé akarja átalakítani vagy ha mindjárt társas céget alapít. Sőt olyan hangok is hallatszottak, hogy a német versenyjogi judikatúra válságban van.

Mi indíthatta a Reichsgerichtet erre az egyedülálló állásfoglalásra? Csakis a régi személyiségi jogi felfogás. Hogy mi a névjog természete az újabban nagyon vitatott. Általában nem vagyoni természetű abszolút jognak, azaz par excellence személyiségi jognak tartják. Baumbach szerint tulajdonképpen nem is volna szükség különleges névtilalomra, mert sohasem a névjog, hanem a név konkrét viselője szenved sérelmet. A név egyszerűen egy igen értékes vagyontárgy; kereskedőnek gyakran a legbecsesebb jószág.

Ha Kohlerral a versenytörvényben a vállalkozó személyiségének védelmét cégben, védjegyben, névben a személyiség «Sperrfort»-ait látjuk, akkor végeredményképpen el kell jutni a Reichsgericht állásfoglalásához. Ennek a felfogásnak értelmében nem lehet és nem szabad különbséget tenni az egyaránt abszolút cég-, név- és védjegyjog között. Ezek egyforma erősek; logikai képtelenség teljes és kevésbé teljes abszolútságról beszélni. Nem lehet különbséget tenni közönséges és ritka név között sem. Az egyformán abszolút jogok rangsorát összeütközés esetén csakis a prioritás dönti el. Ez az összeütközés pedig pl. előáll akkor, amikor valaki másnak abszolút névjogi körébe behatol. Aki olyan nevet visel a kereskedelmi forgalomban, amely már régebben használt névvel összetéveszthető, behatolt a név régebbi viselőjének kizárólagos hatalmi körébe, tehát objektív jogellenességet követ el.

A névjogot azonban a cég-, védjegy- stb. jogtól elválasztja valami: a *névkényszer*. Ezáltal lesz névintézményünk tökéletlenné. Több személy viseli ugyanazt a nevet s így a név nem tudja tulajdonképpen hivatását, a megkülönböztetést betölteni, hanem egy pusztán megjelölési eszközzé süllyed le. Hogy tehát valaki teljes sikerrel megkülönböztesse magát, ahhoz szükséges, hogy a) egy különös hangzású névre vagy legalább is valamilyen individualizáló erejű toldatra tegyen szert (ez magyarázza meg, hogy írók, művészek, szóval olyan emberek, akik számára a «hírnév» igen fontos, miért választanak gyakran fantasztikus pseudonimokat) és b) hogy ezt a nevet vagy toldatot erős propagandával közismertté tegye. Minél közönségesebb a név, annál erősebb propaganda-tevékenységre lesz szükség.

Aki az ipari jogban a szellemi, alkotó munka védőeszközét látja, annak prima vista egy éles különbség kell, hogy szemébe tűnjék a név- és a védjegy között. A védjegy birtokos akkor végez alkotó munkát, amikor a védjegyet *kitalálja*, valamilyen névbirtokos akkor, amikor a nevet *ismertté teszi*. Amikor a Reichsgericht előbb említett ítéleteit meghozta, akkor tulajdonképpen egy védjegyjogi gondolatot értékesített. Védjegybitorlások elbírálásánál ma már kiforrott az a meggyőződés, hogy a hasonló-

ságot nem az eltérő, hanem az egyező elemekre való tekintettel kell megállapítani. Ha két védjegy egyező motívumai lényegesek, úgy a bíróság tekintet nélkül az esetleg eltérő alkatrészekre, megállapítja a bitorlás fennforgását. Ha az abszolút személyiségi felfogás értelmében a védjegy és a névjogot egyforma természetű jogosítványnak tekintjük, akkor egészen logikus ugyanezeknek a megfontolásoknak alapján dönteni a névhasználat tekintetében.

A versenyjog munkavédelmi szemlélete azonban nem engedheti meg, hogy a névjog használatának jogossága tekintetében is «der abstrakte Masstab der objektiven Verwechslungsfähigkeit» (Kaufmann) érvényesüljön. Észre kell venni azt, amit a Reichsgericht nem ismert fel, hogy amíg védjegyhez csak teremtő munkánk révén jutunk, amíg a védjegy mindig egy *eredeti* ötletet foglal magában, addig nevünket örökösödésnek vagy privilégiumnak köszönhetjük. Védjegytalalomra csakis a *más*, az *új* s nem pusztán a különböző védjegy tarthat igényt, a névnél ellenkezőleg a *megkülönböztetés lehetősége*, a megkülönböztetésre fordított munka értékelése a döntő. Annak a világsszemléletnek, amely a versenytörvényeket létrehozta, csakis az alkotó munka védelme volt a célja s nem az, hogy örökösödés vagy privilégium útján elnyert javakon monopóliumokat teremtsen. Dr. Keszthelyi Nándor.

A bibliográfia műhelyéből.

A szokásos meghatározás szerint a bibliográfia — könyvészet — olyan ismeret vagy tudomány, amely különböző nemzeteknek, időknek stb. irodalmi termékeit összeírja. A könyvészet egyik faja a szakbibliográfia, amely valamely tudomány szak irodalmi forrásait dolgozza fel a végből, hogy az illető tudományágazat egyes elméleti és gyakorlati kérdéseiben tájékozódást nyújtson mindazokról a művekről (könyvekről, monográfiákról és folyóirat-cikkekről), amelyek az illető kérdést tárgyalják. A szakbibliográfiában tehát a különböző témák címei alatt feltalálható a szóban forgó tudományágazat egyes problémáinak teljes irodalma. Az ily összeállítások feladata a tudomány és gyakorlat emberét a lehetőségig mentesíteni attól a fáradságos munkától, mely valamely kérdéssel összefüggő irodalmi anyag felkutatásával és összegyűjtésével együtt jár. Mivel pedig a korábbi irodalom ismerete sokszor nélkülözhetetlen alapfeltétele lehet az illető tudomány szakban való elméleti és gyakorlati munkálkodásnak, a szakbibliográfia a tudomány modern segédeszközei sorában kivívta magának az őt megillető helyet.

Hazai jogirodalmunknak egyetlen könyvészeti munkája van, Kudora Károly «Jogi Könyvtár»-a 1910-ből. Amint a szerző előszavában mondja, műve elsősorban a jogtanuló ifjúság számára készült. Kiterjed ugyan a jognak minden ágára, de nem törekszik teljességre, csupán rövid és általános tájékoztatást kíván nyújtani szótári rendben a jog- és államtudomány egyes kérdéseinél ama művekről, amelyek azokat tárgyalják. Míg a külföldi, különösen a német jogirodalom igen gazdag bibliográfiai szakmunkákban, addig nálunk tudomásom szerint ez a húsz esztendővel ezelőtt megjelent kis összeállítás volt mindeztideig az egyetlen ily irányú munka. Ezért talán sok tekintetben hézagpótló lesz a magyar magánjogirodalom hetvenévi (1861—1930) teljes termését összefoglaló szakbibliográfia, amely a közeljövőben napvilágot lát.

E helyütt azokra a szempontokra óhajtok röviden rámutatni, amelyek e forrásgyűjtemény összeállításánál, annak rendszere és tagoltsága tekintetében irányadók voltak. Azért kívánok éppen e két gondolattal foglalkozni, mert bennük nyilvánul meg az az eleven erő, mely a címek holt anyagának életet kölcsönöz, abban összefüggéseket teremt, amiáltal az előbb még talán használhatatlannak vélt anyag a kutató értékes segédeszközzé válhatik.

Szakbibliográfiákban általában kétféle beosztás szokásos: alfabetikus vagy szisztematikus.

A betűrendes csoportosítás, vagyis az egyes kérdéseknek szótári rendben való tárgyalása alkalmatlannak látszik minden olyan témában, amelynek egyes problémái egymással többé-kevésbé szorosan összefüggnek. Így a magánjogban alfabetikus összeállítás mellett, hogy csak néhány példára utaljak: a birtokjog és a tulajdonjog, a semmisség és a megtámadhatóság egymástól oly messze kerülnének, hogy ez az áttekinthetőség rovására menne. Helyesebbnek látszott ezért a szisztematikus beosztást választani.

További kérdés, hogy milyen dogmatikai felosztást tegyünk

összeállításunk alapjává. Ama mélyreható irányító befolyás következtében, melyet hazai magánjogi irodalmunkra a kodifikációs törekvések a múlt század nyolcvanas évei óta gyakorolnak, önként kínálkozik a rendszer alapjául a magánjogi törvénytervezetek beosztása. A kodifikációs törekvéseknek természetes velejárója, hogy az irodalom termékeinek tekintélyes része az egyes törvénytervezetekhez, illetőleg azok címeihez és fejezeteihez kapcsolódik, akár mint azok bírálata, akár mint azoknak az élő joggal való összehasonlítása. De még a judikatúra kritikai feldolgozására sem marad teljesen hatástalan a kodifikációs anyag, utalásokban és összehasonlításokban ezek az irodalmi termékek is nem egyszer találunk a tervezetek szabályozásával közös érintkezési pontokat. Ily módon az irodalmi anyag jelentős hányada precíz elhelyezést nyer a tervezetek legális ordójában.

Természetes, hogy ez a beosztás nem egy helyütt korrekciókra, kiegészítésekre szorul. Egyes általános kérdések, valamint az elvont elméleti problémák pedig külön részben találunk elhelyezésre, de lehetőleg olyan módon, hogy az alapul vett rendszernek mintegy kiegészítését képezzék. Ilyenek egyebek között a fogalomlelemző tanulmányok, a magánjog módszertanának, etikájának, a magánjogi határkérdéseknek irodalma.

A rendszer meghatározása után a következő kérdés az, hogy mennyire tagozzuk, a részletkérdéseknek milyen mértékig csoportosítsuk az irodalmi utalásokat. Magánjogi irodalmunk szétágazósága mellett gyakori eset, hogy valamely alapvető kérdésnek egyáltalán nincsen irodalma, míg az ugyanezen kérdés keretébe tartozó valamely részlettel, mely talán irodalmi vita kapcsán került az érdeklődés homlokterébe, esetleg egy-két monográfia és néhány cikk is foglalkozik. A kutatót pedig, ki valamely részletkérdés irodalmát akarja együtt találni, mentesíteni kell attól, hogy az esetleg túlszéles kört felölelő cím alatt felvett teljes irodalmon legyen kénytelen végigmenni, holott annak a részletkérdésnek, amelyet éppen keres, mindössze egy-két cikknyi irodalma van. A tagoltságnak tehát elvileg a legkisebb részletekig kellene terjednie.

Hogy ezt példákkal is megvilágítsam: ha a házasság megszűnésére vonatkozó irodalmat használható és áttekinthető módon akarjuk összefoglalni, nem tárgyalhatjuk közös cím alatt a holttanulmányító ítélet vélelméről, a házasságtörésről, az elmebeteg bontópereiről, a bontó ok jogi hatályának megszűnéséről és minden egyéb részletkérdésről szóló irodalmat, amely kérdések mind a házasság megszűnésének fejezetébe tartoznak. Nem állíthatjuk a kutató tudóst vagy a gyakorlati jogászt olyan feladat elé, hogy esetleg számos monográfiát, 60–70 cikket legyen kénytelen végigböngészni, melyek mind a cselekvőképesség körébe tartozó kérdésekkel foglalkoznak ugyan, de amelyek között talán csak egyetlen tanulmány van, amely a 14. életév betöltött kiskorúnak a keresménye feletti rendelkezési jogáról szól, holott őt csak ez az egy téma érdekli; vagy hogy amikor a vagyonbukott vagy a hazaáruló házastársának közszerzeményi igényéről keres irodalmat, a közszerzemény fejezetének valamennyi irodalmi utalását át kelljen kutatnia. Ezzel nem nyújtunk az azt a segítséget, amelyet nyújtani feladatunk. A jogi könyvészetben tehát irányelv, hogy lehetőleg külön címet kell szentelni az egyes részletkérdéseknek, melyeknek önálló irodalmuk van. Ez követendő célunk, melyet azonban csak megközelíteni lehet. A végletekig menő részletezésnek t. i. kettős akadálya van. Az egyik az anyag óriási terjedelme. Mert gondoljuk meg, hogy nem néhány százra, hanem sok ezerre tehető azoknak a könyveknek és cikkeknek száma, amelyek egy-egy tudományszakon belül a feldolgozás anyagát képezik.

Első pillanatra talán úgy vélnék, hogy az irodalmi termékek címeik szerint is szépen elkülöníthetők egymástól s ezáltal önként kínálják a minél tagozottabb csoportosítást. Ez azonban csak látszatra van így. A címek, rendszerint 4–5 szó, de sokszor még ennny sem, a dolog természeténél fogva legtöbbször nem fejezhetik ki az írásmű tartalmát. Különösen régibb jogirodalmunkban egész tömegét találjuk oly cikkeknek, melyek címei — kalászkok az igazságszolgáltatás köréből, telekkönyvi mizériák, nyílt kérdés, elmélkedés egy kúriai határozat felett, böngészet a gyámügyi törvény tarlóján — mitsem árulnak el a tartalomról. De ha itt-ott akadunk is oly címre, mely utal a tartalomra, erre megnyugvással rendszerint nem támaszkodhatunk. Ha ott találjuk is a kifejező címet, pl. „ingó árverésen befolyt vételár felosztása», mégis meg kell néznünk, mit tartalmaz a cikk. Címe után ítélve tárgyát tisztán a végre-

hajtási eljárás köréből veszi. Meglehet azonban, hogy a címben megjelölt kérdés csak kiindulópont, melyről a szerző rövidesen átsiklik a törvényes zálogjogra s annak nem csupán eljárásjogi, hanem magánjogi vonatkozásairól is értekezik. Vagy ha a cím egyszerűen «kötelesrész», holott a cikkben a kötelesrészt sértő ajándékozásról van szó, nem könnyítjük meg eléggé a kutató munkáját, ha ily cikket a kötelesrész intézményével általánosságban foglalkozó tanulmányok között idézünk. Óvatosságra int végül mindezek mellett a címek fogalommeghatározásaiban nem egyszer észlelhető ingadozás (pl. özvegyi jogról szóló tanulmány az özvegyi öröklés címét viseli), ami szintén könnyen vezethet félreértésekre.

A végletekig menő részletezésnek másik akadálya az, hogy annak túlzásba vitele az anyag felesleges elaprózódására vezet, ami viszont az áttekinthetőségnek s ezzel a használhatóságnak esnek rovására. Már pedig ezek legelsőbbrendű alapfeltételei annak, hogy a bibliográfia megvalósítsa célját, vagyis megbízható vezetője legyen a kutatónak és a gyakorlat emberének az illető tudományos szakirodalom labirintusában.

Dr. Ujlaki Miklós.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A házasság problémája a Kúria gyakorlatában.

A probléma egykorú az intézménnyel. És mivel az intézmények élete, fejlődése és válsága az alkotó és bennük élő emberek életét tükrözi, ma megint súlyos a házasság problémája, megint válságról beszélnek. Okokat kutatnak és orvosszereket ajánlanak és megint hangos a fórum a kuruzslók zajától, míg aztán újabb, divatosabb «probléma» bukkan felszínre, amelyen ugyanazokat az okokat ismerik fel és amelyek megoldására ugyanazon orvosszereket ajánlják.

A házasság problémája, ahogyan az a napirenden szerepel: a bontóperek statisztikájának problémája. A fennálló házasság kérdése és az életfolyamban hanyódó házasság kérdése kívül esik a «hivatalos» érdeklődés körén — hacsak a néphigiéne emelése érdekében vagy az egyke ellen folytatott propaganda során nem érintik — és a vele foglalkozók, talán éppen magukra hagyatottságuk exkluzív gögijében, a metafizika világába emelték a kérdést. A probléma társadalmi megnyilvánulása a válási grafikon esése vagy emelkedése. A tömegek surlódása pontokon történik és a nagy problémák jelszavakban exponálódnak. Ha egy probléma társadalmivá szélesül, a szembenálló álláspontok elvesztik minden differenciáltságukat: vezérszavakká lesznek. A büntetőjog számátalan nagy és legemberibb mélységeket felölelő problémája van számúzza a szaktudósok elvont világába, de a halálbüntetés kérdésével tömegeket lehet megmozgatni és állásfoglalásra bírni, mert arra «igen»-nel vagy «nem»-mel lehet felelni. Mi a házasság jelentősége és mi az intézmény erkölcsi értéke? Mi a pozitív tartalma? Kevesen felelnek ezekre a kérdésekre, mert nagy a kísértés, hogy arra feleljenek, könnyítsük-e vagy nehezítsük-e a bontást? Az előbbi kérdésekről Kayserling gróf, a kiváló munkatársak egész sorától támogatva könyvet írt, az utóbbiról interpellálnak.

A Magyar Statisztikai Társaság két évvel ezelőtt Laky Dezső vezetésével ankétan foglalkozott a válás okaival és számbeli fluktuációjával és ezen az ankétan legérdekesebb volt az elnöklő professzor megállapítása, hogy egyáltalán nem indokolt a kérdés túlzottan pesszimista megítélése, mert a válások száma 1923. óta 1925-ig és azon túl is csökkenőben van (7413 bontás 1922-ben és 5750 1925-ben) és a felbontott házasságok legnagyobb része a háborút követő «házasságkötési hullámban» kötött házasságokra esik. A bontások itt tehát egy természetes szelekciós folyamatként jelentkeznek és nem könnyelműség megnyilvánulásai. Egyebekben a válás problémája az ankétan résztvevők legtöbbje előtt mint önálló rossz állott, melynek a házassággal való szerves összefüggését nem vizsgálták és okait a vallásos és erkölcsi érzés meggyöngyülésében, a gazdasági helyzetben, társadalmi körülményekben és házagos törvényekben keresték. Hogy a kép teljes legyen: volt (egy elmeorvos), aki a válást nem társadalmi, hanem patológikus tünetnek ítélte és volt, aki a válások nagy számát a sajtó hatásának tulajdonította.

Amint mondtuk, ez a házasság problémájának társadalmi megnyilvánulása. De nem ez az egyéni és általánosan emberi meg-

nyilvánulása. A tegnapi intézményeket mai emberek éltetik és a ma magafogalmazta igazságai hasonlítják át a tegnapi intézményi életcélokra. Kayserling írja: «A házasság örökérvényű forma. Hogy örök célját teljesíthesse, ezért kell minden időben és minden ember számára mindig új, határozott tartalommal telíteni».

A házasság ekként megfogalmazott emberi és nem előbb vázolt társadalmi problémáját próbáljuk előbb nyomon követni a Kúria gyakorlatában. Nem minden részletében, hanem csak néhány élesebben szembeötlő vonatkozásban. Megkíséreljük, hogy a házasság fogalmát megrajzoljuk, ahogy az a Kúria gyakorlatából kibontakozik és hogy figyelemmel kísérjük azokat a következtetéseket, amelyek az ekként nyert fogalomból levonhatók.

A házasságnak jogilag kikényszeríthető pozitív tartalma, a tartástól eltekintve, nincs. A bontó okok, illetve a bontó okként érvényesített ténykörülmények elbírálása tükrében mutatkozik a házasság pozitív tartalma azokban az erkölcsi megnyilatkozásokban, amelyekben bíró az adott tényállásnak valamely bontó ok megalapozására alkalmassága kérdésében dönt. Ebből a szempontból természetesen a legszemléltetőbb kép a viszonylagos bontó okok kapcsán tárul elénk, ahol a szükségszerűleg mutatózó latitudo egyben a házasság fogalma változásának is képét adja. Az ilyen módon bírói gyakorlatunkban kialakult elveket foglalja magában a Mjogi Törvénykönyv Javaslatának «A házasság jogi hatásai általánosan» c. fejezetében. Ez a szabályozás azonban egyáltalán nem kimerítő és nem is lép fel a teljesség igényével, hanem — a házassági együttélés néhány általános vonatkozásának szabályozása mellett — blanketta-szabályokat tartalmaz. Így a 111. § is, mely szerint: «a házastársaknak kölcsönös kötelessége, hogy egymással a házasságnak megfelelő életközösségben éljenek». De pozitív cselekvési zsinórmértéket a házasságnak megfelelő életközösség tekintetében ez a § nem tartalmaz, amint továbbra is a bírói gyakorlat feladata marad, hogy kitöltse a törvényt szabályozás után is fennmaradó hézagokat.

A házasság leglényegesebb megnyilvánulása az életközösség. Hogy milyen a «házasságnak megfelelő» életközösség, arra ismét a bírói gyakorlat ad választ. Ha a házastárs az életközösséget szándékosan és jogtalanul megbontja, az elhagyott fél ezt megbocsátani nem tartozik és az elhagyásban megnyilvánuló kötelességsértést a 80. § a) pontjára alapított bontókeresettel érvényesítheti. (A 77. § a) pontjára alapított bontókeresetnek tudvalevőleg előfeltétele lévén a komoly és őszinte visszahívás, az egyben az eddig ismert összes bontó okok megbocsátását is jelenti.) Az ellentétes másodbírói állásfoglalásra a Kúria azzal reflektál, hogy «ellentétes felfogás mellett az elhagyott fél vagy arra kényszerítenék, hogy egy belső, lényegében szétdőlt és tarthatatlan életközösséget állítson vissza, vagy hogy ezt a házasságot a különélés állapotában tartsa fenn» (P. III. 6136/1927.). Ebből a döntésből két tétel következik: 1. Nem «házassági» az az életközösség, amelyre azok a felek kényszerülnének, akiknek házasságát a bíró fel nem bontja, bár a szolgáltatott bontó ok következtében a házasság «belső lényege», a szellemi és testi harmónia, megtört. 2. A házasság fogalmával ellentézik, hogy az a különélés állapotában tartassék fenn, hogy tehát megmaradjon a jogi kötelék akkor, amikor az emberiek már elszakadtak.

Ez a két sarkalatos alaptétel mindenben megfelel a H. T. gondolatvilágának és egy emelkedett szellemű bírói gyakorlat csak ennek a — hangsúlyozzuk, hogy a Kúria által promulgált — gondolatmenetnek alapján épülhet fel.

További követelménye a házassági életközösségnek, hogy a házastársak egymásnak hűséggel tartoznak (Mjtj. 111. § 2.). A bírói gyakorlat ezen nem csupán a nemi hűséget érti, hanem a házastársaknak egymással szemben tanúsított bizalmát is, bontó oknak állapítván meg a házastárs olyan cselekvését, amely ezzel a bizalommal ellentétben áll. «A vagyonátruházás házastársi kötelességsértő jellege a házastársal szemben az elhallgatásban, a házastársat megillető bizalom megvonásában jelentkezik» (P. III. 7423/1928.). (Bár a gyakorlatban ez a döntés sokszor visszaszár eredményekhez is vezethet, főleg azokban az igen sokszor előforduló esetekben, amikor a férj szegény hozzátartozóit, a feleség ellenkezőtől tartva, titokban támogatja, kiházasítja stb., mégis bizonyos korlátok közt érvényesülve, azt helyesnek tartjuk.)

A házastársak azonban nemcsak hűséggel tartoznak egymásnak, hanem a «hitvesi hűség» iránt alapos kétely támasztására alkalmas magaviseletet is kerülni kötelesek» (P. III. 129/1929.).

A feleség erkölcsi érintetlensége és női tisztessége nem csupán a házasság lényegéből folyó követelmény, hanem annak olyan fogalmi alkateleme, hogy az azzal ellentétben álló látszat kialakulására alkalmas magatartás is megsértése a házassági kötelességeknek. Fokozottan áll ez a kötelesség, ha a házastársi viszony bizonyos okból ennek a látszatnak a kialakulását megkönnyíti, ha például a férj betegsége annak éveken keresztül való kórházi ápolását teszi szükségessé (P. III. 6935/1928.).

A Mjtj. 111. §-ának általános rendelkezése alá esik az a bírói gyakorlatban kifejeződött tétel is, hogy a házasság jogi és erkölcsi tartalmából folyik, hogy «a házastársak egymással illően kötelesek bánni» (P. III. 8524/1928.). Különös nyomatékkal hangsúlyozza ezt az elvet a Kúria a házastárs tetteles bántalmazásával kapcsolatban: «A kir. Kúria ítélezési joggyakorlatában kifejezett jogelv szerint a tettelesen, durván megsértett házastárs a házasság egész életre szóló erkölcsi tartalmánál fogva az őt ért durva támadást egyénileg megbocsáthatja, de a peresfelek különleges életviszonyaira utaló esetektől eltekintve, megbocsátani nem köteles» (P. III. 662/1929.). Nem mentesíti a tetteles bántalmazást az önuralom elvesztése és az idegkimerültség ténye sem (P. III. 704/1929.). A Kúria ezen gyakorlata teljességgel számúzi a házasság pátriarkális gondolatát, amely a férj fenytő jogát, mint az őt a házasságban megillető «döntő szó» egyik attribútumát, hajlandó felismerni.

Ha ebben a vonatkozásban a nő erkölcsi egyenállása a házasságban biztosítottak látszik, a Mjtj. és a bírói gyakorlat hathatósan igyekeznek a jogi paritás gondolatához is közeledni. (Feminista oldalról a Mjtj. ezen rendelkezéseit teljesen indokolatlan támadások érték. Különösen indokolatlanok ezek a támadások akkor, amikor a Kúria házasságjogi gyakorlata mindennek inkább mondható, mint a házastársak erkölcsi és jogi paritását a nő terhére megbontónak.) Sőt egynémely kérdésben a Kúria a Mjtj. álláspontján is túlhalad.

A Mjtj. 112. §-a mondja ki, hogy a férjet illeti a közös lakás megválasztásának joga, ezen joga gyakorlásában azonban «a méltányosság szerint figyelembe kell venni felesége megokolt tanácsait és ellenvetéseit». A férj nem élhet vissza lakásválasztási jogával és nem elegendő az sem, hogyha a lakásválasztási jog gyakorlásakor a lakás megfelelő berendezését és a házassági életközösség folytatására alkalmassátételét kilátásba helyezi, mert a lakásnak már megválasztása idején erre a célra alkalmasnak kell lennie. (Következik P. III. 329/1929-ből.) Azonban éppen a méltányosság szabja a feleség magatartásának azt a korlátot, hogy a házassági életközösség megszakítása az egyébként megfelelő lakás kevésbé fényűző vagy tetszetős volta miatt jogossá nem lesz. Nyomatékosan figyelemre méltatja a Kúria e tekintetben az általános és egyéni gazdasági helyzetet. «A mai nehéz lakásvizonyok között a házastárs azért, mert a férj által választott lakás nem olyan előnyös, mint az előző lakás, a házassági életközösség folytatását meg nem tagadhatja» (P. III. 4663/1927.).

Míg a Mjtj. 115. § első bekezdése a közös háztartás vezetését, mint a feleség feladatát említi fel, addig a Kúria gyakorlata ezt a feleség jogává építi ki, amivel szemben a férj e joggal ellentétes magatartása bontó okot létesít. «A nőnek a háztartás vezetésére joga van, ettől való eltiltás jogos ok a különélésre» (P. III. 3242/1926.). Ennek a tételnek alig helyeselhető túlhajtása a Kúria az a döntése, mely bontó oknak ítélte a férj azon magatartását, hogy a megállapítottan, «úgyszólván nélkülözhetetlen» házvezetőnőt, aki a Kúria ítéleti indokai szerint a férj «anyjához való szolgálati viszonyában mindenki tiszteletét kiváltó tevékenységet» fejtett ki és akinek viselkedése «tiszteletreméltó és erkölcsileg kifogástalan» volt, a feleség nyilván indokolatlan kérelmére szolgálatából el nem bocsátotta. A Kúria szerint ugyanis a férjnek «a közös lakás tekintetében a feleség megokolt ellenvetéseit figyelembe kell venni. Ebből foly, hogy a férj — a feleség jogos kívánságához képest — oly különlakást köteles a család részére biztosítani, amely a férj társadalmi állásának, vagyoni és jövedelmi viszonyainak megfelelő és amely a feleség házvezetői tevékenységének korlátozása nélkül a házasság zavartalan folytatását biztosítani alkalmas. A feleségnek, amíg egyfelől kötelessége a háztartás vezetése, másfelől neki e feladat teljesítése a családi életből folyó joga és a férj az ennek útjában álló és a házi békét zavaró akadályt elhárítani köteles» (P. III. 7423/1928.).

Néhány döntésben rávilágítottunk a kir. Kúria elvi állásfog-

lalására a házasság problémájához. A kép, amely élénk tárult, a bíró azon igyekeztét mutatja, hogy az intézményt azon a piedesztálra fenntartsa, amire azt az élet és nem a moralisták emelték. Ezek az elvek a kötelék tiszteletét és fenntartásának szándékát fejezik ki, de csak addig, míg a kötelék nem önmagáért, hanem tartalmáért van; a házastársaknak a harmónikus életközösségben megnyilvánuló jogi és erkölcsi egyensúlyát pedig mint a házasság mai fogalmazását ismerhettük fel. De lege lata ezeknek az elveknek a helyességéhez kétség nem férhet.

(Bef. köv.)

Dr. Viener Miklós Pál.

Reflexiók a kir. Kúriának az öröklési jog terén alkalmazott perjogi gyakorlatára.

A Kúriának különös és általunk nem egészen helyeseltető nyílt és határozott állásfoglalásával találkozunk egynéhány örökösödési perben hozott újabb ítéletében, midőn ezekben a perjogi szabályokat a magánjog egyéb ágaitól eltérő módon alkalmazza. Azt mondhatnánk, hogy a Kúria az örökösödési perekben követett gyakorlata szerint szinte új perrendi szabályokat alkalmaz az örökjog terén.

Ha azonban a dolgok mélyére nézünk, meg kell állapítanunk azt, hogy a Kúria ezen prima-vista forradalmi újításnak tetsző állásfoglalása — bár paradoxonnak hangzik — tulajdonképpen forradalmi konzervativizmus, mely szembehelyezkedve az új polgári perrendtartás szabályaival, követi e téren, az öröklési jog terén a Pp. életbelépését megelőző gyakorlatát.

Nem értünk egyet a kir. Kúriával akkor, midőn perjogi téren, kodifikált szabályaink ellenére, merő konzervativizmusból a perrendtartás szabályainak mellőzésével, annak tételeit az örökjog teréről mintegy kirekeszthetőknek tartja.

A Kúria P. I. 636/1929/237. számú feloldó végzésében határozottan kimondja, hogy «az a perjogi szabály, hogy a perben csak a perbeli ellenfelek jogviszonya dönthető el, az örökösödési perekben a kir. Kúria gyakorlata szerint szigorú alkalmazást nem talál.» P. I. 6192/1927. számú ítéletében pedig, mellyel alant perjogi szempontból foglalkozunk, kimondja, hogy az abban követett régi és állandó gyakorlatát nem érintik a Pp.-nek a keresetváltoztatásra vonatkozó rendelkezései, mert ez a gyakorlat nem perjogi szabályokon alapul, hanem az örökösödési jog elveiből folyik. A Kúriának ezen ítélete szerint ugyanis «a végrendelet megtámadásánál a keresetben fel nem hozott érvénytelenítési okot később csak abban az esetben lehet felhozni, ha a felperes arról a kereset megindításakor nem tudott; olyan érvénytelenségi okot tehát, amelyet a végrendelet megtekintésével látni lehetett, később már nem lehet felhozni».

Nem érthetünk egyet a Kúriának fenti döntése egyik indokául felhozott azon megállapításával, hogy jelen esetben a polgári perrendtartásnak a keresetváltoztatásra vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók. Ez, ugyanis a kontrárió értelmezve azt jelenti, hogy alkalmazva e helyütt is a keresetváltoztatásra vonatkozó tételeket, mely tételek alkalmazásának semmi akadályát fennforogni nem látjuk, meg kellene állapítanunk a Pp. 188. §-a alapján, a keresetváltoztatásra vonatkozó jogszabályok értelmében, hogy keresetváltoztatás nem forog fenn, miért is a keresetben fel nem hozott érvénytelenségi ok a végrendelet megtámadásánál figyelembe vehető.

A keresetváltoztatás lényegében a keresetbe vett jognak megváltoztatásában áll, ami azt jelenti, hogy keresetváltoztatás akkor forog fenn, ha felperes vagy a kereseti jogot vagy a kereseti kérelmet megváltoztatja. Jogváltoztatás pedig akkor áll be, ha új tények felhozása folytán a kereseti tényalap annyira megváltozik, hogy ennek következtében a jog sem marad ugyanaz.

Adott esetünk a Pp. 188. §-ának első pontja alapján volna elbírálandó, mely kimondja, hogy nem tekintendő keresetváltoztatásnak, «ha a felperes a keresettel érvényesített jog megváltoztatása nélkül annak megállapítására újabb tényeket hoz fel vagy a felhozottakat kiigazítja».

A 188. § ezen első pontjára gondol a Kúria, midőn fenti ítéletében kimondja, hogy a Pp. keresetváltoztatásra vonatkozó rendelkezései döntését nem érinthetik, mert az nem a polgári perrendtartás, hanem az örökösödési jog elveiből folyik.

Nyilvánvaló ebből, — hiszen kitűnik ez magából a vitatott ítéletből is — hogy a Kúria álláspontja szerint is megállapítható

volna — a Pp. 188. §-a első pontjának felhívásával — a keresetváltoztatás fenn nem forogása, ha a Kúria a polgári perrendtartásnak a keresetváltoztatásra vonatkozó rendelkezéseit e helyütt is alkalmazná, hiszen azok mellőzésének elfogadható alapját nem látjuk.

A Kúria a Pp. keresetváltoztatásra vonatkozó rendelkezései alkalmazásának szükségességét azzal hárítja el, hogy megállapítja, miszerint a végrendelet megtámadását célzó, a keresetben fel nem hozott érvénytelenségi ok felhozásának tilalma nem perjogi szabályokon alapul, hanem az örökösödési jog elveiből folyik, vagyis a Kúria szerint itt az alaki jog szabályaival szemben az e helyütt azzal ellentétes anyagi jogszabályok nyernek alkalmazást.

A Kúria fenti megállapítása nemcsak azért helytelen, mert a már kifejtett okokból fölöslegesen mellőzi a Pp. szabályainak alkalmazását, de helytelen azért is, mert az utóbb felhozott érvénytelenségi ok felhozásának tilalmát — mint az örökösödési jog elveiből folyó jogszabályt — magánjogunkban nem találjuk.

Az Mtj., mely élő magánjogunkat kodifikálja, nem ismeri a fenthangoztatott s a Kúria szerint az örökösödési jog elveiből folyó tilalmat.

A Kúriának fenti ítéletében foglalt téves megállapítása ugyanis abban áll, hogy anyagi jogszabály tilalmát látja fennforogni és ezért mellőzi a Pp. rendelkezéseinek alkalmazását, holott azt kell megállapítanunk, hogy a Kúria e helyütt egyszerűen követi a Törvénykezési Rendtartás idejéből származó gyakorlatát, mely e téren alaki jogszabály alkalmazására vonatkozott.

A Törvénykezési Rendtartásban ugyanis szigorúbb volt a keresetváltoztatás tilalma, mint polgári perrendtartásunkban.

Hogy a Kúriának a fenthivatkozott ítéletében foglalt azon megállapítása, mely szerint régi és állandó gyakorlatát követi, midőn az adott esetben a polgári perrendtartás megfelelő rendelkezései alkalmazását mellőzi, nagyrészt olyan azonos ítéletekre támaszkodik, melyek a Pp. életbelépését megelőző időkből származnak, igazolják a 4386/1902., 9063/1905., 5676/1905., 5391/1911., 5097/1911. stb. számú azonos tárgyú döntései, melyek mind a törvénykezési rendtartás idejében hoztak és a Kúriának azon általános elvi állásfoglalását tartalmazzák, hogy a végrendelet érvényessége, illetve érvénytelensége egyedül azon az alapon bírálendő el, amely alapon az magában a keresetben van megtámadva.

Hogy pedig ezen döntések nem az örökösödési, tehát az anyagi jog elveiből folynak, amint azt a Kúria fenti ítéletében helytelenül állapítja meg, hanem ezen régi gyakorlat a Kúriának a polgári perrendtartás életbelépését megelőző időben perjogi téren, tehát alaki jogi téren alkalmazott gyakorlatára vonatkozik, világosan kitűnik a Kúriának 1911. évi 5097. számú ítéletéből, mely kimondja, hogy ha alperes nem kifogásolta az érvénytelenségi ok későbbi felhozását, nincsen perjogi akadálya annak, hogy a végrendelet érvényessége ezen az alapon is döntés tárgyává tétessék.

Nyilvánvaló tehát, hogy az utóbb érvényesíteni kívánt érvénytelenségi ok felhozásának tilalma tisztán perjogi gyakorlat volt és nem folyt örökösödési jog elveiből, nem nyugodott anyagi jogi szabályokon.

Fölösleges tehát ma ezen, mondhatjuk, elavult gyakorlat fenntartása és mivel sem indokolt egy ma már hatályban fenn nem álló törvényünk idejéből származó és alaki jogszabályokra vonatkozó gyakorlat követése akkor, amikor az alapul fekvő alaki jogszabályok már érvényben nincsenek.

Dr. Fuchs István.

Szemle.

— **Ver sacrum.** Az ősi Róma időnként ifjúságának egy-egy évjárát szent tavaszul Mars hadistennek ajánlotta fel és kiküldte új hazát alapítani. Mi lapunk e számával a legifjabb jogásznemzedéknek egy évjárát soroztuk be *Justitia* istenasszony harcos szolgálatára. Ezt a lapot elejétől végig kizárólag a fiatalok írták. Mi öregek csak ezt az egy helyecskét tartottuk fenn magunknak, hogy innen köszöntsük a fiatal tehetségek felvonulását avval a megindult örömmel, amellyel az alkonyra hajló kor üdvözlí a fiatalság szárnyra kelését. A Jogtudományi Közlöny hetedfél évtizedes fennállása alatt már sok fiatal írói nemzedéknek egyengette útját. Ezúttal csak céltudatosabbá kívántuk tenni lapunknak ezt a törekvését. Új fiatal gárdánkat a háborút követő nehéz

idők érlelték arra az elmélyedésre és életismeretre, amely írásaikból kisugárzik. Nem fiatalos szárnypróbálgatások ezek, hanem kiforrott egyéniségek munkái. Benső örömmel és megnyugvással nézzük az örök megújulásnak ezt a kedves megjelenését, mert érezzük, hogy ha egyszer mi öregek eltávozzunk, kész fiatal sereget hagyunk magunk után, akik folytathatják e lap nemes hagyományát, az örök küzdelmet az igazságért.

A szerkesztőség.

— **A szerzői jogi címvédelem.** A német legfelsőbb bíróság egy idei döntésében széles alapokra fektetett szépirodalmi, esztétikai és történeti bűvárkodást végzett annak kimutatására, hogy a szerzői jogi védelmet követelő felperes könyveime nem jelent semmiféle szellemi alkotó tevékenységet és így a védelemre igényt nem tarthat. («Die Brücke zum Jenseits»-eset, Juristische Wochenschrift, 1929. április 27.) Jogunkban ilyen messzemenő bűvárlatokra nincs szükség; az irodalmi művek címét két kifejezett törvényszabály is védi az átvétel ellen: a szerzői jogi törvény 6. § 8. pontja és a tisztességtelen versenyről szóló törvény 12. §-a, s ezek egyike sem kívánja meg, hogy a címben «szellemi alkotó tevékenység» nyilvánuljon meg. Úgy tetszik azonban, hogy ezt a túlságos jogvédelmet az élet nem kívánja. A címvédelem létjogosultságát az az alapgondolat adja meg, hogy a jog gátat vessen az össze tévesztetőségre alapított visszaéléseknek. Ez az alapgondolat nem a szerzői jog intézményeinek légköréből ered. A néhány szóból álló cím — bármily szellemes gondolatot fejez is ki — nem írói mű; akkor sem, ha kieselése esetleg időbe, fejtörésbe került. Azt kisajátítani éppen úgy nem lehet, mint új szavak vagy kifejezések alkotását általában. Ami a címben érték, az a műnek a címről való felismerése; ami a címhez fűződő érdeket sérti, az az össze tévesztési lehetőség megteremtésével és kihasználásával űzött tisztességtelen verseny. A szerzői jogi védelem abszolút jogot ad a cím korábbi közzétételének és ezzel — mint az élet mutatja — a chicane-nak bírói székéből nehezen ellenőrizhető sokféle útját nyitja meg a jóhiszemű «bitorló»-val szemben is és sokszor jogilag figyelembe vehető komoly érdek hiányában is kizárólagossági helyzetének értékesítésére csábítja a szerzői jog jogosultját. A szerzői jogi és a tisztességtelen versenyről szóló törvényben foglalt szabályozás köre igen nagy részben egybeesik; amivel az előbbi az utóbbin túlmegy, annyiban fölösleges és indokolatlan. *Dr. Fürst László.*

— **Érdekes német intézmény a kereskedelem versenyének korlátozására.** A gyárosnak nem közömbös, hogy árucikkei milyen áron jutnak a publikumhoz. Ha a féktelen kereskedői verseny a továbbeladási árakat annyira lecsorítja, hogy a kereskedők jelentékeny része nem keresi meg rezsijét és előbb-utóbb fizetéképtelenné válik, úgy ezt a veszteséget végeredményben a gyáros sányli meg. Ha ellenben el tudja érni a gyáros azt, hogy az ő cikkeinél a kereskedelem megtalálja a polgári hasznát, úgy kétségtelen mindent el fog a kereskedő követni, hogy e cikkben a forgalmat minél jobban emelje. Márkaáruknál ennek az a módja, hogy a gyáros többnyire már a csomagolásra ráírja a fogyasztó által fizetendő árat és a kereskedőnek ebből közvetítői tevékenységéért bizonyos százalék *rabattot* juttat. Ezzel természetesen a kereskedői foglalkozás leglényegesebb elemét, a spekulatív tevékenységet, konjunktúrák kihasználását olcsó bevásárlással, előnyös eladással lehetetlenné teszi és a kereskedő lényegileg a gyáros eladási szerveztetvé süllyed. E helyzet kedvez a már jól bevezetett cégeknek, de elzárja az útját a fiatal vállalkozások merész előretörésének, mely utóbbiak szívesen lemondanak a továbbeladási árban rejlő hasznu egy részéről a végből, hogy a piac jelentékenyebb részét hódítsák meg maguk számára. Mindig lesznek tehát olyanok, akik módot és eszközöket fognak találni, hogy olyan cikkekben is versenyt támasszanak, melyeknél a gyáros egységes árák szabásával a versenyt kizárni óhajtott. A gyárosnak azonban nem annyira a kereskedői iniciativa érvényesülése, egyes vállalatoknak előretörése az érdeke, hanem éppen ellenkezőleg: a *piac stabilizálódása*, tehát mindent el fog követni, hogy árucikkeiben a verseny keletkezését megakadályozza.

Ezen cél elérését szolgálja a német iparban a *Markenschutz-*

verband intézménye. *Kartelnek* a szó elfogadott közkeletű értelmében nem tekinthető, mert nem egy bizonyos foglalkozási ághoz tartozó vállalkozók részére ír elő kötelező magatartást. A résztvevők érdeke csak egy ponton találkozik: a *márkaárúk továbbeladási árának megtartásában*, az ezen alul való árusítás megakadályozásában. Megalakul tehát ezen érdekek védelmét szolgáló *Verband*, mely *fókuszként* gyűjti össze a jogokat és kötelezettségeket márkacikkeket előállító gyárak és ilyen cikkeket áruló kereskedők részéről. Minden márkacikkgyáros, aki előírt árait védeni akarja, belép a *Verbandba* és egyben kötelezettséget vállal, hogy csak annak a kereskedőnek szállít, aki csatlakozott a *Verbandhoz*. E csatlakozás pedig akként történik, hogy a kereskedő kötelezettséget vállal, kötbér fizetésének terhe mellett, a *Verband* tagjai sorában levő márkacikkgyárosok továbbeladási árának betartására. Ennek ellenében a gyárosok arra kötelezik magukat, hogy nem szállítanak árut annak a kereskedőnek akire fenti kötelezettsége megszegése miatt a *Verband* kimondotta a *bojkottot*.

Ezen roppant elmés rendszer tényleg biztosítani látszik az egész márkacikk eladási rendszert. Mert a kereskedő másként nem jut az áruhoz, míg a reverzálist alá nem írta, hogy minden, a *Verbandhoz* csatlakozott gyáros márkacikkeinek árait betartja. Amíg ez a kötelezettségvállalás meg nem történt, addig a gyáros nem szállít. Ha viszont megszegi a továbbeladási árat, akkor tökéletes bojkott sujtja, nemcsak olyan bojkott, aminőt *egy* kartel rendelhet el, ahhoz végül csak rokonnemű cikkek előállítói tartoznak, hanem itt, ha a drogista az otkolonnál szegte meg a reverzálist, akkor nem kap sem szappant sem gumiárut, avagy üzletének más ezer márkacikkét.

A német kartelrendelet alapján a kartelbírósnak természetesen módjában van ezt az egész pompásan felépített rendszert megbolygatni. Azonban addig, amíg a bojkottal sujtott félnek nem sikerül bizonyítani, hogy a továbbeladási ár oly magas, hogy az sérti a közérdeket vagy lényegesen nehezíti az eladást, tehát a kereskedő «gazdaságisabadságát méltánytalanul korlátozza» — addig a bíróság teljes mértékben respektálja a féktelen kereskedői verseny kiküszöbölésére szolgáló szervezetet. *Dr. Kelemen Sándor.*

Inhalt. *Dr. St. Brüll*: Geltendmachung von Forderungen gegen aus dem Firmenregister gelöschten Aktiengesellschaften. — *Dr. Zs. Szirmai*: Die Gesellschaft im UBGB. — *Dr. A. Kronstein*: Noch einmal das «unwiederrufliche» Akkreditiv. — *Dr. St. Erdős*: Die Lösung des Versicherungsvertrages im Falle einer «Vertrauenskrise». — *Dr. A. Kelemen*: Ist die gesetzliche Regelung der Kartelfrage notwendig? — *Dr. N. Keszthelyi*: Wen und was schützt das Gesetz zur Bekämpfung des unlauteren Wettbewerbes? — *Dr. M. Ujlaki*: Aus der Werkstatt der Bibliografie. — *Gerichtsrundschau*. *Dr. M. P. Viener*: Das Problem der Ehe in der Praxis der Kurie. — *Dr. St. Fuchs*: Die Judikatur der Kurie in Erbschaftsprozessen. — *Rundschau*. — *Spruchbeilage*.

Közgazdaság.

Az Angol-Magyar Bank Rt. igazgatósága megállapította az 1929. üzletév zárószámadásait. Az eredményszámola szerint az intézet 8.150,089-66 pengő bruttó nyereséget ért el. A tiszta nyereség 3.482,618-92 pengő. A nyereség felosztása tekintetében az igazgatóság azt a javaslatot fogja a közgyűlés elé terjeszteni, hogy abból osztaléku a múltévihez hasonlóan 2.520,000 pengő, vagyis részvényenként ismét 7 pengő (14%) fizetessék ki. Az igazgatóság ugyanebben az ülésben elhatározta, hogy a közgyűlés elé javaslatot fog terjeszteni az Anglo-International Bank Ltd budapesti fióktelepének az Angol-Magyar Bankba való beolvastására nézve.

378

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Vámbéry Rusztem: A Bp. a B.-listán. — Dr. Irk Albert pécsi egyet. ny. r. tanár: Morbus iurisprudentiæ? — Dr. Glatz Ede budapesti kir. ítélőtáblai bíró: Céggjogi kérdések. — Törvénykezési Szemle. Dr. Viener Miklós Pál: A házasság problémája a Kúria gyakorlatában. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.
Melléklet: Perjogi Döntvénytár. XV. 2. — Közigazgatási és Pénzügyijogi Döntvénytár. XXII. 2.

A Bp. a B.-listán.

Több mint húsz év volt szükséges a Bp. felépítéséhez, de az igazságügyminiszter mindössze 5, azaz öt napot engedélyezett a Budapesti Ügyvédi Kamarának, hogy arra a javaslatra megtehesse «esetleges észrevételeit», amellyel a Bp. architektúráját romba kívánja dönteni. Igaz, hogy — ellentétben a destrukció uralkodó doktrínájával — rombolással is lehet építeni, sőt Marvell szerint «the highest builds who with art destroys», az épít legmagasabbra, aki művészettel rombol, de a rombolás hebehurgyasága sohasem válhatik művészi alkotássá.

Tudvalevő, hogy az első egyszerűsítési támadást az 1921. évi XXIX. tc. intézte a Bp. tömör épülete ellen, de ez a törvény saját hatályát három évre korlátozta, «amennyiben azt a minisztérium rendelettel előbb meg nem szünteti». E helyett a törvényhozói böles előrelátás igazolásául a nemzetgyűlés plénuma, minden szakszerű megfontolás és előkészítés nélkül, a költségvetési felhatalmazásról szóló 1924: XVII. tc. 6. §-ában az egyszerűsítési törvény hatályát «a törvényhozás további rendelkezéseire» meghosszabbította. Még tovább «egyszerűsített» ugyancsak «ideiglenesen» az 1928: X. tc. 27—35. §-a. Noha ennek az állandósított ideiglenességnek tartama alatt a gyakorlat tapasztalatai a legsúlyosabb aggályokat ébresztették nemcsak az egyesbírói rendszer, de az egyszerűsítés egyéb problematikus áldásai ellen, az igazságügyminiszternek most közrebocsátott tervezete folytatja a romboló munkát a személyes szabadságnak a Bp.-ben nyújtott elvi biztosítékai ellen.

Minderre az a stereotip mentség, hogy a Bp., csakúgy mint a Pp., nagy és gazdag ország számára készült, a mai Magyarország pedig kis és szegény ország. Vannak azonban kisebb államok is, hogy csak Ausztriát említsük, amelyeknek eszük ágában sincs, hogy az igazságszolgáltatás garanciáinak mértékét az országnak területi méreteihez arányosítsák, másrészt pedig némi jóindulatú körtekintéssel a másfélmilliárdos állami költségvetésben a takarékoság erényének gyakorlására szembeszökőbb tételek is felfedezhetők, mint a kir. bíróságoknak 26 milliót tevő személyi járandóságai. Szegény ember vízzel főz ugyan, de nincs az a szegénység, amely jogcímül szolgálhatna a személyes szabadság biztosítékainak árubabocsátására. És eddig nem tudtuk, hogy nagy országnak nagyon, kis országnak pedig csak egy kicsit kell keresnie az igazságot.

Nilván a tervezet maga is érzi tudatmögöttesen inferioritási komplexumát s annak kompenzálására szolgálhatnak oly rendelkezései, amelyeket minden kriminálalista örömmel üdvözölhetne, ha a «man merkt die Absicht und wird verstimmt» szembeszökősege nem rontaná le örömét. Így bizonyára meglegedést kelthetne a feltételeken felfüggeszthető büntetés maximumának három hónapra tervezett felemelése (22. §), a minima non curat praetor elvének törvénybeiktatása (23. §), sőt nem kifogásolható a rágalalmazási, becsületsértési, szabadalom- és védjegybitorlási, valamint a tisztességtelen verseny által elkövetett vétségi és a sajtóhelyreigazítási

ügyekben kontemplált illetékkötelezettség sem (18. §), amely alkalmasnak látszik, hogy különösen a rágalmazás és becsületsértés miatt évente átlag 60,000-re rúgó feljelentések számát alaposan csökkentse. Ügyvédi szemszögből bizonyára megnyugvást fog kelteni a kötelező ügyvédi képviseletnek kiterjesztése, amely a törvényszék előtt a magánvád képviseletére, a bűnvádi eljárás során érvényesített magánjogi igényre (3. §) és a sajtójogi helyreigazítási eljárásra (21. §) vonatkozik. Míg azonban egyrészt a magánvád kötelező ügyvédi képviseletének nincs túlnagy kereseti jelentősége, mert főmagánvadás ügyben eddig is rendszerint ügyvéd szokta a sértettet képviselni, a pótmagánvádat pedig, ha a kir. ügyész a vádat a főtárgyaláson ejtette el, ezentúl is a sértett képviselheti, addig másrészt — legalább is elméleti magaslattól ítélve — nem egész aggálytalan a Pp. 97. §-ának a tervezetben elrendelt (3. § 3. bek.) alkalmazása, amely szerint megtörténhetik, hogy a sértettként szereplő bíró vagy kir. ügyész mint pótmagánvádoló személyesen veszi át a kollégája által elejtett vád képviseletét.

Van ezenfelül a tervezetben néhány rendelkezés, amely ugyan nem kifogásolható, mint pl. a főmagánvád kiterjesztése a szabadlombitorlásra (2. §), a büntetőparancs alkalmazásának kiterjesztése minden oly esetre, amelyben a járásbíró a feljelentés alapján pénzbüntetés alkalmazását találja megfelelőnek (19. §), az egyesbírói eljárásban a cselekmény színhelyére kiszálló vándorbíró intézménye (8. §) vagy a szigorított dologházi őrizetre vonatkozó rendelkezések értelmezése (24. §), de ezeknek előnyei aligha érnek fel a tervezet kardinális rendelkezései által a Bp. alapvető garanciáiban és a kódex egész szerkezetében okozott pusztító kárral. Összetételében a tervezet veszedelmesen hasonlít a már krónikássá vált adoma csirkékolbászára, amelynek gyártója beismerte, hogy a kolbász felearányban csirkéből és lóhúsból készül. Mikor pedig megkérdezték, hogy miként érti ezt, azt válaszolta, hogy minden csirkéhez vesz egy lovat. Minthogy az utóbbi évtizedben több oly igazságügyi javaslattal találkoztunk, amely kizárólag lóhúsból készült, voltaképp hálásak lehetnénk az ízes csirkejáruléért, ha a tervezet nem forgatná föl alapjaiban az elveket, amelyek a Bp. fölépült s amelyeket csak az tart elméleti jelentőségűeknek, aki nem ismeri a gyakorlatot.

Hogy a tervezet a kilenc év előtt «ideiglenesen» egyesbíró hatáskörébe utalt deliktumokat — teljesen ötletszerűen — ki egészíti a testi sértés büntetteinek legsúlyosabb eseteivel (Btk. 303—305. §-ai), a magánlaksértés büntetével (Btk. 330—331. §-ai), a Btk. 381. § 1. p. és 383. § második bek. alá eső csalás büntetével (tehát implicite a 381. § és a 382. §-sal is) és a hatóságelleni erőszak vétségének esetével, az egymagában még talán nem is volna oly súlyos gravamen, mert az ötletszerűség legalább pótolja a hiányzó kodifikációs ötleteket. Ha azonban figyelembe vesszük, hogy az 1926. évi bűnügyi statisztika adatai szerint a kir. törvényszékek előtt tartott kerekszám 16,000 főtárgyalás közül a tervezetnek hatásköri rendelkezése szerint kb. 10,000 esetben, tehát az ügyek közel kétharmadrészeben egyesbíró ítélne, úgy nem tekinthetjük merőben elméleti skrupulusnak azt az elszörnyedést, amelyet a tervezetnek a vádely ellen irányzott halálos dőfése az emberi szabadságnak minden tisztelőjéből kivált.

Bevezető akkordja ezeknek a hajmeresztő rendelkezéseknek az opportunitási elv kodifikációja (5. §), amely a több bűncselekménnyel gyanúsított egyénnel szemben a kir. ügyésznek jogot ad a vádemelés mellőzésére oly bűncselekmények miatt, amelyek figyelmen kívül hagyása a megtorlás súlyát lényegesebben nem

befolyásolhatja». A törvény rendeletének végrehajtása — mondja a Bp. indokolása (155. l.) — nem függhet senkinek szubjektív véleményétől, legkevésbé a kir. ügyésztől, akit az 1871: XXXIII. tc. 17. §-a kötelez a legalitás elvének követésére. Arról nem is szólva, hogy az ügyész a vádemelés mellőzésekor még igazán nem sejtheti, hogy a «megtorlás súlyát», amely a bírói kogniciótól függ, a «mellőzött» cselekmények miként befolyásolják.

Egészen logikus viszont, hogy, ha az ügyész a vádemelést mellőzheti, az egyesbírói eljárásban mellőzhesse a vádiratot is. Ami eddig testi sértés és lopás esetében kivétel volt (1921: XXIX. tc. 8. §), az lesz ezentúl a szabály. Egyesbíró elé utalt oly bűncselekmény esetében, amelynek «jogi és ténybeli megítélése egyszerű», — aminek megítélésére természetesen a nyomozó hatóság hivatott — nincs nyomozás, hanem a nyomozó «szerv» (ami nyilván a rendőri hatóság és közeg valamely eddig ismeretlen hybriduma) «tájékoztató» billet-doux-t küld a kir. ügyésznek, aki a tárgyalás kitűzését indítványozza és valóban lekötő udvariassági ténye a tervezetnek, ha azt rendeli, hogy a vádlott idézésében meg kell jelölni a vád tárgyává tett bűncselekményt. Ennek részleteiről ugyan a bíró se tud, a vádlott se ismerheti meg a terhelő bizonyítékokat, amelyekkel a főtárgyaláson fog meglepetésszerűen találkozni; de mire is való az ilyen sallang, ha a kir. ügyész — a jövő bűnperének intim pistája — tájékozva van, mert ő idézi meg és hallgatja ki a terhelő tanukat. Igaz, hogy a bíróság «a szükséghez képest» gondoskodhatik a védelem tanuinak megidézéséről, de ily «szükség» aligha merülhet fel, mert a vádlott, aki nem ismeri a terhelő bizonyítékokat, igazán nem sejtheti, hogy a védelem céljára kinek a megidézését kell kérnie.

Miután ilyképp a tervezetnek sikerült a vádelvet kivégezni, amelyre egy megcsontított országban igazán nincs szükség, logikus következetességgel megszünteti a vádlott ügyféliségét és a Bp. 304. § ut. bekezdését is. Egyelőre ugyancsak az egyesbírói eljárásban, de nyugodtak lehetünk, hogy a legközelebbi egyszerűsítési tervezet nem fog itt megállni s az egyszerűsítés áldásait kiterjeszti a kollegiális bíróságra is. «Das war der erste Streich, — mondotta boldogult Wilhelm Busch — der zweite folgt sogleich.» Míg ugyanis az 1921: XXIX. tc. 10. §-a a vádirat elleni kifogást csak az egyesbírói eljárásban korlátozta, a tervezet 10. §-a már egész általánosságban eltörli a kifogást s ezzel együtt természetesen az egész vádtanácsi eljárást is. Hogy a vádtanács mint szita nem vált be, azt készséggel megengedem, de annak nem a törvény, hanem a bírói gyakorlat az oka, amely hatáskörét kasztrálta és részben maga a vádtanács is, amely hatáskörén — mint pl. a valóság bizonyításának kérdésében — harakirit végzett. Mindez azonban nem lehet ok, hogy gyanútlan vádlottak kontradiktórius tárgyalás nélkül a főtárgyalás gyilkos nyilvánossága elé legyenek állíthatók. Minthogy a tervezet szerint a vádiratot a főtárgyalás kitűzésével egyidejűleg, tehát esetleg csak nyolc nappal a főtárgyalás előtt kell a vádlottal közölni, ez a nyolc nap valóban tempus utile, nemcsak mert ezalatt a terhelt «észrevételeket» tehet a főtárgyalási tanácsnál a vádirat ellen, hanem mert ez a nyolc nap áll rendelkezésére, hogy pl. csalárd bukás vádja esetében ellenőrző szakértő kirendelését kérje s hogy e szakértő az évek terjedő üzleti könyveket átvizsgálja. Minthogy pedig a tervezet hatályon kívül helyezi a Bp. 256. §-ának utolsó bekezdését is, e határidő még azzal az idővel is megrövidül, mialatt a terhelt a vádiratot a jogtudó védő kezéhez juttatja.

Önmagához válna méltatlanná a tervezet, ha a főtárgyalási jegyzőkönyv és az ítélet egyszerűsítésében nem vonná le az előkészítés egyszerűsítésének következményeit. Így eléggé nem méltányolható vívmány, hogy a Bp. 327. §-ának első bek. 2. pontjából sikerült kihagyni az ítéletozás dátumát (aki erre kíváncsi, menjen az irattárba és olvassa el a jegyzőkönyvet, kivéve persze a beismerésen alapuló jogerős ítéletet, melynek esetében még a jegyzőkönyv is felesleges — 12. §), sőt sikerült hatályon kívül helyezni a Bp. 327. § második bek.-nek a) pontját is, amely a gyakorlatias kodifikátor számára oly felesleges módon rendelte el a tettazonosság megállapítását. Bűnvádi perrendtartásunk indokolása (549. l.) elavult naivitásában azt hitte, hogy «ez fontos a non bis in idem szempontjából és annak megítélésére nézve, nem ment-e túl az ítélet a vád tárgyán vagy kimeríti-e az ítélet a vád tárgyát?» Ezt az idejét mult szórészálhasogatást csak az menti, hogy a Bp. szerzői nem sejtették a szebb jövőt, amelyben vádirat se lesz s így az ítéletnek nincs is mit «kimeríteni». Még az ítéletnél

is jobban egyszerűsödik az indokolás. Eddig a Bp. 328. §-a megkövetelte annak kifejtését, hogy a bíróság mely tényeket mily okból tart be vagy be nem bizonyítottanak. E helyett a tervezet értelmében (11. § 2. bek.) «rendszerint elegendő a tanuk vagy szakértők nevére, avagy az okiratok sorszáma való utalással jelezni» a bizonyítékokat. Aztán törheti a fejét az ítélet nyájás olvasója, hogy a l. Kis István vagy a v. ö. 7. sorszám mely tényre vonatkozik, vagy ha a tanuk vallomása ellentmondó, miért hitt a bíróság az egyiknek s miért nem a másiknak. «Ha azonban a ténykérdés bonyolult», akkor a tervezet szerint is megmarad a mai jogállapot. De ismerve a bírói pszihét, lesz-e még bonyolult ténykérdés és ha nem lesz, vajjon ki és minő semmisségi ok alapján fogja megállapítani, hogy a ténykérdés valóban bonyolult volt-e?

Elég kíméletesen bánt el a tervezet a perorvoslati szakkal, amelyben az egyszerűsítés csak arra szorítkozik (14—15. §§), hogy az ítéletábra a fellebbezést, a Kúria a semmisségi panaszt «rendszerint» tanácsülésben intézi el, hacsak a perorvoslati tanács szükségesnek nem látja vagy a felek nem kérik az ügynek elintézésre bejelentéséig a főtárgyalás megtartását. Lefordítva a gyakorlat nyelvére, ez annyit jelent, hogy oly ügyben, amelyben külön védő van — lesz, amelyben védő nincs — nem lesz táblai főtárgyalás, illetve kúriai tárgyalás. Más szóval ott, ahol amúgy is csekélyebb védelemben részesül a vádlott érdeke, a bírósági garancia is csekélyebb lesz.

Mindezekből kitűnik, hogy a tervezet, figyelemmel az azt megelőző 1. és 2. számú egyszerűsítésre, nem hagy követ követ a Bp. épületében. Egyelőre csak prima facie ismertettem az egyszerűsítés főbb rendelkezéseit, a nélkül, hogy annak kapcsolatait a meghagyott rendelkezésekkel vizsgáltam volna, amihez minden hozzátérő szerint nem öt nap, hanem öt hónap is rövid idő. Mert minden kódex, így a Bp. is olyan alkotás, amelyben «egy lépés ezer szálal mozgat». Ellenben az egyszerűsítő kodifikátor számára ez a kérdés is egyszerű: egyszerűen nem vesz róla tudomást. Hogy a törvényszéki eljárást a tervezet bifurkálja, hogy az egyikben lesz nyomozás, vizsgálat, vádáláshelyezés, vádelv, tettazonosság, a másikban csak ügyészi tájékoztatás, boszorkányos gyorsaság és törvényszéki ügyekben is járásbírói eljárás (9. §), hogy az egymásba kapcsolódó paragrafusoknak fejetetejére állított boszorkánytanca minő hatást fog kiváltani az állampolgároknak jogtudatában, ily elméleti csekélységgel a tudós törvényszerkesztő igazán nem törődhetik. Számára csupán az fontos, hogy a Bp. «formalitásait és bonyolultságát» leegyszerűsítse a háború utáni jogászai sófőr-típus igényeihez, hogy meneküljön azoktól az elméleti gátlásoktól, amelyekről nem is tudja, hogy sokezer éves gyakorlatnak keservesen leszűrt eredményei. Mert szerinte minden «formalizmus», ami a kir. ügyész és a bíró kezét megkötí és kizárja, hogy azt, akit a hatóság gyanúba fog, máris elítélnek ne tekintsek. Nehezebben érthető azonban, ha Vargha Ferenc is azt hirdeti a tervezethez egy napilapban írt apológiájában, hogy «szörnyűséges energiatékozlás folyik az igazságszolgáltatásban» és «rengeteg munkaerő ment veszendőbe a copf kedvéért». Emlékezetem szerint harminc egynehány év előtt együtt fontuk ezt a copfot és bizonyára kár, hogy a Bp. egyik tudós szerzőjének kritikai Treppenwitz-e csak ily későn kezd ébredni. De talán mégse későn, mert ha továbbra is ily eréllyel folyik az egyszerűsítés, amely a Bp.-t darabokra szabdálja, mindketten megérhetjük, hogy a kódex a következő egyetlen szakaszra fog leegyszerűsödni: «Aki a büntetőtörvény ellen vét, azt a bíróság bölcs belátása szerint elítélheti.»

Dr. Vámbéry Rusztem.

Morbus iurisprudentiae?

Egy idő óta divatossá vált a jog és igazságszolgáltatás beteges állapotáról beszélni. S ami még feltűnőbb, ebben rendszerint a jogtudományok válságát is benne értik.

S különösen amióta Schiffer az ő sok igazságot, de nem egy túlzást tartalmazó könyvét megírta, vált mottójául a jog és igazságszolgáltatás ellenfeleinek az, amit ő a «Volksfremdheit des Rechts, Weltfremdheit der Richter, Rechtsfremdheit des Volkes»-ben* fejez ki jellegzetesen.

Struccpolitika volna szemet húnyni a mai igazságszolgáltatás és jog számtalan kinövése s így javítást igénylő szükséglete felett.

* Schiffer: Die Deutsche Justiz. 1928. 63 l.

De nem térhetünk napirendre a jog és igazságszolgáltatás ellen kiélezett támadások felett, amikor ezek a *jogtudományokat* létében érintik.

Miből eredhetnek ezen támadások?

Egyik ilyen forrása az ősi emberi tiltakozás, amely mióta jogrend s abban élő ember létezik, a jog kényszer erejével ösztönösen szembehelyezkedik.

Egyik-másik forrása a világháborút követő állami és társadalmi dezorganizáció. Az emberek szeme előtt végbemenő állami és társadalmi formák kataklizmája, amikor az állam lényét, a jogrend jelentését, a társadalmi osztályok kialakulásának szociológiai folyamatát kevésbé tisztán látó és megértő szemlélő primitív következtetése: a *jog* ellen irányult. Hinni óhajtotta, mert a primitív emberi észjárás is okkereső, hogy mindennek a változásnak oka a jog- és igazságszolgáltatásban keresendő.

Ennek legbeszédesebb bizonyítéka az orosz szovjetköztársaság első berendezkedése. A népbiztosok tanácsának 1917. évben kibocsátott dekrétuma szerint: a bírakat a helyi kommunista tanácsok választották, akiknek a kommunista párt programminimuma alapján kellett ítélniük. A kormány a régi jogszabályok jogforrási erejének megszüntetésével, annak helyébe a «forradalmi jogérzetet» emelte. Tehát mit látunk e folyamat alatt? Szakbírak elkergetését s a laikus elemek bírói székbe ültetését. A jogszabályok eltörlését s a józan forradalmi jogérzet trónra emelését. Vagyis a jog teljes negációját.

Ebben robbant ki a jog- és igazságszolgáltatásról szóló értékek teljes átértékelése. Nem tartozik feladatunk közé annak vizsgálása, hogy az átértékelés milyen eredményekre vezetett s hogy ezek hatása alatt miként ül ismét régi helyére vissza a jogász szakbíró s miként váltja újból fel a kötött jogszabály a tiszta józan ész, mint kútforrást.

A jogtudományok válságát hirdető felfogásnak egyik további gyökere a természettudományokkal s ezek között különösen az orvostudományokkal történő összehasonlításból táplálkozik. Jogász íróktól olvassuk, hogy «amikor orvostudomány, kémia és fizika nehéz munkájában folyton előrehalad, a jog fájdalmas romlásával szemben tehetetlenül állunk» (König Vilmos). Ugyancsak magyar jogász írja, hogy jogtudományunk fejlődésével szemben «az exakt-tudományok két század óta állandóan fejlődnek» (Teller Miksa) stb.

Jelenleg, különösen nálunk, a természettudományok korát éljük. És szokássá vált a tudomány alatt a természettudományokat érteni. S értik igen gyakran éppen a jogászberek. Sajátságos túlbecsülése ez a, sajnos, jogászai részről kevésbé ismert természettudományoknak. A felületes, laikus észjárás rendszerint hódolattal borul le a «természettörvények» hangoztatása előtt, valahányszor amazokkal a jogtudományok módszertani kutatásait hasonlítják össze, amely utóbbiak csak legfeljebb a «szabályszerűségek» megállapításának tökéletességéig emelkedhetnek fel.

Pedig mi is lényegében a jogtudományokkal szemben sokszor kihasznált érv? Erre nézve a nagy természettudós Tendelo-t szólaltatjuk meg: «Egy természettörvény, — írja Tendelo — egy meghatározott jelenségnek szükségképpeniségét jelenti a tényezők megfelelő konstellációja mellett. A természettörvények a természetben nem olyan adottságok, mint pl. a sziklák és a fák, hanem gondolkodásunk termékei, megfigyelésünk és kísérletünk végső következtetéseinek termékei. Ha mi nem vagyunk biztosak a kivételnélküli érvényességükről vagy kivételeket ismerünk, úgy szabályról beszélünk. A természet törvénye ellenben a feltétlen igazság felé tör. De nem lehet az sem más, mint minden más igazság általában, nevezetesen a mi mindenkor gondolkodásunknak, belátásunknak és fogalmainknak terméke» (Allgemeine Pathologie. 1925. 11. 1.).

Így fest a természettudomány megvilágításában az örökérvényű természettörvény.

De különös előszeretettel hivatkoznak a jogtudományok leértékelése terén az exakt-tudományok egyenesvonalú, állandó fejlődésére. Aki ezen tudományágak fejlődéstörténetét ismeri, ilyen állandóságot azoknál sem állapíthat meg. De ez természetes is, mert mint minden szervezet, úgy minden tudományág is állandó fejlődésnek van alávetve. Csak míg a természettudományok «változásait» fejlődésként, addig a jogtudományok változásait igen sokszor ezek válságos állapotaként tüntetik fel.

Ha nézzük pl. a természettudományok közül az orvostudományt: nem váltotta-e fel a belgyógyászatban a homeopathiai irányt az aleopathia és nem kísért-e megint az előbbi újabb meg-

jelenésében? És a kiváló orvosprofesszor, Sauerbuch, nálunk tartott előadásában így nyilatkozott: «Abszolút igazságok nincsenek a sebészetben sem. Új eszmék jönnek és a mai fiatalság úgy hisz majd bennük, mint mi a mieinkben».

S amikor a jog megoldatlan kérdéseit előszeretettel szokták a jogtudomány gyengeségeként emlegetni, kérdezzük, vajjon megold-e minden eléje táruló kérdést az orvostudomány, amikor pl. a rákkal és tuberkulózissal szemben egészen vagy részben még ma is tehetetlen?!

Állítjuk, hogy a jogtudományokban olyan szélső ellentétek, olyan belső ellenmondások soha nem voltak, a jog területén olyan meg nem oldott problémák nem kísértettek, mint amilyenekkel éppen a példaképpen felhozott egyik természettudományban és annak területén találkozunk. De eme «válság» más természettudományokban is felfedezhető, lásd a mai forrongó kémia és fizika birodalmát stb. De azért nem látjuk sehol a természettudomány birodalmában azt a leértékelést ezen tudományágakkal szemben, mint amilyent észlelünk a jogtudományok területén.

Eme, legtöbbször a természettudományokban járatlan jogászai észjárásnak megvan azután a reflexe a közélet vezetőférfiainak, az országok kormányainak és törvényhozó szerveinek a magatartásában, amikor azt látjuk, hogy a jogászmunka megbecsülése egyre süllyedőben van, hogy amíg pl. a természettudományok fejlesztésére milliók jutnak, addig a jogi oktatás tökéletesbítésére is alig akad. Ennek pedig végzetes kihatása lehet különösen kis nemzetek életében.

Jólesően olvassuk nem jogász, hanem filozófus tollából a következő böles megállapításokat: «A finneknek is van ősrégi királyi könyvük, mint nekünk, magyaroknak, szent István óta kódexünk, melyet később Werbőczy tudománya fog egybe. Északi testvéreink is, jómagunk is fegyverrel és törvénykönyvvel kezünkben küzdötünk létünkért, alkotmányunkért. A jog eszméje tartotta ébren mindkét nemzet lelkét a legsötétebb időkben is és tartja a megcsontított magyarság lelkét ma is. A jog eszméje e kis nemzetek számára mindig többet jelentett, mint a nagy népek hatalmi körében» (Kornis Gyula: A magyar kultúra fejlődése. Budapesti Szemle. 1928. júl. sz.).

Hinnünk kell ezért egy jobb és tökéletesebb igazságszolgáltatás kiépítésének lehetőségében s meg kell becsülnünk tudományunkat, amely ezen ideálok felé vezető utat nekünk megmutatja, hacsak nem akarunk a jog eszméjének s vele a testében megcsontított, de lelkében — hinni akarjuk — még ép nemzeti géniusznak sirásói lenni!

Dr. Irk Albert.

Cégjogi kérdések.*

A perenkívüli kereskedelmi eljárást szabályozó 68,300/1914. I. M. sz. rendeletünk szerint a bíróság a tényállást hivatalból tisztázza, hivatalból tudakozódhatik, feleket, harmadik személyeket meghallgathat, a felajánlott bizonyítást mellőzheti, viszont bizonyításfelvételt hivatalból is foganatosíthat, a feleket vagy harmadik személyeket okirat felmutatására is kötelezhet, szakértőt meghallgathat, a féllel vagy tanuval szemben a Pp.-ben a tanúságtétel megtagadására vonatkozó szabályokat alkalmazza. Ezek a jogszabályok módot adnak arra, hogy a bíróság ne elégedjék meg az egyszerű bejelentéssel és esetleg új bizonyítékokat is kíváncsion a gyakorlat alapján bemutatott bizonyítékok mellé.

Való ugyan, hogy a bíró ki van zárva a gyakorlati gazdasági életben való tényleges részvételből, de mégsem lehet azt feltételezni, hogy a bíró az előtte hivatalos működése folyamán feltárt életviszonyokból nem tud levonni oly okszerű következtetést, mely alkalmas — ha pillanatnyilag a gazdasági érdekek újabb bilincsekbeverésének is látszik — a gazdasági érdek és jogbiztonság növelésére. A bíró sem él más légkörben, gyakran érzi talán, hogy a törvény a változott jogviszonyoknak nem felel meg, de ha a törvény alkalmazásából nézete szerint kevesebb kár származik a félre, mint származna, ha a törvényen a gyakorlat rést ütne, helyesebb, ha bevárja a törvényes intézkedést, másrészt viszont ha a gazdasági élet a törvényben nem szabályozott oly cégjogi intézkedést kívánt, mely a fél érdekének hathatós szolgálatára alkalmasnak talált, a bíróság ezt sohasem gátolta meg.

* Részlet szerzőnek a Budapesti Ügyvédi Körben tartott előadásából.

Sok esetben tapasztalja a cégbíró, hogy a K. T.-nek a kereskedőre alkotott fogalom meghatározása a gazdasági viszonyok változata folytán nem felel már meg az élet követelményeinek. A K. T. szerint kereskedőnek az tekintetik, ki kereskedelmi ügyletekkel iparszerűleg foglalkozik. A kereskedelmi ügyleteknek kimerítő felsorolását adja a K. T. 258. és 259. §-a.

Voltak egyes foglalkozási ágak, melyek a legutóbbi 50 év folyamán a házi körből kinőttek vagy amelyeket iparszerűleg 50 év előtt nem is űztek, és így a K. T.-ben felsorolt ügyletek alá nem is vonhatók, de mai jelentőségüknél fogva megkívánják a K. T. által a bejegyzett cégeknek nyújtott jogokat. Így pl. a szellemi munka elvégzésének elvállalása a régi kommentárok szerint sem kereskedelmi ügylet. Vegyük már most a hitelhírszolgálati és hiteltudósító ipart, mely szintén a szellemi munka körébe tartozik, nagy jelentőséggel bír, a kereskedőnek kereskedelmi üzlete folytatásához tartozik, de a kereskedelmi ügyletek fogalma alá nem vonható. Ezen nem változtathat az a körülmény, hogy a 78,005/1923. sz. K. M. rendelet meghatározza, hogy abban az esetben, ha a hiteltudósító bejegyzett cég, mily módon kell cégét használnia, mert lehet, hogy a rendelet azon a joggyakorlaton épült fel, hogy az ily cégek törvényes alap nélkül bejegyeztettek vagy a rendelet csupán r.-t.-ra vonatkoztatható.

Nem foglalkozik kereskedelmi ügylettel a kölcsönkönyvtár, mosoda, mert az előbbi nem továbbadási szándékkal adja át áruját és az utóbbi által eszközölt munka pedig nem esik a fel- vagy átdolgozás fogalma alá. Ugyanígy nem állapítja meg a kereskedelmi ügyletet a hirdetőiroda fogalma alá tartozó tevékenység sem.

Változást idéz elő e téren a korlátolt felelősségű társaságról szóló törvényünk, mely szerint már korlátolt felelősségű társaság bárminő gazdasági célra alakulhat.

Az a panasz, hogy a bíróság az eljárást szigorítja, leginkább a cégvalódiság és hangzatosság elvének szigorú és következetes alkalmazásánál merül fel, amennyiben az újabb bejegyzéseknél a szigorúbb elveket alkalmazva a bejegyzést kérő kereskedőre nézve, ez esetleg gazdaságilag nehezebb helyzetet teremt az oly versenyvállalattal szemben, mely már régen bejegyzett hangzatos cég alatt folytathatja üzleti tevékenységét.

A szigorúbb eljárás indoklására szolgáljon a következő jellegzetes példa. A K. T. 11. §-a 2. bekezdése szerint a kereskedők cégükhöz oly toldást csatolhatnak, mely a személy vagy az üzlet közelebbi megjelölésére szolgál. A régi gyakorlat nem talált törvényellenességet abban, ha a toldat a szigorúan vett céget megelőzte, ennek következménye lett, hogy a kereskedő vagy kereskedők — itt egyéni cégről, közkereseti és betéti társaságokról szólnunk — csupán a tárgyi toldatot használták és e toldathoz az idő folyamán, mivel az csonkának tűnt fel, kiegészítésül a r.-t. toldatot hozzáfűzték gyakran azok az ügyfelek, kik a céggel érintkezésbe léptek. A kereskedők üzleti működésük megkezdésének igazolására bejegyzést kérő beadványukhoz már ily címzésű leveleket csatoltak. Véleményem szerint a K. T. által előírt céghasználati mód nem hárít a kereskedőre hátrányt, míg a törvényt enyhén magyarázó gyakorlat megtévesztésére vezethet.

A bíróság a gyakorlati élet kívánalmainak azonban ott, ahol annak szükségét látta, megfelelt és a cégvalódiság és hangzatosság elvét ehhez alkalmazta, pl. a szállodák, színházak cégénél.

Helytelen az a gyakorlat, mely megengedi az oly tárgyi toldatot, mely egy, a cégen kívül álló személy engedélyétől függ. A cég állandóságot követel és annak önmagára támaszkodva meg kell állania, míg az engedély visszavonható.

Azon az alapon, hogy valamely, a felek által szabályozott jogviszonyt a törvény nem tilt, keletkeztek oly bejegyzések, melyek azután a perenkívüli eljárásban nehezen megoldható vitás kérdéseket vetettek fel.

A betéti társaság formájába öntött gazdasági érdekközösség megkívánta a kültag erősebb ellenőrzési jogát és sokszor a kültag ezt csak úgy vélte biztosítottának, ha cégjegyzési jogosultságot nyer. Ennek folytán a beltag a cégtagot kirendelte cégvezetőnek és gyakran saját cégjegyzési jogosultságát is megkötötte azzal, hogy csak a cégvezető, jelen esetben kültaggal jegyezheti a céget. A bíróság abból kiindulva, hogy egyrészt a törvény ezt nem tiltja, másrészt a kültag érdeke az ellenőrzés gyakorlását megkívánja, az ily cégjegyzési módot bejegyezte.

A perenkívüli kereskedelmi eljárás gyors intézkedést kíván, lehetőleg a felek meghallgatása és hosszas bizonyítás nélkül.

Esetünkben, ha a felek a közöttük létrejött szerződést írásban nem mutatták be vagy az ide vonatkozó megállapodást egyezően nem adták elő, a bíróság nehezen oldhatja meg peren kívül azokat a kérdéseket, amelyek akkor állanak elő, mikor a felek között a békés együttműködés lehetetlenné válik és a beltag bejelenti a kültagnak adott cégvezetői jogosultság visszavonását és a törlés bejegyzését kéri, mi ellen a kültag tiltakozik. A kirendelés indokát a kültagsággal összefüggőnek tételezve fel, helyes lenne a bejegyzés előtt az írásbeli megállapodás bemutatását vagy az erre vonatkozó adatok egyértelmű kimerítő előadását kérni a felektől.

Napirenden van a részvénytársasági jog újbóli szabályozásának kérdése, de addig is, míg ez megtörténik a bírónak a törvény és rendeleteknek megfelelően kell azt az utat és módot megtalálni, mely a törvény által kitűzött célnak megfelel.

A K. T. nem írja elő, hogy a bíróság mily bizonyítékot fogadjon el az alaptőke tényleges befizetésének igazolására, ez alapon az a gyakorlat fejlődött ki, hogy a fél idegen könyvkivonattal volt köteles igazolni a 30 % befizetését, később e tekintetben szigorítás állott be, mert a bíróság csak a Pénzügyi Központ kötelekébe tartozó pénzügyi könyvkivonatát fogadta el igazolásul. Tudjuk, hogy ez sem biztosíték az ellen, ha az alaptőke csak látszólagos és az alapítók által befizetett pénzt az igazgatóság tagjai visszafizetik a hitelezőnek. A bíróság elfogadja az oly igazolást, hogy az alakuló közgyűlésen megjelent közjegyző a neki átadott alaptőkét átveszi és az igazgatóság megválasztása vagy kinevezése után azt annak átadja.

Egy cégvizsgálati ügyben kitűnt, hogy a most leírt alapítási módnál a pénzt, melyet az alapítók a közjegyzőnek leszámoztak, két pénzügyi altiszt hozta, kik az alakuló közgyűlés ideje alatt az előszobában vártak és a közjegyző távozása után az alaptőkét átvették és visszavitték a pénzügyi pénztárába.

Ezek után nem csodálkozhatnánk azon, ha a bíróság, az eddigi gyakorlattól eltérve, a közjegyzői igazolást egyáltalán nem fogadná el és a pénzügyi könyvkivonat alapján is megnehezítené az alapítást, esetleg oly módon is, hogy az alaptőke kiadását a hirdetménynek a Központi Értesítőben való megjelenéseig megkötné.

Az alaptőke emelésénél még kevesebb igazolást kíván meg a gyakorlat. Megelégszik a saját könyvkivonattal. Így állott azután elő sok esetben a felértékelést megelőző időszakban, hogy sok százmillió alaptőkével rendelkező r.-t.-ok egyszerűen minden hatósági eljárás nélkül megszűntek.

Nem rég egy bűnügy tárgyalásánál a bírói székéből hallottuk, hogy a közgyűlési jegyzőkönyv nem bizonyíték. Gyakorlatunk szerint a közgyűlési meghívó alapszabályszerinti közzétételének igazolasától eltekint a bíróság, ha a közgyűlésen az egész alaptőke képviselve van. A gyakorlat szigorítása ily esetben nem lenne felesleges, mert a bíró mégsem kötelezhető arra, hogy oly okirat alapján vezettessen be nyilvánkönyvbe tényeket vagy nyilatkozatokat, melyeknek létrejöttét az okirat nem igazolhatja. A bírónak módjában áll a közgyűlésen a jegyzőkönyv szerint megjelent egyéneket megidézni és meggyőződni az okirat bizonyító erejéről. A körülmény, hogy a közgyűlés oly határozatot nem hozott, mely szerint bejegyzés eszközendő lenne, nem teszi menthetővé a cselekményt, mert a jegyzőkönyv a nyilvánkönyv kiegészítő része.

A bírót nem nyugtathatja meg az, hogy az, aki a törvény ellen cselekszik, büntető és magánjogi felelősséggel tartozik.

A joggyakorlat sok éven át nem törődött azzal, hogy a megválasztott felügyelőbizottsági tagok elfogadták-e megbízatásukat. Adott esetben azonban megállapítást nyert, hogy a megválasztott felügyelőbizottsági tagoknak fogalmuk sem volt arról, hogy ők megbíztak az ellenőrzéssel. Ezért az újabb gyakorlat az első bejegyzéseknél már kéri a felügyelőbizottsági tagok elfogadási nyilatkozatát és helyes lenne a rendes közgyűlések után is igazoltatni a tudomásulvételt.

A törvény szerint a természeti betét értékét az alakuló közgyűlés állapítja meg. Kérdés, hogy a bíróság ezt az értékelést köteles-e elfogadni akkor is, ha tudomása szerint az indokolatlanul alacsony vagy túl magas, vagy akkor, ha a bíró szakértő meghallgatása nélkül nem tud meggyőződni arról, hogy az alakuló közgyűlés értékelése komoly alappal bír. A bpesti kir. ítéletábla szerint a bírói beavatkozásnak nincs törvényes alapja.

Ugyanezt az elvi álláspontot tartják helyesnek felsőbb bíróságaink, ha egy több éven át közgyűlést nem tartott részvénytársaság, mely a felértékelő rendeletben kitűzött határidőn túl mulasztásait

rendbe igyekszik hozni, a felértékelést elkészíti és megállapítja, hogy ámbár időközben a társaság alaptőkéje elértéktelenedett, a künnlevőségek valorizálva folytak be és így a rendelet által előírt feltételek teljesedésbe mentek.

Kérdés, hogy a bíró bekötött szemmel ül-e bírói székébe vagy meglátja az apró hirdetést, mely szerint üres részvénytársasági keret jutányosan eladó.

Be kell-e jegyeztetni a bírónak az oly közgyűlési határozatot, mely az egész alaptőke képviselőiben egyhangúlag hozott és a vállalat tárgyának teljes megváltoztatását tartalmazza, holott ez a K. T. 179. § utolsó bekezdésébe ütközik, csak azért, mert a gyakorlat szerint itt egészen új alapítás vélelmét állítjuk fel és figyelmen kívül hagyjuk a pénzügyi rendelkezéseket és a hitelezők érdekeit.

A részvényjog fejlődése folyamán a bíróságok sok esetben hoztak oly határozatokat, — és az ily határozat alapján azután gyakorlat keletkezett — mely a K. T.-ben nem bírt alappal, de az életnek szolgált.

Például bejegyezte a részvénytársaság cégvezetőjét, holott a r.-t. vezetésére az igazgatóság hivatott. Itt azután az élet úgy forgatta ki a jogot, hogy ma a pp. nélkül jegyző igazgató vagy aligazgatói címmel ellátott tisztviselőnek, ki tulajdonképpen csak kereskedelmi meghatalmazott, nagyobb hatáskört tulajdonít, mint a cégvezetőnek.

A 7000/1925. P. M. sz. felértékelési rendelet tudvalevőleg megnehezítette a r.-t. alapítást, amennyiben az alaptőke minimumot 150,000 P-re tette. Ezután a gazdasági élet kereste az utat, amelyen mégis jogi személy útján érheti el célját, de ne kelljen bevallani a cél érdekében összehozott tőke nagyságát és ne kelljen drága alapítási kiadásokat fedezni.

Ez a szövetkezetek keletkezésének ideje.

Ámbár a szövetkezet célját és eszközeit a törvény előírja, mégis időbe telt, míg a bíróság meg tudta állapítani, hogy oly szövetkezetek bejegyzését kéri a felek, melyek nem felelnek meg a törvény követelményeinek. Egy már meglevő bérháznak szövetkezeti bérházzá való átalakulásával kapcsolatban a szövetkezetet bejegyezte a bíróság, azután a másik héten ugyanazon személyek, kik az előző héten már mint a szövetkezeti ház lakói kértek egy bejegyzést, új házat vettek meg és itt is ki akarták a lakókat tenni, mivel az üzletrészekkel való üzletkezés jó üzletnek bizonyult.

Ebben az időben kísérelték meg a biztosítási törvény kijátszását célzó szövetkezetek, könyvkiadó, hirdető stb. szövetkezetek bejegyzését, végül egy pénzintézet akart szövetkezeti alapon a Lipótváros belterületén bérházat építeni.

Amint előre bocsátottam, nem azonnal jött rá a bíróság, hogy a törvény kijátszására nyújtott segédkezet.

Volt eset mikor a törvényes intézkedést a bíróság sürgette, hogy ne keletkezzenek a gazdasági élet változása folytán a törvény alkalmazása következtében lehetetlen helyzetek. Így keletkezett az 1927: III. tc., mely a tényleg megszűnt részvénytársaság és szövetkezetek hivatalból való törlését rendelte el és ezáltal megszüntette azt a ferde helyzetet, hogy a bíróság kereskedelmi vétség miatt megbüntette a r.-t. igazgatósága tagjait, holott ezek legjobb akarat mellett sem tudtak a törvény rendelkezéseinek megfelelni és így a büntetés semmi hatást sem eredményezhetett.

Dr. Glatz Ede.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A házasság problémája a Kúria gyakorlatában.¹

Hangsúlyoztuk, hogy a Kúria most idézett gyakorlatában elvi állásfoglalással találkozunk. Az állásfoglalás elvi jelentősége azonban itt nem az esetivel áll szemben, hanem azzal, hogy a Kúria judikatúrájában a házasság pozitív tartalmát kitöltő ezen elvek kevésbé érvényesülnek. Nem mintha a most idézett gyakorlat túlhaladott volna, — hiszen akarva csak a legújabb évek döntéseit tartottuk szem előtt — hanem maga a Kúria teszi félre határozataiban azokat az elveket, amelyeket indokaiban mint a házasság lényegét kitevőket értékel,

Dr. Malonyai Béla mutatott rá ezen lap hasábjain² a Kúria újabbskori gyakorlatának bizonyos elhajlására, az itt következők részben felölelik az ő általa bírált visszasságokat is.

Fentebb rámutattunk arra a két alaptételre, amely a P. III. 6136/1927. sz. ítéletből következik. Ez a két alaptétel az, mellyel a házasság a valóságban áll vagy bukik, amely két tétel megtagadása — a házasság tagadását is jelenti.

A Kúria újabb gyakorlata pedig épp ezt a két alappillért kezdi ki.

Kifejlesztette a Kúria a bontó ok kompenzáció tanát (a Magánjogi Döntvénytár terminológiája), amelynek értelmében a kétség-telenül bizonyított relatív bontó ok nem vezet a házasság felbontásához, ha bontástkérővel szemben oly tényállás állapítható meg, amely vele szemben is alkalmas bontó ok létesítésére. A Malonyai által idézett P. III. 1380/1928. számú «leading case»-ben a Kúria erre az álláspontra helyezkedett, bár alperes a bontó per során sem viszontkeresetet nem támasztott, sem a H. T. 85. § 3. bekezdése szerinti vétkességi kérelmet nem terjesztette elő!

Ez az elv olyan életviszonyok házasság címen való fenntartásához vezetett, amelyeknek a házasság pozitív tartalmát megvalósító életközösséggel legtávolabbi összefüggése sincs. Elég, ha a P. III. 5394/1928. sz. döntésre hivatkozunk. Ebben az ügyben megállapítást nyert, hogy felperes férj, miután felesége közös lakásból elköltözött, vadházasságra lépett és ebből a már hat év óta folyó viszonyból két gyermek is származott. A felesége ezzel szemben bizonyítottan a különélés alatt ismételtelen idegen férfiakal mulatott, kocsimákban részegen tartózkodott és általában a házassági hűség tekintetében is alapos aggály keltésére alkalmas magatartást tanusított. A döntés szerint ily körülmények között egyik fél sem hivatkozhatik a házasság feldúltságára. Tehát nem feldúlt és ezért fenntartandó az a házasság, ahol nincs életközösség, ahol a fenntartás a különélés stádiumában való fenntartást jelent, ahol az egyik fél megátalkodottan erkölcstelen életet folytat, a másiké pedig a házassági hűség szempontjából igen aggályos és ahol a volt közös lakásban egy házasságonkívüli életközösség áll fenn, amelyből már két gyermek született.

De nemcsak ezen az egy ponton, hanem sok lényeges kérdésben teszi magát túl a Kúria *gyakorlata* a Kúria *elvi* állásfoglalásán. Ismertettük, hogy a jogos ok nélkül való elhagyás 80. § a) pontja alapján bontó okként való érvényesítését a Kúria abból a helyes elvi megfontolásból kiindulva tette lehetővé, hogy a hűtlenül elhagyott házastárs az őt jogos ok nélkül elhagyónak megbocsátani nem tartozik, mert ezáltal «az elhagyott fél arra kényszerítenék, hogy egy belső lényegében szétdúlt és tarthatatlan életközösséget állítson vissza.» A P. III. 8647/1928. sz. döntésében már azt az álláspontot foglalja el, hogy a férj «a házassági viszony *társadalmi és erkölcsi jelentőségénél fogva* az eredetileg elegendő ok nélkül távozott nőt is visszafogadni köteles». Mindenesetre megkönnyítené az irányváltoztatás bírálatát, ha a Kúria rámutatna azokra a társadalmi és erkölcsi mozzanatokra, amelyeknek alapján a férj kötelességévé tehető, hogy vállalja mindazon erkölcsi és társadalmi hátrányokat, amelyek őt abból érhetik, hogy a házassági életközösséget olyan nővel állítja helyre, aki őt elegendő ok nélkül elhagyta. Így csak azt szögezhetjük le, hogy ez a döntés is az alsó-bírói bontó ítéletekkel szemben a házasság fenntartását eredményezte.

A 80. § utolsó bekezdése alapján azonban a Kúria még azt is bírálati tárgyává teszi, — ami természetesen törvényből folyó kötelessége — hogy az elhagyás ténye elviselhetetlenné teszi-e a bontástkérőre nézve az életközösséget. Nyilvánvaló, hogy a törvény megalkotója nem gondolt az elhagyásra, mint relatív bontó okra, amikor a 80. § utolsó bekezdésében az életközösség elviselhetetlenségéről szól, mert kétségtelenül visszas eredmény annak megállapítása, hogy nem elviselhetetlen az életközösség abból az okból, mert az életközösség nem áll fenn. De igen aggályosnak tartjuk azt a gyakorlatot, mely szándékos és jogos ok nélkül való elhagyás esetén a H. T. 80. § utolsó bekezdésében körülírt állapotot sok esetben nem látja fennforogni, mert ez csak oda-vezet, amit a kir. Kúria elvi állásfoglalása elítél, hogy t. i. a házasság a különélés stádiumában tartatik fenn.

² Malonyai Béla: «Újabb irány házassági joggyakorlatunkban.» (Jogt. Közl. 64. évf. 8. sz.)

¹ Bef. közl. — Az előbbi közl. lásd a 5. számban,

Különösen nem meggyőző a P. III. 4259/1928. sz. ítélet az a dominálónak látszó indoka, hogy az elhagyó házastárs «a per folyamata alatt is több kijelentése szerint az életközösség helyreállítására hajlandóságot tanúsított» (bár logikus kiegészítője annak a döntésnek, hogy a férj még elegendő ok nélkül távozó feleségét is visszafogadni köteles), mert ezzel elenyészik egyik legfőbb indoka annak, hogy a 77. § a) pontja alá eső bontó okot a 80. § a) pontja alapján érvényesíthessék.

Elhomályosodott végül a kir. Kúriának a házastársi hűség fogalmának differenciálására irányuló gyakorlata is, amely a házastársaknak lelki közösségét kifejezésre juttató bizalmat és egymás kölcsönös megbecsülését is a felek köteleességévé tette.

Újabb időben különböző indokok alapján menthetők és bontóok létesítésre alkalmatlannak ítélte a kir. Kúria a feleség azon magatartását, hogy férjét denunciálta, ellene büntető fegyelmi feljelentést tett stb. (pl. P. III. 7138/1928., P. III. 8671/1928.) és a Bv. 17. §-ára való burkolt utalással megengedhetők találta az előző bontóper beadványában a férjről írt következő kitételeket: «... borzadtam és undorodtam tőle, hogy alig vártam a reggelt... Erkölcsi undort keltett az a hitehagyottság, amit csak később tudtam meg... az erkölcsi piszok ily nagyfokú megtestesülés bennem a legőszintébb undort keltette a hitehagyott ember ellen... előbb a hitét értékesítette, aztán az állását akarta pénzzé tenni».

Talán elég is. Nem kíséreljük meg, mint fentebb, hogy ezekből a döntésekből is leszűrjük a házasság pozitív tartalmát, mert az eredmény szomorú lenne.

Két körülményre azonban rá kell mutatnunk: 1. a kir. Kúria ellentétbe került a H. T. szellemével és 2. ellentétbe került a házasság önmaga által megalkotott fogalmával. A H. T. indokolása a házasság fenntartását az intézmény erkölcsi tartalmával korlátozott elvnek ismerte csupán el. «*Sem a társadalmi érdekekkel, sem az egyéni szabadsággal nem egyeztethető meg, hogy midőn a házasság tényleg végkép megszűnt, mert az életközösség többé nem létezik, midőn mindazok a kapcsolatok, melyek a házastársakat egymáshoz fűzték, a valóságban szét vannak szakítva, a sok esetben még fiatal házaspár mindaddig, míg a másik él, ez állapotban való megmaradásra legyenek kárhoztatva.*»

A Kúria idézett döntésében vörös fonalként fut végig a házasság mindenáron fenntartásának szándéka. Figyelmen kívül hagyja azonban azt a körülményt, amelyre Sztehlo Kornél a házassági perről írt könyvében rámutat, hogy t. i. «a 80. § a) pontjára fektetett perekben az alperes többnyire érdekből vagy bosszúból ellenzi a válást és ellenkezése addig tart, míg megegyezés nem jó létre. És ha az érdekek ezen, többnyire anyagi háttérrel bíró küzdelmét látjuk, igazán nem csodálkozunk, ha a törvény alkalmazói kisebb fokát az erkölcselenségnek látják ebben a megegyezésben, amely a feldúlt házassági viszonyt botrányos per kikerülésével megszünteti, mint abba a gyűlöletes hajszában, mely botrányt botrányra halmoz, mohó vággyal vétkességet kutat és ezek felderítésére minden eszközt felhasznál, csak azért, hogy hitvestársán bosszút álljon vagy azt megszarolja». Ez a gyakorlat tehát végső eredményben csak az ú. n. «megegyezéssel» bontásnak számát szaporítja és ebből a szempontból egyedüli esetleges előnye a Kúria bizonyos fokú tehermentesítése lehet.

Ami fájdalmas ebben a kérdésben, az az, hogy a Kúria gyakorlatában az élet szavát elhallgattatni látszik a házasság «társadalmi» jelzett «problémája»: a bontások statisztikája. Amit odakünn avatatlanok vagy elfogultak követeltek, az az újabb bírói gyakorlatban mintha meghallgatásra találna: a Kúria többé nemcsak azért tartja fenn a házasságot, mert hisz annak életképességében, hanem azért is, mert hatékony pönalizáló eszköznek tekinti.

Akiké pedig kell, hogy minden érdeklődésünk, gondoskodásunk, sőt szeretetünk legyen: az igazságszolgáltatásra utaltaké, azok ismét olyasmivel állnak szemben, amit nem értenek meg. Nem tudják a jogot ezen az úton követni, amelyen az impresszionista művészet csapongásával oly különbözőképpen tudja az egy igazságot felismerni. Ők nem tudják, hogy emberi sorsok és szenvedések közt hogyan talál utat maga számára a statisztika.

Dr. Viener Miklós Pál.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— **Földbirtokmegváltási ügyben az ügyvédi költség megállapítása szempontjából,** az ügy tárgyának értékéül nem lehet a megváltási eljárás alá vont egész ingatlan értékét venni, sem pedig a tényleg megváltás alá került vagy megmaradt ingatlan értékét; mert ezeknek az értékeknek egyike sem egyenlő a félnek az ügyszőz fűződő vagyoni érdekével, amennyiben teljes megváltás esetén sem egyenlő a vagyoni érdek az ingatlan értékével, mivel a megváltás ellenérték adása mellett történik, a megváltott vagy megmaradt terület értéke pedig azért nem vehető irányadónak, mert ennek alakulása a megbízás adásakor még bizonytalan volt.

Összeg szerint tehát az ügy tárgyának értéke határozottan meg nem állapítható, hanem az ingatlan területére tekintettel az veendő föl, hogy annak egészben vagy nagyrészen való megtartatásához az alpereseknek jelentékeny vagyoni érdekük fűződött.

Ilykép természetesen százalékos vagy valamely bíróságnál alkalmazott díjszabásszerinti megállapítás nem foghat helyet, hanem az ügyvédi díj a Pp. 18. §-ában megjelölt szempontok figyelembe vételével állapítandó meg. (Kúria P. VI. 1298/1928.)

— **Zálog ügyvédi költségkövetelés biztosítására.** A Kúria P. VI. 941/1928. sz. ítélete szerint: «míncs oly tiltó rendelkezés, amely az ügyvédet fennálló költségkövetelésének biztosítására adott zálog elfogadásától eltiltaná, ezért alaptalan az a panasz, hogy ingózálognak az ügyvédi díj biztosítása céljából való elfogadása a jó-erkölcsökbe ütközik».

— **Szülők tartási köteleessége nagykorú keresetképtelen és vagyontalan gyermekükkel szemben.** Anyagi-jogi szabály, hogy vagyontalan és keresetképtelen gyermeküket nagykorúságában is kötelesek a szülők eltartani. A férjhezment leányukat illetően azonban a szülők tartási köteleességét a házastárs tartási kötelezettsége megelőzi. Ezeknek a szabályoknak egybevetéséből következik, hogy amennyiben az önhibáján kívül férjétől külön élő leányukat a szülők eltartották, a tartás ama mértéke erejéig, amelyet a férj a különélő feleségének nyújtani köteles volt, a multa nézve a férjtől megtérítést igényelhetnek. (Kúria P. III. 1793/1929.)

— **Követelésnek huzamos időn át való nem érvényesítésének következményei.** A visszatérő időszakokban fizetendő tartásdíjakra vonatkozó — bár bíróilag megítélt — követelésnek huzamosabb időn át való nem érvényesítéséből folyó lemondás vélelmével szemben nem egyedül a kényszerbehajtásra vonatkozó eljárás vezet a követelés fenntartására, hanem az adóshoz közvetlenül vagy közvetve intézett felszólítások vagy bármely más módon tett megfelelő lépéseknek is megvan az a hatálya, amennyiben e lépések csak azért nem vezettek sikerre vagy hagyattak abban, mert az adós nem rendelkezett oly vagyonnal, melyből a követelés behajtása általán vagy különösebb nehézség nélkül várható lett volna. (Kúria P. III. 3177/1927.)

— **A feleségnek szóval adott meghatalmazás ingatlan eladására.** A tényállás szerint X. István a szerződés megkötésébe be is folyt s szóbelileg meghatalmazta a feleségét, hogy a C) alatti ingatlanszerződést helyette írja alá. Felesége ennek eleget is tett.

Helyesen fejtette ki a fellebbezési bíróság, hogy a fennforgó esetben a feleség részére adott meghatalmazás érvénye az 1886. évi VII. tc. 23. §-ának b) pontja szerint nincs közjegyzői okirat alakiságához kötve. (Kúria P. V. 3130/1928.)

— **Hibás letiltó rendelvénnyel is feljogosítja adóst bírói letétbehelyezésre.** Habár az 1881. LX. tc. 82. §-a a végrehajtást szenvedőnek az adósára vonatkozóan mondja azt, hogy a követelés lefoglalásról történt értesítése után tartozását nem fizetheti ki, hanem azt, amennyiben további bírói intézkedés megtörténte előtt esedékessé válik, a végrehajtás foganatosítására illetékes bírósághoz vagy a fizetési helynek a bíróságához letenni köteles, mégis, mivel az a fél, akinek a tartozása végrehajtási eljárás során letiltatott — még ha a letiltás helyessége ellen aggodalma van is — maga nem lehet a bírása annak, hogy az eredeti hitelezőjének kell-e fizetnie vagy pedig annak, akinek az érdekében a letiltás eszközöltetett: felperes a letiltás következtében annál inkább nyilvánvalóan jogosítva volt a letiltott összeget bírói letétbe helyezni, mert a szóban forgó, világos értelmet nélkülöző F./- alatti letiltó rendelvénnyel meg sem is állapíhatta, hogy a letiltás után most már ki a hitelezője? És mint-hogy a bírói letétbehelyezés — ha jogos — a teljesítésnek egyik

neme és így a kötelezettséget megszünteti, — azért pedig, hogy a bíróság a letetett összeggel miként rendelkezik — a letévő fél felelősséggel nem tartozik: annál fogva nem sértett anyagi jogszabályt a fellebbezési bíróság akkor, amikor a jogos letétbe-helyezéssel felperes letiltott tartozását teljesítettnek és így az alperes megítélt követelését és a követelésére vonatkozó végrehajtási jogát megszüntnek tekintette. (Kúria P. V. 5146/1929.)

— **A királyi, illetve kormányzói kegyelemből törvényesített gyermek** csak az atyjával, illetve ennek lemenőivel jut családi kapcsolatba, az atyja oldalrokonaival azonban nem, ezek után tehát öröklési igénye nem is lehet, miért is megfelel az anyagi jog szabályainak a fellebbezési bíróságnak az a döntése, amellyel a felperest az atyja testvérének a leszármazók nélkül elhalt X-nek a hagyatékában található ági vagyona vonatkozó öröklési jogának megállapítása iránti keresetével elutasította. (Budapesti Ítéltábla P. X. 928/1929.)

— **Lemondás a közszerzeményi jogról per facta concludentia.** A joglemondásnak kifejezettnek kell lenni, ámde a joglemondás kifejezett akkor is, ha az concludens tényekből állapítható meg; minthogy pedig az irányadó tényállás szerint felperes a férje hagyatékának tárgyalása alkalmával az ingatlanoknak az alperes javára való átirásához hozzájárult és csak özvegyi jogát tartotta fenn, sőt a férje halálát követő tíz éven át is csak özvegyi jogát gyakorolta, annak dacára, hogy az elhalt férjével fennállott házastársi viszonyból fogva az ingatlanok eredetéről nyilvánvalóan tudomása volt, a fellebbezési bíróság nem sértett jogszabályt azzal, hogy a felperest az irányadó tényállás szerinti eme magatartására való tekintettel közszerzeményi jogáról lemondottnak tekintette. (Budapesti Ítéltábla P. X. 6314/1929.)

Szemle.

— **A Budapesti Ügyvédi Kamara ezévi jelentése** lesújtó adatokat szolgáltat arra, hogy a Kar az anyagi összeomlás utolsó állomásához ért. A Kamara az előirányzott 420,000 pengőből 210,000 pengőt nem volt képes a nyugdíjintézetnek beszolgáltatni. A nyugdíjjárulékok befizetésének elmulasztása az ügyvédet a törlés szankciójának szolgáltatja ki és így elképzelhető, minő mérveket öltött a szegénység, ha a kamarai tagoknak fele már nem képes ezt a veszélyt elhárítani. Ebben a helyzetben az évi jelentésnek évtizedek óta ismételt panaszai és segélykiáltásai majdnem a komikumba rántják a Kar tragédiáját. A vezetőségnek önfeláldozó munkája és törekvése az eddigi metódusok alkalmazása mellett eredményhez nem vezethet és ha nem sikerül a közvéleménybe átvinni azt a meggyőződést, hogy az ügyvédség pusztulása nemcsak néhány ezer egzisztenciát, hanem a közszabadságok, a jogbiztonság megsemmisítését is jelenti, úgy szüntessük be a szélmalomharcot, fejezzük be az évi jelentések papirkosárba kerülő stílusgyakorlatait. Az ügyvédség egyébként is elveszti képességét hivatásának betöltésére. A bírói gyakorlat következetesen megszorítja a védelem szabadságát, úgy, hogy az ügyvéd csak saját szabadságának kockáztatásával kísérheti meg a különben is labilis igazságért való küzdelmet.

Egész sora az ítéleteknek deklarálja, hogy az ügyvéd a fél képviseletében történetkért felel és magát exculpálni tartozik. Ez az ügyvédi immunitás kigúnyolása és előbb-utóbb odavezet, hogy úgy, mint letűnt századokban, az ügyvéd a hatóság vak eszközévé válik. E mellett elvették tőle a praesumptio honestatist és úgy tartóztatják le, mint razzíák alkalmával gyanúsak talált személyt. Tisza Kálmán kormányzati idejében történt, hogy egy budapesti ügyvéd egy felsőmagyarországi főispán panaszra folytán kénytelen volt egy éjszakát a rendőrség épületében tölteni; 24 órán belül a főispán táviratilag fel lett függesztve állásától. És ma mi történne?!

A Kamara jelentésében sok részlet foglaltatik, ami csak egyéni vélekedést fejez ki. Így a részvényjog reformjáról mondtak inkább beleillenek a Gyosz és Tébe programjába, mint egy kiváló jogásztól várható elaborátumba.

A jelentés szerint a mai beteges gazdasági élet nem tűri meg a részvényjog reformját; ez éppolyan, mintha az orvost eltiltanák a gyógykezeléstől, mert a páciens beteg. Csodálatosképpen a 63. lapon tehát egy oldallal előbb kíváncsúnak állítatik, hogy a korlátolt felelősségű társaságnál meghonosított revizori intézmény a részvénytársaságoknál is megvalósíttassék. Miképpen menjen ez véghez, ha kerülni kell a részvényjog reformját? Mulasztásszámba megy, hogy a jelentés nem foglalkozik a valorizációs törvény által elkövetett jogfosztások jóvátételével. És végtelen szomorúsággal regisztráljuk a jelentés azon passzusát, melyben megelégedését fejezi ki a felett, hogy ügyvédek pénzei meghonosítják a központi járásbírósnál a gépirói szolgálatot. Inkább helyén lett volna e felett érzett szegényünknek szavakat kölcsözni. Milyen mélységbe került igazságügyi kormányzatunk, ha nyilvános kéregető gyűjtés útján kell előteremteni a jogszolgáltatás fenntartásához multhatatlanul szükséges kiadásokat. És a koldusintézmény gyűjtőperselyeit felállítják ott, ahol a nyomor már régen megköveteli a gyűjtőperselyeket. A Kamara székházát el kellene látni felirattal: «Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate».

Dr. König Vilmos.

— **Sichermann Bernát** hetvenéves születésnapját munkatársai emlékkönyvvel ünnepelték meg. Oly kitüntetés, mellyel hálás tanítványok szokták egyetemi professzorukat megtisztelni. De Sichermann Bernát nemcsak egyik legnagyobb hitelintézetünk jogtanácsosa, hanem valóságos professzor. Valóságos, mert e címet nem kinevezés útján kapta, hanem kartársai tekintik őt professzornak a hiteljog, különösen a váltó- és csekkjog, a részvényjog, az illetékjog, a jelzálogjog és a jog sok más terén. Németországban erős mozgalom van folyamatban, hogy a gyakorlati életben működő jogászok az eddiginél sokkal nagyobb mértékben kapcsolódjanak be az egyetemi tanításba. Sichermann klasszikus példája annak, mily nagy nyereséget jelentene az egyetemi oktatásra nézve, ha ily férfiak helyet foglalnának az egyetemi professzorok sorában. A Jogtudományi Közlöny meleg szeretettel üdvözlí régi, kitűnő munkatársát.

— **A kisegítőbírói intézmény** kérdésével foglalkozik a Jogtud. Közl. f. é. 4. száma (34. és 39. old.) és oda konkludál, hogy ennek az intézménynek felélesztése nem kívánatos, mivel a bírói függetlenséget érzékenyen érinti; a berendelt bíró bármikor visszarendelhető és véleményének nyilvánításában sem eléggé független.

A magam részéről ezeket az aggályokat túlzottnak tartom és ha tényleg fennforog a szándék, hogy ezt az intézményt újból behozzák, azt alaposan kifogásolhatónak nem tartom.

Miről van szó? Úgyebár arról, hogy a Kúriát tehermentesítsék, illetve az ügymenetet gyorsítsák abból a célból, hogy a jogkereső közönség jogos igénye ügyei elintézési üteme tekintetében is ki legyen elégíthető.

Ennek a célnak elérésére a kisegítőbírói intézményt alkalmas eszköznek tartom, mindenesetre alkalmasabbnak, mint javaslatba hozott sok más eszközt (pl. az ötöstanácsokat hármassokra leszállítani; a szóbeli tárgyalást mellőzni; az értékhárt felemelni stb.).

Rámutatok arra, hogy ez az intézmény *bevált*, mégpedig nem csak nálunk, hanem külföldön is (úgy tudom, hogy pl. Németországban és Ausztriában még ma is fennáll). Miután a rendes kúriai bírák létszámát még Nagymagyarország boldog idejében sem lehetett úgy felemelni, amint azt a hátralékok rendszeres feldolgozása megkívánta és miután arra a mai viszonyok közt még gondolni sem lehet és miután a kúriai bírák munkaerejének a mostaninál még nagyobb megfeszítése ki van zárva, alig marad hátra más gyógymód, mint a kisegítőbírói intézmény. Nem tudom, hogy a Kúria a hátralékok kérdésében ma hogyan állana a kisegítőbírói intézmény nélkül? (Mikor 1908-ban mint kisegítőbíró a Kúriára kerültem, oly pereket dolgoztam fel, amelyek három év óta vártak elintézésre.) Azt ne állítsa senki, hogy ez az intézmény nem vált be, amely nálunk évtizedeken keresztül fennállott. Ha a bírói függetlenséget ez az intézmény tényleg oly nagy mérvben veszélyeztetné, feltehető-e, hogy azok az igazságügyminiszterek és kúriai elnökök, akik az alatt a hosszú idő alatt működtek, túrték volna ennek az intézménynek fenntartását és nem gondoskodtak volna annak eltörléséről? Ha Szilágyi Dezsőék, Szabó Miklósék, Oberschall Adolfék stb. ezt az intézményt fenntartották, akkor, úgy gondolom, mi is belenyugodhatunk abba.

Megszüntették ezt az intézményt azért, mert nem mutatkozott rá többé szükség.

És ha már a körülmények időközben újból megváltoztak és ennél fogva újból szükség merül fel, miért ne hozzuk be újból azt, amit már ismerünk és ami bevált, annyi időre, amennyire az szükségesnek mutatkozik.

Bírói függetlenség? Hogy azt mindenekfelett meg kell őrizni, úgy gondolom, hogy ebben a kérdésben teljes egyetértés van. Azonban azt mondom, hogy ha azt semmi más nem veszélyezteti, mint a kisegítőbírói intézmény, akkor ne féltsük a bírói függetlenséget és hozzuk be nyugodtan újból ezt az intézményt.

Több éven át voltam a Kúrián kisegítőbíró és őszintén mondhatom, hogy bírói függetlenségem veszélyeztetését igazán *semmi irányban* sem észleltem. Ami a visszarendelés damokleskardját illeti, annak csak távolállók tulajdoníthatnak jelentőséget. Tudtom szerint a többszázra menő kisegítő kúriai bíró közül egyetlen egyszer történt visszarendelés (ez az eset különben nem volt összefüggésben a kisegítőbírói intézménnyel).

Mindazok az aggályok, amelyeket szokás felhozni ez ellen az intézmény ellen, tehát inkább elméletiek és saját tapasztalataim szerint semmi esetre sem olyanok, amelyek miatt ennek az intézménynek felélesztését mellőzni kellene. Végül még csak egyet. A kisegítőbírói intézmény igen alkalmas továbbképzésre a bírónak, kitűnő előkészítése a kúriai bírói állásnak; a kisegítőbíró beleéli magát a legfelsőbb bíróságnak légkörébe; ez a kúriai bírói succrescentia szempontjából fontos tényező.

Tudom, hogy akkor, midőn a kisegítőbírói intézmény mellett állást foglaltok, sokan csóválják fejüket. Azonban azt mondom, hogy mielőtt ez intézmény felett az anatemát kimondják, tegyék beható és részletes mérlegelés tárgyává *minden oldalról* ezt a multban bevált intézményt.

Dr. Schuster Rudolf.

— Dr. Fodor Ármin március 8-án előadást tartott a Magyar Jogászegyletben a *polgári peres eljárás reformjáról*. Előadásának első felében ismertette a Pp. keletkezésének történetét, beleszóve személyes reminiscenciáit. Megelevenedtek előttünk Plósz Sándor, Klein Ferenc, Téry Gyula alakjai és oly érdeklődéssel hallgattuk az előadó szavait, mint a gyermekek, akik egy rég letűnt ragyogó idő történetét hallgatják. Ma már mesének látszik, hogy oly nagy elme, mint Plósz Sándor, évtizedeken át fűrt, faragott egyes törvényszakaszokon. Előadásának második felében Fodor Ármin kifejtette, hogy a bíróságok túlterheltsége és az eljárás vontatottsága, végül az államháztartás takarékosági szempontjai szükségessé teszik ugyan a peres eljárás reformját, de a Pp. elveit, alapintézményeit e reform nem fogja érinteni. Sőt a reform célja a joggyakorlatot visszavezetni a Pp.-hez. Ez a szempont szükségessé teszi annak megakadályozását, hogy az előkészítő iratok periratokká fajúljanak.

Míg a régi írásbeli eljárásban mindegyik peresfél csak 3—3 periratot adhatott, ma a felek elárasztják a bíróságokat periratszerű előkészítő iratokkal, ami túlterheli a bírakat és agyonüti a szóbeliséget és közvetlenséget. A fizetési meghagyásos eljárásnak bizonyos összegig való kötelezővételére szükséges, mert javítja és gyorsítja az igazságszolgáltatást és erősen csökkenti majd a tömegnapokat. Az ügyvédi kart azzal kell kárpótolni, hogy a fizetési meghagyásos kérvény költségeit valamivel nagyobb összegben kell megállapítani, mint amennyi ma a kereset költsége. A fellebbezési bíróságok tehermentesítése érdekében szükséges a nívumok korlátozása oly mértékben, hogy a nívumok csak magában a fellebbezésben és a fellebbezésre adható válaszban legyenek előadhatók. A felülvizsgálati eljárás változatlan marad, de módot kell adni a felülvizsgálati bíróságnak, hogy a tényállást megállapíthassa a bizonyítékok mérlegelése alapján oly esetekben, midőn a fellebbezési bíróság ítélete tényállást nem állapított meg.

Előadó csak ezen alapvető kérdésekkel foglalkozott és nem ismertette, sőt nem is érintette az egyszerűsítési javaslatnak egyéb kérdéseit. Osváld István, ki ezúttal foglalta el először a perjogi szakosztály elnöki székét, melegen üdvözölte előadót, mint a nagy perjogi triász egyetlen élő alakját. A perjogi szakosztály legközelebbi ülésén folytatja a peres eljárás reformjának megvitatását.

— A fizetési meghagyásos eljárás kiterjesztésének — úgy, amint azt az egyszerűsítési tervezet kontemplálja — egy nagyon kellemtelen következményére kell még reámutatni. Az ugyanazon helyen lakó több alperes ellen külön-külön kellene ugyanazon követelés erejéig is fizetési meghagyást kérni. Mert a Pp. 596. §-ának 2. bek. értelmében, ha az egyik adóstárs részére szóló kézbesítés nem sikerül, a többi adóstárs ellen sem lehet végrehajtást elrendelni. A külön fizetési meghagyások megint szaporítani fogják a bíróság munkáját vagy hatályon kívül kell helyezni a Pp. 596. § 2. bekezdését.

M. H.

Inhalt. Dr. R. Vámbéry: Der Abbau der Strafprozessordnung. — Dr. A. Irk: Morbus iurisprudentiæ? — Dr. E. Glatz: Fragen aus dem Gebiete des Firmenrechtes. — Dr. M. P. Viener: Das Problem der Ehe in der Judikatur der Kurie. — Auszüge aus der Praxis der höheren Gerichtshöfe. — Rundschau. — Spruchbeilage.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**, állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Megfelelő tőkével rendelkező társat keresek nagyforgalmú vidéki ügyvédi irodámba. Megkereséseket «Biztos jövő» jelígre kérek a kiadóhivatalba.

381

Ügyvédi iroda alföldi városban, künnlévőségekkel együtt átad! Átvételhez néhány ezer pengő szükséges. Ajánlatok: «Családi okokból» jelígre a kiadóhivatalba kéretnek.

382

George Ridge

ügyvéd (attornay at law) New-Yorkban 261 Brodway, Roome 906 vállal magyar kollégáktól megbízásokat. Levelezés angol, magyar, francia és német nyelven. Esetleges felvilágosítást ad atyja is: dr. Reichfeld Izor budapesti ügyvéd. VIII., József-körút 19.

383

Közgazdaság.

A Magyar-Olasz Bank Rt. igazgatósága megállapította az 1929. évi mérleget, amely az intézet további fejlődéséről ad számot. A mérlegben kitüntetett vagyontételek összege az 1928. évi 181 millió pengőről 188 millió pengőre emelkedett. A tiszta nyereség 2.925.520-11 pengőt tesz ki, szemben az előző évi 2.869.713-78 pengővel. Az igazgatóság a közgyűlésnek azt a javaslatot fogja tenni, hogy a tiszta nyereségből részvényenként változatlanul 5 pengő, vagyis a részvény névértéke után számítva 10% osztalék fizetessék.

379

A Magyar Általános Takarékpénztár Részvénytársaság igazgatósága megállapította az 1929. üzletév mérlegét, amely szerint a bruttó nyereség 5.756.013-68 (1928-ban 4.059.274-97), a tiszta nyereség pedig 3.094.613-70 (1928-ban 1.889.177-78), miután már a mérlegen belül a nyugdíjalapot 185.000 pengővel (1928-ban 140.000) dotálták. Az igazgatóság a március 17-re egybehívandó rendes közgyűlésnek javasolni fogja, hogy az 1929. üzletévre P 7 — = 14% osztalék állapíttassék meg és hogy az osztalék a közgyűlés napjától kezdve kerüljön kifizetésre.

380

Mindenemű
természettani, természetrajzi és kémiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Censor*: Egy «szörnyű» tévedésről. — *Dr. Tóth László* budapesti kir. járásbírósi bír.: Egyszerűsítések, könnyítések. — *Dr. Brüll István*: Követelések érvényesítése cégjegyzékből törölt részvénytársaságokkal szemben. — Jogirodalom. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár XXIII. 3. — Hiteljogi Döntvénytár XXIII. 2.

Egy «szörnyű» tévedésről.

— Néhány észrevétel *dr. Horváth Dániel* miniszteri tanácsosnak egy kritikai tanulmányára. —

Dr. Horváth Dániel miniszteri tanácsos úr a Magyar Jogi Szemle f. évi márciusi számában a terjesztő felelősségéről tanulmányt írt, amelyben éles kritikát gyakorolt a kir. Kúriának egyik legutóbbi határozata fölött.

A kir. Kúria ebben a határozatában (B. I. 1205/1929/37. sz.) kimondotta, hogy de lege lata a nyomtatvány terjesztője — a nyomtatvány tartalma miatt s a St. 10. §-ában foglalt kivételektől eltekintve — sem sajtójogi, sem köztörvényi úton felelősségre nem vonható.

A cikkíró úr szerint ez az álláspont «jogi eltévelyedés», «szörnyű tévedés», amelyben részesek «mindazok, akik a sajtójog alapos tanulmányozását nélkülöző nyilatkozataikkal évtizedeken keresztül hozzájárultak annak a ködnek terjesztéséhez, amely nálunk a tisztánlátást még a sajtójog elemi kérdéseiben is akadályozza».

A cikkíró úr véleménye szerint ezekre a súlyos, elítélő, kemény szavakra közérdek szempontjából s a kritika szabadsága érdekében volt szükség.

Ezúttal nem a cikk érdemével, t. i. a felvetett sajtójogi kérdéssel, hanem csak azzal kívánunk foglalkozni, hogy a cikknek — jogi lapok hasábjain — szokatlan erős hangja, a cikkíró úr bírálatának fenti módja tényleg indokolt volt-e.

Nem fér kétség a cikkíró úrnak ahhoz a megállapításához, hogy a kritika szabad s. hogy a kir. Kúria határozatai kritikára termett közérdekű ügyek. A jogi szaklapok munkatársai évek hosszú sora óta bőven élnek is e határozatokkal szemben a kritika jogával, de sohasem oly fölényes, leckéztető hangon, mint azt a cikkíró úr teszi.

E bírálat jogosságának elbírállhatása végett vessünk tehát kronológikus sorrendben egy rövid visszapillantást azokra a szakvéleményekre és kúriai határozatokra, amelyek hasonló álláspontot képviselnek, mint a kir. Kúria legutóbbi «szörnyen téves» határozata!

Baumgarten Izidor: «Ily policiális szabályokat akarok én is a nyomdász és terjesztővel szemben fölállítani. Nem fogom őket soha bűnvádi kereset alá vonni a sajtótermelvénny bűnös tartalma miatt, de mindig rendőri úton fenyeíteni, ha az általam felállított rendelkezéseket figyelmen kívül hagyják, akár történt ennek folytán jogsértés, akár nem és akármilyen volt a jogsértés. («A sajtójogi felelősség rendszere». Magyar Igazságügy XVIII. kötetében. 1882. év.)

Kúria 1905. dec. 14. 10.753/B. 1905. sz. alatt hozott E. H. «A sajtójogi felelősség nemcsak fokozatos, hanem kizárólagos is s úgy a nyomtatvány közzétételének közvetítését és annak terjesztését végző egyének sajtójogilag felelősségre nem vonhatók. Kiténik ez az 1880: XXXVII. tc. 7. §-ának 2. bekezdéséből, mely szerint a sajtótörvényben megállapított felelősségi rendszerrel ellentétben álló köztörvényi intézkedések a nyomtatvány útján elkövetett büntetendő cselekményekre nem alkalmazandók.» (BHT. IV. 433. sz. Előadó: Tarnai János.)

Kúria 1915. szeptember 15-én (a schizma-perben). B. I. 5241. sz. a. hozott határozata szerint, ha a nyomtatvány terjesztése által lett a bűncselekmény elkövetve, a felelősségrevonás kizárólag a sajtójogi fokozaton történhetik, ebből pedig a terjesztő kiesik. (Előadó: Vaikó. Elnök: Vavrik. Büntetőjogi Döntvénytár IX. köt. 258. oldal.)

Hacker Ervin jogakadémiai tanár a Büntetőjogtára LXXIII. köt. 8. számában állást foglal a kir. Kúria B. I. 44/1921. sz. határozatának indoklásában foglalt azon kijelentés ellen, mely elvileg nem tartja kizártnak, hogy az izgatás az izgató tartalmúaknak ismert sajtótermékek terjesztésével elkövethető legyen. Ez a kijelentés nézete szerint ellentétben áll nemcsak a sajtótörvénynek rendelkezéseivel, szellemével és alapelveivel, hanem az általa megvédeni kívánt sajtószabadság érdekeivel is.

Degré Miklós a Büntetőjogtára LXXXIII. kötet 9. számában (a 150., 151. oldalakon) részletesen és helyeslően bírálja a Kúriának B. I. 1205/1929. számú — Horváth Dániel által szörnyű tévedésnek minősített — határozatát s kijelenti, hogy annak ahhoz a tételéhez, hogy a terjesztő a sajtótermék tartalma miatt felelősségre nem vonható, szó nem férhet, sőt a sajtójog szabályai nem is engednek más magyarázatnak helyet. Örömmel üdvözlí tehát ezt a határozatot, mely «a terjesztő sajtójogi felelősségének kérdésében az egyedül törvényszerű arra az álláspontra helyezkedik, mely a BHT. IV. köt. 433. számú E. H.-ban nyert kifejezést». Degré szerint a Btk. 171. §-ának a terjesztő felelősségét megállapító rendelkezése az ÉT. 7. § második bekezdése folytán (St. 63. § 2. bek.) a mai napig életbe nem lépett.

Angyal Pál: «a sajtó munkásainak a felesleges zaklatásoktól való megkímélése csak úgy érhető el, ha a főbűnös felelősségrevonásával a többi közreműködőre csak eshetőleg, némelyikre (szedő, tördelő, terjesztő stb.) meg egyáltalában nem terjesztjük ki a büntetőjogi felelősséget. Ezért nem helyes sem az angol, sem a német rendszer». (Tankönyv I. köt. 305. oldal.) Ez utóbbi vélemény tekintetbevételével egyébként érthetetlen, hogy Angyal professzor a Horváth Dániel cikkéhez főszerkesztői minőségben fűzött megjegyzése szerint köszönettel tartozik a cikk szerzőjének, hogy a Btk. életbelépése óta elmúlt 50 esztendő jogi felfogásának a terjesztő felelősségére vonatkozó teljesen téves voltát megcáfolhatatlanul (?) kimutatta. És ha oly nagy jogi eltévelyedés s oly szörnyű tévedés de lege lata azt az álláspontot képviselni, hogy valamely sajtótermék terjesztőjét — a St. 10. §-ában felsorolt esetek kivételével — sem sajtójogi, sem köztörvényi úton felelősségre vonni nem lehet, akkor joggal kérdezhetjük, hogy a sajtótörvény novellájáról szóló törvényjavaslatba miért került bele a 10. §, amely úgy szól, hogy:

«Aki oly sajtóterméket terjeszt, amely bűncselekmény tényálladékát foglalja magában, az általános büntetőtörvények rendelkezései értelmében felel, ha cselekménye egyenesen a sajtótermék büntetőtörvénybe ütköző tartalmának terjesztésére irányult.»

És miért üdvözlötték nagy örömmel a terjesztő köztörvényi felelősségét megállapító ennek a szakasznak rendelkezését a múlt év február havában megtartott értekezleten dr. Doleschall Alfréd, dr. Finkey Ferenc, dr. Degré Miklós, dr. Váry Albert, dr. Baróthy Pál és Vargha Ferenc avval az indoklással, hogy ez a rendelkezés a ma érvényes jognak egy régóta érzett hiányát fogja pótolni?

És végül miért mondta — ismét — dr. Angyal Pál a fenti törvényjavaslatra írásban benyújtott véleményében azt, hogy

«meghagynám továbbá a 10. §-nak azt a rendelkezését is, amely büntetés alá kívánja vonni a terjesztést; ez felette megokolt, ha figyelemmel vagyunk arra a nagyfokú veszélyre, melyet a nagy gyárak, üzemek, bányák környékén működő terjesztők az izgató és lázító nyomtatványok szétdobálásával előidéznek. E helyütt azonban megfontolandó, vajjon az ilyen cselekmények a Btk., az 1890: XXXVII. tc. 7. §-a és a sajtótörvény ellenére közbűncselekményeknek minősíthessenek-e, avagy megmaradjon sajtódeliktum jellegük és a sajtójogi fokozatos felelősségben legvégső fokon, a belga mintára (amelyet tankönyvében nem helyesel), a terjesztő sajtójogi felelőssége állapíttassék-e meg?»

Mindezek a vélemények annak megállapításából indultak ki, hogy a mai jog szerint a terjesztő — a sajtótermék tartalma miatt — felelősségre nem vonható, mert a büntetőtörvénynek azon rendelkezései, amelyek a terjesztő felelősségét állapítják meg, életbeléptetve nincsenek; hogy ez jogrendszerünkben igen nagy hiba.

Ezen az állásponton van az oly szokatlánul kemény kritikával megtámadott kúriai határozat is.

Amint mindezekből látható: a szörnyű tévedés és a jogi eltévelyedés nemcsak a kir. Kúriát, hanem a bírói, ügyészi és egyetemi tanári kar kiválóságait is érinti, akik a cikkíró úr szerint a tisztánlátást akadályozó ködterjesztéshez szintén hozzájárultak, de akik e jó társaságban bizonyára könnyen elfogják viselni a cikkíró úr fenti szigorú vádját s egyéb súlyosan elítélő szavait.

Ezek után azonban nem lehet kétséges, hogy a terjesztő büntetőjogi felelősségének kérdése — ha a fenti határozatokkal és véleményekkel máris nincs végleg eldöntve — legalább is igen vitatható s így tehát jogi eltévelyedésnek, avagy szörnyű tévedésnek a Kúria szóban forgó határozata sem tekintendő.

Ellenben egészen kétségtelen az, hogy erről a határozatról s erről az állásponttól ily fölényes, kemény kritikát írni — «szörnyű tévedés» volt.

Censor.

Egyszerűsítések, könnyítések.

A most szőnyegen forgó javaslattal szemben sok az aggály.

Általánosnak mutatkozik az a megállapítás, hogy tényleges egyszerűsítést, tényleges könnyítést nem hoz. Ha már módosítunk, ha már a Pp. gyönyörű palotájához, ha csak tatarozó kézzel is hozzányúlunk, tegyük azt úgy, hogy abból ne kár, hanem előny származzék. Ebből kiindulva, hármasszempontot kell szem előtt tartani. A módosításnak olyannak kell lennie, hogy az ne érintse azokat az intézményeket, alapgondolatokat, elveket, melyek a Pp.-ban klasszikus értékek, a módosítás tényleg könnyítést, munkamegtakarítást jelentsen, se a jogkereső közönséget, se az államkincstárt újabb kiadásokkal ne terhelje.

Azzal nem kívánok foglalkozni, hogy mindaz, ami a javaslatban ezidőszert van, ezeknek a követelményeknek mennyiben felel meg. Arra kívánok csak egész röviden rámutatni, hogy vannak olyan lehetőségek, melyek e kívánalmaknak mindenben megfelelnének s a javaslatból mégis hiányzanak.

I. Már maga a Pp. szakított azzal a felfogással, hogy az ítéletben mindennek benn kell foglaltatnia, ami az ítélet megértéséhez szükséges. Megengedte — bár igen szűk körben — a hivatkozást. Ezt a kört a javaslat erősen kitágította, megengedte, hogy egészen lényeges elemek az ítéletben magában csak hivatkozás formájában legyenek meg. Kevéssé logikus tehát a javaslat, amikor lényeges elemeknél a hivatkozást elegendőnek tartja, reászorítja azonban a bírót arra, hogy a csak felsőbírói kényelmi szempontokat szolgáló s önállóan lényeges tartalommal nem rendelkező ítéleti fejezetet minden egyes esetben kitöltse.

A járásbíró ma évi ötszáz ítélet átlaggal dolgozik. Ebből az ötszáz ítéletéből száz kb. a fellebbezési értékhatár alatt marad. Tehát négyszáz esetben kell az ítéletfejezetet kitöltenie.

Egy ítéleti fejezet kitöltése rendszerint annyi időt vesz igénybe, mint két átlagos végrehajtás elrendelése. Minimális számítás szerint tehát négyszáz ítélet fejezetének elkészítése minden bírónál évenként kb. egyheti munkát jelent. Felesleges és a jogbiztonság veszélyeztetése nélkül elhagyható munkára nem egyheti, de egy-órás időt is kár fordítani. Nincs semmi akadálya annak, hogy a járásbírói eljárásban az ítéletek általában a jegyzőkönyvbe foglaltassanak.

Nem titok, hogy az írásmunkával agyonterhelt járásbírók a megoldásnak ezt a módját már a gyakorlatban részben alkalmazták is, s bár ma az ítéletek ekként szerkesztése még szabálytalan, a felsőbírók bölcsesége azonban belátta, hogy helyesebb a lényegtelen, a mellőzhető, a feleslegest elhagyni, mint a lényegből, az érdemből lefaragni s ez ellen az immár lábrakapott gyakorlat ellen kifogást nem tett.

E könnyítés egyébként anyagmegtakarítást is jelent. (Elesik a külön ítéleti blanketta, az ítélet legtöbbször magára a jegyzőkönyvre reáfér.)

II. A perújítások száma a járásbírói eljárásban a perek számához viszonyítottan kb. egy százalék. Ennek a mennyiségnek is egy tekintélyes része, mintegy fele, mulasztás következményeként hozott határozat ellen irányul.

A gépirók közbenjöttével eszközölt jegyzőkönyvezés biztosítja, hogy a perrendtartásnak azoknak a követelményei, melyeket a jegyzőkönyv tartalmával szemben állít fel s amelyek eddig éppen a manuális munkával túlterhelt bíró szükségviszonya miatt egyes esetekben szem elől tévedtek, ezentúl fokozottabb figyelembe részesülnek. Feltehető tehát, hogy mindaz bekerül majd a jegyzőkönyvbe, aminek ott a helye. (Bizonyítékok felajánlása, bizonyítandó körülmények szabatos megjelölése, a bizonyítás körének s a bizonyító eszközöknek kellő megjelölése stb.)

A bírói érdemleges munkának igen nagy s talán legértékesebb hányadát teszi ki az ítéletek írásbafoglalása. Arra kell tehát törekedni, hogy ez a munka fölöslen ne vétessék igénybe. A meg nem fellebbezett ítéletek írásbeli indokolása csak az esetleges perújítás érdekében bír fontossággal.

A járásbírói perújítások kis száma s az a nagy munka, melyet a bíró a meg nem fellebbezett ítéletek indokolására fordít, arányban nem állanak. Egyébként is szabatos jegyzőkönyvvezetés mellett a perújításra lényeges körülmények ítéleti indokolás nélkül is a járásbírói eljárásban majdnem minden esetben szabatosan megállapíthatók.

Ma a járásbíró, mint fentebb már említettem, évi ötszáz ítélet átlaggal dolgozik. Ebből kb. száz az, mely meg sem fellebbezhető s a négyszáz megfellebbezhető ítélet közül kb. 100 az, amit tényleg meg is fellebbeznek. A mai helyzet az, hogy e miatt a 100 tényleg megfellebbezett ítélet miatt a járásbírónak négyszáz ítéletet kell akként kidolgoznia, mintha mindegyik a fellebbezési bíróság döntése alá kerülne. Az eredmény tehát természetesen az, hogy ezt a tömeget alaposan megindokolni egyáltalán nem tudja s ilyenformán azok az ítéletek, melyek a fellebbezési bíróság döntése alá tényleg odakerülnek, kétféleképpen kidolgozottaknak nem mutatkoznak. Jobb kidolgozásra azonban ma a fizikai idő hiányzik. Innen származnak a késedelmek is, melyek ugyancsak nem kívánatosak.

Nincs semmi akadálya annak, hogy a feleket arra kötelezzük, jelentsék be az ítélet kihirdetésétől számított nyolc nap alatt, — tehát nem úgy, mint a büntetőeljárásban, ahol bár súlyosabb érdekek forognak szóban, a felek azonnal nyilatkozni tartoznak — hogy az ítélet ellen fellebbezéssel élnek. Amennyiben ilyen bejelentés a nyitva álló határidőben érkezik, a bíró e bejelentéstől számított nyolc nap alatt tartozik ítéletét teljesen írásba foglalni s ezen nyolc nap elteltével újabb nyolc nap alatt áll módjukban a feleknek a már bejelentett fellebbezést megindokolni.

Természetesen módjukban állana a feleknek akár az ítélet kihirdetése alkalmával azonnal szóval bejelenteni fellebbezésüket, mely esetben a bíró indokolási nyolcnapi határideje a kihirdetéstől számítana. Mindenesetre szükséges volna annak a kimondása, hogy a fellebbezés bejelentésével egyidejűleg a fellebbező fél a fellebbezési ítéletet leróni tartozik. Ezzel az alaptalan bejelentések elkerülhetők volnának.

Meg lehetne adni a feleknek közös kérelem alapján azt a jogot, hogy esetleges egyesség reményében a fellebbezés bejelentésére nyitva álló határidőt legfeljebb 30 napra meghosszabbítsák.

Megtörténhetik az az eset is, hogy a kihirdetett ítélet írásbeli indokolására akkor is szükségük van a feleknek, ha az ítélet ellen egyébként fellebbezéssel nem élnek. Erre az esetre az volna az indítványom, hogy a fellebbezési ítélet felének lerovása ellenében ilyen kérelem előterjesztése esetén a bíró a fentmondott határidőben ugyancsak teljes írásbafoglalást eszközölni köteles.

A nem fellebbezett ítéletek indokolása tekintetében az az álláspontom, hogy az indokolás nem volna más, mint annak bírói

megállapítása, hogy a fellebbezésre nyitva álló határidőben fellebbezéssel a felek egyike sem élt. Felmerülhet annak a gondolata, hogy tekintettel az esetleges perújításra, még ezekben a nem fellebbezett esetekben is a bíró a tényállást rögzítse le. A perújítások fentemlített kis számára tekintettel ez a megoldás nem mutatkozik gazdaságosnak. A perújítások némileg liberálisabb kezelése — melyre az indokolási kötelezettség megszorításával feltétlenül számítani lehet — ezt az igen nagy százalékban felesleges munkát mellőzhetővé teszi.

Ezzel a javasolt intézkedéssel minden polgári ügyekben eljáró kir. járásbíró évenként legalább 150—200 munkaórát takarítana meg, ami már egymagában azt jelentené, hogy a bíróságok, bírák mai túlterheltsége egy csapással megszűnnék, nem is szólva a feltétlenül bekövetkező anyagmegtakarításról.

III. A kiscimletű bélyegilletékek lerovása vagy hanyagságból vagy tudatosan, de igen sok esetben — elmarad. Az egyébként is túlterhelt iroda ezeket az apró leleteket felvenni képtelen. Azonban még azokban az esetekben is, amikor az iroda a leletet felveszi, a helyzet az, hogy az ilyen leletezésre a kir. kincstár feltétlenül ráfizet, mert a lelet felvételéhez szükséges anyag és munka értéke többszörösen meghaladja azt az összeget, mely sikeres behajtás esetén tényleg befolyik. A helyzet tehát az, hogy a kincstár szempontjából még helyesebb a leletet fel nem venni, mint a leletezést eszközölni. Ez a helyzet természetesen visszaélésekre ad alkalmat. Ezeket a visszaéléseket meg kellene szüntetni.

Ez akként volna eszközlendő, hogy egy bizonyos értékhatárig az első beadványon rovasék le egy bizonyos átalány illetékösszeg, mely illetékekkel az elsőbírói eljárás minden illetéke kiegyenlítve volna. Ma az a helyzet, hogy a fizetési meghagyáson az ítéleti illeték egynegyede rovatik le. Körülbelül 1000 P értékhatárig ezt az illetéket felemelni vélem az ítéleti illeték egyharmadára s ezzel egészen a fellebbezési eljárásig minden illetékező kötelezettségének a felperes eleget tett volna. Ugyanilyen rendszer mellett róná le esetleges fellebbezésekor a fellebbezési eljárásra szóló illetékét.

Ezzel az eljárással egyrészt a bírósági irodák leletező terhe szűnne meg egy csapásra majdnem teljesen, mert ennek az első beadványon lerovandó illetékeknek tényleges lerovásáról, mint-hogy az elég tekintélyes összeget jelent, különösen az esetleges leletezés szemszögéből, a felek mindenesetre fokozott gonddal ügyelének, másrészt az apró illetékek lerovásának rosszhiszemű elmulasztását lehetlenné tenni, végül pedig az ügyvédi kar kényelmét is bizonyos mértékig szolgálná.

A most javasolt intézkedések egytől-egyig megtakarítást jelentenek: munkában, anyagban, időben egyaránt. Nem érintik a jogszolgáltatás biztonságát, nincs tehát ok arra, hogy bevezetésükkel komolyan ne foglalkozzunk.

Dr. Tóth László.

Követelések érvényesítése cégjegyzékből törölt részvénytársaságokkal szemben.*

A részvénytársaság jogi személy, így tehát cselekvési képességét a képviseletére jogosult természetes személyek gyakorolják és a Pp. 153. §-a szerint a kereset kézbesítésének is az ő kezeikhez kell történnie. Kérdés, van-e olyan természetes személy, aki a cégjegyzékből törölt részvénytársaság képviseletére jogosult volna? E kérdés eldöntésénél logikailag csak két megoldás lehetséges:

a) vagy nem tulajdonítunk a cégjegyzékből való törlésnek konstitutív hatályt és azt az álláspontot fogadjuk el, hogy a felszámolóknak az 1927. évi III. tc. alapján történt törlésénél az igazgatósági tagoknak ebbeli minősége tovább is fennmarad,

b) vagy azt az álláspontot fogadjuk el, hogy a részvénytársaságnak a cégjegyzékből történt törlése pillanatától fogva képviseelője nincs és ebben az esetben arra kell törekednünk, hogy a részvénytársaság számára valamely módon képviseletről gondoskodás történjék.

Az első megoldás mellett csak az az egyetlen szempont szólhat, hogy ha a jogtudomány és joggyakorlat a részvénytársaság cégjegyzékből való törlésének nem tulajdonít konstitutív hatályt, hanem a részvénytársaságot a törlés ellenére tovább is fennállónak tekinti, eadem iuris ratione az igazgatósági tagok és felszámolók képviselői minőségét tovább is fennállónak kell tekinteni.

Ellene szól azonban ezen álláspontnak azon szempont, hogy egyrészt igazgatósági tagok, felszámolók képviselői a törlésig jogkörüket a felügyelőbizottság és a közgyűlés ellenőrzése mellett gyakorolták, viszont a részvénytársaság cégjegyzékből történt törlése után a részvénytársaság közgyűlése össze nem hívható, mert ez azt jelentené, hogy a részvénytársaság cégjegyzékből történt törlésének semmi jogi kihatása nem lenne. Így egyrészt a képviselők cselekvési szabadsága a részvénytársaság cégjegyzékből történt törlése folytán nemhogy szűkülne, hanem ellenkezőleg, lerázta volna az összes törvény által kogenter előírt korlátokat, másrészt, bár az igazgatósági tagok és felszámolók képviseleti joga megbízási viszonyon nyugszik, lehetlenné lenne téve e viszony bármely oldalról való megszüntetésének keresztülvitele, ami ismét a megbízási viszony természetével ellenkezik. Ez utóbbi szempont annál is fontosabb, mert a részvénytársaság képviselői tisztüket megtartani lennének kénytelenek minden honorálás nélkül, bár kétséges, hogy működésükre egyáltalában lesz-e valaha szükség?

Elfogadhatóbbnak tartom a második megoldást, hogy ugyanis az érdekeltek (akár hitelezők) kérelmére a jogilag létező részvénytársaság képviseletéről gondoskodás történjék, éspedig oly módon, hogy a cégbíróság rendelje el a felszámolás folytatását és rendeljen ki felszámolókat.

Arra, hogy a képviselőt ne a cégbíróság, hanem pl. a kormányhatóság vagy perbíróság rendelje ki, a legközvetettebb jogi alap sincsen, ügygondnoknak törvényes képviselőként való kirendelése jogi abszurdum.

A részvénytársaságnak még a cégjegyzékből történt törlése után sem képviselői a részvényesek sem egyenként, sem összegükben és így a részvénytársaság ellen indított kereset nekik még ismert voltak esetén sem kézbesíthető.

Mint fentebb már utaltam erre, a német kereskedelmi törvény határozott rendelkezéseket tartalmaz arra, hogy a cégbíróság a felszámolási eljárás újból folytatásával a felszámolókat ki rendelhesse.

A mi törvényeinkben ehhez hasonló rendelkezés egyelőre nincs, a Kúria judikatúrájában azonban már évtizedek előttről találunk oly határozatot, mely a cégbíróság felügyeleti hatáskörét a K. T.-ből kiolvasható mértéken túl terjeszti.

A Kúria ugyanis 622/1905. számú határozatában kimondotta, hogy:

«a bíróság törvényes felügyeleti jogkörénél fogva ellenőrzi azt, hogy a cégjegyzékbe bevezetett felszámolás a törvényes formák között folytattassék és a társaság feloszlása közzététessék és amennyiben a bíróság arról győződik meg, hogy a cégjegyzékbe bevezetett felszámolásnak többé tárgya nincs, a bíróság a bejegyzett felszámolóknak a cégjegyzékből törlése és a Kereskedelmi Törvény 207. §-a értelmében az üzleti könyveknek megőrzése iránt törvényes felügyeleti jogánál fogva hivatalból is tartozik intézkedni.»

Ha azonban a cégbíróság felügyeleti jogköre kiterjed arra, hogy a felszámolás tényleges befejezése után a felszámolás és a cég törléséről hivatalból intézkedjék, amire az 1927. évi III. tc. óta törvényes alapot is nyert, akkor ki kell terjednie arra is, hogy — fordítva — megállapítsa, hogy a felszámolók tévesen jelentették azt be, hogy a felszámolást befejezték, a társaság vagyona felosztott, vagy a bíróság tévesen állapította meg hivatalból a felszámolás befejezett voltát és így módjában fog állni a cégbíróságnak, hogy a még felosztatlan vagyon felosztását ismét meghagyja azoknak, akiknek a vagyon felosztása az alapszabályok vagy a törvény alapján kötelessége volt. Ha pedig a cégbíróságnak joga van hivatalból így intézkedni, kétségtelen, hogy joga van és mint-hogy közjogi jogosítványa van, egyúttal kötelessége is a feltételek fennforgása esetén bárki kérelmére is ugyanezt megtenni.

Ha tehát a bíróság egy hitelező bejelentéséből arról győződik meg, hogy a részvénytársaságnak felosztatlan vagyona van, amely a hitelezőknek kielégítési alapul szolgálhat, annak megállapításával, hogy a részvénytársaság felszámolása és cége tévesen töröltetett, a felszámolás folytatását fogja elrendelni és ennek lefolytatására a régi felszámolókat utasítani fogja. A felszámolási eljárás folytatásával új életre fog kelni a részvénytársaság közgyűlése is.

Az 1927. évi III. tc. alapján törölt részvénytársaságoknál a kérdés jogi megoldása még nehezebb, mert itt a cégbíróságnak elvileg azt kellene megállapítani, hogy a cég törlése történt tévesen,

* Bcf. közl. — Az előbbi közl. lásd a 5. számban.

mégis figyelembevételével a törvényhozónak a törvény indokolásában megnyilvánuló azon intencióját, hogy a valóságban tényleg nemlétező, megszűnt részvénytársaságok a cégjegyzékek áttekinthetőségét ne zavarják, ne foglalkoztassák a cégbírókat célra amúgy sem vezető perenkívüli eljárásokkal, a felszámolás újrafelvételének per analogiam való kiterjesztését itt is lehetségesnek tartom, különös tekintettel, hogy már a K. T. szerint is bizonyos esetekben, de különösen a 7000/1925. P. M. sz. rendelet óta a cégbírók a részvénytársaság felszámolásának hivatalból való elrendelésére jogosítva van.

A társaság felélesztésének oly formában, hogy a felszámolási eljárás újból folyamatba tévessék, a német jog szerint is, a fentiek szerint is csak akkor van helye, ha van még felosztatlan társasági vagyon. A részvénytársaság a cégjegyzékből történt törlése után csak akkor áll fenn jogilag továbbra is, ha van még felosztatlan vagyona, ellenkező esetben a részvénytársaság visszavonhatatlanul megszűnik, mert hisz céltalan is lenne, többé nem is perelhető.

Fel kell vetnünk azonban azt a kérdést is, hogy mi történik, ha a teljesen szabályszerű felszámolási eljárás után, amelyben az összes ismert és jelentkező hitelezők kielégítést nyertek, a fennmaradó vagyon pedig a részvényesek között felosztott, jelentkezők addig ismeretlen hitelezők: fordulhatnak-e ezek a részvényesek ellen vagy sem?

A német jogirodalom ingadozó e kérdés eldöntésénél. Staub a német K. T. 217. §-ra való hivatkozással, mely szerint a részvényesek annyiban felelnek a részvénytársaság tartozásaiért, amennyiben a törvény a hitelezők érdekében konstituált szabályainak be nem tartásával fogadtak el fizetéseket, de a jóhiszeműen felvett nyereségrészesedés és kamatok visszafizetésére semmi esetre sem kötelezhetők, azt az álláspontot foglalja el, hogy a K. T. e rendelkezése mint lex specialis derogál az alaptalan gazdagodás általános szabályainak. Van azonban a német jogirodalomban ellenkező álláspont is.

A magyar judikatúrában e kérdés elbírálása nagy pálforduláson ment keresztül.

Régebben a magyar bíróságok álláspontja Staubéval egyezett. Így a Kúria 452/1907. sz. ítéletében a hitelezők többek között alaptalan gazdagodásra alapított keresetét idevonatkozóan a következő indokolással utasítja el:

«Felperes az ismeretlen részvényesek részére bírói letétbe helyezett összeget alaptalan gazdagodás címén sem követelheti. Mert való ugyan, hogy a K. T. 20. §-a értelmében a felosztott részvénytársaság vagyonából elsősorban a hitelezők elégitendő ki és csak a hitelezők kielégítése után fennmaradó vagyon osztandó fel a részvényesek között; de a törvénynek éppen azon rendelkezéséből, mely szerint a törvény megengedi, hogy a hitelezők jelentkezésére kitűzött határidő eltelte után a maradék vagyon a részvényesek között felosztható, következik, hogy a részvényesek a törvényes szabályok megtartásával foganatosított felszámolás alkalmával felvett jutalékaikat a törvény alapján, tehát jogos alapon kapták és így az alaptalan gazdagodási keresetnek feltételei ebben az esetben hiányozván, a részvényesektől a jóhiszeműen felvett jutalékok gazdagodás címén sem követelhetők vissza».

A legutóbbi időkben azonban a Kúria megváltoztatta álláspontját és a fellebbezési bíróság elutasító ítéletét P. II. 4297/1928. sz. végzésében a következő megokolással oldotta fel:

«Alperesek felelőssége tehát kizárólag az esetleges gazdagodáson nyugszik és egyéneként legfelsőbb határánt csak addig terjed, hogy a r.-t. felszámolt vagyonából egyéneként milyen összeget, vagy vagyoni értéket kaptak, ami a fellebbezési bíróság által szükség esetén szintén megállapítandó lesz; ezen legfelsőbb határon belül pedig az alperesek mindegyike felelősségének mérvét az a szintén megállapítandó többlet szabja meg, amivel az egyes alpereseknek jutott rész felperes esetleges követelésének eddigi ki nem fizetésével növekedett azon összeggel szemben, ami felperes netán elismerendő követelésének még a r.-t. által való kifizetése mellett jutott volna».

A magyar bíróságoknak álláspontját pusztán csak regisztrálni kívántam az ügy teljességének kedvéért. E kérdés jogi elbírálása azonban, minthogy az az alaptalan gazdagodás jogi fogalmának alapos taglalásával lenne kapcsolatban, kívül esik e cikk keretein.

Dr. Brüll István.

Jogirodalom.

— Dr. Borsos Endre közigazgatási bíró: **A magyar lakásügy a háború kezdetétől.** II. kötet, a népjóléti és munkaügyi minisztérium kiadása. «A lakáskérdés — e szavakkal vezet be az előttünk fekvő kétkötetes művet Vass József népjóléti miniszter bölcs előszava — egyike volt a háborús és háború után következő évek legnehezebb gazdasági és kormányzati problémáinak.» Hogy e probléma hogyan született meg; hogyan vált lépésről-lépésre akutabbá, égetőbbé; hogyan kísérletezett vele sysiphusi munkával az államhatalom; hogyan tért a gazdasági viszonyok lassú gyógyulásával arra az útra, amely oda fog vezetni, hogy a probléma előbb-utóbb önmagát oldja meg: ez a foglaltatja a két kötetnek. Az elsőben a szerző, aki időrendben az utolsó volt azon férfiak hosszú sorában, akik a lakásügyi adminisztráció élén állottak, a lakásügynek, mint kormányzati problémának történetét írja meg — jövő generációk okulására és egy kicsit talán a mi generációnk vigasztalására is. Ez a kettős cél lebeghetett a szerző előtt is, amikor bevezetésében (5. old.) megmondja, hogy ezt a könyvet szükségesnek látszott megírni: «nemcsak azért, hogy akiket érdekel, megismerhessék, hogy mi és miért történt úgy, ahogyan történt», — ez szól vigasztalásul a mai nemzedéknek — hanem főleg azért is, hogy később okulásul szolgálhasson arra, hogy miként lehet és kell — de tegyük rezignációval hozzá: arra is, hogy miként nem lehet és nem kell — megelőzni a lakásszükség bekövetkezését és az annak nyomán fellépő bajokat.

Az érdemes mű hat fejezetben a fejlődés hat korszakát különbözteti meg: 1. a hadüzenet lakásügyi következményeit a moratóriumi rendeletekkel, a lakásbőség fellépésével és fokozatos megszűnésével; 2. a lakásszükség beálltát 1916 őszén az összeomlásig; 3. a proletárdiktatúra idejét; 4. a jogrend visszaállításának korszakát; 5. a kísérletezés idejét (1919—1920) és végül 6. a kibontakozást. Ezeknek a mozgalmak és gyorsfejlődésű periódusoknak történetét a szerző nemcsak a hivatalos adatok teljes apparátusának szorgalmas összegyűjtésével dolgozta fel, hanem a közvélemény megnyilatkozásainak is figyelembevételével, úgy, amint a napisajtóban, gyűléseken, a főváros törvényhatósági bizottságának és a parlamentnek tanácskozáisaiban megszólalt. A szerző a kor üdörien tartja kezét. Az I. kötet második része azután a lakásrendeleteknek a lakásügyre való hatását teszi kritikai méltatás tárgyává és itt sorra veszi a köz- és magánépítkezés, a bérkorlátozások, a felmondás korlátozása, az igénybevétel, a határozott időre kötött bérletek, az albérletek, a bérletátruházások, a kötöttség fokozatos lebontása, a lakásügyi végrehajtások, a lakásügyi alsóbbfokú és főfelügyeleti hatóságok kérdését. Igazságot kell szolgáltatni az érdemes munkának annyiban, hogy nem tekinti feladatának a történet intézkedések mindenáron való igazolását, hanem tárgyilagos és megokolt bírálattal kíséri a lakásügyi kormányzat minden intézkedését. Ezzel a kritikai fejtegetéssel ér véget a mű I. kötetét kitöltő történeti rész.

A II. kötet magukat a lakásügyi jogszabályokat tartalmazza időrendben az 1914. július 31-én 5715. M. E. sz. a. kibocsátott első moratórium rendeletről kezdve a 4444/1929. M. E. sz. 1929. ápr. 19-i rendeletről. Az egész lakásügyi matéria értékes anyaggyűjteményét kapja itt a közönség, amelyhez adott esetben a gyakorlati jogán is mint nélkülözhetetlen és hézagpótló segédeszközhez folyamodni kénytelen lesz.

— **Üzletátruházás és üzemutódlás.** Ily címen dr. Bernhard Miksa budapesti ügyvéd 288 oldalra terjedő munkájában részletesen és alaposan ismerteti a bírói gyakorlatot a kereskedelmi üzlet átruházási kérdésében. Bernhard 1912-ben megjelent munkájában már foglalkozott ezen kérdéssel. Újabb munkája felöleli a régi anyagot, de azt kiegészíti a legújabb bírói gyakorlattal. Az üzlet átruházásán kívül szerző foglalkozik az üzemazonosság és üzemutódlás jogainak kérdésével is, a Munkásbiztosítási felsőbírók sokat támadott 8. sz. döntvénye kapcsán bőven ismerteti az egész kérdést. Hogy ez a döntvény mily pusztításokat visz véghez, annak jellemzésére ismerteti az Országos Társadalombiztosító Intézet egyik legújabb, 1929. dec. 7-én kelt 166,008/1929. III. sz. határozatát. X. Kovácsmester ellen a háztulajdonosa bér nem fizetése miatt árverést tartott és egész berendezését elárvereztette. A Kovácsmester erre elhagyta a bérleményt, úgyhogy semmiféle ingóság vagy üzleti berendezése nem maradt ott és a szomszéd utcában új Kovácsműhelyt nyitott. Régi bérleménye egy negyed évig üresen állott. Ekkor jelentkezett egy bérlő, aki ugyancsak Kovácsműhely

céljára akarta bérbe venni a helyiséget, de biztosítást kért, hogy az előző bérlő betegségtartozásáért nem fogják felelőssé vonni. A háztulajdonos az O. T. I.-hez fordult, amely arról értesítette fenti szám alatt, hogy az új bérlőt üzemutódnak fogja tekinteni és felelőssé fogja tenni az előző tartozásáért a következő indoklással: «az iparág és a helynek azonossága arra a következtetésre vezet, hogy a létesítendő kovácsüzem az ugyanazon a helyen előbb létesített kovácsüzemnek üzemutódja. Az ügy érdemi elbírálását nem változtatja az a tény, hogy az előző tulajdonostól berendezést nem vett át, mert igaz ugyan, hogy a berendezés azonossága szintén egyik bizonyítéka az üzem azonosságának, azonban sokkal kevésbé jellegzetes alkotórésze az üzemnek, semhogy annak különböző volta jelentőséggel bírhatna akkor, ha, mint a jelen esetben, a legfontosabb alkotórészek azonosak. Nem szüntetheti meg az üzemutódi felelősséget az sem, ha az üzemelő másutt nyitotta meg, illetve máshová helyezte át az üzemét». A könyv Politzer F. és fia kiadásában jelent meg. Ára 12 P.

— **«A kartel.»** (A magyar Jogászegylet Gazdaságjogi Intézetének 1929. évi május havában tartott vitája.) Emlékeztetés még a Gazdaságjogi Intézet által a múlt esztendőben a kartelkérdés tárgyában rendezett ankét. Az itt elhangzott értékes előadásokat és felszólalásokat az Intézet összegyűjtötte és kiadta. E gyűjteménynek különös érdekességét az egyes felszólalásoknak az alapelvekben ellentétes állásfoglalása képezi.

Egyrésről dr. Heller Farkas műegyetemi tanár száll sikra kitűnő elméleti megalapozottsággal a kartelek törvényes szabályozása mellett; elismeri a kartelek gazdasági jelentőségét és szerepét, de szerinte éppen ez teszi szükségessé, hogy a törvényhozó foglalkozzék e kérdéssel. Rámutat arra, hogy minő téves beállítás a kartelek törvényes szabályozását egy ellenük vezetett büntető-expedícióval azonosítani. «Nem a kartel megrendszabályozása, hanem helyes alapon való szabályozása a megoldandó feladat.» Ezen szabályozásnak két irányban kell történni, egyrésről az államnak a rendelkezésre álló gazdasági eszközökkel helyes irányban kell befolyásolni az árpolitikát (ami alatt természetesen nem ármaximalás vagy ehhez hasonló direkt beavatkozás értendő), másrésről szabályozni kell ama jogi kérdéseket, amelyek a kartel és tagjai, továbbá az outsiders között felmerülnek.

Ugyanerre az eredményre jut felszólalásában Sándor Pál képviselő is, bár fejtegetéseinek kiinduló pontja merőben gyakorlati konkrétumok. Felsorol iparágakat, melyekben a kartel gazdasági hatalma monopoljellegű és statisztikai adatokkal mutatja ki árai túlzottságát.

Dr. Kunz Ödön egyetemi tanár is még a törvényes szabályozás híveihez sorolható, mert szerinte is «a törvényhozás határozott állásfoglalása feltétlenül szükségessé vált» és felhívja a figyelmet arra a veszélyre, amelyet a kartelekre vonatkozólag a jelenleg uralkodó jogbizonytalanság jelent. Egyben azonban különös óvatosságra int ezen állami beavatkozás tekintetében és idézi Flechtheim álláspontját, mely szerint nem szabad a kartelintézmény «hatóerejét és iniciatíváját kicsinyes és akadékoskodó gyámság alá vetni».

Az ellentétes felfogás irányában átmenetet jelent dr. Nádus László ügyvéd felszólalása, kinek idevágó elvei irodalmi munkássága révén ismeretesek. Elismeri az állam beavatkozási jogát e kérdés rendezésénél, de a megoldást nem egy alkotandó új törvényben látja, hanem a kívánt eredményt egyrészt általában egy egészséges gazdasági politikától, másrészt a kisebb horderejű, merőben jogi kérdések megoldását fennálló törvényeink novelláris kiegészítésétől várja.

Szélsőséges álláspontot képvisel dr. Jacobi Andor, aki az állami beavatkozásban egyenesen az államszocializmus kezdetét látja. Szerinte mindenki, aki a «társadalmi autonómia» kárára az állami befolyást óhajtja növelni, végeredményben — Moszkvának tesz szolgálatot.

Ugyancsak a teljes negáció álláspontjára helyezkedik a törvényes szabályozás bármilyen formájával szemben dr. Knób Sándor, a Gyosg kiküldötte.

Megállapíthatjuk, hogy a Gazdaságjogi Intézet valóban hézagpótló munkát végzett az általa rendezett ankét eredményeinek publikálásával, lehetővé tette a közvélemény orientálódását ebben a közérdekű kérdésben.

Dr. Kelemen Sándor.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— **Nem érvénytelen a végrendelet, ha maga a közjegyzői végrendelet a személyazonosságot nem is igazolja.** A kir. Kúria már számos határozatában — így a 2797/1907. P., 3261/1910. P., 3804/1911. P., 1891/1912. P., 3973/1927. P. II. sz. ítéleteiben is — kimondta, hogy az 1874:XXXV. tc. 79. §-ának c) pontjában megszabott követelmény, t. i., hogy a közjegyzői okirat bevezető részének magában kell foglalnia annak az előadását, hogy a kir. közjegyző a felet személyesen ismeri vagy hogy mi más módon győződött meg annak a személyazonosságáról, a közjegyzői okiratoknak s ezek közt a végrendeletnek és közjegyzői okiratba foglalt öröklési szerződésnek is nem érvényességi, hanem csak óvatossági kelléke, minélfogva ha a közvégrendelet (közjegyzői okiratba foglalt öröklési szerződés) az említett követelménynek nem felel meg, az az ügyletet érvénytelenné nem teszi, hanem ennek a hiánynak csak az a következménye, hogy a végrendeletkező személyazonosságát, ha azt a perben vitássá teszi, a közvégrendeletre (öröklési szerződésre) jogot alapító fél bizonyítani tartozik. (Kúria P. I. 1568/1928.)

— **Az ügyvédi kamarai díjszabás.** A felperes csatolta az ügyvédi kamarai díjszabást és hivatkozott a törvényszéki díjszabásra is, amelyeknek a költségjegyzékbeli felszámítás állítólag megfelel. Egyik díjszabás sem irányadó, mert alkalmazásukat a felek nem kötötték ki. Egyébként a kamarai díjszabás — amint ez a mellékletből megállapítható — nem is foglal magában rendelkezést a földbirtokrendezési ügyekben vállalt képvisellel kapcsolatos ügyvédi tevékenységnek díjazása tekintetében. (Kúria P. VI. 3345/928.)

— **Kikötött ügyvédi jutalomdíj leszállítása megbízás visszavonása esetén.** A kir. Kúria magáévá teszi a fellebbezési bíróságnak a Ü. Rt. 42., 54. és 55. §-aival kapcsolatos jogi fejtegetését és jogi álláspontját azzal, hogy ha díjlevéllel kikötött általánódíjazás esetén a megbízást a megbízó az ügy befejezése előtt visszavonja, a kikötött jutalomdíj aránylagos leszállításának van helye s csak akkor kell a munkadíjat az általános szabályok (Ü. Rt. 54. §-a, Ppé. 18. §-a) szerint megállapítani, ha az az arány, amelyben az elvégzett munka az egészhez áll, meg nem állapítható. A kir. Kúria megítélése szerint a bíróság előtt még folyamatba sem tett ebben a kényszerügyességi ügyben nem állapítható meg, hogy abban a lebonyolítással megbízott ügyvédnek részletesen mennyi és milyen tevékenységet kellett volna kifejtetni a végbefejezésig. Éppen azért nem határozható meg, hogy felperes által az alperes megbízása folytán már kifejtett tevékenység a végbefejezésig kifejtetni kellett munkával milyen arányban áll. Ezért a jelen esetben a felperes díjai az általános szabályok szerint határozandók meg. (Kúria P. VI. 3404/1928.)

— **Az örökösödési szerződés alakszerűségei.** Az A. /. alatti okirat bevezető részében bizonyítja, hogy X. és a felesége az okiratban foglalt egyességet személyesen és előszóval jelentették ki a kir. közjegyző előtt, az okirat 2. pontja pedig az örökhagyónak a vagyonáról halála esetére szóló rendelkezését, vagyis végakarátat foglalja magában, amelynek érvényes kinyilvánításához nem volt szükséges, hogy az örökhagyó a törvényben használt «végakarát» kifejezéssel is éljen, valamint az sem szükséges az örökösödési szerződés jogérvényes megkötéséhez, hogy az ezt magában foglaló okirat «örökösödési szerződésnek» jelöltessék meg. A fellebbezési bíróság tehát nem sértett jogszabályt, amikor az A. /. alatti szerződésnek az örökhagyó vagyonában való örökösödés kérdését szabályozó részét érvényes öröklési szerződésnek minősítette. (Kúria P. I. 2123/1928.)

— **A végrendeletkezés időpontjának téves megjelölése nem érvénytelenségi ok.** Az örökhagyó a megtámadott végrendeletet sajátkezűleg írta és aláírta. A végrendeletnek a tanúk által aláírt záradéka alatt a végrendeletkezés hónapja és napja nincs ugyan kitéve, a végrendeletnek az örökhagyó által aláírt szövege azonban szabályszerű kelettel el van látva. Minthogy pedig ezután következik az okiraton a tanúk aláírása és így a tanúk aláírása a végrendeleten írt keletre is kihat, a végrendelet alaki szempontból nem kifogásolható a miatt, mert a tanuzási záradék alá írt keltezésnél a végrendelet hónapja és napja nincs kitéve.

A fellebbezési bíróságnak az elsőbírósági ítéletéből elfogadott megállapítása szerint az örökhagyó nem a végrendeleten meg-

jelölt napon tette a tanuk előtt a végrendekezésre vonatkozó nyilatkozatát és ennek megfelelően a tanuk nem a végrendeleten feltüntetett napon írták a végrendeletre a tanuzási záradékot. E megállapítás szerint a végrendekezés nem az okiraton kitett időben történt ugyan, ez a körülmény azonban a végrendelet érvényességét nem érinti, mert a végrendekezés időpontjának téves megjelölése nem érvénytelenségi ok. (Kúria P. I. 349/1928.)

— **A jelzálogjogról szóló törvény 23. §-át régi jelzálogjogokra is alkalmazni kell.** A 22,000/1929. I. M. rendelet 1., 6. és 12. §-ai szerint az 1929. évi december hó 1. napján életbelépett 1927. évi XXXV. tc. rendelkezéseit, minthogy egyéb törvényes rendelkezésekből más nem következik, az eddig szerzett (régi) jelzálogokra is alkalmazni kell. Tehát a hivatkozott törvényben lefektetett anyagi jogszabályok a jelen jelzálogi perben is irányadók.

A törvény 23. §-ából következik, hogy a fellebbezési bíróságnak az az álláspontja, hogy a kereseti jelzálogjog keretében más, mint az alperes által a felperestől valóban felvett kölcsöntőke összege kielégítést nem találhat, meg nem áll, mert az idézett törvényes rendelkezések szerint a kereseti kölcsöntőke erejéig bekebelezett jelzálogjog keretében a törvénynél fogva kielégíthetők (J. T. 54. § és 24,000/1929. I. M. 23. §) a követelés törvényes kamatai s a jelzálogos követelés felmondásával, kielégítésével járó per és végrehajtási költségek. A jelzálog külön bejegyzés nélkül azonban már nem szolgál fedezetül sem a törvényes kamaton felül esetleg kikötött magasabb kamatnak, sem a követelésnek a személyes adós ellen való behajtásával felmerült költségnek. (Kúria P. V. 5168/1929.)

— **Bírói letétbe helyezett összeg felvételének befolyása a valorizációra.** A fellebbezési bíróság által döntésének alapjául szintén elfogadott és a felperesek által keresetükhöz hiteles másolatban csatolt, az alperestől származó letéti kérvény tartalma szerint a felperesek jogelődje ezt azzal az indokolással tagadta meg, hogy ha a pénz devalválódik, ne ő károsodjék, hanem az alperes.

A felperesek jogelődjének ez a kijelentése a jogfenntartással azonos értelmű s ennek a nyomatékosan kiemelt jogfenntartásnak a hatását nem enyészttette el az sem, hogy a felperesek jogelődje később az alperes által letétbe helyezett és az ő (felperesek jogelődje) részére kiutalt összeget mégis felvette.

Ugyanis a felperesek jogelődje nem tartozott az alperessel szemben egyszer már kinyilvánított, az alperes letéti kérvényében le is rögzített és így a letéti iratok tartalmából is kiderülő jogfenntartását többször is ismételni. És bár a felperesek jogelődje a jogfenntartás után a pénzromlás idejében névértékben bírói letétbe helyezett összeget kárenyhítés céljából fel is vette, sem ennek, sem az adóslevél bírói utasításra eszközölt kiszolgáltatásának nem tulajdonítható oly jelentőség, hogy a felperesek jogelődje utólag mégis belenyugodott abba, hogy a pénzromlás kizárólag őt érje. (Kúria P. VI. 6685/1929.)

— **Az egész egyességi hányad utólagos teljesítési határidő kitűzése nélkül nem követelhető.** A létrejött kényszer egyesség tartalma szerint adósok 50 %-os egyességi hányad megfizetését kötelezték nyolc hónap alatt, 1929. ápr. 20-án, 1929. aug. 20-án fizetendő két egyenlő részletben. A kényszer egyesség további tartalma szerint az első részlet elmulasztása esetén a részlet kedvezmény megszűnik, ha pedig az ilykép esedékessé vált hányadot ajánlott levélbeli megintés vételétől számított hat nap alatt sem fizetik ki, úgy az illető hitelező eredeti követelése feléled és nyomban esedékessé válik. Végrehajtató a kielégítési végrehajtást 1929. ápr. 26-án, tehát az első részlet megfizetésére megállapított négyhavi határidő eltelte után, és pedig az egész 50 %-os egyesség hányadra megkérte. Ezt megelőzőleg a végrehajtató ügyvédje 1929. ápr. 24-én felszólította adósokat, hogy az esedékessé vált egyességi részletet nyolc napon belül egyenlítsék ki, mert ellenkező esetben végrehajtató *eredeti* követelését nyomban érvényesíteni fogja. Megjegyezte még a levélben végrehajtató ügyvédje, hogy a felszólítólevele az első részlet elmulasztása esetén kikötött részletfizetési kedvezmény megszűnését nem érinti és eredeti követelése feléledésére irányul. Az elsőbíróság a végrehajtást az egész egyességi hányadra elrendelte. A budapesti kir. Ítéltábla, mint felfolyamodási bíróság végrehajtatót a kielégítési végrehajtási kérelmével pedig egészben elutasította. A kir. Kúria Pk. V. 6366/1929. sz. végzésével elrendeli a kielégítési végrehajtást az esedékes volt első részletre a következő indokok alapján: «A csődön kívüli kényszer egyességi eljárást szabályozó 1400/1926. M. E. sz. rendelet 79. §-a

értelmében» az egyességben meg lehet állapítani, hogy abban az esetben, ha az adós az egyesség értelmében őt terhelő kötelezettség teljesítésével késedelembe esik, mind a követelések jogszerinti összege egy részének elengedésében kifejezésre jutó, mind az egyességben az adós javára biztosított netáni egyéb kedvezmények megszűnnek, mégpedig vagy valamennyi, vagy csupán azon hitelezőnek irányában, akinek követelését az adós kellő időben ki nem elégítette. A késedelmet az egyesség teljesítésében akkor kell beállottnak tekinteni, ha az adós esedékessé vált tartozását a hitelező által az utólagos teljesítésre legalább nyolc napot tevő záros határidő engedésével hozzá intézett írásbeli megintés ellenére ki nem elégíti. A most említett rendelkezés *parancsoló* jellegénél fogva az egyesség ellenkező tartalmával szemben is köti a feleket. Habár tehát az egyesség fentismertetett tartalma szerint az első részlet elmulasztása esetén a részletfizetési kedvezmény megszűnik és az egyesség csak az eredeti követelés feléledéséhez írja elő az ajánlott levélbeli nyolcnapos utólagos teljesítést engedő megintést, a kényszer egyességi rendelet fentebb felhívott 79. §-ában említett «egyéb kedvezmények» fogalmi körébe eső részletfizetési kedvezmény megszűnéséhez is a 79. §-ban előírt, az utólagos teljesítésre legalább nyolc napot tevő záros határidő engedésével az adóshoz intézett írásbeli megintés szükséges és csak annak sikertelen elteltével nyílik meg a végrehajtatonak nyomhoni követelési és végrehajtási joga a további részletekre is, illetve az adott esetben a második részletre is. Másrészt pedig az 1400/1926. M. E. számú rendelet 79. §-ában foglalt késedelem csakis az előző mondatban megjelölt *jogvesztés* esetére vonatkozik, vagyis arra az esetre, ha a hitelező a követelés jogszerinti összege egy részének elengedésében kifejezésre jutó vagy az egyességben az adós javára biztosított egyéb kedvezményt megszüntetni kívánja. Ez esetben szükséges a 79. §-ban előírt írásbeli megintés, de az egyességben meghatározott egyes részleteknek a lejárat utáni követelhetőségéhez és azokra a végrehajtás elrendelésének kéréséhez a most említett írásbeli megintésre szükség nincsen. A kifejtettekből következik, hogy az elsőbíróság az írásbeli megintésben foglalt nyolcnapos utólagos teljesítési határidő lejárat hiányában a kielégítési végrehajtást az első részleten felül az egész egyességi hányadra jogszerűen el nem rendelhette, — a másodbíróság pedig a rendelet 79. §-ának téves értelmezésével — az első részletre irányuló kielégítési végrehajtási kérést jogszerűen el nem utasíthatta.

Szemle.

— **Az igazságügyminisztérium az ügyvédek ügyeinek ellátására** neves ügyvédet nyert meg — Berlinben és állandó megbizatással az igazságügyminisztériumba rendelte be. Ezt jelentik a berlini napilapok. Követendő példa, hiszen nem szenvedhet kétséget, hogy a kar kebelében élő, azzal állandó kontaktusban lévő gyakorló jogász több megértéssel van az ügyvédi kari kérdések iránt, mint a minisztériális tisztviselő, még ha a legkiválóbb egyének foglalkoznak is az ügyvédi kar ügyeivel. Egyébként nemcsak az ügyvédi kari ügyek, hanem az igazságszolgáltatás általános érdekei is szenvednek annak következtében, hogy a minisztérium és a jogélet közötti kapcsolat nem oly szoros és élénk, mint azt kívánni lehetne és kellene. Ha, mint azt Szilágyi Dezső kontemplálta, az igazságügyminisztériumba rendelt bírák nem hosszú éveket, sőt évtizedeket töltenének a minisztériumban, hanem a váltógazdaság elve érvényesüléseképp a minisztérium szakközegei legalább jelentős részben olyanok volnának, akiknek még élénk emlékezetében van a gyakorlati bírói szolgálat, úgy nemcsak a felügyeleti hatáskör ellátása volna lényegesen megbízhatóbb, hanem a törvényelőkészítés terén is jobban érvényesülne az életet valóban ismerő, gyakorlati szellem.

— **Törvények harmóniája.** A bírák és bírósági hivatalnokok felelősségét szabályozó 1871 : VIII. tc. 26. §-a szerint a fegyelmi határozatban kimondott hivatalvesztés szükségképpen a fizetésnek, nyugdíjnak elvesztésével járt. Az 1912 : VII. tc. 8. §-a megengedte azonban, hogy «a fegyelmi bíróság hivatalvesztést megállapító határozatában különös méltánylást érdemlő okból» kimondhassa,

hogy «a hivatalvesztés a nyugdíjtörvényben meghatározott ellátási igény tekintetében a hivatalvesztésre ítéltre és hozzátartozóira, avagy csupán hozzátartozóira» ne járjon ezzel a következzel. «Ebben az esetben» — így folytatódik a törvényszöveg — «az ellátási igény a jogosultat úgy illeti meg, mintha a hivatalvesztésre ítélt a szolgálat kötelékéből végleges szolgálatképtelenség alapján vált volna meg.» Ezt a szöveget pedig a kir. közigazgatási bíróság, amelyhez ezeknek az ügyeknek a legfelsőbb elbírálása tartozik, akkép értelmezi és alkalmazza, hogy a hivatalvesztésre ítélt feleségét és gyermekeit igényeiknek meghagyása esetében is csak az elítélt halála után illeti meg ellátás. Az elítélt haláláig a közönseges szabályok szerint ugyanis a hozzátartozók ellátási igényének megnyíltáról szó sem lehet.

A vasúti szolgálati rendtartást tartalmazó 1914: XVII. tc. 3. §-ában a hozzátartozók javára azonos intézkedés foglaltatik, amelyet az 1912. évi törvény mintájára a képviselőház bizottsága indítványozott. Ezt a szabályt éppen úgy alkalmazza a gyakorlat, mint az 1912. évi törvénynek szabályát és a férj életében a hozzátartozóknak nem juttat nyugellátást.

Felesleges talán sok szót vesztegetni annak a kifejtésére, hogy ez a jogalkalmazás mennyire társadalomellenes és a törvény céljával ellenkező. Az ellátást meghagyó törvény célja csak az lehet, hogy a hozzátartozókat lehetőleg mentesítse a családapát ért büntetés következményeitől. Ez a jogalkalmazás pedig odavezet, hogy a keresetét vesztett családfő hozzátartozói egyelőre semmiféle ellátást sem kapnak, hanem gazdasági helyzetük javulását csupán a családfő halálától várhatják.

A törvényszöveg nem világos ugyan, de ez a nem kielégítő eredmény mégsem volt elkerülhetetlen. Remélhető azonban, hogy a különböző fórumok, amelyek e szabályokat alkalmazzák, immár a törvényhozó újabb útmutatása nyomán más eredményre fognak jutni. A közigazgatás rendezéséről szóló 1929: XXX. tc. 90. §-a ugyanis szintén felhatalmazza a fegyelmi bíróságot, hogy «különös méltánylást érdemlő esetekben a hivatalvesztésre ítélt tisztviselő hozzátartozóinak ellátási igényeit érintetlenül» hagyja. Hozzáteszi azonban, hogy «ebben az esetben az igény a hivatalvesztésre szóló határozat (ítélet) jogerőre emelkedése napján nyílik meg», ami világosan és félreérthetetlenül azt jelenti, hogy a hozzátartozók a nyugellátást nyomban az ítélet jogerőre emelkedésével, vagyis a hivatalvesztésre ítélt ellátási igényeinek a megszűnésével megkapják.

A törvények harmóniája megkívánja, hogy ugyanannak a jogi, gazdasági és szociális problémának a megoldása különböző törvényekben is azonos legyen. És mi sem természetesebb, mint-hogy az időben is utolsó világos szabály adja meg helyes értelmét az előző kevésbé világos szabályozásnak.

Sorix.

— **Jogegységi döntvény.** A kir. Kúria közpolgári ügyekben alakított (I.) jogegységi tanácsa április hó 26-án abban az elvi kérdésben fog határozni, hogy annak, aki más személy követelésének a felvételére, vagy felvételére és behajtására vagy kifejezetten a saját nevében per útján való érvényesítésére megbízást nyert a nélkül, hogy a hitelező a követelést reá engedményezte volna, joga van-e a kapott megbízás alapján a követelést a saját nevében per útján érvényesíteni.

— **Az igazságszolgáltatás aktuális kérdéseivel** foglalkozó ankétén a Budapesti Ügyvédi Körben dr. Tóth László kir. járásbíró az egyszerűsítési tervekkel kapcsolatban több életrevaló eszmét vetett fel.* Dr. Rejtő Alfréd az egyszerűsítési tervezetet bírálta, dr. Kovács György, a pestvidéki kir. járásbíró elnöke a szegénységgyal való visszaélések szigorú üldözését, az árverések körüli kézbesítési nehézségek eliminálását sürgette, dr. Ribáry Géza az egységek előmozdítása érdekében célszerűnek tartaná, ha a peresfelek közös kérvénnyel a jogorvoslati határidőket kitolhatnák.

— **Lehetséges-e a kötelező fizetési meghagyásos eljárás értékhatárának ezer pengőre való egyszerű felemelése?** Az egyszerűsítési tervezet tudvalevőleg ezer pengőig kötelezővé akarja tenni a fizetési meghagyásos eljárást. A tervezet szerkesztője nem gondolt arra, hogy a Pp. szabályai csak a legapróbb 40 koronáig terjedő ügyekre vannak méretezve, de nagyobb ügyekre nem alkalmazhatók. Kiragadunk néhány példát. I. A Pp. 590. § szerint a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem előterjesztése a kereset beadásának hatályával bír. Ámde a kereset hatályának kérdésénél a Pp.

147. §-a csak a perfüggőséget és a magánjogi hatályt szabályozta. De mi lesz azokkal az egyéb jogokkal, melyeket felperes a kereset beadásával megszerez? Például biztosítási végrehajtáshoz való jog. (Végreh. törvény 223. § stb.) Ez nyílt kérdés marad. 2. Kézenfekvő, hogy sürgős esetekben ravasz felperesek alperest vidéken lakónak fogják feltüntetni és a keresetet postán helyben fogják kézbesíteni. Mi lesz ennek a következménye? 3. Ha alperes a kereset beadása és annak kézbesítése között lakhelyét változtatja, akkor a fizetési meghagyást az 594. § szerint hatályosan nem is lehet kézbesíteni. Tehát új kereset lesz beadandó. 4. Alperes az ellenmondást hiányosan adja be. Például nem előttemezteteti tanúkkal aláírását. A mai gyakorlat szerint a bíróság az ilyen ellenmondást hiánypótlás végett visszaadja. Tehát a legelső tárgyalás legjobb esetben a kereset beadásától számított mintegy három hónap múlva lesz megtartandó. 5. A tervezet szerint csak a bíróság területén lakó alperes ellen kötelező a fizetési meghagyásos eljárás, vidéki alperes ellen kereset lesz beadható. Tehát ha egy budapesti és egy debreceni kereskedő egyidőben perli budapesti adósát, a debreceni hitelező legalább négy héttel korábban fog makacssági ítéletet kapni. 6. A Pp. 596. § 2. bekezd. folytán felperes kénytelen lesz minden adós ellen külön eljárni. (L. mult szám 60. l.) 7. Vitás kérdés, hogy a fizetési meghagyás kézbesíthető-e posta útján. A járásbírók tekintélyes része nem adja ki a meghagyást postai kézbesítés végett. Ezt is szabályozni kell, természetesen a postai kézbesítés javára. 8. A fizetési meghagyásos eljárást kézbesítési akadályok esetén félévénként újra kell kezdeni. (597. §.)

A kiterjesztés hátrányainak ezen felsorolása exemplifikatív és nem taxatív. És nem érinti a kiterjesztés elleni leghatályosabb érvet, hogy a reform meglassítja az eljárást, a nélkül, hogy lényegesen tehermentesítene a bíróságot.

— **Az ingóárverések körüli visszaélések** megszüntetése és kézbesítési bajok orvoslása érdekében semmiféle intézkedést nem találunk az egyszerűsítési tervezetben. Pedig köztudomású, hogy nincs nehezebb ügyvédi munka, mint ingó árverés jogerősítése. Minthogy legtöbb bajt az okozza, hogy mindig akad egy-egy hitelező, akinél az árverési hirdetményt nem lehet kézbesíteni, célszerű volna, ha a kézbesítési vevény helyett elegendő volna az ajánlott levél — feladóvevénye. Ha a hitelező lakást változtatott és azt nem jelentette be, úgy viselje ő annak következményeit és ne az összes többi hitelező.

— **A polgári peres eljárás egységesítése Romániában.** Pár hónappal ezelőtt lépett életbe Romániában a polgári perrendtartás némely intézkedésének egységesítéséről és az eljárás gyorsításáról szóló, az u. e. tárgyú 1925. évi helyettesítő új törvény.

Úgy a most életbelépő, mint a hatályon kívül helyezett novella kettős célt kíván szolgálni. Az első és legfőbb az egyes országrészekben érvényben lévő különféle (román, magyar, osztrák, orosz) eljárási szabályoknak főbb vonásokban való egységesítése olyformán, hogy a részletkérdésekben továbbra is az illető országrész eljárási kódexe marad hatályban. Az egységesítés ilyen formája természetesen sok zavart okoz. A törvény u. i. megelégszik annak kijelentésével, hogy az abban foglaltakkal ellentétes minden intézkedés abrogálva van, a nélkül, hogy az egyes kódexek hatálytalanított szakaszait megjelölne. Így aztán állandó vita tárgyát képezi, hogy az általános eljárási szabályok közül melyek alkalmazhatók egészben vagy részben az egységesített eljárásban. Ennél is nagyobb bajt okoz az, hogy az organikus egészét képező eljárási kódexek perjogi alapelvei az új szabályokkal lépten-nyomon át vannak törve s az így összekevert rendszereknek csak árnyoldalai jutnak a gyakorlatban érvényre.

A törvény második célja az eljárás gyorsítása volt, amely tekintetben különösen a régi királyságbeli perrendnek a perek elhúzására végtelen lehetőségeket nyújtó fogyatékoságai szorultak sürgős reformra.

A most hatályon kívül helyezett 1925. évi törvény, egészen elhibázottan, úgy akart célt érni, hogy szigorú semmisségi szankciókkal büntette az eljárási mulasztásokat vagy formahibákat. Így pl. semmis a kereset, amely nem felel meg a törvényben előírt tartalmi kellékeknek; hiánypótlás lehetetlen. A fél elesik a bizonyítás lehetőségétől, ha bizonyítékait nem kellő időben jelenti be, nem fizeti le idejében a tanu- és idézési díjakat; a bíró megtagadja a jogsegélyt, ha a tárgy. jkv. nincs szabályszerűen felbélyegezve; semmis a nem kellően illetékezett okirat stb.

A legérdekesebb azonban, hogy a bírói gyakorlat ezeket a

* Lásd dr. Tóth László cikkét jelen szám 62. lapján.

könyörtelen eljárási szabályokat a legridegebben alkalmazta, aminek illusztrálására álljon itt az alábbi konkrét példa.

Az 1925. évi törvény 1. §-a felemlíti a kereset kellékei között a peresfelek lak- vagy székhelyének megjelölését; a 3. §. pedig kimondja, hogy ezen kellékek hiánya semmisséget von maga után. Egyik erdélyi ítélőtáblához egy több milliós értékű perben a peres alperes perújítási keresetet adott be, melyben az újított felperesnek a tábla székhelyén levő lakcímét (utca, házszám) az alapeljárás adatainak megfelelően jelölte meg. Az érvényben levő eljárási szabályok szerint tárgyalás kitűzése előtt megkísérelték a kereset II. példányát az újított felperesnek kézbesíteni, ez azonban a kézbesítői jelentés szerint a bejelentett házból elköltözködött s újabb lakcíme a bejelentőhivatalnál nem tudható meg. Ezen jelentés folytán a Tábla a fent hivatkozott §§-ok alapján a keresetet a további eljárás mellőzésével semmisnek nyilvánította. Az erről szóló értesítést újító alperes csak a perújítási határidő letelte után vette kézhez, tehát már nem volt módjában újabb perújítási keresetet beadni. A megtámadott határozatot a Semmítőszék helybenhagyta. Folyamodó elsősorban arra hivatkozott, hogy a törvény szövege szerint a semmisségi szankció csak a *lakhely* (domiciliu) megjelölésének elmulasztására alkalmazható, de nem az utca és házszám téves megjelölésére is; bizonyította továbbá, hogy felperes továbbra is ugyanabban a városban maradt, újabb lakását nem jelentette be, de a kézbesítő azt a régi cím alatt könnyen megtudhatta volna. Nem használt az az érv sem, hogy az utca és házszám téves bejelentése a törvény szerint nem lévén semmisségi ok, a bíróság köteles lett volna perújítót a lakcím újabb bejelentésére annál is inkább felhívni, mert a *lakhelyváltozás a kereset beadása és kézbesítése közötti időben is bekövetkezhetett*.

Négy évig kellett az egész ország jogászságának keserves küzdelmet folytatnia, míg végre sikerült ezt a romboló hatású törvényt egy mássikkal helyettesíttetni. Az új helyzet annyiban haladást jelent, hogy a polgári peres eljárás természetével össze nem egyeztethető sok semmisségi ok eltűnik (de azért a peres akták nem szabályszerű bélyegzése, ha a fél a hiányt az engedélyezendő határidő alatt nem pótolja és egyidejűleg a kétszeres bírságot le nem fizeti, még mindig semmisségi ok).

A részleges egységesítés előbb érintett alapvető hibái azonban az új törvényben is megmaradtak s továbbra is veszélyeztetik a jogbiztonságot a peres eljárásban.

Inhalt. Censor: Ein «fürchterlicher» Irrtum. — Dr. L. Tóth: Vereinfachungen, Erleichterungen. — Dr. St. Brüll: Geltendmachung von Forderungen gegen aus dem Firmenregister gelöschten Aktiengesellschaften. — Rechtsliteratur. — Auszüge aus der Praxis der höheren Gerichtshöfe. — Rundschau. — Spruchbeilage.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér, állástkeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

George Ridge

ügyvéd (attornay at law) New-Yorkban 261 Brodway, Roome 906 vállal magyar kollégáktól megbízásokat. Levelezés angol, magyar, francia és német nyelven. Esetleges felvilágosítást ad atyja is: dr. Reichfeld Izor budapesti ügyvéd. VIII., József-körút 19. 383

Dr. Kovaliczky Elek sátoraljaújhelyi kir. közjegyző, mielőbbi belépésre helyettest keres. 387

Közgazdaság.

A Magyar Általános Hitelbank igazgatósága megállapította az 1929. üzleti eredményét, mely szerint a mérleg 7.496,453 pengő tiszta nyereséggel zárul az 1928. évi 7.446,928 pengővel szemben. Az igazgatóság elhatározta, hogy a közgyűlés elé azt a javaslatot fogja terjeszteni, hogy az 1929. évi osztalék fejében, ugyanúgy mint tavaly, részvényenként 5½ pengő, tehát összesen 4.554,000 pengő kerüljön kifizetésre. 384

A Salgótarjáni Kőszénbánya R.-T. igazgatósága megállapította az 1929. évi zárószámadosokat és elhatározta, hogy a rendes évi közgyűlésnek részvényenként P 3:50 osztalék kifizetését fogja indítványozni. 385

AZ ÚJ RENDŐRI BÜNTETŐELJÁRÁS ÉS ELVI JELENTŐSÉGŰ HATÁROZATOK

Írta: TUSNÁDI ÉLTHES GYULA dr.

Az 500 oldalas könyvbe már fel van véve a hatósági fokozatokról és a jogorvoslatok korlátozásáról szóló 1929. XXX. tc., továbbá a rendőri büntetőeljárás, az első és második büntetőnovella, a fiatakorúakra vonatkozó törvények és rendeletek stb. Minden szakasz bő magyarázattal van ellátva. Az új elvi határozatok száma többszázra rög. A könyv többszörösen felül van bírálva és a hatóságoknak és jogvédőknek ajánlva.

Ára 12 pengő

Megrendelhető a szerzőnél, Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 35.

Telefon: J. 451-15. 386

Franklin-Társulat kiadása

Megjelent a

CORPUS JURIS HUNGARICI

(MAGYAR TÖRVÉNYTÁR)

1929. ÉVI KÖTETE

Dr. DEGRÉ MIKLÓS

a budapesti kir. ítélőtábla elnöke

Dr. VÁRADY-BRENNER ALAJOS

budapesti kir. büntetőtörvényszéki bíró

szerkesztésében.

Ára füzve 24.— P. Fekete egészvászonkötésben 28.— P.

Barna egészvászonkötésben (Hatályos Törvények 1929.) 28.— P.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY DÖNTVÉNYTÁRA

1929. évi kötetei egy kötetben

Egészvászonba kötve 18:80 pengő.

Kaphatók a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,

VI., Andrássy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Ruzstem I., Béce-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 556 17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Ant. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Miért nyugtalan az ügyvédi kar? — *Dr. Szladits Károly* egyet. ny. r. tanár: A kötelesrésztől való felelősség kérdéséhez. — *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: A cégbíróság gyakorlata. — *Dr. Virágh Gyula* budapesti ügyvéd: Ideiglenes nőtartás érvényesítése járásbíró előtt s a házasságbontó perben. — *Dr. Tokay Gyula* debreceni kir. törvényszéki bíró: Néhány szó a büntetőjogszolgáltatás újabb egyszerűsítéséről. — *Dr. Kertész István* budapesti kir. törvényszéki jegyző: A lex loci contractus a Kúria joggyakorlatában. — Jogirodalom. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXIII. 4. — Közigazgatási és Pénzügyi jogi Döntvénytár. XXII. 3.

Miért nyugtalan az ügyvédi kar?

«Nem tehetek arról, hogy az ügyvédi kar nyugtalansággal fogadja a javaslatot. Ez azonban nem zavarhat abban, hogy a javaslat lényeges rendelkezéseit fenntartsam. Állítom, hogy javaslatom a jogkereső közönség számára *olcsóbbá* teszi az igazságszolgáltatást, mert a jövőben *kevesebb* lesz a tárgyalás és hamarabb lesz az ítélet.»

Ezekkel a szavakkal ajánlotta elfogadásra *Zsitvay* igazságügy-miniszter egyszerűsítési javaslatát az *egységes párt* értekezletén, a napilapok jelentése szerint.

Nem tagadjuk, hogy az ügyvédi kar tényleg nyugtalansággal, sőt igen nagy nyugtalansággal fogadja a polgári jogszolgáltatás egyszerűsítési javaslatát. Nem tagadjuk azt sem, hogy az ügyvédi kar nyugtalanságának egyik oka az, hogy a javaslat igen érzékeny csapást jelent az ügyvédi kar kereseti viszonyaira. De a vagyoni érdeknek sohasem volt döntő befolyása arra, hogy milyen álláspontot foglal el az ügyvédi kar az igazságügyi reformokkal szemben. A szóbeliségnek, közvetlenségnek célja az igazságszolgáltatás meggyorsítása, az évekig húzódó perek tartamának lényeges megrövidítése volt. És mégis, senki sem sürgette nagyobb erellyel és senki sem fogadta nagyobb lelkesedéssel a Pp.-t, mint épp az ügyvédi kar. Ha tehát az ügyvédi kar most nem lelkesedik, hanem nyugtalankodik, annak bizonyára önző érdekeken kívül egyéb okai is vannak. És ezeket az okokat senki sem ismerheti jobban, mint az igazságügy-miniszter úr.

Előtte fekszenek az ügyvédi kamarák, az Országos Ügyvédszövetség felterjesztései, referensei bizonyára referáltak a Magyar Jogászegyletben nemcsak ügyvédek részéről elhangzott bírálatokról.

Foglaljuk össze néhány mondatban a nyugtalanság legfontosabb okait:

1. A perek száma a háború befejezése óta évről-évre növekszik ugyan, de még mindig nem érte el az utolsó békeévek számát. Ennek magyarázata az, hogy a háborús évek alatt a perek száma erősen leapadt. A perek szaporodása nem indokolja tehát a nagymérvű egyszerűsítést.

2. Nem igazságügyi, hanem pénzügyi rúgói vannak az egyszerűsítési javaslatnak. A pénzügyminiszter takarékoskodást rendel el és az igazságügy-miniszter engedelmeskedik. Holott a közel kétmilliárdos büdzsében ott kellene takarékoskodni, ahol eddig pazaroltak (közoktatásügyi, népjóléti minisztérium) és nem ott, ahol eddig is krajeároskodtak. A bírák fizetésére aránylag (Trianont is figyelembe véve) egy fillérrel sem költünk többet, mint a háború előtt.*

* Ezzel szemben Éber Antalnak nemrég megjelent cikkében a következőket olvassuk: «Az utolsó békebeli költségvetésben minden 100 pengőre, amit a földművelésügyre költöttünk, esett 146 pengő, amit a kultusztárcára és

Nem lesz gyorsabb az igazságszolgáltatás, mint ahogy az igazságügy-miniszter ígéri, mert le akarják építeni az igazságügyi szervezetet, öt évig nem akarják betölteni a megüresedő bírói székeket. A leépítés tehát nagyobb lesz, mint amennyi megtakarítást jelent a jogorvoslatok túlhajtott kizárása.

3. A javaslat nem is meri bevallani, mily mérvben akarja kizárni a jogorvoslatokat és mily mérvben akarja felemelni az alsó bíróságok értékhatárait. Az igazságügy-miniszter felhatalmazást kap, hogy tetszése szerint fel- vagy letolja ezeket az értékhatárokat.

4. Az apró perek kérdését a javaslat indokolása úgy akarja megoldani, hogy békebírókat akar felállítani. Tehát a mai négyfokú bíráskodás helyett ötfokú lesz. Vajjon megtakarítást fog jelenteni az ötödik fórum szervezése? És jól lesznek ellátva ott az apró ügyek? Minthogy a 100 P-n aluli perekre az összes ügyek ötven százaléka esik, ennek az új fórumnak lesz a legnagyobb ügyforgalma.

5. Ezer pengőig kötelező lesz a fizetési meghagyásos eljárás. Nem kétséges, hogy ez az eljárást meghosszabbítja mindazon esetekben, ahol alperes ellenmondással fog élni. De — úgy mondják a javaslat szerzői — a bíróságok munkája kevesebb lesz azon esetekben, amelyekben nem lesz ellenmondás. Németország példája mutatja, hogy ez a kísérlet nem sikerülhet. Németország a háború alatt, 1915-ben kötelezővé tette a fizetési meghagyásos eljárást nemcsak az Amtsgerichte, hanem a Landesgerichte előtt is. Egy év múlva elejtették ezt a reformot a Landesgerichte, 1925-ben pedig az Amtsgerichte keretében is.

6. A javaslat a fellebbezési eljárásban erősen korlátozza a nívumok érvényesítését; oly újítás, mely keresztül sem vihető.

Az ügyvédi karnak tett súlyos szemrehányás azért is indokolatlan, mert a Budapesti Ügyvédi Kamara és az Országos Ügyvédszövetség felterjesztései alapján az igazságügy-miniszter úr máris néhány lényeges javítást eszközölt az eredeti tervzetelen (pl. elejtette a községi bíróság hatáskörének kizárólagosságát a 100 P-n aluli perekben, eliminálta a fizetési meghagyásos eljárás szabályozásának néhány súlyos hibáját, kimondotta, hogy a szegényjogon perlekedőknek nem kell a közjegyzői díjakat fizetniük stb.). De maradt a benyújtott javaslatban is még elég, ami a legszigorúbb kifogás alá esik nem ügyvédi, hanem a legmagasabb közérdek szempontjából.

Csak a legfontosabb sérelmeket emeltük ki. És szándékosan nem is említettük az ügyvédi sérelmeket. A jogászegyleti vita és az a hatás, melyet az egyes elhangzott bírálatok ott keltettek, kétséget kizáróan azt igazolják, hogy nemcsak az ügyvédi kar nyugtalan, hanem a bírói kar is.

És joggal. Mert amit az igazságügy-miniszter mondott, az természetesen az utolsó betűig igaz. De az igazságnak csak a fele, amely kiegészítésre szorul.

A javaslat *olcsóbbá* teszi az igazságszolgáltatást, *kevesebb* lesz a tárgyalás, *hamarabb* lesz az ítélet — de csak azért, mert leépíti a jogorvoslatokat. Ha nem lehet fellebbezni, ha nem lehet felülvizsgálattal élni, akkor persze kevesebb lesz a tárgyalás és hamarabb lesz az ítélet — de nem lesz benne köszönet.

42 pengő, amit a mai népjóléti minisztérium ügyeire fordítottunk. E helyett a mostani büdzsében minden 100 pengőre, amit a földművelésügyre irányzunk elő, esik 395 pengő, amit a kultusztárcára és 200 pengő, amit a népjóléti tárcára költünk. Ez az összehasonlítás mutatja a legvilágosabban, hogy ez a két tárca — a közoktatásügyi és népjóléti — a maguk kiadási arányszámaiknak fantasztikus felduzzasztásával elszívják az államháztartás egész életerejét».

Az is igaz, hogy az ügyvédi kar nyugtalan, de elsősorban azért, mert a javaslat reformjainak életbeléptetése egy nagy lépést jelent — visszafelé.

Juhász Andor évnyitó beszédében lesújtó véleményt mondott az igazságszolgáltatás rovására tervezett takarékosági törekvésekről: «Nyomatékosan hangsúlyozom, hogy az igazságügyi tárca szigorúbb takarékosagot már el nem bír, mert igazságügyi szervezetünk dotációja személyi és dologi vonatkozásaiban egyaránt aggasztóan és kirívóan *szűkös, sőt szegényes*.»

Szabad tovább leszállnunk? Igaza van a müncheni Oberlandesgericht elnökének, aki a sokkal szerényebb német egyszerűsítési törekvésekkel szemben azt mondotta: «Zu grosse Sparsamkeit bei der Justiz, heisst Ruin jeder Gerechtigkeit.»

A kötelesrészt való felelősség kérdéséhez.

I. A Magyar Jogászegylet magas színvonalú kötelesrész vitájának legérdekesebb mozzanata volt annak a felelősségnek a megvitatása, amely az élők közt és halál esetére részesítetteket a megsértett kötelesrész kiegészítése körül terheli. Ebben a kérdésben tudvalevőleg a kir. Kúria az idők folyamán egészen eredeti rendszert fejlesztett ki, amely ellentétbe került a Kúria régebbi gyakorlatával és a jogelmélet által elismert régebbi alapelvekkel.

Azelőtt úgy tudtuk, hogy a végrendelező kötelesrésze jogosult ivadékaival szemben vagyonának feléről szabadon rendelkezhetik, ingyenes módon, akár élők közt, akár halál esetére; a kötelesrész kiegészítését ehhez képest elsősorban a hagyatékból kell követelni és csak ha a hagyatékból nem telik, lehet az élők közt megajándékozottak ellen fordulni, a megajándékozottak fordított sorrendjében. Ezeken az alapokon dolgozta ki Grosschmid csodálatra méltó szabotossággal az ajándék miatt kötelesrész rendszerét (Magánjogi Tanulmányok, II. kötet, 499—586. l.) és ezeken az alapokon szabályozták az intézményt a magánjogi törvénykönyv korábbi tervezetei. Ezek közül Grosschmid rendszeréhez legközelebb állott a második szöveg: a későbbi szövegek már megalkották ennek a rendszernek a szigorú matematikáját.

Míg ekként a törvényelőkészítés szigorú elvi alapokon nyugvó, matematikai zártságú rendszerre fejlesztette a kötelesrészt való felelősséget, addig ezzel párhuzamosan a kir. Kúria gyakorlata ezt a felelősségi rendszert lépésről-lépésre más alapokra helyezte át. A Kúria jelenlegi gyakorlata a felelősség szempontjából a részesítetteket két csoportba osztja. Elsősorban felelősek a hagyatékban részesedő személyek és *velük együtt* a család körében megadományozottak (az örökhagyó házastársa, ivadéka és ivadékaának házastársa) oly módon, mintha valamennyien *egyidőben*, vagyis az örökhagyó halála idejében kapták volna a juttatást. Mindezek a személyek részesítésük, illetőleg adományuk egész értékével arányosan felelnek; aki azonban maga is kötelesrészt jogosult, csak annyiban felelős, amennyiben kapott részesítése vagy adománya meghaladja a kötelesrész kiszámításának alapja szerint részesítendő *törvényes örökrészi* hányad értékét (PHT. 297.). Csak másodsorban, ha a kötelesrész ezekből be nem hajtható, válnak felelősekké a család körén kívül megadományozottak, és pedig adományaik fordított sorrendjében. Ezt a felelősségi rendszert vette át a Magánjogi Törvénykönyv 1928. évi törvényjavaslata és a kir. Kúria gyakorlatának eddigi eredményeit, amelyek idáig csak az egyes esetekhez idomuló kijelentésekben nyilvánultak meg, összefogó elvi tételekké sűrítette. Ezek a tételek híven ragaszkodnak a kir. Kúria újabb döntéseihez és azoktól csak egyes, nem lényegbevágó pontokon térnek el.

Mindenkor nehéz és kockázatos feladat a cseppfolyós bírói gyakorlatot szilárd tételekben kifejezést adni. A bírói gyakorlat nem épül mindig előre összeillesztett logikus alapelveken, hanem gyakran csak többé-kevésbé homályos «sugalmakat» követ, amelyeket esetleg nem is lehet magában összhangzó logikai rendszerbe foglalni. Megeshetik, hogy ily módon a törvényszöveggé fagyott gyakorlat olyan eredményekre vezet, amelyeket a bíróság az adott esetben, ha a szöveg nem kötné, esetleg az eddigi gyakorlattal ellentétes irányban oldana meg.

Pap István kúriai tanácselnök, akiben szinte megelevenedik és testet ölt a kir. Kúria első tanácsának jogfejlesztő bölcsesége, legutóbbi nagyhatású jogászegyleti előadásában maga mutatott

rá arra, hogy a kir. Kúria gyakorlatában bizonyos kérdések még tisztázatlanok. Idetartozik elsősorban a család körén belül és a családon kívül részesítettek (röviden: családtagok és idegenek) felelősségének viszonya egymáshoz.

A Kúria gyakorlatában némi meggyőző erővel leginkább az a tétel hat, amely a megadományozott családtagokat olybá tekinti, — akár élők közt, akár halál esetére és akárminő sorrendben részesítette is őket az örökhagyó — mintha a juttatást *egyidőben* kapták volna, és pedig az örökhagyó halála idejében. Ezért felelnek valamennyien egymás mellett aránylagosan. Már most Pap István mélyreható élelátással utalt arra, hogy a családbeliek részesítésére vonatkozó említett fikciót nem az idegenek javára, nem a velük szemben való viszonylatra állította fel a Kúria, hanem a családtagok egymásközi viszonyának rendezése végett. Éppen ezért kérdéses, hogy ez a rendszer helyes eredményekre vezet-e olyan esetekben, amikor nem a családtagok egymásközi felelősségéről van szó, hanem idegenek kerülnek szembe családtagokkal. Pap István szerint ez az összeütközés családtagok és idegenek között még részletesebb megvizsgálást kíván.

Nekem régóta bizonyos aggodalmaim vannak a Kúria által kifejlesztett felelősségi rendszer ellen. Ezért örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy a Pap István részéről is szükségesnek tartott további elemzéshez a következőkben néhány szerény adalékot nyújtsak.

II. A MTJ. 2038. és következő §-ai felfogásom szerint helytelen eredményekre vezetnek akkor, amikor a *később* részesített idegent a felelősség kérdésében előnyösebb helyzetbe hozza a *korábban* részesített családtag rovására. Pl. az örökhagyó életében 6000 pengőt ajándékoz feleségének; utóbb idegen nővel ágyasszárra lép és egész megmaradt 6000 pengő vagyonát az utóbbira hagyja: a) vagy végrendelettel, b) vagy élők között; egyetlen fiának nem hagy semmit. Ilyenkor a fiú 6000 pengő kötelesrészét az a) esetben felében, a b) esetben egészen a korábban megajándékozott házastárstól követelhetné; holott ez az ajándékozás sem időben, sem terjedelemben nem volt sérelmes a kötelesrészesre, aki sérelmét egyedül az utóbb részesített idegennek köszönheti.

Véleményem szerint indokolatlan, hogy ha az örökhagyó végrendeletében idegeneket részesített és a kötelesrész a hagyatékból kikerül, miért viseljük a kötelesrész terhét akárcsak részben is az olyan hozzátartozók, akiket az örökhagyó már korábban részesített. Ugyancsak teljesen indokolatlan továbbá, hogy a családon kívül megadományozott a sorrendben *később* feleljen, mint a *korábban* részesített családtag. Ez éppen megfordítása annak a családiassági szempontnak, amelyet a gyakorlat és a MTJ. is méltán alapelveként hangoztat.

Elvi visszasságok elhárítása céljából nézetem szerint *prima facie* fenn kellene tartani azt az alapelvet, hogy *elsősorban* a hagyatékban részesítettek felelősek a kötelesrészt, még pedig valamennyien részesítésük arányában, esetleg — a Kúria gyakorlatának megfelelően — azzal a korlátozással, hogy a kötelesrészt jogosult részesített csak olyan mértékben tehető felelőssé másnak a kötelesrészt, hogy a saját törvényes örökrésze * érintetlenül maradjon. Másodsorban az élők közt megadományozottak felelnének, és pedig adományaik fordított időbeli sorrendjében, tekintet nélkül arra, hogy a család körén belül, avagy azon kívül állanak-e. Ha azonban a Kúriának azt az alapelvét meg akarjuk menteni, mely szerint a család körén belül részesítettek valamennyien aránylagosan viselik a kötelesrész terhét, ezt a terhet a többi családtagra megfelelő részben át lehetne hárítani. Nevezetesen: ki lehetne mondani, hogy arra a teherre nézve, amely a felelősség sorrendjében a családon belül megadományozott személyekre esnék, arányosításnak van helye *valamennyi* (akár élők közt, akár halál esetére) részesített családtag között, olyan módon, mintha *egyszerre* lettek volna részesítve.

Például az örökhagyó élők közt a következő adományokkal kimerítette egész vagyonát: először házastársának, H-nak adott 6000 P-t, utóbb egyik fiának, A-nak 24,000 P-t, végül egy idegennek, X-nek 6000 P-t; másik fiának, B-nek semmi sem jutott. B kötelesrésze a 36,000 P összértékből 9000; ebből X-re esik 6000 P, A-ra 3000 P, melyből azonban 1500 P-t átháríthat H-ra.

* Más alkalommal kívánom tárgyalni azt a kérdést, mennyiben indokolt a kötelesrészesnek ezt a mentességet a kötelesrészt a *duplájára* kiterjesztetni, a helyett, hogy az csupán az *egyszerű* kötelesrész védelmét biztosítsa.

Holott a MTJ. szerint az egész 9000 P-t fele-felerészben *A* és *H* viselné, ami egészen indokolatlan eredmény.

Természetesen az áthárítást a családbeliek közt olyképpen kellene megoldani, hogy az magában a kötelesrész kiegészítése iránti perben menjen végbe, ne pedig úgy, hogy az elsősorban felelős családtagnak e végből visszkeresetet kelljen indítania a korábban részesített családtagok ellen. Ez azonban már csak részletkérdés, amelyet megfelelő szövegezéssel meg lehet oldani. A fent leírt módon el lenne kerülve az, hogy a családtagok viseljék azt a terhet, amely a részesítés sorrendjében idegenekre esnek; viszont épségben megmaradna a családtagok egymásmelletti arányos teherviselése.

Dr. Szladits Károly.

A cégbíróság gyakorlata.

Cégbíróság alatt e tárgy szempontjából egyaránt értendők a kir. törvényszékek, a kir. ítélőtáblák és a kir. Kúria, ha ezek cégyekben járnak el.

Kirekesztjük ellenben a cégbíróságok kontenciózus ügyekben, pl. a közgyűléshatározatok megtámadására vonatkozó perekben való gyakorlatának tárgyalását.

Ahhoz, hogy témánkkal szemben megfelelően helyezkedhessünk el, viszont az is hozzátartozik, hogy mi a cégbíróság jogállása, milyen jogok és köteleességek határozzák meg ennek tevékenységét és mi a bejegyzések jogi természete.

Vályi, akinek cégjogi kézikönyve 1906-ban jelent meg, a kereskedelmi törvényben előforduló policiális és magánjogi jogszabályok elválasztásának szükségességét hangoztatja s a kereskedelmi rendtartás (kereskedelmi policia) foglalatjának tekinti a cégjogi szabályokat.

Ugyancsak Vályi szerint a cégjegyzékek és az azokból kiadott hiteles kivonatok és bizonyítványok teljesen bizonyítják ugyan, hogy a bejegyzés tárgyául szolgált tényekre nézve a cégjegyzékbe bevezetett nyilatkozatok megtörténtek, ellenben a bejegyzés tárgyául szolgált tények és jogviszonyok valóságát a cégjegyzékek rendszerint nem bizonyítják, kivételesen csak akkor, ha a félnek bejegyzésre vonatkozó kérelme az illető tény megalapítását célzó akaratkijelentést is magában foglalja (pl. a cégvezetésre adott megbízást a cégvezető bejelentése magában is bizonyítja).

Ehhez a nézethez nem járulhatok hozzá, mert a cégbíró policiális s csak policiális hatáskörrel ruházta fel.

Helyesebb Nagy Ferencnek az a tanítása, hogy a kereskedelmi cégjegyzékek ugyanolyan jelentőséggel bírnak, mint az ingatlanokra nézve a telekkönyv, amelyhez még annyiban is hasonlítanak, hogy szintén csak a magánjogi viszonyokra vonatkoznak és hogy a bíróságok vezetik.

A kérdést szabatosan s minden tekintetben helytállón világítja meg Staubnak a kereskedelmi törvényhez írt kommentárjában olvasható következő kifejtései:

«Der Registerrichter hat keine allgemeine Disziplinalgewalt über den Handelsstand zum Zwecke der Beachtung der registerlichen Vorschriften oder gar der handelsrechtlichen Pflichten überhaupt, sondern lediglich die ihm durch das Gesetz verliehenen Einzelbefugnisse.

Worauf erstreckt sich die Prüfung des Registerrichters bei der Eintragung? Hierbei handelt es sich lediglich um die Erklärungen, welche die Parteien über das Bestehen desjenigen Rechtsverhältnisses abgeben, um dessen Eintragung es sich handelt. Bei den Erklärungen dieser Art ist nun früher angenommen worden, dass das Register nur die Erklärungen der Parteien beurkunde, nicht das Verhältnis selbst, dass das Register nur bezeuge, dass die betreffenden Parteien ihm die Erklärungen abgegeben haben, nicht, dass das von ihnen erklärte wahr sei. (R. G. in Strafs. R. G. in Zivilsachen.) Wäre das richtig, so ginge dem Registerrichter die Wahrheit der Erklärungen nichts an. Allein es kann dies jetzt wenigstens nicht mehr aufrechterhalten werden. Sicherlich trifft es nicht zu bei denjenigen Rechtsverhältnissen, bei denen die Eintragung zur Begründung der Rechtswirksamkeit gehört, so bei der Eintragung der Aktiengesellschaft, die ja erst durch die Eintragung entsteht. Hier kann das Gericht überall nicht an die Erklärungen der Parteien gebunden sein... Damit gibt das Gesetz deutlich zu erkennen, dass es das Register möglichst freihaben will von unrichtigen Registrierungen... Dadurch erwächst dem Register-

gericht allerdings nicht gerade die Verpflichtung, in allen Fällen durch Beweisaufnahme die Wahrheit der abgegebenen Erklärungen festzustellen, in dieser Weise dürfte der § 12 F. G. nicht auszulegen sein («das Gericht hat von Amtswegen die zur Feststellung der Tatsachen erforderlichen Ermittlungen anzustellen») ... Aber es hat jedenfalls das Recht, die zur Feststellung der Tatsachen erforderlichen Ermittlungen anzustellen und insbesondere von den Parteien die ihm erforderlich erscheinenden Nachweise für die Richtigkeit der von ihnen abgegebenen Erklärungen zu erfordern. Aber das gleiche gilt auch bei den übrigen Erklärungen... Man wird jetzt annehmen müssen, dass der Richter nicht bloss dann, wenn er die Unwahrheit der abgegebenen Erklärungen kennt, sondern stets das Recht hat, die Eintragungen von der Ermittlung der Wahrheit abhängig zu machen.

A cégbírónak ez a jogállása magyarázza a nem peres eljárás szabályozását tartalmazó 68,300/1914. I. M. számú rendeletnek azt az intézkedését, hogy ha a cégbíróság arról győződik meg, hogy a cégjegyzékbe történt valamely bevezetés a törvény kötelező rendelkezését sérti, az érdekelteket a törvényellenesség megszüntetésére hivatalból hívja fel és őket figyelmezteti, hogy ha e felhívásnak eleget nem tesznek vagy kifogást nem emelnek, a bejegyzést 30 napi határidő elteltével törölni fogja.

Ehhez járul ugyanazon rendeletnek az a nemcsak cégyekben alkalmazandó intézkedése, hogy a bíróság nem peres ügyben hivatalból köteles a tényállást tisztázni, e végből hivatalból is tudakozódhatik, bizonyítást hivatalból is foganatosíthat, a feleket vagy harmadik személyeket okirat felmutatására kötelezheti, szakértőt is meghallgathat, továbbá az a szintén minden nem peres ügyben alkalmazható intézkedés, amelyet azonban a cégbíróságok igen ritkán alkalmaznak, hogy a bíróság ideiglenesen is intézkedhetik, ha ilyen intézkedés fenyegető és pótolhatatlan kár elhárítása végett multhatatlanul szükséges, viszont ideiglenes intézkedését bármikor megváltoztathatja.

A cégbíróságokra nézve ezek a jogok természetesen kötelesek is. Ezért helytelen, ha a cégbíróságnak ezen jogok, illetve kötelesek gyakorlásából folyó intézkedéseit a felek nem ritkán félreértik, sőt zaklatásnak érzik.

A cégbíróságok tevékenységét annálkevésbé szabad így bírálni, mert a cégbíróságok által kifejlesztett gyakorlat a kereskedelmi törvény szűkszavú rendelkezéseiből a cégjognak egész rendszerét növeszti ki, mondhatni organikusan. A konkrét ügy elbírálásában benne van ugyanis az elvont jogszabály is és a bíróság által állandóan ismételt döntésből így fejlődik ki a bírói szokás-jog, úgy, hogy a magyar cégjogra is alkalmazható az, hogy az élő jogot nem a kereskedelmi törvényben, hanem a bírósági irattárakban találjuk meg.

A cégbíróságok gyakorlatát bírálni azonban kötelesség már azért is, mert ezek a bírói határozatok a kereskedelem alapanyagára, alapépítményére vonatkoznak.

Erről a cégbírónak soha nem szabadna megfeledkeznie. Ebben az értelemben fölöttébb fontosnak tartjuk, hogy a cégbíróságok gyakorlata, mint minden bírói gyakorlat, elsősorban lehetőség szerint legyen állandó, ne pedig folyton oscilláló, s hogy a cégbíróságok azzal a jogukkal, amelyet nekik a nem peres ügyekben alkalmazandó eljárás során a már említettek szerint gyakorolniok joguk van, csak valódi szükség esetében éljenek. Mert igaz ugyan, hogy mozgás nélkül nincsen haladás s minthogy a bírói jog konkrét ügyekben hozott határozatok alapján fejlődik, az, aki abban a konkrét ügyben érdekelt, mindenesetre megsínyli, ha a bíróság az ő ügyében helyezkedik első ízben más álláspontra, de éppen ezért van jogosultsága annak a felfogásnak, hogy a kevésbé helyes gyakorlat ebből a szempontból talán kívánatosabb, mint a folytonos változásokon át fejlődő helyesebb gyakorlat.

Éppen ezért fontos a jogegység is, ez alatt elsősorban értve azt, hogy a budapesti kir. törvényszék bírái egységes gyakorlatot kövessenek, ami azonban csak az egyéni cégek s a közkereseti és betéti társaságok bejegyzésére nézve forog fenn, nem pedig a részvénytársaságokra és szövetkezetekre vonatkozó cégyekben, amihez járul az a körülmény is, hogy a részvénytársaság vagy szövetkezet közgyűléshatározatainak megtámadására indított per előadója csak véletlenül ugyanaz a bíró a budapesti kir. törvényszéken, aki az illető részvénytársaság cégyének bírja.

Ezekről a szempontokról vesszük a mértéket, amelyeket a

cégbíróságok gyakorlatából most ismertetendő *szemelvényekre* nézve alkalmazunk.

Mielőtt azonban e szemelvényekre rátérünk, szabadjon a cégbírósról szólnom, aki a legutóbbi időben nagy tevékenységet fejt ki annak érdekében, hogy a cégbíróságok gyakorlatát döntően befolyásolja.

(Bef. köv.)

Dr. Sebestyén Samu.

Ideiglenes nőtartás érvényesítése járásbíróság előtt s a házasságbontó perben.

Ha a feleség nőtartási igényét érvényesíteni akarja, teheti azt a járásbíróság előtt s teheti a házasságbontó perben.

A kir. Kúria gyakorlata szerint az esetre, ha a járásbíróság előtt indult meg előbb a per s azután a házassági per, akkor a férj nem követelheti, hogy a feleség hagyja abba az ideiglenes nőtartási pert s ideiglenes nőtartási igényét a Pp. 674. §-a alapján érvényesítse a házassági perben. Ugyanúgy, ha a házassági per előbb indult meg, a nőnek az ideiglenes nőtartási igényét ebben a perben kell érvényesítenie s nem indíthat külön a járásbírósnál pert.

Ez az úgynevezett «megelőzés-elve». Ez azonban nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a nő a házasságbontó perben érvényesítse ideiglenes nőtartási igényét annak dacára, hogy a járásbírósnál folyamatba tette a pert. Ehhez azonban a bíróságok idáig épp a megelőzés elvéből kifolyólag megkövetelték, hogy a nő a járásbíróági pert előbb tegye le.

Ez a követelmény gyakran okozott a nőtartási perekben súlyos bonyodalmakat.

Ugyanis igen sűrűn megtörtént, hogy a nő nem indított válópert a férje ellen, hanem folyamatba tette a nőtartási pert. Utóbb hónapok, félév, egy év vagy még hosszabb idő múlva vagy ő, vagy a férj folyamatba tette a házasságbontó pert. Most már a nő élni akart a Pp. 674. §-a jogkedvezményével s a házasságbontó perben akarta előterjeszteni a nőtartás iránti igényét, előbb azonban le kellett tennie a járásbíróság előtt folyamatban levő pert, ami tetemes perköltséggel s az eddig lejárt nőtartáshoz való igény teljes elvesztésével járt, mert a nőtartást a válóperben a bíróság csak a kérelem előterjesztésének napjától kezdve ítéli meg.

Nemrégiben hasonló esetben ítelt a kir. Kúria Westermayer tanácsa s Tóth György kúriai bíró előadása mellett a fentemlített ú. n. megelőzési elvet meglazította s közeledett a Pp. 674. §-ának olyatén magyarázatához, mely a törvény szellemének s céljának az eddig mereven követett gyakorlatánál jobban felel meg.

A szóbanforgó esetben a nő a járásbíróság előtt már félév óta folyamatban lévő ideiglenes nőtartási pert nem tette le, de mindannak dacára előterjesztette a megindult válóperben a Pp. 674. §-a alapján az ideiglenes nőtartás iránti kérelmet, kérte, hogy a járásbíróági per iratai kéressenek át s kezdettől fogva ítéltessék meg a nőtartás.

A férj a törvényszéknél perfüggőség okából pergátló kifogást emelt.

A soproni törvényszéknél az ügyet tárgyaló dr. Domokos Sándor kúriai bíró a járásbírószágtól átkérte az iratokat, amelyeket a Pp. 674. §-a alapján meg is kapott, a pergátló kifogást ítéletileg elvetette s végzésben marasztalta a férjet a nőtartásban, éspedig a járásbírósnál előterjesztett kérelem napjától kezdve.

A férj fellebbezéssel és felfolyamodással élt. A nő, hogy a férj jogorvoslatait, melyek a bíróságok joggyakorlatára hivatkoztak, gyöngítse s a saját helyzetét a Kúria gyakorlatával szemben megerősítse, a válóperben bejelentette, hogy az ideiglenes nőtartást csak az itt előterjesztett kérelem napjától kezdve a per tartamára kéri, a járásbírósnál pedig leszállította keresetét a házasságbontó perben előterjesztett kérelem napjáig terjedő időre járó nőtartásra. A férj ez ellen tiltakozott s azt mondta, hogy a járásbíróági per tárgya ugyanaz a nőtartás, mint a válóperben érvényesített tartás, egyszerre két helyen tartást érvényesíteni nem szabad. A nő álláspontja ezzel szemben a következő jogi érveken alapult.

A házasságbontó perben a nőtartás kérdésében felhozott pergátló kifogást a bíróságnak nem ítélettel, hanem, a kifogást a kérelem ellen felhozott érdemi védekezésnek tekintve, végzéssel kellett volna eldöntenie, mert a nőtartás iránt előterjesztett kérelem járulékos igény lévén, ezzel szemben külön pergátló kifogásnak helye

nincs. A perfüggőségi kifogásnak első előfeltétele az, hogy a perbe vitt jog mindkét esetben ugyanaz legyen, szükséges, hogy a perbe vitt jog ugyanazon tényeken alapuljon s mindkét perben ugyanabban a terjedelemben képezze per tárgyát. A jelen esetben ez az előfeltétel nem állott fenn. A járásbíróság előtti nőtartási per tárgya az a nőtartás, amelyet a nő a házasság egész fennállása alatt, a férjétől való egész különélés időtartamára, tehát a házasság megszűnéséig, illetve az életközösség újból való helyreállításáig terjedő időre kér, míg a házasságbontó per alatt kért ideiglenes nőtartás csakis a pernek azon idejére szól, amely idő alatt a házaspár a bíróság által hozott s a különélést elrendelő végzés hatálya alatt egymástól külön élnek.

A járásbíróági per bírása ehhez képest kutatja a házaseletközösség megszűnése körüli vétkességet, míg a házasságbontó per bírása ennek a kérdésnek teljes figyelmen kívül hagyása mellett csak annak alapján, hogy a házasságbontása iránti kérelem előterjesztetett, határoz, egyesedül csak azt kutatva, hogy rászorul-e a nő a tartásra. A nőtartás iránti járásbíróági per tehát a jogi tények, a joghatás terjedelme, anyagi jogereje tekintetében egészen más, mint a bontóperbeli nőtartás felőli intézkedés, amely tulajdonképpen nem is per, hanem oly intézkedés, mely az ellenfél meghallgatása nélkül is foganatosítható. Ez a felfogás teljes indokolást talál úgy a Pp. 674. §-ában, mint a nőtartásnak az ideiglenes nőtartási per tartama alatt végzéssel a per befejezte előtt való sürgős kiszolgáltatásáról szóló 3982/1916. sz. rendeletben, melynek utolsó bekezdése rámutat arra, hogy a rendeletben foglalt sürgős intézkedések a 674. § rendelkezéseiben bennfoglaltatnak. A gyermekek ideiglenes tartásáról szóló 54,404/1915. sz. B. M. rendelet határozottan elrendeli, hogy a gyámhatóságok az előttük folyamatban levő gyermektartási ügyeket azonnal tegyék át a házassági per bíróságához, mielőtt a bontóper megindul. Ugyanilyen igazságügy-miniszteri rendelet nem hozatott azért, mert a bíróságok a törvény alapján saját hatalmuk alkalmazásával járnak el és nem miniszteri utasítás szerint alkalmazzák a törvényt.

A H. T. 98. §-a világosan csak a per tartamára rendeli el a különélést a Pp. 674. §-a ezen §-ra való utalással, tehát csak a per tartamára intézkedik, világos, hogy a bontóper megelőző, illetve bontóper nélküli időre kért nőtartási per nem állhatja útját a bontóperbeli intézkedésnek. A miniszteri indoklás megmondja, hogy a törvény a bontóper bíróját nem köti alakszerűségekhez. A gyámi törvény és a Pp.-t életbeléptető törvény nem mondja ki, hogy ha a bontóper megindult, a gyámhatóság előtt folyó ügy iratai átteendőek, mégis a Pp. 674. §-a értelmében így történik a helyes és egyöntetű eljárás. Másképp a nőtartásnak a Pp. 674. §-ának szellemében való elintézése el sem képzelhető.

A járásbíróági per sorsa ezután az, hogy vagy a férj vagy a nő kéri a házasságbontóperbeli nőtartás megállapítása után az iratoknak a járásbírószághoz való visszaküldését s a per letárgyalását, vagy mindketten otthagyják a periratokat a válóper mellett s a járásbíróági per szünetel, helyesebben fel van függesztve. Azután, ha a házassági perben a nő mondatik ki vétkesnek, a férj a járásbíróági perben kéri fogja a kereset elutasítását, ha pedig a férj mondatott ki vétkesnek, akkor hagyni fogja, hogy a járásbíróági per végleg megszűnjék. Ez utóbbi esetben a nőnek fog egyedül érdekében állani, hogy a járásbíróági perben érvényesített s a válóper megindulását megelőző időre járó nőtartási s a járásbíróági per költségei neki megítéltesse. Ha pedig a nő kérelmére a férj bontás iránti kérelme elutasított, akkor a nő a járásbíróági pert folytatni lesz kényszerítve, ha a férj magától nem fizet tartást.

Az az egyedül fennmaradó kérdés, hogy a bontóper bírása fel van-e jogosítva arra, hogy a járásbírószágtól átkérje a folyamatban lévő per iratait, a Pp. 674. §-ában a Pp. 1. § 2. h) pontjában, illetve ennek a Pp. 674. §-ára való utalásában, a min. indokolásban s a gyámügyekre vonatkozó fentidézett B. M. rendeletben találja meg a feleletet. Azért, mert a nő nem tudva megvárni vagy nem akarva megindítani a bontópert, kénytelen volt a járásbírószághoz fordulni, nem fosztható meg azon nagy jogkedvezménytől, amelyben őt a H. T. 102. és a Pp. 674. §-a részesítik. Arra, hogy a bontóper bírása őt e jogkedvezménytől megfosssa, semmiféle törvény felhatalmazást nem ad. A nőnek joga volt tehát a járásbíróági per felfüggesztését s az iratoknak a bontóperhez való csatolását kérnie. Épp ez a módszer teszi a törvény értelmében lehetővé annak kikerülését, hogy ugyanazon jogkérdésben, a vétkesség kérdésében, a nőtartási

per bírása és a bontóper bírása ugyanazon bizonyítási anyag alapján különbözőkép ítéljen.

Látjuk tehát, hogy háromféle nőtartás van, ú. m. ideiglenes, bontóper tartama alatti és végleges nőtartás. Ezen háromféle kategória egymással szemben perfüggőségi kifogásra okot nem adhat.

Az a felfogás, hogy a Pp. 674. §-a utolsó bekezdése csak az ítélt dolog kifogását zárta ki, de a perfüggőség kifogását nem, tartathatatlanság és csak szörszálhasogató szómagyarázás.

A Pp. 674. § utolsó bekezdése így szól: «ez a § akkor is alkalmazható, ha a nőtartás és a gyermekek elhelyezése és tartása felől a kereset megindítása előtt a bíróság vagy gyámhatóság már határozott».

Az egyszerű józan emberi értelem a szóbanforgó törvényhelyeknek más magyarázatot nem adhat, csak azt, hogy ha ez a szakasz akkor is alkalmazható, ha a nőtartás felől a bíróság a bontókereset megindítása előtt már határozott, annál inkább alkalmazható, ha még nem határozott.

A szakasz nem beszél arról, hogy ennek a határozatnak jogerősnek kell lennie és arról sem beszél, hogy a szakasz csupán akkor jogosítja fel a bontóper bíróságát az intézkedésre, ha a másik bíróság az előző perben már határozott. Abban, hogy a res judicata kifogását nem engedi meg a törvény, kétségtelenül benne van a perfüggőség kifogásának mint kevesebbnek lehetetlensége is.

Ahhoz, hogy perfüggőségi kifogással lehessen élni, ugyanazon ügy iránt kell előzetes pernek folynia. A járásbíróság előtt indított ideiglenes nőtartási per tárgya a házasságbontó per megindítása előtti időre a válóper nélkül folyó különélés idejére, illetve a házasság felbontása iránti kérelem elutasítása után bekövetkező időtartamra szóló igény érvényesítése s annak a jognak megállapítása iránt folyik, hogy a nőnek van-e joga a férjtől különváltan élnie, ezen jogából kifolyólag van-e igénye a tartást nem természetben, hanem pénzben követelni s mekkora legyen ez az összeg. A házasságbontó per tartamára kért ideiglenes intézkedés viszont nem állapítja meg a nőnek jogát a különéléshez, nem állapítja meg a nő jogát a tartáshoz, hanem egyszerűen csak a nőtartás összegének megállapításával foglalkozik, a vétség kérdésének vitatását mellőzve olyannyira, hogy amennyiben a házasság felbontása iránti kérelem elutasítását teszik, a férjet a H. T. 102. §-a értelmében a bíróság a tartás alól fel is mentheti még abban az esetben is, ha a férj vétkessége már a per tartama alatt is egészen világos és a nőnek nemcsak a különéléshez, de a házasságnak a férj vétkéből való felbontásához is van joga. Az utóbbi intézkedés nem per, a nőtartási per tárgya pedig egészen más, mint a házasságbontó perben támasztott nőtartási igény.

A bontóper tartamára szóló nőtartás jogalapja szerint egészen más, mint a járásbíróság előtt érvényesített általános ideiglenes nőtartás, de még ha ugyanaz volna is, akkor sem lehetne ezzel szemben perfüggőség kifogásával élni, mert amint a Kúria I. G. 497/901. sz. ítéletében kimondja: «perfüggőség, mint pergátló eset nem forog fenn akkor, ha az egyidejűleg folyamatban lévő perben csak a követelés alapja, az ügylet ugyanaz, tárgya azonban nem azonos, hanem az ügyletből eredően érvényesíthető követelésnek más részlet» (Térffy: Polgári perrendtartás I. kötet. 409. lap.).

Hogy mennyire egészen más a járásbírósági per, azt legelőkeltebben megvilágítja a Pp. 674. §-ának azon rendelkezése, hogy a házasságbontó per bírása által megállapított nőtartást maga ez a bíróság saját hatáskörében kérelem és ellenkérelem nélkül a körülményekhez képest módosíthatja. Már pedig a járásbíróság az általa meghatározott ítéletet módosítani nincs jogosítva és ha jogerőre emelkedett, csak perújítással vagy a Pp. 413. §-ában foglalt módon új perben változtatható meg.

Legkiválóbb jogászaink azon megoldást tartják helyesnek, amely szerint a házasságbontó per megindulása után az ideiglenes nőtartás kérdése a házasságbontó per keretében döntessék el, tekintet nélkül arra, hogy a járásbíróság előtt a nőtartási per már megindult és folyamatban van. Ennek legegyszerűbb megoldása volna a gyermektartási kérdés elbírálásának a mintájára az, hogy a járásbírósági iratok éppúgy, mint a gyámhatósági iratok, a bontóper irataihoz kapcsolóssanak, hogy ott egyöntetű elbírálásban részesíthetessenek.

Magyary Géza perrendtartásának II. kiadásában a 678. lapon kifogásolja a bíróság azon gyakorlatát, hogy a házassági bíróság hatásköre a nőtartás felőli intézkedés tárgyában csak attól az időtől fogva áll be, amidőn a különélést elrendelte. Ez Magyary szerint

a 674. § rendelkezésével nyílt ellentétben áll. Szerinte a házassági bíróság hatásköre teljesen felszívja a járásbíróság hatáskörével szemben. Ugyanezt a véleményt osztja Tóth György kúriai bíró is.

A győri kir. táblán Solyom Andor táblai elnök tanácsa a következő indokolással adott helyt a járásbírósági per fenntartása dacára előterjesztett nőtartási kérelemnek:

«Minthogy a bontóperben érvényesített ideiglenes nőtartás rendezése a H. T. 102. §-a értelmében csak ideiglenes intézkedés s mint ilyen végítéletnek nem is tárgya s a peresfelek között az ideiglenes nőtartásra vonatkozó «jogot» érdemileg el sem dönti, a kir. ítélőtábla helyesnek fogadta el azt az álláspontot, mely szerint e házassági per keretében érvényesített ideiglenes nőtartási követelésre nézve annak következtében, hogy felperes a kir. járásbíróságnál már előbb ideiglenes nőtartás iránt pert indított s ez a per még folyamatban van, perfüggőség egyáltalában nem keletkezett s nem is keletkezhett».

«A Pp. 674. §-ának indokolásából kitűnően a házassági per tartama alatt az ideiglenes nőtartási kérelem tárgyában a házassági per bírósága van ugyan hivatva határozni, ez azonban csak arra az ideiglenes nőtartásra vonatkozik, ami a házassági per keretében tartozik, nevezetesen a kérelemnek a házassági perben történt előterjesztése napjától a házassági per jogerős befejezésének napjáig lejáró tartásdíjakra és így a Pp. 674. §-a nem zárja ki azt, hogy a járásbíróság az ott már korábban megindított perben a fenti időpontokon kívül eső ideiglenes nőtartási díjakra nézve, vagyis a házassági per bírósága előtt érvényesített ideiglenes nőtartás iránti kérelem előterjesztését megelőző időre követelt és — amennyiben a házasság fel nem bontatik vagy érvénytelennek nem nyilvánítatik — a házassági per jogerős befejezését követő időre igényelt ideiglenes nőtartás felől joghatályosan határozzon.»

A férj annak dacára, hogy a Pp. 674. §-a a nőtartás kérdésében hozott végzés ellen csak egyfokú felfolyamodásnak van helye, tekintettel arra, hogy a győri tábla is ítélettel határozott a pergátló kifogás tárgyában, felülvizsgálattal élt a Kúriához.

Azzal, hogy pergátló kifogását a kir. törvényszék és kir. tábla ítélettel intézte el, a férj alkalmat szerzett magának arra, hogy a kérdést a kir. Kúriához terjessze fel, holott a Pp. 674. §-a a házasságbontó perben előterjesztett ideiglenes nőtartás kérdésében csak egyfokú felfolyamodást enged meg. Előállott tehát az a helyzet, hogy bár a kir. ítélőtáblának a nőtartási igény megállapítása tekintetében hozott végzése a Pp. értelmében jogerőssé vált, a férj ezen jogerős végzést mégis a kir. Kúriához vitte fel s a végzés megsemmisítését kérte, holott ezen végzést a nőnek többé megtámadnia nem lehetett és az abban foglalt és reánézve sérelmes intézkedést tudomásul kellett vennie. A férj tehát egyoldalú intézkedést kívánt s kerülő úton akarta a nőt megfosztani olyan jogtól, amely őt a törvény értelmében immár jogerős határozat alapján feltétlenül megillette. A Pp. 522. §-a szerint azokban a perekben, amelyek érték szerint harmadfokú elbírálás alá kerülhetnek és amelyeknél nincs a törvényben határozottan kimondva, hogy harmadfokú elbírálás alá nem kerülhetnek, nincs felülvizsgálati kérelemnek helye azon az alapon, hogy a per járásbírósági hatáskörbe tartozik. Az 522. § 2. bekezdése értelmében ezen szabály alól a törvény kivételt egyáltalán nem, tehát akkor sem enged, ha a pergátló kifogás előterjesztése, tárgyalása vagy eldöntése körül netalán valamely eljárási szabálytalanság történt volna (Kúria 2145/1922., Térffy, II. kötet 83. lap.). Ha az ideiglenes nőtartási kérelem tárgyalása közben a másodbíróság hozott volna egy, a nőtartási kérelemről különálló végzést, még ez ellen a végzés ellen sincs további perorvoslat, mert «oly ügyekben, ahol a másodbíróság érdemleges határozata ellen a jogorvoslat a harmadbírósághoz a törvény által ki van zárva, a másodbíróság határozatának a pénzbírságot a félre kiszabó része ellen sincs helye további jogorvoslatnak» (Kúria I. G. 90. II. 33., Térffy, II. köt. 80. lap.). Sőt még ha a per érdemleges elintézés végett a kir. Kúriához felterjeszthető, de az érdemi rész nincs panasz tárgyává téve, «a per jogi előfeltételének hiánya a felülvizsgálati eljárásban kérdés tárgyává már nem tehető» (Kúria I. G. 103/1926., Térffy, II. köt. 117. lap.). U. ott: «ha a fellebbezési bíróságnak a felperes keresetösségi joga elleni kifogást elvető, de az ügy érdemében a keresetet elutasító ítélete ellen alperes sem felülvizsgálati kérelemmel, sem csatlakozással nem él, a keresetösségi jog kérdése a felülvizsgálati eljárásban vizsgálat tárgyává már nem tehető» (Kúria 2722/1924.). A férj a nőtartási igény érdemi kérdésében felülvizsgálattal nem élt, mert azt a törvény tiltó parancsa következ-

tében nem tehetette. Nem volt joga tehát perfüggőségi kifogás címén, amit pergátló kifogás alakjába burkolt, az ügyet a kir. Kúriához felterjeszteni.

A kir. Kúria P. III. 6805/1929. sz. alatt 1929. december 17-én hozott ítéletében mindezek dacára nem utasította vissza a felülvizsgálati kérelmet, hanem annak érdemében határozott. Ítéletében nem foglalkozik azzal a kérdéssel, helyes volt-e a perfüggőségi pergátló kifogást ítélettel, a nőtartási kérelem érdemétől elkülönítve, eldönteni s hogy jogos volt-e az illetéknéppen hozott ítélet ellen felülvizsgálati kérelemmel élni. A kir. Kúria a győri tábla ítéletét helybenhagyja s kimondja, hogy az ideiglenes nőtartási járásbíró-sági per teljes letétele nem szükséges ahhoz, hogy a házasságbontó per bírása ítélezhesse az ezen perben is előterjesztett nőtartási kérelem felől.

Indokolásában ezeket mondja:

«Az ideiglenes nőtartásnak a Pp. 1. § 2. h) pontja értelmében a járásbíró-ság előtt a férj vétkeisége alapján való érvényesítése és az ideiglenes nőtartásnak a H. T. 98. és 102. §-ai értelmében a köteleli per behatása, illetve a békeltetés kérdése után való érvényesítése tekintetében a kir. Kúria ítélezési gyakorlata ezidőszert a két per beadása által meghatározott *elsőbbség elvét* tartja irányadónak.

Ez elv folyamánként a Pp. 1. § 2. h) pontja értelmében az ideiglenes nőtartásnak a járásbíró-ság előtt korábban történt érvényesítése folytán a kir. járásbíró-ság hatásköre akként van megállapítva, hogy ezt a hatáskört a kereseti *kérelem keretében* a később indított bontóper vagy beadott békeltetési kérelem nem befolyásolja.

A bontóper megindítása azonban a járásbíró-ság előtt folyamatba tett per sorsa és kerete tekintetében rendelkezésre jogosított felperest nem korlátozza abban, hogy a kereseti kérelmet időbelileg szűkebb keretre és meghatározott időre szoríthassa, ami által elesik az ideiglenes nőtartásnak, mint pertárgynak az azonossága, ha a fél a bontóperben attól különböző időre esően kéri az ideiglenes nőtartás megállapítását.

Ebből a nézőpontból az alperes pergátló kifogásának nincs tárgyi alapja.»

Ezentúl tehát a nőnek nem kell letennie az előzetesen megindított nőtartási perét, nem kell elvesztenie ott érvényesített jogait s nem kell perköltséget fizetnie, ha a megindult házasságbontó perben akarja érvényesíteni nőtartási igényét.

Ez az első lépés, melyet bizonyára követni fog az a gyakorlat, amely szerint a Pp. 674. §-a eredeti elgondolásának megfelelően fog alkalmaztatni s a nőtartás iránt előzetesen megindított járásbíró-sági per bele fog olvadni, mint Magyary mondja, «fel fog szivadni» a házasságbontó perbe. Ez az eljárás az egyszerűbb, a gyorsabb, költségség és munkakímélő s biztosítja az ítékezés egyöntetűségét.

Dr. Virágh Gyula.

Néhány szó a büntetőjogszolgáltatás újabb egyszerűsítéséről.

A büntetőjogszolgáltatás újabb egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslatnak egyik nagyfontosságú rendelkezése az egyesbíró-ság hatáskörének kiterjesztése.

Amennyire helyes és az egyszerűsítés szükségszerű követelménye az egyesbírói hatáskör kiterjesztése, annyira fontos annak a kérdésnek a vizsgálata, vajjon a készülő törvény egy és más rendelkezésével — a hatáskör kiterjesztésétől eltekintve — nem növeli-e az egyesbíró munkáját. Mert ez viszont ellentétben állana a törvényjavaslat céljával.

Főképp ennek a kérdésnek a taglalása a célja ez igénytelen soroknak.

A törvényjavaslat 7. §-ának első bekezdése akképp rendelkezik, hogy olyan bűncselekmény esetében, amelynek jogi és ténybeli megítélése egyszerű, a kir. ügyész-ség alakszerű vádirat vagy vádindítvány mellőzésével a tárgyalás kitűzését indítványozza. Ilyen esetben a vádlott részére szóló idézésben röviden meg kell jelölni a vád tárgyává tett bűncselekményt.

A törvényjavaslatnak ez az első tekintetre jelentéktelennek látszó rendelkezése az, amely — ok nélkül — lényegesen megnehezítheti és lassíthatja az egyesbíró munkáját.

Az említett ügyekben a kir. ügyész nem köteles egyebet tenni, mint a tárgyalást indítványozni.

A kir. ügyész, aki a feljelentett cselekménynek első bírása, aki ezekben az ügyekben is köteles lesz megvizsgálni, mielőtt indítványt tesz, hogy van-e bűncselekmény, van-e indítvány, van-e bizonyíték, kell, hogy a feljelentést s általában a nyomozati iratokat áttanulmányozza. Amikor tehát a tárgyalás kitűzése iránt indítványt tesz, már nagyon kicsi többletmunkával lerögzítheti a vád tárgyává tett bűncselekményt és közölheti az idézendőket is.

Nem racionális és az egyszerűsítéssel ellentétben áll az olyan rendelkezés, amely ugyanazt a munkát végezteti el az egyesbíróval, amelyet a kir. ügyésznek már el kellett végezni.

Nem figyelmen kívül hagyható idő és munka, hosszú csendőri feljelentések elolvasása s abból azoknak a ténybeli és jogi elemeknek kiválogatása, amelyek miatt a kir. ügyész néhány szóval a tárgyalás kitűzését indítványozza. Különösen nehézkessé válhatik a bűncselekmény minősítését jelentő elemeknek a terjedelmes feljelentésből való kihámozása, ha a bíró és az indítványt tevő kir. ügyész nincsenek azonos jogi állásponton.

A vádlott részére szóló idézésben röviden meg kell jelölni a vád tárgyává tett bűncselekményt. Ennek a megjelölésnek, ha rövidnek is, de teljesnek és precíznek kell lenni. Akit börtönnel, esetleg fegyházzal büntethető cselekmény miatt idéznek az egyesbíró elé, az jogosan igényelheti, hogy vele pontosan közöltessék az a cselekmény, amely miatt ellene eljárás folyik. És ha ez a közlés nem lenne elég precíz, a vádlott mindenkor kérhetné a tárgyalás elnapolását azon a címen, hogy a vele még addig nem közölt tényekre védekezését előterjeszthesse. Ami megint csak nem szolgálna az eljárás gyorsabbátételét.

A javaslat szerint tehát az egyesbíró-nak a tárgyalás kitűzésekor, a feljelentés áttanulmányozásával és a vád tárgyává tett cselekmény megjelölésével, tökéletesen ugyanazt a munkát kell elvégeznie, amit eddig a kir. ügyész végzett a vádirat szerkesztésével (az egyesbíróhoz benyújtott vádiratot eddig sem kellett indokolni), csak hogy míg ez a munka a kir. ügyész számára érdemi munka volt és tevékenységének számottevő része, addig a javaslat ezt a tevékenységet az egyesbíróra hárítja olyan munka formájában, ami az egyesbíró tevékenységében ki sem mutatható.

Az egyesbíróra ilymódon háruló munkatöbblet és annak jelentősége nem lebecsülendő fontosságú, ha figyelembe vesszük, hogy eddig a törvényszék hatáskörébe tartozó bűnügyeknek körülbelül az 50 %-a volt egyesbírói, a javaslat által tervezett hatáskörkiterjesztés folytán pedig ez a szám körülbelül 20—25 %-kal még emelkedni fog.

Annak, hogy a javaslat szerint ez az eljárás csak olyan bűncselekmény esetében alkalmazható, amelynek jogi és ténybeli megítélése egyszerű, a kérdés elvi elbírálásánál alig van jelentősége, mert a bűncselekménynek ilyen szempontból való elbírálása teljesen egyéni; az ügyek 70—80 %-ára nyugodtan rá lehet fogni, hogy jogi és ténybeli megítélése egyszerű.

Szerény véleményem szerint tehát, ha az egyszerűsítést célzó törvény szükség nélkül nem akarja az egyesbíró munkaterhét növelni, nagyon kívánatos volna a törvényjavaslatnak olyan értelmű kiegészítése, hogy a tárgyalás kitűzésének indítványozásával egyidejűen a kir. ügyész legyen köteles a vád tárgyává tett bűncselekményt megjelölni s egyben a megidézendőket közölni. Ez a rendelkezés a kir. ügyészre nézve számottevő munkatöbbletet nem jelentene, ellenben a bírót sok, talán nem is bírói munkától kímélné meg.

A rendelkezésemre álló szűk keretek miatt még csak a javaslatnak az elnapolásról és félbeszakításról rendelkező 13. §-ával kívánok foglalkozni, mert ennek a kérdésnek a mikénti eldöntése az eljárás egyszerűsítése, gyorsítása és olcsóbbátétele szempontjából elsőrangú fontosságú.

A javaslat 13. §-a a félbeszakítás leghosszabb tartamát két hónapban állapítja meg.

A törvényjavaslat által kitűzött célok érdekében nagyon kívánatos lenne, ha az egyesbíró hatáskörébe utalt ügyekben — feltevé, hogy az ügyet ugyanaz az egyesbíró tárgyalja — elnapolás vagy félbeszakítás esetén a tárgyalás ismétlése egyáltalán nem volna kötelező. Csak a bíró belátására kellene bízni, hogy ha annak szükségét látja, a tárgyalást megismételhesse. Ha az egyesbírói hatáskörbe tartozó ügyek egy része úgyis a járásbíró-ság elé utalható, ahol azokban a járásbíró-sági eljárás szabályai szerint kell eljárni, tehát ilyen ügyekben a járásbíró még megkeresés útján is hallgathat ki adott esetben tanukat, mennyivel kevésbbé lenne

aggályos, hogy az egyesbíró felolvassa azt a tanuvallomást, amelyet egy korábbi tárgyaláson ő maga vett fel.

Évekig elhúzódnak ügyek a miatt, mert vagy a felek vagy a tanuk egyszerre nem jelennek meg a főtárgyaláson. A tárgyalások rendén idővel mindenkit kihallgat a bíró és ítéletet mégsem hozhat. Az ügyet végül is csak úgy tudja befejezni, ha egy vagy több tanu vallomását a Bp. 313. §-ának nagyon is szabad alkalmazásával felolvassa. Tehát ugyanazt teszi, aminek törvényes bevezetését fentebb szükségesnek jeleztem. Addig azonban számos tárgyalást tart, sok költség mérül fel s az idő múlása folytán a kiszabott büntetés sem éri el a kívánt hatást.

Dr. Tokay Gyula.

A lex loci contractus a Kúria joggyakorlatában.

A kir. Kúria V. sz. polgári tanácsa két északamerikai (U. S. A.) lakos között Magyarországon fekvő ingatlan tulajdonjogának bekebelezésére alkalmas okirat kiállítását folytatott perben P. V. 6404/1927. sz. alatt nemzetközi magánjogi szempontból igen figyelemreméltó ítéletet hozott.

A végítélet felpereseket felülvizsgálati kérelmükkel elutasítja és indokolásában kimondja a következőket:

«Az ingatlan elidegenítése tárgyában kötött szerződés a vevő javára nem pusztán kötelmi igényt biztosít, hanem annak alapján a vevő a tulajdonjogban rejlő dologi jogát is jogosan érvényesítheti. *Helyesen és a nemzetközi magánjog elfogadott szabályainak megfelelően fejtette ki tehát a fellebbezési bíróság, hogy a belföldi ingatlanra vonatkozó dologi jognak érvényesítése körüli vitás kérdések a szerződések alakja tekintetében a hazai jogszabályok szerint bírálандók el, tekintet nélkül a szerződő felek lakhelyére és állampolgárságára.* Ehhez képest pedig helyes a fellebbezési bíróságnak az a döntése, hogy a felek között a 4420/1918. M. E. sz. rendeletben megkivánt érvényességi kellékek és írásbafoglalás hiányában érvényes adás-vételi ügylet nem jött létre. Ezért a felpereseknek anyagi jogszabálysértésre alapított felülvizsgálati panasza nem alapos. Megtámadták a felperesek a fellebbezési bíróság ítéletét a miatt is, mert jogszabálysértéssel mellőzte az arra felajánlott bizonyítást, hogy másodrendű alperes az elsőrendű alperes által velük kötött ügylet-hozzájárult. Ez a panasz is alaptalan; mert a fentiek szerint a felek közt érvényes jogügylet létre nem jött, teljesen közömbös az, hogy ahhoz másodrendű alperes hozzájárult-e vagy sem és így a nem perdöntő körülményre felajánlott bizonyítás mellőzése jogszabályt nem sért.»

Az ítéletet csupán nemzetközi magánjogi szempontból kívánjuk ismertetni s így nem érintjük az ítéleti indokolás első mondata kapcsán felvethető magánjogi kérdéseket. Erre nézve csupán annyit jegyzünk meg, hogy felfogásunk szerint a római-germán jogrendszerhez tartozó magyar magánjogban ingatlan tárgyában kötött kötelmi szerződésből nem származik közvetlenül dologi jog, mint pl. a francia jogban. Az indokolás ezzel szemben kimondja, hogy «az ingatlan elidegenítése tárgyában kötött szerződés a vevő javára nem pusztán kötelmi igényt biztosít, hanem annak alapján a vevő a tulajdonjogban rejlő dologi jogát is jogosan érvényesítheti». Külön tanulmányban lehetne azzal foglalkozni, hogy ez a megállapítás mennyire nem egyezik a magyar magánjog rendszerével és szellemével.

Jelenleg azonban az ítéletben felmerült nemzetközi magánjogi vonatkozású kérdéseket szeretnénk inkább tárgyalni s ezért magyar magánjogi szempontból nem foglalkozunk az ítélettel a továbbiakban. Tesszük ezt különösen azért, mert az ítélet nemzetközi magánjogi szempontból igen figyelemreméltó kijelentéseket tesz a következőkben: «*Helyesen és a nemzetközi magánjog elfogadott szabályainak megfelelően fejtette ki tehát a fellebbezési bíróság, hogy a belföldi ingatlanra vonatkozó dologi jognak érvényesítése körüli vitás kérdések a szerződések alakja tekintetében a hazai jogszabályok szerint bírálандók el, tekintet nélkül a szerződő felek lakhelyére és állampolgárságára.*»

Szerény véleményünk szerint az ítéletnek idézett tétele egyrészt homlokegyenest ellenkezik a nemzetközi magánjog általános szabályaival, másrészt eltér az eddigi magyar bírói joggyakorlattól is. Vizsgáljuk meg ezért először az általános nemzetközi magánjog, majd a magyar bírói gyakorlat szempontjából az ítéletnek nemzetközi magánjogi vonatkozású megállapításait.

Kétségtelenül a nemzetközi magánjognak egyik legalapvetőbb tétele az, hogy az ingatlanra vonatkozó dologi jogok tekintetében kizárólag az ingatlan fekvési helyének joga, a lex rei sitae, irányadó. Ez a szabály valóban fennáll mindenütt s a nemzetközi magánjogi problémák megoldásának egyik olyan ritka esete, amely a jogfejlődés különböző korszakaiban is minden államban ugyanaz

volt. A nemzetközi magánjog nagy mesterei úgyszólván mindnyájan különbözőképpen alapozzák meg, építik fel és indokolják a lex rei sitae elméletét, de végeredményben elfogadják s rendszerük sarkalatos tételévé teszik éppenúgy, mint a tételes törvények s a bírói gyakorlat.¹

Abban azonban szintén egyetért a nemzetközi magánjog elmélete, — kivéve az angolszász jogrendszert — hogy a lex rei sitae elvnek is vannak korlátai, mint a legtöbb jogszabálynak, és nem alkalmazható kivétel nélkül minden jogviszonyra, melynek egy ingatlan tárgya lehet. Ferenczy szerint: «a nemzetközi jogtudomány fejlődésének iránya kétségtelenül az, hogy az ingatlanokra vonatkozó jogviszonyok fekvésük helye jogától függetlenül bíraltassanak el: így különösen, hogy a személyjog körében a cselekvőképességet, a családjog körében a házassági vagyoni jogot s a gyermek vagyona feletti szülői és gyámi jogot, az örökjog körében a törvényes örökösödést akkor is, ha a jogviszony tárgya ingatlan, a lex patriae szabályozza.»²

A lex rei sitae elvnek alkalmazási köre a valóságban az egyes országok törvényhozása szerint tágul vagy szűkül és egészen kivételes alkalmazást nyer az angolszász jogrendszerhez tartozó államokban.

Az angolszász jogrendszerben ugyanis a szerződésképességet általában nem a szerződő felek hazájának joga, a lex patriae szabályozza, hanem a szerződő felek lakóhelyén érvényben levő jog, a lex domicilii. Ha azonban ingatlanra irányul a szerződés, akkor nem a lex domicilii, még kevésbé a lex patriae, hanem a szerződésből folyó és azzal kapcsolatos minden jogviszonyra nézve az ingatlan fekvési helyének joga, a lex rei sitae, irányadó. Áll ez a tétel még a szerződés alakja s a szerződéstköti felek cselekvési képessége tekintetében is. Így pl. egy 21 éves magyar állampolgár Angliában fekvő ingatlanaival szabadon rendelkezhet, tekintettel arra, hogy az angol jog szerint 21 évvel áll be a nagykorúság.

Ma már a lex situationis elve ilyen merev alakban csak a common law területén áll fenn, ahol a personal estate és real estate közötti különbség következetesen van keresztülvive a formák tekintetében is, de sokkal szűkebb és elasztikusabb alkalmazást nyer a latin, germán és szláv államokban, melyekben a római jog képezi a magánjog alapját.

Érdekes felemlíteni, hogy az egymástól mereven elhatárolt real- és personalstatutumok rendszerét a D'Argentré (1519—1590) által a XVI. században megalapozott francia nemzetközi magánjogi iskola fejlesztette ki.³ A francia iskola szerint az összes jogviszonyok két nagy csoportba oszthatók, és pedig a realstatutumok szabályozzák a dolgokra, a personalstatutumok pedig a személyekre vonatkozó összes jogviszonyokat. Ebből a gondolkorból kiindulva, a statutumok iskolája az ingatlanra vonatkozó minden jogviszonyt a lex rei sitae elv alapján bíralt el, míg az ingókra vonatkozó jogviszonyokat a jogalany személyes joga uralta, ami lehetett adott esetben a lex domicilii vagy a lex patriae. Más szóval kifejezve, ilyen premisszákból kiindulva, a personalstatutumokra a mobilia sequuntur personam, a realstatutumokra a lex rei sitae elv érvényesült.

A feudális francia jogi mentalitásból származó statutumok iskolája látszólagos egyszerűsége miatt is aránylag gyorsan terjedt el külföldön — így különösen Hollandiában és a német államokban — és merev kategorizálásával hosszú ideig káros hatással volt a nemzetközi magánjog fejlődésére. A jogi kategóriák kikristályosodását már csak azért is akadályozta ez az elmélet, mert népszerűségét főként annak köszönhetette, hogy a statutumok önkényes magyarázásának lehetőségével a területiális jog alkalmazásának széles kört biztosított. A jogviszonyoknak egész sorozata (a jogügyle-

¹ Savigny: VIII. 169. l. — Dicey: Conflict of laws, Rule 141. — Frankenstein: Internationales Privatrecht. Zweiter Band. Drittes Buch. Berlin-Grünwald, 1929. 6. l. — Pillet-Niboyet: Manuel de droit international privé. Paris, 1924. 465. l. — Pillet: Traité pratique de droit international privé. Paris-Grenoble, 1924. I. k. 728. l. — Weiss: Traité théorique et pratique de droit international privé. 2. kiadás. 103. l. és Manuel de droit international privé. 8. kiadás. 377. l. — Fiore: Rapport à l'Institut de droit international. Session de Paris, 1910. Ferenczy: A nemzetközi magánjog kézikönyve. Budapest, 1911. 291. l. — Balla: Tételes magyar nemzetközi magánjog. Budapest, 1928. 201. l. — Wittmann: Nemzetközi és időközi magánjog. Budapest, 1902. 149. l. — Meili: Das internationale Zivil- und Handelsrecht. I. k. Zürich, 1902. 389. l. és Geschichte und System des internationalen Privatrechts im Grundriss. Leipzig, 1892. 79. l.

² Id. munka 291. l.

³ Pillet-Niboyet: id. munka, 341—348. l.

tek alakja, a kötelnek, az eljárási szabályok stb.) nem illeszthető be természeténél fogva az a priori felállított real- vagy personal-statutumok keretei közé és ilyenkor a bírói önkénynek, illetve a területiális jog alkalmazásához vezető különböző közvetítő elmélet alkalmazásának tág tere nyílt.

A statumok elmélete, mint már említettük, átszivárgott Hollandiába is, ahol a XVII. században kialakult holland nemzetközi magánjogi iskolának egyik alapprincipiumává vált.⁴ A holland egyetemeken tanuló angol jogászok előbb Skóciába, majd egész Angliába átültették a statumok elméletét és Angliából jutott el az Északamerikai Egyesült-Államokba is, de jelenleg — az angolszász jogterületet leszámítva — már sehol sincs érvényben.⁵

Az egyik legkiválóbb francia nemzetközi jogász, Niboyet, foglalja össze legpregnansabban a *lex rei sitae* elv alkalmazásának a kontinentális jogrendszerben általában elfogadott megszorításait.⁶ Szerinte általában nem alkalmazandó az ingatlanra vonatkozó szerződés megkötésénél a *lex rei sitae* elve: 1. a felek cselekvési képessége és 2. a szerződés alakja tekintetében. De ezeken az alapvető fontosságú kivételeken kívül is különbséget kell még tennünk a kötelelem szorosan vett kötelmi jogi és dologjogi joghatásai között, mert a kötelelem — még ha ingatlanra vonatkozik is — a maga joghatásai és kellékei szempontjából elvileg teljes mértékben független az ingatlan fekvési helyének jogától.

Ezek alapján rámutat Niboyet arra, hogy valamely ingatlanra vonatkozó jogcselekmény joghatásai négyféle jogrendszer szerint bírálhatók el a mai nemzetközi magánjog szerint, és pedig:

1. a szorosan vett dologi jogok (*ius in re*) tekintetében kizárólag a *lex rei sitae*; 2. a kötelmi jogok (*ius ad rem*) tekintetében a *lex solutionis*; 3. a cselekvési képesség tekintetében a *lex patriae*; 4. és végül a jogcselekmények alakszerűsége szempontjából a *lex loci actus* irányadó.

A Kúria ítélete azonban nemcsak téves következtetéseket vont le a *lex rei sitae* elvből, hanem egyúttal teljesen figyelmen kívül hagyta a nemzetközi magánjognak másik sarkalatos tételét, amely szerint a szerződések alakjára nézve a szerződéskötés helyén érvényben levő jog irányadó (a szerződéskötés helye jön tehát kizárólagosan tekintetbe, nem pedig a lakóhely vagy az állampolgárság, amint azt a Kúria ítélete kimondja), *hacsak a felek mást nem kötnek ki és tiltó törvény vagy a közrendi klauzula nem játszik szerepet*. Ez a fakultatív szabály természetszerűleg csak a szerződések alakjára vonatkozik és nem a szerződéskötők cselekvési képességére vagy a nemzetközi magánjog materiális kérdéseire.

A mult évtizedek egyik kiváló svájci nemzetközi jogásza a következőképpen formulázza és indokolja ezt a tételt: *«Die Form ist das Kleid des Rechtsgeschäftes, und es würde für sie an sich als einem Teil desselben dasjenige Recht entscheidend sein, welches für das Rechtsgeschäft gilt. Allein es geht aus praktischen Gründen nicht an, diese Ansicht durchzuführen. Die Wahrung der Form, welche an dem rein zufälligen Orte der Errichtung eines Akts besteht, ist grundsätzlich genügend. Es kommt also dabei keineswegs auf das Domizil an, sondern auf den rein äusserlichen Aufenthalt.»*⁷

Az elmondottak alapján megállapíthatjuk tehát, hogy a szóbanforgó ítélet nincs összhangban a nemzetközi magánjog általánosan elfogadott szabályaival, mert egyrészt teljes mértékben figyelmen kívül hagyja azt a nemzetközi magánjogi elvet, hogy a szerződések alakjára általában — még ha azok ingatlanra vonatkoznak is — a *lex loci contractus* irányadó, másrészt pedig a *lex rei sitae* szabályát annyira kiterjesztőleg értelmezi, hogy még az ingatlanra vonatkozó szerződések alakjára is ezt alkalmazza. Ez a joggyakorlat pedig csakis valamelyik angolszász államban volna helyes és az általános magánjog elveivel igazolható. Helyesen és a nemzetközi magánjog általános szabályainak megfelelően mondhatta volna ki a Kúria ítéletében foglaltakat pl. a XVII. században egy francia, a XVIII. században egy holland bíróság, vagy akár napjainkban is az Északamerikai Egyesült-Államoknak vagy Angliának legfelsőbb bírósága, de nem illeszthető be annak a kontinentális nemzetközi magánjognak általánosan elfogadott rendszerébe, melybe a magyar nemzetközi magánjog is beletartozik.

De annál is inkább figyelemreméltó az ítéletnek az a megállapítása, amely szerint a *lex rei sitae* elve irányadó az ingatlanra vonatkozó szerződés alakjára nézve is, mert — tudomásunk szerint — ez a szabály nívumot jelent a magyar bírói joggyakorlatban is.

(Bef. köv.)

Dr. Kertész István.

Jogirodalom.

— A Bp. új kommentárja jelenik meg, amelyet dr. Auer György és dr. Mendelényi László írnak. E monumentálisnak ígérkező munkát szinte azzal aposztrofálhatnók, amivel Carmen második felvonásában a csempészek kara Zuloaga hadnagyot fogadja: *«Uram, ön rosszor érkezett»*. Egyszerűsítő revolverek merednek a jövővényre s úgy látszik, mire a kommentár elkészül, nem lesz mit kommentálni. Ez a pesszimizmus mégsem indokolt. Nem mintha azt remélnék, hogy a reakció, saját kodifikációs szülöttének torzképétől megrettenve, végül mégis észbekap, — ugyan mibe is kapna — hanem mert az új kommentár tudományos megalapozottsága szilárdabb, időtállóbb eredményt enged remélni, mint a Bp. destruktívának hebehurgyasága. Húsz éve, hogy a Balogh—Illés—Vargha-féle nagy kommentár második kiadása megjelent s nem szorul bizonyításra, hogy nemcsak az időközben hozott módosító törvények, — az Fb., a Bpn. és a II. Bn. — hanem a bírói gyakorlatnak szünet nélkül csiszoló erői is mély nyomokat hagytak a bűnvádi eljárási jog alkotmányán. Terjedelmében az új kommentár, ha a perorvoslati fejezetről szóló, *Mendelényi László* tollából most megjelent első füzet mértékével ítéljük meg, nemcsak eléri, de meghaladja a régít. De eltér ettől tartalmában is. Mig a Balogh—Illés—Vargha munkája, bár a második kiadás sokat kihagyott az első kiadásnak törvényhozási anyagából, első sorban az indokolásra támaszkodott s gyakran elméleti parafrázisát nyújtotta a törvényszövegnek, addig Mendelényi elméleti tudásának mintegy csak visszfényt tükrözteti a gyakorlatnak abban a mintaszerű kritikai feldolgozásában, amelyet a Bp. XX. fejezetének magyarázatával nyújt. Lelkiismeretességén felül az új kommentárnak egyik legnagyobb érdeme, hogy mindvégig bátor és alapos bírálattal kíséri annak a legfelső bíróságnak elvi megállapításait, amelynek a szerző maga is egyik legkiválóbb tagja. Sőt ezenfelül ott, ahol szükségesnek találja, törvényhozási javaslatokkal sem fukarkodik. Határozott állást foglal a fellebbezés eltörlése mellett, *«de — hozzáteszi — természetesen ezzel kapcsolatban nem maradhat el az elsőfokú bíróság megerősítése»*. Vagyis éppen ellenkezően, mint ezt az *«egyszerűsítő»* mérénylet tervezi. Igen érdekesen indokolja a kötelező védelem szükségét a Kúria ismert 1922. évi megállapodásával szemben, amikor a vádlott terhére jelentettek be semmisségi panaszt, vagy ha a koronaügyész, aki *«a hűvösen objektív, véleményadó koronaügyészből harcos közbíró lett»*, csatlakozott a vádlott semmisségi panaszához. E kémpróbákból is kitűnik, hogy Mendelényi nem rejti véka alá tudományos meggyőződését s ezzel a kommentárnak szint ad, a nélkül, hogy objektív, tájékoztató értékét csökkentené. Stílusa tömör, világos és magyaros, kerüli a szószaporítást, de figyelme a legkisebb részletre is kiterjed, úgy, hogy valóságos mintaképe oly kommentárnak, amely nem ott végződik, hol a törvényt magyarázat nehézsége kezdődik. Bízunk benne, hogy a kommentár többi kötetei — a legközelebbi Auer György tollából, a vádtanácsi eljárásról és a törvényszéki főtárgyalásról néhány hét múlva jelenik meg — méltó folytatása lesz ennek az ízzetetőnek. A munkát az Athenaeum r.-t. adja ki, a most megjelent, 160 oldalra terjedő kötet bolti ára 6 P 40 fill.

— **Sichermann emlékkönyv.** Dr. Sichermann Bernát születésének 70. évfordulója alkalmából a Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete ünnepi tanulmányorozatot publikál dr. Sichermann TEBE-beli munkatársainak tollából. Az emlékkönyvben foglalt

⁴ Pillet-Niboyet: id. munka, 348—351. l.

⁵ Pillet-Niboyet: id. munka, 352—354. l.

⁶ Pillet-Niboyet: id. munka, 469—470. l.

⁷ Meili: Das internationale Zivil- und Handelsrecht. Zürich, 1902. I. k. 203. l.

értekezéseket dr. Hegedüs Loránt értekezése nyitja meg «A relativitás elve az adótanban» címmel. Az ezt követő tanulmányokban dr. Bátor Viktor: «Pénztartozások szabályozása a polgári törvénykönyvben», dr. Cukor Gábor: «Vasúton fuvarozott áruk elzálogosítása», dr. Görög Frigyes: «Az egyetemleges jelzálogjog», dr. vitéz Jármai Pál: «A takarékoság nemzetgazdasági jelentősége», dr. Kohner Artur: «A telekkönyvi ranghely előzetes biztosítása», dr. Kresz Károly: «A bankári érdekképviselések nemzetközi együttműködése», dr. Nyári Jenő: «Az elzálogosított részvényen alapuló szavazójog kérdéséhez», dr. Nyári Pál: «A takarékbetétkönyvek jogi vonatkozásairól», dr. Nyulási János: «Ügyvédtípusok», dr. Proszwimmer Béla: «A jelzálogjog reformja és fennálló általános magánjogunk», dr. Szendey Béla: «A cégbíró és a cégbiztos» címmel a hitel jog egy-egy fontos részletkérdése nyer éles analitikai megvilágítást. Az ünnepi kiadvány, amely elsősorban a hitel jogászok társadalmának hódolatát kívánja dr. Sichermann Bernát előtt jubileuma alkalmából kifejezésre juttatni, egyúttal a jogirodalomnak maradandó értéknyeresége. Fenntartjuk magunknak, hogy a benne foglalt egyes tanulmányok méltatására visszatérjünk. — A mű könyvkereskedői úton is forgalomba kerül.

— **Ingatlan tulajdonközösség megszüntetése.** Ily címen dr. Mautner Dezső budapesti ügyvéd tanulmányt írt, mely ismerteti és bírálja a bírói gyakorlatot. Mautner kifejti, hogy a bírói gyakorlatnak el kellene végre térni a háború kitörése óta elfoglalt attól az álláspontjától, mely szabállyá tette a közösség árverési megszüntetésére irányuló kereset elutasítását, azért, mert az idő nem alkalmas az ingatlan értékesítésére. Vissza kell térni ahhoz a jogelvéhez, hogy az időszzerűség kérdésének elbírálásánál az egymással ellentétes érdekek súlyuk és jelentőségük szerint mérlegeltessenek és az ítélet ezen érdekek méltányos és megnyugtató kiegyenlítéseként jelentkezzen. Szerző részletesen ismerteti és bírálja a Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának ezen kérdést szabályozó 1657. §-át is. A tanulmány Révay kiadásában jelent meg.

— **Megjelent: Hetven év magánjogi irodalma.** A magyar magánjog bibliográfiája, 1861—1930. A budapesti m. kir. Pázmány Péter Tudományegyetem Magánjogi Szemináriumában dr. Szladits Károly egyetemi tanár irányításával összeállította dr. Ujlaki Miklós. Budapest, 1930. Grill Károly kiadása. A 600 oldalas munka ismeretetésére legközelebb visszatérünk.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— **Tiltott közlés vétségét** (Pp. Élt. 96. § 2. pont) az követi el, aki a hatóság valamely iratát a hatóság engedélye nélkül sajtó útján közzéteszi. A Kúria már korábban kijelentette, hogy a tiltott közlés vétségének tényálladéka szempontjából közömbös, vajjon a vádlott a nem nyilvános irat tartalmát minő forrásból, nevezetesen magából az illető iratból vagy más helyről szerezte-e meg (BDtár XII. 113., BHT. 657., EH.) és közömbös az is, hogy a közölt hír esetleg köztudomású (BHT. 654., EH.). A B. I. 1231/1929. számú ítélettel eldöntött esetben a vádlott a cikkében foglalt adatokról azon beszélgetés folyamán értesült, amely a referens rendőrtanácsos hivatali szobájában folyt le a rendőrtanácsos, a hozzá beosztott rendőrfogalmazó és az akkori gyanúsított jogi képviselője között és amely beszélgetésnek a vádlott, aki a sajtó részére rendőri hírekért jött a referenshez, fültanuja volt. A kir. tábla elítélte a hírlapíró. A Kúria felmentő ítéletet hozott, kijelentve, hogy hatósági közegeknek valamely bűnvádi ügyre vonatkozólag egymással vagy a felek képviselőjével folytatott beszélgetése során említett események és tények lehetnek valamely bűnügynek adatai, azonban a törvény nem adatoknak, hanem hatósági iratnak közlését tiltja.

— **Ki felelős tiltott közlésért?** A budapesti kir. ügyészség eddig azt az álláspontot foglalta el, hogy tiltott közlésért a felelős szerkesztőt már ezen minőségénél fogva mint ismeretlen tettes büntetését terheli a büntetőjogi felelősség, a kir. főügyészség szerint pedig a szerkesztő felelősségét vélemezni kell. A Kúria B. I. 5113/1929. számú határozata szerint ez az érvelés téves, mert a tiltott közlés vétsége közbűncselekmény lévén, a felelős szerkesztői minőségnek nincs jogi jelentősége a bűnügy elbírálásánál; a lényeges az, vajjon a vádlott ismerte-e a közlemény tartalmát, tudta-e, hogy a közzétételhez törvényszerű engedély nem adatott és ő intézkedett-e a közzététel iránt.

— **A Sajtótörvény 44. §-ára** alapított védekezés esetében csupán azt kell bizonyítani a vádlottnak, hogy «hív szellemben és igazán» közölte a nyilvános tárgyalás anyagát. A Kúria már a BDtár I. 234. sz. alatt közölt határozatában kimondotta, hogy a nyilvános tárgyalás hívé közlése akkor is meg van engedve, ha a közlés a női becsületet érinti vagy oly tényeket is tartalmaz, amelyek valósága a törvény szerint nem bizonyítható. A B. I. 4506/1929. számú határozattal eldöntött esetben, mikor a kir. tábla a «hív szelleműség» bizonyítását a Bv. 13. § utolsó bek. alapján (a sértett beleegyezése) rendelte el, a Kúria kijelenti, hogy ily irányban a bizonyítás elrendelése sem a Bv. 13. §-ában meghatározott feltételekhez, sem a St. 53. és 54. §-aiban megszabott korlátokhoz kötve nincs, mert ezek a rendelkezések csak oly esetekben alkalmazandók, ha a közölt tények valóságának bizonyításáról van szó.

— **A valótlanosság** a rágalmozás vétségének nem tényálladási eleme. Az állított tény valóságának bebizonyítása csupán azokban az esetekben zárja ki a rágalmozás megállapíthatását, amelyekben a valóság bizonyításának a törvény szerint helye van (BDtár XII. 17., EH., BHT. 673.). Ehhez képest bűnösnek mondható ki rágalmozás vétségében az is, aki valót írt, ha a valóság bizonyítását a törvény kizárja vagy a vádlott a valóság bizonyításának jogával a megszabott időben és feltételek között nem él (BDtár XV. 53., EH., BHT. 811.). Mi a jogi helyzet akkor, ha a valóság bizonyítását törvény ellenére rendelte el vagy törvény ellenére mellőzte az alsóbíró? Ez a sérelem a Bp. 385. § 1. a) pontja alá eső anyagi semmisségi ok (BDtár XXI. 52.), amelynek érvényesíthetőségét a Bp. 428. §-a szabályozza. A Kúria pedig, ha megítélése szerint a valóság bizonyítása törvény ellenére lett megengedve, a bizonyítás eredményét figyelmen kívül hagyja, ha meg törvény ellenére tagadtatott meg a bizonyítás, az ügyet — lényeges körülmények megállapítása hiányában — érdemlegesen nem vizsgálhatja felül (Bpn. 35. §). Mi a jogi helyzet oly esetben, mikor a valóság bizonyítása megengedtetvén, az ajánlott bizonyítás felvétel módzatai (bizonyítóeszközök beszerzése) kérdésében határozott az alsóbíró? Ez a sérelem a Bp. 384. § 9. pont, illetőleg sajtóügyben a St. 56. § alá eső alaki semmisségi ok (B. I. 1922/1928.; B. II. 159/1926. számú kúriai határozatok), amely oknak érvényesítése már a kir. tábla előtt is csak a fellebbezés keretében jöhet szóba (BDtár XVIII. 109., EH., BHT. 809.). Megtörténhetik azonban, hogy ily alaki sérelem esetében a jogosult nem élt megfelelő perorvoslással. A Kúria alábbi határozatai ily eseteket döntöttek el.

Kúria 1930. febr. 12. B. II. 8011/1928. sz.: ... Igaz, hogy a St. 53. § szerint a valóság bizonyítását kellő időben kívánó fél a bizonyítékait, és pedig a törvény helyes értelme szerint: összes bizonyítékait a vádirat közlésétől számított nyolc nap alatt köteles előterjeszteni. És a St. 54. § szerint ez idő elteltével — tehát a főtárgyaláson — más bizonyíték előterjesztését, különösen tanúk kihallgatását csak akkor kérheti a vádlott, ha e miatt a főtárgyalást elnapolni nem kell vagy ha azt az eljárás előző szakában eredménytelenül kérte, vagy végül, ha igazolja, hogy a kérdéses bizonyítékokat előbb nem ismerhette, amely feltételeknek azonban a jelen esetben egyike sem forog fenn. A kir. törvényszék tehát akkor, amikor elrendelte és foganatosította a csak a főtárgyaláson előterjesztett bizonyítékok felvételét is, megsértette a hivatkozott 53. és 54. § eljárási szabályát és ezzel a Bp. 384. § 9. pontban meghatározott alaki semmisségre okot szolgáltatott. Mivel azonban e miatt semmiféle formában sem történt kifogás, ennél fogva a kir. tábla helyesen járt el akkor, amikor annak a kérdésnek az eldöntésénél, vajjon az állított tény valósága be van-e bizonyítva, értékelésének alapjául a valóság bizonyítása során felmerült adatokat kivétel nélkül mind figyelembe vette...

Kúria 1930. febr. 19. B. II. 740/1929. sz.: A kir. törvényszék akkor, mikor a valóság bizonyítását indítvány elkészése ellenére megengedte, megsértette ugyan a St. 53. és 54. §-ában (Bv. 29. §) megszabott eljárási szabályt, de ezáltal, mivel a St. 56. §-t a Bv. alá eső vétségek esetében sajtóeljárásról kívül nem lehet alkalmazni, a Bp. 384. §-nak nem 5., hanem 9. pontjában meghatározott semmisségre szolgáltatott okot. A kir. tábla helyesen tette, hogy a kir. törvényszék közbenszóló határozatát nem vizsgálta felül; mert ez a semmisségi ok sem vehető hivatalból figyelembe, miatta pedig nem lett fellebbezés bejelentve. Annak a kérdésnek az eldöntésénél, vajjon a valóság bebizonyított-e, az elkészés dacára felvett bizonyítékok is figyelembe veendőek...

— **Az osztályegységesség deklarativ jellege.** Az osztályegységességnek a rendelkezéseiből nyilvánvaló, hogy annak megkötése ellenében örökjogi igények békés rendezését célozta és az alperes a szerződésben meghatározott szolgáltatások teljesítésére nem a felperes megajándékozása végett, hanem a hagyatékra támasztott örökjogi igényei kielégítése végett kötelezte magát. Ajándékról — a felperes javára kikötött életjáradék tekintetében is — csak abban az esetben lehetne szó, ha a szerződés tartalmával szemben az lenne megállapítható, hogy a szerződő felek az osztályegységesség megkötésekor a felperesnek a hagyatékra támasztott igényeit alapítványoknak tekintették és ezeknek megemlítése csak az ajándékozás leplezése végett történt. (P. I. 6890/1929.)

— **A férj lakásválasztási joga.** A férjet, mint a család fejét megillető lakásválasztási joggal való visszaélésének minősül az alperesnek pusztán szeszélyből és indokolatlan daczból támasztott az a követelése, hogy a felperes az örökbecfogadó szülők otthonát, amely mindkettőjük gondtalan megélhetését és vagyoni boldogulását biztosította, az aggkorban lévő szülők gondozására vállalt erkölcsi kötelezettségének egyidejű feladásával, az alperesnek csak napszámból fenntartani kívánt, bizonytalansorsú háztartásával cserélje fel. (P. III. 1149/1929.)

— **Tartásdíj beszámítása.** A megváltoztató ítélet meghozataláig kiszolgáltatott tartásdíjat a feleségtől beszámítás útján sem lehet visszakövetelni. Ezzel azonos tekintet alá esik az az eset, ha a tartásdíjat a kötelezett nem fizette ugyan még ki, de előzetesen végrehajtható határozat alapján köteles azt fizetni; mert ellenkező esetben kötelezettségét pontosan teljesítő fél hátrányos helyzetbe jutna azzal a féllel szemben, aki kötelezettségének teljesítésében késlekedik. (P. III. 7572/1928.)

— **Szöbeli végrendelet alakszerűségei.** A fellebbezési bíróság a kihallgatott négy végrendeleti tanu egybehangzó vallomása alapján megállapította, hogy örökhatározó csupán azt jelentette ki, hogy végrendeletet akar és nem azt is, hogy amit mond, szöbeli végrendeletének kívánja tekinteni. Nem sért jogszabályt a fellebbezési bíróságnak az a döntése, amellyel az 1876 : XVI. tc. 15. §-ában foglalt alakszerűségeket betartását megállapította. (P. I. 8417/1929.)

Szemle.

Tarnai János munkában és érdemekben gazdag életének emlékét hagyta örökül mindazoknak, akik ma elmúlását fáljalják. Ezt a személyes érzést még fokozza a tragikum, hogy halálának ideje egybeesik annak a hatalmas műnek önkényes lebontásával, amelynek Wlassics Gyulával és Schedius Lajossal negyvenkét év előtt alkotója volt. Hol kihalt a hit, onnan elvonulnak az istenek. Ott, ahol a bűnvádi perjog bosszantóan terhes formasággá fajul, nincs mit keresnie a perjog anakronisztikus mesterének. Mégis azt merjük hinni, hogy a halhatatlanság annak az oldalán van, aki nevét beleszobozta a magyar jog történetébe. Abban a művészi bevezetésben, amelyet Tarnai a háború alatt közrebocsátott Beccaria fordításához írt. olvashatók e jellegzetes sorok: „Halála idején véres gyümölcsöket termettek az eszmék, amelyeknek a jog terén oly ékesszóló hirdetője volt. Az emberi jogok mellett folyt harc közben arcot cseréltek a humanitárius bölcselők utódai. Követőik éppúgy a hóhérra támaszkodtak, mint az «ázsiai zsarnokság»; mert a despotizmus természete ugyanaz marad, akár egy kényúr, akár egy eszme nevében gyakorolják». Mint ahogy a francia forradalom és az ellenforradalmak viharából végül mégis a több szabadság joga fakadt, úgy bizton eljő a kor, amelyben Tarnai Jánosnak és művének emléke egyaránt újjáéled, amikor a demokrácia magasabb szintjén feltámad a jogban biztosított egyéni szabadságnak valósága, amelynek Tarnai ékes tollával és klasszikus ítéleteivel egyaránt apostola volt. Ezt az eszmét szolgálta minden írása. Ebben a szellemben szerkesztette Löw Tóbiás örökét, a Magyar Igazságügyet, amely a mai napig utól nem ért mintaképe jogi folyóirat-irodalmunknak. Nem véletlen, hogy fordítója volt Dicey-nek, az angol alkotmányjog klasszikusának s hogy életének java-

munkáját a sajtójognak szentelte, amely Tarnai értelmezésében egyet jelentett a sajtó szabadságával. Irodalmi működésének terjedelemben és tartalmában legkimagaslóbb termékeit a Sajtójogi Dolgozatokban (1913) adta ajándéknak a jogtudománynak. Alig akad jogi munka, mely kevésbé vagy inkább volna aktuális. Kevésbé, ha a vigasztalanul sivár jelent vizsgáljuk, inkább, ha a jövőbe fordítjuk bizakodó tekintetünket. Mintha csak szerzője érezte volna, hogy a jogban biztosított egyéni szabadságnak előzője, feltétele és záloga a gondolatnak az egyén számára biztosított szabadsága. Epikus erővel bontakozik ki e munkából a cenzúra ellen folytatott félszázados harc és szinte diadalmas győzelmi énekként hatnak a sajtótörvény keletkezésének történetéről összegyűjtött adatai. Tarnai János a pátriarkák életkorában távozott el körünkől és úgy látszik, mintha írásai vele együtt öregedtek volna, mert a sajtószabadság, amelynek fanatikusan becsületes hirdetője és őrzője volt, éppúgy babonává lakult, mint az egyéni szabadság, amelyért a «koldusországban» már csak a koldusok tudnak lelkesedni. Bár utódok nélkül húnyt el, mégis elmondhatta önmagáról: *non omnis moriar*. Azok a gondolatok, amelyekért élt, nem ismerik a halált. Ez az oka, hogy Tarnainak látszólag elavult munkája frissen buzogó forrása a tudásnak mindazok számára, akik a magyar jog és szabadság jövőjét a múltban keresik, akik Deák Ferenc, Horváth Boldizsár, Kozma Sándor, Csemegi Károly és Szilágyi Dezső emlékeiből merítik a reményt, hogy a jogfejlődésnek a mind nagyobb szabadságot biztosító töretlen vonalán éppoly kevésbé jelent elhajlást az ellenforradalmi epizód, mint ahogy nem jelentett az osztrák abszolutizmus intermezzója sem. Hisszük, hogy Tarnai Jánosnak és a sajtószabadság tisztult fogalmáért folytatott működésének emléke is elevenen fog élni. E lap, amelynek Tarnai közel félszázadig volt munkatársa, a kegyelet koszorúját nem az elismerés fonnyadó virágaiból, hanem a fejlődés igazságának öröközőjéből fonja.

— **A Magyar Jogászegylet Gazdaságjogi Intézete** 1930. március hó 14-én és 19-én *«Mérlegjogi elvek és kötelező könyvvizsgálat»* címmel előadásorozatot tartott dr. Kuncz Ödön egyetemi ny. r. tanár, intézeti igazgató, később dr. Tury Sándor ny. kúriai tanácselnök, intézeti rendes tag elnöke alatt, amelynek során dr. Lévy Béla ügyvéd, intézeti rendes tag a mérlegjog törvényhozási problémáiról, dr. Karch Kristóf egyetemi ny. r. tanár, intézeti rendes tag pedig a modern részvénytársasági mérleg- és eredménykimutatásról értekeztek. Dr. Lévy Béla előadásában rámutatott arra, hogy a mérlegjog helyes szabályozása a részvényjog reformjának egyik fő feladata. A publicitás, a részvényügy helyes fejlődésének biztosítása csak akkor valósulhat meg, ha a mérleg és az annak alapjául szolgáló eredményszámok és az évi jelentés világosan feltárja és részletezi a társaság vagyoni helyzetét és rentabilitását. Ezt a célt akként érhetjük el, ha a mérleg szerkesztésének és különösen a részletezésnek fő elveit a törvény szabályozza, másfelől a kvalifikált kisebbségnek széleskörű kérésési jogot adunk. Ugyanezt a célt szolgálja a kisebbség azon joga, hogy a mérleg megállapítása előtt a szakértői felülvizsgálatot kérhesse függetlenül attól, hogy a közgyűlés elé terjesztett mérleg ellenőrzését a törvény felügyelőbizottságra vagy revizorokra bizza. Ezzel szemben sem a hivatalból való vizsgálatot, sem a mintamérlegek kibocsátását nem lehet szerencsés megoldásnak elfogadni. A mérlegtételek értékelése tekintetében a nem realizált nyereségek felosztásának tilalma helyes, másfelől azonban a titkos tartalékok megengedése a stabil valuta mellett nem szükséges, a kisérszvényesek érdekeire sérelmes az osztalék jogának csorbítása folytán, de a közérdekre is veszélyes. Ez okból a részvényeseknek megadandó a tiltakozás a titkos tartalékokkal szemben, de a joggal való visszaélések megállítására ismét csak a kvalifikált kisebbségnek. Különös intézkedések szükségesek a koncern-vállalatok mérlegei szempontjából. Túlértékelésekkel szemben a vállalat szolidaritása érdekében minden részvényesnek meg kell majd adni a megtámadás jogát. A Kuncz-féle tervezet álláspontja e kérdésben dr. Lévy Béla szerint igen elismeréseméltó, de a megoldás több kérdésben nem szerencsés, különösen a részvényesek jogainak gyakorlati megvalósulása szempontjából. Az objektív megoldás lehetővé

tétele érdekében az előadó szerint az szükséges, hogy a *Gazdaságjogi Intézet*, mint a gazdasági érdekeltségek felett álló testület, a részvény-jog reformkérdéseinek tanulmányozását napirenden tartsa, a gazdasági élet szerveitől pedig elvárható, hogy a mai jogrendszer keretében a mérlegpolitika fejlesztése érdekében hathatósan közreműködjenek.

— **A cégjog** keretében a budapesti kir. ítélőtábla P. VI. 10.190/1929. sz. végzésével — amelyet a kir. Kúria 1930. febr. 26-án kelt Pk. IV. 808/1930. sz. határozatával indokaiból helybenhagyott — elrendelte a részvénytársaság alapszabálymódosításának bejegyzését, mert a közgyűlésen a vállalat tárgyának megváltoztatásához a részvénytársaságnak minden részvényese hozzájárult és a szolgáltatott adatokból megállapítható volt az is, hogy az üres keretté nem vált részvénytársaság közgyűlésének ez a határozata nem jár sem jogosult érdek sérelmével, sem nem irányul valamely törvényes rendelkezés kijátszására. Ez a határozat a *keretátruházás* kérdésében eléggé világosan kifejezi a felsőbb bírósági álláspontot, amely nem zárkózik el attól, hogy a bár halódó, de még élő részvénytársaság testébe a vállalkozás megváltoztatásával új élet öntessék, csak ne sértsen ez az eljárás jogvédelem érdekét és ne vezessen a törvény megkerülésére. Különösen az újonnan alakuló részvénytársaságokra vonatkozó szabályok megkerüléséről lehet szó. A német aranymérlegrendeletnek második végrehajtási utasítása szabályozta is (42. §), hogy mely nagyobb mértékű átalakulások esetén tekintendő a régi részvénytársaság újonnan alakultnak, amely szabályozás éppen a részvénytársasági keretek (Gesellschaftsmantel) átruházásának megnehezítését célozta.

— **Szaporodtak a perek 1913 óta?** Az Országos Ügyvédszövetség az igazságügyminiszterhez intézett felterjesztésében összehasonlítja a jelenlegi bírósági ügyforgalmat a háborút megelőző utolsó békeév ügyforgalmával. Ezekből a statisztikai adatokból kiemeljük a következő rendkívül érdekes adatokat: 1. 1913-ban a kir. Kúria összforgalma volt: 7821 polgári, 8824 büntető, 227 képviselőválasztási ügy, összesen 16,872, 1926-ban 4557 polgári, 3762 büntető, összesen 9431, 1927-ben összesen 9957, 1928-ban összesen 8743. 2. A bpesti kir. ítélőtáblához beérkezett 1913-ban 17,041, 1926-ban 14,348, 1927-ben 14,076, 1928-ban 13,098, 1929-ben 13,398 polgári és büntető fellebbezési jogorvoslat. 3. Azokhoz a törvényszékekhez, amelyek 1913-ban a budapesti kir. ítélőtábla területéhez tartoztak, 1913-ban beérkezett elsőfolyamodású ügyek és perek száma (telekkönyvi ügyeket nem számítva) volt: 82,185. Ezzel szemben ugyanazon tábla területéhez jelenleg tartozó hárommal kevesebb törvényszékhez beérkezett ügyek száma 1926-ban 28,185, 1927-ben 26,163, 1928-ban 29,351. 4. A bpesti kir. ítélőtábla területén működő járásbíróságok ügyforgalma: érdemleges végítélet 1913-ban 42,950, 1926-ban 52,025, 1927-ben 58,802, 1928-ban 65,952.

— **Takarékossági szempontok a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló javaslatban.** Az igazságügyminiszter ismertette az új egyszerűsítési javaslatot az egységespárt értekezletén. A javaslat sürgősségét azzal indokolta, hogy a tárcájának jövő évi költségvetésében a kiadások csökkentését oly módon sikerült részben elérnie, hogy az «egyszerűsítés» révén remélhető megtakarításokat már figyelembe vette. Ebből a megállapításból önkénytelenül is kicsendül az a gondolat, hogy az egész új rendezés az állami takarékoság gondolatán épült fel. A takarékoság szükségességét ma már mindenki elismeri, azonban nem szabad elfelejtenünk arról sem, hogy észszerű takarékoság csak az, ahol ennek a révén nagyobb értékek nem mennek veszendőbe! Éppen ezért kell fokozott figyelemmel vizsgálni az egész jogász közvéleménynek, hogy a takarékoság nem megy-e a törvénykezés jóságának a rovására. Itt is áll az, hogy *csak az az olcsó, ami egyúttal jó*. Megfontolandó, hogy mennyiben szolgálja a jogszolgáltatás megbízhatóságát a közvetlenség elvének a tanubizonyításnál szinte általános áttörése (Jav. 17. és 18. §), nemkülönben, hogy mennyiben lesz gyorsabb ez az eljárás, amelynek gerincét a megkeresések szerkesztése és azok sürgetése fogja képezni? De jogászilag mégis csak legkevésbé indokolható az egyik képviselőnek az az indítványa volt, amelyben a párt ama elvi álláspontjának megrögzítését kérte, hogy «a párt ragaszkodjék ahhoz, hogy a javaslatból semmi olyan intézkedést nem enged lealkudni, amely az eljárás olcsóbbítását eredményezze». A túlbuzgó indítványt maga az igazságügyminiszter sem honorálta, de mindenesetre jellemző tünet, hogy a mai egyoldalú takarékoskodási düh az Olcsó Jánoskodást jogpolitikai principiummá hajlandó előléptetni!

Skyl.

— **«Az ideiglenes intézkedés»-ről,** törvénykezési jogunk ezen már régóta vajdó problémájáról tartott előadást dr. Zoltán József 1930. március 27-én a Civiljogászok Vitatársaságában. Az előadó abból indult ki, hogy vannak ügyek s előállhatnak oly helyzetek, amelyek még a legtökéletesebb rendes eljárási kereteket sem bírják el, mert ezek a keretek a normális ügyekre és a normális körülményekre vannak méretezve. Gyakorlati példákkal levezette, hogy sürgős intézkedést kívánó ügyek és helyzetek három csoportja kapcsán lehet szó az ideiglenes intézkedésekről, még pedig céljukat tekintve: 1. ahol az ideiglenes intézkedés célja a kielégítés biztosítása, 2. ahol a jogállapot ideiglenes rendezése, 3. amikor az ideiglenes marasztalás szüksége merül fel. Szükség van egy oly generális jogintézményre, mely nem elégszik meg a magánjog keretei megszokta retorzió, represszió, végleges marasztalási rendszerrel, hanem preventív, azonnali közbelépést kíván, amely a normális keretek közé nem férő helyzeteket — amikor periculum in mora — a felek vonatkozó kérelmére a bíró által sürgősen, de ideiglenesen rendeztet, a nélkül, hogy ez a pernek prejudikálna és hogy ez az intézkedés véglegessé válna. Jelenlegi jogunkban fennálló részleges ily vonatkozású intézkedések ismertetése és kritikája után felidézte az előadó Emmer Kornél vonatkozó örökbecsű munkája emlékét és az 1911-es Jogászygyűlés eredményét. Ezután ismertette, hogy a francia referé és a német meg az osztrák Einstweilige Verfügung miként oldja meg a kérdést. Konklúziója, hogy a sürgősségi eljárást a referé, a német és az osztrák és a saját hazai tapasztalatok (Tiszarendelet, tisztességtelen verseny, szerzői jogi zárlat stb.) alapján és irányában most már végre be kell hozni annál is inkább, mert ez igen nagymértékben hozzájárulna a perlavina megakasztásához, számos esetben a kellő időben alkalmazott sürgősségi intézkedés elejét venné a hosszadalmas pereskedésnek és éppen időszerű is, mert igen könnyen beilleszthető lenne a jogász körök érdeklődésének központjában lévő törvénykezési jog egyszerűsítésére irányuló javaslat keretébe.

— **Terhelik-e az adóst az ellene jogerősen elrendelt tkvi előjegyzéssel felmerült költségek?** A címben foglalt kérdést több eset kapcsán a szarvasi kir. járásbíróság *nemlegesen* döntötte el és a járásbíróság idevonatkozó ítéleteit a gyulai kir. törvényszék is helybenhagyta. Az ítéletek indokolása szerint a fenti költségek az adóst jogszabály hiányában nem terhelik. Kizárólag a gyulai kir. törvényszék területén dívó eme «joggyakorlat» azonban nyilvánvalóan téves és úgy a törvénybe, mint a kir. Kúria alább felhívott döntvényébe ütközik, eltekintve attól, hogy a hitelezők jogvédelme érdekében is nagymértékben sérti. A tkvi rendtartásnak az előjegyzés ismételtesére vonatkozó 103. §-a ugyanis kimondja, hogy ha a valamely jog előjegyzése azon okból, mert az igazolási kereset kellő időben be nem nyújtott, kitöröltetett, úgy újlagos előjegyzés kérhető ugyan, azonban a korábbi előjegyzés által szerzett nyilvánkönyvi jog és az *azáltal okozott költségek* megtérítéséhez való igény elenyészik. Amely törvényes rendelkezésből a *kontrarió* logikusan következik, hogy ha az előjegyzéssel szerzett nyilvánkönyvi jog ki nem töröltetik, de jogerőssé válik, úgy az előjegyzés által okozott költségek megtérítéséhez való igénye a hitelezőnek el nem enyészik, hanem az érvényesíthető lesz. Erre a konklúzióra jut a kir. Kúria is a «Polgárjogi Határozatok Tára» negyedik kötetében 711. szám alatt felvett 15. sz. *jogegységi döntvényének* indokolásában, melynek II. részében a következő megállapításokat teszi: «A tkvi rendtartás 103. §-ának első bekezdéséből kitetszőleg az előjegyzést kérőnek igénye van a tkvi előjegyzéssel okozott költségnek a megtérítéséhez. A tkvi rendtartásnak ebből a rendelkezéséből arra kell következtetni, hogy az, aki ellen a zálogjogi előjegyzést a hitelező kieszközölte, az előjegyzéssel okozott költséget a hitelezőnek rendszerint megtéríteni tartozik». Az indokolás további részéből kitűnik, hogy az adós megtérítési kötelezettsége csupán attól függ, hogy az előjegyzés hatályossá váljék, tehát jogerőre emelkedjék.

Az előjegyzéssel felmerült költségeknek az adós által való megtérítése a fentiekben kívül az általános magánjogi elvekből is következik. A tkvi rendtartás 88. §-a ugyanis az esetek túlnyomó részében *lejárt* követelések előjegyzését engedi meg. A konkrét esetben az előjegyzés hitelesített könyvkivonat, vagyis a 88. § c) pontja alapján történt, amikor szintén csak lejárt követelést lehet előjegyeztetni. Ha pedig a követelés lejárt és adós nem teljesít, késedelembe esik, aminek következtében a hitelezőnek a késedelemből eredő minden *kárát* megtéríteni tartozik. Mennyivel inkább

köteles megtéríteni egy, a törvény által megengedett, a követelés biztosítását célzó jogeselekményből származó kiadását, költségét a hitelezőnek!

És amikor rámutatnak végül arra, hogy az 1912: LIV. tc. 75. §-a szerint a kir. Kúriának jogegységi, valamint teljes-ülési határozatát a bíróságok mindaddig követni tartoznak, míg azt a kir. Kúria teljes-ülése meg nem változtatja, az igazságszolgáltatás egyöntetűségét és a jogegységet veszélyeztető fentismertetett, a kir. Kúria most is hatályban lévő 15. sz. döntvényébe ütköző alsó-bírói joggyakorlat ellen fel kell hogy emeljem tiltakozó szavamat.

Dr. Szemző István.

— **A német birodalmi törvényszék határozataiból.** 1. A választott bíró fontos okból tisztéről lemondhat ugyan, de ilyen oknak nem tekinthető, hogy választott bíró társainak tárgyilagosságában kételkedik (1929. XII. 20., VII. 235/29.). 2. A bank felelős a kárért, amelyet igazgatója azzal okozott, hogy a bank ügyfelének harmadik személynek hitelképességéről szándékosan téves felvilágosítást adott (1929. X. 22., VII. 147/29.). 3. A megbízót, aki a bizománynak felelősségét a gondviselés alatt lévő áruban történt kárért érvényesíti, terheli annak a bizonyítása, hogy a kár akkor következett be, amidőn az áru a bizományos őrzetében volt (1929. X. 30., I. 123/29.). 4. Bécs városának bemutatóra szóló oly adóslevelei, amelyek a tőke visszafizetését különböző külföldi helyeken a megfelelő idegen valutában is meghatározott átszámítási kulcs szerint ígéri, a várost e fizetésre a külföldi fizetési hely jogának megfelelően kötelezik annak ellenére, hogy az adós az 1922. jan. 27-én kelt osztrák törvény szerint e kötelezettségétől szabadult (1929. XI. 14., IV. 665/28.). 5. Az állami tisztviselőt, akinek mulasztását túlerhelése okozta s aki a túlerhelésnek elhárítását kérte, az állam nem teheti felelőssé az okozott kárért (1929. XII. 10., III. 107/29.).

— **Érvénytelen ügyvédi díjmegállapodás a balesetet szenvedett féllel.** A Kúria P. VI. 3324/1929. sz. ítéletéből a következő elvi megállapítások vonhatók le: 1. Ha az ügyvéd baleset folytán rokkanttá lett munkás ügyfelével oly megállapodást létesít, hogy az ügyvéd által vitt perben a bíróság által megítélendő havi járadék meghatározott százaléka jutalomdíj fejében az ügyvéd részére bár életfogytiglan engedményeztetik, magábanvéve nem érvénytelen jogügylet. 2. Ha azonban az ügyvédre életfogytiglan engedményezett hányad a baleseti járadék 25 %-át teszi ki és az ügyvéd ezen ügyletet a rokkant munkás szorult helyzetét ismerve kötötte meg, minthogy a kikötött jutalomdíj aránytalan magas, az ily ügylet kizsákmányoló és ekkép semmis (Mt. 977. §). 3. Ha az ily ügylet folytán az ügyvéd már a lejárt havi járadékokból részére engedményezett hányadrészeket felvette, ezeket visszafizetni köteles a munkás részére, minthogy a semmisség folytán az előbbi állapot visszaállítandó és az nemcsak a jövőben lejárandó fel nem vett, hanem a már felvett összegekre is kihat. Az ügyvéd végzett munkájának ellenértékét megkapta a kártalanítási perben a bíróság által elmarasztalt ellenfél (alperes) által fizetett perköltségben. 4. Ha az ügyvéd által az ellenféltől felvett baleseti lejárt havi járadékokat — a kártalanítás jogerős megítélése után — az ügyvéd rokkant munkás ügyfelével elszámolta és utóbbi az elszámolást jóváhagyta, ezen jóváhagyás is semmissé nyilvánítható, ha az ügyfél a jóváhagyást azon tudatban eszközölte, hogy az elszámolásra a megelőző, de semmis díjmegállapodás folytán kötelezve van és ha később szerzett tudomást arról, hogy az ügyvéd tiltott módon aránytalan jutalomdíjat kötött ki magának, másfelől az ügyvéd az elszámoláskor is tudta, hogy a munkás szorult helyzetben van. 5. Az ügyvédi etikával ellenkező ügylet, amelyet az arra hatáskörrel bíró hatóságok fegyelmi büntetéssel sújtottak, semmis akaratnyilvánítás s abból az ügyfélre érvényes kötelezettség nem származhatik. 6. A fellebbezési bíróságnak szabályszerűen kellett a fegyelmi bíróság jogerős ítéletében megállapított tényekből kiindulnia mindaddig, amíg a fegyelmi bíróság ezen jogerős ítélete nincs hatályon kívül helyezve. Ezen okból a fellebbezési bíróság nem követett el jogszabálysértést azzal, hogy nem vette figyelembe, miszerint a fegyelmi ügy tanuk nélkül bíraltatott el; ugyanis a fellebbezési bíróság szabályszerűen állapította meg, hogy az ügyvéd

érdemleges védekezésének előterjesztése után mondatott ki vét-kesnek és büntetett meg 200 pengő pénzbüntetéssel.

Inhalt. Warum ist die Rechtsanwaltschaft unruhig? — Dr. K. Szladits: Die Verantwortung für den Pflichtteil. — Dr. S. Sebestyén: Die Praxis des Registergerichtes. — Dr. J. Virágh: Geltendmachung des einstweiligen Alimentation der Frau vor dem Bezirksgericht und im Scheidungsprozess. — Dr. J. Tokay: Einige Worte zur neueren Vereinfachung der Strafrechtspflege. — Dr. St. Kertész: Das lex loci contractus in der Praxis der Kurie. — Rechtsliteratur. — Auszüge aus der Praxis der höheren Gerichtshöfe. — Rundschau. — Spruchbeilage.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**, állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

George Ridge

ügyvéd (attorney at law) New-Yorkban 261 Broadway, Roome 906 vállal magyar kollégáktól megbízásokat. Levelezés angol, magyar, francia és német nyelven. Esetleges felvilágosítást ad atyja is: dr. Reichfeld Izor budapesti ügyvéd, VIII., József-körút 19. 388

A RENDELETEK TÁRA 1876-i és 1914-i

kötetét megvenném. Cím a kiadóban. 388

AZ ÚJ RENDŐRI BÜNTETŐELJÁRÁS ÉS ELVI JELENTŐSÉGŰ HATÁROZATOK

Írta: **TUSNÁDI ÉLTHES GYULA dr.**

Az 500 oldalas könyvbe már fel van véve a hatósági fokoza-tokról és a jogorvoslatok korlátozásáról szóló 1929: XXX. tc., továbbá a rendőri büntetőeljárás, az első és második büntető-novella, a fiatalokúakra vonatkozó törvények és rendeletek stb. Minden szakasz bő magyarázattal van ellátva. Az új elvi határozatok száma többszázra rög. A könyv többszörösen felül van bírálva és a hatóságoknak és jogvédőknek ajánlva.

Ára 12 pengő

Megrendelhető a szerzőnél, Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 35.

Telefon: J. 451-15. 386

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitablák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitablakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
legjutányosabban kaphatók

CALDERONI

Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál

Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Ant. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. *Sorix:* A magyar igazságügy. — *Dr. Sebestyén Samu* budapesti ügyvéd: A cégbíró-ság gyakorlata. — *Dr. Halász Jenő* szolnoki kir. törvényszéki bíró: Hozzászólás a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslatához. — *Dr. Sándor Pál:* A jelzálogjegről szóló törvény vitás kérdései. — Jogirodalom. *Dr. Admeto Géza* budapesti ügyvéd: Mit tart az angol lordfőbíró már despotismusnak? — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIII. 4.

A magyar igazságügy.

Bármennyire csábító volna beleszólni a vitába, amely a peres eljárások reformjáról folyik és magam részéről is hozzászólni az egyes reformgondolatokhoz, mellőzöm azt ezúttal és csak a reformgondolatok kiinduló pontjával, a takarékoság kérdésével foglalkozom.

Szabad-e és lehet-e a magyar igazságügyben, mai állapotában, takarékosági szempontokat érvényesíteni; szabad-e és lehet-e bármely igazságügyi intézkedésnek történni abból az okból, mert az igazságügyre még kevesebbet költeni, az igazságügyön megtakarítani akarunk.

A magyar igazságügy mindig mostohagyermek volt az állami igazgatásnak, mindig terméketlen kormányzati ágnek tekintették, amelyet fenntartani igen, de lehető olcsón elintézni kellett. És a mostoha elbánásnak nemcsak az volt az oka, hogy az igazságügy, közfelfogás szerint, a magtárak és pénztárak megtöltésére nem alkalmas, hanem az is, hogy a jogszolgáltatás már természeténél fogva nem tartozik a törvényhozó és a végrehajtó hatalom kedvencei közé.

A jogszolgáltatásnak az az önállósága, amely a bírót az ismert beosztásban a törvényhozó és végrehajtó hatalommal szemben harmadik hatalommá teszi, a törvényi rendelkezések, amelyek a bírói függetlenség megvalósítását célozzák, a bíróságokat elkülönítik az állami közigazgatás egyéb szerveitől és kevésbé alkalmassá teszik, hogy az általános politika eszközeül szolgáljanak. A törvényhozó és a végrehajtó hatalmak, amelyek az általános politika gondolkörében élnek, harmadik társukat ezért is kevésbé becsülik.

Ezekkel az elkülönített célokkal függ össze, hogy a törvényhozásban és a kormányhatalomban valami lappangó féltékenységek is van a jogszolgáltatással szemben. Hatalmi féltékenységek. Hogy a bíróságoknak túlnagy szerep jut az állami életben, hogy túlságosan önállóak lesznek, hogy a mindennapos érdeket túlságosan mellőzik.

Ennek a helyzetnek a következménye volt az, hogy a törvényhozás és a kormányzat mindig szűk marokkal mérte azokat az anyagi eszközöket, amelyek a magyar bírói szervezet kiépítésére, a bírák anyagi függetlenségének a biztosítására szükségesek lettek volna. Ennek a következménye az a helyzet, hogy — a kir. Kúria nagynevé elnökének, Juhász Andornak sokat idézett szavai szerint — «igazságszolgáltatási szervezetünk dotációja, személyi és dologi vonatkozásaiban egyaránt, aggasztóan és kirívóan szűkös, sőt szegényes.»

A pénzügyi takarékoskodásnak kétségtelenül jogosult kívánsága nem könnyíti meg egyik közigazgatási ágnek a feladatát sem, mert kitűzött célok elérése mindig nehezebb, ha csökkennek az anyagi eszközök. De amidőn valamely állami célra, mint az igazságügyre, amúgy is már a szükségesnél kevesebbet áldoztak, az újabb takarékoság csak a jogszolgáltatás megbénítását, meg-
hiúsítását jelentené.

Végre is abból a célból, hogy a jogszolgáltatásnak állami feladata teljesített legyen, nem elég, hogy az igazságügy akármi-kép megszerveztessék, hanem a szervezetnek jónak is kell lenni. Az oly szervezet, amely kellő eszközökkel nem rendelkezik, a jogszolgáltatás megtagadásával egyértelmű.

Az talán mégsem szükséges a mai világban, hogy a jogszolgáltatás fontosságát magyarázzam az állami életben, hiszen szem-mellátható, hogy az ami «regnum fundamentum» volt mindig, ma a nemzetközi vonatkozásoknak is alapköve.

A jogszolgáltatásnak tökéletessége különösen lényeges oly országban, amely a külföld megbecsülésére minden tekintetben annyira rászorul, mint mai szomorú helyzetében hazánk. Az állami feladatok teljesítésének körében mi keltse fel hozzánk a külföld bizalmát. Haderőnk fejlesztését kizárja békeszerződési megkötöttségünk. Tudományos intézményekben és technikai felkészültségben a nyugattal alig versenyezhetünk. Egyedül a jogszolgáltatás az, amelyben hagyományaink minden versenyre képesítenek és amely a nemzetek első sorába állíthat.

A magyar igazságügy szervezeti kérdéseiben a takarékoság nem lehet ezért irányító szempont, ellenkezőleg a jogszolgáltatás az az állami feladatunk, amelyben a legtakarékosabb időkben sem szabad oly módon fukarkodni, hogy megbízhatósága csökkenjen és a tökéletességébe vetett hit megrendüljön.

Sorix.

A cégbíró-ság gyakorlata.*

Csak az 1883. évi rendelet kreálta a cégbiztosi állást; sem a K.T., sem a K. T. javaslata tárgyalására egybehívott értekezlet jegyzőkönyveiben nincs említés a bíróságok cégbejegyzési határozatainak ellenőrzésére ezen közigazgatási orgánum felállításáról. A cégbiztosi intézmény keletkezését Vályi következő kijelentése magyarázza:

«A cégbiztosi intézmény mai szervezetében azon *be nem vallott* rendeltetésének sem felelhet meg, hogy a kereskedői működés leple alá burkolt államellenes (nemzetiségi, vallásterjesztő) törekvések érvényesülését gátolja.»

Ezen 1883. évi rendelet szerint a cégbiztos, ha a bejegyzést a törvénybe vagy a kereskedelmi cégjegyzékek berendezése és vezetése tárgyában kibocsátott rendeletekbe ütközőnek találja, felfolyamodással vagy előterjesztéssel élhet és ebben az esetben a bejegyzést a Központi Értesítőben csak a vonatkozó jogerős végzés felterjesztése után teszi közzé.

Ennek alapján az a nézet fejlődött ki, hogy a cégbiztos közérdekből fellépő, de csak az érdekelt magánfelekkel egyenjogú ügy-fél tekintete alá esik, jogállása tehát olyan, mint pld. a kir. ügyészé a házassági perekben, de a már bejegyzett cégek működése felett való felügyelet a cégbiztosi jogkör határain kívül esnek.

Azonban, hogy mindjárt a cégbiztos hatáskörével összefüggő gyakorlattal kezdjük, állandóvá lett az a gyakorlat, hogy az csupán a közzététel megtagadása kapcsán teendő jogorvoslatra terjed ki, indítványozási joga nincs. Ennek ellenére ilyen esetben a bíróságok a cégbiztos előterjesztésnek nevezett beadványát figyelmeztető beadványnak tekintik és ha e figyelmeztetést olyannak tartják, hogy intézkedésre ad okot, minthogy azt, hogy a részvénytársaság alapszabályainak egyes rendelkezései a törvénnyel ellenkeznek, hivatalból is észlelhetik, az ügy érdemében intézkednek.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. lásd a 8. számban.

Nem hallgathatjuk el, hogy ez sok nyugtalanságot kelt. A cégbiztos ugyanis, úgy látszik, hogy a mai élő részvényjog reformálására is igyekszik. Így adott esetben, amikor vidéki részvénytársaság bejegyzett fióktelepét önálló részvénytársasággá alakította át, a 7000/1925. P. M. számú mérlegvalódisági rendeletnek az alaptőkeminimumra vonatkozó 17. §-ára való utalással a fióktelephez tartozó vagyonnal, mint könyvértékben inferált természetbeli betéttel alakult részvénytársaság, cége bejegyzésének kihirdetése előtt megkereste a cégbírószágot annak közlése végett, hogy a természetbeli betétnek az alakuló közgyűlés által megállapított értékét a részvénytársaság kellően külön igazolta-e?

Más esetben a budapesti kir. törvényszék a több mint tíz év óta fennálló, bejegyzett részvénytársaságot, amelynek alapszabályait már ismételve felülbírált volt, a cégbiztos figyelmeztető átiratára felhívta, hogy a K. T. 157. §-ának 13. pontja értelmében alapszabályait egészítse ki akként, hogy a mérleg készítésének és megvizsgálásának elveit megállapítsa. A részvénytársaság ezzel szemben utalt arra, hogy a K. T. hivatkozott intézkedése nyilvánvalóan úgy értelmezendő, hogy csak abban az esetben, ha a társaság a K. T. idevonatkozó kényszerítő rendelkezéseitől el akar térni, köteles az eltérő intézkedéseket az alapszabályokba felvenni. Egyfelől ugyanis a K. T. 199. §-a állít fel kényszerítő szabályokat a mérlegelés elveire nézve, másfelől ezeket a K. T. 25., 26., 27., részben 28., 198. és 200. §-ai szintén kényszerítő módon kiegészítik. Ezen intézkedéseken tehát a részvénytársaság nem enyhíthet, ellenben szigoríthatja azokat, ha ezt tenni akarja. Ha azonban a társaság szigorítani nem kívánja a K. T. rendelkezéseit, ezekre az alapszabályokban még hivatkozni sem kell, mert hiszen azok a társaságot kikötés nélkül is kötelezik. Különben is a társaság alapszabályai tartalmazzák, hogy a társaság vagyonáról minden üzleti év végén leltárt készít, amelynek alapján az évi mérleget elkészíti. A német K. T. az alapszabály kötelező tartalmát már csak hat pontban állapítja meg, mert a törvény kényszerítő rendelkezéseinek az alapszabályokba való felvétele egyszerű pleonazmus.

A cégbiztos figyelmeztető átiratára a cégbírószágot felhívta a már régóta bejegyzett részvénytársaságot, hogy módosítsa alapszabályainak ezt a rendelkezését, amely az igazgatóság tagjai elmozdításához a közgyűlésen megjelent részvényesek szavazatainak 75 %-át követeli meg.

Ha meggondoljuk, hogy a részvénytársaság alapszabályai társasági szerződés, — a német K. T. Gesellschaftsvertrag-nak nevezi is — amely szerint igazodnak a részvényesek egymás között és a részvénytársasághoz való jogviszonyai, azt kell mondanunk, hogy az alapszabályok módosításának hivatalból való kikényszerítése csak a legkritikább esetben van helyén. Viszont nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy modern részvényjogi törvényünk nincsen, a kereskedelmi törvény hézagait a bírói gyakorlat tölti ki és ez idézi elő azt, hogy a jogszabály a bírói gyakorlat természeténél fogva folyton változik, tehát az alapszabályok némely rendelkezése a folyton változó jogszabályba — mert ez az alapszabályok keletkezésekor vagy módosításakor még nem létezett — magától értetődően beleütközik. Mégis a jogszabálynak *visszaható erővel* való alkalmazásáról lehet ilyenképpen szólni.

Ezért itt tartom azt is megemlítenednek, hogy amennyire helyes az a cégbírószágoti gyakorlat, hogy az igazgatóságnak nem áll jogában az, hogy valamely tagja részére a részvénytársaság vagy szövetkezet vagyoni megterhelésével oly javadalmazást állapítson meg, amely az alapszabályokban tűzetes körülhatárolásokkal nincsen megjelölve, vagy a közgyűlés, mint a részvénytársaság és szövetkezet erre illetékes orgánuma által külön nem volt elhatározva, annyira helytelen az az álláspont, hogy a társaság vezérigazgatója, ügyvezető igazgatója vagy egyszerűen igazgatója, ha ezek a részvénytársaság igazgatóságának is tagjai, szolgálati illetményeikre nézve az igazgatósággal érvényesen nem állapodhatnak meg, sőt régebben kötött igazgatósági szerződésüket az igazgatóságba történt megválasztásuk után hozzájárulás végett a közgyűlés elé tartoznának terjeszteni.

A helyes tétel erre nézve úgy hangzik, hogy az igazgatóság vagy egyes tagjai díjazásának a mérleg és a felosztandó nyereség miként való alakulására befolyással bíró megállapítása a közgyűlés elhatározása alól el nem vonható, hogy a törvény imént említett rendelkezésével és az alapszabályoknak azon intézkedésével, hogy az igazgatóság díjazására az évi tiszta nyereségnek bizonyos százaléka fordítandó, ellentétben áll az alapszabályoknak netalán olyan

rendelkezése, amely szerint az igazgatóság külön megbízása alapján eljáró egyes igazgatósági tagoknak vagy az igazgatóság által a maga működési köre részbeli átruházásával megbízott végrehajtóbizottságnak díjazását az igazgatóság állapítja meg.

A vezérigazgatót vagy általában az igazgatót azonban szolgálati illetményeik nem igazgatósági tagsági minőségükben illetik, hanem mint a társaság alkalmazottját, tehát éppen úgy, mint bármely tisztviselőjét. A K. T. nem ismer vezérigazgatót, nem ismer igazgatót sem, hanem kereskedelmi meghatalmazottat, s ilyen éppen úgy az ú. n. általános kereskedelmi meghatalmazott, vagyis üzletvezető, mint a cégvezető vagy igazgató, vezérigazgató.

Igaz, hogy némely társaságok igazgatósága megkerülte azt a tilalmat, hogy saját maga vagy egyes tagjai részére javadalmazást, díjazást nem állapíthat meg oly módon, hogy egyes tagjait külön bízta meg tennivalók ellátásával és ilyen címen juttatott nekik díjazást. De a tételt megfordítani nem lehet: ha társasági tisztviselőt, akinek a társasággal szolgálati viszonya van, nagyobb tisztesség okáért az igazgatóság tagjául választ meg a közgyűlés, az igazgatósággal kötött szolgálati szerződése nem válik érvénytelenné ennek következtében. Ha ez így volna, az illető meggondolná, hogy az említett kitüntetést a maga részére elfogadja. Hiszen rosszabb helyzetbe jutna, mint az a neki alárendelt ügyvezető-igazgató vagy igazgató, aki a társaság igazgatóságának nem lett a tagja.

De különben is a társaságnak ez a kisebbségek és részvényesek által követelt védelme a társaságot károsítaná, mert olyan esetben, amikor a közgyűlésen a többség előre biztosítva nincsen, a véletlenül kialakuló többség elhatározásától függne a vezérigazgatóval kötött szolgálati szerződés ratifikálása vagy valamely vezérigazgató személyének biztosítása. Nem is hinném, hogy a munkaügyi bíróságok olyan kifogást, hogy a vezérigazgatóval kötött szolgálati szerződés nem érvényes, mert nem a közgyűlés kötötte vele, honorálnának. E mellett szól az is, hogy a gyakorlat most már nem is kívánja az alapszabályokban külön megállapítását annak, hogy a végrehajtóbizottság vagy egyes kiküldött igazgatósági tagok díjazását csak a közgyűlés állapíthatja meg, mert ezt a törvény úgyszólván tartalmazza. De nem tartalmaz ilyet a törvény a társaság tisztviselőjére nézve.

Az is felmerült, hogy a végrehajtóbizottsági tagok számát arányosítani, illetve korlátozni kell az igazgatóság tagjainak számához képest, továbbá, hogy végrehajtóbizottságot csak egyhangú igazgatósági határozattal küldhessen ki az igazgatóság. Az előbbi álláspontot a Kúria, utóbbit a Tábla nem tette magáévá.

Újabban a részvényes osztalékjogának védelme címén kezdeményezés mutatkozik a tekintetben, hogy a cégbírószágot a törvényből folyó felügyeleti jognál fogva a közgyűlésnek a nyereség felosztására vonatkozó határozatát, merőben a közgyűlésről készült jegyzőkönyv alapján megsemmisítik, vagyis oly esetben is, amikor a vonatkozó határozatot részvényes meg sem támadta.

Adott esetben az 1929. év közepén tartott közgyűlés az 1927. évről a következő évre átvitt és az 1928-ról kimutatott nyereségre nézve úgy határozott, hogy a nyereség összegét a következő üzletév számlájára viszi át. A közgyűlésen senki sem szólalt fel ezen indítvány ellen. A cégbírószágot az alapszabályok azon intézkedése alapján, amely a nyereség felosztására nézve a sorrendet állapítja meg oly módon, hogy a tartalékalap 5 %-kal való gyarapítása után az alaptőke 5 %-ának megfelelő osztalék fizetendő, ezután az igazgatóság részére megállapított díjazás s ennek levonása után fennmaradó nyereség felől a közgyűlés szabályon határoz, semmisítette meg a határozatot. Pedig cégjogi szabály, hogy a határozatoknak a részvényesekre vagy magára a társaságra nézve hasznos és célszerű volta hivatalból felülbírlás tárgyául rendszerint nem szolgál, a részvényeseknek ilyen sérelmei tehát csak kereset útján orvosolhatók.

De ha nem így volna is, a cégbírószágot egyedül a közgyűlésről készült jegyzőkönyv és a bemutatott igazgatósági jelentés és zárszámadások alapján a határozat célszerű és hasznos voltára nézve magának a társaság érdekei szempontjából meggyőződést nem szerezhet. Ez a meggyőződésszerzés megnyugtató módon csak a vonatkozó közgyűléshatározat megtámadására indított per során lehetséges. Ehhez járul, hogy a mérleg előterjesztése időpontjában fennálló gazdasági helyzetet is a társaság érdekei szempontjából figyelembe kell venni. Simon is ismert klasszikus munkájában azt tanítja, hogyha a viszonyok a mérlegkészítésnek fordulónapja és a mérleg előterjesztése között eltelt időben gyökeresen változtak,

az igazgatóságnak joga van a nyereség felosztása tárgyában előterjesztendő indítványában a gazdasági helyzet rosszabbodására figyelmet fordítani. A kir. ítélőtábla az elsőbíróság végzését helybenhagyta azon az alapon, hogy az alapszabályoknak — csak sorrendet tartalmazó — intézkedése szerint a részvényeseknek okvetlenül osztalék fizetendő, tehát még a közgyűlés határozatával sem vihető át a vonatkozó rendelkezés megsértése nélkül a következő üzleti évre a nyereség és ez az alapszabályrendelet abban az időpontban és egész terjedelmében alkalmazandó, amikor az üzleti év eredményeként a nyereség előáll.

Ez az elbírálás, ha netalán gyakorlattá sűrűsödne, a társaságot károsítaná a részvényesek kárára.

A részvénytársaság egyesülése tárgyában a budapesti kir. törvényszék által követett gyakorlat merőben formalisztikus. Ez a gyakorlat, mert formalisztikus, mesterkél. Ha elolvassuk ezzel szemben a német kereskedelmi törvény 305. §-át, valószínűleg megkönnyebbülünk, olyan egyszerű és világos annak rendelkezése.

Viszont reá kell mutatnunk arra, hogy a cégbíróságok a kisebbség által kérhető üzletkezelés megvizsgálás tárgyában a társaság védelmére mostanig semmiféle korlátozást nem fejlesztettek ki, noha nincsen olyan részvényjogi törvény, amely a társaságot ne védené és noha a cégbíróságok maguk is abban a meggyőződésben vannak, hogy ezen a téren súlyos visszaéléseket követnek el a társaságok kárára, sőt utóbbi időben organizáltak.

A korlátolt felelősségű társaságról szóló, 1930. évi V. tc. már ki van hirdetve. Ez a törvény tudvalévően sok olyan intézkedést tartalmaz, amelyek a részvénytársaságra vonatkozó mai jogszabályokkal szemben szigorítást jelentenek. Kunz professzor abban az előadásában, amelyet Berlinben az «Internationale Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre» meghívására tartott, ezt a törvényt úgy jellemezte, hogy ez messzemenő részvényjogi reform keresztülvitelére az első határozott lépést jelenti és ezért ez a törvény quasi filius ante patrem.

A helyzet tehát az, hogy a korlátolt felelősségű társaságról szóló törvénynek könnyítéseket kellene tartalmaznia arra a célra, hogy azok a kis- és középvállalatok, amelyek a részvénytársasági jogszabályok súlyát nem bírják el vagy amelyek a mérlegvalódisági rendelet által megkövetelt alaptőkeminimumot elérni nem tudják, korlátolt felelősségű társasággá alakulhassanak át, ezt a formát választhassák. Ezzel szemben a korlátolt felelősségű társaság szigorúbb jogszabályoknak van alávetve, mint a részvénytársaság. Félő, hogy a cégbíróságokra nézve, amelyek részben igen helyesen mostanig is azon igyekeztek, hogy a K. T. intézkedéseinek lazaságát megszigorítsák, nem lesz könnyű a korlátolt felelősségű társaságról szóló törvény által e tekintetben gyakorolt hatásnak ellentállni.

Dr. Sebestyén Samu.

Hozzászólás a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslathoz.

Az egyszerűsítési törvényjavaslat, melynek célja a perek lehető gyors elintézésének biztosítása mellett a bíróságok tehermentesítése és különösen a legfelsőbb bíróságnál fennálló torlódás megszüntetése is, nem érinti a Pp. 520. és következő §-aiban lefektetett azt a szabályt, hogy a kir. törvényszék, mint elsőfokú bíróság előtt indult polgári perben általában kétfokú fellebbezéseknek van helye. Ezt nem is érintheti, mert a szóbanlevő nagyobb jelentőségű pereket csupán egyfokú fellebbezési hatálya alá helyezni — garanciális okokból — nem lehet.

Az ilyként adódó helyzet mellett, mely szerint a törvényszék hatáskörébe tartozó minden polgári per érdemi elintézése a jövőben is a legfelsőbb bíróságig lesz felvihető, kétségtelen, hogy a törvényszék előtt indítható polgári pereket érintőleg a kir. Kúria tehermentesítését az egyszerűsítési javaslatnak csupán az a rendelkezése szolgálja hathatósabban, hogy a törvényszéki hatáskör értékhatára az igazságügyminiszter által kibocsátandó rendeletben a mainál magasabb összegben fog megállapítani, minek következtében — miután ekként a kir. törvényszék előtt kétségtelenül kisebb számú per fog folyamatba tétetni — felülvizsgálat végett is kevesebb per kerül majd a legfelsőbb bíróság elé.

Ha ezen a módon és különösen a javaslat 35. §-ában foglalt intézkedésekkel a kir. Kúrián a polgári pereket érintően fennálló hátralék feldolgozása és a jövőre nézve a normális pertartam biztosítása elérhető lesz is, kérdés, hogy a tervezett új intézkedések mellett a kir. ítélőtáblák helyzete hogyan fog a jövőben alakulni.

Az értékhatáremelésnek természetes következménye lesz ugyanis, hogy a kir. ítélőtáblákra, mint *felülvizsgálati bíróságokra* a mainál nagyobb, illetve több munkateher fog hárulni, mert a kir. törvényszékek, mint fellebbezési bíróságnak a felemelt értékhatárok szerint megnagyobbított hatásköre mellett ettől a bíróságtól — még a javaslat 35. §-ának szabályozása mellett is — a mainál kétségtelenül több pert fognak felülvizsgálat végett kapni. Habár az értékhatár felemelése által a kir. ítélőtábláknak, mint *fellebbezési bíróságoknak* a terhelése minden valószínűség szerint csökkenni fog is, kétséges, hogy a változott helyzet nem fogja-e mégis azt a nem kívánatos eredményt magával hozni, hogy a kir. ítélőtáblák működésében ma fennálló eléggé kedvező állapot hátrányosan megváltozik.

Ez a kérdés vezet el bennünket egy olyan elgondoláshoz, mely — ha az első pillanatra talán visszatetsző is — alapjában mégsem annyira hibás, hogy ne lenne komoly diszkusszió tárgyává tehető.

Tudjuk, hogy a Pp. rendszerébe a kir. ítélőtábla mint fellebbezési bíróság úgy van beillesztve, hogy a felülbírálat alá kerülő elsőbírói ítéletet kollégialis bíróság hozza és még élénken emlénkben van, hogy a kiváló elsőbírákból alakított és így egymagában is nagy jogi tekintéllyel rendelkező ez az elsőbíróság a nagy-képzettségű ügyvédi kar segédlete mellett kifejtett munkájában annak idején feladatának milyen magas fokán állott.

Kérdem tehát: nem lehetne-e a kir. törvényszéknél annak idején kiválóan működő kollégialis bíróságot az *egyesbíró közvetlen fellebbezési fórumaként* újból életrehívni és a kir. ítélőtáblát, illetve a kir. Kúriát az ügyek értéke szerinti elhatárolással csupán felülvizsgálati bíróságokként szervezni. Vagy ha ez garanciális okokból talán túlságosan merész, nem lehetne-e azt kimondani, hogy a törvényszéki polgári egyesbírónak bizonyos értékhatárig (pl. 10,000 pengőig) terjedő ügyekben hozott ítélete ellen a fellebbezési bíróság a kir. törvényszék polgári fellebbezési tanácsa és csak egyébként a kir. ítélőtábla. Ha a jog helyes alkalmazása tekintetében kétségtelenül nagyobb garancia van is a kir. ítélőtáblák ítélkezésében, alig hiszem, hogy a *tényállás helyes megállapítása iránti feladatában* a kir. törvényszék fellebbezési tanácsa — az e bíróságnál működő bírói kar általános felkészültsége mellett — nagyban-egészben ne válnék be.

E részben mérlegelendő körülménynek tartom azt is, hogy az egyesbírói eljárással a kir. ítélőtáblák az egyesbírák minden ügybuzgalma mellett is aránytalanul nehezebb helyzetbe kerültek, mert a nagy perekben magárahagyottan dolgozó egyesbíró ítélkezése után a tényállás helyes megállapítása végett is sokszor kell a Pp. által felsőbb bírói működésbe nem tervezett munkát kifejezniük, és pedig igen sokszor szétágazó bizonyítás felvételével és így föltétlenül az egyszerűsítési javaslat tárgykörébe tartozik ennek a kérdésnek a lehető orvoslása is.

Azt hiszem, hogy a kir. ítélőtábla és illetve a kir. Kúria minden esetben érvényesülő felülvizsgálati jogköre mellett az ilyként szervezett másodfokú fellebbezési bíróság is kellő jogi biztosítékkal működne és a felsőbb bíróság tehermentesítésén kívül minden esetre szolgálna a perek gyorsabb és olcsóbb elintézésének az elvét is. Ezzel a rendezéssel azonban a cél sikere érdekében együtt járóan tartjuk a kir. törvényszékek nivójának emelése és állandósítása végett a törvényszéki bírák helyben való előmenetelének intézményes biztosítását és különösen elsősorban a törvényszéki polgári fellebbezési tanács elnökeinek kiváló gonddal való kiválasztását, sőt annak törvényben leendő kimondását is, hogy a polgári egyesbírói ítéletét felülbíráló fellebbezési tanácsnak csak az a bíró lehet tagja, akinek megfelelően hosszabb (legalább tízéves) bírói szolgálata van. Ami pedig a mindig fontos pénzügyi szempontokat illeti, e részben ugyan a kellő statisztikai ismeret hiányában csak egy kir. törvényszéknek általam ismert adataira támaszkodhatom, de ez adatokból általánosságban következtetve úgy látom, hogy a polgári egyesbírák ítéleteinek másodfokban a kir. törvényszék fellebbezési tanácsa által leendő felülbírálat az értékhatár emelése mellett a kir. törvényszékeknél általában elkerülhetetlen létszámemelésen felül a személyzetnek további jelentős szaporítását nem igen tenné szükségessé.

Végezetül szabadjon ideiktatni egy pár megjegyzést az egyszerűsítési javaslatnak néhány részletét illetően is.

1. A javaslat 5. §-át hasonszerűség folytán a gyakorló-mérnökök és a jogosított földmérők díjai és költségei iránti perekre is ki lehetne terjeszteni.

2. A szegénységi jog újabb szabályozása körében beiktathatók lennének olyan rendelkezések is, hogy «a felperes érdekében kirendelt pártfogó ügyvéd a per elsőbírósági eldöntése előtt a tárgyalás berekesztéséig a per állásához, illetve annak a pártfogolt félre előrelátható sikertelenségéhez képest a reánézve illetékes ügyvédi kamarától véleményes írásbeli jelentés mellett kirendelése megszüntetését kérheti; az ügyvédi kamara válaszmánya a pártfogó ügyvédet ez alapon a perbíróság értesítése mellett tisztétől felmentheti, de a perbíróság a kamara határozatával szemben a pártfogó ügyvéd kirendelését hatályban tarthatja, ki is ez esetben tisztében továbbra eljárni köteles; amennyiben a perbíróság ilyen határozatot nem hoz, az ügyvédi kamara válaszmányának határozatára, utalással a szegénységi jog egyidejű megvonása mellett, a felperest rövid záros határidő kitűzésével ügyvédvállásra utasítja és ha a felperes a felhívásnak a zárhatáridőben nem tesz eleget, a perbíróság a pert végzéssel megszüntetnek nyilvánítja és a perköltség felől a Pp. 424. és köv. §-ai alapján határoz; e végzés ellen egyfokú felfolyamodásnak csupán a perköltség kérdésében van helye; a pert ilyként megszüntető végzésnek a kereseti jog tekintetében az elállással (Pp. 186. §) azonos jogi hatálya van, az újonnan megindított perben azonban a felperes szegénységi jogot nem kaphat és az alperes a korábbi per költségeinek kifizetése előtt a perbebecsátkozást megtagadhatja». (Pp. 180. § 7. p.)

3. A pergátló kifogás eldöntése körében megfontolás tárgyává lehetne tenni, hogy a kifogást elvető határozat a törvényszéki eljárásban is végzésbe foglaltassék és hogy a kifogás elvetése esetében az eljárás a törvényszéki eljárásban is azonnal folytandó.

4. Végül: a Pp. 399. §-ához az a rendelkezés lenne iktatható, hogy azt a járásbírói ítéletet, amely elleni fellebbezés nyilvános előadás alapján intézendő el, a feleknek kézbesíteni kell és az ilyként közölt ítélet tekintetében a fellebbezési határidő a kézbesítéstől számít. Ez a rendelkezés az ügyvédi karnak azt a jogos panaszát szüntetné meg, hogy a fellebbezést az elsőbírói ítélet írásbafoglalása előtt kénytelenek az ilyen perekben is elkészíteni.

Dr. Halász Jenő.

A jelzálogjogról szóló törvény vitás kérdései.

A jelzálogjogról szóló 1927. évi XXXV. tc. életbelépése alkalmából a törvény egyes rendelkezéseivel kapcsolatosan vitás kérdések merültek fel.

Mindenekelőtt pontokba foglalva a következőket állapíthatjuk meg: 1. Hogy a közönséges és biztosítéki jelzálogjognál a kamatok milyen jelzálogjoggal biztosíthatók: nem vitás. 2. Hogy a közönséges és biztosítéki jelzálogjognál a költségek milyen jelzálogjoggal biztosíthatók: vitás. 3. Hogy a keretbiztosítéki jelzálogjognál a kamatok milyen jelzálogjoggal biztosíthatók: vitás. 4. Hogy a keretbiztosítéki jelzálogjognál a költségek milyen jelzálogjoggal biztosíthatók: vitás.

I. A Jt. 7. §-a szerint: «A jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésében meg kell jelölni a hitelezőt és meg kell határozni a követelést, amelynek a jelzálogjog biztosítására szolgál. A követelést összegszerűen pénzben (belföldi vagy külföldi pénznemben) vagy számolási értéknek vagy pedig megszabott mennyiségű és minőségű gabonának, más terménynek vagy aranynak pénzbeli egyenértékében kell meghatározni...»

A közönséges jelzálogjog tehát minden esetben pénzben meghatározott követelés biztosítására szolgál, miután a jelzálogilag biztosítható nem pénzbeli követeléseket is pénzbeli egyenértékben kell meghatározni.

Abból a szabályból kiindulva, hogy a követelést pénzben meg kell határozni és ezt a szabályt a jelzálogra vonatkozó többi szabályok értelmezésénél is alkalmazva, a jelzálogra vonatkozó jogokat a törvénynek megfelelően tudjuk alapítani és érvényesíteni.

Ezzel a szabállyal nem ellentétes a fenthivatkozott szakasz következő bekezdése:

«Ha a jelzálogjoggal biztosított követelés kamatozó, vagy ha a tőkén felül egyéb mellékszolgáltatás van kikötve, a kamatot vagy a más mellékszolgáltatást százalékszerűen vagy egyébként határozottan ki kell tüntetni.»

Ha nemcsak a tőkét, hanem a kamatot vagy a más mellékszolgáltatást is jelzálogjoggal biztosítjuk, mégpedig úgy, hogy az említett járulékokat százalékszerűen vagy egyébként határozottan feltüntetjük, ezáltal a biztosított követelés nem veszi el határozott jellegét.

A követelés ez esetben nemcsak részben, hanem az említett járulékaival együtt is, vagyis egészben meghatározott követelés. Mint ilyen, az előbbi törvényes rendelkezés értelmében a közönséges jelzálogjoggal, és pedig úgy a tőke, mint a kamat vagy más mellékszolgáltatás, egy és ugyanazon jelzálogjoggal biztosítható.

Az I. pontban említett körülmény e szerint nem vitás.

II. A Jt. fentidézett 7. §-a csak a követelés tőkeösszege, valamint a kamat vagy más mellékszolgáltatás biztosítását szabályozza, de a költségeket nem említi.

A mellékszolgáltatások a költségektől élesen megkülönböztetendők.

Ugyanis a Jt. 7. §-a szerint a mellékszolgáltatás közönséges jelzálogjoggal való biztosítása akkor lehetséges, ha a tőkén (és esetleg kamaton) felül egyéb mellékszolgáltatás van kikötve. Tehát olyan szolgáltatásról van szó, mely a követelés peresítése nélkül is terheli az adóst. A meghatározott tőke mellett ugyancsak meghatározott járulék nem a per- és végrehajtásból keletkezik, hanem a felek közti jogviszony alapján követelhető az adóstól. A mellékszolgáltatást ugyanis a jelzálogjoggal biztosított követelésről szóló okirat tartalmazza (esetleg egyébként van kikötve), nem pedig csupán a jelzálog jog megalapításába beleegyező nyilatkozatban van feltüntetve azon célból, hogy a jelzálog annak a fedezetül is szolgáljon. Csak a felek által meghatározott és kikötött járulék tekinthető (a közönséges jelzálog jog szempontjából) mellékszolgáltatásnak, minek folytán a per- és végrehajtási stb. költségek, mint a mellékszolgáltatás fogalma alá nem tartozó járulékok, a tőkével együtt egy és ugyanazon közönséges jelzálogjoggal nem biztosíthatók.

Erre lehet következtetni abból is, hogy a Jt. több szakaszban külön-külön említi a kamat vagy más mellékszolgáltatást és a per- és végrehajtási stb. költségeket.

A Jt. 23. §-a szerint: «A jelzálogjog nemcsak a követelés bejegyzett összegének, továbbá a bejegyzett kamatnak és mellékszolgáltatásnak szolgál fedezetül, hanem a törvénynél fogva fedezetül szolgál a követelés törvényes kamatának, a jelzálogos követelés felmondásával járó költségnek és a követelésnek a jelzálogból való kielégítésével járó per- és végrehajtási költségnek».

A Jt. 54. §-ának 3. pontja szerint a jelzálogjog telekkönyvi bejegyzésének rangsorában nyernek kielégítést: «a jelzálogjoggal biztosított egyéb kamatok és más mellékszolgáltatások, valamint a jelzálogos követelés felmondásának költsége és a követelés behajtásának per- és végrehajtási költsége, amennyiben biztosításukra biztosítéki zálogjog van a jelzálogjog rangsorában bejegyezve».

A törvény ezen rendelkezéséből világosan kitűnik, hogy a peresített követelés teljes kielégítéséhez két zálogjog szükséges. A hitelező közönséges jelzálogjoggal biztosíthatja a kamatozó vagy más mellékszolgáltatással járó követelését mint meghatározott követelést és külön «biztosítéki» jelzálogjoggal biztosíthatja a jelzálogos követelés behajtásának per- és végrehajtási költségét, mint a jelzálogjog alapításakor még bizonytalan és határozatlan követelést.

A törvény szerint a költségek biztosítására szolgáló zálogjog «biztosítéki» zálogjog, mégpedig, bár a törvény csak a «biztosítéki» szót használja, keretbiztosítéki jelzálogjog. A biztosított követelés alapját képező jogviszony bírói érvényesítéséből származó költségeket biztosítja a bejegyzett keret erejéig. Mint külön keretbiztosítéki jelzálogjog nemcsak a tőkekövetelést biztosító jelzálogjog rangsorában, hanem később is bekebelezhető, de ekkor a költségek a jelzálogjog rangsorában kielégítést nem nyerhetnek.

A Jt. életbelépése előtt bizonyos meghatározott követelés biztosítására bejegyzett egy és ugyanazon jelzálogjog nemcsak a követelés tőkeösszege és annak kamatát, hanem a per- és végrehajtási stb. költségeket is biztosította, ha a jelzálog tulajdonosa ebbe beleegyezett. A jelzálogjog megalapításába beleegyező nyilatkozatot ilyenkor így szövegeztük: «Alulírott ... beleegyezem abba, hogy a jelzálogjog ... P tőke, ennek 8% kamata és ... P költségbizto-

síték erejéig... bekebeleztessek». De már a Jt. rendelkezéseihez képest hasonló esetben a beleegyező nyilatkozatot így kell szövegeznünk: «Alulírott... beleegyezem abba, hogy a jelzálogjog... P tőke, ennek 8% kamata, továbbá a keretbiztosítéki jelzálogjog... P költségbiztosítéki összeg erejéig... bekebeleztessek».

A Jt. életbelépése után új gyakorlat ily esetekben a zálogjogok alapítása tekintetében ingadozó, ezért a II. pontban említett körülmény ritás.

Itt jegyezzük meg, hogy a kamat vagy más mellékszolgáltatások, valamint a költségek mikénti biztosítására vonatkozó fenti szabályok a biztosítéki (nem keretbiztosítéki) jelzálogjog is bizonyos meghatározott követelést biztosít.

III. A Jt. 69. §-ában meghatározott keretbiztosítéki jelzálogjog hitelviszonyból vagy más meghatározott jogviszonyból származható követeléseket biztosít a telekkönyvben bejegyzett keret erejéig.

A kamat és egyéb mellékszolgáltatások biztosításáról a Jt. 69. §-a rendelkezik:

«... A követelésnek bármilyen jogalapon járó kamatjáért és egyéb mellékszolgáltatásáért, ha csak biztosításukra jelzálogjog külön nincs bejegyezve, a jelzálog csak annyiban felel, amennyiben a követelés e járulékaival együtt a bejegyzett keretet meg nem haladja...»

Tehát a kamat vagy más mellékszolgáltatás vagy a követelés biztosítására bejegyzett keretbiztosítéki jelzálogjoggal, vagy pedig külön jelzálogjoggal biztosítható.

A kamatok biztosítására szolgáló külön jelzálogjog ugyancsak keretbiztosítéki jelzálogjog.

Az idézett törvényhelynek ez a kitétele: «ha csak biztosításukra jelzálogjog külön nincs bejegyezve», félreértésre adhat okot. A 23,000/1929. I. M. sz. rendeletnek a keretbiztosítéki jelzálogjog bejegyzéséről szóló 22. §-a azonban már világosan rendelkezik a kamat biztosításáról.

Ugyanis a hivatkozott szakasz negyedik bekezdése ezt mondja:

«A kamatok biztosítására külön jelzálogjogot a keret mellett kamatláb feltüntetésével is be lehet jegyezni...»

A gyakorlat ezzel a szabállyal ellentétes.

Például a TFBÉ által a pénzintézetek részére kiadott váltó-hitelbiztosítéki okiratmintának a jelzálogjog alapításába beleegyező nyilatkozatot tartalmazó része így van szövegezve:

«En alulírott... beleegyezem abba, hogy... az egyetemes keretbiztosítéki jelzálogjog... P erejéig, továbbá külön a jelzálogjog ennek az összegnek... kamata... erejéig, végül külön a jelzálogjog az említett követelések összes egyéb járulékaival... biztosítására további... erejéig... bekebeleztessek...»

Ezen okiratminta szerint a kamatokra vonatkozó zálogjog nem keretbiztosítéki jelzálogjog, miután a kamatok biztosítására nincs külön kamatbiztosítéki összeg, mint keret meghatározva, hanem a zálogjog, mint közönséges jelzálogjog, a bejegyzett hitelkeret összege után számítandó, de összegszerűen előre meg nem határozott kamat biztosítására szolgál.

Ezzel szemben vitatható az a szabály, hogy a kamatok biztosítására a bejegyzett keretbiztosítéki tőkén kívül ugyancsak keretbiztosítéki összeg jegyeztethető be.

A gyakorlatban és a Jt.-t magyarázó különböző jogi munkákban a kamatok biztosítását illetőleg nincs egységes jogi felfogás, ezért a III. pontban említett körülmény szintén vitás.

IV. A hitelviszonyból vagy egyéb meghatározott jogviszonyból származható követelések összes többi járulékaival, így különösen a per- és végrehajtási költségeknek keretbiztosítéki jelzálogjoggal való biztosítására az előbbi pontban foglalt szabályok nyerne alkalmazást. A költségek erejéig külön közönséges jelzálogjog nem jegyeztethető be (a fenti okiratminta ellenben külön közönséges jelzálogjogot alapít), mert ha bizonyos meghatározott követelést biztosító közönséges jelzálogjog alapításakor szabály, hogy a költségeket csak külön keretbiztosítéki jelzálogjoggal biztosíthatjuk, még inkább vonatkozik ez a szabály arra az esetre, ha csak (a tőke fedezetül) van meghatározva, de a biztosított követelések nincsenek összegszerűen megállapítva.

A gyakorlat a törvény rendelkezéseit többféleképp értelmezi, ezért a IV. pontban említett körülmény is vitás. Dr. Sándor Pál.

Jogirodalom.

Mit tart az angol lordfőbíró már despotismusnak?

A Hydepark esetből kifolyólag az akkori belügyminiszter által kiküldött vizsgálóbizottság után most az angol lordkancellár nevezett ki egy képvisleti alapon összeállított bizottságot az alábbi kérdések megvizsgálása és javaslatlétel végett.

Ugyanis az előbbi parlament több oly törvényt hozott, mely a kormányt vagy egyes minisztereket bizonyos irányban törvényhozói hatalommal ruházott fel. Az erre vonatkozó törvényjavaslatok úgy az alsó-, mint a lordok házában ellenzésre találtak, minek folytán a kormány bizonyos módosításokat eszközölt az illető törvényjavaslaton, amely módosítás azonban az angol alkotmányos felfogás szerint a gyakorlatban értéktelennek bizonyult. Így például a *Chamberlain's Local Government Act*-nek (a volt egészségügyi és nem a volt külügyi miniszter helyi kormányzási törvényének) van egy záradéka, mely a minisztert felhatalmazza, hogy rendeleti úton mindazon nehézségeket elháríthatja, kinevezéseket eszközölhet és általában mindazt megteheti, amit szükségesnek tart arra nézve, hogy a törvény végrehajtható legyen. Egy más alkalommal a lordok hasonló záradékot nehézményeztek, a kormány által tett módosítás azonban szintén értéktelennek mutatkozott.

Ez a delegált törvényhozói hatalom az angol alkotmányos gyakorlatban nem újság ugyan, de újabb időben oly gyakran történt ilyen törvényhozói felhatalmazás, hogy az angol közvélemény, elsősorban a jogász közvélemény, élén a lordfőbíróval felszisszent. A kinevezett bizottságnak egyik feladata tehát az, hogy alapos megfontolás tárgyává tegye azt, vajjon tényleg szükséges-e a kormányt oly gyakran ily törvényhozói (jogszabályalkotó) hatalommal felruházni és hogy a modern szociális törvényeknek tényleg kell-e oly komplikáltaknak lenniök, miszerint külön végrehajtási rendelet nélkül azok a gyakorlatban nem hajthatók végre.

Az angol alkotmánnyal szöges ellentétben van az a gyakorlat, hogy a minisztérium saját rendeleteiben felállított jogszabályok alapján kormányozhasson. Egyik legelőkelőbb angol világkép erre nézve így nyilatkozik: *We have all been brought up to believe that our liberty depends on two basic principles — «the sovereignty of Parliament and the rule of law». To most of us the sovereignty of Parliament has meant an assurance that no new laws would be made except by our own democratically elected representatives.** (Minket mindnyájunkat abban a hitben neveltek fel, hogy a mi szabadságunk két alapelven nyugszik, «a parlament szuverénitása és a törvények uralmának». A parlament szuverénitása legtöbbször nézve annak biztosítását jelenti, hogy új törvények csakis az általunk demokratikus módon választott képviselők által fognak hozatni.)

A bizottság második feladata még érdekesebb téma körül forog. Alapos megfontolás tárgyává kell tennie azt a kérdést, hogy összeegyeztethető-e az angol alkotmánnyal, hogy a kormány végrehajtói hatalmának gyakorlása közben felmerülő vitás kérdéseket eldönthessen, vagyis hogy bírói hatalmat gyakorolhasson. Angliában ugyanis nincs közigazgatási jog és nincs közigazgatási bíróság, hanem minden a kormányzás vagy közigazgatás körében felmerülő vitás kérdéseket a rendes bíróságok, esetleg esküdtek közreműködésével döntenek el. Ugyanis az utóbbi időben számos eset fordult elő, hogy államhivatalnokok a közigazgatás körében felmerülő vitás esetekben a miniszter megbízásaként döntöttek, a nélkül, hogy a félnek módjában lett volna a bíróságnál jogorvoslatot kérni. E tekintetben az angol jogászok rámutatnak arra, hogy az angol alkotmány és a hagyományos alkotmányos felfogás szerint, ha bármilyen hivatalnok és egy magánfél közt vitássá válik valamilyen kérdés, a helyzet teljesen ugyanaz, mintha két magánfél közt válnék vitássá valamilyen kérdés; ha valamely parlamenti törvény értelmezése és alkalmazása tekintetében vita támad a magánfél és a végrehajtói hatalom valamelyik tagja közt, legyen az akár egy miniszter, akár egy legalacsonyabb fokú hivatalnok, a vitás kérdést egyedül a rendes bíróság döntheti el, éppúgy, mintha a vitás kérdés két magánfél közt merült volna fel, mert Angliában csak a bírónak van joga vitás kérdésben döntenet. Az angol alkotmányjognak ezt a sarkalatos elvét a közelmúltban többször megsértették és nem egy kiváló angol bíró emelte fel ez ellen tiltakozó

szavát s fejezte ki sajnálatát, hogy a végrehajtói hatalom tagjainak ilyen döntései ellen nem nyújthat jogvédelmet, midőn a fél hozzá panasszal fordul.

A végrehajtói hatalom valamelyik tagja vagy hivatalnok előtti tárgyalás — mondják az angol jogászok — jogi értelemben véve nem tárgyalás, mert nélküli ama biztosítékokat, melyek évszázados tapasztalat alapján szükségesek arra, hogy igazság szolgáltatassék. Ezek a tárgyalások nem nyilvánosak és ahol nincs nyilvánosság, ott mindig gyanakodás van, ha nem jogtalanság. Senki sem ismeri az eljárás módját, mellyel a hivatalnok tárgyal vagy azokat precedenseket, melyeket döntésében felhasznál. A panaszos nem élhet tanubizonyítással és ha mégis tanut hallgat meg a hivatalnok, nincs módjában a panaszosfélnak keresztkérdezés alá vonni azt a tanut, ki ellene bizonyít. A legrosszabb pedig az, — érvelnek tovább az angol jogászok — hogy senki sem ismeri a bírót, ő névtelen és személytelen, ő maga is érdekelve van és nem egy pártatlan bíró, sőt nem egyszer ő maga fél a vitában. Ily körülmények közt lehet, hogy mégis igazság szolgáltatik, de azt vélelmezni nem lehet, ellenkezőleg a botrány elkerülhetetlen. Nyilvánosság úgy a szabadságnak, mint az igazságszolgáltatásnak feltétele — írja a fenti előkelő angol világiap — és a bizottság kellő utasítással van ellátva arra nézve, hogy kellő megfontolás tárgyává tegye azt, miszerint miféle biztosítékokat kell felállítani arra nézve, hogy az egyén szabadsága megvédessék azokkal szemben, kikkel az egyes polgár mind gyakrabban érintkezésbe jut és akiket eddig büszkén a köz szolgáinak tudjuk, nem pedig bürokratikus despotáknak.

Ezeket a most vázolt kérdéseket tárgyalta Anglia lordfőbírója *«The new despotism»* (Az új despotizmus) című könyvében, pedig a lordfőbíró, *Lord Chief Justice Hewart* nem valami radikális férfi, hanem egy nagyon konzervatív gondolkodású angol gentleman.

Dr. Admeto Géza.

Személyvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— A Kúria méltányossági gyakorlata munkaügyi perekben.

1. A felperes bankszolgá az alperes takarékpénztárnál 1896. óta volt alkalmazásban és nyugdíjjogosultsággal bírt. Az alperes 1923-ban felperesnek felmondott s nyugdíját szabályszerűen megállapította. Ez egy óra 8:46 aranyfillért tett. Alperes a Kúria ítélete szerint nyilván a helyzetnek áthidalása érdekében tett ajánlatot felperesnek, hogy ezen nyugdíj helyett előre egy nagyobb összeget fizetett. Egyesség keletkezett, amely szerint alperes felperesnek 600,000 K-t — ami akkor 153'84 aranykoronának, vagyis 178'46 P-nek felelt meg — fizetett; a felperes ezzel magát kielégítettnek tekintette és a további nyugdíjról lemondott. A Kúria csak a nyugdíjjárandóság összegének «a változott viszonyokhoz való alkalmazását» állapítja meg a megállapodás céljából s ehhez képest az 1926 : XVI. tc. 14. §-a 2. bekezdése értelmében, mivel az egyesség 1924. július 1. előtt jött létre, az egyességet félretéve és a fellebbezési bíróság ítéletét megváltoztatva, felperesnek az átértékelt nyugdíjhoz való jogát 1925. augusztus 1-től alperessel szemben megállapítja. (P. II. 4455/1928.) 2. A felperes magasabb fizetéséből azt a nyugdíjjárandulékot, amelynek 12 hónapon keresztül levonása után következett be a nyugdíjszabályzat értelmében a magasabb fizetés alapján járó nyugdíjhoz való jogosultság, csak tíz hónapon keresztül vonták le. A Kúria kimondja, hogy mégsem szolgálhat a felperes terhére, hogy az 1912. november havában önhibáján kívül az alperes által elbocsátása, illetve időelőtti nyugdíjállománybábelhelyezése következtében a még hátralévő két hónapra a nyugdíjjárandulék levonása meg nem történt. A Kúria hozzájárult a fellebbezési bíróság azon felfogásához is, hogy az a körülmény, hogy felperes a régi fizetés alapján kiutalt nyugdíjat hosszabb időn át tiltakozás nélkül felvette, sőt az 1921. év folyamán a magasabb fizetés után tíz hónapon keresztül levont, visszautalt nyugdíjjárandulékot átvette, a jogosan őt megillető nyugdíjgényről való lemondását nem állapítja meg, mert a lemondásnak világosan kifejezettnek és határozottnak kell lennie. Végül a Kúria — ugyan csak a fellebbezési bíróság álláspontjához hozzájárulva — kimondja, hogy a felperesnek visszautalt és a felperes által meg nem fizetett kéthavi nyugdíjjárandulékot a felperes terhére be sem számítja, mert az alperes a bíróság által a kereset beadásakor megállapított nyug-

díjhoz viszonyítva felperesnek a kereset beadását megelőző éveken át aránytalanul csekély összeget fizetett. (P. II. 5202/1928.)

— **Megbízott saját nevében perelhet-e?** A most jogegységi határozattal szabályozni kívánt kérdést érinti — bár a tényállás a rendestől eltérő — a Kúria IV. tanácsa következő döntése: A felperes saját részére és ügyis, mint newyorki szerződőtársának megbízottja, érvényesíti a követelést ebben a perben olyan okirat alapján, amely a felperest arra jogosítja fel, hogy az okiratba foglalt megállapodásból folyó minden ügyben és peres eljárásban szerződőtársa helyett saját személyében és nevében is eljárjon. A felperes a követelésnek szerződőtársa részére való megítélését kérte. A Kúria kimondja, hogy nincs perjogi akadálya annak, hogy a felperes a kereseti követelést ilyen módon érvényesítse. (P. IV. 8598/1928. sz.) Ez a döntés tudvalevően érinti a Kúriának a fuvarlevélfelülvizsgáló irodák felperességi joga kérdésében elfoglalt álláspontját.

— **Az 1928 : XII. tc. életbelépése előtt élethbiztosítási összegek átértékelésére indított perek.** A Kúria annak megállapítása mellett, hogy a felperes keresete abban az esetben, ha a per folyamán életbelépett hivatkozott törvény a követelésnek a biztosítási szerződés alapján való érvényesíthetőségét meg nem szünteti, alaptalannak nem lett volna tekinthető, a felülvizsgálati kérelemnek a költségek viselése kérdésében következetesen helyt ad és az alperes biztosítót kötelezi méltányos részbeli per-, felebbezési- és felülvizsgálati költségek fizetésére. (P. VII. 8151/1925., P. VII. 3723/1926., P. VII. (2807/1926., P. VII. 579/1927.)

— **Intézeti ügyész járandóságai kényszerfelszámolási eljárásban.** Az alperes bank az elsőrendű felperest a másodrendű felperes katonai szolgálatának tartamára helyettes ügyészként alkalmazta 1916. évben, de mintegy 3 hónap múlva a bank igazgatósága visszavonta mindkettőjüktől a megbízást anélkül, hogy az azonnali elbocsátásra ok lett volna. Nincs megtámadva a fellebbezési bíróság azon álláspontja, hogy a helyettes ügyészt egyévi felmondási időre járó fizetés és az ugyanarról az időről elmaradt jövedelem fejében kártérítés illeti. A Kúria helyt ad az alperes csatlakozási kérelmében abban a kérdésben, hogy a felperesek részére megítélt összegek jogszabálysértéssel minősítették tömegtartozásnak. Ugyanis az alperes pénzügyi kényszerfelszámolás alá került s ennél fogva a hitelezők kielégítésére nézve a Cst. 59. és 60. §-ai alkalmazandók, mivel a felperesek követelései az 1916. évet megelőző időben keletkeztek és így reájuk az 1910/1920. M. E. sz. rendelet intézkedései nem alkalmazhatók. S mivel a felperesek megítélt járandóságai a kényszerfelszámolás elrendelését közvetlenül megelőző egy évnél régebbi időből származnak, azok sem tömegtartozásnak, sem I. osztályba sorozandó követelésnek nem tekinthetők, hanem a II. osztályba tartozó követelések között elégitendő ki. Az alperes az elsőrendű felperes követelése egy részének a követelések I. osztályba való tartozását csatlakozási kérelmében elismerte ugyan, de a Kúria ezt nem vette figyelembe, mert a követelések sorozása a többi hitelező érdekét is érinti. (P. II. 948/1929. sz.)

— **Alkalmazott jogtanácsos járandóságaira kényszeregyesség után, csőd előtt szerzett végrehajtási zálogjog : tömegtartozásnak minősülése kérdése.** Az alperes kényszeregyességi eljárás alá majd csődbe került r.-t. havi fizetéssel alkalmazott jogtanácsosa volt és az alkalmazotti viszony megszűnésekor egyévi megszolgált fizetéssel és egyévi felmondási időre őt megillető járandósága volt ki egyenlítettlen. Az alperes a munkaügyi bíróságnál marasztaló részítéletet eszközölt ki és ez fellebbezéssel meg nem támadhatván, alperes a részítélet alapján a kényszeregyességi eljárás tartama alatt kielégítési végrehajtást foganatosított az eljárás befejezté nyilvánítása és az adós ellen saját kérelmére elrendelt csődnitást között lévő időben. A tömeggondnok ezt a végrehajtási zálogjogszerzést támadja meg. A Kúria kimondja, hogy az 1410/1926. M. E. sz. rendelet 54. §-a nem zárja ki a végrehajtás foganatosításának eltűrésében jelentkező jogcselekmény megtámadhatóságát, mert az alperes követelése nem ered a vagyonfelügyelőnek vagy az adós-
nak a kényszeregyességi eljárás megindítása után végzett hatályos jogcselekményéből, hanem az alperes által követelése erejéig ki-
eszközölt ítéleti marasztalásból, az tehát nem is vehető az 54. § értelmében az adós csődjében tömegtartozásnak és így a végrehajtási zálogjog hatálytalanításának az az álláspont sem lehet akadálya, hogy a zálogjogot tömegtartozásként számításba veendő követelés kielégítésére szerezte és az ekként a csődhitelezőket nem károsítja. Nem alkalmazható a Ke. rendelet 94. §-a sem s nem

vonható e § 2. bekezdésében jelzett bírói intézkedés fogalma alá az az eset, amikor a járásbíró, mint perbíró kötelezi az adóst a kényszeregyességi eljárás során hozott ítélettel ezen eljárás megindítása előtt már esedékessé vált tartozás megfizetésére, mert ez kizárja egyáltalában a megtámadhatást, a Cst. 27–29. §-aiban, illetve a 94. § 1. bekezdésében megjelölt feltételek fennforgása ellenére is, minden esetben, amikor a kényszeregyességi eljárás előtt keletkezett követelés tekintetében eszközöl ki a hitelező a kényszeregyességi eljárás során az adóst marasztaló ítéletet. Az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 22. §-ának «minden kétséget kizáró rendelkezése szerint» csupán ezen rendelet alapján támasztható követelések esnek csőd esetén a tömeg tartozásaival egy tekintet alá s mivel ezen rendelet nem tartalmaz intézkedést az alkalmazottaknak a szolgálatban eltöltött időre járó fizetése tekintetében, az e címen megillető követelés nem tartozhatik a rendelet alapján támasztható, a munkaadó csődjében a tömegtartozással egy tekintet alá eső követelések közé. A kereskedő részéről a fizetések megszüntetését jelenti az, ha ez eltűri, hogy hitelezője ellene kielégítési végrehajtást fogantatosítson, ezért az adós fizetése megszüntetési állapota a kielégítési végrehajtásnak alperes által fogantatosításával újra beállott. Az, hogy az alperesnek végrehajtási zálogszerzéssel biztosított egy évre járó fizetése a Cst. 60. § 1. pontja szerint mint a csődöt megelőző egy évre járó fizetés a csőd-követelések I. osztályába tartozik, a megtámadási igény érvényesítését nem zárja ki. (A felmondási időre járó fizetés tömegtartozás lévén az 1910/1920. M. E. sz. rendelet 22. § értelmében, a tömeggondnok helyesen a végrehajtási zálogjogot csak felmondási időre járó összeget és járandóságait meghaladó részben kérte hatálytalanítani. (P. VII. 2519/1929. sz.)

Szemle.

— **Rossz pénzügyek, jó igazságszolgáltatás.** Ezen a címen írta első íránycikkét az 1874. évvel meginduló «Magyar Igazságügy» első számában dr. Löw Tóbiás kir. főügyészi helyettes, akinek halálának ötvenedik évfordulója ez év június havába esik. A cikknek egyes részei felette időszűrűek abban a küzdelemben, amelyet a takarékoskossági jelszavával a peres eljárások ellen intézett támadás előidézett és ezért segítségül hívjuk őket e vitában. «Nincs állam a művelt Európában» — így kezdődik a cikk — «kezdve Belgiumtól, a Németalföldtől és a kisebb német államoktól egészen az egységes Itáliáig, a hatalmas Franciaorszáig és Angliáig, mely aránylag oly csekély összeget szánna az államélet legfontosabb feladatára, az igazságszolgáltatásra, mint Magyarország. Aki fáradságot vesz magának az adatokat összevetni és összehasonlítani és az arányokat az igazságügyi kiadások tekintetében a nevezett államokban kiszámítani, az igen tanulságos, meglepő eredményre fog jutni. Amíg alkalmunk lesz ezen adatokra visszatérni, mindazokat, kik most az igazságügyi budget megnyirbálásán fáradoznak, ezen összehasonlító tanulmányokra kell utalnunk.»

«Még egy másik tényt is fel kell említenünk, mielőtt azon tervekkel foglalkoznánk, melyek az utóbbi időben igazságügyünk tekintetében felmerültek. Nincs állam a művelt Európában, ez azon másik tény, melyből kiindulunk, melyben az igazságügyi kiadások folytonos emelkedést ne mutatnának. Részletekbe nem bocsátkozunk, nem annak kimutatásába, mily arányban emelkedtek a bírói fizetések, a börtönök építésére szánt összegek, a bírósági épületek méltóságának és fényének emelésére megszavazott kiadások. Legközelebb csak azt tartsuk szem előtt, hogy nincs állam Európában, mely aránylag oly keveset költene igazságügyére, mint hazánk és azt, hogy az igazságügyi kiadások mindenütt állandó emelkedésben vannak.»

«És mégis, ezen sajátságos állapot dacára, midőn pénzügyi zavaraink orvoslása szóba hozott, midőn ez iránti vélemények mondattak, tervek készültek, az első, amiben mindenáron takarékosak akartunk lenni, az igazságügy volt és az igazságügyi tárcából történendő levonások sok oldalával komolyan és sürgősen ajánlottak. Alig két éve, hogy fennáll az új bírósági szervezet és már annyira kitanultuk volna, hogy habozás nélkül nekirontunk az új épületnek, — terv nélkül — ledöntsük egyes részeit, melyek nélkül az egész talán éppen nem állhat fenn! Valóban, aki azon harcias szellemet szemléli, mellyel vaktában igazságügyünk ellen rontanak, hogy pénzügyeink zavarain segítsenek, az azon gondo-

latra jó, hogy nemzeteknél is megvan azon korszak, midőn kuruzs-lók után indulnak és nem azok után, kik helyes, rationabilis diagnózis alapján ismerik fel a mérges bajt... Oly indokolatlanul, oly alaptalanul rántották elő a pénzügyi zavarok alkalmával az igazságügyi budget leszállítását, hogy erre nincs más magyarázatunk, mint az imént jellemzett előítéletek.»

... «Igazságügyünket nem rendelhetjük alá a pénzügyi szempontnak. Az államnak megvannak lényeges, elengedhetetlen feladatai, melyeknek teljesítése nélkül nem tarthat igényt arra, hogy államnak tekintessék. És nem elég, hogy az igazságügy bármiképp szervezve legyen, szükséges, hogy e szervezet a legökölösebb legyen, melyet az állam erkölcsi és anyagi erejéhez képest létesíthet. A haderő mellett az igazságügy az, mely az államok értékét a nemzetközi viszonyokban megállapítja. Tapasztaljuk, hogy az amerikai Unió egyes államainak nincs szervezett hadereje, de mindegyiknek megvan igazságügyi szervezete, hogy tehát igazságügyi államfőiségét megőrizendőknek vélte, míg a hadügyi államfőiségét nem kívánja folyton gyakorolni. A jól megértett pénzügyi érdekek erőteljes, független, virágzó igazságszolgáltatást követelnek, mert ebben gyökeredzik a jogbiztonság, hitel, forgalom, az állam éltető elemei.»

... «Nem tartunk attól, hogy ezen veszélyek előtt vegyenek igazságügyünk érdekeit, ha mindazok, kik az igazságügy helyes szervezetének vonatkozásait összes állami életünkre méltányolni képesek, résen lesznek. Ne lankasszon azon szomorú jelenség, hogy komolyan szóba hozott, miszerint igazságügyünk újabb szervezetében a pénzügyi szempont legyen határozó, azon szomorú jelenség, hogy hazánkban az állam elengedhetetlen feladatai általában még nincsenek elismerve...»

... «Szívosan fogunk az ellen küzdeni», — így fejezi be cikkét Löw Tóbiás — «hogy kedvezőtlen pénzügyi helyzetünk indokul szolgáljon igazságszolgáltatásunk csorbitására. Mert tudjuk bizonyosan, hogy ennek folytán ugyan sikerülne igazságügyünket megkárosítani, a nélkül, hogy pénzügyeinken a legtávolabbról is lendítenénk. És tudjuk azt, hogy a jó igazságszolgáltatás által ugyan nem töltjük meg közvetlenül az állampénztárakat, de közvetve sikerül oly állapotokat létesíteni, melyek az államot hitelében erősítik, forgalmában emelik, erkölcsi hatalmában növelik és ennek kedvező visszahatása az államéletre és pénzügyekre elmaradhatatlan.»

— **A cégjog keretében az a felülvizsgálás, amelyben a cégbiztos a részvénytársasági alapszabályokat újabban részesíti,** sok esetben arra a bírói meghagyásra vezetett, hogy a *felügyelőbizottság szervezete* részletesen, legalább a bizottság készítette ügyrenddel szabályozandó: 1930. február 27-én kelt Pk. IV. 7981/1929. sz. határozatával kimondotta azonban a kir. Kúria, hogy: «a felügyelőbizottság legkisebb és legnagyobb számával szervezete kellőképp meg van állapítva s így nem szükséges, hogy az alapszabályok a felügyelőbizottsági ülés egybehívásának módjáról és a felügyelőbizottság ügyrendjéről intézkedjenek».

Fontosabb és érdekesebb ennél az a kérdés, amelyet a budapesti kir. ítélőtábla 1930. április 12-én kelt P. VI. 1293/1930. sz. végzésével eldöntött. A *betéti* társaság beltagja és kültagja a *társasági képviselet* kérdését úgy szabályozták, hogy a céget a beltag és a közös megegyezéssel kirendelt cégvezető együttesen jegyezzék, amely cégjegyzési módnak bejegyzését a cégbíró megtagadta. Az ítélőtábla ellenben megváltoztatta ezt a határozatot és a bejegyzést elrendelte. Indokolásának lényege az, hogy harmadik személyekkel szemben a beltagok együttes cégjegyzésének megengedtségéből következik, hogy a képviseleti jog korlátozásának a K. T. 92. és 141. §-aiba foglalt tilalmába az sem ütközik, ha a beltagok a céget csak cégvezetővel együtt jegyezhetik. «A társaság ugyanis» — mondja az indoklás — «a képviseleti jognak ilyen szabályozása esetén sem maradna a K. T. 90. és 141. §-ainak megfelelő teljes, mindennemű ügyletre kiterjedő képviselet nélkül, mert ilyen esetben a cégvezető hatásköre az együttes cégjegyzés keretében a K. T. 90. §-ának megfelelően kiterjesztettnek tekintendő.» Benső viszonyukban pedig a tagok a cégjegyzés módjáról szabadon egyezkedhetnek. Ehhez a döntéshez persze a kir. Kúria esetleg még hozzászólhat. 1893. október 18-án a kir. Kúria már döntött hasonló kérdésben, amidőn 1130/1893. sz. határozatában (Dtár u. f. 37. k. 64. o.) elfogadta a budapesti kir. ítélőtáblának azt az indokolását (1711/1893.), hogy a K. T. 64. §-a értelmében «az a megállapodás, hogy a közkereseti társaság tagjai a képviseleti

jogot csak közösen gyakorolhatják, a cégjegyzékbe való bevezetés és közzététel esetében harmadik személyek irányában is hatályos. Minthogy pedig a közkereseti társaság tagjai által közösen kirendelt cégvezető a tagok bármelyikét érvényesen helyettesítheti, ugyanoly hatállyal kiköthető az is, hogy a képvisleti jogot bármelyik tag csak a kirendelt cégvezetővel közösen gyakorolhatja». És ettől az állásponttól eltérő később hozott határozata sem ismeretes. A budapesti kir. ítélőtábla 1900. április 19-én hozott 802/1900. számú határozatában is csak azt zárta ki, hogy a közkereseti társaság képviselete egyedül a cégvezetőre bízassék (Dár 3. f. 17. k. 342. o.). 1905. december 6-án kelt 2823/1905. sz. a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszéknek 63,005/1905. sz. határozatát helybenhagyó végzésében fogadta el csupán azt az álláspontot, hogy a betéti társaság cégjegyzésének az a módja, hogy a beltágok a céget csak a kirendelt cégvezetővel együttesen jegyezhetik, a beltágok képvisleti jogának olyan korlátozása, amely a K. T. 92. és 141. §-ai értelmében hatálytalan. Az irodalomban is Vályi Sándornak (Magyar cégjog, 326.) az az álláspontja, hogy meg nem engedett korlátozás, «ha a társaság mindegyike kizáratik a társaság képviseletéből vagy a képviseletet (cégjegyzési jogot) csak a társaságon kívül álló személlyel (pl. cégvezetővel) együttesen gyakorolja». Nagy Ferenc viszont az ellenkezőt tanítja, mert szerinte (A magyar kereskedelmi jog kézikönyve. I. 60. § 1. jegyz.) az üzletvezetésből a tagok valamennyien teljesen kizárhatók. A német irodalomban is ez az általánosan elfogadott álláspont, de az ellenkezőnek is vannak képviselői (v. ö. Staub. § 125. Anm. 3. és 15., § 170. Anm. 1.).

— **A szegényjogos perekről.** Tapasztalati tény, hogy évről-évre szaporodik a szegényjogos perek száma, — elszegényedtünk, az igaz, s így ennek a körülménynek is — de csak kisérszben tulajdonítható a szaporodás; valódi okát azonban másutt kell keresnünk és ezt a bajt mai perrendünk rendelkezései — sajnos — nem orvosolhatják, annál kevésbé, mert bíránk amúgyis annyira túl vannak terhelve, hogy fizikailag képtelenek arra, hogy a szegényjog megadása tárgyában külön még átiratokat menesszenek, avagy vizsgálatokat tarthassanak.

Van mód arra, hogy lényegesen csökkenthessük a szegényjogos perek számát, — eléggé szigorú — mondhatni drasztikus, de nézetem szerint alaposan hatályos. Mondja ki a törvény, hogy aki szegényjogon akar perelni, az nem választhat tetszése szerint ügyvédet, hanem az Ügyvédi Kamara rendel ki részére pártfogó ügyvédet. E végből feljogosítandó az Ügyvédi Kamara arra, hogy saját hatáskörében kutassa és állapítsa meg, hogy megadható az illető félnek a szegényjog. Ha az illető pereskedő fél tudni fogja, hogy kénye-kedve szerint nem vallhat ügyvédet, hanem meg kell neki elégedni azzal az ügyvéddel, akit az Ügyvédi Kamara rendel ki részére; a legtöbb fél nem is fogja kérni a szegényjog megadását. Tovább megyek: Kötelességévé tenném a pártfogó ügyvédnek, hogy a hozzája utalt ügyet, mint quasi elsőbírő, alaposan vizsgálja meg és ha az ügynek alaptalanságáról meggyőződik, erről haladéktalanul tegyen jelentést az Ügyvédi Kamarának, amelynek jogában állandó esetben az illetőtől a szegényjogot megtagadni.

Az általam a fentebbiekben javasolt rendelkezések a szegényjogos perek számát jelentékenyen apasztanák — a kinstár vagyoni előnyére és a bírák tehermentesítésére. Dr. Péter Albert.

— **Új könyvek.** Dr. Nagy Elek: *Magyarország és a Népszövetség* (politikai tanulmány), második bővített kiadás, 150 oldal. Franklin-Társulat kiadása. — Dr. Hacker Ervin: *A statisztikai képviseleti módszerek alkalmazása a bűnügyi aetiológiában* (7 oldal, a Miskolci Jogászelet Könyvtára, 62. szám).

Inhalt. *Sorix*: Das ungarische Justizwesen. — Dr. S. Sebestyén: Die Praxis des Firmengerichtes. — Dr. E. Halász: Bemerkungen zum Gesetzenwurf über die Vereinfachung des Gerichtsverfahrens. — Dr. P. Sándor: Die strittigen Fragen des Hypothekengesetzes. — Rechtsliteratur. Dr. G. Admeto: Was hält der englische Lordoberrichter schon für Despotismus? — Auszüge aus der Praxis der höheren Gerichtshöfe. — Rundschau.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Két, ügyvédi irodának különösen alkalmas, különbejáratú nagy szoba albérbe adó. Alkotmány-u. 20. I. 5. Aut. 238—48. 390

ORSZÁGOS ÜGYVÉDSZÖVETSÉG BUDAPESTI OSZTÁLYÁNAK
JÁRÁSBÍRÓSÁGI GÉPIRÓSZOLGÁLATA

GYORSABBAN ÉS JOBBAN

látja el tárgyalásait, **könnyebben** szerkeszti periratait, ha az iratmásolatokat **állandóan** igénybe veszi. 389

AZ ÚJ RENDŐRI BÜNTETŐELJÁRÁS ÉS ELVI JELENTŐSÉGŰ HATÁROZATOK

Írta: **TUSNÁDI ÉLTHES GYULA dr.**

Az 500-oldalas könyvbe már fel van véve a hatósági fokoza-
tokról és a jogorvoslatok korlátozásáról szóló 1929: XXX. tc.,
továbbá a rendőri büntetőeljárás, az első és második büntető-
novella, a fiatalokúakra vonatkozó törvények és rendeletek
stb. Minden szakasz bő magyarázattal van ellátva. Az új elvi
határozatok száma többszázra rög. A könyv többszörösen
felül van bírálva és a hatóságoknak és jogvédőknek ajánlva.

Ára **12 pengő**

Megrendelhető a szerzőnél, Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 35.

Telefon: J. 451—15. 386

Franklin-Társulat kiadása

Legközelebb megjelenik:

Dr. SÁNDORFI KAMILL

egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium
törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró

szerkesztésében

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKÉPESÉGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

A házagpótló s minden jogásznak nélkülözhetetlen mű
nemcsak a budapesti joggyakorlatot, hanem valamennyi kir.
ítélőtábla és számos vidéki törvényszék érdemleges határozatait
is tartalmazza, amiért is elengedhetetlenül szükséges könyve a
bíróknak, ügyvédeknek, hitelezőknek, adósnak és a vagyonfelügyelőnek
egyaránt.

A szerkesztő nagy súlyt helyezett arra, hogy a gyűjteménybe
csupán olyan bírói döntések kerüljenek, amelyek a rendelet
szellemével összeegyeztethetők.

A mű zsebkönyvalakban folyó évi május hó elején fog
megjelenni s kapható lesz a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrássy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felölös szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 556-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

JURISZTIKAI KÖRÖSSZAKKAL ÉS PÁRKAMARA
KÖZGAZDASÁGI ARCHIVUMA.

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Építési szám ára 80 fillér

TARTALOM. Juhász Andor előadása az egyszerűsítési javaslatról. — Dr. Balogh István pécsi kir. főügyész helyettes: Eszmék a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslattal kapcsolatban. — Dr. Auer György budapesti kir. ügyész, egy. m. tanár: Ítszerveletek a bírói eljárás egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslattal bírói rendelkezéseikhez. — Dr. Baranyay Károly miskolci kir. törvényszéki bírósági elnök: Hozzászólás a büntető jogszolgáltatás újabb egyszerűsítése című tervezethez. — Dr. Kertész István budapesti kir. törvényszéki jegyző: A lex loci contractus a Kúria joggyakorlatában. — Jogirodalom. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Dr. Ujlaki Miklós: Hetven év magánjogi irodalma. — Szemle.
Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXIII. 3. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXIII. 5.

Juhász Andor előadása az egyszerűsítési javaslatról.*

I. Minden perrendi novellának fő ütköző pontja az *értékhatarok kérdése*.

A legnagyobb izgalmat a fellebbezési értékhatarának, nevezetesen a járásbírói ítéletek ellen használható fellebbezések értékhatarának megállapítása szokta kelteni.

A német perrendi javaslat 300 birodalmi márkára, tehát kerekén 400 pengőre kívánja ezt az értékhatarát felemelni, ami ellen viharos ellentmondás zúg végig a német ügyvédi testületek ülésein és az ottani sajtóban.

Nálunk az 1925: VIII. tc.-nek ma is hatályban lévő 55. §-a felhatalmazta az igazságügyminisztert, hogy a *Pp-ban a járásbírói jogkör és a fellebbezés stb.* tekintetében értékhatarul megállapított összegeket a törvényhozás rendelkezéséig rendelettel megváltoztathassa.

Ezek szerint most a kérdés *nem a körül forog, megadja-e* majd az új törvény a miniszter részére ezt a felhatalmazást, hanem a körül, hogy az 1925: VIII. tc-ikkel megadott és ma is fennálló ezt a felhatalmazást *megvonja-e* a törvényhozás és *rátér-e* ismét az értékhataroknak törvény útján való szabályozására.

Nem hiszem, hogy lenne a közjogi tényezők között bárki, aki ne látná szívesen a *jogászai közvéleményt* igazgató ennek a kérdésnek a törvényhozás útján való *maradandó* megoldását.

Nem azért, mintha a törvényhozás felhatalmazásán alapuló *rendeleti szabályozás alkotmányellenes volna*, mert a törvényhozás szuverénitásának körébe tartozik annak az eldöntése is, hogy mit kíván saját maga közvetlenül szabályozni és minek a rendeleti szabályozására jogosítja fel a kormányt, *hanem azért, mert az értékhatarok kérdése olyan lényeges alkateleme a Pp-nak*, amely a törvényhozás közvetlen szabályozását kívánatosá teszi.

A felhatalmazás kérdése felett tehát *felesleges a közjogi vészharangját megkondatni*, hanem azt kell vizsgálni, megszűntek-e azok a *rendkívüli körülmények*, amelyek az 1925. évi törvényhozást arra indították, hogy az értékhatarok kérdését egyelőre a rendeleti útra engedje.

Véleményem szerint nem. *Hogy miféle értékhatarok fogják a pereknek és a jogorvoslatoknak olyan megoszlását biztosítani*, amely mellett a *törvénykezés rendje végre megvalósulhat*, — mert ez a *fő szempont* — azt még ma sem tudjuk, sőt *nem is sejtjük*, még mindig a *kísérletezés stádiumában* vagyunk.

A rendeleti szabályozás megengedi az értékhataroknak *fokozatos emelését*, tehát egyelőre *próbaképpen az emelés kisebb mértékét*;

ellenben *törvényi szabályozásnál* — ennek *maradandóbb* jellegére tekintettel — az értékhataremeléseknek *olyan magasnak* kell lennie, hogy az a kívánt cél elérését hosszabb időre föltétlenül biztosítsa.

A törvénynek *évenként, kétevenként* való megváltoztatása ugyanis nemcsak *törvényhozás-technikai akadályokba* ütközik, de a törvények *állandóságába vetett hitet is megrendíti*.

Ami pl. a kúriai felülvizsgálat értékhatarát illeti, rendeleti szabályozás esetén *egyelőre fenntarthatónak vélném az 5000 P-ös eddigi értékhatarát*, bízva a javaslat *egyéb újításainak* az ügybejövelt csökkentő hatásában, amit persze remélni igen, de bizonyosra venni nem lehet, *törvényi szabályozás* esetében ellenben, éppen erre a bizonytalanságra tekintettel, az ügyvitel rendjének föltétlenül biztosítása érdekében *10,000 pengős értékhatar*at javasolnék és ennek szószólója volnék.

A rendeleti szabályozás — esetleg a még szükséges *próbaidőnek*, pl. *két esztendőnek* törvényhozási meghatározásával — mindenestre arra az *irányzatra kedvezőbb*, amely a túlságosan magas értékhataremeléseknek nem barátja. Célszerűbb tehát a rendeleti szabályozás, de nincs elvi akadálya a törvényhozási rendezésnek sem.

II. Azoknak az eszközöknek *egyike, amelyektől munkamegtakarítást szokás várni* s amelyek e mellett az eljárást is *gyorsítják* és olcsóbbá teszik, a **fizetési meghagyás**, különösen a **kötelező fizetési meghagyás**.

A németországi tapasztalatok, ahol a kötelező fizetési meghagyást, mint arra Teller Miksa ügyvéd úr értékes felszólalásában rámutatott, — úgy a törvényszéki, mint a járásbírói eljárásban eltörölték — kedvezőtlenek.

Ellenben *Ausztáriában*, ahol a fizetési meghagyás nem kötelező, — Slama osztrák igazságügyminiszternek egyik mostanában megjelent cikke szerint — a fizetési meghagyások száma *1923—1928-ig 41,000-ről 310,000-re* emelkedett. Slama úgy véli, hogy a *forgalmi élet* azért vesz *mind nagyobb mértékben igénybe* a fizetési meghagyást, mert ez a *legegyszerűbb és a legolcsóbb eszköze* annak, hogy a hitelező mulasztási határozathoz és ezen keresztül bírósági végrehajtáshoz jusson.

A német és az osztrák példa *egybevetéséből* az következne, hogy a fizetési meghagyás *olyan különös természetű növény*, amely elszaporodik, mint a dudva, ha szabadjára hagyjuk, ellenben el-sorvad, ha erőszakkal ültetjük be valahova.

A javaslat két irányban kíván változtatni a Pp-on, nevezetesen 1000 pengőt meg nem haladó és fizetési meghagyás útján érvényesíthető készpénzkövetelésekre *kötelezővé* kívánja tenni a meghagyásos eljárást, továbbá *eltörli* a fizetési meghagyás kézbesítését követő 15 napon túl, nevezetesen a végrehajtást rendelő végzés kézbesítésétől számított 15 nap alatt ma még megengedett *ellenmondást*.

Ami ezt az *utóbbi újítást* illeti, kétségtelen, hogy az első ellenmondási határidőnek komoly jogkövetkezményei nélkül való elmulasztása a fizetési meghagyást a hitelező szemében *értéktesné* teszi.

Nehezebb kérdés a fizetési meghagyás *kötelezővé* tételének és az ezzel kapcsolatos értékhatarának a kérdése.

E tekintetben az a felfogásom, hogy a kötelező fizetési meghagyás csak azokban a *netán létező értékkategóriákban* érheti el a célját, amelyekben a mulasztási ítéletek száma *túlnyomó*, az egyéb tárgyalási eredmény ellenben *elenyészően csekély*. Nyilvánvaló ugyanis, hogy az adósnak nemcsak *érdemleges* védekezés esetében, hanem minden olyan esetben is ellenmondással fog kellene élnie,

* Részlet a Magyar Jogászegyletben tartott előadásból.

amelyekben a jelenlegi tárgyalási rendszer mellett *egység, szünetelés, halasztás* stb. következett be, mert különben **jogerős** marasztaló ítélet hatálya alá kerül.

Ezek szerint ha léteznének (*alig hiszem, hogy létezhetnének*) olyan értékkategóriák, amelyekben a mulasztási határozatok száma az elintézkedések *felénél* is többre terjedne, ezekben indokolt volna a kötelező fizetési meghagyás, ellenben azokban a kategóriákban, ahol ez az arány nincs meg s a mulasztási ítéletek száma az 50%-on is alul marad, a kötelező fizetési meghagyás nem fog *munkamegtakarítással járni* s a *tömegnapokat sem fogja feleslegessé tenni*.

Hogy a mulasztási ítéletek száma az egyes értékhatárokbán, t. i. a 200, 300, 400 stb. pengős perekben hogyan viszonylik az összes egyéb elintézkedésekhez, erre nézve biztos adatok nem állnak rendelkezésemre, ezért csak *elvileg* jelezhettem az álláspontomat.

III. Az egyszerűsítésnek további eszköze a német és osztrák jogba beiktatott új bírósági szerv: a *Rechtspfleger*, magyarul talán *joggondozó* vagy *jogápoló* volna a neve. Az osztrákok hosszabb címet adtak neki: *Fachbeamte mit erweitertem Wirkungskreis* — némi malíciával talán még hozzá lehetne tenni — *und mit beschränkter Haftung*.

Ez alatt azokat a segédhivatali tisztviselőket értik, akikkel bizonyos *kurzusok* útján *némi jogismeretet* sajátíttatnak el és akiket azután azoknak a sablonos teendőknél az ellátásával bíznak meg, amelyeket azelőtt bírák intéztek el. Tehát *afféle féljogász* a *Rechtspfleger*, szemben az *igazi* jogásszal, a *Volljuristtal*.

Nem tudok megbarátkozni ezzel az újítással s *nem ajánlom* a hozzánk való átültetését.

A joggondozó intézmény *életrekelte* abban az esetben volna indokolt, ha *szűkében volnánk* a végzett jogászoknak vagy ha *szertelen igényekkel* lépnének fel az állammal szemben. De akkor, mikor egyetemünk és jogakadémiánk valósággal *ontják* a végzett jogászokat, akik minden *elhelyezkedési lehetőség* hiányában a *legkétségbeesettebb küzdelmet* folytatják a legalantasabb alkalmaztatásokért, akkor igazán felesleges volna *boldogulásukat féljogászok* kiképzésével és alkalmazásával még inkább megnehezíteni.

Érdemes volna *foglalkozni* azzal a *gondolattal*, nem lehetne-e legalább egyelőre a segédhivatali állásokra a bíróságoknál, de egyebütt is, a szerzett jogok sérelme nélkül *elsősorban és kizáróan* a *jelentkező jogcégzetteket alkalmazni*. Attól nem kell tartani, hogy ekkép *pályatévesszett, elégedetlen* elemmel töltenénk meg segédhivatalainkat. Mert *vagy* kedvezőbbre fordulnak az életviszonyaink s akkor majd megfelelőbb alkalmazást találhatnak az illetők, nem fogván ártalmukra válni a bírósági vagy más irodai szolgálat, *avagy* még rosszabb idők következnek el s akkor hálások lesznek azért a fekete kenyérért is.

Segédhivatalainknak ilyen átszervezése után lehetne majd annak idején szó olyan *középhivatalnoki osztály* alakításáról, amelyre a kisebb jelentőségű perenkívüli s hasonló ügyek nyugodtan rábízhatók volnának.

A javaslat nem intézkedik ugyan kifejezetten a joggondozó szerv életbeléptetéséről, csupán a *végreh. kiadványok kiállításának a módját szabályozó 63. §-ában* találunk olyan rendelkezésre, amely ebben az eszmekörben mozog. Az idézett szakasz 2. bekezdése szerint ugyanis a *végrehajtható kiadványt nemcsak a bíró vagy önálló működési körrel felruházott titkár vagy jegyző, hanem más olyan bírósági hivatalnok is kiállíthatja, akit a bíróság elnöke (vezetője) erre általános rendelkezéssel felhatalmazott*.

A javaslat 60. §-a azt az *igen szerencsés újítást* tartalmazza, hogy ezentúl a *végrehajtási kérvényeket* akként kell szerkeszteni, hogy annak tartalma az elrendelő végzés tartalmát *pótolhassa* s a végrehajtás *elrendelése mindössze annak kimondásában* — a gyakorlatban bizonyára bélyegzővel a kérvénypéldányokra ráütésében — fog állani, hogy a bíróság a végrehajtást a kérelem értelmében elrendeli. *Ez a rendelkezés, a sokezer, sőt százezer végrehajtási kérvényre* gondolva, valóban olyan *szerencsés újítás*, amely minden *kockázat nélkül óriási megtakarítást* jelent a fogalmazó és másoló munka terén egyaránt.

Kár volna ennek a *kitűnő újításnak a sikerét* a végrehajtás elrendelésének a *bifurkálásával* veszélyeztetni, nevezetesen a mulasztási ítéletek, egységek és fizetési meghagyások alapján kért végrehajtásoknál az ú. n. végrehajtható kiadványokkal *kísérletezni*, amivel szemben *komoly aggodalmak merültek fel*.

Úgy gondolom tehát, hogy a végrehajtási *kiadványoktól* el kellene tekinteni, amely esetben a segédhivatali tisztviselőnek az

elintézésbe való bevonása — mint az előrebocsátottak szerint nem aggálytalan kísérlet — szintén *önként eselnék*.

IV. A Pp. 6. § 1., 3. és 5. pontja azzal, hogy a pertárgy értékének a megállapításánál *tulajdoni és birtokperekben* az ingatlant terhelő jelzálogi tartozásokat figyelmen kívül hagyja, hogy *osztályperekben* a felosztandó egész vagyont *teszi* a per tárgyává s végre, hogy *örökösödési perekben* ugyancsak az egész hagyatékot *nyilvánítja* per tárgyának a hagyatéki terhek levonása nélkül, a *peres igény valóságos értékét messze felülhaladó értékelésre adott okot*.

Hogy mit jelent ez a gyakorlatban, arra nézve legyen szabad a következő példát felhoznom.

Az elhalt apa végrendeletében akképpen intézkedett, hogy ingatlanvagyonából egyik gyermeke egytized részt kapjon, megmaradó egyéb vagyona pedig többi öt gyermeke között egyenlően oszoljon meg. Az ingatlan hagyatéki vagyon értéke 50,000 P, melyet 20,000 P jelzálogos kölcsön terhel, valóságos értéke tehát 30,000 P. A hagyatéki egytized részére szorított örökös, miután birtokban lévő testvérei nem akarják elismerni örökösödési igényét, ellenük pert kénytelen indítani. A felperes vagyoni igénye a 30,000 pengő tiszta hagyatéki érték egytized része, vagyis 3000 P. Hogy ehhez a 3000 P értékű örökséghez hozzájusson, a hagyaték egész bruttó értéke, vagyis 50,000 P után kénytelen a kincstári illetéket és egyéb költségeket viselni.

Ezek a *szerencsétlen perjogi szabályok óriási vagyoni pusztítást* tehetnek az ingatlantulajdonosok s főleg az előszeretettel pereskedő *falusi nép sorában*, tehát semmiképpen sem illenek bele egy **agrár-állam** perrendtartásába.

A kormányjavaslatnak *igen nagy érdeme*, hogy ezt a visszasságot felismerte s a Pp. 5. és 6. §-ának megfelelő módosításával az ingatlan-, az osztály- és az örökösödési perekben a pertárgy értékének ezt az *igazságtalan felcsigázását megszüntetni szándékozik*.

V. A Pp-nek a *szegénységi jogot* szabályozó rendelkezései olyan *visszaéléseknek*, gyakran szemérmetlen *zsarolásoknak a forrásává* lettek, hogy ezeknek a szabályoknak a reformálása *égető szükségű*.

A törvényhozás a Pp. 112—123. §-ainak megalkotásakor a *humanizmus követelményeinek kívánt* eleget tenni, nevezetesen azzal, hogy a szegény felet felmentette a bélyeg és illeték lerovása alól, díjtalan ügyvédi képviseletet biztosított számára s a kincstárra hárította a bizonyításnak — gyakran súlyos ezrekre rúgó — költségeit, a *bíróság előtti küzdelemben egyenlővé kívánta tenni a szegény felet a vagyonossal*.

Ebből az *egyenlősítési* célzattól azután számtalan esetben a legmúltánytalanabb *egyenlőtlenség* következett be a *másik fél* terhére.

Nem kell azt képzelni, hogy megtámadott fél mindig a *multi-milliomosok közé* tartozik, *egy mérsékelt vagyoni helyzetben* lévő ellenféllel szemben pedig *magasra felszoktetett perérték* esetén úgy alakul ki már most a *peresfelek küzdelme*, mint azt a *régi perdöntő párbajok ábrázolásánál láthatjuk*. Az egyik küzdő tetőtől talpig *felvértezve*, t. i. a szegénységi jog vértjével küzd a másikkal: aki *mezítelen*.

A mai szabályozás mellett a *legrendesebb vagyoni viszonyok között élő embert is ki lehet forgatni* a vagyonából egy **fantasztikus** összegű alaptalan szegényjogos perrel.

Hogy *milyen méreteket öltenek nálunk* a szegényjogon folytatott perek, azt nem voltam képes számszerűen megállapítani, mert ügyforgalmi kimutatásaink nem tartalmaznak e részben adatokat.

A porosz törvényszékeknél 1928-ban 231,000 polgári ügy közül 84,000-ben vettek szegénységi jogot igénybe, a másodbíróságoknál (Oberlandsgerichteknél) 43,000 fellebbezési ügy mellett 17,000 volt a szegényjogi engedélyek száma, végül a legfelsőbb bíróságnál (a Reichsgerichtnél) 4607 polg. ügyel szemben 3920 szegényjogi kérelem állott. Ebben bizonyára az általános elszegényedésnek is része van.

A javaslat *megkísérli* a közismert visszaélések megszüntetését. Rendelkezései, amelyekkel a megtámadott feleket a zsarolási céllal folyamatba tett ilyen perekkel szemben megvédeni törekszik, bizonyára *mindenfélre megnyugvást fognak kelteni*. A magam részéről még *tovább mennék*. Egyrészt a német Pp. mintájára törvénybe iktatnám a *részleges szegényjog* engedélyezésének a lehetőségét, amely túlszigázott kereseti összegek esetén *módot* nyújtana a bírónak ahhoz, hogy a szegénységi jogot csupán a valószínű összeg erejéig adja meg. Másrészt *pergátló kifogást* biztosítanék a megtámadott fél részére abban az esetben, ha *ugyanaz a felperes*, akivel

szemben a korábbi szegényjogos perben nyertes lett, őt ugyan csak szegénységi jogon új perrel vagy perújítással támadja meg, a nélkül, hogy az elveszített korábbi per költségeit megtérítette volna.

A javaslatnak a szegénységi jogot érintő rendelkezései nemcsak a nagyközönség, hanem az ügyvédi kar védelmét is célozzák, mert tudjuk, hogy a pártfogó ügyvédi működés nagy terhe az ügyvédségnek, számos esetben közönséges kverulások érdekében kénytelen az ügyvéd eljárni, nem számíthatván más jutalomra, mint az elkerülhetlen pervesztés után fegyelmi feljelentésre a volt kényszerkliens részéről.

VI. Az előkészítő iratok sűrűn tapasztalt túltengését kívánja megszüntetni a javaslat 14. §-a. Az első tervezet, amely a jogszabályokra hivatkozást teljesen kiküszöbölni látszott, élénk ellenmondásra talált, amint hogy az előkészítő iratok jogi részének jogfejlesztő hatása kétségbevonhatatlan. Jelenlegi tartalmában a javaslatot esetleg megfelelő átszövegezéssel aggálytalannak tartom. A tömörségre való figyelemztetésre szükség van. Általában túltengenek és ismétlésekkel telve az előkészítő iratok — amint arról már említést is tettem — és ez a túltengés rendszerint a pertárgy értékének arányában fokozódik. Minden felesleges oldala az előkészítő iratoknak és felülvizsgálati kérelmeknek egy értékes bírói munkaerőnek az idejét köti le céltalanul s vonja el más — néha életbevágóan sürgős — ügyek intézése elől.

Megfontolandó a 15. §-al kapcsolatban, hogy a járásbírói eljárásban nem volna-e indokolt általában — tehát a számadási s hasonló természetű perekkel eltekintve — egy-egy előkészítő iratot engedélyezni a tárgyalások megrövidítése és a felesleges jegyzőkönyvezés eliminálása céljából.

VII. Egyike a javaslat legsarkalatosabb újításainak a nívumok időbeli korlátozása a fellebbezési eljárásban. Azt kívánja a javaslat 25. és 28. §-a, hogy a fellebbező fél a fellebbezésben, az ellenfél pedig válasziratában adja elő, hogy — az elsőbírói eljárásban fel nem hozott — miféle új tényállításokat és bizonyítékokat kíván a fellebbezési eljárásban érvényesíteni. Ez nagyjában eddig is így volt, de nem volt szankciója, legfeljebb a költségviselés szabályozásánál éreztethette hatását. Most már volna szankciója, mert a novella 32. §-a szerint a fellebbezésben vagy a válasziratban fel nem hozott nívumok a tárgyaláson csak akkor pótolhatók, ha azok figyelembevétele nem teszi szükségessé a tárgyalás elhalasztását és a fél nyomban valószínűvé teszi, hogy annak idején hibáján kívül nem érvényesítette azokat. A szövegezés helyesbítendő volna. A tárgyalás elhalasztásra okot nem adó nívumoknál ugyanis az eljárás gyorsasága nem indokolhatja azok figyelmen kívül hagyását, ezek szerint a fél csak abban az esetben tartoznék az elkésés vétlenségét nyomban valószínűsíteni, ha a felhozott nívumok a tárgyalás elhalasztását teszik szükségessé.

Fontos korrektívuma az új szabályozásnak, hogy a bíróságot a jövőben is meg fogja illetni az a jog, hogy ha az anyagi igazság érdekében a tényállásnak valamely irányban való felderítését szükségesnek találja, aziránt hivatalból intézkedhetik.

A napilapok közlése szerint szó volna ennek az újításnak az elejtéséről, pedig a fellebbezési tárgyalás koncentrációja szükségessé teszi azt, mert a mai rendszer a fellebbezési tárgyalások végnélküli kitolódására s a bizonyítás elaprózódására vezet, ez pedig nemcsak a gyorsaság szempontjával, de a közvetlenséggel sem egyeztethető össze. Az említett korrektívumokra tekintettel ez az új szabály az ítélkezés alaposságát nyilván nem érintené.

VIII. Számbavehető újítás a javaslat 24. és 37. §-ainak az a rendelkezése is, amely a fellebbvitel megengedhetősége szempontjából nem a per tárgyának hanem a fellebbezés, illetve felülvizsgálat tárgyának az értékét tekinti irányadónak.

Ez ellen aligha lehet észrevételt tenni, mert az eddigi rendezés a telek gazdasági érdekét teljesen figyelmen kívül hagyta s aprócskeprő igényeket terelt a felső és legfelsőbb bíróság elé.

A közelmúltban ítélkezett a Kúria I. tanácsa elnöklése mellett egy perben, amelyben a felülvizsgálattal élő felperes kérelme 100 P kötelesrész megítélésére irányult.

Csupán a részítélet kérdése okozhat némi nehézségeket, amelyet vagy a javaslatnak vagy a bírói gyakorlatnak kell majd megoldania.

IX. Igen célszerű a javaslat 40. §-ának a rendelkezése, amely olyan esetben, midőn a tényállás kiegészítésének a szüksége merül fel, erre bizonyos feltételek mellett a felülvizsgálati bíróságot is feljogo-

sítja és ezzel a fellebbezési bíróság ítéletének mindig odiózus feloldását mellőzhetővé teszi.

Valamint indokoltak a 116., 117. §-oknak a jogegységi tanács döntvényalkotási jogának a gyakorlását megkönnyítő rendelkezései is.

X. Legvégül a kir. Kúriát érdeklő két olyan reformgondolatról is meg kell emlékezni, amelyek nem nyertek megvalósulást a javaslatban. Ezek a háromtagú tanácsrendszernek és a kíségető bírói intézménynek meghonosítása a Kúrián. Ezekkel az aktualitásukat veszített reformeszmékkel nem kell bővebben foglalkoznom. «De strigis, quae non sunt, nulla quaestio fiat.»

Ezek voltak a javaslat civiljogi részének azok az újításai, illetve rendelkezései, amelyekkel foglalkozni kívántam, a további részletekbe, valamint a büntetőjogi rész tárgyalásába bocsátkozni ezúttal nem szándékozom, hiszen amúgy is túlságosan igénybe vettem szíves türelmüket.

* *

A javaslat bevallott célja a törvénykezés rendjének megalapozására való törekvés mellett a takarékoság is.

Ismeretes számtalan nyilvános felszólalásomból, hogy az igazság uralmát és az emberi jogok védelmét biztosító igazságszolgáltatásunkat nemzetünk legnagyobb kincsének, vezércsillagának tartom, amelynek annál fényesebben kell ragyognia hazánk égboltján, minél sötétebb idők borulnak ránk.

Az állam gondoskodásának elsősorban az igazságszolgáltatás jóságának, megbízhatóságának, olcsóságának és gyorsaságának megvalósítására kell irányulnia.

Takarékosságról ezen a területen csak olyan értelemben lehet szó, hogy elszegényedett népünkre felesleges terhet hárítani nem szabad.

Azt a hozzájárulást azonban, amely a hangsúlyozott vezérelv tiszteletbentartásával az igazságügyi tárcát megilleti, igenis takarékosan kell felhasználnunk, alaposan megfontolva a rendelkezésre álló fedezetnek legcélravezetőbb belső megosztását.

A kormányjavaslat is nyilván így fogja fel a takarékoság szükségességét.

* *

Az idők megnehezült járása teszi érthetővé, hogy a törvénykezési novellák, úgy nálunk, mint a mienkkel rokon külföldi per jogok területén, jogászai körökben s főképpen az ezer sebből vérző ügyvédi karban izgalmakat váltanak ki.

Márpedig az igazságszolgáltatás csődjét megakadályozni célzó reformjavaslatok a közérdek mellett az ügyvédség érdekét is szolgálják. Úgy a bírói, mint az ügyvédi testületnek eminens érdeke, hogy a nagyközönségnek a törvénykezésbe vetett bizalma meg ne rendüljön. A végeláthatlan, a felek gazdasági célját nem szolgáló peres eljárás pedig ezt a veszedelmet rejti magában.

Össze kellene már egyszer ülniök az illetékes tényezőknek és nyugodtan, szenvedélytől mentesen meg kellene beszélniök a magyar jogászproblémát, hogy a végkatasztrófát, ha ez még lehetséges, elkerüljük.

Ha mindenik törvénytervezet és hasonló kísérlet már születése pillanatában egy forradalmi jellegű ellenáramlattal találja magát szemben, akkor bekövetkezhetik a nemtörődőségek, a mozdulatlan-ságnak mindennél veszedelmesebb állapota.

Komolyan, higgadtan, izgató jelszavak nélkül kellene a további ügyvédinfláció meggátolásának a kérdését napirendre tűzni s ezzel kapcsolatosan azt is megvitatni, hogy miképpen lehetne utat nyitni a jogászai tudásnak és jogvédő-hivatásnak olyan területeken, amelyek még felverőképeseek.

* *

Egész jogásztársadalmunk a legteljesebb bizalommal fordulhat ezekben a nagy kérdésekben Zsitvay Tibor igazságügyminiszter úrhoz, aki az ügyvédi testület köréből lépett igazságügyi kormányunk élére s aki — mint egyszersmind egyik nagybíránk fia — abban a kivételes lelki diszpozícióban van, mint amilyenben egyébiránt én is, az ügyvéd fia, vagyok, hogy az egyik jogászai élethivatás szeretetét az abban eltöltött évek érlelték meg bennünk, a testvérpálya megbecsülését pedig az anyatejjel szívtuk magunkba.

Eszmék a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslattal kapcsolatban.

A jogászvilág érdeklődésének homlokterében jelenleg a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslat áll. Épp ezért nem lesz talán érdektelen, ha e törvényjavaslatnak a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szóló fejezetére vonatkozóan egy-két megszívlelésre méltó s meg is valósítható eszmét vetek fel. Talán az illetékes tényezők is tudomást szereznek róla s a törvény megalkotásánál értékesíthetik.

Ezúttal nem azzal akarok foglalkozni, ami a javaslatban benne van, hanem azzal, ami hiányzik belőle.

Eszméim egy részének törvénybeiktatása a kitűzött főcél: az eljárás egyszerűsítésével a munkateher könnyítését eredményezné, másik része pedig az anyagi igazság erőteljesebb érvényesülését vonná maga után.

Első észrevételem a javaslat 90. §-ára vonatkozik, amely az egyesbírói hatáskört az 1921: XXIX. tc. 2. §-ánál jelentékenyebben kiterjeszti.

Az utóbb hivatkozott törvényszakasz 4. pontja egyesbíró elé utalja a csalásnak a Btk. 380. §-a és 381. §-ának 3. pontja alá eső büntetettét.

A törvényjavaslat 90. §-ának 5. pontja kiterjeszti az egyesbírói hatáskört a csalásnak a Btk. 381. §-ának 1. pontja és a Btk. 383. §-ának második bekezdése alá eső büntetetté is.

A javaslat szövegezése mellett vitás lehet, hogy a csalásnak a Btk. 386. és 387. §-aiban meghatározott különleges esetei, a hitelezők kijátszására irányuló úgynevezett csalásszerű tényálladékok is ezentúl egyesbírói hatáskörbe tartoznak-e?

Semmi akadályja nincs annak, hogy ezek a sajátyszerű családi deliktumok büntetési is kifejezetten az egyesbírói hatáskörbe utaltassanak, annál is inkább, mert hiszen azok vétségi esetei az 1897. évi XXXIV. tc. 18. §-ának 4. pontja értelmében a kir. járásbíróóságok hatáskörébe tartoznak.

Egyedül a Btk. 385. §-a szerinti sajátyszerű családi deliktum (kiskorú vagy gondnokság alatt álló személy megkárosítása) képez kivételt, melynek vétségi esete a kir. törvényszék hatáskörébe tartozik.

A javaslat egyesbíróra bízva a 4000 P-öt meghaladó kártoko- zó és ötévig terjedhető fegyházzal büntethető csalás büntetettét. Ezeknél a családi eseteknél pedig a tényállás már többnyire igen bonyolult és szövevényes. Annak kibogozása ugyancsak sok dolgot ad kir. ügyésznek, bírónak egyaránt. Mi akadályja sincs akkor annak, hogy a Btk. 386. §-ának, különösen a mai nehéz gazdasági viszonyok között igen gyakran előforduló büntetési esetét, hol a tényállás is többnyire tiszta, valamint az ezzel rokon 387. § büntetési esetét az egyesbíró elé utaljuk.

Ennek megfelelően a javaslat 90. § 5. pontja a következőképpen volna szövegezendő: «5.) a csalásnak a Btk. 380. §-a, 381. §-ának 1. pontja, a Btk. 386. és 387. §-a, valamint a Btk. 383. §-ának második bekezdése alá eső büntetetté».

A felsorolásból a Btk. 381. §-ának 3. pontját azért hagytam ki, mert ezt a pontot a 383. § második bekezdése már amúgy is felöleli.

* *

A javaslat 92. §-a igen bölcsen kiterjeszti a főmagánvád körét az 1895: XXXVII. tc. 49. §-a alá eső szabadalombitörítés kihágására is.

De ha körütekintünk a büntetőtörvénykönyvekben, találunk más bűncselekményt is, amelyre a főmagánvád kiterjesztése éppily indokolt volna.

Gondolok pedig a becsület védelméről alkotott 1914: XLI. tc. 24. §-ában meghatározott *hitelrontás vétségére*, amely a szerény, főmagánvadás, járásbíróági hatáskörbe tartozó rágalmozás és becsületsértés vétségeivel szemben oly előkelő helyre jutott, hogy a magánindítvány előterjesztése esetén a *kir. ügyész képviseli* a vádat a *kir. törvényszék tanácsa előtt*. Sőt sajtó útján elkövetés esetén, ha az esküdtbíráskodást ideiglenesen felfüggesztő rendelkezés következtében nem is az esküdtszék előtt, de mégis a *kir. ítélőtábla székhelyén működő kir. törvényszék előtt*.

Azt hiszem, ez felesleges luxus, mely a mellett a bíróság jelentékeny megterhelésével is jár.

A hitelrontás vétsége sem a jogrendet, de a sértett magánérdekét sem támadja meg nagyobb mértékben, mint a rágalmozás vagy becsületsértés. Így a törvényszéki, illetve esküdtbíróági hatáskör is teljesen indokolatlan.

Szükségesnek tartanám tehát a főmagánvádloi jogkörnek a szabadalombitörítés kihágása mellett a hitelrontás vétségére kiterjesztését is, valamint az utóbbi bűncselekménynek a kir. járásbíróóság hatáskörébe, illetve sajtó útján elkövetés esetén a kir. törvényszék hatáskörébe utalását.

* *

Lényegbevágó és legnagyobb horderejű eszméim a Bp. jelenlegi perorvoslati rendszerével vannak kapcsolatban.

Igen sok alaptalan és meggondolatlan perorvoslat bejelentésének oka az, hogy *bűnvádi perrendtartásunk értelmében a jelenlevő feleknek nyomban a határozat kihirdetése után kell bejelenteniök perorvoslatukat*, ami különben a bejelentés legkényelmesebb módja is. Ha időt engedne a törvény a bejelentésre, úgy meggyőződésem szerint igen sok alaptalan perorvoslattól szabadulnának meg bíróságaink. Hány esetben tapasztaltam, hogy a táblai fellebbviteli főtárgyaláson jelen volt védő vagy pótmagánvádlo képviselője, illetve azok helyettese teljesen belátja az ítélet helyességét és a perorvoslat kilátástalanságát s csak «feles óvatosságból» jelenti be a perorvoslatot, melynek visszavonását megbízójával való megbeszélés után kilátásba helyezi. Ez a visszavonás azonban az esetek legnagyobb részében akár feledékenységből, akár nemtörődömségből elmarad s így a Kúria igazán ok nélkül van megterhelve az ügy felülvizsgálatával.

Meg vagyok róla győződve, hogy a *perorvoslatok lényeges csökkenését vonná maga után*, ha, amint azt dr. Finkey Ferenc korona-ügyész helyettes már az 1911. évi Jogászgyűlésen is javasolta s amint az összes külföldi törvényhozások is rendelkeznek (ezt dr. Balás P. Elemér mutatja ki a Jogállam 1928. évi januári számában), a Bp. *sem kényszeríté, a feleket a perorvoslat azonnali bejelentésére, hanem arra pl. háromnapos határidőt szabna.*

Ezzel a rendelkezéssel bűnvádi perrendtartásunk a katonai bűnvádi perrendtartásról szóló, 1912: XXXIII. tc.-el is összhangba jutna, amelynek 335. §-a és 361. §-a a fellebbezés és semmiségi panasz bejelentésének idejét ugyancsak az ítélet kihirdetését követő három napban szabja meg.

* *

A kir. Kúriának igen nagy megterhelésével jár az is, hogy a Bpn. (1914: XIII. tc.) 32. §-a, az addig hatályban volt Bp. 432. §-ával szemben, igen szűk térre szorította az alsófokú bíróságoknak a semmiségi panasz visszautasítására irányuló jogát. (T. i. csak az esetben utasíthatják vissza, ha arra nem jogosított használta vagy nyilván elkésett.) Szerény véleményem szerint *vissza kellene állítani a Bp. 432. §-ában foglalt azt a rendelkezést, mely szerint az alsófokú bíróságok a törvényben kizárt semmiségi panaszt is visszautasíthatják.*

Ugyanis, mióta a II. Bn. 28. §-a nemcsak a Btk. 92. §-ának, illetve a Kbt. 21. §-ának alkalmazása kérdésében engedi meg a semmiségi panaszt, hanem általában megengedi, azt a büntetés kiszabásának kérdésében, az ügyeknek igen-igen kis százalékaiban fordul elő, hogy a Kúria az anyagi igazság érvényesítése érdekében hivatalból való intézkedésre kényszerül, mely szempont a Bpn. 32. §-ának meghozatalakor a törvényhozó szemei előtt lebegett. Ellenben *rendkívül sok törvényben kizárt semmiségi panasz foglalkoztatja ma indokolatlanul a Kúriát és felesleges írásbeli munkával terheli meg.*

* *

Et nunc venio ad fortissimum virum! Ugyanis a *csatlakozás intézményének továbbfejlesztése érdekében kívánnék pár megjegyzést tenni.* Ennek szükségességére dr. Finkey Ferenc is meggyőző érvekkel mutatott rá a Bírák és Ügyészek Lapjának 1929. évi 1. számában.

Az anyagi igazság érvényrejuttatásának érdekében kétségtelenül óriási haladás és újítás volt a perorvoslati rendszerünkben igazán túlzásba hajtott vádrendszer legridegebb és legmerevebb formalizmusával szemben, az addig oly szent és hozzáférhetetlennek tekintett «részleges jogerő» elvén való résütés a csatlakozási intézmény bevezetésével.

Az 1928 : X. tc. (II. Bn.) 29. §-a tudvalévőleg lehetővé teszi azt, hogy a perorvoslatra jogosultak közül az, aki perorvoslattal nem, vagy tévesen élt, más ellenkező érdekű jogosultnak joghatályosan bejelentett perorvoslatához a maga perorvoslatával csatlakozhatik.

A törvényhozás azonban a félúton megállt, amikor a csatlakozást akként szorította meg, hogy azzal a határozatot csak ugyanazon ok alapján lehet megtámadni, amelynek alapján annak idején a perorvoslatot be lehetett volna jelenteni. S így ma még mindig az a helyzet, hogy ha a minősítés kérdésében az elsőfokú vádhatóság a vádlott javára tévedett s az elsőfokú ítélet a vádhatóság vádjával egyezett, nincs reá mód, hogy ez a tévedés csatlakozás keretében orvosoltassék. Így tehát továbbra is fennmaradt az az állapot, hogy, amint a II. Bn. tárgyalásakor az akkori igazságügyminiszter mondotta: «egy kezdő ügyész vagy akármilyen elsőfokon működő kir. ügyész szabja meg azt, hogy a felsőbíróság mihez nyúlhat hozzá!»

Találkoztunk igen tekintélyes helyről jövő oly felfogással, hogy a csatlakozási perorvoslat érvényesítésének ily esetben sincs akadálya, hiszen elvileg nem lehetetlen és törvényes rendelkezés nem zárja ki, hogy a kir. ügyész az eredetileg emelt vádjának megfelelően hozott ítélet tarthatatlanságát utóbb belátva, az ellen perorvoslatot jelentsen be. Így a csatlakozás bejelentésének sincs ily esetben sem törvényes akadálya. A Kúria azonban ezt az álláspontot nem tette magáévá s az ily alapon bejelentett csatlakozásokat következetesen visszautasította.

Az anyagi igazság érvényesülése érdekében nemcsak az fontos, hogy az ártatlan ne szenvedjen, hanem az is, hogy a *bűnös elvegye méltó büntetését*. Álhumanizmusból, a vádelt túlhajtásával nem szabad a vádlottat túlzott kedvezésben részesíteni, amint ezt még a múlt századvégi perrendtartások — köztük a mienk is — a régi inkvizitórius rendszer borzalmait reminiscenciájának hatása alatt megtették.

Ma a bírói függetlenség megdönthetetlenül kiépített sziklavára már kellő garancia arra, hogy a vádlott terhére túlkapások nem fognak történni.

És miért éppen csak itt zárkozunk el az oly nagy tiszteletben tartott «reformatio in peius» lehetőségétől, mikor azt a II. Bn. 24. §-a még sokkal merészebben áttörte. Az e szakaszban foglalt rendelkezés szerint ugyanis az elsőfokú bíróság részéről a pénzbüntetés alkalmazása körüli bármely tévedés hivatalból, tehát ily irányú perorvoslat nélkül is, még akkor is korrigálható, ha a tévedés a vádlott javára történt. E rendelkezés szöges ellentétben van a Bp. 387. §-ának 3. bekezdésében foglalt azzal a generális szabállyal, hogy a vádlott büntetése egyedül a vádlónak a vádlott terhére használt fellebbezése esetén súlyosbítható.

A Bp. 325. §-a megengedi, hogy az elsőbíróság a tettazonosság keretein belül szabadon minősítse a vád tárgyává tett cselekményt. Tehát a kir. ügyész vádjánál súlyosabban is minősíthet. Ugyanez a joga van a kir. ítélőtáblának és Kúriának akkor, ha az alsóbbfokú bíróság felmentő ítéletet hozott. Ily esetben a főügyész, illetve a koronaügyész is rektifikálhatja az alsóbbfokú vádhatóság téves vádját.

Ez a 12. sz. jogegységi döntvény meghozatala előtt is tisztán állt. A 12. sz. jogegységi döntvény az addig e kérdésben ingadozó gyakorlattal szemben azt mondotta ki, hogy ha a vádhatóság vádjánál enyhébb elsőfokú ítélet ellen a minősítés miatt a közbíró perorvoslatot jelentett be, úgy a felsőbb bíróságnak ebben az esetben is szabad keze van s az alsóbbfokú ügyészi vádnál súlyosabban is minősíthet. Csak azt az egy kivételt állítja fel, hogy ha a tábla a téves alapvaddal egyező elsőfokú ítéletnél enyhébben minősített, a vádhatóság által ezen ítélet ellen érvényesített semmisségi panasz elbírálásánál a Kúria az elsőfokú ítéletnél súlyosabb minősítést már nem alkalmazhat. Nem alkalmazhat pedig azért, mert ennek a «részleges jogerő», mint tilalomfa, útját állja.

Vegyünk a kérdés illusztrálására egy példát. A kir. ügyész erős felindulásban elkövetett szándékos emberölés büntette miatt emel vádat. A vád téves, mert az enyhébb minősítést maga után vonó erős felindulás megállapítására nincs alap. Ha a kir. törvényszék felismeri a vád téves voltát, szabadon minősítheti a cselekményt tiszta szándékos emberölés büntettének.

Ugyanígy, ha az alsóbbfokú bíróságok pl. jogos védelem okából felmentő ítéletet hoztak s e miatt a vádhatóság perorvoslattal élt, mi sem áll annak útjában, hogy a Kúria, amennyiben a jogos

védelmet nem látja megállapíthatónak, a vádlottat tiszta szándékos emberölés büntettében mondja ki bűnösnek, ha az erős felindulást sem látja fennforogni. Hasonló az eset, ha a kir. törvényszék felmentő ítéletet hoz, a kir. ítélőtábla pedig csak halált okozó súlyos testi sértést lát fennforogni s a vádhatóság a minősítés miatt apellál, amikor is a Kúria ugyancsak nincs az alapminősítéshez kötve s a vádlottat ismét az erős felindulás megállapítása nélkül szándékos emberölés büntettében mondhatja ki bűnösnek. Ha ellenben a kir. törvényszék a téves vádnak megfelelő ítéletet hozott, amelyben a kir. ügyész megnyugodott, ezen már a felsőbíróságok nem segíthetnek. Éppígy, ha pl. a tábla az ügyészi vádnak megfelelő elsőfokú ítélettel szemben csak halált okozó súlyos testi sértést állapított meg s ez ellen apellál a kir. főügyész, a Kúria keze itt is meg van kötve s csak az erős felindulásban elkövetett szándékos emberölés büntettét állapíthatja meg, ha meg is van győződve, hogy az erős felindulás megállapítására nincs törvényes alap.

Azt látjuk tehát, hogy minél inkább távolodtak az elsőfokú bíróságok a kir. ügyész téves vádjától, az anyagi igazságnak megfelelő ítélet meghozatala annál inkább meg van könnyítve. Ellenben minél inkább magukévá tették azt, annál kevésbé lehet azon segíteni. S hány esetben fordul elő, — főként a halmazat, a bűnrészesség, a bevégeztség vagy kísérleti stádium kérdéseiben — hogy az elsőfokú bíróság magáévá téve a téves ügyészi vádat, abban a kir. ügyész természetesen megnyugszik s bár a felsőbbfokú vádhatóság és a felsőbíróság tisztán látja a tévedést, azon nem segíthet. Illetve segíteni igyekszik azáltal, hogy amennyiben a vádhatóság a büntetés súlyosbítása végett perorvoslattal élt, a cselekménynek súlyosabb minősítés alá vonhatását a büntetés kiszabásánál veszi figyelembe, mint súlyosító körülményt. Így kerülő úton igyekszik az anyagi igazság félrebillent mérlegének helyreállítására.

Nem sokkal helyesebb volna-e ennél az egyenes út, ami elérhető volna azzal, hogy a csatlakozás megengedhetősége a téves ügyészi alapvád korrigálására is kiterjesztetnék? Vagyis a felsőbbfokú vádhatóság csatlakozással élhetne a tettazonosság keretén belül akkor is, ha a vád tárgyává tett cselekmény jogi minősítése az elsőfokon téves volt.

Az is az anyagi igazság érvényesülésének előbbrejutását eredményezné, ha oly irányban is továbbfejlesztetnék törvényhozási-lag a csatlakozás intézménye, hogy a koronaügyész a kir. ügyész által elmulasztott perorvoslatra is visszamehessen, vagyis akkor is élhessen csatlakozással, ha a főügyész a kir. ügyész elmaradt fellebbezését csatlakozással nem pótolta vagy a kir. ügyész fellebbezését visszavonta.

Megjegyzem különben, hogy a Kúriának egyes tanácsai már a II. Bn. 28. §-ának is ily értelmezést tulajdonítottak más tanácsok ellenkező felfogásával szemben. A Kúria 23. sz. jogegységi döntvénye döntötte el azután a kérdést akként, hogy a koronaügyésznek ily esetben csatlakozási joga nincs.

Ha «de lege lata» igazat is kell adni e döntésnek, viszont ez «de lege ferenda» nem lenne akadálya annak, hogy a kérdés törvényhozási úton az anyagi igazság követelményének megfelelő módon szabályoztassék.

A csatlakozás intézményével kapcsolatban még csak egyet. Nevezetesen a csatlakozás végső határideje a törvény szerint a perorvoslat tárgyában tartott tárgyalás vagy tanácsülés megkezdése előtti nyolcadik nap. Felmerül most már a kérdés, hogy ha a bíróság a tárgyalást bizonyításfelvétel elrendelése mellett elnapolja, az újonnan kitűzött tárgyalás előtt feléled-e a csatlakozási jog? Igen tekintélyes helyről jövő vélemény szerint ennek nincs akadálya. Tapasztalatok szerint azonban a bíróságok általában azt a gyakorlatot követik, hogy a csatlakozás csupán az első tárgyalás előtt jelenthető be. S ezt a felfogásukat a törvény szövegében levő «megkezdés» szóra alapítják. Ugyanis a tárgyalást csak az első alkalommal kezdik meg, elnapolás esetén már csak folytatják az első tárgyalást.

Ez ismét igen megszorítja a csatlakozási intézményt, mert hiszen igen gyakran éppen a bizonyításkiegyeztetés során merülnek fel olyan új ténykörülmények, amelyek a csatlakozás bejelentését indokoltá teszik. Épp ezért annak is nyílt kifejezés volna adandó, hogy a csatlakozás a folytatódó tárgyalás előtt is bejelenthető.

Dr. Balogh István.

Észrevételek a bírói eljárás egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslat bűnvádi rendelkezéseihez.*

Az emberi elme csodálatos tulajdonságai közé tartozik az is, hogy szinte automatikusan választja el mindenkor a fontosat a mellékestől, az előbbi a figyelem központjába, az utóbbit az öntudat távolosabb területeire terelve. Míg boldogabb időkben a büntetőbíró leggyakrabban a megcsalt szerelmesek, a cselédi hűségben csalatkozott károsultak, a bor hatása alatt ellenséggé vált barátok találkozási helye volt, addig a büntető igazságszolgáltatást is általában másodrangú bírói tevékenységnek szokták tekinteni, amellyel szívesen foglalkoztatták a nemesebb feladatok megoldására alkalmatlannak bizonyult erőket. *Hogy ez az állapot az utóbbi időben megváltozott*, annak magyarázatával nem szükséges behatóbban foglalkozni, sajnálatos csak az, hogy a büntető igazságszolgáltatás fontosságának fénykora az ország legválságosabb éveivel esik egybe és hogy éppen ezek a válságos évek voltak azok, amelyek a büntetőbíró szerepének fontosságát a köztudatba vitték. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy az erkölcsi és anyagi átértékelődés korszakában alig volt jelentékenyebb esemény, amely valamely vonatkozásban a büntetőbírószámba ne foglalkoztatta volna. Itt ütköznek meg az ellentétes meggyőződések, itt zajlanak le a gazdasági katasztrófák utolsó mozzanatai, itt döntenek el sorsukat azoknak, akik a lét mind rögzesebbé váló útján megbotlottak, eltévedtek vagy az akadályok erőszakos, ravasz megkerülésére vetemedtek. A büntető ítélet is rég túlnőtt már azon a szerepen, hogy a falurosszák, a féltékeny szeretők és a lakatnyitogatók ráncbaszedésével foglalkozzék. A büntetőbíró szava hova-tovább már oly vonatkozásokban is irányítja az életet, amelyekre korábban kitérnie soha sem kellett. Ily átalakulás mellett természetesen mind nagyobb jelentősége lesz annak is, hogy a büntető igazságszolgáltatás megmaradjon azon a színvonalon, amelyet feladatának fontossága megkíván. Egy téves, felületes döntés évtizedek során kialakult erkölcsi meggyőződést dönthet romba, megölője lehet a becsületes igyekezetnek, árnyékában kel ki a cinizmus, a meggyőződés, hogy «rossz üzlet» a becsületesség, mert egy kis ravaszsággal mindenkinek túl lehet járni az eszén. A büntető igazságszolgáltatás az állambizalom iránt való bizalom vagy bizalmatlanság felkeltésének egyik leghatékonyabb eszköze.

Midőn mindeme köztudomású tények dacára irányító helyről tíz éven belül most már harmad ízben vették tervbe a büntetőbíráskodás egyszerűsítését, két szemponttal, mint kiindulópontokkal, eleve számolnunk kell, hogy ezeket a továbbiakban fix tényeknek fogadjuk el.

Először is el kell fogadnunk azt a megállapítást, hogy az állam jelen gazdasági helyzetében az igazságszolgáltatási célokra fordítható kiadásokat is korlátozni kell.

E tény szükségszerűségét nem lehet elvitatni azzal a pusztán kijelentéssel, hogy az igazságszolgáltatással kapcsolatban nincsen takarékoskodásnak helye. A takarékoskodás csak következetességgel valósítható meg vagy sehogy, és amint a magánháztartásban sem lehet privilegizált területeket mentesíteni a takarékoskodás alól, úgy az állam háztartásában sem szabad megszakítani a takarékoskodás láncolatát. Másrészt azonban éppen olyan igaz az is, hogy a takarékoskodás pazarlássá válik, ha csekély jelentőségű megtakarítás érdekében nagyrészt erkölcsi javakat kell feláldozni. Mert az az igazságszolgáltatás, amelynek alapvető biztosítékait meg kellett nyírítani, amelyet magas színvonaláról le kellett szállítani a megtakarítások érdekében, voltaképpen fényűző berendezéssé válik, mert nem fogja megérni azt a csekélyebb összeget sem, amelyet majd ezután kell reá áldozni.

Midőn tehát ezek után röviden reá kívánok mutatni azokra a vitás vagy vitatható szempontokra, amelyeket a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló javaslat *büntetőjogi* rendelkezései tartalmaznak, e két vezérlő szempont lesz irányadó fejtegetéseimben.

A bűnvádi eljárással kapcsolatos újításokat könnyebb áttekinthetőség kedvéért három csoportba sorozhatjuk.

Az I. csoportba tartoznak azok az újítások, amelyek *csaknem kizárólagosan pénzügyi érdekek* kedvéért tervezetnek.

A II. csoportba soroljuk azokat a rendelkezéseket, amelyek

közvetlen célja az *eljárás egyszerűsítése*, felesleges hosszadalmasságok megszüntetése és ezáltal közvetve megtakarítások biztosítása.

A III. csoportba soroljuk végre azokat a reformokat, amelyek a tervezet tulajdonképpeni céljától függetlenül *új elveket* kívánnak az elsőfokú bíráskodás keretébe illeszteni.

Szemügyre véve az első csoportba tartozó intézkedéseket, mindenekelőtt, mint legfontosabbal, az *egyesbíráskodás fenntartásával*, sőt jelentékeny hatásköri kiterjesztésével kell foglalkozni.

Tudjuk, hogy évek során át folyik a vita, vajjon helyes intézmény-e az egyesbíráskodás, beváltak-e az egyesbírák vagy sem.

Szerintem a kérdésre ebben a formában sem igennel, sem nemmel választ nem adhatunk. Mert azt a kérdést, hogy az egyesbírói intézmény büntető ügyekben bevált-e vagy sem, csak az adott helyzet figyelembevételével lehet elfogadni. *Senki sem kívánhatja*, hogy az egyesbíró ítélkezése oly széles látókörű, kiegyensúlyozott legyen, mintha három jóképzettségű, éles felfogású, egymás képességeit kiegészítő bíró szolgáltatta az igazságot. Hogy ez — legalább is a kontinensen — köztudomású tény, annak legjobb bizonyítéka, hogy Németországban éppen most kerül tárgyalás alá a kormány-nak az új Btk. életbeléptetéséről szóló törvénytervezete, amelynek rendelkezései között megtaláljuk a háborút követő időkben fejlődésnek induló egyesbírói intézmény *lényeges visszafejlesztését*. «Az 1924. jan. 4-én életbeléptetett takarékosági rendelkezések felülvizsgálatánál — mondja e törvényjavaslat indoklása — nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a közvélemény általában hibáztatja az egyesbírói hatáskör túlságosan tág keretben való érvényesülését, de különösen azt, hogy az egyesbíró Zuchthaus-büntetés (amely nálunk egyaránt felel meg a börtön- és fegyház-büntetésnek) is kiszabható (66. §). A javaslat nem zárkozható el e kifogás alaposságának felismerésétől és ezért az egyesbíró hatáskörének lényeges megszorítása mellett döntött éppen azért, mert a büntetőbíráskodások által eldöntendő kérdések mind nehezebbek lesznek, mikor is az ítélkezés biztonságát minden eszközzel fenn kell tartani.»

Ezzel a szemponttal szemben áll kétségtelenül az a tény, amelyet a kir. Kúria elnöke monumentális előadásában a polgári bíráskodásra vonatkozóan már megállapított, hogy az egyesbíráskodás a bírák munkaerejének lényegesen gazdaságosabb kihasználását teszi lehetővé s így nagy anyagi megtakarítást jelent. A büntető egyesbíró átlag nyolc ügyet tárgyal egy nap; gondolni sem lehet arra, hogy a tanács akár csak meg is duplázhatná a tárgyalandó ügyek számát, sőt az is lehet, hogy ugyanannyi ügyet is hosszabb idő alatt tárgyalna, mint az egyesbíró.

A helyes megoldást szerintem akkor találtuk meg, ha a két szempontot össze tudjuk egyeztetni, vagyis ha egyesbíró ítél azokban és *csakis azokban* az ügyekben, amelyeknél sem az ügy terjedelme, sem a megoldandó jogi kérdések nem teszik szükségessé a kétségtelenül nagyobb garanciákkal rendelkező tanácsai elbírálást. Így tehát a Javaslatban nem azt kell kifogásolni, hogy kiterjeszti azoknak a cselekményeknek körét, amelyek egyesbíró elé tartoznak, hanem hogy sablonszerűen egyesbíró elé utalja a bűncselekményeknek mintegy 75 %-át, amint ezt a legújabb statisztikai adatokból következtetve megállapíthatjuk. (1926. évben befejezett 62,500 törvényszéki hatáskörbe tartozó bűncselekmény tárgyában folytatott eljárás közül 45,500-ban, tehát 72 %-ban egyesbíró ítélte a Javaslat beosztása szerint.) Tudjuk nagyon jól, hogy minden bűncselekménynek megvan a maga sajátos karaktere, amely a sablonos elhatárolásokat meg nem tűri. Emlékezzünk azokra a rendkívüli nehéz és bonyolult ügyekre, midőn a magánbankházak bukásával kapcsolatban a sikkasztások, csalások, lopások, orgazdaságok és bűnpártolások százait, az egymást és minden elérhető embert megkárosító üzlettársak viselt dolgait kellett elbírálni. Az ilyen ügyek pedig *hivatalból* egyszerűeknek minősítették azokkal az ügyekkel szemben, amelyek tárgya az volt, hogy valaki úgy fejbévágta a barátját, hogy az megsüketült vagy hogy azt mesélte a szomszéd boltosról, hogy az fizetésképtelen. Az ily aránytalanság alkalmasnak bizonyult azután arra, hogy az *egyesbírói* intézmény népszerűtlenségét emelje. Amidőn tehát a Javaslat az egyesbírói tágabb hatáskörrel kívánja felruházni, csak részben javít a helyzeten. Mert igaz ugyan, hogy most már nem kell bonyolultabb ügynek tekinteni, ha valaki a táviratkézből, aki őt álmában felzaklatja, lakásából kikergeti, annál az ügynél, amelyben körmönfont vagyoni manipulációkat kell kibogozni, azonban lényegében még mindig egy *sablons* beosztással állunk szemben. Megfonto-

* Részlet szerzőnek a Magyar Jogászegyletben tartott előadásából.

landó volna ezért, ne folyamodjunk-e ahhoz a megoldáshoz, amelyet az 1923. év decemberében benyújtott, de tárgyalás alá nem vett egyszerűsítési törvényjavaslat tartalmazott 81. §-ában. E § németországi mintára azt kívánta, hogy «nagyobb terjedelmű vagy bonyolult» ügyben a kir. ügyészség indoklással is ellátott vádiratot adhat be az egyesbíróhoz. Ily ügyekben, ha az eljárás egyesbíró elé tartoznék, a kir. ügyészség azt is indítványozhatja, hogy a főtárgyalást a kir. törvényszéki tanács tartsa meg, az ily ügyet a tanács egyesbíró elé nem utasíthatja. E megoldás felmentené az igazságügyi hatóságokat az alól, hogy az ügyek valódi jelentőségére tekintet nélkül, egy előre megállapított séma szerint járjanak el. Az újítás annál könnyebben volna a Javaslatba illeszthető, mert ezt a megoldást más vonatkozásban a Javaslat is elfogadja, amikor azt kívánja, hogy a kir. ügyészség az elkövetés helye szerint illetékes kir. járásbírósnál indítványozhassa az egyébként törvényszéki egyesbíró hatáskörébe tartozó ügy tárgyalását akkor, ha egy évnél hosszabb szabadságvesztésbüntetés előreláthatólag nem lesz kiszabható.

Tudom, hogy e megoldásnak heves ellenzői vannak; már annak idején felhozták, hogy ezzel a vádhatóságnak túlságosan messzemenő befolyást biztosítanak az ügy sorsára és az egyesbíró foglalkoztatása végeredményben a kir. ügyész felfogásától fog függni. Szerintem ez az aggály nem eléggé indokolt. A vádhatóságra az utóbbi időben, sőt éppen ebben a Javaslatban is sokkal nehezebb és felelősségteljesebb feladatokat bízta, mint amiről most szó lenne és aligha lehet elképzelni, hogy valamely kir. ügyészség pusztán túlbuzgóságból vagy akadékoskodásból a maga munkáját szaporítva, elvonja az egyesbíró elől azokat az ügyeket, amelyek nyugodtan bízhatók az utóbbi elbírálására. Téves elvi álláspont, a javasolt rendelkezést félreértő gyakorlat korrigálására a felügyeleti hatóság volna hivatva.

A második csoportba sorozható és elsősorban is egyszerűsítő rendelkezések legfontosabbika a kifogások és az ezzel kapcsolatos közbenső perszak eltörlése. Jóllehet ez a rendelkezés az, amely már eddig is a legnagyobb ellenkezést váltotta ki a jogászi közvéleményben, kénytelen vagyok megvallani, hogy ezt az intézkedést korántsem tartom oly katasztrofálisnak, mint egyesek feltüntetik. Csaknem két évtizede már, hogy a vád tanács működését közvetlen közelből figyelhetem és e közeli kapcsolat során nem maradt el az oly gyakori kiábrándulás sem. A kifogás igen gyakran rácafol azokra a nagyratörő reményekre, amelyeket a Bp. megalkotói ehhez az intézményhez fűztek és amelyeknek az indokolásban annak idején kifejezést is adtak. A kifogás, mint a szabadságjogok védelmének egyik bástyája, könnyen törpül el egy szimpla buktatóvá, amelynek egyetlen célja, hogy az eljárás késleltessék, a bizonyítékok elforgácsoltassanak, a tanúk vallomásai ismételt kihallgatások által megfakíttassanak. Másrészt, hogy még ennek dacára is mily kevés a kifogás gyakorlati jelentősége, annak bizonyítéka e statisztikából szűrhető le.

Évben	Beadott vádirat	Vádirat ellen beadott kifogás	Kifogás alapján megszüntetés
1914	23,846	4295	14.5 %
1915	22,064	2838	16 "
1916	16,086	2400	15 "
1917	18,096	2280	14 "
1921	16,061	1648	12.6 "
1922	19,768	2572	7.3 "
1923	27,293	2017	7.1 "
1924	27,826	2617	4.2 "
1925	24,980	2320	11.9 "
1926	20,359	2449	14.1 "

Mindezek alapján tehát legalább is túlzóknak kell tekinteni azokat a véleményeket, amelyek a kifogások eltörlését a büntető igazságszolgáltatás egy alappilléreinek kidöntésével egyértelműnek tartják.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy esetleg a Javaslat által kívánt megoldás részletei nem idéznek fel bonyodalmakat, amelyeket a gyakorlatban csak nehezen lehetne áthidalni. Meg kell itt említeni, hogy az új rendelkezés nagyban hasonlít a német StPO. 196. és köv. §-aiban megállapított és «Entscheidung über die Eröffnung des Hauptverfahrens» fejezetbe foglalt rendelkezésekhez. Éppen ezért figyelembe kell venni azt, hogy a német kodifikációban most dolgoznak azon, hogy ezt az eljárási szakot megreformálják, mert kitűnt, hogy ha a tanács lelkiismeretesen tesz eleget annak a kötelességnek, hogy vizsgálja, vajjon a főtárgyalásnak helye van-e, úgy ez is sok és felesleges munkával terheli. A már

említett életbeléptető törvény tervezete ezért úgy rendelkezik (Art. 67, Ziff. 107), hogy a vádirat a főtárgyalás elnökéhez nyújtandó be, aki minden további nélkül kitűzi a főtárgyalást, ha törvényes akadályt nem észlel. Ugyanőhöz kell benyújtani a terheltnek észrevételeit, bizonyítási indítványait is. Ha azonban az elnök a főtárgyalás kitűzését mellőzendőnek tartja, bemutatja az iratokat a törvényszéknek és ez határoz a vádirat elutasítása (megszüntetés) vagy áttétel tárgyában. Ezzel elérik azt, hogy azzal, hogy a főtárgyalást az elnök kitűzte, még nem foglalt állást a törvényszék a terhelt bűnössége kérdésében semmiféle tekintetben.

Ettől függetlenül is azonban a Javaslat szabályozásához szó férhet. Az észrevételek benyújtására határidő kitűzve nem lévén, a terheltnek jogában áll azokat a főtárgyalás reggelén is átnyújtani és így a főtárgyalás megtartását könnyedén meghiusítani. Tekintve, hogy a vádiratot a főtárgyalás határnapjának közlése mellett kell kézbesíteni, ha a törvényszék az észrevételeknek akár csak kiegészítés kapcsán is helyt ad, minden esetben intézkednie kell a főtárgyalás beállításáról, ami nem csupán sok új munkával fog járni, hanem a tanácsok munkaidejének megfelelő beosztását is csaknem lehetetlenné teszi. Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy az új rendelkezés ellentétbe helyezkedik a Bp. 65. §-ával, amely alapos okból mellőzni kívánja a főtárgyaláson azokat a bírakat, akik az ügy előkészítő szakában, vagy a kifogások felett már határozta. E rendelkezés megszüntetése következtében ugyanannak a tanácsnak kell a maga határozatait felülvizsgálni a főtárgyaláson, amelyeket a vádlott észrevételei kapcsán már meghozott. De további lényeges eltérés is észlelhető a Bp. alapelveitől. A Bp. a magánvádas ügyektől eltekintve, állandóan keresztülviszi azt az elvet, hogy a *bizonyítékok mérlegelésébe* a főtárgyalás előtt a bíróság csak a kifogás alapján, tehát nem hivatalból — és akkor is csak a felek meghallgatása után — bocsátkozhatik. Ezzel szemben a Javaslat arra is feljogosítja a törvényszéket, hogy a Bp. 264. § 6. pontja alapján is *hivatalból megszüntetheti* az eljárást, tehát a nélkül, hogy a vádlott észrevételeket is adott volna. El is tekintve attól, hogy ezzel a Javaslat — mint mondom — a Bp. egyik alapelvével helyezkedik szembe, e szabályozás kényes következményei kellemetlenül érvényesülnek majd akkor, ha a törvényszék a vádiratot a 264. § 6. pontja alapján elutasítja, a vádló folyamodására a tábla azonban vádhatározatot hoz és ekkor *ugyanannak a tanácsnak kell határoznia a főtárgyaláson*, amely már az iratok alapján kimondta, hogy a vádbeli cselekményt a terhelttel szemben bizonyítva nem látja. Megfontolandó volna ezért, nem szükséges-e kimondani, hogy a törvényszék alapos gyanúkteltő bizonyítékok hiánya okából csak észrevétel alapján és csak a felek meghallgatása után szüntetheti meg az eljárást és ha a megszüntető határozatot a tábla megváltoztatta, a főtárgyalást a törvényszék másik tanácsának kell megtartani.

A nyomozás nélkül, tényvázlat alapján, azonnali tárgyalásra vitt ügyekben követendő eljárás ugyancsak lényeges újítása volna az, hogy a tanukat és a szakértőket a *felek hallgassák ki*.

A Javaslat itt a Bp. 308. §-ában szabályozott keresztkérdésnek feledésbe merült intézményét gyakorlati jelentőséggel bíró berendezéssé kívánja fejleszteni. E végből az igénybevétel lehetőségét *lényegesen megkönnyíti*. A Bp. értelmében a felek által való kihallgatást a védőnek kell indítványoznia és a vádlónak ahhoz hozzá kell járulnia. Védő hiányában csak megfelelő értelmiségű vagy külön szakképzettségű vádlott engedhető a kihallgatás e formájának sikamlós talajára. A Javaslat ezzel szemben kötelezővé teszi a felek által való kihallgatás engedélyezését, ha a kir. ügyészség indítványozza, tekintet nélkül minden egyébre.

Hogy az Angliában, Norvégiában és az Egyesült-Államokban meghonosodott felek által való kihallgatás nem tudott Európa többi államaiban meggyökeresedni, az nem csupán véletlenség. Úgy a német, mint a francia bűnvádi eljárásban kísérletek történtek a keresztkérdés intézményének propagálása érdekében. E kísérleteket a legkiválóbb kriminalisták határozottan meddőnek minősítették. A bűnvádi peres eljárás tudományának talán legnagyobb művelője: Glaser, már a német StPO. megalkotásakor kifejti, hogy «Das Kreuzverhör ist ein Ausnahmeverfahren, dem eine ausgedehnte Anwendung wohl nicht in Aussicht steht». És a Gneist által oly nagyra becsült reform gyakorlati jelentéktelensége mindenben Glasernek adott igazat. Hasonló véleményen van a francia tudomány, amelynek irányadó véleményét Garraud «Traité»-jében találhatjuk abban a megállapításban, hogy :

«Kétségtelen, miszerint a büntetőbíróknak szánt szerepnek és az igazság felkutatásában rejlő érdeknek sokkal tökéletesebben felel meg az, ha az elnöknek engedjük át a kihallgatás irányítását, akinek rendelkezése mellett azonban a felek számára a tanukérdésnél a legteljesebb részvétel biztosítható (II. 132.). Hogy e vélemény időközben semmit sem változott, annak bizonyítéka Belingnek, a német tudomány kiváló reprezentánsának legújabbán megjelent könyve, amely szerint «das Kreuzverhör ist praktisch kaum gebräuchlich und psychologisch bedenklich». Ha azonban az elméleti megfontolásokat gyakorlati szempontokból nem akarnók készpénzként elfogadni, úgy utalhatok gyakorlati eredményekre is. Köztudomású, hogy a gyakorlat kiszáradt ugar módjára szokta magába szívni azokat a lehetőségeket, amelyek az elvégzendő feladat egyszerűsítését, racionizálást lehetővé teszik. Egymagában már az, hogy a keresztkérdés törvényadta lehetősége évtizedek alatt a legritkábban került megvalósításra, kell, hogy gondolkodóba ejtsen ennek az intézménynek számunkra való hasznavehetősége felől. Elvont töprengések helyett azonban beszéljenek annak a kísérletnek az adatai, amelyet legutóbb Berlinben végeztek a végből, hogy a keresztkérdés felől gyakorlati tapasztalatok álljanak rendelkezésre. Az ily módon tartott tárgyalások felől Friedenstorff főállamügyész számol be (D. J. Z. XXXIV. 909), elmondva, hogy a főtárgyalás lényegesen hosszabb időt vett igénybe, mint mikor az elnök a bizonyítás lényegének tárgyilagossága mellett a tanutól csupán a szükséges, az ügy elbírálása szempontjából releváns körülményeket, tényeket kérdezi meg, továbbá, hogy a felek a kérdések feltételében való objektivitás tekintetében sem mérközhettek az erre a feladatra állandóan beidegzett bíróval. Egy további bizonyíték végül a gyakorlati életből Zacharias főbíró jelentése (D. J. Z. XXXV. 158.), aki a német-angol vegyes döntőbírótság előtt tanulmányozta e kérdést és aki arra az eredményre jutott, hogy a keresztkérdés az angol per szellemével telített intézmény, amely teljes kudarcot vallott, midőn azt külföldi ügyfélképviselők, külföldi tanukkal kapcsolatban vették igénybe.

Legvégül még csak a legújabb kodifikáció, a német reformmunkálatok álláspontjára kívánok reámutatni, mert tagadhatatlan, hogy ennek keretén belül semmiféle értékes újítástól nem zárkóztak el.

Az új Btk. életbeléptetéséről készített kormányjavaslat a felek által való kérdéssel kapcsolatban a következő megállapítást tartalmazza (Art. 67, Z. 130), «Das Kreuzverhör hat sich in der deutschen Praxis nicht einbürgern können. Vielfach, insbesondere auch von dem Salzburger Juristentag 1928, ist der Wunsch ausgesprochen worden, englischem Vorbild folgend das Kreuzverhör und damit den Parteiprozess allgemein einzuführen. Der Entwurf glaubt diesem Wunsch nicht entsprechen, sondern die zurzeit noch nicht genügend geklärte Frage einer späteren Gesamtreform der Strafprozessordnung überlassen sollen, um so mehr als gerade in jüngster Zeit gewichtige Stimmen aus den Kreisen der Wissenschaft und insbesondere der Praxis sich über die angeblichen Vorzüge des Kreuzverhörs sehr skeptisch ausgesprochen haben».

Úgy gondolom, ez a megállapítás mindenben helyes úton jár. A felek által való kérdés rendszeresítése aligha tekinthető oly sürgős kérdésnek, amely felett akkor kellene dönteni, amikor arról van szó, hogy takarékosági szempontból egyszerűsítési rendelkezéseket teremtünk és úgy ezt a problémát, mint az előkészítő iratok közlése nélkül való ítélezést, is talán ajánlatosabb volna akkor szabályozni, amidőn bünvádi eljárásunkat tisztán magasabbrendű igazságszolgáltatási célok érdekében gyökeres revízió alá fogjuk venni. A novelláris törvényalkotás lehetőleg ne menjen túl azon a célon, amelyet a felmerült aktuális szükség előszab.

Dr. Auer György.

Hozzászólás a büntető jogszolgáltatás újabb egyszerűsítése című törvénytervezethez.

Büntető jogszolgáltatásunk újabb egyszerűsítése kétségtelenül magának a modern jogéletnek a követelménye; miért is az feltétlenül szükséges, helyes és indokolt.

Ez az egyszerűsítés azonban mindenben, a maga teljes egészében, a gyakorlati élet követelményeinek megfelelően volna már

most törvényhozásilag keresztülvendő, nehogy rövid idő múltán újabb egyszerűsítések, novellák váljanak szükségessé.

A hatáskör.

Ha a tervezet az említett követelményt is szem előtt tartotta volna, akkor kár volt ez alkalommal is az egyesbírói hatáskört csupán néhány bűncselekménnyel toldani meg, hogy majd egy újabb egyszerűsítő törvény újabb bűncselekményeket utaljon e hatáskörbe; hanem ezzel szemben az egyes bűncselekmények taxatív felsorolása helyett valami általánosabb elvet kellett volna statuálnia, melynek alapján az egyesbírói hatáskör végérvényesebben lett volna megállapítható.

Ez alapon, a fentiek megfontolása mellett, a tervezetnek mindenekelőtt a kir. törvényszék, mint egyesbírói hatáskörének kiterjesztéséről szóló I. fejezetbeli rendelkezéseit úgy lehetne egészen egyszerűen leegyszerűsíteni, hogy minden fogházzal büntetendő cselekmény a járásbírói hatáskörbe, öt évet meg nem haladó büntetéssel büntetendő az egyesbíró, ezt meghaladó a kir. törvényszék mint társasbírói hatáskörébe volnának utalandók. E törvényi rendelkezés a hatáskör kérdését sok időre egészen világossá és teljesen egyszerűvé tenné.

Ha a törvényszék polgári egyesbírája alkalmas a közismerten nehezebb, több judiciumot, nagyobb jogismeretet és bővebb élet-tapasztalatokat igénylő, bármilyen értékű és természetű polgári perek eldöntésére — a polgári egyesbírói intézmény helyes indokai itt is éppúgy lehetnek irányadók — s akkor igazán semmi ok sincsen reá, hogy, legalább az ötévi szabadságvesztést meg nem haladó büntetések igazán egyszerűen ne bízassanak a törvényszék büntető egyesbírájának megítélésé alá.

Törvéynapok.

A VII. fejezetben őseredeti praktikus magyar intézménynek a törvéynapok statuálását kétségtelenül megtakarítás, az idézendők kímélése: munkájuktól kevesebb időre elvonás, az ügyek gyorsabb befejezésének lehetősége, újabb bizonyítékoknak a helyszínen legtöbbször könnyű beszerzésének lehetősége helyesen indokolja. Valóban indokolt ennek az igazán közérdekű rendelkezésnek törvény-szövegben kötelező elrendelése, hogy ezzel ellentétben egyes hivatali önkényeskedéseknek mindenkorra eleje vételessék. Feltétlenül kiterjesztendő volna azonban ez a törvényi rendelkezés tanácsú ügyekre is, mert hiszen azok az indokok, melyek a törvéynapok tartását indokolják az egyesbírónál, fennforognak a tanácsnál is, — szinte fokozottabban — hol is a gyakorlatból közismert, ceteris paribus, a tanuk száma rendesen több, mint az egyesbírói bűnügyekben. Az a költségtöbblet, mely két bíró napidíjával jár, tanudíj megtakarításban itt is megtérül többszörösen.

A kifogások mellőzése.

Nagy haladást jelent és őszinte elismerést érdemel a tervezetnek az az intézkedése, mely mellőzni óhajtja a kifogást.

Bűnvádi perrendtartásunk valóban sok felesleges munkát, vele együtt késedelmet okozó, a modern büntetőper szellemével össze nem egyeztetendő, végeredményben általában még a védelem érdekét se szolgáló ez intézménynek eliminálása — sok sürgetés, sok irodalmi vita után — végre komolyan kilátásba helyezett.

A vád- vagy megszüntető határozatnak a modern büntetőper legelemibb követelményének, az ügyfél egyenlőségének és ügyfél nyilvánosságának kizárásával — tehát e két modern, alapvető elvnek teljes megghiusulásával kellett megszületnie. Feleknek és képviselőiknek legtöbbször még csak alkalmuk sem volt ez elvekből folyó jogait érvényesíteni; — így, egyoldalúan, ezek befolyása és ellenőrzése nélkül készült el a megmerevített, egyoldalú anyag, ami felett határozat — természetesen — hasonlóképpen csak ilyen egyoldalú, mintegy kapásból való lehetett.

Ha pedig csupán közigazgatási szervek által fogatosított kihallgatások és ezek ténymegállapításai, a leggyakrabban csendőri tényvázlatok képezték a vád tanács elé kerülő bűnperek anyagát, melyek alapján vád- vagy megszüntető határozat volt hozandó, ez a perrendi formák és modern elvek érvényével egyáltalán nem szentesített, a gyakorlatból közismerten — legtöbbször bármi módon is — bizonyítékok beszerzésére és leszögezésére törekvő, igazán egyoldalú eljárás kellett képezze a bírói határozat anyagát, mely a bírót a maga egyoldalú lehetlenségeivel korlátozólag s lenyűgözőleg kötötte és vádhatározatra predesztinálta; vagy ha teljesen megnyugtatót igényelt lelkiismeretét, akkor minden ily esetben vizsgálatot vagy nyomozáskiegészítést kellett elrendelnie, hogy hasonló, de már csökkent mértékben ily egyoldalúságoktól megújítva kerüljön az ügy újabb bírói határozat alá.

Az ügyeknek így szükségszerűen késedelmet kellett szenvedniük.

A bizonyítékok mérlegelésének csekély vagy éppen semmi lehetősége mellett — az ügyeknek elenyészően kis százaléka remélhetett megszüntető határozatot, melyekből egynéhány százalék táblai határozat folytán — ugyancsak vádalahelyezéssel végződött.

Ha a kifogás eredménnyel nem járt, mint joggal állíthatni, az eseteknek több mint 90 %-ában, akkor nem szolgált egyáltalán a védelem érdekét sem, mert a terheltet csak több tárgyalás vagy legjobban esetben idézés izgalmánál tette ki teljesen ok nélkül; — vagy még inkább, felmentő ítélet esetén — a fogoly terhelt ok nélkül szenvedte el az előzetes letartóztatás — vagy vizsgálati fogságnak egy bizonyos idejét; — míg viszont a sértett érdek a kifogási eljárásnak sokszor hónapokra, de vizsgálatok, bizonyításkiegyesítések folytán (például tanúk lakhelyének keresgélésével) néha éven is túlmenő, meddő, haszontalan idejével — eltekintve a késői megtorlásnak amorális, esetleg egészen céltalanná vált hatásától — ok nélküli késedelmet, a viszonyok megváltoztatásával esetleg egyenesen kárt szenvedett.

Joggal volt kérdezhető tehát, miért történt ez a sok dolog kétszeresen, amikor a főtárgyaláson a büntetőper modern követelményei mellett éppúgy megtörténhetett volna mindez és az ártatlan vádlott a nagy nyilvánosság mellett ítélettel kapta volna meg elégtételét.

Ez a csekély okfejtés is alkalmas arra, hogy a kifogási eljárás céltalan oknélküliségének elég indoka legyen.

További egyszerűsítések.

A tervezetben foglaltakkal az egyszerűsítés kérdése minden részében korántsem nyert megoldást!

Egyszerűsíteni volna szükséges a jegyzőkönyvvezetést is, különösen a tekintetben, hogy újabb és újabb kihallgatásoknál, amint ezt például a Katonai Bünvádi Perrendtartás igen helyesen megengedi, ne legyen szükséges újból leírni az összes vallomásokat vagy gonddal újra stilizálni és variálni azokat, hanem, ha lényegben egyezők, bőven elég volna az előző vallomásokra való egyszerű hivatkozás. Ezzel az egyszerűsítéssel is sok felesleges munka volna megtakarítható, de e mellett megkönnyítené, az ügy áttekintésének könnyebbsege mellett, a felsőbb bíróságok munkáját is.

Mindazon ügyekben való határozathozatal, melyek nem ítéletiek vagy ezzel szorosan összefüggő bírói ténykedések (például közbenszóló határozatok, újrafelvétel, kegyelmi ügyek), teljesen elegendő volna valamennyinek (például nyomozólevél, személyleírás, körözés kibocsátása, bűnjelek kiadása feletti határozathozatal stb.), valamint általában a vádtanács, nem mint fellebbezési hatóság által elbírálandó ügyeknek az egyesbíró hatáskörébe utalása.

Gyakorlatból ismeretes, milyen igazán ritka eset ez ügyekben a nem egyhangú határozat. Ismét hivatkozom 26 évi gyakorlati időmre, mely alatt kb. három határozatra emlékezem, melyben különvélemény volt (eredményre azonban egyik se vezetett!).

Ha az egyesbíró alkalmas arra, hogy az állampolgárok személyes szabadságának kérdésében ítélezhesen, büntetéseket szabhasson, igazán nem található indoka annak, hogy miért ne volna alkalmas arra is, hogy ez ügyekhez képest sokkal könnyebb és egyszerűbb, tévedés esetén kevesebb veszélyt és kárt jelentő ügyekben is el ne járasson egyedül ő maga.

Az egyszerűsítés tehát azt is megkívánná, hogy a jelenben elsőfokú tanács, nem ítéleti és ezzel szorosan össze nem függő ügyek általában egyesbíró hatáskörébe utaltassanak, — ami ismét csak munkaerők feletti takarékoskodást is jelentene — nyilvánvalóan egészen ok nélkül foglalkoztatván ez ügyek egy egész tanácsot, azaz egy helyett három bírót!

Nem indokolt és nem praktikus a drága bírói munkaerőknek egyszerű, alantas munkák végzésére igénybevétele, olyanokra, amelyeket elvégezhetnek helyettük sokkal olcsóbb és kevésbé értékes munkaerők is, mint például a kezelők. Ez egyszerű munkák végzésére teljesen elegendők volnának az egyszerű bírói utasítások is (például nyomozólevél, személyleírás, körözés kiállítása stb.).

Fenti rövid indokolásomból is megállapítható tehát, hogy a tervezet a megjelölt irányokban feltétlenül pótlásokra és kiegészítésekre szorulónak látszik.

Jó lenne tehát modern jogéletünk által már rég óhajtott, a tervezeten túlmenő szükséges újításokat is már mostan pótlólag tervezetbe foglalni, nehogy ez a tervezetbeli egyszerűsítés is csak rövid időre szóló legyen s nemsokára annak pótlására legyen szükség; nemsokára újabb egyszerűsítések váljanak ismét szükségessé.

Dr. Baranyay Károly.

A lex loci contractus a Kúria joggyakorlatában.*

Szászy István néhány héttel ezelőtt megjelent könyvében azt állapítja meg, hogy a felek jogszabályválasztó joga terén a magyar bírói gyakorlat «annyira határozatlan, annyira bizonytalan és nem állandó, hogy élesen kikristályosodott, határozott jogelveket bíróságaink ítéletében sem találhatunk. Bíróságaink ítéletei a legkülönbözőbb s gyakran a legellentétebb elveken alapulnak és ez adja a magyarázatát annak, hogy a tudományos kutatás zavarban van, midőn a magyar bírói gyakorlatból általános elveket kell levetnie».⁸

Azt azonban Szászy is elismeri és kiemeli, hogy a nemzetközi jogi magyar bírói gyakorlatnak teljesen kialakult tétele az, hogy a kötelmi jogi ügyletek alaki kellékei tekintetében — ellenkező kikötés hiányában — a locus regit actum elv irányadó, éppen úgy, mint a szerződésképeség tekintetében a lex patriæ.⁹

A kir. Kúriának számos idevonatkozó, Szászy által is felemlített, határozata van s mi ezek közül csupán egyet óhajtunk tüzesebben ismertetni.¹⁰ Ebben a perben egy Poroszországban fekvő ingatlannal kapcsolatban több nemzetközi magánjogi vonatkozású kérdésben kellett bíróságainknak állást foglalni. A törvényszéki ítélet kimondja indoklásában, hogy «elsősorban azt a jogkérdést találta eldöntendőnek, vajjon az 1872. május 5-i porosz törvényt a magyar bíróság az adott esetben alkalmazni tartozik-e? Alperes védekezésével szemben felperes arra az álláspontra hivatkozott, hogy a lex rei sitæ elve alapján ebben a perben a magyar bíróság tartozik a porosz törvényt alkalmazni. Ezen álláspontot a kir. törvényszék nem tette magáévá, mert a lex rei sitæ nemzetközi jogi elve ingatlanra vonatkozó dologi jog szerzésénél, átváltozásánál vagy megszűnésénél alkalmazandó». Az indoklás egy másik része teljesen a ma uralkodó nemzetközi jog szellemének megfelelően mondja, hogy «éppen a kötelmi jog terén nyílik a feleknek a legtöbb szabadság meghatározni, hogy mit akarnak magukra nézve kötelező szabályul elismerni, természetesen az erkölcsellen és tiltott cselekményekre vonatkozó jogszabályok által szabott korlátozással». A kir. ítéltábla ezt az ítéletet helybenhagyta és indoklásához hozzáfűzi még, hogy «a felek akaratnyilvánításának jogi hatálya kötelmi jogi szempontból mindenkor csak azon törvény alapján bírálható el, melyet szem előtt tartottak vagy kellett volna tartaniok, midőn jogügylet kötését célzó akaratkijelentést tettek. Kétségtelen, hogy alperesek, mint Poroszországgal szemben külföldiek, porosz törvényt szem előtt tartani kötelesek nem lehettek az ingatlanra vonatkozó szerződés kötelmi része tekintetében. A kir. Kúria helybenhagyó ítélete még a tárgykörünkbe vágó és ismertetett álláspontunkkal teljes mértékben megegyező azt a kijelentést is tartalmazza, hogy: «a locus regit actum szabály a nemzetközi magánjogban fakultatív jogszabály lévén, attól a külföldön szerződő felek szabadon eltérhetnek és jogügyleteiket külföldön is saját hazai törvényeik szem előtt tartásával akként köthetik meg, hogy azok anyagi érvényessége a rendes lakóhelyükön hatályban levő törvények és jogszabályok alapján bíraltassék meg».

Ez az ítélet fejezi ki a nemzetközi magánjogban ma is érvényesülő általános felfogást. Ezeket a bírói kijelentéseket vélik helyesnek a magyar nemzetközi magánjog elméleti művelői¹¹ is és hasonló értelemben foglal állást több bírói ítéletünk.

Egy másik ítéletében a Kúria a favor negotii elv érvényrejuttatásával is támogatni látszik az általunk felhozott szempontokat: «A magyar honosok között külföldön létrejött és a hazai bíróság előtt érvényesített közönséges magánjogi ügyletek, tehát a kölcsönszerződések is érvényesek, ha azok csak a hazai törvény alaki és anyagi rendelkezéseinek felelnek is meg és a magyar honosokra nézve külföldön létrejött ilyen jogügyletek iránt a hazai bíróság előtt állandóan követett gyakorlat, hogy az ilyen jogügyletek a

* Bef. közl. — Az előbbi közleményt lásd a 8. számban.

⁸ Szászy István: A szerződő felek jogszabályválasztó joga a nemzetközi jogban. Budapest, 1929. 47. l.

⁹ Id. munka. 47. és 54. l.

¹⁰ Magánjogi Döntvénytár, I. 20. döntv. 33—39. l. (K. 7674/1905. sz.).

¹¹ Ferenczy: Id. munka, 313. l. — Balla: Tételes magyar nemzetközi magánjog. Budapest, 1928. 200. l. — Szászy is idézett munkájában több helyen (47., 48., 50., 55. l.) helyeslőleg hivatkozik rá.

szerint, amint ez a jogügylet érvénye mellett kedvezőbb, a hazai vagy az illető külföldi törvény alkalmazásával bírálhatók el.¹²

Törvényhozásunkban található kifejezett tételes rendelkezések is azt bizonyítják, hogy a magyar jog érvényesnek ismeri el elvileg a jogügyleteket, ha alaki szempontból megfelelnek az ügyletkötés helyén érvényben levő jognak.¹³

Összegezve fejtegetéseinket, úgy véljük, sikerült rámutatnunk arra, hogy a kir. Kúriának 844/1927. sz. ítéletének indokolása ellenkezik a nemzetközi magánjognak általánosan elfogadott szabályaival, eltér az eddigi magyar bírói joggyakorlattól és nem felel meg törvényhozásunk szellemének, valamint a római-germán jogrendszer alapelvein nyugvó magánjogunknak sem.

Befejezésül felemlítjük még, hogy milyen rendkívül érdekes jogi helyzet állott volna elő, hogy ha a kir. Kúria az általunk helyesnek vélt jogi álláspontra helyezkedve, kimondta volna, hogy a szerződések alakja tekintetében, még ha ingatlanra vonatkozik is, ellenkező kikötés hiányában a *lex loci contractus*, — jelen esetben az Északamerikai Egyesült-Államok joga, — irányadó. Ebben az esetben állást kellett volna foglalni a kir. Kúriának a nemzetközi magánjog egyik legérdekesebb, sokat vitatott s a magyar bírói joggyakorlatban még tisztázatlan kérdés, a *visszaütalás* (*Rückverweisung*, *renvoi*) tárgyában.

Nem foglalkozhatunk jelenleg érdemben a vissza- és továbbütalás nehéz problémáival s ezzel kapcsolatban csupán a felmerülő kérdések lényegére mutatunk rá. A megoldásra váró nehézségek az egyes államok nemzetközi magánjoga közötti eltérésekből fakadnak. Konkrét esetben ez akkor keletkezik, amikor az eljáró bíró törvényhozásának nemzetközi magánjoga különbözik annak az államnak nemzetközi magánjogától, amelyet az eljáró bíró nemzetközi magánjoga az eldöntendő jogesetnél alkalmazni rendel.

Felmerülhet a visszaütalás kérdése akkor, hogy ha pl. angol alattvalók között folyó házassági perben kell ítélni magyar bíróságnak. A mi házassági törvényünk 108. §-a szerint a külföldön kötött házasságok érvényességét a kor- és cselekvőképesség tekintetében mindegyik házastársra nézve kizárólag saját hazájának joga szerint kell megítélni, ami a mi esetünkben az angol jog volna.

Ezzel szemben az angol nemzetközi magánjog úgy rendelkezik, hogy az angol állampolgárok házassága minden szempontból, — tehát a kor- és cselekvőképesség tekintetében is, — a házasságot kötő felek lakóhelye (*lex domicilii*) és nem a házasságkötő felek saját hazájának joga (*lex patriae*) szerint ítéendő meg. A magyar bíró a kor- és cselekvőképesség tekintetében irányadónak veheti az angol jognak erre vonatkozó rendelkezéseit a H. T. 108. §-a alapján. Ily megoldás esetén, — ami a magyar nemzetközi magánjog által meghatározott materiális angol jognak az alkalmazását jelenti, — további kontroverziák nem merülnek fel s a visszaütalás kérdése is kiküszöbölődik. Ha azonban a magyar bíró úgy véli, hogy neki a H. T. 108. §-a alapján az angol jogot, mint oszthatatlan egészet kell tekintenie s az angol nemzetközi magánjog szabályait is figyelembe kell vennie, akkor nem a materiális angol jog, hanem a felek lakóhelyén érvényben levő jog alapján fog dönteni a jog- és cselekvőképesség kérdésében. Ha a felek Magyarországon laktak, akkor áll elő a visszaütalás (*Rückverweisung*) esete s a bíró az angol jog visszaütalása alapján a magyar jog szerint fog dönteni. A gyakorlatban a bíróságok arra töreksenek, hogy minél több esetben alkalmazzák saját nemzeti jogukat s a szóbanforgó esetben valószínűleg azt tennék annál is inkább, mert úgy okoskodnának, hogy miért alkalmazzák az angol jogot olyan esetben, amikor az maga sem kívánja.

Vegyünk egy másik példát az örökösödési jog köréből. A magyar jogban a törvényes öröklést az örökhagyó személyes joga szabályozza, kivéve az ingatlanokat, melyekre nézve a *lex rei sitae* elv irányadó. Az olasz jog szerint ellenben a törvényes öröklést mindig az örökhagyó személyes joga szabályozza az ingatlanok tekintetében is. Ha tehát Magyarországon olyan magyar alattvaló hagyatéka tárgyában folyik örökösödési per, akinek Olaszországban is van-

nak ingatlanai, akkor a magyar jog az ingatlanokra vonatkozóan az olasz jogot rendeli alkalmazni. Itt újból az előbbi probléma merül fel. Ha a magyar bíró a materiális olasz jogot alkalmazza, akkor a kérdés megoldódik s további nehézség nem merül fel, ha ellenben az olasz jogot mint egészet veszi figyelembe, akkor az olasz nemzetközi magánjog visszaütalása alapján a magyar örökösödési jogot kell alkalmaznia az ingatlanok tekintetében is.

Felmerülhet azonban az az eset is, amikor az eljáró bíró jogrendszere által alkalmazni rendelt állam joga nem vissza, hanem továbbutal és egy harmadik állam jogát rendeli alkalmazni. Ez a továbbutalás (*Weiterverweisung*) esete. Így, ha az előbbi példában az egyik házastárs nem Magyarországon, hanem Franciaországban lakik, akkor az angol jog továbbutalása folytán a kor- és cselekvőképesség tekintetében reá nézve a francia jog lesz irányadó.

Nem foglalkozhatunk részletesen a renvoi elméletek kritikájával és irodalmával sem, csupán annyit jegyzünk meg, hogy a nemzetközi magánjog elméleti művelői csaknem egyhangúlag ellenségei a vissza- és továbbutalásnak,¹⁴ míg a gyakorlatban a bíróságok csaknem mindenütt alkalmazzák, az olasz és román bíróságok kivételével.¹⁵

Ilyen körülmények között, annak figyelembevételével, hogy a bíróságok a visszaütalás elve alapján az esetek túlnyomó többségében saját hazai jogukat igyekeznek alkalmazni, arra az eredményre jutunk, hogy a Kúria ítéletének rendelkező része változatlan lett volna abban az esetben is, hogy ha az általunk helyesnek vélt jogi álláspontot tette volna magáévá.

Említettük már fentebb, hogy az angol-szász jogrendszerben az ingatlanra vonatkozó jogviszony, így az arra vonatkozó szerződés alakja, annak jogérvényessége, a szerződő felek cselekvési képessége stb. kizárólag az ingatlan fekvési helyének joga szerint bírálendő el. Az Egyesült-Államok joga tehát, — a mi esetünkre vonatkoztatva, — nemcsak azt mondja ki, hogy érvényes az ingatlan adás-vétele tárgyában kötött szóbeli szerződés, hanem egyúttal azt is, hogy az ingatlannal kapcsolatban minden jogviszony, — s így az arra vonatkozó szerződés alakja is, — a *lex rei sitae* elv alapján, az ingatlan fekvési helyének joga szerint bírálendő el. Igen valószínű ilyen körülmények között, hogy a kir. Kúria, még ha az általunk helyesnek vélt jogi álláspontot tette volna is magáévá és alakilag érvényesnek ismerte volna el az ingatlan adásvételére irányuló szóbeli szerződést, — tekintettel arra, hogy az amerikai magánjog szerint az ingatlant érintő minden jogviszonyt kizárólag a *lex rei sitae* ural, — az amerikai jog visszaütalása alapján, végeredményben a magyar magánjogot alkalmazta volna. Ez esetben az ítélet rendelkező része az ismertetett ítélettel azonos módon felperest elutasította volna keresetével s így a per eredménye a peresfelek szempontjából ugyanaz lenne. Magától értetődőleg, akkor, jogászai konstrukció szempontjából, egészen más lett volna az ítéleti indokolás s annak gerincét a visszaütalás elmélete alkotta volna, amely a nemzetközi jog elméleti művelői által csaknem egyhangúlag helytelenített, de a gyakorlatban a bíróságok által általánosan alkalmazott elmélet.

Dr. Kertész István.

Jogirodalom.

Hetvenév magánjogi irodalma. A magyar magánjog bibliográfiája.

(Dr. Szladits Károly egy. ny. r. tanár irányításával összeállította dr. Ujlaki Miklós. Budapest, 1930. 572 old.)

Még élénken fülünkbe csengenek azon viták, amelyek a jogi oktatás reformja körül a közelmúltba lefolytak. S míg az elméleti vita elkeseredetten folyik, addig a budapesti jogi egyetem egyik legfontosabb tanszékének betöltője csendben megvalósítja a tanítás legnemesebb és legkifejtettebb formáját, a tanárnak a tanítványai-val való közvetlen érintkezést, a szemináriumi munkásságot, az

¹² Fabinyi: Kúriai határozatok gyűjteménye. V. k. 1007. sz. határozat. (Idézi Szász is. Id. munka, 54. és 67. l.)

¹³ A végrendeletek alkalszerűségéről szóló 1876. évi XVI. tc. 34. §-a kimondja: «A külföldön tett végrendeletek, öröklési szerződések és halálesetre szóló ajándékozások alaki kellékek tekintetében akkor is érvényesek, ha azon ország jogszabályainak, melyben keletkeztek, megfelelnek. Az 1876. évi XXVII. tc. 96. §-ának 1. bekezdése szerint: «A külföldön kiállított váltóknak és váltónyilatkozatoknak lényeges kellékei azon hely törvényei szerint ítéendő meg, ahol keletkeztek».

¹⁴ L. erre nézve Lainé: La théorie du renvoi en droit international privé. Revue Lapradelle, 1906. 605—643. l. — Bartin: La théorie du renvoi, Études de droit international privé. 83—187. l. — Bentwich: La théorie du renvoi dans la jurisprudence anglaise. Clunet, 1912. évf. 716—717. l. — Dicey: Conflict of laws. 3. kiadás. 1922. 771. l. — Pillet: Id. munka, I. k. 149. s. köv. l. — Pilet-Niboyet: Id. munka, 379—396. l. — Meili: Id. munka, 167—173. l. — Ferenczy: Id. munka, 7. l. — Zitelman: Internationales Privatrecht. München, 1914. I. k. 237. s. köv. l. — Walker: Internationales Privatrecht. 1922. 2. kiadás. 218—219. l. — Weiss: Id. munka, III. k. 82—84. l. és Manuel: 370. s. köv. l.

¹⁵ Pillet-Niboyet: Id. munka, 382. l.

öntudatos, önálló munkára való reánevelést. Alig két éve, hogy Szladits professzor szemináriumi műhelyéből kikerült A Magánjogi Bírói Gyakorlat, amely élő magánjogunknak jelenleg legteljesebb kódexe, és íme, ezen szeminárium ernyedetlen munkássága új, eddig nem létező munkával gazdagította a magyar jogi irodalmat: kiadta *A magyar magánjog bibliográfiáját*.

A két könyv egymásnak kiegészítő része. A jogszabályt kereső a magánjogi bírói gyakorlat összeállításában megtalálja ugyan az eset főszámlájának megfelelő jogszabályt, amit a bírói ítéletek indokolásai kifejtenek, de a bírói ítéletek nem algebrai képletek, amelyekben minden tényállást be lehet helyettesíteni. A kérdések mélyét vizsgáló és esetének jogász megalapozottságát kereső érdekelt tájékozást csak a jogi irodalomban nyerhet, ahol a pro, mint a kontra érveket feldolgozták s ahol úgy az alkalmazandó jogszabály elméletére, mint a kérdésnek részleteire alapos tájékozódást nyerhet. *A most megjelent magánjogi bibliográfiájának gyakorlati jelentősége ebben van.*

A gyakorlati jogász állandóan érezte a magyar magánjogi bibliográfia hiányát. Ugyan hasonló célra részben a jogi Lexikont is fel lehetett használni, de jól tudjuk, hogy ezen, egyébként igen értékes jogi enciklopédia kezdetétől fogva milyen hiányokkal küzdött s az utolsó évtizedben elavultsága folytán gyakorlati szempontból jóformán használhatatlan lett. Megfelelő magyar jogi Lexikon hiánya növeli tehát az új bibliográfia gyakorlati jelentőségét.

A kitűzött gyakorlati célnak a bibliográfia a legtokéletesebben felel meg. Eltekintve az első résztől, amelyben a magánjog általános és alapkérdéseivel foglalkozó munkák, úgyszintén a nemzetközi magánjogi irodalom nyer feldolgozást, további részeiben a bibliográfia követi a magánjogi törvénykönyv rendszerét s azt a legfinomabb hajszalerecskéig végig kíséri. Nincs semmi nehézség. Aki csak megközelítően is ismeri a magánjogi rendszert, néhány másodperc alatt megtalálhatja kérdésének egész irodalmát.

Az anyag természete és az évek száma, amelyek alatt a feldolgozott könyvek megjelentek, kizárják a bibliográfia tökéletességét. A szórászállhasogató fel fog majd fedezni itt-ott egy-egy értekezést, amely feldolgozva nincs. Ez azonban nem csökkenti a bibliográfia értékét és gyakorlati tökéletes hasznavehetőségét, mert benne minden lényeges munka feldolgozást talált.

De nemcsak a gyakorlati hasznavehetőségben van ezen munkának értéke. Versenyez vele a morális érték, amely megmenti a feledéstől a magyar jogi irodalom munkásainak termékeit, azoknak emlékét, akiknek munkáit a jövő számára konzerválja.

Ezzel kapcsolatban a bibliográfia egy hiányát tapasztaltam. Hiányzik a magánjogi önálló munkákat ismertető és a magánjogi írókkal foglalkozó irodalom feldolgozása. S ha talán az előbbi inkább lexikonba illő, de az önálló munkát ismertető irodalmat a megfelelő helyeken hozni kellett volna.

Az 572 oldalra kiterjedő hatalmas mű gyakorlati értékét még növeli, hogy az elméleti rendszerben feldolgozó részeket a szerzők neve és a tárgy szerinti mutató egészíti ki.

A mű megjelenése jogi irodalmunknak nemcsak örömdetes, de nagy emelkedést jelentő eseménye. S midőn azt leszögezzük, nem tudjuk, hogy kit üdvözlünk jobban: a professzort, akinek éles szeme irodalmunk ezen hiányát meglátta, megteremtésének gondolatát felvetette s a munkát irányította, avagy tanítványát, dr. Ujlaki Miklóst, aki páratlan szorgalommal nyilvános könyvtáraink egész anyagát, az új Magyarország egész magánjogi irodalmát feldolgozta, alapos szaktudással, nagy lelkiismeretességgel rendszerbe foglalta és ezzel sok értéket megmentett a jövő számára.

Az egész magyar jogászvilág büszke megelégedéssel látja Szladits professzor szemináriumának működését s amidőn a most kapott értéket elkönyveljük, várjuk munkájuk folytatását.

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemle.

— **A védelem szabadsága** nem éppen szerencsés formában került nemrég szóba a parlament színe előtt. Kétségtelen, hogy a perbeszéd félbeszakításának a Bp. 319. és 296. §§-ban taxatív módon felsorolt lehetősége fölött a fő-

tárgyalás elnöke diszkrecionárius hatáskörében dönt. Döntésének esetleges helytelensége miatt a Bp. szerint perorvoslatnak helye nincs. Sőt következik a főtárgyalás elnökébe helyezett perjogi bizalomból, hogy egy adott esetben tett intézkedése felügyeleti hatáskörben sem tehető bírálat tárgyává. Ennyiben tehát kétségtelenül igaza volt az igazságügyminiszternek. Más kérdés azonban, vajjon a *police de l'audience*-nek újabban kifejlődött sajnálatos gyakorlata nem tenné e szükségessé a főtárgyalási elnököknek gondosabb kiválasztását, ami fölött örködni végső fokon az igazságügyminiszter hivatott. Börne-nek gyakran idézett mondása, hogy: ha Justitia kiejti kezéből a kardot, úgy fejéhez vágják a mérleget — nemcsak az ítékezésre, hanem a pervezetésre is vonatkozik. Ennek a tekintélyre tartó energiának semmi körülmények között nem szabad azonban oda fajulnia, hogy súlya alatt a védelem szabadsága és tekintélye szenvedjen csorbát. Védőbeszédeket lekopogó elnökök elfelejtik, hogy a védő éppúgy tényezője, mégpedig a váddal egyenrangú tényezője az igazságszolgáltatásnak, mint maga a bíróság. Kopogó szellemeknek csak spiritista séance-okban van helye, de bírósági séance-okban ellenkeznek a pervezetés szellemével. És ha a Bp. 296. §-a az elnök köteleességévé teszi «az ügyre éppen nem tartozó körülmények» fejtegetésének kizárását, úgy nyilván ellenkezik a törvénnyel az is, ha az elnök e szabályt önmagára nem tartja kötelezőnek. Olyan kiszólások, amelyben az elnök tiszteletreméltó magánvéleményének ad autoritativ kifejezést, különösen ha a perbeszéd félbeszakításával történnek, legalább is annyira ellenkeznek a pervezetés rendjével, mint a védői elkalandozás. Így az adott esetben sérelmezett kifejezés, hogy «nálunk túlteng a protekció», a védő, sem annak tagadása az elnök részéről nem tekinthető tényállításnak, hanem csupán véleménynek, de a védelem véleményét bizonyára nem az elnök, hanem legfeljebb a vádló van hivatva megcáfolni. Ezzel szemben az elnökök hiába hivatkoznak arra, hogy elvégre ők is csak emberek, akiknek idegreakciója nem foglalható paragrafusokba, mert az, akinek idegereje nem igazolja a törvény által beléje helyezett bizalmat, ne vállalkozzék az átlagember képességeit kétségkívül meghaladó feladatra. Az önismeret hiányait kikorrigálni pedig valóban a felügyeleti hatáskör hivatása, ha nem is egyes, a nyilvánosságot véletlenül foglalkoztató esetek alkalmából, hanem a bíróságok működése fölött gyakorolt állandó és gondos felügyelet eredményeként.

— **A Magyar Jogászegylet perjogi szakosztálya** május 9-én *Osváld István* elnökle mellett folytatta a Pp. reformjáról szóló vitáját. *Dr. Tóth László* rámutatott arra, hogy a járásbírók érdemleges munkája a háború előtti állapottal szemben lényegesen emelkedett. Míg 1913-ban egy járásbíró 300 érdemleges ítéletet hozott, addig a mai átlag 500 érdemleges ítéletre tehető. Ezért legfontosabb volna a járásbírók munkájának csökkentése. Felszólaló több indítványt terjesztett elő. Megismételte azt a gondolatot (melyet lapunkban megjelent cikkében már kifejtett), hogy az ítéletek elleni fellebbezések nyolc nap alatt bejelentendők és a bíró csak a megfellebbezett ítéletet legyen köteles részletesen megindokolni. A kötelező fizetési meghagyás intézménye ellen és a kötelező postai kézbesítés mellett foglalt állást. Az egészen apró ügyek (5—10 P-ig) a községi bíróságok hatáskörébe volnának utálandók. *Dr. Proszwimmer Béla* igen élesen támadta a javaslat amaz intézkedését, mely rendeleti útra tartja fenn az értékhatárok megállapítását. Ez súlyos alkotmányjogi sérelem, melyet nem lehet eléggé elítélni és amelybe nem lehet belenyugodni. A rendeletek egész sorát idézi, melyek az utolsó tíz évben folyamatban levő perek és ügyek sorsát döntötték el visszaható erővel. Bár ki van zárva, hogy a jelenlegi kormány az értékhatárok felemelésével vagy leszállításával egyes perek vagy perkategóriák sorsára most vagy a jövőben befolyást akarna gyakorolni, de ennek a lehetőségnek még a látszatát is el kell kerülni. Igaz, hogy a kormánynak ma is megvan törvényes felhatalmazása az értékhatárok megváltoztatására, de ezt csakis a korona ingadozása tette annak idején szükségessé.

Ezzel kapcsolatosan rámutatott azonban arra is, hogy az igazságügyminisztérium oly esetekben, amikor felhatalmazásai voltak a fennálló jogszabályoknak a mindenkor viszonyokhoz képest való megváltoztatására, ezzel a joggal sohasem élt kielégítő módon, így a késedelmi kártérítésről szóló törvényben foglalt felhatalmazás esetében, amely téren az igazságügyminisztérium intézkedései minden esetben már megjelenésük időpontjában idejüket multák volt, így az ingatlanárveréseknél irányadó kikiáltási ár alapjául szolgáló érték szabályainak megállapításánál. Az 1914-ben megállapított szabályok ma is változatlanul fennállanak és ma gyakorlatilag a legtöbb ingatlanárverést meghíúsítják, holott az igazságügyminisztert mi sem gátolja ezen visszasság megszüntetésében. A felszólaló ezután részletesen foglalkozott a törvényjavaslatnak a fellebbezésre vonatkozó szabályaival és kimutatta, hogy azok nemcsak azért kifogásolandók, mivel a fellebbezőnek, illetve annak ellenfelének köteleességévé teszik az érvényesíteni kívánt tényállításokat, nyilatkozatokat és bizonyítékokat már az írásbeli fellebbezésben, illetőleg a válasziratban mellőzés terhe mellett való érvényesítését, hanem főleg azért, mert a javaslat a Pp. 498. §-ának azon rendelkezését, hogy a per a fellebbezési bíróság előtt a fellebbezési kérelem és ellenkérelem határai között *újból tárgyalandó*, hatályon kívül helyezi és a feleknek csupán *kérelmeik indokolását* engedi meg. Ezzel tulajdonképpen a szóbeli tárgyalás intézménye a fellebbezési eljárásban megszűnnék és a csak kivételes és csekélyebb jelentőségű esetekre szánt nyilvános előadás útján való elintézés az egész vonalon érvényesülne, úgyhogy szinte groteszkül hat, hogy a javaslat e mellett a nyilvános előadás útján való elintézését külön is fenntartja. Ez az újítás annál veszedelmesebb, mert a javaslat a perek előkészítési lehetőségét az elsőfokon rendkívül korlátozza, a szóbeli tárgyalásra pedig a tapasztalat szerint ott kellő idő nem áll rendelkezésre. Ily körülmények között az eljárás egyszerűbbítésének ürügye alatt a Perrendtartás oly lényegbe vágó intézményének, mint amilyen a fellebbezés szóbeli tárgyalása, egyszerű eltüntetését megengedhetőnek nem tartja.

Dr. Wolf Ernő a javaslatnak a végrehajtási eljárásra vonatkozó részét bírálta.

— **A polgári peres eljárás reformjáról** a Szegedi Egyetem Barátainak Egyesülete által rendezett szabadegyetemi előadás keretében dr. Meszlény Artur ügyvéd, egyetemi rk. tanár tartott érdekes előadást. A most készülő reformokat bírálva, beszélt az előkészítő iratok tervezett megszorításáról, amely káros hatással lesz főként azért is, mert a törvényjavaslat amúgy is csökkenti a jogvita megrögzítésére vonatkozó garanciákat és így a fellebbezési fórumok csak hiányos képet fognak kapni a vita súlypontjairól. A javaslat kimondja, hogy a meg nem felelő előkészítő iratokat nem szabad a per költségei megállapításánál figyelembe venni. Ennek az eredménye az lesz, hogy az ellenfél olcsóbban viszi a pert, de ez az ügyvédet mégsem érinti, mert a saját felénél a költséglevélben kikötheti a díjat s így a szankció nem lesz hathatós. Ezután a közvetlenség kérdéséről beszélt. Majd kifejtette, hogy a magánjogi viszonyok biztonsága érdekében nélkülözhetetlen a kimerítő indokolás és a bizonyítékok szabad mérlegelése mellett e mérlegelő folyamat eredményéről a bíróságnak az ítéletben számot kell adnia. A javaslat ezt a fellebbezési bíróságtól meg is kívánja és semmi ok nincs arra, hogy e kötelezettsége alól éppen azt a bíróságot mentsük fel, amely előtt a bizonyítás lefolyik. A fellebbezési rendszer reformját bírálva, arra a következtetésre jutott, hogy teljesen elegendő, úgy mint Franciaországban is van, egy fellebbezési fórum, mert ezzel elejét vehetnék a konok perlekedésnek. A fél nyugodjék bele, hogy ügyét egy fórum felülbírálta. A járásbíró ügyeit és esetleg a törvényszék kisebb szubsztrátumú ügyeit a tábla, a törvényszék ügyeit a Kúria intézze el végső fokon. Ennek azonban előfeltétele az, hogy az elsőbíróságot vegyék ki az egyesbíró kezéből és bízzák újból tanácsra. A fellebbezettel kapcsolatban a következőkben foglalta össze az eredményeket: lemondani egy fellebbezési fórumról, de ezzel szemben az elsőbíróság működjék kielégítő módon. Az előadó végső konklúzióként megállapította, hogy az előkészítő iratok megszorítása, a közvetlenség elvén ejtett rések, az ítélet

megokolására vonatkozó köteleesség gyengítése rendkívül aggályossá teszik a reformot.

— **Az ötven pengőn aluli követelések.** Az egyszerűsítési javaslatnak legjobban támadott eszméi közé tartozik az, hogy ötven pengőn aluli követelés erejéig jelzálogot bejegyezni egyáltalán nem lehet még végrehajtás útján sem. A miskolci ügyvédi kamara körlevelet intézett a társ kamarákhoz, melyben többek között az egyszerűsítési javaslat ezen csodabogarat gombostűre tűzve, arról következőket írja: Köztudomású, hogy a kis egzisztenciák millióinál a végrehajtási törvény korlátozó rendelkezései folytán lefoglalható ingó fedezetet csak egészen kivételes esetekben lehet találni és amikor az ilyen egyéneknek sokszor a létfenntartásra szükséges áruk eladásánál a kereskedő vagy iparos hitelt nyújt, ezt rendszerint arra alapítja, hogy az adós meglevő bármily kis ingatlan vagyona is — még túlterheltsége esetén is — biztosítékot nyújt a hitelezőnek a követelése erejéig. Ha azonban az adós tudatára jut annak, hogy 50 pengőn aluli tartozásáért ingatlanára végrehajtás nem vezethető, tudva azt is, hogy ingóságai végrehajtás alá amúgy sem vonhatók — könnyen rászánja magát arra, hogy szükségleteit több azonos üzletkörü kereskedőnél fedezze és így egyrészt demoralizáló hatást vált ki ezen rendelkezés, másrészt pedig a kereskedő és iparos annak a biztos veszélynek van kitéve, hogy 50 pengőn aluli követeléseit adósainak túlnyomó nagy részénél el fogja veszíteni, ami végeredményében teljes tönkrementésre vezethet és visszahat a közvetítő kereskedelemre is. Elzárna ez a rendelkezés a falusi népet attól, hogy házaeszkáját a biztosítóvállalatok biztosításra elfogadják, mert hiszen ilyen esetekben az évi biztosítási díj csaknem mindig alul marad az 50 pengőn. Nem tartjuk szükségesnek, hogy az egész gazdasági élet minden vonalán külön-külön rámutassunk a törvényjavaslat e rendelkezésének káros következményeire, csak megemlítjük, hogy nincs olyan gazdasági vonatkozású foglalkozási ág, amelyre súlyos veszteségek ne hárulnának a javaslat törvényerőre emelése esetén.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetésekre előre fizetendő.

Nőtlen, fiatal zsidó ügyvéd, délutáni levelezés segítségért, ingyen berendezett irodahelységhez havi 100 pengő honoráriumhoz juthat. Ajánlatot — később nagyobb ügyvédi jövedelem — jelígre.

400

Természettani és természetrajzi műszerek
Vetítő-készülékek
Térképek és falitáblák
Vegytani laboratóriumi műszerek és eszközök
Rajzminták, falitáblakörzők és vonalzők
Fizikai és kémiai experimentáló szekrények az ifjúság számára
Mérnöki műszerek
Rajzeszközök és logarlécek
Mikroskópok és tudományos műszerek
 legjutányosabban kaphatók

CALDERONI
Mű- és Tanszervállalat Részvénytársaságnál
Budapest, IV., Váci-utca 50.

Árajánlattal készséggel szolgálunk

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
 (Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. König Vilmos budapesti ügyvéd: Optánspercek. — Dr. Berend Béla budapesti ügyvéd: A vádtanács és egyéb «hosszadalmaságok». — Dr. Kuthi Sándor debreceni ügyvéd: Névmagyarosítás Franciaországban, Angliában és — nálunk. — Dr. László Márton budapesti ügyvéd: Jelzálogjog és tartozék. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIII. 5. — Perjogi Döntvénytár. XV. 3.

Optánspercek.

Ha eltekintünk azoktól az egyéni érdekektől, melyek eme perekhez fűződtek, úgy lehetetlen fel nem ismerni, hogy itt a tulajdonjog problémája emelkedik elvi magaslatra. Ismét fellángol az az évezredek ellentmondás, mely a tulajdonjog eszméjét az emberi kultúra és civilizáció alapkövének ismeri el és másrésztől azt minden meggondolás nélkül félredobja, ha az egoisztikus törekvéseknek útját állja. Ez okból a tulajdon intézménye mindig veszélyben forog. De mélyenható tévedés volna e miatt az egyént és annak effektusait felelőssé tenni; ezek átmeneti kilengéseket és zavarokat idézhetnek elő, de sohasem képesek állandó rázkódtatásokat fenntartani. Amilyen paradoxnak is lássék, rendszeren maguk az államok bontogatják a tulajdonjog alapköveit, de e mellett büntetőjogi rendszabályok segítségével hirdetik annak sértetlenségét. Nem gondolunk itt arra az evolúcióra, mely évszázadok óta lefaragja azt a kíméletlen hatalmat, mely a tulajdon jogából kisugárzik. Csak helyeselni lehet a közérdek címén megengedett kisajátítást, a földbirtok reformjával egybekötött áldozatok törvényesítését, az adók segítségével elérhető terheléseket és azokat a számnélküli korlátozásokat, melyeket rendészeti szempontok alátámasztanak. Mindezek nem érintik a tulajdon lényegét. De összezúzza azt az a bánásmód, melyben háborúk alkalmával részesül. Itt az államok félrelökik a jog minden emlékét és annak helyébe kerül a vad erőszak. A tulajdonjog respektálása gúny tárgyává válik és kitüntető elismerés jár ki mindenkinek, akinek sikerül mások tulajdonát zsákmányul ejteni. A rómaiak az ellenségtől elvett javakat a legbiztosabb és legigazságosabb jogcímen nyugvóknak hirdették. A digesták szerint még az ellenséges sírboltok is uratlanok. «Sepulcra hostium nobis religiosa non sunt.» Még a porosz Landrecht is kifejezetten elismeri a zsákmányolást, mint a tulajdonszerzés jogcímét. A gyakorlatban élő nemzetközinek csúfolt jog pedig az elméletnek engedi át a magántulajdon tiszteletbentartását.

Ebből a talajból fakadnak a kommunisztikus törekvések. Mert könnyű a mások tulajdona iránti tiszteletet lerontani, de nehéz az így felidézett szellemet ismét régi mivoltába visszaparancsolni. A jognak eme alapvető intézményével játszani nem lehet. És ha a legközelebbi háború meghozná a világszerte terjedő bolsevizmus győzelmét és ezzel együtt az emberiség visszaesését az ősalapothba, úgy ezért a felelősség az államokra fog nehezedni. Igaz, hogy a háborús jogon kívül még más momentumok is közrehatnak a tulajdon elleni forradalom felidőzésénél. A jogfejlődés képtelen volt a tulajdonszerzés körül folyton fokozódó visszaéléseket megtörni. A csalással, uzsorával, játékkal és a munka kizsákmányolásával elért szerzemények kompromittálják a tulajdon eszméjét. Az így szerzett vagyonok az elviselhetetlenségig fokozzák az egyenlőtlen vagyon- és jövedelemmegoszlások láttára keletkező szenvedélyeket és felébresztik azt a nihilisztikus gondolatot, hogy a magántulajdon intézményének eltörlésével elérhető lesz egy boldogabb kor. Ez hasonlítana ahhoz a szabadsághoz, melyet úgy

valósítanak meg, hogy minden ember rabszolgává válik. De amint fogalmilag lehetetlen a rabszolgaság rabszolgatartó nélkül, úgy a tulajdonnélküliség sem képzelhető usurpátor nélkül, még ha az az állam is. A háborús jognak és a magánjogi fejlődés jelzett hátramaradottságának egybeszővődő faktorai közt mégis a háború jogellenes metelyezése az, mely elsősorban vezethet a bolsevizmushoz.

Azért nagyjelentőségű, majdnem azt lehet állítani korszakot alkotó tény volt, mikor az osztrákok a St. Germain-i békeszerződés 267. cikkét vívták ki, mely változatlanul átment a trianoni szerződés 250. cikkébe, kiegészítve a vegyes döntőbíróságok illetékeségének megállapításával, mely az Ausztriát illető békeszerződés 267. cikkében belefoglalva nincs. A trianoni szerződés 250. cikke nem a mi érdemünk, amint mi egyáltalában eme gyilkos szerződés megkötésénél kábult tehetetlenségre voltunk kárhoztatva. Magánjogilag ezen szerződés már azért is érvénytelen volna, mert annak elfogadása a beszámíthatóság teljes hiányára vall.

Hogy a kifejtendők megértésre találjanak, ideiktatjuk a sokszor idézett 250. cikk szövegét:

«A magyar állampolgároknak a volt Osztrák-Magyar Monarchia területén fekvő javai, jogai és érdekei nem esnek az említett rendelkezésekben megszabott lefoglalás vagy felszámolás alá. Ezek a javak, jogok és érdekek a jogosultaknak — minden ilyenmű rendszabálytól mentesen — kisajátításra, kényszerkezelésre vagy zár alá vételre vonatkozólag 1918. nov. 3-tól a jelen szerződés életbelépéséig alkotott minden rendelkezéstől mentesen — fognak visszaadni. Az említett javak, jogok és érdekek abban az állapotban fognak visszaadni, melyben azok a szóbanlévő rendszabályok alkalmazása alatt voltak. Azokat a felszólalásokat, amelyeket magyar állam polgárok a jelen cikk alapján esetleg elő fognak terjesztetni, a 23. cikkben említett vegyes döntőbíróság fogja elbírálni.»

A szöveg és idézett cikke mindenekelőtt annak bizonyítékát nyújtja, hogy a nemzetközi jog terén működő jogászok még nem tettek szélsőre a képességre, hogy a szerződő felek akaratának világos kifejezést adjanak. Ha az ember elolvassa a Németországgal, Ausztriával és Magyarországgal kötött szerződéseket, úgy azok struktúrájának zavarossága és homályossága a jogászok évszázadok előtti tehetetlenségére és barbár voltára emlékeztet. Ezt talán a diplomáciai valóság sűrű érintkezés mumifikálta.

Mit akart a híres, most már hirhedtnek minősíthető 250. cikk mondani? Azt, hogy 1918. nov. 3-ig a háborús jog uralkodott, vagyis hogy e napig a magántulajdont elkobozni, lefoglalni, kényszerkezelni, szóval azt nemlétezőnek tekinteni lehetett. Hisz az ellenséges államok kimerítették ennek a lehetőségnek igénybevétele. A fegyverszünet napjától kezdve most már a 250. cikk vissza helyezi a magántulajdont előbb élvezett jogaiba és deklarálja, hogy a javak, jogok és érdekek úgy adandók vissza, mint ahogy a felsorolt korlátozásokat megelőzőleg léteztek. Persze ez feltételezte, hogy ezek a javak, jogok és érdekek még létezzenek és ne estek légyen áldozatul a háborús erőszaknak. A multa tehát nincs jóvátétel és csak az részesül magánjogi védelemben, amit fizikailag vagy gazdaságilag meg nem seimmisítettek. Világosan és röviden ezt úgy lehetett kifejezni, hogy a magyar állampolgárokat megillető javak, jogok és érdekek minden korlátozástól mentesen visszaadandók. E helyett az a formula, mely az 1918. nov. 3-tól a békeszerződés életbelépéséig alkotott korlátozásokra utal és ezektől mentesen rendeli el a visszaadást, tért nyitott annak a rabulisztikának, mintha csak háborús intézkedések alól mentesülne a magántulajdon, de hogy békebeli rendelkezésekkel azt tetszés szerint elvenni lehet.

Valósággal a 250. cikk egy nagy nemzetközi jogi principiumnak győzelmét jelentette. A multakból tudjuk, hogy a béke nem szüntette meg a volt ellenséges állampolgárok magántulajdona elleni támadásokat. Különösen a földbirtok volt és maradt kitéve a győztes állam eltulajdonításának, mely processzusnál nyílt erőszak vagy kerülő intézkedések vétettek segítségül. Igazi tartalma szerint a 250. cikk ennek elvileg véget akart vetni. Az előrelátható volt, hogy az utódállamok mindent el fognak követni, hogy a magyar kézben levő földbirtokot már politikai okoknál fogva is magukhoz ragadják és a jogászai praktikákban jártas ember nem lehetett kétséghen, hogy a földreform ürügye alatt ez meg fog kíséreltetni. Kétséges csak az volt, vajjon sikerülni fog ezt a támadást jogi fegyverekkel visszaverni és a magántulajdon eszméjét az azt körülviharzó harcokból kimenteni.

Sebző lemondással meg kell állapítani, hogy az eszme alig helyrehozható vereséget szenvedett. Az utódállamok minden jogi konzekvencia nélkül megsemmisítették a magyar tulajdont, és hogy ezt elérjék, szétmorzsolták a megtámadott felek védelmére hivatott bíróságot, a pert, az ítélezést és az egész eljárást. Ha nem volna oly végzetesen komoly a dolog, nevetni lehetne azon az önámításon, hogy mi az optánspereket sikeres eredményhez juttattuk.

A trianoni 250. cikk a magyar állampolgárok részére sérelem esetén a vegyes döntőbíróságok ítélezését biztosítja. Statuál tehát egy független bíróság előtt lefolytatandó pert, melynek folyamán eldöntendő, vajjon az alperesek ellen támasztott igény jogilag fennáll-e vagy sem. Konkrétizálva, minden egyes felperes keresetére válasz volt adandó arra, hogy a földreform mögött nem-e rejlik oly elkobzás, melyet a 250. cikk eltiltott. Ez a per feltételez mindenképp bíróságot, felperest, alperest és az ítélet meghozatalának lehetőségét, mely szólhat marasztalásra vagy a kereseti igény elutasítására. Nézzük most már, hogy az ú. n. párizsi egyezmény mivé formálta át a magyar állampolgárok részéről folyamatba tett pereket.

Mindenekelőtt visszaható erővel pendente litis a régi bíróság helyébe egy új bíróságot helyezett. Az utódállamok jogosítva lettek megnevezett bírójuk helyébe más bírót kirendelni. A bíróság kiengesztelt két taggal, akiket az Állandó Nemzetközi Bíróság a semleges államok polgárai közül kinevez. A bíróság el van tiltva a 250. cikk értelmezésétől és minden elvi döntéstől. Csak azt vizsgálhatja, hogy a felperes magyar állampolgár-e, és hogy földbirtoka kisajátítva lett és igenlő esetben mennyit tesz kártérítési összeg. De ennek a bíróságnak ítéletei nem véglegesen kötelezők, mert az eddigi szabályok ellenére fellebbezésnek van helye az Állandó Nemzetközi Bírósághoz.

A felperes nem követelhet marasztalást az okozott kár erejéig, ő tartozik megelégedni azzal a kvótával, mely a 219.500,000 aranykoronából az összes optánsperekben hozott marasztalási összegek arányában reá esik. Ha tehát a bíróság a kártérítések javára túlmagas kártalanítást ítél meg, ezáltal a kedvezőbb bánásmódban részesült optáns károsodik. Felperes továbbá a vegyes döntőbíróság ítélete ellen nem is fellebbezhet, mert az a jog az államokat, tehát most már nem az érdekelt feleket illeti meg.

Az alperesek, vagyis az utódállamok ebbeli minőségben és peres állása megszűnik. Helyükbe a 219.500,000 aranykoronát felett rendelkező agráralap lép. De bár semmi közük sincs már a perek kimeneteléhez, az ítékezésben továbbra is résztvesznek. Az utódállamok alperességüket megváltották azzal, hogy összesen 74.200,000 aranykoronát dobtak a 4) kasszába.

Ebbe a mélységbe kerültek az optánsperek, a magántulajdon tiszteletbentartására irányuló nemes törekvések és mindazoknak reményei, akik fenyegető jogfosztásnak kitéve, a trianoni 250. cikkben menhelyet kereshettek. És hogy teljes legyen a jog összeomlása, bele kellett nyugodniuk abba, hogy az utódállamok az általunk aláírt egyezményben deklarációt tettek aziránt, hogy a vegyes döntőbíróságok oly ideiglenes fórumoknak tekintendők, melyeknek hatásköre csak a háborúval összefüggő kérdésekre terjed ki.

Amikor most már azt vizsgáljuk, hogy miképpen végződhetett a jogért való küzdelmünk ilyen vereséggel, úgy jól tudjuk, hogy kritikánk minden aktualitás nélkül csakis jogtörténeti céloknak szolgálhat. Azokban a boldog időkben, mikor a «Tengerszem» vitás ügye nagy területiális jelentőséggel bírt és mint ilyen választottbíró elé került és mi ezt a pert elvesztettük, alkalmam volt kimutatni, hogy a szakszerű ügyvédi védelem mellőzése okozta

bukásunkat. Si parva licet componere magnis, hasonló helyzet előtt állunk az optánsperekben is.

Az optánsok által folyamatba tett perek úgy jogi, mint tényleges vonatkozásban a lehető legegyszerűbbek voltak. Ezeknek elbírálása különösebb teherpróbának nem tették ki a bíró judiciumát. A felpereseket képviselő ügyvédek is nyugodtan nézhettek az ítélet elé, amíg Románia látván a pernyertesség lehetetlenségét, ahhoz a joggyakorlatban szokásos eszközhöz nyúlt, hogy választott bíróját visszahívta. A perrendtartások védelmet nyújtanak az ilyen passzív rezisztencia ellen és a trianoni szerződés 239. cikke is módot nyújt, hogy a népszövetségi tanács az akadékoskodó fél ellentállását letörje. Azt állítom, hogy ez be is következett volna, ha a népszövetség szemben találja magát a jogukért küzdő felperesekkel, illetve ezek ügyvédjeivel. Amikor azonban az ügy ezen stádiumában a magyar kormány egész külügyi apparátusát mozgósította és az európai politikai szónokok legnagyobb mesterét állította sorompóba, maga idézte fel azt az atmoszférát, melyben az egyszerű bíróküldés politikai bonyodalmak jellegét öltötte. Ha Titulescu ügyvéd ügyvéddel, mint ellenféllel mérkőzik a népszövetség előtt, úgy utóbbi minden válasz nélkül hagyhatja az alperes érdemleges argumentációját; mondván, hogy mindez a bíróság elé tartozik és hogy itt a kiesett bíró helyettesítéséről lehet csak szó. A népszövetség nem bírói fórum és ha Romániának igaza van, úgy meg fogja nyerni perét. Nem fogad el tanácsot egyesség megkötésére, mert ez ismét csak a bíróság előtt vezethet célra. Nem nyugszik bele, hogy Chamberlain úr véleményt mondjon egy perről, mely meghatározott fórum előtt folyamatban van. Mindezt megteheti a fél, aki jogát keresi és aki, ha elébe tárják a politikai béke követelményeit, erre mosollyal felelhet. De nem teheti ezt a magyar kormány, mert neki figyelemmel kell lennie a nagyhatalmak kívánságaira és jóindulatára. A közönséges polgári perek ilyképpen ki lettek forgatva magánjogi jellegükből és végül az optánsigénylők élettelen árnyékokká váltak. Igazi felperes a magyar állam lett, aki suo nomine tárgyal Luganóban és Bécsben, aki későbbben hiába igyekszik a hálóból kimenekülni és a reparációk és az optánsok közti junktimot széttegni. Meg van fogva, mint légy a pókhálóban, vele most már nem nehéz elbánni, mert feje felett lebeg a reparációs kommisszió bárdja. A rossz helyen alkalmazott állami omnipotenciából siralmas impotencia lett.

Hogy az optánsok vagyonuk egy töredékéhez jutnak, ezt minden igazságosan érző ember megelégedéssel fogja fogadni. A jogfosztások borzalmai közt is meg kell őriznünk a jog iránti tiszteletet. Még abba is bele kell törődnünk, hogy eredetire nézve túlnyomóan magyar adófizetők pénze szolgál kielégítési alapul és hogy a társadalom nem éppen szűkölködő elemei váltak a sors kedveltjeivé. De fájdalmas az a tudat, hogy mégis csak múltó anyagi érdekeknek lettek feláldozva a jogfejlődés biztató kilátásai és még fájdalmasabb az a tény, hogy a konfliktus kikerülhető lett volna.

A párizsi egyezménynél előáll azonban egy kérdés, mely megremegetteti az igazság léalapjait. Lehetséges-e, hogy magyar állampolgárok elvont vagyonuk fejében ellenséges államoktól kapjanak kártérítést, míg a magyar állam polgárai a valorizációs törvény által vagyonuktól meg lettek fosztva? Lehetséges-e, hogy a magyar állampolgár Románia ellen bíróság útján követelheszen védelmet, de itt, hazájában, el kell tűrnie olyan bánásmódot, mely koldusbotra juttatja. Mert legyünk tisztában azzal, hogy semmi különbség sem választja el azt aényt, mely birtokomat földreform ürügye alatt elveszi, attól a tényről, mely a kezeim közt levő zálogleveleket biztosító jelzálogos követelést a korona — korona ürügye alatt megsemmisíti. Ha léteznék fórum, mely elé a magyar állampolgár sérelmét terjeszthetné, nem fogná-e perét megnyerni? A jelzálogos követelések törlése minden földreformnál igazságtalanabb, mert az egyik állampolgár rovására a másikat jogtalanul gazdagítja. És nem is igaz, hogy ennek a jogfosztásnak jóvátétele már lehetetlen volna. Még megvannak a telekkönyvek, melyek az elért inflációs nyereségeket kimutatják és legtávolabbról sem lehetetlen ezeknek a zsákmányoknak legalább részbeni visszahódítása. A miniszterelnök úr Teleszky úr valorizációs törekvéseire azt mondja, hogy ezek megvalósítása a külföldre terelne vagyonokat. De hisz a párizsi egyezmény mintájára olyan alapot lehetne létesíteni, mely meghatározott hazai célokra gyűjti ezeket az inflációs jogtalan vagyonokat.

Avagy a magyar optáns jobb helyzetnek örvendjen, mint az a magyar állampolgár, aki a legünnepelesebb ígéretek ellenében

hadi célokra kölcsönadta vagyonát a magyar államnak? Vagy Budapest Székesfőváros kihasználhassa minden ellenérték nélkül gáz és villamos üzemait, melyet hitelezői pénzen megvett? Az az igazság, mely az optások javára ki lett küzdve, azt a figyelmeztetést hirdeti, hogy minden magyar állampolgár legalább is olyan jóvátételre tarthat igényt, mint amilyent az optások eredményeztek. Ha Magyarország multjához híven jogállam akar maradni, úgy vissza kell térnie azon elvekhez, melyek megvédik a hűség és bizalom uralmát.

Dr. Kőnig Vilmos.

A vádtanács és egyéb «hosszadalmasságok».*

Nehéz az egyszerűsítési javaslat vitájánál ismétlésekbe nem esni. A téma ki van merítve. A *mindenáron* egyszerűsítők csekély-számú csoportján kívül a jogászi közvélemény álláspontja a javaslatról kialakult.

Vannak újításai a javaslatnak, amelyeket mindenki örömmel üdvözölt. Így pl. a 113. §, amely a felfüggeszthető büntetés tartamát három hónapban szabja meg és korrekcionálizált büntett esetére is a felfüggesztés lehetőségét kiterjeszti. Szívesen fogadta ezt minden jogász, aki tudatában van annak, hogy a büntetési rendszerek válságának korát éljük és a rövidtartamú szabadságvesztésbüntetéseknek több a hátránya, mint az előnye. Örömmel üdvözölte mindenki továbbá a 115. §-t, amely szerint szigorított dologházi őrizetbe utalt egyénen határozott tartamú szabadságvesztésbüntetést végrehajtani ne lehessen, úgyszintén a főmagánvád és a magánjogi igény érvényesítésével kapcsolatosan kötelezővé tett ügyvédi képviselést, valamint még néhány kisebb jelentőségű intézkedését a javaslatnak.

Vannak továbbá olyan novumok a J.-ban, amelyeknek elvi megengedhetősége és célszerűségi helyessége ellen alig hangzott el komoly észrevétel. Ilyen volna pl. a kísérlet az ú. n. *törvénytörvények* bevezetésére (98. §) vagy a 114. §, amely az egészen csekély súlyú vétségi és kihágási esetekben lehetővé teszi, hogy a bíróság az ítélethozatalt mellőzze és az eljárást végzéssel megszüntesse. E szakasszal kapcsolatban azonban mégis azok, akik a diszkrecionárius jogok kiterjesztésének nem barátai és a formák betartásában lényegyet is látnak, helyesebbnek vélnék a szabályozásnak azon módját, mely a bírót az adott esetekben *csak felmentő ítélet meghozatalára jogosítaná fel*.

Egyébként azonban — és itt különösen az egyesbíróság hatáskörének kiterjesztésére, az alakszerű vádirat nélkül megtartandó főtárgyalásra, a vádirat elleni kifogás teljes abolíciójára, a fellebbezés tanácsulási elintézésére és a semmisségi panaszok korlátozására gondolok — úgy az elméletnek, mint a gyakorlatnak emberei a J.-al szemben többé-kevésbbé elutasító álláspontot foglaltak el. Úgy a Budapesti Ügyvédi Kamara, mint az Országos Ügyvédszövetség indokolt határozottsággal tiltakoztak a «reformok»-kal szemben, de előkelő bíráimnak és ügyészeknek jórésze, tehát a «túlsó part» jogásza is lényegileg tartózkodással, sőt talán bizonyos palástolt ellenérzéssel és elvi fenntartásaikat hangsúlyozva fogadták ezeket a viszonyok «kényszerítő hatása alatt» született problematikus értékű intézkedéseket. Nem is lehet ez másképp, mert kik legyenek azok, ha nem a mindkét parton álló jogászok, akik tiltakozzanak azokon a garanciális jogelveken ütött réseken és szakadékokon, amely jogelveket három évszázadnak kemény küzdelmei és a büntetőjogi eszméknek fejlődése termelt ki az egyéni szabadság védelmében és tiszteletében?

Nem kívánok ezúttal a J.-nak valamennyi odiózus rendelkezésével foglalkozni. Talán elég, ha a magam részéről rámutatok arra, hogy nem éppen megfontolt eljárás az *alsóbíróságoknak gyön-gítésével egyidejűleg* — egyesbíráskodás kiterjesztése — a *jogorvoslati eljárásnak* úgy terjedelmében (semmisségi panaszok korlátozása), mint módjában (tanácsulási elintézés rendszeresítése és implicite ezzel a közvédelem tényleges megszüntetése) *korlátozása*. Az utóbbiba csak abban az esetben lehetne beletörődni, ha fordítva történné: az alsóbíróságoknak egyidejű *megegyeztetése* mellett. Nincs hozzátennivalóm azon alapos tudással és a gyakorlati élet teljes ismeretében kifejtett bírálathoz sem, amelyben dr. Auer György bevezető előadásában a J.-nak 96. §-át, ezt a keresetlevélnélküli

pernek nem létező analógiájára elgondolt vádiratmentes statárium bevezetésének ötletét részeltette.

Ha a javaslatnak mindezen rendelkezése változatlanul törvény lesz, a védelemnek működése és jogköre egyszerűen üres sallanggá válik. A védelmet már ma is — valljuk be — a hatóság igen gyakran nem is szükséges, hanem szükségtelen rossznak, gátlásnak tekinti. Ez az álláspont a legrokonszenvesebb esetben is az ítélőbíróknak azon önkéntelen optikai csalódásából fakad, amely-nél fogva azt hiszi magáról, hogy gondolkodásának emelkedettségénél és elfogulatlanságánál fogva védő közreműködése nélkül is figyelembe tudja venni a vádlott javára szóló tényeket és körülményeket. Holott megelégedezik arról, hogy előtte az iratoknak egyoldalú torzítóitükre van és hogy a védő az, aki elébetárja a rendszerint jogtudatlan vádlott helyett az érem másik felét. De nem akarok igazságtalanul általánosítani és jól tudom, hogy bíráimnak zöme ma is szívesen látja a védő közreműködését úgy az elsőfokú, mint a jogorvoslati eljárás minden szakánál. Tudom azt is, hogy sokszor nem mentes hibáktól, terjengősségtől és laposságtól védőinknek közreműködése sem. Sőt megértem azt is, hogy egy-egy szerencsétlen védőbeszéd kényszerű meghallgatása eszébejuttatja a bírónak *Goethe választ* azon kérdésre, hogyan érezte magát a tiszteletére összegyűlt társaságban: «*Wär's ein Buch gewesen, hätte ich's nicht gelesen*». És mégis talán nem kell hangsúlyozni, hogy minden emberi gyarlóság mellett a *védelem komoly közreműködésének lehetősége* a bűnperben egyik legmagasabb biztosítéka az állampolgári szabadságjogoknak.

Visszont szembe kell szállnom az előadó ügyész úrnak a vádtanácsai intézmény elejtése mellett fölsorakoztatott tetszetős, de helyt nem álló érveivel. Ha jól értettem, az előadó úr osztja a vádtanács eltörlése kérdésében a javaslat miniszteri indokolásának álláspontját, amely szerint nemcsak «a szorosan vett pénzügyi szempontok», hanem a vádelv csorbitatlan érvényesülése is azt kívánják, hogy a bírói vádáláhelyezésnek elve kiküszöböltessék. De talán mégsem lehet eddig elmenni. Hiszen az összes modern külföldi jogrendszerek a vádelv áttörésével *nem a bűnösök, hanem az ártatlanok jogának kímélő respektálása érdekében* szükségesnek tartják eme «*felesleges perszak*» beiktatását. Ha tehát osztani nem is, de el tudom képzelni, hogy valaki a vádtanács eltörlését takarékos-sági szempontból és a bűnperek gyorsítása érdekében helyeselve. Azt azonban, hogy jogász ezen újítást elvi szempontból is az állampolgári szabadság garanciáinak szempontjából helyesnek találja és a régi állapottal szemben mint javulást tüntesse fel, csak annyiban tudom akceptálni, mint annak a pénzbeszedőnek kijelentését, aki büszkén hangoztatta, hogy a f. évben az általános gazdasági viszonyok az elmúlt évhez képest feltűnően megjavultak. T. i., ha tavaly ment el részleteket inkasszálni, akkor az adósok káromkodtak és kidobták, ha az idén jön, akkor erről szó sincs, az adósok egyszerűen kacagnak.

Nem győztek meg azon statisztikai adatok sem, amelyekkel dr. Auer a vádtanács eltörlésének helyességét alátámasztani igyekezett. Nem is szólva arról, hogy indokolt a skepsis minden statisztikai adattal szemben és van igazság a híres ironikus aforizmában, hogy a «statisztikával mindent és mindenek az ellenkezőjét be lehet bizonyítani». Mert lehetne ugyan vitatkozni az előadói statisztika helyességéről is, amely az országos átlagszámot tünteti fel, viszont a budapesti büntetőtörvényszék vádtanácsai elutasító határozatainak *átlagszáma megállapítottan jelentékenyen magasabb* és eléri a kifogással megtámadott vádiratok számának 30%-át. Azonban függetlenül attól, hogy helyes-e vagy sem, a közölt statisztika is az előadó ellen bizonyít. Mert igen magas az a szám is, amely szerint a vádtanács a legutóbbi években a kifogással megtámadott vádiratoknak átlag 10—15%-át utasította el, és ha 1000 vádirat közül 100 vagy 150 bizonyult már a vádtanács előtt évenként alaptalannak, úgy ez a statisztika is kétségtelenül a vádtanácsai fakultatív felülvizsgálásnak további rendszerét javálja. A valóságban azonban ez a statisztika sem nyújt teljes képet a vádtanács működésének értékéről és — merem mondani — az intézménynek takarékosági és gyorsasági szempontból való értékéről sem. Mert a vádiratot elutasító határozatokon kívül tömegesen hoz a vádtanács vizsgálat kiegészítését elrendelő végzéseket, melyeknek folytán utóbb néha az egész eljárás megszűnik, de amely végzések egyébként is előmozdítják az ítélezésnek jóságát, az anyagi igazság kiderítését és gyakran teszik lehetővé azt, hogy a főtárgyalás *egyszerre legyen lefoly-*

* Felszólalás a Magyar Jogászegylet vitájában.

tatható. Tehát a vádtanács ebben a vonatkozásban nem lassít, hanem gyorsít.

Másrészt takarékoság szempontjából sem jön számba a kifogások eltörlése, mert a nyomozat fölötti felügyelet, az előzetes letartóztatás, kiadatás, biztosíték melletti szabadlábra-helyezés és egyéb a törvény által előírt esetekben a vádtanácsra tovább is szükség lesz és ez alapon bírói létszámcsoökkentést remélni nem lehet. Másrészt, ami munkamegtakarítás mutatkoznék a vámon, az elvész a réven. Ha a főtárgyalási tanács *tényleg* foglalkozni fog az észrevételekkel, — és ebbeli tevékenységében nem fogja most már zavarni a Bp. 65. §-ának elavult tilalma — úgy annak a munkája fog megsokszorozódni és fog az elintézt ügyeknek száma csökkenni. Kivéve persze azon esetet, — és ennek bekövetkezése kétségtelen — hogy az észrevétel *írott malaszt lesz* és a tanács a *ne bis in idem* elvénel fogva és a *kétszeri munka megtakarításának vágyától hajtva*, az észrevételeket általában figyelmen kívül fogja hagyni. Majd elvállik a főtárgyaláson! Ez lesz a mottó. És ez viszont elháríthatatlanul ártatlanoknak meghurcoltatásához fog vezetni. Mert a nyilvánosság a modern perjogoknak egyik legfőbb garanciája, ugyanakkor azonban az ártatlan vádlottra nézve a legnagyobb veszélyt is jelenti. Hisz már egyebünk sincs, mint a becsület. És ha ma a makulátlan ügyvéd vagy magántisztviselő sem tud kenyérhez jutni, mennyivel kevésbé majd az, akiről felmentő ítélettel *stigmatizáltak*, hogy «becsületes». Kár tehát azért a szűrőért, amit a zárt vádtanácsi tárgyalás jelent és éppenséggel nem kívánatos az ügyészi csálhatatlanságnak további kiépítése.

De hiányolom azt is, hogy a bevezető előadás hallgatással mellőzte a javaslatnak 99. §-át, amely az egyesbíró elé tartozó ügyeknek járásbírói hatáskörbe utalását engedi meg, ha a kir. ügyész szerint előreláthatólag egy évnél nem hosszabb tartamú szabadságvesztésbüntetés lesz kiszabandó. Minő ingatag alapra kerül azon alapvető törvényi rendelkezés, hogy senkit illetékes bírójától elvonni nem szabad, ha a hatáskörnek megállapítására irányadó tényező az *ügyészi prejudicium* lesz. És ha a járásbírósg minden ügyészi előrelátás ellenére mégis egy évnél hosszabb tartamú büntetést fog kiszabni, utólagosan ezt már — hiába maradnak változatlanul a perorvoslatra irányadó szabályok — reperálni nem lehet. A veszély itt abban rejlik, hogy bűnperekben ítélkező járásbírósgaink be vannak idegződve a kisebb jelentőségű, rendszerint pénzbüntetéssel sujtható bűneseteknek az elintézésére. Működésükben rendszerint az ügyeknek lehető tömeges megszüntetésére, a tyúkpereknek békés elintézésére töreksznek, módlszerűk pedig a sommás elbánás. A napokban tárgyaltam egy hitelezési családi esetet a büntetőjárásbírósgon és szorongó aggodalommal tartottam a tárgyalás egész menete alatt attól, hogy ennek a bíróságnak az ú. n. *kis ügyekre beidegződött mentalitása* rá fog feküdni a súlyosabb ügyre és a tetszetősen beállított vád a nehézkes okirati ellenbizonyítás és megkereséseket igénylő eljárás mellőzése mellett kurtán győzedelmeskedni fog. Nem így történt. De vajjon szabad-e állampolgárainknak a bíróságokba vetett hitét bizonytalan aggodalmaknak odadobni? És mindezt a törvényszéki székhely és a kir. ügyészség munkájának tehermentesítése kedvéért. Olyan nagy cél ez a fiskusi szempont, hogy érdemes ezért *mindent bagatellizálni*?

Néhány szóval még csak a J. által a keresztkérdezések meghonosítani kívánt rendszerét érintem. E kérdésben álláspontom a J. javára tér el az előadótól. Igaz, van elmélet a keresztkérdezés mellett és ellene is. Téved azonban az előadó, amikor azt hozza fel érvül ellene, hogy a Bp. 308. §-ának ellenére, három évtized óta sem tudott a gyakorlatban meghonosodni. Az, hogy gyakorlat nincs, azért nem szól ellene, mert a Bp. életbeléptetése óta a vádhatóság, noha a védők indítványozzák, még sohasem járult hozzá a szakasz alkalmazásához. Pedig a bírót a keresztkérdezés a felek jogvitáján felül emeli. Ha nem ő faggat, akkor pártatlan magasságból nézi a felek harcát, nem lesz az ügyészségnek szócsöve és rabja az anteaktáknak. De nem is hosszabbítja meg a keresztkérdezés az eljárást, mert az elnök felügyeleti joga megmarad, tilalmi érvényesülnek, úgyszintén kérdezési joga is.

A jogászai közvélemény megnyilatkozása után most már a parlament igazságügyi bizottságának tagjait terheli a kötelezettség, hogy a J.-nak retrográd rendelkezéseit kinyesegessék. A magam szerény nézete szerint a J.-nak helytelen intézkedéseit a gyorsaság és takarékoság szempontjai nem igazolhatják. Mert még ha alkalmasak volnának is az eljárás gyorsítására és a takarékosági szempontok érvényesítésére, Csonka-Magyarországnak sohasem szabad

e hamis oltárokon az ítélkezés jóságát feláldozni. Meggyőződésem szerint azonban a szóbanforgó újítások sem az eljárást gyorsítani, sem az igazságszolgáltatásnak költségeit tényleg csökkenteni nem fogják.

Dr. Berend Béla.

Név«magyarosítás» Franciaországban, Angliában és — nálunk.

Az állampolgárságról szóló 1927. augusztus 10-i törvény¹ megkönnyíti a francia állampolgárság megszervezését. *Jacquier* francia képviselő adatai szerint 1926. évben 11,095, 1927. évben 30,459 volt a honosítások száma és 1928. január 1-től a törvény hatálybaléptétől 1928. szeptemberig 20,000. Az idegenek tömeges honosítása két irányban váltott ki mozgalmat. Egyik részről nem elégszenek meg a honosítással, hanem külföldi (amerikai, magyar és olasz) példákra hivatkozva, engedélyt akarnak adni a honosítottaknak, hogy nevük franciásítását (francisisation) kérjék, másik részről féltik a francia fajt és csak bizonyos kautélák mellett hajlandók a francisatiót megadni. Minthogy nálunk is folyik a belügy-miniszter névmagyarosítási álláspontja körül vita, aki ajándéknak, *douceurnek* tekinti és különös érdemekhez köti a névváltoztatás engedélyezését, nem lesz érdektelen a két ellentétes francia álláspont ismertetése.

A liberális francia álláspontot *Lambert* képviselő így fejti ki: «A név francisatiója helyes és célszerű eszköze annak, hogy az utolsó szálát is elvágjuk, mely az idegent még szülőhazájához köti s ezután minden fenntartás nélkül olvad be a nagy francia családba.» *Lambert* a parlament elé törvényjavaslatot is terjesztett, mely szerint a honosítottak az 1927. évi törvény életbeléptétől, illetve nagykorúságuk elérésétől számított öt, illetve két éven belül kérhetik nevük megváltoztatását. Aki három hónap alatt nem kap értesítést, annak kérelmét nem teljesítették.

A javaslat hivatkozik arra, hogy a monarchia idején a király engedte meg a névváltoztatást. A II. év brumaire 26-i törvény szerint bárki azt a nevet vehette fel, amelyet akart. Ebből annyi zavar származott, hogy a következő évben már törvénnyel tiltották be az önkényes névváltoztatást.

A ma is érvényben levő XI. év germinal 11-i törvény szerint utónév csak kalendáriumi név vagy ókori történelmi név lehet. A névváltoztatást a kormány engedélyezi.

Az 1923. július 2-i törvény hős halált utolsó sarj neve viselését megengedi örökösei egyikének egészen hatodízig, hogy a családi név fennmaradjon.

A névváltoztatás megtagadása esetén a Conseil d'État-hoz lehetett fordulni. A törvényjavaslat az *elsőfokú törvényszék*hez ad panaszjogot.

Az Egyesült-Államok, Anglia, újabban Olaszország is megengedik a névváltoztatást, előbbi a bevándorlóknak minden «érdemszerzés» nélkül is; angol lapokban pedig naponta olvashatjuk idegenfajú bevándorlók hirdetéseit, akik az illetékes hatóságnál bejelentik, a lapokban pedig közlést tesznek, hogy ezentúl nem Klein, hanem Clyne, nem Kosiborovszky, hanem Bruce nevet fogják viselni s ezt mindenki természetesnek találja. Kuriózum kedvéért megemlítem, hogy Fiume annexiója után az idegenajkú új olasz állampolgárok tömegesen szereztek fumei illetőséget és a névmagyarosítási rendeletre hivatkozva, olaszosították neveiket, kivált a németek, szlovének, míg az olasz kormány egyelőre betiltotta, majd újból szabályozta a névváltoztatást. Az olasz zsidók már régen olasz városneveket vettek fel. Svájcban a kanton-kormányokhoz beadott névváltoztatási kérvények felett a szövetségi kormány dönt. Aki például Genfben lakik bizonyos ideig, német nevét franciára fordíthatja.

A francia nép asszimiláló ereje valóban bámulatos. Igaz, hogy a fentemlített honosítási számok (30,000) egy 40 milliós népnél alig számítanak, csak pár ezreléket tesznek ki. De hogy csak egy-két példát említsek: a modern francia líra egyik alapvetője, a harctéri sebesülésben elhalt Guillaume *Apollinaire*, állítólag lengyel apa, spanyol anya gyermeke, Rómában születik, első — meg nem jelent — könyvét még spanyol nyelven írja, igazi neve Kostrowski. *Joseph Kessel*, a Goncourt-díjas regényíró egyik legfinomabb francia stilisztája, orosz emigráns, alig 10 éve él Párizsban.

¹ Loi du 10 août sur la Nationalité.

A dijoni egyetem egy jogtanára,² most megjelent röpiratában kifogást emel a névváltoztatás korlátlan engedélyezésének terve ellen. Szerinte elsősorban a francia idegennevű *öslakosoknak* kellene megengedni a névváltoztatást. Aki hazát cserél, azt nem kényszerítheti erre senki. Hinni kell tehát érzései őszinteségében s nem kell követelni a névcserét is. Legfontosabbnak tartja, hogy az, aki francia nevet akar viselni, beszélje a francia nyelvet. Egyáltalán nincs szükség új törvényre. Elég jó a régi is. Az államtanács hatáskörének szűkítése ellen is tiltakozik. Igaz, hogy egyik eljárási mód sem jó. A Lambert-féle tervezet túlságosan gyors, a régi igen lassú. Louis-Lucas ezért azt javasolja, hogy minden honosított *köteles* legyen francia nevet felvenni, de egyideig összekötő jellel használja régi nevét is. Ez átmeneti idő alatt hozzászoknak a névváltoztatáshoz és elkerülhetők a gyors névváltozás okozta zavarok. «Aki francia földön él, — írja — ott keresi a kenyerét, franciául beszél, ott alapít családot, belevegyül a francia életbe, ezzel zálogát adja, hogy őszinte és mély érzéssel ragaszkodik a francia földhöz, megérdemli a honosítást. S ha honosítás után is azt az utat követi, akkor vegyen fel francia nevet, hogy teljesen beolvadjon a francia népbe s ne is lehessen megtudni, hogy valaha nem francia volt...»

Természetes, hogy a dijoni egyetem jogtanárának e szép szavai távolról sem vonatkoznak olyanokra, akik *született* francia állampolgárok, akiknek szülei, nagyszülei is francia polgárok voltak. Louis-Lucas lengyelekre, olaszokra, csehekre gondol, mikor korlátokat kíván felállítani a névmagyarosításnak. Bizonyára nem tudja, hogy van európai állam, ahol azoknak is verekedni kell azért, hogy szülőtte földjük nyelvén nevezhessék el magukat, akiknek ősei Rákóczi, Kossuth szabadságharcában vitézkedtek, ők maguk pedig a háború rokkantjai, akik semmi mással, mint munkában eltöltött becsületes élettel nem bírnak, vagy az iskola porondján, mint első, szereztek csak érdemet...³

Dr. Kuthi Sándor.

Jelzálogjog és tartozék.

A jelzálogjogról szóló 1927: XXXV. törvénycikk (Jt.) a reálhitel közgazdasági jelentőségének helyes megítélése alapján, a jelzálogjog hatályát a leköötött ingatlanon felül annak alkotórészeire és tartozékaira is kiterjesztette. Ez a kiterjesztés egyrészt a reálhitel biztonságát erősíti, másrészt pedig főleg az ipari termelés tényezőinek együttmaradását biztosítja.

A Jt. idevonatkozólag azt az általános jogszabályt állítja fel, hogy a «jelzálogjog az ingatlant alkotórészeivel és tartozékaival együtt terheli» (25. §). Ezzel kapcsolatban a 24,000/1929. I. M. sz. rendelet (V. R.) a tartozék fogalmi körét a végrehajtási eljárás szabályai szempontjából az eddigi jogállapottal szemben megfelelően kibővíti és az alkotórész fogalmától elég élesen elhatárolja.

A V. R. 7. §-a a tartozék fogalmát a Mt. 438. §-ában s a német polgári törvénykönyv 97. §-ában foglaltakkal elvileg egyezően határozza meg. E szerint az ingatlan tartozékai «azok az ingó dolgok, amelyek tartósan az ingatlannak használására, megőrzésére vagy egyéb gazdasági céljának szolgálatára vannak rendelve és azzal a nélkül, hogy alkotórészei — állandó és szilárd — kapcsolatban állnának, tartósan össze vannak kapcsolva. Ilyen tartozékok különösen iparüzésre állandóan berendezett épületnél... az iparüzésre rendelt s az épülettel tartósan összekapcsolt gépek, szerelvények, eszközök és szerszámok».

A fenti fogalom meghatározásnak megfelelő tartozékok közül a Jt. 28. §-a a jelzálogjog hatálya alól csak a mezőgazdaságban vagy erdőgazdaságban a gazdálkodásra rendelt gépeket és egyéb eszközöket, valamint általában azokat a tartozékokat veszi ki, amelyek nem az ingatlan tulajdonosáé.

² Louis-Lucas: La francisation du nom des naturalisés. 1929. Paris.

³ Ennek a cikknek különös aktualitást ad a Pesti Napló május 18-i számában megjelent közlemény. A belügyminiszter ismételt elutasított egy névmagyarosítási kérvényt, melyhez a III. ker. állami reálgimnázium igazgatójának igazolványa volt csatolva. Az igazolvány szerint folyamodó a VIII. osztály rendes tanulója: «az előbbi összes középiskolai osztályokat is az Árpád reálgimnáziumban végezte. Magaviselete mindenkor példásan szerény, minden tekintetben kifogástalan volt. Tanulmányi tekintetben mindenkor az intézet legkiválóbb növendékei közé tartozott, minden osztályt jeles eredménnyel végzett s a nyelveken kívül különösen a természettudományokban kiváló, úgyhogy a jövő előhaladásához s a jövőben tőle várható teljesítményekhez a legjobb reményeket fűzzük».

(Szerk.)

Ha a Jt.-nek a tartozék és jelzálogjog közötti kapcsolatra vonatkozó rendelkezéseit közelebbről vizsgáljuk, arra a megállapításra jutunk, hogy a Jt. idevágó szabályai a gazdasági élet követelményeit minden vonatkozásban megfelelően kielégítik. A jelzálogjognak a tartozékokra való kiterjesztése nemcsak dogmatikus jelentőségű elv, hanem a gyakorlatban dologi jogot is konstituáló szabály. Nemcsak annyit jelent, hogy a jelzálogos hitelező a követelésnek biztosítására leköötött ingatlanon felül általában az ingatlan tartozékaiból is kereshet kielégítést, hanem a kielégítési jogot a jóhiszemű forgalom érdekvédelmének keretén belül a jelzálogos hitelező javára más jogokkal való összeütközése esetére is intézményesen biztosítja.

A tartozék az ingatlan gazdasági célját szolgálja. Nélküle az ingatlan maga gazdasági hivatását betölteni nem tudja. A tartozék értéke sok esetben jóval felülhaladja az ingatlan értékét. A reálhitel biztonságának az érdeke tehát azt követeli, hogy a tartozékra is kiterjedő jelzálogjog alapján fennálló kielégítési jogot mind a tulajdonos, mind más harmadik személy is feltétlenül respektálja s minden oly cselekménytől tartózkodjék, amely a jelzálog fedezetet veszélyeztet.

Ebben a vonatkozásban elsősorban a Jt.-nek 32—34. §-ai intézkednek. A törvény a jelzálogjog hatálya alá eső tartozékoknak a jelzálog fedezetet veszélyeztető romlását, rongálását vagy a rendes gazdálkodás szabályaival ellenkező eltávolítását a jelzálog romlásával vagy rongálásával azonos elbírálás alá veszi. Ezekben az esetekben tehát, ha a jelzálog s illetve a tartozék romlásnak indul és a romlás a jelzálog fedezetet veszélyeztet, a jelzálogos hitelező a 32. §-ban foglalt kikötés alapján a tulajdonostól megfelelő határidő kitűzésével a tartozék helyreállítását vagy pedig a veszély elhárítása végett a veszélyeztetés mértékének megfelelő biztosítékadását követelheti. Ha a tulajdonos ennek a felhívásnak a megszabott határidő alatt eleget nem tesz, a jelzálogos hitelező a jelzálogos követelésének a lejárat előtti érvényesítésére jogosult.

Abban az esetben pedig, ha a tulajdonos vagy harmadik személy a jelzálogjog hatálya alá eső tartozékot rongálja vagy általában olyasmit tesz, ami a jelzálog fedezetet veszélyeztető mértékben a tartozék romlását idézheti elő, a jelzálogos hitelező a veszélyeztető cselekmény bírói eltiltását kérheti. A bíróság a jelzálogos hitelező kérelmére ily esetben a veszély elhárítására szükséges intézkedéseket rendeli el, feltéve, ha a jelzálog fedezetet veszélyeztető cselekményt a tulajdonos maga viszi végbe, vagy ha a tulajdonos harmadik személynek ily cselekménye ellen vagy valamely egyébként fenyegető kárral szemben a szükséges intézkedéseket nem teszi meg. A jelzálogos hitelező ezeket a jogait nemcsak keresettel, hanem a V. R. 39. §-a értelmében az ingatlan fekvése szerint illetékes kir. járásbíróság előtt kérvénnyel is érvényesítheti. Ebben az esetben, ha az elrendelt bírói intézkedést a tulajdonos vagy az a harmadik személy, aki ellen az intézkedés irányul, sérelmesnek találja, bármikor kérheti a jelzálogos hitelező perre utasítását. Ily esetben, ha a jelzálogos hitelező nyolc nap alatt ki nem mutatja, hogy a keresetet a megszabott határidőben megindította, kérelmére az elrendelet bírói intézkedést a jövőre nézve hatályon kívül kell helyezni. Ha ellenben a jelzálogos hitelező a keresetnek kellő időben való megindítását igazolja, az intézkedés a per jogerős eldőlteig hatályban marad.

A Jt. s illetve a V. R. nem tartalmaz külön rendelkezést oly irányban, hogy a jelzálogjog hatálya alá eső tartozékokat ingók módjára lefoglalni s a jelzálogjogi kapcsolatából ingóárverés útján kivonni nem lehet. Ennek külön kiemelésére azonban semmi szükség nincs. A jelzálogjog a jelzálogos hitelező követelésének biztosítására szolgáló dologi jog. Feltétlen érvényesülését tehát mindenki túrni tartozik. A V. R. 6. §-a szerint az «ingatlan az árverés napján... a tartozéki kapcsolatból még ki nem vált minden olyan tartozékával együtt tárgya az árverésnek, amelyre a jelzálogjog a Jt. 28. §-a értelmében kiterjed». Ennek s ezzel kapcsolatban a Jt. 25. §-ában foglalt jogszabálynak helyes értelme az, hogy a jelzálogjog hatálya alá eső tartozékból csak az ingatlanon keresztül s kizárólag csak az ingatlanokra vonatkozó végrehajtási szabályok szerint lehet kielégítést keresni. A jelzálogjognak a tartozékokra történt kiterjesztése tehát a dolog természeténél fogva is feltétlenül kizárja annak a lehetőségét, hogy valamely jelzálogjoggal nem bíró hitelező a jelzálogjog hatálya alatt álló tartozékot a jelzálogjog hatálya alól ingóvégrehajtással kivonhassa s ily módon a tartozéknak az ingatlannal való együttmaradását s a jelzálogos

hitelező sérelmére az ingatlannal való együttes árverését meghívtatja. A tartozék nem jogügylet alapján, hanem a törvény erejénél fogva tárgya a jelzálogjognak. Ehhez képest tehát törvény erejénél fogva nem tárgya a jelzálogos hitelező sérelmével járó ingóvégrehajtásnak. Lefoglalása törvénybe ütköző oly szabálytalanság, amely ellen a Vht. értelmében előterjesztésnek van helye. Az előterjesztés keretében hozandó bírói döntés kizárólag csak az összeütköző jogok szerzési időpontjának s a jelzálogjogi kapcsolat megállapításának kérdéseire szorítkozik. Abban az esetben tehát, ha a bíró megállapítja, hogy az ingóvégrehajtás időpontjában a jelzálogjog már fennállott, s megállapítja, hogy a lefoglalt tartozék a jelzálogjog hatálya alá esik, a végrehajtást megsemmisíti.

A jelzálogjognak a tartozékokra is kiterjedő hatálya mindaddig fennáll, amíg a felszabadulásukat előidéző, a Jt.-ben tüzetesen megjelölt körülmények bekövetkeznek. Pusztán a tartozéki minőségnek a megszűnése még nem minden esetben eredményezi a tartozéknak a jelzálogjog alól való felszabadulását. A törvény a felszabadulás bekövetkezését egyrészt a jelzálogos követelés fedezetének biztonsága, másrészt pedig a jóhiszemű forgalom érdekében élesen megvont korlátok közé szorítja. A 28. § szerint idevonatkozólag ugyanazokat a jogszabályokat kell megfelelően alkalmazni, amelyek mellett a jelzálogjog alól a termények és egyéb alkotórészek a földolgoztól való elválásuk következtében szabadulnak fel. Ehhez képest a felszabadulás bekövetkezésének megállapítása szempontjából azt a tényt kell vizsgálnunk, hogy a tartozéki minőség megszűnése a rendes gazdálkodás szabályai szerint történt-e vagy pedig azoknak ellenére.

Az első esetben a tartozéki minőség megszűnése folytán a tartozéknak a jelzálogjog alól való felszabadulása is okszerűen bekövetkezik. Ha tehát pl. egy textilgyár tulajdonosa a munkatermekben elhelyezett kézierőre berendezett szövőszékeket abból a célból szereli le, hogy helyükbe a technika újabb vívmányainak megfelelő gépeket szerezzen be, a leszerelt szövőszékek a jelzálogjog alól felszabadulnak. Ez alól a szabály alól egyedül az az eset alkot kivételt, ha a jelzálogos hitelezőnek már tkvileg bejegyzett végrehajtási joga is van. Ily esetre a V. R. 9. §-a akként intézkedik, hogy a tartozékokat a végrehajtási jelzálogjog bejegyzésének s illetve a végrehajtási jog feljegyzésének pusztá tényével «végrehajtás alá vontaknak kell tekinteni». Ez az elvi kijelentés azonban a jelzálogos hitelező javára csak abban az esetben konstituál a végrehajtási törvényben biztosított szankciókkal és tartalommal bíró végrehajtási jogot, ha a jelzálogos hitelező a szóbanlévő tartozékokat addig, amíg azok «az ingatlanon vannak», bírói kiküldött útján összeírattja és megbecsülteti. Összeírás és megbecslés hiányában azonban a «végrehajtás alá vonás» a végrehajtásnak büntetőjogi védelmét nem biztosítja s más jogszerezésekkel szemben elsőbbséget nem ad. Ily esetben tehát az oly hitelező részéről szerzett végrehajtási zálogjog, akinek telekkönyvileg is bejegyzett végrehajtási joga nincs, rangsorban megelőzi azt a végrehajtási jogot, amely a jelzálogos hitelezőket a V. R. 9. §-a értelmében jogszabály erejénél fogva illeti meg. Az összeírás és becslés, ha azt csak egy végrehajtató foganatosította is, a jelzálogjogok bejegyzésének rangsora szerint mindazoknak a végrehajtató jelzálogos hitelezőknek a javára szolgál, akiknek javára az összeírt és megbecsült dolgokat a Jt. 27. és 28. §-a szerint a V. R. 9. §-a értelmében végrehajtás alá vontaknak kell tekinteni.

Abban az esetben, ha a tartozéki minőség megszűnése a rendes gazdálkodás szabályai ellenére történt, a tartozéki kapcsolatból ilymódon kivált dolgok a jelzálogjog alól csak akkor szabadulnak fel, ha azokat elidegenítik és az ingatlanról elviszik vagy e nélkül is, ha kiválásuktól egy év eltelt. A V. R. 9. §-ában a «végrehajtás alá vonás»-ra, valamint az összeírásra és becslésre vonatkozólag foglalt szabályok itt is megfelelő alkalmazást nyernek.

Ha a tartozéki minőségnek a rendes gazdálkodás szabályai ellenére történt megszüntetése még a Jt. életbelépése előtt következett be, a jelzálogjog alól való felszabaduláshoz az elidegenítés és elvitel együttes fennforgása nem szükséges. Az életbeléptetési rendelet 13. §-a értelmében ugyanis a tartozékok a jelzálogjog alól akkor is felszabadulnak, ha a Jt. életbelépésének napja előtt az ingatlan területéről elvitték a nélkül, hogy elidegenítették volna vagy elidegenítették — tulajdonát másra átruházták — a nélkül, hogy az ingatlanról elvitték volna.

Dr. László Márton.

Szemelvények a felsőbbbíróóságok gyakorlatából.

— **Ideiglenes intézkedés nótartásnál.** A 3982/1916. M. E. számú rendeletnek 1. § sorolja fel azokat a családtagokat, akik jogosultak arra, hogy a rendeletben szabályozott fokozottabb magánjogi védelmet igénybe vehetnek. Ez a felsorolás nem példálódzó, hanem részletes. A peresfelek házasságának jogerős bírói ítélettel történt felbontása következtében a peresfelek házassága a H. T. 77. §-ának b) pontja értelmében megszűnt. Ennek következtében a felperest az ideiglenes intézkedés kérésére részletesen felsorolt jogosultak körébe vonni nem lehet és így nem lehet igénye arra, hogy az idézett rendelet kivételes intézkedései a javára alkalmaztassanak. (P. III. 5956/1929.)

— **Értékmegállapítás a megváltási eljárásban.** A képviselői díjak összegének megszabásában — más megállapodás hiányában — nem lehet a megváltási eljárásba bevont egész ingatlan forgalmi értékét számításba venni, hanem a díjmegállapítás szempontjából csak az az érdek az irányadó, amely a megváltást szenvedő ingatlanának a megtartásához fűzi. Ennek az értéke pedig — amennyiben pénzben pontosan egyáltalán felbecsülhető — rendszerint arányosítható ugyan a megváltásnak kitett ingatlan terjedelméhez és értékéhez, de az eljárásba bevont egész ingatlan az értékével azonosnak már annál az oknál fogva sem tekinthető, mert köztapasztalat szerint általában nem az egész ingatlan lesz megváltva, ezenfelül a megváltás is ellenérték térítés mellett történik. (P. VI. 7073/1927.)

— **Jogszünetítő tények elnyerése «per factum concludens».** A meg nem támadott tényállás szerint a peresfelek anyja és az alperes között «Egyesség» és «Függelék» címen a felperes javára kötött szerződés jött létre, ezt követően pedig a peresfelek anyjának halála után a fenti okiratokban a felperes javára szolgáltatásra kötelezett felek — köztük az alperes is — megállapodást kötöttek s ebben kötelezték magukat arra, hogy a fenti egyesség kikötései mellett a fizetni ígért búzamennyiséget 25 % al felemelik. A szerződéseknek emez időrendjéből és tartalmából a fellebbezési bíróság helyesen következtetett arra, hogy a kötelezettek azáltal, hogy az újabb megállapodásban a felperes járandóságát kötelezőleg felemelték, annak az akaratnak adtak kifejezést, hogy az újabb megállapodásig felmerült kötelemlkorlátozó vagy megszünetítő tényeket a felperes terhére figyelembe venni nem kívánják. (P. VI. 3129/1929.)

— **A közszerzemény kötelmi jellege.** Nem vitás a perben, hogy az ingatlanokat az örökhagyó az alapítványra (felperesre) ruházta azzal, hogy azokat csak halála után bocsátja az alapítvány birtokába. A tulajdonjog az alapítvány javára be is kebeleztetett. E szerint az örökhagyó halálával az ingatlanok birtoka a felperest mint tulajdonost illeti. Ezzel szemben az alperes az ingatlanok birtokának kiadását azon az alapon tagadta meg, hogy azokat az örökhagyó az alperessel kötött házasságának ideje alatt szerezte. Ámde az alperesnek a közszerzeményre alapított egyébként is vitás igénye nem erősebb jogcím a felperesnek a tulajdonjogon alapuló jog címénél. Az alperes tehát a vitatott jogcímen nem tarthatja magánál a szóbanlévő ingatlanok birtokát s így a felperesnek az a kereseti kérelme, hogy az ingatlanok birtoka neki már ezúttal az alperes által támasztott közszerzeményi igényekre való tekintet nélkül kiadassék, alapos. (P. I. 7601/1929.)

— **A számadási kötelezettséghez.** Másodrendű alperes peren kívül már számolt felperessel. Ha pedig másodrendű alperes ekként már adott számadást és felperes ezt akár azért, mert egyes tételek megfelelő mellékletekkel kellően igazolva nincsenek, akár azért, mert a számadás nem öleli fel az összes felmerült tételeket, akár egyéb okból nem fogadja el, felperes számadási kötelezettség megállapítása iránt — tekintve, hogy számadást már kapott — nem perelhet, hanem számadás helytelenségének kimondása és alperes marasztalása, esetleg okiratok kiadása iránt indíthat keresetet. (P. VI. 12,815/1929.)

— **Jogtalanság a tiltott cselekménynél.** Az oly kár, amelyet célszerűségi tekintetek szerint foganatosítandó intézkedés idézett elő, csakis abban az esetben minősíthető jogtalanul okozottnak, ha az intézkedés tárgyilag indokolatlan volt. A jelen esetben a felperes hajléka és az abban volt tárgyak megmentésének megkísérlése a kiderült tényállás szerint az alperesen kívül jelen volt sok személy, köztük a tűzérési parancsnok felfogása szerint is életveszélyes és az akkori nyugat-keleti széliránynál fogva a közel-

ben levő többi hajlékot is veszélyeztető lett volna. A fellebbezési bíróság által megállapított e mellett a tényállás mellett az alperes nem jogtalanul, hanem ember és vagyon további veszélyeztetésének elkerülése céljából jogosan intézkedett akkor, amidőn a veszélyes mentési munkákat megtiltotta. (P. VI. 6640/1928.)

— **Erkölcsei kár nemi deliktum esetén.** A Polgári Jogi Határozatok Tárába felvett 537. sz. elvi jelentőségű határozat értelmében bírói gyakorlaton alapuló jogszabály, hogy a testi sérülést szenvedő fél a sértés okozójától, ha a testi sértésből anyagi kára nem is származott, erkölcsi kára megtérítéseül vagyoni elégtételt követelhet, amennyiben ez az eset körülményei szerint méltányosnak mutatkozik. Ez a jogszabály, mint nem a sértés minőségétől feltételezett, általában irányadó az ember testi és erkölcsi épségének, mint az ember egyaránt jogvédte érdekének jogellenesen és vétkesen történő megsértése esetében, tehát az erőszakos nemi közölség kísérletének elkövetése esetében is. (P. VI. 4490/1928.)

— **Hagyatéki igények rendezése hivatalból.** A bírói gyakorlat szerint hagyatéki perben a perbenállóknak a hagyatékra vonatkozó összes vitás igénye lehetőleg rendezendő, azért a fellebbezési bíróság nem sértett jogszabályt, amikor a felperest az ági érték kiszolgáltatására viszontkereset hiányában is kötelezte és annak jelzálogi biztosításáról gondoskodott, valamint azzal sem, hogy a felperesnek birtokbaadásra és elvont haszonra irányuló követelésével szemben megállapította az alperesek holtigtartó haszonélvezeti jogát. (P. I. 2193/1928.)

— **Haszonbér fizetési ideje.** Ellenkező megállapodás és helyi szokás hiányában a haszonbért félénként utólag a következő félévnek első köznapján kell fizetni. Ez az utólagos fizetés törvényes fogalma. Ha tehát a fizetés ideje akként van meghatározva, hogy a két félévi részlet az illető félév eltelte előtt, ennek a közepén fizetendő, — mint a jelen esetben — előleges részletben fizetendő haszonbérrel van szó, mert a fizetés a fizetési időszak eltelte előtt esedékes. Tehát nemcsak akkor van kikötve előleges fizetés, ha a két félévi részlet a félév kezdő első napján jár, hanem akkor is, ha az illető félév eltelte megelőző negyedévvel előbb, a félév közepén kell a fizetésnek történnie. (P. VI. 2289/1929.)

— **Tulajdonközösség megszüntetése.** Az, hogy a kérdéses ház rozoga állapotban van, az adott esetben nem szolgálhat kivételes okul a tulajdonközösség árverési megszüntetésére, mert a per adatai szerint a felperes is rendelkezvén vagyonnal, a megjavítás hiánya nem róható kizárólag az alperes terhére. (P. V. 4308/1928.)

— **Az egyetemlegesség kérdése tilos cselekménynél.** A rendkívüli tömegmozgalom idején és az azok behatása alatt elkövetett cselekménnyel okozott kárért csak a kár előidézői és ezek is csak egyénenként és csak a ténykedései közvetlen eredményeként jelentkező kár erejéig felelősek. Az egyetemleges kártérítési felelősséget kizáró ez a jogszabály azonban nem alkalmazható a kártételben résztvevő azokkal az egyénekkal szemben, akik a károsított kifosztásában előzetes megállapodás után vettek részt vagy előzetes megállapodás nélkül ugyan, de együttesen olyan kezdeményező cselekményeket követtek el, amelyek a szabad zsákmányolást megindították, azt a károsult személye és vagyona ellen irányították vagy a fosztogató tömeget az áru és lakásfelszerelési tárgyak széthordására buzdították, még ha ők maguk ingót jogtalanul nem is tulajdonítottak el. Utóbbi esetben ugyanis az ekként eljáró közreműködők cselekményét előremegfontolás és tervszerűség jellemzi, tehát az ő ténykedésük már nem a tömegizgalomnak vagy nem pusztán ennek, hanem inkább és főképpen a jogtalan károkozási szándéknak a következménye és így velük szemben alapul szolgálhat az általános jogszabályból folyó egyetemleges kártérítési felelősség megállapítására is. (P. VI. 5901/1929.)

Szemle.

— **Exempla trahunt,** mégpedig, sajnos, nemcsak a jó, hanem a rossz példák is vonzanak. Ha talán nem tudatosan is, ez lehet az oka, hogy a büntetőjogi törvényalkotásnak az utóbbi évtizedben oly gyakran és annyi joggal panasztolt hipertrofiája áttért a törvényhozásról arra a jogforrásra is, amely a Pp. Élt. 70. §-ában gyökerezik. Kétségtelen, hogy e rendelkezés szerint csak vitás elvi kérdések eldöntése tartozik a jogegységi tanács hatáskörébe. Hogy mi nevezhető elvi kérdés-

nek, az természetesen értelmezés dolga. Tágabb értelemben minden kérdés elvi, amely nem valamely adott esetre vonatkozik, de e tágabb értelmezés szerint voltaképpen minden, az adott esettől elvonatkoztatott törvénytárgyarázat elvi kérdés volna. Ellenben a jogegységi tanács eredeti rendeltetése nyilván csak oly esetre szólt, amelyben a törvény ellentétes magyarázata a jogszabálynak elvi jelentőségével kapcsolatos. Noha e határ megvonása nem mindig könnyű, úgy látszik, hogy a Kúriának bűnvádi ügyekben alakított jogegységi tanácsa az utóbbi években e határt kissé szélesre szabta. Nyilván ennek tulajdonítható a jogegységi határozatok aránytalan megszorodása. Csupán számszerűen a B. II. T.-ba felvett határozatok az 1880—1920-ig terjedő negyven év felölélő időben kerek 600 volt és az utolsó tíz év alatt körülbelül 900-ra emelkedett. Figyelembevéve, hogy a jogegységi perorvoslat tárgyában hozott határozatok száma a Bp. életbelépését követő első két évtizedben lényegesen magasabb volt, mint az utolsóban, a jogegységi döntvények szaporodása kétségtelenül feltűnő. Ezt a szaporodást a megoldásra kerülő kérdések elvi jelentősége nem mindig indokolja. Gyakran oly, nemcsak gyakorlatilag, hanem elméletileg is jelentéktelen kérdésekről van szó, amely nem áll arányban a Kúria e tekintélyes apparátusának megmozdulásával és a kérdés eldöntésére fordított elméleti fáradsággal. *Aquila non capiat muscas.* Sokkal értékesebb a Kúriának, mint jogalkotó testületnek munkája, semhogy jelentéktelen kérdések megoldására lenne szabad pazarolni. Minthogy pedig a kezdeményezés rendszerint a koronaügyészségtől indul ki, ennek kellene intenzívebb kiválasztó kritikát gyakorolnia, mielőtt a jogegységi tanács döntését provokálja.

— **Az egyszerűsítési javaslat csúfos bukása Németországban.** Pár nappal ezelőtt Brecht igazságügyminiszter benyújtotta egyszerűsítési javaslatát a Reichstaghoz. A német javaslat sokkal szelídebb magyar testvérénél. Az Amstgerichteek értékhatárát 600 márkáról 1000 márkára, az egyesbíró hatáskörét a Landesgerichteeknél 6000 márkáig akarta felemelni, 300 márkáig pedig az Amstgerichteek ítélete ellen a fellebbezést ki akarta zárni. Az igazságügyminiszter javaslata mellett a Reichstag egyetlen egy tagja sem foglalt állást, úgyhogy nagy derűtség mellett a Reichstag *egyhangúlag* leszavazta az igazságügyminiszter azon indítványát, hogy a javaslat tárgyalás végett adassék ki a bizottságnak.

— **Jogegységi döntvény.** A m. kir. Kúriának bűnvádi ügyekben alakított jogegységi tanácsa a folyó évi június hó 13. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni:

«Betudható-e a határozott tartamú szabadságvesztésbüntetésnek már eltöltött része a szigorított dologházi őrizetnek az ítéletben meghatározott legrövidebb tartamába abban az esetben, ha a szigorított dologházbautalást a bíróság a II. Bn. (1928 : X. tc.) 38. §-ának második bekezdése alapján utólag olyan elítélt ellen mondja ki, aki az ebben a tárgyban hozott ítéletnek meghozatalakor szabadságvesztésbüntetését tölti?»

— **Az Internatinal Law Association** magyar csoportjának és a Budapesti Ügyvédi Körnek 1930. évi május hó 7-én tartott együttes ülésén dr. Szász István előadást tartott «az alkalmazandó jog meghatározásáról a nemzetközi vételi szerződéseknél». Előadó, miután a kérdés irodalmát és az egyes államok tételes törvényi rendelkezéseit és bírói gyakorlatát röviden ismertette, azt a nehéz és gyakorlati szempontból igen fontos kérdést igyekezett megoldani, hogy de lege ferenda miképpen kell meghatározni a nemzetközi vonatkozásokkal rendelkező vételi szerződésekre alkalmazandó jogot. Először is kimutatta, hogy egy és ugyanarra a szerződésre — amennyiben a szerződés anyagi érvényessége és jogi hatásai jönnek tekintetbe — elvileg mindig egy jogot kell alkalmazni. A jogalkalmazás egységének alapelve alól, amely úgy gyakorlati, mint elméleti szempontokból is feltétlenül tiszteltetben tartandó, csupán három kivételt szabad elismerni a megvizsgálás helyének a joga javára. Ezek a kivételek: a) az áru megvizsgálásának a módja; b) az áru minőségi hiányaira vonatkozó értesítések módja, minden olyan értesítés módja, amelynek tárgya az áru szolgáltatásának a szerződés rendelkezéseivel meg nem egyezése; c) az áru átvétele

megtagadásának, az áru rendelkezésre bocsátásának, ideiglenes megőrzésének, fenntartások közlésének a módja. Ezután az előadó rátért az alkalmazandó jog meghatározása különböző módszereinek ismertetésére.

— **A Magyar Jogászegylet perjogi szakosztálya** május 14-én *Osvald István* elnöke mellett befejezte a Pp. reformjáról szóló vitáját. *Dr. Móra Zoltán* felszólalásában bizonyítani törekedett, hogy a javaslat nem megfelelő megvilágításban került a jogászi közvélemény elé. Az igazságügyi reformra szükség van, függetlenül a takarékoskodási céltól, mert igazságszolgáltatásunk a külföldi államok igazságszolgáltatásához képest túlságosan lassan működik. A lassúság oka nem abban van, mintha országunk kevés bírót alkalmazna. Szembeállította Magyarországot, Porosz-, Bajor- és Franciaország adatait és ezek egybevetésével kimutatta, hogy csak Bajorország az, hol aránylag több fizetett bíró van, mint Magyarországon. Téves az a közfelfogásban igen elterjedt és ellentmondás nélkül vallott felfogás, mintha Magyarország igazságszolgáltatásával túlságosan szűkmarkúan bánná. Összehasonlította Magyarországot, Ausztriát, Bajorországot, Franciaországot és Olaszországot költségvetésének főbb adatait és megállapította, hogy Franciaország teljes igazságügyi költségvetése alig tesz ki annyit, mint Magyarorszáé és hogy Magyarországon egy lakosra több esik az igazságügyi költségekből, mint az általa ismertett országok bármelyikében, Bajorországon kívül. Magyarország és Ausztria adatai igen közel állanak egymáshoz, de lényegesen eltérnek az olasz- és franciaországi megfelelő adatoktól. A nagymértékű eltérésnek egyik fő oka az, hogy Magyarországon aránytalanul több per van, mint a latin országokban. Ha a perek számát a lélekszámmal viszonyítjuk, akkor azt találjuk, hogy Magyarországon kétszerannyi járásbírói per van folyamatban, mint Olaszországban mindennemű polgári per és nyolcszor annyi járásbírói per, mint az olasz járásbíróknál. A perek sokkal nehezebbek; a francia és olasz békebírók előtt az ügyek jelentékeny része egyességgel fejeződik be és a megfellebbezhető ítéleteknek aránylag kis százalékában adnak be fellebbezést. Az igazságügyi reformra tehát szükség van, mert a munkateher nagy, a további létszámszaporítást pedig országunk anyagi helyzete nem engedi, de arra a nyugateurópai minták figyelembevétele esetén szükség sincs. A javaslat egyes intézkedéseinek bírálata keretében hangsúlyozta a községi bíráskodás kiépítésének nagy jelentőségét és *Teller Miksa* véleményéhez csatlakozva hangoztatta, hogy a községi bíráskodás újjászervezésének a polgárság újabb megterhelése nélkül kell megtörténnie. Végül a szegénységjogra vonatkozó intézkedések ismertetése kapcsán a francia és olaszországi igazságügyi statisztika adataival törekedett igazolni, hogy mily hátrány országunkra államférfiainknak és tudósainknak a latin államok példájától való idegenkedése. A német, osztrák, magyar rendszer szerint a szegénységjogot a perbíró adja meg a kérelmező egyoldalú kérelme alapján; Francia- és Olaszországban egy ügyvédek, nyugalmazott bírákból álló, díjazás nélkül működő külön bizottság, amely a kérelmező fél ellenfelet is meghallgatja úgy a kérelmező fél vagyontalansága, mint az igény alapossága tekintetében; ez az eljárás meg tudja valósítani azt a célt, amely a német, osztrák és a magyar Pp. rendelkezéseiben csak óhaj marad: az alaptalan perek kiküszöbölését. Móra előtt *dr. Meszlényi Artúr* bírálta a javaslatot. Álláspontját szegedi előadásáról szóló jelentésünkben részletesen ismertettük múlt számunkban.

— **Helyettesítési Központ.** Az ügyvédek egymásközti helyettesítését igyekszik intézményesíteni az Ügyvédek «Szilágyi Dezső» Köre által létesített Helyettesítési Központ. A megbízások egyaránt kiterjednek tárgyalások ellátására, végrehajtások foganatosítására és eljárások végzésére úgy Budapesten, mint a környéken, de a kibocsátott körlevélben közölt díjazás mellett csakis és kizárólag a budapesti kartársak vehetik igénybe az akciót. A Helyettesítési Központ működési programjába illesztette és megszervezte már a nyaralás idejére történő permanens helyettesítéseket is. A nyaralás idejére helyettesítést vállaló kartársak a távollevő kartárs irodájában ténykednek megállapodásszerűen módosított és aránylag csekély díjazás mellett. Megszervezés alatt áll a pestkörnyéki bíróságok tömegnapjain teljesítendő és a Helyettesítési Központ

kiküldött inspekciója által ellátandó helyettesítés is, ezen akció azonban csak kellőszámu megbízás esetén léphet működésbe. Az akció vezetősége ezúton is feliívja a kartársak figyelmét ezen közhasznú intézmény támogatására, mert az akciónak többek által sürgetett irányban leendő kiszélesítése csak akkor valósítható meg, ha elegendő számu megbízás által kellően foglalkoztatható lesz a már eddig helyettesítések vállalására jelentkezett kb. 100 kartárs. A megbízások közölhetők d. e. 1/29—1-ig a közp. járásbírószágon, II. em. 253. sz. a. levő ügyvédszobában, telefon 198—76 vagy a budai Törvényszékben 517—60. Budán egyelőre csak a tömegnapokon működik a kirendeltség, egyéb napokon a közp. járásbírószágon adhatók át a megbízások. A megbízások d. u. a szokásos irodai órák alatt is átadhatók 197—98 vagy 168—45 telefonszámok alatt.

Inhalt. *Dr. W. Könnig*: Optantenprozesse. — *Dr. B. Berend*: Der Anklagesenat und andere «Langwierigkeiten». — *Dr. A. Kuthi*: Namenänderung in Frankreich, England und bei uns. — *Dr. M. László*: Hypothek und Bestandteil. — Auszüge aus der Praxis der höheren Gerichtshöfe. — Rundschau. — Spruchbeilage.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

Nőtlen, fiatal zsidó ügyvéd, délutáni levelezés segítségért, ingyen berendezett irodahelységhez havi 100 pengő honoráriumhoz juthat. Ajánlatot — «Később nagyobb ügyvédi jövedelem» — jelígre.

Stemmer Ödön könyvkereskedő. V., Gr. Tisza István-u. 9. megvételre keres: Jogtudományi Közlöny 1919/6. füzetet, 1925/1. füzetet, 1926/5. füzetet.

391

392

Franklin-Társulat kiadása

Legközelebb megjelenik:

Dr. SÁNDORFI KAMILL

egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró

szerkesztésében

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREGETESSÉGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

A házagpótló s minden jogásznak nélkülözhetetlen mű nemcsak a budapesti joggyakorlatot, hanem valamennyi kir. ítélőtábla és számos vidéki törvényszék érdemleges határozatait is tartalmazza, amiért is elengedhetetlenül szükséges könyve a bírónak, ügyvédnek, hitelezőnek, adósnak és a vagyonfelügyelőnek egyaránt.

A szerkesztő nagy súlyt helyezett arra, hogy a gyűjteménybe csupán olyan bírói döntések kerüljenek, amelyek a rendelet szellemével összeegyeztethetők.

A mű zsebkönyvalakban folyó évi május hó elején fog megjelenni s kapható lesz a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4. és

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrássy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.**, Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

ÉRKEZETI: 1930. JÚN. 15.

TARTALOM. Dr. Admeto Géza budapesti ügyvéd: A bűnügyi védelem és annak angol értelmezése. — Ujhelyi József budapesti kir. törvényszéki tanácselnök: Biztosítási díj nemfizetésének hatása biztosítási szerződések megszűnésére. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: Az öröklési jogon alapuló pénzkövetelések az örökös esődjében. — Dr. Dombóváry Géza budapesti ügyvéd: A tervezett bűnvádi perrendtartási «reformok»-ról. — Jogirodalom. Dr. Ullein Antal konstantinápolyi követségi titkár: A magyar-román birtokper. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXIII. 4—5. — Közigazgatási és Pénzügyi jogi Döntvénytár. XXII. 4.

A bűnügyi védelem és annak angol értelmezése.

Amily mértékben most a politikai perek gyakorisága folytán a védelem szabadságának és szentségének, mint a személyes szabadság legfőbb alkotmányi biztosítékának fontossága mindinkább előtérbe lép, ugyanoly mértékben nemcsak bizonyos laikus körökben, de még bizonyos jogász körökben is e nagy alkotmánybiztosíték elhomályosítására irányuló tendencia észlelhető, mely a politikai bűncselekménnyel terhelt vádlottat védő ügyvédnél ezen pusztán tény alapján feltételezvé, hogy ugyanoly politikai felfogással vagy világnézettel bír, a védőt a vádlottal azonosítja. E tendencia szüli azokat a gyanúsításokat, kívánalmakat és bizonyos eljárások foganatbavételére irányuló szándékot, melyek — a védő személyére gyakorolt hatástól eltekintve — a bűnügyi védelem lényegével, feladatával és etikájával, de sőt és elsősorban nagy alkotmánybiztosítéki jellegével szöges ellentétben állanak.

A védő az ügyésszel, mint ügyféllel és a bírósággal az igazságszolgáltatás egyenrangú tényezője, mert valamint az óraműnél a fogaskerekű inga vagy rúgószerkezet a súlyok vagy rúgó mozgató erejét, úgy az ügyvédi működés a bírói működés hatalmi erejét szabályozza és amint az óra e szerkezet nélkül sohasem fogja a pontos időt jelezhetni, úgy az ügyvédi működés által ellen nem súlyozott bírói eljárás sohasem fogja a társadalmi egyensúly helyes és megnyugtató helyreállítását eredményezhetni.¹ Ezért joggal monotta D'Auguessan híres francia ügyvéd, hogy: «Ügyvéd nélkül a bírói eljárás önkényre fajulna és a bírói ítélet hatalmi szóvá.»² A védő sohasem a tettét, hanem a tetteit, helyesebben a vádlottat védi.

Angliában, a személyes szabadság klasszikus hazájában, a lelkek mélyében bevésve lévő felfogás szerint minden — még oly súlyos bűncselekménnyel terhelt — vádlottat ártatlannak tekintik mindaddig, míg polgártársai (esküdtek) bűnösségét meg nem állapítják. E büntető igazságszolgáltatási felfogásra van alapítva az egész angol igazságszolgáltatás, az anyagi védelem éppúgy, mint a védő működésében kimerülő alaki védelem, ami ott a védelem feltétlen tiszteletét, megbecsülését és nagyraértékelését eredményezte, mint azt egy alább közölt eset igazolni fogja.

Felette érdekes és tanulságos egynéhány kiváló és előkelő pozíciót elfoglalt angol jogásznak a védelemre vonatkozó felfogása.

Így Edward Christian barrister, az angol jog professzora és Ely szigetének főbírója e tekintetben így nyilatkozott: «... Egy tiszteletreméltó barrister sohasem fogja tudatosan sem a tényeket,

sem a jogot hamisan beállítani, de jogosítva van bármely indoklást — tekintet nélkül arra, hogy miképpen vélekedik egyébként annak helytállásáról vagy helyességéről — úgy megkonstruálni, ami véleménye szerint védelemnek érdekeit előmozdítja; mert a bíróság előtt az élet közönséges ügyeiben ritkán lehet geometriai bizonyítást használni; mert nagyon gyakran megtörténik, hogy ugyanaz az indoklás, ami az egyiknek szofisztikusnak látszik, a másiknak logikusnak tetszik és a mindennapi tapasztalat igazolja, hogy a bíró és az ügyvéd véleménye diametrikusan ellentétes. Sok körülmény lehetséges, amely feljogosítja vagy kényszeríti a hivatás egyik másik tagját, hogy egy bizonyos vádlott védelmét elhárítsa magától, de alig lehet elképzelni egy esetet, amely esetben a bar összes tagjai ezt magukról elháríthatnák; mert ez az eljárás oly prejudíciót alkotna a vádlott terhére, hogy ő már a tárgyalás előtt el volna ítélve. Akármilyen súlyos körülmények szóljanak is a vádlott ellen, mégis az ügyvéd kötelessége arra vigyázni, hogy a védelem ama szabályok és alakítások szerint ítéltessék meg, amelyeket a törvényhozás bölcsesége az egyén szabadságának és biztonságának megóvása érdekében megállapított. A vádat képviselő ügyvédeknek³ magatartása azonban nagyban különbözik attól a magatartástól, a mi tőlük megkívántatik, ha polgári perben járnak el vagy bűnügyben a vádlottat védik; az utóbbi esetben ők a vádlott ügyvédjei és beszélnek a vádlott instrukciója és engedelme alapján, az előbbi esetben ők a király ügyvédjei, ki minden bűnvádi ügyben a nép képviselője; és mindkettőnek, királynak és az országnak jobban kell örülnie, ha az ártatlant felmentik, mintha a bűnös elítéltetik. Innen van az, hogy minden büntetőügyben, de különösen akkor, ha a vádlottnak nincs védője, ki helyette védekezne, a vádat képviselő ügyvéd kötelezve van, hogy azokat a körülményeket is feltárja a zsűrinek és azokat a maguk teljességében méltassa, amelyek a vádlottra kedvezők, nemcsak azokat, amelyek a vádat látszanak támogatni...»⁴

³ Miután Angliában nincs kontinentális értelemben vett államügyészség, a vádat is állami megbízásból barrister képviseli.

⁴ ... An honourable barrister will never mis-take either law or facts within his own knowledge, but he is justified in urging any argument, whatever may be his own opinion of solidity or justness of it, which he may think will promote the interests of his client; for reasoning in courts of justice and in the ordinary affairs of life seldom admits of geometrical demonstration; but it happens not unfrequently that the same argument, which appears sophistry to one, is found logic in the mind of another and every day experience proves that the opinion of a judge and an advocate are often diametrically opposite. Many circumstances may occur, which will justify or compel an individual member of the profession to refuse the defence of a particular client, but a cause can hardly be conceived, which ought to be rejected by all the bar; for such a conduct in the profession would excite so strong a prejudice against the party, as to render him in a great degree condemned before his trial. Let the circumstances against a prisoner be ever so atrocious, it still is the duty of the advocate to see that his client is convicted according to those rules and forms, which the wisdom of the legislature has established as the best protection of the liberty and security of the subject. But the conduct of counsels in the prosecution of criminals, ought to be very different from that, which is required from them in civil actions or when they are engaged on the side of a prisoner; in the latter cases they are the advocates of their clients only, and speak but by his instructions and permission; in the former they are the advocates of the king, who in all criminal prosecutions is the representative of the people; and both, the king and the country must be better satisfied, with the acquittal of the innocent, than with conviction of the guilty. Hence in all criminal prosecutions, especially, where the prisoner can have no counsel to plead for him, a barrister is as much bound to disclose all those circumstances to the jury and reason upon them fully, which are favourable to the prisoner as those, which are likely to support the prosecution. (Edward Christian barrister at law, the downing pro-

¹ L. bővebbet cikkirő: «Szélgjegyzetek a modern ügyvédséghez». Budapest, 1904. c. munkáját.

² D'Auguessan: «De l'indépendance de l'avocat» c. munkája.

A védői és általában az ügyvédi hivatás és működés lényegét és etikáját még markánsabban fejezte ki *Lord Brougham*, kiváló angol ügyvéd, Anglia bölcse, későbbi lordkancellár és Viktória angol királynőnek az államjogbani oktatója: «Sokakat arra kell emlékeztetni», mondotta, «hogy az ügyvéd ügyfelének tartozó szent kötelességénél fogva működése közben csak egy személyt vehet tekintetbe és ez az ő ügyfele; ezt az ügyfelet minden rendelkezésre álló eszközzel megmenteni, ezt az ügyfelet minden kockázat dacára, kerüljön az akármibe, mindenkivel szemben és önmagával szemben megoltalmazni, az ügyvédnek legnagyobb és legkétségbevonhatatlanabb kötelessége és etikájával nem ellenkezik, ha ily irányú működése közben másoknak nyugtalanságot, fáradságot, kínokat, sőt enyészetet okoz.» (Speeches).⁵

Nem hagyható figyelmen kívül az a téves felfogás, hogy államellenes bűncselekménnyel (pl. kommunizmussal) terhelt vádlott védelmét nem volna szabad megbízás alapján vállalni. Az előbb idézett *Edward Christian* megfelelt ugyan e téves felfogásra, mégis nem fog ártani egy másik kiváló angol ügyvéd erre vonatkozó nyilatkozatát is leszögezni. *Erskine* e tekintetben azt mondotta, hogy «ha az ügyvéd a védelmet a vád és védekezés felőli szubjektív felfogásból eredő okokból nem vállalja el, akkor illetéktelenül a bíró hivatását gyakorolja, gyakorolja pedig az ítékezés pillanata előtt és ezáltal esetleg téves, de állásánál és hivatásánál fogva annál nyomatékosabb véleményét a vádlott terhére nyilvánítja.»⁶

Hogy a fentiekben a védelem tekintetében ismertetett angol felfogás nemcsak elméletben létezik, hanem a gyakorlatban is érvényesül, szolgáljon erre bizonyítékul a következő eset, melynek nagy politikai háttere volt.

Az eset 1875. évben történt. Brit-India egyik szuzerén fejedelme, *Mulhar Rao*, *Baroda* állam *Gaekwar*- vagy *Guicowar*-ja⁷ ellen az a vád emeltetett, hogy ő a hozzá tanácsadás és külpolitikájának irányítása és ellenőrzése végett delegált *British Resident*-et, *Colonel Phayre* meg akarta mérgezni, illetőleg megmérgeztetni. *Baroda* lakossága két pártra szakadt volt, az egyik a fejedelem mellett foglalt állást, a másik ellene. A két pártraszakadásnak politikai oka volt, a *British Resident* azon párttal rokonszenvezett s azt támogatta, mely a fejedelmi ellen volt. Ez lett volna az állítólagos merénylet oka. Az eset óriási izgalmat keltett nemcsak Brit-Indiában, hanem magában Angliában is, ami érthető is volt, mert nemcsak gyilkosság kísérletéről volt szó, hanem arról, hogy a hatalmas angol világbirodalom egyik reprezentánsa ellen irányult a merénylet, tehát Anglia ellen. Az angol kormány az ügy tárgyalására egy külön bíróság alakítását határozta el; a tárgyalás az angol büntetőeljárás jogszabályok szerint volt lefolytatandó és a védelem minden angol garanciája biztosítandó volt. A külön bíróság hat tagból állott, az elnök pedig *Chief Justice of India* (India főbírája) volt; a hat tag közül három bennszülött és három angol volt. Tagjai a következők voltak: *Maharajah Scindia*, *Maharajah Jeypore* és egy nagy tekintélynek örvendő hindu, *Sir Dunker Rao*, — *Sir Richard Couch*, *Sir Richard John Meade* és *Mr. Philip Sandys Melvil* angol delegátusok. A vád alatt álló és angol őrizetben lévő fejedelem három londoni barristert bízott meg a védelmével, és pedig *Mr. Hawkins*, *Mr. Henry Matthews* és *William Ballantine* *serjeant at law*; a solicitori teendőket pedig a bombay-i solicitorok látták el.

Az utóbbi barrister bizonyos tekintetben önéletrajzát is tartalmazó könyvében⁸ leírta Indiába való utazását, a tárgyalást és eredményét, valamint védői szereplését. A könyv e részének ismertetése a jelen cikk keretét, de célját is meghaladja, bármennyire érdekes is volna; azért is csak néhány adatot közlünk belőle annak kimutatása végett, hogy az angoloknak a bűnügyi védelem tekintetébeni felfogása nemcsak teoretikus, hanem a gyakorlatban is érvényesül.

A nevezett barristert, aki egy felette súlyos politikai bűncselekménnyel terhelt vádlott védelme végett utazott és az esetet

az egész angolul beszélő világ ismerte, élénk figyelemmel kísérte és az angol lapok minden részletre kiterjedő ismertetést közöltek s így az ő utazásának célját is, úgy útjában, mint Indiában, az angol hatóságok a legnagyobb előzékenységgel fogadták és mindenütt nagy vendégszeretettel találkozott. Angol hajón utazván, kapitánya, *Captain Murray*, a legnagyobb körültekintéssel iparkodott részére az utazást kellemessé és kényelmessé tenni. *Aden*-ben az ottani *English Resident*-nek rövid ideig vendége volt, *Bombay*-ben pedig két magasrangú bírónak, *Chief Justice Westropp* és *Mr Justice Bayley* vendége volt. *Baroda*-ba érkezvén, a vádlott fejedelem nagytömegben megjelent hívei fogadták egy küldöttséggel az élen, mely neki egy virágcsokrot adott át és egy pergamentre írt dedikációt, melynek nagyon megható szövege volt. A várost két ezred katonaság szállta meg, a vádlott fejedelmet pedig a kormányzóság épületében őrizték az akkori kormányzó, *Sir Lewis Pelly* felügyelete alatt. Az előbbi kormányzót, ki miatt a konfliktus támadt, az angol kormány már előzőleg visszahívta.

A tárgyalás heteken át tartott, mely idő alatt a fejedelem védői s így maga az elbeszélő barrister is az angol hatóságok, de az ott jelenlévő két ezred tisztikara részéről is sok kitüntető figyelemességben részesültek. Így az akkori *British Resident*, — *Sir Lewis Pelly* — kinek felügyelete alatt őrizték a vádlott fejedelmet, a védőket több ízben asztalánál vendégül látta, ahol sok kellemes órákat töltöttek el. Sőt a Korona ügyvédje, *Andrew R. Scobell*, *Advocate-General of Bombay*, ki ebben a perben a vádat képviselte, néhányszor *William Ballantine* védőt is, kivel Angliában annak idején egy *circuit*-re járt, vendégül magánál látta. Ily magatartást tanúsítottak az angolok azokkal a védőkkel szemben, kik azért jöttek le, hogy Anglia ellenségeként vádolt egyént, *Baroda* fejedelmét védjék. Azon pedig aligha lehet csodálkozni, hogy a dűsgazdag fejedelem felesége a védőket mindennap különböző kedves küldeményekkel lepte meg. A védők honoráriumáról az elbeszélő barrister diszkréten hallgat, de ismervén az angol barristerek nagy honoráriumát, az bizonyára, figyelemmel az adott körülményekre, oly fényes volt, hogy abból egy magyar ügyvéd egész életén át élhetett volna.

A tárgyalásnak és részleteinek ismertetése — sajnos — e cikk keretét már túlhaladja. Annyit azonban meg kell említenem, hogy a védelem a konfliktust előidézett s időközben visszahívott *British Resident* ottani diplomáciai működését és az állítólagos merénylet kísérletének felfedezése körüli magatartását éles, elítélő bírálatban részesítette a nélkül, hogy ebben az elnöklő bírő, a *Chief Justice of India* által megakadályoztatott vagy megakadályoztathatott volna. Az orvosszakértők, *dr. Grey* és *dr. Seward*, különösen az utóbbi, csodálatos módon, ott is a vád mellett foglaltak állást és a legerősebben exponálták magukat. A külön bíróság nem tudott egyhangú megállapodásra jutni s így nem hozhatott ítéletet, mert az angol jog szerint büntetőügyben a verdiktnek (az ez ügyben hozandó ítélet is verdiktnek tekintendő) egyhangúnak kell lenni.

A tárgyalás befejezése után rövid időre megjelent egy manifestum, mely tudtul adta, hogy az angol kormány *Mulhar Rao*, *Baroda Gaekwar*-ját trónjától megfosztotta. A szerencsétlen fejedelem helyzete már előzőleg népe között lehetetlenné vált. Előde a trónon hirtelen meghalt, a mi ebben a dinasztiában többször előfordult s aki a halálból hasznót húzott, azt annak előidézésével gyanúsították. Ez a gyanú terhelte a szerencsétlen fejedelmet is. Mielőtt a trónra lépett, börtönben sínylődött, mert hirtelen elhalt elődjének fiatal felesége várandós volt, de miután nem szült fiúgyermeket — a trónra *Mulhar Rao* került. *Dr. Admeto Géza*.

Biztosítási díj nemfizetésének hatása a biztosítási szerződések megszűnésére.

A biztosítási szerződéseknek a K. T. 469. §-a értelmében tartalmaznia kell a biztosítás kezdetét és végét. A biztosítási szerződések a tapasztalat szerint több évre s így több biztosítási időszakra kötnek. Az ideális helyzet az volna, hogy a több évre megkötött szerződések azok lejártáig betartassanak, miután azt — mint a biztosítási novella tervezetének indokolása kiemeli — a szerződési hűség jogetikai elve megkövetelné. A K. T. 485. és 505. §-a a több biztosítási időszakra terjedő szerződés időközi hatályvesztés, megszűnését lehetővé tette, így, a biztosítási szerződés jogi természetéből eredő okokon kívül, az alapon is (K. T. 485. § 4. és

fessor of the law of England and chief justice of the isle of Ely — Blackstone-Commentaries-nek London, 1809. évben megjelent XV. kiadásához írt jegyzeteiben. IV. kötet. 355. oldal. 9. jegyzet.

⁵ Prochaska: «Buch der Bücher» című gyűjteményből. E mondás helyes értelmezését illetőleg lásd cikkirő már id. munk.: «Az ügyvédi hivatás» és «Az ügyvédi etika» című fejezeit.

⁶ Idézve cikkirő id. munk.-ban.

⁷ Gaekwar v. Guicowar a fejedelem keleti címe.

⁸ William Ballantine serjeant at law: Some experiences of a barrister's life. London. 1898.

505. § 3. pont), ha a biztosított a visszatérő időszakokban fizetendő díjat a lejáratkor vagy az e végre engedett halasztás előtt le nem fizeti. Életbiztosításoknál fizetési határidő a lejáratától számított 30 nappal a K. T.-ben is meg van hosszabbítva. E törvényes rendelkezések mellett tehát a biztosítási szerződések időközi megszűnése bekövetkezhetett egyszerűen a visszatérő díj fizetésének elmaradásával. Ez előállhatott a biztosított félnek akár szándékoságából, tehát akaratával, akár feledékenységből. Az erőhatalom által okozott késedelem a K. T. szerint is felfüggeszti a késedelem joghatályának beálltát.

A visszatérő díj nem fizetésében jelentkező ez a negatív tény tehát a régi rendelkezések szerint minden kísérő körülmény nélkül, egyszerűen a fizetés elmaradása okából, vagyis a törvény erejénél fogva szüntette meg időközben a biztosítási szerződéseket.

A biztosítási novella (1927: X. tc.) a biztosítási díj fizetésének akár szándékoságából vagy feledékenységből való elmaradását szerződésmegszüntető hatásától véglegesen meg nem fosztotta, hanem a szerződés megszűnését az elmaradást megelőző olyan jogi tények megtörténtéhez fűzi, amelyek alkalmasak a szerződés megszüntetésére irányuló akarat tisztázására. Így a novella 4. és 9. §-a (utóbbi a 4. §-ra való utalással) már az első időszaki díjat illetőleg 30 napi teljesítési időt szab ki az esedékes első időszaki díj megfizetésére, ami ha be nem következik ez idő alatt és a biztosító-társaság további 60 nap alatt a díjat bírói úton nem érvényesíti, őt a szerződéstől elállottnak kell tekinteni. Az első időszaki díjnal tehát a fizetés elmaradása *mindkét szerződő fél* negatív magatartása okából a törvény erejénél fogva szintén bekövetkezik.

A visszatérő időszaki díj kifizetésének az elmaradása szintén eredményezheti a biztosítási szerződés megszűnését, de csak a novella 5. és 10. §-ában előírt megelőző jogi tények bekövetkezése esetére.

E megelőző jogi tények legfontosabbika a novella 5. §-a értelmében az, hogy a biztosító-társaság a visszatérő díj esedékessége előtt 30 napnál nem korábban vagy esetleg utána *köteles* a biztosítottat ajánlott levélben a mulasztás következményeire s ezek között *kifejezetten* a szerződést megszüntető körülményekre figyelmeztetni, felhívni, hogy az elmaradt díjat a felhívás kézhezvételétől a kitűzött határidő alatt fizesse meg. Ez a határidő 30 napnál rövidebb nem lehet. Ha ez a felhívás eredménytelen, úgy az utólagos teljesítésre engedett határidő eltelte után következő 60 nap alatt joga van a biztosító-társaságnak a díjat perelni vagy a szerződést kifejezetten felmondani. Ha azonban kifejezett felmondás nem történik, a szerződés megszűnése a nélkül is a törvény erejénél fogva bekövetkezik, ha a társaság a fenti 60 nap alatt a díjat bírói úton nem érvényesíti. Az 5. § utolsó bekezdése szerint ez esetben a 60 napos határidő utolsó napjával a szerződést megszüntnek kell tekinteni. A nemfizetés ténye tehát itt is eredményezi a szerződés megszűnését, de már nem egyedül a biztosított akaratából, hanem a biztosító lehető akaratából is, mindenesetre olyan körülmények között, melyek az adott viszonyok mellett kellőleg tisztázzák azt, hogy a fizetés elmaradása szándékoságából vagy feledékenységből következett be. A novella tehát ez irányban jogi bizonyosság megállapítására törekszik.

Közbevetőleg megjegyzendő, hogy az 5. § az utólagos felhívás megtételének idejére határidőt elő nem ír s így a biztosító-társaságnak saját érdeke, hogy azt oly időben eszközölje, amidőn a kitűzött, legalább 30 napos határidő még a K. T. 487. §-ában előírt egyéves határidő előtt lejárjon és a visszatérő díj esedékességétől számított egy év alatt a per megindítható legyen, mert ellenesetben kifogás alapján a követelés elévültnek lesz tekintendő. Az 5. §-ban előírt felhívás ugyanis az elévülési időt ki nem tolja, mert a felhívás csak a már *esedékes díj* behajtásának módját szabályozza, a kamat is a díj után az esedékességtől számítható, amint az a novella 7. §-ából is kitűnik.

Megtörténhetik azonban, hogy a biztosító-társaság valamelyik *visszatérő* időszak díjának megfizetésére előírt felhívást nem bocsátja ki, egy bizonyos időszak díját nem érvényesíti. Felmerült ily esetben, kárbiztosítási szerződéssel kapcsolatban kérdésessé vált, hogy a következő időszak díját a biztosító érvényesítheti-e. A megoldás igenlő volt, mert a törvény a szerződésnek megelőző felhívás nélküli megszűnéséről nem intézkedik s így a megkötött szerződés, a novella céljának megfelelőleg és rendelkezései folytán, továbbra is fennáll s a biztosító-társaság mulasztásának eredménye az, hogy az időszakon át ingyen viselte a kockázatot. Ezzel kap-

csolatban kiemelendő, hogy mivel a novella a K. T. 472. §-át hatályon kívül nem helyezte, a novellának a szerződés megszűnését előidéző tényekről szóló rendelkezései kényszerítő jellegűek, megszűnést csak a novella rendelkezéseinek betartása szülhet.

A biztosítási novella, a fentvázolt jogi rendezés érdekében, 12. §-ában *kifejezetten* kimondotta, hogy a K. T. 485. §-ának 4. és az 505. §-ának 3. pontjában megállapított rendelkezés hatályát veszti. E hatályvesztés folytán a visszatérő díjnak az esedékességkor való ki nem fizetése a *több időszakra megkötött* szerződés időközi megszűnését egymagában elő nem idézi. A novella életbelépte után tehát ahhoz, hogy a visszatérő díj fizetésének az elmaradása a szerződés megszűnéséhez vezessen, azoknak a megelőző s kísérő tényeknek bekövetkezése kell, amelyek megtörténtéhez a novella a szerződés megszűnését fűzi. Önként értetődik, hogy a megkötött szerződés időközileg kölcsönös egyetértéssel bármikor megszüntethető, ennek hiányában azonban az időközi megszűnés csak a novella rendelkezései alapján következhetik be.

A novella a mellett, hogy a biztosító-társaságnak az 5. § rendelkezéseivel módot adott ahhoz, hogy a nemfizető adóssal szemben a szerződést megszüntethesse, a biztosítottnak is módot ad a szerződés időközi megszüntetésére. Ez a mód pedig a *felmondás*, amiről a novella 8. és 10. §-a szerint előre lemondani nem lehet. Ez a felmondási jog az élet- és kárbiztosítási szerződéseknél, mindkét fél érdekeit szem előtt tartó jogpolitikai érdekekből, eltérően van szabályozva. Míg ugyanis a kárbiztosítási szerződéseknél a biztosított e jogával, az időközi díjemelés esetét kivéve, csak hat év eltelte után élhet, az életbiztosítási szerződéseknél azonban bármikor. Mindkét esetben a felmondás a folyó biztosítási időszak végével szünteti meg a biztosítást, kivéve a 10. § utolsó bekezdésében foglalt esetet, amiről az alábbiakban lesz szó. Kárbiztosításnál az elkésztett felmondásnak kötelemszüntető ereje nincs. A felmondás alakjára nézve a novella 15. §-a írásbeliséget s alakszerűséget ír elő, mindenesetre ama viták elkerülése végett, amelyek a szerződések megszűnésének kérdésében elő szoktak fordulni.

A 15. §-nak a felmondás alakszerűségére vonatkozó rendelkezését a bírói gyakorlat nemcsak az életbeléptetési átmeneti esetekre, hanem a novella által szabályozott minden későbbi felmondási esetre is irányadónak veszi, mivel annak ellenkezője a novellából ki nem tűnik. Azok az érdekek ugyanis, melyek az átmeneti időben az alakszerűséget szükségesnek találták (ügynöki visszaélés, felmondás valódisága s ebből keletkező perek elkerülése), az alakszerűség megtartását később is szükségessé teszik.

Életbiztosítási szerződésekre vonatkozólag a novella 9. §-a akként rendelkezik, hogy a visszatérő időszak díját bíróilag érvényesíteni csak akkor lehet, ha annak megfizetésére a biztosított magát külön írásban kötelezte. A külön kötelezett díj tekintetében a 9. § utolsó bekezdése szerint az 5. § 1. bekezdése megfelelően alkalmazandó, ami azt jelenti, hogy a külön kötelezőben ígért fizetés elmaradása esetén is a biztosított írásban felhívandó a fizetésre, mert e nélkül a díj nem perelhető. Mivel a 9. § a külön kötelezett díjjal kapcsolatosan csak az 5. § 1. bekezdését rendeli alkalmazandónak, ebből következik, hogy külön kötelező adása esetén az 5. §-nak azok az esetei, amelyek a társaságnak a szerződéstől való elállást biztosítják, nem alkalmazhatók. Ez esetben a visszatérő időszak végéig folyó biztosítási időszakra van szó. Ha tehát a biztosított a visszatérő időszaki díj esedékessége előtt ilyen kötelezőt adott a biztosítónak, ezzel nem tett mást, csupán egy *ígéretet* a fizetésre s a biztosítónak módot adott, hogy ez ígéretet bíróilag is érvényesítse. A külön kötelező lényegében hitelezési ügyletet testesít meg s mindenesetre kifejezője a szerződés fenntartására irányuló akaratnak. A törvény azonban sem a külön kötelező adását, sem elfogadását kötelezővé nem teszi, mindezek a szerződő felek akaratától függenek, a biztosítónak elsősorban fizetésre van szüksége. A külön kötelező a fizetési készségnek a járuléka, a hiánya egyenlő jogi értékű a fizetés elmaradásával. Mivel a fizetés elmaradása, a fentkifejtettek szerint, egymagában a szerződést meg nem szünteti, úgy egymagában a külön kötelező hiánya sem gyakorolhat hátrányos befolyást a szerződés fennállására. Ha tehát egy fennálló időszak eltelte után a visszatérő időszak díjának esedékességkor a biztosító a díjat meg nem kapta, a szerződésnek fennállása és azzal járó kockázatviselés terhe miatt elsősorban a biztosítónak érdeke, hogy a fizetés elmaradásának okát keresve megállapítsa, hogy az feledékenységből vagy szándékoságából maradt-e el. Ha szóbeli felhívásra a biztosított a fizetést megtagadja s a törvény által meg-

kívánt írásbeli felmondó nyilatkozatot sem akar adni, úgy a biztosító-társaság ki van téve annak, hogy a megkötött szerződés, fennállásának szabálya mellett, bizonytalan ideig viselje a kockázatot. Ezt elkerülendő, nyilván a biztosító-társaság érdekében, a törvény egy, a biztosított negatív magatartásával kapcsolatos megszűnési formulát létesített.

A novella 10. §-a szerint ugyanis az életbiztosítási szerződést felmondottnak kell tekinteni, ha a szerződő fél (biztosított) az első biztosítási időszakot követő valamely időszak díját a biztosítótól kitűzött utólagos határidő (5. § 1. bek.) elteltéig meg nem fizeti. A törvénynek e rendelkezése vélelmezett felmondást statuál. Ebben az esetben a nemfizetés folytán a szerződés megszűnése a törvény erejénél fogva áll be. Ez esetben a biztosítási szerződés joghatálya már nem egy időszak naptárszerinti végével, hanem az eredménytelen felhívási határidő utolsó napjával szűnik meg. A fizetés tényének vagy az azt helyettesítő külön kötelezőnek elmaradása ugyanis a biztosított felmondási akaratára mutat s így elesik a jogi alapja annak, hogy a társaság a kockázatot tovább viselje, miután a K. T. 498. §-a értelmében kockázat viselésére csak a díj vagy a novella által létesített díjbeszedési lehetőség ellenében köteles. A biztosító érdeke, hogy nemfizetés esetén a felmondási formulát igénybe vegye s a kockázat viselésétől megszabaduljon.

A novella gyakorlati alkalmazásában vita van a felett, hogy a biztosító-társaság a novella 10. §-ában szabályozott vélelmezett felmondási formulát a szerződés megszűnése érdekében köteles-e igénybe venni akkor, ha a megelőző időszak lejártával külön kötelező birtokában nincs.

Egyik álláspont szerint nem köteles, mert e formula a megelőző fizetésre való felhívást írja elő. Szerintük, ha a biztosított az esedékesség előtt ilyen kötelező nyilatkozatot nem adott, fennálló díjfizetési kötelezettségről szó nem lehet, tehát a felhívás szükségének az alapja sincs meg. Kötelező felhívásnak csak egy fennálló kötelezettség teljesítése érdekében van helye. Ez álláspont szerint külön kötelező hiányában az életbiztosítási szerződés, az előző időszak leteltével, a fizetés határidejének eredménytelen lejárta után hatályát veszti megelőző felhívás nélkül is, mert a kockázat viselésének ellenértéke vagy az ellenérték beszedhetésének joga nélkül kockázat viseléséről s így fennálló szerződésről nem lehet szó.

A másik álláspont szerint ahhoz, hogy a nemfizető biztosítottal szemben a szerződés megszűnjön, külön kötelező hiánya esetén is feltétlenül szükséges a novella 10. §-ban előírt felhívás, mert e nélkül, a törvény rendelkezésénél fogva, a szerződés megszűnése nem is vélelmezhető. Ez álláspont hivatkozik arra, hogy az életbiztosításnak külön kötelezőnek előrevaló adása a törvény szerint előírva nincs, előrevaló lekötöttséget a törvény nem is kíván, sőt a törvény indokolása a külön kötelező adását az esedékesség után is lehetővé teszi. A novella 9. §-ának utolsó bekezdésében foglalt az a rendelkezés, mely az esedékesség után külön kötelezett díjról szól, az esedékesség utáni rendezés lehetőségét ki is fejezi. A külön kötelezőnek az esedékességkor való hiánya egyenlő jogi jelentőségű a fizetés elmaradásával, ami a törvény rendelkezései szerint egymagában a megkötött szerződés hatályát meg nem szünteti. Ha a külön kötelező adása, mint kifejezett tény, a szerződés fenntartására elegendő nyilatkozat is, nem adása, mint negatív tény, a fizetés elmaradásával egy jogi értékű lévén, a törvény szerint egymagában nem jogszüntető körülmény. Hogy azzá legyen, szükséges a biztosítottnak előzetes felhívása s a biztosítottnak a *felhívás-ideje alatt tanúsított negatív magatartása*, mivel a törvény jogi hatást csak ehhez fűz. A biztosítottnak felhívás előtti negatív magatartásához a törvény semmi hatályt nem kapcsol, sőt, mint kifejtve van, ennek a korábbi rendelkezések szerint fennálló jogi hatályát el is ejtette.

Mivel a törvény szerint a biztosítottnak joga van magát a felhívási határidő alatt a szerződés fenntartására elhatározni, ez bekövetkezhetik a fizetéssel vagy külön kötelező adásával, de ha e kifejezett tényeken nyugvó fenntartási akarat nem jelentkezik, a negatív magatartás csak a *határidő elteltével* szül jogi eredményt. Ellenkező felfogás mellett a biztosított meg volna fosztva azoktól a teljesítési határidőktől, amelyeket a törvény a felhívások megtételével a visszatérő díjaknál is meg kívánt adni (9. és 10. §), számíttva arra, hogy a fizetés esetleg a fél akaratán kívül álló okokból is elmaradhatott. A novella 7. §-a az utólagos teljesítés lehetőségéről kifejezetten is rendelkezik, kimondván, hogy a szerződésfél mulasztását mindaddig pótolhatja, míg a szerződés megszűnése be nem következett. Ellenkező felfogás mellett, a biztosítási szerződés

megszűnésének vélelme esetében, a biztosított akaratán kívül elveszthetné már befizetett, esetleg nem is tőkésíthető fizetéseit és a szerződés fenntartása csak a biztosító-társaság akaratától függne, holott a törvény rendelkezéseiből ilyen ki nem olvasható.

A 9. és 10. §-ban jelzett felhívás, bár mindkettő fizetésre irányul, nem csupán a fizetés célját szolgálja. A 9. § esetében a felhívás eredménytelensége a külön kötelező bírói érvényesítését teszi lehetővé egy már a külön kötelezővel fenntartott szerződés keretében, a 10. § esetében pedig ez az eredménytelenség a szerződés megszűnését vonja maga után. Utóbbi felhívás tehát nyilván egy még bizonytalan szerződési akarat tisztázására szolgál, amiből okszerűen következik, hogy a felhívást megelőzőleg csupán a kötelező hiányához fűzött már tisztázott szerződési akatról szó nem lehet. Lehet vitatkozni arról, hogy külön kötelező adása esetén ez a vélelmezett felmondás a 10. § egyéb rendelkezései miatt csak a folyó időszak végén szünteti meg a szerződés hatályát, de az elmondottak után kétségtelennek tekinthető, hogy külön kötelező hiánya esetében csak a *felhívás* eredménytelensége vonja maga után, és pedig nyomban a szerződés megszűnését.

Abban a kérdésben tehát, hogy a biztosított *adott-e* külön kötelezőt vagy sem, legfőbb kellék annak a bizonyítása, hogy a biztosító az 5. §-nak megfelelőleg kért-e tőle fizetést vagy esetleg a helyett külön kötelező nyilatkozatot, miután a törvény szerint csak ilyen kérés, helyesen figyelemztetés után tanúsított magatartásnak van jogi ereje. Addig külön kötelező nem adásáról s így a szerződéstől való elállási szándékról szó nem lehet.

Az életbiztosítási szerződéseknél a fizetések pontos betartása csak azoknál tételezhető fel, akik ezzel egy kitervezett céljukat kívánják biztosítani. A törvény azonban a gyakorlati élet minden lehetőségét megoldási körébe vonta, rendelkezéseivel lehetőleg minden eshetőségre kívánta a jogbizonyosságot megteremteni, vagyis arra az esetre is, amidőn a fizetés elmaradása a biztosított akaratán kívül is beállhatott.

Az elmondottak után megállapítható, hogy a biztosító-társaságok saját érdekükben akkor járnak el helyesen, ha a visszatérő díj elmaradása esetén a fizetésre való felszólítást kellő időben megteszik.

Ujhelyi József.

Az öröklési jogon alapuló pénzkövetelések az örökös csődjében.

A Kúria által P. I. 636/1929. szám alatt tárgyalt ügyben a tényállás a következő volt:

Az örökhagyó végrendelete értelmében a hagyatéki ingatlanokat a fiúleszármazók kapták azzal, hogy nővéreik örökrészét készpénzben tartoznak kifizetni. Az örökség megnyílása után, de a hagyaték átadása előtt, a fiúleszármazók közül másod- és negyedrendű alperesek kényszeregyességi eljárás alá kerültek. A kényszeregyességi eljárás során bíróilag jóváhagyott egyesség jött létre, amely szerint a hitelezők 40%-ot kaptak. A nővérek nem szavaztak. Kérdés, hogy a kényszeregyesség hatása kiterjed-e a nővérek örök-, illetve kötelesrészére? A Kúria feloldó végzésében a következőképpen döntött:

«Hasonlóképpen levonandók annak a ténynek következményei is, hogy a másod- és negyedrendű alperesek kényszeregyességi eljárás alatt állanak, amelynek folyamán az a bíróilag jóváhagyott egyesség jött létre, hogy a nevezettek hitelezők követeléseinek teljes kielégítésére a követelések 40%-át tartoznak megfizetni, mert az öröklési jogon alapuló pénzkövetelések nem tartoznak az 1881. évi XVII. tc.-nek a kényszeregyességi eljárásban is irányadó 42—58. §-ában felsorolt azok közé a követelések közé, amelyek a nevezett alperesek vagyonából előnyös kielégítésre, illetve külön kielégítésre tarthatnak számot és mert a perben érvényesített pénzkövetelések a kényszeregyesség jóváhagyása idejében fennállottak, azokra tehát a kényszeregyesség hatálya az 1410/1926. M. E. sz. rendelet értelmében kiterjed.»

Vajjon helyes-e a Kúria eme döntése?

I.

A vitás kérdés lényege, vajjon kihat-e az örökös vagyoni helyzete (esetleg csődje vagy csődönkívüli kényszeregyessége) a hagyatéki hitelezők jogaira, vagy még tisztában felvetve a kérdést, a

hagyatéki hitelezők az elkülönített hagyatékából való előnyös kielégítést követelhetnek-e?

A kérdés régi. Ott szerepelt már a római jog «beneficium separationis bonorum» intézményében.¹ Eme beneficium lényege éppen abban volt, hogy a hagyatéki hitelezők,² a hagyományosok stb. követelheték, hogy az örökség elsősorban és kizárólag az ő kielégítésükre fordíttassék és csak az ő teljes kielégítésük után fennmaradt részt kellett az örökösnek, illetve az örökös hitelezőinek átengedni.³ A separatio bonorum öt év eltelté után nem volt követelhető.⁴

A magyar joggyakorlat az örökös csődjével, illetve kényszer-egységével kapcsolatban hallgat e kérdésről. A döntvénytárakban esetet sem találtunk, ami idevágott volna.

II.

A Kúria döntése annyiban helyes, hogy az örökösödési jogon alapuló pénzkövetelések tényleg nem szerepelnek a cs. t. 42—58. §-ában felsorolt előnyös kielégítésre jogosító követelések között. A cs. t. 4. és 117. §-ai azonban érintik a kérdést. A 4. § szerint: «A közadósra szálló örökségből a csődtömeget csak az illeti, ami a netaláni terheken felül fennmarad.» A 117. § szerint: «Ha a közadósra a csődnyitás előtt örökség vagy örökrész szállott, mely a csődnyitási határozat keletkezésekor még át nem adatott, a csődleltárba csak az veendő fel, ami esetleg az örökösödési eljárás során a közadósra jut... A fentebbi elvek az esetben is alkalmazandók, ha az örökség a közadósra a csőd tartama alatt száll.»

A német csődtörvény a külön kielégítésre jogosult hitelezők sorában foglalkozott a hagyatéki hitelezőkkel: «Hat der Gemeinschuldner vor der Eröffnung des Konkursverfahrens eine Erbschaft erworben, so können die Nachlassgläubiger und Vermächtnisnehmer abgesonderte Befriedigung aus den bei der Eröffnung vorhandenen Nachlassgegenständen verlangen, soweit ihnen ein Absonderungsanspruch nach den Bestimmungen der Landesgesetze zusteht.» A német cs. t. novellája ezen §-t törölte, amennyiben a Bgb. életbeléptetésével ez feleslegessé vált. E helyett a Bgb. azon jogot nyújtja a hagyatéki hitelezőknek, akik közé az 1967. § értelmében a kötelesrészt jogosultak és hagyományosok is tartoznak, hogy indítványozhassák a hagyaték gondnoki kezelését⁵ (Nachlassverwaltung) vagy a hagyatékra csődöt kérhessenek és ezúton biztosítsák maguknak a hagyatékából való elkülönített kielégítést az örökös hitelezőivel szemben (Bgb. 1981. 1984. és 1985. §§).

III.

Ámbár a döntvénytárakban felvett joggyakorlat nem is ad útmutatást, nem lehet kétséges, hogy élő jogrendszerünk az örökösödési igények külön kielégítése mellett foglal állást.

A biz. szöveg Indokolása szerint:⁶ «Már a Justinianus előtti római jog ismerte a vagyonekülönzés (separatio bonorum) intézményét a korlátlanul felelős örökösrel szemben azon veszély elhárítása végett, hogy a két vagyon egybeolvadása folytán a hagyatékot az örökös saját hitelezői ki ne fosszák. Ha ez az intézmény szükséges volt a korlátlanul felelős örökösrel szemben, annál szükségesebb az oly örökösrel szemben, aki csak korlátozottan felel a hagyatéki tartozásokért, akinél tehát a két vagyon egybeolvadása a hagyatéki hitelezőkre nézve hasonlíthatatlanul nagyobb veszéllyel jár... Erre való tekintettel ad helyet a t. ügy az örökös, valamint a hitelezők kérelmére a hagyaték gondnoki felszámolásának (2018—2023. §§), mely lényegében a vagyonekülönzés intézményének felel meg, elnevezésében azonban jobban kifejezi az intézmény lényegét.»

A biz. Ind. a jogrendszer elvi alapjait illetően hangsúlyozza, hogy: «A hagyaték nem veszti el individualitását, hanem a hitelezőkhöz való viszonyában külön vagyontömegként él tovább,

velük szemben nem is állhat be a konfúzió a hagyaték és az örökös magánvagyonára között. A hagyaték az örökös vagyonában külön vagyon.»⁷

A Ptk. tervezetében a separatio bonorum «A hagyaték gondnoki felszámolása» intézményében él, ezt vette át a Mtj. is: «A hagyaték gondnoki felszámolását kérheti... az örökség elfogadásától számított egy év alatt bármelyik hagyatéki hitelező, ha alapos oka van arra a feltevésre, hogy kielégítését az örökös magatartása vagy az örökös vagyoni helyzete veszélyezteti.» (2107. § 2.) Lényege ez intézménynek, hogy: «a felszámoló gondnok a hagyatékot a hagyatéki hitelezők kielégítésére fordítja» (2114. §) s csupán az összes hagyatéki tartozások fedezése után fennmaradó összeget adja ki az örökösnek.⁸ (2118. §.)

IV.

Csődtörvényünk és a magyar csődjogi irodalom ugyancsak a hagyatéki tartozások elkülönített, előzetes kielégítése mellett foglal állást.

Acs. t. 4. §-ához fűződő min. Ind. szerint: «Miután a csődtömeg a közadós helyébe lép s az ezt illetendett örökjogot gyakorolja, mi sem természetesebb, mint az, hogy a tömeg sem követelhet az örökségből többet, mint amennyire a közadós igényt tarthatna, ehhez képest a közadósra szállt örökségből a tömeg csak azt igényelheti, mi a netaláni terhek és adósságok kiegyenlítése után fennmarad.»

A 117. §-hoz fűződő Ind. pedig utal arra, hogy «... az örökség mindenekelőtt az örökgyógy hitelezőinek kielégítésére szolgál...»

Világosan oldja meg a kérdést Králik:⁹ «Az örökségből csak az a tömegé, ami a terheken felül marad. Ezen magától is értetődő tétel konzekvenciája elsősorban az, hogy az örökség a terhek tisztázásáig lényegében idegen vagyon, csak a tiszta többletre van a tömeggondnoknak joga... Az örökség nem «külön» tömeg a csődtömegben, legalább nem a csődtörvény VII. fejezetében szabályozott külön tömeg. A terhek törlesztéséig lényegben idegen vagyon.»¹⁰

Zsögöd ismertetett törvénytervezete után nem feltűnő, hogy a kommentár-irodalomban is ő foglalkozott legmélyebben ezen kérdéssel. A csődtörvényhez írt Kommentárjában¹¹ kétséget kizáróan állást foglal a hagyatéki tartozásoknak előzetes és külön kielégítése mellett. Reámutat arra, hogy «a közadósra szálló örökség tekintetében az áll, hogy azt a tömeggondnok elfogadni s megszerezni jogosítva van, de hogy abból a csődtömeget csak az illeti, ami a netaláni terheken felül marad. Ebből következik, hogy az örökségi javakból a hagyatéki hitelezők előjáró kielégítést követelhetnek és hogy csak az jut a csődhitelezőknek, ami ezután fennmarad». Amidőn Zsögöd leszögezi, hogy a fenti alapelvek öröklési jogunk és a cs. t. rendelkezéseiből folynak, másfelől kénytelen megállapítani, hogy a fenti alapelv alkalmazása tekintetében a cs. t. közelebbi útmutatást nem ad. A secundär kérdések között különös fontossággal bír, hogy kit tartozik a hagyatéki hitelező, illetőleg kötelesrészes perelni, a közadóst vagy a tömeggondnokot? A tv. szigorú magyarázatából folyó nehézség abban van, hogy a kötelesrészes, illetve örökösödés

⁷ 390. old.

⁸ Felvetett problémánk az öröklési jog és a csődjog határvonalán áll. Tételes szabályozásának rendszerbeli helye az öröklési anyagi jogi törvényhez kapcsolódó életbeléptetési törvényben van. Nem kell tehát csodálkoznunk, hogy Zsögöd, a midőn az «Öröklési Törvény»-nek, a képviselőház igazságügyi bizottsága által 1889. évben beterjesztett tervezetéhez «Életbeléptetési Törvény» tervezetet dolgozott ki, kérdésünket szabályozta, és pedig az öröklési törvénynek a csődtörvényhez való viszonyával kapcsolatban: «4. Csődtörvény. a) Hagyatéki csőd... b) Az örökös vagy a hagyományos ellen nyitott csőd. 49. §. A közadósra szállt s általa a csődnyitás előtt vagy a csődtömeggondnok által megszerzett örökségből, ha a hagyatékra nézve vagyonekülönzési rendeltetett vagy a vagyonekülönzési határidőn belül vagy az örökös ellen való csődnyitást megelőzően vagy ezzel egyidejű hatállyal csőd nyitott: a csődtömegbe csak az tartozik, ami a vagyonekülönzési eljárásnak, illetőleg a hagyatéki csődnek befejeztével tiszta feleslegként a közadósra, mint örökösre jut». (Zsögöd: Magánjogi Tanulmányok. II. 608. old.) Zsögöd Életbeléptetési Törvénytervezete a képviselőház igazságügyi bizottságának 1889. évi február hó 9-i ülésén elfogadott Öröklési Törvény tervezetével kapcsolódik. Ennek 423. §-a szerint: «Ha az örökgyógy hitelezői, a kötelesrészt jogosítottak és a hagyományosok követeléseinek a hagyaték cselekvő állapotával való egybevetéséből vagy az örökös viszonyaiból folyólag veszély valószínűsége mutatkozik: ... a hagyatéki bíróság a hagyatéki vagyonnak elkülönítését és zárlat alá vételét rendeli el. (1887. évi országgy. nyomtatványai. XIV. köt.)

⁹ Csődjog. III. kiadás, 1904. 43. old.

¹⁰ Ugyanezen felfogást vallja Apáthy: «A magyar csődjog rendszere» II. köt. 62. old.

¹¹ Budapest, 1881. 59. old.

¹ Dig. 42. 6. de separationibus.

² A jelen fejtegetések során a felvetett kérdés szempontjából a kötelesrészesek és hagyományosok is a hagyatéki hitelezőkkel egyenlő jogállást foglalnak el. Lásd Mtj. 2083. §-át: «Hagyatéki tartozások: ... 3. az örökös ebben a minőségben terhelő, különösen a kötelesrészes, hagyományon és a meg-hagyáson alapuló kötelezettségek».

³ L. 1. § 1. l. 6 pr. h. t.

⁴ L. 1. § 13. h. t.

⁵ Megfelel a biz. szövegben és a Mtj.-ban a «hagyaték gondnoki felszámolásának», lásd alább.

⁶ 399. old.

jogán alapuló pénzkövetelésre jogosult, mint külön kielégítésre jogosult hitelező, a 152. s 153. § szerint nem járhat el, mivel őt a külön kielégítésre jogosultak között a tv. nem ismeri. (51—58. §.) Az 51. § alkalmazásának előfeltétele, a kötelesrészesnél fent nem forgó tulajdonostársi, illetve közösségi viszony,¹² az 52. § pedig csak kifejezetten dologi jog alapján enged külön kielégítést. A szóbanforgó követeléseket a 48. § 1. pontja alapján tömegtartozásoknak sem lehet tekinteni. Zsögöd a megoldást abban látja, hogy a «4. § értelmében az örökségi jószág a hagyatéki hitelezőt megillető követelési összeg, mint *aes alienum* erejéig a csődtömegbe nem tartozik». Ennek alapulvétele mellett Zsögöd megengedhetőnek tartja azon felfogást is, hogy a 8. §-ra való tekintettel a pert a közadós s nem a tömeggondnok ellen lehessen lefolytatni. Végeredményében azonban álláspontja az, hogy «a gyakorlat számára... nem marad egyéb hátra, mint ily esetekben a hagyatéki hitelezőket külön kielégítésre jogosított hitelezőknek tekinteni: kiterjesztve rájuk a 152. s 153. §-ban engedett csődönkívüli perutat...»

V.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a Kúria tévedett, mert igaz ugyan, hogy az örökösödési jogon alapuló pénzkövetelések nem tartoznak a cs. t. 42—58. §-aiban felsorolt követelések közé, mindazonáltal nem szenvedhet kétséget, hogy külön kielégítésre jogosultsággal bírnak. S amit a fentiekben a csődre vonatkozóan előadtam, megfelelően áll a kényszeregyesség esetén is. Az örökhagyó hagyatékából a csődtömeg sem kaphat többet, mint az örökös s éppen úgy a kényszeregyességben levő örökös sem. Dr. Munkácsi Ernő.

A tervezett bűnvádi perrendtartási «reformok»-ról.*

I. A keresztkérdezés.

Németországban is reformálni akarják az elsőbírói eljárást. Az 1928-i salzburgi német jogászgyűlés előadói, a nélkül, hogy egymással előzetesen tárgyaltak volna, egyértelműen azt fejtették ki, hogy a főtárgyalási elnökhöz nem méltó az a szerep, mely neki a kontinentális Bp.-ok szerint jut. Ennek oka szerintük abban keresendő, hogy ösmervén a nyomozati iratokat, a tagadó vádlottat ezen iratok alapján kifejtett meggyőződésükhöz képest, természetesen köll figyelmeztessék, hogy a rendőrség előtt beösmert. Ezért követelték, hogy a bizonyítást a felekre bizzák. Érdekes, hogy egy magasrangú bíró (Lobe), egy egyetemi tanár (Dohna gróf), egy igen tekintélyes ügyvéd és egy ügyész egyezően voltak e nézeten. Velők szemben Mamroth 43 éves védői gyakorlatára hivatkozással fejtette ki, hogy az ú. n. cross examinationra nézve egy példát sem tud és minthogy a jogászgyűlésen jelen voltak egyike sem tudott példát, föltette a kérdést: valóban szükségesnek tekintendő-e a kívánt reform? Ezt teszem ezúttal én is.

Ami engem illet, a dr. Auer György úr által fölhozott ellenérvelést éppenséggel nem tartom helytállónak. Az, hogy itt-ott a kontinensen nem vált be, hogy a nemzetközi döntőbírátság előtt egyik-másik polgári jogász valamelyik bíró úr véleménye szerint nem tudott a keresztkérdezési joggal ügyesen élni (hisz még nem volt módjában gyakorolnia!), nem ellenérv. De híve mégsem vagyok a keresztkérdezés kötelezővételének, mivelhogy így az ügyész tenné fel elsősorban a kérdéseket sok esetben a védelmi tanukhoz is és tőle függne, vádtanuknak minősíti-e őket. És ha választhatok elnök és ügyész kérdésési joga között, nyilvánvaló, hogy inkább az előbbit választom, mert az elfogulatlanságában inkább bízok.

Itt jegyzem meg, hogy Németországban e reformmal kapcsolatban azt akarják, hogy az elnök ne is ösmerhesse a nyomozati iratokat. De fölvetődik a kérdés, nem húzódnék-e így el a végtelenségig a tárgyalás? Kétségtelenül. Így hát nem is ajánlatos.

¹² Természetes azonban, hogy az örökösársak egymásközi viszonyában a csődtörvény 51. §-át kell alkalmazni, minthogy a hagyatéki osztályig az örökösársak az osztatlan jogközösség viszonyában állnak egymáshoz (lásd Frank, Közigaz. törv. I. 257. §; Szladits, Fodor-féle Magánjog V. 650. l.). Ha tehát pl. az örökhagyó osztályrendelése szerint az egyik örökösnek az ingatlan, a másiknak pedig pénzbeli kiegyenlítés jut: úgy az ingatlan-örökös csődjében a pénz-örökös készpénzbeli illetőségének kiadását az ingatlanból minden kétséget kizáróan mint külön kielégítésre jogosult hitelező követelheti.

* Szerzőnek a Magyar Jogászegyletben tartott előadásából.

II. Egyesbírátság.

Más országok is egyszerűsítene. De nem csökkentik a pörjogi garanciákat. Más országok is ösmerik az egyesbíráskodást. Mindenik ország azonban csak igen enyhe büntetéssel sujtott bűncselekményekre terjesztette ki. A reformtörvényhozás az újabb időben ezek körét is meg fogja szűkíteni. Csak a magyar törvényhozás halad a tudomány által tabunak mondott csapáson.

Az 1913. évi február 27-i olasz codice di procedura penale 16. §-a a prétor hatáskörébe csak kihágásokat és nagyjában két-évi detenzione- vagy reclusione-vel sujtott vétségeket utalt; ezenkívül, igaz, más cselekményeket is, melyek a törvény szerint súlyosabb büntetéssel is illethetők, ám csak abban az esetben, ha a vizsgálóbíró és ügyész, ill. bizonyos esetekben a procuratore del Re egyező álláspontja szerint a főnnforgó esetben a mondottnál nagyobb büntetés ki nem róható.

Az osztrák Einführungsgesetz VIII. cikke szerint egyesbíróként a járásbíró jár el; természetesen csak a legkisebb súlyú bűncselekmények, ill. kihágások tárgyában.

Németországban is hatalmas mozgalom indult meg 1928-ban az egyesbírói hatáskör megszorítása érdekében. Garanciákkal venni körül az elsőbírói ítélkezést, ezzel gátolni meg azt, hogy pörorvoslatra ok forogjon fönn, ez az a jelszó, mely a Bp. egyszerűsítése iránt megindult mozgalmat jellemzi. Itt jegyzem meg, hogy az 1928-i német, salzburgi jogászgyűlésen az a vélemény alakult ki, hogy semmi jogosultsága nincsen a tövénszék mint egyesbírátság és a tövénszék mint társasbírátság közti megosztásnak. Ha egyesbírátság, szóval hatásköre csak kisebb súlyú bűncselekményekre terjed ki, úgy legyen az járásbírátság, amely intézmény egyelőre a német jogban nincs meg, tehát Németországban reformok útján óhajtják a mi 1896-i Bp.-unk intézkedését megvalósítani. A jelenleg érvényes német jog szerint az Amtsgericht hol egyesbíróként jár el, hol meg társasbírásgként. Utóbbi esetben két Schöffe-vel együtt vesz részt az ítélkezésben. Egyesbírásgként csak kihágások, magánvádas bűncselekmények és hathavi szabadságvesztésbüntetésnél nem súlyosabban büntetendő esetekben járhat el. A büntettek egy jórésze Amtsgericht elé tartozik ugyan, de csak két Schöffe részvételével intézhető el. Igaz ugyan, hogy egy 1924. évi rendelet értelmében az ügyész a társasbírástól egyesbírátság elé viheti az ügyet, ha véleménye szerint a főnnforgó esetben egy évnél hosszabb szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés ki nem róható, ámde — és erre a vádlott föltétlenül kitanítandó — csak abban az esetben, ha a vádlott tiltakozással nem él. Viszont az egyesbíró elé utalt ügyet is a bíróságot föltétlenül kötelező indítványával társasbírátság elé viheti, ha úgy találja, hogy az ügy nem egyszerű és pedig — ezt Dohna gróf igen helyteleníti — akkor is, ha az Amtsrichternek más a véleménye.

Az 1928. évi német jogászgyűlésen az a vélemény alakult ki, hogy a jövőben csak bagatell-ügyeket szabad egyesbíróra bízni.

Auer György is elősmerte egyébként, hogy az egyesbírói hatáskör kiterjesztése csak takarékossgot szolgál, az igazságszolgáltatás érdekével azonban ellenkezik. Ehhez semmi hozzátenni valóm nincs.

III. 91. §. Bíróküldés.

A Bp. 29. §-át az ország legelőkelőbb jogásza készítették. Ez a szakasz indokolásából is kitűnik. Azt fejt ki az indoklás, hogy nincsen olyan bíró, aki adott esetben a közönség hangulatával szemben pártatlanságát megőrizni tudná. Szükségesnek tartották provideálni arra az esetre, ha valamely bíróságnak annyi tagja tanusít oly magatartást vagy van oly véleményen, hogy szándékosan fog igazságtalanul dönten, vagy olykép van impresszionálva, hogy tőle igazságos ítélet nem várható.

Már ebből is az következik, hogy a bíróküldési kérelem előterjesztését nem lehet sértésszámba venni. Esetenként igen tiszteletreméltó okok gyakorolhatnak befolyásoló hatást a bíró lelkére. Ezek a tudat küszöbe alatt is lehetnek. Nem köll, hogy a bíró tudatában legyen azoknak. Mégis meglehetnek. Az sem vitás, — mert hisz az a dolog természetéből következik — hogy a bíróküldési kérelem alapjául fölhozott ok a legritkább esetben lesz perrendileg bizonyítható. Itt hát kérelmező és a kérelem tárgyában döntő bíró egyiránt a legtöbb esetben nem azt fogja vizsgálni: tényleg főnnforog-e, hanem inkább azt: bizonyos körülmények főnnforgására tekintettel föl lehet-e akárcsak kis valószínűséggel

tételezni, hogy az ügyben dönteni hivatott bíróság tagjai nem teljesen fogják megőrizhetni pártatlanságukat? Itt az in dubio contra judicem elve volna a helyén.

Nem így a Kúria. BJT. 42. k. 287. l. k. esetben kimondta, hogy nem bíróküldési ok, ha a járásbíróság vezetője a terhelt, kivéven azt az esetet, hogy a törvényszék elnöke a járásbíróság összes bírására kimondja az elfogultságot; amit — minthogy a törvényszéki elnök különösen nem a törvényszék székhelyén működő járásbíróság összes bírásával nem mindig szokott sűrűbben «privatim» is érintkezni — véleményem szerint a legritkább esetben fog megállapíthatni. BJT. 66. k. 69 l. az sem ok a bíróküldésre, hogy a járásbíróság bírása a sértett; 61. k. 516. l. k.: az sem, hogy a járásbíróság bírása a főmagánvádló; de sőt: 47. k. 67. l.: az sem, hogy a törvényszék minden tagja tett rágalmozási följelentést a sértett ellen.

A Deutsche Juristen Zeitung-nak egy pár nap előtt megjelent számában Fuchs Herbert tollából *Richterselbstablehnung gegenüber einen Richter und Verjährung* cím alatt megjelent cikk tanúságaként a rendőrség gépkocsihajtás közben elkövetett kihágás miatt tett följelentést egy Amtsrichter ellen azon az alapon, hogy a forgalmi rendőr intését, mint ürvezető, nem vette figyelembe. Szóval fölötte kissúlyú és éppenséggel nem becsutelenítő cselekmény miatt. Azt is hozzátehetjük mindjárt, mert ennél a kérdésnél nem lényegtelen, hogy teljesen alaptalanul. Ez később beigazolódott. A tárgyaló bíró önmaga ellen jelentett be elfogultsági kifogást a Landsgerichtnél azon az alapon, hogy ő a vádlottal baráti viszonyban van. A Landsgericht ezt az indokot alaposnak találta és más Amtsrichtert bízta meg az ügy elintézésével. Ez meg az alapon jelentett be maga ellen elfogultsági kifogást, hogy ő a vádlottal tegezhető viszonyba került, így hát — úgymond — nem szabad ez ügyben ítélnie. A Landsgericht ezt az elfogultsági kifogást is érdemben bírálta fölül és helyt adott. Harmadik bíróra bízta az ügyet. Ez is elfogultsági kifogást jelentett be maga ellen, «aus kollegialen Gründen». A Landsgericht érdemben fölülbírálta és elutasította. Időközben azonban az ügy elévült. A cikk egyébként nem az elfogultsági kifogásokat, hanem az elévülési kifogást minősítette közlésre méltónak.

Alaptalan elfogultsági kifogás is előfordulhat a gyakorlatban. Ezt törvényileg kizárni sohasem lesz lehetséges. Rosszhiszemű is. Olyan is, melynek bevallottan csak pör-huzavona a célja. Igen könnyű ezek ellen védekezni. Tessék kimondani, hogy bizonyos, a törvényben meghatározandó kivételes esetektől eltekintve, a bíróküldési kérelmet csak a főtárgyalás megkezdése előtt bizonyos számú nappal lehessen előterjeszteni; a bíróság legyen köteles azt tüstént a Kúriához fölterjeszteni és a Kúria intézze el azt lehetőleg azonnal.

Ezzel szemben a javaslat 91. szakasza azt mondja ki, hogy az illetékes bíróság, ha alaptalannak tartja a kérelmet, eljárhat az elintézés előtt, a Kúria pedig a nyilván alaptalannak bizonyult kérelem elintézése után — és pedig elsősorban az ellenjegyző ügyvédet — 1000 P-ig terjedhető pénzbírsággal sújthatja, aki megbízójával szemben merőben csakis abban az esetben érvényesítheti visszkereseti jogát, ha külön írásbeli utasítás folytán járt el! Fölteve természetesen, hogy behajtható!

Véleményem szerint jóval becsületesebb dolog lett volna a bíróküldési kérelem beadását általában tiltani meg. Tisztességes ügyvéd nem ellenjegyezhet oly kérelmet, legyen az bármily alapos, ha az ügyben a Kúria döntése előtt az általa elfogultnak tartott bíró ítélezhetik, bűnösséget állapíthat meg és az elítéltet azonnal letartóztatásba helyezheti, mert, a római jogászok azt tanították, — és ennek a tételnek az igazságát törvényileg nem lehet hatályon kívül helyezni — plus valet favor in iudice, quam lex in codice, és a francia sensualista iskola tanítása szerint penser c'est sentir et sentir c'est penser.

Ezzel kapcsolatban legyen szabad fölvetnem a kérdést: Presztízszokokból — már mint hogy az igazságszolgáltatás presztízse érdekében — nem volna-e kívánatos minden bíróságot kizárni a kebelébe tartozó bíró, ill. ott működő ügyészégi tag mint vádlott vagy sértett ügyében való eljárástól? Ezzel sok vélt elégedetlenségnek lehetne elejét venni. Viszont a Kúria gyakorlata szerint ú. n. alptalan bíróküldési kérelmek száma is csökkenne.

Székács Ferenc, a budapesti kir. törvényszék büntetőosztályának bold. eml. vezetője, az ú. n. sárgakönyvi gyakorlatról írt, általam ma is gyakran használt kommentárjában óva inti a bírót attól, hogy kartársnak kartársa ügyében való tanuvallomását szentírásnak vegye. A kollégialis viszony szerinte, a kartárs iránt

elkerülhetetlenül érzett rokon- vagy ellenszenvnél fogva, a legjobb hiszemű tanuk vallomását is kétesíthetlenné teszi.

Jóval inkább áll ez a nem merő észleleten alapuló szellemi ténykedésről, minő elsősorban a bírói ítékezés, hol is a tudat küszöbe alatt maradt imponderabiliák jobb tudomása ellenére befolyásolják az ítélezköt.

IV. Tehermentesítések és bírói kegyelem.

Ezekről a javaslat több helyen rendelkezik.

Így a 94. §-ban, melyben a vádemelés mellőzésére jogosítja föl az ügyészséget oly bűncselekmény miatt, melynek figyelmen kívül hagyása a megtorlás súlyát lényegesebben nem befolyásolhatja. Kötelezi a vádemelés mellőzésére akkor, ha az ily bűncselekmény földerítése és ítélettel eldöntése jelentékenyen késleltetné az ú. a. terhelt ellen nagyobbjelentőségű bűncselekmény miatt folyó eljárás befejeztét. Ilyenkor pótmagánvádnak sincsen helye. A minden bűnvádi perrendtartás fölfogása, minden író tanítása szerint szükségképpen elfogult ügyész, illetve főügyész a javaslat szerint a bírónál jóval tágabb hatáskört fog gyakorolhatni. Véleményem szerint nem az igazságszolgáltatás tekintélyének csorbitása nélkül. A jogkereső közönség nem disztigvál bíró és ügyész közt. Az csak a hatósággal, az igazságszolgáltatással áll szemben és vagy jónak tartja az egészet vagy rossznak. Ha a javaslatból törvény lesz, úgy:

1. az a sértett, akit így föllebezhetetlenül ütöttek el a bírói döntéstől, méltán és megokoltan fogja állíthatni, hogy rajta igazságtalanság történt. Nem az ő bűne t. i., hogy vádlott más bűncselekményt is követett el más sértett ellen. Sajátos lelki diszpozíciójánál fogva igazától való elütetését esetenként befolyásolás érvényesülésének fogja tulajdonítani.

2. Az alptalanul följelentett vádlottra pedig szükségképp fog jogsérelem származni annak folytán, hogy ártatlanságát nem tudta kimutatni. Ezenkívül méltánytalanság származik rá abból is, hogy a javaslat — bár ez csak az indokolásból tűnik ki — megengedi az ügyésznek, hogy «ha ezt a közérdek követeli» — én itt csak politikai okokra tudok gondolni — (mert az én kabátom ellopásának a megtorlását a közérdek nem követeli). a mellőzött bűncselekmény tárgyában újrafelvétellel éljen, aminek folytán a terhelt további 10—15 éven átal, ill. addig, amíg jólesik az ügyésznek, akárhányszor alptalanul tett följelentés folytán és becsutelenítő bűncselekmény gyanújával terhelt, bizonytalanságban tenegetheti életét.

3. De az igazságszolgáltatás is kényes helyzetbe fog jutni, valahányszor a nem mellőzött ügyben nem sikerült a vádlott elítéltetése. Ilyenkor a mellőzött ügy miatt van ugyan helye újrafelvételnek, de — a javaslati indokolás hangsúlyozza, hogy az újrafelvétel szabályai érintetlenül maradnak — ehhez képest a Bp.-nek nem 444-ik, hanem 445-ik szakasza értelmében, szóval csak új bizonyíték és bírói határozat alapján és természetesen csakis az elévülési határidőn belül.

4. A vádlottat arra kényszeríti, hogy ha több bűncselekmény miatt folyik ellene az eljárás, ezek egyikében húzza-halassza az ügyet a végtelenségig. Ily esetben — a javaslat idézett szakasza parancsolólag rendelkezik — nem kérni, hanem követelni van joga a sikeresen elhúzott ügybeli eljárás megszüntetését.

Van azonban a javaslatnak egy rendelkezése, melynek törvénybeiktatása a boldogság és büszkeség érzetével töltene el. Ez a 114. szakaszbeli. Fölötte enyhe megítélés alá kerülő esetekben arra hatalmazza fel a bíróságot, hogy végzésileg szüntesse meg az eljárást. Más alkalommal voltam bátor utalni rá, hogy Franciaországban 1913-ban, majd 1918-ban Cheron H. és Caurin E. próbálkoztak volt a bírói kegyelem (*loi de pardon*) intézményesítésével. Nálunk, Erdélyben a székelyföldi 48 előtti joggyakorlat ösmerte. Így nemes Vass Éva, előbb nemes Baks Istvánnak divorciáltatott feleségének ügyében a kézdi alszék adulterium vétkében mondotta bűnösnek az incattust, egyhavi, nemes Sepsiszentgyörgy porkolábházában eltöltendő tömlöcöztetésre ítélvén. A sepsi derékszék azonban, arra való tekintettel, hogy most rendes családi életet él urával, több gyermek anyja és egy időközben elhalt esperesnek szabálytalanul kiállított diszpenzációja folytán kötötte meg az eljárás alapjául szolgáló kettős házasságot: elengedte a büntetést. Enrico Ferri 1921-ben próbálkozott ennek az intézménynek perdono giudiziale cím alatt a törvényesítésével. A francia irodalomban iskola-példaképpen hozzák föl ennek az intézménynek a megokolt volta

mellett annak az állami diurnistának az esetét, aki a sikkasztást oly célból követte el, hogy az így eltulajdonított pénzen gyermekei halálosan beteg anyjának megvehesse a nélkülözhetetlenül szükséges patikaszerket. A most készülő német-osztrák javaslat 76. §-a a törvény különös részében felsorolt esetekben pl. levéltitoksértésnél engedi meg a büntetésnek bírói kegyelem útján elengedését. A Ferri-féle javaslat pedig ily esetben is kötelezővé tette a magánjogi igény megítélését. Mindkét, a miénktől eltérő intézkedést figyelembe ajánlanám.

Valóban méltó büszkeséget fog érezni minden magyar, ha ez a humánus intézmény nálunk fog legelsőbben törvényhozási tető alá kerülni, de csak úgy, ha a végzési elintézés helyett ítéletet tesz kötelezővé a törvény, részben azért is, hogy a bírót az ügy szorgos kivizsgálására kényszerítsék és az ügynek tárgyalás nélkül bagatelizálását kizárják; de azért is, nehogy megfélemedezzen a bíró a szónak jogászai értelmében vett, eleinek bölcs tanításáról, mely szerint si noceus absoluitus, iudex damnetus. Vagyis, hogy csak a valóban rászolgált terheltet szabad fölmentenie.

V. 100. §. A vádirat ellen kifogásoknak nem, hanem csak észrevételeknek van helye.

A BJT. 65. k. 145. l. k. eset kapcsán Degré Miklós helyteleníti ugyan, mégis az a gyakorlat a Budapesti Tábla területén, hogy főtárgyalás kitűzése után beadott észrevételek folytán a főtárgyalási határnap nem helyezhető hatályon kívül. No de a vádlott a vádirat beadásáról csak az idézés kézbesítésével egyidejűleg, szükségkép tehát csak a főtárgyalás kitűzése után értesül. Ergo? Az észrevételezés sohasem fog a vádirat elutasítására vezethetni. Ma ez csak az 1921 : XXIX. tc. alá eső bűncselekmények tárgyában van így. Holnap mindeniknél.

Ezzel szemben a francia code d'instr. crim. 218. §-a a chambre des mises en accusation, az olasz codice di proc. pen. 198. §-a a camera di consiglio, az osztrák Bp. a Gerichtshof zweiter Instanz, a sárgakönyvi gyakorlat a törvényszéknek a vádlott által meg is folyamodható határozatával, régi, 48 előtti megyei gyakorlatunk a köz-, illetve kisgyűlés kötelező vádáláshelyezési eljárásával állapítottak meg oly intézményt, mely a polgárt igazságtalan üldözések ellen igen sok esetben védte meg. Amint azt Horváth Dánielnek az angol büntetőeljárásról írt művében olvashatjuk, Angliában is volt mozgalom a vádáláshelyezési eljárás megszüntetése ellen, de a jogászok ellenzése folytán azt fönntartották, bárha az angol grand jury no true bill határozatot mond, az ügy megszűnt, a vádlott hazamehet. Itt a grand jury a vád összes tanuinak kihallgatása után hoz határozatot. Az 1928. évi salzburgi német jogászgűlés nemcsak hogy nem mondta ki az Eröffnungsbeschluss eltörlendő voltát, hanem mindazokat az intézkedéseket, melyeket a mi 1896-i Bp.-unk statuált a vádáláshelyezési eljárás tekintetében, törvényhozásilag mondta ki megvalósítandóknak. Itt jegyzem meg, hogy a gyűlésen résztvevő világhírű jogászok elengedhetetlenül szükségesnek tartják, hogy a védelem a nyomozat befejezte előtt is irányító befolyást gyakorolhasson; és pedig nemcsak az ügyfél-egyenlőség érdekében, hanem főleg azért, mert a bűnper sorsa, köztudomás szerint, itt dől el.

Dr. Dombóváry Géza.

Jogirodalom.

A magyar-román birtokper.

Ezen a címen egy érdekes munka jelent meg (Budapest, 1929. 272. old.) a pécsi Erzsébet-egyetem tevékeny nemzetközi jogi intézetének kiadásában és báró Szterényi József mélyenszántó, okos előszavával. Szerző a már évek óta húzódó ú. n. optánsügyet ismerteti nagy alaposággal. Előadja a vita mibenlétét, keletkezését, eddigi fejleményeit, ismerteti a nemzetközi jogtudománynak ez ügyben elfoglalt álláspontját és végül levonja azt a konklúziót, hogy a Népszövetség (vagy Nemzetek Szövetsége) szerződési kötelezettségét nem teljesíti. Megállapítja, hogy válaszképpen ezen mulasztásra Magyarországnak módjában állna akár a Népszövetségből kilépni, akár retorziókat alkalmazni olyképpen, hogy a Vegyes Döntőbíróságok marasztaló ítéleteinek végrehajtását a maga részéről felfüggeszesse. Folytathatnók ezt az eszmemenetet azzal, hogy Magyarország alkalmasint nem azért lépett be a Népszövetségbe és nem is azért folytat ott ú. n. *politique de présence*-ot, mert vala-

mikor is komolyan vehette volna, hogy a Genfben hangadó hatalmak szerződéses kötelezettségeiket kényszer nem léteben majd akkor is teljesítik, amikor az rájuk nézve hátránnyal jár; továbbá, hogy a fenti retorziók alkalmazásának éppen a Népszövetség és a renitens államok örülnének a legjobban, mert ez esetben egyáltalában berekesztettnék a döntőbíróságok működését és így nemcsak nyugodtan eltemethetnék a publicitásánál fogva nyilvánvalóan kellemetlen ú. n. optánsügyet, hanem fórum hiányában szomszédjaink a területükön sínylődő magyaroknak még meglevő vagyontábját is háborítatlanul kisajátíthatnák és így a végén csak ők járnának jól. Mindennek megítélése azonban nem a jogtudomány hivatása, ez már egy par excellence politikai kérdés.

E helyen a problémának inkább egy más oldalára kívánnánk rámutatni, ami már közelebbről érinti a nemzetközi jogtudományt. Arra, hogy sajnálatos jelenség az elméleti nemzetközi jogban, hogy a jogtudósoknak ma mindinkább kidomborodik, hogy úgy mondjuk «ügyvéd» jellegük a független jogtudói karakter rovására. Az ú. n. nemzetközi perek majdnem oly mértékben folynak a nagy nyilvánosság, mint a nemzetközi bírói fórumok előtt, amiért is ha két állam között valamely vitás jogeset felmerül, a jogtudósok egyszerűen leszerződnek valamelyik állam mellé és annak álláspontját tudományos munka keretében védik, még ha az oly nyilvánvalóan jogellenes is, mint jelen esetben a román kormányé. Ez a körülmény rendkívüli zűrzavart eredményez a nemzetközi jogtudomány terén, mert a vitás ügy az idők folyamán valahogy csak elsimul, ellenben a tudományos munkák megmaradnak, azoknak nyilvánvaló tendenciája azonban a nemzetközi jogi tekintélyekben, sőt az egész nemzetközi elméleti jogba vetett bizalmat és hitet megingathatja.

Dr. Matheovits Ferenc tehát nemcsak azzal végzett szép és hasznos munkát, hogy ezt a birtokpert a magyar nemzetközi jogi irodalomban elsőnek ismertette teljes részletességgel, hanem azzal is, hogy kimerítően taglalta az e kérdés kapcsán folyó irodalmi háborút, melynek a szerződésszegő román álláspont védelmében történt elég sűrű megnyilatkozásai bennünket fenti észrevétel megtételére készítettek.

Dr. Ullein Antal.

* *

— **Az Athenaeum új büntetőjogi kiadványai.** 1. *Főtárgyalás a törvényszék előtt.* Írta: dr. Auer György. Már megemlékeztünk az Auer—Mendelényi-féle nagyszabású bűnvádi eljárási jogi kommentárrol, amelynek jelen mű a második kötete. Felöleli a Bp. XVI—XVIII. fejezeit és függelékben közli, sőt kommentálja az egyszerűsítési javaslatnak a főtárgyalást érintő rendelkezéseit. Régebben a törvényjavaslatnak ily értékelése kifogásolható lett volna, de ma a tapasztalat igazolja e látszólagos anakronizmust. Auer munkája mindenben beváltja a már előzőleg hozzáfűzött várakozásokat. Nem pusztá gyűjteményét, hanem átgondolt feldolgozását nyújtja úgy a judikatúrának, mint a tudományos irodalomnak, amelynek rejtettebb részei sem kerültek el a szerző figyelmét. Miként a jó törvényről, úgy a jó magyarázatról is elmondható: *superflua non loquitur*. Nincs a könyvben se frázis, se fölösleges parafrázis. Stílusának világos egyszerűségében is méltó folytatása Mendelényi pompás kötetének. A munka kimerítő méltatására még visszatérünk. Ára 6-60 P.

2. *A magyar büntetőjog kézikönyve.* Írta: dr. Angyal Pál. Rövid egymásutánban két újabb kötet (5. és 6.) jelent meg Angyal Pálnak ismert standard-munkájából, amelynek előző köteteiről már alkalmunk volt megemlékezni. E két kötet közül az első az okirathamisítás és a vele rokon cselekmények, továbbá a védjegybitorlás, a csalárd és a vétkes bukás anyagát foglalja magában, a második a személyes szabadság megsértéséről, a titok és magánlaksértésről szól. Angyal kézikönyve tudvalevőleg tankönyve különös részének újabb kiadása. Érdekes azonban, hogy a tankönyv a kézikönyvben mindinkább kommentárrá vált, a nélkül, hogy a tankönyvszerűségnek dícséretes tulajdonságai: az elméleti alapfogalmak szabatos kifejtése és az irodalomnak beható feldolgozása háttérbe szorultak volna. Gondos figyelemre méltatta Angyal az egyes deliktumok bevezető fejezeteiben a jogtörténetet és a jogösszehasonlítást, különösen a legújabb külföldi kódexek ismertetését is. Bátran állíthatja munkájáról: *Wer vieles bringt, wird manchen etwas bringen*, félő csupán, hogy éppen a tanuló ijed meg az anyag gazdagságától. Különös méltánylást érdemel a személyes szabadság fogalmáról és védelmi köréről szóló, filozófiai magaslaton mozgó fejezet, valamint a titok fogalmának és nemeinek fejtegetése, ami egyébként

a szerző ismert monográfiájának továbbfejlesztésére vall. Angyalnak közkezen forgó munkája egyébként a maga nemében *hors concours* áll s így hézagot pótol az Illés Károly óta elapadt kommentárirodalmunkban. A munka 5. kötetének nyolc, a 6. kötetnek hét pengő a bolti ára.

— **Magyar író külföldön.** A «Revue de droit international et de legislation comparée» 1929. évi utolsó számában ismerteti és méltatja dr. Hajnal Henrik budapesti ügyvéd «Le droit du Danube International» című monográfiáját, melyhez Vischer Károly, a genti egyetem tanára, az Institut de Droit International főtítkára írt előszót.

— **Francia könyv a törvénykezésről.** Megállapítható, hogy a háborúnak egyik hatása a szellemi élet tekintetében a tanulási vágy fejlesztése volt. A háború hozta magával, hogy amint a mozgósítás révén kénytelen volt mindenki a katonai és hadi tudományokkal megismerkedni, éppúgy a leszerelés után mindenkinek készülnie kellett régi vagy új polgári foglalkozására. Ezek a törekvések és annak belátása, hogy a németek kitűnően szervezett iskoláiknak köszönhetik úgy ipari, mint katonai erejük jórészét, a francia kultúrára is erősen érezhető befolyást gyakorolt és ennek kell tulajdonítani, hogy ipari és műszaki iskoláikat átszervezték, hogy a francia irodalom és francia irodalmi ízlés is hasonló természetű változáson ment át. A legnagyobb kiadói sikerek regisztrálhatók azoknál a cégeknél, amelyek írói életrajzokat és egyéb tanítócélú könyveket hoztak a piacra, hogy olyan írók, mint Marcel Prevost *Hogyan kell tanulni* címmel írt könyvet a Flammarion cég részére. Ebben az ízlésmódosulásban kell keresni annak magyarázatát is, hogy feltűnő számban jelennek meg a francia könyvpiacra érdekes és tanulságos könyvek, amelyek igazságszolgáltatási témákkal foglalkoznak és amelyeknek kimondottan az a céljuk, hogy a törvénykezéstől távol álló nagyközönség figyelmét a bírónak és az ügyvédnek fontos és eddig a közérdek szempontjából nem eléggé méltányolt munkájára felhívják. A Gallimard-cégnek van egy könyvsorozata, amelynek címe *Kék dokumentumok*. Valamennyi eddig megjelent kötete ismeretterjesztő céllal készült aktuális kérdésekről. A tizenharmadik kötetet Pierre Loewel párizsi ügyvéd írta. A címe: *Portrék a törvényszékekről*. Harminc érdekes, a figyelmet mindvégig lekötő leírás magáról az igazságügyi palotáról, a tárgyalótermekről, a bírói szobákról, a bírói, ügyészi és ügyvédi életről s a törvénykezést szolgáló hivatások apró és nagy problémáiról. Közben elmond olyan intimitásokat, amelyek különösen érdekesek, mert bepillantást engednek a francia, illetve párizsi igazságszolgáltatás kulisszatitkaiba. Egyik fejezetnek ez a címe: *Az ügyvéd pszichológiája*, sorban következnek aztán: *Az ügyvédi kamara elnökének típusa*, *A női ügyvédek*, *Öreg ügyvédek és kezdők*, *A bíró pszichológiája*, *Specialisták*, *A hivatás örömei*, *A vidéki ügyvéd*, *Szakértők*, *Újságírók*, *Esküdtek* stb. Nehogy unalmassá váljék, itt ott anekdoták tarkítják az író előadását. Kétségtelen hogy Loewel avatott tollú író, aki ezt a száraz, nehéz anyagot ügyes csoportosítással, élvezetes modorban tudja kezelni és hogy hasznos szolgálatot tett e könyvvel annak a törekvésnek, amelynek célja megdönteni azoknak a téves és hibás felfogását, akik a bíróban és ügyvédben lélek nélküli hivatalnokot és szívtelen bajkeverőt, minden esetben pedig a szükséges rosszat látják. Dr. Dóczi Sámuel.

— **Revue Polonaise. (Przegląd Polski.)** Ezen a címen 1928-ban megindult, Varsóban megjelenő jogi szaklapnak francianyelvű első két száma került a kezünkbe. A lap, mint a polgári- és büntető-törvényalkotás szemléje, a kodifikációt és az összehasonlító jogalkotást kívánja szolgálni. Az első két szám csupán polgárjogi kérdésekkel s ezek közt túlnyomóan lengyel kodifikációs problémákkal foglalkozik. Így Glebocki ügyvéd a régi lengyel jogalkotás szelleméről, Sulkowski poseni egyetemi tanár társasági törvényükről, Gorski varsói professzor pedig a lengyel kereskedelmi jog kodifikációjáról értekezik. Ezek mellett érdekes tanulmányt közöl a lap *Capitant*-tól, a Code Napoleonban megszabott házassági feltételek és alakszerűségek egyszerűsítéséről, közli továbbá Sedlacek brünni professzor tollából a csehszlovák polgári törvénykönyv előkészítő munkálatainak ismertetését. A tartalmas szemlét annak mellékleteként lengyel civilis törvényjavaslatok egészítik ki.

— **Új könyvek.** 1. *A csődönkívüli kényszerezettség eljárás bírói gyakorlata.* Összeállította dr. Sándorfi Kamil, a m. kir. igazságügy-minisztériumba beosztott kir. ítélőtáblai bíró. A gyűjtemény a rendeleteken kívül a Ke. bírói gyakorlatát tartalmazza, nagy súlyt helyezve a vidéki kir. ítélőtáblák és törvényszékek joggyakorlatára is. 2. *Telekkönyvi jog.* Telekkönyvi mintatár. Írta Sági

János, dr. Kéry János kir. törvényszéki bíró és Rojcssek Sándor kir. betétszerkesztő bíró. (Harmadik kiadás.) Grill Károly kiadványa. 3. *A terjesztő felelősségének kérdése.* Írta dr. Balogh István pécsi kir. főügyész helyettes. (Az Erzsébet-egyetem barátai tudományos szövetsége jogi szakosztályának kiadványa.) 4. *Neue Wege des Insolvenzrechtes.* Írta dr. György Ernő, az OHE. igazgatója (Moritz Perles kiadványa.) 5. *Modern magánjogi elméletek, különös tekintettel a szovjet polgári törvénykönyvre.* Írta ifj. dr. Haendel Vilmos, a debreceni kir. táblához beosztott jegyző. (Debreceni Magyar Nemzeti Könyv- és Lapkiadó vállalat r.-t.)

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— **Magyar honos által Franciaországban üzött köztársasági propagandatevékenység** a magyar királysági államforma ellen (1913. évi XXXIV. tc. 3. §) Franciaországban — az ottani államformára tekintettel — nem lévén bűncselekmény, a Btk. 7. és 11. §-ok rendelkezése szerint Magyarországon sem büntethető. (Kúria 1930. ápr. 2. B I. 435/1930. sz.)

— **Feljelentés visszavonásának alakszerűsége.** A felek között létrejött szóbeli megegyezés lehet ugyan alap és ok arra, hogy annak értelmében a felek az egyes konkrét ügyekben bejelentésük feljelentéseik visszavonását, de az ilyen megegyezés még nem egyértelmű a feljelentésnek tényleges visszavonásával. Ennek minden egyes ügyben kifejezetten kell megtörténnie s ezt nem pótolhatja a feleknek más ügyben tett nyilatkozataiból vont semmiféle következtetés. Ha az egyik fél az ilyen szóbeli megegyezést nem tartja be és feljelentését nem vonja vissza, ez lehet a másik féllel szemben illojális eljárás, de a bíróságnak nincs joga arra, hogy a megegyezés magyarázata által mintegy pótolja a feljelentés visszavonását, amely tényleg nem történt meg. (Kúria 1930. febr. 21. B I. 638/930. sz. JEH.)

— **A magánlak megsértésének büntette mint szubszidiárius bűncselekmény.** A Btk. 330. §-nak abból rendelkezéséből, hogy «amennyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forog fenn», csak az következik, hogy amennyiben a magánlak megsértésének büntetével, mint eszközcselekménnyel kapcsolatos másik olyan cselekmény, mint célcselekmény követtetett el, amelynek a tényálladékaiban a magánlaksértés ismérvei bennfoglaltatnak (betörés, lopás stb.) és amely célcselekmény az előbbinél súlyosabb büntetés alá esik, úgy a magánlak megsértésének büntette, mint önálló bűncselekmény nem állapítható meg. Minden más esetben azonban és így akkor is, ha a célcselekmény a testi sértés volt; amennyiben ennek tényálladához a magánlakba való behatolás nem tartozik, a magánlaksértés nem olvad be, hanem azzal a Btk. 96. §-a szerint anyagi halmazatban áll. (Kúria 1930. ápr. 9. B II. 808/1929. sz.)

— **Hitelező kijátszása házastársra történt vagyonátruházással.** A vádlott azzal védekezett, hogy őt nem vezette károsítási célzat, mert családtagok között történő vagyonátruházás esetében a szerző családtag feltétlenül felelős az átruházónak az átruházáskor fennállott tartozásaiért és így az ő ingatlana az átruházással nem is volt elvonható a hitelezők elől. Ez a védekezés alaptalan, mert a férj és feleség közt közjegyzői okirattal történt ingatlaneladás teljes joghatályú, a feleség az átruházó férj tartozásáért csak külön per útján, és pedig a jelen esetben éppen az összejátszást megvalósító tényállás bebizonyítása alapján lett volna felelőssé tehető. E mellett a bűncselekmény bevégeztségéhez a megkárosítás csupán célzat formájában és mértékében szükséges. Nem változtat ezen a sértett követelésének utólagos kielégítése. Bűnség a feleség, aki az összes körülmények ismerete mellett vásárolta meg a kielégítési alapul szolgáló ingatlant. (Kúria 1929. dec. 4. B III. 8658/1928. sz.)

— **Az ügyvédi gyakorlattól való felfüggesztést az ügyvéd ellen indított bünvádi eljárás okából az 1887:XXVIII. tc. 4. § d) pontja csak jogerős vádhatározat esetében írja elő.** Igaz, hogy a kir. törvényszék előtt az 1921:XXIX. tc. 10. § értelmében már a főtárgyalás is ki van tűzve, de a vádirat ellen megengedett észrevételezés nem meríti ki azokat a garanciákat, amelyeket a Bp-ben szabályozott vádáláhelyezési eljárás (kifogás folytán kontradiktórius szóbeli tárgyalás a vádtanács előtt) nyújt a vádlottnak s ezért sem a vádirat, sem a főtárgyalás kitűzése nem előfeltétele az ügyvédi gyakorlat felfüggesztésének. (Kúria 1929. nov. 23. Üft. 189/1929. sz.)

— **Semmisségi panasz indokolásának határideje védőváltás esetében.** A védőnek és ha új védő bizatott meg, ennek is joga van

ugyan semmisségi panasz írásbeli indokait beadni, de csak az ítélet kihirdetésétől számított nyolc nap alatt. Kivétel csak arra a védőre nézve van, aki a B. P. 388. § utolsó bekezdése értelmében kérte, hogy a semmisségi panasz írásbeli indokait az ítélet kézbesítésétől számított nyolcnap alatt nyújthassa be. (Kúria 1929. dec. 10. BII. 5687/1928. sz.)

— **A járásbíróági eljárásban a büntetés kiszabása kérdésében** a Bp. 547. § 3. bek. 2. pontja értelmében a vádlott terhére csak akkor van helye fellebbezésnek, ha a járásbíróság a Btk. 92., illetőleg a Kbt. 21. §-át alkalmazta. A II. Bn. hatálybalépése előtt ez a kivételes eset azonos volt a Bp. 385. § 3. pontja alapján érvényesíthető semmisségi okkal. A Bp. 385. § 3. pontjának tartalma azonban a II. Bn. 28. § rendelkezése folytán kibővült és e pont alá most már a büntetés kiszabásával kapcsolatos egyéb törvényes rendelkezések megsértése is tartozik; így nevezetesen e pont alapján most már perorvoslat használható a büntetés súlyosbítása vagy enyhítése (Btk. 89—91. §-ok) kérdésében is, valamint a II. Bn.-nak a pénzbüntetésre vonatkozó rendelkezései (2—12. §-ok) alkalmazása kérdésében is. A Bp. 385. § 3. pontjának ily bővülése és módosulása azonban nem változtatott a Bp. 547. § 3. bek. foglalt azon a rendelkezésén, mely a fellebbezést csupán a Btk. 92. §, illetve a Kbt. 21. § alkalmazása esetében engedi meg és így ma sincs helye fellebbezésnek a járásbíróság ítélete ellen a büntetés súlyosbítása (vagyis felemelése) végett. (Kúria JEH 1930. febr. 21. B I. 8013/1929. sz.)

— **A II. Bn. 4. §-ának viszonya a Btk. 92. §-ához.** A kir. törvényszék mint fellebbviteli bíróság a II. Bn. 4. §-ban körülírt kedvezményben — az észlelt nyomatékos súlyosbító körülményre tekintettel, melyet a büntetlen előélet mint egyedüli enyhítő körülmény nem egyensúlyoz — a vádlottat részesíthetőnek nem találta. Ez a felfogás merőben téves és a II. Bn. pénzbüntetői rendszerének félreértésén alapszik. A II. Bn. 4. § ugyanis, mint a M. I. kiemeli, «semmi vonatkozásban nincs a bíróság rendkívül enyhítő jogával (Btk. 92. §, Kbt. 21. §) és e §-nak egyáltalában nem az a célja, hogy az enyhítést továbbfejlessze. Ez a § abból indul ki, hogy téves a Btk.-einknek az a felfogása, hogy a pénzbüntetés mindig enyhébb büntetés, mint a szabadságvesztésbüntetés, mert adott esetben a megfelelően súlyos pénzbüntetés éppen olyan vagy érzékenyebben sújtó büntetés is lehet, mint a cselekménnyel arányban álló szabadságvesztésbüntetés». A II. Bn. 4. § szerint kiszabható pénzbüntetés tehát tekintettel arra is, hogy az a Bn. 1. § alapján fel nem függeszthető (II. Bn. 4. § 2. bek.) és hogy annak legkisebb összege tetemesen meghaladja a pénzbüntetés általános minimumát (II. Bn. 5. § 1. bek.), nem úgy jelentkezik, mint a vétségre vagy kihágásra e § alkalmazása nélkül kiszabható szabadságvesztésbüntetésnél enyhébb büntetés, hanem mint azzal adaequaet olyan büntetés, amelynek alkalmazásával — a törvény szavai szerint is — a vádlottat éppen úgy vagy érzékenyebben lehet megbüntetni és újabb bűncselekmény elkövetésétől éppen úgy vagy hatályosabban lehet visszatartani, mint a cselekménnyel arányban álló szabadságvesztésbüntetés alkalmazásával. A súlyosító és enyhítő körülmények mérlegelésének tehát e § alkalmazásánál semmi szerepe nem jut, ennek folytán ez a § alkalmazható akkor is, ha enyhítő körülmények egyáltalában nem forognak fenn, mert az e § alkalmazásával kiszabott pénzbüntetés — a törvény szempontjából — objektíve éppen olyan súlyos, mint az a szabadságvesztésbüntetés, amelyet a bíró e § alkalmazása nélkül kiszabhatott volna. (Kúria JEH 1930. febr. 21. B I. 8013/1929. sz.)

— **Adalékok az iratellenesség (II. Bn. 33. §) fogalmához.** I. Az a körülmény, hogy a főtárgyalás egyes adatai a bíróság által valónak elfogadott tényállással ellentétben állanak, a ténymegállapítást még nem teszi iratellenessé, mert az, hogy az egymással ellentétes bizonyítékok közül a bíróság a ténymegállapítás alapjául melyiket fogadja el, a bírói mérlegelés körébe utalt olyan kérdés, amelyet a bíróság, a Bp. 324. § szerint, a bizonyítékoknak egyenként és egybefüggésükben való mérlegelése útján dönt el. (Kúria 1930. jan. 29. B I. 389/1930. sz.) — II. A vádlott a bűncselekmény elkövetését tagadta és panaszának indokaiban a védelem azt vitatja, hogy a bűnösség megnyugtató módon bizonyítva nem lett, amennyiben a másodfokon eljáró bíróság egyes terhelő tanukat illetően iratellenesen állapította meg azt, hogy vallomásaik valósága ellen aggály nem merült fel. Ámde a tanuk vallomásának hitelt érdemlősége a bírói mérlegelés körébe utalt kérdés, az a körülmény pedig, hogy a bíróság a tanuk vallomásainak mérlegelésénél az eljárás egyes adatait figyelembe nem vette, amennyiben ezt az állásfoglalást, mint a jelen esetben is, kellően megindokolta,

a bíróság ténymegállapítását még iratellenessé nem teszi. (Kúria 1930. jan. 8. B I. 5023/1929. sz.) — III. Egymagában az a körülmény, hogy a főtárgyalás során a megállapított tényállással ellentétes adat is merült fel, a ténymegállapítást még nem teszi iratellenessé, amennyiben a bírói mérlegelés feladata éppen annak az eldöntése, hogy az egymással ellentétes ténybeli adatok közül melyik és mi alapon fogadható el a tényállás alapjául. Éppen így nem minősíthető a valónak elfogadott tényállásból levont következtetés nyilván helytelennek azon az alapon, hogy a főtárgyalás egyes adataiból esetleg más következtetés vonható le, mint az, amelyet a bíróság a valónak elfogadott tényállásból levont. Az alsóbb fokon eljáró bíróságok részletesen megokolták azt, hogy a tényállás egyes adatait milyen bizonyítékok alapján fogadták el valónak és e tényállásból okszerűen vonhatták le azt a következtetést, hogy a gyermek halálát a vádlott szándékos cselekménye idézte elő. Az előadottakból nyilvánvaló, hogy a védő panaszának a bűnösség kérdésében használt része a kir. ítélőtábla által valónak elfogadott tényállást kívánja megdönteni. (Kúria 1930. márc. 19. B I. 7957/1929. sz.)

Szemle.

— **Az ügyvédség mint életveszélyes üzem** sajnálatos mellékterméke a háborút követő idők jogbizonytalanságának. Ismételt felhangzott a panasz a gyakorló-ügyvédek ellen az ügyfél védelmében elkövetett cselekmény címén elrendelt előzetes letartóztatás miatt. Sovány vigasz, hogy többheti vagy néha hónapi fogság után a bíróság az ügyvédet biztosíték ellenében vagy esetleg a nélkül mégis szabadlábra helyezte. Ellenben még ezeknél az eseteknél is ijesztőbb a Kúria ügyvédi tanácsának legutóbbi döntése, amely pénzbüntetésre ítélte az ügyvédet, mert az a Kúriának ugyanabban az ügyben hozott büntető ítélete szerint zsarolást követett el, midőn ügyfele nevében szabályszerű felszólítólevelet küldött az ellenfélnek. Maga az eset nem ismeretlen, a büntetőügy, amely a fegyelmi határozat előzménye, megjelent a BDTár XXI. kötetében (32—34 old.). Lélektanilag érthető ugyan, de semmivel sem menthető, hogy az ügyvédi tanács, amely az ügyvédi etika, nem pedig hibás kúriai ítéletek védelmére szolgál, behódolt a Kúria büntetőtanácsának s annak végzetes tévedését betetőzte egy marasztaló fegyelmi ítélettel. Büntető ítéletben a Kúria azért állapította meg az ügyvéd bűnösségét, «mert a követelés érvényesítésének oly módját választotta, amely büntetőjogilag törvény által védett érdeket sért (!)», t. i. felszólítólevelet írt annak, aki ellen ügyfele követelést támasztott, fegyelmi ítéletét pedig az ügyvédi tanács nemcsak arra alapítja, hogy «súlyos fenyegetést tartalmazó felszólítólevelet írt», — a «súlyos» fenyegetés abban áll, hogy ellenkező esetben «a bírósági lépéseket» megteszi — hanem arra is, hogy «mint ügyvédnek tudnia kellett, hogy a felszólított az ügyfele által közölt tényállás valósága esetében sem kötelezhető kártérítésre» és hogy «aránytalanul magas összeget követelt». Ebből kitűnik, hogy a büntetőtanács a jogtalan módon követelt, a fegyelmi tanács pedig a jogtalan vagyoni előnyben találta a zsarolást. Eltekinthetünk egyelőre a tényállástól, amelyből kiderül, hogy a követelés nem is látszhatott oly alaptalannak, mert egy kilencéves kisleány ellen elkövetett merényletről lévén szó, éppen nincs kizárva a nevelőszülőknek a felügyelet elmulasztásából származó vagyoni jogi felelőssége, továbbá kitűnik, hogy ha az «állatias, erkölcstelen merénylet» megtörtént volna, a kártérítés címén kért összeg korántsem oly exorbitáns. Lehet, hogy az ügynek vannak oly melléközöngéi, amelyek a büntető és a fegyelmi ítéletnek szövegéből ki nem derülnek, de ezek nem érinthetik az ítéleti tényállásból levont jogi következtetést. Fontos csupán az, hogy az ügyvédi kamara megállapítása szerint a felszólítólevél teljesen megfelelt a tényállásfelvételnek, tehát az ügyvéd a megbízás értelmében járt el. Tudvalévő, hogy nemcsak 100%-ig jogos

és 100%-ig jogtalan követelések vannak, sőt akadnak esetek, amelyekben az alsófokú bíróság által egészében jogosnak kimondott követelést a felsőbbíróság egészében elutasítja. Hova jutnánk, ha a követelést peresítő ügyvéd szabadsága és becsülete attól függne, hogy akár a követelés jogalapja, akár mértéke tekintetében a Kúria álláspontját eltalálja? Márpedig a Kúria és az ügyvédi tanács ítéletéből logikusan következik, hogy minden felszólítás, amelyről utóbb a polgári perben kiderül, hogy jogtalan volt, zsarolásként lenne üldözhető. Holott a minae juris, mint minden fenyegetés, csupán akkor merítheti ki a zsarolás tényálladékát, ha a cselekmény *verbum regens*-e: a kényszerítés vagy kísérlet esetében legalább a fenyegetés lélektani hatásának lehetősége megállapítható, amiről a Kúria büntető ítéletében egy árva szó sem esik. Aki kritikátlanul leborul a Kúria ítéletének megtámadhatatlan fensége előtt, az esetleg arra a következtetésre juthat, hogy az ügyvédnek, akit zsarolásért jogerősen elítéltek, mint mellékhatás szükségkép kijár a marasztaló fegyelmi ítélet is. Bár nyilvánvaló, hogy a büntetőtörvény és a fegyelmi jog, amely különböző érdekeket véd, nem szükségkép úgy viszonylik, mint a több a kevesebbhez. Ezt az utóbbi helyesebb nézetet osztotta a budapesti ügyvédi kamara választmányának fegyelmi bírósága is, midőn az adott esetben felmentő ítéletet hozott. Remélni merjük, hogy a Kúria ügyvédi tanácsában, amely a marasztaló ítéletet hozta, a két ügyvédtagot a többségben lévő bírótágok szavazták le, mert ügyvédekről mégse tehető föl, hogy oly határozatot hozzanak, amely a kamarának letompított hangú kijelentése szerint is «az ügyvédi hivatás teljesítését nagymértékben befolyásolná». Szerintünk azonban nemcsak befolyásolná, hanem, ha a benne kifejezett elvi álláspont uralomra jutna, lehetetlenné tenné.

— **Dr. Löw Tóbiás.** 1880. június 7-én halt meg, 50 éve, 36 éves korában. «Bár alig érte el még a férfikor delét, — írta róla halálakor *Beksics Gusztáv* — máris első jogász-celebritásaink közé tartozott. Zajtalanul működött s a közfigyelem mégis ráirányult. Fényes pálya várt rá, a legjobbak legszebb reménye fűződött hozzá. Az ifjú jogásznemzedék önként az első helyre jelölte ki. Hivatva volt rá, hogy necsak nagy tudóssá (hisz tudós volt máris), hanem vezetővé legyen a tudományban.» Amidőn e szomorú évfordulón megemlékezünk dr. Löw Tóbiásról, olvassuk tovább *Beksics* jellemzését, amelyet akkor, halála után írt: «Kevés ember, a legkitűnőbbeket sem véve ki, ismeri fel oly korán valódi hivatását, mint felismerte ő. Neki jogász hivatása volt s már kora ifjúságában bírt e hivatásának teljes öntudatával. Már joghallgató korában lefordította Mohl államtudományi enciklopédiáját. Csábító alkalom elég kínálkozott neki, hogy más pálya hullámsodra ragadja magával. Alig rázta le az iskola porát, már a Pester Lloyd munkatársává lett. Itt hívogatta a fényes publicistai pálya. A Pesti Naplónál, melynek 1868. évben volt munkatársa, majd a Reformnál, amelyhez e lap megindulásakor átment, még inkább elcsábította volna e pálya. E lapoknál csaknem vezérszerepe volt s egyikévé lett a legelső publicisztikai erőkné. De ő érezte, hogy ez a pálya nem neki való... A pártszenvédélyek hullámai nem ragadták el őt, ki csak eszményi politikai célokért lelkesült... s kire csak az igazságnak volt varázssereje... Nem is szívesen szolt hozzá a pártpolitika kérdéseihez s főleg jogi és külpolitikai cikkeket írt. Ezekben fejtette ki széleskörű ismereteit. Jogász s különösen az angol alkotmánynak már akkor alapos ismerője lévén, e tárgyú cikkei általános figyelmet gerjesztettek. Az igazságügyminisztériumban csak fogalmazó volt, de ez állásában is magára vonta a legmagasabb jogászörök figyelmét. Karagyorgyevicsot elfogták — Szerbia követelte kiadását; az igazságügyminisztériumban meg voltak akadva, hogy mit tegyenek, annál inkább, mert Bécsben szerették volna, ha Magyarország eleget tesz Szerbia követelésének. A nemzetközi jogban akkor még kevesen voltak nálunk jártasak. E kevesek közé tartozott Csemegi Károly és Löw Tóbiás. Az igazságügyminiszter Csemegit és Löwöt szólította fel véleményadásra s Karagyorgyevicsot nem adta ki a kormány. A kodifikációs bizottságban volt rövid időzés után fogalmazóból kir. főügyészi helyettesé léptették elő. Ekkor teljesen szakított a zsurnalizmussal s végkép háttér fordított a politikának

is. Kizárólag hivatalának és a jogtudománynak élt. Kevés embernek van nemzetünk jövőjében és kultúrmissziójában oly erős rendíthetetlen hite, mint volt neki. Még kevesebben szemlélik a nagy nemzeti eszmét oly kevéssé a pesszimizmus és pártpolitika szemüvegén, mint szemlélte ő. De minden téren óhajtott a komoly haladást. A dilettantizmusnak ellensége volt minden téren. A jogtudományban és a jogirodalomban pedig üldözte azt. Magyar Igazságügy című folyóiratát 1874-ben alapította. E folyóirat körül csoportosult csakhamar a magyar jogászság színe-java. Ebben közöltek nagybecsű tanulmányokat oly férfiak, mint Csemegi Károly, Szabó Miklós, Kozma Sándor. A Magyar Igazságügy az ő keze alatt mindjárt kezdetben méltó helyet foglalt el a legelső európai jogtudományi folyóiratok közt s e magas színvonalon tartotta meg haláláig. Nagy elfoglaltsága miatt kevesebb munkát írt, mint tehetségétől telt volna. De különben is ő nem a sokatíró tudósok fájához tartozott. Nem azért tanult, kutatott, hogy búvárlatainak eredményét rögtön közrebozsassa. Gyönyörét lelte magában a tudásban s előtte volt még egy hosszú élet — hisz fiatal, erőteljes férfi volt... Fel akarta halmozni agyában a tudomány kincseit. Fel is halmozta. S most, midőn a kincseket már letéteményezhette volna tervezett műveiben a jogtudomány oltárán, most ragadta el őt a halál. De eddig írt művei is biztosítják emlékének maradandóságát a magyar jogtudományban. Oly szellem, minő az övé volt, nem tűnhetett le úgy, hogy nyomot ne hagyjon maga után, bár még nem is fejtette ki képességeinek pompáját. Mint főügyészi helyettes, ritkán szerepelt a nyilvánosság előtt. A nyilvánosság izgalmaira nem vágyott, de ha ki kellett lépnie a nyilvánosság színpadára, megállta ott helyét, mint csak kevesen. Utoljára az ismeretes sajtóperек egyikében lépett, mint közvándó, az esküdtek elé. Ez alkalommal tartott nagyszabású beszéde, mely bele engedett pillantani széleskörű ismereteinek tárházába, a törvényszéki szónoklat elsőrangú jelesévé avatta.»

Erről a beszédről emlékezett meg *Eötvös Károly* is Löw Tóbiásról írt nekrológiájában. «Beszéde kitűnő beszéd volt — írta. — Mind alakja, mind tartalma beillett azon mesterművek közé, melyek nálunk, a mi szakférfiaink között s a mi szóbeli eljárásunk liliputi birodalmában eddig szokásosak voltak... Tudtam, — hiszen ismertem jól — tudtam, hogy nagy tehetség, bevégzett szakember, kitűnő jogász, de szónoki képességét még nem ismertem. E képesség meglepett s bámulatomat kelté fel. Utoljára velem állott szemben — így fejezte be nekrológiát Eötvös, aki a sajtóperben védője volt a vádlottaknak — s velem küzdte utolsó nemes párba. E pert ő veszté el. Ezután a halállal állt szemközt s vele állott perbe. E pert mi vesztők el — mi, barátai. Mi és a tudomány és a haza, mert mind sokat vesztett őbenne. Emléke áldott s példája legyen lelkesítő örökre.»

— **Jogegységi döntvény.** A kir. Kúria jogegységi tanácsának 43. számú polgári döntvénye szerint: «Másnak a követelését engedményezés nélkül a maga nevében felperesként érvényesítheti az is, akit erre a hitelező feljogosított».

— **A takarékoság szempontjai a büntető igazságszolgáltatásban.** Ezt a kérdést fejtegette dr. *Polónyi Dezső* ügyvéd a Jogászegylet perrendtartási vitájában. Erős bírálat tárgyává tette, hogy a törvényjavaslat olyan területeken kalandozik, ahová a tudomány már követni sem tudja. Büntetőjogi elveket nem más, helyesebbnek vélt jogelvek felhívásával gázol el, hanem átcsap egy egészen más gondolatvilágba és költségkímélési szempontokkal okadatozza tudományos igazságok félretételét. A gondosan ápoltság és fejlesztett üvegházi növénynek meleg levegőjét vonja el rossz helyen alkalmazott pénzügytani okokból. E mellett kérdéses még, vajjon a törvényjavaslat rendelkezései valóban helyesen szolgálják-e a takarékoság elvét és azok a valóságban tényleg megtakarításokat fognak-e eredményezni. Ha e tekintetben a takarékosági bizottság pozitív szakvéleményt adna is, a jogász lelkiismeretnek mindig tiltakoznia kell a tudományos igazságnak oly legázolása ellen, ami igazságszolgáltatásunkat — javítás helyett — az erkölcsi tönk felé sodorhatja. Legfeljebb arról lehet szó, hogy a helyeseknek felismert jogelvek alkalmazása közben a takarékoság elve szerint végeztessék az adminisztrációt. Itt sem lehet olyan határig menni, ahol már az funkciózavarokat idézhet elő. De elvek rovására takarékoskodni, egyet jelent az állami élet magasabb eszméjének élve-eltemetésével. Ezt csak jogász nihilizmus engedheti meg magának.

— **A Fédération Internationale des Concerts** legutóbbi nemzetközi kongresszusa San-Martino gróf javaslatára az 1930. őszén

Brüsszelben tartandó III. nemzetközi kongresszus előadóivá a rádiódifúzió kérdésében *Le Boeuf* brüsszeli főtörvényszéki ügyvédet, a szerzői jogok kérdésében *Pincherle*, a párizsi Pleyel-társaság igazgatóját és a szerződések nemzetközi egységesítésének kérdésében *dr. Kuthi Sándor* debreceni ügyvédet választotta meg.

— **Írógépszolgálat a járásbíróságoknál.** A Jogtudományi Közöny 1914. március 6-i számában következő kérdés lett felvetve:

«Az írógép a szóbeli tárgyaláson kétségtől számolt előnnyel járna. Mindenekelőtt megrövidíti a tárgyalás tartalmát azzal, hogy a szóbeli nyilatkozatok megrögzítése jóval kevesebb időt igényel, ezenfelül a pontatlanság a jegyzőkönyvben ritkább volna, s miként a DJZ. a német Pp.-ra vonatkoztatva kiemeli, gyorsítaná az eljárást, mert a felek a tárgyalás befejezésével nyomban megkaphatnák a jegyzőkönyv másolatát. Ma már oly zajtalan írógépek vannak forgalomban, hogy a bíróság és a felek csakhamar megszoknák használatát. Ezért kívánják Németországban az írógépek kötelező alkalmazását a tárgyalásokon is. *Vajjon mikor engedi ezt meg a költségvetés abban az országban, melyben a polgári járásbíróknak ezidőszereint takarékoságból még jegyzője sincs?*»

A kérdés felvetése óta 16 év eltelt, amíg a járásbíróági gépi írószolgálat ebben az országban megvalósult, ámde nem a költségvetés keretén belül, hanem az ügyvédek áldozatkészségéből. A költségvetési vita során Wolff Károly panaszkolta, hogy a gépi író irodagyakornokokat az ügyvédek tartják el a járásbíróságoknál, mire dr. Zsitvay Tibor igazságügyminiszter közbeszólásával azt válaszolta, hogy: «Jövőre már másképp lesz». Ebből meríthetjük azt a reményt, hogy az 1914-ben felvetett óhaj 1931-ben megvalósulni fog.

— **A fizetési meghagyások száma Ausztriában 1923-tól 1928-ig** 41,000-ról 310,000-re emelkedett, amint *Juhász Andor* előadásában hallottuk. Igaz, hogy ugyanazén idő alatt a járásbíróági keresetek száma is erősen emelkedett (110,172-ről 361,588-ra), de még így is a fizetési meghagyások számának emelkedése kétszer akkora, mint a kereseteké. Ennek a feltűnő jelenségnek magyarázata végett kérdést intéztünk *Loebell Vilmos* osztrák igazságügyminiszteri tanácsoshoz. Válaszából az osztrák statisztikai adatokat kiegészíthetjük azzal, hogy az ellentmondások száma Ausztriában 6—7%. Ez érthetővé teszi, hogy az osztrák hitelezők szívesen veszik igénybe a fizetési meghagyásos eljárást. Nálunk az ellentmondások száma a budapesti központi járásbírósnál 25% körül mozog, bár (ritka kivételtől eltekintve) csak 100 P aluli ügyekben veszik igénybe a meghagyásos eljárást. A miskolci járásbírósnál 1927-ben 9715 volt a fizetési meghagyások száma és 1331 az ellentmondásoké (14%), 1928-ban 13,051 fizetési meghagyásra 2157 ellentmondás esett (16%), 1929-ben 17,337 fizetési meghagyásra 3581 ellentmondás (20%). A nyíregyházi járásbírósnál az emelkedés a következő volt: 1927-ben 7825 fizetési meghagyás 1480 ellentmondás (19%), 1928-ban 10,957 fizetési meghagyás és 2154 ellentmondás (19%), 1929-ben 17,162 fizetési meghagyás 2794 ellentmondás (16%).

Ha az apróperekben ily nagy az ellentmondások száma, könnyen elképzelhető mily nagy volna nagyobb ügyekben. Ennek kiszámítására elég alapot nyújt egyébként a statisztika. 1927-ben a budapesti ítélőtábla területén a járásbíróságoknál első tárgyalásra kitézött ügyek száma 248,223 volt. Ezek közül csak 59,775 ügyben hozatott ítélet mulasztás, elismerés vagy lemondás alapján, tehát a mulasztási ítéletek száma csak 24% volt. Ez azt jelenti, hogy az esetek 76%-ában a fizetési meghagyás ellen alperes ellentmondással élne.

— **A cégjog** keretében a budapesti kir. ítélőtáblának 1930. évi április 11-én kelt P. VI. 3523/30. sz. határozata azt mondotta ki, hogy a részvénytársaság alapszabályainak oly rendelkezései, amelyek szerint a részvényesek borkészletüket bejelenteni s a must és borbeszállítást az ügyrendben előírt módon és időben eszközölni kötelesek, a K. T. 168. §-ába nem ütköznek. A törvény szerint «a részvényesek a társaság céljához és annak kötelességeihez egyébbel, mint a részvények névértékének az alapszabályok által meghatározott befizetésével járulni nem tartoznak». Ezzel a szakasszal nem fér össze, hogy a részvényes, mint társasági tag, az alapszabály szerint a részvénytársaságnak más szolgáltatásra is köteles

legyen; nem mondható ezért helyesen, hogy a szakasz tilalma alá nem esik, hogy «a részvényesek a társasággal szemben a társaság céljával és üzemével összefüggő oly kötelezettségét vállaljanak, amely nem az alaptőkére történő befizetésben, hanem bizonyos dolgok szállításában vagy munkák teljesítésében áll». A német kereskedelmi törvény 212. §-a megengedi ugyan, hogy a részvényes az alapszabályban nem pénzben álló ismétlődő szolgáltatásra köteleztessék, de ezt a lehetőséget csak az esetre adja meg, ha a részvények névre szólnak, csak a társaság engedélyével átruházhatók és a szolgáltatási kötelezettség a részvényekből kitűnik. A nélkül, hogy a részvényes személye így mindenkor megállapítható legyen és hogy a részvényt megszerző kötelezettségeit így már a megszerzéskor felismerhesse, egész általánosságban a részvényes hasonló kötelezettségeinek kikötése el sem képzelhető. Kérdéses az is, hogy az ilyen kikötésekre a hazai viszonyokban egyáltalában szükség van-e.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Legutóbb megjelent:

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ 1930:V. TCÍK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával s a teljes miniszteri indoklással ellátta

Dr. SÁNDORFI KAMILL

egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró. — Ára **7 pengő**.

Megjelent továbbá:

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

Összeállította:

Dr. Sándorfi Kamill,

egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró

A hégazpótló s minden jogásznak nélkülözhetetlen mű nemcsak a budapesti joggyakorlatot, hanem valamennyi kir. ítélőtábla és számos vidéki törvényszék érdemleges határozatait is tartalmazza, amiért is elengedhetetlenül szükséges könyve a bírónak, ügyvédnek, hitelezőnek, adósnak és a vagyonfelügyelőnek egyaránt.

A szerkesztő nagy súlyt helyezett arra, hogy a gyűjteménybe csupán olyan bírói döntések kerüljenek, amelyek a rendelet szellemével összeegyeztethetők.

Ára **7 pengő**. — Kaphatók a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Az ági öröklés multja és jövője. — Dr. Fürst László: Feljogosítás a perlésre. — Dr. Szirmai Zsolt budapesti ügyvéd: Az 5600/1929. I. M. rendelet. — Szemelvények a felsőbíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXIII. 6. — Perjogi Döntvénytár. XV. 4.

Az ági öröklés multja és jövője.

A bizottsági szöveg (Bsz.), éppúgy, mint az előbbi tervezetek, az ági öröklést két parentelára: az örökhagyó szülőire és nagyszülőire, valamint ezekről leszármazó oldalrokonokra korlátozta (Bsz. 1544. §).

Az összes előző szövegekkel szemben a Mjtj. visszatért a mai szabályozáshoz: az ági vagyon in infinitum visszaszáll (1795. §).

A kérdésnek nem szabad túlságos fontosságot tulajdonítani. Az előkészítő állandó bizottság egyik ülésén (III. füzet 166.) Grosschmid, e kérdés legilletékesebb bírója, következőket jelentette ki:

«Ami ezután a két parentelára (szülői, nagyszülői) való szorítást illeti, azt állítja, hogy az ági örökösödés ma sem terjed tovább, idealiter ugyan igen, tényleg azonban nem. Szólv a döntvénytárakban nem talált és különben sem tud egytlen oly esetről sem, midőn valaki olyan háralásra alapította volna ági örökösödési jogát, mely a nagyszülőknél feljebb ment volna.¹ Tényleg gondoskodik a természet, hogy ilyen esetek ne adják magukat elő; és már magábanvéve igen nagy ritkaság lehet, hogy valakinek az említett közelségben ne maradjon örököse, még ritkább, hogy ilyenkor a vagyon elszállásáról ne gondoskodott volna. Ez a korlátozás tehát a mai joggal szemben nem aktuális, feltéve pedig, hogy nagy ritkán mégis azzá válik, úgy viszont megfelel a változott viszonyoknak, mert manapság, bármennyire helyeseljük is az ági örökösödést a közel rokonság körében, be kell látni, hogy a történelmi család tudata nem terjed ma olyan messze, mint régen, miért is az ági örökösödést a szóbanforgó korlátozása nélkül olyan bázisra alapítanók, amely ma már nem létezik.»

Ha Grosschmid hozzájárult az ági öröklésnek két parentelára való szorításához és ha az összes eddigi szövegek erre az álláspontra helyezkedtek, úgy kár volt ezt a szabályozást, mely egy nagyon mélyen járó vitának leszűrt eredménye, elejteni és a mai szabályozáshoz visszatérni.

Bizonyára igaza van Grosschmidnek, hogy ez a korlátozás «nem aktuális», mégis az előző szövegek haladást jelentettek, amint azt Grosschmid is leszögezi, a Mjtj. szövege tehát visszaesésnek vagy legalább is szépséghibának tekintendő. Hogy mi vezette a javaslat szerzőit, azt indokolás hiányában megállapítani nem tudom.

Ha mégis röviden, dióhéjban ismertetem alábbiakban az ági öröklés szabályozása körül évtizedekkel ezelőtt lefolyt érdekes harcot, úgy ezt nem azért teszem, mintha túlságosan nagy súlyt fektetnék arra, hogy visszatérünk-e a jogosultak köre kérdésében az előző szövegekhez vagy sem. Más okból tanulságos egy kis visszapillantás. Az ági öröklés kérdésében évtizedek óta elült a

harci zaj. Kőnig Vilmos éles, figyelemreméltó támadásán kívül (Jogállam 1928. december) senki sem vetette fel a kérdést, fenn tartandó-e az ági öröklés vagy sem. Sőt, amint látjuk, e javaslat szerzői alkalmasnak látják az időt arra, hogy nagyobb teret biztosítsanak az öröklésnek, mint az összes előző javaslatok és tervezetek.

Amily közömbös ez az irányzat az alapkérdésnél (fenntartuk-e és mely határig), annyira fontos a részletek szabályozásánál. Fel kell vetnünk a kérdést, hogy az ági öröklés úgy, amint az a mai bírói gyakorlatban él, noli me tangere-e, vagy ha fenn is tartjuk az alapokat, nem kell-e egyik-másik irányban kisebb-nagyobb tatarozást végeznünk.

És azért jó, ha felújítjuk a rég elmúlt idők vitáit, amikor legalább is annyi ellensége volt az ági öröklésnek, mint barátja. Ötvenhét évvel ezelőtt a II. Jogászgyűlés úgy határozott, «hogy a törvényes örökösödés rendje az örökség tárgyát képező vagyonok minőségének különbségeit nem tekintve, tehát az öröklött és szerzett vagyonra nézve egyformán határozandó meg».

Az 1882-i Teleszky-féle javaslat 14. §-a a Jogászgyűlés határozatának alapjára helyezkedik, mondván: «A nemi különbség, továbbá a vagyon eredete és — a 34. § eseteinek kivételével — a vagyon minősége a törvényes örökösödsre befolyással nincsen».

1888-ban Teleszky javaslatának ezt az intézkedését a képviselőház igazságügyi bizottsága jelentéktelen stílári módosítással — «eredete» helyett «származása» — elfogadta. Úgy látszott, hogy az ági öröklés sorsa eldőlt.

Kilenc évvel később 1897. október 30-án a szerkesztőbizottságnak azon tagja, aki az örökjogi rész elkészítésére megbízást kapott, Szász-Schwarz Gusztáv, az ági öröklés kérdésében a tanácskozást e szavakkal kezdi: «Az ági öröklést a szülői és nagyszülői parentelában fenntartandónak vélem».

Hogyan lehetséges az, hogy a Jogászgyűlés 1871-i határozata (melyről Grosschmid azt írja 1879-ben: «az országbírói értekezlet óta ez bizonyára a legfontosabb esemény a kérdés történetében»), a Teleszky-féle javaslat és az igazságügyi bizottság határozata ellenére Szász-Schwarz visszatért az ági örökléshez azzal a korlátozással, hogy azt csak két parentelában vélte fenntartandónak.

Ez a fordulat tisztán és kizárólag Grosschmid műve. Az 1871-i jogászgyűlés és a Teleszky-féle javaslat elkészülte közötti időben a «Magyar Igazságügy» 1877—78—79. évi köteteiben jelentek meg azok a dolgozatok, melyek később «Öröklött és szerzett vagyon» címen önálló tanulmány formájában jelentek meg. 1885-ben «ex privata diligentia» Grosschmid törvénytervezetet is készített a törvényes örökösödsről. Ezek a tanulmányok meggyőző erővel mutatnak rá arra, hogy az ági öröklést nemcsak azért kell fenntartani, mert a család- és örökjog szabályozásánál a létező jognak konzerválásából kell kiindulni.

Míg az ági öröklésnek többi hívei ezzel az érveléssel megelégedtek és arra hivatkoztak, hogy az intézmény a nép vérébe ment át, addig Grosschmid tanulmányában kifejtette, hogy az ági örökléssel korrigált öröklés igazságosabb, mint a tiszta parentális örökösödsi rend.

A cikkek Teleszky javaslata előtt, a tervezet a javaslat közzététele után jelentek meg. Teleszky már előzőleg (1876) állást foglalt az ági öröklés ellen, érthető, ha tervezetében megmaradt álláspontja mellett.

Időközben Grosschmid eszméi, különösen mióta a budapesti tanszéket elfoglalta, mindjobban hódítottak. Érveinek hatása alatt

¹ Az újabb bírói gyakorlatban van erre példa: «Az örökhagyó anyai úkapjától származó oldalrokonok is kizárja az úkapáról közvetve az örökhagyóra leszállott ági vagyonban való törvényes öröklésben az örökhagyó édesapját.» (P. I. 4614/1913. Grill. XVI. 889.)

készítette Szászy-Schwarz a T. örökjogi részét. Minden kétséget kizáró módon kiderül az abból, hogy Szászy-Schwarz egyetlen eltéréssel (Grosschmid tervezetéből vette át az ági öröklés felépítését. Nevezetesen Grosschmid tervezete (32., 40. és 42. §) két parentelára korlátozta az ági öröklést.

Ezenkívül Szászy-Schwarz az az indítványa is Grosschmidtől származik, hogy oly vagyon, mely az örökhagyó halálát megelőző 32 évnél (Grosschmid szerint 10—20 évnél) régebben szállt reá, ági öröklés tárgyát nem képezi.²

Amde a jogász közvélemény még erősen az ági öröklés ellen volt hangolva. A tervezetet előkészítő állandó bizottság 1898-i üléseiben *Sághy Gyula* volt az egyetlen, aki az ági öröklésnek változtatlan fenntartását követelte, ellenben *Kováts Gyula*, *Oberschall Adolf*, *Imling Konrád*, *Győry Elek* az ági öröklés teljes eltörlése mellett foglaltak állást. *Sipőcz László*, *Thirring Lajos* a szülői parentelára kívánta az ági öröklést szorítani.

Szászy-Schwarz előadó álláspontjához csatlakoztak, vagyis a két parentelára való szorítást elfogadták, de a részletkérdésekre vonatkozó eltérésekkel: *Grosschmid Benő*, *Nagy Ferenc*, *Ádám András*, *Köves György*. *Plósz Sándor* végleges konklúziót nem akart adni, de lényegileg a szülői parentelára való szorítás mellett foglalt állást. Ugyanez volt az álláspontja nagyjában *Favrik Bélának* azzal a kiegészítéssel, hogy a nagyszülői parentelában az ingatlanokra helyt adott az ági öröklésnek, ha azok még in natura megvannak. Tehát négy-ötfele álláspont! Négyen a teljes eltörlés mellett, négyen a szülői parentelára, négyen a nagyszülői parentelára való szorítás mellett és csak egy a teljes fenntartás mellett. *Erdélyi Sándor* miniszter ezen tanácskozás eredményeként a szerkesztés további folyamára irányadásul kijelentette, hogy az ági öröklés csak a szülői csoportban tartandó fenn.³

Az 1900-ban megjelent első Tervezetben Szászy-Schwarz változtatlanul fenntartotta eredeti álláspontját (két parentelára való korlátozás, 32 évi időbeli korlátozással és a közelebbi, bár ági öröklésre in concreto nem hivatott felmenő ág törzs kizárja a távolabbi, bár ági öröklésre is hivatott ág törzs ági öröklését), ami azért volt lehetséges, mert az első tervezet még nem zárta ki az egyes részek szerkesztőinek egyéni felfogását. A cél a bírálat felidézése és tüzetes bírálati anyag szerzése volt.

A II. Tervezet már elejtette a két korlátozást és egyszerűen két parentelára való korlátozást mondja ki, egyebekben lényegileg fenntartotta e körön belül a mai szabályozást, azzal a kiegészítéssel, hogy az örökhagyó szülőjét az örökhagyó másik szülőjével, nagyszülőivel, valamint ezek ivadékaival szemben a nekik járó ági hagyomány hasznélvezete illeti (II. T. 1559. §, Bsz. 1562. sk. §§), ha az ági hagyományt özvegyi jog nem terheli.

A Mjtj. újításai az ági öröklés terén.

a) Szülői hasznélvezet.

A Mjtj. 1810. § a mai gyakorlattal szemben, a II. T. és Bsz.-el lényegileg egybehangzóan rendeli: «Ha az örökhagyó szülője a törvényes örökös, egész életében hasznélvezeti joga van arra, ami az ő törvényes örökségéből, mint ági vagyon, a másik szülő ivadékát vagy távolabbi ági rokonát illeti.»

Ennek az újításnak alapgondolata helyes, haladást jelent, koncessziót a modern gondolkodásnak a régi jog ridegségével szemben, amint az előző javaslat indokolása mondotta: «hivatva van az ági öröklés ridegségét a nem ági szülővel szemben enyhíteni».

A mi érzésünk szerint az anyát nem lehet teljesen kirekeszteni az öröklésből azon a címen, hogy fiának vagyona az apai ágról ered.

A szülői hasznélvezet szabályozása csak lényegében egyezik a Bsz. és II. T. szabályozásával. Az alapgondolat megmaradt, a részletekben egy lényeges eltérés van.

A Bsz. 1562. § szerint: «Az örökhagyó szülőjét az örökhagyó másik szülőjével, nagyszülőivel, valamint a szülő és nagyszülők

² Nem lehetne-e az ági örökösdést akként megszorítani, hogy az örökhagyó halálától visszafelé számítva, például csak 10 vagy 20 éven belüli hárulásra lehessen támaszkodni? Persze ez nagyon is kedvezményezné a hitvestársat. Nem szükségképp. E gondolat szóbeli közléseim alapján fel lett karolva a legújabb kodifikációs előmunkálatokban. (Zsögöd Benő: Magánjogi Tanulmányok II. k. 135. l.) — ³ Amíg az ági hagyományra jogosult szülő él, a másik ágbeli szülőnek ez a hasznélvezeti joga az ági hagyomány felére nézve szünetel.

ivadékaival szemben a nekik járó ági hagyomány hasznélvezete illeti arra az esetre, ha az ági hagyományt özvegyi jog nem terheli. Amíg az ági hagyományra jogosult szülő él, a másik ágbeli szülőnek ez a hasznélvezeti joga az ági hagyomány felére nézve — a jövőbeli jogok sérelme nélkül — szünetel.

Miben különbözik a Bsz. 1562. §-a a Mjtj. 1810. §-ától? A Bsz. 1562. § szerint, ha a vagyon az anyai ágról eredt és a gyermek halálakor mindkét szülő élt, úgy a vagyont az anya örökölte, az anya halála után az egész vagyon hasznélvezete az apát illette.

A Mjtj. e komplikált szabályozás helyett akként intézkedett, hogy szülői hasznélvezetnek nincs helye, ha az egyik szülő az ági örökös.

Ez az egyszerűsítés érthető és helyes.

b) Az előre kapott érték beszámítása.

Nagyon méltányos újítása az 1809. §-nak, hogy amit az örökhagyó vagyonából végintézkedéssel vagy — a szokásos alkalmi ajándékozásokat kivéve — élők közti ingyenes jogüggyellett az ági öröklésre jogosultnak juttatott, azt kétség esetében be kell számítani az ági öröklésre jogosult ági örökségébe.

Ez a § nyitva hagyja azt a kérdést, hogy a beszámítás miként lesz eszközölendő. Pld. az ági vagyon természetben megvan (ház vagy ingatlan), az örökhagyó ingatlant juttat az ági örökösnek. Nézetem szerint nem baj, hogy a javaslat csak az elvet mondja ki és a beszámítás mikéntjét nem szabályozza részletesen.

c) A háztartási felszerelés.

Az ági öröklés ridegségének további enyhítését célozza az 1807. § ama helyes intézkedése, hogy nincs helye ági öröklésnek az örökhagyó házastársával, mint törvényes örökösrel szemben oly ingók tekintetében, amelyek utolsó közös háztartásuk felszereléséhez tartoztak.

A javaslat ezzel visszatért a régebbi joggyakorlat álláspontjához. Míg u. i. mai joggyakorlatunk nem tesz különbséget a háztartás felszerelése és egyéb vagyontárgyak között (Mj. Dtár. V. 140., Mj. Dtár. XIV. 31., Dtár. 4. folyam. I. 191.), addig a régebbi gyakorlat szerint a kiházasítási tárgyak (bútorokra adott készpénz, valamint e pénzen vásárolt bútorok) nem képeztek öröklött, hanem szerzett vagyont, melyben való öröklésre az ágiság elve alkalmazást nem nyert. (Id. bírói gyakorlati összeállítások Mj. Dtár. V. kötet 140.)

E néhány példa mutatja, hogy a Mjtj. igyekszik «az ági öröklés ridegségét» enyhíteni. De nem eléggé. Különösen kifogásolható a redintegráció kérdésének szabályozása. Ezzel a kérdéssel külön cikkben fogok foglalkozni.

Dr. Teller Miksa.

Feljegositás a perlésre.

1. A 43. polgári jogegységi döntvény. «Másnak a követelését engedményezés nélkül a maga nevében felperesként érvényesítheti az is, akit erre a hitelező feljegositott.»¹

2. Terminológia. A «feljegositás» műszó szerencsésen fejezi ki az intézmény specifikus «fekvés» jogi fogalmainak hálózatában. A jogegységi tanácsnak feltett kérdésben a «megbízás» kifejezés szerepelt az elterjedt *Incasso-Mandat* nyomán, mely nem fejezte ki a külső legitimációt. A «meghatalmazás» szó már utalna erre, de ez viszont a *formailag* is közvetlen képviselőt műszava s így nem alkalmas az intézmény egyik (bár csak külsőleges) színárnyalatának feltüntetésére.² A «feljegositás» mindkét irányban megfelel és némileg még azokra a — mind inkább történelmivé váló — vonatkozásokra is emlékeztet, melyekben a tárgyalat jelenség az engedményezéssel áll: a feljegositás bizonyos alaki jogi lehetőségeknek az átengedése. Az alábbiakban a «megbízás» kifejezés az egész jogviszonyt (belső és külső vonatkozásban, minthogy előbbi nélkül az utóbbi nem gyakorlati), a «feljegositás» és származékai pedig szorosan a külső legitimációt jelölik.

3. A kérdés helymeghatározása. A mai kontinentális jogoknak az az elvi alaptétele, hogy az akció az anyagi jogosultságot foglal-

¹ Kelt 1930. május 17-én; a Budapesti Közlönyben közzétették 1930. június 7-én. Teljes szövegét l. a Perjogi Döntvénytár 4. ívén. A döntvény hozatalát közvetlenül megelőző hozzászólásokra l. *Schuster Rudolf* (M. Jogi Szemle, 1930. évi 4. sz.) és *Gál Á. Andor* (Polgári Jog, 1930. évi 5. sz.) cikkeit. A Kúria eddigi gyakorlatára v. ö. a döntvény indokolását. — ² L. alább 4., 5. és 9. alatt.

világ feltételezi, a dogmatikus szemléletnek sokáig uralkodó iránya mellett akként invertálódott, hogy *ott* kell lennie az akciónak, ahol az anyagi jogosultság van. Az anyagi és az alaki jognak ez az ütközőpontja az oka problémáknak. Míg a római jogban a követelések átruházása a perlési megbízás praetori alakzatán keresztül vált elismert jogintézménnyé,³ a modern jogokban az engedmény zárt gondolatköre sokáig akadály volt a perlésre feljogosítás elismerésének. Akadály volt annak ellenére, hogy a törvényi és bírói aktorátus az említett elgondolást már régen, többszörösen áttörte.

Pedig azt az *eszményi kongruenciát* az anyagi és az alaki jog között, amelynek biztosítására a modern jogi felfogás az említett alaptételt felállította, az aktorátusnak az anyagi jogtól való személyi elszakítása nem zavarja meg. A követelés realizálása és az erre szolgáló lépések nem érintik szubsztancialiter a követelést. Az, hogy ki jár el a bíróság előtt, az érdekelte nézve célszerűségi kérdés és nem teremt disszonanciát az anyagi joghelyzet és a realizálás eszközei között. Éppen olyan kevésbé, mint az eljárásnak más esetleges, bár talán in concreto ügydöntő körülményei vagy szabályai. Senki sem panaszkodik a kongruencia megbontásán azon a címen, hogy ugyanannak az anyagi jogi igénynek az érvényesítése különböző eljárási módokon történhetik s még kevésbé azon az alapon, hogy azonos kérdésekben a konkrét ítékezés során, ezerféle tényező hatása alatt, az alakilag deklarált jog különböző lehet. Nem pedig azért, mert az előbbi körülmény az igényre nem essen-
cialis, az utóbbi pedig nem is jogi, hanem technikai adottságoktól feltételezett, tényleges lehetőség. Látni fogjuk, hogy a tiszta perlési feljogosítás esetén sincsen szó egyébről; ahol pedig a változás a követelés essen-
cialis mivoltát érinti, *ott fogalmilag változik az anyagi joghelyzet is.*⁴

4. **«Saját nevében».** A perlésre feljogosítás kérdése újból felveti a «saját nevében» szóhasználat régóta vajdó problémáját. Hogy itt valóban csak frázisszerűen használt műszóval állunk szemben egységes jelentmény nélkül, arra nagyon élesen már Schlossmann rámutatott.⁵ Ennek a kifejezésnek szertefolyó fogalmi tartalmából ezúttal két árnyalatot emelünk csak ki, melyek ennek a terminológiának a lazaságát eléggé mutatják és szembeállításuk megkülönböztető erejének látszik:

a) A bizományos, aki a kereskedelmi ügyletet a megbízó részére köti, «saját nevében» jár el (KT. 368. §).

b) Akit a hitelező erre feljogosított, az másnak követelését «saját nevében» felperesként érvényesítheti (43. J. E. D.).

Az a) esetben az ügyletben a «harmadik» személyen kívül csak a bizományos szerepel. Legitimációra nincsen szüksége, hiszen szerződést minden jogilag épkezláb (jog-, cselekvő- és rendelkező-képességgel bíró) személy köthet. A b) esetben a kereset ezzel kezdődik: «Alperes tartozik X-nek, ki engem, íme, feljogosított a perlésre». Itt legitimációra van szükség s a fellépő éppen nem saját általános per-képességére, nem büszke «saját nevére» hivatkozik.

Schlossmann említi más összefüggésben egy plautusi színdarabnak idevágó helyét: Chrusolus felhívja Mnesilochust, hogy ez utóbbi saját atyját levélben üdvözzölje. M. megírja a levelet, majd arról, amit írt, megkérdeztetvén, így felel: «M. salutem dixit suo patri.» Schlossmann úgy is variálja az esetet, hogy Ch. akarja üdvözzölni M. atyját s ennek a levélnek az írására kéri meg M.-t, amely utóbbi esetben nyilvánvaló, hogy «Ch. salutem dixit.»⁶ A bizományos Mnesilochus az eredeti plautusi értelemben, a perlési megbízott pedig a Schlossmann variációja értelmében, mégis mindkét esetben «saját nevében» fellépésről beszélünk.

A két eset különbözősége szembeeszkő; jobb kifejezés hiányában, vaskos megkülönböztetésül megfelel a b) alatti esetre: «saját nevében, de más (a hitelező) jogán». (Mindenesetre szem előtt kell tartanunk a fenti különbséget, ha «perjogi bizomány»-ról szólunk.⁷)

5. **Közvetlen képviselő.** A plautusi («saját jogán») és a variált («más jogán») formák megkülönböztetése nem merő fogalmi aprólékoság. Az a felperes, aki perlési jogát a hitelező feljogosítására alapítja, nemcsak legitimációját kapja a hitelezőtől, hanem keresetének egész érdemleges alapját is. A hitelező jogának alapján

állva, a hitelező jogát viszi perbe. Az ő pernyerése vagy pervesztése a háta mögött álló «igazi» felperes követelésének (alaki értelemben) erejétől függ; hiszen az a tényalap, amelyen áll, a feljogosító javára kötött ügylet, az ő rovására történt gazdagodás, az ő sérelmére elkövetett tiltott cselekmény. A helyzetben megvan a közvetlen képviselőnek minden jellegzetessége, melyről régóta világos, hogy lényege a *joghatások* irányulásában van. A főkérdés, hogy ezek kit találnak; az, hogy kinek a «névé» a tranzakciók cégére, csak kétség esetén felhasználható értelmezési útmutatás.

A perlésre feljogosított tehát közvetlen képviselő, ha «saját nevében» perel is.⁸ Ebből önként folyó következmény, hogy a perben a feljogosító elleni kifogások felhozhatók és hogy az ítélet jogereje az utóbbira kiterjed, sőt *elsősorban ezek a kifogások hozhatók fel és elsősorban a feljogosítóra terjed ki a jogerő.* Ami különösen a jogerő kérdését illeti, az intézmény lényegét nagyon külsőlegesen fogjuk fel, ha a «sententia ius facit inter partes» jelszava alapján támasztunk itt kételyeket. «Fél» (ebben az *anyagi* jogerőre vonatkozó paroemiában) nem az, akinek neve alaki okokból a periraton figurál, hanem az, aki a perbevitt jog vagy kötelezettség. Az alaptétel nem az, hogy a jogerő a *valóságos hitelezőt is éri*, hanem hogy *őt éri.*⁹ Ami itt problematikus lehet, az éppen az, hogy felhozhatók-e a «megbízott» elleni közvetlen kifogások is, kiterjed-e a jogerő a «megbízottra» is? Ez a kérdés a *külső és a belső viszony összefüggésének* vizsgálatával kapcsolatos.

6. **Extern és intern viszony.** A perlési feljogosítás jogi oka a megbízó és a megbízott közti viszonyban gyökeredzik. Elvben mégis ennek a viszonynak mineműsége nem hat ki a harmadiknak: az alperesnek a helyzetére. Ha a felperes a megbízásban rejlő feljogosítással legitimálva van, a perit viheti s ha viszi, az ugyanúgy folyik le érdemben, mintha a megbízó maga perelne. Ez az ügyleti úton szerzett legitimáció absztrakt voltának következménye.

De mindez ilyen határozottan csak a tiszta legitimáló «megbízásra», a perlésre merőben alaki jogosultságot adó felhatalmazásra áll. Ha ehhez az *anyagi jog* legkisebb szilánkjának átengedése — vagy ex lege átszállása — járul, a helyzet megváltozik. Ha a hitelező a megbízással és feljogosítással egyúttal zálogjogot, haszonélvezeti jogot enged a követelésen vagy azt részben engedményezi, akkor a megbízottnak többé nemcsak legitimációja, hanem *hitelezői jogállása* is van, ha ez virtuális hányadra szorítkozik is. Ez pedig már multhatatlanul kihat a külső viszonyra. Ha az adós a keresetlevélből (vagy már előbb magánúton) a dologi jogállás részleges átengedéséről értesült, ez vele szemben az általános szabályok szerint hatályos. A megbízott ezzel *hitelezőtárs* lesz, ami azzal a távolabbi következménnyel jár, hogy joga a perben véglegesen megrögzítődik, anyagi és alaki jogilag egyaránt. Anyagi jogilag akként, hogy érvényesül a követelésben való jogutódlás általános szabálya: a *nemo plus...*, viszont összefüggés létesül a perbevitt követelés és az adósnak a megbízottal való közvetlen viszonya között. Alaki jogilag pedig úgy, hogy az ítélet ezt vele szemben is deklarálja, hiszen az őt illető eszmei hányad erejéig saját jogán állott perben.

Másképpen kifejezve ez annyit jelent, hogy a *megbízottat dologi jog illető eszmei érték erejéig*

a) az adós a megbízó elleni kifogásokon kívül a megbízott elleni kifogásokkal is élhet és

b) az ítélet jogereje a megbízottra is kihat.

A contrario pedig: ha a megbízottat dologilag semmi sem illeti, azaz *tiszta* «perlési megbízás» esetén sem az a), sem a b) alatti szabály nem áll. A megbízott ekkor a követelésnek merő «birtokosa» (vagy az intézmény igazi természetét nézve inkább: «birtoklója»), kezelője; szerepe pusztán technikai, végrehajtó, lebonyolító jellegű. Perlőgép, melynek az ítélet közvetlenül sem nem árt, sem nem használ.¹⁰

Mint említettük, az anyagi jog egy minőségileg vagy mennyiségileg meghatározott részének («parcellájának») átszállása *ex lege* is történhetik. Erre példa a törvényes zálogjognak vagy a kereskedelmi jogi megtartási jognak az esete. De figyelembe veendő,

³ L. Szobonya id. c. (313. old.) — ⁹ V. ö. Gál A. id. c. — ¹⁰ A «tiszta» perlési feljogosítás gyakorlati példája a *fuvarlevél-felülvizsgáló irodának* adott «megbízás», mely a döntvény hozatalának egyik okául szolgált. Itt az anyagi jogosultság átengedését jogszabály zárja ki. (L. az ipartörvény novellájának (1922: XII. tc.) 24. § 7. pontját, a 78,003/1923. K. M. rendelet 6. § 1. bekezdését és az «1930. évi» 146,860/1929. K. M. sz. rendeletet; v. ö. Schuster R. és Gál A. hivatkozott cikkei.)

³ *Mandatum ad agendum*, majd *utilis actio*. — ⁴ Az intézmény technikai jellegére l. alább különösen a 6. pontot. — ⁵ Die Lehre von der Stellvertretung, 1900. I. kötet több helyén. — ⁶ Schlossmann id. m. I. kötet 120 old. (Plautus, Bacchides, IV. 4., 79.) — ⁷ L. Szobonya Béla, Jogállam, 1927. évi 7. füzet (312. old.).

hogy mindezekben az esetekben, éppen úgy, mint az ügyleti átszállásnál, a behajtási jog többnyire az átszállott (*konstituált*) jog járuléka.¹¹ A külső viszonyban az anyagi jogi «parcella» erejéig tehát a behajtási felhatalmazásnak külön jelentősége nincsen.

Egészen sajátos, a fentiekben messze túlmenő következményeket ismer ezen a téren az angol jog. A fentiekben azt láttuk, hogy az anyagi jogi jelentőségű aktorátus mindig *dologi jogátszálláson alapult*. Az angol jog ismeri a belső kötelmi viszony közvetlen «kiadását» a külső viszonyra. Az erre vonatkozó szabály a képviselő körében alakult ki és legáltalánosabb alakjában ekként fejezhető ki: Ha a képviselőnek követelése van a képviselt ellen, e követelése erejéig a harmadikkal kötött ügyletből eredő jogokat saját nevében, maga érvényesítheti.¹² A «*special property*» kifejezés, mellyel a képviselő jogát ilyenkor jelölik, világosan mutatja, hogy ilyenkor kifelé ható, valóságos anyagi jogi pozícióban van a képviselő. A tiszta alaki jogi aktorátus angol példáit látni fogjuk a *trust* és a *settlement* körében.¹³ Mind az alaki, mind az anyagi jogi aktorátus az angol jogban törvényes kauzájú, a perlési felhatalmazást az angol jog nem ismeri el.¹⁴

7. Fiducia. Lehet, hogy a belső és külső viszony tartalmilag szétváljon. Az a cél, melynek a most tárgyalt intézmény szolgáltatásban áll, elérhető *fiduciárius engedmény* útján is. Ekkor a külső viszonyban a megbízott mindenképpen hitelezői jogállásban van, a belsőben pedig valóságos (technikus értelemben vett) megbízott. Voltaképpen ez volt a mondott célnak ősből eszköze (eltekintve a más szerkezetű római jogtól). A német magánjogi elméletben uralkodó felfogás elveti az incasso-cessiót (l. a következő pontot), de elismeri a fiduciárius engedményt.¹⁵ Amazt nem tartja összeegyeztethetőnek az engedmény absztrakt természetével, mely nem tűri, hogy a belső viszony kauzális mozzanatai minduntalan «ráomljenek» a gyanútlan harmadikra.¹⁶ Emezt érvényesnek tekintik, mert a két viszony különválasztódik s egymástól függetlenül mindegyik akadálytalanul lebonyolítható. (Ilyenkor frázisszerűen «materiális» és «formális» hitelezőségről szólnak.) Láttuk, hogy ez a különválasztás a perlési megbízás konstrukciója mellett is keresztülvihető.

Mindamellett a fiducia fennállhat a perlési felhatalmazás mellett azzal párhuzamosan is, mint a célnak másik eszköze. Dogmatikai korrektsége ma már alig vitatott.¹⁷ A hitelezőnek joga van engedményezni, az «engedményes»-nek joga van a visszaengedményezésre magát kötelezni. Ebben színlelés nincs, ez egyszerűen az abszolút és relatív jogoknak az egész jogrendszeren átvonuló kettőssége. Jogpolitikailag pedig: komoly érdek követelheti a hitelező teljes háttérben maradását.

Rejtett, meg nem engedett célokra gyakran szolgál a fiduciárius engedmény. A hitelező tanukénti kihallgatattása (Németországban a fordított esetre is volt példa: átruházás, hogy az engedményesnek csak meggyőződési esküt kelljen tennie tanu-eskü helyett),¹⁸ zugírás előterbetolása, menekülés a perköltségbiztosíték letételétől, a valódi hitelező vagyoni helyzetének elhomályosítása, szegényjog megszerzése, perköltség behajtásának megakadályozása. Tekintet nélkül az ilyen visszaélések útját álló tételes rendelkezésekre,¹⁹ nem kétséges, hogy a visszaélés lehetősége nem érv az intézmény ellen. A meg nem engedett célra törő fiducia kivételes semmissége az érvényességet, mint általános szabályt éppen feltételezi.

Ha összehasonlítást keresünk: a fiduciárius engedmény az az alakulat, amely a bizományi helyzetnek perjogi analógonja. Itt

áll az, — s nem a perlési megbízásnál — ami a bizomány jellegzetessége: fellépés «saját nevében», *saját jogán*, a más részére. (V. ö. a 4. alattiakkal.)

8. Incasso-cessio. A behajtásra feljogosító «incasso-mandatum»-tól különbözik a behajtási jogot átengedő «incasso-cessio». Míg amannál a feljogosított csak párhuzamos aktorátust szerez, itt kizárólagos pozíciót nyer. A követelés érvényesítésére való jog — ennek a konstrukciónak az elgondolása szerint — végleg kiválik a hitelező jogköréből és az «engedményes»-re száll. Az engedménytől ez az alakzat abban különböznék, hogy «az anyagi jogosultság» megmaradna az eredeti hitelezőnél, mégpedig — szemben a fiduciával — a külső viszonyban is (tehát bevallottan). Ez a forma kompromisszumnak készült az anyagi és az alaki jog egybevághóságának követelménye között egyrészt és a behajtási feljogosítás gyakorlati szükségessége között másrészt. S — különösképpen — éppen ez a forma az, amely egyedül ütközik bele az említett kongruenciakövetelménybe. Az elgondolás az volt, hogy követelést csak hitelező érvényesíthet, a hitelezőség megszerzésének módja az engedmény, viszont a cél csak a behajtás jogának biztosítása. Ezzel az eredeti hitelezőnek megmaradt az «inane nomen creditoris», a feljogosítottnak pedig jutott minden, ami a hitelezőséghez szükséges, kivéve az «inane nomen»-t. Az anyagi és alaki jog harmóniája helyett a római jog következtelen duplicitása állott elő ismét. Az incasso-cessionarius helyzete oly «haszonélvezet» a követelésen, mely az állagot falja fel, a nélkül, hogy a helyettesíthetőség rendhagyó szabálya állana reá... Fent utaltunk már a német irodalom elutasító álláspontjára,²⁰ melyhez még csak azt tehetjük hozzá, hogy ez az álláspont nem terjeszthető ki a belső viszonyra. Semmi akadálya, hogy befelé a hitelező a jogosítottal szemben lemondjon a párhuzamos²¹ perlési jogról, de erre az alperes nem hivatkozhatik; a perben marasztalando közvetlenül a hitelezővel szemben is, aki a perlés miatt csak kötelemileg felel a «cessionárius» irányában. Hogy az «incasso-cessio» adott esetben közönséges engedménynél, vagy perlési feljogosításnak tekintessék-e, az az esettől függ.

(Bef. köv.)

Dr. Fürst László.

Az 5600/1929. I. M. rendelet.

(Ipari záloglevelek.)

I.

Az ipari záloglevelekről szóló 1928 : XXI. tc. 19. §-a felhatalmazza az igazságügyminisztert, hogy az ipari jelzálogadás ellen irányuló végrehajtás és zárlat különös szabályait rendelettel szabályozza.

E felhatalmazás alapján bocsátjatott ki az 5600/1929. I. M. sz. rendelet. (R.) (B. K. 1930. 30. szám.)

Ez a rendelet a törvényadta felhatalmazás korlátait több intézkedésével áthágja. Ámbár a fentidézett felhatalmazás szövege alapján nem lehet vitás, hogy a miniszter *eljárási szabályok* létesítésére nyert jogot, a R. sok olyan intézkedést tartalmaz, ami nem eljárás természetű, hanem az anyagi jogba vág és fennálló szabályainkkal ellenkezik vagy legalább is nóvumot tartalmaz.

Így kétségtelenül magánjogi rendelkezés a R. 12. §-ának az az intézkedése, amellyel a végrehajtási tömeg értékesítésének 5—8 évre való elhalasztását lehetővé teszi abban az esetben, ha megvan annak a lehetősége, hogy a követelések ez idő alatt az adós üzemenek jövedelméből fedeztetnek. Ez az intézkedés nem más, mint rejtett moratórium, azaz a kötelek teljesítésre vonatkozó szabály.

Anyagi jogi intézkedést tartalmaz a R. 19. §-a, amely kimondja, hogy a szabadkézből értékesített végrehajtási tömeg vevőjére nézve az üzletátvevő és üzemutód felelőssége nem áll be.

Számos magánjogi szabályt tartalmaznak a R. azon intézkedései, amelyek a zárgondnok hatáskörét szabályozzák. A R. 13. §-a értelmében a zárgondnok az ipari jelzálogadás üzemét birtokába veszi és kezeli, az üzemet folytathatja, e célból alkalmazottakat vehet fel és bocsájthat el, a végrehajtási tömeghez tar-

¹¹ V. ö. MTK. jav. 904. §. 668. § 2. bek. — ¹² Atkyns—Amber, 1796 : A faügynök a tulajdonos nevében eladott fa vételárát perelheti a fára a tulajdonosnak adott előleg erejéig. — Drinkwater—Goodwin, 1755 : Ha az alkusz (broker) a megbízóval (principal) folyó számadása van és az előbbinek javára mutatkozik saldo, az alkusz perelheti az általa kötött ügyletből a főnököt illető követelést. — ¹³ L. 12. alatt. — ¹⁴ Vezető precedensek : Tweddle—Atkinson, 1861 és Gray—Pearson, 1870. — ¹⁵ L. Staudinger—Werner a BGB. 398. §-hoz II. 2. b. Lényegileg ugyanígy : Oertmann, Vorbem. 4 b, a ; Planck—Siber, I, b, a — ugyanahhoz a §-hoz, továbbá Weidemann, Bank Arch. 5. köt., 176. old. és DJZ. 1906. évi 1000 sk. old., Wendt, Archiv für die Ziv. Praxis, 100. kötet, 279. old., Schöny, Archiv f. Bürg. Recht, 35. kötet, 2910. old., Leonhard, Allg. Schuldrecht, 674. old. — Ellenkező : Beseler, Archiv für die Ziv. Praxis, 110. kötet, 114. old., Löbl u. ott 129. kötet, 257. old. — ¹⁶ Az absztrakt jellegét hangsúlyozza a Reichsgericht gyakorlata is (l. ERZ. 37, 106 ; 39, 167 ; Juristische Wochenschrift 1892, 381 ; 1904, 6 ; Gruchots Beitr. 48, 867. stb.), id. Staudinger és Siber. — ¹⁷ L. a ¹⁸ alattiakon kívül, Hellwig, Lehrb. I. kötet 56. §. — ¹⁸ L. Planck—Siber id. h. — ¹⁹ Pl. Pp. 112. § 4. bek. — Engedményezett követelés valorizálásánál az engedményező vagyoni helyzete irányadó : Nizsavlowsky, 81. old., 14. p.

²⁰ L. 7. alatt. — A Reichsgericht látszólag elismeri (ERZ. 78, 90 ; 73, 308. stb.), de összevetve e határozatokat a visszavonás joggyakorlatával (alább II. pont), kitűnik, hogy itt a valóságban nem incasso-cessióról, hanem incasso-mandatumról van szó. — ²¹ Felesleges részletezni, hogy a párhuzamosságnak csak a perfüggség bcálltáig van jelentősége.

tozó követelések iránt pert indíthat; a tömeg ilytárgyú passzív pereit csak ellene folytathatók, illetőleg indíthatók meg.

A R. ezzel félre nem érthető módon képviseleti jogkörrel — mégpedig igen tágkörűvel — ruházza fel a zárgondnokot. Hogy a jogi személy képviseletének szabályai — habár a végrehajtás során való képviselétről van is szó — nem eljárási szabályok, bővebb kifejtést nem igényel.

Miután a rendelet meghatározta a zárgondnok jogkörét és neki ügyletkötésre felhatalmazást adott, csak természetes, hogy díjait és ügyleteinek hatályát is szabályozta. Ennek során aztán felforgatja a Vht.-ben megállapított kielégítési sorrendet, kimondván (23. §), hogy előnyös kielégítés illeti meg a zárgondnok költségeit és díjait a tömeg 1%-áig terjedő összeg erejéig, továbbá a zárgondnoknak a vállalat folytatása céljából végzett jogeseményeiből eredő követeléseket. De előnyös kielégítés illeti a zárgondnok felmondása esetén bizonyos korlátok közt maximálisan egy fél-évre, egyévi törvényes felmondási idő maximálisan havi 800 P erejéig, ennél rövidebb felmondási idő esetében maximálisan havi 400 P erejéig terjedő járandóságok erejéig az alkalmazottak felmondási illetményeit, amelyek eddigi jogukban (1910/1920. M. E. számú rendelet 22. §-a) csak csőd és kényszerügyesség esetén nyertek előnyös elbánást.

Márpedig nyilvánvaló, hogy a követelések kielégítési sorrendje valamely követelés előnyösen vagy nem előnyösen való kielégítéséhez való jog — habár azt a köztörvényi eljárásban is a Vht. szabályozza — nem eljárási, hanem anyagi jogi kérdés.

A R. a csődbeli sorrendbe is belenyúl, és pedig éppen fordított irányban, mint a 23. §-ban. A 41. §-a értelmében ugyanis csőd esetén a végrehajtási tömegből a külön kielégítési joggal bíró hitelezők előtt az 1910/1930. M. E. sz. rendelet 22. §-ában körülírt követelések csak a fentírt (23. §) korlátok közt elégitendők ki az ipari zálogjog alá eső végrehajtási tömegből, a többi csak az általános tömegből igényelhető, — holott a Cst. 47. §-a világosan előírja, hogy a tömegtartozás kielégítése azon tömegből történik, amelyre a tartozás vonatkozik — márpedig a szolgálati járandóság kétségtelenül az üzemi tömegre «vonatkozik». De ettől eltekintve, hátha nincs más, mint az üzemi zárlati tömeg?

II.

Miután nyilvánvaló, hogy ezek a rendelkezések a törvényes felhatalmazás keretein túlmennek, felmerül a kérdés, vajjon a bíró az 1869: IV. tc. 19. §-ának szem előtt tartásával azokat alkalmazhatja-e?

III.

Fenti megjegyzések nem érintik a rendelet szabályainak tartalmi helyességét, célszerűségét. Nem tartozik e közlemény keretébe és ezért csak megemlítem, hogy a rendeletnek sok olyan intézkedése van, amit — ha megfelelő, alkotmányos alakban jelentkeznék — mint végrehajtási jogunk reformjának helyes bázisát örömmel kellene üdvözölni.

Dr. Szirmai Zsolt.

Szemelvények a felsőbbbíróóságok gyakorlatából.

— **Elállás hatósági tudomásulvételtől függő ügylettől.** Az adásvételi szerződés az 1920: XXXVI. tc. 18. §-a értelmében az állam elővásárlási jogának gyakorolhatása végett a földművelési miniszterrel közlendő lett volna. Ennek megtörténte s a vonatkozó döntés vagy ennek a T. 22. §-ában előírt idő alatt való elmaradása előtt a magánfelek között létrejött végleges ügyletről szólni nem lehet. Ha már most az adásvételi ügylet bejelentése elmaradt, időközben pedig az ügylet valamelyik félre nézve a viszonyok változása folytán kedvezőtlennek vált, nem minősíthető a jóerkölcsbe ütközőnek az egyik ügyletfélnek az a magatartása, amellyel e hiányra utalással a szerződéstől elállást kíván vagy a hiány pótlására törekszik, mert a hiány felmerülését a szerződésnek az ügylet létrejöttékor nyomban való bejelentése által bármelyik fél elháríthatta volna. (Kúria P. VI. 1533/1928. sz.)

— **Előjegyzés jogosságának vizsgálata az igazolási perben.** Ani az előjegyzés igazolása iránti per tartalmát illeti, igaz ugyan, hogy ebben a perben nem vizsgálható, hogy a jognak előjegyzése helye-

sen eszközöltetett-e, ez azonban csak azt jelenti, hogy nem kutatható, hogy az *alaki jog* szempontjából helyet foghatott-e az előjegyzés, mert ez a kérdés a telekkönyvi hatóságnak az előjegyzés felől hozott jogerős határozatával már el van döntve. Vizsgálható azonban, hogy az előjegyzéssel biztosított követelés az előjegyzéskor az anyagi jog szempontjából fennállott-e, mert az előjegyzés rangsorában csak az a követelés nyerhet kielégítést, amely az utólagos igazolás szerint az előjegyzés idejében valódi volt. Ekként értendő tehát az, hogy az előjegyzés igazolása a követelés valódiságának és fennállásának a kimutatásával történik. (Kúria P. V. 6532/1929. sz.)

— **Bírói úton nem érvényesíthető követelés rangsora a teljesítés elégtelensége esetén.** Abban az esetben, ha a hitelezőnek bírói úton érvényesíthető és bírói úton nem érvényesíthető követelése van s az adós teljesítése az összes tartozásokat nem fedezi, a bírói úton nem érvényesíthető követelés csak a többi követelés kielégítése után kerül sorra, amiből következik, hogy a fellebbezési bíróságnak a kamatszolgáltatások elszámolására vonatkozó megtámadott álláspontja az anyagi jognak megfelel. (Kúria P. V. 2421/1928. sz.)

— **Harmadik személy javára szóló szerződés.** A felperesek a szerződések megkötésében, amelyeknek alapján alperest javukra fizetési kötelezettség terhelte, nem vettek ugyan részt, de azokkal mint javukra kötött szerződésekkel, a harmadik személyek javára kötött szerződésekre vonatkozó szabályok szerint ennek dacára jogot szereztek s a szerződéseknek őket érdeklő tartalma rájuk is kötelezővé vált, ha — mielőtt arról értesültek — a szerződésekben a javukra megállapított jogot vissza nem utasították. (Kúria P. I. 1118/1928. sz.)

— **Cigányzenekar és szerzői jog.** A 18. számú jogegységi döntvényben állandóan alkalmazott zenekarról szó nincsen; a döntvény beszél ugyan — az elbírált jogeset tényállásánál fogva — «játszásra felfogadott zenekar»-ról, de ebből még egyáltalán nem következik, hogy a vendéglős (kocsmáros) e felelősségtől mentesülne, ha a vendéglőjében (kocsmájában) nyilvánosan játszó zenekart nem közvetlenül ő fogadta fel. Ha ugyanis a vendéglős (kocsmáros) eltűri, hogy a bárki részére nyitva álló, vagyis nyilvánosan helyiségében cigányzenekar játszik, ha azt ő nem is fogadta fel, ezzel már ő is igénybe veszi a zenekart iparának előnyösebb kihasználására. (Kúria P. I. 3982/1927. sz.)

— **Lelki kényszer.** A felperes helyett eljáró leánya a felperes férje ellen elrendelt és foganatba vett vizsgálati fogság ideje alatt okiratot írt alá, amelyben a felperes kijelenti, hogy az alperest ért károsodás fejében általa lefizetett összeg az alperest fogja megilletni, mielőtt a felperes férje és társai ellen beadott bűnvádi feljelentést visszavonó kérvény a kir. ügyészséghez beérkezik. Az alperes a visszavonó kérvényt benyújtotta, az egyesség egyetlen feltételeül kiszabott körülmény bekövetkezett és így az egyesség joghatályossá vált. A kir. Kúria sem látott oly körülményeket fennforogni, amelyek alapján az egyesség hatálya sikerrel megtámadható volna. Helyesen mondotta ki ugyanis a fellebbezési bíróság, hogy nem merültek fel olyan körülmények, amelyekből az egyességnek ellenállhatatlan lelki kényszer hatása alatt történt megkötése lenne megállapítható. (Kúria P. II. 1262/1928. sz.)

— **Értékszámítás közös tartozásnál.** Az örökhagyó halálakor fennállott közös adósságnak az örökhagyót terhelő része halálával örökösöire ment át és az adósság az örökösök és az elsőrendű alperes közös tartozásává vált. Közös adósság törlesztése címén a fizetést teljesítő nem igényelheti többnek a megtérítését adóstársától, mint amennyit fizetett, ennél fogva a korona közbeeső értékesítésekor az adósság nem keletkezésekor, hanem ki-egyenlítésekor volt értékében veendő számításba. (Kúria P. I. 2077/1928. sz.)

— **Hitelezőt károsító ügylet «megtámadása» igényperben.** A végrehajtást szenvedő hitelezője az ellenértéket szolgáltatató igénylővel szemben is kifogás útján megtámadhatja az igénykereset alapjául szolgáló szerződésnek irányában való joghatályát, de csak az esetben, ha a jogügylet megkötése folytán követelésének kielégítésére lefoglalható fedezeti alap elvonása folytán károsodik és ha az igénylő a jogügylet megkötésekor a végrehajtató hitelező követelésének fennállásáról tudott. (Kúria P. V. 4496/1929. sz.)

Szemle.

— **A határidőüzlet** jogi természetéről, gazdasági funkciójáról és kinövéséről oly nagyterjedelmű irodalom keletkezett, hogy mindezekről csak ismételések árán lehetne értekezni. Magam is a judikatúrával és a kodifikációval kapcsolatban számtalan cikkben foglalkoztam a jog eme problémájával. Azért amikor most a bolettajavaslat incidentaliter beleviszi keretébe ezt a kérdést, minden elvi vita meddőnek bizonyulna; gazdaságilag pedig a jövő fejleményei megadják majd a választ arra, vajjon az előrelátás kellő mérve érvényesült-e, mikor mi, mint exportra szoruló ország, világválság közepette korlátok közé szorítjuk a spekulációt. De azt már nem lehet megjegyzés nélkül hagyni, hogy a javaslat minden hozzáértés nélkül provokál oly helyzetet, mely tele van igazságtalanságokkal. A bírói gyakorlat szüntelen ingadozásai után ma oda értünk, hogy a határidőüzlet a rendes bíróságok előtt védelemben nem részesül; viszont a tőzsdebíróság éppen nem jelentékeny személybeli korlátozások mellett a határidőüzlet legitim voltát nemcsak hogy elismeri, de a fegyelmi hatósága alá tartozó egyéneket meg is bünteti, ha a játék kifogásával élnek. A tőzsde hivatásával járó eme mentalitás nem hibáztatható. Ha most már a törvényhozás a határidőüzletet veszélyesnek és kiirtandónak tartja, úgy ezt elérheti, ha a tőzsdebíróság hatáskörét eme ügyletek tekintetében megszünteti. Nem úgy, mint ezt a javaslat 47. §-a teszi, hogy a tőzsdebíróság érdemleges ítéletét felülvizsgálattal megtámadhatónak nyilvánítja, mert képtelenség a tőzsdének exponált bíróságát arra kényszeríteni, hogy meggyőződésével ellentétben ítélkezzen, hanem elérheti ezt a per érdemét megelőző illetékességi kifogás külön elbírálása által. Ilyképpen a törvényhozás célját megvalósíthatja és félredobhatja azt a galimatiást, melyet a javaslat a 40–46. §§-ban felhalmozott. Ezek a szakaszok megdöbbentően mutatják, hogy milyen mélyre süllyedt a mi törvénykészítési képességünk. A 40. § minden tőzsdei határidőüzletet gabonaneműekben és örleményekben eltiltottnak és érvénytelennek jelent ki. Ezzel ellentétben a 41. § érvényesnek ismeri el ezeket az ügyleteket, meghatározott kategóriájú személyek közt, tekintet nélkül arra, hogy a tőzsdén köttettek-e vagy sem. A reá következő szakaszok azután nullifikálják az előbb nyújtott koncessziót és kimondják, hogy eme ügyletek ellen is helye van a játék kifogásának, úgy, amint a Kúria gyakorlata ezt követi. Ha a határidőüzlet játék, úgy a javaslat még veszélyesebb — a szavakkal való játékot leplez. Eltiltani, megengedni és azután nyomban kerülő úton ismét eltiltani valamit, már nem is hiba, hanem bűn. A törvény legyen mindenekelőtt őszinte; ha el akarják tiltani a határidőüzletet, úgy tiltsák el, de ne csináljanak látszattörvényt, mely agent provokateur módjára vermet és a bizakodó feleknek. A javaslat egyik szakasza megnyugtatta a bejegyzett búzakereskedőt, hogy ugyanilyennel köthet ügyletet, a másik szakasz pedig hátsó ajtót nyit a csalárdul meglévesztő kijátszásnak. Ha ebből a javaslatból törvény válnék, gondnokság alá kellene helyezni mindenkit, aki elég könnyelmű és határidőüzletet köt, mert nemcsak az ügylet érvénytelenségének van kitéve, hanem ki van téve annak is, hogy minden egyes kötés után 10,000 pengőig terjedő bírságot fizessen! — De a tájékozatlanság és a fogalomzavar legmagasabb fokára emelkedik a javaslat 42. §-a, amikor minden megkülönböztetés nélkül a Keresk. Törvény alá eső közönséges vételi ügyleteket, melyek kijelölt határidőben teljesítendőek, e terminuszt kényszer szabályai alá helyezi. Aki hihetetlennek találná ezt a jogbiztonság ellen tervezett támadást, olvassa el a 42. §-t, ahol minden «szerződés», mely gabonának vagy örleménynek meghatározott határidőben való szállítására vonatkozik, tehát nemcsak tőzsdeügyletek, a határidőüzleteket terhelő szankciók alá esnek. Olyképpen mindazok a szukcesszív szállí-

tásra irányuló szerződések, melyeket például a fuvaros zabra, a pék lisztre vonatkozólag köt, ki vannak téve a játék kifogásának. A fuvaros és a pék előállhat azzal, hogy a megrendelt mennyiség nem áll arányban a szükségletével. Kérdés, vajjon itt szándékosság vagy csak felületesség rejtőzik-e? Végül még csak egy megjegyzést. Köztudatban él, hogy a bíróságok főleg a sok rossz törvény miatt roskadoznak a munkateher alatt; ez tette szükségessé a törvénykezés egyszerűsítésére irányuló szerencsétlen törvényt. És íme, még mielőtt alkalom nyílne annak megfigyelésére, vajjon az igazságügyi organizmus kibírja-e a reádictált vérvesztést, előáll a kormány a bolettatörvénnyel, mely ezer meg ezer büntető és magánjogi kollíziót fog előidézni. Azt hiszem, hogy újabb leegyszerűsítésre lesz szükségünk; ennek pártolói készüljenek újabb dicsőítő frázisokra. *Dr. Könyg Vilmos.*

— **Ügyvédek helyettesítési központja.** (Ügyvédi körökből.) Kevés ügyvédi intézmény működését kísérte annyi — valljuk mindjárt be — jogos kritika, mint rövid fennállása óta a budapesti ügyvédek egyik társasága által életrehozott ú. n. «helyettesítési központ» tevékenységét. Már akkor, mikor erről az új szervezetről az összes napilapokban közzétett részletes kommunikéket, a bíróságokon elhelyezett falragaszokat és az ügyvédek Szilágyi Dezső köre által minden ügyvédnek megküldött körleveleket olvastuk, amelyek felhívják a jogászok és jogkereső közönség figyelmét arra, hogy egypár pengőért vagy minimális órabérért a központ tárgyalások, végrehajtások vagy egyéb jogcselekmények ellátására vállalkozik, nagyon sokan éreztük, hogy sem az intézmény lényege, még kevésbé az ismertetésnek a módja nem lesz alkalmas arra, hogy a kar presztízsét, az ügyvédi munka megbecsülését emelje, a jogkereső közönség érdekeit képviselje, de még azt a — kétségtelenül jó szándékból — kitűzött célt sem fogja szolgálni, hogy néhány idősebb, anyagi gondokba jutott kartársnak támogatást nyújtson.

Az a néhány hét, amióta a központ működik, kivétel nélkül mindenben igazolta aggályainkat, annyira, hogy ma már nemcsak az ügyvédek társaságaiban, de magának az ügyvédi kamarának a választmányában is leghatározottabban elítélik ennek az intézménynek a működését.

Bármilyen szempontból is vizsgáljuk a kérdést, mindenütt csak kifogásolnivalót találhatunk:

1. Az ügyvédi munkának lebecsülését, az ügyvédi munkadíjak leértékelését jelentheti csak annak közhírrététele, hogy ügyvédek nevetségesen csekély díjazásért vagy órabérért vállalkoznak perbeli cselekmények elvégzésére. Az ügyvédi nyomornak ilyen módon történt publikálása a kar egyetemes érdekeit nem szolgálhatja. Mit válaszoljunk annak a kliensünknek, aki — mint ez néhány kollégánknál már meg is történt — tiltakozik a skálaszerinti díjak felszámítása ellen, arra hivatkozva, hogy a járásbírószágon működő központban 3–4 pengőért elvégzik neki ügyvédek ugyanazt a munkát? Vagy hogy tudjuk eredményesen megvédeni a ma érvényben levő bírói díjszabást, — annak emelése iránti törekvéseinkről most nem is beszélve — ha bíróságainkon közzétett hirdetmények szerint a megállapítani kért díjak egy kis töredékével is megelégszenek egyes kollégáink?

2. Az ügyvédi felelősség szempontjával sem számol a helyettesítési központ mai szervezete. Az ügyvédi rendtartás 62. §-a értelmében az ügyvéd jogosult ugyan «helyettes megbízní», véleményünk szerint azonban ez a jogosultság csak addig terjedhet, amíg a megbízó ügyvéd helyetteséért az ügyvédi rendtartás 63. §-ában megállapított felelősséget is vállalhatja. Olyan helyettesért azonban, akit a megbízó nem is ismer, akiről nem tudhatja: képes-e, alkalmas-e a reábízott munka végzésére? nincse-e valamilyen kapcsolatban a felek valamelyikével, amely őt inkompatibilis helyzetbe hozza? — nem lehet és nem szabad felelősséget vállalni. Úgy véljük, hogy a kamara fegyelmi bírósága is kénytelen volna a helyettes megválasztásában tanúsított gondatlanságot megállapítani, ha a helyettesi központból delegált ismeretlen helyettes valamely cselekménye folytán a megbízó ellen panasz emeltetnék. Holott az esetben, ha a helyettesítést ismerős kollégára bíztuk, culpa in eligendo bennünket nem terhelhetett.

3. A jogkereső közönség érdekei szempontjából sem lehet közömbös, hogy történik az ügy ellátása? informálva van-e a helyettes kellőképpen? olyan helyettes küldtünk-e a tárgyalásra, akiért

minden tekintetben helyt állhatunk ügyfelünk előtt? Mint tapasztaltuk, e téren is vannak kifogásolnivalók a központ adminisztrációjában, ahol megtörtént, hogy egy megbízó ügyvéd részletesen informálta az ügyről az egyik jelentkező «helyettes»-t s később csodálkozással kellett konstatálnia, hogy az ügyet egy másik «helyettes» tárgyalta, aki az előbb megadott informálásból egy szót sem hallott.

4. Súlyosan sérti a központ működése az ügyvédjelölti érdekeket is. Az ügyvédjelöltek ma csak nehezen tudják a törvényben megkívánt és a kamara választmánya által szigorúan ellenőrzött joggyakorlatot megszerezni. Még jobban megnehezíti helyzetüket a helyettesítési központ, amely telefoni hívásra is a legminimálisabb díjazásért gondoskodik annak a munkának a végzéséről, amely eddig a jelöltek feladata volt és megélhetésüket jelentette. Miért tartson az ügyvéd jelöltet? miért fizessen — a jelölt javadalmazásán felül — még a kamarának is magasabb adót? mikor a központ díjainak egy hónapra eső összege — még a nagy irodák tárgyalásainak számát tekintve is — alul marad a jelölt-tartás havi költségein? Nekünk, ügyvédeknek, a magyar jogszolgáltatás jelentős tényezőinek, nem szabad figyelmen kívül hagynunk az új ügyvédi generáció kifejlődéséhez, kellő kiképzetéséhez fűződő jogvédelmi szempontokat sem és nem szabad — egy-két kartárson való segítés jelszavával — tönkretenni az ügyvédjelölti kar jövőjét.

5. Az egyes kollégákon való segítés célját sem szolgálja azonban — meggyőződésünk szerint — a helyettesítési központ. Nem érheti el ezt a célt azért, mert egy fillérrel sem hajt több jövedelmet a kar egyetemének, mint eddig volt, csupán ugyanabból a rezsiköltségből kíván a központban munkát vállaló kollégáknak juttatni, amely rezsiköltség eddig is a megbízó ügyvédekkel közelebbi személyes kapcsolatban álló egy-két szegényebb sorsra jutott kolléga helyettesi díjazására vagy ügyvédjelöltek fizetésére fordított. Azt a munkát, amit az ügyvéd önmaga végezhet el, ezután sem fogja a helyettesítési központra bízni, viszont azt a pár pengő helyettesítési költséget, amiből a helyettesítési központ saját tagjait díjazni kívánja, eddig is szegénységbe jutott kollégáinknak juttattuk. Világos, hogy ezután is ehhez a — mindenesetre szimpatikusabb — megoldáshoz fogunk folyamodni és helyettesítésünkre ezután is inkább a velünk baráti kapcsolatban lévő kollégát fogjuk felkérni, akit így diszkrét módon, minden nyilvánosságra hozott adminisztráció nélkül támogathatunk, akinek a segítése inkább szívünkön fekszik és akinek képességeit, megbízhatóságát ismerve, bátran vállalhatjuk érte kliensünkkel szemben a felelősséget.

Csak vázlatosan kívántuk itt jelezni, hogy több szempontból is mennyi komoly kifogás emelhető a helyettesítési központ működése ellen még akkor is, ha ez a működés szigorúan megmarad a «helyettesítési tevékenység» korlátai között, ha tehát közzétett programjához híven csakis ügyvédektől fogad el helyettesítéseket. Az utóbbi napokban azonban konkrét formában panaszokat hallottunk a miatt is, mert a helyettesítési központ egyes megbízottai — így néhány nappal ezelőtt a budai törvényszékben inspekciónak kolléga is — közvetlenül ügyfelektől vettek fel 3–4 pengős honoráriumokért megbízásokat és hogy egyes vidéki kollégák is eddigi pesti helyettesük helyett közvetlenül a központnak küldenek be megbízásokat. Ez ellen azután igazán a legenergikusabban kell az illetékes tényezőknak fellépniük.

— **A magyar egyházi adó jog alapelvei.** Erről a széleskörű kérdéssről tartott előadást dr. Takács György pénzügyi fogalmazó a Magyar Jogászegylet május 24-i ülésén, amelyen Benedek Sándor közigazgatási bírósági másodelnök elnökölt. Előadó a bevezetőben a bevett és elismert vallások adóztatási joga közötti különbséget ismertette és kapcsolatban az egyházi adók közjogi jellegének vizsgálatával, megállapította, hogy a bevett felekezetek adói közadók, az elismerteké azonban nem, mert a közadó jelleg egyik lényeges alkateleme: a közigazgatási behajtás lehetősége ezeknél hiányzik. A legutóbbi idők törvényhozásában (1927 : V.) olyan tendenciát lát, amely mellett alig lehet alkotmányjogi aggályok nélkül elsiklani, mert elvonni a közigazgatási behajtás jogát az egyházközségtől, amint azt a törvény lehetővé teszi, azt jelenti, hogy az adóbehajtás teljesen lehetetlenné válik, mert hiszen közadóknál bírói végrehajtásoknak helye nem lehet. Foglalkozott az 1927 : V. tc. 71. §-ával, mely jogot ad a pénzügyminiszternek arra, hogy a túlságos mérvben kivetett egyházi adóktól a közadók módjára való behajtást megtagadhatja. Dr. Nyulászi János he-

lyesli ezt a törvényszakaszt, mert az államnak eminens érdeke az és joga is, hogy polgárainak adófizető képességét megvédelmezze. Az elnök zárszavában elfogadta ugyan dr. Nyulászi felfogását, de megjegyezte, hogy az 1927 : V. tc. 71. §-a tényleg nagy ellentéteket teremtett az állam és az egyes felekezetek között, melyet még inkább kiélesítettek az ezzel kapcsolatos intern kormányrendeletek. Az ellentétet növelte az is, hogy ezeket a rendeleteket félremagyarázták. A folyó évi április havában kibocsátott legutóbbi pénzügyminiszteri rendelet azonban már jóformán tisztázta a helyzetet és alapos remény van arra, hogy a még ma is tényleg fennálló ellentétek rövidesen kiegyenlítést nyernek, ami úgy az állam, mint az egyházak szempontjából kívánatos.

— **Átruházási illeték az egykézben egyesített összreszvényeknek eladása esetén.** A közigazgatási bíróság már több esetben kimondotta azt, hogy az összes részvényeknek egy személy kezében való egyesítése valódi részvénytársaság fennállását kizárja és ezzel kapcsolatban azt is, hogy ha valaki oly részvénytársaság összes részvényeit ruhazza át egy másik személyre, amelynek tulajdonában pl. ingatlanok vannak, akkor a vagyonátruházási illetéket is meg kell fizetnie. E kérdéssel kapcsolatban a szaklapokban igen éles vita indult meg. Jogászok előtt a közigazgatási bíróság határozatának tarthatatlanságát felesleges cáfolni. Törvényeink nem ismernek igazi és nem igazi részvénytársaságot, hanem csak olyan részvénytársaságot, mely cégjegyzékbe szabályszerűen be van jegyezve. Ha a részvénytársaság cégjegyzékbe be van vezetve, senkinek, még a közigazgatási bíróságnak sincs joga kétségbevonni, hogy a szóbanforgó részvénytársaság igazi. De egyébiránt logikailag is tarthatatlan a közigazgatási bíróság állásfoglalása, ami abból is kitűnik, hogy amennyiben valamely részvénytársaság 10,000 darab részvénye közül egy más kézben van, akkor igazi részvénytársasággal állunk szemben, míg ha az egy darab részvény is a többi tulajdonosának a kezében van, akkor már nem igazi részvénytársaság. Az egykézben egyesített részvénybirtok «one man company» az egész világon jelentős közgazdasági előnyeivel fogva meghonosodott és sehol ez kifogás tárgyát nem képezte, annál kevésbé, mert hiszen az az egy személy, akinek birtokában az összes részvények vannak, maga is részvénytársaság lehet. A közigazgatási bíróság állásfoglalása már azért is tarthatatlan, mert hiszen ebben az esetben felvetődik az a kérdés, hogy a vagyonátruházási illeték ilyenkor való lefizetése folytán és annak következményeként az illetékegyenérték töröltetett-e, illetve töröltetik-e a legközelebbi 10 évre. Nincsen veszedelmesebb, mintha a közigazgatási bíróság a saját maga részére vagy adóügyi célokra új jogi kategóriákat állít fel, amelyek a tételes joggal és a forgalmi étellel ellentétben állanak. Tudomásunk szerint a királyi Kúria sok évtizedes gyakorlatában még nem fordult elő, hogy igazi és nem igazi részvénytársaságokra osztotta volna fel a magyar részvénytársaságokat, holott a kereskedelmi törvény magyarázatára elsősorban ő hivatott.

— **Konverzió illetékmentessége.** Az 1881 : LXX. tc. 1. §-a értelmében a konverzió esetén a pénzügyi részére kiállított kötelezvény és a javára eszközölt telekkönyvi bejegyzés illetékmentes. Ezzel kapcsolatosan a közigazgatási bíróság 11,823/1927. P. szám alatt kimondotta, miszerint ezen kedvezmény kiterjed arra az esetre is, ha külföldi intézet kölcsöne hazai pénzügyi intézet által magyar adós javára konvertáltatik. Egy másik adott esetből kifolyólag most a közigazgatási bíróság jogegységi tanácsa elé került az a kérdés, hogy ezen kedvezmény megadandó-e akkor is, ha magyar adósnak magyar pénzügyi intézetnél felvett kölcsöne külföldi pénzügyi intézet által konvertáltatik. Nézetünk szerint döntő egyedül az, hogy a törvény a kedvezményt a magyar adósak akarta megadni és lehetővé akarta neki tenni, hogy a kamatlábleszállítás előnyeit élvezhesse, annál is inkább, mert hiszen a kölcsön után járó szabályszerű illetékek egyszer már lerovattak és nem új kölcsön kontrahálásáról, hanem tulajdonképpen lényegében csak egy kamatláb leszállításáról van szó. Ebből az okból teljesen közömbös, hogy a konvertáló pénzügyi intézet belföldi-e, avagy külföldi. A jogegységi tanács nem döntött ebben az ügyben, hanem a döntés meghozatalát öszre halasztotta.

— **Rendőrség előtt használt kereskedelmi levél illetékkötelezettsége.** A közigazgatási bíróság 137. számú jogegységi megállapodást tartalmazó ítéletében kimondotta azt, hogy a rendőrség előtt bizonyítási céllal becsatolt kereskedelmi levelek illetékmentességüket a becsatolás ténye által elvesztik. Ezen határozat,

melynek részletes indokolása pénzügyi döntvénytárunkban olvasható, főleg arra hivatkozik, hogy az illetéki díjjegyzék 59. tétel 5. pontja értelmében azért kell az ilyen leveleket megilletékezni, mert ha nem is bíróság előtt, de «hivatalos» célra használtattak. Elavult illetékszabályaink szószerinti magyarázatából tényleg következtethető ezen álláspont helyessége, viszont nem lehetett a törvénynek célja, hogy ha például valakit 20,000 pengő sikkasztásért feljelentenek és ő a rendőrség előtt védekezve, bemutatja a levelezést és ártatlansága kiderül, esetleg 400 pengő illetéket kelljen fizetnie. Tény az, hogy a bűnügyi nyomozó hatóságok eddig nem leteleztek, sőt a büntetőbíróságok sem; és ha ezután másként volna, úgy ezt egyrészt a büntető igazságszolgáltatás sínylené meg, mert sokan tartózkodnának feljelentések megtételétől, de másrészt azok is, kik ártatlanul lettek feljelentve, könnyen súlyos illetékekkel sújtatnának. A fenti rendelkezés mindenestre jelenlegi illetékszabályainknak olyan helytelen rendelkezése, amely az új illetéktörvényben kiküszöbölendő lesz.

— **A gépkocsivezető gondatlanságához.** A Kúria a gondatlansági cselekmények mikénti minősítése tekintetében 3588/929. sz. határozatában azt az álláspontot foglalja el, hogy az úrvezetőkkel szemben a Btk. 310. §-ának 2. bekezdésében foglalt súlyosabb minősítés nem alkalmazható, minthogy azokat a gépkocsivezetői vizsga letétele és hajtási igazolvány megszerzése nem teszi hivatásos gépkocsivezetőkké. Ezzel az állásponttal szemben az a korábban követett gyakorlat az indokoltabb, mely szerint az úrvezetők gondatlansági cselekménye súlyosabban minősítendő. A Btk. 310. §-ának 2. bekezdésében foglalt minősítésnek ugyanis nem feltétele az, hogy a gondatlanságot tanúsított tettes in concreto a gépkocsivezetést iparszerűleg, kenyérkeresetképpen űzze. A ratio legis itt az, hogy bizonyos tevékenységek szakszerű képzéshez kötve, az azt űzők az átlagost meghaladó gondosságot lévén kötelesek tanúsítani, mulasztásuk szigorúbb megítélés alá tartozik. Ezt a nagyobb fokú gondosságot pedig «a szóbanforgó tevékenységben való járatlanság, hanyagság vagy a kötelező szabályok megszegése esetén előállható és azokkal oksági összefüggésben lévő eredményképzetnek kötelező felmerülése (vagyis az előállható veszély felismerése) indokolja. Ez a kötelezettség pedig egyaránt terhel úrvezetőt és sofőrt; aminthogy a foglalkozás űzését feltételező szakismeret megszerzése és az arra jogosító képesítés elnyerése tekintetében sincs közöttük különbség. A nagyobb fokú gondosság elmulasztása, a kötelességellenes magatartás kívánja a súlyosabb minősítést, nem pedig a foglalkozás iparszerű gyakorlása.

Dr. Laszcsik László.

Inhalt. Dr. M. Teller: Vergangenheit und Zukunft des Rückfallrechtes. — Dr. L. Fürst: Ermächtigung zur Prozessführung. — Dr. Zs. Szirmai: Die Justizverordnung Z. 5600/929. — Auszüge aus der Praxis der höheren Gerichtshöfe. — Rundschau. — Spruchbeilage.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér.** Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér.** Apróhirdetések előre fizetendők.

Vételre keresem és ajánlatot kérek: Jogtudományi Közlöny 1—19., 26—33., 48—61. évfolyamokat. Magyar, Múzeum-körút 31.

393

20 éve fennálló

ügyvédi iroda Budapesten, a tőzsde közelében, sok folyamatban lévő ügygel és kb. 60,000 P nagyrészt behajtható künnlevőség-gel (esetleg 4 szobás lakással együtt) átadó. Kezdő ügyvédnek kiválóan alkalmas. — Ajánlatokat e lap kiadóhivatalába kérek «Pályaválogatás» jelígre.

394

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Legutóbb megjelent:

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ 1930:V. TCIKK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával s a teljes miniszteri indoklással ellátta

Dr. SÁNDORFI KAMILL

egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bír. — **Ára 7 pengő.**

Megjelent továbbá:

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

Összeállította:

Dr. Sándorfi Kamill,

egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bír.

A házagpótló s minden jogásznak nélkülözhetetlen mű nemcsak a budapesti joggyakorlatot, hanem valamennyi kir. ítélőtábla és számos vidéki törvényszék érdemleges határozatait is tartalmazza, amiért is elengedhetetlenül szükséges könyve a bírónak, ügyvédnek, hitelezőnek, adósnak és a vagyonfelügyelőnek egyaránt.

A szerkesztő nagy súlyt helyezett arra, hogy a gyűjteménybe csupán olyan bírói döntések kerüljenek, amelyek a rendelet szellemével összeegyeztethetők.

Ára 7 pengő.

Legközelebb megjelenik:

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930:XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,

az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. tvszéki bír.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.,** Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.,** Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. R. A.: A perjogi novella születésnapjára. — Dr. Jankovics Sándor budapesti ügyvéd: A fővárosi szabályrendeletek törvényellenes kihirdetési módja. — Dr. Rácz Kálmán budapesti ügyvéd: Az állampolgárság kérdéséhez. — Dr. Fürst László: Feljogosítás a perlésre. — Törvénykezési Szemle. Dr. Viener M. Pál: A napló-titok szentsége. — Jogirodalom. Dr. Berinkei Dénes budapesti ügyvéd: I. Dr. Ullein Antal: La nature juridique des clauses territoriales du Traité de Trianon. — II. Dr. Szász István: A szerződő felek jogszabályválasztó joga a nemzetközi kötelmi jogban. — Szemle.

Melléklet: Perjogi Döntvénytár. XV. 5. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. XXII. 5.

A perjogi novella születésnapjára.

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló javaslatot tehát megszavazták. A XX. században nem történnie csodák és mi, akik évek hosszú sora óta hozzászoktunk ahhoz, hogy minden miniszteri javaslat kisebb-nagyobb változtatással a törvénytárba kerül, nem csodálkozunk azon, hogy ebből a javaslatból is törvény lesz, sőt mire e sorok nyomdafestéket látnak, már egészen biztosan törvény is lett.

Ha az igazságügyi kormányzat kizárólag azzal indokolta volna a javaslatot, hogy koldusszegénységünk kényszerít arra, hogy igazságszolgáltatásunk eddigi fényes palotájából a javaslatszabta viskóba költözzünk és hozzátette volna legalább biztató ígéretnek azt, hogy mihelyt a viszonyok lehetővé teszik, visszatérünk a régi drágább, de kétségtelenül jobb igazságszolgáltatáshoz, egyetlen szavunk sem lenne és még annak a kérdésnek a felvetését is elmellőztük volna, hogy ha már szegénységünk az állam olyan elsőrangú életnyilvánulásai tekintetében is takarékosagra kényszerít, mint az igazságszolgáltatás, nem lenne-e bölcsebb dolog lillafüredi furásokat, antik órák beszerzését és más hasonlóan nem elsőrendű fontosságú dolgok hosszú sorát elhagyni. Ebben az esetben — *salus rei publicae suprema lex* — a javaslat ellen speciálisan ügyvédi kari szempontból is felhozható töméntelen panaszra is bizonyára sor-dínót tettünk volna.

De úgy beszélni a javaslatról, mint egy varázsszerről, mellyel az igazságszolgáltatás mostani rozszant épületét megint pompásan kitatarozzák, mint egy korszerű, modern reformról, mely a polgári és büntető perrendtartás elavult és a gyakorlati élet szempontjából immár tarthatatlan intézkedései helyébe új lüktető életet visz bele azokba, azt mondani, hogy az igazságszolgáltatás a perorvoslatok számának csökkentésével nemcsak olcsóbb, hanem jobb is lesz, bizonyára olyan túlzás, melyet komoly emberek egy pillanatra sem hihetnek. Természetes, hogy ha a táblák ítéleteinek nagyrészt nem lehet majd felülvizsgálni és a törvényszékek ítéleteit nem lehet megfellebbezni, akkor majd a felsőbíróságok kevesebb ítéletet fognak megváltoztatni, mint eddig, ami azonban nem jelenti azt, hogy a törvényszékek és táblák most már alaposabb és jobb ítéleteket fognak hozni, hanem csak annyit, hogy jogorvoslat hiányában kevesebb ítéletről fog annak rosszasága kiderülni.

Éppen ilyen túlzás az is, hogy az egyik ügyvédképviselő, aki az egyik nagy ügyvédi közületnek élén áll, kötelességének tartotta hálás elismeréssel nyugtázni azt a jóindulatot, melyet az igazságügyminiszter úr több intézkedése során az ügyvédséggel szemben tanúsított. Az igen tisztelt képviselő kolléga ezt a nyilatkozatot csak a saját nevében tehetné, mert annak még a látszata ellen is a

leghatározottabban tiltakoznunk kell, mintha a hálás elismerésnek ebből a nyilvánításából az ügyvédi kar részt kérne. Nem és százszor, nem!

A Jogászegylet ankétján heteken át egyebet sem tettek, mint a javaslat visszasságait csépelelték. És hogy erről az ankétról minden pártpolitika kirekesztett és tisztán és kizárólag az objektív jogáskritika juthatott szóhoz, annak jellemzésére talán elegendő megemlíteni, hogy az egyik előadóról, aki a javaslat büntetőjogi részét élesen bírálta, egyik legmagasabbrangú bíránk jelentette ki, hogy mindazt, amit mondott, aláírja. Ha a képviselő úr ezeken az ankétokon többször résztvett és az elhangzott panaszokat és kritikákat figyelemmel kísérte volna, akkor tudomásul vehetett volna azokból annyit, hogy az ügyvédi kar ezért a javaslatért sem a köz, sem pedig a saját érdekének szempontjából nemcsak elismerést nem hajlandó nyilvánítani, de ellenkezően a legsötétebb kétségbeeséssel veszi tudomásul, hogy senkitől sincs mit remélnie, még saját vezetőitől sem, akik az ügyvédi kar határozott állásfoglalásával szemben nemcsak megszavazták a javaslatot, de még hozsannát is zengtek az igazságügyminiszter úrnak.

Azt pedig, hogy a javaslat fölött kritikát gyakorolni és panaszkodni merészkedünk igazságtalanul vetette szemünkre az igazságügyminiszter úr.

A legenda szerint a Messiás eljövetelével minden emberi betegség és gyarlóság elmúlik. A vak látni, a süket ismét hallani és a néma beszélni fog, a szamar lesz az egyetlen kivétel, akin még Messiás sem segít, hanem megmarad továbbra is szamárnak. A vak, a siket, a néma ugyanis tudja, hogy mi az ő fogyatéka, hát közölni fogja azt Messiással.

De a szamar nem tudja, hogy ő szamar, neki nem lesz e miatt panasz, marad tehát továbbra is az, ami volt.

Nos, mi nem akarunk a legenda szamarai lenni, mi továbbra is panaszkodni fogunk, valahányszor arra okunk van és tovább várjuk a — Messiást.

R. A.

A fővárosi szabályrendeletek törvényellenes kihirdetési módja.

A székesfőváros törvényhatósági bizottsága, akár az egyéb törvényhatóságok, az önkormányzati hatáskör korlátai között szabályrendeleteket alkothat. Ezek a szabályrendeletek a törvénnyel és a kormánynak hatályban lévő szabályrendeleteivel, helyesebben miniszteri rendeletekkel nem ellenkezhetnek és kellő nyilvánosságra jutásuk érdekében rendeli az 1872:XXXVI. tc., vagyis a Budapest főváros törvényhatóságának alapításáról és rendezéséről alkotott törvény 7. §-a, hogy a fővárosi szabályrendelet, ha csupán helyiérdekű, a törvényhatóság területén, ha közérdekű, az egész országbán kihirdetendő.

A kihirdetésre vonatkozó törvényes kötelezettségnek azonban a székesfővárosi törvényhatóság fennállása óta legfeljebb a tíz újjunkon elszámolható esetben tett eleget a főváros, annak dacára, hogy könyvtárakra menő azon szabályrendeletek szövege, amit a főváros fennállása óta alkotott.

A fenti meglehetősen pongyola törvényi intézkedésnek ugyanis a főváros, mióta az úgynevezett Fővárosi Közlöny című hivatalos lapja megvan, úgy tesz eleget, hogy csak a legnyakatekertebb s alant részletesen leírt módon lehet megállapítani valamely szabályrendelet szövegét.

Először is meg kell keresni a Fővárosi Közlönyben azt a hirdetést, mely a szabályrendelet-tervezet tárgyalását beharangozza s ott megtalálhatjuk a fővárosi tanács vagy bizottság szabályrendelet-tervezetét ahogy azt a meghirdetett s az e tárgyban dönteni hivatott közgyűlés elé fogják terjeszteni. Azután végig kell kutatni azon közgyűlés egész tárgyalási jegyzőkönyvét s egy csomó tartalmatlan felszólalás és közbeszólás átélvezése mellett kell kutatni, hogy mikor feltette az elnök a szavazásra a kérdést, akkor elfogadták-e az eredeti szöveget vagy csak módosítással. A módosítások szintén csak a tárgyalási jegyzőkönyvekből ollózhatók ki s egész külön speciális gyakorlatot igényelnek a közgyűlési tárgyalási ügyrend tudásában, hogy hol lehet az egyes módosító indítványokra a meg- vagy leszavazást megtalálni. Hiszen az illető kutatott szabályrendeletet, akkor még csak javaslatot tárgyaló közgyűlésnek az ügyrend engedte keretek közt legtöbbször egyéb tárgyai is vannak. S így csakis az egész közgyűlési jegyzőkönyv teljes áttanulmányozása s a tárgyalás alkalmával benyújtott módosításoknak egy egészen más Fővárosi Közlöny-példányban megjelent eredeti szövegébe beiktatása után állapítható meg a szabályrendelet elfogadott szövege. Legtöbbször még az is megnehezíti a munkát, hogy egyes szabályrendeletek tárgyalása több közgyűlésen folyik le s akkor a Fővárosi Közlönynek megfelelő külön számaiban kell a közgyűlési jegyzőkönyveket külön-külön felkeresni s a közgyűlési jegyzőkönyvekben pedig az éppen kutatott szabályrendelet tárgyalására vonatkozó részleteket szintén külön közgyűlési ügyrendi tudás latbavetésével kiszedegetni.

Ha valaki azt hinné, hogy evvel már befejezte szabályrendelet-kutató munkáját, akkor derekasan téved, mert most jön a legszemrablóbb kutatás azon speciálisan kisbetűkkel nyomtatott s néha a közgyűlési határozat után kötetekre távolabb eső Fővárosi Közlöny-példányban megjelenő, esetleg csak kétsoros hír felkutatása, hogy az illetékes ilyen vagy olyan miniszter a szabályrendeletet milyen szám alatt hagyta jóvá vagy kívánta esetleg a megfelelő módosítást. Utóbbi esetben az egész eddig előadott tortúra megkezdődik előlről.

Úgy ezen a területen, mint a közigazgatási jogi szabályozottság egyéb területein a legnagyobb elmaradottság jellemzi a fővárost a megyei és egyéb törvényhatóságokkal szemben. Részben a közigazgatási törvények pongyolasága az oka annak, hogy ahol általános közigazgatási rendezésről van szó, ott a fővárost vagy kifelejtik vagy külön szabályozásra utalják, de utóbbit viszont nem teszik meg. Szinte megdöbbentő az, hogy a Budapest főváros alapításáról és rendezéséről szóló 1872: XXXVI. törvénynek például még mind mai napig sincs végrehajtási utasítása. Fenti kihirdetési szabálytalanság oka nem kis részben azonkívül az 1901. évi XX. tc. 33. §-ának hiányossága. Bár maga az 1901: XX. tc. címe «a közigazgatási eljárás egyszerűsítése» és bár ezen törvény számtalan vonatkozásában expressis verbis szabályozza a megfelelő külön szabályokkal a székesfővárost, mégis a 33. §-ában csak a vármegyei szabályrendeletekről rendeli, hogy minden vármegye hivatalos lapot köteles magának létesíteni és abban a megyei szabályrendeleteket, sőt egyéb közérdekű határozatokat is közzétenni.

A fővárossal szemben azonban ezt nem rendeli, sőt nem rendeli a törv. hat. városokkal szemben sem. Ez azután kivétel nélkül minden megyében így is van. Vagyis sokkal egyszerűbb egy legtávolabb eső megyei szabályrendeletet hivatalos kiadásában megtalálni, mint a székesfővárosi lakbérszabályrendeletet. Pedig a fővárosi lakbérszabályrendelet, tekintve azon óriás jelzőfogalmat, melyeknek a fővárosi házak a tárgyai és tekintve, hogy a budapesti házak jórészenek vidéki, sőt külföldi tulajdonosai vannak, egy kissé nagyobb publicitásba való kihirdetést kívánna.

De a lakbérszabályrendelet még ezen óriási érdekszállainál fogva előnyös helyzetben van már a Polg. perrendet életbeléptető törvény 102. §-ánál fogva is. S nemrég egy lakbérszabályrendelet-módosítás dr. Pongrácz Jenőnek egy napilapbeli felszólalására és egy a kihirdetés hiányát peresztítésre alapul vevő bpesti törvényszéki tanács ítéletének nyomására csakhamar megjelent az országos hivatalos lapban, a Budapesti Közlönyben. Ezzel szemben azonban elvben és általánosságban nem nyert még elintéztet sem az, hogy melyek az olyan közérdekű határozatok, melyek országosan és pedig a Budapesti Közlönyben lesznek kihirdetendők s melyek azok, melyek kihirdetése elégséges a főváros hivatalos lapjában is, és,

ami legfontosabb, utóbbi helyen milyen formában. Még 1927. év végén megindult egy mozgalom a város hivatalos lapjában, hogy a sok bizottsági tárgyalási jegyzőkönyv sokszor unalmas közlését kihagyják a jövőben, azonban a megyei hivatalos lapok e tekintetben egészséges rendszerének átvételéről ekkor se esett elég nyomtatékosan szó. A szabályrendeletek terén észlelhető anarchia már odáig ment, hogy évekkel ezelőtt létesült a Budapest városi jog címmel egy szerkesztőség, élén a polgármesterrel és az kezdte kiadogatni a főváros hatályos szabályrendeleteit, ez azonban csak beismerése a hiánynak és anomáliáknak, de nem elintézése azoknak.

Elvégre is, hogy ez a szerkesztőség esetleg évek múlva adja ki felelősség nélkül azokat a szabályrendeleteket, melyeket a közönség akkor már hónapok, esetleg évek óta érez a bőrén, az nem lehet elintézés akkor, mikor a hatóságok oly különös hangnemén a kéjtelenség szeretik a gondokbaráncosodott s kihágások következményei alatt görnyedő polgároknak oda mondogatni: «Hja, a törvény vagy rendelet nemtudása nem mentség.» Ha tudni kell a törvényt, akkor módot is kell adni annak megtudására. Hogy azonban valaki megtanulja fenti keserves és még ügyvédek is próbára tevő raffinált utat egy szabályrendelet megismeréséhez, annak előbb vagy utóbb véget kell vetni. A törvény iránti tisztelet kifejtésének egyik alapfeltétele, hogy az állampolgárokat a törvény megismerésében támogatni kell, különben nem lehet várni a törvények tiszteletét. Nem lehet utat engedni annak, hogy a napokban például egy idős közéletű úr csak úgy tudta meg az autótaxi díjszabáshoz fűzött külterületi intézkedések hiteles szövegét, hogy nagynehezen eljutva az ügy előadójához, annak tintával írott rendelet-tervezetét volt kénytelen tanulmányozni, mivel ez a rendelet egyáltalán még fenti komplikált módon sem jelent meg nyomtatásban. E szerint ha mindenki, aki külterületi komplikációba lép sofőrökkel s azt szabatosan akarja elintézni s erőt venne magának fenti helyen a rendelet betekintésére, odavezetne, hogy az a szerencsétlen előadó, megszűnne bármiféle munkát végezni tudni az információt kérők kilincselése miatt. Szerencséje még, hogy nem mindenki van a fent név nélkül említett közéleti úr szerencsés helyzetében, hogy t. i. ki tudja nyomozni a ma még szerencsés előadót.

A legmegdöbbentőbb az egész dologban az, hogy a fővárosi lakbérszabályrendeletnek fentemlített időben érvénytelenségére alapított bírói ítéletnek tulajdonképpen a jelen pillanatban a fővárosnak félévszázad alatt hozott összes szabályrendeleteivel szemben meg kellene ismétlődnie, ha valaki a főváros valamely szabályrendeletére kezdene hivatkozni, és mindenesetre csodálatos, hogy ugyanez eddig teljesen elkerülte a közigazgatási bíróság figyelmét. Hacsak az nem történt, hogy a közigazgatási bíróságnak nem volt még módja olyan ügyben határozni, ahol fővárosi szabályrendeletre kellett volna ítéletet alapítania. Ez pedig elég hihetetlenül hangzik, ha figyelembe vesszük, hogy a főváros útburkolási hozzájárulások és a telekrendezések alkalmával közutak céljára átengedési kötelezettségek címén milyen roppant nagy terheket ró ki szabályrendeleteire alapítva a közönségre.

Hogy a fővárosnak az összes szabályrendeletei érvénytelenek, annak jogalapját a kihágási büntető törvény 8. §-ának 2. pontjából meríthetjük, mely szerint általában minden szabályrendelet s így a fővárosi szabályrendelet kötelező erejéhez az szükséges, hogy a belügyminiszter által megállapított módon kellőleg kihirdetett legyen. Mivel azonban soha magyar belügyminiszter a törvényhatóságok szabályrendeletei kihirdetését nem szabályozta, a fentemlített, a közigazgatás egyszerűsítéséről szóló törvény pedig csak a megyei szabályrendeletek kihirdetését szabályozta, éppen ezért a fővárosi és törvényhatósági városi szabályrendeletek kellő kihirdetése hiányában az 1879: XL. 8. és 9. §-ai értelmében érvénytelenek.

A közig. rendezéséről csak nemrég kaptunk egy új törvényt, de itt csak egy anomáliára mutattunk rá, mely ezen rendezés óta is fennmaradt. Tévedés volna azonban azt hinni, hogy ezzel a közigazgatás terén abszolút jogi rendezetlenség és törvényen kívüli állapot csak egyetlen esetével állanak szemben. Vége-hossza nincs annak, a jogi előképzettség teljes hiányában össze-vissza kuszált közigazgatási rendezetlenségnek, mely eleve lehetetlenné teszi azt, hogy ott jogász védhesse meg a felek érdekeit.

Dr. Jankovics Sándor.

Az állampolgárság kérdéséhez.

Körülbelül egy időben hozta hírül a napisajtó, hogy a magyar szocialista-párt parlamenti csoportja indítványt tett a képviselőházban a már lejárt állampolgársági optálási határidő meghosszabbítása iránt és hogy Hágában a közelmúlt napokban egy konferencia ült össze, mely napirendjére nemzetközi jellegű jogi kérdések egyöntetű kodifikálásának előkészítését, többek között az állampolgárság nemzetközi rendezésének kérdését tűzte ki.

A fennebbi két hír összevetéséből is látszik, hogy az állampolgársági kérdés jelenlegi elrendezése nyilván sürgős revízióra szorul, egyúttal felmerül azonban az az aggály, hogy az állampolgárság problémája közmegnyugvásra *csak nemzetközi rendezés útján volna megoldható.*

Magyarország és a világháborút befejező békeszerződések kreálta új államalakulások relációjában az állampolgárság kérdésének szabályozására vonatkozó — mulhatatlanul szükségessé vált — rendelkezéseket a trianoni békeszerződés 61—66. cikkei tartalmazzák.

A békeszerződés az állampolgárság meghatározásánál a *területi elvet* vette alapul, amely szerint az átsatolt területtel együtt az ott a békeszerződésben kvalifikált módon letelepedett egyének is az illető államhoz csatoltatnak.

A trianoni békeszerződés 61. cikke szerint mindazon személyek, kik oly területen bírnak *«pertinenza»*-val, mely korábban a volt osztrák-magyar monarchia területéhez tartozott, azonnal és a magyar állampolgárság kizárásával annak az államnak az állampolgárságát kapják meg, mely a kérdéses területen a békeszerződés értelmében a felségjogot gyakorolja.

A 61. cikk ezen generális rendelkezésével szemben a békeszerződés két kivételt statuált, és pedig: a) a 62. cikk a szerb-horvát-szlovén és csehszlovák állampolgárság ipso jure beállításához a *pertinenza 1910. január 1. előtti* megszerzettségét kívánja, b) a 63—66. cikkek pedig az úgynevezett *«optálási»* kedvezményt (jelenti ez azon latitudo megvonását, mely szerint valaki a 61. cikk szerint őt megillető állampolgárságot visszautasíthatja és más állampolgárságot választhat) létesítették.

Az az állampolgársági káosz, mely az egzisztenciák ezreit tette és teszi ki még ma is bizonytalanságnak, sőt megsemmisülésnek, arra vezethető vissza, hogy az érdekelt államok eltérően interpretálják a 61. cikk *pertinenzáját*, hogy a Csehszlovákiának és a szerb-horvát-szlovén királyságnak 1910. január 1. előtti *pertinenza* megkínálására nyújtott kedvezmény sérti a nemzetközi jog elfogadott alapelveit, hogy az optálási határidő túlrövidre szabott egyrészt, és másrészt a békeszerződés szerint magyar állampolgárságot nyerőkkel szemben az opció joga igazságtalanul korlátozott, és végül nem kis mértékben oka ezen zűrzavarnak az a gazdasági diszlokáció, melyet a trianoni határszabás szült és amely egy kíméletlen és türelmetlen és a nemzetiségi ellentéteket is kielező atmoszférát szült az utódállamokban, és végül az, hogy részben idő előtt, még a trianoni békeszerződés ratifikálása előtt iktatták be az új állampolgársági jogszabályokat a törvénytarba (például Csehszlovákiában). Ez a felsorolás — azt hiszem — majdnem kimerítő.

Az alábbiakban megkísérlem az állampolgársági jogbizonytalanság ezen most felsorakoztatott szülő okait részletezni és egyben rámutatni egy közmegnyugvást keltő megoldási lehetőségre.

A békeszerződés 61. cikkének *pertinenzája* nem azonos a magyar jogi terminológia szerinti *«községi illetőségi joggal»*. Sajnos, azonban úgy a magyar, mint utódállambeli törvényhozás és joggyakorlat ezalatt a legszűkebb értelemben vett *«községi illetőségi jog»* fennforgását követeli meg.

A békeszerződés *«pertinenza»*, *«indigenat»*, *«Heimatrecht»* megjelölése (selon le cas, leur domicile ou leur indigenat): *«állami, honi hovatartozást»* jelent és nem az inkább rendszeti megfontolásokon nyugvó, szűkebb értelmű *«községi illetőségi jogot»*, azalatt azt kell érteni, hogy a kérdéses egyén az illető *«országbeli»*, *«odavaló»*, *«egyszóval: állampolgár»*.

Úgy értem én ezt, hogy az a magyar állampolgár, aki 1910. január 1-én már magyar állampolgár volt, lett légyen az debreceni *községi illetőségű* vagy *turócszentmártoni községi illetőségű*, az éppen ugyanolyan jogú állampolgár volt 1921. július 26-ig a trianoni békeszerződés ratifikálása napjáig, akár Debrecenben, akár Turócszentmártonban lakott, tehát a debreceni illetőségű Turóc-

szentmártonban lakó magyar állampolgárt a békeszerződés nem kívánhatja visszaható erejű törvénnyel hontalanná tenni, nem kívánhatja hajléktalanná tenni, azt nem lehetne elzavarni Turócszentmártonból és megfordítva a turócszentmártoni illetőségű 1910 előtt már magyar állampolgársággal bírót Debrecenből, ha őt az államfordulat éppen Debrecenben érte.

Az állampolgárság az alapja a *községi illetőségnek*, most mégis fejetetejére állítva a dolgokat: a *községi illetőséget* tették meg az állampolgárság alapjává. Jól megszerzett jogokat érvénytelenítettek visszaható erővel.

1910. január 1. és 1921. július 26. közötti időszakban nem volt olyan tiltó jogszabály, mely szerint magyar állampolgár a magyar szent korona területén bármely község területén nem telepedhetett volna meg. Ehhez képest tehát sérelmes a 62. cikk rendelkezése, illetve ezen rendelkezés olyan értelmezése, mely visszaható erővel érvényteleníti az 1910. január 1-je utáni oly *«közsegekbeni letelepedéseket»*, mely *«közsegek»* Csehszlovákiához vagy a szerb-horvát-szlovén királysághoz csatoltattak át, ellenkezik ez a művelt világ jogi felfogásával. Az állampolgárság megnyugtató rendezése tehát a trianoni békeszerződés általános revíziója előtt oly módon volna elérhető, ha az érdekelt államok nemzetközi egyezményt kötnének a 61. § *«pertinenzájának»* interpretálása tekintetében.

A csehszlovák és osztrák köztársaságok már kötöttek is ilyen egyezményt Brünnben, még 1920. június 7-én, amelyben többek között a kisebbségek védelmének kérdése is szabályoztatott, ahol is megállapodtak abban, hogy a *pertinenza* alatt *«Heimatrecht»* lesz értendő. Csehszlovákia úgynevezett történelmi része és a mai osztrák köztársaság korábban ugyanazon jogterület volt és így ez a megegyezés nem is volt nehéz. Más a helyzet azonban Magyarországgal szemben. A magyar *«községi illetőségi jog»* és az osztrák *«Heimatrecht»* nem azonos fogalmak. Concha szerint a magyar *«községi illetőségi jog»* az angol-német szubjektív-egyéni rendszert tartja szem előtt, míg az osztrák rendszer az állam elhatárolásának adja a döntő szót annál a kérdésnél, hogy *«valamely állampolgár mely község kötelékébe tartozik»*.

Ebből az ellentétes felfogásból fakadt azután az, hogy például a csehszlovák legfelsőbb közigazgatási bíróság a magyar közigazgatási praxissal homlokegyenest ellenkező állásponton van a tekintetben, hogy mely esetben tartja 1910. január 1-én megszerzettnak a *«községi illetőségi jogot»* a csehszlovák köztársaság területén. Ugyanis a cseh legfelsőbb közigazgatási bíróság 16,455/1923. számú döntvénye szerint az 1886: XXII. tc. 10. §-a nem értelmezhető olyként, hogy a *«községi illetőségi jog»* hallgatólagosan a *«közsegekbe»* telepedéssel ipso jure megszerezhető, mert ez a letelepedés csak igényt ad a *«községi illetőségre»*, melynek elismerését 1910. január 1-je előtt kifejezetten kérni és a *«közsegeknek»* megadni kellett ugyancsak 1910. január 1-je előtt. Így áll azután elő az a helyzet, hogy magyar álláspont szerint valakit 1910. január 1-je előtt Szlovénzskón vagy Ruszinszskón *«községi illetőséget»* szerzettnek, tehát csehszlovák állampolgárnak tekintenek, míg ugyanezt az egyént a csehszlovák hatóságok magyar állampolgárnak tartanak, végeredményben tehát az ilyen egyének állampolgárság nélkül kell a létért való amúgy is nehéz küzdelmét megvívni. Hogy ez mit jelent, azt csak az tudja igazán felfogni, aki maga is ette már a hontalanság keserű kenyerét.

Ezen a téren Csehszlovákiában az úgynevezett *«lex-Déer»* hozott némi enyhülést azzal, hogy állampolgárság-kérelmezési jogot adott azoknak, akik 1906 óta megszakítás nélkül Csehszlovákia Magyarországtól odacsatolt területén laktak.

Az optálási határidő egyoldalú meghosszabbítása nem nyújthat orvoslást, sőt újabb zavart okozhat csak és így csak az érdekelt államok nemzetközi egyezménye hozhatja a bajok orvoslását e téren is.

Azon volt magyar állampolgárt, kit a békeszerződés ratifikálása Magyarországon talált és aki a békeszerződés 61. cikke szerint nem nyerne magyar állampolgárságot, azt megillette az optálási jog, ellenben azon egyént, kit a békeszerződés valamely utódállamban talált és aki a 61. cikk szerint magyar állampolgárságot nyerne, azt nem illette meg optálási jog.

Az optálási határidők meghosszabbításánál ezek javára is megadandó lenne az optálási jog.

Az állampolgársági zűrzavar okainak csoportosításánál rámutattam még az utódállamok joggyakorlatának úgynevezett türel-

metlenségére és arra, hogy a csehszlovák állampolgársági törvény a 236/1920. számú törvény 20. §-a nem bírja ki az objektív kritikát, miután ez a törvény a Magyarországtól elszakított részekben (Szlovénia és Ruszinszko) is már 1920. július 16-án lépett életbe, holott Szlovénia és Ruszinszko területe felett a felségjog végleges csak a trianoni békeszerződés ratifikálásának napjától, azaz 1921. évi július hó 26. napjától tekinthető rendezettnek. Ugyanis el nem vitatható nemzetközi jogi tétel az, hogy valamely területen való állampolgárság csak az ezen terület feletti felségjog végleges (jogerős) megállapítása után rendezhető véglegesen.

Hány ezer és ezer tisztviselő vesztette el kenyerét, sok év fárasztó munkájával szerzett nyugdíjigény jogosultságát az utód-államok területén, csak azért, mert az 1918. októberi forradalom és 1921. július hó 26. napja közötti időben, tehát a trianoni békeszerződés ratifikálása előtt nem tette le az ott kívánt fogadalmakat. Sok-sok ezer magyar kapná vissza kenyerét, ha nemzetközi meg-egyeződés vagy a trianoni revízió megállap taná, hogy ezen türelmetlenség szülte korai életbeléptetés hatálytalan, az jogosan csak a trianoni béke ratifikálásától számít.

Summa summarum: az állampolgársági káosz csak akkor fog megszűnni, ha a trianoni szerződés 61—66. cikkei helyett a *generális elv* az lesz, hogy a *felosztás alá került volt osztrák-magyar monarchia területén állampolgársággal bírtak azon állam állampolgárságát szerzik meg ipso jure, minden formalitás nélkül, amely területen a békeszerződések ratifikálása idejében* (azaz azon terület feletti felségjog végleges rendezése napján) *állandó lakhellyel bírtak. Ezen generális szabály alól prekluzív határidőn belül bejelentett opcióval bárki más állampolgárságot választhat a békeszerződés statuálta államok bármelyikében.*

De lege ferenda: csak ez az egyetlen megoldás az, amely a nemzetközi jog elveinek, egyszersmind az élet az igazság és a méltányosság elveinek megfelel. Ezt követeli az egyenlő elbánás elve is, mert például a Németország és Csehszlovákia közötti viszonylatban de lege lata máris ez a helyzet, éppen csak az optálási kedvezmény nem annyira liberális, mint én fennebb javasoltam.

Még Európát valami akut lelki lehangoltság fekszi meg most, — amint ezt a jószemű, de nekünk kevésbé szimpátikus Scotus Viator megjegyzi — de hinnünk kell, hogy közel van az idő, mely Középeurópa sok égő sebére, közöttük a volt dunai monarchia állampolgársági sérelmeire is meghozza a gyógyító irt.

Dr. Rácz Kálmán.

Feljegozítés a perlésre.*

9. Az intézmény természete. A perlési feljegozítés a közvetlen képviselő egyik neme, bár külső megjelenése ezt nem árulja el.²² Ez nem áll útjában annak, hogy konkrét megnyilvánulásaiban esetleg a közvetett képviselő egyik-másik ismertetőjele is ne mutakozzék, ha a tényállásban bizonyos anyagi jogi elemek is megjelennek. Az utóbbiakkal együtt növekszik a képviselő közvetett jellege s szinte ugrásmélküli lassú átmenetben vezet az út a tiszta anyagi jogi formához, a tiszta közvetett képviselőhöz: a fiduciához.²³ Homályosan már régen sejtett, *Fr. Schreier* híres előadása óta öntudatosan ismert jelenség: a jogi tényállások átmenetisége, csak fokozatokban különbözősége ismétlődik itt is.²⁴ A tipikus eset, a perlési feljegozítés tiszta fogalmi képlete az életben módosul, a fogalommeghatározásnak meg kell elégednie a *lényeges* ismertetőjellel. De az utóbbi nélkül a jog — mai mivoltában — el sem lehet.

10. Tiszta közvetlen képviselő. A fokozatos láncolatot még ki kellene bővítenünk a fentiekkel ellenező irányban. A «saját nevében, más jogán» fellépésen «innen» a közvetlen képviselő szélsőséges, legtisztább alakja áll: a «más nevében, más jogán» fellépés. A magánjogi közvetlen képviselő e szabályszerinti alakja a most tárgyalta körben *csenevész fajta*. A per vitelére meghatalmazott ügyvéd és a Pp. 95. § szerint meghatalmazott nem magánjogi képviselők; az ezeknek adandó meghatalmazás céljára adott meghatalmazásnak pedig alig van gyakorlati jelentősége.

11. Visszavonhatóság. A pusztá perlési feljegozítás visszavonható. Itt a meghatalmazás szabályai állanak. A kifelé ható

legitimáció teljesen a feljegozító kezében van. Persze, itt az az alap, melyen a legitimáció adásának joga nyugszik, jóval ingatagabb, mint a meghatalmazás általános esetében. Ahhoz, hogy ügyletkötésre meghatalmazhassunk valakit, csak cselekvőképességünknek kell lennie. Ha az utóbbit elvesztjük, idegenre sohasem száll. Hogy azonban követelés perlésére jogot adhassunk, ehhez (anyagi jogilag) hitelezőség, illetve (alaki jogilag) az is kell, hogy a követelésre igényt formáljunk. Ha a követelést engedményezzük, a hitelezői, illetve az igénylési pozícióból kilépünk s ezekbe az engedményes lép. Míg tehát a cselekvőképesség megszűnése komplikációt nem okoz,²⁵ engedmény esetén kérdésessé válik: perelhet-e a feljegozított s ha igen, kinek nevében. A megoldás kulcsát csak a *képviselő közvetlenségében*²⁶ kereshetjük: az engedmény a perlési feljegozítás hatályát megszünteti, mert akinek jogán a feljegozított felléphetne, annak joga többé nem áll fenn.

Magánjogilag kétségtelen, hogy a visszavonás (vagy a legitimáció megszüntetése engedménnyel) *a per alatt is* hatályos. Tisztán perjogi kérdés, mi ekkor a teendő? A képviselő közvetlensége visszavonás esetén *mulasztási* konzekvenciákat diktálna, de erről a «fél» perteknikai fogalma szerint szó sem lehet; a helyzet egyszerűen az *aktív legitimáció hiányának* fog minősülni, aminek következménye az *érdemleges elutasítás*. Ugyanez az eredmény *engedmény* esetén.

A külső joghatások megszűnése visszavonással az irodalmi harcnak egyik fő ütközőpontja. A Reichsgerichtnek azt a következetesen követett gyakorlatát, hogy a visszavonásra a perbeli alperes is hivatkozhatik, az uralkodó elmélet helyteleníti.²⁷ A doktrína ezzel hú marad önmagához: ha a behajtás joga csak fiduciarius engedménnyel ruházható át, akkor nem lehet a visszavonást kifelé megengedni. (L. fent 7. alatt.)

Másképpen alakul a visszavonás kérdése anyagi jogi pozícióval megerősített perlési feljegozítás esetén és egészen más kérdés a belső visszavonhatóság.

Anyagi jogi pozíció esetén (mely a mi jogunkban a fentiek szerint csak *dologi* lehet) a visszavonást az anyagi jogosultság kizárja.

A belső visszavonhatóság mindenben a kauzális jogviszonyhoz igazodik.

12. Intézményesedett ágazatok. A perlési feljegozítás érvényesége körüli vitában tételes jogi sarkpontként szerepelnek azok a jogintézmények, melyeknek keretében az aktorátus különleges kiépítést nyert. Mint olyan esetekben, midőn a jogi kiépítés szűken körülírt területekre szorítkozik, történni szokott, itt is a szabályozás szórványos jellege *mindkét álláspontnak* támasztékul szolgált. A pro-felfogás hívei általános elvnek megnyilatkozásairól szólottak és induktív kiterjesztést kívántak, az ellenkező nézetet vallók a szórványos megnyilatkozásokat szabályt erősítő kivételeknek minősítették.²⁸ Ez a dialektikus értékű vita a döntvény folytán tárgytalan lett tételes jogunk szempontjából; ismertetése helyett az említett intézményes ágazatok közül néhányat felsorolunk. Ez nemcsak történeti visszatekintésképpen történik, hanem azért is, mert a részletekben a különleges szabályozás — melyet a döntvény nem érint — ezután is érvényesül.

Bár a perlési feljegozítás a közvetlen képviselő egyéb eseteitől legfeljebb árnyalatokban különbözik,²⁹ az alábbiakban csak oly esetekre vagyunk tekintettel, melyek a most tárgyalta jelenség külső mezébe («saját nevében») burkolva jelentkeztek.

«Saját nevében» perelhet idegen követelést:

A) *Ügylet* alapján: az idegen és saját váltó, valamint a csekk meghatalmazási forgatmányosa.³⁰

B) *Ügyleten kívüli tény* alapján (ex lege): a harmadik személy javára szóló szerződés ígértvevője a kedvezményezett kezéhez való teljesítés iránt³¹ (itt az aktorátus ugyan ügyletből, a harmadik javára szóló szerződésből ered, mégsem ügyleten alapuló jogkövetkezmény, mert nem az ügylet *tartalmától* függ, hanem a jog azt az ügylet *tényéhez* fűzi); a korlátolt felelősségű társaság kisebbsége

²⁵ Már a *rendelkezőképessége* igen (l. pl. Csekk. 14. § 2. bek.). — ²⁶ L. fent 5. alatt. — ²⁷ A Reichsgericht gyakorlatára 2.: ERZ. 36, 54; 39, 167; 53, 417; 76, 347. JW. 1903. Beil. 53. o., DJZ. 1903, 273., Recht 1908, 953; 1917, 1018. (Ellenező: 102, 386.) A Reichsgericht álláspontja ellen: *Staudinger—Werner* a BGB. 398. §-ához, II. 2. b; 1. még az ott összeállított irodalmat. — ²⁸ Az irodalom részletes összeállítását l. *Planck—Siber*, II. 1., 552. old. — ²⁹ L. a 9. pontot. — ³⁰ Vt. 15. §, 112. § 2. p. és csekk. 22. § 3. p. — ³¹ MTK. jav. 1042. § 2. bek.

* Bef. közl. — Az előbbi közl. lásd a 13. számban.

²² V. ö. fent 4. és 5. alatt. — ²³ Fent 7. pont. — ²⁴ *Schlossmann* a közvetlen és a közvetett képviselő közötti átmeneti alakzatoknak egész sorára mutatott rá (id. m. 89. sk. old.).

a társaságot illető kártérítési követelést, ha a taggyűlés az érvényesítést célzó indítványt elvetette vagy mellőzte,³² a kereskedelmi és iparkamara a versenytársat illető abbanlagyási követelést tisztességtelen verseny esetén³³ stb.

Ebben a csoportban lép a legerősebben előtérbe a jelenségek átmenetisége, az alaki és az anyagi jogi mozzanat nehezen elválasztható volta. Nem kell különös jogszerkesztési fantázia hozzá, hogy a példaképpen felsorolt esetekben ne a pusztá perlési jogosultságnak, hanem a *párhuzamos hitelezőségnek* megnyilvánulásait ismerjük fel. Az előbbi és a következő (A), ill. C)) csoportban sokkal markánsabb eseteket látunk, ami az ott szereplő jogmozgató tények szembeszökőbb voltával (magasabb relevanciájával) függ össze. A határvonalat csak a tételes jogszabály szerkesztési formája vonhatja meg; ezzel magyarázható, hogy pl. a biztosítási és fuvarozási ügylet körében előforduló esetek, az arckép megrendelőjének bitorlási igénye³⁴ teljesen a párhuzamos hitelezőség gondolkörébe kerültek.

Élesen elválík ellenben a «törvényen alapuló» perlési jog a hitelezői pozíciótól az *angol jogban*, mely a harmadik személy javára szóló szerződést elvileg nem ismeri el s ahol a «harmadiknak» kivételesen mégis jogot ad, ezt tiszta *alaki jogi* formában teszi (így a házasságra való tekintettel kötött settlement-alapító ügyletnél a házasságból született gyermeknek, bizonyos esetekben a trustee-nek stb.).³⁵

C) *Bírói kirendelés alapján*: a csődtömeggondnok, a hagyatéki gondnok, a zárgondnok, a végrehajtást szenvedő követelésének behajtására rendelt ügygondnok (mint ezeket a döntvény indokolása is felsorolja), a mindenkor jelzalogos hitelező képviselője.³⁶

Nem határozott bírói gyakorlatunk álláspontja a szavatostnak, az engedményezőnek aktorátusa tekintetében,³⁸ bár a szavatost a döntvény indokolása már az aktorátussal bírók közt említi.

13. **Kinek a kezéhez?** Az aktorátus szempontjából mellékkérdés, hogy a teljesítés kinek a kezéhez követelhető? A súlypont a perlés jogán van. Hiszen a teljesítést felvevő személy az anyagi jogosulttal sem szükségképpen azonos (már a római jog óta), annál kevésbé lényeges az azonosság itt. Az ilyen irányban nem korlátozott perlési feljogosítás kétség esetén mindenesetre magában foglalja a fizetés felvételére szóló meghatalmazást is. Viszont az utóbbi a körülményekhez képest perlésre is jogosít.³⁸

14. **Feljogosítás.** Ténykérdés, hogy milyen nyilatkozattal van adva a perlési feljogosítás feltétele. Természetes, hogy nemcsak szakramentális jelentőségű formákra nincsen szükség, hanem a feljogosítás értelmezéssel is megállapítható. Kétség esetén a pusztán az intern viszonyra utaló kifejezés («megbízás») is feljogosításnak tekintendő. A Kúria feljogosításként értékelte a telekkönyvbe be nem jegyzett engedményt.³⁹ A közvetlen képviseleti jelleg folytán nem kétséges, hogy perlési feljogosításnak helye van *nem engedményezhető* követelésnél is. A belső viszony bizalmi jellege érvényesül kifelé is abban a vonatkozásban, hogy a megbízás csak *egyénileg meghatározott* személynek adható, minek folytán a jogosító hatás is csak ekkor áll be.⁴⁰

15. **«Ius deductum».** A Kúriának a döntvényt megelőző gyakorlatából figyelmet érdemel az a határozat, mely hatályosnak ismerte el a perlésre történt feljogosítást, midőn azt az engedményes adta az engedményezőnek s az indoklás arra mutat, hogy itt az engedményező «maradékjogának» respektálása történt. Ez technikailag a perlési feljogosítás *fordított esete* volt: az anyagi jogosultság átruházása a perlési felhatalmazás «visszatartásával».⁴¹

16. **Áttekintés.** A tárgyalat kérdések a következő fogalom-táblázatban állíthatók össze:

I. **Tényállás**: a «feljogosítás» a legáltalánosabb értelemben, mely a) ügyleten, b) ügyleten kívüli tényen vagy c) hatósági rendelkezésen alapul.⁴²

II. **Joghatás**: a perelhetés. Ennek lehetséges értelemváltozatai

közül a főbbek: a) közjogi általános jogosítvány per indíthatására; b) az eljárás lehetősége perjogi akadály nélkül (a «perelőfeltételek» megvannak és «pergátló körülmény» nincs); c) a fellépő anyagi legitimációja a perlésre (aktorátus) és d) a követelés tartalmi helytállósága: a helytadó ítéletben kulmináló anyagi jogi igény.

A perlési feljogosítás a most tárgyalat értelemben véve az I. a) és II. c) kategóriába illeszkedik; ami azonban az intézmény volta-képpen lényegét megmutatja, az az aktív oldalon álló

III. **személyek jogi kapcsolata.** Ez a következő tényezők variálódásának eredménye: a feljogosítás és a fellépés perrel

a) kinek érdekében («részére»)? (belső kauzális viszony);

b) kinek jogán? (az a) alattin alapuló abszolút jogállás);

c) kinek nevében történik? (legitimáció).

A «jogosító» személyt A-val, a «jogosított»-at B-vel jelölve és a logikailag lehetséges variációkat a fenti a)–c) alatt tényezők sorrendjében felállítva, a következő típusokat nyerjük:

1. **AAA**: a közvetlen képviselet szélső esete.⁴³

2. **AAB**: pusztá perlési feljogosítás.⁴⁴

3. **ABA**: jogunkban kizárt logikai eshetőség.⁴⁵

4. **ABB**: fiducia.⁴⁶

5. **BAA**: a képviselőnek kötelmi követelése van a képviselt ellen.⁴⁷

6. **BAB**: a perlési feljogosítottnak van kötelmi követelése a feljogosító ellen.⁴⁸

7. **BBA**: jogunkban kizárt eshetőség.⁴⁹

8. **BBB**: engedmény.⁵⁰

Ezek a tipikus esetek alkotják az intézménnyel kapcsolatos jogi fogalomháló csomópontjait, amelyeket egymással összekötő képzeletbeli vonalak mentén folytonos átmenetekben a közbenző alakzatok helyezkednek el. Az utóbbiak előállhatnak egyszerű mennyiségi kombináció útján (pl. a fenti 2. és 8. között a részleges engedménnyel kapcsolatos perlési feljogosítás⁵¹ stb.) vagy jelenthetik a fogalmi jelleg átmeneti, elmosódó voltát (pl. 2. és 4. között az incasso-cessio).⁵²

A fent összefoglalt típusok tehát semmiképpen nem képviselnek merev fogalmi osztályokat, hanem csak ennek a sokat vitatott, összetett rétegződésű jelenségkörnek áttekinthetőbbé tételét célozzák.

Dr. Fürst László.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A napló-titok szentsége.

Sietve előrebocsátjuk, az alábbiakban nem a gondolatszabadság eme posztulátumának büntetőjogi vonatkozásaival kívánunk foglalkozni, hanem egy a kir. Kúria legújabb házasságjogi gyakorlatában kifejeződött fogalommal.

A jogi döntés és az alapul fekvő tényállás sajátosságai indokoltá teszi az eset részletesebb ismertetését.

A három fokon eljáró bíróságok határozataiból megállapítható, hogy peresfelek fiatal házaspár, az alperes asszony fiatal korát az első bírói ítélet külön is kiemeli. Alperes már leánykorában naplót vezetett, a házasság kezdetén ennek folytatásához férje hozzájárulását kérte. Felperes ehhez hozzájárult, sőt alperes kívánságára szavát is adta, hogy a naplóba betekinteni nem fog. Megállapított tény, hogy peresfelek házassága harmonikus volt, felperes szeretettel és gyöngédséggel vette körül feleségét, akinek magatartása kifogásra okot nem szolgáltatott.

Felperes egy ízben (cáfolatot nem nyert előadása szerint) tévedésből alperes az íróasztalon felejtett naplójába tekintett, annak tartalma gyanút keltett benne s ennek következtében a teljes naplót elolvasta. A házasság kezdete óta vezetett ebben a naplóban azt olvashatta, hogy alperes, aki vele szemben szerelmet színlte, csupán azért lépett vele házasságra, hogy megélhetését és jövőjét ezen a módon biztosítsa, hogy továbbá alperes a családi életéhez ragaszkodást nem tanusít, más férfi után vágyódik, a házastársi hűség megszegését határozta el, olvashatta, hogy alperes őt lekicsinyli,

³² 1930: V. tc. 49. § 1. bek. — ³³ Tvt. 32. § 2. bek. — ³⁴ Szjt. 65. § 2. bek. — ³⁵ V. ö. a 6. pontot is. — ³⁶ Jt. 79. §. — ³⁷ V. ö. (5280/1902.) Dt. 3. f. XXIII. 39. és (P. IV. 3790/1929.), Mjogi Dtar XXIII. 25. — ³⁸ Kúria P. II. 4643/1915. (id. a 43. J. E. D. indokolása, I. 1.). — ³⁹ P. VI. 4350/1909. (MD. III. 215.). — ⁴⁰ V. ö. pl. a már említett 78,003/1923. K. M. sz. rendelet 6. §-ának 2. bekezdését, mely szerint a *rajegy* a fuvarlevél-felülvizsgálót igazoló «fuvarokmány» nem tekinthető. — ⁴¹ Mjogi Dtar XXIII. 25. Hasonlóan a Reichsgericht is: Juristische Wochenschrift, 1905, 718. — ⁴² L. fent a 12. pontot.

⁴³ L. fent 10. alatt. — ⁴⁴ 6. pont 3. bek. — ⁴⁵ Minthogy az abszolút jog mindig legitimál (v. ö. 6. pont, 4. bek.). Külön ügylettel, természetesen, a legitimáció visszaruházható. — ⁴⁶ 7. pont. — ⁴⁷ Pl. a Pp. 95. § szerinti meghatalmazotté, kinek elsősege nincs. — ⁴⁸ Pl. a fuvarlevél-felülvizsgáló iroda jutalék-követelése (fent 6. p. alatt, 3. bek. jegyzete). — ⁴⁹ Mint ABA-nál. — ⁵⁰ Az összes pozíciók egyesülése. — ⁵¹ 6. p. 1. bek. — ⁵² 8. p.

gúnyolja, magát áldozatnak tekinti, végül, hogy amikor teherbe esett, arról gondolkodott, hogy méhmagzatát elhajtja, sőt a naplóból megállapíthatóan ebben az irányban kísérleteket is tett.

A budapesti kir. ítélőtábla felperesnek a H. T. 80. §-a pontjára alapított keresete folytán P. XI. 3821/1929. sz. a. ítéletével a házasságot felbontja, mert indokai szerint «a házasságnak nem az a célja, hogy a házassági kapcsolatban élő felek a külső látszat megóvásával érzelmeiknek és gondolatviláguknak elkendőzésével egymást félrevezessék és hamis illúzióban tartsák, hanem hogy érzelemben és gondolkodásban egybeforrva, az élet küzdelmeiben egymásnak segítségére legyenek, hogy egymás gyöngeségeit s hiányosságait elnézve, békés, megértő harmonikus együttélésre törekedjenek». Ezt szem előtt tartva, a Tábla az ismertetett tartalmú napló vezetésének tényében a házassági köteleességek súlyos és szándékos megszegését látja, tekintet nélkül arra, hogy felperes ígéretet tett a napló el nem olvasására. A kir. Kúria P. III. 7689/1929. sz. ítéletével a Tábla ítéletét megváltoztatja és felperest keresetével elutasítja.

A napló tartalmát érdemi méltatás tárgyává nem is téve, megállapítja, hogy «a napló vezetésének az alperessel szemben bontó okul felhozott ténye szándékos és súlyos köteleességsértésnek azért nem minősülhet, mert a napló vezetésének a nő személyi önállóságából folyó joga a házasság megkötésével sem szenved csorbulást, a napló tartalma és az abban foglalt gondolat tehát a férj gyámi vagy egyéb ehhez hasonló hatalma alá nem vetett nőnek a házasság tartama alatt is kizárólagos tulajdona marad, amelynél fogva a napló tartalmáról írójának a felhatalmazása nélkül a férj sem rendelkezhetik és önhatármilag magát annak birtokába nem helyezheti». Felperes ennek folytán a napló tartalmára bontó okot azért nem alapíthat, mert jogosulatlanul, tehát vétkesen szerzett arról tudomást, annak ellenére, hogy előzőleg a titok tiszteletbentartására ígéretet tett. A házasság feldúltságáról nem lehet szó, mert «az ellentétet a felperes idézte fel azzal a magatartásával, hogy adott szava ellenére az alperesnek beléje helyezett bizalmával visszaélve, magát bizonyított jogcím nélkül, tehát illetéktelenül az íróasztalon felejtett naplónak birtokába helyezte és annak bizalmas tartalmát a neje iránt tartozó illendőség szem előtt tévesztésével másokkal is közölte».

A kir. Kúria ítéleti indokai szerint a kérdés tengelyében az állott, hogy milyen úton jutott felperes azon tények tudatára, amely tények alapján bontókeresetét megindította. Tehát a házasság fenntartásának elve ezzel azt a további körülbástyázást nyeri, hogy nemcsak az esetben nem bontható fel a házasság szabály szerint a 80. § alapján, ha a bontástkérővel szemben is bontóok nyert bizonyítást, hanem az esetben sem, ha a bontástkérő a bontóokról nem «illő» módon szerez tudomást. Kérdés, hogy érvényesíthető lesz-e ezentúl házassági bontóperben olyan ténykörülmeny, amelyről a bontástkérő pl. fizetett magánnyomozó útján szerez tudomást, mert kétségtelen, hogy — hacsak konkrét gyanúok fenn nem forognak, hanem csak érzések és sejtések — a tudomásszerzés ez a módja éppoly kevésbé minősül úrinak és nobilesnak, mint az íróasztalon felejtett napló elolvasása.

Érdekes ellentétben áll ezzel az ítélettel, hogy P. III. 7423/1928. számú döntésében a kir. Kúria bontóoknak minősítette azt a tényt, hogy a házastárs valakit házastársa tudta nélkül megajándékozott, mert köteleességsértőnek ítélte az «elhallgatást», «a bizalom megvonását». Egy nem köteleességsértő tény elhallgatása bontóokot létesít tehát, de az, amit az ítélőtábla a gondolatvilág «elkendőzésének», «hamis illúziók felkeltésének» stb. nevezett, az megengedett, ha a napló-titok szentségének védelme alatt áll.

A H. T. 81. §-a értelmében az a körülmény, hogy a felbontást kérő házastárs ellen is forog fenn bontóok, a kereseti jogot ki nem zárja. Tudjuk, hogy a «bontóok kompenzáció» tanával a kir. Kúria a törvény ezen rendelkezésével szembehelyezkedett. A III. tanács most ezen is túlmegy egy lépéssel. Annak határozott megállapítása nélkül, hogy a napló tartalmáról való tudomásszerzés módja felperessel szemben bontóok létesítésére alkalmas lenne-e vagy nem, a jogosulatlan tudomásszerzés címén utasítja el felperes keresetét. Itt már nem is bontóokok kompenzálódnak, hanem bontóok és «jogosulatlan, e szerint vétkes» és «nem illendő» magatartás. Ez a gyakorlat egyaránt elhajlást mutat a házassági jog alapelveitől és az élettől, és bizonyos eredményt csak egyet mutathat fel: a jogbizonytalanságot.

Dr. Viener Miklós Pál.

Jogirodalom.

I.

La nature juridique des clauses territoriales du Traité de Trianon.

(Dr. Ullein Antal. — Paris. — A. Pedone, 1929.)

A trianoni békeszerződésnek az integer Magyarországtól elvett területekre vonatkozó rendelkezéseit kívánja ebben a könyvben dr. Ullein Antal, a konstantinápolyi m. kir. követség tanácsosa, jogi természetükre nézve megvilágítani. E nagy tudományos felkészültséggel megírt nemzetközi jogi munka azonban szörnyű vádirattá válik. A szerző objektivitásának éles reflektorában megjelennek mindazok a sorozatos tények, amelyek a trianoni békeszerződést megelőzték s amelyek a maguk részéről még vakítóbb világot vetnek mindarra az igazságtalanságra, amelyet a trianoni békeszerződés Magyarországgal szemben elkövetett. A népszavazásokra vonatkozó nemzetközi jogi elméletekből kiindulva, a tudós szerző azt a kérdést veti fel, hogy a trianoni szerződés alkotóinak köteleességük volt-e figyelembevenni a nemzetközi jogi elméletnek azt a tételét, amely szerint a területátengedések csak akkor érvényesek, ha azokba népszavazás útján az érdekelt területek lakossága is beleegyezett és erre a kérdésre igenlőleg válaszol. Felsorakoztatja Wilsonnak az Egyesült-Államok szenátusában 1917. január 22-én, 1918. január 8-án tartott beszédeit, az 1918. évi február 11-én az amerikai kongresszuson, 1918. július 4-én Washington sírjánál tartott beszédét, amelyekből kitűnik, hogy Wilson elnök magáévá tette s még élesebben megformálta azt a tételt, hogy népeket és tartományokat nem lehet beleegyezésük nélkül, mint a sakktábla figuráit, ide-oda tologatni. Idézi Lloyd Georgenak, Asquithnak, a Comité Parlamentaire Interallié francia, olasz, belga és brit bizottságainak, Poincarénak nyilatkozatait, amelyek mind abban csúcsosodnak ki, hogy Wilson elnök álláspontját magukévá teszik. Ismerteti a cs. és kir. közös külügyminiszternek 1918. október 7-én és 27-én kelt jegyzékeit s arra a következtetésre jut, hogy mindezekkel a nyilatkozatokkal az entente államai erkölcsi és jogi kötelezettséget vállaltak arra, hogy a Magyarországgal kötendő békeszerződésben a Wilson-féle pontokhoz alkalmazkodnak. Megvilágítja, hogy dacára egyes lelkiismeretes és józan figyelmeztetéseknek, hogyan tört előre az a gondolat, amely Cseh-Szlovákiának gazdasági és stratégiai érvényesülése végett mindezeket az ünnepélyes ígéreteket félredobva, a többi, Magyarországgal szomszédos állam aspirációinak is tág teret engedett. Megeáfolja mindazokat az ellenvetéseket, amelyeket a fentismertetett ünnepélyes ígérek be nem tartásának leplezésére hangoztattak s amelyek lényegileg abban állnak, hogy nem volt szükség népszavazásra, mert 1918. év őszén Ausztria-Magyarország úgyszólván darabokra esett s az abból keletkezett nemzeti államok azonnal megalakultak, az elnyomott nép pedig egységes lendülettel vetette magát szabadtói karjaiba. Arra a következtetésre jut, hogy az ú. n. engedményes államok jogilag még egyáltalában nem jutottak ki abból az állapotból, amelyet rájuk nézve a magyar területek megszállása teremtett. Ezzel kapcsolatosan vizsgálja a szerző, vajjon ez a megszállás szabályos volt-e és bebizonyítja az 1918. évi november 3-án kötött Diaz-féle szerződésből és az 1918. november 13-i belgrádi fegyverszüneti szerződésből, hogy a Magyarországgal szomszédos államok ezt a megszállást a fegyverszüneti szerződések nyilvánvaló megsértésével fogadták. Kitér arra is, hogy az utódállamok hivatkozhatnak-e jogszerző elbirtoklásra, s kimutatja, hogy ennek az elbirtoklásnak minden előfeltétele hiányzik. Vizsgálja ezek után a nemzetközi szerződések jogi és erkölcsi érvényességének feltételeit és megállapítja, hogy a trianoni szerződésnek területi záradékainál ezek a feltételek is hiányoznak. Bebizonyítja, hogy a trianoni szerződés nem igazságos. Foglalkozik azzal a kérdéssel, vajjon Csonka-Magyarország új határai véglegesek-e, kimutatja a kísérőjegyzékben foglalt ígérek hiábavalóságát s a Ruthenia autonómiájára nézve tett ígérek be nem tartását. Az utolsó fejezetben azzal a kérdéssel foglalkozik, vajjon a Népszövetségi Okmány X. cikke útját állja-e annak, hogy Magyarország békés úton követelje a rajta esett igazságtalanságok jóvátételét. Kimutatja, hogy nem. Zárószavában hivatkozik a történelem logikájára, amely azt tanítja, hogy «azt a népet, amely erős s amelynek olyan tulajdonságai vannak, hogy méltó és nyomatékos szerepet játszhatik az őt körülvevő nemzetek koncertjében, nem lehet örökre háttérbe szorítani, sem azoktól a területek-

től megfosztani, amelyek az ő testéhez tartoznak. A kormányok külpolitikája bizonyos mértékig nyilván siettetetheti a történelem haladását, késleltetheti is, de ki volna oly merész, hogy a világot kimozdítsa útjából vagy törvényt szabjon a természet szűz erőinek?

Őszintén üdvözljük a szerzőt briliáns munkájának megjelelése alkalmából s igaz szívvel kívánjuk neki — már az ország érdekében is — hogy munkáját úgy itthon, mint a külföldön minél többen méltassák megérdemelt figyelmükre.

II.

A szerződő felek jogszabályválasztó joga a nemzetközi kötelmi jogban.

(Írta dr. Szászy István, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott törvényszéki bíró. — Tébe könyvtár. 54. szám.)

Dr. Szászy István, a fiatal jogászgeneráció sokat ígérő tagja, ebben a munkájában ritka tudományos felkészültséggel és alapos-sággal s e mellett ötletesen, eredeti módon foglalkozik annak a kérdésnek megoldásával, hogy a szerződő feleket megilleti-e a kötelmi jogügyleteknél az irányadó jogszabályok meghatározásának a joga és amennyiben megilleti, ez a joguk milyen körben érvényesülhet, korlátlanul-e minden jogszabály tekintetében vagy csak meghatározott keretek közt, végül, hogy milyen jog szerint ítélendő meg a kötelmi jogügylet, ha a felek az alkalmazandó jog tekintetében nem rendelkeztek. Az elmélet és gyakorlat kimerítő tárgyalása után, azzal az uralkodó felfogással szemben, hogy a felek akarata a nemzetközi kötelmi jog terén szuverén s hogy a felek maguk döntenek el a különböző államok kötelmi jogi szabályainak összeütközését, és törvényt, összeütközési szabályt alkothatnak; a szerző, kiindulva abból a tételtől, hogy a külföldi jog alkalmazásának kikötése nem azt jelenti, miszerint ezzel a felek a külföldi jogrendszernek az uralma alá vetették ügyletüket és az abból eredő jogviszonyukat, hanem rövidség okából határozzák meg ügyletük szándékolt jogi hatásait a külföldi jog belső anyagi jogszabályainak tartalmára való utalással, — alapelveket vezet le s ezeknek az alapelveknek a segítségével az egész bonyolult kérdést szétszedi és megvilágítja. Lehet vitázni a fölött, hogy a mai magánjogi rendszerek sarkalatos pillérét alkotó szerződési szabadságnak mik a határai, lehet vitázni a fölött is, hogy a nemzetközi magánjogi szabályoknak, mint eminenter célszerűségi és a nemzetközi forgalmat biztosító szabályoknak, a felek szerződési szabadságával szemben, hol kell megvonni a határait, lehet a fölött is vitázni, hogy a dr. Szászy István által javasolt és a jogszabályok összeütközését rendező szabályok mindegyikének meg van-e az életképessége: az azonban vitán kívül áll, hogy a szerző következetesen és logikusan felépített munkájával nagy szolgálatot tett nemcsak az elméleti jogászságnak, hanem a gyakorlati jogászoknak is, akik dr. Szászy szakértő vezetése mellett eddig nem ismert könnyűséggel fognak tájékozódni a nemzetközi magánjognak a legfontosabb és legnehezebb kérdéseiben. Dr. Berinke Dénes.

Szemle.

— Vargha Ferenc nyugalombavonulása lényegesen többet jelent, mint amennyit egy magasrangú igazságügyi hivatalban bekövetkező személyváltozás jelenteni szokott. Távozásán megtörik az ismert mondás igazsága, hogy senki sem pótolhatatlan. Nem túlbecsülése Vargha Ferencnek s nem alábecsülése a számbajöhető jelölteknek, ha az a véleményünk, hogy akárki kerül is helyébe, a koronaügyészi állás kevésbé tökéletesen lesz betöltve. Ha a törvények is úgy rendszeresítenék az állásokat, mint ahogy a drámaírók gyakran a sztárok testéhez szabják a vezetős szerepeket, azt hihetnők, hogy a Bp. a koronaügyész hatáskörének és tevékenységének eszményi elgondolásában Vargha Ferenc egyéniségét tartotta szem előtt. Aki a büntetőjogszolgáltatás legfőbb ellenőrzője és a büntetőjog fejlesztésének hivatalból kezdeményező gondozója, annak személyében egyesülnie kell a dogmatika éles judiciumú mesterének, a szociológia széles látókörű tudósának és a pszichológia mélyenszántó művészenek. Ezt a hármas minősültséget egy név sem fejezi ki tömörebb összhangban, mint Vargha Ferencé. Évtizedes bírói multnak leszűrt objektivitásával került

a legmagasabb ügyészi pozícióba és egy munkában gazdag emberéletnek irodalmi erudícióját értékesítette hivatalának betöltésében. Hála az égnek, Vargha Ferencnek nem élet-rajzát kell megírunk és a ma élő nemzedék számára nem kell az irodalmi alkotásoknak ama szinte végnélküli sorát feleleveníteni, amely a Bp. kommentárjától kezdve a klasszikus büntetőjogi essayk útjelzőivel szegélyezi szerzőjének pályafutását. A semmiségi panasz, az esküdszék, a sajtószabadság, az izgatás lélektana, a politikai deliktum, a szociológia és a büntetőjog, az ügyészség és a politika, az otthon védelme, a gyermekkorban lévő bűnösök, a bírói függetlenség mind-megannyi mérföldköve Vargha Ferenc tudományos tökéletesedésének, amelyből bírói, törvényszerkesztői és koronaügyészi tevékenysége életerejét merítette. Színmagyar főre ojtott nyugati kultúrával szolgálta egy félszázadon át a büntetőigazságot és bár tanult büntetőjogászoknak ma sem vagyunk híján, Vargha Ferencet pótolhatónak csak akkor tarthatnók, ha majd ismét akad kriminalista, aki éppúgy otthon van a büntetőjog irodalmában, mint Le Bon, Le Dotal, Fouillée, Tarde vagy a német pszichológusok berkeiben. Ha tehát fájdalmasan érezzük is Vargha Ferenc távozását hivatali állásából, vele együtt örvendünk kell, hogy a negatívummal visszanyeri teljes tudományos függetlenségét. Mostanában valóban nem oly időköt élünk, amikor a hivatali tekintély nem feszélyezi a tudós igazmondását. Egy számkivetésből hazatérő francia király mondotta, hogy semmi sem változott, csak egy francia állampolgárral lett több. Vargha Ferenc nyugdíjbavonulásával igazán nem lett kevesebb, csupán egy polgárral gyarapodott a szabad tudománynak amúgy is gyér lakosságú köztársasága.

— Az Association litteraire et artistique internationale Budapesti ez év június hó folyamán megtartott kongresszusáról. A címben megjelölt irodalmi és művészeti szövetséget körülbelül 50 évvel ezelőtt Victor Hugo alapította Párizsban néhány lelkes író és művész segítségével, azzal a céllal, hogy a szerzői jog védelme érdekében nemzeti jogszabályok alkotását és az egyes nemzetek között ugyanezen jogvédelem érdekében nemzetközi kapcsolatok kiépítését szorgalmazza.

Ennek a szövetségnek érdeme, hogy a szerzői jog területén az utolsó 50 esztendőben szinte tűneményes haladás észlelhető. Évről-évre más-más országban tartja kongresszusát a Szövetség, melynek immár majdnem minden kultúrországból van nemzeti csoportja. A kongresszusok nemcsak jogszabályelőkészítő munkát végeznek, de lelkes és alapos propaganda-eredménnyel is járnak. Vítás szerzői jogi problémák tisztázása és idevágó jogintézmények kiépítése terén a nemzetközi szövetségnek elévülhetetlen érdemei vannak.

A jelenleg érvényben lévő, Berlinben revideált berni egyezmény szövegét 1928-ban Rómában megtartott diplomáciai kongresszus lényegesen módosította. Az egyezmény módosított szövegét 1931. júliusig kell ratifikálni. A módosított szövegből folyik, hogy az 1921. LIV. tc.-ben szabályozott magyar szerzői törvény szintén módosítandó lesz. A kongresszus által felvetett és megtárgyalt kérdések az elmélet és gyakorlat forrón körülharcolt problémái.

A jelentősebbeket az alábbiakban ismertetjük:

Az utolsó évtized leggyakrabban megtárgyalt kérdése a szerző személyiségi joga (droit moral). Már 1928-ban Rómában elfogadott egyezményi szöveg 6. b) cikke rendelkezik abban az irányban, hogy a szerzői jogok átruházása ellenére a szerzőt illeti meg a műhöz való «atyaság» (paternité) joga, valamint azon jog, hogy művének minden módosítása, megcsonkítása vagy bármely átalakítása ellen tiltakozzék, ha ez becsületének vagy hírnevének ártana. Az egyezmény római szövege egyebekben a nemzeti törvényhozá-soknak engedi át a szerző személyiségi jogának további szabályozását. Idevág a kongresszus dr. Smoschewer berlini törvényszéki bíró javaslatára kimondott határozata, mely szerint a kongresszus a Németországban, Ausztriában, Amerikában és Angliában hatályban lévő ú. n. «kényszerengedély»-rendszert a szerző személyisége elleni súlyos támadásnak tekinti, miért is felkéri a Szövetség nemzeti csoportjait, hogy saját kormányaiknál ezen rendszer ellen, különösen a rendszernek a rádióra való kiterjesztése ellen járjanak el.

A kinematográfia legégetőbb kérdései szintén kimerítő tárgyalásban részesültek. A kongresszus határozata ebben a kérdésben így hangzik: A kongresszus mindenekelőtt a szerző azon morális jogát kívánja biztosítani, hogy művei megfilmesítése során kellő ellenőrzési joga legyen, amely ellenőrzési jog összhangba hozandó a filmipar szükségszerű szempontjaival. Óhajtja, hogy a filmesítés alá eső művek szerzői jogának átalányösszegben való megvásárlása helyébe százalékszerű jogdíjfizetés rendszere lépjen. Értékeli a kongresszus mindazon egyéb művészeti teljesítményeket, melyek a film elkészítése körül szükségesek, de a szerzői jogra vonatkozó rendelkezések hatályát kizárólag a szerzőkre kívánja korlátozni. (Válasz azon igényre, mely szerint a szereplő művészek a maguk számára szerzői jogvédelmet igényeltek.) A terminológia, a szokások és rendszerek különböző volta mellett nehéznek, talán lehetetlennek látszik a film szellemi alkotóinak felsorolása, miért is a kongresszus megmarad előzően kifejtett álláspontja mellett, mely szerint az egyezmény 14-ik cikkének az alábbi kiegészítését igényeli:

A kinematográfiai mű szerzői joga a mű szellemi alkotóit illeti meg. Az a jog, melyet a szerző hangos- vagy beszélőfilm elkészítésére a vállalkozónak ad, nem jelenti az előkészítendő film nyilvános előadására vonatkozó jogot is, amely jogot a szerzőtől külön kell megszerezni. Kimondja a kongresszus, hogy a berni egyezmény 13-ik cikke 2-ik bekezdésében foglalt azon fenntartás, amely szerint a zeneművek gépi előadására vonatkozóan az egyes országok a szerző szabad rendelkezési jogát korlátozhatják (kényszerengedély «rendszere»), semmiképpen sem vonatkozhatik a hangosfilmben alkalmazott zenére, amely zenei előadáshoz való jog kizárólag a zene szerzőjét illeti meg.

Az egyezmény római szövege 11. b) cikkében biztosítja a szerzőnek azon jogát, mely szerint kizárólag ő adhat rádiótovábbadásra jogosítványt. Ugyanezen cikk a nemzeti törvényhozásoknak engedi át a rádiójogok gyakorlásának részletes szabályozását azon korlátozással, hogy a szerző személyiségi jogait ez a szabályozás nem sértheti és biztosítani kell a szerzőnek méltányos szerzői jogdíjat, amely szerzői jogdíj mértékét megállapodás hiányában az illetékes hatóság állapítsa meg.

A kongresszus kimondotta, hogy a római egyezménysszöveg «illetékes hatóság» kifejezését úgy értelmezi, hogy ez alatt sohasem a közigazgatási hatóságok, hanem rendes- vagy választottbíróságok értendők.

Franciaországban és néhány más államban be van vezetve a «dépôt legal» intézménye, mely lényegében abban áll, hogy a szerzői-jogi védelem alatt álló művek bizonyos példányszámban minden egyes kiadás alkalmával, a kinyomott példányok mennyiségére vonatkozó adatokkal együtt, hivatalos letétbe helyezendők. Kiadói körökből ezt az intézményt megtámadták. A kongresszus kimerítő vita után kíváncsún tartotta a «dépôt legal» intézményének fenntartását a kifejtettek szerint főleg azon okból, hogy a kiadás során forgalomba hozott példányok száma ellenőrizhető legyen. Kifejezte azonban azon óhaját, hogy ez az intézmény a szerzői jog gyakorlásának ne legyen sem előfeltétele, sem akadálya.

A kongresszus arravaló figyelemmel, hogy nagy nemzetközi érdek az irodalmi és művészeti területen keletkező viták elintézésének megkönnyítése, kifejezte azon óhaját, hogy a Nemzetek Szövetsége az egyes államokat hívja fel oly vegyes döntőbíróságok létesítésére, melyek az irodalmi és művészeti érdekek területén felmerülő vitákat döntenék el. Javasolja, hogy a bíróság Bernben működjön és kétfokú legyen. Az ítéletek a szerződő államokban feltétlenül hajtassanak végre.

Végül kíváncsún tartotta a kongresszus, hogy azok az államok, melyek kereskedelmi vagy magánjogi szempontból akadályokat emelnek az irodalmi és művészeti termékek nemzetközi forgalma elé, mondjanak le azon jogukról, hogy akár vámmal vagy más illetékkel illessék a külföldről érkező könyveket vagy egyéb irodalmi termékeket.

Az államoknak ezen lemondása nem érintené azon jogukat, hogy a közrend és közérdekek szempontjából a beérkező irodalmi termékeket cenzúrázhassák.

A kongresszus, melyet a magyar csoport készített elő és dr.

Zsitvay Tibor igazságügyminiszter úr nyitott meg, Georges Maillard elnöke alatt tartotta egy héten keresztül tanácskozásait, melyen majdnem minden kultúrország kiküldöttje, számszerint 120 kiküldött vett részt. A kiküldöttek túlnyomó része jogász volt, és pedig a szerzői és művészeti érdekképviselők, valamint ezen irodalmi és művészeti termékek kiadásával és feldolgozásával foglalkozó vállalatok érdekképviselőinek kiküldöttjei. A kongresszus jövő évben Londonban tartja tárgyalásait. *Dr. Palágyi Róbert.*

— **Adalék a peres eljárás egyszerűsítéséhez és gyorsításához.** (Levél a szerkesztőhöz.) Folyó évi május hó 15-én keresetet adtam be a miskolci kir. járásbíróshoz, amely június 2-án 8955/1930. sz. a. hiánypótlás végett visszaadatott (Pp. 140. §), mert a «meghatalmazás nincs cégszerű aláírással ellátva». Visszamatattam a keresetet azzal, hogy a meghatalmazás cégszerű, miután a társaság úgy jegyeztetik, hogy *a cégtagok egyike a cég szövegét írja.* Erre június 27-én kézbesített végzéssel a miskolci kir. járásbíróság a keresetet most már *visszautasítja* (Pp. 141. §), mert «a felperes ama felhívásnak, hogy cégszerű meghatalmazást csatoljon, nem tett eleget». (Noha a küldött végzések ezt elhallgatják, de nyilván a miskolci jog szerint cégbélyegző nélkül nem cégszerű az aláírás.) Ezek után az egész aktát panasz kíséretében a miskolci kir. Törvényszék elnökének küldöttem be, aki leiratában arról értesített, hogy haladéktalanul intézkedett a miskolci kir. Járásbíróság elnökénél, hogy az ügyben rövid perfelvételi határnap tűzessék — 1930. június 30-án a május 15-én iktatott keresetre!

Inhalt. A. R.: Zum Geburtstage der Prozessordnungsnovelle. — Dr. A. Jankovics: Die gesetzwidrige Verkündigungsart der hauptstädtischen Statuten. — Dr. K. Rácz: Zur Frage der Staatsbürgerschaft. — Dr. L. Fürst: Bevollmächtigung zur Prozessführung. — Gerichtsrundschau. Dr. M. P. Viener: Heiligtum des Tagebuch-Geheimnisses. — Rechtsliteratur. Dr. D. Berinkey: I. Dr. Anton Ullein: La nature juridique des clauses territoriales du Traité de Trianon. — II. Dr. Stephan Szász: Das Recht der Vertragsparteien, betreffend die Wahl der Rechtsnormen im internationalen Obligationsrecht. — Rundschau. — Spruchbeilage.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Legközelebb megjelenik:

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930: XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,

az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. tvszéki bíró.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A bolettatörvény. — Dr. Gábor Gyula budapesti ügyvéd: A Kormányzó nevében. — Törvénykezési Szemle. Dr. Ujlaki Géza budapesti ügyvéd: Bírósági gyakorlat választottbíráskodási ügyekben az 1929. évben. — Jogirodalom. Bornemisza Károly debreceni kir. ítélőtáblai bír. Magánjogi elméletek, különös tekintettel a szovjet polgári törvénykönyvre. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIII. 6. — Hiteljogi Döntvénytár. XXIII. 6.

A bolettatörvény.

Amidőn a világháború és a forradalmak lezajlása után az új viszonyok rendezése és ezzel kapcsolatban a törvényalkotások sorozata megkezdődött, a Jogtudományi Közlöny zászlajára írta a háború előtti jogállapothoz való visszatérést. Tette ezt abból a meggyőződésből kiindulva, hogy a rendkívüli idők nem alkalmasak állandó jellegű jogszabályok alkotására és súlyos viszonyok között bármennyire is igyekeznék a törvényhozó objektív mértékkel ítélni, mégsem tudja eltalálni a kiegyenlítő igazságnak azt a fokát, amit a társadalom békéje és nyugodt fejlődése megkíván. Ebből a nézőszögből tekintve helytelenítettük mindazokat a törvényalkotásokat, amelyek a gazdasági életbe a kötöttséget vitték be. Felfogásunk nem jelentette azt a kívánságot, hogy a magánjogi törvényalkotó munka szüneteljen, hiszen éppen ez a lap volt az előharcosa az egyébként későn érkezett és nagyrésztben ellenkező hatást elért valorizációs törvénynek, értékeltük az új jelzálogtörvény precizitását, sőt a Magánjogi Törvénykönyvnek mielőbbi helyes megalkotására való tekintettel, felette beható és komoly kritikát gyakoroltunk.

Ez az elvi álláspontunk változatlan a bolettatörvénnyel szemben is.

A nélkül, hogy a bolettarendszer közgazdasági hatásáról véleményünket bármily irányban is nyilvánítanánk, az állampolgárok egyenlősége és az állam határain belül történő szabad forgalom eszméjéből kiindulva, helytelenítettük azt a rendszert, ami egyes termelési ágakat és társadalmi osztályokat különös előnyökhöz juttat, az állam határain belül quasi belső vámot teremt és az országban termelt legfontosabb ingóság szabad forgalmát megszünteti s azt különböző korlátokhoz köti.

A gabonajegy rendszerével szemben leszögezett eme elvi álláspontunk mellett de lege lata foglalkoznunk kell az 1930: XXII. tc. kel azért is, mert ez a törvény a gabonajegy bevezetésén és a gabona forgalmának szabályozásán kívül, a legkülönbözőbb magánjogi és perjogi materiát tartalmazza.

Az 1930: XXII. tc.-nek magánjogi vonatkozású rendelkezései négy irányban érintik a létező jogállapotot. A gabona forgalmának gabonajegyhez való kötésével kapcsolatban szabályozza azokat a jogviszonyokat, amelyeknél a teljesítés tárgya a búza vagy rozs; jogrendszerünkben megvalósítja az ingójelzálog intézményét a gabonajelzálog formájában; mezőgazdasági terményeknek betakarítás előtti eladásánál egészen új jogállapotot teremt; végül szabályozza a gabonaneműekben való tőzsdei határidőüzleteket.

A törvény mind a négy irányban radikális újításokat vezet be és míg egyfelől sajnálattal kell megállapítani úgy a törvényszövegnek, mint a végrehajtási rendeletnek pongyolaságát, másfelől csodálkozásunkat váltja ki az a merészség, ami a jó-rossz, de kipróbált gazdasági és jogéletünkbe máról-holnapra gyökeres újításokat vezet be és nem számol azzal, hogy éppen az itt érintett gazdátársadalom a legkonzervatívabb és az újítások iránt idegenkedő elem.

A gabonajegy rendszere magánjogi vonatkozásának alaptételét a törvény 1. §-a úgy formulázza, hogy «búza, rozs és kétszeres tulaj-

donjogát... akár visszsterhes, akár ingyenes jogügylettel csak gabonajegy kíséretében szabad átruházni». Ez a törvényszöveg úgy van fogalmazva (...«csak...szabad»...), hogy joggal következtethetünk arra, hogy *lex perfecta* esetével állunk szembe. Sőt tekintettel arra, hogy a törvény az 1. §-ba ütköző olyan cselekményt, ami alkalmas a gabona értékesítésének előmozdítására szolgáló alap megrövidítésére, *jövedéki kihágásként büntetni rendeli* — *lex plusquam perfecta*-ról kellene beszélni. Ennek az elméleti megkülönböztetésnek pedig nagyfontosságú gyakorlati következményei lehetnek, és pedig elsősorban a *törvényes tilalomba ütköző ügylet semmissége*, mint ahogy a gazdaságpolitikai okokból előírt előfeltételek nélküli ingatlanátruházást a bírói gyakorlat semmisnek tekinti.

A bolettatörvény megmutatja azonban, hogy mi a következménye annak, ha egy törvényt kellő előkészítés nélkül és úgy alkotnak meg, hogy a kritikának nincs ideje végigfésülni. A törvénynek ez az alaprendelkezése tipikusan felemás intézkedés. Dacára a törvényben kimondott tilalomnak, mégis ha az egész törvény szellemét, sőt a végr. rend. kifejezett intézkedéseit tekintetbe vesszük, azt az álláspontot kell elfoglalni, hogy a törvény hivatkozott 1. §-a egy *lex minus quam perfecta*, sőt minthogy a végr. rend. a büntetést is bizonyos esetekben elengedi, tehát valóságos *lex imperfecta*. Hogy ez így van, az kitűnik a végr. rend. 71. §-ának 4. bekezdéséből, amely szerint: «A törvény célja az, hogy a termelő gazda ezen az úton közvetlenül és biztosan hozzájuthasson ahhoz a segítséghez, amelyet a törvény számára biztosítani kíván. Ha ezt a termelő a gabonajegy szelvénye nélkül is eléri és neki a gabona megszerzője a magasabb búza vagy rozs árát a nélkül is megadja, az alap megkárosításáról nem lehet szó és így nincs ok arra, hogy a pénzügyi hatóság vizsgálatot indítson a miatt, hogy a gabona átruházása gabonajegy nélkül történt.» A törvény 1. §-a ugyan azt mondja, hogy a gabonát gabonajegy nélkül nem szabad átruházni, de már a végr. rend. 128. §-a szerint a felek megállapodhatnak abban, hogy a vevő a gabonajegyet később szerezzé be, sőt a félénél nem hosszabb haladék adásába az adós köteles beleegyezni.

Láthatjuk, hogy a végr. rend. merőben ellenkezik a törvénnyel, vagy — ami a tényleges helyzet — a törvényszöveg nem híven tünteti fel a ratio legist, amely a jelen esetben nem magánjogi tilalmat, hanem csak bizonyos vonatkozásban jelentőséggel bíró jövedéki kihágást akart konstruálni. Gondoljunk csak a következő esetre! Valaki vetőmag céljára gabonát vesz, a gabonajegyet nem váltja meg, ellenben a vételárba a gabonajegy árát is belekalkulálják. A vevő a vételárral adós marad és az eladó perel. Hiába létezik tilalom a gabonajegynélküli átruházásra vonatkozóan, a bíróság nem fogja az ügyletet semmisnek tekinteni, hanem a létrejött ügylet alapján a vételárat meg fogja ítélni.

A törvény felhatalmazást adott a minisztériumnak, hogy rendeletileg szabályozza a teljesítés mikéntjére vonatkozó azokat a jogszabályokat, amikor az adós búzát vagy rozsot tartozik teljesíteni. A végr. rend. tartalmazza is az erre vonatkozó jogszabályokat és a szerint oldja meg a feladatot, hogy a teljesítés a búza vagy rozs piaci, illetve tőzsdei árának megfizetésére vagy pedig effektív gabonára irányul. Az első esetben — dacára a gabonajegyrendszernek — nem változtat a jelenlegi jogszabályokon, a boletta árát nem lehet tehát a piaci vagy tőzsdei árhoz hozzászámítani.

A második esetben a megoldás a szerint különbözik, hogy az adós annyi gabonát termel-e, hogy abból háztartása és gazdasága szükségletének fedezésén felül, a természetben nyújtandó szolgáltatást is teljesíteni képes-e? Igenlő esetben a vevő effektív gabonát

követelhet és a bolettát szolgáltatni tartozik. Ha azonban az eladó nem termelő vagy nem termel ennyit, akkor az adós a búza vagy rozs piaci árának megfizetésével teljesíthet, amiből azonban a boletta árát nem vonhatja le.

A bolettatörvénnyel megjelenik jogunkban az ingójelzálog, a gabonajelzálog alakjában. De minő változással! Az ingójelzálog törvénybeiktatására készült tervezet rendszeresen kidolgozott mű volt, a gabonajelzálog hevenyészve konstruált intézmény.

Tudjuk jól, hogy a bírói gyakorlat az ingójelzálog megengedése irányában enyhítette a zálogbaadásnál megkívánt tradíciót. Az utóbbi években többször előfordult, hogy a Kúria megelégedett a jelképes átadással (K. 1868/1927., lásd J. H. I. 2043, továbbá K. 6629/1926., lásd M., Dtár XX. köt. 43. esetet). Ebben a vonatkozásban tehát a törvény a bírói gyakorlat irányában halad és a jogrendszerben sem képez átmeneti jelleget, mert a Mtj. is 844. §-ában utal arra, hogy külön törvény fogja meghatározni, hogy mennyiben lehet bizonyos ingó dolgokon zálogjogot a birtok átruházása nélkül is szerezni.

Azonban azok az ellenvetések a gabonajelzáloggal szemben is fennállanak, amelyek az ingójelzáloggal szemben általában felmerültek, így elsősorban az, hogy annak következtében a személyi hitel meg fog szűnni. Ehhez hozzájárul még az is, hogy a törvény a gabonajelzálogot oly nem szerencsésen szabályozza, hogy annak gyakorlati jelentősége előreláthatóan alig lesz. Mert mit kell tenni a gabonajelzálog hitelezőjének, ha meg akar győződni követelése biztonságáról? El kell mennie a járásbíróshoz, hogy meggyőződjön, vajjon az adósnál ingók módjára nem-e foglalták le a gabonát, ugyanígy az adóhatósághoz is, hogy közadók fejében nem-e foglalták le; azután a telekkönyvi hatóságnál kell érdeklődni, hogy nincs-e az ingatlanra végrehajtási foglalás vezetve, illetőleg nincs-e végrehajtási jog feljegyezve, és végül, ha haszonbérlet az adós, úgy azt is meg kell tudnia, hogy nem tartozik-e haszonbérrel a folyó termelési évre. Mindez oly nehézkessé teszi a gabonajelzálognak az életbe való bevezetését, hogy annak nem jósolhatunk sok sikert. De különösen nem lehet jelentősége a haszonbérletnél! S ezen az sem változtat, hogy a Tervezettel szemben nemcsak a privilégizált intézetek, hanem a Pénzügyi Központ engedélye alapján gabonakereskedők is lehetnek hitelezők, kivéve a 100 q aluli gabonakészleteknél, ahol csak altruista pénzüzet szerezhet zálogjogot. De amit a törvény az egyik kezével ad, a másikkal el is veszi, mert a gabonajelzáloggal szemben megszünteti a 12 kat. holdnyi szántóföld megműveléséhez szükséges vetőmagra fennálló mentességet. (1908 : XLI. tc. 2. § 18. pont.)

A bolettatörvény törvényhozásilag oldja meg a *terméseladás* tekintetében a *zártfajú kötelelem kérdésében* felmerült jogvitát. S ha idevonatkozólag csak annyit tartalmazna, ami a 35. §-ban van, egyfelől azt mondhatnánk, hogy a kialakuló bírói gyakorlatnak felel meg, másrészt előrevetíti a Mtj. 1369. §-át. De a törvény ennél tovább ment s a termelési év július hó 1. napja előtt kötött ügyletek fixírozását teljesen lehetetlenné teszi annak kimondásával, hogy amennyiben a *teljesítési napi ár* magasabb a *kikötött árnál*, az eladó a *magasabb árat követelheti. Ellenkező megállapodás semmis.*

Magyarország újabb történetében nincs példa arra, hogy az ügyletkötés minden kockázatát a törvény így hárítsa az egyik félre. Az ellenkező megállapodás semmisségének kimondásával újabb kivétellel törték át a szerződési szabadság elvét. Eddig csak a munkaerő forgalmát és az ingatlanátruházást korlátozták cogens jogszabályok, most az ingók egyik legfontosabb piacáról is kizsorszor a rendelkezési szabadság, s ami egykor generális elv volt, lassanként ritka kivétellel válik és oly terekre szorul vissza, ahol gyakorlati jelentősége a legkevesebb.

A jogász előtt külön megfontolás tárgyát kell képezze az, ahogy a bolettatörvény magánjogi jogszabályok visszaható erejének kérdését kezeli. A jog alapelemei között tanultuk, hogy a magánjogi szabályoknak rendszerint nincs visszaható erejük, *mert a törvényi parancsnak nem utólag kell reáütni az emberi magatartásra annak megengedett vagy meg nem engedett jellegét, hanem oly normának kell lenni, amihez a társadalmi és gazdasági élet igazodik.* Tudjuk, hogy vannak kivételek. A «suprema lex» elve ezt is áttörte az utóbbi időben, de mindig az anyagi igazság érdekében, ott, ahol nagyobb igazságtalanság lett volna kivételek alkotása nélkül hódolni az elvnek, mint indokolt kivételeket tenni (lásd különösen a valorizációs törvényt).

Ezzel szemben a bolettatörvénynél mit látunk? A törvény

39. §-a a «zöld hitelre» vonatkozó §-okat alkalmaztatni rendeli a folyó termelési évben a törvény életbeléptetése előtt kötött ügyleteknél is. Hogy ezen rendelkezést kellő megvilágításban lássuk, tudnunk kell, hogy az Indokolás utal arra, hogy a bírói gyakorlat a gazda kizsákmányolásával kötött ügyleteket megfelelő tényállás esetén eddig is uzsorás ügyleteknek tekintette és az Indokolás tudomást vesz arról is, hogy a bírói gyakorlat, a Mtj. 1369. §-ának megfelelően, már eddig is hajlott ahhoz hogy a gazda saját termésének eladását zártfajú kötelelemnek tekintse. Fel kell tehát vetnünk azt a kérdést, hogy *volt-e szükség arra, hogy itt áttörjék a jogelvet akkor, amidőn a törvény életbeléptetése előtti jogszabályok alapján is érvényesülhetett volna az anyagi igazság, annnyival is inkább, mert a törvény életbeléptetése előtti ügyletekre vonatkozóan a bírói gyakorlatot kétségtelenül befolyásolta volna az új törvény?* Megengedhető-e, hogy egyformán érvénytelenek legyenek azok az ügyletek, amelyek a korábbi jogállapot szerint is tilalmasok (uzsorások) voltak és azok is, amelyeket a legtisztesebb ügyletkötési szándék vezérelt?

Ahogy a bolettatörvény alapvető kérdéseiben következetlen, ugyanígy jár el a visszaható erő problémájánál is. A határidőüzlet szabályozására vonatkozó jogszabályoknak nincs visszaható erejük s az idevonatkozó Indokolás megjegyzi, hogy «*az érvénytelenséget megállapító rendelkezés a dolog természetéből folyóan nem nyerhet alkalmazást az olyan ügyletre, amelyek még a törvény életbeléptetése előtt, tehát oly időben kötöttek, amikor a felek az ügylet érvényességében megbízhattak.*» Nem hivatkozhatnak-e az Indokolás eme meggyőző kijelentésére azok az állampolgárok százai, akik a betakarítás előtt tisztes szándékkal vásároltak gabonát?

Az 1930 : XXII. tc. az ország legfontosabb termelési ágánál ki nem próbált intézményeket vezet be. Alig hisszük, hogy ez a törvény a mai formájában megmaradhasson. Az azonban kétségtelen, hogy az utóbbi évtizedben alig létesült olyan törvény, ami a gazdasági életet erősebben érintette volna és ezért a bolettatörvény részleteinek megbeszélésére legközelebb még visszatérünk.

Dr. Munkácsi Ernő.

A Kormányzó nevében.

Amikor az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló 1920 : I. tc. 7. §-a kimondotta, hogy a bíróságok a bírói hatalmat «*a törvényhozás további rendelkezéséig a magyar állam nevében gyakorolják*», úgy találta, hogy ezt a rendelkezést indokolni sem kell s természetesnek találta, hogy amikor a nemzetgyűlés a főhatalom gyakorlását véglegesen rendezni fogja, intézkedni fog ez irányban is, de amíg nincs király, addig a bírói hatalmat nem lehet a király nevében gyakorolni.

Ezen az állapoton változtatni kíván «*a törvénykezés egyszerűsítéséről*» szóló s immár a magyar országgyűlés mindkét háza által elfogadott törvényjavaslat, melynek 1. §-a következőképpen rendelkezett : «*1. §. A bírói hatalmat az állami bíróságok a törvényhozás további rendelkezéséig a Magyar Szent Korona nevében gyakorolják.*» A törvényjavaslat indokolásából azután megtudjuk, hogy a törvényjavaslat betérjesztőjét, a magy. kir. igazságügyminisztert a javaslat illetően megtételére az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület 1928. évi szeptember hó 28. napján tartott közgyűlésének egyhangúlag elfogadott határozata indította, amelyet azért tett magáévá, mivel «*a bírói hatalom is külsőleg a Szent Koronában elevenedik meg a legtokéletesebben.*»

A most említett egyesület elhatározásának indokait nem ismerem, de talán nem tévedek, ha feltételezem, hogy az egyesület a bírói hatalomnak a magyar állam nevében való gyakorlását a szembeötlő hasonlatosságnál fogva erősen köztársasági színezetűnek tartotta. Ilyen rendelkezéseket találunk ugyanis a német birodalom 1921. évi július 9-én kelt törvényében : «*Der Staatsgerichtshof entscheidet Im Namen des Reichs.*» (28. §); s az osztrák, valamint a cseh alkotmányok is hasonló szövegű intézkedéseket tartalmaznak. («*Alle Gerichtsbarkeit geht vom Bund aus. Die Urteile und Erkenntnisse werden im Namen der Republik verkündet und ausgefertigt!*» Bundes-Verfassungsges. Art. 82. az osztrák alkotmányban. Hasonló rendelkezés a cseh-szlovák alkotmány-okiratban, a 101. §-ban.)

Nagyon érthető és dicséretes az a szándék, hogy hazánk királysági jellege el ne homályosuljon a polgárság lelkében és ki

ne menjen a köztudatból, hogy a királyi felségnek egyik legszen-
tebb felségjoga az igazságszolgáltatás, amelyet immár nem sze-
mélyesen, hanem általa kinevezett bírák által gyakorol s erre
emlékeztesse a polgárságot a magyar állam királyságának szim-
boluma, a Magyar Szent Korona. Annál kevésbbé tudjuk megérteni
a képviselőház igazságügyi bizottságának jelentését, mely a ja-
vasolt szövegből kihagyni kérte «a törvényhozás további rend-
kezéseig» szavakat s még kevésbbé tudjuk megérteni azt, hogy
az országgyűlés ehhez hozzájárult. Az igazságügyi bizottság jelen-
téséből azt látjuk, hogy *immár véglegesen* kívánja a magyar állami
bíróóságok ítéleteinek a Magyar Szent Korona nevében való meg-
hozását, legalább erre mutat a bizottság jelentésének indoklása,
mely szerint: «a kihagyott szavak viszont ideiglenes színezetet adtak
volna annak a rendelkezésnek, hogy az ítéleteket a Magyar Szent
Korona nevében kell hozni». Ha jól értjük, ez azt jelenti, hogy az
ítéleteket az említett bíróóságok még akkor is a Szent Korona nevé-
ben fogják meghozni, amikor már a magyar királyi szék be lesz
töltve!

A magyar országgyűlés tehát a királykérdésnek egyik igen
fontos fejezetét eldöntötte incidentaliter egy igazságügyi szer-
vezeti törvénynek keretében, figyelmen kívül hagyva, hogy az
1920: I. tc. az állami főhatalom gyakorlásának kérdését csak
«ideiglenesen» rendezte s hogy az új alkotmány lenne csak hivatva
a király jogai felől határozni, hanem egyszerűen eléje vágva
ezen alkotmányozó munkának, konfiskálja a magyar királyt meg-
illető eme felségjogot. Szegény magyar király! A placetum jogát
már elvesztette, most az a felségjoga esett porba, amely tudtommal
a világ összes monarchikus államaiban megvan s ami különben
is csupán emléke volt annak, hogy valamikor régen a király az
igazságszolgáltatásban személyesen is résztvett, hogy t. i. az íté-
leteket az ő nevében hozzák és hirdessék. Szerencse, hogy valami
közigazgatás-egyszerűsítési törvényjavaslat nem került még eddig
a parlament elé s így nem jutott eszébe senkinek hatálytalan-
nítani az 1791: XII. tc. rendelkezéseit, mely szerint a végre-
hajtó hatalmat a király gyakorolja, mert hát ugyanazzal az indo-
kolással, amellyel a bírói hatalom gyakorlását ruházták át a
királyról a Szent Koronára, egész bátran át lehetne ruházni a
királyt a közigazgatás terén megillető felségjogot is a Szent
Koronára. Sőt logice szükségszerűen következnie kellene ennek,
mert mégis csak fonákul fog most hangzani, ha a magyar alkot-
mányba a következő alaptétel illeszkedik be: «A bírói hatalmat
a Szent Korona gyakorolja, *ellenben* a végrehajtó hatalmat a
király.» («... executiva autem potestas per regiam majestatem
exercebitur.» 1790: XII. tc.)

Ámde ha már fel van vetve a kérdés, legyen szabad hozzá-
szólni a joghistorikusnak is. Honnan keletkezett tulajdonképpen az
a törvénybe iktatott jogszokás, hogy az ítéleteket *Őfelsége* a király
nevében kell meghozni és kihirdetni? A dolog a következőképpen
áll. A középkorban a király kúriáján hozott ítéleteket az illető
nagy-bíró neve alatt (mondjuk, az ő nevében!) foglalták írásba,
vagyis úgy, hogy az ítélet kiadmánya kezdődött a nádor, az ország-
bíró, tárnokmester stb. nevével, pl. Nos Nicolaus de Gara palatinus
regni Hungariae stb. s az okmány alá odafüggesztették az illető
nagy-bíró pecsétjét. A király régebben személyesen is résztvett
a bíraskodásban, később azonban őt ott a királyi személynök
(personalis) helyettesítette s ő kezelte a király bírói pecsétjét s
ő adta ki a király neve alatt az ítéletleveleket is. A kir. Kúriának,
mint legfelsőbb bíróságnak állandósulása után *kizárólag a király
neve alatt adták ki a táblai perekben hozott ítéleteket*, és pedig úgy,
hogy a jegyzőkönyvbe belefoglalták az ítélet rendelkező részét
ezen szavak alatt: «*Deliberatum est*» (ítéltetett) s ezt a pár sort
hirdették ki a felek előtt, ha azonban a felek valamelyike az ítélet-
ről kiadmányt kért, akkor a *király neve alatt* a fentemlített formá-
ban kiadták az egész per történetét magába foglaló, sokszor ökölnyi
vastagságú okmányt.

Így tartott ez 1848-ig. A szabadságharc alatt, 1849. március
4-én, Ferenc József alkotmányt adott az osztrákoknak. A nyílt
parancs II. részének 20. §-a következőképpen rendelkezett: «*Im
ganzen Reiche wird im Namen des Kaisers Recht gesprochen.*» A sza-
badásharc leveretése után, 1849. november 10-én, kihirdette Haynau
a legfelsőbb helyen jóváhagyott Magyarországnak szóló, ideiglenes
bíróügyi szervezetről és perrendtartásról szóló császári nyílt pa-
rancsot. Ezt azután az 1852. szeptember 16-án kelt, Magyarországra
szóló ideiglenes polgári perrendtartás követte, melynek 296. §-a

előírja ugyan az ítéletek kellékeit, de azok között nem említi fel
azt a kelléket, hogy az ítélet fejezetén rajta legyen, hogy az a
császár nevében hozatott, mert az alkotmány fentidézett szavaiból
ez már önként következett. Tényleg gyakorlatba is jött az ítéle-
teken az: «Im Namen seiner Majestät...» felirat használata s
amikor 1861-ben az országbírói értekezlet munkája, az ideiglenes
törvénykezési szabályok életbeléptek s visszaállították a magyar
bíróóságok, azok — érthető loyaltásból — tovább is alkalmazták
ítéleteik kiadványain a feliratot: «*Ő császár-királyi apostoli felsége
nevében*!» Ez a szokás megmaradt a provizórium ideje alatt is és
megmaradt az 1868: LIV. tc.-ben foglalt polgári perrendtartás
életbelépte után is, sőt az 1869: IV. tc. (a bírói hatalom gyakor-
lásáról) életbelépte után is, melynek 2. §-a kimondotta, hogy «a bírói
hatalom *Őfelsége* a király nevében gyakoroltatik». Csupán az
1874. október 15-én 3436. szám alatt kelt bírói ügyviteli szabályok
130. §-a tartotta szükségesnek kimondani, hogy «*Perdöntő határo-
zatokat az 1869: IV. tc. 2. §-ra való tekintettel* *Őfelsége a király
nevében*» adatnak ki». Azóta, mint ismeretes, ezt a kötelezettséget
számos törvény felvette a rendelkezései közé.

Látnivaló tehát, hogy a szóbanforgó ítéletformaság nagyon is
újkeletű. Bizonyos azonban, hogy a régi századokban a királyi
felségjog megelevenítője volt az a körülmény, hogy az ítéletet a
személynök a király neve alatt adta ki.

Ha már most a király távolléte miatt vagy egyéb okból a
királyi hatalmat személyesen nem gyakorolhatta, kormányzót vagy
kormányzókat rendelt maga helyett, akikre természetesen az
igazságszolgáltatás körüli felségjogait is reáruházta. Van erre több
példa történelmünkben. Ugyanez történt Hunyadi János kormány-
zóvá választásakor is, azzal a különbséggel, hogy őt nem a király,
a kisdied V. László, hanem az országgyűlés választotta meg kor-
mányzóvá s a törvények ruházták őt fel az igazságszolgáltatás
körüli felségjogok gyakorlásával. Ez különben természetes is és
ha az 1920: I. tc., megalkotója konzekvens maradt volna ahhoz,
amit a 13. § indoklásában mond, hogy t. i. az 1920: I. tc. «a
kormányzót az alkotmánytörténelmünk precedens eseteinek és
különösen az 1446. évi I., VI., VII., VIII. és IX. törvénycikkekben
Hunyadi János kormányzósága alkalmából megállapított elvek-
nek megfelelően, *elvéleg a teljes királyi hatalomkörben foglalt jogok
alkotmányos gyakorlására* jogosítja fel», akkor bizonyára figye-
lemmel lett volna arra, hogy Hunyadi János éppúgy a saját neve
alatt adta ki az ítéletleveleit, mint bármelyik magyar király, amire
számos okleveles adat van oklevéltárainkban. Semmi ok sem forgott
fenn tehát arra, hogy a kormányzói méltóság ily módon meg-
csorbítottassék. A kormányzó a király képében gyakorolja mindazon
jogokat, amelyeket a király gyakorolna, ha a trón be volna töltve.
A kormányzó uralkodik, csak hogy nem a maga nevében, hanem
más helyett gyakorolja az uralkodói jogokat. Ő helyettes király,
akit emlékeink ezért vicariusnak, locumtenensnek neveznek, aki,
mint Hunyadi János, gyakorolta a főkegyúri jogokat, osztogatott
magyar nemességet, tehát gyakorolta király személyéhez fűzött
rezervát jogokat, melyekből az 1920: I. tc. a mai kormányzót
kizárta. Ha Hunyadi Jánost megillette az a jog, hogy kormányzói
méltóságában olyan ítéletleveleket adhatott ki a saját nevében,
illetve a saját neve alatt, melyeket különben csak a királynak
állott volna jogában, akkor nem tudom belátni, mi szükség volt
azt az 1920: I. tc.-nek a magyar államra s a most szótárgyát
képező törvényjavaslatnak a Szent Koronára átruházni. Elvégre
ha a Szent Korona szimbolum, úgy a kormányzó személye is az,
eleven szimboluma Magyarország királysági voltának, mert hisz
megszemélyesíti azt, akinek valamikor a Szent Koronát a fejére
fogja tenni a magyar országgyűlés. A leendő magyar király felség-
jogait védte volna meg a szóbanforgó törvényjavaslat, valamint
annak idején az 1920: I. tc. is, ha kimondotta volna, hogy az
államfői hatalom rendezéséig az állambíróóságok *ítéleteiket a magyar
királyi kormányzó nevében hozzák meg*. Igaz, hogy az államélet
demokratikus irányú fejlődése a királyi hatalom birtokosától sok
áldozatot kíván. De talán mégsem fog jóra vezetni a királyi hata-
lomnak olyatén «agyondemokratizálása», hogy a felségjogokat foko-
zatosan letördeljük és vagy egy államjogi fogalomra vagy egy
elvont közjogi szimbolumra ruházzuk át, végeredményben hivatal-
nokká süllyesztve le azt a személyt, akit még csak a közelmúlt-
ban a fejedelmi jog teljességével felruházva láttunk magunk előtt.

Dr. Gábor Gyula.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

Bírósági gyakorlat választottbíráskodási ügyekben az 1929. évben.*

1. *A c. érvényességének megállapítása.* Különös figyelmet érdemel az a kérdés, amelyre a Kúria alábbi határozata vonatkozik:

Amennyiben a felek társas szerződésüket írásban létesítették és abban alávetették magukat kizárólagosan választottbíráskodás döntésének, ha ezen szerződés érvénytelenítése és kártérítés végett a felperes a rendes bíróságnál keresetet indít azon az alapon, hogy a szerződés és ekkép a választottbíráskodási szerződés is kényszer okából érvénytelen, azonban az alperes pergátló kifogást emel (Pp. 180. § 4. p.): a bíróságnak meg kell a tényeket állapítania abban az irányban, hogy kényszer forgott-e fenn, a szerződés és a c. érvényes-e, ez okból a kir. tábla ítéletét fel kellett oldani. Ha a c. érvényes, a pergátló kifogásnak helyt kell adni, lévén a választottbíráskodás illetékes, ha pedig a c. nem érvényes, el kell azt utasítani. (P. IV. 7375/1928. J. H. 1929/375.)

Az elsőfokon eljáró kir. törvényszék helyt adott volt a pergátló kifogásnak, szerinte a választottbíráskodás illetékes, minthogy a c. alakilag érvényes, a szerződés kényszer okából való érvénytelenítésének kérdése, mint érdemi kérdés, a választottbíráskodás ügykörébe tartozik.

A kir. ítélőtábla ellenkezőleg döntött volt, a pergátló kifogást elvetette. Szerinte a rendes bíróság illetékes, minthogy jogszabály szerint a szerződések érvénytelenítése a rendes bíróságok hatáskörébe tartozik és a felek sem kötötték ki azt, hogy a szerződés érvénytelenítése is a választottbíráskodáshoz tartozik.

E szerint a három bíróság háromféleképpen döntött. Ez mutatja leginkább, hogy tisztázásra szorul ez az elvi kérdés, amellyel fontosságánál fogva legközelebb külön cikkben foglalkozunk.

2. *A c. alakszerűsége.* A választottbíráskodásnak való alávetést tartalmazó levélnek az alperesek által aláírt példánya a felperesek birtokába, a felperesek részéről aláírt példány pedig az alperesek birtokába jutott. De az okiratok mindegyike — tehát az is, amelyet a felperesek írtak alá — a felperesekhez van címezve. Ez az írás oly záradékot sem tartalmaz, hogy a felperesek annak, mint az alperesek által hozzájuk intézett iratnak tartalmát veszik tudomásul és ismerik el magukra kötelezőnek, sőt ezen okiratban az alperesek neve elő sem fordul. Az iratok kicserélése után az ügylet foganatba ment.

A Kúria ezen c. alapján hozott választottbíráskodási ítélet érvénytelenítését kimondó bírósági ítélet ellen beadott felülvizsgálati kérelmet elutasította, minthogy nincs oly okirat, amelyből magából kétségtelen volna, hogy a peresfelek vetették alá magukat kölcsönösen a választottbíráskodási eljárásnak, bár elég lett volna, ha a felek a kölcsönös alávetési nyilatkozatot külön-külön aláírják. (P. IV. 5240/1928. Ker. Jog 65.)

Ezen ítéletet nem tartom helyesnek, minthogy a Pp. 767. § azon követelménye, hogy a c.-nak írásban kell létrejönnie, fennforog. Az egyik okiratot az alperes aláírta, hogy pedig annak tartalmát a felperes elfogadta, nem is vitás, hiszen a főügylet foganatba is ment és maga a felperes lépett fel a c. alapján. Nincs oly jogszabály, amely azt követelné, hogy magából az okiratról kell kitűnnie, hogy a másik fél is elfogadta a c. tartalmát vagy hogy a kölcsönös alávetéshez okvetlenül az okirat két példánya szükséges. Döntő az, hogy ne legyen kétség aziránt, hogy az alávetési szerződés létrejött. Itt az eset nem az, amikor az egyik fél vetette alá magát a választottbíráskodás döntésének és ezen egyoldalú alávetést érvénytelennek kell tekinteni a gazdaságilag gyengébb fél védelme szempontjából. Ugyanis, ha a gazdaságilag erősebb fél a gyengébbet arra kényszeríti, hogy a törvény erősebb biztosítékai által körül nem bástyázott magánbíráskodás ítéletének egyoldalúan vesse alá magát, a felek egyenlőtlen helyzetbe kerülnek. Jelen esetben

azonban mindkét félre nézve kölcsönös volt az alávetés és ekkép semmi indok nem szól a mellett, hogy az íráson és a kölcsönös alávetésen kívül még egyéb alakszerűség is követeltesse.

3. *C. módosítása az eljárás folyamán.* A választottbírák nem jogosultak a c.-ban a választottbíráskodás megalakulása módjára nézve foglaltaktól eltérni és így az az eljárásuk, hogy a szerződés rendelkezéseinek félretételével az elnök személyét sorshúzás útján állapították meg, csak úgy válhatott volna hatályossá, ha ahhoz a felek a c. érvényességi kellékeinek megfelelő módon hozzájárulnak. (P. IV. 9116/1927. Já. 1929. 66. lap.)

4. *Egyesületi alapszabályokban alávetés.* Érvényes oly írásbeli megállapodásban foglalt alávetés, amely szerint az abban megjelölt jogviszonyból kifolyólag keletkező jogviták tekintetében a felek a rokkant segélyezőegylet alapszabályaiban meghatározott választottbíráskodás döntésének vetették magukat alá. Ezen alapszabályrendelet értelmében a választottbíráskodás elnöke a küldött közgyűlése által három évre választatik. (P. IV. 8603/1928. Ker. Jog 116.)

5. A rokkantsegélyező és nyugdíjgyesület alapszabályai szerint a tagok és az egyesület között a segély és nyugdíj kérdésében támadt viták felett választottbíráskodás hivatott eljárni, amelynek tagjai csak valamely ítélőbíráshoz kinevezett bírák lehetnek. Az egyik tag a rendes bíróságnál indít keresetet, mert ő az alapszabályokat nem írta alá.

A Kúria kimondta, hogy az alapszabályok írásbeli szerződési jellegét nem érinti az a körülmény, hogy azt a felperes mint társtag alá nem írta. Ez okból a pergátló kifogásnak hely adatik. (P. VII. 2059/1928. J. H. 581.)

6. *A vitás ügylet téves jogi megnevezése.* A c. nem érvényteleníthető azon okból, hogy a főügyleti szerződés, amelynek egyik rendelkezése volt a választottbíráskodási alávetés, nem az volt (kölcsönös szerződés), aminek az az okiratban nevezetett (vétel). A c. mégis érvényesen létrejött. (P. IV. 4349/1928. Ker. Jog 117.)

7. *Elszámolás.* Az alapszerződésben foglalt és az abból eredő mindennemű vitás kérdésre vonatkozó választottbíráskodási kikötés hatályát nem szünteti meg az, hogy a felek a szerződésben szabályozott jogviszonyt utóbb kölcsönös elszámolással, a tartozás és a fizetési módokat megállapításával — de a választottbíráskodási kikötésről hallgatva — végleg rendezik; az pedig, hogy esetleg a korábbi szerződések egyéb tekintetben módosulást nyertek és tárgytalanokká váltak, a peres ügy érdemére tartozó kérdés és nincs befolyással a korábbi c.-ra. (P. VI. 8311/1927. Pdt. 1930/70.)

8. *Váltó.* A Pp. IX. címében a váltóra vonatkozó meghagyásos eljárásnak a tőzsdei választottbíráskodásnál helye nem lehet. A felek a választottbíráskodási kikötést nem vonatkoztathatták az ügyletekkel kapcsolatban adott fedezeti váltók érvényesítésére. (P. VII. 5737/1928. Já. 1929. 66. lap. V. ö. id. könyvem 30. lapjával.)

9. *A c. alanyai.* Ha a választottbíráskodási hatáskör csak a nyugdíjra jogosultaknak a nyugdíjalappal szemben támasztható igényeire nézve kötött ki, ez a kikötés nem terjed ki a munkaadó alperesnek saját személyében vállalt fizetési kötelezettségéből származtatott felperesi nyugdíjkövetelésre. (P. II. 7602/1928. Pdt. 1930/108.)

10. *Engedményezés.* Alapítván az a felülvizsgálati panasz, hogy a választottbíráskodási kikötésre vonatkozó megállapodás a szerződés átruházása esetében a szerződő felek jogutódaira ki nem hat. E tekintetben nem tesz különbséget a bírói gyakorlat a kir. bíróságok, a szervezett választottbíráskodások és a Pp. XVII. címe szerint alakított választottbíráskodások között. (P. VI. 8404/1926. P. Jog. 1928. C. 02.)

11. *Ügygondnoknak c. kötési joga nincs.* A végr. tv. 124. § alapján kirendelt ügygondnok a lefoglalt követelés fejében befolyt összeggel szabadon nem rendelkezik és így e minőségben — külön bírói felhatalmazás nélkül — a Pp. 767. § értelmében érvényesen nem is köthet c.-t és ily esetben ugyanaz a végrehajtatóra is áll. (P. IV. 1036/1927. Pdt. 1930/77.)

12. *Állami bíró, mint választottbíró.* Tényleges ítélőbírónak választottbíráskodási elnökként való választása és működése akkor is semmissé teszi a c.-t és a választottbíráskodás ítéletét, ha a bíró időközben nyugalomba vonult. (P. IV. 8603/1928. J. H. 755.)

13. Ha az egyesületi alapszabályok rendelkezése szerint a választottbíráskodás elnöke csak valamely kir. bírósághoz kinevezett

* Az előző évek bírósági gyakorlata szerző *«A választottbíráskodás kézikönyve»* című könyvében, valamint a Jogtud. Közlöny 1928/3. és 1929/10. számaiban közölt cikkeiben található. Utóbbiak rövidítve: 1. cikk, 2. cikk. A közölt határozatok mind a Kúria határozatai. Az idézett jogi szaklapok 1929. évfolyama értendő, ahol évszám kitéve nincs. J. H. = Jogi Hírlap. Pdt = Jogtud. Közlöny. Perjogi Döntvénytára. Ker. Jog. = Kereskedelmi Jog. Já = Jogállam. Ü. L. = Ügyvédek Lapja. P. Jog = Polgári Jog. A szaklap melletti szám azt a folyószámot jelenti, amelyet a határozat a szaklapban kapott. c. = compromissum = választottbíráskodási szerződés.

ítélőbíró lehet», ez a szövegezés nem nyújt arra támpontot, hogy az elnök csak tényleges alkalmazásban álló bíró lehet. Ennélfogva nem állapítható meg — az 1925 : VIII. tc. 20. § értelmében — a c. semmis volta. (P. VII. 2059/1928. J. H. 581. Egyező 2. cikkem 1. határozatával.)

14. *Külföldi választottbíróság kikötése.* Miután a felek az olasz állam fennhatósága alá tartozó trieszti tőzsdei választottbírószágot kötötték ki szerződésükben, azonban a tőzsdebíróságok ítéletek érvényessége és végrehajtása tekintetében Magyarország és Olaszország között sem nemzetközi egyezmény, sem viszonyosság fenn nem áll (Pp. 414. §, Ppé. 33. §), az ily külföldi választottbíróság kikötése alapján a magyar rendes bíróság hatásköre ellen emelt pergátló kifogásnak jogszerű alapja nincs és azt el kell utasítani. (P. VII. 4149/1928. J. H. 781. Egyező P. IV. 4109/1926. és P. IV. 3580/1928. J. H. 346. V. ö. id. könyvemben 9. és 102. határozattal.)

15. *A választottbíróági szerződés kifogása hatásköri kifogás.* A Pp. 180. § 4. pontjában megnevezett választottbíróságok alatt nemcsak a magán választottbíróságok, hanem az állami felügyelet alatti tőzsdei állandó választottbíróságok is értendők. Az ily választottbíróságok kikötésére alapított kifogás nem illetékességi, hanem *hatásköri kifogásnak* tekintendő. (Egyező P. IV. 535/1922. és P. VII. 6521/1922.)

Minthogy a Pp. 45. § kizárólag csak az egyaránt hatáskörrel bíró belföldi állami rendes bíróságok egyikének illetékessége alávetésről rendelkezik : nyilvánvaló, hogy ez a rendelkezés a választottbíróság kikötésére, mint hatásköri kikötésre nem vonatkozhatik és így a fennforgó esetben a Pp. 180. § 3. pontja alá eső pergátló kifogásról és a 45. § alkalmazhatóságáról szó sem lehet. (P. VII. 4149/1928. J. H. 781. Egyező P. IV. 527/1922.)

Ez egyrészt a Pp. 522. § szempontjából fontos. E szerint a tőzsdebíróági és választottbíróági alávetésen alapuló hatásköri kifogást eldöntő ítélet ellen *van helye felülvizsgálati kérelemnek.* (Ezt kifejezetten kimondta a P. IV. 3580/1928. is. J. H. 346.). Másrészt a határozat szerint a Pp. 45. § nem akadályozza annak, hogy *külföldi tőzsde- vagy választottbíróság* kiköthető legyen és a *kikötésnek nem akadályozza a kizárólagos illetékesség esete sem.* (V. ö. id. könyvem 7. §-ával és 42. § 5. pontjával.)

16. *Kizárási ok.* Általában véve az a választottbíró, aki az előtte folyó perben szereplő egyik féllel, alperessel szemben adósi viszonyban van, aggályos bíró (Pp. 61. §). Mégis a nyilvánosan, többek jelenlétében a választottbírónak nyújtott 240 pengő összegű kölcsön, eltekintve a választottbíró előtt folytatott per tárgya több százezer pengő értékétől, az alperes és az illető választottbíró vagyoni viszonyaitól, valamint a választottbíró öt bírói tagból való alakulatától, az összegnek néhány nap múlva — különben is fizetni köteles díjelőlegként — a választottbírói költség számlára való átírása nem képez oly okot, amely a választottbíró (székesfővárosi ny. műszaki tanácsos) elfogulatlansága iránt alapos kétséget támasztott, illetőleg támaszthatott (Pp. 784. § 3. p., 774. s 61. §) és a választottbíró kizárására okot képezhetett volna. (Pp. IV. 2524/1929. Ü. L. 1929/8—10. számában.)

17. *Elkésztet kizárási ok.* Amennyiben a fél a választáskor tudta, hogy a választottbíró egyik hitelezőjének jogtanácsosa, személye ellen azután sem emelt kifogást, amikor hitelezője általa pert tett folyamatba, majd végrehajtást vezetett ellene és leltította a választottbíró előtt érvényesített követelését, az adott esetben oly kizárási ok (Pp. 784. § 3. p.) fennforgásáról nem lehet szó, amelyet a választottbíróági ítélet meghozatala előtt hibáján kívül nem érvényesíthetett volna. (P. IV. 4984/1928. J. H. 716.)

18. *A választottbíróági ítélet hatálya.* Felperes az üzletátruházási törvény alapján alperes ellen oly követelést érvényesít, amelyet a választottbíró már jogerősen megítélt az üzletátruházóval szemben. Alperes kifogásolja a jogelődjével szemben a választottbíró által megítélt kamatok nagyságát. Ezen kifogás nem volt figyelembe vehető, mert az üzletátruházót terhelő tartozás a vele szemben megállapított terjedelemben hárul az üzletvevőre, külön saját ellenigény hiányában ; tehát a választottbíróági ítéletben az üzletátruházóval szemben megállapított kamatfizetési kötelezettséget az üzletátvevő az ellene folyó perben nem teheti vitássá. (P. IV. 4645/1928. J. H. 524.)

19. *Pp. 784. § 5. és 7. pontok.* Ha a választottbíróági ítéletének rendelkező részében csak azt a kérdést döntötte el, amely a c.-ban

a választottbíróság elé tartozónak volt megjelölve, ezzel szemben az a körülmény, hogy a választottbíróság ítéletének indoklásában a felek egész üzleti összeköttetésére kitért és ennek keretében érintőleg a c.-ban meg nem említett és a választottbíróság ítéletében el nem döntött kérdésekkel is foglalkozott, a választottbíróság ítéletének érvénytelenítésére okul nem szolgálhat. (784. § 5. p.)

Ha a 8 0/0-ot meghaladó kamat megítélése az adott esetben indokoltnak mutatkozott, ez nem esik a Pp. 784. § 7. alá. (P. IV. 4349/1928. Pdt. 1930/115.)

20. *A választottbíróági egység magánjogi megtámadása.* A választottbíróági egység érvénytelenítése iránti perben az anyagi jogszabályok értelmében tévedés alapján támadtatván az meg, a kereset elutasított azon az alapon, hogy az egységi nyilatkozat megtételénél lényeges tévedés nem forgott fenn. (P. IV. 1073/1926. Pdt. 1928/73.)

A P. V. 3214/1918. (Pdt. 1921/12.) még azt mondta ki, hogy a törvényes tilalomba ütköző ügylet érvényesítésére irányuló rendes bírói egység nemcsak perújítással, hanem külön perrel is megtámadható. Az újabb gyakorlat ettől eltért. A P. V. 6056/1926. szerint a bírói egység, amelynek a Pp. 423. § értelmében ítélet-hatálya van, csakis perújítási keresettel támadható meg és nem vonható a magánjogi egység fogalma alá. (V. ö. id. könyvem 28. § 3. p.)

A P. II. 1891/1928. (J. H. 601.) és P. II. 4291/1928. (J. H. 195.) szerint az egység már fogalmilag valamely vitás vagy egyébként bizonytalan jogviszonynak megállapodásszerű új rendezését jelenti, miből folyóan az egység érvénye szempontjából nem döntő, hogy oly körülményre vonatkozó tévedés állott fenn, melyre éppen a vita vagy bizonytalanság kiterjedt. Ez okból az egység hatálytalansága iránti kereset elutasítandó. *Dr. Ujlaki Géza.*

Jogirodalom.

Magánjogi elméletek, különös tekintettel a szovjet polgári törvénykönyvre.

Ezen a címen jelent meg *ifj. dr. Haendel Vilmos*nak, a debreceni ítélőtáblánál működő bíróági jegyzőnek a szovjet-magánjogról írt könyve.

Érdekes és tanulságos ez a könyvecske, amelyben a szerző nagyjából a következő gondolatmenetet követi :

A tőke hatalmával és általában a jogokkal való visszaélés az államhatalmat mindenütt a magánjogi viszonyokba való eddig szokatlan beavatkozásra kényszerítette. Ott pedig, ahol a jogalkotás elmaradt az élet gyors lüktetése mögött, a bíróságok kényszerültek olyan jogmagyarázásra, amely sokszor a jogszabály félretételével volt egyértelmű. Ezzel kapcsolatban rámutat a szerző arra, hogy a szovjet az eleinte bevezetett kizárólagos államgazdálkodás rendszere útján önmagát juttatta csődbe, amely után az egyedüli kivétel az egyéni gazdálkodás visszaállítása volt. Ez azonban belső lelki harccal járt, amelyet a vezetőknek önmagukkal kellett megvívniuk akkor, amikor a teljes gazdasági csődből az általuk hangoztatott politikai eszmék csődje nélkül akartak kievickélni. Amikor a megtagadott burzsoa-rendszer összes jogszabályainak az eltörlése után lassanként és részletekben a régi jogot kellett visszaállítani. És amikor a saját gyakorlati módszereik bevezetésénél a burzsoa jogtudósok által felállított (természetesen saját céljaiknak megfelelően eltorzított) tételekkel indokolták álláspontjukat. Végül is ténylegesen az állambeavatkozási jogot kizárólagos államgazdálkodássá, majd az államgazdálkodás mellett megtűrt vagy engedélyezett (tehát kivételes) magángazdálkodás rendszerét vezették be. E mellett a bíróságokra nézve kötelezővé tették a törvények olyan alkalmazását, amely a szovjet politikai elveinek megfelel. Ezek a tételek pedig kifejezett osztálybíróság kezében gyakorlatilag nem jelenthetnek mást, mint azt, hogy az állammal szemben mindenki pereszes lesz ; magánfelek között folyó perekben pedig a peresfelek politikai pártállása szerint fog igazodni a jogmagyarázás és jogszolgáltatás.

Maga a szovjetjogkönyv pedig az egyéni magánjogok tagadásán épült fel. Minden magánjognak alanya az állam. Az egyén csak annyira jogképes, amennyire azt az állam megengedi vagy eltűri. A szovjet a primitív jogrendszerhez tért tehát vissza akkor, amikor a saját gazdasági alanyiságát visszaemelte régi

mindenhatóságába. Ezenfelül az egyénnek kivételesen engedett jogokat is kétséggé teszi és a bírói önkény zsákmányául dobja.

El lehet ugyanis képzelni azt, hogy a jogászilag gyengén képzett, ellenben egyoldalú politikai elméletekkel túlfűtött, kifejezett osztálybíróiságtól milyen ítéleteket lehet várni!

A szerző ügyesen összeállított és érdekes szovjet-magánjogot és szovjet-jogtörténetet is ad. A ránézve és az olvasókra nézve teljesen idegen téren mozogva, érthetően és érdekesen világít rá azokra a belső politikai elgondolásokra, amelyek a szerző szerint a torzszülött magánjogot életrehozták. A forrásmunkák tüzetes felsorolása és az a könnyedség, amellyel az — ismétlem — idegen téren otthonosan és teljes tájékozottsággal mozog, alapos és nagyterjedelmű tanulmányokra mutatnak. Következtetései pedig azt mutatják, hogy a szerző, aki még csak jogász pályája kezdetén van, olyan komoly, mély jogérzéssel és általános jogi tudással rendelkezik, amely a legszebb reményekre jogosít. Éppen ezért remélhetjük azt, hogy még sok érdekeset és tanulságost fogunk tőle olvasni.

Bornemisza Károly
debreceni kir. ítélőtáblai bíró.

* *

— *«Entscheidungen des Ständigen Internationalen Gerichtshofs in deutscher Übersetzung»* címen igen figyelemreméltó vállalkozást indított meg a kiel egyetem nemzetközi jogi intézete. Tekintettel arra, hogy a hágai Állandó Nemzetközi Bíróság hivatalos kiadványai csupán angol és francia nyelven jelennek meg, a vállalkozás céljául tűzte ki a Bíróság határozatainak (*«arrêts»* és *«avis»*) pontos és hű német fordításban való közlését. Ezek a kiadványok nem hivatalos jellegűek, de teljesen megbízhatók, mert a fordításokat Schücking professzor, a kiel nemzetközi jogi intézet igazgatója és az Állandó Nemzetközi Bíróság főtitkára: Á. Hamarskjöld is rendszeresen átvizsgálja.

Az eddig megjelent I. kötet a Bíróságnak 1922. és 1923. években hozott határozatait tartalmazza, melyek a hivatalos kiadványok *«A»* (*Recueil des Arrêts*) és *«B»* (*Recueil des Avis consultatifs*) sorozatában jelentek meg. Így magában foglalja az 1922. és 1923. években a Bíróság által nemzetközi kérdésekben adott nyolc véleményt és a *«Wimbledon»* hajó ügyében 1923. évben hozott ítéletet, mely legnagyobb részben a kiel-csatorna nemzetközi jogi helyzetére vonatkozik s egyfelől az angol, francia, japán és olasz állam mint felperes, Lengyelország mint mellékbeavatkozó, másfelől Németország mint alperes között folyó pert fejezte be. Az előbbi csoportból az első 3 vélemény nemzetközi munkaügyi kérdésekkel foglalkozik, a 4-ik a marokkói és tuniszi állampolgársággal kapcsolatos angol-francia, az 5-ik Kelet-Karélia nemzetközi helyzetére vonatkozó orosz- finn, a 6-ik a Lengyelországban lévő német telepesek ügyéből keletkezett német-lengyel, a 7-ik a lengyel állampolgárság megszerzésével kapcsolatos ugyancsak német-lengyel, végül a 8-ik a lengyel-cseh határ megállapítására vonatkozó cseh-lengyel konfliktus folyamán felmerült jogi kérdéseket tárgyalja.

A hágai Állandó Nemzetközi Bíróság tekintélye egyre emelkedik a világ összes kultúrnépeinél. Eddigi működésével beigazolta, hogy pártatlanságához szó sem férhet. Tevékenysége pedig annál felelősségteljesebb s egyes ítéletei is főként azért képezik vita tárgyát, mert az Állandó Nemzetközi Bíróság nem ítélezhet egy meglévő törvénykönyv vagy teljesen kialakult szokásjog alapján, hanem gyakran szinte jogalkotó szerepet is kell betöltenie, azaz önmagának kell megalkotnia a civilizált nemzetek részéről általánosan elismert jogelvekből a konkrét eset eldöntésénél szem előtt tartandó jogszabályt. Erre egyébként a Bíróság szabályzatának (I. a magyar törvénytárban 1926. évi I. tc.) 38. §-a módot is ad.

A hágai Állandó Nemzetközi Bíróság ítéletei és egyes nemzetközi kérdésekben adott véleményei elvi jelentőségű határozatoknak tekinthetők a nemzetközi jog terén, mert jelentőségük és kihatásuk messze túlszárnyalja az egyes konkrét ügy eldöntését. A nemzetközi jog fejlődésében útjelzőket képeznek ezek a határozatok s ezért mulhatalanul szükségesek mindazoknak, akik a nemzetközi joggal elméletileg vagy gyakorlatilag foglalkoznak.

A magyar jogászközönség örömmel köszönti az Állandó Nemzetközi Bíróság kiadványainak német nyelven való megjelenését és várja a további köteteket, mivel így ezek az angolul vagy franciául nem tudók széles rétegei számára is hozzáférhetőek lesznek.

Dr. Kertész István.

Szemelvények a felsőbbbíróóságok gyakorlatából.

— **Hadikölcsönkötvények. Ösjegyzők.** A hadikölcsönkötvények még mindig remélt átértékesítésénél érdek fűződik az ösjegyzőre nézve, hogy a banknál őrzött nosztrifikált címletek helyett ne más címleteket kapjon vissza. — Idevág a kir. Kúriának az az ítélete, amely szerint a bank a kereset tárgyát tevő, egyedileg megjelölt magyar háborús államadóssági címleteket a felperestől, mint eredeti kölcsönjegyzőtől, nosztrifikálási bejelentés alapján, vagyis a felperes nevében nosztrifikáltan (9390/1920. M. E. számú rendelet 11. §) vette letétbe, következésképp a letét tárgyai nem helyettesíthető dolgok. Erre mutat az is, hogy a bank letétei, illetve letétkivonat értesítéseiben a címleteket mint a felperes javára letétben levő *«nosztrifikált hadikölcsön»*-kötvényeket tünteti fel. — A bank tehát a letétbe vett címleteket nem helyettesítheti más címletekkel. A banknak az a védekezése, hogy a keresetileg követelt címletek már nincsenek birtokában, minthogy ennek megállapítása a végrehajtási eljárásra tartozik, nem szolgálhat a marasztalás akadályául. (P. IV. 3777/1929.)

— **Fuvarleveleket felülvizsgáló iroda tulajdonosának keresetösszegei joga. A 43. jogegységi döntvény.** Ez a döntvény tudva-levően 1930. május 17-én kelt (közzétéve a Budapesti Közlöny folyó év június 7-i számában; teljes szövegét lásd a Perjogi Döntvénytár 4. ívén). — A kir. Kúria mégis ez év május 20-án, illetve június 6-án hozott ítéleteivel elutasította a felpereseket, és pedig az egyik perben azzal a megokolással, hogy a fuvarleveleket felülvizsgáló iroda tulajdonosa a maga nevében csak olyan fuvarokmányok alapján támaszthat igényt, amelyeken mint feladó vagy mint címzett szerepel, egyébként csak mint megbízott járhat el, továbbá, hogy a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium 1930. február 18-án kelt 146,869/1929. K. M. számú rendeletében korábbi, 78,003/1923. K. M. számú rendelete értelmezése tekintetében felmerült kétség eloszlatása céljából megállapította, hogy ez a most hivatkozott rendelkezés kizárja azt, hogy a fuvarleveleket felülvizsgáló iroda tulajdonosa fuvarokmányokon alapuló oly igényt, amelyet a fel-szólamlásra jogosult rá engedményezett, a maga nevében érvényesítsen. — Minthogy pedig a felperes keresetét kizárólag a részére kiállított engedményokiratokra alapította, a felperest keresetösszegei jog hiányában a fellebbezési bíróság keresetével jogszabály sértése nélkül utasította el, és pedig annak ellenére is, hogy az engedményt részére külföldön állították ki és hogy az ügyben alkalmazandó ú. n. *«Keleti Üzletszabályzat»* értelmében a fuvarozási szerződésből eredő kártérítési igények harmadik személyek részéről csak jogerős *engedménnyel* érvényesíthetők, mivel a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium rendelete idevonatkozóan különbséget nem tesz. — Az ítélet megokolása a jogegységi döntvényre egyáltalában nem hivatkozik. (P. IV. 160/1930.) A másik perben hozott kúriai ítélet (P. IV. 1530/1929.) utal ugyan a jogegységi határozatra, de arra is alapítja az elutasító rendelkezést, hogy a felperes által bemutatott okirat csak a követelés felvételére való jogát tartalmazza, de nem egyúttal azt is, hogy a megbízó őt a követelésnek per útján a saját nevében való behajtására is felhatalmazta volna.

— **A jogügyletek értelmezéséhez.** 1. A felperes az általa szállított tej vételárának megállapítására indít pert. — Az alperes azzal védekezik, hogy a felperes a per tárgyául szolgáló tejszállításokra nézve az alperes által a saját fiókjában elért tejárakhoz képest fizetett összeget végkielégítésül fogadta el. — A kir. Kúria — egyezően a fellebbezési bírósággal — az alperest, noha a vonatkozó nyugtában a felperesnek az elszámolással és pénzfelvétellel megbízott alkalmazottai a felvett összegeket végkielégítésként ismerték el, az alperest mégis marasztalja, mert a fizetések oly időben történtek, amikor a korábbi szállításokra nézve a magasabb vételárért indított járásbíróági per már folyamatban volt és erre való tekintettel a felperes igénye csak akkor tekinthető megszüntnek, ha erről kifejezetten lemondott, ily lemondásnak pedig nem tekinti a nem két igazgatósági tag által, tehát nem cégszerűen kiállított nyugtákat. (P. VII. 2658/1929.) — 2. A peresfelek az alkalmaztatás tartamára a próbaidő kizásárának kijelentésével és a könyvelői tennivalókra, valamint a fizetésre nézve a mérlegképes könyvelő szokásos fizetésére utalással meg-egyeztek. — A felperes által vitatott szolgálati szerződéssel szemben az alperes azzal védekezik a perben, hogy az az összes pontokra vonatkozó megállapodás hiányában létre nem jöhetett. — A kir.

Kúria marasztalja az alperest az imént említettek utalással és azzal, hogy az alkalmaztatás kezdete abból folyik, hogy az a felperes üzletének megszűnte után a felperes ottani társfőnöki elfoglaltságának helyébe volt lépendő. — 3. Az alperes részvénytársaság hitelezőinek értekezletén az a megállapodás jött létre, hogy azok hozzájárulnak az alperesi vállalat békés likvidációjához, viszont a felperes a társasággal szemben több milliárd koronát kitevő követelését csak akkor fogja érvényesíteni, ha a többi hitelező követelése teljes kielégítést nyert. Ezen megállapodás idejében is fennállott az alperesnek olyan váltókon alapuló tartozása, amelyeket az alperes mellett a felperes is aláírt váltókötelezett gyanánt, a peresfelek egymás között való viszonyához azonban a tartozás az alperesé volt. — A kir. Kúria az alperest marasztalja azzal a megokolással, hogy a felperes által kijelentett lemondás csak azokra a követelésekre vonatkozik, melyek a megállapodás létrejötté idején az alperes és a felperes egymásközötti viszonyában már valóban fennállottak, márpedig felperes épp a megállapodás alapján joggal várhatta, hogy az említett váltótartozásokat az alperes ki fogja egyenlíteni és ezzel szemben a felperes csak akkor szerzett követelést, amikor a váltótartozást a hitelezőknek az alperes helyett kifizette.

— **Átértékelés.** 1. A peresfelek az alperes bank pénztárába befizetett összeget, a perben csatolt kötleveleiből kitetszően, a felperest terhelő «szavatosság biztosítására készpénzbiztosíték gyanánt» tekintették. — Az alperes az összegről napokkal később betétkönyvet állított ki. — A fellebbezési bíróság ennél fogva és annak alapján, hogy az alperes bank a betétkönyv birtokában lévő felperessel a készpénzbetétnak más értékálló vagyontárgyra való kicserélése végett tárgyalásokat ohajtott kezdeni, a szóbanlévő összeg óvadéki minőségét állapította meg. — A kir. Kúria hozzájárul a fellebbezési bíróság ezen álláspontjához és ezt azzal egészíti ki, hogy a banküzlet körében teljesen szokatlan az alperes által a felpereshez jutott az az üzenet, hogy a nála elhelyezett készpénznek értékálló, más vagyontárggyal való kicserélését tartja kívánatosnak, ez legfeljebb a bankok által ügyfeleiknek adni szokott tanácsnak minősülhetne, de nem volna tekinthető oly jogcselekménynek, amely az elhelyezett készpénzösszeg értékesítkéséből folyó hátránynak az alperesről való teljes elhárításul szolgálhatna. (P. IV. 3163/1930.). — 2. A felperes az alperesnek 1921. évben gyógyszer-tartár adott el és most az akkor és az 1922. évben általa fenntartás nélkül elfogadott fizetésekkel kiegyenlített vételárkövetelésnek utólagos átértékelését követeli az 1928 : XII. tc. 14. §-a alapján azzal, hogy az átértékelés elmaradása neki tönkrejutását okozta, az alperesre pedig indokolatlan előnnyel járt. — Megállapítást nyert, hogy a felperes a gyógyszer-tartár eladásával körülbelül egyidőben szőlőföldjét, borpincéjét és bérházát leányának ajándékozta, továbbá, hogy a gyógyszer-tartár vételárát még félévig azután is, hogy az utolsó részletet megkapta, magánál tartotta, akkor pedig részint veszteséges tőzsdei ügyletekbe fordította, részint felélte és rokonai segélyezésére fordította. — A fellebbezési bíróság arra, hogy felperes tönkrejutott-e és hogy az alperes indokolatlan előnyre tett szert, mint álláspontja szerint közömbös körülményekre nézve felajánlott bizonyítást nem rendelte el azért, mert a felperes a most közölt tényállás szerint, ha valóban tönkrejutott volna, nem az említett vételár átértékelésének elmaradása miatt ment tönkre, hanem a kir. Kúria ítéletének megokolása szerint azért, mert egykori vagyonát saját, egyoldalú elhatározásán alapuló, illetve kockázatos tényei csökkentették és így vagyontalanná vált, illetve tönkrejutása a gyógyszer-tartár kifizetett vételára átértékelésének elmaradásával vonatkozásba nem hozható. (P. IV. 30/1930.)

— **A fuvarozó-üzlet kárfelelősségéhez.** A fellebbezési bíróság által jogszabály sértése nélkül megállapított tényállás szerint a felperes ingóságaival megrakott bútorszállító kocsit fuvarlevél nélkül jutott az alperes MÁV. vonalaira és a küldemény nem fuvarozási szerződés, hanem hatósági intézkedés alapján továbbított. — A kir. Kúria is elutasítja ennél fogva a V. Ü. Sz. vonatkozó rendelkezései alapján (mert a vasút a fuvarozandó árut nem a fuvarlevéllel együtt vette át) a felperest azzal a figyelemreméltó kijelentéssel, hogy az általános magánjog alapján csak abban az esetben felelhetne a vasút, ha kártérítés alapjául vehető tényalap forogna fenn. (P. IV. 3320/1929.)

— **Cégek kölcsönös utaló magatartásából egymásért felelősség.** A felperes a Budapesten bejegyzett szállítványozó cég ellen indít pert a bukaresti cég által vállalt szállítványozási szerződés alapján, amelyhez képest alperes volt hivatva az ezen cég által reá címzett

áruszállítványt kiadni. — Az alperes a bukaresti vállalatától való különálló jogi alanyiságával védekezik. — A kir. Kúria az alperest marasztalja azzal a megokolással, hogy a perben csatolt levelek felső részén nyomtatott szöveg abból a megjegyzéséből, amely szerint úgy a budapesti, mint a bukaresti cég a wieni céget központi intézetnek tüntetik fel, ugyanazon vállalként kívánt a forgalomban — nyilván üzleti érdekből — jelentkezni. — Az említett két cégnek ebből a kölcsönös magatartásából az a jogi következmény folyik, hogy az alperes a felperessel szemben, akinek a cégek magatartásából keletkezett köztudat révén a két vállalatot azonos jogi személynek kellett tekinteni, nem hivatkozhat a bukaresti vállalatától különálló jogi alanyiságára, hanem az utóbbi által kötött szállítási szerződés alapján felperesnek felelősséggel tartozik. — E tekintetben még annak sincsen jelentősége, hogy az említett levelek a szállítványozási szerződés megkötését követő időben jutottak a felperes birtokába.

Szemle.

— **A bécsi egyetem egyik fakultása határozatot hozott,** amely szerint a címzetes rendkívüli és a magántanárok tudományos képesítettségét ötévenként vizsgálat tárgyává kell tenni s amennyiben kiderülne, hogy habilitációjuk után nem fejtettek ki megfelelő elméleti munkásságot, a képesítést meg kell vonni. Ezt a határozatot a fakultás hozzájárulás végett a többi karokkal és a többi főiskolákkal is közölte, megjegyezvén, hogy tapasztalás szerint számos esetben a képesítettek a tanári cím megszerzése után nem felelnek meg a hozzájuk fűzött várakozásnak. Noha a határozat az érdekelt körében érthető visszatetszést szült, tagadhatatlan, hogy indokolása nincs híján az igazságnak. Sajnos, mégis csak fél igazságot fejez ki. Elhallgatja ugyanis, hogy nemcsak a magántanárok, hanem a rendes professzorok közt is akadnak a tudomány hadseregének oly dezertorai, ahol a kinevezést a kutatómunka zárókövének s nem kiindulópontjának tekintik. Sőt nemcsak az osztrák, hanem más egyetemeken is. Bármily sajnálatraméltó e tény, nehéz rajta változtatni, mint-hogy az ellenőrzés lehetősége, mint mindig, ebben az esetben is beleütközik a *quis custodiet custodes* leküzdhetetlen akadályába. Mert a magántanárok ellenőrzését még esetleg reá lehetne bízni a rendes tanárokkal, de ki ellenőrizze a rendes tanárok tudományos munkáját? Nem is szólva arról, hogy a tudomány terén a végzett munka mennyisége nem biztosítja a minőségi értéket s néha egy ötoldalas értekezés több új igazságot tárhat fel, mint egy ötkötetes szellemtelen kompiláció. Ezért, sajnos, a tudományos munkásságnak nincs más megbízható öre, mint a bíráló szabadsága és oly tudományos közvélemény, amelyet sem a rendes tanárok kinevezése, sem a magántanárok munkájának ismételt felülbírálása nem pótolhat.

— **Kosztkamat-kérdés a bírói gyakorlatban.** Az inflációnak e maradványa úgy a polgári, mint a tőzsdebírószágot még ma is foglalkoztatja.

Abban a kérdésben, hogy meddig járnak kosztkamatok, a két bíróság álláspontja nem egyezik, mert míg a tőzsdebírószág állandó gyakorlata értelmében értékpapírügyletekből eredő követeléseinek a bizományos kosztkamatot csak addig a napig számíthat fel, amely a megbízó értékpapírjai utolsó számottevő része lebonyolítási napjának megfelel (828/1928.), addig a polgári bíróság (Kúria P. IV. 2275/1928.) nem vizsgálja azt, hogy az utolsó ügylet mely napon bonyolítottatott le, kosztkamatot a pénzromlás egész idejére, vagyis 1924. május 1-ig állapít meg.

A tőzsdebírószág határozatainak indokai egyrészt az a törekvés, hogy az adós tartozása fel ne szaporodjék, másrészt pedig, mert a kosztkamat nemcsak a pénzromlás ellenértékét képezte, hanem az értékpapírok vételéből és eladásából elérni vélt nyereségnek is, márpedig ha az ügyletek lebonyolítottak vagy újabb ügyletek nem kötöttek, akkor ezen momentum kiesik.

A tőzsdebírószág az így megállapított egyenleget azután az 1928 : XII. tc. értelmében átértékeli, mert ezen követelés nem olyan, melynek átértékelését a törvény kizárja.

A két bíróság álláspontja közül a tőzsdebíróságé az, amely a gyakorlati élet követelményeivel és az általános jogelvekkel inkább áll összhangzásban, mint a polgári bíróságé.

— **Szerződési kamat a késedelem idejére.** Egész a legutolsó időig a jogász előtt kamatjog és kamat-dzsungel azonos fogalmak voltak. A közelmúltban a stabilizálódó pénzviszonyok és a bankkamatláb mérséklése folytán a kamatproblémák csökkentek jelentőségükből. A Kúria legutóbbi kelt P. IV. 3163/1930. sz. döntése azonban a jogbizonytalanságot — úgy tetszik — oly területre is kiterjeszti, amely eddig (a kamattételek magassága folytán) attól ment volt. A hivatkozott számú ítélet ugyanis, miután megállapítja, hogy a felek megállapodtak abban, hogy a szerződési kamat $3\frac{7}{8}\%$, kimondja, hogy az anyagi jog szerint a szerződési kamat az adós késedelme esetén is tovább folyik, nincs tehát jogi alap arra, hogy 5% vagy mérsékelt kártérítés ítéltesse meg.

Habár a kamattörvényeink kifejezett rendelkezést nem is tartalmaznak, úgy tudtuk, hogy késedelem idejére a szerződési kamat, ha alacsonyabb, a törvényes kamat értékére szökik fel. Így tanítja Szladits is (Magy. Magánjog vázlata, 199. old.), de erre utal a jogpolitikai ráció is, nevezetesen, hogy azzal is fizetésre serkentse az adóst, hogy megvonja tőle a késedelem idejére az átlagosnál kedvezőbb helyzetet. Ez a ráció szülte az 1923: XXXIX. tc.-et is. A mai viszonyok között a törvényes 5% nem lehet az adósokra elviselhetetlenül súlyos (alperes a konkrét ügyben egyik legnagyobb pénzintézetünk volt), úgyhogy a döntést még a bírói gyakorlatunkban kétségtelenül észlelhető adósvédelmi irányzat sem indokolja, így azt feltétlenül aggályosnak tartjuk.

Dr. Kronstein András.

— **Adalék a peres eljárás egyszerűsítéséhez és gyorsításához.** (Levél a szerkesztőhöz.) A Jogtudományi Közlöny múlt számában fenti címen megjelent cikkéhez kapcsolódva, ugyancsak a miskolci bírósággal kapcsolatban vagyok bátor «adalékkal» szolgálni. A miskolci kir. törvényszék Pf. 4539/1930. számú végzésével az alperesi fellebbezést felperessel azon felhívással közli, hogy a fellebbezésre vonatkozó észrevételeit ügyvédi ellenjegyzéssel ellátva nyújtsa be. Ezen felhívásnak megfelelően a felperes az észrevételeket kellő időben be is nyújtja, azok sikerre is vezetnek, amennyiben a törvényszék végítéletében az elsőbíróság ítéletét helybenhagyja. Ennek dacára: «A kir. törvényszék az alperest a fellebbezési eljárási költségben azért nem marasztalta, mert megítélése szerint a felperes *szükségtelenül* nyújtotta be az észrevételeket, ennél fogva az abból származó költségek az ellenfél terhére nem róhatók.»

Előre veti tehát árnyékát a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslat 14. §-a, mely szerint a meg nem felelő előkészítő iratért perköltség nem jár. Ez a rendelkezés merőben célt tévesztett és az ügyvédségre rendkívül sérelmes, mert elvégre az elsőbíró a per eldöntésében is tévedhet, hiszen ha nem tévedhetne, feleslegesek volnának a felsőbíróságok. Éppen így tévedhet az elsőbíró azon kérdés megítélésében, hogy az előkészítő irat megfelelő volt-e vagy sem.

De még csak hagyján, ha a bíró azon az alapon mellőzheti a költségmegállapítást a periratért, mert az a törvény előírásainak nem felelt meg, bár aki a gyakorlatot ismeri, az tudni fogja, hogy a jogi fejtegetéseknek az előkészítő iratokból való kizárása az ügyvéd munkáját az elsőbíróságoknál sok esetben rendkívül le fogja alacsonyítani. De hová jutunk, ha a bíróság a költségmegállapítást azon az alapon is mellőzhetné, hogy a perirat szükségtelen volt, jóllehet a perirat benyújtását a törvény nemcsak előírja, hanem, mint az adott esetben, a törvény rendelkezése folytán a bíróság egyenesen fel is hívja a peresfelet az észrevételek beadására. Hiszen ha az ügyvédek tudnák előre, vajjon a szerintük elképzelhető védekezések közül melyik fog sikerre vezetni, úgy csak azzal az eggyel hozakodnának elő, és ha tudnák, hogy a bíróság az igazságot meglátja a nélkül is, hogy egyes momentumokra figyelmét felhívni kelljen, akkor a bíróságot nem is fárasztanák hiábavaló fejtegetésekkel. Ámde a lelkiismeretes ügyvéd mégsem kockáztathatja meg azt, hogy hallgasson olyankor, amidőn a törvény és a bíróság az észrevételezésre egyenesen felhívja. Annak

feltételezése, hogy a bíróság az igazságos döntést az ügyvéd közreműködése nélkül is meg fogja találni, arculesapása az ügyvédi hivatásnak, mert ha abból indulunk ki, hogy a bíróság az ügyvéd nélkül is megtalálja a helyes döntést, akkor ügyvédre voltaképp szükség sincs.

A miskolci kir. törvényszék fenti döntésében megnyilvánuló ügyvédellenes tendenciát nem kívánjuk nagyon tragikusan venni, mert hisz a bírói karnak legnagyobb kiválóságai régóta elismerték az ügyvédi tevékenység óriási és nélkülözhetetlen horderejét a helyes bírói igazságszolgáltatás szempontjából, sőt elismerték azt is, hogy az ügyvédség nemcsak a jogalkalmazás, hanem a jogfejlesztés szempontjából is úttörő munkát végez. Hogy csak egyetlen példára utaljak: Nem vitatható tény, hogy az ügyvédek és nem a bírák voltak azok, akik a valorizáció jogszabályait kifejlesztették, a bírák csak hosszas töprengés után rátértek arra az útra, amelyet az ügyvédek hosszú évek keserves munkájával előkészítettek. Megelégszünk tehát azzal, hogy felemeljük tiltakozó szavunkat a miskolci kir. törvényszék fenti döntésében megnyilvánuló ügyvédellenes tendenciával szemben, egyben rámutatunk arra, hogy mire vezet a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslat azon rendelkezése, amely a bírónak azt a hatalmat is kezébe kívánja adni, hogy a szerinte meg nem felelő periratokat a költségmegvonással büntethesse.

R. G.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állástkeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Dr. Fischhof Béla, bácsalmási ügyvéd, gyakorlattal rendelkező ügyvédjelöltet keres. Fizetési igényekkel megjelölt ajánlatokat kér.

395

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadása

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Megjelent:

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930: XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,

az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. tvszéki bíró.

Ára 7 pengő.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Mindennemű

természettani, természetrajzi és kémiai tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattal készséggel szolgálunk.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Dukas Géza budapesti ügyvéd: Pszichoanalitikai nézőpontok a védő és védenca közötti kapcsolat lélektanához. — Dr. Friedman Simon budapesti ügyvéd: Tartozik-e a biztosító a folytatólágos, de külön írással nem kötelezett életbiztosítási díjakra vonatkozólag utólagos határidő kitűzése mellett felszólító-levelet küldeni? — Dr. Keserű Tibor: A szerzői jog bitorlása büntetőjogi szempontból, «de lege ferenda». — Dr. Bratmann Pál: A gépkönyvelés mint jogi probléma. — Törvénykezési Szemle. I. Dr. Halász Aladár budapesti ügyvéd és II. Dr. Viener Miklós Pál: A napló-titok szentsége. — Jogirodalom. — Szemle. Melléklet: Perjogi Döntvénytár. XV. 6.

Pszichoanalitikai nézőpontok a védő és védenca közötti kapcsolat lélektanához.

A pszichoanalízis még mindig terra incognita a jogász számára. Holott már sok olyan lélektani problémára is rávilágított, melyek épp a jogtudomány szempontjából bírnak fokozott jelentőséggel. Még oly kitűnő munka is, mint dr. Vészi M. és dr. Wagner L.-nak «Az ügyvédi hivatás művészete» tárgyában írt pályadíjnyertes műve (Grill, 1929), — mely pedig jogi műveknél eddig szokatlan mértékben veszi figyelembe a lélektani szempontokat és emeli ki azok fontosságát — még ez a rendkívüli alapos mű is csak annyiban nem negligálja teljesen a pszichoanalízist, amennyiben számot vet a tudattalan lelkeséggel is. De oly sokirányú lélektani okfejtéseiben egyébként nem méltatja figyelemre. Holott a pszichoanalízis által felderített összefüggések fényénél a nevezett szerzők által — különben nagy pszichológiai felkészültséggel is — tárgyalt nem egy lélektani probléma nyer teljesebb megvilágítást. Ezek közül e helyütt csupán a védő és védenca közötti kapcsolat lélektanát emelem ki; és talán nem lesz érdektelen az alábbiakban rámutatni azon pszichoanalitikai tanokra, melyekből erre vonatkozólag is új jelentős felismerések adódtak.

Nemrég jelent meg Alexander Ferenc magyar származású berlini orvosnak és Staub Hugó berlini ügyvédnek «Der Verbrecher und seine Richter» (Intern. Psychoan. Verlag Wien, 1929) című közös munkája, mely a pszichoanalízis eddigi eredményeiből elméleti és gyakorlati tanulságokat von le a kriminológia, illetve kriminalisztika számára. E mű egyik fejezete («Einige Kriminalfälle im Lichte der Psychoanalyse») néhány bűneset lélektani kiváltó okainak a lélekelemzés segítségével történt feltárásáról tájékoztat és ennek kapcsán a következő rövidre fogott, de annál többet mondó módszertani utalást tartalmazza: «Dem analytischen vorgebildeten Verteidiger gelang es überdies zuweilen, ein Vertrauensverhältnis zum Delinquenten herzustellen, das die Übertragung des Patienten zum Arzt hinsichtlich der Gewinnung von unbewusstem Material gleichwertig war». Ennek megértéséhez elsősorban közelebb kell megismerkednünk az itt említett «Übertragung» fogalmával.

A pszichoanalízis egyik alapvető felderítése, hogy a zsenge gyermekkor élményei döntő kihatással vannak a későbbi lelki fejlődésre és hogy mindvégig is legjelentősebb rúgói maradnak (tudattalan) lelkeségünknek. Egyik hatékonyságukat a lélekelemzés abban ismerte fel, hogy minden, a gyermek szülői kapcsolaton túlmenő, később személyes viszonylat érzelmi alapját — végső elemzésben — eredetileg a szülőkhöz fűződött, de a tudattalanba szorult érzelmeknek más személyek irányában való eltolódásából kapja. Az érzelmeknek az eredeti összefüggésből más viszonylatokra való ezen áttérőldését «indulatátvétel»-nek nevezi a pszichoanalízis. (Ferenczi kifejezése a Freud-i «Übertragung» számára.) Minden társaskapocs létrejötte e szerint egy — legalább bizonyos fokú —

indulatátvételi készséget tételez fel. Aminthogy «ha két ember találkozik egymással, tartozzanak bár ugyanazon vagy az ellenkező nemhez, a tudattalan mindig megkísérli az indulatátvételt...» S ha a tudattalannak sikerül ezt az indulatáttevődést — nyíltan szexuális (erotikus¹) alakban vagy átszellemítve, rejtetten (mint tisztelőt, hálát, barátságot, esztétikai tetszést) — a tudattal elfogadtatni, akkor szimpátiaérzése keletkezik. Ha pedig a tudat küszöbén őrködő cenzúra tagadólag felel a tudattalannak mindig pozitív vágyakozására, akkor a két tényezőnek: a cenzúrának s a tudattalannak egymásközi erőviszonyához képest az antipátiának az útálatig terjedhető foka jöhet létre.² Hinni is csak annak, megbízni csak abban, sőt megérteni is csak azt, csak annak érveit tudjuk, akire legalább valamennyire vagyunk képesek átvinni azon érzéseket, melyeket a — bennünk mindvégig is szunnyadó — gyermek a szeretet első tárgyai: a szülők iránt érzett. Ilyen értelemben véve, az indulatátvételre való képesség lelki előfeltételét képezi az egyén társadalmi beilleszkedésének; ez teszi alkalmassá arra, hogy az élet realitásai által megkívánt új kapcsolatokat létesíthessen, mozditja elő a csupán létfenntartási érdek diktálta összeköttetések megteremtését is és szolgáltatja az utóbbiak állandóságához és megerősítéséhez nélkülözhetetlen kötőanyagot.

Ezek után nem meglepő az a további felismerés, hogy a közvetlen személyes nexusokon túl is az indulatátvételi törekvés egyik jelentékeny — és néha elég nyilvánvaló — lelki rúgója a társadalmi berendezések, az állami intézmények megteremtésének, illetve egyik legfontosabb meghatározója az azokhoz való személyes beállítottságnak. Az egyesületekben mintegy mesterséges családi kört építünk ki magunknak, illetve — tudattalanul — a családi kör reprodukcióját keressük bennük, annak lehetőleg minden vonatkozásával, élén az elnökapával (a tagok sok egyesületben testvérnek is szólítják egymást); a nemzetben, hazában voltaképp tágabb körű családot, otthont látunk («testvériség», hazafiúi szeretet, szülőföld, pátria); a szomszéd nemzetekről mint sógorról beszélünk; a monarchiában félreismerhetetlen az államformának családi minta (patriarchatus) szerinti kialakulása; az államfőben a nép atyját látja («Landesvater»), annak neje iránt éppoly lojalitást tanúsítanak, őt is megkoronázzák; az anyaszentegyház fejét szentatyának (lat. Papa) nevezik; mindezen példákban indulatátvételi megnyilvánulásokat ismerhetünk most fel. És nyilván e voltaképp irracionális lelki tényező erejének tulajdonítható, hogy pl. az utóbb említett intézmények a tisztán racionális megokolásra támaszkodó reformtörekvések dacára eredeti kialakulásukban, családi jellegük-ből ki nem vetkőzöttten maradtak fenn ősidők óta a mai napig.³

¹ A gyermeki érzelmeknek és a felnőtt szeretete-gyűlöletének ösztönforrásai azonosak.

² Lásd Ferenczi Sándor: «A hipnotikus hatások lelki elrendezése» c. értekezését a «Leleki problémák» c. kötetében, «Nyugat» irodalmi és nyomdai r.-t. kiadása Budapest, 1912.

³ Amikor a pszichoanalízis rámutat arra, hogy a társadalmi kötelek állami intézmények létrehozásánál és fennmaradásánál az «indulatátvétel» általánosan érvényesülő lelki tényezőként szerepel, ezzel tulajdonképp csak lélektani kimélyítést nyert azon szociológiai tanítás, hogy az egyén és társadalom között a család képezi a közvetítő, összekötő láncszemet. A szociológia azonban rámutat a «családi elv» elfajulására is; arra, hogy «amily szorosan egybefűzi a családi szeretet a család tagjait, éppoly idegenné bír tenni a családon kívül állókra nézve» (Concha). Pszichoanalitice szólva: a szülőkhöz infantilis nivón rögzült érzéseknek családon kívüli életviszonyokban való minduntalan feltölődése: a túlzott indulatátvétel sokszor egyebütt is célszerűtlen érzelmi rögzítődéshez, megszokott, bár alkalmatlannak bizonyult kapcsolatokhoz, intézményekhez való görcsös ragaszkodáshoz vezet. A pszichoanalízis rávilágított arra is, hogy az

Az indulatátvételi törekvés eme általános hatékonyságának felismerésére azon érzelmi kapocs elemzése vezetett, mely az analízis folyamán az analitikus személye irányában, az előtte való lelki feltárulás; illetve a nála talált megértés nyomán előbb-utóbb önkénytelenül létrejön. A fenti lelki törvényszerűség felderítése óta e rendszerint — ha nem is, vagy nem teljes mértékben tudatosan — intenzívvé váló érzelmi beállítottság fontos terápiai jelentőséget nyert. Egyrészt mint már elfelejtett egykori érzelmi reakciók hű tükröztetője; másrészt pedig, bármily átmeneti nehézséget is jelent, a tárgyiaság rovására az analitikushoz fűződő aktuális kapcsolatnak érzelmi telítődése és az analizálandó korábbi élményekkel szembeni túlságos előtérbelölése, mégis éppily erősebb indulat-átvétel egyéb tekintetben a pszichoanalitikai technika nélkülözhetetlen eszközének bizonyult. Mert csak ezen érzelmi kapocsnak a fenti értelemben való kellő méltánylása által válik lehetővé a bizalom oly megszilárdulása, hogy az elemzés alatt lévő személy különben titkolt, sőt gyakran elviselhetetlen kínosságuk miatt önmaga előtt is leplezett külső vagy lelki tényeket fenntartás nélküli őszinteséggel közölni legyen képes, illetve saját maga számára is tudomásul venni legyen hajlandó.

Visszatérhetünk most már *Alexander* és *Staub* munkájának a tényállás-diagnosztikára vonatkozó módszertani megjegyzéséhez. A fenti idézetben mondottakkal a pszichoanalitikai tudományban jártas berlini védőügyvéd a védenec részéről kíváncsian bizalom mértékét az analitikus személye iránt létrejönni szokott indulat-átvétel mértékével méri; illetve bűnügyi tényállásoknak pszichoanalitice is kielégítő lélektani feltáráshoz a védenec részéről oly pozitív érzelmi beállítottság létrejöttét látta szükségesnek, mint aminőt a lélekelemzési őszinteség és megértés kivált. Ebben implicite bennfoglaltatik azon tapasztalat közlése is, hogy türelmes végighallgatás, humánus megértés és a lelki ellenállások felismerése s figyelemmeltartása mellett megfelelő erejű érzelemátvétel a védő irányában is spontán adódott.⁴

Ha a pszichoanalízis «ellenállás»-ról szól, azon lelki erőszervezetet érti, mellyel az «én» önkénytelenül védekezik — az általa egykor elfojtott képzetekkel valamilyen összefüggésüknél fogva — kínos érzések, gondolatok, tények már pusztán tudomásulvételével szemben is. (Feltehető, hogy a bíróság előtti vallomások valótlanosságai, elhallgatásai is némelykor csak ilyen — tudattalanul hatékony — lelki ellenállásokra vezethetők vissza). Végeredményben az önmagunkkal és másokkal szemben való leplezetlen őszinteség az, mely ellen az ellenállásokat jórészt tudatalatti (ösztönös kényszerű) törekvés mozgatja azon álarc levetése ellen, melyet — az önmegismerés helyett elfojtásra való nevelés révén — (ha tudattalanul is) többé-kevésbé mindnyájan viselünk — még önmagunk előtt is. És ez ellenállások ereje oly mérvű lehet, hogy nemcsak meggátolja a valamikor elfojtott vonzódási, bizalmi rezdületeknek indulatátvétel útján való reaktiválódását, hanem — épp ott, ahol az erre való tendencia már a kapcsolat bizalmi jellegénél fogva is erősödik — ellenhatásként (a tudattalanban mindig raktáron lévő) infantilis gyűlöletek újraélesztésével gyanakvó, összeütközést kereső beállítottságot idézhet fel («negatív indulatátvétel».)⁵ Aki nem tud szeretni, gyűlölni kénytelen. Előmozdíthatja e folyamatot érzelmeink eredeti «ambivalencia»-ja,⁶ mely a fejlődés folyamán elhalványul ugyan, de minden érzelmi fokozódás esetén újra éreztetheti hajdani erejét. Könnyen képzelhető, hogy a védő és védenec közötti kapcsolatban a lelki ellenállásokat a hivatalos

indulatátvétel e túlzásai — a gyermeki érzelmvilág nagymérvű elfojtásának reakciójaként — a tudat ellenőrzése alól elvonva hatályosulnak; és hogy e pusztán tudattalan hatékonyság az, ami a túlzott indulatátvételre való hajlamosságot az antiszociális magatartás jelentős okává teszi (aminthogy az állami organizmus életében a nepotizmus, mint nyíltan bevallott rendszer, a közéletnek egyszerűen primitív fokát jelenti, de leromlást, kóros visszafejlődést ott, ahol az atyafiság, sógorság egy fejlettnak mutakozó államiségben ellenőrzés nélkül érvényesül).

⁴ Az érzelemátvételi képesség csekély fokának, esetleg teljes hiányának, mint lelki elferdüléseknek, narcisztikus okaira a pszichoanalízis ugyancsak rávilágít.

⁵ Ez lehet egyik lélektani oka azon jelenségnek is, hogy mért végződik épp az ügyvéd és a kliens közötti bizalmi kapcsolat nem éppen ritkán éles (affektív) ellentétbejutással, sőt oly gyakran nem annyira védelmet kereső, mint inkább az agresszivitás kielését célzó fegyelmi panasszal. Az 1929-ben a Budapesti Ügyvédi Kamara fegyelmi bírósága által elintéztett 748 fegyelmi panasz esete közül 463 esetben tényálladék hiányában volt beszüntetendő az eljárás. (Az «Ügyvédi Kamarai Közlöny» 1930. évi 11. számában közzétett jelentés szerint.)

⁶ Bármennyire szeresse a kis gyermek szülőjét, ez nem zárja ki ellentétes irányú rezdületeknek egyidejű hatékonyságát. A gyermeki érzelmek ambivalensek.

procedurától, a törvény szigorától való félelem csak fokozza. Pszichoanalitikai belátás mindenestre megkönnyíti majd az ellenállásokkal szemben való megfelelő magatartást; és ha a biztos intuición (vagy szuggesztivitás) itt-ott e lélektani belátások nélkül is megtalálja az utat a védenec őszinteségéhez, érzelmeihez, nyilván ösztönösen számol az indulatátvétel révén is az azzal szemben érvényesülő szereti-gyűlöleti, ellenállási erővel.

Hányszor töprenghetett már rajta a védő, hogy mennyiben veheti a tényekkel egyezőnek bűnöző védenec állításait, kinek sok minden oka lehet arra, hogy bizonyos ténykörülményeket védője előtt is szándékosan elhallgasson vagy elferdítsen. Pregnánsan juttatja ezt kifejezésre *dr. Oppler Emil*, amikor «Az ügyvédkedés művészete» című munkájában (Grill 1929) a következőket mondja: «Akár gyilkos és a nép egyszerű fia a fél, akár intellektuális bűncselekménnyel vádolt művelt, képzett ember, száz közül 95 nem fog bevallani saját ügyvédjének sem bűnbánóan, hogy igenis így és így követtem el a bűncselekményt. Majdnem mindig ártatlanul üldözöttnek tünteti fel magát, a tényállás előadásánál régmúlt és teljesen közömbös dolgokkal hozakodik elő s egész gondolatmenete arra irányul, hogy a védőben sajnálatot ébresszen, védelmének megérdemeltségét kidomborítsa. Ha valamit részben be is ismer, a való tényállást költött tényekkel zavarja össze, homályosítja el. Ez a lélektanilag érthető törekvése a vádlottnak, hogy védője szemében önmagát a lehető legkedvezőbb színben tüntesse fel, gyakran a védelem kudarcát okozza.» A pszichoanalízis, mint láttuk, rámutat azon tudatalatti okokra is, melyek a — nemcsak ép patológiusan hazug vagy alacsonyabb értelmiségű — vádlottat az őszinte közlésben meggátolják, még akkor is, ha tudatosan valóban csak az igazat törekszik előadni. De ha most azt halljuk, hogy az indulatátvétel és az «ellenállások» lelki törvényeinek ismerete a védő számára elősegíti az e nehézségekkel való megbirkózást és lehetségessé teszi a tudatalatti motívumok feltárást is, azt lehet remélni, hogy ez a kriminalisztika egy új eredményesebb korszakának hajnalhasadását jelenti.

Már negyedévszázada annak, hogy Löffler bécsi büntetőjogi professzor szemináriumában «Tatbestandsdiagnostik und Psychoanalyse» címen tartott előadásában ⁷ Freud azon feltevésének adott kifejezést, hogy a pszichoanalitikai módszer alkalmas lehet bűnügyi tényállásoknak lélektanilag kielégítőbb, teljesebb feltárára is. Egyben közelebbi gyakorlati utasításokat is adott az ezirányú vizsgálódások megkezdésére. *Ferenczi*,⁸ majd később *Reik* és *Alexander* azóta nem szűntek meg — konkrét vonatkozású utalásokkal is — rámutatni a pszichoanalízis kriminológiai és kriminalisztikai jelentőségére. Mind ennek a büntető jogtudomány irodalmában csupán elvétve támadt egy-egy elméleti visszhangja. Most a fentemlített munka pszichoanalitikus társszerzői — bűnügyi védő és büntetőbírói orvosszakértő — tették meg e téren a kezdeményező gyakorlati lépéseket. Hogy minő eredménnyel, azt a munkájukban négyévi tapasztalat anyagából példaképp közölt néhány eset illusztrálja. Nem a bűnöző terápiái elemzése révén adódott az ezekben élénk tárt eredmény. Az ilyen célú elemzés a büntetőeljárás folyamán nem is járhat kielégítő sikerrel.⁹ De ha további elfogulatlan vizsgálódás is igazolni fogja, hogy pszichoanalitikai felkészültséggel a védő az eddiginél mélyebb betekintést nyerhet az eléje kerülő bűnügyek tárgyi és lélektani összefüggéseibe, illetve a bűnöző tudattalan lelki világába is, ezzel ki volna jelölve az út, melyen haladva nem kellene, hogy pusztán ideális célkitűzés maradjon az, aminek *dr. Vési* és *dr. Wagner* mély tárgyszeretettel a következőkben adnak kifejezést: «Az igazi védőügyvéd a bűnös vádlott első igazi megjavítója: nemcsak mert a legtöbb jóssággal ő közeledik feléje, hanem mert ő az első, aki előtt a vádlott makacssága, előbb talán érdekből, de utóbb önkénytelenül is csődöt mond és feltárul

⁷ Lásd Freud: «Gesammelte Schriften» X. kötetében.

⁸ Lásd *Ferenczi Sándor*: «A pszichoanalízisről és annak jogi és társadalmi jelentőségéről» című tanulmányát az «Ideges tünetek keletkezése és eltűnése» című munkájában (Dick M. kiadása, Budapest, 1914), továbbá az alább említendő írásait, valamint *Th. Reik*: «Geständniszwang und Strafbedürfnis» című munkáját (Intern. Psychoan. Verlag Wien, 1925).

⁹ Lásd erre vonatkozólag *Ferenczi Sándor*: «A pszichoanalízis és a kriminalitás» című cikkét a «Századunk» 1928. májusi számában. Hogy egyébként bizonyos esetekre a büntető eljárás befejezése utáni pszichoanalízisnek a büntető igazságszolgáltatás speciálpreventív apparátusai között való helyet foglalása nem utópia többé, mutatja egy nemrég Ausztriában hozott ítélet, mely a büntetés végrehajtásának felfüggesztését pszichoanalitikai kezelés feltételéhez kötötte. (Neue Freie Presse, 1930. január 27. szám.)

s ilyen módon ő az első és talán egyetlen tanuja a vádlott töredelmének, amelyből folyó nagy lelki és morális hatalmát, ha felhasználni tudja, válik hivatásának igaz művészevé.»¹⁰ Dr. Dukcs Géza.

Tartozik-e a biztosító a folytatólagos, de külön írással nem kötelezett életbiztosítási díjakra vonatkozólag utólagos határidő kitűzése mellett felszólító-levelet küldeni?

Az 1927: X. tc.-nek az életbiztosítási díjakra vonatkozólag leglényegesebb újítása az a bifurkáció, amellyel különbséget tesz perelhető és nem perelhető díjak között. Perelhetők a törvény 9. §-ának első bekezdése szerint az első időszak díja, valamint a mindenkor esedékességre külön írásban kötelezett díjak és ez utóbbi kategóriára vonatkozólag a törvény kifejezett rendelkezése szerint fennáll a biztosítónak az a kötelezettsége, hogy a felet az 5. § szabályai szerint a díjfizetésre utólagos határidő kitűzése mellett felszólítsa. Vajjon az első időszakot követő úgynevezett folytatólagos, de a mindenkor esedékességre külön-külön nem kötelezett díjak tekintetében is terheli a biztosítót a most részletezett felszólítási kötelezettség, azt a törvény minden félreértést kizáróan ki nem mondja, bár a miniszteri indoklás világos és félre nem érthető kijelentéseinek figyelembevételével a *törvény 10. §-ának 3. bekezdése az alábbiakban kifejtendő álláspontunk szerint a biztosító felszólítási kötelezettségét a címben körülírt esetekre is megállapítani kívánta*. A 10. § 3. bekezdése ugyanis szószerint ezt mondja: «A szerződést felmondottnak kell tekinteni, ha a szerződő fél (biztosított) az első biztosítási időszakot követő valamely időszak díját a biztosítótól kitűzött utólagos határidő (5. § 1. bekezdése) elteltéig meg nem fizeti».

Azok, akik a biztosítónak felszólítási kötelezettségét a törvény alapján tagadásba veszik, mint legfontosabb érvre arra hivatkoznak, hogy a törvény 9. §-ának harmadik bekezdése kizárólag az első időszak díjára, valamint a mindenkor esedékességre külön kötelezett díjakra terjeszti ki a 4., illetve az 5. § szabályait, másrészt pedig szerintük a legnagyobb mértékben illogikus és önmagának ellentmondó, hogy a biztosító köteles legyen utólagos teljesítési határidő kitűzése mellett a felet olyan díj megfizetésére felszólítani, amelyet a törvény kifejezett rendelkezése szerint perelni amúgy sem lehet. És végül hivatkoznak arra is, hogy a 10. § 3. bekezdése, habár kifejezetten nem mondja, csupán a mindenkor esedékességre külön írásban kötelezett díjra vonatkozhatik.

A hivatkozott érvek nem eléggé alaposak, amint ez az alábbiakból is kitűnik:

I. A kereskedelmi törvény 505. §-ának 3. pontja értelmében a felet 30 napi haladék illette meg. A kereskedelmi törvénynek ezt a rendelkezését az 1927: X. tc. 12. §-a hatályon kívül helyezte. Ha már most figyelembe vesszük, hogy a *törvény semmi esetre sem akarta a biztosítottat az addigi jogállapotnál kedvezőtlenebb helyzetbe hozni*, akkor meg kell állapítanunk, hogy a törvény helyes értelmezése szerint az életbiztosítás azzal, hogy a fél a folytatólagos díjat a lejáratkor nem fizette meg, hatálytalanná nem válik.

II. Ha a 9. § 1. bekezdése csak a perelhető díjakról rendelkezik és ugyanezen § 3. bekezdése csakis ezekre vonatkozólag terjeszti ki a törvény 4., illetve 5. §-ának rendelkezéseit, ebből még nem következik, hogy a nem perelhető folytatólagos díjakra vonatkozólag a törvény nem kívánta a biztosító felszólítási kötelezettségét kimondani. Éppen ellenkezőleg abból, hogy a 9. § csak a perelhető díjak tekintetében rendelkezik, lehet arra a következtetésre jutni, hogy *technikai beosztása szerint a nem perelhető díjak tekintetében a törvény a 10. §-ában kívánt intézkedni és itt is állapította meg a biztosítónak felszólítási kötelezettségét*.

III. A 10. § 3. bekezdése kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a biztosítási szerződés hallgatólag felmondottnak tekintendő, ha a

biztosított az első biztosítási időszakot követő valamely időszak díját a biztosítótól kitűzött határidő elteltéig az 5. § 1. bekezdése értelmében meg nem fizeti. *A törvényszövegnek más értelmet tulajdonítani nem is lehet, mint azt, hogy a biztosítási szerződés hatálytalanná válásához feltétlenül szükséges a biztosító által az utólagos teljesítési határidő kitűzése, mert csak az ezen utólagos teljesítési határidő elteltéig történt fizetésmulasztás vonja maga után a hallgatólagos felmondást.*

Nem állhat meg azon magyarázat, amelyet egyes bírósági ítéletek magukéva tettek és amely szerint a 10. § 3. bekezdése csakis a külön írásban kötelezett díjakra vonatkozik. Ezzel a magyarázattal ellenkezik a törvény szövege, amely csupán az első biztosítási időszakot követő valamely időszak díjáról beszél és semmiképpen sem említi az esedékesség után külön kötelezett díjakat. Logikailag is ellentmondó a magyarázat, mert abban az esetben, ha a biztosított az esedékesség után külön írásban kötelezte magát a díjfizetésre, a biztosítási szerződést még nem kell a fél részéről felmondottnak tekinteni, miután a biztosítónak módjában áll a díjat bírói úton érvényesíteni, a külön írásban kötelezés pedig kifejezetten ellentmond a felmondásra irányuló szándéknak. Itt tehát nem hallgatólagos felmondásról, hanem *hallgatólagos fel nem mondásról* lehet beszélni.

Ha a 10. § 3. bekezdése a mindenkor esedékességre külön írásban kötelezett díjakról kívánt volna rendelkezni, úgy nem kellett volna a törvény szövegében zárójelben az 5. § 1. bekezdésére utalni, hanem az utalás teljesen felesleges lett volna, mert hiszen a 9. § 3. bekezdése a külön írással kötelezett díjak tekintetében kimondta, hogy a külön írásban kötelezett díjak tekintetében az 5. § 1. bekezdése irányadó.

IV. *A törvény szövegén kívül álláspontunkat megerősíti a 9. és 10. §§-hoz fűzött miniszteri indoklás*, amely meggyőző eloquenciával hirdeti, hogy a francia biztosítási joggyakorlat, a német biztosítási törvény, a svájci szövetségi törvény és az osztrák törvény, «amelyek a biztosítási szerződési jognak legmodernebb és a mai biztosítási joggyakorlat teljes magaslatán álló törvényalkotások, ebben a kérdésben akként rendelkeznek, hogy amennyiben a biztosított a visszatérő időszakban járó díjak tekintetében késedelembe van, a biztosítótársaság a biztosítottat utólagos teljesítési határidő kitűzése mellett a díjfizetésre felszólítja». Miután az indoklás szerint az élet követelménye, a közjogi érdekek mind ellene szólnak annak, hogy a magyar biztosítási jognak ezen elavult rendelkezései, amelyek a kontinentális modern biztosítási jogokkal annyira ellentétben állanak, továbbra is fenntartassanak, úgy igazán érthetetlen lenne, ha ezek után a törvény mégis arra az álláspontra helyezkedett volna, hogy a magyar biztosítási jognak az indoklás szerint elavult rendelkezései nemcsak hogy fenntartassanak, hanem továbbmenve még szigorítottassanak, amennyiben a kereskedelmi törvény 505. §-ának 3. pontjának hatályon kívül helyezése után a 30 napos törvényes haladék is elesnék és a folytatólagos díjfizetés elmulasztása automatic a biztosítási szerződés megszűnését vonná maga után. Ez annál inkább érthetetlen és önmagának ellentmondó lenne, mert a törvényhozási tárgyalások során a javaslat 9. és 10. §-a a jelen problémával összefüggő kérdés szempontjából változatlanul ment át az országgyűlés mindkét házában. Ha a 10. §-hoz fűzött részletes indoklást megfontolás tárgyává tesszük, úgy nem lehet más álláspontra helyezkednünk, mint arra, hogy a 10. § 3. bekezdése a külön írásban nem kötelezett díjak tekintetében is a biztosítónak utólagos teljesítési határidő kitűzése mellett való felszólítási kötelezettségét kívánta kimondani.

Minthogy a kérdés elbírálása szempontjából a miniszteri indoklás elsőrendűen fontos, a 10. §-hoz fűzött miniszteri indoklás szövegét szószerint idézem: «E § rendelkezései szerint az életbiztosítási szerződésnél az első biztosítási időszakot követő valamely időszak díja fizetésének elmulasztása egymagában nem vonja maga után a szerződés hatályvesztését, amennyiben a szerződés megszüntetésére a biztosított részéről az szükséges, hogy a szerződést felmondja vagy hogy a szerződés felmondottnak tekintessék részéről, amely utóbbi e § harmadik bekezdése szerint egymagában abból is következik, ha a szerződő fél, vagyis a biztosított az első biztosítási időszakot követő valamely időszak díját a biztosítótól kitűzött utólagos határidő elteltéig meg nem fizeti». Ez bővebb fejtegetésre nem szorul.

Ha lehet, még jobban megerősíti álláspontunkat a 9. §-hoz

¹⁰ A fent idézett munkákon kívül lásd még Ferenczi: «Indulatáttétel és magabavetítés» c. tanulmányát a «Lelki problémák» c. már idézett könyvében; továbbá Freud: «Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse» és «Zur Dynamik der Übertragung», valamint «Bemerkungen über die Übertragungsliebe» című írásait a «Gesammelte Schriften» VI. és VII. kötetében. (Internat. Psychoan. Verlag Wien.)

fűzött miniszteri indokolás utolsó 2. mondata, amely szószerint így hangzik: «A javaslat az életbiztosítási szerződés időtartamát ekként csupán az első biztosítási időszakra kívánja ugyan feltételül biztosítani, de a biztosító félnek azt a jogát, hogy a későbbi időszakokra járó díj fizetésének megszüntetésével a szerződés hatályvesztését idézze elő, sem hagyja meg a maga érintetlenségében. Míg ugyanis egyrészt a biztosító érdekeit az eddiginél határozottabban kívánja megvédeni, nevezetesen megengedi a biztosítónak a szerződési bírság kikötését arra az esetre, ha a szerződő fél megelőző felmondás nélkül szünteti meg a díjfizetést, addig másrészt a biztosított javára úgy rendelkezik, hogy a későbbi díjak fizetésének egyszerű elmulasztásához nem köti az ügylet hatályának megszüntetését».

V. Csak látszólag szól álláspontunk ellen az a tény, hogy a nem perelhető díjakra vonatkozó felszólítási kötelezettség megállapítása esetén a biztosító ellenszolgáltatás nélkül köteles a kockázatot viselni. Itt először is figyelembe veendő, hogy a 9. § 2. bekezdése értelmében a biztosító az első időszakra eső díj összegének egynegyed része erejéig *szerződési bírságot* köthet ki. «Köthet ki» a gyakorlatban annyit jelent: «köt ki minden esetben». Másodszor azt is meg kell fontolnunk, hogy a biztosítási szerződésnek a folytatólagos díjfizetés elmulasztása következtében történt megszűnése amúgy is jelentékeny anyagi előnyt jelent a biztosítónak, mert a befizetett díjak egészben vagy részben elvesznek. A biztosítótól tehát meg lehet kívánni, hogy *ebben az esetben a kockázatot díjfizetés nélkül is viselje, miután a biztosított életbenmaradása esetén legalább ötnegyedévi díjat megtarthat*.

VI. A törvény szövegén és a miniszteri indokoláson kívül a *biztosítási gyakorlat* is álláspontunk mellett szól, mert ha elfogadjuk, hogy a külön nem kötelezett díjak tekintetében a biztosítót az utólagos határidő kitűzése melletti felszólítási kötelezettség nem terheli, úgy ez *végeredményben arra az abszurdumra vezetne, hogy minden biztosítási szerződés aggályossá válnék*. A gyakorlati életben ugyanis, amint ezt mindenki tudja, az életbiztosítási díjakat a folytatólagos időszakokban a felek akként fizetik, hogy a biztosító a megfelelő díjnyugtát küldönc útján a biztosítottnak bemutatja. Ez a bemutatás sohasem történik az esedékesség napján, mert a biztosítótársaság, a biztosítottak nagy tömegét figyelembe véve, arra nem is képes, hanem úgyszólván minden esetben az esedékességet követő 30 napon belül történik. Ha már most a biztosított az esedékesség és a nyugta bemutatása közötti időben elhalálozik, úgy a biztosítótársaság a mienkkel ellenkező álláspontra való helyezkedés esetén egyszerűen arra hivatkozhatná, hogy a biztosítási összeget kifizetni nem tartozik. Ez azt jelentené, hogy amennyiben a biztosított életben van, a biztosító a nyugta bemutatásakor az esedékes díjat felveszi, ha azonban a biztosított történetesen a nyugta bemutatása előtt hal meg, akkor a biztosítót semmiféle kötelezettség nem terheli. Ez nagyszerű megoldása lenne annak a problémának, hogy hogyan lehet a díjakat felvenni a kockázat vállalása nélkül, azonban ez az «in sich játéko»-szerű manipuláció a tisztesség szabályaival is ellenkeznék. Már pedig «quod non est honestum, non est iustum».

In ultima analysi magának a biztosítónak is érdeke, hogy az ellentétes felfogás ne érvényesüljön, mert ennek végeredményben az életbiztosítási üzletág adná meg az árát, hiszen józan ésszel senki sem lenne hajlandó olyan biztosítási ügyletet kötni, amelynek alapján abban az esetben, ha pl. a 10. vagy 20. évben a fél a díjat az esedékesség napján meg nem fizetné, úgy a biztosítási szerződés még aznap automaticae hatálytalanná válnék. Ebből következik, hogy a biztosítónak és biztosítottak közös érdeke a biztosító utólagos teljesítési határidő kitűzése mellett való felszólítási kötelezettség megállapítása, és amennyiben bíróságaink mégis másképp döntenének, úgy egyrészt a törvény megreformálásán kívül a *biztosítóközönségnek garanciát kell kérnie és kapnia, másrészt pedig a biztosítónak a biztosítási feltételekben kell kifejezetten kimondania, hogy a fizetés egyszerű elmulasztása a szerződés hatályának megszűnését még nem vonja maga után* és a biztosító a külön nem kötelezett folytatólagos díjak tekintetében is köteles a biztosítottat a díjfizetésre utólagos határidő kitűzése mellett felszólítani.

A biztosítottak existenciális érdeke és a biztosítónak jól fel fogott üzleti érdeke tehát egyaránt a biztosítónak felszólítási kötelezettsége mellett szól.

Dr. Friedman Simon.

A szerzői jog bitorlása büntetőjogi szempontból, «de lege ferenda».

A jogintézmény fiatalságával függ össze, hogy a szerzői jognál a magán- és büntetőjogi védelem nincs szeparálva. Szerzői jogi törvényünk, az 1921 : LIV. tc., noha a szerzői jog megsértéséhez kettős jogkövetkezményt fűz, magán- és büntetőjogi, mégis e következmények érvényesítését polgári peres útra tereli.

Nálunk a gyakorlatban a szerzői jogi oltalomban a magánjogi oltalom praevaleál és a bitorlás büntetőjogi következményei a polgári perben egyszerűen eltörölődnek. Kezdődik ez rögtön a mulasztási ítélettel befejezett ügyekben. A büntetőper mulasztási ítéletet nem ismer, a szerzői jogi per menetét azonban a polgári perrend szabályozza, amidőn tehát a bitorló alperes nem jelenik meg, ellene mulasztása okából büntető ítéletet kellene hozni. Persze ez utóbbi eset alig fordul elő, mert a gyakorlatban az történik, hogy a felperes leszállítja keresetét a büntető igény tekintetében, ennek megtörténte után pedig a bíró megállapítja a bitorlás magánjogi következményeit.

Hasonló eset a végítélettel befejezett perekben. Legtöbbször vádelejtés, illetve keresetleszállítás történik, mert a felperesnek a magánjogi elégtétel fontosabb, mint a bitorló büntetése.

A legelső törvényhozási teendő ezen a téren elválasztani a büntető igény elbírálását a magánjogitól. További teendő megvonni a természetes határokat bitorlás és bitorlás között. Nincs értelme annak az álláspontnak, amit a törvényhozó az egész vonalon szigorú következetességgel végig visz, hogy amint egy a szerzői jog megsértése, következképp egy annak a büntetése is. Ez körülbelül ugyanaz, mintha a Btkv. mindenféle lopást vétségnek tekintene és egyaránt büntetne.

A szellemi lopásnál ma még nincsenek egyszerű és minősített esetek, maga a szabályozandó anyag olyan hibrid állapotban van, hogy a büntetőjogi kategóriák megvonása nem könnyű feladat. De szükség van rá, mert a mai szerzői törvény idevágó 18. §-a még a legminimálisabb határvonalak megvonását is elmulasztva, egyszerűen annyit mond: «Aki a szerzői jogot szándékosan vagy gondatlanságból bitorolja, vétséget követ el és nyolevanezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő». Mégis más elbírálás alá kell vonnunk a szándékos plagizátort és a gondatlan címbitorlót. Előfordul ebben a matériában a bitorlásnak egy minősített esete is. A megrendelt arcképek, szoborképmások szerzői jogának bitorlására gondolok. A törvény idevágó 64. §-a szerint a megrendelt arcképek vagy szobor többszörösének, közzétételének vagy forgalombahozásának joga nem illeti meg külön sem a megrendelőt, sem a képzőművészt, hanem csak a kettőt együtt. Nem kell különösebb jogi érzék annak a belátásához, hogy eltérő minősítést érdemel büntetőjogilag, mikor a megrendelő az alkotó művész megcsalásával akar munkájából hasznot húzni vagy pedig fordítva, a képzőművész sérti az általa ábrázoltak személyiségi jogát, pl. társasági hölgy barátnőjének akt képét engedélye nélkül kiállítja palam et publice! Nem külön szabályozást érdemlő sui generis delictum-e ez? Az elmaradt büntetésért édes kevés a polgári perben megítélt kártérítés.

Arra vonatkozólag pedig, mi történjék akkor, ha prózaíró sérti meg az általa ábrázolt egyén személyiségi jogát, egyáltalában nincs intézkedés. Az elszakított felvidéken pár évvel ezelőtt akadt ilyen eset. Egy jőnevű magyar író bosszúból regényt kanyarított szépasszony szeretőjéről, aki vele házasságot tört, félreértések elkerülése végett a nő családi nevét sem változtatta meg. Mind a ketten olyan vidéki városban éltek, ahol minden ember ismeri egymást. Így azután érthető, hogy a szerencsétlen regényhősnőnek nem maradt más választása a mű megjelenése után, mint az öngyilkosság. Az író ellen büntető eljárás indult és a csehszlovák bíróság hathavi szabadságvesztéssel sújtotta. Büntetőjogilag a cselekmény nálunk — ha nem tévedek — a becsületvédelmi törvény 3. § 1. és 3-ja szerint minősülne sajtó útján aljas indokból elkövetett rágalmozás vétségének, amelynek a büntetése nyole naptól egy évig terjedhető fogház. Ez talán mégis kevés egy életért és a sárbatiprott becsületért. Pedig ilyen regény Budapestén is megjelenhetik!

A zenedaraboknál a gyakorlatban még visszasabb eredményre vezet az egyöntetű szerzői jogi védelem. Már gondolatnak is groteszk a négyesoros kuplé szerzőjét a Hunyadi László szerzőjével azonosítani. Általános szabály, hogy a színművek, zenészművek

és zeneművek hatályosabb szerzői jogi oltalom alatt állanak, mint az írói művek egyéb fajtája, mert míg az egyébfajta művet, pl. verset, hogyha már egyszer sajtó útján megjelent, bárki nyilvános előadás keretében előadhatja a költő külön beleegyezése nélkül, addig a már megjelent színmű, zenészmű, zenemű nyilvános előadásához a Sz. T. 49. §-a szerint továbbra is kell a szerző beleegyezése.

A törvény 49—58. §-ainak szigorú értelmezésén alapul a 18-as sz. jogegységi határozat, amely kimondja, hogy a kávéházakban, vendéglőkben, kocsmahelyiségekben szerzői jogi engedély nélkül zenélő cigánybandáért felel a vendéglős akkor is, ha a védett zenedarabok eljátszása az ő beleegyezése nélkül történt egyszerűen azon az alapon, hogy a bandát játszásra felfogadta vagy hogy annak a játszást megengedte. Ennél a határozatnál meg kell egy percre állapodnunk. Magyarországon zeneszerzők, dalköltők, szövegírók szövetségbe tömörültek és szerzői érdekeik megóvása fölött a szövetség ügyésze őrökdi. Nyolc pengő havi jogdíj lefizetése ellenében minden kocsmáros megszerzi a jogot arra, hogy a szövetségbe tömörült zeneszerzők műveit vendégeinek szórakoztatására nyilvánosan előadhassa.

Eddig rendben volna a dolog, mert a jogsérelem tényleg történt, a jogsérelem reparációja azonban szerintiünk nincs arányban az elkövetett jogsértéssel, mert az a szerencsétlen kocsmáros, aki a jog megszerzéséről nem gondoskodott, fizet először elmaradt jogdíjat, az ellenőrök díját, mint szükségkép felmerült költséget, s törvényszéki értékhatár szerint megállapított perköltséget, még örülhet, hogy az ítélelhozatal előtt a felperesi ügyész a büntető igényvel leszállította a keresetét, különben a szerzői jogbitorlás vétségében is bűnösnek kellene kimondani és pénzbüntetéssel sújtani. Egy-egy ilyen per a mai gazdasági viszonyok között egy kisember tönkremenetelét jelentheti. Miért kell ebben a nem komplikált jogkérdésben törvényszéknek döntenie? Ezek a leggyakoribb szerzői jogi bitorlási esetek s ötszoros törvénnyel helyes mederbe lehetne terelni őket. Kihágásnak kellene minősíteni a magánjogi igényt, bírságot megfelelően maximálni és közigazgatási útra terelni.

Itt van még két probléma: a rádió és a filmbitorlás. A magyar szerzői törvény nem ismerte még a rádiót, nem is szabályozta. Bár egy pillanatig sem lehet kétséges, hogy egy már megjelent versnek, novellának rádió útján terjesztése nem azonos azzal, mint amikor már megjelent verset vagy novellát irodalmi est keretében vagy baráti körben előadnak. Ez ellen tehát a szerzőt védeni kell.

A film régebb a rádiónál, de azért a film szerzői joga sem a hazai, sem a külföldi irodalomban nincsen tisztázva. Nyílt kérdés ma is, hogy a film szerzői joga milyen arányban illeti a filmvállalatot, a meseíró, a fotográfust, a rendezőt, az előadósínészt s a kísérő zeneszöveg szerzőjét. Mert a film ezen hat komponens eredménye.

A magyar szerzői jogi törvény nem is ad a kérdésre határozott választ, mindössze annyit mond szükségesül a 73. §-ában: «Mozgóképmutatvány alakjában megjelenülő termék (mozgófényképészeti mű) tartalma szerint az írói művekkel, a képzőművészeti alkotásokkal vagy a fényképészeti művekkel egyenlő védelemben részesül, ha szerzője a cselekmény elrendezése módjában vagy a bemutatott események és egyéb ábrázolások csoportosításában vagy egyéb módon a műnek egyéni és eredeti jelleget adott».

Ehhez a törvénytörvényhez dr. Szalai Emil a következő kommentárt fűzi: «Hogy kit kell az ily mű szerzőjének tekinteni, erre nézve a törvény nem tartalmaz rendelkezést. Ha az ily mű csak fényképészeti művel egyenlő védelemben részesül, úgy a szerző nyilván az, aki a művet a mozgófényképező géppel felvette, de vele együtt az is, aki a képek csoportosításában, kiválasztásában a műnek egyéni eredeti jelleget adott. Másfajta mozgófényképészeti műveknél a tevékenységnek és közreműködésnek annyi változata lehetséges, hogy csak a konkrét eset körülményeiből lesz megállapítható, hogy kit vagy kiket kell szerzőnek vagy szerzőknek tekinteni. A védelem minősége és ideje tartalom szerint alakul.» Itt tényleg olyan hibrid a szabályozandó anyag, hogy a bővebb büntetőjogi kategorizálás fölöttébb nehéz. Azért részünkről megtartanók a mai szabályozást azzal a ráadással, hogy legyen szabad a bírónak korrekcionálizálni s az enyhébb esetekben vétség helyett kihágási büntetést kiszabni. Persze erre a rendelkezésre csak akkor lenne szükség, ha a vétséget a törvény a mainál szigorúbban büntetné.

Részemről a szerzői jogi büntetőtörvénybe a műemlékek és a szerzői jog alól felszabadult írói művek büntetőjogi védelmét is felveendőnek tartom. Hogy pedig ez a gondolat is mennyire időszzerű, azt egy kiadói ötlettel igazolom. Több ízben megpendítették, hogy régi klasszikusainkat: Jósikát, Vas Gerebent modernizálni kellene. Tavaly azután egész komoly formában felmerült, sőt talán azóta kivitelre is került nevezettek regényeinek modern nyelvre való átírása.

Ez kétszeres véték. Először kegyeletsértés az elhunyt írókkal szemben, akik a maguk idején komoly értéket jelentettek. Másodszor bűn és merénylet a fiatal magyar írók ellen. T. i. ennek a kiadói ötletnek az a háttérre, hogy az új magyar íróknak, kiknek tollán a ma problémái szólalának meg s a mának sebei tárulnának fel, fizetni kell. Ellenben Jósika és Vas Gereben halála óta eltelt már az ötven esztendő, nekik már nem kell jogdíjat fizetni.

Az író megillető szerzői jog természete szerint az embert megillető személyiségi jogkörnek egyik önállósult része. A mai helyzet szerint előáll az az anomália, hogy míg a személyiségi jogkör egyéb részeit, pl. a szemérmét, üzleti hírnevet a jogrend egyenlően védi magán- és büntetőjogilag, addig a szerzői személyiségi jogkörnél megelégedik a magánjogi védelemmel, a büntetőjogit teljesen elsorvasztja. A szerzői törvényt így mai formájában nem tartom sem kielégítőnek, sem igazságosnak. Épp ezért a mainál jobb szabályozásra törekednünk kell.

Dr. Keserű Tibor.

A gépkönyvelés mint jogi probléma.

A külföldön már befogadott gépkönyvelés nálunk mindeztideig szabályozatlanul maradt, mivel kereskedelmi törvényünk az 1875. évi XXXVII. tc., valamint polgári perrendtartásunk az 1911. évi I. tc. — a dolog természeténél fogva — ezen kérdés szabályozására ki nem terjed.

A K. T. 25. §-a szerint: «Minden kereskedő köteles bekötött, laponként folyószámmal ellátott s átfűzött könyveket vezetni». Ámbár a könyvvezetés kötelezettségének elmulasztása számos hátránnyal jár, így pl. csőd eljárás során, mégis törvényünk a kereskedőt — a részvénytársaságokra vonatkozó 198. § kivételével — ki-fejezett szankciókkal könyvvezetésre nem kötelezi. Annál számossabbak azonban az előnyök, melyeket a törvény a szabályszerűen vezetett könyvekkel rendelkező kereskedőnek biztosít. Ezen előnyöket, a közigazgatási eljárást figyelmen kívül hagyva, két csoportba oszthatjuk: 1. a szabályszerűen vezetett könyvek bizonyító ereje és 2. a szabályszerűen vezetett könyveken alapuló bírói illetékség.

A könyvek bizonyító erejét illetően a K. T. 31. §-a intézkedik: «Bejegyzett kereskedőknek szabályszerűen vezetett könyvei kereskedelmi ügyletekből eredő perekben... más bizonyító eszköz által kiegészíthető bizonyítékot képeznek». Ezen bizonyító erő kettős: pozitív, amennyiben a könyv bizonyítékul szolgál a jogcím, valamint árumennyiség kérdésében, és negatív, «amennyiben ugyanis valamely bevezetés hiánya az annak tárgyát képező tény meg nem történte mellett használható bizonyítékul». (Legf. Itsz. 525/76. Dt. r. f. XVII. 104.) Azonban ezen gyakran perdöntő bizonyító erővel, a kereskedelmi könyvek csak annyiban bírnak, «amennyiben azok szabályszerű vezetése biztosítja a feljegyzések viszonylagos hitelességét». (Kúria 471/85. Dt. XII. 170.)

Arra a kérdésre azonban, hogy mely könyvek tekintetnek szabályszerűnek, a K. T. 25. §-a felel, mely «bekötött, laponként folyó számmal ellátott s átfűzött» könyveket ír elő, csupa olyan feltétel, melyet a gépkönyvelés, mivel laza és utóbb kartotékszerűen gyűjtött lapokon történik, nem teljesíthet. Ennek folytán gépkönyvelés esetén a kereskedelmi könyvek bizonyító ereje az 1875. évi XXXVII. tc. alapján elvész.

A laza lapoknak a könyvelés megtörténte utáni összefűzése és bekötése sem jelentene kiutat, mivel a könyveknek már a bevezetés időpontjában, vagyis a könyvelés eszközlésekor meg kell felelniök a 25. §-ban megjelölt kellékeknek. A könyvelési lapok utólagos bekötése könnyen a K. T. 25. §-nak második bekezdésébe ütköző cselekménynek lenne minősíthető, mely szerint «oly változtatásokat tenni tilos, melyek minőségüknek fogva kétséget hagynak aziránt, vajjon az eredeti bevezetésekor vagy később történtek-e? Röviden: a törvény a könyvet az első könyvelés időpontjá-

tól kezdve fixnek, mondhatnám kereskedelmi szentségnek tekinti és nem Schaubek-Permanent albumnak!

A bírói illetékesség kérdésre térve át, a Polg. Perrendtartás 32. §-ból kell kiindulnunk, mely a felperesi bejegyzett kereskedő számára statuál értékes kivételt azon általános alapelv alól, hogy t. i. az illetékesség az alperesnek juttatott kedvezmény, amennyiben az alperes lakhelyéhez igazodik. A Budapesten lakó hitelező debreceni adósát tehát — az általános alapelv szerint — a debreceni bíróság előtt kényszerül perelni, aminek a gyakorlati életben a hitelező szempontjából számos hátránya, az adós szempontjából azonban annál több előnye van.

A budapesti hitelező, mivel a legegyszerűbb ügy is 4–6 tárgyalást vehet igénybe, — hacsak tetemes utazási költségnek nem kívánja magát kitenni — helybeli, azaz vidéki ügyvédet köteles vallani, vagyis elveszti a személyes pervitel lehetőségét és a mellett (pl. behajthatatlanság esetén!) még perköltséget is visel. Ezzel szemben az alperes, ki a követelés jogosságának érzetében a budapesti bíróság előtt a költséggel járó védekezést mellőzné, lakhelyén perelve, hol személyesen védekezhetik, a pert el fogja húzni.

A Pp. 32. §-án alapuló könyvviteli illetékességnek tehát gyakorlatilag nagy fontossága van. Ezen törvényszakasz szerint: «Bejegyzett kereskedőnek más kereskedővel szemben létrejött követelése, ha a felperes az arra vonatkozó könyvkivonatot bemutatja, az utolsó ügylet bejegyzésének keltétől számított két éven belül annak a helynek bírósága előtt is perelhető, ahol az ügylet megkötésekor a könyvet vezették.» Mivel azonban a gépkönyvelés a K. T. 25. §-a szerint nem tekinthető szabályszerű könyvelésnek, a bejegyzett kereskedő könyvének bizonyító erején felül még a könyvvitelen alapuló bírói illetékességet is elveszti.

Tanulságos, hogy a forgalom ott, ahol a törvényhozó köteleességét nem kellően teljesíti, miként segít magán egyszerű, primitív eszközökkel. Nagyvállalataink ugyanis a gépkönyvelés mellett «szabályszerű», vagyis a K. T. 25 §-nak megfelelő «bekötött, laponként folyó számmal ellátott s átfűzött könyveket» fektetnek fel, melyekbe perlés előtt a perelni kívánt fél számláját a gépkönyvelés kartotékfüzetéből átvezetik. Hogy az ily számla, melyet közvetlenül a perlés előtt vezettek át a hamisítatlan bizonyító erő könyvébe, mennyivel több bizonyító erővel bír, mint maga a gépkönyvelés, melynek legjobb esetben egyszerű másolatát képezi és hogy közvetlenül a perlés előtt történő átvitel nem nyújt-e módot mindennemű tévedésre, sőt visszaélésre, ez alkalommal ne képezze vita tárgyát.

Tény, hogy a gépkönyvelés mint jogi «probléma» évek óta vár megoldásra és egyike azon, sajnos, egyre szaporodó eseteknek, melyekben az élet és jogi szabályozás szükségszerű kölcsönhatása nem eléggé közvetlen és gyors. A kérdés: szabályszerű könyvelésnek tekintendő-e a gépkönyvelés, igen vagy nem? A felelet — bármint legyen is — a régóta húzódó jogbizonytalanságnak fog véget vetni.

Dr. Bratmann Pál.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A napló-titok szentsége.

I.

E folyóirat ezévi 14. számában dr. Viener Miklós Pál úr fenti cím alatt a Kúriának egy bontóperben hozott ítéletéből messze-menő megállapításokra jut. A cikknek az ítélettel való egybevetése tévedésen alapulónak mutatja már az ítéletből meríteni vélt kiindulási pontot is.

A cikkíró úr a szóbanforgó ítéletről való tudomását nyilván annak egy téves kivonatából meríthette, különben *nem* állítaná, hogy az ítéleti indokok szerint a kérdés tengelyében az állott, milyen úton jutott a felperes férj azon tények tudatára, amely tények alapján bontókeresetét megindította és hogy a Kúria a *jogosulatlan tudomásszerzés címén* utasította el a keresetet. Az ebből vont az a következtetés, hogy a Kúria ezzel a bontóokok kompenzációjánál is tovább ment, mert itt már bontóokot nem is bontóokkal, hanem a bontóokról való nem illő tudomásszerzéssel, az ebben rejlő jogosulatlan, vétke magatartással kompenzál, a *proton pseudos* hibájában szenved, mert a Kúria kifejezetten megmondja, hogy ebben az esetben az H. T. 80. §-ának a) pontja

szerinti *bontóok fenn nem forog* s a keresetet is persze *bontóok hiányában* s nem a cikkíró úr által tulajdonított címen utasította el. A nő a naplóvezetéssel szándékos és súlyos kötelességsértést azért nem követett el, mert általában *jogosult* mindenki más tudomásától elvont *bármily tartalmú* naplót vezetni. A jelen esetben pedig a Kúria — mint mondja — nem látott okot fennforogni arra, hogy az általa felismert ezen *általános* szabályt ne alkalmazza. Ezzel meg is volna a döntés is, az indoklás is.

A Kúria azonban kitér *hipotétikus* fejtegetésekre is. Ezek során kerül azután szóba a férj jogellenes tudomásszerzése és a naplóvezetéshez való előzetes hozzájárulása. A Kúria ugyanis a nőnek napló vezetésére és annak tartalmára vonatkozólag *általában* fennálló és a jelen konkrét esetben is fennállónak megállapított jogát a férjjel szemben korlátozotttnak minősíti az esetre, ha a nő egyéb magatartásával okot s így *jogot* is ad férjének arra, hogy az a család érdekeinek védelmében a napló vezetését megtiltsa, illetve annak tartalmáról magának tudomást szerezzen. A férjnek ily *jogszerű* tudomásszerzéséből előálló eredményért a nő felelőssé tehető. A Kúria tehát erre az eshetőségre mintegy a tudomásuladásra és annak bántó következtetéseire is kiható dolus eventualis tulajdonít annak a nőnek, aki kifogásolható magatartásával indokoltá s jogszerűvé tette férje beavatkozását. A konkrét esetben azonban a férj beavatkozása az ítélet szerint nem volt helyén s így annak következtetéseiről a nő nem is tartozik felelősséggel. E hipotétikus fejtegetések további során azt is megállapítja az ítélet, hogy a férj az adott esetben még jogszerű beavatkozással szerzett tudomására *sem* alapíthatott volna bontóokot, mert a napló további vezetésére adott engedélyével s azzal az ígéretével, hogy annak tartalmát megismerni nem fogja, mintegy eleve beleegyezett házastársa cselekményébe (H. T. 81. §).

Mindezzel persze *toto coelo* mást mond az ítélet, mint amit neki a cikkíró úr imputál, amikor — annak feltételezésével, hogy a Kúria «a jogosulatlan tudomásszerzés címén utasítja el felperes keresetét» — a naplónak az adott tartalommal való vezetését egyszerűen *bontóokként* állítja oda, melynek hatályosulását csak a jogosulatlan tudomásszerzés gátolta meg.

Téves kiindulás csak téves következtetésekre vezethet. Így jutott a cikkíró úr ahhoz az aggályához is, érvényesíthető lesz-e *ezen* házassági bontóperben oly ténykörülmeny, melyről a bontástkérő pl. fizetett magánnyomozó útján szerzett tudomást és ahhoz a végkonklúziójához, hogy ez az újabb gyakorlat elhajlást mutat a házassági jog alapelveitől és az élettől is.

Kétségtelenül fontos közérdek, hogy a kúriai ítélezés is a bírálat ellenőrzése alatt álljon. Az sem lehet vitás, hogy a bírálat csak akkor szolgálhatja célját igazán, ha minden vonatkozásban szabad. Nem jelenti azonban a bírálat szabadságának korlátozását, ha azt kívánjuk tőle, hogy előbb ismerje meg tárgyát.

Dr. Halász Aladár.

II.

1. Cikkemben megállapítottam a Kúria ítéletéből vett szó szerinti idézet alapján, hogy a naplóvezetés bontóoknak azért nem minősül, mert az a «nő személyi önállóságából folyó jog», amelyet a férj tiszteletben tartani köteles. Jelen esetben a férj a Kúria szerint «jogosulatlanul», tehát vétkeken szerzett a napló tartalmáról tudomást, arra tehát bontóokot nem alapíthat. Cikkem ezen részének elolvasásából megállapítható, hogy én is rámutattam arra, hogy a Kúria szerint bontóok fenn nem forog. Dr. H. A. mellőzi annak vizsgálatát, — amit én cikkemben megtettem — hogy a naplóvezetés jelen esetben bontóoknak miért nem minősül.

2. A Kúria indokaiból következik, hogy ha a feleség magatartása «jogossá» teszi a naplóba való betekintést, akkor arra bontóok alapítható.

3. Az indokoknak a H. T. 81. §-ára való hivatkozása fejtegetéseimet igazolja, mert a 81. § «vétkes cselekménybe» beleegyezésről szól. A H. T. 81. §-ának felhívása mutatja, hogy a napló vezetése csupán adott tényállás folytán nem minősül bontóoknak.

4. Megkönnyíti a polémiát, ha a bírált bírálat alapjául szolgáló ítéleti indokokat hipotétikus fejtegetésekké degradáljuk a nélkül, hogy ennek jogi vagy logikai alapja lenne.

5. A tárgy ismerete egyaránt kötelessége az ítélet és a bírálat bírálójának.

Dr. Viener Miklós Pál.

Jogirodalom.

— **Edvi Illés emlékezete.** A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai felett tartott emlékbeszédek sorában most jelent meg *Angyal Pál* egyetemi tanárnak emlékbeszéde Edvi Illés Károlyról, aki az Akadémia levelező tagja volt. A beszédet az Akadémia 1929. év április 29-én tartott összes ülésén olvasta fel a szerző. Angyal Pál éveken át Edvi Illéssel együtt dolgozott, így kétszeresen érthető az a szeretet, amellyel beszédét készítette. Nagy alaposággal ismerteti a magyar büntető jogtudomány mesterének életét és működését. A nagy jogásznak markáns jellemzését adja, amidőn kiemeli, hogy a kötött bizonyítási rendszer és a nyomozó elv korában élt ügyész csodálatos jogérzete szárnyain hogy lendült át a nyilvánosság és közvetlenség elvein alapuló modern eljárási jog gyakorlatába. E mellett az anyagi jogban is élete alkonyán teljes mértékben átértézte a kriminológia új irányelveit. Edvi Illésnek objektivitását jól illusztrálja az a megállapítása, hogy a büntetőjog terén tapasztalható forrongásban, amelyben a kriminálpolitikai iskola hívei a klasszikus büntetőjog alapjait döngetik, a jogásznak résen kell lennie annál a kérdésnél, hogy az új tanok közül melyeket lehet elfogadni. És leszögezi, hogy a társadalom hathatósabb védelmének új intézményeit a revideált új törvénykönyv megalkotásánál mellőzni nem lehet. Az új irányzatok helyes megérzését visszatükrözik legmaradandóbb munkái is, amelyek úgy az anyagi, mint az eljárási jog terén a büntetőjogszabályok joglogikai kifejtését tartalmazzák. A kommentárok tömör ismertetése mellett a szerző néhány példát idéz Edvi Illés klasszikus tanulmányai sorából. Hasznos az a kimutatás, amely az emlékbeszéd függelékeként Edvi Illés Károlynak a Budapesti Hírlapban 1889-től 1916-ig megjelent cikkei címét tünteti fel. Célszerű, hogy különösen a fiatalabb generáció megszerezze az emlékbeszédet és az abban található adatok nyomán mennél intenzívebben merüljön Edvi Illés Károly műveinek tanulmányozásába.

Dr. Szőke Sándor.

— **A hitelezőket károsító bűncselekmények** című munka dr. Zöldi Miklós kir. ügyész tollából most jelent meg a TÉBE könyvtárában. A munka a fizetőképtelenségekhez fűződő bűnkeretek alapját, fejlődését és a mai helyzetét tárgyalja, mégpedig azoknak legkezdetlegesebb formájától egészen a mostani, legújabb javaslatunkig. A szerző a szakirodalomban e témakörrel ismételten foglalkozott s e hézagpótló művében összefoglalóan adja a bűnös vagyonbukások elhatároló, ma is oly vitás közjogi fogalmát; az alaki és anyagi csőd hatályának jogrendszeri jelentőségét, valamint ismerteti az e körbe vágó bűncselekményeknél: a halmazat, okozatiság, tettazonosság, kísérlet, károsítás, jóvátétel, felelősség és részeség bonyodalmas kérdéseit. Belefoglalja ez egyes vitás kérdésekbe a *bírói gyakorlat* álláspontját is. Tömören szerkesztett tartalma miatt e mű nem csupán bírának, ügyészeknek, ügyvédeknek stb. és szakférfiaknak tehet jó szolgálatokat, hanem — újabban mint egyedüli ilyen magyar nyelvű tanulmány — a közönség körében bárkinek is, aki az oly elharapódzott fizetőképtelenségek büntetőjogi részében magának tájékozódást kíván nyerni. Végül, mert a hitelezőket károsító visszaélések büntetőjogi vonatkozásaira élesen reávilágít, kereskedelmi és iparkamaráknak, védegyleteknek stb. nélkülözhetetlen.

— **Dr. Faluhelyi Ferenc: A Kellogg-Egyezmény nemzetközi jogi jelentősége.** Magyar jogászegyleti értekezések, 105—106. füzet. A jogtudomány egyetlen területén sem olyan erős a fejlődés a háború befejezése, illetőleg a párizsi békekötések óta, mint éppen a nemzetközi jog terén. A világháború pusztításai társadalmi, szociális és gazdasági téren leírhatatlanok és kétségkívül még szörnyűbbek lettek volna, ha a nemzetközi jog bizonyos esetekben nem áll sokszor parancsolólag a kegyetlenségek elé. A háborús tapasztalatok a nemzetközi jog művelőit arra ösztökélték, hogy abban az irányban fejlesszék tovább ezt a fontos tudományágat, amely a világ békéjének biztosítását tudná elősegíteni és a háborút elítélő egyezményt volna képes a nemzetek között létrehozni. Ebben a szakadatlan törekvésben igen jelentős lépése a Kellogg-Egyezmény, amelyet dr. Faluhelyi Ferenc, a nemzetközi jog illusztris egyetemi professzora, fenti című jeles munkájában dolgoz fel. A Kellogg-Egyezmény nemzetközi jogi jelentősége kettős. Elsősorban a háborút küszöböli ki és másodszor általánosítja az államok közötti veszélyek békés elintézésének lehetőségét. Ez másszóval azt jelenti, hogy azok az államok, amelyek a Kellogg-Egyezményt elfogadják, azok elismerik, hogy a közöttük netalán felmerülő

bármilyen természetű vagy bárhonnan származó vitáknak vagy esetleges nézeteltéréseknek megoldását vagy elrendezését mindenkor csakis békés úton szabad keresni. Ez a súlypontja a Kellogg-Egyezménynek, amely előkészíti az utat egy új paciifista világrend felé. Egy paciifista világrend olyan értelemben, hogy az államok közötti nézeteltérések és hatalmi törekvések összeütközésének békés kiegyenlítése a rend, a háború pedig a legkritikább esetekre szorított, sőt jogilag egyenesen tilalmazott kivétel, jogászilag korántsem tekinthető a vágyak vágyának. Nagy érdeme szerzőnek, hogy ennek a nemzetközi jog irodalmában igazán fontos egyezménynek magyar nyelvű tudományos feldolgozását adja a nemzetközi jog jelentősége szempontjából, megvilágítva annak minden vonatkozását és tudományos összehasonlítását adja a korábbi, hasonló természetű törekvéseknek. Dr. Domány Gyula.

— **A büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítése.** Magyarázatokkal ellátta dr. Bárdos György budapesti ügyvéd. Kevés törvényjavaslatot ért a jogászvilág részéről annyi megokolt támadás és lesújtó bírálat, mint az ú. n. egyszerűsítésről szóló javaslatot. A törvénynek ez a most megjelent első kis kommentárja főleg az egyáltalán meg nem győző miniszteri indokolásnak idézésével igyekszik megnyugtani az olvasót. Nem fog sikerülni. Mint ahogy a gonddal összeállított és az egyes új rendelkezéseket megokoló joggyakorlat és a jóhiszemű szerzőnek a törvénnyel szemben táplált helytelen optimizmusa se ingathat meg abban a hitünkben, hogy az új törvény következtében a büntető igazságszolgáltatás se gyorsabb, se egyszerűbb, se olcsóbb nem lesz. Az igazságszolgáltatás csak rosszabb lesz. A zavaros törvényalkotás alkalmazását mindenestre megkönnyíti e könyvecske, amely mindenütt közli azokat a szakaszokat, amelyekre az új törvény utal és felhívja a figyelmet az egyes új intézményeket létesítő rendelkezésekre. Dr. Sz. S.

Szemle.

— **A pszichoanalízis jelentőségét** hangsúlyozza első cikkünk a védő és a vádlott viszonyában. Nem csekélyebb azonban a pszichoanalitikus módszer értéke a nyomozóhatóságok és az ítélőbíróság számára. Sem a terhelt és a tanúk vallomásának értékelésében, sem a büntetés várható lélektani hatásainak megítélésében nem nélkülözhető annak a rejtett kapcsolatnak mérlegelése, amely a tudatos és a tudatalan közt a hozzáértő számára mutatkozik. Lélektani telítettség nélkül úgy a tényállás felderítése, mint a büntető jogkövetkezmények megállapítása leketlenül materialista mesteresség marad. Amikor Hans Gross a kriminalisztikát lélektanilag megalapozta és amikor Fayer László azt hirdette, hogy a büntetőjog egy nevelési rendszernek végső betetőzése, Freud tanítása még terra incognita volt a jogász számára, de úgy a kriminalisztikának, mint a poenológiának lélektani beállítottsága megköveteli, hogy a pszichoanalízisnek felderített igazságai eszközei legyenek a rendőr és a bíró munkájának. Ennek feltétele azonban mindkettőnek lélektani iskolázottsága. Minden malícia nélkül kérhetjük, vajjon hány magyar rendőrtisztviselő és bíró hallott valaha pszichoanalízisről és ha hallott is, hány tartja egyébnek, mint modernista, hogy ne mondjuk zsidó okvetetlenkedésnek? Nyomozásunk, amelyre a szolnoki eset ijesztő fénnel világított rá, éppúgy nélkülözi a lélektani részletmunkát, mint ahogy az ítékezésben, ritka kivételektől eltekintve, hiányzik a megtorlás arányosságán fölüllemelkedő nevelő céltudatosság. Úgy látszik, mintha a háború nem csupán a büntetőjogi törvényhozásban, hanem a büntetőjogszolgáltatásban is cezuráját jelentené a kriminológiai, tehát egyben a kriminálpszichológiai igazságok fokozatos érvényesülésének. Kriminológiáról csupán akkor hallunk, amikor a személyes szabadság biztosítékainak lebontásáról esik szó, amikor a hatósági önkényt és a bírói latitude korlátlanágát kell igazolni. Ugyanakkor azonban úgy a törvényhozás, mint az ítékezés megfigyeljük arról, hogy a kriminológia a bíró számára a szélesebb latitude-öt azért követeli, hogy ez céltudatosabban alkalmazhassa a prevenciónak lélektani apparátusát és a terhelt

«kezelése» a büntetőper előkészítő szakában nem talpalást jelent. Aki kriminológia leple alatt primitív megtorlást űz, ugyanolyan anakronizmusba esik, mintha rádióon boszorkányhitet terjesztene vagy repülőgépét arra használja, hogy a nacionalista gyűlölet kielégítésében ekrazitbombákat dobáljon békésen alvó polgárokra. Bármily szükségesnek tartjuk is tehát, hogy a pszichoanalízis, mint a kriminalisztikának és a kriminológiának értékes segítőtársa, utat találjon a büntetőigazságszolgáltatásba, előbb ennek az igazságszolgáltatásnak a szellemét kell a háborúelőtti fejlődés folytonosságába visszaállítani, mert a tizenhetedik században a pszichoanalízis éppoly deplasztizált, mint a kipofozott beismerés és a *vindictam spirans* megtorlás a huszadikban.

— A hágai állandó nemzetközi bíróságnak 15 bíróból álló testülete a Népszövetségnek szeptemberi gyűlésén új választás alá kerül, minthogy kilenc évre szabott működése 1930. december végén letelik. Az első ciklusban a következő államok bírái ítélkeztek: Olaszország, Svájc, Franciaország, Spanyolország, Kuba, Nagy-Britannia, Hollandia, Északamerikai Egyesült Államok, Dánia, Japán, Brazília, Norvégia, Románia, Kína és Szerbia; az utóbbi négy állam pótbíróval szerepelt a testületben. Az új ciklusra a hágai állandó nemzetközi választottbíróság nemzeti csoportjai által kiszemelt, maximálisan 200 jelölt közül történik a választás. A jelöltek közt ezúttal magyar jelöltek is szerepelnek.

Az alapszabályok pontosan megszabják: «ki lehet tagja a nemzetközi bíróságnak». Felsőbíróági gyakorlat, a nemzetközi jogban való jártasság, szigorú erkölcsi felfogás, a francia és angol nyelvnek írásban s a kettő közül az egyiknek szóban való ismerete sine qua non-ja a jelölésnek. A már megválasztott bíró nem állhat kormányhatalom befolyása alatt, mint ügyvéd magángyakorlatot nem folytathat, mint író és tudós oly irodalmi tevékenységet nem fejthet ki, melyből a konkrét esetben bírói állásfoglalására következtetni lehet. Bírói tiszte megkívánja, hogy jogi meggyőződését még akkor is pártatlanul és szabadon kifejezze, ha ezzel saját hazája közvéleményével vagy nemzeti hagyományával ellenkezésbe jut. E súlyos követelmények szükségessé teszik, hogy anyagilag teljesen független helyzetbe kerüljön. A megválasztott bíró az évi átlagban 150 napi bírói funkcióért évi 45,000 hollandi forint fizetést és 100 hollandi forint napidíjat kap (130,000 P.) és életének 65. éve után nyugdíjra tarthat számot.

Ez az anyagi dotáció meghaladja a szokásos bírói jövedelmet, hiszen nálunk a Kúria elnöke kb. 40,000 P-t kap, a francia legfőbb bíróság elnöke pedig csak 150,000 frankot (33,500 P).

A rendes- és pótbírákon kívül még nemzeti bírák is tagjai a tanácsnak akkor, ha olyan állam szerepel felként, melynek nincs rendes vagy pótbírája az állandó nemzetközi bíróságban. A nemzeti bírákra is a rendes- és pótbírákra megállapított szigorú követelmények terjednek ki, dotációjuk azonban jóval kevesebb, mert csak napidíjat és útiköltségmegtérítést kapnak.

A hágai állandó nemzetközi bírói testület megválasztása s jövőendő munkássága elé nagy várakozással tekintünk, mert éppen a mi javaslatunkra történt, hogy az 1930. április 28-án Romániával, Csehszlovákiával és Jugoszláviával kötött megegyezéssel a velük felmerülő ügyekben — kivéve az ú. n. optánsperket — a hágai bíróságot a vegyes döntőbíróság ítéletei ellen fellebbezési fórumnak ismertük el s ezzel tekintélyét tetemesen növeltük.

Bürner Sándor.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állástkeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Fiatal, irodai gyakorlattal bíró, gépírni tudó jelöltet keresek szeptember hó elsejére havi 160 pengő fixfizetés mellett. Dr. Bender Ferenc jászapáti ügyvéd.

Perfekt magyar, német gép- és gyorsíró, délutáni állást keres ügyvédi irodai gyakorlattal. Haahn Valéria, Automata 268—68. Főv. Rendező Szövetkezetnél.

397

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Megjelent:

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930: XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,

az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. tvszéki bíró.

Ára 7 pengő.

Előzőleg megjelentek:

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ 1930: V. TCÍKK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával s a teljes miniszteri indoklással ellátta

Dr. Sándorfi Kamill,

egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró. — Ára 7 pengő.

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

Összeállította:

Dr. Sándorfi Kamill,

egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró

A házagpótló s minden jogásznak nélkülözhetetlen mű nemcsak a budapesti joggyakorlatot, hanem valamennyi kir. ítélőtábla és számos vidéki törvényszék érdemleges határozatait is tartalmazza, amiért is elengedhetetlenül szükséges könyve a bírónak, ügyvédnek, hitelezőnek, adósnak és a vagyongfelügyelőnek egyaránt.

A szerkesztő nagy súlyt helyezett arra, hogy a gyűjteménybe csupán olyan bírói döntések kerüljenek, amelyek a rendelet szellemével összeegyeztethetők.

Ára 7 pengő.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: L. Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Ribáry Géza budapesti ügyvéd: Törvénykezési szünet. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: A redintegráció bírói gyakorlatunkban és a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. — Dr. Hajnal Henrik budapesti ügyvéd: A korlátolt felelősségű társasági szerződés fontosabb rendelkezései. — Dr. Fülöp Miklós newyorki ügyvéd: A newyorki örökösödési törvény reformja. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Büntetőjogi Döntvénytár. XXIII. 6.

Törvénykezési szünet.

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló és jelenleg szentesítés alatt álló törvényjavaslat 118. §-a felhatalmazza az igazságügy-minisztert, hogy a kir. törvényszékek és a kir. járásbíróságok törvénykezési szünidejét rendelettel szabályozhassa. A törvénykezési szünet intézménye az elsőbíróságoknál régebben is fejnállott, azt az 1887: XXX. tc. szüntette meg. Ezen most említett törvény-cikk szerint a kir. ítélőtáblánál és a kir. Kúriánál évenként július hó első vasárnapjától számított nyolcheti törvényszünet tartandó, míg az elsőfolyamodású kir. bíróságokra ugyanezen törvény-cikk megszüntette az 1883: XXXIII. tc. által meghonosított törvénykezési szünidőt, miután ezen törvény-cikk szerint az összes kir. bíróságoknál évenként július hó 1-től augusztus 31. napjáig szünidő volt tartandó.

Az 1883: XXXIII. tc. indokolása szerint kézzelfoghatók a nagy hiányok, melyek a bíróságoknak egész éven át tartott mobilizációjából az igazságszolgáltatásra háramlottak. Ami különösen az alsó fórumot illeti, ott a törvény indokolása szerint sokszor egészen megakad a jogszolgáltatás vagy számos ügyek hosszas ideig nem nyerhettek elintézés, mert a kellő számú bírák hiányoztak vagy a szakelődők távol voltak. Ennek dacára az 1887: XXX. tc. az alsóbíróságoknál a szüneti rendszert eltörli, illetve csak oly értelemben hagyja meg, hogy a bírák évenként hatheti szabadságot vehetnek maguknak.

Ezen utóbbi rendszer azonban sem az igazságszolgáltatás gyorsítására, sem annak javítására alkalmasnak nem bizonyult. A terminusok a nyári szabadság miatt csak úgy meghosszabbodnak, akár egyidejűleg áll fenn a törvénykezési szünet az alsófokú bíróságoknál működő összes bírakra nézve, akár pedig egyénenként veszik azt az egyes bírák igénybe — ha pedig valamelyik bírónak már kiosztott ügyet, annak szabadságon léte alatt valamely bírótársa kénytelen elintézni, úgy ez szükségszerűen maga után vonja azt a jogkövetkezményt, hogy a helyettesítő bíró sokkal több időt kénytelen szentelni az elintézésnek, mint aminő idő alatt szabadságon levő és az ügyet ismerő bírótársa az elintézés eszközölte volna — magától értetődően, hogy a helyettes részéről való elintézés legtöbbszörre az alaposság rovására is megy.

Arról, hogy a jogszolgáltatásban működő összes tényezőknél, bírácoknak, kezelőszemélyzetnek, ügyvédeknek egyaránt szabadságot nyújtani kell, még csak vitázni sem lehet, mert hisz akkor, amidőn a jó gazda még állatait is megfelelő pihentetésben részesíti, amikor a jó családapa háztartása ruházatát és butorzatát évenként legalább egyszer felfrissíti, sőt amikor a jó iparos még a gépeinek is megfelelő nyugalmat parancsol és azok időközönkénti rekonstrukciójáról gondoskodik, akkor szörnyű balgaság volna ezen szükséges pihenést és felfrissülést a természet legbecsesebb alkotásától, az embertől megvonni, kétségtelen, hogy ez szörnyen meg is bosszulná magát. Azon lázas hajsza, amely a modern társadalomban élő ember idegeit oly nagymértékben felőrli, a telefon, modern

közlekedési eszközök stb. gyorsíramú munkája, párosulva a világháború csapásai által előidézett idegrombolásokkal, szükségszerűen maga után vonja azt a követelményt, hogy az ember ne csak évente egyszer gondoskodjék testi és különösen idegbeli erőinek felfrissítéséről, hanem szenteljen ennek legalább egy napot minden héten és valósítsa meg saját érdekében az ótestamentum idevonatkozó parancsolatát; nem tekintjük véletlennek, hanem a parancsoló szükség követelményének, hogy az utóbbi időben az ú. n. hétvégi szünetek (week-endek) mindjobban elterjednek.

Ez alkalommal nem óhajtok bővebben szólni a hétvégi szünetek (week-endek) általános meghonosításának szükségességéről, ügyvédi szempontból mindenestre felette kíváncsnak tartanám, ha a bírák, akik hetenként nagy átlagban amúgy is csak négy napon tárgyalnak, de ötnél több napon semmiesetre sem, tárgyalási napjaikat olyképpen osztanák be, hogy a szombati nap általában tárgyalásmentes maradjon; viszont az ügyvédi irodáknak egyöntetűen meg kellene valósítaniuk azon, a külföldön már régóta meghonosított rendszert, amely szerint szombaton az ügyvédek csak délelőtt tartanak hivatalos órát és szombat déltől hétfő reggelig az idő pihenésnek van szentelve. Ez alkalommal csakis a nyári szünetnek *egyöntetű szabályozásáról* kívánok szólni, miután azt hiszem, hogy a fentkifejtettek után a nyári szünet *szükségességére* több szót fecsérelni valóban felesleges.

Előrebocsátani kívánom, hogy az alsófokú bíróságoknál teljesen elegendőnek tartom az évenkénti hat hétig tartó törvénykezési szünetet, szemben a kir. ítélőtábláknak és a kir. Kúriának nyolcheti szünetével. Ezen hathetes szünet mellett pedig semmiképp nem tudom belátni, hogy ezen szünet az igazságszolgáltatás menetére miképp gyakorolhatna lassító befolyást, miután hatheti szabadságuk az összes bírácoknak amúgy is van és így ezen hathetes szabadságidő alatt a munka amúgy is szünetel. Ha pedig a szabadságon levő bíró helyett valamelyik bírótársa az illető munkáját el is végzi, akkor viszont hátramarad az illető saját munkájával, tekintve, hogy egyszerre két munkát ugyanazon bíró ellátni nem tud, sőt a jelenlegi munkaterhelést sem lehet fokozni, viszont minőség szempontjából az a munka, amelyet az ügyet kevésbé ismerő helyettes fog ellátni, mindenestre alatta marad azon munkának, amelyet az ügyet gyökerétől kezdve ismerő bíró fejtett volna ki. Nem tévesztem szem elől, hogy vannak bizonyos természetű ügyek, amelyek mindig sürgősek és vannak bizonyos ügyek, amelyek a fennforgó körülményeknél fogva sürgős elintézésre igényelnek. Ámde ezen ügyek mindenkor elintézhetők az ú. n. szüneti tanácsok által, sőt éppen ezen sürgős természetű ügyek gyorsabb és jobb elintézésre számíthatnak, ha a szüneti tanácsoknak csakis ezekkel kell foglalkozniuk és nem kell ezen ügyeknek a nyári szabadságolások folytán teljesen felforgatott bírósági ügybeosztás nehézségeivel megküzdödniük. A fenthivatkozott törvény-cikknek már eddig is részletesen szabályozták azon ügyeket, amelyek már *természetüknél fogva* sürgősek, amelyek tehát a törvénykezési szünetnek az alsóbíróságoknál való meghonosítása esetén is azonnali elintézésre igényelhetnek; nincs tehát másra szükség, minthogy a felek indokolt kérelmei alapján, a *fennforgó körülményeknél fogva* sürgőseknek jelentkező ügyek a bíróságok elnökei által soronkívüli tárgyalásra a szüneti tanácsokhoz utaltassanak, ilyen szabályozás mellett az igazságszolgáltatás és a jogkereső közönség a törvénykezési szünetnek az alsóbíróságokra való kiterjesztése esetén ennek nemcsak semmi hátrányát nem fogja érezni, hanem ellenkezőleg annak egyenes hasznát fogja látni.

Különösképpen kiemelni kívánom azonban, hogy a törvénykezési szünetnek az alsóbíróságokra való kiterjesztését az ügyvédek szempontjából is felette kívánatosnak tartom. Helyesen mondja a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvényjavaslat indoklása, hogy bírói és *ügyvédi részről* egyaránt felvetődött az a kívánság, hogy az elsőbíróságoknál lépjen újra életbe a törvénykezési szünet intézménye, tudomásunk szerint úgy a Budapesti Ügyvédi Kamara, mint az Országos Ügyvédszövetség tett ez irányban kezdeményező lépéseket. Annál meglepőbb, hogy a Magyar Jogélet legutóbbi számában egy cikkíró a maga részéről nem tudja helyeselni az erre irányuló törekvést sem a jogkereső felek, sem az ügyvédi kar szempontjából, sőt azt mint céltalant és káros a maga részéről, keresztülvihetetlennek is tartja. Hogy a jogkereső közönség szempontjából a helyesen megvalósított törvénykezési szünet semmiképpen nem káros, sőt előnyös, azt már a fentiekben kifejtettük. De kari szempontból is előnyösnek, sőt egyenesen szükségesnek tartjuk ezen intézmény megvalósítását, szemben a Magyar Jogélet cikkírójával, aki ügyvédi szempontból azért nem helyeselheti az ezen irányú mozgalmat, mert a mai nehéz viszonyok között az ügyvédi kar igen nagyszámú tagjainak az elsőrendű életszükségletekért folytatott harcban egyik napról a másik napra kell a megélhetéshez szükséges létminimumot megszerezni. Ezzel szemben bátrak vagyunk rámutatni arra, hogy éppen ezen nehéz viszonyok mellett a megélhetéssel küzdő kis ügyvédek érdekét szolgálja, tehát demokratikus célokat szolgál a törvénykezési szünet általános meghonosítása, mert a nagy irodával rendelkező és nagyjövödelmű ügyvéd törvénykezési szünet nélkül is elmehet nyaralni, irodavezetője és irodai személyzete távollétében is gondoskodnak az ügyek zavartalan ellátásáról, az ú. n. nagy ügyfelek, a részvénytársaságok, gyárak, bankok stb. fontos ügyekben még mindig meg tudták várni jogtanácsosuknak a nyári szabadságról való visszaérkezését, halaszthatatlan sürgősség esetén pedig jól megfizetni képesek a nyári szabadságnak érdekükben való megszakítását. Ellenben éppen a kis ügyvédek azok, akik az egészségi szempontból nélkülözhetetlen szabadságot, testi és szellemi felfrissülést, csak úgy érhetik el, ha a törvényiszünet általánossá válik, amikor személyzet hiányában is kikapcsolhatják magukat egy-néhány hétre irodájukból, amely kikapcsolódás hiánya éppen a legszerényebb viszonyok közt élő és legtöbbet küzdő ügyvédek bosszulja meg magát legjobban. Ha a törvénykezési szünet általánossá válik, a kis ügyvédek évi szerény keresményüket éppúgy megkeresik, mint ahogy azt megkeresték eddigéig, legfeljebb azzal a különbséggel, hogy ügyfeleiktől 10 1/2 hónap alatt fogják megkeresni ugyanazon összeget, amelyet eddigéig 12 hónapi, szünet nélküli robotmunkával szereztek meg.

Ami végül a törvénykezési szünet megvalósításának mikéntjét illeti, szerény javaslatom az, hogy szemben a kir. ítélőtáblának és a kir. Kúriának július hó első vasárnapjától számított *nyolcheti* törvénykezési szünetével, a kir. törvényszékeknek és kir. járásbíróságoknak törvénykezési szünete július második vasárnapjától *hat hétig* tartson.

Dr. Ribáry Géza.

A redintegráció bírói gyakorlatunkban és a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában.

A redintegráció abból áll, hogy az elidegenített, elhasznált ági vagyon értéke a szerzeményből pótlendő, mert az általános öröklésnek tárgyát a hagyaték értékének csak az a része képezi, mely az ági érték kiadása után fennmarad. A redintegrációra való kötelezettség a Mjtj. 1802. §-ból folyik: «Az ági vagyont a hagyatéki tartozások levonása után fennmaradó tiszta hagyatékból kell kiadni.» A redintegrációra vonatkozik még az 1806. §, mely szerint «Azokat az ági vagyontárgyakat, amelyek az örökhagyó halála előtt elpusztultak, elvonattak vagy egyébként veszendőbe mentek, amennyiben értük a károsult megtérítést nem kapott, az ági vagyon megállapítása végett nem kell számbavenni».

Tehát az elpusztult, elvont vagy egyébként veszendőbe ment ági vagyon *nem* redintegrálandó.

És az elpazarolt, elajándékozott? Az 1806. §-ból következik, hogy az elpazarolt, elajándékozott ági vagyon redintegrálandó, kivéve, ha a feleség a megajándékozott. (1807. §.)

Ha még kétség férne ahhoz, hogy az 1806. § hallgatása miként

értendő, úgy minden kétséget eloszlat a 148. §, mely a közszeremény kiszámításánál elrendeli, hogy az elajándékozott, elpazarolt vagyon a külön vagyon értékéből leszámítandó.

Az 1806. §-sal szemben a kir. Kúria P. I. 3257/926. sz. ítéletében incidentaliter kimondotta, hogy «nem követelhető az ági vagyon pótlása a szerzeményi vagyon terhére a megsemmisülés esetén kívül akkor sem, ha az örökhagyó ági vagyonát elajándékozta, avagy azt káros szenvedélyeinek kielégítésére eltékozolta».

A Mjtj. 1806. §-val szemben a kir. Kúria álláspontját tartom helyesnek.

Álláspontom indoklása előtt előbb néhány példában bemutatom, hogy az 1806. § mily igazságtalan eredményhez vezet, rámutatok a redintegráció fejlődésére és az 1806. § előtörténetére.

Tehát elsősorban néhány példa.

A házastárs ági vagyonát a házasság kötése előtt elpazarolta vagy elajándékozta. Házasságot köt, vagyont szerez. Ezen házasság alatt szerzett vagyon felét a túlélő házastársnak ki kell adnia. Ha az elpazarolt ági vagyon értéke 100,000 P volt és a házasság alatt szerzett vagyon értéke ugyanoly értékű ház, akkor az ági örökös a ház felét öröklí. A redintegráció védői azt mondják, hisz az özvegyet az egész hagyaték haszonélvezete illeti. Ez igaz, de a) társ tulajdonosa lesz az ági örökös (például ház, ingatlan immár másfélévtizede nem tudná eladni); b) férjhezmenetel esetén elveszti a haszonélvezeti jogot; c) állandóan fenyegeti a konstruált érdemtelenség veszélye (1823. §). Ez a helyzet, ha a férj hal meg. Ha pedig az asszony hal meg és az asszony pazarolta vagy ajándékozta el a reászállt ági vagyont a házasság kötése előtt, akkor a férj nyomban köteles kiadni a házasság alatt szerzett vagyon felét, amit ő maga szerzett! Ez a redintegráció. De ez a szelídebb eset. Még cifrább a következő.

A házasság kötésekor a házastársnak 100,000 P vagyona van. A házasság tartama alatt ugyanezen házastárs öröklí ugyancsak 100,000 P-t. A másik házastárs erről nem is tud, mert elajándékozta vagy elpazarolja (például elkártyázza). A házastárs meghal. A túlélőnek ki kell adnia az egész 100,000 P-t haszonélvezettel vagy a nélkül, a szerint, hogy feleségről vagy férjről van szó. Íme, ez az elpazarolt vagy elajándékozott ági vagyon redintegrációja.

Felmerül az a kérdés, hogy vajon a redintegrációnak ez a túlajtása oly integráns része-e az ági öröklésnek, hogy azt ezen kézen fekvő igazságtalanságok árán is fenn kell-e tartani? A bírói ítéletek sorából azt a tanulságot merítjük, hogy az ági öröklés állandó változáson, fejlődésen ment keresztül. Alig van az ági öröklésnek valamely része, amelynek terén a judikatúra az országbírói értekezlet óta változatlan maradt volna.

Néhány erősen szembeszökő példát hozok fel ennek igazolására: «A készpénzbeli öröklött vagyon értékének a szerzeményből leendő kifizetése csak azon esetben rendelkezhető el, ha beigazoltatik, hogy az öröklött vagyon a szerzeménybe beruháztatott» (Dtár u. f. XV. 39. 2) vagy «puszta ajándék ági vagyon minőségét nem ölti» (Fodor: Magyar Magánjog, V. k. 113. l.); továbbá: «A szülők által életükben gyermekükre átruházott vagyon annak szerzeményi vagyonaként tekintendő.» (Dtár r. f. XIX. 12.) Hosszú ideig vitás volt, hogy az értékelkedés az ági vagyon javára esik-e vagy sem. (Fodor, V. k. 122. l.)

De nézzük magának a redintegráció judikatúrájának fejlődését.

Ma már nem vitás, hogy az elemi csapás által elpusztult ági vagyon redintegrálása nem követelhető. De dr. Kern Tivadar még azt tanította, hogy «az ági vagyontárgyak veszélye nincs befolyással az ági örökös jogára». Ha pl. az ági vagyontárgy elégett, megrongáltatott, az ági ingatlan értéke a forgalmi viszonyok változása által csökkent, a birtok egy része a víz ereje által elsodortatott, az ági örökös ezen dolgoknak háruláskori teljes értékét, vagy ha azokat természetben vállalja át, az értékkülönbséget megtérítését követelheti. (Fodor, Magánjog V. k. 122. old.)

Ugyane helyen idéz egy ellenkező irányú kúriai döntést (2407/886.), mely szerint az elemi csapás által okozott kár egyedül az ági vagyont terheli, de dr. Kern helyteleníti ezt a döntést. Még Szász-Schwarz Gusztáv «Ági öröklés és özvegyi jog» c. tanulmányában (Újabb magánjogi fejtegetések. 171. l.) azt írja: «Az (atyai) nagyatyámról reámszállt ház (50,000 frt értékben) véletlen folytán leégett vagy az árvíz elsodorta. Ezután megnősülök és nappalá tevén az éjjelt, keserves munkában kaparintok össze 50,000 frt vagyont. Gyermekeim nincsen, de van feleségem, akit tisztetek,

szeretek. Halálom után az én nehezen keresett vagyonomat feleségem elől nagybátyáim és unokatestvéreim fogják elvinni, mert az «ősi mindenekelőtt a szerzeményből pótlendő». Hát ezeknek izzadtam, fáradtam és nem hitvesemnek, életem párjának? Szerencsére az ilyen esetek nem mindennapiak és ha előfordulnak, ott a végrendelet».

Tehát *Szászy-Schwarz* igazságtalannak tartja az elpusztult ági vagyon redintegrálását, de noli me tangere álláspontjára helyezkedik.

A bírói gyakorlat bátrabb volt, a *dr. Kern* által helytelennek tartott irányban tovább fejlődött és ma már senkinek se jut eszébe azt követelni, hogy az elemi csapás által elpusztult ági vagyon a szerzeményből pótolassék.

Magában a Mjtj.-ban is az ági öröklés terén gyökeres újítások vannak (például szülői haszonélvezet).

Nem az a kérdés tehát, hogy ősidőktől kezdve redintegrálandó volt-e az elpazarolt, elajándékozott ági vagyon vagy sem, hanem, hogy mi a méltányos megoldás e téren és ha méltányos a redintegrálási kötelezettségnek szűkebb térre való szorítása, van-e valami akadály annak, hogy ezt megvalósítsuk.

Ha ennek a kérdésnek irodalmát nézzük, azt látjuk, hogy már a Polg. Törvénykönyv tervezetét előkészítő állandó bizottság tárgyalásai alkalmával az ági öröklés ellenzői nyomatékosan kiemelték az elajándékozott vagy elpazarolt ági vagyon redintegrálásának igazságtalanságát. Különösen *dr. Imling Konrád* foglalkozott részletesen ezzel a kérdéssel és következőképpen fejtette ki álláspontját: «A vagyonérték rendszere továbbá az ági öröklésben oly konzekvenciákra vezet, melyek a jogérzetet sértik. Pl. valaki pazarlás vagy szerencsétlen spekuláció által teljesen elveszti atyai örökségét. Ezután vagyontalanul megnősül s nejének takarékoskodása s talán közreműködése mellett ismét vagyont szerez, melynek értéke a volt atyai örökség értékével felér. Ez a vagyon az ország-bírói értekezlet, valamint az előadói tervezet szerint is ági vagyon lesz és nem a férjét túlélő nőre, hanem az örökhagyó testvéreire vagy unokatestvéreire fog szállani. Pedig indokolatlan, hogy a hagyatékából oly vagyontárgy pótolassék, melyről az örökhagyó halál esetére úgy, mint élők között, szabadon rendelkezhetett. A nő oly tudatban ment férjhez, hogy ennek vagyona nincs ugyan, de adóssága sincs; és mégis férje hagyatéka ellenében az oldal-rokonok az öröklött vagyon értékének követelésével felléphetnek».

Dr. Vavrik Béla több ízben foglalkozott a redintegráció kérdésével. Az e téren lehetséges méltánytalanságok csökkentése végett javasolta, hogy a szülői parentelán túl az ági öröklés csak a még meglevő ingatlanokra korlátoztassék. De még így is felszólalásában az elpazarolt ági vagyon redintegrálásának kérdését «még függő kérdés»-nek jelezte.

Tehát már 30 évvel ezelőtt oly éles judiciumú széles látókörű nagy bírő, mint Vavrik Béla, szükségesnek tartotta annak a méltánytalanságnak eliminálását, hogy az elpazarolt ősieket a szerzeményből pótlandók.

Pedig az azóta lefolyt idő egyrészt lényegesen fokozta a redintegráció fontosságának kérdését, másrészt a közfelfogás oly eltolódása következett be, mely szükségessé teszi e téren is a fejlődést.

Fokozódott a redintegráció fontosságának kérdése a háború és háború utáni súlyos idők következtében bekövetkezett vagyonok pusztulása folytán. A középosztály teljesen tönkrement. A parasztság rövid ideig tartó konjunktúra után súlyosabb harcot folytat a mindennapi kenyérért, mint a háború előtt. A nagy vagyonok összeomlása is napirenden van. Szabad ilyen világrengés között megmaradni azon az állásponton, hogy a szerzett vagyon ne csak azt pótolja, amit a házastársak együtt vagy külön feléltek, ami a háború folytán elpusztult (hadikölcsönökbe, záloglevelekbe fektetett pénz, takarékbetétek, devalvált értékpapírok), hanem mind ezen felül még az elajándékozott és elpazarolt ági vagyont is? Ennél véresebb igazságtalanság el sem képzelhető.

Hallom az ellenvetést, hogy az 1914—1924 közötti idő kivételes, amely évtizedekre szóló szabályozásánál nem döntheti el intézmények sorsát.

Ez az érv nem helytálló. Egyrészt ez az évtized évtizedekig éreztetni fogja hatását. Másrészt ez az évtized csak fokozta a kérdés fontosságát, csak éles világításba helyezte, de a kérdés megvolt azelőtt is, amint Vavrik és Imling felszólalásai igazolják.

De szükséges e kérdés revíziója a házastársak egymásközötti viszonyainak időközben beállott változása folytán is. A férjhez ma

közelebb áll a felesége, mint unokatestvére. A redintegráció teljes szigorú helyes lehet a két oldal közötti viszonyban, de nem, ha házastárs áll az ági rokonokkal szemben.

Meg volna fontolandó, nem kellene-e a redintegráció kérdését másként szabályozni, ha a házastárs az örökös és másként, ha távolabbi rokonok állanak egymással szemben.

Mi az ági öröklés alapja? Az örökhagyó prezumpatív akarata. Feltételezése annak, hogy ha végrendeletnek, így intézkednék. De ha ő maga már életében elajándékozta az ági vagyontárgyakat, nem szól akkor a prezumpció éppen a mellett, hogy ő ezt a vagyont nem akarta az ági örökösöknek juttatni? Helyesen vonja le a Mjtj. ezt a következtetést az 1807. §-ban, ha a házastárs az ági vagyont házastársának ajándékozta. De nem ugyanaz az akarat nyilvánul meg akkor is, ha idegennek ajándékozta?

Pap István kúriai tanácselnök érdekes példát említett fel egy jogászegyleti felszólalásában. Valakinek két egyenlő értékű háza van. Az egyik ági vagyon a másik szerzeményi. A házastárs végrendeletében csak az egyik házról intézkedik, és pedig akként, hogy azt egy idegennek hagyományozza. Értelmezhető ez a végrendelet akként, hogy a szerzeményi ház viszont az elhagyományozott ház pótlására fordítandó?

Hasonlóan szembeszökő a házastárs akarata, ha az ági vagyontárgyakat még életében rokonnak ajándékozta. De nem annak, aki azt halála esetén örökölné, hanem másnak, esetleg épp a másik ághoz tartozó rokonnak. Nem éppoly világos, mint az 1807. § esetében, hogy az ajándék célja épp az ági örökös kizárása? Pazarlás esetén nem prezumpcióról, hanem méltányosságról van szó. A leg-súlyosabb igazságtalanság, ha a házastárs a szerzeményből köteles pótolni azt az ági vagyont, amit a másik házastárs elkártyázott, löversenyen elvesztett vagy más módon eltékozolt. Ily esetekben rendszerint épp a másik házastárs érdeme, hogy van miből pótolni az elpazarolt vagyont. Tehát a szó szoros értelmében a takarékos, szorgalmas, becsületes házastársat büntetjük a másinak bűneiért. Ennek a szabályozásnak támogatására nem lehet arra hivatkozni, hogy ez így van az országbírói értekezlet óta. Erre igazán találoan mondja a régi német mondás: «Was hundert Jahr lang war unrecht, ist keine Stund gewesen Recht».

Csak az a kérdés vizsgálendő, van-e valami akadály annak, hogy a redintegrálás kötelessége szűkebb térre szoríttassék.

Erre a kérdésre megadja a választ a Mjtj. 148. §. Amint «a külön vagyon értékéből le kell számítani annak az értékét, amit a házastárs a házasság ideje alatt eltékozolt vagy amivel vagyont a házasság ideje alatt élők között ingyenes juttatásokkal vagy egyébként szándékosan apasztotta», éppúgy megengedendő ez a leszámítás az ági vagyonnal szemben.

Csak az érvek hosszú sora után térek vissza a kir. Kúria döntésére. A kir. Kúria már a mai jog keretében is arra az álláspontra helyezkedett, hogy nincs redintegrálásnak helye, «ha az örökhagyó ági vagyont elajándékozta vagy azt káros szenvedélyeinek kielégítésére eltékozolta».

Bár ezen döntésen kívül más precedenst nem találtam, mégis ez kivételesen az az egy fecske, amely ebben a fontos elvi kérdésben a tavaszt, a fejlődést kell hogy hozza. A Mjtj. kell hogy kövesse a kir. Kúria példáját. Fontos lépés lesz ez abban az irányban, melyet Vavrik jelzett, «szükséges, hogy az ági öröklés intézménye megszabadíttassék azon hajtasaitól, melyek feleslegesek, melyek csak bajt és pereket okoznak a nélkül, hogy az alapeszmét különösen szolgálják».

Dr. Teller Miksa.

A korlátolt felelősségű társasági szerződés fontosabb rendelkezései.

A korlátolt felelősségű társaság társasági szerződésének fontosabb szerepe van a társaság megalakítása körül, mint a részvénytársaság alapszabályainak. Különösen áll ez a magyar korlátolt felelősségű társaságra nézve, melynek törvényjavaslati indokolásában a következőket olvashatjuk: «A Tj. arra törekszik, hogy a kft.-ban olyan rugalmas vállalkozó formát teremtsen meg, amely főként egynéhány tag személyes jellegű tömörítésére legyen alkalmas. Azt a rugalmasságot, amely a kft.-ot a legkülönbözőbb célú és terjedelmű vállalkozások részére is hozzáférhetővé teszi, a Tj. a belső szervezet megválasztásának szabadságával biztosítja». Ebből, valamint azon összefüggésből, melyben az idézett kijelentés

foglaltatik, azt lehet megállapítani, hogy a magyar törvényhozó a társasági tagok tetszésére akarta azt is bízni, hogy a kft.-nak személyegyesülés vagy tőkeegyesülés jelleget óhajtának-e adni, a társasági szerződésnek ennél fogva nagyobb jelentőséget óhajtott tulajdonítani, mint a külföldi törvényhozók, akik vagy a személyegyesülés vagy a tőkeegyesülés szellemében szabályozták a kft.-ot. Így pl. általánosan el van fogadva az a nézet, hogy a német kft. tőkeegyesülés, a francia pedig személyegyesülés jellegével bír.

A kft.-ról szóló magyar törvénynek külföldi ismertetése során (*«Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht»*) igyekeztem kimutatni, hogy a magyar kft. inkább személyegyesülés jellegével bír, ez azonban nem változtat a társasági szerződés fontosságán. A törvény számos diszpozitív jellegű rendelkezése ugyanis, mely szerintem hozzájárul, hogy a magyar kft. személyegyesülés jellegét nyerje, előreláthatólag arra fogja ösztönözni a kft. tagjait, hogy a társasági szerződésben való rendelkezésekkel helyettesítsék vagy kiegészítsék a törvény rendelkezéseit.

Ezenkívül tekintetbe kell venni, hogy a magyar törvény nemcsak számos diszpozitív rendelkezést tartalmaz, hanem különben is meglehetősen szerződési szabadságot biztosít a tagoknak, mint a Tj. indokolása is mondja.

A törvény a társasági szerződés formáját és kötelező tartalmát egyaránt előírja.

A társasági szerződés érvényességéhez, a 2. § 1. bekezdése értelmében, közokirat vagy valamennyi tag aláírásával ellátott s bejegyzett ügyvéd részéről ellenjegyzett magánokirat szükséges.

A 15. § értelmében a társaságnak a cégjegyzékbe bejegyzése után a társasági szerződés alaki kellékeinek hiányára többé nem lehet hivatkozni. Sőt a társasági szerződés megkötésénél közbejött akarathányok alapján sem lehet ez időpont után a társaság megalakulásának érvényességét kétségbevonni. A törvénynek ezen az eddigi magyar bírói gyakorlattal egyező rendelkezése azonban nem áll összhangban a külföldi, nevezetesen német, osztrák és francia törvényekkel, melyek a megtörtént bejegyzés után semmisségi keresetnek adnak helyet. Ez is okul szolgálhat arra, hogy a társasági szerződés fontosságát felismerjük, illetőleg annak szerkesztése és bírálata körül kellő figyelmet tanúsítsunk.

A 3. § 6. pontjában van előírva a társasági szerződés kötelező tartalma. Az 1. pont éppúgy, mint a K. T. 157. § 1. bekezdésének 1. pontja, előírja, hogy a társasági szerződésnek a társaság cégét és székhelyét kell tartalmaznia. Még hozzátesszi, hogy a székhely csak belföldi lehet, mely rendelkezés összhangban van a részvénytársaságra vonatkozó magyar és külföldi s a kft.-ra vonatkozó külföldi bírói gyakorlattal.

A 2. pont értelmében a társasági szerződésben meg kell jelölni a vállalat tárgyát. A K. T. 157. § 1. bekezdésének 2. pontja ezenfelül még azt is előírja, hogy a részvénytársaság tartamát is meg kell határozni. Mivel azonban a részvénytársaság tartama a bírói gyakorlat értelmében határozatlan is lehet, ezt a rendelkezést pótolja a jelen törvény 3. § 2. bekezdése, mely szerint, ha a társaság meghatározott időre alakul, ezt a kikötést is fel kell venni a társasági szerződésbe.

A 3. pont előírja, hogy a társasági szerződésnek tartalmaznia kell a tagok nevét, polgári állását vagy foglalkozását és lakását. Ez a rendelkezés, mely nem foglaltatik a német törvényben, magától értetődő, mert hiszen nyilvánvaló, hogy a társasági szerződésben meg kell jelölni a szerződő felek nevét és a rájuk vonatkozó említett adatokat.

A 4. pont értelmében, a K. T. 157. § 1. bek. 3. pontjával egyezően, meg kell jelölni a törzstőke nagyságát. Ezenkívül azonban az üzleti év első és utolsó napját is meg kell határozni. Tekintettel arra, hogy a r.-t.-oknál sem kötelező, hogy az üzleti év kezdete és vége összeessen a naptári évvel, ez a rendelkezés csak annyiban bír jelentőséggel, hogy precízebb, mint a K. T. 157. §-a.

Az 5. pontban elő van írva, hogy meg kell jelölni mindegyik tag törzsbetétét. Ezen rendelkezésre azért van szükség, mert a törzsbetétek különböző nagyságúak lehetnek és nem érvényesül a K. T. 147. § 1. bekezdésében kimondott elv, mely szerint az alaptőke egyenértékű részvényekből áll.

A 6. pont szerint a társasági szerződésben meg kell jelölni a szavazójog terjedelmét és gyakorlásának módját, valamint azt is, hogy a taggyűlés mikor határozatképes. Ezek a rendelkezések megegyeznek a K. T. 157. §-ának 8. és 9. pontjaival. De a 6. pont

értelmében a társasági szerződésnek még azt is kell tartalmaznia, hogy szavazategyenlőség esetében milyen legyen az eljárás.

A 6. pontban előírt első két, a szavazójog terjedelmére és gyakorlásának módjára vonatkozó rendelkezés a német törvényben nem foglaltatik. Nem is volt rá szükség, nézetem szerint, a magyar törvényben sem. Mert ha a társasági szerződés nem rendelkezne, az 50. § értelmében a törvényben foglalt diszpozitív rendelkezések (38. § 1. bek. 2. mondata, továbbá 2., 3. és 4. bekezdése) nyernek alkalmazást.

A taggyűlés határozatképességére vonatkozó rendelkezés a német törvényben azért nincs előírva, mert a német törvényhozó abból az ismert és legutóbb *Albert Chéron* által az *Annales de droit commercial*-ban hirdetett felfogásból indult ki, hogy azok a tagok, akik nem tartják elég fontosnak, hogy résztvegyenek a taggyűlésen, csak maguknak tehetnek szemrehányást, ha távollétükben nekik nem tetsző határozatot hoztak. Ez a felfogás még kevésbé tudott érvényesülni a francia törvényben, mint a magyarban, mert ott a tagok érdekeinek védelme céljából több esetben imperatív módon van előírva a határozatképességhez szükséges üzlet-részek, illetőleg tagok száma.

A német törvény azt sem írja elő, hogy a társasági szerződés rendelkezze a tekintetben, hogy szavazategyenlőség esetében milyen legyen az eljárás. A magyar törvényjavaslat indokolása szerint erre azért volt szükség, mert Németországban gyakran előfordult, hogy egy kft.-ban két érdekesoport lévén képviselve 50—50 %-os részesedéssel és szavazójoggal, valósággal az ilyen vállalatok megbénulására vezetett a két érdekesoport szembe-fordulása.

A 3. § 2. bekezdése a tagok pótbefizetéseiről és mellékszolgáltatásairól rendelkezik. Azonkívül előírja, hogy az alapítás költségeinek megtérítésére vonatkozó kikötés felvéssék a társasági szerződésbe.

Viszont a 3. § 3. bekezdése értelmében olyan társaság alapítására irányuló társasági szerződésben, amely mérlegét az 56. § 2. bekezdése szerint közzétenni köteles, továbbá amelynek törzstőkéje 150,000 pengőt és tagjainak létszáma 25-öt meghalad, az első üzleti év tartamára a felügyelőbizottságot is ki kell jelölni.

Ezzel ki van merítve a társasági szerződésnek a törvény 3. §-ában felsorolt kötelező tartalma. Ezenkívül azonban a 18. § 1. bek. 2. pontja előírja, hogy azon kft.-ok társasági szerződésébe, melyeknek törzstőkéjéhez valamelyik tag nempénzbeli betéttel járul, az erre vonatkozó kikötést az illető tag nevének, a nempénzbeli betét tárgyának és annak az értékösszegnek kitételével, amelyben a társaság azt törzsbetétül elfogadja, fel kell venni.

A törvény 21. § utolsó bekezdésének rendelkezése, mely így hangzik: «A társasági szerződés az üzletresz átruházását nem könnyítheti meg», továbbá a 82. § 2. bekezdése, mely így rendelkezik: «A társasági szerződés még más felosztási okot is megállapíthat», arra az elvi kérdésre készlet, hogy mit nem szabad és mit szabad a törvény diszpozitív rendelkezéseinek helyébe lépő kikötéseken felül a társasági szerződésbe felvenni? A választ e tekintetben nagyon egyszerűen vélem megadhatni: mindazt nem szabad felvenni, ami a törvény imperatív jellegű rendelkezéseibe ütköznék és mindazt fel szabad venni, ami nem ütközik a törvény ily jellegű rendelkezéseibe. Ennél fogva a 21. § utolsó bekezdésének fent idézett rendelkezése már abból következik, hogy az üzletresz-átruházásnak megnehezítésére vonatkozó összes rendelkezések imperatív jellegűek, viszont a 82. § 2. bekezdésének idézett rendelkezését úgy kell értelmezni, hogy abban az esetben, ha a társasági szerződés a törvényben fel nem sorolt felosztási okot állapít meg, az nem ütközik a törvény imperatív jellegű rendelkezéseibe.

Bármily egyszerű is ez a válasz, úgy látszik, nem talált teljes megértésre a Tj. indokolásában. Ott ugyanis (34. oldal utolsó bekezdése) az a felfogás nyer kifejezést, hogy a társasági szerződésben ki lehet kötni, hogy taggyűlést a tagok írásbeli szavazása helyettesítse, ami szerintem nem lehetséges, mert a törvény 42. §-a «esetről-esetre» való megegyezésről szól.

A 4. § 1. bekezdése értelmében az első ügyvezetőket a társasági szerződésben lehet kirendelni. Ez nyilvánvalóan azt jelenti, hogy az ügyvezetők kirendelése nem képezi a társasági szerződés kötelező tartalmát. Ebben semmi meglepő nincs, mert ugyanezen bekezdés 2. mondata értelmében, ha a társasági szerződés nem rendeli ki az ügyvezetőket, a társasági szerződés megkötésekor volt tagokat kell ügyvezetőkül kirendelteknek tekinteni.

Megjegyzendő, hogy a 8. § 1. bek. 3. pontja értelmében a társaság bejegyzése végetti bejelentéshez mellékelni kell az ügyvezetők kirendelését tanúsító okiratot, ha a kirendelés nem a társasági szerződésben foglaltatik. Nyilvánvaló, hogy ez nem azt jelenti, hogy ily kirendelésre minden esetben szükség van. Ezenkívül ezen rendelkezés azon esetekre is vonatkozik, amikor a 4. § 3. bekezdése értelmében a társasági szerződés esetleges tartalma-
képpen fenn van tartva az államnak vagy más közjogi testületnek az ügyvezetők kirendelése és amikor a 71. § 2. bek. 1. pontja értelmében a felügyelőbizottság van feljogosítva a társasági szerződésben az ügyvezetők kirendelésére.

A társasági szerződés kötelező tartalmának ismertetése során azt mondjuk, hogy a 3. § 5. pontja értelmében azért kell megjelölni a társasági szerződésben mindegyik tag törzsbetétét, mert azok különböző nagyságúak lehetnek. A 20. § 1. bekezdése még tovább megy, mert e szerint a társasági szerződés akként is rendelkezhetik, hogy a tagok üzletrésze ne törzsbetétük összegéhez igazodjék. A magyar törvénynek ezen rendelkezése, mely szó szerint így hangzik: «Amennyiben a társasági szerződés másként nem rendelkezik, a tagok üzletrésze törzsbetétük összegéhez igazodik», határozott ellentétben van a német törvény 14. §-ával, mely így szól: «Der Geschäftsanteil jedes Gesellschafters bestimmt sich nach dem Betrage der von ihm übernommenen Stammeinlage». A magyar törvényhozó, mikor ekként eltért a német törvénytől, a szóbanlevő rendelkezést a törvény 12. § 1. bek. 7. pontjára alapította, mely szerint a társasági szerződésben egyes tagok külön jogaira nézve lehet rendelkezni. E szerint a társasági szerződés úgy szólhat, hogy míg pl. a tízezer pengő törzstőkével bíró és két tagból álló kft. egyik tagja kilencezer pengő törzsbetét ellenében a társaság vagyonában és tartozásaiban 50 % erejéig részesedik, addig annak másik tagja ezer pengő törzsbetét ellenében abban ugyan csak 50 % erejéig részesedik. Cikkünk végén alkalmunk lesz ezen magyarázat helyességét a törvény más rendelkezésével igazolni.

Mikor azt a kérdést vetettük fel, hogy mit nem szabad tartalmaznia a társasági szerződésnek, említettük, hogy a 21. § utolsó bekezdése értelmében a társasági szerződés nem könnyítheti meg az üzletrész átruházását. Ellenben a törvényhozó nem kívánta megakadályozni az üzletrész átruházásának esetleges további megnehezítését. E szerint a társasági szerződés úgy rendelkezhetik, hogy az üzletrész a 21. § 1. bek. 1. mondatával ellentétben még oly személyre sem ruházható át szabadon, vagyis a társaság beleegyezése nélkül, aki a társaságnak tagja. Ily rendelkezést el lehet képzelni, mikor a tagok egy része meg akarja akadályozni, hogy egy másik tag nagyobb törzsbetét birtokába jusson.

Fejtegetéseink elején azt a nézetet fejeztük ki a törvényjavaslat indokolásával ellentétben, hogy a magyar kft.-ot személyegyesülés jellege illeti meg. Ez természetesen nem akarta azt jelenteni, hogy a törvénynek nincsenek oly rendelkezései, melyek tőkeegyesülés jellegre mutatnak. Ezek közé tartozik a 25. §, melynek értelmében a tag halálával üzletrésze, hacsak a társasági szerződés másként nem rendelkezik, átszáll örököseire. Ezen rendelkezés azért mutat tőkeegyesülés jellegre, mert a társasági szerződés megkötése alkalmával a többi tagok rendszerint nem ismerik az utóbb elhalt tag örököseit és nem áll szándékukban azokkal társasviszonyt fenntartani. A társasági szerződésben ellenben «ki lehet zárnai az átszállást», amint a törvény magát kifejezi (25. § 2. bek.). Ezen § értelmében a társasági szerződésben aziránt is lehet rendelkezni, hogy az elhalt tag örököseinek igénye miként elégíttessék ki.

Ugyancsak ki lehet zárnai a 26. § értelmében az üzletrész felosztását is; aminek egyébként a törvény diszpozitív rendelkezése értelmében is több jogosult közötti örökösödés esetétől eltekintve, csak részleges átruházás esetében van helye és akkor is csak a társaság beleegyezésével.

A 29. § értelmében a társasági szerződésben ki lehet kötni a taggyűlés azon jogát is, hogy a tagokra különböző arányú pótbefizetéseket vessen ki.

Arra az esetre, ha a tag a pótbefizetéseket nem teljesíti kellő időben, a társasági szerződésben kötbért is ki lehet kötni. Ily kikötés hiányában a társaság csak késedelmi kamatot követelhet, vagyis kártérítést nem érvényesíthet.

A társasági szerződés aziránt is tartalmazhat rendelkezést, hogy a késedelmes tagot miként kell felhívni a pótbefizetésre. Tekintettel arra, hogy a 30. § 1. bek. 3. mondata értelmében a késedelmes tagot külön kell felhívni a befizetésre, valószínű, hogy

a közjegyző útján történő felhívást fogják a társasági szerződésben legtöbbszörre megállapítani.

Az egyes tagok javára kiköthető külön jogok az évi mérleg szerint mutatózó tiszta nyereség felosztása körül is érvényesülhetnek. Vagyis a társasági szerződésben ki lehet kötni, hogy a tiszta nyereség a tagok között ne törzsbetétek arányában osztassék fel. Valószínű, hogy ily kikötésre, mely szerint a fenti példa értelmében valamelyik tag $\frac{1}{10}$ törzsbetet ellenében 50 % erejéig részesedjék a tiszta nyereségben, leginkább akkor fog a sor kerülni, mikor az illető tag a 3. § 2. bek. értelmében a törzsbetét beszállításán felül másnemű szolgáltatásra is kötelezte magát.

Érdekes és az egész törvényben egyedülálló rendelkezést tartalmaz a 31. § 4. bekezdése. E szerint tartalékalap létesítése, vagyis a társaság hitelezői érdekében, a taggyűlés a törvény és a társasági szerződésnek a tiszta nyereség felosztására vonatkozó rendelkezésén túlteheti magát.

A 32. § 2. és 3. bekezdése értelmében, az 1. bekezdésben kimondott általános tilalommal szemben, mely szerint a törzsbetét, valamint a pótbefizetések után határozott összegű kamatot a tagoknak biztosítani nem lehet, a társasági szerződésben a törzsbetét után az ott felsorolt feltételek betartása mellett határozott összegű kamatot mégis ki lehet kötni.

A 36. § 2. bek. értelmében a társasági szerződésben ki lehet kötni, hogy valamely üzletrész bevonassék. A törvényjavaslat indokolása szerint ily kikötések oly társaságoknál lesznek szokásban, melyeknek üzlete bizonyos számú év eltelté után, pl. engedélyezési időtartam elteltével megszűnik.

Az eddigiekben a társasági szerződés azon esetleges rendelkezéseit ismertettük, melyek a tagok egymásközi és a társasággal fennálló jogviszonyait szabályozzák. De a törvény lehetőséget ad arra is, hogy a társaság szervei és azoknak működése a törvénytől eltérő módon szabályoztassanak. A rendelkezésünkre álló tér rövid voltánál fogva ezekre, melyek egyébként nem bírnak elsőrendű fontossággal, ezúttal nem terjeszkedünk ki, ellenben ráterünk a társasági szerződés megváltoztatásának kérdésére.

Míg a társasági szerződés az összes tagok hozzájárulása útján jön létre, annak megváltoztatásához nem mindig szükséges valamennyi tag beleegyezése. Így a taggyűlés egyszerű szótöbbséggel rendelheti el az évi mérleg közzétételét és felügyelőbizottság felállítását, még ha nincs is erre a törvény értelmében kötelezve, tartalékalap gyűjtését, hites könyvvizsgálat szervezését és elhatározhatja, hogy leszállítja az ügyvezetőknek vagy felügyelőbizottság tagjainak a társasági szerződésben meghatározott járandóságát. A 74. § 4. bekezdésében említett eseteket kivéve, a társasági szerződés úgy rendelkezhetik, hogy a taggyűlésen beadott szavazatok háromnegyedénél kisebb vagy nagyobb többséggel lehessen határozatot hozni a társasági szerződés megváltoztatása tekintetében, ideértve a vállalat tárgyát is.

A törzstőke felemelése esetében, a 76. § 2. bekezdése értelmében, ki lehet zárnai az új törzsbetétek jegyzéséből a társasági szerződésben olyanokat, akik addig nem voltak a társaság tagjai. Viszont a 76. § 3. bekezdése értelmében azt is ki lehet mondani, hogy a régi tagokat nem illeti meg az új törzsbetétek jegyzésére nézve mások előtt elsőbbség.

Dr. Hajnal Henrik.

A newyorki örökösödési törvény reformja.

1930. szeptember 1-én lép életbe New-York állam új örökösödési törvénye, mely a korszakos gazdasági átalakulást nyomon követve, a jog eme fontos területét is a modern idők követelményeihez formálja át.

A mai törvény, mely 1830 óta van életben, a régi, feudális angol szokásjogon épült fel. Abból az időből származik, mikor még nem volt vasút, villamosság, repülőgép. Száz évvel ezelőtt Amerikában is a vidéken élt a lakosság nagy többsége és a földtulajdon volt a vagyon alapja. A modern gépipar, tröszt, nagybank egy évszázad alatt gyökeresen megváltoztatta a gazdagság fogalmát. Az Újvilág kincse nem ingatlanokban fekszik többé, hanem hatalmas ipari vállalkozások részvényeiben és a világ minden részén elhelyezett beruházásokban és kölcsönökben.

Az Egyesült Államok szövetségi területén, az alkotmányban lefektetett közös ügyektől eltekintve, minden állam törvényhozása maga uralja saját jogterületét. Igen erős azonban a törekvés arra,

hogy az egyenlő élet s jogviszonyokat országosan és egyforma jogszabályokkal rendezzék. Az egységes váltó, kereskedelmi és csődjog után most az örökösödési jog halad az egységesítés felé. Az Unió harmincegy államában már az új és «uniformitas» irányába törekvő örökösödési jog van hatályban.

A termelés forradalmi átalakulásának megfelelően az új törvény radikális szabályokat állít fel az öröklési jog terén. Elsősorban eltünteti az ingó és ingatlanokra vonatkozó különböző öröklési rendszereket. A régi törvény az ingatlanokra vonatkozólag különbséget tett a szerzeményi és ági vagyon között. Szeptember elsejétől kezdve e megkülönböztetés teljesen megszűnik.

A legfontosabb változás a házastársak öröklési rendszerében történt. Az özvegy nő és az özvegy férfi joga tökéletesen kölcsönösök és azonosak lesznek. Megszűnik az özvegy nő eddigi haszonélvezeti joga, mely mindama ingatlanok *egyharmad* részére megillette őt, mely a házassági együttélés tartama alatt a férj tulajdonát képezte (right of dower). És megszűnik az özvegy férfi azon joga, mely szerint elhalt neje *minden* ingatlanában holtigtartó haszonélvezeti joga volt, ha a házasságból egy élő gyermek született (curtesy).

A változtatás lényegi célja az, hogy a túlélő házastárs jogát mélyítse és határozottá tegye. A kitűzött cél elérését a következő rendelkezések biztosítják:

Ha a házasságból gyermekek származtak, a hagyaték *egy-harmad* részének tulajdonjoga a túlélő házastársra száll. A hagyaték többi része a gyermekeket vagy azok leszármazottait illeti meg.

Ha lemenők nincsenek, a túlélő házastárs 5000 dollárt kap és azonkívül a maradvány *felét*, feltéve, hogy az örökhagyó életben levő szülőt hagyott hátra.

Ha se lemenők, se szülők nem maradtak, a túlélő házastársat 10,000 dollár és a hagyatéki maradvány *fele* illeti meg, a maradvány másik fele pedig a testvérekre és azok leszármazottaira száll.

Ha se lemenő, se szülő, se testvér, se testvérek gyermeke nem maradt az örökhagyó után, az *egész* vagyon a túlélő házastársat illeti.

Ha az örökhagyó túlélő házastársat nem hagy maga után, az egész hagyatékot a gyermekek öröklik. Ha gyermekek sincsenek, a hagyaték az elhunyt egyenlőfokú rokonaira száll.

A fentiszabályok a végrendelet hátrahagyása nélkül elhalt házastársak hagyatékaira vonatkoznak, azonban a törvény ez intézkedéseit *végrendelettel* se lehet megváltoztatni. Ha az örökhagyó végrendeletkezett, a túlélő házastársnak *választási jogot* (right of election) biztosít a törvény, mely szerint szabadon határozhatja el, hogy törvényes örökösödési joga szerint vagy pedig a végrendelet intézkedései értelmében akar-e örökölni. A házastársak örökségből való kizárását, mely az eddigi törvények szerint gyakran és igaztalanul sujtott sok özvegyet, az új törvény véglegesen lehetetlenné teszi.

A túlélő házastárs örökösödésére vonatkozólag csak egy utat hagyott nyitva a törvényhozás, és pedig az örökhagyó ama jogát, hogy az örökségnek megfelelő összegből egy *alapot* (trust fond) létesítsen, mely a túlélő hitvestársnak életjáradékot biztosít. Az alap létesítésének célja az, hogy egy pazarló házastárs költséges életmódját ésszerű határok közé szorítsa. Egy ilyen alap létesítése esetén a túlélő házastársnak az a korlátolt joga van, hogy az alapból, a hagyatéki eljárás lefolytatásáig, létfenntartási célokra 2500 dollárt egy összegben felvegyen.

A régi törvény a hagyatéki eljárás alól mentesítette azokat a házastársi ingóságokat, melyek a család mindennapi életéhez szükségesek. Az új törvény az így mentesített ingók értékhatárát 500 dollárról 1000 dollárra, a készpénzt 150 dollárról 300 dollárra emelte fel azzal az indokolással, hogy a mai dollár a régihez képest csak felényi vásárlóképességgel bír. Az új gazdasági követelményeknek megfelelően a fenti ingóságon és készpénzen kívül még egy 450 dollár értékű automobilt vagy traktort is mentesít a törvény.

Ha a házasságot a bíróság jogerős ítélettel felbontja, a házastársak törvényes öröklési joga megszűnik.

A szülő, végrendelettel, megfoszthatja minden indoklás nélkül gyermekét az örökségtől. A házastársak kölcsönös örökösödési joga azonban abszolút.

Röviden ez a lényege az új törvénynek, melyhez hasonló változtatásokat az angol törvényhozás 1925-ben iktatott törvénybe. Az itteni szakirodalom úgy tekinti az új törvényt, mint az utolsó száz év egyik legfontosabb jogalkotását. Az intézkedések e területen is megszüntetik a nemek között fennálló eddigi különbségeket.

Az 1930. szeptember 1-ig készített végrendeletekre az új törvények hatálya nem fog kiterjedni. Dr. Fülöp Miklós.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— **A végrendelező jogi tévedése nem releváns.** Ha az örökhagyó abban a tévedésben volt, hogy a végrendelet visszavonása nélkül vagyonával életében már nem rendelkezhetik s vagyona feletti rendelkezési jogának visszaszerzése céljából tett végrendeletet visszavonó nyilatkozatot vagy pedig abban a tévedésben volt, hogy a vérszerinti leszármazója által örökbefogadott alperes az örökbefogadó jogán neki amúgy is törvényes örököse, mind a két tévedés jogi s nem tényekben való tévedés s így ezen a címen az egyébként érvényes formák közt tett visszavonás hatálytalannítására alapul nem szolgálhat. (Kúria P. I. 556/1928. sz.)

— **Halál esetére szóló ajándékozás elhatárolása.** A peresfelek közti jogügylet már az ajándékozó életében teljessébe ment, mert a megajándékozó felperes engedélyt adott arra, hogy a megajándékozott alperesek az ajándék tárgyát tevő ingatlanra tulajdonjogukat előjegyeztethessék, s alperesek az ajándékozó irányában kötelezettséget vállaltak magukra, amennyiben a szerződés szerint tartoznak az ingatlant megmivélni, a hiányos részt szőlővel betelepíteni és az ingatlan után az adót is fizetni, amivel szemben a szerződés ama rendelkezésének, hogy a megajándékozottak a tulajdonjogot csak az ajándékozó halála után bekelezthetik be, más jogi jelentősége nincs, mint az, hogy a kizárólagos telekkönyvi tulajdonjognak a megajándékozottak által megszerzésére későbbi időpont határozatott meg. Ezek szerint a felek közt létrejött jogügylet élők közti kétoldalú szerződésnek tekintendő, mint ilyennek érvényességéhez pedig az 1876 : XVI. tc. 33. §-ában meghatározott kellékek nem szükségesek. Nem sértett tehát jogszabályt a fellebbezési bíróság, midőn a felek közti jogügyletet nem minősítette halálesetre szóló ajándékozásnak. (Kúria P. V. 3159/1928. sz.)

— **Az eladó tehermentesítési kötelezettsége.** Az a jogszabály ugyanis, hogy ha a tehermentes vételnél a vételár fizetésére valamely feltételnek kifejezetten való kikötése nélkül határidő állapítatott meg, az ingatlan vevője a határidő elteltével a vételárát vagy annak esedékes részletét vissza nem tarthatja, hanem ha az eladó a vételárfizetésre kitűzött határidő lejártakor a telekkönyvi állást még nem rendezte akként, hogy a vevő tulajdonjogát a megvett ingatlanra tehermentesen bekelezthetesse, a vételárát bírói letétbe helyeztetni köteles, nem nyer alkalmazást abban az esetben, ha a vevő a vétel tárgyát birtokba nem kapta. Az alperes ennél fogva a vételárát a tehermentesítés előtt nem volt köteles kifizetni. (Kúria P. V. 5166/1928. sz.)

— **Társasházzá alakítás, mint az adás-vétel feltétele.** A szerződésszerű teljesítést csupán a perbeli háznak az 1924 : XII. tc. értelmében történő társasházzá alakítása tenné lehetővé, amit azonban a felhívott törvény 1. §-a a jelen esetben kizár, mert a perbeli ház 1924. május 20. előtt épült. Ekként a felperes keresetében oly adás-vételi szerződés alapján igényel mint eladó a vevőként szereplő alperesektől vételárhátralék tekintetében teljesítést, amely szerződésben vállalt saját teljesítési kötelezettségének eleget tenni nem képes s amely teljesítés az 1924 : XII. tc. által teremtett jogi helyzetben lehetetlen. Ily esetben azonban a felperes — a csupán szerződésszerű viszonzatszolgáltatás ellenében vételárfizetéssel tartozó alperesektől — a vételárhátralékot annál kevésbé igényelheti, mert a felek szerződése a felperes szolgáltatásának lehetetlensége következtében semmis. (Kúria P. V. 5353/1928. sz.)

— **Építmény tulajdonjoga.** A kereset tárgyává tett felülepítmények a földdel szilárdabban vannak összeépítve és így azok állaguk sérelme vagy lényegükben való változás nélkül el nem távolíthatók. Az ily, nem múló célra emelt épület annak a teleknek, amelyen emeltetett, olyan alkotórészévé lesz, amely a telektől eltérő tulajdoni vagy más dologjogi viszonyban rendszerint nem állhat. (Kúria P. V. 5440/1928. sz.)

— **Telki szolgálat az uralkodó telek felosztása esetén.** Abban az esetben, ha az uralkodó telek felosztatik, a telki szolgálat rendszerint mindegyik felosztott rész tulajdonosa javára fennmarad azzal a korlátozással, hogy azok a szolgálatot csak úgy gyakorolhatják, hogy az a szolgáló telek tulajdonosára ne váljék terhesebbé a felosztás előtt gyakorolt szolgálatnál. (Kúria P. V. 4480/1928. sz.)

— **Okozati összefüggés az átértékelés elmaradása és a hitelező tönkrementesítés között.** Az 1928 : XII. tc. 14. §-ának a 4. bekezdésében

kifejezetten nincs előírva az átértékelés feltételeként, hogy a hitelező tönkremenetelének kizárólag a kereseti követelés átértékelésének az eladásából kell származnia. A kiemelt törvényhelyen engedett átértékelés azt célozza, hogy az átértékelés kérdésében érdekelt felek érdeke egyaránt méltányosan elégíttessék ki. E mellett a cél mellett tehát a rendelkezésnek csak az az értelmezés felel meg, amely a tönkrejutás és az igényelt átértékelés elmaradása közti összefüggés megállapítására vezet akkor is, ha a hitelezőnek az esedékesség előtt volt kedvezőbb vagyoni helyzete az esedékesség egyéb körülmények következményeként romlott ugyan le, végeredményében azonban a hitelező tönkrejutottnak mégis azért jelentkezik, mert az adóssal szemben fennállott követeléséhez az esedékesség után és csak át nem értékelt összegben jutott. (Kúria P. VI. 2994/1930. sz.)

— **A magánvádlo kiadásai polgári úton nem érvényesíthetők.** A Bp. XXVI. fejezete (479—485. §-a) rendezi a bűnügyi költség sorsát, míg XXVII. fejezete (486—493. §-ok) a magánjogi igényét. A magánvádlo kiadásai a Bp. 479. §-a 1. bekezdése értelmében a bűnügyi költségek között vannak felsorolva. Nem vonatkozik tehát erre a magánjogi igényeket szabályozó XXVII. fejezetben levő 491. §, mely szerint a sértett a jogerős büntetőítéletben foglalt megállapításon túlmenő igényével a polgári bírósághoz fordulhat. (Kúria P. VI. 8313/1928. sz.)

— **Sírkő költsége baleseti kártérítésnél.** Meg van állapítva, hogy a felperesek vagyontalan, nagycsaládú, egyszerű társadalmi állású (vasúti munkás) emberek, akiknek nyolcadik életévében az alperes gondatlansága folytán elhalt gyermekük ilykép a közönséges méretet meg nem haladó temetésre tarthatott igényt, amire való tekintettel a fennforgó viszonyok mellett a tetemes költségbe kerülő (98 P 40 fill.) sírkő állítása fényűzési jellegűnek tekintendő. A fellebbezési bíróság tehát helyesen döntött akként, hogy a sírkő költségét nem ítélte meg, hanem helyette egy fejfa költségében marasztalta az alperest, mert az utóbbi a fentebb jelzett körülmények mellett megfelelő síremléknek jelentkezik. (Kúria P. VI. 7097/1928. sz.)

— **A Lakásrendelet 14. §-ához.** A lakás felmondására felhozott indok csak akkor valódi és álapos, ha a tulajdonos a felmondott lakásba akar beköltözni és oda is költözik be. (Kúria P. VI. 5443/1929. sz.)

Szemle.

— **A békebíráskodásról** szóló tervezet kellemetlen meglepetést hozott még azoknak is, akik nem sok jót vártak tőle. Tudtuk, hogy az igazságügyminiszter fel akarja támasztani halottaiból a községi bíráskodást. Arra azonban nem voltunk elkészülve, hogy a békebírásnak elkeresztelt községi bíróság a bírói szervezetnek egyik legfontosabb alkatrésze lesz. Tudvalevő, hogy a száz pengőn aluli perek a járásbírói forgalom mintegy felére rúgnak. De a tervezet nem elégszik meg ezzel az 50 %-al. A községi bíróság hatáskörébe utalja a bérletek bírói felmondását is (évi 1200 P bérig), mégpedig úgy, hogy ezen kényes ügyekben hozott ítéletek jogerőre való tekintet nélkül végre lesznek hajthatók. A tervezet ezenfelül jogot ad a miniszternek, hogy a százpengős értékhatárt rendelettel felemelje. Mindezen felül a békebírásgok *összegre való tekintet nélkül* dönthetnek minden ügyben, ha a felek alávetették magukat hatáskörüknek, sőt e nélkül is, ha a felek kifejezetten kéri, hogy a békebírásg ügyükben eljárjon. Elég lesz tehát, ha a jámbor alperes személyesen megjelenik a községi bíróság előtt, aláíratnak vele jegyzőkönyvet, melyben kéri, hogy a községi bíróság járjon el ügyében — és akkor a községi bíró két előjárójával dönthet a nyomorult alperes élete és halála felett. Hogy ez mily veszélyt jelent, nem kell bővebben magyarázni. Az ítéletet mégcsak megtámadhatja, ha le nem késik (ez esetben a járásbíró lesz a legfelsőbb fórum, összegre való tekintet nélkül). De az ügyvéd nélkül létrejött egység «hatálya ugyanaz, mint a jogerős ítéleté». Ügyvédkényszent a tervezet nem ismer, bármily nagy összegről lesz szó. A hatáskör kikötéséről majd gondoskodni fog a jegyző, a

községi bíróság spiritus rectora. A békebíráskodásról szóló tervezet tehát szerencsésen egészíti ki édestestvérét, az egyszerűsítési törvényt.

— **Helytelen telekkönyvi feljegyzés hatálya.** A Telekkönyvi Rendtartás nem rendelkezik abban az irányban, minő eljárással történjen az anyagilag vagy alakilag hibás feljegyzés törlése, valamint hogy van-e és minő hatálya az ilyen feljegyzésnek? Nem kétséges, hogy a törlés megtörténhetik a feljegyzés által oltalmazott fél beleegyezésével vagy az ellene nyert ítélet alapján. Kérdés, történhetik-e a törlés *perenkívüli úton*? S ha ez egyáltalán lehetséges, mi a hatálya a még nem törölt, de a telekkönyvi hatóság által észlelhetően téves feljegyzésnek? *Grosschmid* szerint a helytelen feljegyzés *nullum*, de nem *non existens*, mely a TR. 148. §-ának kiterjesztő értelmezése alapján törlési perrel megtámadható; a törlés rendszerint csak peres úton történhetik s míg a feljegyzés a telekkönyvben áll, hatálya kétségtelen. A fejezetekben ezeket a tételeket a perfeljegyzés tekintetében állítja fel (I. kötet 296. és 344. old.), de a feljegyzések joghatályokat célzó és tájékoztató természete egyaránt arra utal, hogy ezek az elvek a feljegyzések minden fajára alkalmazást nyerjenek. A Kúria egyik legújabb végzése más álláspontot foglal el. (Pk. V. 4327/1930. — 1930. jún. 27.) Megállapítván, hogy az utóöröklési jog feljegyzése előörökös megnevezése nélkül, a leszármazó törvényes örökös javára, «jogügyleten kívül», az azt rendelő fél nevében, de általa sajátkezűleg alá sem írt kérvény alapján, tehát alakilag és anyagilag szabálytalanul történt, elutasítja az ingatlan állagára történt zálogjogbejegyzést rendelő végzés elleni felfolyamodást, mert az ily feljegyzés hatálytalan és nem akadályozza a terhelést. A Kúria tehát incidentaliter megállapítja a feljegyzés hatálytalanságát s azt egyszerűen nem létezőnek tekinti. Ez az álláspont a «joghatályos» feljegyzések tekintetében az anyagi jog perenkívüli deklarálására, a kontradiktórius útra tartozó jogvita adminisztratív elintézésére és az összes feljegyzések tekintetében a telekkönyv tájékoztató szerepének s ezzel megbízhatóságának gyengítésére vezet.

Amerikai ügyvédség és bevándorló ügyvédek. A diplomás pályákra való túdulás itt is túlprodukción okozott hivatásunkban. Ennek lett a következménye az, hogy az Újóról minden államában évről-évre szigorítják az ügyvédi oklevél megszerzésének feltételeit. Pár évvel ezelőtt az érettséginek megfelelő képesítés után mindössze háromévi jogi iskola elvégzése és az ügyvédi vizsga letétele kellett ahhoz, hogy valaki gyakorlatot kezdjen. Ma, az érettségi után kétévi egyetemet, háromévi jogi iskolát, egyévi jelöltösködést ír elő a törvény. A jelöltösködésből félelvet az ügyvédi vizsga letétele után kell szolgálni. Nyilvánvaló jelek vannak arra, hogy rövid időn belül négyéves egyetemi előképzettséget fognak követelni.

A bevándorló ügyvédekre vonatkozólag különbséget tesz a törvény a szerint, hogy a bevándorló angol szokásjogra épült jogrendszerrel bíró területről, mint Nagy-Britannia, Kanada, Ausztrália, New-Zéland stb. jött ide, vagy pedig egyéb, a római jogon felépült jogrendszerű területről vándorolt be. Mindkét csoport tagjainak *állampolgárokká* kell válniuk, mielőtt gyakorlatot kezdenének. Az állampolgárság megszerzésének ötévi állandó itt-tartózkodás a feltétele, amelyhez a processzus lefolytatására egy évet kell hozzászámítani.

Az angol jogterületekről bevándorolt ügyvédek, ha öt évig régi hazájukban gyakorló-ügyvédek voltak, vizsga *nélkül* válhatnak tagjaivá az ügyvédi kamarának. Az egyéb jogterületről bevándoroltak, tehát a magyar kartársak is, csak ügyvédi vizsga letétele után lehetnek ügyvédek. Az általános szigorítás különösen az utóbbi csoportot érintette rendkívül szigorúan. Míg 1929-ig mindazok, akik három évig gyakorló-ügyvédek voltak, egyévi jogi iskola vagy egyévi jelöltösködés után már vizsgára bocsátattak, a mai törvények szerint csupán az egyetemi képzettséget számítják be. Ezt is csak azzal a feltétellel, ha a folyamodó előbb az angol fogalmazásból, angol és amerikai történelem és irodalomból sikeres vizsgát állott ki. Ezután beiratkozhat egy jogi iskolába, ahol három éven és napi két órán keresztül előadásokat hallgat, év végén pedig minden tárgyból levizsgázik. A harmadik évi vizsgák után még egy ügyvédi államvizsgát kell letennie.

Az ügyvédi vizsgákat egy nagyon pontosan felépített módszerességgel jellemzi. Ha figyelembe vesszük, hogy New-Yorkban évenként 5—6000 jelölt vizsgázik, akkor nagyon érthető a hazaitól egészen eltérő vizsgarendszer. Háromszor egy évben tartják

a vizsgákat, melyek két-két napig tartanak. Az egész anyag alaki és anyagi csoportra van felosztva. Minden csoport egy-egy napot vesz igénybe. Csak írásbeli vizsga van, melyek alatt semminemű segédkönyvet használni nem lehet. A kérdéseket az ügyvédvizsgálóbizottság tagjai állítják össze, melyek nyomtatott füzet alakjában kerülnek a vizsgázók elé. Egy-egy csoport körülbelül 160 kérdést ölel fel, melyek között tíz «essay»-kérdés van, melyekre kimerítőleg kell válaszolni, a kérdések zömére pedig igennel vagy nemmel. A vizsgák a legtisztábbak és minden csalástól mentesek. A teleírt füzeteket tárgyak szerint szedik és küldik széjjel a vizsgálóbizottság tagjainak. Az eredményt két hónap után közlik a vizsgázókkal és ez a szerint igazodik, hogy a feltett kérdésekre adott feleletek percéntuálisan megfelelnek-e a követelményeknek. A vizsgák nagyon szigorúak. Az utolsó három New-York állami vizsgán átlag 65 % bukott el. Érdekes, hogy a kérdőíveken a jelölt neve sehol sem szerepel. Egy szám helyettesíti a nevet, mint akármelyik vasöntődében. A vizsgákat egy hatalmas egyetemi épület tantermeiben tartják és az ellenőrzést, nagyon szigorúan, erre a célra kinevezett egyének végzik.

A gyári jelleg ez még inkább fokozza, de ha a magyar módszer szerinti írásbelit elhagyjuk és csak kétórás szóbeli vizsgákat vesszük tekintetbe, be kell hogy lássuk, hogy másképp ez itt nem is lehet. 60,000 jelölt szóbeli vizsgájára otthon 12,000 óra lenne szükséges. Azaz ötszáz éjjel és ötszáz nappal való szakadatlan vizsgáztatás. Tagadhatatlanul a vizsgák Fordizmusa ez és az ügyvédi vizsgákon ugyanolyan dühögő kérlehetetlenséggel és gyorsasággal forognak a kerekek, mint az autókirály detroiti gyáraiban. A felfokozott sebesség nem jelenti feltétlenül azt, hogy Ford rossz autót csinál. Az ügyvédi vizsgák sem. *Dr. Fülöp Miklós.*

— **Dr. Sebestyén Ernő: 107. §.** (Politzer Zsigmond és fia könyvkereskedése. Ára 2 P.) E meglepően szép kiállításban megjelent könyv az igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről szóló új törvény 107. §-áról szól, amelynek értelmében az ügyészség a jövőben bárkit valósággal statáriálisan bíróság elé vihet. Elég rosszat e szakaszról 75 oldalon keresztül se lehet írni. Pedig a szerző minden lehetőt megtett ez irányban. És meg kell adni: vonzó stílusban és teljes felkészültséggel. Nemcsak a szakközönségnek, hanem inkább a nagyközönségnek szól e kis tanulmány, amelyben a jogász és a humanista veri félre a félelem és kétségbeesés harangját a nevezetes 107. § életbeléptetése előtt. E szakaszról megállapítja, hogy egyszerűen nem lehet elviselni a fennállását, ha szabad emberhez méltó életet akarunk élni. A szerző szerint ez a legnagyobb fokú egyszerűsítés a legkitűnőbb eljárási mód ahhoz, hogy miképpen lehet a leggyorsabban börtönbe juttatni azokat, akiket a perrendünknek megfelelő előkészítő eljárás tisztázhatott volna. Rosszabb ez a statáriumnál, amelynél legalább a tárgyalás előtt ki kell hallgatni a vádlottat és a vádlott védekezhet is. Ezt különben a törvénytervezet kritikai ismertetésénél lapunk is eleget hangoztatta. A könyv ismerteti e «réműletes szakasz» történetét, előzményeit és azzal az óhajjal végzi, hogy a bírák megvédelmezték a magyar igazságszolgáltatást a barbár botbüntetés alkalmazásától; most az ügyészségre hárul a feladat, hogy a bírák megvédelmezzék az állandó réműlettől az ártatlanokat, hogy a gyakorlatban ne lépjen életbe e §. Ez a kívánság mindenesetre emberi és méltó a jogász gondolkodásához: épp ezért nem hiszünk ennek teljesülésében, hanem a legrosszabb reményekkel várjuk az új törvényszakaszt.

Dr. Szőke Sándor.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állástkeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Megvenném a Jogtudományi Közlöny összes évfolyamait. Olesó ajánlatokat egyes évfolyamokra is kérek.

Dr. Dániel Sándor
Budapest, Népszínház-u. 25.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Megjelent:

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930: XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,

az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. tvszéki bíró.

Ára 7 pengő.

Előzőleg megjelentek:

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ 1930: V. TCÍKK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával s a teljes miniszteri indokolással ellátta

Dr. Sándorfi Kamill,

egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró. — Ára 7 pengő.

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

Összeállította:

Dr. Sándorfi Kamill,

egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró

A hézagpótló s minden jogásznak nélkülözhetetlen mű nemcsak a budapesti joggyakorlatot, hanem valamennyi kir. ítélőtábla és számos vidéki törvényszék érdemleges határozatait is tartalmazza, amiért is elengedhetetlenül szükséges könyve a bírónak, ügyvédnek, hitelezőnek, adósnak és a vagyonfelügyelőnek egyaránt.

A szerkesztő nagy súlyt helyezett arra, hogy a gyűjteménybe csupán olyan bírói döntések kerüljenek, amelyek a rendelet szellemével összeegyeztethetők.

Ára 7 pengő.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,

Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,

VI., Andrásy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Főszerkesztő:

Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.**, Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 356-17.)

Főmunkatárs:

Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Németh Péter budapesti kir. törvényszéki tanácselnök: A Fb. helyzete a gyermekvédelemben. — Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd: A német részvényjog reformja. — Dr. Gutman Lajos budapesti ügyvéd: Néhány szó az új jelzálogtörvény gyakorlati hatásáról. — Dr. Stricker Jakab soproni ügyvéd: Különbség a kondemnativ és konstitutív ítéletre irányuló perek között. — Dr. Kelemen Sándor: Mi tekintendő tilalmas bojkottnak? — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIII. 7. — Hiteljogi Döntvénytár. XXIII. 7.

A Fb. helyzete a gyermekvédelemben.*

Évszázadokon át a bűnös embert csak üldözték és csak büntették. Miért? Mert a társadalom félt tőle, ellenségének tekintette, akit a közfelfogás szerint meg kell semmisíteni vagy legalább is ártalmatlanná tenni.

Az eszközök változtak, voltak földalatti, borzalmas börtönök, keréketörés, karóbahúzás, vízbefojtás, máglya. A cél egyforma maradt hosszú időig. Arra, hogy ezt a kártékony embert, a bűnözőt olyan módon tegyék ártalmatlanná, hogy őt megjavítsák, csak újabban gondoltak.

A büntetőjogász, a bíró előtt két tényező lebegett, a társadalom érdeke és a bűncselekmény. A büntetett szenvedő alany volt csupán, akit a kérelhetetlen törvénymalom menthetetlenül szétmorzszolt. Legjobb kifejezője ennek: Justitia istenasszony, aki bekötött szemmel ítél elevenek és holtak felett.

Merész úttörők levették a kendőt az istenasszony szeméről és az istenasszony meglátta az embert. És az Isten képére teremtett ember oly fenségesen állott előtte még az ő nagy nyomorúságában is az ő fekete, bűnös lelkével, hogy úgy találta, hogy itt nem a pallósrá, de az irgalmas szamaritánus olajára van szükség, amely újjáalakítja, megtisztítja őt.

Az első ilyen olajkorsós nyitottszerű Justitia a fiatalok bírói székébe ült be, ami helyes és természetes is, mert ki az, aki jobban szorul védelemre, javításra, mint a fiatalok bűnöző.

A fiatalok bíróságának intézménye a múlt század végén Amerikából jött át Európába; keletkezésének okai ismertek. Amerikában látták meg először, hogy a fiatalok a felnőttekkel együtt a letartóztatási intézetekben teljesen elromlanak és végleg elzülленek. Szükség volt tehát őket azoktól elkülöníteni és szükség volt speciális bírókra, akik különleges módszerrel lesznek hivatva őket megjavítani. Ugyanez a gondolat és a fiatalok növekvő kriminalitása indította az európai államokat arra, hogy az amerikai példát követve, a fiatalok bűnösöket különleges bírói eljárásban és kezelésben részesítsék.

Már az ötödik nemzetközi büntetőjogi és börtönügyi kongresszus Budapesten 1905-ben kimondta, hogy az államok figyelmébe ajánlja a külön bíróságok szervezését és az amerikai Probation rendszer átvételét. A fiatalok bírósága iránti fokozottabb érdeklődést az 1911. évi párizsi nemzetközi kongresszus keltette fel, amelyen kizárólag ezt a kérdést tárgyalták. Ugyanekkor, de még inkább a háború után több állam törvényes intézkedéseket tett abból a célból, hogy a fiatalok bíróságai felállíttassanak. Ha nem is állítottak fel külön bíróságok, a büntető törvényszékek kebelében külön bírák jelöltettek ki, akik a kiskorú bűnözők ügyeit intézték.

* Szerzőnek, a Fiatalok Bíráinak Nemzetközi Szövetsége első alelnökének előadása a Bruxellesben 1930. július havában tartott nemzetközi kongresszuson.

Előre kell bocsátanom, hogy nincs szándékom itt az egyes országok rendszerét és intézményeit ismertetni, csak általánosságban inkább a fejlődés folyamatát, a kívánságokat és a jövőt óhajtom rajzolni.

Tagadhatatlan, hogy az elsőbírák, akik a fiatalok bírói székébe ültek, karitatív alapon dolgoztak. Ez a karitás hatotta át őket, amikor a bűnöző fiatalokhoz szóltak, amikor intézkedtek az ő megjavulásuk érdekében. Ez a karitás volt az első szikra, amelyből az egész mozgalom életre kelt és ez a szikra táplálja azt a világító, melegítő és éltető tüzet, amelynek a legmodernebb eszközökkel dolgozó fiatalok bíráját is éppen úgy át kell hatnia, mint azt az elsőbíró, aki mint ilyen intézkedett. Ha ezt az égő tüzet az elődök híven őrizték és féltve adták át utódaiknak, az utódok csakhamar felismerték, hogy az egyedül karitatív alapon folyó munka nem lehet elegendő hathatós eredmények elérésére. Belátták, hogy a fiatalok bírájának elsősorban pedagógiai, lélektani és szociális ismeretekkel kell bírnia és így lett a karitatív jogászból medikópedagógus jogász, aki ismeri azt a szociális talajt, amelyen dolgoznia kell. Évek teltek el, míg a világon mindenütt feltűntek ezek az apostolok, az ideális fiatalok bírái. A közfelfogásnak, amely a büntetőbírásgot mindenütt mint valami szükséges rosszat tekintette, látni kellett, hogy itt nem egy büntetést kiszabó, komor hivatal működik, amely eleven és holtak felett ítélkezik, amely büntet, lesújt, megfélemez, hanem egy lelki klinika, ahol nem egy leo rugiens quaerens quem devoret sujt a megtévedettre, de egy megértő ember igyekszik segíteni, megjavítani, átalakítani azokat, akik erre szorulnak.

Ezek a bírák lettek az első szociális jogászok, akik ugyancsak a kiskorúak ügyeiben intézkedhettek, de remélhetőleg ezek példájára eljön az az idő is, amikor a bűnöző felnőttekkel szemben is a büntetőjog és eljárás ily elvek alapján átalakul. Egyes nagy elmék már régen látták és felismerték az ítélkező csak jogász gyengeségeit. «So einer nichts als ein Jurist, ist er fürwahr ein arme Ding», mondta Luther; és 100 év előtt az amerikai Livingston sürgette a megtorlás gondolatának háttérbeszorítását és a bűnös megjavítására és átalakítására való törekvést.

Ha a veszélyeztetett és bűnöző kiskorúak ily hatalmas és képességekben gazdag védőket kaptak, szükségessé vált, hogy ezek rendelkezésére oly eszközök álljanak, amelyek az ő jó intézkedéseik hatályosságát biztosítsák. Ezek az eszközök a jó törvény és a jó intézmények. E tekintetben az egyes államok különféle bőkezűséget, illetve, sajnos, sok helyen inkább szűkkeblűséget tanúsítottak.

Azt már csaknem minden állam törvényhozói belátták, hogy a fiatalok bűnöző ügyének elbírálása nem tartozhat a rendes bíróság hatáskörébe és hogy ügyeikben különleges elvek szerint kell eljárni, mert a felnőttek bíróságának szemében általában ma még mindig az elkövetett bűncselekmény a főszempont, a legalitás a főelv, míg a kiskorú bűnöző esetében a főszempont a kiskorú személye, egyénisége, illetve ennek megjavítása, amiből következik, hogy a legalitás elvének háttérbe kell szorulni.

Ha nézzük a törvényhozás fejlődését, úgy találjuk, hogy ez csak lassan engedett tért a fiatalok bírájának. A bizalmatlanságot mindenféle közjogi és alkotmányjogi elvek mögé rejtik és ha jóhiszeműségét kétségbe nem vonhatjuk, tájékozatlanságát mindenestre meg kell állapítani. Ha elfogadják az elvet, hogy a fiatalok bűnöző megjavítása a főszempont, amely munka speciális jogászra bízatik, miért nem adják meg neki kizárólag a lehetőséget arra, hogy a bűnöző fiatalok minden esetét ő bírálja el és

miért tesznek korhatárkülönbségeket, miért ítélik sok állam-ban a 17 éves gyilkos felett rendes bíróság, amikor a 17 éves tolvaj a fiataikorúak bíróságának hatáskörébe tartozik. Hiszen a fiatal-korúak bírója is jogász, és pedig olyan jogász, aki a jog és törvény-ismereten felül még hatalmas többlettudással is bír, amely csak előmozdíthatja az ítékezés helyességét.

A bűnösség megállapításának kérdése tulajdonképpen másod-rangú kérdés. A francia discernement, az olasz új törvényjavaslat-ban a megértés és akarás, az új osztrák törvényben a szükséges nevelés hiányának kérdései nem fontosak abban a pillanatban, amikor a fiataikorú bűnöző megjavításáról van szó. Teljesen mel-lékes a fiataikorú szempontjából, hogy bűnösségének megállapítása mellett vagy a nélkül hoznak ügyében határozatot. A fontos az, mire szorul, mi kell neki az átalakításához.

A fiataikorúak bírósága elé tartozók korhatárát elég magas-an kell megállapítani. Általában véve a 18 év az, amelyben ez meg-állapított, de több államban egyes megkezdett intézkedések ki-terjeszthetők a 21. életévig. De lege ferenda nehéz itt határozott-sággal megállapítani, melyik legyen az a nap, amelyen túl a fiatal-korú már ne a fiataikorúak bírósága elé tartozzék. Függs ez első-sorban az illető nép fiataikoriainak erkölcsi és értelmi kifejlődésé-nek fokától. Főszempont itt az lehet, mikor tekinthető legalább is bizonyos fokig befejezettnek a fiataikorú értelmi és erkölcsi ki-fejlődése.

Ha a fiataikorúak bírójának elegendő eszköz áll rendelkezésére, hogy az eléje kerülő kiskorú bűnözők megjavítására gondos mér-legelés és az összes körülmények figyelembevétele után a kellő eszközt alkalmazza, akkor lesz helyes az intézkedés, akkor éri el célját. Igen káros, ha a fiataikorúak bírójának kezét a törvény oly módon köti meg, hogy bizonyos bűncselekmények esetén csak bizonyos intézkedések közül választhat, de még károsabb, még helytelenebb, ha a törvény oly rendelkezést tartalmaz, mely sze-rint abban az esetben, ha bizonyos bűncselekmény elkövetése esetén a felnőttre pl. 5-től 10 évig terjedhető fegyházbüntetés szabandó ki, a fiataikorú büntetése ebben az esetben pl. 1-től 2 évig terjed-hető fogház legyen. Ez teljes félreismerése annak a főelvnek, hogy a fiataikorú átalakítása, megjavítása a főszempont, amelyből szükségképpen következik, hogy a fiataikorúak bírójának teljes szabad kezét kell adni, hogy a megfelelő orvosszert keresse és meg-találja. Azt mondhatná valaki, hogy pl. ilyen körülmények közt a fiataikorúak bírója gyilkosság esetén csupán próbárbocsátást alkalmazna. Erre azt felelem, ha a fiataikorúak bírója a fiataikorú egyéniségének és az eset összes körülményeinek gondos mérlegelése után ezt találja helyesnek, miért ne lehetne ebben megnyugodni. Ha az esküdtszék egy kiváló védő megható szónoklata után fel-menthet egy gyilkost és ebben a közvélemény megnyugszik, azt hiszem, abban is megnyugodhat, ha a fiataikorúak bírója az ő min-denetre legalább olyan gondos vizsgálata után úgy találja, hogy a gyilkosságot elkövetett fiataikort próbára kell bocsátani.

Azt mondhatják még, hogy lehetnek olyan esetek, amelyek-ben a teljesen normális, ép és egészséges fiataikorú oly megátalko-dottságot és gonoszságot árul el és oly súlyos bűncselekményt követett el, amely feltétlenül szigorú intézkedést követel és amelyet egy a nevelés alapelvein felépített speciális bíróság nem rendelhet el. Ez téves! mert a fiataikorúak bírósága által kiszabható magas, akár 10 vagy 15 évi fogházbüntetés, amit több ország törvényei meg is engednek, eléggé biztosítja azt a célt, amelyre az ítélet törekszik, még akkor is, ha a fogház nem más, mint szigorított javítónevelés.

Én tehát úgy vélem, hogy leghelyesebb az a törvény, amely a bírónak az intézkedés kiválogatásában a legenyhébbtől a leg-súlyosabbig a legtágabb teret biztosítja.

Fontos az is, hogy a fiataikorúak ügyében még az előzetes eljárásban se járasson el más, mint kizárólag a fiataikorúak bírója ; viszont véghatározata után, annak fogamatosságának befejeztéig, joghatályosan kísérhesse a fiataikort.

Miután a fiataikorúak ügyeiben a fellebbezés nem lehet ki-zárva, legfeljebb korlátozva, a felsőbb bíróságok hivatása a hatá-rozat felülvizsgálata. Szükséges azonban, hogy a fellebbezési bíróság legalább is annyit értsen ehhez a speciális ügyszakhoz, mint az elsőfokon eljáró bíró. Ez úgy lesz elérhető, ha a fiataikorúak ügyei-ben bíraskodó felsőbb bíróság oly tagokból lesz összeállítva, melynek tagjai hosszabb ideig mint a fiataikorúak bírái működtek. Ily módon elérhető lesz az is, hogy a fiataikorúak bírái a felsőbb

bíróságokhoz kerülhessenek a nélkül, hogy speciális szakjukat el kellene hagyni. Nem célszerű kevés lakossággal bíró helységekb-n fiataikortak bíróságát felállítani, mert ilyen helyeken az ügyek kis száma miatt a bírót természetesen nem lehet kizárólag fiatal-korúak ügyeivel foglalkoztatni. Nem látom akadályát annak, miért ne szállhatna ki a nagyobb városokban székelő fiataikortak bírója eseténként a helyszínre tárgyalást vagy meghallgatást tartani.

(Bef. köv.)

Dr. Németh Péter.

A német részvényjog reformja.

A Reichsjustizministerium a Reichswirtschaftsministerium-mal egyetértőleg javaslatot dolgoztatott ki a részvényjogról s ezen javaslatát múlt hó közepén hozta nyilvánosságra.

Kifejezetten hangsúlyozza a javaslat, hogy ez csupán az emlí-tett minisztériumoknak álláspontját tartalmazza és nem tekin-tető egyszersmind a birodalmi kormány törvényjavaslatának. A birodalmi kormány csak a szakkörök meghallgatása és a bírálati anyag ismerete után fog határozni arra nézve, mennyiben teszi magáévá a javaslatot.

A javaslat a német HGB-nak a részvénytársaságokra vonat-kozó rendelkezéseit nem novelláris úton kívánja módosítani, hanem teljesen önálló, egységes, az egész részvényjog anyagát felölelő új törvényalkotás. A hatalmas munka több mint harmadfélszáz pa-ragrafushban foglalja össze a részvényjogra vonatkozó szabályokat.

Tekintettel arra az általános ismert hatásra, amelyet a német jogalkotás különösen a hiteljog terén a mi törvényeinkre gyakorol és főleg a materiának nagy gazdasági jelentőségére, indokolt-nak mutatkozik a miniszteri javaslatnak rövid ismertetése. Indokol-tabb ez annál is inkább, mert, mint tudjuk, nálunk is legutóbbi idő-kig a kérdések előterében állott a részvényjog megreformálása s habár pillanatnyilag nem is látszik aktuálisnak, nem tudhatjuk, mikor kerül az ismét napirendre. Egyáltalában nem tekinthető ki-zártnak, hogy a német minta nálunk is utánzásra talál és a kor-mány ismét programmba veszi a részvényjog mielőbbi reformját.

Általánosságban megállapítható a javaslatról, hogy mélyre-ható változásokat az eddigi állapottal szemben nem kíván terem-teni. Ami eltérés és újítás a jelenlegi jogállással szemben a javas-latba felvett, az inkább a részletkérdésekre és a gyakorlat által felvetett viták tisztázására szorítkozik. Mint jellemző sajátosságát a javaslatnak, kiemelhetjük azt, hogy főcélul tűzte ki a publicitás-nak fokozottabb érvényesülését, s ezáltal honorálni kívánja azt az álláspontot, amely szerint a részvénytársaság megszűnt tiszta magánjogi vállalkozás lenni, hanem oly fontos közérdekű gazdasági alakulat, amelynek államjogi vagy közszempontból is a legnagyobb jelentősége van. Ennek a szempontnak érvényesítése mindeneke-lőtt a kötelező revízió behozatalában jelentkezik, amit a javaslat min-den részvénytársaságra nézve egyaránt előír.

A javaslat a részvénytársaság konstrukcióján és szervezetén mondhatni egyáltalában nem változtatott. A részvénytársaságnak továbbra is a közgyűlés marad legfőbb szerve, amely mellett mint végrehajtó hatalom a Verwaltung intézi az ügyeket. A korábbi kettéosztást Vorstandra és Aufsichtsratra a javaslat szintén fenntartotta. Utóbbi hatásköre tekintetében mégis bizonyos újítások találhatók, amelyek a törvényes rendelkezéstől eltérő tényleges gyakorlatnak felelnek meg.

Így mindeneke-lőtt az, hogy a felügyelőbizottságnak nincs oly kötelezettsége, hogy ő tartozik a társaság üzletvitelét annak min-den ágában ellenőrizni és e célból a könyveket és iratokat átvizs-gálni, hanem a Vorstand köteles évente többször jelentést adni a felügyelőbizottságnak a társaság üzletmenetéről. A felügyelőbizott-ság tehát ezen jelentésekből meríti tájékozódását, természetes azonban, hogy továbbra is joga van, és pedig nemcsak bizottságilag, hanem tagjai útján egyenként az ellenőrzésre és a társaság köny-veit, iratait megvizsgálni és meggyőződni arról, megegyezik-e a jelen-tés a való helyzettel. Joga van a felügyelőbizottság bármely tag-jának a bizottságot bármikor összehívni.

Megállapítja a javaslat, hogy a részvénytársaság alapítására vonatkozó korábbi törvényes szabályok, amelyek aképpen rendel-keztek, hogy legalább öt alapító tag szükséges, továbbá az alap-tőke minimuma 50,000 márka, az alakulásig befizetendő hányad pedig 25 %, a gyakorlatban beváltak s így azok újításra nem szo-rulnak.

A javaslat különböztet alaptőke és ú. n. jóváhagyott tőke (genemigtes Kapital) között. A társasági szerződés feljogosíthatja az igazgatóságot arra, hogy az alaptőkét meghaladólag bizonyos összeg erejéig későbbi időpontban új részvényeket bocsáthasson ki. Ez adott esetben a felügyelőbizottság jóváhagyásától is függővé tehető. Az ú. n. jóváhagyott alaptőke nem haladhatja meg a tényleges alaptőke fél összegét. Annak befizetése rendszerint készpénzben kell hogy történjék, egyéb módon pedig csak akkor megengedett, ha erre a társasági szerződés az igazgatóságnak előre felhatalmazást ad. Ezáltal a javaslat azon visszasságok és visszavételek megszüntetését célozza, amelyek az ú. n. autoritativ alaptőke rendszere mellett felmerültek s amelyek gyakran szédelgésekre vezettek. A javaslat megengedi továbbá az ú. n. feltételes alaptőke-emelést is különböző pénzügyi célok végrehajtására, amilyen pl. a fúzió is, vagy ha bizonyosnemű kötvények vagy részvények becserélése vagy bevonása mutatkoznék szükségesnek.

Ismeri a javaslat a részvényeknek egy oly típusát is (Vorzugsaktien), amelyek csak korlátozott szavazati jogot biztosítanak vagy egyáltalában nem is adnak szavazati jogot s amelyek után csak megfelelő nyereség esetén jár kamatszolgáltatás. Ez átmeneti típus a kötvény és a normálrészvény között és ugyancsak pénzügyi szempontokból indokolt.

A kisebbségi jogok védelme tekintetében a javaslat több rendelkezést tartalmaz. Így legfontosabb mindenekelőtt az a rendelkezés, amely kötelességévé teszi az igazgatóságnak, hogy a közgyűlésen felszólaló bármelyik részvényesnek felvilágosítást adjon a társaság ügyeiről, helyesebben a napirend egyes tárgyairól, ideértve a leányintézetek ügymenetére vonatkozó kérdéseket is. Ezen felvilágosítás csak az esetben tagadható meg, ha az közérdekbe vagy a társaság alapvető érdekeibe (Verwiegendes Interesse) ütköznék. Netáni viták esetére külön fórum dönt a tekintetben (Spruchsstelle), vajjon a kívánt felvilágosítás megadandó-e vagy sem. A döntés inapellábilis és egyaránt kötelező úgy a bíróságokra, mint egyéb hatóságokra.

Ugyancsak a kisebbség érdekeit szolgálja az a rendelkezés is, amely szerint a társasági szerződésben felvehető oly intézkedés, hogy a kisebbségnek joga van a felügyelőbizottságba tagot delegálni.

A részvényesek egytized részét képviselő kisebbség jogosult az esetben, ha a felügyelőbizottság tagjainak száma a törvényes minimumot el nem érné (három tag), a cégbíróságnál a kiegészítéshez szükséges új felügyelőbizottsági tag kirendelését kérni. E jog egyébként az igazgatóságot is megilleti.

Az alapszabályokban kiköthető a kisebbség érdekében az a jog, hogy az Aufsichtsratba tagot delegálhassanak, miáltal a javaslat, ha nem is honorálta a kisebbségnek védelme érdekében gyakran hangoztatott kívánalmat a vezetésben való kötelező részvételre, mégis ebben az alapon a lehetőséget erre nézve is megadta.

A többes szavazati részvények intézményét a javaslat fenntartotta, mert azt az Überfremdungsgefahr ellen szükségesnek tartotta. Korlátjául bizonyos közgyűlési határozatok érvényességét nem a szavazatok számához, hanem az alaptőke bizonyos hányadához kívánja kötni. A plurális szavazati részvényeket a javaslat csakis mint névre szóló vinkulált részvényeket engedi meg, amelyeknek átruházásához a részvénytársaság jóváhagyása szükséges.

Mint nagyon érdekes újítás figyelmet érdemel az a rendelkezés, amely megakadályozni akarja befolyásos érdekeltek közbenjöttével a társaság megkárosítását. Ily esetekben, ha t. i. ez bekövetkeznék, az igazgatósággal és felügyelőbizottsággal együtt egyetemleges adóstársként felelteti azt a részvényest is, aki befolyása útján a társaságnak kárt okoz. A megtámadási jog elveiben nagyjában a régi marad, megengedi az oly határozatok megtámadhatóságát is, amely ily személyek befolyása útján illetéktelen előnyöket kívánnak harmadik személyek részére juttatni.

Leglényegesebb változáson mennek át a társasági számadásokra és mérlegre vonatkozó rendelkezések. E változások a korábbi állapottal szemben nem annyira a lényegét érintik, mint inkább azáltal jellemezhetők a jelenlegi szabályozással szemben, hogy rendkívüli részletesek, úgyszólván a legapróbb adatokig előírják a számadások mikénti tagozását és azt, hogy a «tartozik» és «követel», a «vagyon» és «teher» oldalon, a «nyereség» és «veszteség» tételek közé minő adatokat kell felvenni. E mellett fenntartja a kormánynak abbéli jogát, hogy formulárákat szabjon meg a számadások és mérlegkészítésre vonatkozóan.

Mellőzve a részleteket, különösen kiemelendőnek tartjuk azt, hogy a jelentéseknek nemcsak a vállalat ügyeire, sőt nemcsak a leányvállalatok ügyvitelére kell kiterjeszkedni, hanem a patronizált vállalatokéra is. A jelentésbe felveendő a revizorok vizsgálatának eredménye és különösen azok a lényeges kifogások, amelyek ezek részéről felhozattak. Összesen 10 pontban, igen részletes körülírásban tartalmazza a javaslat, hogy a jelentésnek mit kell magában foglalnia. Figyelmet érdemel a szoros értelemben vett vagyoni kérdéseken felül annak kitüntetése, hogy a társaság minő szindikátusnak, kartellnek vagy konvenciónak tagja.

Az évi mérleg mikénti elkészítésére hat pontban foglalja össze a javaslat a maga utasításait. Különböztet a mérlegtétel értékelésénél a társaság állandó vagyonához vagy annak alkatrészéhez tartozó papírok és javak és olyanok között, amelyek nem tartósan szolgálnak erre a célra. Alapelveként a beszerzési vagy előállítási költség szolgál, ha azonban ez nagyobb a tőzsdei vagy a piaci értéknél, ez utóbbi veendő. Piaci vagy tőzsdei ár hiányában a valószínű érték veendő fel, ha ez kisebb volna a beszerzési vagy előállítási árnál.

Üzlet vagy cégtárvétel esetén ennek eszmei értéke nem vehető fel külön értéként a mérlegbe. Ha azonban az üzlet vagy cégvagyon meghaladja azt az ellenértéket, amelyet az egyes vagyontárgyakért fizettek, úgy a különbözet a társasági aktívumok közé felvehető. A mérlegbe felveendő vagyontárgyak a 12 pontban felsorolt tagozódás szerint külön részletezendők. Említésreméltó a javaslatnak azon előírása, mely szerint ha valamely idegen vállalat részvényeinek legalább egynegyed része a társaság tárcájában van, úgy ezt külön fel tüntetni. Nemkülönben annak külön felemelítése is kötelező, hogy az igazgatósága felügyelőbizottság tagjaival vagy alkalmazottakkal szemben minő követelések állnak fenn. Ugyaníly részletességgel (nyolc pontban) sorolja fel a mérleg tartozási tételeit is. Végül a nyereség- és veszteségszámla felállítása összesen 10 pontban van mikénti tagozódás szerint szabályozva.

Alapvető és leglényegesebb változás, mint már fentebb említettük, a kötelező revízió behozatala. A revizorokat a közgyűlés választja. A revízió nemcsak formai, hanem érdemi. A revizorok jelentésüket nem a közgyűlés elé terjesztik, hanem az igazgatósághoz nyújtják be és a közgyűlésen erről az igazgatóság tesz jelentést.

Számol a javaslat a revizori intézmény behozatalával járó személyi nehézségekkel, amelyeken átmeneti intézkedésekkel kíván segíteni, illetőleg az ezt tárgyzó szabályokat egy későbbi életbeléptetési törvénynek kívánja fenntartani. Az igazgatóság köteles gondoskodni arról, hogy a szükséges könyvek, adatok, iratok stb. a revizoroknak rendelkezésre álljanak.

Természetes, hogy fenti ismertetés csak egészen kivonatos s hogy a javaslat részletintézkedéseiben még sok egyéb érdekes és figyelemreméltó szabály olvasható.

A javaslat kritikai méltatására visszatérünk.

Dr. Reitzer Béla.

Néhány szó az új jelzálogtörvény gyakorlati hatásáról.

Az 1927 : XXXV. tc. mindössze egy fél éve van életbeléptetve és ez az idő elég kevés ahhoz, hogy a törvény gyakorlati hatásáról kimerítően lehetne beszélni, de éppen elég idő arra, hogy egy pár szembeszökő hiányosságát ennek, a különben az utóbbi évek törvényalkotási munkálatai között sikerültnek nevezhető alkotásnak meg lehessen állapítani.

Az első és talán legszembevetőbb és a gyakorlati jogász szempontjából a legkirívóbb hibája a törvénynek, hogy a telekkönyvi hatóságok bürokratikus munkáját hatalmas mérvben megszorította, megszorította pedig igen feleslegesen. A legtöbb felesleges munkát a törvény 18., 19., 20. és 21. §-aiban foglalt rendelkezések adják. Ezen §-ok a jelzálogtulajdonosnak a megszünt jelzálogjog ranghelyével való rendelkezési jogát szabályozzák. A gyakorlatban alig fordult elő, hogy valaki a kitörölendő jelzálogjog ranghelyét fenntartsa, főként azért, mert az újonnan szerzendő hitel tárgyi és jogi természetével előre nincs tisztába az adós és mert a jelzálogos hitellel foglalkozó pénzügyi intézeteink idegenkednek attól, hogy az így megürült és fenntartott ranghelyekre hitelezzenek, talán alaptala-

nul is félve az esetlegesen utánuk következő hitelezők sorrendi kifogásaitól. A kitörleendő jelzálogjogok ranghelyét ezer eset közül egyszer ha fenntartja az adós, de a törvény imperatívumára írja elő, hogy ha nem a telekkönyvi tulajdonos kéri a törlést, úgy a törlés elrendelése előtt értesítendő a tulajdonosok. Az értesítéstől számított 30 napig jogukban áll nyilatkozni aziránt, hogy fenntartják-e a jogukat a ranghelyre. A gyakorlatban ez rengeteg felesleges munkát ad a telekkönyvi hatóságnak. Példákkal illusztrálva, a gyakorlatban így fest a törvény alkalmazása: Az ingatlanterhelési 70 P Társadalombiztosítási járulékok vagy kincstári követelés, az ingatlantulajdonos ezt kifizeti. Hivatalból törlésnek van helye illetégmentesen. Beérkezik a törlést kérő megkeresés. Nyilvánvaló, hogy az ingatlantulajdonos nem akart jelzálogjogot alapítani, midőn ingatlanát a Társadalombiztosító vagy a kincstár megterhelte, mégis a telekkönyvi hatóság nem törölheti egyszerre a jelzálogjogot, hanem értesítenie kell a tulajdonost, hogy beérkezett egy ilyen törlési kérvény, — felhívja nyilatkozatra — az illető, rendszerint laikus fél, nem érti, hogy miért és hogyan kell nyilatkoznia, elmegy a telekkönyvi bíróhoz, azt zaklatja kérdésével, többnyire a magyarázat után sem érti meg a dolgot, a telekkönyvi hatóságnak 30 napig nyilván kell tartani az ügyet, újból elővenni és ha nem érkezett be semmi, akkor törölheti a kifizetett köztartozást. Ez még a legsímább esetek egyike, de tegyük fel, hogy nem lehetett értesíteni a tulajdonost, mert elköltözött a kézbesítő előtt ismeretlen helyre. A törvény nem intézkedik, hogy ilyenkor hirdetményi úton vagy ügygondnok útján kell-e felhívni a tulajdonost nyilatkozattételre. A legtöbb telekkönyvi hatóság az előbbi módszert választja, de ez újabb felesleges munkával jár.

Ugyanilyen felesleges a ranghelyfenntartás joga a végrehajtási úton szerzett jelzálogjogoknál is. A jelzálogtulajdonos akaratán kívül keletkezett itt is a jelzálogjog, a törlés végrehajtás megszüntetési kérvénnyel történik, amit a hitelező kér rendszerint; semmi értelme sincsen annak, hogy ilyen esetben a 20. § formáságai érvényesüljenek. Drágítólag is hatnak ezen § rendelkezései. Az OKH.-hoz tartozó szövetkezetek bejegyzései pl. tudvalevőleg illetégmentesek; ha tehát valakinek egy ilyen hitelszövetkezettől van kölcsöne, rendszerint a hitelező kéri a törlést, mert az így nem kerül pénzbe; a 20. § rendelkezései azonban odavezettek, hogy az új hitelezők nem elégszenek meg az ilyen törlési kérvények átadásával, mert nem akarnak a ranghely tekintetében bizonytalanságban lenni, hanem ragaszkodnak ahhoz, hogy maguk az ingatlantulajdonosok kérjék a törlést, ami a felemelt bejegyzési illeték mellett, különösen kisebb hitel igénylőknél, számottevő megterhelést jelent.

Ezek az anomáliák, a ranghelyfenntartás joga, különben helyes elvének épségbentartása mellett, úgy lehetne segíteni, ha a törvény akként módosíthatnák, hogy a ranghelyfenntartás joga csak azt az ingatlantulajdonost vagy jogutódját illeti meg, aki a kitörleendő jelzálogjog keletkezésekor tényleg jogügyletet kötött és jelzálogjogot akart alapítani, de sem köztartozások hivatalból bejegyzésére, sem végrehajtási úton szerzett jelzálogjogokra ranghelyfenntartás joga nem vonatkoztatható és amennyiben az ingatlantulajdonos a törlési kérvénnyel egyidejűleg, habár azt más is kéri, nem kéri a ranghelyfenntartási jogának feljegyzését, úgy a telekkönyvi hatóság a törlést minden további nélkül elrendelni tartozik. A 20. § ilyen módosítása nemcsak azt eredményezné, hogy a telekkönyvi hatóságok az értesítések és nyilvántartások rengeteg munkájától szabadulnának, hanem sok esetben feleslegessé tenné a 21. § 2. bekezdésének igénybevitelét, ami jelenleg jóformán minden egyes jelzáloghitelügyletnél óvatosságból megtörténik.

Ugyancsak rengeteg felesleges munkát ad a törvény 32. §-a, mely szerint a jelzálogos hitelező *«kikötheti»*, hogy ha a jelzálog romlásnak indul és a romlás a jelzálog fedezetét veszélyezteti, úgy a jelzálog tulajdonosa megfelelő biztosítékot nyújtson. Az ilyen kikötést a telekkönyvben fel lehet jegyezni. Régebben is megvolt a lehetősége, hogy konkrét esetben a jelzálogjog birtokosa a szándékos rongálástól a jelzálogtulajdonos eltilthassa vagy természetes romlás esetén újabb fedezetnyújtásra szorítsa. A gyakorlatban ezzel a joggal a lehető legritkább esetben élt a hitelező. Ma, miután a törvény szava szerint *«kikötheti»* a hitelező, — tehát amennyiben ki nem köti, akkor ezen joga elvész — minden egyes hitelező ki is köti ezen jogát, be is kebelezeti, bekebelezeti pedig még olyankor is, mikor pl. üres telek képezi a jelzálogjogot, temérdek felesleges munkát adva ezáltal a telekkönyvi hatóságnak, mert hiszen egy üres beltelek állaga aligha rongálható meg. Nem is szólva arról, hogy az

egyetemes jelzálogos bekebelezések esetleges megosztásánál mennyi munkát adhat egy ilyen semmire sem használható bejegyzés. A törvény intenciója egész bizonyosan nem ez volt. Ezen egy egyszerű módosítással lehetne segíteni, amennyiben a 32. § első mondatában a *«kikötheti»* szó után közbe ékelné a törvényhozó azt a mellékmondatot, hogy *«amennyiben beépített ingatlan vagy befásított kert, illetve erdő a jelzálogjog tárgya»*.

Sok felesleges pernek és ugyancsak igen sok bürokratikus munkának okozója az az éles különbség, amit a törvény a személyes adós és a dologi adós között tesz. Az új törvény értelmében, ha a jelzálogos adós ingatlanát a követelés perlése közben pl. eladja, az ítélet alapján nem lehet végrehajtást vezetni az ingatlanra, hanem az új tulajdonost külön kell perelni az ő dologi felelőssége alapján, amennyiben a követelés peresítésekor a hitelező a telekkönyvben perfeljegyzést nem eszközöl. Ez a peres eljárás hosszadalmassága mellett gyakran a végrehajtási jog megszerzéséig kétszer, sőt többször is megtörténhet és így, habár egy jogvita eldöntéséről van szó, mégis többszöri költséges perlekedés az eredmény.

Számos hiányossága is van a törvénynek. Nem intézkedik pl. arról, hogy amennyiben az árverést kérő eláll árverési szándékától és azt idejében bejelenti, viszont a csatlakozottak nem jelentenek be semmit, megtartandó-e az árverés és ha a csatlakozók sem tartják meg, de ezt nem jelentik be, ki viseli a végrehajtó, illetve a közjegyző költségeit.

Kétségekben hagy a törvény abban az irányban is, hogy ha pl. egy ingatlanra özvegyi haszonélvezeti jog van bekebelezve és az özvegy másod ízben férjhez megy, a haszonélvezeti jog törlésére vonatkozik-e a hároméves időköz, ami az özvegy elhalálása esetén a 44,987/1893. I. M. rendeletben elő van írva. Ez a kérdés már régen vár szabályozásra és a jelzálogtörvénnyel egyidejűleg intézkedhetett volna a törvényhozó.

A jelzálogjog átszállásához a keretbiztosítéki jelzálogjog esetében elégséges a telekkönyvön kívüli átruházás is. A törvény 70. § szerint a követelés külön is átruházható a jelzálogjog nélkül, vagyis a követelés átruházásával maga a jelzálogjog nem ruháztatik át egyidejűleg. Hogy a törvénynek ez a két intézkedése, melynek elseje talán túlságosan liberális, viszont az utóbbia erősen dogmatikus, mennyi zavart csinál a laikus felek által készített engedélyezési, átruházási és jelzálogjogátszállási jogügyleteknél, azt csak az tudja érzékelni, aki különösen a pestkörnyéki telekkönyvi hatóságokat elárasztó és többnyire zugirások által megírt ilyen tartalmú *«kíratokat»* és bejegyzési kérelmeket ismeri. Magát a célt, a keretbiztosítéki jelzálogjog könnyű átruházását és az ezzel foglalkozó pénzügyi intézetek könnyebb mobilitását a törvény eddig nem érte el, mert telekkönyvi hatóságaink praxisában rendkívül kevés olyan eset fordult elő, hogy pénzügyi intézet kérte volna az átruházást, bár az idő rövidsége folytán e tekintetben még komoly statisztikai adatok rendelkezésre nem állnak.

Általános panasz, hogy a telekkönyvi betétek a rengeteg, részint elértéktelenedett koronára szóló bekebelezések, részint az apró-cseprő kincstári bekebelezések miatt nehezen áttekinthetők. A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény segíteni igyekszik ezen a bajon, de nem ártott volna ugyanakkor egy generális rendelkezést felvenni, amely mondjuk, a 25 pengőn alóli kincstári bekebelezések olyan általános törlését rendelné el, mely esetekben a tulajdonos éppúgy, mint a jelzálogjog tulajdonosa nem értesítendő és a zálogjog ranghelye fenn nem tartható.

Általában annyi máris megállapítható, hogy az új törvény a telekkönyvi hatóságok restanciáját megnövelte, a régi eljárás egyes hiányait és kinövéseit ugyan helyesen pótolta, illetve szabályozta, de azt a célt, ami a törvényhozó előtt lebegett megalkotásával, legalább is ezideig nem érte el. *Dr. Gutman Lajos.*

Különbség a kondemnativ és konstitutív ítéletre irányuló perek között.

A Jogtudományi Közlöny ezévi március 15-i számához csatolt perjogi döntvénytár 27. sz. alatt a kir. Kúriának P. III. 7610/1928. sz. ítéletét ismerteti, egyben a jegyzetirovatban Kovács Marcell perjogi munkájának második kiadására, illetve ezen munka 415. és 416. lapjain található jegyzetekre való utalással, megállapítja, hogy egyedül szerződés érvénytelenségének kimondására irányuló kereset, megállapítási keresetnek tekintendő.

Szerény meggyőződése szerint ez a megállapítás téves és pedig az alantiból kitűnőleg:

A modern perjog, melynek egyik legkiválóbb képviselője a polgári perrendtartásról szóló törvényünk, lényegében háromféle pert ismer.

Ismeri az alperes marasztalására irányuló ú. n. kondemnatív keresetet, ismeri a megállapításra irányuló ú. n. deklaratív keresetet, végül ismeri a perbenálló felek közötti jogviszony rendezésére irányuló ú. n. konstitutív keresetet.

Az elmarasztalásra irányuló kereset esetén felperes az általa előadott tények alapján azt kéri, hogy a bíróság hozandó ítéletében alperest valaminek teljesítésére, abbanhagyására, tűrésére kötelezze.

A megállapításra irányuló kereset esetén felperes azt adja elő, hogy alperes alaptalanul hivatkozik egy jog vagy jogviszony fennállására, illetve fenn nem állására, kéri, hogy a bíróság a hozandó ítéletben állapítsa meg, hogy a közte és alperes között vitás jogviszony fennáll, illetve hogy a közte és alperes közötti vitás jogviszony nem áll fenn.

Vagyis a megállapító ítélet hozatalára irányuló perben a peresfelek között vita tárgyát képezi a perbevont jog vagy jogviszony létezése, illetve nem létezése, és amíg az egyik fél azt állítja, hogy ez a jog vagy jogviszony fennáll, a másik ennek ellenkezőjét vitatja.

Egész más a helyzet a konstitutív ítélet hozatalára irányuló perekben, mert ezekben a perekben nem vitás felek között az, hogy köztük egy jogviszony fennáll és nem is azt kéri felperes a bíróságtól, hogy ez ilyen vagy ellenkező irányban hozzon egy megállapítást tartalmazó döntést, hanem ismerteti a közte és alperes között nem vitásképpen fennálló jogviszonyt és azt kéri a bíróságtól, hogy a keresetében előadott egyéb tényekből kiderülő okoknál fogva ezt a jogviszonyt szüntesse meg vagy módosítsa és ezzel a peresfelek között egy új, eddig nem létezett helyzetet teremtsen.

Vagyis amíg a megállapítási perben a bíróság a peresfelek között már előbb is létezett helyzetet deklarál, addig a konstitutív perekben a bíróság, a peresfelek között, egy új helyzetet teremti, amilyen előbb nem létezett.

Ez az egyik különbség a deklaratív és konstitutív ítéltre irányuló perek között, a másik különbség pedig abban mutatkozik, hogy amíg a megállapító ítélet egy rendszerint végre nem hajtható elvi kijelentést tartalmaz, amely további eljárásnak legtöbb esetben egy marasztalási pernek képezi alapját, addig a konstitutív perben hozott ítélet egyben magát a végrehajtást is jelenti.

Hogy ezen állításomat érthetővé tegyem, a konstitutív perek néhány példáját fogom felsorolni.

Ilyen perek a végrehajtási eljárásban a végrehajtás megszüntetése, ennek korlátozása, felfüggesztése iránti perek, valamint az igénypererek is.

Ilyenek továbbá a házasság felbontására irányuló keresetek, ilyenek azonban az összes megtámadási perek is, amelyekben felperes tévedés, megtévesztés, kényszer vagy pedig megtámadási okok szolgáló egyéb tények alapján valamely jog vagy jogviszony ítéleti érvénytelenítését kéri.

Ha az itt csak példaképpen említett pereket sorbavesszük, úgy azt látjuk, hogy a végrehajtás megszüntetése, korlátozása vagy felfüggesztése iránti perekben, éppúgy mint az igénypererekben is, vitán felül áll a peresfelek közötti jogviszony, ha pedig a bíróság a felperesi keresetnek helyt ad, a meghozott ítélet jogerőreemelkedésével minden további eljárás szükségessége nélkül bekövetkezett annak végrehajtása is, mert alperes végrehajtási joga a jogerős ítéleti rendelkezés folytán eo ipso megszűnt, felfüggesztetett vagy korlátoztatott, illetve a lefoglalt ingók a bírói zár alól eo ipso felszabadultak.

Nem más az eset a házasság felbontása iránti perben sem, ahol szintén nem vitás peresfelek között a perbevont jogviszony létezése, amennyiben pedig a bíróság a bontókeresetnek helyt ad, az ítélet jogerőre emelkedésével a felek közötti jogviszony szintén és eo ipso megszűnik.

Teljesen azonos a helyzet az ú. n. megtámadási perekben, amelyekben peresfelek között ugyancsak nem vitás, hogy köztük egy jogviszony áll fenn s felperes kérelme nem is arra irányul, hogy a bíróság ezt a hozandó ítélettel deklarálja, hanem hogy a nem vitásképpen fennálló jogviszonyt szüntesse meg, esetleg módosítsa.

Mindezekből pedig okszerűen következik, hogy a szerződés

érvénytelenítésére irányuló kereset sohasem megállapítási kereset, ez akkor sem tekinthető ilyennek, ha marasztalási kérelemmel nincs is egybekötve s így felperesnek sohasem kell igazolni azt, hogy a perre neki — alperessel szemben — szüksége van, sőt ezt a kérdést az eljáró bíróság sem teheti vizsgálat tárgyává, annál kevésbé, mert az a tény, hogy felperes a szerződés érvénytelenségének kimondása iránti pert megindította, már önmagában kellőképpen indokolja a per megindításának szükségességét.

Dr. Stricker Jakab.

Mi tekinthető tilalmas bojkottnak?

Amidőn a magyar kartelltörvény javaslatát az igazságügy-miniszter már benyújtotta a parlamentben, jogi szempontból is foglalkoznunk kell azzal a gazdasági harccal, amely a fotóiparban a gyárosok és a kereskedők között folyamatban van. A rövid tényállítás az, hogy a fényképészeti cikkeket előállító gyárak, amelyek egyébként kivétel nélkül külföldi mammutvállalatok itteni érdekeltiségei, egymással megállapodásra léptek, amely szerint bizonyos alább ismertetendő kérdésekben azonos magatartást tanúsítanak. Ez pedig abban áll, hogy nem versengenek egymással új vevők akvizitálásában, sőt ellenkezőleg, egyöntetűen csupán azokat a kereskedőket látják el áruikkal, kik e gyárak közös listáján szerepelnek. Ennek gyakorlati következménye az, hogy nem elegendő a hatósági iparigazolvány ahhoz, hogy valaki fényképészeti cikkek árusításával foglalkozhassék, hanem még fel kell vettetni magát a gyárosok listájára, mert e nélkül nem juthat áruhoz. Laikus nyelvhasználatban ily megállapodást nem neveznek kartellnek, de a tudományos definíciók egyetértene abban, hogy a kartell leglényesebb kritériuma a piaci áralakulás mesterséges befolyásolására irányuló megegyezés (*Marktbeeinflussung*, *Marktbeherrschung*). A magyar kartelljavaslat is akként definiálja ama kört, melyre hatályát kiterjeszti, hogy kartell alatt a vállalatok azon megállapodását érti, mely szükségleti cikkek termelését, *forgalombahozatalát* és ár-megállapítását a szabad verseny *korlátozásával* szabályozza. Konkrét esetünkben a gyárosok megállapodása az árucikkek forgalombahozatala tekintetében korlátozza a szabadversenyt, tehát feltétlenül *kartellal* állunk szemben.

További kérdés, hogy minő jogi megítélésben részesítendő az oly kartell, melynek céljaihoz tartoznak azoknak körét, akik gyártmányait forgalomba hozzák, önkényesen megszabni, másokat a forgalomból *kizárni*. Ezzel pedig elérkeztünk a *Kontrahierungszwang* sokat vitatott kérdéséhez. Vajjon köteles-e a gyáros bárkivel üzleti összeköttetésbe lépni, még ha készpénzügyletről volna is szó? Hol vonható meg a határ a *jogtalan bojkott* és az üzleti összeköttetés *jogos megtagadása* között? E kérdésre csakis a gazdasági hatások vizsgálata mellett lehet válaszolni: Ha valamely termelési ágban élénk verseny van és ilyen körülmények között tagadja meg az egyik gyár valamely vevő kiszolgálását, ezt sérelmes bojkottnak nem tekinthetjük, mert az illető vevő egy másik gyárhoz fordul, ahol éppen az éles verseny következtében tárt karokkal fogadják. A másik véglet a monopólium esete; e tekintetben a Kúria nemrég mondotta ki, hogy a gyufatröszt minden vevőt tartozik kiszolgálni, mert aki monopóliumot tart a kezében, annak természetszerűleg kötelessége az összes igényeket kielégíteni. Nem mindig állunk azonban ilyen világos esettel szemben, mint a gyufa esetében, ahol formális a monopólium. Ezekben a további esetekben vizsgálni kell, hogy az illető csoport, amely valakinek kiszolgálását megtagadja, az illető iparág, mely hányadát tartja kezében? Ha arra az eredményre jutunk, hogy e csoport (amely lehet kartell, konzern, tröszt, érdekközösség vagy akár egyes mammutvállalat) a cikkek oly jelentékeny részét állítja elő, hogy azok nélkül az illető iparágban *eredményes kereskedői tevékenységet* kifejtteni «gazdasági lehetetlenség», akkor a monopólium analógiájára itt is azt kell mondanunk, hogy az áruk kiszolgáltatásának indokolatlan megtagadása tilalmas bojkottnak tekintendő. Ha egyszer iparszabadság van, illetve az államhatalom a hatóságainak tartotta fenn az iparüzés feltételeinek szabályozását, akkor egy magángazdasági alakulat a saját ellenőrizhetetlen és felelőtlen hatáskörében nem hatálytalaníthatja praktice az államhatalom intézkedését.

Visszatérve a konkrét esetre, a fényképészeti gyárak megállapodásához az összes számbajöhető üzemek csatlakoztak. A hatalom, amelyet ekként összességükben kézben tartanak, gazdasági

kihatásaikban a monopóliummal azonos. Megállapíthatjuk tehát, hogy e gyárak eljárása az iparszabadságot sértő bojkott. Németországban a kartellrendelet alapján a jogi megítélés igen egyszerű, a bojkott súlyos jogkövetkezmények terhek mellett tilos, kivéve ha a kartellbíró ahhoz előzetes beleegyezését adta; e beleegyezés csak megfelelően indokolt esetben nyerhető el. Nálunk sokkal nehezebb a helyzet, mert tételes szabályozás ezideig nem volt, bírói gyakorlat pedig nem fejlődhetett még ki. A hasonló gazdasági jogkérdések egész csoportja tehát bele lett erőltetve a «jóerkölcsekbe» ütköző cselekmények generális tilalmának sablonjába, amely semmiképpen sem volt alkalmas bázis jogbiztonság kifejlesztésére. A bizonytalanság következménye az volt, hogy vitális érdekek inkább nélkülözték a jogvédelmet, semhogy egy teljesen kiszámíthatatlan esélyű pernek alávéssék magukat. Nem segített e helyzeten a tisztességtelen versenytörvény sem, mert annak hatálya csupán versenytársakra terjed ki, márpedig az ilyen kartellvontakozású perekben igen gyakran az egykori versenytársak egységes frontot alkottak a vevőkkel szemben, tehát az ebben a vonatkozásban alkalmazott harci eszközökre e törvény sem volt alkalmazható.

Tekintsük már most, minő helyzetet teremtené a konkrét kérdésben a parlament előtt fekvő javaslat. A bojkottra vonatkozólag nem tartalmaz speciális rendelkezést, minőt a német rendelet és a norvég törvény. Ki kellene tehát indulnunk a javaslat 5. §-ának általános jellegű rendelkezéséből, amely az ugyane szakasz további részében felsorolt jogkövetkezmények terhe mellett tiltja a kartellek olyan eljárását, amely a szükségleti cikkeknek termelését, forgalombahozatalát és átalakulását a gazdasági helyzet által nem indokolt módon akként korlátozza, hogy e korlátozás a fogyasztók közönség kihasználására vezet vagy a tisztességtelen versenybe ütköző módon a kartellenkívüli vállalkozók gazdasági megsemmisítését eredményezheti. A fentebb jogtalannak jellemzett bojkott ezen szakasz szerint volna tehát megítélendő.

A kérdésnek van azonban még egy oldala, amely a gyárosoknak az iparszabadságba avatkozó ezen magatartását még súlyosabbá teszi. Ugyanis a szóbanforgó árucikkek csaknem kivétel nélkül ú. n. márkacikkek, vagyis olyanok, amelyek tekintetében a gyáros kötelezően előírja a kereskedői továbbadási árat és ebből eladási rabattot nyújt a kereskedőnek. Ezen árak tekintetében tehát a kereskedők versenye ki van kapcsolva. Ammilyen, hogy a Kereskedelmi- és Iparkamara zsűrije tisztességtelen versenynek minősítette azt az eljárást, mellyel a kereskedő az előírt árnál olcsóbban adott el. Ezen állásfoglalásában a zsűri a német bíróságok állandó gyakorlatát tette magáévá. Ennek lényege az, hogy aki kötelezi magát a márkacikkek árának betartására és dacára ennek az előírt árnál olcsóbban árul, az méltánytalan előnybe jut versenytársával szemben, aki hűségesen betartja szerződéses kötelezettségét. E jogi érvelés mellett gazdasági szempontokkal is alátámasztható a márkacikkek rendszerének jogosultsága. A gyáros hitelbe adja áruját, nem lehet tehát számára közömbös, hogy milyen a továbbadási ár és az, hogy a kereskedők túlzott versenye nem-e szorítja az eladási árakat oly alacsonyra, amelyek mellett a kereskedők egy jelentékeny része tönkremegy. Gyakori eset, hogy egy kereskedő be akarván magát a piacon vezetni, irreálisan alacsony árakat szab — ezzel voltaképpen nagyszabású, merész spekulációt végez — a gyáros rizikójára, mert ha a bevezetés nem sikerül és a kereskedő tönkremegy, úgy a gyáros áruja vész oda. Viszont a kereskedői verseny kikapcsolása önmagában nem jelent veszélyt a fogyasztó szempontjából az árak önkényes felhajtása tekintetében, mert a gyárosnak, aki a továbbadási árat előírja, nem érdeke, hogy túlzott kereskedői rabatt kalkulálásával drágítsa áruját és rontsa annak kelendőségét. Ilyenformán a márkacikkek eladási rendszere ellen aggály nem merülhet fel. *Ha azonban egy iparágban a márkacikkek dominálnak, akkor gazdaságilag még sokkal kevésbé indokolható a listák felállítása és az abban nem szereplő kereskedők bojkottálása.* Mert a gyáros a piacnak az újabban fellépő kereskedők féktelen versenye nyomában járó végzetes leromlása ellen amúgy is védve van — a fix továbbadási árak által. Ha tehát nagyobb a kereskedői verseny, ez csak annyit jelent, hogy a forgalom több kereskedő kéz által nyer lebonyolítást, de az árakat amúgy is stabilizálta a márkaárucikkek bevált eladási rendszere.

Ezzel a kérdéssel egyébként az OMKE békéltetőbizottsága fog foglalkozni. Bennünket csupán az elv érdekelt, hogy *jogilag hol vonható a határ a gazdasági alanyok rendelkezési szabadsága és a tilalmas bojkott között.*

Dr. Kelemen Sándor.

Szemle.

— **A halálbüntetés** körül folyó harcnak évezredes frontjáról, melynek lapunk boldog emlékü Fayer László idejében oly lelkiismeretes haditudósítója volt, két nevezetes eseményt kell följegyezni. Az egyik Benes csehszlovák külügyminiszternek a prágai kriminalista-kongresszuson elhangzott beszéde, amelyben levitézlett érvekkel: a háború után emelkedett kriminalitással és a magasabb kultúra fokozott védelmi szükségletével védte meg az elméletben még régebben levitézlett halálbüntetést. A másik az angol parlament kiküldött bizottságának jelentése, amelyet a munkáskormány magáévá tett s amely a halálbüntetés eltörlését javasolja — béke idejére. Mindkét esemény egyaránt jellegzetes. Benes érveléséről kevés a mondanivaló. Téves, hogy a kriminalitás emelkedőben volna. Nemcsak nálunk csökkent a feljelentett törvényszéki bűnügyek száma 1923—26-ig (a Stat. Évkönyv utolsó éve) 92 ezerről fokozatosan 62 ezerre, de erősen megfogyatkozott a súlyos kriminalitás Angliában és Németországban, ellenben stabil maradt Franciaországban. Még kevésbé talál a másik argumentum, mert éppen a magasabb kultúra az, amely a halálbüntetést, mint egy alacsonyabb kultúr-színvonal attribútumát, nem tűri meg. Benesnek, a szociológia egykori tanárának nehezen érthető álláspontját legfeljebb az magyarázza, hogy Bismarck szerint az abolíció mindig az érzélgősség látszatát kelti s fiatal államok nem szívesen esnek a szentimentalizmus gyanújába. Angliában a parlamenti bizottság határozatát évszázados hosszú küzdelem előzte meg, amelyben oly harcosok sorakoztak az abolicionista táborba, mint John Bright, a liberális párt egykori büszkesége, Sir John Bowring, Petőfi angol fordítója, Richard Cobden, Lord Brougham, Lord Romilly, Earl Derby és John Ruskin. Őt izben foglalkozott 1862 vagyis a halálbüntetés eltörlését célzó egyesület alapítása óta — melynek szerepét 1864-ben a Howard Association vette át — az angol parlamentnek szakszerveisége az abolíció kérdésével s ha több mint félszázad után a küzdelmet a világ első kultúrállamában most siker koronázta, ennek jelentősége nyilván fölé Benesnek a halálbüntetés mellett leadott szavazatával. Hogy Anglia, csakúgy mint a többi abolicionista állam, a halálbüntetés eltörlését béke idejére korlátozza, ez ismét bizonyíték a halálbüntetésnek és a primitív militarista érzésnek benső kapcsolata mellett. Egyszerű logikai művelettel megállapítható, hogy az erőszak hatékonyságába vetett hit, amely mindkettőnek lelki rúgója, nem adhatja fel végleg az *ultima ratio legum*-ot, amíg az mint *ultima ratio regum* szerepel. Hiába bizonyítjuk, hogy a homeopathia a társadalmi betegségek orvoslásában kudarcot vall. Amíg a harctéren ekrazitbombák és a hinterlandban fojtó gázok gúnyolják ki az ötödik parancsolatot, oly jogászok, akiknek esztétikai érzése nem háborodik föl az igazságszolgáltatási etikett szertartásaival végzett célszerűtlen emberölésen, nehezen mondanak le az erőszak vallásának e brutális kegyeséről. Érzésekkel szemben csödtöt mond az a szembeszökö tapasztalat is, hogy a halállal büntetett cselekmények száma az abolíció országaiban jobban csökkent, mint azokban az államokban, ahol a halálbüntetést fenntartották, ami sehogyan se támogatja az elrettentés realiztikusnak látszó babonáját. Igaz, hogy ezzel szemben ha nem is éppen a halálbüntetés, de az elrettentés hatékonysága mellett szól, hogy az abolíció szélkakas tudósai, akik nyomban megváltoztatják véleményüket, mihielyt az erőszak szele dagasztja a közvélemény vitorláit, hajlandók a primitív érzésvilágnak «tudományos» alapot is szállítani. Szerencsére a halálbüntetés kérdését nem az alkalmi tudósok döntenek el.

— **Az ügyvédi problémák megoldása** érdekében dr. Zsitvay Tibor igazságügyminiszter, amint azt a Felsőházban július hó 2-án tartott beszédében bejelentette, ügyvédekkel és bírakkal az ősz folyamán konferenciát fog tartani. A konferencia anyagának egybegyűjtésével a Budapesti Ügyvédi Kamarát bízta meg azzal, hogy ez az összes ügyvédi kamarák közreműködésével eszközöltessék. A Budapesti Ügyvédi Kamara vezetősége által összehívott országos ügyvédi értekezlet a következő kérdéseket fogja a konferencia elé terjeszteni:

1. Milyen legyen az egyetemi tanítás s a joggyakorlati idő reformja? (Öt év egyetemi tanulmányi idő, háromévi ügyvédi jelölti gyakorlat, kétévi utógyakorlat az ügyvédi vizsga után.) 2. Ezidőszert elegendő-e az ügyvédség szervezetének olyan reformja, hogy 20—25 évi tisztességben eltöltött ügyvédi gyakorlat után az ügyvéd közjegyzői jogosultsággal ruháztassék fel? 3. Milyen kautélákat követeljen az ügyvédség az alsófokú közigazgatási bíróság előtti eljárásban, mely intézmény megvalósítását már országos határozat követelte? 4. A perenkívüli eljárás mely területein kívánatos a bíróságok tehermentesítése s ezen teendőkre az ügyvédekre és közjegyzőkre való bízása? 5. Milyen rendelkezéseket kérjünk a közmegbízások (vagyonfelügyelő, tömeggondnok, javadalmas ügygondnoki kirendelések) aránylagos megosztásának biztosítása érdekében? 6. Hogyan oldandó meg az igazságügyminiszter úr által megígért szegényvédelem díjazásának kérdése? 7. Miként biztosítandó az ügyvédek megfelelő számú kinevezése a megalakítandó községi bíróságoknál? 8. Milyen módon sürgendő az okirati kényszerről szóló törvényjavaslat mielőbbi parlamenti letárgyalása? 9. Miként fejlesztendő a meglévő jóléti intézményeink s mely új intézményekkel egészítendő ki? (A kötelező betegsegélyző, árvaláz stb.) 10. Szükséges-e az ügyvédi hitelintézet létesítése s milyen alapon valószínűsíthető meg? 11. Ügyvédeknek bélyegelőlevezési kötelezettség alól való mentesítése. 12. Ügyvédeknek végrehajtói díj előlegezése alól való mentesítése.

— **A fiatalkorúak bírónak** nemzetközi szövetsége ez év júliusában Brüsszelben tartotta kongresszusát, amelyen Magyarországot *dr. Németh Péter*, a fiatalkorúak budapesti bíróságának vezetője képviselte. A kongresszuson, melynek elnöke *Paul Wetz*, a fiatalkorúak brüsszeli bíróságának vezetője volt, *dr. Németh Péter* nagy figyelemre méltatott előadást tartott, amelyben a fiatalkorúak bíróságának minden jelentős kérdését érintette s amelyet lapunk e számában vezetőhelyen közlünk. *Németh Péter* előadásának jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, minthogy a kongresszus annak hatása alatt a következő határozatot hozta: «Kíváncsi, hogy minden országban a fiatalkorúaknak önálló (autonome) bírósága állítsák fel, amelynek hatásköre korlátozás nélkül felöleli a büntetést, züllött és erkölcsileg veszélyeztetett fiatalkorúak ügyeit s lehetőleg kiterjed oly magánjogi ügyekre is, amelyekben gyermekek anyagilag vagy erkölcsileg érdekelve vannak». Ezenkívül a kongresszus részletes határozatot hozott a fiatalkorúak visszahonosításának kérdésében is.

— **Ügyvédi vétív.** A «Ribáry Csoport» Ügyvédbaráti Társaság kezdeményezésére a budapesti bíróságok vezetői az igazságügyminisztérium hozzájárulásával igen életrevaló újítást léptettek életbe a kézbesítések terén, az ú. n. ügyvédi vétív meghonosításával. Az ügyvédi vétív nagyjában azonos az ú. n. közönséges kézbesítési bizonyítvánnyal és attól abban különbözik, hogy a) két részből áll, amennyiben magához a kézbesítési bizonyítványhoz egy leszakítható levelezőlap, az ú. n. kézbesítési értesítés van függesztve azon célból, hogy a kézbesítés időpontjáról vagy netáni akadályáról az ügyvéd értesíttessék, b) az ügyvédi vétív zöld színben készült, hogy az összes eddig forgalomban lévő kézbesítési bizonyítványoktól könnyen megkülönböztethető legyen.

Az ügyvédi vétív mellett való kézbesítés tehát nem a postai kézbesítés, hanem mindenben az ú. n. hivatalbéli kézbesítés szabályai alá esik. Abban az esetben, ha az ügyvédek az ügyvédi vétívet pontosan kitöltve és e mellett a kézbesítési értesítést, mint választlevelezőlapot, megcímezve és felbélyegezve a bíróság rendelkezésére bocsátják, úgy ennek ellenében a kézbesítés időpontjáról, valamint annak netáni akadályáról értesítést nyernek.

Az ügyvédi vétív két alakban készül, a kézbesítési rendeletnek megfelelően: az 1. számú minta a közönséges kézbesítésekre, a 2. számú minta a kereseti kézbesítésekre, tehát mindazon esetekben használandó, amidőn a kézbesítésnek a Pp. 163. §-ának megfelelően kell történnie.

Az ügyvédi vétív előnyei kézenfekvők. Ami mindenekelőtt a bíróság szempontjából való előnyöket illeti, a bírósági kezelőszemélyzet magtakarítja a vétívek kitöltését, megszabadul azon rengeteg felvilágosítástól, amelyet eddig a kézbesítések megtörténte iránt érdeklődő ügyvédeknek adniok kellett, az iratok betekintésére az esetek túlnyomó részében a vétívek kutatása szolgáltatván okot, erősen csökkenni fog annak lehetősége, hogy az iratesomók összekuszáltassanak és azok újbóli összerendezése a

bíróság vagy kezelőszemélyzet ideje fecseréltessek. Végül a vétívek eltüntetésének lehetősége, e mellett azonban az eltüntetéshez fűződő jogi érdek is erősen csökkenni fog, miután a kézbesítési értesítéssel legalább is valószínűsíthető, hogy a kézbesítés megtörtént, ha a vétív el is tűnt.

Az ügyvédi vétív használatának azonban az ügyvédek szempontjából is igen nagy előnyei vannak. Az ügyvédek nem lesznek kénytelenek a bíróságnál időt fecserélni a vétívek keresésére a végből, hogy a kézbesítés megtörténtéről meggyőződhesse; annak folytán, hogy az ügyvédek minden kézbesítésről kapnak értesítést, alig fog előfordulhatni, hogy az ügyvéd hiába menjen el a tárgyalásra és csak ott értesüljön arról, hogy a kézbesítés meg nem történte miatt a tárgyalás meg nem tartható; eddigé, ha az ügyvéd a kézbesítés meghiusultáról értesítést nem kapott, azon feltevésben kellett lennie, hogy a kézbesítés sikerült, jöllehet a kézbesítés meghiusultáról való értesítés igen gyakran elmaradt volt; ezentúl az ügyvédek a mindenképpen visszakáró kézbesítési értesítés alapján még lesz módjában kellő időben intézkednie, ha a kézbesítés elköltözés, téves címzés vagy más ok folytán az első alkalommal nem is sikerült; a kézbesítés ezen módja e mellett az ügyvédekre nézve lényegesen olcsóbb, mint a postai kézbesítés, amennyiben a közönséges levelezőlap portója (helyben 4 fillér) ellenében az ügyvéd minden öt érdeklő kézbesítésről értesítést nyer. Ezen pénz-megtakarítás annál figyelemreméltóbb, mert a postai kézbesítés díja igen gyakran és különösen ítéleteknél, amelyek a költségmegállapítást már magukban foglalják, alig volt áthárítható, e mellett az ügyvédi vétívvel való kézbesítés az ügyvédre nézve a kézbesítési értesítés folytán ugyanazokat az előnyöket tartalmazza, mint a postai kézbesítés.

Meggyőződésünk szerint az ügyvédi vétív igen jó szolgáltatásokat fog tenni a keresetek, közönséges és váltófizetési meghagyások, folytatólagos tárgyalásokra szóló idézések, tanúk, szakértők megidézésének, ítéletek és árverési hirdetmények kézbesítésénél, és amennyiben annak használata az ügyvédség körében általánossá válik, úgy ezen reform nemcsak a kézbesítés körül ezidőszert mutatkozó bajokat fogja egy csapásra megszüntetni, hanem a kezelőszemélyzet munkájának nagymértékű felszabadulása folytán jótékony hatását az igazságszolgáltatás minden terén éreztetni fogja.

Dr. Ribáry Géza.

— **Az ügyészi kegyelem kérdéséhez.** A büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítése alkalmával többek között a «vádemeles mellőzésének» új elvével is találkozunk. A törvény 105. §-a szerint, ha ugyanazt az egyént több bűncselekmény gyanúja terheli, a királyi ügyészség mellőzheti ezek közül a vádemelést olyan bűncselekmények miatt, amelyek figyelmen kívül hagyása a megtorlás súlyát lényegesebben nem befolyásolhatja. Ezzel bevonult jogrendszerünkbe az ügyészi kegyelem intézménye. A szó legszorosabb értelmében kegyelmi aktsal állunk itt szemben, amit kétségtelenné tesz az, hogy a vádlott soha nem követelheti a vádemelés mellőzését és soha nem élhet jogorvoslattal, ha az ügyészség kérelme dacára a vádemelést nem mellőzi. Furesa, hogy ez az ügyészi kegyelem csakis oly egyénekké szemben alkalmazható, akik több bűncselekmény gyanúja alatt állanak, vagyis azokkal szemben, akik csak egy deliktumot követtek el, abolicciónak nem lehet helye. Ezzel tehát a többszörös bűnözők és a megrögzött büntetettek külön prémiumot kaptak, ami tudomásunk szerint eddig semmiféle jogrendszerben sem volt meg. Mindazok, akik egy aránylag súlyos deliktumot elkövettek, ezentúl büntetlenül tehetik túl magukat a kódexnek számtalan intézkedésén, tehát szabadon rágalmazhatnak, verekedhetnek, rendezhetnek nyilvános botrányt és követhetnek el más hasonló visszaéléseket, amikért más ügynevezett tisztességes halandók büntető szankcióknak vannak kitéve. Az új törvény értelmében Erdélyi Bélának is, feltéve hogy valójában meggyilkolta hitvesét, a váltóhamisításokért ügyészi kegyelemben lett volna része. Itt azonban felmerül a kérdés, hogy mi történik, ha az ügyészség súlyos bűncselekmény elkövetése miatt vádat emel, az enyhébb beszámítás alá eső cselekmények tekintetében a vádemelést mellőzi és később a bíróságok a vádlottat a súlyos vád alól felmentik? Vajjon joga lesz-e az ügyészségnek talán évek múltán visszatérni a mellőzött vádra? Erre a t. kodifikátor úgy látszik nem gondolt. De arra sem volt tekintettel, hogy valamely a kiszabandó büntetés szempontjából nem súlyos bűncselekmény elkövetése bírói megállapításának igen fontos

egyéb következményei lehetnek. Nem lehet pl. mellőzni annak bírói megállapítását, hogy a vádlott kerítés vétségét elkövette-e, midőn ez előfeltétele annak, hogy a tíz éven belül elkövetett újabb kerítés büntetné minősüljön és ennek megfelelő súlyos büntetést vonjon maga után. Éppily eminens fontosságú pl. ítéletileg kimondani, hogy gondatlanság által elkövetett súlyos testi sértés forog fenn, amidőn ez esetleg a foglalkozástól való eltiltást, tehát közérdekű bírói intézkedést vonhat maga után. Nem hagyhatók továbbá a sértett érdekei sem figyelmen kívül az ügyési kegyelem gyakorlása alkalmával, illetve nem lehet a sértett szerepét oda korlátozni, hogy a sértettnek a vádemelés mellőzését kimondó határozattal szemben csakis a gyakorlatban túlnyomóan meddő főügyészhez való felfolyamodás joga illesse meg. Tévedett a törvényhozó, midőn nyilván úgy vélte, hogy a sértettet kizárólag a megtorlás vezetheti, midőn a tettes megbüntetését kívánja és kimondotta, hogy ha súlyos bűncselekmény miatt a tettesre ügyis büntetés vár, az enyhébb deliktumok miatt a sértett még a pótmagánvádat sem veheti át. Akárhány esetben pl. a magánjogi igény szempontjából vitális annak büntetőbírói megállapítása, hogy a tettes gépkocsiját szabálytalanul vezetvén, kihágást követett el, bármily csekély büntetés is vár ezért rá. Éppily fontos lehet a főnökre nézve, hogy alkalmazottja a vele szemben elkövetett becsületsértésben bűnösnek mondassék ki és így a büntetőbírói ítéletben foglalt tényállás alapján azonnali hatállyal elbocsátható legyen; azzal, hogy a renitens alkalmazottal szemben éveken keresztül pl. nemzetgyalázás miatt bűnper folyik, a főnök vajmi keveset ér. Még számtalan más példát is lehetne felhozni arra, hogy mily fogyatékosan van megkonstruálva az ügyési kegyelem intézménye. Feltétlenül szükséges tehát kimerítően meghatározni a vádirat mellőzésének előfeltételeit, eseteit és jogi kihatásait, avagy pedig meg kell szüntetni azt, hogy ezentúl az ügyészek is kegyelmet gyakorolhassanak, ami kétségtelenül a leghelyesebb volna.

Dr. König Endre.

— A cégjog körében, mondják, előfordulnak furcsaságok, ott esett meg ez is. A cégbíróság azt találta, hogy a részvénytársaság alapszabályainak az okmánytárban őrzött példánya már nem alkalmas okmánytári kezelésre s felhívta a részvénytársaságot, hogy új példánnyal pótolja. Azt hinné az ember, hogy erre a felhívásra a részvénytársaság csak új példány csatolásával felelhetett. De a részvénytársaság nem ezt tette, hanem felfolyamodással élt. A Tábla visszautasította a felfolyamodást, mert az ilyen végzés ellen nincs helye felfolyamodásnak. A részvénytársaság még ekkor sem nyugodott meg, hanem újabb felfolyamodással élt. Most már a Kúria utasította vissza a felfolyamodást, amelynek a 68,300/1914. I. M. sz. rendelet szerint helye nincs. Ebben a furcsaságban megláthatjuk azonban egyik okát annak, amiért a nem szívesen látott eljárás egyszerűsítő szabályok keletkeznek. Hol az önmérséklet és belátás oly kevés, hogy ilyen kérdésben, mint az alapszabályoknak új példányban csatolása, jogorvoslatra gondolhat valamelyik fél és nem tartja természetesnek, hogy a bíróság rendfenntartó intézkedésének szó nélkül engedelmeskedjék: ott a különben megengedett jogorvoslatok megszorítása előbb-utóbb szükségessé válik. Jogorvoslatokkal élni szabad, de nem visszaélni.

Mindennemű
természettani, természetrajzi és chemiai
tanszert, valamint tudományos műszert
legelőnyösebben szállít

CALDERONI
mű- és tanszervállalat rt.

Budapest, IV., Váci-utca 50. sz.

Árajánlattel készséggel szolgálunk.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Legközelebb megjelenik:

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERÜSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György,
a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula,
büntetőtörvényszéki bíró.

Megjelent:

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930 : XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,
az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. tvszéki bíró.

Ára 7 pengő.

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ 1930 : V. TCIIK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával
s a teljes miniszteri indokolással ellátta

Dr. Sándorfi Kamill,
egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti
kir. ítélőtáblai bíró. — Ára 7 pengő.

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKESSEGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

Összeállította:

Dr. Sándorfi Kamill,
egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium
törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró.

Ára 7 pengő.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.
és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvétetnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Ruzstem I.,** Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.,** Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. sándorfalvi Pap István kir. kúriai tanácselnök: Hozzászólásaim a Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslatához a Magyar Jogászegyletben. — Dr. Alföldy Dezső kir. kúriai bíró: Észrevételek a Magyar Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának az ági öröklést, özvegyi jogot és kötelesrészt szabályozó részeihez. — Dr. Németh Péter budapesti kir. törvényszéki tanácselnök: A Fb. helyzete a gyermekvédelemben. — Dr. Kozma Károly budapesti kamarai hites revizor: A gépkönyvelés, mint jogi probléma. — Jogirodalom. Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: Dr. Hans Sperl: Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege. — Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Hiteljogi Döntvénytár. XXIII. 8. — Büntetőjogi Döntvénytár XXIII. 8. — Közigazgatási és Pénzügyijogi Döntvénytár. XXII. 6.

Hozzászólásaim a Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslatához a Magyar Jogászegyletben.*

A kötelesrész.

A kötelesrész intézménye a római jogban fejlődött ki. A régibb római jogban az örökséget kizárólag a végrendelező akarata rendezte. Lassanként azonban kifejlődött a kötelesrész.

A római jogból átvette a kötelesrész intézményét a német jog. Mint a végrendelezési szabadság helyes korlátozása érvényesül a kötelesrész a különböző jogokban.

Hazai jogunkba az osztrák polgári törvénykönyv vezette be a kötelesrész intézményét. Régi magánjogunkban ugyanis az ősiség intézménye mellett nem volt rá szükség, bár a régi magyar magánjogban is voltak egyes intézmények, melyek a kötelesrészhez való hasonlóságot mutattak. (Pl. leánynegyed.)

Az 1848: XV. tc. kimondta az ősiség eltörlését és a minisztériumot a polgári törvénykönyv elkészítésére utasította.

Az ezután bekövetkezett abszolutizmus életbeléptette nálunk is az osztrák polgári törvénykönyvet, majd az 1861-ben megtartott Országbírói értekezlet által megállapított Ideiglenes törvénykezési szabályok 7. §-a kimondta, hogy a végrendelezési jog minden vagyonra kiterjed, de nem szakított teljesen a magyar joggal, hanem az ősiség helyébe megalkotta az ágiságot és a végrendeleti jog korlátozása céljából átvette a kötelesrész intézményét.

Az Országbírói értekezlet tanácskozásain eleinte nem volt szó a kötelesrészről; a kiküldött albizottmány javaslatával szemben az egyik különvélemény (Horváth Boldizsár és három társáé) vált az Országbírói értekezlet határozatainak alapjává, igen hosszú és beható tanácskozás után.

Az Országbírói értekezlet tanácskozásaiból kitűnik, hogy az ősiség eltörlését (1848: XV. tc.) a jog- és birtokbiztonság megóvása kívánta.

Hosszasan vitatták, hogy az 1848: XV. tc. az ősiséget teljesen eltörölte-e vagy sem.

Tóth Lőrincnek az volt az álláspontja, hogy az ősiségnek két oldala van: 1. a javak elidegenítésének korlátozása; csak ezt törölte el a törvény; 2. az öröklési rend; ezt a törvény nem törölte el s ennek alapulvételével készült Horváth Boldizsár javaslata.

És Horváth Boldizsár, aki javaslatát később átdolgozta, amelyet az albizottmány mint «közvetítő javaslatot» terjesztett a plénum elé, annak tárgyalásánál azt fejtegette, hogy az ősiség

eltörlésének célját elérik, ha megszűnik az adományrendszer, a *fiágiság*, s ha kimondják, hogy mindenki teljes mértékben tulajdonosa összes vagyonának s arról végrendelettel és élők közt is szabadon rendelkezhetik. Az ajándékozási és végrendelezési jog csak annyiban esik korlátozás alá, amennyiben ezt a természet törvénye parancsolja és minden művelt nemzet törvényhozása elfogadta; végrendelet nélkül pedig a vagyon visszaszáll oda, ahonnan eredt.

Így létesült az ági öröklés rendszere s a végrendelezési szabadság maga után vont a kötelesrész intézményének meghonosítását.

Mint említettem, kezdetben erről nem volt szó. Horváth Boldizsár első különvéleménye még azt tartalmazta, hogy a végrendelezési jog az öröklött vagyonra nem terjed ki, élők közt azonban mindenki teljesen szabadon rendelkezhetik a vagyonáról. Ezt a megoldást nem találták megfelelőnek, mert a végrendelezésnél különböztet a vagyon természete szerint, az — élők közti rendelkezésnél azonban ezt a különböztetést nem teszi meg és az élők közti rendelkezést korlátlanul megengedi.

Deák Ferenc rámutatott arra, hogy az osztrák polgári törvénykönyv a kötelesrészt ajándékozás ellen is védi, aminek következtében Horváth Boldizsár indítványát átdolgozták és ez az átdolgozott indítvány már tartalmazza a gyermek kötelesrészéről való intézkedést s idevonatkozóan Horváth Boldizsár a plénumban azt mondta: «A kötelesrész elvét kénytelen volt adoptálni, mert ez igazságos szurrogátuma azon résznek, amelyet a leszármazók az ősiéből mindenestre követelhettek».

A szülők kötelesrészét a plénum vette föl.

Ez a magyar kötelesrész születésének rövid története.

Az Országbírói értekezlet által megállapított Ideiglenes törvénykezési szabályok három szakaszban szabályozták a kötelesrészt és pedig a 4., 7. és 8. §-ban. E három szakasz alapján fejlesztette ki a Kúria a kötelesrész részletes szabályait.

És ha nézzük a Kúria joggyakorlatát, azt találjuk, hogy bár a kötelesrész intézménye idegenből került hozzánk, és pedig az osztrák polgári törvénykönyv nyomán s bár a Kúria joggyakorlatának egy része az osztrák polgári törvénykönyv területére esik és csak 10—11 év óta szünetel a leggyászosabb események következtében azon a területen a magyar bírói ítélkezés, — a magyar bírói gyakorlat nem símult mindenben az osztrák polgári törvénykönyv szabályaihoz, hanem a magyar életfelfogás, a magyar jogi felfogás szemmeltartásával sokszor eltérően oldotta meg a kérdéseket.

Így: 1. Az osztrák polgári törvénykönyv minden felmenőnek biztosít kötelesrészt, a magyar jog ellenben csak a szülőknek, a nagyszülőknek azonban nem.

2. Az osztrák polgári törvénykönyv ajándékozás esetében két feltételhez köti az ajándékozott felelősségét: a) hogy az ajándék értéke meghaladja az ajándékozáskor volt vagyon felét és b) hogy a hagyaték értéke alul maradjon az ajándékozáskor volt vagyon felének az értékén; és a kötelesrészt az ajándékozás idején volt vagyon alapján számítja.

A magyar jog nem nézi, hogy az ajándékozáskor mi volt a vagyon, hanem az ajándékot és a hagyatékot minden esetben összeadja, ennek alapján számítja a kötelesrészt és e szerint állapítja meg az ajándékozott felelősségét.

Példák: a) A vagyon 20,000, a kötelesrész 10,000; az ajándék 8000; tehát az ajándékozott az Optk. szerint nem felelős, mert az ajándék a vagyon felén alul van, bár a hagyaték csak 4000 (vagy semmi); a magyar jog számítása ebben az esetben következő: az ajándék 8000, a hagyaték 4000, összesen 12,000; a kötelesrész

* Elmondta: dr. sándorfalvi Pap István kir. kúriai tanácselnök, 1930. március 29-én.

6000; erre fedezet a hagyaték 4000; hiányzik 2000, amiért az ajándékozott felel.

b) A vagyon volt 20,000; ebből ajándék 16,000 (tehát a felén felül); a hagyaték 12,000; az ajándékozott az *Optk.* szerint nem felelős; mert a hagyaték több mint az ajándékozaskor volt vagyon fele, vagyis a kötelesrész (10,000); a *magyar jog* számítása ebben a példában következő: ajándék 16,000 + hagyaték 12,000 = 28,000; a kötelesrész 14,000; erre fedezet a hagyaték 12,000; a hiányzó 2000-ért az ajándékozott felelős.

c) A vagyon volt 20,000; ebből ajándék 16,000, felénél több; a hagyaték 8000, felénél kevesebb, tehát az *Optk.* mindkét feltétele megvan; fizet tehát az ajándékozott 2000-et, hogy a kötelesrész (10,000) fedezve legyen; a *magyar jog* számítása szerint más az eredmény; ugyanis: ajándék 16,000 + hagyaték 8000 = 24,000; kötelesrész 12,000; erre fedezet a hagyaték 8000; a hiányzó 4000-et fizeti az ajándékozott.

Mint a példákban látszik, a magyar jog álláspontja a kötelesrészre kedvezőbb, mint az *Optk.*-é.

3. Az *osztrák polgári törvénykönyv* szerint a megajándékozott csak akkor felelős, ha az ajándékozaskor már vannak gyermekek; a *magyar jog* szerint felelős, ha az ajándékozó házasságban él, mert aki házas, annak számolnia kell azzal, hogy gyermeke születethetik; s ezzel az ajándékozottnak is számolnia kell.

Az *osztrák polgári törvénykönyv* szerint az ajándékozott abban az esetben, ha az ajándék tárgya vagy annak értéke már nincs meg nála, csak akkor felelős, ha az ajándék tárgyát rosszhiszeműen adta tovább; a *magyar jog* szerint a megajándékozott feltétlenül felelős, mert a magyar jog nem kutatja, hogy az ajándék tárgya megvan-e a megajándékozottnál vagy hogy ez utóbbi az ajándék tárgyának továbbadásánál rosszhiszemű volt-e.

* *

A Magánjogi Törvénykönyv javaslata az élő jogot kívánta törvénybe foglalni és mint a bevezetés kiemeli, ez a célkitűzés leginkább az öröklési jogban érvényesül. Hogy mennyi körülménnyel járt el a törvényt előkészítő bizottság ebben a részben is, mutatja az, hogy Szász Béla államtitkár alkalmat adott arra, hogy a Kúria gyakorlatáról ismételten is felvilágosítást nyújthassunk. Ezért őt ezen a helyen is őszinte köszönet illeti.

Hogy az élő jog kodifikálása leginkább az örökösödési jogban érvényesül, ez helyes is, mert a jogban a nemzeti génusz jellemvonása leginkább az öröklési jog intézményeiben nyilvánul meg.

Érdekesen csendül ki az országbírói értekezlet tanácskozányaiból Széher Mihály septemvir kijelentése: «Egyáltalában nem kívánok semmi magyar törvényt, ha örökösödési törvényünk német lesz».

Nem azt jelenti ez, hogy jogunk épületének korhadt oszlopait ki ne cseréljük, hanem azt, hogy a jó, szilárd oszlopokat ne dobjuk el, nehogy az épület összeomoljon.

A magyar örökösödési jognak főszlopa volt az ősiség, mégis ki kellett cserélni és az 1848: XV. tc. elvben el is törölte, mert Horváth Boldizsár szerint «az írott törvényen is felül áll a *korszalem*»; de az Országbírói értekezlet «megtartotta az ősiségből azt, ami jó, de a *szabad rendelkezést* meg kellett adni». (Horváth Boldizsár.)

Az Országbírói értekezlet tanácskozásaiából mindenütt élesen domborodik ki az a vezérlő gondolat, hogy örökösödési jogunk irányítójává a *szabad végrendelezési jogot* kívánták tenni. Ennek a világánál kell értelmeznünk az Országbírói értekezlet által megállapított szabályokat és ez vezette a joggyakorlatot is a kötelesrész intézményének kifejlesztésében.

Áttérve a törvényjavaslat részleteire:

1. Általában 2004–2009. §.

A törvényjavaslat a 2004. §-ban helyesen állapítja meg, hogy az örökhagyó sem végintézkedéssel, sem élők közötti ingyenes juttatással nem csorbíthatja a jogosult kötelesrészét. Az *ingyenes juttatás* kifejezés helyett helyesebb lenne az *ajándékozás* kifejezést használni. Ez rövidebb, magyarosabb, egyszerűbb, ismertebb és kifejezőbb.

Akkor, ha az öröklésről való lemondás a lemondó ivadéka is kiterjed, az utóbbit kötelesrész nem illeti.

Alföldy Dezső kir. kúriai bíró a Magyar Jogászegylet magánjogi szakosztályában tartott előadásában utalt arra, hogy ez az intézkedés helyes arra az esetre, ha a lemondás kielégítés fejében

történt, ellenben nem helyes akkor, ha a gyermek nem kielégítés fejében mondott le örökségéről, de kiterjesztette a lemondás hatályát az ő gyermekeire is; Alföldy Dezső szerint ebben az esetben a lemondó fél ivadékát a kötelesrész megilleti.

Ezt a megoldást többen helyeselték is. Felfogásom szerint ennek a kérdésnek rendezése célszerűségi okokon dől el.

Aki a megnyílt apai örökségét *visszautasítja*, kiesik az öröklésből úgy, mintha nem élte volna túl az örökhagyót; helyette tehát az ő gyermekei örökölnék. Ebben az esetben a helyzet egészen tiszta.

Más a lemondás esete. A még meg nem nyílt jogról, a még kétes, esetleg meg sem nyíló jogról való lemondást elméletileg alig lehet megokolni. De az emberi természetből folyik, hogy az ember még a mennyi jussáról is lemond, ha úgy kívánják a körülmények. Lemond tehát a szülői örökségről is. Már Ézsau is lemondott az örökségéről Jákob javára egy tál lencséért.

A jogrendszerek tehát ismerik az öröklésről lemondás intézményét. Célszerűség hozta létre ezt az intézményt, részben abból az okból, mert a szülő rendezni akarja az örökséget gyermekei között és kíváncsok, hogy egyik-másik kielégítést nyervén, a szülő *szabadon* rendelkezhesék többi vagyonáról, részben abból az okból, mert egyik-másik gyermek családot akar alapítani, életet akar kezdeni és ezért kéri előre az örökrészt és így lemond az örökléséről.

Az esetek nagyobb részében ez az utóbbi körülmény okozza az öröklésről való lemondást. Az önállóságra törekvő gyermek érdeke, hogy bizonytalan örökrészére már az öröklés megnyílása előtt kielégítést nyerjen. Az a sokszor csekélyebb érték, amit azonnal kap, sok esetben több annál a bizonytalan többnél, amire számíthat; a valóságban is többet jelent, mert boldogulását alapozhatja meg vele.

Az olyan esetek közt, amikor az első indító ok hozza létre az öröklésről való lemondást, t. i. a szülő kielégíti a gyermekét és kívánja ennek az öröklésről való lemondását, hogy ezzel szabad kezét nyerjen, igen érdekes a gyakorlatban gyakran előforduló az az eset, hogy a szülő összes gyermekeit kielégíti és mindegyik lemond az örökségéről. Ezzel a szülő teljesen szabad rendelkezési jogot nyer arra, hogy a még meglevő és ezután szerzendő vagyonáról miként rendelkezzen, rendelkezését gyermekei kötelesrészük sérelme címén sem támadhatják meg, mert ők *kiesnek* az öröklésből. Kérdés most már, hogy ha a szülő mégsem rendelkezik, ki örökli a hagyatékot? A lemondó gyermekek öröklők, habár ők *kiesnek* az öröklésből. Ebben az esetben tehát áttörik a kiesés szabálya, mely szerint a kiesőt úgy kell tekinteni, mintha az örökhagyót nem élte volna túl (1769. §).

Abban a kérdésben, hogy a lemondás kiterjed-e a lemondó ivadékára is, a törvényhozások eltérő álláspontot foglalnak el. Az egyik kimondja, hogy a lemondás kiterjed a lemondó fél ivadékára is (*Optk.* 551. §), más külföldi törvény szerint a lemondás csak bizonyos esetben terjed ki a lemondó fél ivadékára. A Code civil egyáltalán nem engedi meg az öröklésről való lemondást.

A magyar jog álláspontja szerint a lemondás kiterjed a lemondó fél ivadékára is és ezt az álláspontot fogadja el a magánjogi törvénykönyv javaslata is.

Ragaszkodjunk-e ehhez az állásponthoz vagy kimondjuk-e, hogy az öröklésről való lemondás nem terjed ki a lemondó fél ivadékaira, vagy pedig Alföldy Dezsőnek közvetítő véleményét fogadjuk-e el, mely szerint abban az esetben, ha a gyermek nem kielégítés fejében mondott le örökségéről, akkor a gyermek ivadékát kötelesrész illesse?

Önként értendő, hogy csak arról az esetről van szó, amikor a lemondó gyermek nem éli túl a szülőt. Úgy látszik abban a kérdésben nincs eltérés, hogy ha a gyermek kielégítés fejében mondott le az örökségéről, akkor lemondása kiterjed az ő ivadékára is. Csak azt az esetet kell tehát vizsgálni, amikor a gyermek a nélkül, hogy kielégítést nyert volna, mondott le az örökségéről.

Mint jeleztem, a kérdés eldöntésénél célszerűségi szempontokat kell mérlegelni.

Alföldy Dezső álláspontja humánus, a jogérzéken alapul, kiájtás ellen védi a lemondó ivadékát.

A másik oldalon azonban meg kell fontolni azt a körülményt, hogy az ilyen lemondások az esetek legnagyobb részében a jövőbeli örökség rendezése érdekében fordulnak elő. Ezt a rendezést pedig éppen azért óhajtják, hogy a jövőbeli vitáknak elejét vegyék. Már-

pedig ha arra az esetre, amikor a lemondó fél nem éli túl az örökhagyót, a lemondó ivadéka kötelesrész iránt igényt emelhet, akkor nem érik el a kívánt célt, úgy a lemondás és ennek folytán az örökhagyónak a vagyonáról élők közt és halál esetére tett intézkedései elvesztik a talajukat.

Ezen a résen ugyanis bonyodalom hatol be a kielégítés fejében való lemondás esetébe is; mert a lemondás hatálya az ivadékra csak úgy terjedhet ki, ha a kielégítés *megfelelő*; vizsgálni kell tehát, hogy a kielégítés a lemondás idejében volt vagyonhoz képest megfelelő-e, elérte-e a lemondó örökrészét vagy legalább a kötelesrészét. Mindebből bonyodalom, bizonytalanság és végeredményben perek származhatnak.

A mai joggyakorlat szerint ezeket a kérdéseket nem kell vizsgálni, mert a Kúria ismételt kimondta, hogy közömbös a kielégítés mértéke, mert a lemondó fél akár ellenérték nélkül is lemondhatott az örökségről.

Mindezt fontolóra kell venni, amikor a törvény ezekről a kérdésekről dönt. Nézetem szerint a mai álláspont helyes.

2008. §. A hároméves elévülési időt rövidnek tartom; a leginkább védett örökösre nézve ez kevés. Az Optk. is három évet szab meg. Ebben a kérdésben igen sokszor merült fel nehézség és vita a perben.

A Kúria végül a három esztendő a szigorúbb állásponttal szemben a *perreutasítástól* számította. A hagyatéki eljárás sok esetben évekig tartott és már a perreutasítástól számítva is három év-nél hosszabb idő telt el.

2. Kitagadás 2010–2014. §.

2011. §. A szülő kitagadásánál a javaslat szerint a *súlyos tetteleges bántalmazás* esete (2010. § 2. p.) elmarad. Indokoltnak tartom ezt is felvenni. Például az örökhagyó kitagadhatja az apát, ha ez őt vagy házastársát vagy az örökhagyó¹ édesanyját tettelegesen, súlyosan bántalmazta. Az azután az eset körülményeihez képest a bírő mérlegelésére tartozik, hogy a bántalmazás meghaladta-e a házi fegyelem korlátait.

3. A kötelesrész kiszámítása 2015–2027. §.

A 2017. § második bekezdését ki kellene egészíteni azzal, hogy «a maga kötelesrésze erejéig» perelhet.

A 2018. §, mely a mezőgazdasági birtok hozadéki értékéről szól, egészben törlendő; mert nem indokolt a mezőgazdasági birtok értékét a hozadék alapján számítani. Mindig a valóságos értéket kell alapul venni. Önként értendő azonban, hogy az örökhagyó meghatározhatja az értéket, elrendelheti pl., hogy a 10,000-et érő ház az egyik gyermeknek 5000-be számítatik és így az osztálynál ennyiben kell számítani, ha ez senkinek se sérti a kötelesrészét.

2022. §. Nemcsak a közszerzeménynél és a kötelesrésznél, hanem általában általános szabály az, hogy a házasság tartama alatt tett adományt ellenkező adat hiányában mind a két szülőről hárultnak kell tekinteni. Hasonló szabály van az 1801. §-ban is az ági vagyonra nézve. Az egész szakasz fölösleges, mert már kazuisztikába bocsátkozik.

A 2024. §-ban foglalt rendelkezés helyes, de a második bekezdés helyett világosabb az Alföldy Dezső által ajánlott szöveg, mert kifejezi, hogy a betudás elengedése csak addig hatályos, amíg másnak a kötelesrészét nem sérti.

2024. § helyes értelme ugyanis az, hogy ha az örökhagyó elengedte a betudást, az előrekapott értéket nem kell figyelembe venni, ha annak a kötelesrészeről van szó, akinek a betudást elengedte, ellenben a mások kötelesrésznél az előrekapott értéket is figyelembe kell venni. Például a vagyon 10,000 P és három gyermek maradt. Az örökhagyó életében A-nak a betudás elengedésével előre adott 1000 P-t, B-nek adott betudás elengedése nélkül 1000 P-t; végrendelettel B. és C. javára hagyta a még maradt 8000 P-t. A kötelesrészt igényel, aminek kiszámítása következőképpen történik: Az örökhagyó hagyatéka 8000 P, B-nek előre adott 1000 P-t, ez összesen 9000 P; a törvényes örökrész ennek egyharmada, azaz 3000 P, a kötelesrész ennek a fele, vagyis 1500 P, az A. kötelesrésze tehát 1500 P. Az A-nak előreadott 1000 P-t nem vesszük számításba, mert az örökhagyó, annak betudását elengedte. B. és C. egyenlő arányban felelnek A. kötelesrészeért, mert egyenlően örökölnék (B. kapott előre 1000-et, a 8000 hagyatékából kap 3500-at = 4500; C. pedig kap a 8000 hagyatékából 4500-at).

Ha pedig a végrendelet csak C. javára szól a kötelesrészt A. és B. követel, ebben az esetben A. kap kötelesrész fejében egyedül C.-től 1500 P-t; ellenben B. kötelesrésznél alapja: hagyatéka

8000, A. kapott 1000-et, B. kapott 1000-et = 10,000, ebből örökrész 3333-33, kötelesrész 1666-66. B. kapott előre 1000-et, kap tehát még 666-66-ot.

2025. §. A szülői kötelesrészt tárgyzó 2025. § fölösleges, mert a szülő kötelesrésze fele annak, amit ő törvény alapján örökölné; tehát hacsak ági vagyont örököl, csak az ági vagyon a kötelesrész alapja; ha szerzeményi vagyont is örököl (mert nincs házastárs), akkor a szerzemény és a reá eső ági vagyon az alap. Például, ha a szülő csak ágit örökölné (mert házastárs maradt), akkor csak azt kell megállapítani, hogy mi az ági vagyon és mekkora annak az értéke, vagy pedig hogy mi az ági érték és ennek a fele a szülő kötelesrésze, ebben az esetben fölösleges az egész vagyon (szerzeményi és ági vagyon) értékének a kiszámítása.

A 2026. §-nak azok a rendelkezései, hogy a kötelesrész kiszámításánál kiket kell számba venni és kiket kell figyelmen kívül hagyni, helyesek.

Igen helyes a 2027. §-nak az az intézkedése is, amely szerint a kötelesrészt örökbefogadással sem lehet sérteni; megfelel a Kúria gyakorlatának.

4. *Betudás 2028–2029. §*, nincs észrevételem.

(Bef. köv.)

Dr. sándorfalvi Pap István.

Észrevételek a Magyar Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának az ági öröklést, özvegyi jogot és kötelesrészt szabályozó részeihez.

A Magyar Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának az ági öröklést, özvegyi jogot és a kötelesrészt szabályozó részeiben a mai bírói gyakorlatot igyekszik a törvénykönyvbe átültetni. A Javaslatnak ezt a törekvését igen figyelemreméltó indokok támogatják.

Az ági öröklésre és az özvegyi jogra vonatkozó jogszabályok a régi magyar jogban gyökereznek.

Mind a két jogintézmény a kir. Kúria gyakorlatában megtartotta eredeti lényegét, régi jellegét, de a kir. Kúria mind a két intézményt a mai idők követelményeihez idomította.

Kétségtelen, hogy az ági öröklésre és az özvegyi jogra vonatkozó szabályok elég bonyolulttá teszik a magyar öröklési jogot, de egyfelől az a körülmény, hogy itt két eredeti tősgyökeres magyar jogintézményről van szó s másfelől az a tény, hogy mindkét jogintézmény mélyen benngyökerezik népünk felfogásában, jogérzületében, indokoltá teszi azoknak a magyar magánjogi törvénykönyvbe való megfelelő átültetését.

A kötelesrészt illetően pedig a kir. Kúria gyakorlatában az ideigl. törv. szab. idevonatkozó néhány rendelkezéséből egy egész eredeti, részleteiben is gondosan kidolgozott s a mai viszonyoknak is teljesen megfelelő jogrendszer fejlődött ki. Ezért indokolt e tekintetben is a kir. Kúria idevonatkozó gyakorlatában kialakult szabályoknak az új törvénykönyvbe való beillesztése.

Hogy e Javaslat a szóbanlévő jogintézményeknél, a kir. Kúria gyakorlatát alapulvéve, több irányban módosításokat, újításokat visz bele a szabályozásba, azt általában véve csak helyeselni lehet.

Ezek előrebocsátása után a Javaslat idevágó rendelkezéseire észrevételeimet a következőkben foglalom össze.

A) Ági öröklés.

Az 1799. §-hoz.

Ez a szakasz az ági öröklést fenntartja a nagyszülőknél távolabbi elődökre és ezek leszármazóira is.

Ez megfelel a mai bírói gyakorlatnak, de a bírói gyakorlatnak nem igen áll módjában az ági öröklést idevonatkozóan korlátozni, bár jogászörökben már régóta hangoztatják a korlátozás szükségességét.

Vannak e tekintetben kiváló esetek. Így például a kir. Kúria a 4614/1913. P. sz. esetben az örökhagyó édesatyjával szemben az örökhagyó anyai ükapjától származó oldalrokonoknak ítélte oda az ükapáról az örökhagyóra szállott vagyont.

Az ági öröklésnek ily messzemenő érvényesülése aligha felel meg a közönség jogérzületének. Gazdasági szempontok is ellene szólnak ennek, mert e távoli elődről származó ivadékok nagy számára való tekintettel a hagyatéka nagyon elforgácsolódhatik.

Az 1806. §-hoz.

A kir. Kúria 1927. évi június hó 21. napján P. I. 3257/1926/22. szám alatt kelt ítéletében kimondotta:

«Nem követelhető az ági vagyon pótlása a szerzeményi vagyon terhére a megsemmisülés esetén felül akkor se, ha az örökhagyó ági vagyonát elajándékozta, avagy ezt káros szenvédélyeinek kielégítésére (pl. italra, kártyára stb.) eltékozolta.»

Ez az elvi állásfoglalás a következőknek megfontolásán alapszik.

A magyar magánjog szerint a leszármazók nélkül elhalt örökhagyó után azt, ami a hagyatékában ági vagyon, az ági örökösök öröklik.

Az örökhagyó életében az ági vagyontárgyak felett szabadon rendelkezhetik, azokat elidegenítheti, megterhelheti stb. s így esetben az ági örökösök az ági értéknek az örökhagyó egyéb vagyonából való megtérítését követelhetik, de az örökhagyónak jogában áll az ági örökösöket az ági öröklésből tetszése szerint kirekeszteni.

Abban ugyanis nincs semmi kétség, hogy ha az örökhagyó az ági örökösöket az ági öröklésből kirekesztette, pl. összes vagyonát a szerzeményi örökösre hagyta, ági öröklésnek helye nincs.

Meg szokott azonban történni, hogy az örökhagyó a végrendeletében csak az ági vagyonáról rendelkezik.

Ily esetben az örökhagyó végakarata a helyes értelmezés szerint nyilván az, hogy az illető ági vagyontárgyra nézve az ági örökös az ági öröklésből kirekesztessék és a szerzeményi örökös ne terhelje az ági érték megtérítésének kötelezettsége, mert különben az örökhagyó ennek a végrendeletében kifejezést adott volna. (Ez Pap István kúriai tanácselnöknek, a kir. Kúria szaktanácsa által is elfogadott álláspontja.)

Tegyük fel például, az örökhagyónak van 30 hold atyjától örökölt vagyona s van a városban egy háza, amelyet ő szerzett. Ha már most csupán azt a végintézkedést teszi, hogy a 30 hold örökölt vagyona legyen a házastársáé, a szerzeményi vagyonáról pedig nem szól semmit, akkor semmikép sem felelhetne meg az örökhagyó feltehető akaratanak az, hogy a házastárs megkapja a 30 hold örökölt vagyont, de a szerzeményi vagyont tevő ház értékéből a 30 hold értékét az ági örökösnek térítse meg.

A házastárs tehát megkapja a törvényes öröklés alapján a szerzeményi vagyont s végrendelet alapján az ági vagyont, a nélkül, hogy őt az ági örökösrel szemben megtérítési kötelezettség terhelné.

Ha pedig így áll a helyzet, ha az örökhagyó az örökölt vagyontárgyat végrendelettel hagyta a házastársának, akkor nem lehet más a jogi helyzet az esetben sem, ha az örökhagyó végrendelet helyett még életében ajándékozta oda az örökölt vagyontárgyat házastársának.

Kétségkívül visszás helyzet állana ugyanis elő, ha a házastárs, aki végrendelet alapján kapja meg az örökhagyó örökölt vagyontárgyát, ennek értékét az ági örökösnek megtéríteni nem tartozik, ellenben a megtérítés kötelezettsége terhelné őt, ha nem végrendelet alapján, hanem még erősebb alapon, vagyis ajándékozással kapja meg az örökölt vagyontárgyat.

Egyáltalán, ha az örökhagyó az örökölt vagyontárgyat valakinek odaajándékozta, ebben már rendszerint megnyilvánultnak tekinthető az az akarata, hogy nemcsak az örökölt vagyon tárgya, hanem annak értéke is az ági örökösöktől elvonassék, vagyis az, hogy az ági örökös annak értéke megtérítését ne követelhesse.

Ez az indoka annak a jogi álláspontnak, amely szerint azokat a vagyontárgyakat, amelyeket az örökhagyó elajándékozott, az ági vagyon megállapítása végett számbavenni nem kell.

A kir. Kúria az említett határozata szerint az elajándékozással egy szempont alá vonja az eltékozlást, nyilván azért, mert az a megsemmisülés és ajándékozás között álló ténynek fogható fel s mert az eltékozlott ági vagyontárgynak a szerzeményi vagyon terhére való megtérítése nyilvánvaló méltánytalanságokhoz vezethet. Méltánytalan pl., hogy az örökhagyónak egy régen eltékozlott vagyontárgya abból a szerzett vagyonból adassék ki, amelynek megszerzése a házastárs sikeres befolyására, céltudatos közreműködésére vezethető vissza.

A Kúria az ebben a határozatában elfoglalt elvi állásfoglalásával az ági vagyon redintegrálásának intézményét egyébként fenn tartotta az esetek ama túlnyomó többségére, amikor az örökhagyó az ági vagyontárgyat egyéb módon idegenítette el, pl. eladta s az ekként kapott értéken más vagyontárgyakat vett vagy azt felélte stb.

A kir. Kúria említett határozatában kimondott jogi felfogásnak tehát alapos indokai vannak. Az nem lehet azonban kétséges, hogy a hiányzó ági vagyon megtérítésének mellőzése mégsem annyira indokolt az eltékozlás, mint az elajándékozás esetében, mert az eltékozlásnál — szemben az elajándékozással — már nem lehet az örökhagyónak arra az akaratára következtetni, hogy az eltékozlott ági vagyon az ági örökösnek meg ne téríttessék.

Amennyiben ehhez képest a Kúria említett határozatában foglalt jogi felfogás csak az elajándékozás, de nem egyúttal az eltékozlás esetére is találtatnék elfogadhatónak, az esetben a Javaslatba a következő rendelkezés lenne felveendő.

«Azt az ági vagyontárgyat, amelyet az örökhagyó elajándékozott, az ági vagyon megállapításánál nem kell számbavenni, kivéve, ha az eset körülményeiből az örökhagyónak arra az akaratára lehet következtetni, hogy annak értéke az ági örökösnek megtéríttessék.»

S amennyiben még az ellen is alapos aggály merülne fel, hogy az ági vagyon megtérítése ekként az ajándékozás eseteire általában mellőztessék, mindenképpen indokolt lenne legalább is a következő rendelkezésnek felvétele a Javaslatba:

«Az ági vagyon megállapításánál nem kell számbavenni azokat az ági vagyontárgyakat sem, amelyeket az örökhagyó a szerzeményi vagyona örökösének ajándékozott.»

Abban ugyanis nem lehet semmi kétség, hogy ha az örökhagyó annak ajándékozta valamely ági vagyontárgyát, aki a szerzeményi vagyonát van hivatva örökölni, pl. házastársának vagy ilyennek nem léteben egyik szülőjének, akkor semmikép se akarhatta, hogy ugyanaz, akinek az ági vagyontárgyat ajándékozta, utólag ennek értékét a neki jutó hagyatékából mégis kifizesse az ági örökösnek. A redintegráció elvének alkalmazása így esetre tehát már tartathatatlannul visszás helyzethez vezetne.

Ennek elkerülése végett szükségesnek mutatkozik a Javaslatba megfelelő rendelkezés felvétele, mert a Javaslat 1806. §-a csak az ági vagyontárgy elpusztulása, elvonása és veszendőbemenése eseteiben mellőzi a redintegrációt.

B) Özvegyi jog.

Az 1813. §-hoz.

A kir. Kúria az 1926. évi október hó 7-én P. I. 3136/1925. sz. ítéletében kifejezést adott annak, hogy az özvegyi jog megszorítása iránti jogot nem tekinti a leszármazó örökös legszemélyesebb jogának.

A Kúria szerint az özvegyi joggal terhelt örökség vagy ahhoz tartozó egyes vagyontárgyaknak akár élők közötti ügylettel, akár végintézkedéssel való átruházása esetén ezzel kapcsolatban az átruházás tárgyát tevő örökségre, illetve örökségi vagyontárgyra vonatkozóan az özvegyi jog megszorításának jogát is külön át lehet ruházni.

A lemenőnek tehát a vagyónátruházással kapcsolatban külön kell kifejezésre juttatni azt az akaratát, hogy az özvegyi jog megszorításának a jogát is átruházza.

Az özvegyi jog megszorítására vonatkozó jog azonban mindig csak akár élők közötti, akár halálesetre szóló vagyónátruházással kapcsolatban ruházható át, amikor is a megszorítási jog átruházásának elfogadható alapja van. Pusztán a megszorítási jog átruházása nincsen megengedve, mert a megszorítási jog egymagában — természetét tekintve — eladás, elajándékozás tárgya nem lehet.

Abból, hogy az örökség vagy ahhoz tartozó vagyontárgy átruházásával kapcsolatban átruházott megszorítási jogot a szülő és gyermek közötti viszonyon kívül álló fél bizonyos kíméletlenséggel fogja gyakorolni, nem kell tartani, mert a bíróságnak módjában áll így esetben az özvegy igényeinek legméltányosabb figyelembevételével határozni a megszorítás mérve és mikéntje tárgyában.

Megfontolandó tehát, nem lenne-e helyesebb az 1813. § harmadik bekezdése helyett a kir. Kúria fenti ítéletében kifejezett jogi álláspontnak megfelelően a következő rendelkezést felvenni:

«A hagyatékhoz tartozó vagyontárgyak átruházása esetén ezzel kapcsolatban az illető vagyontárgyakra vonatkozóan az özvegyi jog megszorításának jogát is át lehet ruházni, egyébként ez a jog öröklés útján a megszorításra jogosult ivadéknak csak oly ivadékára száll át, aki az örökhagyónak szintén ivadéka.»

Az 1814. §-hoz.

A Kúria gyakorlata szerint (P. I. 3106/1926., P. I. 8419/1927.) annak megállapításánál, hogy az özvegy haszonélvezeti joga mily mértékre korlátozható, figyelembe kell venni az özvegy saját vagyonának jövedelmét is.

Ez az álláspont az özvegyre nem méltánytalan, mert feltétlenül biztosítani kívánja az özvegynek a férje társadalmi állásához illő megélhetését, de az özvegy saját vagyonának jövedelmét is számbavéve a haszonélvezetet a hagyaték kisebb részére korlátozza, mint amennyire korlátozható lenne, ha az özvegynek hasznóhajtó saját vagyona nem lenne.

A nő saját vagyona jövedelmének számbavétele lehetővé teszi, hogy az özvegyi haszonélvezet alól a hagyatékban mennél nagyobb része szabaduljon fel az özvegyi jog alól a lemenők javára.

Ahhoz pedig kétségtelenül fontos gazdasági és nemzeti érdekek fűződnek, hogy a felnőtt lemenő részére mennél inkább tétessék lehetővé az apai vagyonban való önálló gazdálkodás, hogy az apai vagyon mennél inkább szolgálja a lemenőnél a családalapítás és családfenntartás célját.

A Javaslat 1814. §-ában a második mondatnak szövegezése arra enged következtetni, hogy a Javaslat az özvegy saját vagyonából csak annak a vagyonnak jövedelmét kívánja figyelembevenni, amelyet az özvegy közszerzeményül vagy ingyenesen más alapon kapott férje után.

Ezért az 1814. § második mondata a mai gyakorlatnak megfelelően következőképpen lenne módosítandó:

«Ezt a részt úgy kell megállapítani, hogy az özvegy továbbra is lehetőleg férje társadalmi állásához illően élhessen, méltányos figyelembevételével az özvegy viszonyainak és saját vagyona jövedelmeinek.»

Az 1817. §-hoz.

A gyakorlatban aggályok merültek fel ama jogszabály tekintetében, hogy az özvegyi jog megszorítása csak az e tárgyban hozott ítélet jogerőre emelkedésével válik joghatályossá s így az özvegyet az ítélettel való megszorításig az egész hagyaték haszonélvezete illeti meg.

Az idevonatkozó perek azt mutatják, hogy az özvegy gyakran minden rendelkezésére álló eszközzel elhúzza a pert, hogy mennél jobban kitolja a megszorítást kimondó jogerős ítélet meghozatalát. Ekkép aztán az özvegy sokszor éveken át gátat vet a lemenő megélhetésének, családalapításának, családjá fenntartásának, ami különösen a kisgazdaosztályhoz tartozó s már régen felnőtt fiúkban elkeseredést, sőt vagyoni romlást okoz. El kell képzelni, mit jelent például arra a 30 éves gazdafiúra az, hogy az atyja 40 holdat kitevő hagyatékából nem tud annak egy részéhez sem hozzájutni, mert az anyja történetesen a korábbi házasságából született gyermekével benn ül az egész hagyatékban.

Ezért megfontolandó, nem lenne-e helyesebb annak kimondása, hogy az özvegyi jog megszorítása tárgyában hozott jogerős ítélet a kereset indításától kezdődően hatályos.

Ha ily szabályozás mellett az özvegy tudja, hogy a kereset indításától a beszédett hasznokat kiadni tartozik, nem fog érdekében állani a per elhúzása, sőt sok esetben perre sem fog a dolog kerülni.

Az 1819. §-hoz.

Ez a szakasz az özvegyi kiházasításnak a régi magyar jogban gyökerező s immár feledésbe menő intézményét kívánja feltámasztani, ami mellett alapos ok hozható fel.

Sok özvegy ugyanis azért nem megy férjhez s folytat inkább házasságon kívüli viszonyt valamely férfivel, hogy az özvegyi haszonélvezetet el ne veszítse. Igaz, hogy erkölestelen életmód folytatásával kiteszi magát annak, hogy az özvegyi jogát elveszti (1824. §.).

Nyilvánvaló azonban, hogy a kiházasítás intézménye is alkalmas lenne arra, hogy gátat vessen az ágyasságok elterjedésének.

A kiházasítás intézménye az özvegynek azért, hogy az özvegyi haszonélvezetet elveszti, kárpótlást nyújt, mert a férjhezmenetellel őt bizonyos tökevagyonhoz juttatja.

A kiházasítást illetően egyébként még tovább lehetne menni, mint azt a Javaslat teszi.

Indokolt lenne annak a kimondása, hogy amennyiben az örökhatyó után ivadék nem maradt, a kiházasítás értéke az özvegyi jog átlagos évi hozadékának négyszeresére emelhető.

Ez már az özvegyre nézve férjhezmenetele esetén bizonyos hányadörökléssel lenne egyértelmű s ezzel pótolni lehetne az özvegyi hányadöröklésnek a mi jogunkban is bizonyos mértékben érezhető hiányát.

Az 1823. §-hoz.

Az e szakaszban foglalt rendelkezés annyiban nem egészen felel meg a Kúria gyakorlatának, mert a Kúria szerint az özvegynek kell bizonyítani azt, hogy a különélésre vétkes magatartásával a férje adott okot.

Ezzel szemben a Javaslatban felvett rendelkezés szerint az örökösnek kell bizonyítani, hogy a különélő nő oly viselkedést tanúsított, amely miatt eltartást sem követelhetne férjétől.

A két álláspont közül az előbbi jelentkezik indokoltabbnak.

Az özvegyi jog általában úgy fogható fel, mint a nőnek adott kedvezmény azért, mert a férjével mindvégig házassági életközösségben élt.

Ebből következik általános szabályként az, hogy az a nő, aki a férjétől ennek a haláláig különváltan élt, özvegyi jogra nem tarthat igényt.

Mégsem lenne a méltányossággal összeegyeztethető, hogy azt a különváltan élő nőt se illesse özvegyi jog, akinek különélésére vétkes magatartásával a férje szolgáltat okot.

Ebből okszerűen az következik, hogy az özvegynek kell bizonyítani, hogy a különélésre a férje adott okot.

Ha az özvegy ezt bizonyítja, az örökösök még mindig vitathatják azt, hogy az özvegy méltatlanná vált az özvegyi jogra a különélés alatt tanúsított viselkedése miatt.

A Kúria jogi felfogásának inkább megfelelné az 1823. § helyett a következő rendelkezés:

«Azt az özvegyet, aki férjétől halálakor különváltan élt, csak abban az esetben illeti özvegyi jog, ha kimutatja, hogy a különválásra a férje szolgáltatott okot. A jogos okból különváltan élő nő is méltatlanná válik az özvegyi jogra, ha a különélés alatt oly magaviseletet tanúsított, amely miatt eltartást se követelhet férjétől. Megbocsátással ez a méltatlanság is megszűnik.»

Felmerül azonban a kérdés, nincse-e valami visszasság abban, hogy az a jogos okból különváltan élő nő, aki a férje életében attól csak megfelelő eltartást követelhetett, a férje halálával özvegyi jogon az egész hagyaték haszonélvezetét igényelhesse s ekként a férje halálával esetleg hasonlíthatatlanul jobb helyzetbe jusson, mint annakelőtte volt.

Ezért megfontolást érdemel, nem lenne-e a leghelyesebb a különváltan élő nő özvegyi jogát a következőképpen szabályozni:

«Az özvegy, ha a férjétől halálakor jogos okból különváltan élt s a különélésre a férj szolgáltatott okot, a hagyatékban a megszorított özvegyi jognak megfelelő illendő tartás kiszolgáltatását követelheti. A megszorított özvegyi jogra is méltatlanná válik az özvegy, ha a különélés alatt oly magaviseletet tanúsított, amely miatt eltartást se követelhetne férjétől. Megbocsátással ez a méltatlanság is megszűnik.»

(Folyt. köv.)

Dr. Alföldy Dezső.

A Fb. helyzete a gyermekvédelemben.*

A fiatalkorúak bírósága nem lehet tökéletes, hacsak azokkal a fiatalkorúakkal foglalkozik, akik valamely bűncselekményt követtek el. A bűncselekmény ugyanis véleményem szerint másodlagos tünet, amelynek elsőleges oka megtalálható az elhanyagolt nevelésben, mértéktelen élvezetekben, rossz társaságban, szennyirodalomban stb. A züllött és bűnöző kiskorúak nem választhatók el kezelés szempontjából. A züllés kóros folyamat, amely, ha idejekorán közbe nem lépünk, bűnözésre vezet. Szükséges tehát, hogy a fiatalkorúak bírójának hatásköre ily irányban is kiterjesztessék. Az egész gyermekvédelemben legfontosabb a prevenció, amiért is ebből kifolyólag még azokra az esetekre is ki kell terjesztetni a fiatalkorúak bíróságának hatáskörét, amelyek a züllés veszélyének kitett fiatalkorúakat érintik. A fiatalkorúak bírójának meg kell

* Bef. közl. — Az előbbi közl. lásd a 18. számban.

engedni, hogy rögtön közbeléphessen a veszélyeztetett gyermek érdekében. A szülőknek, gondviselőknek, gyámoknak érezniük kell, hogy van egy fórum, amely gyermekeik és gondviselésükre bízottakkal szemben őket kötelességeikre szorítja, ezt ellenőrzi és a mulasztókat megbünteti. Saját hosszú évi tapasztalatomból tudom, milyen fontos az ilyen intézkedés és milyen üdvös a kellő időben való közbelépés a gyermek érdekében, mert sok szülő és pedagógus bizony nagyon szűk látókörrrel bír, a bajokat csak későn veszi észre és így csak későn látja be mit mulasztott és hogyan kellett volna cselekednie.

Ehhez kapcsolódik a fiatalkorúak bíróságának ama jogköre, hogy a szülőkre, gondviselőkre, nevelőkre, gyámokra is felügyelhet és elbíráhatja, illetve pénz- vagy fogházbüntetéssel sújthatja ezek közül azokat, akik a nevelésükre, gondozásukra, felügyeletükre bízott gyermek személye ellen valamely bűncselekményt követtek el. Tulajdonképpen ez sem elég, mert a bíróságnak, mint ezt pl. az új olasz törvénytervezetben örömmel látom, arra is jogának kellene lenni, hogy ne csak a közönséges bűncselekményt elkövetett szülőt vagy gondviselőt büntethesse, hanem azokat is, akik gyermekeiket vagy gondviseltjeiket testi sértés okozása nélkül bántalmazták, rosszul nevelik, illetve nevelésük elhanyagolása folytán őket züllés veszélyének teszik ki. Szigorúan kellene büntetni a tartási kötelezettség alóli szándékos kibujást is. Itt jegyzem meg röviden, hogy a fiatalkorúak érdekében sürgős szükség lenne egy speciális új büntetőjogi kódexre anyagi-jogi szempontból is.

Miután a gyermekek el nem választhatók a családtól, nagyon fontos, hogy a fiatalkorúak bírása oly hatáskörrel is bírjon, hogy a tartási ügyeket, az apai hatalom elvonásának kérdését és a hivatásos gyámság ügyét is elbírálhassa. Sőt célszerű lenne, ha a válási perekben is ő lenne illetékes eljárni és dönteni, mert éppen ezekben az ügyekben vannak oly sokszor érdekelve a gyermekek legfontosabb jogai és érdekei.

Ilyen módon kialakulna a valódi családi bíróság, amely minden országban méltán lehetne a gyermekvédelem igazi központja. Magától értetődik, hogy ennek a nagyhatáskörű bíróságnak megfelelő segédszervekre van szüksége és szoros összefüggésbe kell állnia az általános gyermekvédelem összes szerveivel is, amelyek, mint például Németországban és Ausztriában a Jugendamtok, jól beváltak, de oly módon, hogy a kiegészítő erkölcsi nevelésre szoruló fiatalkorú ügyében minden intézkedést a fiatalkorúak bírása rendelné el, míg a Jugendamtok a végrehajtásban segédkeznének.

Ezekután legyen szabad egész röviden kitérni a fiatalkorúak bíróságainak segédszerveire. Erről a kérdéstről tulajdonképpen hosszasan kellene beszélni, azonban az idő rövidsége miatt ez alkalommal csak néhány megjegyzést ohajtok tenni, amely természetesen távolról sem igényelheti azt, hogy ezt a kérdést kimerítettnek tekintsem.

A fiatalkorúak bíróságainak két fő fontosságú eszköze van, amellyel operál, az egyik a próba, a másik a javítónevelés.

A züllésveszélyben forgó fiatalkorúak leghatályosabban a kellő szemmel tartás és felügyelet, szeretetteljes állandó irányítás, szóval *pártfogói neveléssel* tarthatók vissza a bűn útjáról. Ezek a szemmel tartók, irányító gondozók: a pártfogók. Alapos elméleti és gyakorlati kiképzés, rátermettség, tapintat és lelkiismeretes odaadás nélkül igazi pártfogó el nem képzelhető. Minél több hivatásos pártfogóra van tehát szükség, mert tömegmunkát sem a fiatalkorúak bírájától, sem a pártfogótól követelni nem lehet.

A társadalmi pártfogók csak a leggondosabb mérlegelés és kiválasztás után lennének alkalmazandók, mert a dilettantizmus e téren többet árt, mint használ.

A gondos felügyeletet gyakorló pártfogó a legszebb eredményeket érheti el. Tulajdonképpen a siker az ő személyén fordul meg, mert a pártfogás lényege az a nevelőhatás, amelyet a pártfogó a próbárbocsátottakra gyakorolni tud. Tehát a pártfogó nemcsak ellenőríz, de nevel is.

Legyen bár a legkövetesebb törvény a legkiválóbb bíró kezében, biztos eredményt csak úgy fog elérni, ha megfelelő intézmények állnak rendelkezésére.

A fiatalkorúak bíróságai nem nélkülözhetik az úgynevezett átmeneti otthonokat, amelyekben az előzetes eljárás alatt ideiglenesen elhelyezett fiatalkorúak gondoztatnak és megfigyeltetnek. Ezen otthonok kebelében kell az orvoslélektani laboratóriumot is felállítani.

A bírói vezetés alatt álló felszabadságosok otthonai — amelyek egyes államokban kiváló eredménnyel működnek — nélkülözhetetlenek, mert úgy vélem, hogy az ezek felállítása a zárt intézeti nevelést a legtöbb esetben kikerülhetővé teszi. A javítónevelésre utalt fiatalkorúak helyes nevelése szempontjából legfontosabb az individuálizálás. A javítónevelésre utalt fiatalkorúak részére specializált intézetekre van szükség.

A fiatalkorúak fogházai és nevelőotthonok felügyelő- és oktatószemélyzete alkalmaztatásuk előtt speciális kiképzésben részesítendő.

A fiatalkorúak fogházai tulajdonképpen szigorított javító, nevelőotthonok legyenek, illetve fogháziskolák, mint Belgiumban, amelyekben a főszempont a fiatalkorú lelki átalakítása mellett az életrevaló kiképzés legyen. A nevelést itt is szakképzett pedagógusok végezzék.

A züllés legkezdetlegesebb jelei már a korai gyermekkorban mutatkozhatnak; megnyilvánulhat ez gyakori iskolamulasztásokban, apróbb lopásokban, természetellenes visszahúzódásban, túlzott agresszivitásban, mely jeleket a hozzá nem értők, sőt gyakran pedagógusok és szülők is gyermekes csintalanságnak és beavatkozásra nem méltó csekélységnek vélnék. Itt lesz fontos szerepe a szülői felvilágosításnak, szülői tanácsadó-irodának, ingyen gyógy-pedagógiai rendelkezéseknek, esetleg módszeres lelki kezelésnek. Miután ezen lelki abnormitások jelenségeinek felismerője nem lehet az átlagpedagógus, szükség volna a rendes iskolaorvosi működési területet az orvoslélektani működéssel kibővíteni. Véleményem szerint ennek az intézménynek a meghonosítása a kiskorúak züllését és kriminalitását nagymértékben fogja csökkenteni.

A fiatalkorúak bíróságait különösen az utóbbi időkben heves támadások érték. Sokan kétségbevonták létjogosultságát, mások egyenesen károsnak tartották működését a kiskorúakra nézve és azt javasolták, hogy a bűnöző fiatalkorúak vétessenek ki a bíróságok hatásköréből és egy külön nevelési tanács elé utaltassanak, amely pedagógusokból és orvosokból állana. Ezek a támadások oly oldalról jöttek, ahol a fiatalkorúak bíróságait nem ismerik vagy nem akarják ismerni. Sajnos, még ma is és még ott is, ahol a fiatalkorúak bírósága igazán nagyszerű nevelő ténykedést fejt ki, sokan, tanult és művelt emberek is, még mindig kőkorszakbeli felfogással csak annyit akarnak tudni róluk, hogy itt *ítélkeznek*, illetve *büntetnek*. Én magam számos előadáson, beszédben, a sajtóban küzdök e tévhit ellen és most már odajutottam, hogy nálunk ez a lehetetlen felfogás kezd eltűnni. Nálunk, Budapesten, a fiatalkorúak bíróságánál emelkedik az ügyek száma, de ez nem jelenti a kriminalitás emelkedését, miután törvényünk szerint a züllés veszélyének kitétt fiatalkorúak ügyében is a fiatalkorúak bírósága jogosított eljárni, úgy, hogy ez az ügyszámemelkedés inkább azt a fokozódó bizalmat jelenti, amellyel a fiatalkorúak bírái iránt a közönség viselkedik.

Kétségtelen, hogy a züllött és bűnöző fiatalkorúak ügyének elbírálásánál pedagógiai és lélektani ismeretekre is van szükség, amely ismeretekkel a fiatalkorúak bíráinak rendelkezniük is kell. De kétségtelen az is, hogy itt viszont a jogi és kriminalisztikai ismeretek is szükségesek, amelyek hiányoznak a pedagógusnál. Egyébként a legtöbb tételes törvény szerint a bíró meghallgathatja, sőt meg is kell hallgatnia a fiatalkorúak orvosát, tanítóját, gondozóját, nevelőjét, lelkészét, munkaadóját és mindazokat a személyeket, akik a kiskorú életviszonyairól felvilágosítást adhatnak. Ezenkívül igen sok esetben orvoslélektani vizsgálatot is rendel. Ebből látható, hogy felesleges új fórumot reklamálni, mert ennél jobb, tökéletesebb a modern fiatalkorúak bírósága. Egy mérgezési vagy súlyos testi sértéses perben a felnőttek bírása is meghallgatja az orvosszakértőt, aki nálánál jobban ismeri a mérgezés vagy sérülés természetét, fokát, körülményeit, meghallgatja egy építési vagy műszaki perben a fontos véleményadó mérnőszakértőt, de azt hiszem alig akadna valaki, aki ezen az alapon azt követelné, hogy perben a szakértő hozzon ítéletet.

A fiatalkorúak bíróságainak ellenzői azt állítják, hogy a kiskorút bíróság elé állítani hátrányos, mert ez őt nagymértékben demoralizálja. Károsnak tartják továbbá a nyilvános tárgyalásokat, a bírósági ünnepies és formai eljárást, az ügyész jelenlétét és végül azt, hogy a fiatalkorú ügye oly épületben tárgyalatik, ahol a felnőtt bűnösök felett ítéleznek.

Magam is elismerem, hogy a fiatalkorút a felnőttek bírósága elé állítani és ott ügyében nyilvános tárgyaláson ítélezni káros

lenne; ám a fiatalok nem rendes bíróság elé kerül, hanem egy speciális bíró elé, aki előtt a megjelenés éppannyira nem káros, mint a betegnek az orvos előtt és aki a nyilvánosságot belátása szerint korlátozhatja vagy kizárhatja. Sajtótudósítások a tárgyalásokról a legtöbb államban csak a bíró külön engedélyével történhetnek és akkor is a kiskorú nevének, sőt kezdetűinek is teljes elhagyásával.

A fiatalok ügyészei sok államban nem mások, mint kifejezetten a bírónak segítőitársai a kiskorúak érdekében hozandó intézkedések megvalósításánál. Itt sem lehet tehát joggal semmiféle hátrányos határról beszélni. Egyedül egy dolog az, amely határozottan rossz és káros: ha a fiatalok bírósága, amint ez, sajnos, még sok helyen csak egy szekciója a nagy büntetőtörvényszékeknek és helyiségei e törvényszék épületében vannak. Egy épület, amelynek folyosóin fegyveres őrök vezetnek végig rabruhás felnőtt gonosztevőket és amelyeken ugyanakkor vezetik fel az aggódó szülők megtévedt gyermekeit, kétségkívül nem épületes látvány a kiskorúaknak. Ezért ez is egyik indoka annak, hogy a fiatalok bíróságai egészen önálló bíróságok legyenek, külön épületben elhelyezve.

Ha a törvényhozó a fiatalok bíróságának hatáskörét kellő módon megszabta, a bíró kezében összpontosította a gyermekvédelem minden szálát, amely által a fiatalok bírása nemcsak az ifjúság védője, de a céltudatos társadalompolitika és nemzet-erősítés egyik leghatályosabb faktora lehet. (Lásd a magyar törvény indokolását.)

Nemzeti szempontból tehát óriási fontosságú ama törekvés, hogy a kiskorú már a gyermekkorban védessék, az eltévedett pedig a jó útra visszatérítessék.

És ki hivatottabb arra, hogy ezt a védő munkát végezze, mint az, aki minden szempontból, elfoglaltságtól, politikától mentesen a legjobbat akarja és ezt az akaratot a tudás és hozzáértés fegyvereivel keresztül viszi: a fiatalok független bírása.

Ezért olyan fontos, hogy ennek kezébe tétessék a veszélyeztetett gyermek ügye és neki megadassék mindaz a lehetőség, amellyel biztosíthassa a jövő nemzedék sorsát és távoltarthassa, megakadályozhassa romlását. Az ilyen munka a leggazdaságosabb, a legproduktívabb, mert az erre fordított összegek bőven megtérülnek a börtönök és kórházakon megtakarított összegeken. Hogy milyen óriási fontosságú ez nemzetközi szempontból is, az könnyen felismerhető. A züllés és bűnözés okai az egész világon, de főleg Európában, minden országban azonosak és ha mindenütt elfogadják az egységes kutató módszert és eljárást, a gyakorlati munka eredményei és tanulságai kölcsönös hasznot hajthatnak. A gazdasági viszonyok folytán az országok mindjobban egymásra szorultak. Felette kívánatos oly azonos szervek kreálása, amelyek hasonló felfogással segítik elő a fiatalok védelmét és fejlődését minden országban. A népszövetség, amely a gyermekvédelem iránt nagy érdeklődést mutat, segítségünkre lehetne azáltal, hogy ezeket a gondolatokat magáévá teszi és az egyes országokat illyirányú törvényes rendelkezések meghozatalára bírja.

A romlás, züllés, bűnözés terjed, mint a ragály és futótűz; ha mi ezek ellen küzdünk, ha mi a lelki ragályban szenvedőket, az ifjú szerencsétleneket és bűnözőket megjavítjuk, új életre keltjük, sőt ha még a bajok megelőzésében is közreműködhetünk, a legáldásosabb munkát végezzük az egész emberiség üdve szempontjából.

A nemzetek közti békés együttműködés, az igazságosság elvei alapján, csak igazán humánus és jóemberek közt képzelhető el, akik már kora ifjúságukban megtanulták és megtartják a minden időkben élő igazmondást: «honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere».

Ha mi, az igazság emberei és a jövő nemzedék erkölcsi javainak őrzői, a törvényhozók belátásából nekünk juttatott hatalommal és a saját tudásunkkal és odaadásunkkal megtehetjük majd mindazt, amit tennünk kell, remélhetni lehet annak a korszaknak bekövetkezését, amikor igazán békessége lesz a jóakaratú embereknek.

Az emberiség már régen egységes volt abban a véleményben, hogy az igazságosság a nemzetek talpköve. A régi bíró, a Formal-Jurist ezt úgy fejezte ki: Fiat Justitia Pereat Mundus, mi, szociális jogászok, azt hiszem megfordíthatjuk ezt a jelszót, mondván: Fiat Justitia Ne Pereat Mundus.

Dr. Németh Péter.

A gépkönyvelés, mint jogi probléma.

E cím alatt a «Jogtudományi Közlöny» 1930. aug. 15-i számában megjelent közlemény annyira ellenkezik az ezen kérdésről domináló revizori felfogással, hogy szükségesnek látszik a cikk nyomán támadható kétségeket mihamarabb eloszlatni.

Elsősorban, arra való közlés nélkül, nem tudom megérteni, hogy mi támasztja a cikkíróban azt az aggodalmat, miszerint a bíróságok a K. T. 25. §-át szószserinti értelemben követik és «ennek folytán gépkönyvelés esetén a kereskedelmi könyvek bizonyító ereje az 1875: XXXVII. tc. alapján elvész».

Az új német kereskedelmi törvény több mint 20 esztendővel újabb a mienknél, de a német bíróságok minden alkalommal megállapították már annak elavult voltát és teljes igyekezetük arra irányul, hogy a maradi rendelkezéseket modern gyakorlati értelmezéssel életképesse tegyék. Revizori gyakorlatom nem adott alkalmat annak észlelésére, hogy bíróságainak a K. T. idézett szakaszába szószserinti belekapaszkodván, olyan súlyos megállapítást tettek volna, hogy csakis a K. T. 25. §-ában foglalt kellékekkel bíró, illetve hogy csakis az ilyen könyveken alapuló könyvelés a szabályszerű. Nem olvastam soha olyan indokolást, hogy a gépi (átütéses, átíró, mechanikai) könyvelés törvényi kellékek hiányában nem lehet szabályszerű és ezért bizonyítékul el nem fogadható. A bíróságok a legtrikább esetben döntenek el könyvelési vagy könyveléstechnikai kérdéseket szakértő bevonása nélkül, már pedig az a szakértő, aki a modern átütéses könyvelési módszereket ismeri és akinek véleménye alapján a bíróság ezen újabb könyvelési módszerek lényegével tisztában van, nem juthat arra az eredményre, amelyet a t. cikkíró a bíróságoknak imputál. Amennyiben a könyvszakértő saját észlelete alapján nem jutott volna még el odáig, úgy a kül- és belföldi kereskedelmi körök és szaktekintélyek felvilágosításai alapján volna kénytelen megállapítani, hogy az ú. n. mechanikai könyvelési módszerek a mai kereskedelmi életben valósággal szükségletet elégítenek ki, mert az üzemek többségének sokkal jobban megfelelnek, mint a bekötött könyvekben vezetett régebbi könyvviteli módszerek.

Demonstrálásul közölni fogom egy volt kiváló revizortársamnak előadásában oly gyakran hangoztatott idézeteit külföldi kereskedelmi kamaráknak erre vonatkozó véleményeiből. Így a stuttgarti kamarának 1924. október 23-i jelentéséből: «Ellenkezne a K. T. szerzőjének szellemével, ha feltennék azt, miszerint kereskedelmi könyveken kizárólag előre bekötött formájú feljegyzéseket értene; ellenkezőleg, a kereskedő szabad belátására van bízva, hogy minő eszközökkel jut el áttekinthető, egységes és világos könyveléséhez. Mindegy az, hogy a könyvelési lapok, amelyek a feljegyzések foglaltatnak, előzetesen vagy utólagosan köttetnek be, mert ezt a gazdálkodás technikai előrehaladására kell bízni, amint-hogy eddig is a leghatalmasabb ipari vállalatokat vitte rá a gazdasági fejlődés a szabadlaprendszerek alkalmazására.»

A berlini kereskedelmi és iparkamara hasonlóképpen rámutat arra, hogy a szabadlaprendszerek megfelelnek a törvény által szándékolt rendszeres könyvelésnek, mert «azok a szabadlaprendszeren alapuló könyvelések, melyek ugyanazon elveket alkalmazzák, mint amelyek a rendszeres könyvelés alapkövetelményeinek megfelelnek, annál kevésbé kifogásolhatók, mivel az illető üzemekre e rendszerek alkalmazásával lényeges adminisztratív könnyebbségek és előnyök származnak.»

A berlini kereskedelmi főiskola véleményében: «valamely könyvelés bizonyító erejét nem a könyvek bekötöttsége adja meg, hanem az, hogy az üzleti események folytatlagosan és rendszeresen csoportosítva világos és értelmes szöveggel jegyeztetnek fel, mely feljegyzésekkel kapcsolatosan a könyvelési bizonylatokon alkalmazott hivatkozások biztosítják az ellenőrzés menetét és a rendszeresen megőrzött eredeti bizonylatok a könyvelés teljességét. Ezeknek a követelményeknek eleget téve felel meg a könyvelés a biztonság és rendszeresség elvének és ez adja meg bizonyító erejét.»

Ilyen vélemények mellett feleslegessé válik a mechanikai módszerek technikáját még külön is ismertetni, ami különben sem lehet ehelyütt feladatom. Talán elégséges lesz itt annak a hangsúlyozása, hogy az átíró könyveléseknél is a revízió megtalálja mindazokat a biztosítékokat, amelyeknek megléte nélkül szabályszerű könyvelésről beszélni sem lehet. Minden helyesen felfektetett könyvelésben meg kell találni minden üzleti esemény könyvelési bizonylatát, hogy ennek alapján minden híven és rendszeresen el

legyen könyvelve, valamint hogy kellő időben elkészüljenek azok a kimutatások, nyersmérlegek és évvégi zárószámadások, amelyek a revíziót évközben is bármikor tökéletesen informálják. Minthogy ezek a biztosítékok a kettős könyvvitel rendszerében alkalmazott bármely módszerű könyvelést jellemzik, kétségesse sem válhatik, hogy minden K. T. által megkívánt szabályszerű vagy rendszeres könyvelés inkább vonatkoztatható az anyagi helyességre, mint formai előírásokra és végeredményben ezen a ponton kell eldőlnie ama kérdésnek is, hogy a bekötött könyvekkel dolgozó régebbi könyvelési módszerű könyvelésnek ne tulajdoníttassék nagyobb bizonyító erő, mint a szabadlapokon eszközölt újabb mechanikai könyvelésnek.

Revizori tapasztalatom azt mutatja, hogy a most felhozott kérdéseket bíróságaink mindig helyesen kezelték: adott esetben a bíróságok mindig a jellemző körülmények fennforgásától tették függővé a könyvelés kívánatos megbízhatóságát, a könyvszakértőhöz intézett kérdések közt elsősorban az lett elbírálva, vajjon a vonatkozó könyvelés teljes és rendszeres-e?

A dolgoknak ilyen állása mellett magam is sajnálattal tapasztalom, ami a cikkíró újabb aggodalomba ejtené, hogy még az újabb jogi rendelkezések is könyveknek vagy kereskedelmi könyveknek vezetését említik könyvelés vagy könyvvezetés helyett, amely fogalmazások nyilván a K. T. 25. §-ára, vagyis bekötött, laponként folyószámmal ellátott és átfűzött könyvek vezetésére támaszkodnak és nem akarják tudomásul venni a már bevált újabb mechanikai könyvelési módszerek létezését. Annál inkább hagyták figyelmen kívül a cikkíró által hivatkozott Pp. 32. §-a, amely a bíróság illetékességét «könyvkivonat» bemutatásától teszi függővé, azután az É. t. (1912: LIV. tc.) 99. §-a, amely «kereskedelmi könyvek» kivonatának hitelesítését említi, továbbá a tkvi rendtts. 88. § c) pontja, amely «könyvekből» lejárt követelések iránt készített számlakivonat bemutatását igényli. A hitelesítésre illetékes közjegyző vagy annak székhelyén kívül eljáró bíróság rendszerint nem jártas a könyvelésben s a hivatkozott jogszabályok nyomán tényleg abban a meggyőződésben él, hogy kötelessége egyébre nem terjed ki, mint azt tanúsítani, hogy az illető számlakivonat a könyvekből helyesen lett-e másolva s ahol bekötött könyvek nem vezettetnek, ott jogosan megtagadhatja a hitelesítést. A cikkíró is rámutatott arra, hogy milyen gyakorlati fontossága van a könyvviteli illetékességnek, még mennyivel fontosabb érdekek fűződhetnek egy tkvi előjegyzés elnyeréséhez. A hitelesítőnek tehát nem szabadna beérnie azzal, hogy egy másolatnak hűségét tanúsítja csupán, hanem — amint erre az általam hivatkozott tkvi rendeletszakasz célja — a hitelesítésnek azt kell igazolnia, hogy a könyvelés szabályszerű és a kivonat a könyveléssel megegyezik. (E pontnál mellékes, hogy a régi keletű tkvi rendtartás is még könyvekről és nem könyvelésről beszél.)

Amikor a cikkíró felhossa azt az esetet, hogy a gépkönyvelésre berendezett vállalatok hitelesített könyvkivonat beszerzése végett kénytelenek az illető számlát egy a K. T. 25. §-ának megfelelő bekötött könyvbe átírni, mert különben a hitelesítő megtagadja a hitelesítés-záradék rávezetését, ebben az esetben benne foglaltatik a válasz arra a kérdésre, hogy a felvetett kérdésnél mi szorulna szabályozásra. Abban a pillanatban, amikor egy rendelet a hitelesítéssel megbízott közjegyzőt és járásbírókat olyan értelmű eljárásra fogja utasítani, mint amilyen a hivatkozott tkvi rendeletszakaszban elő van írva, a gépkönyvelés megszűnt jogi probléma lenni.

Amikor tehát nyilvánvaló, hogy a számlakivonatok hitelesítésének kérdését kell újból szabályozni, miért rekriminálja a cikkíró azt, hogy «a gépkönyvelés nálunk mindeztideig szabályozatlan maradt», hiszen külföldön — ahol újabb és így modernebb szövegezésű kereskedelmi törvények vannak — sem érezték szükségét a könyvelési szabályok törvénybe foglalásának. Könyvelési szakkönyvek helyesen jegyzik meg, hogy a folytonos fejlődés miatt nem volna célszerű a könyvelés formáját törvényileg szabályozni.

Végül rá kell mutatnom a cikkírónak abbéli tévedésére, hogy a szabadlapok utólagos bekötését a K. T. 25. §-ának 2. bek.-be ütköző cselekménynek minősíti. A szabadlapokat minden üzleti év végén be szokták köttetni, de nem azért, hogy a K. T. szó szerinti értelmének megfelelő bekötött könyvekké váljanak, hanem hogy az egy évi anyag idő és sorrendben összegyűjtve könnyebben legyen megőrizhető. A szabadlapok, illetve számlalapok már a rajtuk eszközölt első könyvelés előtt felülbélyegeze, sor-

számmal vannak ellátva és egy mutatókönyvben törskönyvezzve. Az évvégi bekötéssel a könyvelési részen semmiféle változtatás nem történik. Az egész különbség az, hogy a szabadlapok bekötött lapokká válnak. Arra vonatkozólag, hogy ezen lapok könyvelési szövege megváltoztatva ne legyen, a hivatkozott külföldi vélemények és a belföldi kereskedelmi körök is nagyobb biztosítékot látnak, mint a régebbi könyvelési módszereknél. Dr. Kozma Károly.

Jogirodalom.

Dr. Hans Sperl: Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege. I.

(Das Civilprozessrecht nach dem neuesten Stande der österreichischen Gesetzgebung.)

Az osztrák és magyar Pp. testvérek. Nincs két perrendtartás, mely annyira közel állana egymáshoz. Az osztrák az öregebb. 1898-ban lépett életbe, tehát 16 évvel a magyar Pp. előtt. A magyar sok részletkérdésben eltér az osztráktól, de az alapvető kérdések szabályozása azonos. Már ez okból is közelről érdekel bennünket dr. Hans Sperl bécsi egyetemi tanárnak imént megjelent könyve: «Lehrbuch der Bürgerlichen Rechtspflege, I. Band. Das Civilprozessrecht nach dem neuesten Stande der österreichischen Gesetzgebung.» De felette közelről érdekel bennünket Sperl kitűnő könyve azért is, mert az osztrák perrendtartás elismerten az összes perrendtartások élén halad. Dr. Volkmar nemrég megjelent «Grundprobleme des Civilprozesses» című tanulmányában mondja, hogy a perrend terén Ausztria Németország nevelője («Zumal wir nicht leugnen können, dass für die gesammte deutsche Reformliteratur, u. z. T. auch für die Reformgesetzgebung «Österreich als Erzieher» gewirkt hat»). Kétszeresen érdekes tehát maga az osztrák perrend reánk nézve. Ámde Sperl professzor könyvében nem elégszik meg az osztrák perrendtartás dogmatikájának ismertetésével. Könyvében az osztrák Pp.-on kívül minden fontosabb kérdésnél röviden ismerteti a külföldi szabályozást. Az osztrák és német Pp.-n kívül 33 ország Pp.-iből találunk idézeteket. Az előszóban szerző bejelenti, hogy ismerteti a külföldi szabályokat, főleg ott, ahol alapvető kérdésekben az osztráktól eltérnek. Búszkén mondja, hogy ezek a párhuzamok arra szolgálnak, hogy az osztrák eljárás előnyeit élesebben megvilágítsák. Ritka élvezetet nyújt ezeknek a párhuzamoknak tanulmányozása. Talán legérdekesebb a felek eskü alatti kihallgatásának intézménye és annak szembeállítás a francia és angol rendszerrel (455. oldal). Nem kevésbé érdekes a különböző bizonyítási rendszerek egymásmellé állítása, ahol a bennünket ma oly közelről érdeklő okirati kényszer kérdését is ismerteti (továbbá bizonyítási teher, ítélet indokolása, jogerő, igazolás, jegyzőkönyvvezetés stb.). Tömören az alapvető kérdések egész sorát tárgyalja ily módon a tudós szerző elegáns, könnyed stílusban, amely nem sejteti, hogy egy egész élet munkája és gazdag tapasztalata volt szükséges ennek a nagy és érdekes anyagnak összehordásához. Természetes, hogy szerző behatóan foglalkozik a mi Pp.-al is, amellyel már 1911-ben részletesen foglalkozott e lapnak hasábjain (1911. évf. 289. l.).

Rövid ismertetésem célja nem lehet, hogy csak megközelítő képet is adjak arról a gazdag anyagról, amelyet Sperl könyvében feldolgozott. Inkább arra szorítkozom, hogy a bennünket legközelebből érdeklő kérdések hosszú sorából néhány különösen érdekeset kiragadjak.

Talán a legérdekesebb, mert legjellemzőbb úgy osztrák, mint a magyar Pp.-re a felek eskü alatti kihallgatásának kérdése. Sperl röviden ismerteti a kérdés fejlődésének történetét. Téved, midőn azt mondja, hogy Magyarország követte Ausztria példáját. Plósz már az 1893-i Sommás Eljárásban (95. sk. §§) meghonosította a felek eskü alatti kihallgatását. Ez volt az S. E. legfontosabb újítása. Rendkívül érdekes azonban, amit Sperl arról mond, miként vált be ez az intézmény Ausztriában és hogyan kezelik ezt a bíróságok. Míg ugyanis nálunk a felek egyikének megeskütése igen gyakori, addig Ausztriában, a törvény szellemének megfelelően, csak igen szórványosan fordul elő. 1900-ban Bécsben és egész Alsó-Ausztriában mindössze 532 esetben került sor az egyik fél megeskütésére. Azóta évről-évre csökken azon végzések száma, melyekben a bíróság az egyik fél megeskütését elrendeli. 1910-ben 263 esetben került sor esküre, 1913-ban 202 esetben. Sperl helyesen mutat rá ezen feltűnően kedvező jelenségre okára: a helyes pervezetés, a per-

koncentráció teszi feleslegessé a felek megesketését. Sperl ezen statisztikai adatai megerősítik azt, amit Pollák egyik érdekes tanulmányában, «Die Schiffferschen Vorschläge zur Justizreform»: Judicium, II. Jahrg. 56. I. olvasunk: «Die eidliche Parteivernehmung — írja Pollak — hat Seltenheitswert; ich selbst habe sie niemals durchgeführt.» (Ezt magyar bíró alig mondhatná). Pollak szerint a bíróságok gyakran hallgatják meg a feleket, de eskü kivétele nélkül. Megesketésre ritkán kerül a sor. Tanulságos ez az eset, mert láthatjuk, hogy szószerint egyező törvények két országban egészen más eredményekhez vezethetnek. Tanulságos azon további okból is, mert az osztrák Pp. 178. §-ban a felek köteletségévé teszi ugyan, hogy a tényállást a valósághoz híven adják elő, de nem bünteti a perhazugságot, mint a mi Pp.-nk (222. §).

Nagyon érdekes, hogy Ausztriában a fél már az osztrák Pp. előtt is eskü alatti ki volt hallgatható az új n. bagatell-eljárásban (1873-i törvény). Ennyiben tehát mégis joggal írhatta Sperl, hogy az eskü alatti kihallgatás kérdésében Magyarország követte Ausztriát. Ausztria Anglia példáját követte, ahol apró perekben 1846 óta felperes követelhetette saját magának vagy ellenfelének eskü alatti kihallgatását. Ez a kis történelmi visszapillantás nálunk különösen aktuális, mert a békebíráskodásról szóló javaslat 44. §-a ki akarja zárni az apró perekben a fél esküjét vagy eskü alatti kihallgatását. Az angol és osztrák példa mutatja, hogy ez a történelmi fejlődéssel homlokegyenest ellenkezik. Csak mellékesen említem, hogy e tervezet szerint más lesz az eljárás az elsőfokon és más a fellebbezési eljárásban, ahol már helye lesz a felek eskü alatti kihallgatásának.

Mélabúsan olvassuk azt, amit Sperl a tárgyalás alapos előkészítéséről ír. Ausztria, a perkoncentráció hazája, nem tiltja a járásbírói eljárásban az előkészítő iratokat. Minden komplikáltabb ügyben, járásbírói eljárásban is elrendelheti a bíró az előkészítő iratok beadását. Nálunk ezt «egyszerűsítés» címen betiltották.

Ugyancsak aktuális nálunk, amit Sperl a fellebbezési eljárásban felhozható novumokról ír. Az osztrák Pp., szemben a miénkkel, szűk térre szorította a novumokat a fellebbezési eljárásban. A 482. § szerint novumokat és új bizonyítékokat csak a fellebbezésben és válasziratban lehet előadni és csak «Zur Dartuung oder Wiederlegung der geltendgemachten Berufungsgründe.» Sperl könyve érdekesen világítja meg azt a harcot, mely a novumok körül folyt és még ma is folyik. A mi egyszerűsítési törvényünk ugyan még mindig liberálisabb, mint az osztrák Pp., mert a fellebbezésben és válasziratban eddig fel nem hozott tényállítások, ténybeli nyilatkozatok minden korlát nélkül felhozhatók. De Sperl könyvéből látjuk, hogy kiváló jogtudósok (Schrutka, Hellmer) nem tudnak beletörődni a novumok kizárásába. Tudjuk, hogy a német Pp. a novumokat éppoly korlátlanul engedi meg a fellebbezési eljárásban, mint eddig a mi Pp.-ünk. Most, hogy a német peres eljárás reformja küszöb előtt áll, szó sincs arról, hogy a németek e téren az osztrák példát követnék. Ellenkezőleg. Az osztrákok sürgetik a novumok megengedését.*

Nem zárhatom le az érdekes könyv rövid ismertetését a nélkül, hogy meg ne emlékeznék az osztrák eljárásnak arról a specialitásáról, amely az osztrák per legnagyobb vívmánya és legnagyobb nevezetessége: a perkoncentrációról. Fodor Ármán a Jogászegyletben tartott előadásában reámutatott arra, mily csodálatos eredményekkel járt a perkoncentráció. Az osztrák igazságszolgáltatás e fénykoráról írta dr. Pollak 1911-ben: «Es war eine Zeit allgemeiner Erhebung gekommen; jeder Rechtssuchende, jeder Advocat und jeder Richter schien über sich hinausgewachsen; die Schika-

neure, die Lügner, die Trödler, die Energielosen waren verschwunden. Ich hatte weder als Advocat, noch als Richter je eine ähnliche Zeit miterlebt und ich fürchte, ich werde auch keine solche Zeit eines allgemeinen Aufschwunges mehr mitmachen dürfen; sie sind zu selten.» Sperl magáról a perkoncentrációról csak röviden, pár szóval emlékszik meg. De ez természetes is, mert a perkoncentrációt az osztrák Pp. csak lehetővé teszi, de a pert vezető bíró az, aki azt megvalósítja. A magyar Pp.-ban megvannak a perkoncentrációnak összes eszközei éppúgy, mint az osztrákban. Sőt Plósz tovább ment e téren, mert az osztrák Pp. nem ismeri a hivatalból való tanúkihallgatás elrendelését oly mértékben, amint azt a mi 288. §-unk megengedi.

Hogy a perkoncentráció a bíró pervezetésének művészetétől és nem a Pp. §§-tól függ, azt abból láthatjuk, hogy a háború óta Ausztriában is megromlottak a viszonyok és az ott elhangzó panaszok nagyon élénken emlékeztetnek a mi panaszainkra. A nyár folyamán jelent meg az osztrák igazságügyminiszter egy rendelete, amely kifogásolja, hogy a polgári perekben a pervezetés gyakran nem megfelelő, a peranyag összegyűjtésénél hiányzik a tervszerűség, a bírák elhamarkodva rendelnek el bizonyításokat, igen sűrűek a halasztások. Mindennek következménye — a rendelet szerint — a perek kuszáltsága, a perek elhúzódása és mindezek ellenére a nem kellően előkészített helytelen ítéletek szaporodása.

Az osztrák perkoncentráció tehát az osztrák igazságügyminiszter tanúsága szerint ma már nem oly ideális, mint Klein idejében. De azért Ausztria mégis jóval többet mentett meg Klein szelleméből, mint mi Plószéból.

És azért melegen ajánlom: merüljön el mindenki Sperl kitűnő könyvébe, aki vigaszt keres a multban és még nem vesztette el teljesen reményét a jövőben.

Dr. Teller Miksa.

Szemelvények a felsőbbbíróóságok gyakorlatából.

— **Elmaradt nyereséget a kártérítésre kötelezett mennyiben köteles megtéríteni?** A felperes az alperestől vett hagymamagot március közepén vetette el és a magnak csiraképességihiánya okán kárát és elmaradt hasznát perli az alperes ellen. A csirázásnak a szakértők véleménye szerint 4—5 héten belül kellett volna bekövetkeznie, a mag csiraképességihiánya tehát április vége felé már megállapítható volt. A Kúria kimondja, hogy, aki kártérítésre van kötelezve, az elmaradt nyereséget csak annyiban köteles megtéríteni, amennyiben az a dolog természetes rendje szerint vagy tekintettel a fenforgó különös körülményekre, valószínűen várható s ha a kár keletkezésére a károsult is, habár csak annyiban, hogy a kár elhárítását, vagy enyhítését elmulasztotta, közrehatott, a bíróság az eset körülményeinek figyelembevételével — különös tekintettel a felek vétkességére és arra, hogy a kárt túlnyomóan az egyik vagy a másik fél okozta — határozza meg, hogy mennyiben van kártérítésnek helye. Minthogy pedig április végén a gazdasági növényeknek oly termesztése, amely az elmaradt tiszta hozami hasznat legalább is megfelelően csökkentette volna, még mindig lehetséges lett volna, sőt a május közepén megtartott szakértői szemle után is ugyanazon gazdasági év végéig a felperesnek a csiraképességihiány miatt megakadt hagymatermelés elmaradásával teljesen felszabadult munkaerejét egyéb módon használhatta volna ki a felperes a gazdaságában, a Kúria, a fellebbezési bíróság ítéletének megváltoztatásával, a bevetett terület tiszta hozami értékének kétharmad részében állapítja meg az alperes kártérítési kötelezettségének mértékét és 50 %-os arányban értékeli csak át, az összeg után 5 % kamatot ítél meg és a felülvizsgálati eljárás költségeit kölcsönösen megszünteti. (P. IV. 7999/1929.)

— **Ipari alkalmazott felmondás nélkül kilépése — jutaléknak az üzetutód által el nem ismerése miatt.** Az özvegy, elhalt férje építőmesteri vállalatát és az abban alkalmazott építész felperest átvette, az utóbbinak szerződéssel kikötött jutalékkövetelését el nem ismerte, a már kiérdemelt jutalék kifizetését megtagadta, sőt a jutalékra előlegül felvett összeg bizonyos részének visszafizetését követelte. A felperes e miatt felmondás nélkül az alperes üzetutód szolgálatából kilépett. A felperes által indított perben az alperes azzal védekezik, hogy a jutalékra vonatkozó jogosultság csak a perben fogatosított szakértő bizonyítás során nyert megállapítást. A Kúria ezt a védekezést nem helytállónak jelenti ki

* Dr. Rudolf Braun, bécsi ügyvéd «Der österreichische Civilprozess in der Praxis» című cikkében (Internationales Anwaltsblatt, 1930. évf., 102. I.) e kérdésről a következőket írja: «Wenn bei Novellierung des Zivilprozesses in Österreich die oft vorgebrachten Vorschläge Berücksichtigung finden, so wird wohl das Verlangen nach Zulassung von Neuerungen im Berufungsverfahren nicht unbeachtet bleiben dürfen. Der Deutsche Zivilprozess hat mit dem ius novorum die besten Erfahrungen gemacht und würde auf diese Einrichtung nicht verzichten wollen. Viele Misstände würden beseitigt werden; das oft unnötige Vorbringen von Tatsachen und Beweisen, die mit dem Prozessstreit im entfernten Zusammenhang stehen; die umständliche Protokollierung in erster Instanz und vor allen die Möglichkeit durch Ausschluss von Neuerungen eine Partei um ihr Recht zu bringen.» Volkmar már idézett tanulmányában ugyancsak állást foglal — bár más okból — a novumok kizárása ellen. «So ist auch die Einführung der österreichischen beschränkten Berufung (trotz der starken dafür sprechenden sachlichen Gründe) gerade deshalb abgelehnt, weil damit die ruhige Linie organischer Entwicklung verlassen wird.»

és kimondja, hogy az alperesnek az a magatartása, hogy a felperesnek szerződéssel kikötött jutalékgényét el nem ismerte, az 1884: XVII. tc. 95. § b) pontja értelmében felmondás nélkül való kilépésre jogosító ok. (P. II. 1687/1929.)

— **Román állományba sorozott életbiztosítási szerződés.** A felperes a magyar koronára szóló, 1917 nov. 30-án kötött életbiztosítási szerződés alapján járó biztosítási díjat ugyanakkor egyszersmindenkorra kifizette; a biztosított a kötvényre vezetett függelék értelmében kikötötte, hogy a pénz értékében beálló értécsökkenés esetére is a biztosító társaság a teljes biztosítási összeget tartozik megfizetni. A biztosítási összeg 1928 végén vált esedékessé. A Kúria a felperest keresetével elutasítja, minthogy Magyarország és Románia közt a biztosító magánvállalatokra vonatkozó pénzügyi szabályozás tárgyában kötött, a 7934/1924. M. E. sz. rendelettel életbeléptetett egyezmény I. Fej. 2. cikke szerint a trianoni Magyarországon működő biztosító magánvállalatok által az 1921 december 31. napja előtt kötött és Romániához csatolt területekre eső életbiztosítási szerződések, akár régi magyar vagy osztrák koronára, akár leire szoltak, az ú. n. román állományba tartoznak, ha a biztosított állandó lakhelye úgy 1918 október 31-én, mint 1921 december 31-én Romániához csatolt területen volt és amennyiben az érdekelt magyar biztosító társaság román állományát az egyezmény értelmében átruházta, az átruházásnak a román kormány által történt jóváhagyása a magyar biztosítót a román állományhoz tartozó biztosítottakkal szemben fennálló összes kötelezettségei alól mentesíti; a biztosított 1918 október 31-én és 1921 december 31-én is Romániához csatolt, magyar területen lakott, s az életbiztosítási szerződést a magyar társaság a Kolozsvárott működő F. biztosító társaságra ruházta át és az átruházást a kormányhatóság jóváhagyta. Az egyezmény szövegéből nem következtethetni arra, hogy az átértékelési kikötéssel kötött, magyar koronára szóló életbiztosítási szerződések nem tekinthetők az ú. n. román állományba tartozóknak. Az sem vehető figyelembe, hogy az egyezmény életbelépte után hozott 1927: X. tc. 14. §-a nem rendeli el az átértékelés kikötésével kötött biztosítási szerződések alapján indult perek felfüggesztését. Mert ez a rendelkezés csak olyan biztosítási szerződésekre vonatkozik, amelyek alapján magyar társaságok ellen érvényesíthető követelés. (P. VII. 2582/1930.)

— **Bíróági szakértők által megrendelt munkálatok díjáért ki felel?** Előzetes bizonyításfelvételi eljárás során kinevezett szakértők kémiai laboratoriumi munkálatokat rendeltek. A munkálatokért járó díjat követelik a perben azok, akik teljesítették, a szakértőktől saját személyükben. Az alperesek a díjviselési kötelezettséggel szemben azzal védekeznek, hogy a bizonyításfelvételi eljárásban résztvevő feleket terheli. A Kúria kimondja, hogy az anyagi jogszabályok értelmében a megrendelés következtében teljesített munkálatokért járó ellenértékre nézve a fizetési kötelezettség egyéb megállapodás hiányában a megrendelőt terheli, függetlenül attól, hogy az alperesek mint bíróági szakértők a kinevező bíróság hozzájárulásának kikérése nélkül a megrendelést a bíróság elé terjesztendő szakvéleményeik megszerkeszthetése végett tették. A Kúria azonban azt is kimondja, hogy a vegyész-mérnöki munkák díjazása tárgyában 93,292/1928. K. M. sz. a. kibocsátott rendelet szerint az ebben meghatározott díjszabás a hatóságok előtt a szakértő díjazására nézve csak tájékoztatóul szolgál, de a hatóság a díjazást az eset körülményeihez képest eltolóan is megállapíthatja. Minthogy pedig az alperesek az említett bizonyításfelvételi eljárás során díjmegállapítási kérelmükben a felperesek díjfelszámítását csak részben megállapító végzés ellen az alperesek felfolyamodással éltek, viszont a felperesek tudták, hogy az alperesek mint szakértők rendelték a munkálatokat, ennél fogva ezek végső eredményben a bíróság által való megállapítás szerint fognak díjazásban részesülni, a Kúria a fellebbezési bíróság ítéletének megváltoztatása mellett a felpereseket kereseti követelésüknek a bírósági megállapítást meghaladó részével elutasítja. (P. IV. 2548/1930.)

— **Hajóskapitány kárkövetelése szolgálatadója ellen egyoldalú kiképeztetése miatt.** A felperes hajóskapitány, akit szolgálatadója felmondással elbocsátott, kártérítésre perel utóbbi ellen azon az alapon, hogy az alperes őt saját költségén kitaníttatván, egyoldalú kiképeztetésben részesítette s e miatt elbocsátása után más helyen elhelyezkedni nem tud. A Kúria kimondja, hogy a felperes az alperestől sem egyoldalú kiképeztetése miatt, sem a miatt, mert más

helyen elhelyezkedni nem tud, kártérítést nem követelhet. (P. II. 526/1929.)

— **Kézizálogszerződés hatályossága.** Utóbb csődbe jutott személynek az alperes 3000 pengő készpénzkölcsönt adott. Az alperes hátralékos 2000 pengő követelésére, amikor látta, hogy az adós fizetési kötelezettségének már eleget tenni nem tud, akként szerzett kielégítést, hogy harmadik személy és az adós által kötött színdolgozat adás-vétel segítségével az adós árukészletének egy részét megszerezte. A csődtömeggondnok ezt a szerzést megtámadja. Az alperes azzal is védekezik, hogy az adós vele szemben a kölcsön nyújtásakor kelt okiratban azt a nyilatkozatot tette, hogy a kölcsönadott összeg biztosítása céljából elismeri, hogy raktárán lévő áruai az alperes tulajdona és feljogosította, hogy bizalmatlanság esetén ezekből magát tetszése szerint kielégíthesse. A Kúria szerint: igaz, hogy ezt a nyilatkozatot akként kell érteni, hogy az adós raktárán lévő árukat már a mondott időpontban zálog gyanánt kívánta lekötöni a felperes biztosítására, tehát még akkor is, ha az áruk kielégítésül való tényleges átengedése idején ezzel a jogcselekménnyel szemben a megtámadás feltételei fennállottak, — a fentebb említett megállapodás joghatályos kézizálogjogot alapított meg, a kir. Kúria azonban ezt a zálogszerződést nem találta joghatályosnak, mert a kézizálogjog érvényes létrejöttéhez a zálogtárgyaknak a hitelező birtokába való tényleges átadása szükséges. (P. VII. 3047/1930.) Viszont a Kúria, amikor a csődtömeggondnok az alperesnek azt a jogcselekményt támadta meg, amely szerint az a bukottal úgy egyezett meg, hogy ő ennek érdekében váltókezeséget vállal, de egyben jogot nyer arra, hogy a váltókövetelés biztosítására kezessége alapján megfelelő értékű árut a bukott üzletéből bármikor elvihessen, úgy döntött, hogy az alperes és a bukott között létrejött jogügylet helyes értelme szerint az alperes ugyanakkor vállalta a bukottért a kezességet, amikor az áru elvitelére való jogot a bukottól megszerezte, a lényeg tekintve tehát követelése a biztosítással egyidejű, tekintet nélkül arra, hogy a váltókezeség alapján történt fizetés és az áruk elvitele későbbi időpontban történt. (P. VII. 5716/1928.)

— **Tisztviselő által felvilágosításadás megtagadása.** Az alperes műszaki igazgatója a felperestől, aki szolgálati járandóságaira perli alperest, felvilágosítást kívánt arról, hogy azon a napon, amelyen távozásra engedélyt kapott, melyik bíróság elé volt idézve. A felperes erre a felvilágosításadást megtagadta, amire az igazgató a felperest felmondás nélkül elbocsátotta. A felperes a raktár felett való rendelkezést még ugyanazon nap átadta az alperes egyik tisztviselőjének és másnap az átadás folytatását felhívás ellenére az előző napi elbocsátásra hivatkozással megtagadta, amire alperes a raktárátadás megtagadásával okadatolt elbocsátó levelet intézett a felpereshez. Az alperes álláspontja szerint az ipartörvény 94. § g) pontjának esete forog fenn annak következtében, hogy a felperes, aki az alperes főraktárnoka volt, a legerősebb munkanapon, főnökét megtevéstve, azzal a kifogással távozott, hogy a bírósághoz van idézve, a valóságban pedig barátnőjével, aki a gyár alkalmazottja, távozott el a gyárból, ezzel pedig nemcsak az alperes bizalmával élt vissza, hanem az alkalmazottak között a fegyelmet is megbontotta. A budapesti ítélőtábla az alperest felülvizsgálati kérelmével elutasítja, mert a felperes és az alperes műszaki igazgatója között másról nem volt szó, mint, hogy utóbbi a felperes távollétében okát tudakolta, amire a válaszadást a felperes megtagadta. A felperes ezért ekkor elbocsátásának okául nem tekintett mást, mint a válaszadás megtagadását. Az a körülmény pedig, hogy a távozásra engedélyt kapott tisztviselő utóbb arra a kérdésre, hogy a távol töltött idő alatt hol volt, a felvilágosításadást megtagadta, magában véve az üzlet érdekét veszélyeztető magatartásnak nem tekinthető, olyan körülmények pedig, amelyeket az alperes az elbocsátás alkalmával, vagy az ezt követő napon írott levelében elbocsátási okul fel nem hozott és így azokra nézve a felperesnek az öngazolás lehetőségét nem adta meg, utóbb a történt elbocsátás jogszerű voltának megtámadására csak abban az esetben volnának felhozhatók, ha azokról az alperes maga is csak utóbb szerzett tudomást. Ezt azonban az alperes nem is állítja. (P. VI. 2957/1930.)

— **Kereskedelmi vétség miatt folyó eljárás megsemmisítése.** Az elsőrendű panaszlott feljelentést tett annak a részvénytársaságnak igazgatósága ellen, amelynek ő maga is tagja, a miatt, hogy a megtartott közgyűlésen a közgyűlésnek, majd az arról felvett jegyzőkönyv alapján a törvényszéknek az alapszabályoknak a cégjegyzékbe bevezetése végett a felemelt alaptőke befizetésére

nézve azt a tudva valótlan előterjesztést tette, hogy a felemelt alaptörkét a részvényjegyzők teljesen befizették. Az igazgatóság panaszlott tagjai közül, a másod- és nyolcadrendű panaszlottak nyilatkozatukhoz csatolták az általuk kiállított védői meghatalmazásokat. A törvényszék a tárgyalást megtartotta és annak alapján marasztaló ítéletet hozott. A budapesti ítélőtábla fellebbezés következtében megállapítja, hogy heted- és nyolcadrendű panaszlottak az idézést nem vették kézhez és őket hirdetmény útján sem idézték, úgyszintén nem a másod- és nyolcadrendű panaszlottak védőjét. Az ítélőtábla ennél fogva az elsőbíróság határozatát az egész eljárással együtt, hivatalból megsemmisíti annak az elvi álláspontnak kijelentése mellett, hogy a 68,400/1914. M. E. sz. rendelet 10. § 2. bekezdésének helyes értelme szerint a meg nem idézett védő és meg nem idézett panaszlottak jelenléte nélkül a tárgyalást megtartani nem szabad, továbbá, hogyha ugyanezen rendelet 7. §-a szerint a sértett megidézésének mellőzése semmisségi ok, kétségtelenül semmisségi okot valósított meg az elsőbíróság akkor is, amikor nem kisebb fontosságú személyek, nevezetesen a védő és heted- és nyolcadrendű panaszlottak hirdetményi megidézését mellőzte és ezek távollétében tartotta meg a tárgyalást. (P. VI. 2506/1930.)

Szemle.

König Vilmos, Pollák Illés

Noha mindketten már évek óta átlépték a patriarkák korhatárát, mindkettő a génusz örök fiatalságának fátylájával világított be a magyar jogirodalomba. Ha különböztek is szellemi alkatuk szintézisében, — König Vilmosban a jogász kritikai elmele, Pollák Illésben a filozófus elmélyedése dominált — mindkettőnek közös vonása volt az eleven, lüktető kapcsolat az élet valóságával, amelyet egyikük sem volt hajlandó feláldozni a jog merev kategóriáinak. Mindkettőnek igazságérzete a jog és a társadalom harmóniájában kereste a kiegyenlítést, mindkettő harcos volt, aki megalkuvás nélkül verekedett az igazságért, s noha a jog különböző terein, különböző eszközökkel küzdöttek, egyaránt szolgálták a közös vezető gondolatot: hogy a jog a társadalom haladásának csak eszköze, nem pedig kerékkötője lehet. Mindketten mesterei voltak az írásnak, amely a stílus művészetével azért lép frigyre, hogy megszüljön a gondolatot. Mindketten ügyvédek voltak, a szónak hivatást jelentő legnemesebb értelmében s mint a gyengék érdekeinek védői keltek magának az ügyvédségnek is védelmére, amikor karunk a gazdasági élet viharai közt hajótörötként vergődik. Mert mindketten felismerték az örök igazságot, hogy az emberi igazságosságot a természet amoralizmusától a kiegyenlítés vágya különbözteti meg, amely az egyenlők szolidaritásával helyettesíti az egyenlőtlenek küzdelmét.

König Vilmosnak utolsó írása is az ügyvédkérdéssel, az ügyvédség érdekében egybehívott ankétal lett volna hivatva foglalkozni. Fiúi kegyeletnek köszönhetjük azt a lapunknak szánt közleményt, amelynek befejezését, fájdalom, nem ismerjük, mert a halál tett pontot a befejezetlen írás végére:

«Ötven év óta minden igazságügyminiszter programjában szerepelt az ügyvédség reformja és ötven év óta minden miniszter hagyományképpen utódjára hárította azt a dicsőséget, hogy ezt a nagy problémát megoldja. Éppen nem meglepő tehát, hogy Zsitvay Tibor igazságügyminiszter úr kiveszi részét a történeti patinával büszkélkedő anyagból. De el kell ismerni abbeli érdemét, hogy itt is a törvénykészítés legújabb módszerét alkalmazza és az ankét véleményét kéri ki. Az ankét institúciója eddig mindig hasznosnak bizonyult; nagy előnye, hogy elhárítja a kormányról a tétlenség vádját, hogy annyi nézetet tár fel, ahány éppen az ankétben részt vesz, és hogy ennek folytán indokoltnak mutatkozik az ankét felett napirendre térni. Az igazságügyminiszter, ha komolyan tervbe vette a fakíralomba temetett ügyvéd-

ség felébresztését, nem volt ráutalva arra, hogy egy szónokló ankét segítségét igénybe vegye. A jogászvilág számnélküli generációi analizálták a kérdést és nem létezik olyan megoldási módozat, mely homályban maradt volna. Igaz, a múltban a reform szükségessége arra szorított, hogy az ügyvédi kar helyzetét javítsuk és a nyugateurópai berendezések magaslatára emeljük, ma pedig e feladat abban kulminál, vajjon az ügyvédség mai szervezete mellett egyáltalában fenntartható-e? Mert...

Sohasem fogjuk megtudni, hogy mi következett volna a «mert» után, de aki olvasta König Vilmos írásait, sejtetheti, hogy ebből a «mert»-ből is ugyanazt a következtetést készült levonni, amely számára a jogban az *Umwertung aller Werte*-t a gazdasági változások szükségszerű következményévé tette. Hosszú volt az út, amely König Vilmosnak harminc év előtt végzett hiteljogi szakmunkásságától, mint a minőről A tőzsdebíróság, vagy a Kodifikációs dolgozatok címmel megjelent könyvei tanuskodnak, a múlt évben a magánjog átalakulásáról, a házasságról vagy a valorizációról szóló cikkeihez vezettek, de G. B. Shaw szerint a szellemi nagyságot éppen az jellemzi, hogy minél öregebb, annál inkább válik forradalmárrá. Pedig König Vilmos csak látószólag volt forradalmár, mert mint mindazok, akik a jog alkalmazkodásának szükségét hirdetik, a társadalom egyensúlyának volt szóvivője. Erre az egyensúlyra irányult az a kitartó harc is, amelyet a záloglevelek valorizációja érdekében folytatott, mert átérezte, hogy a világtörténelemnek e legnagyobb jogfosztása az igazságosság megtagadásával ássa alá a társadalom békés fejlődésének rendjét. Így lett König Vilmos, a jogász, szociológussá és mégis mindvégig jogász maradt.

Pollák Illésnek egyetemességre törekvő egyéniségéből a jognak kisebb rész jutott. Miként Homéroszért hét város, úgy Pollák Illésért a tudományok egész sora — a filozófia, a szociológia, a jogtudomány, az esztetika — versenyezhetett. Nem azért volt jogász, mintha lelkesedett volna a jognak logikai kategóriáiért, hanem mert kezében a jog is csak eszköz volt a gyengék védelmére, akiknek előretörésében a kultúrfejlődés mozgó erejét látta. Nem szánalomból, hanem meggyőződésből szegődött az üldözött földmunkások védőjének, nem mint jogász, hanem mint a társadalom bölcsésze írta meg az Erősek és Gyengék-et és minden munkája a Summa Philosophia jegyében született meg. Valóban Pollák Illés nem volt vérbeli jogász, sőt nem egyszer vette tollára, ostromozta véres szatírával a jognak szükségszerű antinómiáit, de több volt mint jogász: gondolkodó, megértő, bölcs ember, aki a peripatetikus filozófusok logikai mélységét és az encyclopaedikus tudás ritka mértékét a színpompás ötletekkel ékesített dialektikában egyesítette. Pollák Illés számára a jog is csak egy szemszög volt, amelyből a társadalom szövevényét megérteni és fejlődését félszázados tanító munkával egy megértőbb és igazságosabb jövő felé irányítani igyekezett. Jogi problémák valójában csak az élet-hez kapcsolódó vonatkozásaiban érdekelték, s Vaihingernek *als ob* bölcsészete determinálta azoknak a jogkérdéseknek a megfejtésében is, amelyeket napfényes humorának aranyos derűje vont be felejtethetetlen cikkeiben. Így lett Pollák Illés, a magyar Demokritosz, jogásszá és mégis mindvégig filozófus maradt.

Rövid egy hét leforgása alatt fosztotta meg a kérlelhetetlen emberi végzet a magyar jogtudományt e két briliáns elmétől, és e lap, amely évtizedeken át annyiszor színtere volt ez elmék tűzijátékának, fájdalmas rezignációjával fonja gyászkeretbe azok nevét, akiknek írásai mindenkor ünnepet jelentettek olvasóinak.

— **Nők az angol ügyvédi karban.** Az angol ügyvédnők száma szaporodik. Az ügyvédi vizsgák eredményéről beszámoló kimutatás

szerint ezidén képesítést nyert nők száma nagyobb a szokottnál — tizenegy szemben a tavalyi négyvel. A nők vizsgaeredményének színvonala is nyilvánvalóan magasabb. Mert nem éppen csak hogy átesúsznak a vizsgán, de a mellett, hogy bukási számarányuk alacsony, a vizsgán átment nők az összes tárgyakból — egy kivételével — jó osztályzatot nyertek; sőt gyakori a kitűnő eredmény is. Így a római jogból kitüntetéssel képesített négy jelölt közül egy nő volt; egy másik nő alkotmányjogból nyert kitűnő osztályzatot.

E jó eredmény nem magyarázható azzal a teóriával, — miként a *Manchester Guardian Weekly* (melyből adataimat merítem) kommentárjában kiemeli — hogy a vizsgára készülő nők egész idejüket a tanulásnak szentelhetik, míg a férfiak túlnyomó része a tanulmányi idő alatt más hivatást is gyakorol. Ez év majdnem minden női jelöltje vagy kereső pályán volt mialatt vizsgára készült, vagy mint férjes asszony háztartását vezette. Névszerint is megnevez a M. G. két hölgyet, kiknek egyike az ingatlan tulajdon jogszabályai- és a fuvarozási jogból jól vizsgázott: kereskedelmi kamarai tisztviselő; a másik: Anglia egyetlen női biztosítási ügynöke s bár jogi tanulmányokra még kevesebb időt fordíthat, mint kollegája, a kereskedelmi kamarai hivatalnok: szintén igen jól vizsgázott. Ez elfoglalt nők egyike sem hallgathatja a tanulmányi időszak alatt az Inns of Court valamelyikén tartott előadásokat. Az állásban levő nők és férfiak egyaránt a vizsgákat megelőző hetek összefoglaló előadásaira kénytelenek szorítkozni.

Dr. Révész Bódog.

— A cégjog körében felmerült *elévülési* kérdést döntött el a kir. Kúriának 1930. jún. 3-án kelt Pk. IV. 2572/1930. sz. végzése, amellyel a budapesti kir. ítéltáblának P. VI. 381/1930. sz. végzését indokaiból helybenhagyta. A részvénytársaság alapszabályai szerint, amelyek az 1881: XXXIII. tc. életbelépése előtt keletkeztek, az osztalékelévülés öt év alatt következett be. Ez a törvény 40. §-ában a «szelvényeken alapuló követelés» elévülését a lejáratától számított hat évben szabta meg, hozzátéve, hogy a törvény e rendelkezésével «azon intézkedéseken, melyek bizonyos magánértékpapírok szelvényeire nézve rövidebb elévülési időt állapítanak meg, változás nem történik». A céghivatal felhívta a részvénytársaságot, hogy alapszabályaiban a törvény rendelkezéseihez alkalmazkodják. A részvénytársaság jogorvoslataiban a törvénynek idézett szabályára hivatkozott, amely szerint a megállapított rövidebb elévülési idő nem módosul. A kir. ítéltábla ezt a szabályt úgy értelmezte azonban, hogy csupán arra az esetre vonatkozik, ha jogszabály állapított meg rövidebb elévülési időt, nem pedig arra, ha a megállapítás szerződési. Ez értelmezésnél hivatkozott különösen a törvény 37. §-ára, amely szerint a törvényhatósági és magán-értékpapírokban kifejezett tőkekövetelésnek elévülési ideje 20 esztendőől csak akkor eltérő, ha törvény tesz kivételt.

A kir. Kúria ezt a döntést és indokolást fogadta el. Kérdés, hogy ez az értelmezési álláspont mennyiben egyeztethető össze azzal a jogelvvvel, hogy jogügylettel az elévülés idejét meg lehet rövidíteni (M. M. T. 1291. §).

— A *Reichsaufsichtsamt für Privatversicherung* hivatalos közlése szerint körkérdest intézett az életbiztosító társulatokhoz, hogy jelzálogkölsönök adását rendszerint vagy egyes esetekben függővé teszik-e életbiztosítási ügylet megkötésétől és ha igen: a kölcsönszerződésekben kikötik-e, hogy a kölcsönök esedékesekké válnak a biztosítás módosítása vagy felbontása esetében. A társulatok kétharmada ismerte be, hogy rendszerint csak életbiztosítással kapcsolatban nyújt kölcsönt és ezek a szerződésben kikötik, hogy felmondhatják a kölcsönt, ha adós a díjakat nem fizeti pontosan vagy ha a biztosított a biztosítást felbontja, de a legtöbb azt is közölte, hogy felmondási jogával még sohasem élt. A társulatok rendesen alacsonyabb kamatot kötnek ki, mint más jelzáloghitelezők és részben azt kötik ki, hogy a biztosítás felbontása esetében felmondás helyett a kamatlábat emelhetik. A felügyeleti hatóság egyelőre nem látta szükségét annak, hogy kifogást tegyen a társulatok eljárása ellen.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Legközelebb megjelenik:

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERÜSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György,
a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula,
büntetőtörvényszéki bíró.

Megjelent:

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930: XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,
az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. tvszéki bíró.

Ára 7 pengő.

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ 1930: V. TCÍKK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával
s a teljes miniszteri indokolással ellátta

Dr. Sándorfi Kamill,
egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti
kir. ítéltáblai bíró. — Ára 7 pengő.

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

Összeállította:

Dr. Sándorfi Kamill,
egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium
törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítéltáblai bíró.

Ára 7 pengő.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,
Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrássy-út 21.
és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem I.,** Bérc-u. 9. (Tel. Aut. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat IV.,** Egyetem-u. 4. (Tel. Aut. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Aut. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

KÖZÖSSÉGI ÉS TÁRSADALMI TUDOMÁNYOK

KÖZÖSSÉGI ÉS TÁRSADALMI TUDOMÁNYOK

ERKEZETT: 1930 OCT. 17.

Szerkesztőség: L, Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Gold Simon budapesti ügyvéd: A biztosítási jog egységesítése. — Dr. sándorfalvi Pap István kir. kúriai tanácselnök: Hozzászólásaim a Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslatához a Magyar Jogászegyletben. — Dr. Alföldy Dezső kir. kúriai bíró: Észrevételek a Magyar Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának az ági öröklést, özvegyi jogot és kötelesrészt szabályozó részeihez. — Dr. Baracs Marcel, a Budapesti Ügyvédi Kamara elnökhelyettese: In memoriam. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIII. 8. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXIII. 9. — Perjogi Döntvénytár. XV. 7.

A biztosítási jog egységesítése.

Az ember azt hinné, hogy ami jog ma, az holnap is az lesz és ami jog itt, az másutt is az. Azonban a jog produktuma a társadalomnak és ennek minéműségéhez képest a jog fogalma is változik, úgyhogy mások voltak a jogi fogalmak az ókorban (rabszolgaság, apaölési, férjelzési joga stb.), mint ma, és mások a jogi fogalmak a mai primitív népeknél, mint a művelteknél.

De egy bizonyos területen belül ma a művelt államoknál miért ne lehessen egységes a jog?

Vannak a jognak bizonyos területei, ahol a hagyományok, a nemzeti felfogás és érzület bizonyos határozott szabályozást megkövetelnek. Áll ez főleg a házassági, a családi és az örökjog terén, — még némileg a dologi jog terén is, a birtok-, tulajdon-, zálog- és szolgalmi jogoknál — azonban a kötelmi-, forgalmi jogban ily nemzeti külön követelmények alig fordulnak elő.

Ennek az eredménye, hogy a váltó, csekk, vasúti, tengeri, szabadalmi, szellemi, tulajdonjogi stb. kérdésekben a különböző államok közti egységesítési törekvések nemcsak megindultak, hanem már szép eredményeket is megérleltek.

A biztosítási szerződést a mi kereskedelmi törvénykönyvünk szabályozza és a biztosítási jog elismerten a kereskedelmi jognak teszi részét. A magyar Biztosító Intézetek Országos Szövetségétől indult ki a mozgalom, hogy a biztosítási szerződést szabályozó jog is egységesen szabályoztassék. Német, francia és angol nyelven szerkesztette meg az indítványt, melynek eszmemenete a következő:

A biztosításnak nemzetközi vonatkozásai különböző irányokban mutatkoznak. Mindenekelőtt abban, hogy a biztosítás a nagy számok és a kockázat-kiegyenlítődség törvényén alapulván, a biztosító-társulatok igyekeznek működésük terét országuk határain túlra kiterjeszteni és ott fiókokat felállítani vagy pedig konzern-társaságokkal együtt működni. Ezenfelül a viszontbiztosítás intézménye révén a biztosításokkal járó kockázatnak ideális felosztása válik lehetővé. Azzal, hogy a biztosítók kockázatuk megfelelő részét ráhárítják viszontbiztosítókra és ezek ismét más viszontbiztosítókra: a legsúlyosabb kockázatok úgy szőlván atomizáltatnak és felosztatnak végig az egész világon. A viszontbiztosításoknak ezen nagyszerűen kiépített hálózata teszi csak lehetővé a biztosító-társulatoknak, hogy vállalhatják a legsúlyosabb kockázatokot és a káreset bekövetkeztekor kötelezettségeiknek megfelelően anyagi existenciájuk veszélyeztetése és nagyobb nehézségek nélkül. A viszontbiztosítók számára országhatárok nem léteznek és ezzel már megvalósult a gazdasági életnek egy, az egész világra kiterjedő szolidaritása. Ezeket szem előtt tartva, könnyen belátható, hogy a biztosítási jogoknak különbözősége milyen felesleges akadály és milyen megkönnyebbülést jelentene azoknak egyformasága.

A biztosítási jognak egységes szabályozása ezen üzletágnak

nemzetközi vonatkozásait még tetemesen emelné. A biztosítási üzlet legbelsőbb természeténél fogva világüzlet, annak egységes jogi szabályozásának követelménye tehát belső lényegéből fakad. Ez könnyen volna megvalósítható, mert a biztosítási szerződések joga még kevés államban van kodifikálva: Németországban, Svájcban, Ausztriában, Svédországban és nálunk, míg sok más állam már évtizedek óta bajlódik a problémával, de eredményre még nem jutott (Franciaország, Anglia, Csehszlovákia).

Ezeket az érveléseket aláírhatjuk és azok teljesen meggyőzőek. Elismerés illeti meg a Bioszt és annak lelkes és kitűnő igazgatóját, dr. Kutasi Elemért az eszme felvetéséért és kitűnő megokolásáért. Hazánknak pedig csak dicséretére válhat, hogy ez a helyes indítvány innen indul ki.

Dr. Gold Simon.

Hozzászólásaim a Magyar Magánjogi Törvénykönyv javaslatához a Magyar Jogászegyletben.¹

5. A kötelesrész hátrahagyása 2030—2037. §.

A 2036. § a 47. számú polgári teljesülési döntvény által előidézett helyzetet, amely a legtöbb esetben igazságtalan eredményt vezet, helyesen orvosolja.²

Új a 2037. §-nak az a helyes rendelkezése, hogy a pazarló kötelesrészét az ő ivadécai érdekében korlátozza.

6. A kötelesrész kielégítése 2038—2047. §.

Örömmel kell üdvözölni a törvényjavaslatnak a kötelesrésztől való felelősség megállapítása tekintetében elfoglalt álláspontját, amely szakít a korábbi tervzetnek azzal az állásfoglalásával, hogy a kötelesrészt elsősorban a hagyatékból kell kielégíteni és csak ha ebből nem telik ki, lehet az előreadott értékekhez és az ajándékokhoz nyúlni.

Ez a rendszer ellenkezik a régi és állandó gyakorlattal; komplikált, kétszeres felelősségrevonást, kétszeres perlekedést von maga után, nehezíti a kötelesrészt jogosult helyzetét.

Magábanvéve helyes a 2038. §-nak az a szabálya, hogy a kötelesrészt a hagyatékból részesülők felelősek és velük együtt azok a gyermekek, akik előre részesültek, valamint azok, akik az ő révükön kaptak az örökhagyótól ennek életében (a család körében megadományozottak). A 2038. §-nak a 2048. §-hoz való viszonyáról hátrább, a 2048. §-nál fogok szólni.

A 2038. §-ban a család körébe tartozók közé az örökhagyó házastársának ivadékát (mostohagyermek) is fel kellene venni. A Kúriának már van is ilyen értelmű határozata. Egyébiránt megfontolást érdemel, hogy nem kellene-e a család körének meghatározásánál a taxatív felsorolást mellőzni.

A 2039. § így szól: «A kötelesrészt jogosultat a hagyatékból a hagyatéki hitelezők kielégítésére irányadó szabályok szerint kell kielégíteni az alábbi rendelkezésekből folyó eltérésekkel.» Ezt a

¹ Bsf. közl. — Az előbbi közl. lásd a 19. számban.

² A 47. sz. döntvény szerint az az apa, akit a sors azzal látogatott meg, hogy egyetlen gyermeke elmebeteg vagy hülye, nem rendelkezhetik egész vagyonával, mert ha úgy végrendelek is, hogy a vagyon legyen gyermekeé, de ha nem lesz végrendeletre képes, úgy utóörököse legyen pl. egy jótékony célú alapítvány vagy az egyház, a gyakran igen távoli oldalakonok elviszik a vagyon felét azon a címen, hogy az a gyermek kötelesrésze, amit utóörökösödési joggal terhelni nem lehet, ami egyértelmű azzal, hogy a távoli oldalakonok kapnak kötelesrészt.

szakaszt egészen mellőzném, elsősorban azért, mert azt a látszatot keltheti, hogy a kötelesrészre jogosult hagyatéki hitelező, holott nem az; az 1766. § helyesen ki is jelenti, hogy a kötelesrészre jogosult részesedése is öröklés; másodsorban pedig mellőzném ezt a szakaszt azért, mert a kötelesrész nem a hagyaték tartozása, hanem azoknak a tartozása, akik a kötelesrészt a törvény értelmében felelősek, akik közt a hagyatékra részesülők és az örökhagyó életében megadományozottak is vannak. (A 2083. § 3. p. megfelelően módosítandó.)

A kötelesrész nem a hagyaték ellen támasztott követelés, hanem részesedés a hagyatékra, esetleg nem is a hagyatékra, hanem az előrekapott értékekből s az ajándékokból nyervén kielégítést, részesedés az örökhagyó egész vagyonából és maga is felelős az örökhagyó tartozásaiért és azok kielégítésében azzal vesz részt, hogy kiszámításánál a tartozásokat számba kell venni.

A 2040. § szerint a kötelesrész rendszerint pénzben jár, kivételesen természetben. Ez megfelel a mai jognak.

Ezzel olyan kérdéshez értünk, amely a magyar örökösödési jogban a legutóbbi időkig — a pénz értékének romlásáig — nem is volt vitás.

A Kúria gyakorlata állandóan, ingadozás nélkül ezen az alapon állott és a perekben alig merült föl az ellenkezőnek vitatása; és panasz nem volt a miatt, hogy ez a gyakorlat a kötelesrészre jogosultultra nézve igazságtalan. Csak a pénz értékének csökkenése folytán merült föl az a gondolat, hogy a kötelesrésznek természetben való megítélésével kellene megoldani a kérdést.

A Kúria a pénz értékének csökkenése folytán keletkezett nehéz helyzetben sem tért el a gyakorlatától, a kötelesrészt nem természetben, hanem továbbra is pénzben ítélte meg s a mérleget azzal állította helyre, hogy a kötelesrész fejében kiszámított pénzösszeget átértékelte, indokolván ezt a családi és öröklési jog terén érvényesülő egyenlőség és kiegyenlítés szabályával, amely elv az 1928. évi XII. tc.-ben törvényes szabállyá is vált.

Olchváry Zoltán kir. ítélőtáblai elnök a Magyar Jogi Szemle 1929. évben megjelent 5. számában közzétett kitűnő cikkében kifejtette, hogy a bírói gyakorlat csak célszerűségi okból foglalta el azt az álláspontot, hogy a kötelesrész pénzben jár; és a Kúria, amikor a pénz értékének csökkenése ellenére is fenntartja ezt a gyakorlatot s ezzel a kötelesrészt megcsorbítja, amire pedig a bíróságnak még a kötelesrész átértékelése mellett sincs joga(?), ezzel a téves joggyakorlattal jogfejlődésünk nemzeti irányától eltért.

Helyes volt-e s csak célszerűsége alapján a Kúria gyakorlata s a pénz értékének csökkenése után folytatott gyakorlata eltért-e a nemzeti iránytól? hogy ezekre a kérdésekre felelhessünk, a dolog gyökeréig kell visszamennünk.

A kötelesrész védelmére két rendszer fejlődött ki.

Az egyik rendszer meghatározza, hogy a szülő miről rendelkezhetik (portion disponible) és miről nem rendelkezhetik (réserve); ez a rendszer megtagadja a végrendekezési jogot a vagyonnak erre a részére, a réserve-re; tehát a végrendekezés tilalmán alapul. Ez a rendszer a Code civil rendszere.

A másik rendszer megengedi a végrendekezést, de korlátozza azt akként, hogy amennyiben a végrendelet megsérti a kötelesrészt, a kedvezményezett azt kiadni, pótolni tartozik. Ez a rendszer tehát — mely a római jogban fejlődött ki — a végrendekezési jog korlátozott szabadságán alapszik.

Az Optk. ezt az utóbbi rendszert fogadta el. Azt a kételyt, hogy a kötelesrészt lehet-e természetben követelni, az 1844. évi január hó 31-én kelt udvari rendelet oszlatta el, kimondván, hogy a kötelesrész pénzben jár.

Már az a körülmény, hogy a magyar jogban a kötelesrész intézményének megalkotásánál és bírói kifejlesztésénél az Optk. szolgálhatott kéznél fekvő mintául, arra a következtetésre vezet, hogy a magyar jog az utóbbi rendszeren alapszik. Ettől függetlenül azonban vizsgáljuk meg a kérdést az Országbírói értekezlet megállapodásainak alapulvételével.

Az Országbírói értekezlet által megállapított Ideiglenes törvénykezési szabályok 7. §-a szerint a végrendelet a kötelesrészt nem érintheti; a kötelesrész fele a törvényes örökrésznek; a végrendelet tehát erre a részre nézve *semmit*. Ez a szöveg úgy hangzik, mintha a francia rendszert vette volna alapul; de már ugyanennek a szakasznak további rendelkezése, amely szerint a kötelesrészre jogosult ennek a felerésznek — amelyre nézve a végrendelet *semmit* — kiegészítését követelheti, arra enged következtetést, hogy

az Országbírói értekezlet nem a francia, hanem a másik rendszert veszi alapul. Ezt a következtetést támogatja a 8. §, amely szerint ennek a kiegészítésnek ajándékozás esetében is helye van s az értékekben mutatkozó hiányt a megajándékozott pótolni tartozik.

De ha ezek szerint az Országbírói értekezlet által alkotott Ideiglenes törvénykezési szabályok szövege kételyt hagyna fenn abban a tekintetben, hogy melyik rendszer alapján áll, mindjárt eloszlik ez a kétely, ha az Országbírói értekezlet tanácskozmányairól készült jegyzőkönyveket olvassuk, mert azokból világosan megállapíthatjuk, hogy az örökösödési jog megalkotásánál a vezérlő elv a végrendekezési szabadság és az élők közt létrejött ügyleteknél is a szabad rendelkezési jog volt, amint erre egyébként fentebb már rámutattam.

Ha pedig így áll a dolog, akkor nem lehet azt mondani, hogy csak célszerűségi okból alakult ki az a jogszabály, hogy a kötelesrész rendszerint pénzben jár; ellenkezően, ez a jogszabály a végrendekezési szabadság korlátozásán alapuló kötelesrésznek jogi természetéből következik; ez a dolog lényegén, t. i. azon a jogszabályon alapszik, hogy az örökösödésnél elsősorban az örökhagyó akarata az irányadó, tehát az örökhagyó akaratát kell teljesíteni, amiből következik, hogy abból a vagyontárgyból, amelyet az örökhagyó valakinek juttat és ezzel a kötelesrészt sérti, a kötelesrészt természetben nem lehet kiadni, mert akkor el kellene abból vonni egy részt, holott az örökhagyó akarata az volt, hogy ez a vagyontárgy egészen azé legyen, akinek ő azt szánta.

Tehát ha a végrendekező világosan úgy rendelkezett vagy meg lehet állapítani, hogy akarata arra irányult, hogy a kötelesrész természetben adandó ki, ebben az esetben a kötelesrész természetben jár, ellenkező esetben pedig pénzben.

E szerint mindig az örökhagyó akarata irányítja a kérdést. A szülő maga határozza meg és ő rendszerint legjobban is tudja meghatározni, hogy melyik gyermeke mit kapjon, hogy pl. melyiké legyen a városi ház, melyiké a gazdaság, melyiké a pénz, az értékpapír stb.

Ha az apa 40,000 P értékű házát az egyik fiának, ugyancsak 40,000 P értékű birtokát másik fiának, 40,000 P készpénzt pedig harmadik fiának hagyja, tehát mindegyiket egyenlő arányban részesíti, mindegyiknek teljes örökrészt hagy, úgy az öröklésnek e szerint kell történnie; a harmadik fiú, aki készpénzt kapott, nem kívánhat semmit sem a birtokból, sem a házból, de viszont ezek sem követelhetnek részesedést a másiknak hagyott vagyontárgyból.

Azt hiszem, ezt azok is így vallják, akik a mellett érvelnek, hogy a kötelesrész természetben jár.

Ha pedig az apa a harmadik fiúnak csak 10,000 P készpénzt hagy, tehát kötelesrészénél (20,000 P) kevesebbet vagy semmit sem hagy, akkor az ellenkező állásponton lévő szerint ez a fiú az ő kötelesrésze erejéig részt követelhetne a házban és a birtokban; vagyis a vagyon állagából való követelés tekintetében több jog illetné a kötelesrészre szorított gyermeket (tehát a kevesebb joggal rendelkezőt), mint azt a gyermeket, akit a szülő kötelesrészén felül esetleg teljes örökrészében részesített (tehát a több joggal rendelkezőt).

Ez egymagában is elég a kérdés eldöntésére.

A Kúria az Ideiglenes törvénykezési szabályok hatálybalépte után az első időben ismételten kimondta, hogy a kötelesrész pénzben jár. Később már vita tárgyává sem tették a perekben ezt a kérdést. A 43. számú polgári teljesülési döntvény megokolása már kialakult bírói gyakorlatra hivatkozik. A pénzben való kiadás gyakorlatát nem a 43. sz. döntvény vezette be.

Az örökösödési eljárásról szóló 1894 : XVI. tc. 77. §-a a kötelesrészt *pénzösszegnek* jelöli meg s a törvényjavaslat indokolása idevonatkozóan azt mondja, hogy a kötelesrész «jogszabályaink szerint nem természetben, hanem pénzürtékben elégitendő ki s a kötelesrészre jogosított határozott pénzösszeg alakjában tartozik követelését érvényesíteni».

Mindezeket azért hoztam föl, hogy kimutassam, hogy a Kúria gyakorlata helyes alapon fejlesztette azt a jogszabályt, hogy a kötelesrész rendszerint pénzben jár; és hogy nem lépett téves útra és nem tért el a nemzeti jogfejlődéstől akkor sem, amikor a pénz értékének csökkenése ellenére is ragaszkodott ehhez a gyakorlathoz.

Rendkívüli körülmények közt — amilyen a pénz értékének csökkenése volt — fokozottan kell ügyelni a jogszabályok alkalmazásánál s ha merev alkalmazásuk igazságtalan eredményre vezet, nem a különben helyes jogszabályokat kell félredobni, hanem

keresni kell a módot, amely lehetővé teszi, hogy a jogszabályok alkalmazásával helyes eredményt érjünk el. Ellenkező esetben ingadozás, bizonytalanság állana be a jogszolgáltatásban, ami a legnagyobb baj; mert ha a rendkívüli idők megszűntek s a normális helyzet visszatér, akkor újra nehézség támad, az igazságszolgáltatás szekere újra zökken.

Íme, máris ott tartunk, hogy a kötelesrészes nem láthat sérelmet abban, ha pénzt kap; a föld ára ugyanis esik.

Emlékszem egy jellemző esetre. Az ítéletábla pénzben ítélte meg a kötelesrészt, az alperes a kötelesrésznek természetben való kielégítését ajánlotta föl, a felperes azonban élenken tiltakozott ez ellen. Ez 1922-ben volt, a mikor a korona értéke egyideig emelkedett.

Lelkiismeretünk nyugodt, hogy a Kúria a nagy pénzromlásban az emberi lehetőség határai között igazságosan és méltányosan oldotta meg a kötelesrészt kielégítésének kérdését és a többi hasonló követelések kérdését is.

Ezek alapján általában helyesnek tartom a törvényjavaslat 2040. §-ának rendelkezését, de mivel e szakasz első bekezdése szerint a kötelesrészt jogosult kötelesrészenek természetben való kiadását követelheti, ha az örökhagyónak ez volt az akarata s viszont a kötelezettnek is *jogában áll* a kielégítésnek ezt a módját kívánni, ez a szöveg mind a két félnek választási jogot ad; ebből következik, hogy ha a választott kielégítési módot az ellenfél ellenzi, ebből vita támad s ezt a vitát el kell dönteni. Ezt ki lehet kerülni és ki is kell kerülni, mert irányadó szabály az, hogy az örökhagyó akaratának kell érvényesülnie, tehát ha az örökhagyó úgy rendelkezett, hogy a kötelesrészt természetben adassék ki, akkor a kötelesrészes *csak* természetben követelheti kötelesrésztét s a kötelezett is *így köteles* azt kiadni. Ezért a 2040. § első bekezdését ekként szövegezném: «A kötelesrészt természetben jár, ha ez volt az örökhagyó akarata. Egyébként a kötelesrészt pénzben jár.»

A törvényben a megegyezés esetéről fölösleges szólni. A Kúriának P. I. 5693/1921. számú ítélete szerint a kötelesrészt természetben való kiadását megítélni akkor sem lehet, ha az alperes ezt kívánja ugyan, de a felperes ellenzi.

A szakasz második bekezdése, amely arról szól, hogy a kötelesrészt természetben való kielégítése miként történik, továbbá a harmadik bekezdés is, amely az ági kötelesrészt kiadásáról rendelkezik, fölösleges, mert mindez magától értetődő. A harmadik bekezdéshez még megjegyzem, hogy az örökhagyó úgyis rendelkezhetik, hogy az ági kötelesrészt a szerzeményi vagyontól természetben adják ki. A szöveg ezt kizárná.

A 2041. § helyesen intézkedik akként, hogy a kötelesrészt kielégítéseért a felelősség aránylagos, nem pedig egyetemleges. Az egyetemleges felelősség elve régebben kísértett, különösen az alsóbíróságoknál, míg a Kúria állandó és határozott gyakorlata ki nem irtotta ezt a gondolatot, amely az öröklési jog elveivel ellenkezik.

A 2043. § első bekezdése egészen helyesen oldja meg azt az esetet, amikor az örökhagyótól a kötelesrészt jogosult ivadék örökrészenél kevesebbet vagy semmit sem kapott, de ennek a hozzátartozói is kaptak; ilyen esetben az első bekezdés szerint — egybehangzóan a gyakorlattal — mindezt össze kell számítani, le kell vonni az összegből az ivadékokra eső örökrészt s csak az ezt meghaladó juttatások arányában felelősek egy másik jogosult kötelesrésztéért. Pl. az örökhagyónak 18,000 P vagyona és három gyermeke maradt; az örökrész tehát 6000, a kötelesrészt 3000 P. Az örökhagyó végrendelettel úgy rendelkezett, hogy A. kapjon 1500, A. felesége 5000, A. gyermeke 2500 P-t; B.-nek hagyott 9000 P-t; C.-nek semmit se hagyott; C. kötelesrésztét követeli. Ki és milyen arányban felelős? A. kötelesrésztét sem kapta meg, ő tehát nem felelős; B. az örökrészt felül 3000 P-t kap, ő tehát ennek az arányában felelős; A. felesége és gyermeke a kapott teljes értékek (5000 és 2500) arányában felelnének a főszabály szerint, mert ők öröklési kapcsolatban nem állván az örökhagyóval, a nekik juttatott érték egészben ajándék; ebben az esetben azonban nem így felelnek, mert A. és hozzátartozói együtt kapván 9000 P-t, ebből A. örökrésze 6000 P, ami mentes a felelősségtől és így A. felesége és gyermeke csak 3000 P arányában felelősek. Fizetik tehát C. kötelesrésztét felerészben (1500 P) B., felerészben (1500 P) pedig A. felesége és gyermeke, az utóbbiak egymásközt juttatásaik (5000 és 2500) arányában, vagyis kétharmad és egyharmad részben, tehát A. felesége fizet 1000, gyermeke pedig 500 P-t. Önként értendő (s erre a törvényben nem kell külön rendelkezés), hogy A. is keres-

heti az ő kötelesrésztének hiányát (1500 P) a feleségétől és gyermekétől kétharmad és egyharmad arányban (1000 + 500 P); de nem keresheti B.-től, mert A. és hozzátartozói *együtt* többet kaptak az ő kötelesrészténél, az ő kötelesrészté tehát B. irányában nincs sértve.

A 2043. § második bekezdése egészen fölösleges, amire egyébként már Alföldy Dezső is rámutatott. Amikor ugyanis kötelesrészt kiszámításáról és kiadásáról van szó, az osztályrabocsátás szabályait nem alkalmazzuk; mert itt már nem osztályrabocsátásról van szó, amelynél a többletet az, aki előkapott valamit, nem tartozik visszaadni, hanem kötelesrészt sérelméről van szó, amely esetben a kötelesrésztért mindenki felelős, aki juttatásban részesült.

A 2045. § első bekezdése mellőzhető, mert az abban foglalt szabály (aránylagos felelősség) már benne van a 2041. §-ban.

A 2045. § második bekezdésének az a rendelkezése, hogy ha a kötelesrésztért elsősorban felelősek közül valamelyiktől nem lehetne behajtani a kötelesrészt, a többi kártalanító kezesként aránylagosan felel, egészen új intézkedés, amelyet a mai jog nem ismer. Ez a rendelkezés méltányos ugyan a kötelesrésztés érdekében, mégis megfontolandó, mert további perekre a családban további surlódásokra ad okot és ellenkezik az öröklési jog természetéből folyó aránylagos felelősség elvével. Én mellőzném.

7. *A család körén kívül megajándékozottak felelőssége 2048—2050. §.*

A 2048. § szerint a család körén kívül eső, idegen megajándékozottak a kötelesrésztért másodsorban felelősek; az egyidőben megajándékozottak aránylagosan és egymásért kártalanító kezesként, a különböző időben megajándékozottak időbeli sorrend szerint.

Ezek magukbanvéve helyes rendelkezések, amelyek megfelelnek a mai jognak, kivéve a *kártalanító kezesként* való felelősséget, amit itt sem lehet indokoltabbnak tartani, mint a család körébe eső megajándékozottaknál, mert esetleg semmiféle kapcsolat sincs az egyidőben megajándékozottak között.

Itt kell megemlíkeznem azonban a 2038. és 2048. §-ok egymáshozvaló viszonyáról s ezzel kapcsolatban arról a kérdéssel, hogyan alakul a helyzet, hogy ha családbeli és idegen egyidőben kapnak ajándékot, vagy ha a családbeli ajándéka korábbi, mint az idegen ajándéka.

A 2038. és 2048. §-ok egybevetéséből a javaslat szerint az a szabály, hogy a családbeli ajándékozott mindig felel, mert úgy kell tekinteni, mintha a hagyatékából kapná az ajándékot, — az idegen megajándékozott ellenben csak másodsorban felel — és így pl. ha az örökhagyó felesége kapott *előbb* ajándékot s *később* egy idegen, a feleség felelne, az idegen mentesülne.

Ez így nem felel meg a Kúria gyakorlatának és álláspontjának, sem az ajándékozottak felelősségére vonatkozó elveknek.

A családbeliek megajándékozásánál ugyan az a fikció, hogy egyidőben kapták az ajándékot, és pedig az örökhagyó halála idején. Ebből következne, hogy az idegen megajándékozott jogilag sohase lehet egyidőben megajándékozott a családbelivel, mert a családbeli ajándéka mindig visszacsúsz az örökhagyó halála idejére; ő tehát minden esetben *később* megajándékozott, még ha a valóságban egyidőben, sőt *korábban* kapta is az ajándékot, mint az idegen.

Ezzel szemben azonban figyelembe kell venni azt, hogy a családbeliek megajándékozásánál az említett fikció nem az idegenekkel szemben való viszonyból alakult ki, hanem a családbelieknek *egymásközt való viszonyán* alapul. Ez a fikció azon alapszik, hogy egyik gyermek sem lehet előnyben azért, mert előbb kapta az ajándékot, mint a másik; ezért vette a Kúria gyakorlata ezeket az ajándékokat — hogy úgy mondjam — közös nevezőre, egy időpontra.

Ez a gyakorlat huzamosabb időn át alakult ki. Korábban ugyanis a családbeli megajándékozottaknál is a sortartás volt a szabály. Ennek a szabálynak helytelen, igazságtalan eredményei azonban a Kúriát a mostani álláspontjához vezették.

A felvetett kérdésre a Kúria gyakorlatában határozott választ nem találtam, amin nem is lehet csodálkozni, mert ritkán előforduló eset.

Ha végrendelet részesíti juttatásban az idegent és egyik gyermeket, ezek aránylagosan felelnek (mert a hagyatékából kapják). Ha pedig az apa végrendeletét előzetesen végrehajtja s átadja ugyanabban az időben fiának és az idegennek a nekik szánt kedvezményt, akkor csak a fiú felelős-e?

Ez az egész a kérdés részletesebb megvitatást kíván.³

A 2049. § szerint az ajándékozott a kapott vagyontárgyból vagy annak értékéből az alaptalan gazdagodás szabályai szerint felel.

A mai jog nem ismeri ezt a megszorítást. Ez hátrányos a kötelesrészesre, méltánytalan is, a megajándékozottnak pedig fölösleges kedvezményezése, mert aki házasságban élő embertől ajándékot fogad el, annak számolnia kell azzal, hogy kötelesrész fejében esetleg majd fizetnie kell, az ajándékot tehát ezzel a (lappangó) teherrel veszi át; ha tehát el is veszíti az ajándék tárgyát, jogtalanság nem éri őt. Az alaptalan gazdagodás szabályainak alkalmazása fölösleges költséget is idéz elő.⁴

Ha az ajándék tárgyának értéke növekszik, a többletérték nem felel a kötelesrésztől, viszont ha az ajándék értéke csökken vagy egészen elvész, az ajándékozott akkor is felel a kötelesrésztől.

A 2050. §-nak az a rendelkezése, hogy ha a kötelesrészt senkitől sem lehet behajtani, akkor a kötelesrészesre jogosult örökösök felelnek a kötelesrészt meghaladó többletérték erejéig és arányában, új szabály. Ez a rendelkezés méltányosnak látszik, de megfontolandó, hogy ilyen esetben a kötelesrészesnek csak felét elégítsék ki (Alföldy felszólalása), mert így az örökhagyó akaratának inkább megfelel a részesedések aránya. Talán még helyesebb lenne ilyen esetben az idegeneknek jutott ajándék figyelmen kívül hagyásával számítani ki a kötelesrészt s illetve csak azt venni számításba, amit az idegenektől behajtani lehetett. Pl. a vagyon 18,000, három gyermek van, A. kapott 6000, B. kapott 5000, egy idegen pedig 7000. C. kötelesrésze 3000, amelyért egyedül az idegen felel, mert A. és B. nem kapott többet örökrészenél. Az idegentől azonban C. csak 1000 P-t tud behajtani; tehát A. és B. felelősségének alapja: A. kapott 6000, B. kapott 5000, az idegentől befolyt 1000 = 12,000; ebből a kötelesrész $\frac{1}{6} = 2000$; ennek fedezésére az idegentől befolyt 1000; a hiányzó 1000 P-t fizetik A. és B. aránylagosan. Ez igazságos megoldásnak látszik, mert így az idegennél a 6000 P mindnyájuk terhére vészett el. A javaslat szerint C. 3000 P-t kapna, A.-tól 3000, B.-tól 2000 P arányában; Alföldy szerint pedig csak 1500 P-t kapna ugyanabban az arányban.

Dr. sándorfalvi Pap István.

Észrevételek a Magyar Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának az ági öröklést, özvegyi jogot és kötelesrészt szabályozó részeihez.*

C) Kötelesrész.

A 2007. § 1. bekezdéséhez.

Abban az esetben, ha az ivadék kirekesztés (nem kitagadás) folytán esik ki az öröklésből, a távolabbi ivadékot, illetve a szülőt nyilván azért nem illeti kötelesrész, mert maga a kirekesztett ivadék követelheti kötelesrészt.

Ezért helyesebb lenne az első bekezdés helyett a következő rendelkezés felvétele:

«Ha az ivadék kirekesztés folytán kiesik is az öröklésből, a kötelesrészeshez joga van, kivéve, ha a kirekesztés kitagadást is magában foglal.»

Ebből aztán annyira önként folyik az, ami a 2007. § 1. bekezdésében van, hogy azt külön kifejezésre juttatni egész felesleges.

A 2007. § 2. bekezdéséhez.

A 2. bekezdés 2. mondata szerint «Amennyiben a lemondás a lemondó ivadékaira is kiterjed, a távolabbi ivadékot kötelesrész nem illeti».

³ Felszólalásom után s azzal kapcsolatban dr. Szladits Károly egyet. tanár, aki a Jogászegyletben folyó vitákat oly magas áttekintéssel vezeti, a Jogtudományi Közlöny folyó évi április 15-én megjelent 8. számában cikket írt, amelyben rámutat arra, hogy a javaslat 2038. és 2048. §-ai helytelen eredményekre vezetnek és kitűnő látással jelöli meg a megoldás helyes módját. Lesz szerencsém még ezzel a kérdéssel foglalkozni, most csak annyit jegyezve meg, hogy a dolog lényegében egyetértünk.

⁴ L. egyébiránt az 1759. §-t, mely szerint ha a kötelezett a jogalap hiányáról tudott, felelősségét «nem» érinti az, hogy a gazdagodást utóbb elvesztette, és az 1750. § rendelkezését arra az esetre, ha a feleknek számot kellett vetniük azzal, hogy a szolgáltatás jogalapja meg fog szűnni.

* Az előbbi közl. lásd a 19. számban.

Azt pedig, hogy a lemondás a lemondó ivadékaira mikor terjed ki, az 1773. § határozza meg.

E szerint a lemondás a lemondó ivadékára nemcsak akkor terjed ki, ha a lemondó öröklési várományának kielégítése fejében mondott le az öröklésről, hanem abban az esetben is, ha a lemondást a szerződésben egyszerűen kiterjesztették a lemondó ivadékára is.

Az 1773. §-nak ez a rendelkezése nem esik kifogás alá.

Aggályos azonban a 2007. § idézett rendelkezése, amely szerint minden megszorítás nélkül kimondja azt, hogy a távolabbi ivadékot kötelesrész nem illeti, amennyiben a lemondás a lemondó ivadékaira is kiterjed. Ez a rendelkezés ugyanis módot nyújt arra, hogy lemondó az ő ivadékának kötelesrészeséhez való jogát kijátsza.

Példának okáért az örökhagyó az ő 40 holdas gazdaságában együtt él egyetlen fiával, N.-nel, aki hivatva lenne az atyja egész gazdaságát örökölni. N.-nek két fia van, A. és B. Ha már most N. az egész apai vagyont a kedvenc fiára, A.-ra akarja átjátszani, úgyhogy B.-nek egyáltalán semmi se jusson, nem kell egyebet tennie, mint az apjával, az örökhagyóval szerződést kötni, amely szerint az apjáról reá örökségként szállandó gazdaságról A. nevű fia javára lemond azzal, hogy a lemondás hatálya kiterjed B. nevű fiára is. A Javaslat 2007. §-ának idézett rendelkezése szerint az örökhagyó halálával annak folytán, hogy ennek fia a lemondás folytán kiesik, a gazdaság a lemondónak A. nevű fiára száll és B. még kötelesrészt se igényelhet.

Nem lehet kétséges, hogy a törvényhozásnak nem állhat szándékában ilyenénképp módot nyújtani az ivadék kötelesrészesének kijátszására.

Amennyiben tehát a lemondás nem az öröklési várományra vonatkozó kielégítés fejében, hanem ingyenesen történt valaki javára, akkor azt az értéket, amelyhez az utóbbi a lemondás folytán jutott, oly ingyenes juttatásnak kell tekinteni, amely után a lemondónak ivadékát kötelesrész illeti.

Ezért a 2007. § utolsó mondata a következő mondattal lenne helyettesítendő.

«Lemondás esetében a távolabbi ivadékot csak abban az esetben nem illeti kötelesrész, ha a közelebbi ivadék a törvényes öröklésről vagy a kötelesrésztől öröklési várományának kielégítése fejében mondott le.»

Ha tehát nem kielégítés folytán történt a lemondás, akkor a lemondónak ivadékát a kötelesrészből kizárni pusztán azért, mert a lemondó a szerződésben a lemondás hatályát rá is kiterjesztette, semmiképp se lenne a kötelesrész intézményének szellemével összeegyeztethető.

A 2024. §-hoz.

E szakasz második bekezdése szabályként kimondja, hogy a «A kötelesrészesbe be nem tudható értéket nem lehet a jogosult saját kötelesrésze kiszámításának alapjához hozzászámítani.»

A kir. Kúria által követett gyakorlat ettől eltér s a Kúria gyakorlatában megnyilvánuló jogszabály, mint ez az alábbiakból kitűnik, a kérdést helyesebben oldja meg, mint a Javaslat.

A kir. Kúria ugyanis a P. I. 3371/1927. sz. alatt hozott ítéletében jogszabályként kimondotta:

«Azt az értéket, amelyet az örökhagyó a lemenőnek a kötelesrészesbe való betudás kizárásával juttatott, nem lehet az illető jogosult kötelesrészenél a kiszámítás alapjához hozzászámítani, feltéve, hogy a többi lemenő örökös kötelesrésze a betudás kizárásával ajándékba adott vagyon számbavétele mellett sérelmet nem szenved.»

Ennek a szabálynak helyességét legjobban következő példa világítja meg.

Az örökhagyónak három gyermeke van: A., B. és C. Még az életében ajándékoz A.-nak egy 12,000 P értékű ingatlant a betudás kifejezett elengedésével, majd végrendeletet alkot, amelyben összes vagyonát B. és C.-re hagyja; s amikor meghalt, hagyatékában csak 6600 P értékű vagyon marad.

Mivel A. a 12,000 P ajándékot a kötelesrészesbe való betudás elengedésével kapta, ugyanő a 6600 P értékű hagyaték után kötelesrészt követelhet s az ő kötelesrészesének kiszámításánál a betudás elengedésével kapott 12,000 P számításán kívül marad, aminél fogva a 6600 P után A.-nak kötelesrésze ennek egyhatod része, vagyis 1100 P lenne. Ez az összeg azonban nyilván csak annyiban jár A.-nak, amennyiben B. és C.-nek kötelesrésze a betudás kizárásával ajándékba adott 12,000 P számbavételével sérelmet nem

szenved. Márpedig a 12,000 P számbavételével B. és C.-nek köteles-része fejenként 12,000+6600, vagyis 18,600 P után számítva ennek egyhatod része, azaz 3100 P. Ennélfogva a 6600 P hagyatékából a B. és C.-t együttesen megillető kötelesrésznek, t. i. 6200 P-nak érintetlenül kell maradnia s A. az ő kötelesrésze címén csak a fennmaradó 400 P-t követelheti.

A Kúria a kérdésnek ekként való szabályozásával összeegyezteti a betudás elengedésére irányuló szülői akaratérvényesülését, minden gyermek kötelesrészhez való jogának csorbitatlan megóvásával.

Itt mindig azokról az esetekről van szó, amikor az örökhagyó zárja ki az előreadott érték betudását. Oly értékek ellenben, amelyek az örökhagyó akaratnyilvánítása nélkül sem tárgyai a betudásnak, pl. alkalmi ajándékok, a kötelesrész meghatározásánál számításba egyáltalán nem jönnek.

A 2031. §-hoz.

A kir. Kúria a P. I. 2416/1926. sz. határozatában kimondotta, hogy a kötelesrészre jogosított tartozik a neki hagyott ingatlant kötelesrészének részben való kielégítésére elfogadni és csak kiegészítést követelhet. Nem áll jogában tehát a neki hagyott ingatlan visszautasításával egész kötelesrészének készpénzben való kiadását követelni.

A 2031. § azonban arra az értelmezésre is alapot nyújt, amely szerint akkor, ha az örökhagyó kötelesrészénél kevesebbet hagyott a jogosultnak, ez utóbbi vagy kötelesrészét (az egészet készpénzben) vagy kötelesrészének kiegészítését követelheti.

Ezért a 2031. §, a mai gyakorlatnak megfelelően, különböző értelmezés elkerülése végett a következőképpen lenne szövegezendő:

«Ha az örökhagyó semmit se hagy a kötelesrészre jogosultnak, akkor ez kötelesrészét követelheti, ha pedig kötelesrészénél kisebb értéket hagyott neki, akkor kötelesrészének kiegészítésére van igénye.»

A 2033. §-hoz.

Ennek a szakasznak a második bekezdése bátran elhagyható lenne. Igen ritkán előforduló esetre vonatkozik s adandó alkalommal a bíró a jogügyletek megtámadására vonatkozó általános szabályok alapján úgyis meg fogja találni a megfelelő megoldást.

A 2036. §-hoz.

Ez a szakasz helyesen szabályozza azt a kérdést, amelyet a kir. Kúria 47. sz. polgári teljes-ülési döntvénye a gyakorlati élet tapasztalatai szerint éppen nem szerencsésen döntött el.

A 2036. §-ban azonban az a mondat: «ha csak az ivadék a korlátolást kötelesrésze tekintetében el nem fogadta», zavarólag hat, s elhagyandó lenne, mert a végrendelkezésre képtelen ivadéknál a korlátolás joghatályos elfogadásáról nem lehet szó, amennyiben az ily ivadék törvényes képviselője se tehet még gyámhatósági jóváhagyással sem joghatályosan ily joglemondást tartalmazó nyilatkozatot. (Kúria 5123/1921. sz. ítélete.)

A 2038—2050. §-okhoz általában.

A kir. Kúria gyakorlatát a kötelesrész kiegészítéseért való felelősség kérdésében a következő határozatok tüntetik fel.

Az 5713/1910. sz. ítéletben kimondta a kir. Kúria, hogy az örökhagyó felesége a családhoz tartozván, az ő részére tett ajándékozásnál nem lehet alkalmazni azt a jogszabályt, hogy a különböző időben tett ajándékozások közül a korábbi nem felelős a kötelesrészért, ha azzal a kötelesrész megsértve nem volt, hanem a feleség részére tett ajándékozásnál azt a jogszabályt kell követni, hogy a család körében tett ajándékozások mindannyian felelősek a kötelesrészért, tekintet nélkül arra, hogy milyen időrendben keletkeztek.

A Polgári Jogi Határozatok Tárába 297. szám alatt felvett 3513/1911. P. számú határozat szerint: «A gyermek, illetve le-származók javára, habár különböző időben tett ajándékozások a kötelesrész szempontjából az előreadott érték szempontja alá esnek, következésképp az ilyképp megajándékozottak sorrendjére való tekintet nélkül a kötelesrész kifizetéséért csak az örökrészüket meghaladó érték arányában felelnek, viszont az öröklési kapcsolaton kívül álló kedvezményezett a részére jutott egész vagyon értéke arányában szavatol a kötelesrésznek megfelelő érték kiadásáért».

Ennek az elvi határozatnak alapjául szolgáló esetben az öröklési kapcsolaton kívül álló kedvezményezett (az egyik lemenőnek a férje) szintén megajándékozott volt s a határozat indokolásából kitűnik, hogy a felelőssége szempontjából a kir. Kúria semmi jelentőséget se tulajdonított annak, hogy mikor részesült ajándékban, tehát őt is, mint a családhoz tartozót, az ajándékozások sorrendjére való tekintet nélkül tette felelőssé. Kitűnik a határozat indokolásából az is, hogy ennek a kedvezményezettnek a felesége (az egyik lemenő) egymaga többet kapott törvényes örökrészénél.

Az 587. szám alatt elvi jelentőségűnek felvett 4537/1913. P. sz. alatt hozott határozatában pedig kimondta a kir. Kúria, hogy a szülő által a leányának és a leánya férjének a szoros családi kapcsolatra való tekintettel ajándékozott vagyonérték a leány, mint szükségesörökös kötelesrészébe egészen beszámítandó.

A határozat indokolásából kitetszően a kir. Kúria a kötelesrészre kiegészítést igénylő felperesnek juttatott értékhez hozzá-számította a házastársa által ugyancsak az örökhagyótól ingyenesen kapott értéket, s mivel a kettő együttvéve meghaladta a felperes kötelesrészét, ugyanőt keresetével elutasította.

A kir. Kúria gyakorlata szerint azonban a lemenő örökös házastársának juttatott ajándékot nemcsak abból a szempontból kell az illető lemenőre hárult értékhez hozzászámítani, hogy ennek kötelesrésze kiegészítendő-e, hanem abból a szempontból is, hogy a megajándékozott házastárs mennyiben tartozik felelősséggel más kötelesrészre jogosítottak kötelesrészéért. A kir. Kúriának e kérdésben elfoglalt álláspontját tünteti fel a P. I. 8369/1928. sz. ítélete, amelyben a kir. Kúria az örökhagyó egyik fiának feleségét, aki nyilván a családi kapcsolatra való tekintettel az örökhagyó részéről ajándékban részesült, a kötelesrészért felelős ajándékozottnak nem tekintette, mert a neki jutott ajándék a férjére háramlott örökrésszel együtt nem haladta meg férje törvényes örökrésze értékét. (Ugyanígy már a 3626/1914. P. sz. ítélet.)

Arra az esetre pedig, ha az a lemenő, akinek házastársa ajándékban részesült, törvényes örökrészét megkapta, vonatkozik a Kúriának P. I. 4712/1925. sz. ítélete, amely szerint e törvényes örökrészén felül vagyoni kedvezményben részesített lemenő örökös és ennek ugyancsak vagyoni előnyben ingyenesen részesített házastársa külön-külön tartoznak felelősséggel, és pedig abban az arányban, aminőben az illető lemenő örökösnek a törvényes örökrészen felül juttatott érték a házastársának, mint az öröklési kapcsolaton kívül álló személynek juttatott egész értékhez áll.

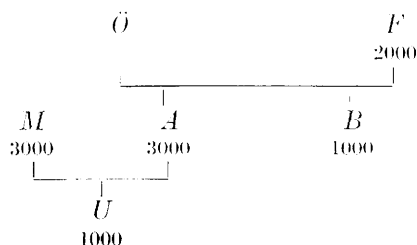
A kir. Kúriának az ezekkel a határozatokkal feltüntetett ítélkezési gyakorlatában tehát, röviden összefoglalva, a következő szabályok kialakulása ismerhető fel.

Ha azok, akik az örökhagyó vagyonában akár ennek halálával, akár élők között ingyenes juttatásban részesültek, a család köréhez tartoznak, akkor ugyanők a kötelesrészért a juttatások időbeli sorrendjére való tekintet nélkül felelnek akként, hogy azok, akik az örökhagyóval törvényes kapcsolatban vannak (akik maguk is kötelesrészre jogosultak), a törvényes örökrészeket meghaladó többletek arányában, azok pedig, akik az örökhagyóval törvényes öröklési kapcsolatban nem állanak, a nekik juttatott egész érték arányában tartoznak felelősséggel.

Ha azonban az örökhagyó a kötelesrészre jogosult ivadéknak házastársát, ivadékát vagy ennek házastársát részesítette a hagyatékban vagy élők közötti ingyenes juttatásban, akkor ezek a kapott értékeik arányában csak annyiban felelnek mások kötelesrészéért, amennyiben a nekik juttatott értékek összege a hozzájuk tartozó ivadékokra hárult érték beszámításával meghaladja annak törvényes örökrészét.

A kir. Kúria gyakorlatában kialakult ezeknek a szabályoknak megfelel a Javaslat 2038. §-ának második bekezdésében, 2041., 2042. §-aiban és a 2043. § első bekezdésében foglalt szabályozás.

Ennek a szabályozásnak megvilágítására szolgáljon a következő példa:

Az örökhagyó (Ö.) feleségének (F.) 2000 P-t, majd egyik fiának (A.) 3000 P-t, a fia feleségének (M.) ugyancsak 3000 P-t, az utóbbinak gyermekének (U.) 1000 P-t, a másik gyermekének (B.) 1000 P-t juttatott.

B. kötelesrészének kiegészítését követeli.

Mivel a juttatások összege 10,000 P s az a kötelesrész kiszámításának alapjául szolgáló vagyon, ennek $\frac{1}{4}$ része, vagyis 2500 P egy-egy gyermek kötelesrésze.

B. tehát kötelesrészének kiegészítése kép 1500 P-t követelhet.

Mindazok, akik az örökhagyó vagyonában részesedtek, a család körébe tartoznak és így a felelősség szempontjából a juttatások időbeli sorrendje közömbös.

A kir. Kúria által követett jogszabályok és a Javaslat idézett rendelkezései értelmében a kötelesrész kiegészítéseért A. nem felelős, mert ő törvényes örökrésznél (ami a kötelesrész kétszerese, vagyis 5000 P) többet nem kapott.

Az örökhagyó felesége (F.) az egész neki juttatott 2000 P értékkel felel.

Az A.-nak családtagjai, vagyis a felesége (M.) és gyermeke (U.) a kapott értékekkel (3000 P és 1000 P) arányosan felelnek ugyan, de csak annyiban, amennyiben A. maga felelne, ha a családtagjainak (M. és U.) juttatott értékeket is ő kapta volna. Márpedig abban az esetben, ha A. a neki juttatott 3000 P-ön felül megkapta volna még a felesége (F.) által kapott 3000 P-t és a gyermeke (U.) által kapott 1000 P-t, akkor ezek összege 7000 P-t tesz ki, ami 2000 P-vel haladja meg az A. törvényes örökrészét (5000 P). Ebből a 2000 P-ből kapott értékek arányában esik M.-re 1500 P, U.-ra 500 P.

Ezek szerint :

F. felel	2000 P-vel,
M. felel	1500 P-vel,
U. felel	500 P-vel,

s így ehhez az arányhoz képest a B.-nek járó 1500 P-ből

F.	750 P-t,
M.	562,5 P-t,
U.	187,5 P-t

lesz köteles fizetni.

Ez a nyilvánvalóan okszerű szabályozás a gyakorlati életben igazságosnak és célszerűnek bizonyult s bárki által könnyen megérthető.

Ezért csak helyeselni lehet a Javaslat idevonatkozó 2038., 2041., 2042. §-át és a 2043. § 1. bekezdését, mint amelyek a felelősség kérdését a bírói gyakorlatunkban jól bevált módon szabályozzák.

(Folyt. köv.)

Dr. Alföldy Dezső.

In memoriam.

Már mult számunkban megemlékeztünk a magyar ügyvédség és jogtudomány két nagy halottjáról: König Vilmosról és Pollák Illésről, akiknek ravatalánál az ügyvédi kar vezetői: Pap József, Baracs Marcel és Dési Géza rótták le az osztatlan kegyelet adóját. E megemlékezések sorából közöljük alább Baracs Marcel búcsúztató szavait, amelyek klasszikus formában kapcsolják össze az érzelem szálaival az elhunytak gondolati méltatását. Goethe ítélete: *du gleichst dem Geist, den du begreifst* — megfordítva is igazságot fejez ki és Baracs Marcelnek, mint az ügyvédi kar egyik legművészibb szavú esztétikusának, beszédei biztonnal hivatottak, hogy az örök világosságnak fénykoszorújába foglalják azoknak emlékét, akiket a földi elmúlás sötétsége körünkből kiragadott.

I.

Azt tartja a példaszó, hogy halotti beszédek és sírfeliratok túloznak. Ennél a ravatalnál azonban minden magasztalás mögötte marad az emberi értékeknek, amelyeknek *König Vilmos* volt a foglalatja.

Tekintélytelen világunkban tekintély volt. Gáncs hozzá nem merészkedett, még az irigység is elkerülte. Tiszteletet parancsolt mindenkire, még Kartársaira, tehát versenytársaira is, az ő mély-séges tudása, ragyogó szelleme, színtiszta puritanizmusa.

Ki volt ő az ügyvédi Karban, mi volt ő az ügyvédi Karnak: erről tanuságot tett a Kamara, amikor megadta neki a nagyjaink közül is csak a legnagyobbaknak kijutó végtisztességet: saját székházában ravatalozta fel s onnét indította el utolsó útjára. Tudás-értékét a jogtudományban, harcos értékét az ügyvédségben, erkölcs-értékét a polgártársadalomban Kamaránknak Elnöke méltatta.

Engem s velem együtt sokunkat évtizedeknek baráti szeretete fűzött Velede egybe. Mi volt ennek a barátságnak ősforrása? Közös társadalmi rétegből származás s az abban együttélés? Ifjú éveinkben a közös tanulmány és közös szórakozás? Meglett korunkban a közös életsors, közös életpálya, a küzdelmeknek, eszményeknek, sikereknek s az olykor elmaradhatatlan csalódásoknak közössége? Hajlott korunkban az élet által ránk kényszerített filozófiának azonossága?

Együtt vívtuk meg ezelőtt 31 év előtt a sikeres harcot a Kamarának egyébként nagyon tiszteletreméltó régi vaskalaposaival és teremtettük meg az új szellemet, amely szeplőtlenül akarja fenntartani hivatásunknak eszményeit, de ennek egyik legfőbb biztosítékát éppen abban keresi, hogy a kenyérkereső foglalkozásnak anyagi feltételeit is bátran, röstelkedés nélkül akarja kiverkedni.

Együtt irányítottuk a Karnak fegyelmi ügyeit, én mint ügyész, Te mint bíró, szigorral sujtva a jellemből fakadó bűnökre, de megértően kezelve a becsületes temperamentumnak botlásait.

Együtt töltük a magyar Themisnek kátyúban sokszor elakadt kordéját.

Az örök igazság védelmében együtt verekedtünk a helyzet-igazságoknak csúfolt féligazságok, egyoldalúságok, maradiságok ellen, én inkább a fórumon, Te főleg a szaklapoknak hasábjain. Kettőnk közül én voltam a tanítvány, aki Tőled, a Mestertől sok tanulságot, indítékot nyertem.

De mindez csak alkalom volt, hogy megszeresselek. Amiért én és velem együtt annyian megszerettünk, nem csupán a közös sors, közös küzdés és közös ábrándok voltak, de lelkednek tisztasága, egyszerűsége, az a nagy emberségesség, amellyel az életnek minden nagy és kicsiny dolgát, magánéletedet és hivatásodat vitted. Lehet-e nem szeretni egy embert, akinek fölényét mi tudjuk, de maga nem akar róla tudni? akinek szelleme nem hozzánk száll le, de minket emel magához?

Te most leráztad, ami Benned földi. Emléked éltető eszmévé fog finomulni. Ez az eszme: igazságosság és emberségesség!

II.

Karunk legnagyobb büszkeségét tesszük sírba. És mégsem zúgolódunk. Acélos, bíráló és mégis jóságos szeme ugyan nem sugároz felénk, oktató és biztató szavát nem halljuk többé, ragyogó szellemének újabb megnyilatkozásai elapadtak, de tovább él közöttünk minden gondolat, amellyel megajándékozott és tovább fog hatni a nemes példa, melyet életével nekünk adott, nekünk, az ügyvédeknek és rajtunk túlmenőleg az egész magyar polgári társadalomnak.

Egy nagy ember nagyságának éppen az a próbaköve, hogy az ő hatóereje életének múlásával nem múlik, de fennmarad és még kései utódoknak lesz tanítómestere.

A nagy tömegeket oktatni fogja, hogy az életnek bőségét csak a jognak határai között keressék; a kevés kiválasztottakat pedig arra fogja nevelni, hogy nincs jog igazság nélkül, nincs igazság erkölcs nélkül, nincs erkölcs szeretet nélkül és hogy az igazság, erkölcs és szeretet uralmáért küzdve érdemes eldobni az életnek bőségét.

Az utolsó esztendőknél katalizma kitermelték a mai nemzedékben a vallásosságnak bizonyos mértékét; de éppen csak annyit, hogy az embereknek egy újabb indítékkal többjük legyen az egymás gyűlölésére. Az a hit, melyet ő vallott, arra oktat bennünket és utódainkat, hogy a hitben a szeretetet, a szeretetben a hitet keressük, a hitet a fejlődésben és haladásban.

A látnokok lelke élt benne, Az a lélek, amelyben a hitet még a ma nyomorúságának bilincs-zörgése is erősíti; az a belátás, mely a ma sötétségében még a napnak felkelte előtt is felismeri a déli verőfényt, mely minden elnyomáson túl megérzi a felszabadító isteni gondolatot s az emberiség becsületét s a világ uralmát egyedül a haladás irányában akarja megtalálni.

Ez a látnoki szellem mondatta vele egyik társadalom-bölcséleti tanulmánya, az *Erősek és gyengék, a jogrend fizikája* leszűrődött végső tanulságaképpen:

«Az emberiségnek új oszlopai fognak fölemelkedni a hadak fénylő útján, a parallelogramm a tökéletesség felé hajolva új rügvezésre fogja hajtani a nemzeteket. A mi magyar nemzetünk pedig szélesebb néprétegen fog újra megtelepülni, új talajból új gyümölcsöket fog termelni és diadalmas bevonulását még csak ezután fogja tartani Európában».

Az ő pályafutása, jogvédői, publicisztikai és irodalmi működésének minden mozzanata pedig arra oktat minket és az utódokat, hogy az emberi és nemzeti nagy célokat a lelkeknek nem elnyomásával, hanem felszabadításával s a felszabadult lelkeknek nem megbontásával, hanem egyesítésével bírjuk elérni. És tanítja, hogy a legnagyobb víz is mocsár lesz, ha nincs szabad lefolyása és ha új vizek nem táplálják; azonképpen mocsárrá lesz a társadalom is, ha a hangos gondolkodásban gátolják.

A jognak, igazságnak, erkölcsnek, szeretetnek, szabadságnak profétája vonul át a másvilágba. Míg köztünk élt, az ügyvédség adott neki hajlékot, mint hajdanta Illés profétának a Sareptai özeget. És miként a Sareptai özegetnek lisztje és olaja nem fogyott el, azonképpen nem fog elfogyni az ügyvédi Karban sem a bölcsességnek világító olaja s az erkölcsi akarásnak éltető lisztje, amíg a Te szellemed fog honolni közöttünk.

Becsületes férfi, nagy polgár, kemény harcos, tanítómesterünk és profétánk, ügyvédek ügyvéde, fogadd általam az ügyvédi Karnak utolsó Istenhozzáját!

Dr. Baracs Marcel.

Szemle.

— **A háború üzlet**, mégpedig Norman Angel szerint: rossz üzlet, Ramsay Mac Donald szerint viszont a háború gonosztett, amit a világháború tanulságai is megerősíteni látszanak. Ezzel ellentétben a Pázmány Péter Tudomány-Egyetem jog- és államtudományi karának legutóbbi ülésén az derült ki, hogy a háború: tudomány. Itt ugyanis elhatározták, hogy a jövő félévtől kezdve a honvédelmi minisztériumtól kijelölt három vezérkari ezredes a haditudományok köréből rendes előadásokat fog tartani a háború lélektanáról, a háború gazdasági hatásairól és egyéb hasonló épületes témákról. Márpedig a Tudomány-Egyetemen tudvalevőleg csak tudományokra tanítják a *cupida legum juventus*-t. Ha tehát a háborút tanítják, úgy nyilván az is tudomány. Igaz ugyan, hogy Magyarország is hozzájárult az 1929. évi XXXVII. tc.-ben a Kellog-paktumhoz, amelyben a szerződők «a háború igénybevételét elítélik s erről, mint a nemzeti politika eszközéről lemondanak», amit pedig a törvény elítél, az csak csúnya és megvetést érdemlő erkölcstelen dolog lehet, de minthogy a nemzetközi jognak a tanszéke ezidőszent üresen áll, nem fenyegeti a diákokat veszély, hogy a háború erkölcstelenségéről tudomást szerezzenek. De még ha véletlenül tudomást szereznének is; három vezérkari ezredes csak elég, hogy egy helyettes professzort ellensúlyozzon. Lehet egyébként, hogy mindez csak agyrem és a vezérkari ezredeseknek éppen az lesz a hivatása, hogy pacifizmusra tanítsák a gondjaikra bízott fiatalokat. Ez egyszer talán a militarista gázmaszk arra fog szolgálni, hogy a pacifizmust becsempésszék az Alma Mater falai közé. Lehet, hogy a háború lélektanáról szóló kollégium fölvilágosítást fog nyújtani arról, hogy a népek sohase vágyakoznak a háború borzalmaira és gonosztetteire, hogy mindig csak felelőtlen diplomaták és öreg generálisok szabadítják rá a tömegmészárlás pandemoniumát az emberiségre, sőt talán fellebbenti a fátyolt arról a titkos szeretkezésről is, amelyet a nehézipar és az olajtröszt a nacionalista jelszavakkal folytat és esetleg meggyőzi az ifjúságot arról, hogy a «győztes» háborúk kora lejárt, mert a legvitézesebb győzelem is csak nyomort, pusztulást és szenvedést ajándékoz a győztesnek, legyőzöttek egyaránt, mégis kérdéses, vajjon mindezek tanítására aktív vezérkari ezredesek a leghivatottabb szakemberek-e? Azonban ezt eldönteni igazán nem a mi feladatunk, végre is azért van az egyetemnek autonómiája, hogy minden tudománynak megválassza a legaraválóbb professzorát. Ezért hát dehogy is merjük bírálathoz tárggyá tenni a jogi kar határozatát, amely bár militarista lepel alatt, de mégis csak biztonnal a béke szellemét kívánja terjeszteni. Nyilván Herriot hatása alatt, aki alig néhány hónapja a béke tudományának állított tanszéket a lyoni egyetem jogi karán. Ámbár ezt a speciális tanszéket

sem tartjuk helyénvalónak, mert a jogi karon hirdetett összes társadalmi tudományok, ha méltók óhajtanak maradni a konjunkturális politikai jelszavaktól független tudomány névéhez, nem juthatnak egyéb konklúzióhoz, mint a béke hirdetéséhez. De még inkább hivatása ez a jogtudománynak, mert a jog fogalma már önmagában rejti a béke gondolatát. Akármily igazságos ügyért folyik is a háború, mégis tagadása a jognak, mert tárgyat kivonja a jog hatásköréből és a hatalom véletlen játékanak engedi át. Ezt az antinómiát már Magyarország harci korszakának legnagyobb juristája: Werbőczy is felismerte, midőn a Praefatio auctoris-ban Agesilausra hivatkozva tanítja, hogy «ha mindnyájan igazságosak volnánk, a vitézségre semmi szükségünk sem lenne». Ebből következik, hogy azon a tudományszakon, amely az igazságosságnak kíván otthont lenni, nincs mit keresniök a haditudományoknak. Úgy tudjuk, hogy a honvédségi akadémián se tanítják a pacifizmust s ha *inter arma silent leges*, úgy viszont *inter leges* se illik a háborúról szóló «tudomány», amelynek a jog- és államtudományi karon, a nemzetközi jognak idevágó részétől eltekintve, éppoly kevésbé van helye, mint a teológiai karon az evolúció tanításának vagy az orvostannak a tudománynak, hogy miként lehet tíz millió élet-erős embert sikeresen elpusztítani.

— **Max Hachenburg** október 1-én 70. életévét betöltötte. Könnyű volna róla hosszan írni, mert emlékirataiban mestertollal maga megírta életének, törekvéseinek, eredményeinek történetét. Éppen azért rövid adatokra szorítkozhatunk azonban, mert az érdeklődőknek ez élvezetes olvasmányt ajánlhatjuk. Max Hachenburg mindenekelőtt nagy ügyvéd, akinek tekintélye kiterjed az egész nagy német birodalomra. E tekintélyének következtése előkelő szerepe az ügyvédi társadalomban. Max Hachenburg tudós és kitűnő jogi író is, akinek nagy kereskedelmi jogi munkái ismerik és tanulsággal forgatják a kereskedelmi jog magyar munkásai is. De elméjének kincseit nemcsak e szaktársai élvezik, hanem mindazok, akik megszokták, hogy kéthetenként tőle kapjanak felvilágosítást a jogi jelentőségű eseményekről a Deutsche Juristen-Zeitung hasábjain közölt szemlében. Max Hachenburg, erről az ünneplő német jogászság tanuskodik, lelkében nemes ember is, akit általános tisztelet környékez életének e szép ünnepén.

— **Nemzetközi büntetőbíráskodás** volt a tárgya Doleschall Alfréd rektori beszédének, amelyben a tőle megszokott alapos-sággal tárta fel e kérdés minden részletét. Noha Doleschall reá-mutat azokra a leküzdhetetlen nehézségekre, amelyekbe a nemzetközi büntetőbíráskodás, úgy államok, mint fizikai személyek irányában ütköznék, mégis szükségesnek látja a nemzeti büntető jogrendnek oly kiépítését, amely lehetővé tenné a béke idején elkövetett nemzetközi jogsérelmeknek és a nemzetközi békét veszélyeztető magatartásnak büntetőjogi üldözését. Sajnálnivalónak mondotta a magyar Btk. elmaradottságát e téren, mert viszonyosság híján a magyar állam s annak összes attribútumai sem részesülnek külföldön megfelelő védelemben. Szükségesnek tartja Doleschall a nemzetközi büntetőbíráskodást a háború törvényeinek megsértésével elkövetett cselekmények megtorlására, de ezt meg kell előznie a cselekmények kodifikációjának. Ide tartoznak a megszálló fegyveres erőhöz tartozó személyek által a belföldi lakosság sérelmére elkövetett cselekmények is. Ellenben az ú. n. internacionális kriminalitással szemben célravezetőbb az államok közötti jogsegély körének lehető tágítása. Nemzetközi büntetőbíráskodásra legfeljebb az államközi viszonylatban felmerülő büntetőbíráskodási illetékességi összeütközés kiegyenlítése véget lehet szükség.

— **A karteltörvényjavaslat megvitatása a Magyar Jogászegyletben.** A Magyar Jogászegylet ezidei előadásainak sorozatát a hiteljogi szakosztály október 4-én tartott ülésével nyitotta meg. A Kuncz Ödön egyetemi tanár elnöklése alatt tartott ülésen dr. Ranschburg Nándor ügyvéd tartott előadást a karteltörvényjavaslatról. Előadásában kifejtette, hogy a Tervezet azon ma már általánosságban elfogadott jogpolitikai elv alapján szabályozza a kartelt, hogy a kartelszerződés érvényes szerződés; minthogy azonban a kartelek monopolisztikus helyzete módot nyújt a közérdeket is sértő visszaélésekre, az államot a kartelekkel szemben az ellenőrzés

kötelessége terheli és a beavatkozás joga illeti meg. Előadó a Tervezet egész anyagára kiterjedő jogászai kritikájában többek között szükségesnek tartja, hogy a törvény rendelkezései csupán a valóságos (monopolisztikus) kartellek szoríttassanak; szükségesnek tartja továbbá a kívülállók ellen alkalmazott eszközök (bojkott, kizárólagossági szerződések stb.) megfelelőbb körülírását és szabályozását, valamint a kartel érvénytelenné nyilvánítására vonatkozó rendelkezések teljes átdolgozását. Az «érvénytelenítés» helyett a «feloszlatast» kellene a Tervezetnek szabályozni és a feloszlatast iránti per megindításának jogát csak a kereskedelemügyi miniszterre szorítani. A karteltagnak és a kívülállónak megadott kereseti jog a gyakorlatban célját fogja téveszteni, mert az ily perek leplezett célja nem a kartel feloszlatast lesz, hanem nagyobb előnyök kiereszkölése a per zaklatásai segítségével a kartelen belül. Helytálló az az állásfoglalás, amelyek az állami ellenőrzés hathatós keresztvitelét biztosítják, kiküszöbölendők azonban azok, amelyek zaklatásra adnak módot és jogtalan magánérdekeknek szolgálhatnak eszközül.

— **Az ügyvédjelöltek továbbképzésére** szolgáló összeállítások *miskolci* programja mintául szolgálhatna a többi kamarának. Október 6-tól kezdődőleg május 18-ig hetenként egy-egy délután összejönnek a jelöltek. Minden egyes összejövetelen más-más ügyvéd vezetése mellett 4—4 jelölt szerepel előadóként. Hét délután alakszerű tárgyalást folytatnak az előadók eldöntött jogesetek kapcsán a jog különböző területein (egy-egy kötelmi-jogi, örökjogi, házassági, munkásbiztosítási eset, sajtóper, büntető főtárgyalás a törvényszéken, csődeljárás gyakorlati lefolytatása). Tizenegy délután a joggyakorlat fontosabb kérdései vannak napirenden (Magánjogi elévülés, valorizációs joggyakorlat, közszerzemény, ági öröklés, váltójogi esetek, munkaügyi bíraskodás, telki szolgáltatások, magzat-elhajítás). Nagyon helyes, hogy a program felöleli a legújabb törvények ismertetését is, melyekkel a jelöltek az egyetemen még nem ismerkedhettek meg. (Pl. A törvénykezés egyszerűsítése.) Egy délután a törvényszéki orvostani kérdések foglalkoznak le (vezető: kórházi főorvos, egyetemi m. tanár), és nem feledkeznek meg az 1930/31. évek magán- és büntetőjogi irodalmának ismertetéséről sem. Ha a program kivitele éppoly kitűnő lesz, mint annak összeállítása, akkor a miskolci kamara mintaszerű munkát végez e téren. Bizonyára nem tévedünk, ha a program összeállításában nagy részt tulajdonítunk a miskolci kamara kitűnő titkárnak, dr. Forgács Deszönek, akit a miskolci kamara e napokban ünnepelt nagy szeretettel harmincéves ügyvédi jubileuma alkalmából.

— **Váltóilleték kiegészítése zálogjogi biztosítás előtt.** Ha a váltó valamely jelzálogjogi jognak szerzése végett bekebelezetetik vagy előjegyeztetik, úgy régebbi jogszabályaink és a 901/1925. P. M. sz. rendelet értelmében a bekebelezési vagy előjegyzési kérvények benyújtása előtt közvetlenül beállott a kötelezettség, hogy az illeték a váltón 1%-os bélyeg felragasztása vagy pedig az *illeték készpénzben való befizetése útján* kiegészítessék. A Közigazgatási Bíróság legutóbb 10,873/1929. P. számú határozatával újból, mint a bíróság állandó gyakorlatát kimondta azt, hogy miután az 1927. évi 68,200 P. M. számú rendelet most a jelzálogjogot alapító okiratok után másod-fok helyett csak 0.5% illetéklérolását kívánja, mely rendelkezést egyébiránt a jelzálogjogról szóló 1927: XXXV. tc.-vel kapcsolatos illetékügyi rendelkezésekről szóló 1500/1929. sz. P. M. rendelet is fenntartotta, a jelzálogjogi biztosítás végett bemutatott váltók után az 1925. évi 901. P. M. számú rendeletben megállapított 1% helyett a kiegészítésnek szintén csak 0.5%-ra kell történnie. Az érdekes indoklás szerint, a váltókra 1% helyett csak 0.5% ragasztandó fel azért, mert az utóbb említett rendelet annak keltekor a váltókra nézve kedvezményül állapított meg 1%-ot a hasonló tartalmú okiratok után általánosságban második fokozattal járó 1.5%-os illeték helyébe, nem lehet tehát ezt a kedvezményt helyes törvénytárgyazat mellett úgy értelmezni, hogy amikor azonos tartalmú iratokra nézve az általában második fokozat szerint 1.5%-kal járt illeték 0.5%-ra száll alá törvényes rendelkezés alapján, az általánossal szemben kedvezményként megállapított 0%-os kules az általános kulesnak kisebb mértékre történt leszállítása dacára továbbra is

fennállónak tekintessék, mert ezáltal a kedvezményből hátrány keletkeznék.

— **A magyar karteltörvény javaslata a külföldi törvényhozások tükrében** cím alatt jelent meg a pécsi egyetem Nemzetközi Jogi Intézetének legújabb kiadványa. Az intézet, melynek dr. Faluhelyi Ferenc egy. nyilv. r. tanár az igazgatója, mindenkor különös figyelmet szentelt a gazdaságjogi kérdésekre. Ezúttal olyan tanulmánnyal lép a nyilvánosság elé, mely aktuális tárgyánál és a feldolgozás módjánál fogva széles körök érdeklődésére tarthat számot. A munka szerzője dr. Kelemen Sándor, aki a karteljog problémáival belföldi és nemzetközi viszonylatban évek óta foglalkozik. A magyar kormány karteltörvény javaslatának egyes intézményeit boncolja és összehasonlítja a külföldön már alkalmazásban lévő törvényekkel és az azok alapján kifejlődött bírói gyakorlattal. Ezen összehasonlító bírálat alapján szakaszokba foglalja az általa szükségesnek tartott módosításokat, amelyeket egyébiránt éppen szerzője előterjesztése alapján az OMKE hivatalos állásfoglalásaként fogadott el. Befejezésül rámutat a tanulmány a nemzetközi kartelalakulások előtérbe nyomulására és ezzel kapcsolatban arra a körülményre, hogy belföldi karteltörvény alapján nem lehet ilyen nemzetközi alakulat ellen eljárni. Belföldi kartelhatóság csupán arra szoríthatja a fennhatósága alá tartozó karteltagot, hogy kiválják a nemzetközi kartelből. Ezzel azonban a kartelen kívüli versenytárs súlyos szerepére kényszerül a belföldi iparúzó, ami a nemzetközileg megszervezett ipar túlhatalma ellen a kilátástalan küzdelem felvételét jelentené. A szerző végkonklúziója tehát az, hogy elkerülhetetlen egy nemzetközi karteltörvény megalkotása, melynek alapján az államok szolidárisan járnak el a magángazdaság szervezeteinek esetleges túlkapásai ellen.

— **Szakügyvédek névsorát** közli folytatólag az Anwaltsblatt, a német Anwaltverein hivatalos lapja. 1930. júniusi számában jelent meg e névsor első része. «Liste der Fachanwälte» cím alatt, következő megjegyzéssel: «An dieser Stelle werden in Zukunft fortlaufend die Namen der Anwälte bekanntgegeben, denen vom Vorstande ihrer Anwaltskammer die Kundmachung als Fachanwalt gestattet worden ist». (Ezen rovat alatt azon ügyvédek névsorát fogjuk folytatólag közölni, akiknek kamarájuk megengedte, hogy szakügyvédi minőségüket közzétehetik.) Eddig adóügyi, ipari jogvédelmi, munkaügyi, közjogi és közigazgatási jogi és külföldi jogi szakügyvédek névsorát tette közzé az Anwaltsblatt.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tszék elnöke

Legközelebb megjelenik:

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERŰSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György,
a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula,
büntetőtörvényszéki bíró.

Előfizetési ára október 31-ig 6 pengő 20 fillér.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felölös szerkesztő: **Dr. Vámbéry Rusztem** I., Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: **Franklin-Társulat** IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Ant. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Nádás László ny. pénzügymin. tanácsos, ügyvéd: A karteltörvénytervezet. — Dr. Alföldy Dezső kir. kúriai bíró: Észrevételek a Magyar Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának az ági öröklést, özvegyi jogot és kötelesrészt szabályozó részeihez. — I. Dr. Friedman Simon; II. Dr. Gold Simon budapesti ügyvédek: A biztosító felszólítási kötelezettsége. — Dr. Teller Miksa budapesti ügyvéd: A békebíráskodás. — Törvénykezési Szemle. Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A magánjogi kényszer fogalmához. — Szemlélvények a felsőbíróságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIII. 9. — Perjogi Döntvénytár. XV. 8. — Közigazgatási és Pénzügyügyi Döntvénytár. 7.

A karteltörvénytervezet.

Ha e helyütt az igazságügyminisztérium által kidolgozott karteltörvénytervezet (T.) bírálatába bocsátkozunk, teljesen mellőzni kívánjuk mindazokat a közgazdasági szempontokat, amelyeket kartelpolitikai rendszabályokkal szemben és azok mellett a külföldön és nálunk is hangoztatni szoktak. Az e részben igen gazdag külföldi és elég jelentős hazai irodalom ezeket a szempontokat behatóan feldolgozta és azokkal itt foglalkozni nem jelenthetne egyebet, mint a már csaknem közhelyszerű megállapítások ismétlését. Abból indulunk ki, hogy az igazságügyminisztérium egy jogász feladat megoldására kapott utasítást és e helyütt azt kívánjuk bírálat tárgyává tenni, hogy a törvénytervezet ennek az utasításnak miként tett eleget.

Az állami beavatkozás a kartelek és trösztök üzletvitelére elvében határozva, az első kérdés természetesen az volt, hogy milyen egyesülések, megállapodások és szövetkezések azok, amelyekkel szemben az állami beavatkozás alkalmazandó?

A T. 1. §-a, eltérőleg a már hatályban lévő külföldi karteltörvényektől és egyik-másik államban közzétett karteltörvényjavaslatoktól, egy és ugyanazon megbírált alá vonja a kartelet, trösztöt, szindikátusokat, konvenciókat, koncerneket és fúziókat, amelyek a T.-ben röviden karteleknek neveztetnek és teljesen figyelmen kívül hagyja a tudományos irodalomban is egyöntetűleg kifejezésre jutó azt az elvi állásfoglalást, mely szerint a vállalkozóknak csak olyan szövetkezései tekintetében indokolt az állami beavatkozás, melyek monopolisztikus jelleggel bírnak, avagy pedig amelyek a piacon döntő módon érvényesítik befolyásukat. Nem szorul semmiféle magyarázatra és közhelyszámba megy, hogy amennyiben valamely szakma vállalkozóinak nem túlnyomó része, hanem csak egy bizonyos töredéke vesz részt szövetkezésben, akkor ez az outsidersnek versenye folytán a piacon sem az árakra, sem az üzleti helyzetre szabályozólag hatni nem tud. Ily esetben tehát semmiféle kizsákmányolásról vagy a termelés mesterséges szabályozásáról, tehát a szabad verseny korlátozásáról szó nem lehet és az állami beavatkozásnak éppoly kevésbé lehet helye, mint bármely egyes vállalat üzletvitelénél. A javaslat kiindulási pontja tehát önmagában véve helytelen és még helytelenebb azáltal, hogy a kartel gyűjtőnév alá a trösztökön kívül koncerneket, fúziókat és szindikátusokat is csoportosítja, holott ezeknek a célja a legtöbbször nem a verseny korlátozása vagy az árak emelése, hanem az előállítási áraknak az üzemek összekapcsolása útján való csökkentésére irányul. Ez utóbbi folyamatba bármiképpen beavatkozni, nem lehet állami feladat éppoly kevésbé, mint minden apró-cseprő fúziót vagy több vállalatnak egy koncernbe való egyesítését, avagy a piaci árusoknak egyezményeit az állami felügyelet körébe vonni, amelyekre a T. 1. §-a kétségtelenül szintén kiterjed.

A kartelek körének egészen téves megvonása zavaró hatását mindenekelőtt érezteti a T. egy másik kardinális tételénél az 1. §-ban kimondott bejelentési kötelezettség és ezzel kapcsolatosan behozandó állami kartelnyilvántartás tervbevetett intézményénél. Mi célja lehet akár kis, akár nagy vállalatok fúziójának, avagy egymást, mint fogyasztó és feldolgozó kiegészítő vállalatok koncernbe egyesülésének kötelező bejelentése, ami amúgy is elkerülhetetlenül a nagy nyilvánosság előtt folyik le? Mi célja lehet a kartelmegállapodások minden módosítása bejelentésének, ami egyértelmű minden fontosabb üzleti mozzanat bejelentésével és ezáltal egy senki által sem áttekinthető és senkit sem érdeklő óriási irattár létesítésének? A német birodalom, melynek a kartelek terén úgy gazdaságilag, mint jogpolitikailag a legnagyobb tapasztalatai vannak, sem az 1923. évi, sem pedig az 1930. év szeptemberében hosszú évek tapasztalatai után kibocsátott törvényerejű rendeletében nem tartotta szükségesnek a kartelszerződések kötelező és általános bemutatását. Ennek oka közelfekvő. Nem a szerződés kártékony, hanem az üzletvitel módja, mert a szerződés egy többé-kevébbé azonos tartalmú séma, mely ilykép a hatóságot nem is érdekelheti. Hiszen teljesen elegendő volna, amint a német rendelet teszi, a kereskedelemügyi minisztert arra felhatalmazni, hogy a vonatkozó okmányokat, ha azt szükségesnek látja, a kartelektől bekérhesse. Ha ez a T. életbelép, az azt követő 1—2 év alatt a kereskedelemügyi miniszter amúgy is megláthatja, vajjon minden néven nevezendő alakulatok okmányainak bemutatása kívánatos és a közérdek szempontjából hasznos-e és teljesen felesleges volna már előre is egy óriási apparátust felállítani, amelynek felesleges volna rövid időn belül kiderülhet.

Egy további alapvető rendelkezése a T.-nek (5. §) az, hogy amennyiben valamely kartel a jóerköcsökbe vagy közrendbe ütközik, vagy a fogyasztóközönség kizsákmányolására irányul, a kereskedelemügyi miniszter a megszervezendő kartelügyi országos bizottság véleményének meghallgatása után 1. figyelmeztetés és közvetlen tárgyalás útján felhívhatja a kartelt magatartásának megváltoztatására, ennek sikertelensége esetén 2. a kereskedelemügyi miniszter megteszi azokat a vámpolitikai, áruforgalmi, iparrendészeti vagy egyéb közigazgatási intézkedéseket: amelyekre az illető ügykörre vonatkozó törvények szerint joga van, avagy megkeresés, illetőleg jogszabálykezdeményezés útján teszi meg az erkölcstelen vagy közrendbe ütköző kartel érvényesülésének megállítására szükséges lépéseket, 3. az igazságügyminiszterrel egyetértőleg utasíthatja a kir. kincstári jogügyi igazgatóságot, hogy a kartel érvénytelenségének bírói megállapítása, illetve annak hatálytalanítása iránt a közérdekű keresetet megindítsa. Arról, hogy ezen kartelügyi országos bizottságnál mindenféle tagok részvételéről gondoskodva van, csak arról nem, hogy abban szakértők is helyet foglalhassanak, akik valamelyes árkalkulációval képesek szolgálni és valamely ár kizsákmányoló volta tekintetében képesek autoratív véleményt nyilvánítani, nem kívánok bővebben foglalkozni. Az, hogy a kereskedelemügyi miniszter a kartelet mindenekelőtt figyelmeztetés és közvetlen tárgyalás útján igyekszik magatartásának megváltoztatására rábírt, a kartellel való előzetes egyezkedésnek egy csak helyesíthető módját képezi. Kevésbé érthető e § 2. pontja, mert az ott említett intézkedések tekintetében egyáltalában nincs szükség törvényes felhatalmazásra, hiszen ezeket az intézkedéseket a kereskedelemügyi miniszter eddigi törvényeink szerint is megteheti. Alig tehető fel, hogy ez utalás kíván lenni a vámtarifáról szóló 1924. évi XXI. tc.

2. §-ában foglalt felhatalmazásra, mely szerint ha közszükségleti cikkek egyáltalában nem vagy a szükséglethez mérten kis arányban hoznak forgalomba, akkor rendeleti úton való vámleszállításnak van helye. Nyilvánvaló, hogy az említett törvénynek nem volt célja a kartelekkel szemben bizonyos rendszabályokat alkalmazni, máriszt az ilyen vámleszállítás természetszerűleg nemcsak a karteleteket érintené, hanem számos munkaalkalmat szüntetne meg, tönkretenne kartelen kívül állókat és valószínűleg a nyers-termények árában is hanyatlást idézne elő. Az sem tételezhető fel, hogy miután a megkeresés szó is foglaltatik a T.-ben, a kereskedelemügyi miniszter adott esetben az árdragító visszaélésekről szóló 1920: XV. tc. 1. §-ának 5. bekezdésére támaszkodva, ezen törvényes felhatalmazás alapján a kir. ügyészséghez fordulhatna, azt mondván, hogy az idézett törvény cikk 1. §-ának 5. pontja értelmében árdragító visszaélés vétségét követi el az, aki valamely közszükségleti cikk termelését vagy a velevaló kereskedést korlátozza vagy a készletet a közellátástól árdragításra alkalmas bármely más módon jogosulatlanul elvonja és ezen rendelkezést egy bizonyos kartel ellen kívánja alkalmazni. Az árdragítási törvény immár 12 év óta létezik és soha a kir. ügyészségnek nem jutott eszébe ezen § alapján a kartelekkel szemben fellépni, de nem is léphetne fel sikerrel, mert ha a kartel az ő áraival a vámtételek által húzott határokon belül marad, csak oly mérvben emelte az árakat, amint a törvény is megengedi, ha pedig az árakat azon túl emeli, azonnal fellép a külföld versenye és az árakat leszorítja, az árdragításnak tehát a lehetősége sincs meg. Minthogy tehát mindkét itt tárgyalt rendelkezés tekintetében már amúgy is megvan a törvényes felhatalmazás, éppúgy mint az 5. § 2. pontban foglalt egyéb intézkedésekre is, ez a második pont teljesen felesleges. Ami e § 3. pontját illeti, tulajdonképpen azoknak, akik a karteltörvényt időszerűtlennek vagy közgazdasági szempontból helytelennek tartják, e pont ellen semmi kifogást sem kellene emelniök. E § t. i. azt jelenti, hogy a közérdekű per megindításánál szükséges az, 1. hogy a kereskedelemügyi miniszter a rendkívül nehéz és komplikált adott esetet kétségtelenül hónapokon át tanulmányozza, 2. aztán — ami szintén nem egész rövid eljárás — az országos kartelügyi tanács véleményét meghallgassa, 3. azután következik a felekkel való közvetlen tárgyalás, vagyis egyezkedési kísérlet, 4. azután következik az esetnek az igazságügyminiszterrel a hozzájárulás végett való letárgyalása, és amikor ez megvan, 5. akkor küldetik át az a bizonyos hatálytalanítási kereset a kir. kincstári jogügyi igazgatóságához, amelynek szintén egy bizonyos ideig azzal foglalkozni kell, 6. ez azután beadja a keresetet a tábla kartelügyi tanácsához, amelytől aztán még 7. a kúriához lehet fellebbezni. Egészen világos, hogy amíg ilyen hatálytalanítási kereset az elsőfokú kartelügyi bírósághoz kerül, legalább egy év múlik el, a táblánál és kúriánál az ügy tárgyalása legalább egy évig tartana újból, mikor pedig a kúria végül kimondta az ítéletet, akkor bizonyára a megtámadott kartel már nem létezik, a konjunktúra megváltozott és egy egészen másnemű kartel lépett a régi megtámadott kartel helyébe, esetleg azon vállalatok, melyeket a piac kizsákmányolásával vádoltak, időközben csődbementek vagy felszámoltak.

A kartelforgalom körének téves megvonása továbbá éppen a hatálytalanítási keresettel kapcsolatosan oly eredményekre vezethet, amelyek nyilván a T. készítőinek figyelmét elkerülték. A T. a kartel fogalma alá vonja a trösztöket, koncerneket, fúziókat. Mikép konstruálható meg ezekkel szemben egy hatálytalanítási kereset és mikép szólhat a hatálytalanító ítélet egy koncern, fuzionált vállalat vagy egy tröszttel szemben? Úgy talán, hogy a tröszt vagy a koncern ismét jogilag vagy fizikailag eredeti részeire bontatik, ami elképzelhetetlen, avagy hogy a már meghozott közgyűlési határozatok vagy jogi és üzleti cselekmények évekre visszamenőleg hatálytalanok? Nem folytathatom ennek a szempontnak elemzését, mert nyilvánvaló, hogy teljesen komikus és lehetetlen megállapításokra jutnánk.

Egy további alapvető rendelkezése a T.-nek, hogy a jóerkölcse vagy a közrendbe ütköző kartel érvénytelenségének bírói megállapítását magánjogi kéressel kérheti 1. a kartelhez tartozó vállalkozó, 2. a kartelen kívül álló szakmabeli vállalkozó. Ez egyike a T. egyik, joggal leginkább kifogásolt szakaszainak. Bíróságaink eddigi kartelügyi gyakorlata szerint a fogyasztók kizsákmányolására irányuló kartelszerződés alapján az abban szereplő a többi szerződő felekkel szemben a bíróságok előtt sikerrel emelhetett

kifogást a kartelszerződés hatálytalansága címén, mert az olyan szerződések, illetve azok alkalmazásának olyan módja, mely a jóerkölcsekre ütközik, eddigi gyakorlatunk szerint is bírói jogvédelemben nem részesült. A T. most a szerepeket megfordítja. Azt a karteltagot, aki esetleg a kartel, a hatóságok, illetve fogyasztók által nem is észlelt (mert ha a hatóságok észlelik, akkor ők indítják meg a közérdekű keresetet) kizsákmányoló üzletvitelnek éveken át haszonélvezője volt, felhatalmazza, hogy egy neki tetszőleges pillanatban, a közérdek köntösében, tényleg azonban kizárólag saját magánérdekeinek istápolására mint közvádoló lépjen fel. Ez a szerződésszegés, hűtlenség és hipokrizis jogosultságának oly elismerése és kitüntetése, melyre egy jogrendszerben sincsen példa. A német kartelrendeletek sem ismerik a karteltagoknak ezt a jogát, hanem csak azt, hogy a karteltag fontos okból a kartelt azonnali hatállyal felmondhatja, nevezetesen ha a karteltagnak mozgásszabadsága a kartel által méltánytalanul korlátozva van, tehát csak saját egyéni jogán léphet fel és csak saját magára nézve követelheti a kötelékből való elbocsátását, de nem kérheti az egész kartel bírói felbontását. Ha tehát valamely kartel a közérdekű kereset fentebb említett hét próbáját kiállotta, még mindig jöhet egy elégedetlen karteltag vagy egy szakmabeli vállalkozó, aki az eljárást elülről kezdheti és közérdekű perrel támadhatja meg a kartelt. Azon karteltag, ki valamely kartelkötelékből szabadulni kíván, ezt fennálló jogunk alapján is elérheti, ha igazolja, hogy csak a gazdasági túlhatalom kényszere folytán lépett be valamely kartelbe vagy ha a kereskedelmi tv. 100. §-ának esete forog fenn. Ezekre az esetekre nézve törvényesen kimondható volna, hogy a választott bíróság netáni hatásköre ellen bármelyik fél pergátló kifogással élhet.

Amily jogosulatlan, hogy egy karteltag kérhesse a kartel felosztatását, éppoly jogosulatlan, hogy egy a kartelen kívül álló vállalkozó léphessen fel ilyen keresettel. A kartelen kívül álló szakmabeli vállalkozó egy kartelbe rendesen vagy azért nem lép be, mert gazdasági mozgásszabadságában nem akarja magát korlátoztatni, vagy pedig a kartel által neki felajánlott kvótával nincs megelégedve és mindenesetre a kartellel szemben érdekellentétben áll. Egy ilyen igen kevésbé objektív egyéniséget feljogosítani, hogy a közérdek leple alatt a kartel felosztatását kérhesse lényegében azért, mert ez az alakulat az ő érdekének nem felel meg, semmikép sem helyeselheto. Képzeltető azonban, hogy a kartelen kívül álló szakmabeli, avagy nem szakmabeli vállalkozó a kartel ellen felléphessen, nem a kartel érvényességének bírói megállapítása iránt, hanem a kartel által követett valamely magatartás eltiltása vagy kártérítés iránt, nevezetesen ha a kartel az ő gazdasági túlhatalmánál fogva valamely vállalatnak az üzleti tisztességbe ütköző módon való megsemmisítésére törekszik. Így ha a kartel, hogy valakit a kartelbe való belépésre kényszerítsen, az illető helyi piacon az országos ártól eltérő versenyárakat (discriminations) vagy üzleti feltételeket engedélyez, avagy ezen outsider vevőit vagy szállítóit bojkottálja, avagy valamely szakmabeli vagy nem szakmabeli vállalkozót a neki feltétlenül szükséges áruellátásból kizárja és mindennek károsítási célzata van. Teljesen elegendő volna annak kimondása, hogy amennyiben a kartel valakivel szemben gazdasági fölényénél fogva egy bizonyos fojtogató üzletvitelt alkalmaz, ennek megszüntetése iránt az illető kereskedelemügyi miniszterhez fordulhat és amennyiben a kereskedelemügyi miniszter nem vállalná ezen visszaélések megszüntetésére irányuló pernek a megindítását, vagy esetleg törvényes meghatalmazás alapján az ilyen visszaéléseknek közigazgatási úton való megszüntetését, ebben az esetben vagy esetleg e nélkül is az érdekelt felek az ilyen visszaességek megszüntetése vagy esetleg kártérítési igények megállapítása iránt a bírósághoz fordulhatnak. Sokkal inkább volna ezzel az ilyen outsideréken vagy fogyasztókon segítve, mintha egy olyan fegyvert nyomnak a kezükbe, mint amilyen a kartel hatálytalanítása, mely természetszerűleg egy hosszú, nehéz, költséges és bonyodalmas eljárás. Az ilyen visszaélésekkel szemben való védekezésre egyébiránt a német kartelrendelet megmutatja az utat, amennyiben például kimondja, hogy ha valamely fogyasztót (továbbfeldolgozó gyárat) valamely kartel vagy tröszt az eddigi áruellátásból ki akarja zárni, ami természetesen a fogyasztónak teljes önkremenetelét jelenti, akkor ilyenműintézkedéshez a kartelbírószak elnökének előzetes jóváhagyása szükséges.

A T. a közérdekű keresetek megindításával kapcsolatosan fel-lepethető zsarolási esetek ellen úgy vél védekezhetni, hogy kimondja,

hogyan ezekben az ügyekben a kartelbíróóság előtt szegénység nem lehet perelni. Ezen rendelkezés azonban egy teljesen alkalmatlan eszköz, mert hiszen egy ilyen hatálytalansági per tulajdonképpen meg nem becsülhető értékre irányul, és mint ilyen, ugyanolyan illeték alá esik, mint az egyéb megbecsülhetetlen értékű pertárgyak, vagyis az illeték 2000 pengő perérték alapulvételével rovatik ki. Ily csekély tételeket valaki, aki ellen semmit sem lehet behajtani, még mindig nagyon szívesen kockáztat abból a célból, hogy a karteltől per útján bizonyos előnyöket kicsikarjon.

A perrendtartási szabályok is, amelyek a tervezetben foglaltatnak, több szempontból kifogásolhatók. A 8. § péld. kimondja, hogy a közérdekű perekben és azokban a magánjogi perekben, amelyekkel a kartelt akár keresettel, akár perbeli kifogás útján azon alapon támadják meg, hogy a jóerkölcsbe vagy a közrendbe ütközik, kizárólagos illetékességgel a kartelbíróóság bír és ennek hatásköre kiterjed a perben akár keresettel, akár viszontkeresettel vagy kifogással érvényesített minden magánjogi igényre is. Ebből következik, hogy amennyiben péld. egy kartel elárúsító szerve valakit meg- és átvett áruból kifolyólag beperel, akkor ez utóbbi a kartellel szemben a jóerkölcsbe vagy a közrendbe ütköző üzletvitelnek kifogását emelheti és akkor az ügy a rendes bíróságtól átkerül a kartelbíróósághoz, amely azután az ügynek néhány évre való eltemetését jelenti. A 8. §-nak 7. bekezdése ezt a teljesen helytelen rendelkezést még alá is támasztja azzal, miszerint kimondja, hogy nem a kartelbíróóság, hanem a rendes bíróság hatáskörébe tartoznak azok a perek, amelyeket a kartelekkel szemben fennálló magánjogi igény iránt nem a közérdek alapján indítanak, vagyis amelyekben a kartel az alperes. Ebből az következik, hogy viszont a kartel által a rendes bíróságnál megindított magánjogi perekben, mikép már fentebb is említettük és amint a 8. § idézett része is világosan mondja, perbeli kifogás útján a kartelt a jóerkölcsbe vagy a közrendbe való ütközés címén meg lehet támadni és ezzel a perket vég nélkül elodázní. Ugyancsak a 8. § kimondja azt is az egyik helyen, hogy a kartelbíróóság hatásköre a perben — akár keresettel, akár viszontkeresettel vagy kifogással érvényesített — kiterjed minden magánjogi igényre is. E szerint e alapján a magánfél által megtámadott kartel a kartelbíróóság előtt egy hatalmas, a kartelügyre egyáltalán nem tartozó viszontkeresettel léphet fel. Viszont nem a kartelbíróóság, hanem a rendes bíróság hatáskörébe tartoznak az idézett § szerint azok a perek, melyek arra irányulnak, hogy a bíróság a kartelből folyó egyes kötelezettségeket a méltányosságnak megfelelően módosítsa, az egyik szerződő felet a kár méltányos megosztásával elállásra jogosítsa vagy hogy a bíróság a már bírói ítélettel érvénytelenné nyilvánított kartel magánjogi következményei tárgyában döntsön. Szorosan vett kartelkérdések egész sora tehát e szerint a rendes bíróság elé tartozik, tisztán magánjogi és nem karteljogi kérdések viszont esetleg azon fél által, aki egy tisztára magánjogi keresettel meg van támadva, a kartelbíróóság elé hurcolhatók. Hogy továbbá a bíróság szerződési feltételeket módosítsa, nemcsak a mi magánjogi rendszerünkől, hanem az európai magánjogi rendszertől teljesen idegen, mert egy bíróság valakit felmenthet valamely szerződési kötelezettség teljesítése alól, de hogy ő maga módosítsa szerződéseket és statuáljon rendelkezéseket, ez magánjogi rendszerünk legprimitívabb és alapvető rendelkezéseibe ütközik.

Ennek a T.-nek csak egyes alapvető tételeit tettük bírálat tárgyává, de már az előadottakból is kitűnik, hogy a T. nem alkalmas arra, hogy a törvényhozás elé terjesztessék. A mostani időpontot, amikor iparunk a lehető legnagyobb nehézségek között küzd, teljesen időszerűtlennek tartjuk egy karteltörvény létesítésére, annál is inkább, mert nem engedhetjük meg magunknak, hogy egy ilyen kísérlet következményeit a magyar közgazdaság amúgy is beteg testén próbáljuk ki. A mi gazdasági és ezzel a mi kartelpolitikánk is csakis a minket körülvevő országok gazdasági politikájához irányozódhatik, várjuk be tehát, hogy ezen államok e kérdésben milyen álláspontot foglalnak el. Ha azonban a kormány mégis elhatározza magát arra, hogy egy ilyen T.-et benyújt, akkor a törvényben pregnánsan kell kifejezésre jutni annak az elvnek, hogy csak a privat. monopóliummal kapcsolatos árdragítás és gazdaság hatalmi visszaélések ellen irányul a törvény, hogy a kartel-tagoknak egymással szemben fennálló viszonyába fölösleges módon be nem avatkozik és hogy kartelek feloszlására irányuló közérdekű kereseteket csak a közérdek hivatalos képviselői indíthatnak.

Dr. Nádas László.

Észrevételek a Magyar Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának az ági öröklést, özvegyi jogot és kötelesrészt szabályozó részeihez.*

Nem lehet azonban behatóbb bírálat nélkül elhaladni a 2043. § 2. bekezdése mellett.

Az ebben a bekezdésben foglaltak értelme csak nehezen vehető ki.

Ami benne kimondva van, tulajdonképpen ellenkezik az első bekezdésben foglaltakkal.

A 2. bekezdésben ugyanis az van kimondva, hogy ha az örökhagyó az ivadéka házastársát, ivadékat vagy ennek házastársát részesítette vagyoni juttatásban, az ilyen családtagnak juttatott értéket, ha azt az illető ivadék terhére osztályra kell bocsátani, a felelősség mértékének megállapítása végett csak annyiban lehet számbavenni, amennyiben az magának az ivadéknak juttatott értékhez hozzászámítva, a többi családtagnak juttatott értékek számbavétele nélkül meghaladja az ivadék törvényes örökrészeinek értékét.

E szerint a fentebb felhozott példát véve: M., aki 3000 P-t kapott, csak annyiban felel, amennyiben az A.-nak juttatott 3000 P hozzászámításával — de az U.-nak juttatott 1000 P figyelmen kívül hagyásával — meghaladja az A. törvényes osztályrészét, az 5000 P-t, amihez képest M. csak 1000 P-vel lenne felelős. U. pedig, mivel a neki juttatott 1000 P az A.-nak jutott 3000 P-höz hozzászámítva A.-nak törvényes örökrészét el nem éri, a kötelesrészt felelősséggel egyáltalán nem tartoznék. Ennek aztán további folyománya az lenne, hogy B. kötelesrészéből hiányzó 1500 P-ért F. 2000 P-vel, M. pedig 1000 P-vel lévén felelős, ennek arányában F.-et 1000 P-ben, M.-et pedig 500 P-ben kellene elmarasztalni. Ha pedig az örökhagyó M.-nek 2000 P-t adott volna azzal, hogy az A. terhére osztályra bocsátandó, U.-nak pedig ugyancsak 2000 P-t, akkor a 2043. § 2. bek.-ben foglalt szabály szerint egyikük se lenne felelős a kötelesrészt, holott ha a nekik jutott összesen 4000 P-t A. kapta volna a reá hárult értéken felül, akkor ő 2000 P-vel felelős lenne. A 2043. § 2. bek.-ben felállított szabály tehát visszas és tartatlan helyzetet teremtené.

Ezek szerint ez, ami a 2043. § 2. bekezdésében ki van mondva, meg nem állhat.

Amennyiben pedig ez a bekezdés mást akar kifejezésre juttatni, mint ami belőle kiolvasható, úgy megfelelően átszövegezendő lenne.

Leghelyesebb lenne egyébként a szóbanlévő második bekezdést egészen elhagyni. A Javaslat egyéb rendelkezései ugyanis kimerítően szabályozzák a kötelesrészt való felelősség kérdését.

Felmerült a kérdés, helyes-e a Javaslatnak a kir. Kúria gyakorlatából átvett az az álláspontja, amely szerint a család körében megadományozottak felelősségére nem alkalmazza az ideigl. törv. szab. 8. §-ának az időrendszerinti felelősség szabályát.

A kir. Kúrián az a felfogás, hogy valamely jogosítottnak hiányzó kötelesrészeért a család körében megadományozottak az adományozások időbeli sorrendjére való tekintet nélkül felelősek, a gyakorlati élet tapasztalatai alapján a családiasság szempontjainak méltatásával az utóbbi évtizedek folyamán alakul ki. A család körén belül a lemenőknél az a körülmény, hogy az egyik korábban részesült adományban, rendszerint annak a folyománya, hogy a korábban született gyermek a természet rendje szerint hamarabb éri el önállóságát. Ha tehát az apa az első gyermekét azért részesítette önállósulásakor (rendszerint házassodásakor) korábban adományban, mint a második gyermekét, mert az előbbi azt hamarabb érte el, akkor merőben indokolatlan, hogy ha az apának a második gyermek megadományozása után megmaradt vagyona elfogyott, a harmadik gyermek kötelesrészeért elsősorban a második gyermek legyen felelős ama pusztán véletlen folytán, hogy ő később született, mint az első gyermek, ő később részesült adományban, holott mindkettőt egyforma természeti és erkölcsi kötelék fűzte az örökhagyóhoz.

A leszármazó öröklésénél alkalmazandó egyenlőség elvének fogva tehát a megadományozott lemenőknél el kellett térni attól a szabálytól, hogy a megadományozottak a hiányzó kötelesrészt idő szerint fordított sorrendben feleljenek.

* Az előbbi közl. lásd a 19. és 20. számban.

A lemenővel egy szempont alá kellett vonni annak házastársát, a lemenő további lemenőjét s ennek házastársát, mint akik nyilván az illető lemenőre való tekintettel részesülnek adományban.

Ugyancsak a lemenővel egy tekintet alá kellett esnie az örökhagyó házastársának, aki szintoly szoros családi kapcsolatban áll az örökhagyóval, mint ennek gyermeke.

Nem fér tehát kétség a Kúria gyakorlatában a család körén belül megadományozottakra vonatkozóan kialakult szabály helyességéhez.

Viszont a család körén kívül megadományozottaknál a kir. Kúria fenntartotta azt a régebbi szabályt, amely szerint a kötelesrész kiegészítéseért elsősorban a legutóbb megadományozott felelős s a korábban megadományozott csak annyiban, amennyiben a később megadományozottnak juttatott értékből a kötelesrész kiegészítése ki nem telik.

S ennek az álláspontnak is megvan az indoka, mert gazdasági és méltányossági szempontok szólnak a mellett, hogy a régebben történt ajándékozások mennél kevésbé bolygattassanak meg.

Csak helyeselni lehet tehát a Javaslatnak azt az állásfoglalását, amely szerint úgy a család körén belül megadományozottaknál, mint a család körén kívül részesítetteknek a kir. Kúria most ismertett gyakorlatának megfelelően szabályozta a kötelesrészért való felelősség kérdését.

Áttérve ezek után arra a további kérdésre, hogy míg egyfelől a család körén belül s másfelől az azon kívül megadományozottak felelősségének viszonya egymáshoz a Javaslat a 2038. § első bekezdésében s a 2048. § első bekezdésében azt a szabályt állítja fel, hogy a kötelesrészért a hagyatékban részesedő személyek egyformán felelnek, de már az élők közötti juttatások tekintetében elsősorban a család körén belül megadományozottak felelősek s csak amennyiben ekként a hiányzó kötelesrész kielégítést nem nyert, felelnek a család körén kívül megadományozottak.

Ez a szabályozás visszas eredményekre vezet, amint arra találoan mutat rá Szladits Károly («A kötelesrészért való felelősség kérdéséhez», Jogtudományi Közlöny, 1930. április 15. szám). Felhossa azt a példát, hogy az örökhagyó életében 6000 P-t ajándékoz feleségének, utóbb idegen nővel ágyasságra lép s az egész megmaradt 6000 P vagyonát az utóbbira hagyja a) vagy végrendelettel, b) vagy élők között; egyetlen fiának pedig nem hagy semmit. A Javaslatban foglalt szabályozás szerint a fiú a 6000 P kötelesrészét az a) esetben felében, a b) esetben egészen a korábban megajándékozott házastársától követelhetné.

Már ebből a példából is kitűnik, hogy a Javaslatban foglalt szabályozás e részben egyáltalán nem kielégítő.

Ez a szabályozás nem is támaszkodhatik kiforrott bírói gyakorlatra. Abban határozottan kialakult a Kúria gyakorlata, hogy a család körén belül megadományozottak az adományozások idejére való tekintet nélkül egymás között aránylagosan, a család körén kívül megadományozottak pedig egymás között az adományozások időbeli fordított sorrendjében felelnek. De hogy mi a család körén belül és a család körén kívül megadományozottak felelősségének viszonya egymáshoz, arra nézve nincs eléggé kifejlődött bírói gyakorlat, aminek oka az, hogy ritkán fordul elő eset, amikor a család körén belül megadományozottak mellett a család körén kívül megadományozottak is szerepelnek.

Eltérőleg a javaslat 2038. §-ának első bekezdésében s a 2048. § első bekezdésében foglalt szabályozástól, részemről s szóbanlévő kérdésnek következő megoldását ajánlanám.

Abban az esetben, ha az örökhagyó úgy a család körén belül, mint azon kívül állókat részesített vagyoni juttatásban, a kötelesrész kielégítéseért a család körén belül részesített személyek a család körén kívül megadományozottakhoz viszonyítva abban az arányban felelnek, amily arányban a terhükre számításba vehető értékek együttes összege a család körén kívül tett adományok együttes értékéhez áll; a család köréhez tartozók aztán az ekként arányosan rájuk jutó részt igénybevehetők juttatásaik arányában, a családon kívül megadományozottak azonban az arányosan rájuk eső részt az adományozások időszerint fordított sorrendjében kötelesek megtéríteni.

Példának véve a Szladits Károly említett értekezésében felhozott másik esetet, az örökhagyó először házastársának, H.-nak adott 6000 P-t, utóbb egyik fiának, A.-nak 24,000 P-t, végül egy idegennek, X.-nek 6000 P-t, a másik fiának, B.-nek semmi se jutott. B.-nek kötelesrésze a 36,000 P-nek $\frac{1}{4}$ része, vagyis 9000 P,

ezért H. 6000 P-vel, A. az örökrészét meghaladó 6000 P-vel, együttesen tehát e két, a család körén belül álló személy 12,000 P-vel, a család körén kívül álló X. pedig 6000 P-vel felel s így az ennek megfelelő arányban a 9000 P kötelesrészből H. és A. 6000 P-t (és pedig ezek egymásközötti arányosan 3000—3000 P-t), X. pedig 3000 P-t köteles megtéríteni. Ha a család körén kívül adományozott 6000 P-ből az örökhagyó X.-nek 4000 P-t, majd később ugyancsak a család körén kívül álló Y.-nak 2000 P-t ajándékozott volna, Y. mint később megajándékozott tartozván X.-szel szemben elsősorban felelősséggel, a 3000 P-ből Y. 2000 P-t, X. pedig 1000 P-t tartoznék megtéríteni.

Ez a megoldás eltér attól, amelyet Szladits ajánl a fentebb említett értekezésében. Ő ugyanis a család körén belül s az azon kívül részesítettek egymáshoz való viszonyában is lehetőleg azt az elvet kívánja érvényesíteni, hogy a korábbi adomány is csak annyiban felel, amennyiben a későbbi adományból a kielégítés ki nem telik. Ezért az ő megoldása szerint a 9000 P kötelesrészért elsősorban X. mint legutóbb megajándékozott lenne felelős a neki juttatott egész 6000 P erejéig, a fennmaradó 3000 P esnék A.-ra, amelyből utóbbi aránylagosan 1500 P-t átháríthat az ugyancsak a család körén belül megadományozott H.-ra.

Ez a megoldás kétségkívül figyelemreméltó, mert alkalmas arra, hogy a Javaslatban foglalt szabályozásnál helyesebb eredményekhez vezessen.

Mégis az a megoldás mégsem veszi annyira elejét visszas eredmények keletkezésének, mint az ezúttal javasolt megoldás.

Ennek megvilágítására szolgáljon a következő példa:

Az örökhagyó először házastársának, H.-nak 3000 P-t, majd egy idegennek (ágyassának), X.-nek 6000 P-t, ezután az egyik fiának, A.-nak 24,000 P-t adományozott s végül a másik fiának, B.-nek mindössze 3000 P-t hagyott.

Ez esetben a kötelesrész 9000 P s ehhez képest B. kötelesrészének kiegészítéseképp 6000 P-t követelhet.

Szladits szerint a 6000 P-ért elsősorban A. felelős s mivel ez kimeríti az A.-tól igénybevehető értéket, X. már nem tartozik felelősséggel, ellenben a család körén belül megajándékozott H. az arra eső 6000 P-ből aránylagosan 2000 P-t köteles viselni. Tehát a kötelesrész kiegészítésére H. fizet 2000 P-t, A. fizet 4000 P-t, az idegen X. pedig semmit s így ugyanaz a fonák helyzet áll elő, amelyre Szladits első példájában rámutat.

Ezzel szemben a részemről ajánlott megoldás mellett a 6000 P-ből aránylagosan A. és H. együttesen 4000 P-t (és pedig ebből A. ennek kétharmadát, H. pedig egyharmadát), az idegen X. pedig 2000 P-t tartozik megtéríteni.

Az ezúttal javasolt szabályozás mellett tehát a család körén belül s az azon kívül megadományozottak felelőssége egymás irányában arányosan oszolnék meg s ez a szabályozás oly eredményekhez vezetne, amelyek a nagyközönségre nézve nyilvánvalóan megnyugtatók s amelyek leginkább felelnek meg az igazság és méltányosság követelményeinek.

E megoldás mellett a családon kívül megadományozott — szemben a családon belül megadományozottakkal — előnyben nem részesül, márpedig a családon kívül állónak előnybenrészesítése annál is inkább indokolatlan, mert a gyakorlati élet tapasztalatai szerint a családon kívül részesített idegen rendszerint olyan személy, akivel az örökhagyó házasságának megkötése után ágyassági vagy az erkölcsi közfelfogással össze nem egyeztethető szerelmi viszonyt folytatott.

A Szladits részéről a kérdés megoldásánál irányadónak vett az a szempont, hogy az adományok időrend tekintetében mennyiben voltak sérelmesek a kötelesrésze, a kir. Kúria helyes gyakorlata szerint a család körében megadományozottaknál már úgy sem játszik többé szerepet s itt a kir. Kúria már áttörte az időbeli sorrendre alapított felelősség elvét.

Egyébként is az ajándékozások fordított sorrendje szerint felelősség mellett is el kell készülnie lennie a kötelesrész megtérítésére annak a megajándékozottnak is, akinek az örökhagyó az ajándékozás idejében volt vagyonának kisebb részét adományozta. Abban a tekintetben ugyanis, hogy valamely ajándékozás sérti-e a kötelesrészt, nem az ajándékozónak az ajándékozás idejében volt vagyona az irányadó, hanem az, hogy mi vagyona volt a halálakor. Hiába maradt az örökhagyónak, aki 50,000 P-t ajándékozott valakinek, az ajándékozaskor még 50,000 P-t meghaladó vagyona, ha ez az utóbbi idővel az ajándékozó haláláig veszendőbe ment, a

megajándékozott a neki ajándékozott 50,000 P-vel az eddigi gyakorlat szerint is felelős volt a kötelesrész kiegészítéseért.

Nem mutatkozik tehát indokoltnak döntő súlyt helyezni arra a szempontra, hogy az ajándékozás az időbeli sorrendet tekintve sérelmes volt-e a kötelesrészre.

Az ezúttal javasolt megoldás mellett is fennmarad a család körén kívül megadományozottaknál a sorrend szerinti felelősség elve, s így előfordulhat, hogy család körén kívül megadományozottak közül a később megadományozott elsősorban való felelőssége méltánytalannak jelentkezik. E részben azonban tekintetbe veendő, hogy a gyakorlati élet tapasztalatai szerint arra, hogy többen legyenek családon kívül megadományozottak, már igen ritkán fordul elő példa.

* *

(Bef. köv.)

Dr. Alföldy Dezső.

A biztosító felszólítási kötelezettsége.

(Szélgjegyzetek egy kúriai ítélethez.)

I.

A Kúria P. VII. 2047/1930. számú alatt hozott ítélete ama felsőbírói ítéletek közé tartozik, amelyek semmiképpen sem alkalmasak közmegnyugvás keltésére. Elvi jelentőségénél és a benne eldöntött kérdés elsőrendű fontosságánál fogva a döntés és indokolása nemcsak megérdemlik, hanem szükségessé is teszik annak beható taglalását.

I. A kérdés egyike az új biztosítási törvény által felvetett legnagyobb érdekű és jelentőségű problémáknak. Vajjon tartozik-e a biztosító a folytatólagos, de a mindenkori esedékességekre külön írásban nem kötelezett életbiztosítási díjakra vonatkozólag utólagos teljesítési határidő kitűzése mellett felszólító-levelet küldeni? Erre a kérdésre a hivatkozott kúriai ítélet határozott nemmel felel.

A kérdésen meg sem látszik, hogy milyen óriási jelentőségű és hogy eldöntésétől — túlzás nélkül — a halottak nyugalma és a hátramaradottak egzisztenciája függ.

A biztosító felszólítási kötelezettségének tagadása annyi jogos érdeket sért és oly nagymértékben méltánytalan, hogy még abban az esetben is meg kellene állapítani a felszólítási kötelezettséget, ha erre a törvényes rendelkezések elegendő alapot nem nyújtanának. Annál nagyobb a méltánytalanság, mert a mindenestre laza fogalmazású törvényszöveg megfelelő magyarázata módot enged a felszólítási kötelezettség megállapítására, amint ezt az alább csoportosított érvek igazolják:

1. Az 1927. évi X. tc. 10. §-ának harmadik bekezdése kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a biztosítási szerződés hallgatóság felmondottnak tekintendő, ha a biztosított az első biztosítási időszakot követő valamely időszak díját a biztosítótól kitűzött utólagos teljesítési határidő elteltéig az 5. § első bekezdése értelmében meg nem fizeti. Ez azt jelenti, hogy a biztosítási szerződés hatálytalanná válásához feltétlenül szükséges a biztosító által az utólagos teljesítési határidő kitűzése, mert csak az ezen utólagos teljesítési határidő elteltéig történt fizetésmulasztás vonja maga után a hallgatóság felmondást.

2. Ha már a törvény szövege álláspontunk szerint a biztosító felszólítási kötelezettsége mellett szól, a 9. és 10. §§-hoz fűzött miniszteri indoklás teljes mértékben kétségtelenné teszi a törvényhozónak azt a szándékát, hogy a folytatólagos, de külön írással nem kötelezett életbiztosítási díjak fizetésének egyszerű elmulasztása egymagában még ne vonja maga után a szerződés hatályvesztését.

3. A kereskedelmi törvény 505. §-ának harmadik pontját a biztosítási törvény 12. §-a hatályon kívül helyezte. Minthogy az új törvény semmi esetre sem akarta a biztosítottat az addigi jogállapotnál rosszabb helyzetbe hozni, nyilvánvaló, hogy a kereskedelmi törvény szerint a felet megillető 30 napi haladék helyett az 5. § első bekezdése szerinti utólagos határidő kitűzését kívánta kötelezővé tenni.

4. A 9. § első bekezdése csak a perelhető díjakról rendelkezik, vagyis az első időszaki és a mindenkori esedékességekre külön írásban kötelezett folytatólagos díjakról és ugyanezen § harmadik bekezdése csak ezekre vonatkozólag terjeszti ki a törvény 4., illetve 5. §-ának rendelkezéseit. Ez azonban még nem jelenti azt, hogy a törvény csupán ezekre a díjakra vonatkozólag

akarta a biztosító felszólítási kötelezettségét kimondani. A törvény technikai beosztása olyan, hogy a 9. § a perelhető díjak tekintetében rendelkezik, míg a következő 10. § a nem perelhető díjak tekintetében állapítja meg a biztosítónak felszólítási kötelezettségét.

5. A törvényhozó intencióján, a törvény szövegén és a miniszteri indokoláson kívül a biztosító felszólítási kötelezettsége mellett szól a biztosítási gyakorlat is, mert az ellenkező álláspont elfogadása arra a lehetetlen állapotra vezetne, hogy a második évtől kezdve minden biztosítási szerződés hatálybanmaradása a biztosító kényekedvétől függne.

II. A felsorolt érvek a méltányossági szempont teljes kikapcsolásával is indokoltá teszik a biztosító felszólítási kötelezettségének megállapítását. Ebből következik, hogy csak igen nyomós okok fennállása esetén lehetne ezektől az érvektől eltekinteni és a biztosító felszólítási kötelezettségét tagadásba venni. Ilyen nyomós okot a Kúria a következő megfontolásban vél találni: «Az életbiztosítási szerződés kétoldalú szerződés és ha a törvény az egyik szerződő felet a szerződésben vállalt kötelezettsége alól felmenti azzal, hogy a díjak perelhetőségét vele szemben megszünteti, nem tehető fel a törvényhozónak az a szándéka, hogy ugyanakkor a másik fél kötelezettségét fenntartva, a kockázatot külön megállapodás hiányában arra az időszakra is viselje, amelyre vonatkozó díjat a biztosított nem fizeti meg».

A szó szerint idézett megállapításra elsősorban az a megjegyzésünk, hogy ha igaz is, hogy az életbiztosítási szerződés kétoldalú szerződés, ebből még nem következik, hogy a törvényhozónak a nem perelhető díjakra vonatkozólag nem tehető fel az a szándéka, hogy a biztosító arra az időre is viselje a kockázatot, amelyre vonatkozólag a biztosított a vonatkozó díjat nem fizeti meg. Ezt a törvényhozói szándékot először is a méltányosság kívánja és azonkívül parancsoló szükségképpen teszi magának a biztosítónak azon érdeke is, hogy az életbiztosítási szerződés érvénybenmaradása mellett minden lehető elkövettség. Hogy a törvényhozónak eme szándéka feltehető, azt minden egyébtől eltekintve a külföldi biztosítási törvények is bizonyítják és elég ezek közül a hivatása magaslátán álló osztrák törvényre hivatkozni.

A második megjegyzésünk arra vonatkozik, hogy csak látszólag van olyan színezete a dolognak, mintha a biztosító minden ellenérték nélkül lenne köteles a kockázatot arra az időre is viselni, amelyre vonatkozólag a biztosított díjat nem fizet. A valóságban a biztosító megkapja az ellenértéket, és pedig sokkal nagyobb mértékben, mint amilyen ellenértékhez jutna akkor, ha a biztosított a díjfizetést el nem mulasztotta volna.

Az osztrák törvénnyel ellentétben a magyar törvény először is megengedi bírság kikötését arra az esetre, ha a fél felmondás nélkül szüntette meg a díjfizetést.

Ez a bírság a törvény értelmében $\frac{1}{4}$ évi díjnak felel meg és ha már most valaki azt vetné fel, hogy ezzel a kikötött bírsággal csupán az üzletkötés költségei térülnének meg, úgy rámutathatunk arra, hogy a biztosító a biztosításnak a fizetés elmulasztása következtében beállott hatályavesztése esetén legalább egyévi teljes díjat, esetleg azonban háromévi teljes díjat is megtarthat. A biztosító tehát mindenképpen aránytalanul nagy nyereséghez jut.

Nem állhat meg ezzel szemben az az esetleges ellenvetés sem, hogy a biztosítónak joga van a fizetés elmulasztása előtti időpontban befizetett díjakhoz, illetve a befizetett díjak kötvényesítése esetén az így adódó tetemes kamatkülönbözethez, mert hiszen ennek fejében viselte a kockázatot addig, míg a biztosítási szerződés fennállott. Nem szabad ugyanis elfelejtenünk, hogy ellentétben a kárbiztosítással, az életbiztosítás esetén nem a befizetett díjak tőkeösszege alkotja a kockázatviselésnek ellenértéke gyanánt szereplő biztosítói nyereséget, hanem erre a célra csupán a befizetett díjak kamatjövedelmének egy része szolgál, míg a befizetett díjak teljes összege és a kamatjövedelem másik része a tőkegyűjtésre fordítandó. Az életbiztosítás egyik lényeges alkateleme ugyanis a tőkegyűjtés is. Ha tehát a biztosító az esetleg három éven át befizetett díjak teljes összegét vagy a három éven túl befizetett díjak teljes kamatjövedelmét kapja, úgy ezzel sokkal többet kapott, mint amennyi neki az életbiztosítási szerződés hatálybanmaradása esetén a kockázatviselésért jár. Az ilyképpen a szó igaz értelmében nemzeti ajándéknak nevezhető ingyenes juttatás fejében meg lehet követelni, hogy a biztosítottat felszólítani és a biztosítási időszak végéig a kockázatot viselni tartozzék.

III. A hivatkozott kúriai ítélet a 10. § harmadik bekezdésére nem talál és a fentiekben részletezett álláspont szerint nem is találhat más magyarázatot, mint azt, hogy ez a törvényhely csupán a mindenkori esedékességekre külön írásban kötelezett folytatólágos díjakra vonatkozik. Azonban ez a megállapítás sem helytálló, mert először is a törvény szövege sehol egyetlen szóval vagy utalással sem említi, hogy az ott körülírt hallgatólágos felmondás csupán erre a kategóriára vonatkozik. Nehéz ezt belemagyarázni a törvény szövegébe, amikor az egész 10. §-ban szó sincsen a mindenkori esedékességekre külön írásban keletkezett díjakról. A belemagyarázás tehát önkényes, annál is inkább, mert a miniszteri indoklás kifejezetten és minden kétséget kizáróan ellentmond ennek a felfogásnak. Ám ettől eltekintve és azt sem méltatva, hogy a mindenkori esedékességekre külön írásban kötelezés a gyakorlatban ritkán fordul elő, a hivatkozott kúriai ítélet álláspontja már azért is aggályos, mert a kérdés beható vizsgálata után arra a megállapításra kell jutnunk, hogy a 10. § harmadik bekezdése éppen a mindenkori esedékességekre külön-külön írásban kötelezett díjakra nem vonatkozhatik.

Az első biztosítási időszakra járó díj tekintetében ugyanis a 4. § az irányadó, amely szerint a biztosító, ha a biztosított a díjat az esedékességtől számított 30 nap alatt meg nem fizeti, választása szerint vagy a szerződés teljesítését követelheti vagy pedig elállhat a szerződéstől. Ez semmiféle méltánytalanságot nem jelent, mert hiszen a biztosított még semmit sem fizetett, másrészt pedig a biztosító sem károsodik, mert az a körülmény, hogy a perléstől eltekint, azt jelenti, hogy a biztosítottal fizető jellemének megismerése után nem kívánja a szerződést fenntartani és így csupán az üzletkötés költségeinek a megtérítését igényelheti, amire nézve bírság kikötésével biztosíthatja magát.

A mindenkori esedékességekre külön írásban kötelezett díjak tekintetében az 5. § első bekezdése az irányadó, amely szerint a biztosító köteles 30 napnál rövidebbre nem szabható utólágos teljesítési határidőt engedélyezni. A 9. § harmadik bekezdése kifejezetten az 5. §-nak csupán első bekezdésére utal és álláspontunk szerint ezt nem lehet tévedésnek minősíteni, mert a külön kötelezett díjak tekintetében a törvényhozó nyilván nem akarta a biztosítónak az 5. § második bekezdésében körülírt elállási jogot megadni. Ebben az esetben ugyanis az elállás folytán a biztosítónak akár ellenszolgáltatás nélkül megtartott díjak, akár pedig meg nem érdemelt kamatdifferencia alakjában orzott előnye lehet, a biztosítottnak pedig komoly vesztesége és ezért méltányos, hogy itt ne legyen a biztosítónak elállási joga. Az illető biztosítási időszak díját a biztosítónak módjában van perelni, míg az ezt követő biztosítási időszakban, amelyre nézve külön írásbankötelezés már nem történt, a 10. § harmadik bekezdése lesz irányadó és a biztosító újabb felszólító-levelet tartozik küldeni utólágos teljesítési határidő kitűzése mellett, ami mellett fennmarad azon kötelezettsége is, hogy a kockázatot a 10. § harmadik bekezdése értelmében a biztosítási időszak végéig viselni tartozik.

Végül a mindenkori esedékességekre külön nem kötelezett díjak tekintetében a 10. § harmadik bekezdése lehet csak irányadó: a biztosító utólágos teljesítési határidő kitűzése mellett felszólító-levelet tartozik küldeni és a kockázatot a biztosítási időszak végéig köteles viselni.

Álláspontunkat csak megerősíti az a körülmény, hogy a mindenkori esedékességekre külön írásban történt kötelezés ténye a dolog természete szerint már egymagában is a biztosítónak azt a félre nem érthető szándékát jelenti, hogy a szerződés érvényét fenn akarja tartani és ezzel az írásban kifejezett akaratnyilvánítással szemben a perelhető díj fizetésének elmulasztását még hallgatólágos felmondásnak minősíteni nem lehet.

Aminthogy álláspontunk helyességének döntő példája az, hogy az ellenkező álláspont elfogadása abszurdumra vezetne, éppúgy álláspontunk mellett szól az is, hogy követése a biztosítónak és a biztosítottnak egyaránt érdeke. Nagyon rossz szolgálatot tesz a biztosító önmagának és üzleti céljainak, ha arra az álláspontra helyezkedik, hogy a fizetésnek egy nappal való elmulasztása már a szerződés azonnali hatálytalánítását vonja maga után. Ez ugyanis a közönségnek az elriasztását, esetleg külföldi biztosítókhoz való pártolását eredményezné, vagy annak a konkurrens biztosítónak a malmára hajtana a vizet, amely kötvényfeltételeiben kifejezett kötelezettséget vállal a felszólító-levél elküldésére.

Mint hogy tudjuk hogy a felsőbíróságainkban mindig volt

elég szociális érzék az élet és a méltányosság sürgető szavának meghallgatására még akkor is, amikor a törvény holt betűjén túl kellett magukat fenniök, a legteljesebb bizalommal vagyunk aziránt, hogy ebben az esetben, amikor a törvény szövege a gyakorlati élet és a méltányosság követelményeivel összeegyeztethető, legfelsőbb bíróságunk a fejtegetett ítéletben nyilvánított álláspontját meg fogja változtatni és nem fogja megfosztani sem a halottakat nyugalnuktól, sem a hátramaradottakat fennmaradásuk eszközeitől. Ezért bizalmat és bizakodást jelent, ha a Kúria fejtegetett ítéletének elhangzása után a latin mondást így variáljuk: «Curia locuta, causa non finita».

Dr. Friedman Simon.

II.

Az előző cikkhez következők a megjegyzéseim.*

I. A Kúriának idézett ítélete két kérdést dönt el.

Az első az hogy az életbiztosító köteles-e a biztosítottat a folytatólágos díjak fizetésére felhívni.

A második kérdés pedig az, hogy ha történt ily felhívás és annak ellenére a biztosított a díjat meg nem fizette: viseli-e a biztosító mégis a kockázatot arra az időre, amelyre megtörtént a felhívás, de nem történt meg a díjfizetés.

Az ítélet az első kérdést olyképp dönti el, hogy a biztosító a folytatólágos díj fizetésére a biztosítottat felhívni csak abban az esetben tartozik, ha a biztosított annak fizetésére magát külön kötelezte. A második kérdésre pedig nemmel felel, a mivel cikkíró nem foglalkozik.

Cikkíró az első kérdésre adott választ támadja vehemenssen és felsorakoztatja az összes okokat ezen döntés helyessége ellen.

II. A döntés helyessége tényleg nagyon vitatható.

Az 1927 : X. tc. 9. §-a értelmében a folytatólágos életbiztosítódíjakat bírói úton érvényesíteni nem lehet, kivéve, ha azok fizetésére a szerződő fél a mindenkori esedékességekre külön írásban kötelezte magát. A biztosító azonban szerződési bírságot köthet ki arra az esetre, ha a szerződő fél megelőző felmondás nélkül szünteti meg a díjfizetést, amely bírság nem haladhatja meg az évi díj összegének egynegyed részét. Az ily külön kötelezett folytatólágos díj tekintetében a 4 és 5. § 1. bekezdése, a 6., 7. §-ok rendelkezései megfelelően irányadók.

A 10. § értelmében az életbiztosítási szerződést a felmondás megszünteti és a felmondást megtörténtnek kell tekinteni, ha a díj a biztosítótól kitűzött utólágos határidő elteltével meg nem fizetetik.

A 12. § a K. T. 505. §-ának 3. pontját hatályon kívül helyezi, mely olyképp intézkedett, hogy az életbiztosítási szerződés hatályát csak akkor veszti, ha folytatólágos díj a lejárat után 30 nap alatt le nem fizetetik.

A kúriai ítélet azt mondja ki, hogy abban a rendes esetben, ha a biztosított a folytatólágos díj fizetésére külön kötelezettséget nem vállalt, a biztosított ezt a harminc napi kíméleti időt elveszíti és megszűnt a biztosítás, mihelyt a díj az esedékesség napján be nem folyik. Az ítélet ezt a 9. §-ból olvassa ki és a maga részéről azt hozza fel, hogy «az életbiztosítási szerződés kétoldalú szerződés és ha a törvény a biztosítottat felmenti szerződési kötelezettsége alól és a díj perelhetőségét vele szemben megszünteti, nem tehető fel a törvényhozónak az a szándéka, hogy ugyanakkor a másik fél kötelezettségét fenntartva, az a kockázatot viselje arra az időszakra is, amelyre vonatkozó díjat a biztosított meg nem fizeti». Az idézőjel közé szorított okfejtés nyilván a második kérdésre vonatkozik, míg a feltett első kérdésre a Kúria csak a fellebbezési bíróságnak a 9. §-ra vonatkozó indokaira utal.

A budapesti kir. Ítéltábla mint fellebbezési bíróság ebbeli okfejtése pedig a következő: «Az 1927 : X. tc. 9. §-ának első bekezdése értelmében életbiztosítási díjak — az első biztosítási időszakra járó kivéve — bírói úton csak akkor érvényesíthetők, ha azoknak fizetésére szerződő fél a mindenkori esedékességekre külön-külön írásban kötelezte magát, az utolsó bekezdés szerint pedig az esedékesség után külön kötelezett díj tekintetében az 5. § 1. bekezdése, a 6., 7. § rendelkezései megfelelően irányadók. Az első biztosítási díjat követő valamely időszak díját az esedékesség beálltával nem fizető szerződő felet tehát a biztosító a díjfizetésre — a szerződő

* Dr. Friedman Simon cikkéhez a szerkesztőség felkérésére fűzte dr. Gold Simon megjegyzéseit.

fél részéről való felmondás hiányában — a 10. § utolsó bekezdésének megfelelően az 5. § 1. bekezdésében meghatározott figyelmeztetést magában foglaló ajánlott levélben csak abban az esetben köteles felhívni, ha a díj fizetése külön írásban köteleztetett, azaz ha a szerződés a 10. § rendelkezéséhez képest a külön írásban történt kötelezettség folyományaképpen csak a szerződő fél felmondása vagy felmondásnak tekintendő díjfizetési késedelme következtében szűnik meg. Míg a külön írásban nem kötelezett díjat a 9. § értelmében a biztosító a szerződő féltől nem követelhetvén és azt vele szemben bírói úton nem érvényesíthetvén, a díj fizetésében késedelmes szerződő felet fizetésre az 5. § 1. bekezdésében meghatározott tartalmú figyelmeztetést magában foglaló ajánlott levélben felhívni nem köteles. Ilyen tartalmú ajánlott levélnek el vagy el nem küldése az életbiztosítási szerződés hatályára befolyással nem lehet, hanem a biztosító által vállalt kockázatnak ellenértékét képező díj megfizetése és annak a biztosító által bírói úton érvényesíthetése hiányában a díjfizetési késedelemnek jogkövetkezményeképpen az előző időszak elteltével szűnik meg az életbiztosítási szerződés hatálya és ezzel a biztosítónak kötelezettsége.

A törvényjavaslat indokai nem feltétlenül támogatják az Ítéletábrlának a Kúria által helyesnek elfogadott indokait, mondván a következőket: «A javaslat egyrészről megengedi a biztosítónak a szerződési bírság kikötését arra az esetre, ha a szerződő fél megelőző felmondás nélkül szünteti meg a díjfizetést, másrészről a biztosított javára úgy rendelkezik, hogy a késedelmi díjak fizetésének egyszerű elmulasztásához nem köti az ügylet hatályának megszüntetését (10. §)». Továbbá «a 10. § rendelkezése szerint valamely időszaki díj fizetésének elmulasztása nem vonja maga után a szerződés hatályvesztését, amennyiben a szerződés megszüntetésére a biztosított részéről az szükséges, hogy a szerződést felmondja vagy hogy az felmondottnak tekintessék részéről, ami a 3. bekezdés szerint egymagában abból is következik, ha a szerződő fél vagy a biztosított az időszaki díjat a biztosítótól kitűzött utólagos határidő elteltével meg nem fizeti».

Az Indokok tehát a biztosító felhívását megkövetelték, de a Kúria bizonyára ennek a tudatában mégis ellenkezően döntött.

Kutasi kommentárja szerint a 10. § 3. bekezdése mindkét értelmezést megengedi. Felsorakoztatja a mellette és ellene szóló okokat és eredményül azt a következtetést vonja le, hogy a törvény a harmincnapi kíméleti idő elhagyása ellenében azt kívánja, hogy ennek helyébe a biztosító felhívása útján nyújtott legalább 30 napi haladék lépjen.

III. Az első évi életbiztosítási díjból a biztosítónak nem sok marad, nagyobb része ügynöki jutaléokra és egyebekre megy el. A biztosítónak tehát nincsen abból haszna, ha az életbiztosítás az első év végével megszűnik. Három év eltelté után pedig a díjtartalékot tőkésítés vagy visszavásárlás útján kell a biztosítottnak visszafizetnie. A biztosítónak tehát az a fontos érdeke, hogy az életbiztosítási szerződés úgy menjen teljesedésbe, amint az megkötöttet, fennálljon a biztosított haláláig vagy megélés esetére kötött biztosításoknál a kikötött 15—20 évig. A biztosítónak mindig fáj, ha a biztosított őt akár cserbenhagyja, akár versenyvállalat őt tőle elcsábítja.

Ezekből folyik, hogy a biztosító a biztosítottat rendszerint kellően figyelmezteti az esedékességre és őt a következő díj fizetésére felhívja, az ezen felhívás határidejéig vállalt kockázatot pedig magának bírság kikötésével megfizeteti.

Gyakorlatilag nem olyan veszélyes tehát a helyzet, mint attól cikkíró fél, mert a biztosító nem fog igyekezni visszaélni a törvénynek a Kúria által történt értelmezésével.

Ezenfelül a törvény és annak magyarázata a biztosítottakra nevelő hatással lesz. Az életét rendszerint csak komoly és intelligensebb ember biztosíttatja, akinek amint eddig nem volt nehéz evidenciában tartania a tűzbiztosítási díjának esedékességét, úgy meg fogja magának jegyezni, hogy mikor esedékes az életbiztosítási díja.

A Kúria ítéletének magyarázata ezek szerint ha nem is fedi a törvényhozó intencióját, nem képtelen és nem alkalmas a biztosítottak érdekeinek komoly veszélyeztetésére.

IV. De lege ferenda nekem az olyan szabályozás tetszenék, hogy ha a biztosított (szerződő) esedékességkor nem fizet, a biztosító kockázatviselése megszűnik. A biztosító tartozik a biztosítottat (szerződőt) az esedékességre figyelmeztetni (vagy a fizetésre fel-

hívni), de kockázatviselése csak akkor veszi újból kezdetét, ha a fizetés megtörtént. Az elmaradt figyelmeztetésnek nem az a következménye, hogy a biztosító határnélküli kockázatot visel, hanem csak az, hogy a biztosított (szerződő) jogosítva van az utólagos fizetéssel a szerződést újból hatályba helyezettetni.

Ez a megoldás megszüntetné azt a veszélyt, hogy a biztosító díj hiányában is kockázatot viseljen és nyujtaná a biztosítottnak is a lehetőséget, hogy esetleges feledékenységse ne tegye ki annak a kellemetlenségnek, hogy az addig fennállott biztosításának előnyeit elveszítse.

Beck Hugót kérdeztem fiatalkoromban, hogy a 30 napi kíméleti idő alatt visel-e a biztosító kockázatot, míg díj nem fizetett és a tényleges kockázatért nem jár-e a biztosítónak díj, mint a kockázatnak ellenértéke? Nehéz kérdések ezek, volt a válasza, várjuk meg, amíg a Kúria megküzd velük. Azután jött az 1902. április 16-i 209. sz. ítélet, amelynek alapjául az a tényállás szolgált, hogy a biztosított meghalt az első biztosítási évet követő kíméleti 30 napon belül. Kimondatott, hogy a biztosító fizetni tartozik, mert a biztosítás hatályban maradt ezen határidőben, de a biztosítási összegből a biztosító a második évi díjat levonhatja, mert a viselt biztosítási kockázattal szemben jogos igényt tarthat a biztosított esemény bekövetkeztekor már lejárt második évi díjra. Dr. Gold Simon.

A békebíráskodás.

A kis perek reformját több mint félszázad óta sürgeti az ügyvédi kar. Ez a reformmozgalom azonban két szakra oszlik. A fizetési meghagyásról szóló törvény életbeléptéig a kis perek érdekében sürgettük a reformot. Az 1877-i bagatelltörvény ugyanis igen mostohán bánt el a húsz forint aluli ügyekkel. Húsz forint aluli követelést csak községi bíróság előtt lehetett érvényesíteni. A községi bíróság azonban, egészen szórványos kivételektől eltekintve, sohasem hozott érdemleges, hanem csak felperest elutasító ítéletet. Felperes csak ezen kerülő úton juthatott a járásbíróhoz. A fizetési meghagyásról szóló törvény lehetővé tette, hogy a legapróbb perek is fizetési meghagyás révén egyenesen a járásbíró elé voltak vihetők. Ez tulajdonképpen ideális módon oldotta meg az apró perek kérdését. Ezért azonban nagy árt kellett fizetnie a kereskedelemnek és iparnak: a kereskedelmi ügyletekre is, melyek a fizetési meghagyásokról szóló törvény életbeléptéig összegre való tekintet nélkül a járásbíró hatáskörébe tartoztak, kiterjedt most már a községi bíróság hatásköre és így ezek az ügyek is csak fizetési meghagyás útján voltak a járásbíró előtt érvényesíthetők, vagyis ezeket az apró pereket adós lakhelyén lehetett csak peresíteni.

Úgy a kereskedelem és ipar, valamint az ügyvédi kar nehezen törődtek bele abba, hogy a kis pereket nem lehetett a könyvvitel helyén peresíteni. Minthogy a S. E. és a fizetési meghagyásról szóló törvények ezt a kérdést nem szabályozták világosan, a S. E. életbelépése után rövid ideig a bírói gyakorlat ingadozott és két T. Ü. H.-re volt szükség, míg végre a bíróságok végleg az adós lakhelyére számították az apró pereket. Pár szóval megemlítettem ezt a 20 frt-os perek körüli harcot, mert jellemző, hogy sokkal kedvezőbb gazdasági helyzetben mily szívósan védték az érdekelt a régi állapotot. E kérdés körüli nagy irodalmi harcban, 1894-ben és 1895-ben Juhász Andor, König Vilmos, Fodor Ármin, Reichard Zsigmond, Balog Arnold vettek részt.

A két T. Ü. H. után hosszú ideig csend volt. Az apró perek jobban voltak ellátva, mint azelőtt és az érdekelt körök kénytelen-kelletlen belenyugodtak abba, hogy 40 koronáig vagy leírják a követeléseiket vagy vidéken érvényesítik, lényegesen nagyobb költséggel.

A nagy gazdasági fellendülés, a kereskedelem és ipar megerősödése a perek számának erős emelkedését vonta maga után. Példaképpen említtem, hogy 1905-ben 521,088 volt az összes peres ügyek száma, melyek az ország egész területén a járásbírók előtt megindultak (a 40 koronán aluli ügyeken kívül), 1913-ban ez a szám felemelkedett 842,075-re. A perek száma tehát a háború előtti 13 évben 60%-kal emelkedett. Ugyanezen időben azonban a 100 koronáig terjedő perek száma aránylag állandóan csökkent. Az 1898-tól 1906-ig 100 koronáig terjedő perek arányszáma majdnem változatlan volt és 50·2—52·4% között ingadozott. 1907-től 1912-ig állandóan, habár lassan csökkent 42%-ig.

Minthogy azonban a száz pengő **felüli** perek száma állandóan és rohamosan emelkedett, újból aktuálissá vált az apró perek kérdése. De most már nem arról volt szó, hogy a kis perek érdekében kell valamit csinálni, mert — ismétlem — azok elég jól voltak ellátva, hanem a nagyobb perek érdekében.

Tóth György kúriai bíró 1914-ben «A perlekedés megelőzése» című cikkében (Jogt. 1914. évf. 44. lap) azt panaszolta, hogy «a járásbírók bírói energiája és ideje 40—45 % arányában lesz a jelzett (vagyis 100 koronán aluli) ügyekre elpocsékolva, miáltal a fontosabb ügyek is felületlen elbírálásban részesülnek».

A Pp. e téren nem hozott semmi lényeges újítást, kivéve, hogy a 40 K értékhatárt felemelte 50 K-ra.

Én még a Pp. életbelépése előtt szükségesnek tartottam, hogy a bagatellügyek óriási terhét levegyük a járásbírók válláról. (Jogt. 1914. évf. 77. l.) Mult évben rámutattam arra, hogy az utóbbi években rohamosan emelkedik a 100 P-n aluli perek száma, ami égetően szükségessé teszi végre az apró perek reformját.¹

Ezen előzmények után örömmel vettem mult évben azt a hírt, hogy *Zsitvay Tibor* igazságügyminiszter a *békebírói* intézmény megvalósításával foglalkozik. Nagy várakozással vettem kezembe a békebíráskodásról szóló törvényjavaslatot. És nagy csalódással tettem le elolvasás után. A javaslat részleteivel nem akarok foglalkozni.² Ha csak egyes részletkérdések szabályozása esnék kifogás alá, azon lehetne segíteni. De nézetem szerint a javaslat kiinduló pontja hibás.

Tudvalevő, hogy a kormány a budget-t erősen le akarja szálítani. Egyes tételeknél 10—20 %-os lezárlások vannak tervbe véve. Nyilvánvaló tehát, hogy a békebíráskodás javaslatával az igazságügyminiszter az igazságügyi költségvetést akarja tehermentesíteni. Mi következik ebből?

Ha kellő számú megyebírói, városbírói állást fognak szervezni és azokat kellő fogalmazó- és kezelőszeméllyel fogják ellátni, akkor ez nem megtakarítást, hanem lényeges többlet-kiadást jelent. 11 törvényhatósági joggal felruházott városunk, 45 rendezett tanácsú városunk és 154 szolgabíróságunk van. Ha csak ezekben a városokban és nagyközségekben szervezünk városbírói és megyebírói hivatalokat, akkor is 210 városbírói és megyebírói állást kell szervezni. Minthogy pedig összesen csak 141 járásbíró van és Budapesten kívül a kis perekről való szabadulás címén mégse lehet egy-egy járásbírósnál több mint egy bírói állást megszüntetni és ezt se egyszerre, hanem évek hosszú során át a megürült bírói állások megszüntetése útján, kézenfekvő, hogy a békebíráskodás többre fog kerülni az országnak (mellékes, hogy az ország vagy a megyék és városok költségvetésében fognak szerepelni a költségek), mint ha nem nyúlunk a mai szervezethez.

Minthogy azonban mindezt az igazságügyi kormány éppoly jól tudja, mint én és minthogy nem tételezhető fel, hogy ily reformot akkor akar megvalósítani, mikor csakugyan takarékoskodni kell, nyilvánvaló, hogy a kormány úgy akarja megvalósítani a reformot, hogy az csakugyan megtakarítást jelentsen.

Ez világosan kiolvasható a javaslat 6. és 9. §-aiból.

A 6. § szerint nagy- és kisközségekben a községi bíró fog bíraskodni mindaddig, míg a megyei bírói állásokat megszerkezik. Közel fekszik az a gondolat, hogy a törvény életbeléptetése esetén csak a városbírói állásokat fogják rendszeresíteni, ellenben a nagy- és kisközségekben ad graecas calendas a községi bíró fog bíraskodni. A 9. §-ból pedig világosan látszik, hogy a városbírói és megyebírói állásra hivatalnokokat is ki lehet nevezni, akik csak mellékesen, külön tiszteletdíj mellett fogják elintézni az ügyeket.³ Mindez azt jelentené, hogy az igazságügyi kormány a száz pengőig terjedő

perek kérdésében a «minima non curat» álláspontjára helyezkedik és a kis ügyeket, mint ballasztot egyszerűen kidobja az igazságügyi szervezet hatásköréből, további sorsával nem törődve.

Hogy ez mily súlyosan érintené nemcsak az ügyvédi kart, hanem a gazdasági köröket is, azt talán részletesen nem kell kifejtenem.

Már ma is nagy nehézségekbe ütközik a száz pengőn aluli követelések behajtása. Ha a községi bíróság hatáskörébe lesznek utalva, ez azt jelentené, hogy a kereskedők, iparosok behajthatatlannak tekinthetnek minden száz pengőn aluli követelést, ha adósuk kis- vagy nagyközségben lakik. Ha magánszemély egyszerűen eszik egy kis követeléstől, az méltánytalan, de a közgazdaság szempontjából nagy jelentősége nincsen. De ha kereskedők, iparosok sok százpengős kinnlevőségüket nem tudják majd behajtani, az újabb súlyos csapást jelentene a különben is nagy gondokkal küzdőkre.

Mikor tavaly először merült fel a békebírói intézmény megvalósításának gondolata, örömmel fogadtam. De akkor még nem tudtam, hogy az új intézmény célja tisztán takarékoskodás és nem az igazságszolgáltatás megjavítása.

A javaslat valójában nem új intézményt akar megvalósítani, hanem egy régi rosszt, be nem vált intézményt, a községi bíraskodást akarja feltámasztani és oly széles hatáskörrel felruházni, amellyel sohasem bírt.

Huszonkilenc évvel ezelőtt (1901) az Országos ügyvédgyűlés foglalkozott azzal a kérdéssel, «mily módon és mely eszközökkel tehető az igazságszolgáltatás a szegényebb sorsú nép számára hozzáférhetőbbé és olcsóbbá».

Az ügy előadója dr. Nagy Dezső volt. Az ő előadói javaslata alapján az ügyvédgyűlés egyhangúlag úgy határozott, hogy közigazgatási hatóságoknak polgári ügyekben való bírói hatásköre megszüntetendő és az összes polgári vitás ügyek a bíróságok hatáskörébe utalandók. Semmi okunk sincs, hogy ettől az állásponttól eltérjünk. A kis ügyek sem jobban, sem olcsóbban nem lesznek ellátva, ha a községi bíró vagy akár városbíró fogja azokat ellátni.

Ausztriában, Németországban minden ügy összegre való tekintet nélkül a bíróság hatáskörébe tartozik, azzal a különbséggel, hogy az illetékesség szempontjából a törvény nem tesz különbséget kis és nagy ügyek között.

A békebírói intézményt pedig meg lehet valósítani a rendes bíróság keretén belül is. Amint vannak cégbírák, telekkönyvi bírák, vizsgálóbírák, éppen úgy lehetnek békebírák is. A békebírák intéznék az összes száz pengőn aluli pereket. Az eljárást ezekben az ügyekben le kellene egyszerűsíteni. A békebírónak szabadabb kezet kell engedni (felek eskü alatti kihallgatása első érdemleges tárgyaláson és ezáltal ügy elintézése lehetőleg első tárgyaláson, jegyzőkönyvnek minimumra szorítása stb.).

Ha pedig az igazságügyi kormány mindenáron külön békebírást akar, csak ott szervezzék meg azokat, ahol a járásbírók tehermentesítése égetően sürgős. Tehát elsősorban Budapesten. Minden igazságügyi reformnak az a legnagyobb hibája, hogy nem tesz különbséget Budapest és a vidék között, 1927-ben az egész ország területén a járásbíróshoz érkezett peres ügyek száma volt 367,121, ebből Budapestre esett 225,224, tehát valamivel több, mint 60 % (1928-ban: arány 426,948 : 261,257, tehát szintén 60 %).

Szervezzék meg tehát csak Budapesten vagy legfeljebb még néhány nagyobb helyen a külön békebírást, de azokat azután szervezzék meg úgy, hogy nívójuk ne legyen alacsonyabb a járásbíráskodénál. Ilyenféle megoldás lebegett szemem előtt 1914-ben, midőn a járásbíróknak az apró perekről való megszabadítását tartottam szükségesnek. Ilyenféle megoldásra gondoltam, mikor tavaly először hangzott el a «békebíró» szó. A békebíró csak bíró legyen és ne egyúttal szolgabíró vagy másfajta közigazgatási hivatalnok, mint ahogy azt a javaslat tervezi. Nevezze ki az igazságügyminiszter és ne a megye vagy a város válassza komasági, sógorasági alapon. Legyen királyi bíró, akinek ambíciója legyen, hogy a bírói pályán előre mehet, ha becsületesen és jól tölti be állását. Kinevezésének előfeltétele legyen tízévi ügyvédi gyakorlat, hogy nyugodtan reá lehessen bízni az ötven pengőig terjedő ügyeknek fellebbvitel nélkül való elintézését és általában azt a fontos hatáskört, amelyet a javaslat a békebíróknak szánt.

És állítsák vissza a száz pengőn aluli ügyekre az általános illetékességi szabályokat. Ne kényszerítsék a kereskedőt, gyárost,

¹ Jogtudományi Közlöny 1929. évf. 61. és 101. l. Első cikkemben tévesen írtam, hogy háború előtt csak 10 % esett a bagatell ügyekre. Ez helyes, hacsak a fizetési meghagyásokat, vagyis a 40 koronán aluli ügyeket vesszük tekintetbe. Ellenben helytelen, ha az összes 100 koronán aluli ügyeket nézzük, amint azt fentebb kimutattam.

² Néhány egészen kirívó hibás intézkedésre rámutatott a Jogtudományi Közlöny (159 l.). Részletesen bírálja a javaslatot a budapesti Ügyvédi Kamara választmányának felterjesztése. (Közölve Ügyvédi Kamarai Közlöny, 22. l.)

³ A 9. § szerint a városbíróra és megyebíróra összeférhetlenség tekintetében ugyanazon szabályok irányadók «megfelelően», mint a királyi bírakra. De ugyancsak a 9. § szerint a helyettes megyebíró, városbíró kifejezetten egyéb hivatali funkciót is végezhet. Ebből könnyen az a következtetés lesz levonható, hogy maguk a megyebírák és városbírák is csak úgy mellékesen végezhetik a békebíráskodást. Erre utal a 9. § amaz intézkedése is, hogy a városbíró (megyebíró) tiszteletdíjában részesül, ha «egyéb hivatali» állásánál fogva nem húz tiszteletdíjat.

iparost, hogy 100 pengőn aluli követelését telepén kívül perelje. Ez értékes kedvezmény volna a súlyosan vergődő kereskedelemnek és iparnak, tehermentesíténé a vidéki járásbíróságokat és emelné a Budapesten és nagyobb centrumokban létesítendő békebíróságok forgalmát.

Végül ez a megoldás csakugyan jelentene egy kis kedvezményt a vergődő ügyvédi karnak is. Mert ily módon csakugyan csak ügyvédek lesznek békebírákként kinevezhetők. És ezen megoldás mellett, ha az ügyvédnek kilátása lesz, hogy a békebírói állás nem pályájának befejezése, hanem csak egy foka lesz, javakorabeli ügyvédek is szívesen fognak pályázni a békebírói állásra.

A budapesti ügyvédi kamara választmánya túlnyomó többsége a javaslatot általánosságban tárgyalás alapjául elfogadta és csak a részletkérdéseknél tart gyökeres változtatásokat szükségesnek. A választmányt kifejezetten az a szempont vezette, hogy 250—300 megyebírói és városbírói állást ügyvédekkel fogják betölteni. Nagyon szomorú, hogy a félszázad óta folyó harcot a budapesti ügyvédi kamara feladja. A választmányt keserves csalódás fogja érni. Megkapjuk a halottaiból feltámasztott, egyszer már csődöt mondott békebíráskodásra átkeresztelt községi bíróságot, de el fog maradni a háromszáz ügyvéd megválasztása. Nagyon szép lesz, ha ötven ügyvéd kerül az új állásokba. És 6000 ügyvéd fog szenvedni és megkezdheti a községi bíráskodás elleni harcot, ott, ahol egyszer már ötven év előtt megkezdte. Dr. Teller Miksa.

TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

A magánjogi kényszer fogalmához.

(Kapcsolatban a Kúria P. IV. 8093/1930. sz. esetéhez.)

A Kúria által a f. évi szeptember hó 2-án eldöntött P. IV. 8093/1930. számú esetben* a tényállás lényegében a következő volt: Adva van egy r.-t. vezető igazgatója, aki egyúttal egy másik, a perben alperesi, r.-t. ügyvezető igazgatója. Az előbbi r.-t.-nak jogos valorizációs követelése volt az utóbbival szemben, azonban az adós r.-t. elnöke ellenezte a valorizált összegben való megfizetést, ami az ügyvezető igazgatót igen *feszélyezett helyzetbe hozta*, lévén ő a másik, a követeléssel fellépő r.-t.-nak is vezető igazgatója. Minthogy attól tartott, hogy a vita kiélesedése esetén mindkét állását nem tarthatja meg, sajátjából átutalta alperes pénztárába a kérdéses összeget s ez alkalommal fenti indokának kifejezést is adott. A Kúria megállapította, hogy a vezérigazgató *kényszer hatása alatt* cselekedett és a befizetett összeget visszaítélte.

Ez az ítélet alkalmas arra, hogy minden magánjogászt gondolkodóba ejtsen és kissé átfontoljuk, hogy mit is érthetünk a kényszer magánjogi fogalma alatt. Minden félreértés elkerülése végett előre bocsájtom, hogy mint minden igazi jurista, teljes összhangban érzem magam a Kúria azon törekvéssel, ami a dogmatika merev szabályait az anyagi igazság érvényrejuttatásával enyhíti, illetőleg — ami a jelen tárgykörre vonatkozik — azzal az irányzattal, ami a rendkívül súlyos szociális és gazdasági viszonyok között *tekintetbe veszi az alkalmazott függő viszonyát, állásának elvesztésével járó valószínű gazdasági megsemmisülését* s nem takarózik a «szerződési szabadság»-nak elméletileg igen szép, de ebben a tárgykörben teljesen illuzórikus fogalmával.

A kérdés azonban sokkal mélyebbreható s aligha volt valaha nagyobb jelentősége a kényszer magánjogi hatásának, mint ma, amikor az egész állami, társadalmi és gazdasági rendszer a kényszer Prokrustes ágyában vergődik. Hiszen a jelen viszonyok között *csaknem minden gazdasági jelentőségű akaratnyilvánításnak van oly előzményi motívuma, amely arra a bizonyos kifejezésre juttatott elhatározásra kényszerít*. Avagy a munkaerő, a munkaképesség eladásakor ki az a boldog ember, aki nem hivatkozhat a kényszerűsége? Az emberek milliói annál a munkaadónál és azért a bérért teljesítik szolgálatukat, ahová a gazdasági kényszerűség őket sodorja. Bizonyos tehát, hogy a munkavállaló akaratelhatározása determinálva van a gazdasági élet legnagyobb részében.

Mi következik ebből? A büntetőjogi determinációs iskolának a szabadakaratot kétségbevonó elvével szemben ott van a társadalom védelmének gondolata, amely a nem bűnös, de a társadalomra veszedelmes elemekkel szemben megvédi a civilizációt.

A determinációt a büntetőjog területén ez a principium egészíti ki. *De ha a magánjog területére akarjuk átvinni a determinációs gondolatot, vagyis elfogadjuk, hogy nincs akarat, tehát nincs consensus sem akkor, amidőn az ügyletkötő felek egyikét vagy másikat a gazdasági kényszer befolyásolta — hova jutunk*. Az ügyletek legnagyobb részét érvényteleneknek kellene nyilvánítanunk s ez esetben a megoldás csak a mai gazdasági rendszer csődjéhez és az állami kezelésben összpontosuló termelési és fogyasztási rendszerhez vezet.

Az individuális termelési és fogyasztási rendszeren alapuló társadalom nem mehet tehát odáig, hogy a kényszer ügyletérvénytelenségi hatását elismerje általában akkor, amidőn az ügyletkötő akarat lelki motívumai között a gazdasági kényszerűség jelentkezett. Nem jelenti ez azonban azt, hogy az igazságszolgáltatás, illetőleg a törvényhozó hatalom ne vegye tekintetbe ezt, amikor az akarat szabad megnyilvánulása közismerten van korlátozva, és pedig gazdasági vagy társadalmi rendszerünkben folyóan. Ezt a ratio legis-t fejezik ki mindazok a jogszabályok, amelyek a házastársak ügyleteit bizonyos korlátokhoz kötik, ide vonatkoznak az ú. n. *gazdasági lehetetlenülés* szabályai és a törvényhozást ez a célzat vezette, amikor a felek látszólag megnyilvánuló akarata ellenére, lemondása dacára is, érvényesíthető jogokat biztosított a munkavállalóknak. Mindezekben az esetekben a törvényhozás a társadalmi élet kialakult formáiban jelentkező kényszer hatását kodifikálta.

Ezt meghaladóan azonban már igen óvatosak voltak a törvényhozások a kényszer magánjogi hatásának elismerésénél és inkább csak az objektív tünetekkel jelentkező kényszerszerűt veszik tekintetbe. A francia Code Civile 1109. §-a szerint: «Il n'y a point de consentement valable, si le consentement n'a été donné que par erreur, ou s'il a été extorqué par violence». Nincs érvényes beleegyezés, ha a beleegyezés csak tévedésből adatott vagy erőszakkal kényszerítetett ki. (Optk. 870. §-a szerint: «Aki az elfogadó féltől igazságtalan és alapos félelem által valamely szerződésre kényszerítetett, azt megtartani nem köteles. Alapos volt-e a félelem, a bíró által a körülményektől ítélandó meg». A német Bgb. 123. §-a szerint: «Wer zur Abgabe einer Willenserklärung durch Täuschung oder widerrechtlich durch Drohung bestimmt worden ist, kann die Erklärung anfechten». A Mtj. 1006. §-a szerint: «Az a fél, akit a másik fél csalárd megtévesztéssel vagy jogellenes fenyegetéssel bírt rá a szerződés megkötésére, megtámadhatja a szerződést».

Ha a magánjogi kényszerszerűt kodifikáló két utóbbi modern törvénykönyv fogalmát analizáljuk, megfigyelhetjük, hogy a német Bgb.:

- a) a kényszernek csak a *fenyegetésben megnyilvánuló formáját*;
- b) csak a *jogellenes kényszerszerűt* (és pedig olyant, ahol az eszköz is jogellenes) ismeri el olyannak, ami az ügylet megtámadására alkalmas.

A Mtj. ugyanezeket a feltételeket kívánja és ezenfelül még azt is, hogy a fenyegetés vagy a másik szerződő féltől vagy harmadik személytől a másik fél tudtával származott, vagy ha a szerződésből ingyenes előny vagy aránytalan nyereség háramlott.

Megjegyzem, hogy a kódexek arról is gondoskodnak, hogy a kényszer folytán előálló megtámadási jog csak rövid időn belül legyen érvényesíthető, mert a kényszernek mindig vannak szubjektív elemei is, amelyekről a másik szerződő fél nem tudhat és ezért az hosszú ideig bizonytalanságban nem tartható. A Bgb. és a Mtj. rendszerében egy év a megtámadási határidő. (Bgb. 124. és Mtj. 1014. §§.)

A lényeges tehát az, hogy úgy a Bgb., mint a Mtj. rendszerén belül a kényszer csak akkor lehet megtámadási alap, ha az jogellenes, vagyis oly malum bekövetkezésével fenyegeti az ügyletkötő felet, ami a jogszabályokba ütközik. Jogellenesség nélkül csakis gazdasági hátrány lehetősége, sőt bizonyossága sem elegendő ahhoz, hogy azt magánjogi kényszernek elismerjék.

A Kúria joggyakorlata is mindezeig bizonyos külsőleg felismerhető, objektív támpontokat keresett és csak ezek fennforgása esetén ismerte fel a magánjogi kényszerszerűt. Így a kényszernek *közvetlennnek és elháríthatatlannak*, vagyis oly természetűnek kell lenni, amely ellen a törvényengedte azonnali védelem kizártnak tekintessék. (K. I. G. 312/1900. M. D. VIII. 673. old.) Egy másik döntés szerint: «valamely ügylet érvényének megtámadására jogos alapot adó kényszerszerűt csak ott lehet szó, ahol a jogtalan fenyegetés oly közvetlen, hogy a kilátásba helyezett és törvényellenes súlyos hátrányok a rendes jogvédelmi eszközökkel elháríthatóknak már

* L. Hiteljogi Döntvénytár. XXIII. 79.

nem mutatkoznak». (K. II. 6646/1925., új Dtar 1928/666.) Van oly döntés is, amely a fenti ismérveken kívül az ügylet megtámadására alkalmas kényszerrel azt is megkívánja, hogy a fenyegetésben rejlő kényszer *üggyis mint cél s üggyis mint eszköz jogtalan legyen.* (K. 7526/1925.) Az újabb döntések között figyelemreméltó a Kúria 7770/1925. számú ítélete (J. H. I. 487. oldal), amely az eddigi ismert kellékeken kívül még azt is hangsúlyozza, hogy a kényszernek olyannak kell lenni, ami az illető testi épségét vagy teljes gazdasági létét fenyegetse. A tekintetben azonban csaknem minden döntés megegyezik, hogy a kényszernek közvetlennek kell lenni, vagyis nem eshetőlegesnek, hanem olyannak, amit a kényszerrel gyakorló (a másik ügyletkötő fél vagy az ő tudtával más harmadik személy) tényleg már folyamatba tett.

Ha már most a kényszernek különösen a munkajog területén való érvényesülését vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy az élet közönséges felfogásában kényszernek nevezett motívum a munkavállalók irányában az egész vonalon érvényesül, a nélkül, hogy akár a törvényhozás, akár a judikatúra általában a munkapiacra mutató kényszerrel «magánjogi kényszer»-nek elismerné. A munkajog területén mutató speciális kényszerrel a Kúria általában csak abban a körben ismeri el, ahogy azt az 1910/1920. M. E. rendelet 23. §-a kodifikálta. Ezt meghaladóan a szerződési szabadságot és a felek szabad megállapodását vélelmezi.

Igen súlyos körülmények fennforgása dacára a Kúria nem állapította meg a nyugdíjára vonatkozó kedvezőtlen egyességet kötött felperes javára a kényszerrel a 3712/1926. sz. esetben és arra hivatkozott, hogy «azok az adatok, t. i. hogy a felperes szorult anyagi helyzetben volt, pénze nem volt és egyik leánya éppen beteg volt, még valóságuk esetén sem minősíthetők olyanoknak, amelyek a megkötött egyesség érvényének kényszer címén való megtámadására jogszerű alapul szolgálhatnának».

Ilyen előzmények után feltűnő a Kúriának megbeszélésünk alapját képező esetben hozott döntése. Hiszen a kényszerített vezérigazgató, tehát olyan alkalmazott volt, akivel szemben a Kúria álláspontja (I. 40. sz. jogegys. döntvényt), de az élet tapasztalata szerint is a szolgálati viszonyból származó kényszer *aránylag legkevésbé érvényesül*; e mellett két vállalat vezérigazgatója és így egyik állásának elvesztése nem jelentette volna «gazdasági megsemmisülését». Végül a kúriai döntés semmi megnyugtató támpontot nem tartalmaz arra vonatkozólag, hogy a kényszer közvetlen lett volna, hanem ellenkezőleg arra utal, hogy a kényszerített «a vita kiélesedése esetén létérdekeiben, nevezetesen állásában fészélyeztetve érezhette (!) magát».

Konklúzióink az, hogy a magánjogi kényszer ügyletérvenytelenségi (megtámadási) hatálya csak azon keretek között ismerhető el, amelyet a Mtj. és a Kúria gyakorlata megvont. Ha a gazdasági élet valamely területén ezt meghaladóan van szükség a kényszer elismerésére, akkor a jogbiztonság inkább a kényszer generalizálását kívánja meg, amint az például az 1910/1920. M. E. rendelet 23. §-ában megtörtént.

Nem mondom, lehetnek e mellett egészen különös kivételek, amelyek a kényszerhelyzet elismerését követelik, de ezek csak olyanok lehetnek, amelyekből precedens nem vonható és az eset egyedisége kizárja, hogy az ügyletkötő forgalomban a jogbizonytalanság legcsekélyebb fokát idézhessen elő. Ilyennek pedig nem tekinthető az az eset, amikor az alkalmazott jogügyletét azért érvénytelenítik, mert ellenkező magatartása esetén állásában «fészélyeztettnék» érezhette magát.

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemelvények a felsőbbbíróóságok gyakorlatából.

— **Szerződés minősítése.** (Bérlet vagy használat.) A szerződés jogi minősítésénél a felek által használt elnevezések nem döntők ugyan, azonban adott esetben, midőn a negyvenhárom évre szóló, a telekkönyvbe be is kebelezett szerződés közjegyzői okiratba foglaltatott, amidőn a felek azt nyilván előzetes tárgyalások után, az alperesek személyazonosságát tanúsító tanu jelenlétében, fogalmazványban az eljáró kir. közjegyzőnek közjegyzői okiratba foglalás végett átadták, amidőn tehát a szerződés úgy tartalmánál, mint létesültének körülményeinél fogva is pontosan szövegeztettnék jelentkezik, a kir. Kúria már a bérleti szerződés elnevezéséből, valamint a szerződő feleknek állandóan bérlőkként és bérbeadóként való megjelöléséből is az ily körülmények között keletkezett szer-

ződés bérleti, nem pedig annak haszonbérleti minőségét tartotta megállapítandónak. (Kúria P. VI. 487/1930.)

— **Ingatlant elidegenítő okirat alakszerűségei.** A 4420/1918. M. E. számú rendelet az ingatlan elidegenítéséhez szükséges okirat s ezzel a jogügylet érvényességének feltételéül nem írja elő azt, hogy az okiratnak a Pp. 317. §-ában meghatározott minden alaki kelléket magában kell foglalnia vagy hogy az okiratnak alaki szempontból a telekkönyvi bekebelezésre alkalmasnak kell lennie. Tehát annak az alaki hiánynak, hogy a szerződésen tanúk aláírása nincs és hogy nincs kitüntetve azon a kelet napja sem, nem lehet döntő jelentőséget tulajdonítani. (Kúria P. VI. 247/1929.)

— **Az özvegynek újabb házasságtól eltiltása a végrendeletben.** A házastárral szemben támasztott az az óhaj, hogy újabb házasságot ne kössön és ennek megfelelően az örökhagyónak az a rendelkezése, hogy az alperesre háramlott vagyona az alperes újabb házassága esetén vérszerinti örököseire szálljon, nem tilos és nem is erkölcstelen, mivel az örökhagyónak az az akarata, hogy vagyona csak addig legyen a feleségé, amíg az ő nevét viseli és a felesége újabb házasságkötésének megkönnyítésére ne szolgáljon, sem jogszabályba, sem a jóerkölcökbe nem ütközik, sőt az özvegyi jog törvényes szabályozásában megnyilatkozó törvényhozói elgondolással egyező; ennél fogva az örökhagyónak az utóöröklési jogra vonatkozó rendelkezése nem érvénytelen. (Kúria P. I. 4744/1928.)

— **Érték meghatározása ingatlan elárverezése szempontjából.** Az elárverezendő ingatlan értékére nem vonható megnyugtató következtetés abból, hogy a felek a perben egymás ingatlanjuttalékát a megmondott összegért hajlandóknak nyilatkoztak megvenni, mert az egyéni érdekből mondott ezen összeg az ellenfél elfogadási nyilatkozata hiányában az ingatlan valóságos értékét nem mutatja s így a felek vagyoni érdeke nincs megóva azáltal, hogy az árverés elrendelése az ajánlati összeg elérésének feltételével korlátoztatik. (Kúria P. V. 2612/1928.)

— **A hallgatóságos jóváhagyás fogalmához.** A felperesnek az a magatartása, hogy nagykorúságának elérte után éveken át az ügyletet meg nem támadta s igényvel fel nem lépett, még nem egyértelmű az ügylet utólagos jóváhagyásával, és pedig adott esetben annál kevésbé, mert férjhezmenetelekor is még csak 16 éves volt. (Kúria P. I. 6074/1928.)

— **Perbe nem vont személy telekkönyvi jogának törlése.** A telekkönyvi rendtartás 148. §-ára alapított törlési kereset helytállósága folyamánként a bíróság hivatalból tartozik gondoskodni az eredeti állapot helyreállításáról; ennél fogva oly esetben, midőn az özvegy az érvénytelen adás-vételi szerződés alapján a telekkönyvbe került vevővel szemben annak ellenében mondott le az özvegyi haszonélvezetről, hogy a vevő magát a haszonélvezet megváltásaképpen évjáradék fizetésére kötelezte, a vevő érvénytelenül szerzett telekkönyvi jogának törlésével egyidejűleg a haszonélvezet bekebelezése akkor is elrendelhető, ha az özvegy a perben nem vett részt. (Kúria Rp. V. 3607/1929.)

— **Ügyleten kívüli feltételezés jelentősége.** Amidőn a felperesnek érdeke a gyár felépítéséhez fűződött, részéről a szerződés érdeke elenyészett akkor, midőn az alperes magatartásából arról győződött meg, hogy az ügyletnek mindkét fél részéről ismert és szemmel tartott feltétele be nem következett, annak dacára, hogy a felperes az alperesnek a feltétel teljesítésére méltányos tartamú utólagos teljesítési határidőt is adott; ebből folyólag pedig, amennyiben a lényeges feltétel a felperesen kívül álló okból nem teljesült, a felperesnek joga van a szerződés hatályát megszüntetni, ha az a szerződésben kifejezetten felbontó feltételként megjelölve nincs is. (Kúria P. V. 255/1928.)

— **Végrehajtás «felülepítményre».** A felülepítmény, mely az ingatlantól állagának sérelme és értékesökkenés nélkül el nem választható, annak alkotó részévé válik s a zálogjog és a végrehajtás abban az esetben is kiterjed magára a felülepítményre, ha ez a telekkönyvben feltüntetve és a zálogjog, illetve a végrehajtási jog erre kifejezetten bejegyezve nincs is, mert az ingatlan alkotó részévé vált felülepítmény magának az ingatlannak jogi sorsában osztozik. (Kúria P. V. 7519/1929.)

— **Társasági szerződés felbontása.** Miként ez a kir. Kúriának a Polgári jogi Határozatok Tára III. kötetében 520. szám alatt közzétett P. II. 5221/1917. számú határozatából is kitűnik, a társaság tagja a társasviszony felbontását sikeresen követelheti, ha kimutatja, hogy a társasviszony fönntartása akár a viszonyok megváltozása következtében, akár a társasnak a társasági szer-

ződés lényeges feltételét sértő cselekvénye vagy mulasztása folytán a felbontást kérőre nézve lehetetlenné vált, mégpedig követelheti *felmondás nélkül* és a kereset beadását megelőző időponttól számított joghatállyal is, ami nevezetesen abból tűnik ki, hogy miként ez ennek az elvi jelentőségű határozatnak az előirataiból megállapítható, ez az elvi jelentőségű határozat 1916. évi május hó 19-én indított perben hozatott és az a per az ott szóbanforgott legelőbérleti szerződésnek 1916. évi január hó 1-ső napjától kezdődő joghatállyal kért felbontására irányult. (Kúria P. V. 7211/1929.)

— **Elhagyott házasság vétkessége.** A kir. Kúriának állandó gyakorlata ugyan, hogy ha a házastársak különélésének az elhagyó fél az oka, — mint a jelen esetben — az az elhagyó félle szemben a H. T. 80. § a) pontjában írt bontóókot megállapítja. Minthogy azonban az elhagyott házastárs 1923. évi március hava óta idegen nővel ágyassági viszonyban él, amely időponttól kezdve a különélés már a felperes magatartására vezethető vissza és az ágyassági viszonyt, az alperesre nézve, az életközösség visszaállítása lehetetlenné tette, ez okból helyesen állapította meg a fellebbezési bíróság, hogy az alperes távolléte alapján a házasság fel nem bontható. (Kúria P. III. 5536/1929.)

— **Postai kézbesítés szabálytalansága.** Az 1925. évi 25.171/K. M. számú rendelettel közzétett Postaüzleti Szabályzat (P. ü. sz.) ama rendelkezéseinek, amelyek a kézbesítésről szólnak, — éppen úgy, mint a kézbesítésről rendelkező más szabályoknak — az a céljuk, hogy biztosítsák azt, hogy a küldemény az annak átvételére hivatott személyek kezébe kerüljön. Ha az adott esetben ez a cél megvalósult, akkor a kézbesítés körül netalán tapasztalható szabálytalanságnak a helytelen kézbesítésből eredő kártérítési felelősség szempontjából magábanvéve semmi jelentősége nincsen, mert ebben az esetben a közbeeső szabálytalanság hatás nélkül maradt. (Kúria P. VI. 5982/1928.)

Szemle.

— **A jogtudomány** a régi római hagyományok szerint, ha földi kincseket nem is, de annál több becsületet juttatott művelőinek. Erről tanuskodik a közmondás: *dat Galenus opes, dat Justinianus honores*. Ha a földi kincseket tekintve nem is javult a helyzet, amiről a bírói fizetések és az ügyvédi jövedelmek versenyre kelve tanuskodhatnak, de a tisztességet tekintve legalább rosszabbodott. Ezt szembeszökően bizonyítja a frissen alapított Corvin-koszorú adományozottjainak hosszú névsora, amelyet egyetlen magyar jogász neve se díszít. Akad köztük a tudomány és művészet minden ágának képviselője, történész és filozófus, orvos és matematikus, irodalomtörténész és közgazda, nyelvész és építész, de a neves és a névtelen kitünőségek hosszú listáján a legszorgosabb kutató sem fedezhet fel oly tudóst, akinek a joghoz valami köze volna. Ha csak nem a Corvin-lánccal kitüntetett Klebelsberg Kunó grófot, aki valamikor a jogi fakultáson szerzett alaki minősültséget, nem számítjuk jogásznak, bár, miként azt éppen a névsor egybeállításával bizonyította, a legfőbb jogász kvalitásnak: az egyenlő mértékkel mérő igazságosságnak van híján. Meg vagyunk ugyan győződve, hogy a magyar jogtudománynak és az igazságszolgáltatás művészetének egyetlen érdemes képviselője sem érzi a mellőzés sajnó fájalmát, mert valószínűleg tudatában vannak a King John-ban hirdetett shakespearai igazságnak: *new — made honour doth forget men's names* (Arany fordításában: mert újdonsült rang a nevet felejt) s mi volnánk az utolsók, akik tudományos érdemek elismerését címekben és kitüntetésekben találják, amelyeknek a legjobb esetben is csak deklarativ, nem pedig konstitutív jelentősége lehet, mégis az adott esetben oly föltűnő a jogtudomány mellőzése, hogy szinte célzatosnak látszik. Vagy talán a jogtudomány képviselői közt nem akadnak olyanok, akik «a művelődés szintjének fenntartásából ki-magasló tehetséggel és rendkívüli odaadással veszik ki részüket?» Némi utánjárással és jóindulattal a jogászok közt is sikerült volna talán egy Császár Elemért vagy egy Kornis Gyulát fölfedezni, azt pedig alig tehette föl a kultuszminisz-

ter, aki a virágszálakat csokorba kötötte, hogy pl. Grosschmid Béni, Kováts Gyula, Vargha Ferenc, Doleschal Alfréd vagy Staud Lajos — hogy csupán patinás, konstruktív neveket idézzünk — tiltakoztak volna az ellen, ha őket számos névtelen hőssel egy tudományos rangvonalra találják emelni. Nem nagynevű jogászaink szorultak rá a kitüntetésre, amelynek koszorújával már rég befönték nevüket az irodalomban, mielőtt még a Corvin-koszorú alapítására sor került volna, de rájuk lett volna szüksége az új kitüntetésnek, mert mégis csak furcsa, hogy az ezeréves jogásznemzetnek éppen akkor fogytak volna ki jogászaik, amikor e jogászok egyik legkiválóbbja, Apponyi Albert, aki ugyancsak koszorúttan és megláncolatlan maradt, pátriarkális korának nem fáradó buzgalmaival állandóan a jogra hivatkozik Magyarországnak az újjászületéséért benyújtott keresetében.

— **Dr. Baróthy Pál**, a budapesti kir. ügyészség új vezetője azt az osztatlan rokonszenvet, amelynek hivatali és ügyvédi körökben egyaránt örvend, nemcsak vonzó egyéni tulajdonságainak köszöni, hanem éleselméjű jogi tudásának is, amelyet ritka szerencsés módon egyesít konciliáns modorral, sok tapintattal és emberismerettel. Hogy pedig mint a sajtóosztálynak éveken át vezetője meg tudta nyerni a sajtó barátságát, az jelenlegi sajátos sajtóviszonyaink között kétszere-sen becsületére válik. Ha, sajnos, ritkán nyílik is alkalmunk, hogy az igazságügyi kinevezési politika eseményeiről elismeréssel emlékezzünk meg, úgy annál nagyobb örömmel állapítjuk meg, hogy szerencsésebben alig lehetett volna betölteni az állást, amely dr. Strache Gusztáv főügyészi kinevezésével üresedett meg. Bármily sablonosan hangzik is *the right man in the right place* dicsérete, éppen ez a sablon fejezi ki a közhivatali pályán a megengedett elismerésnek legmagasabb fokát. Baróthy Pál személyes kvalitásai azokkal a tapasztalokkal párosulva, amelyeket a nagyváradi és a budapesti kir. ügyészségen töltött hosszú pályafutásán szerzett, kivételes minősültséget biztosítanak számára az annyi körültekintést igénylő vezető ügyészi állásban. Ezért bízunk benne, hogy új hivatását azokhoz a régi hagyományokhoz híven fogja betölteni, amelyek a budapesti kir. ügyészségnek hajdani fénykorához fűződnek. Miként az ügyvéd a polgári pernek, úgy a kir. ügyész a büntető pernek első bírója és a kir. ügyészség, mint az államhatalomnak kinyújtott karja, azzal válik méltóvá a hozzája fűződő nemesebb képzelethez, ha a büntetett üldözése közben sem feledkezik meg az államhatalomtól joggal elvárható igazságosságról és méltányosságról. Ennek az eszménynek a megvalósítására Baróthy Pál kiválóan alkalmas és őszintén reméljük, hogy az adminisztratív tevékenység nyomasztó súlya alatt is alkalmat fog találni, hogy irányt szabjon az ügyészi munkának.

— **Jogegységi döntvény.** A kir. Kúriának a kereskedelmi, váltó- és csődügyekben alakított jogegységi tanácsa folyó évi november hó 22. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdést fogja eldönteni: «Hivatkozhatik-e a megrendelő a nagyobb gazdasági gépek vétele tekintetében az 1900: XXV. tc. 1. §-ában foglalt tilalom ellenére és a 27.483/1901. számú kereskedelemügyi miniszteri rendelet 6. §-ának utolsó bekezdésében megállapított alakszerűség megtartása nélkül létrejött ügylet hatálytalanságára és követelheti-e ennek következtében az előző állapot helyreállítását abban az esetben, ha a megrendelt gépet átvette és használatba vette?»

(Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől P. IV. 8988/1926/12. és P. IV. 9585/1927/30. számú, másfelől P. VII. 4859/1927/14., P. VII. 1607/1928/14. és P. IV. 1357/1929/23. számú ítéleteire.)

— **A csehszlovák jogászok III. kongresszusa** 1930. október 11-től 14-ig folyt le Pozsonyban, a csehszlovák köztársaság elnöke jelenlétében, amely körülmény is rámutat arra, hogy e kongresszusnak a kormány is különös jelentőséget tulajdonít. A kongresszus programja felölelt különböző kérdéseket a magánjog, a speciális magánjog, a perrendtartás, a büntető jog, a közjog és az pénzügyi jog köréből. Ezek közül főleg kiemelendők és a magyar

jog szempontjából, amely Szlovénia területén legnagyobbbrészt még most is hatályában van, a következő kérdések tarthatnak érdeklődésre számot, és pedig: 1. Mikép rendeztessék a részvény-jog; 2. A biztosítási igény átruházása a kárbiztosításnál; 3. Megengedjék-e a létesítendő egységes polgári perrendtartásban új ténykörülmenyek és bizonyítékok érvényesítése a felelőzési eljárásban és milyen mértékben? 4. Megengedjék-e a perújítás a házassági bontóperben, válóperben és megsemmisítés iránti perben? 5. Milyen irányban kívánatos az esküdtbírók reformja? 6. Miképpen reformáltassék a fiatalok feletti bíraskodás? Ezenkívül még több kisebb jelentőségű kérdés is került tárgyalás és döntés alá. A fenti kérdések közül természetesen a legnagyobb érdeklődést és vitát váltotta ki a nova megengedhetősége a felelőzési eljárásban, amelynél ugyanis a szlovén jogászok, szemben a cseh és morvaországi jogászokkal, a régi magyar törvény szerinti álláspont fenntartása mellett kardoskodtak és noha formális szavazásra nem került sor, mégis sikerült e pontban a többséget elérniük, és így kétségtelen, hogy még további tárgyalásra és vitára kerül sor e fontos kérdésben.

A kongresszust annak elnöke, dr. Fajnor Vladimir, a pozsonyi felsőbíróság (ítélőtábla) elnöke nyitotta meg szlovák, cseh, latin, francia, német és magyar nyelven és kifejezte örömét a fölött is, hogy szépszámu bel- és külföldi jogászközönséget üdvözölhet a kongresszuson. A legközelebbi jogászkongresszus 1932-ben Prágában lesz megtartva.

Dr. Róna Bertalan, kassai ügyvéd.

— **A cégjog** körében megemlékeztünk már a részvénytársasági keretátruházás kérdéséről (8. sz. 79. o.). Legújabbban a budapesti kir. ítélőtábla a következő (1930. szept. 26. P. VI. 9686/1930.) határozatot hozta: Az a bírói gyakorlatban kifejeződött szabály, hogy valamennyi részvényes egyhangú határozattal érvényesen elhatározhatja a társaság üzletkörének a tervezettől eltérő módosítását, nem alkalmazható akkor, amidőn valamely részvénytársaság a nélkül akar a régi üzletkör megváltoztatásával új vállalkozásba kezdeni, hogy a 7000/1925. P. M. sz. rendelet 24. §-ában új részvénytársaság alakulásához megkívánt alaptőkéje volna vagy alaptőkéjének ilymértékű felemeléséről egyidejűleg gondoskodnék. Az új részvénytársaságok legkisebb alaptőkéjét meghatározó szabály kijátszására vezetne, ha valamely részvénytársaság, amelynek a megnyitó mérlegben kimutatott tiszta vagyona a rendelet 15. §-a értelmében az alapszabályszerű üzlet folytatásához elégséges, a régi részvénytársaság keretét felhasználva, ugyanezzel a tőkével új vállalkozásba kezdhetne.

— **A gépkönyvelés, mint jogi probléma.** Szükségesnek tartom, hogy a fenti címen írt közleményem kapcsán a «Jogtudományi Közlöny» f. évi október 1-i számában megjelent, a kétségek eloszlását célzó cikkekre néhány szóban válaszoljak.

Leszögezem, hogy álláspontom és a revizori állásfoglalás közt elvi ellentétet nem látok. Eltérés a két álláspont közt csupán annyi, hogy bírálóm cikke elején a kérdés szabályozását teljesen feleslegesnek tartja, bár cikke végén elismeri, hogy a telekkönyvi előjegyzés körül ezen probléma igen is szabályozásra szorul, míg én a kérdés egészének szabályozását sürgettem. A kérdés végül is oda egyszerűsödik, hogy a probléma egy részét szabályozzuk-e — miként bírálóm ajánlja: rendeleti úton — vagy a kérdés egészét: törvényi úton.

Ösztöm bírálóm fejtegetését, hogy a gépkönyvelésnek, mint ilyennek, törvényi elismerése csak rész megoldást eredményezne, amennyiben a további racionális fejlődésnek állná útját. Mi sem akadály azonban annak hogy a K. T. élettelen 25. §-nak első szakasza helyébe egy az alantíhoz hasonló rugalmasabb szöveget iktassunk:

«Minden kereskedő köteles ügyleteit és vagyoni állapotát folytatódólagosan és rendszeresen feltüntető *könyvelést* alkalmazni, melynek összefüggő rendszere a megnyugtató ellenőrzést teljesen biztosítja. A kereskedőnek szabadságában áll a könyvelésnek bármely rendszerét vagy módját és ennek keretén belül bármely élő nyelvet használni.»

Bírálóm kettős tévedésben van, midőn velem a gépkönyvelés kartotéklapjainak bekötését a K. T. 25. §-nak második szakaszába ütköző cselekménynek minősített. Korábbi közleményemben

ugyanis szószerint ezt írtam: «A könyvelési lapok utólagos bekötése könnyen a K. T. 25. §-nak második bekezdésébe ütköző cselekménynek lenne minősíthető...» Nyilvánvaló, hogy a szabad lapok utólagos bekötését nem én minősítem törvénybeütközőnek, hanem itt azon bírák véleményét adom, kik a gépkönyvelést már ab ovo elutasítják. Konzekvens állásfoglalás mellett az utólag bekötött lapokat és így a K. T. 25. §-nak kellékeivel utólag felruházott könyvelést is el kell utasítani, amire az idézett törvényszakasz módot is nyújt.

Bírálóm bizonyítani igyekszik, hogy az utólagos «bekötéssel» a könyvelési részen semmi változtatás nem történik. Ennek bizonyítása felesleges volt, de rávilágít arra, hogy a cikkíró fejtegetéseimet félreértve, úgy véli, hogy a bekötés pusztán tényét lehetne törvénybeütköző cselekménynek minősíteni. Bár — miként kifejtettem — a bekötés tényében törvénybeütköző cselekményt nem látok, a könnyebb megértés kedvéért újból azon merev állásponton levő bírákra utalok, kik a gépkönyvelést ab ovo elutasítják. Ha már most valaki *azon célzattól*, hogy ily bíró előtt a laza lapoknak a kívánt bizonyítóerőt biztosítsa, kötteti be utólag a kartotéklapokat, úgy nem lehet kétség, hogy ezen célzat már az idézett szakaszba ütközik.

Dr. Bratmann Pál.

— **Magyar író külföldön.** Dr. Irk Albert, a pécsi egyetem büntetőjogi professzora a Monatschrift für Kriminalpsychologie legutóbbi (8—9.) füzetének élén a *büntetőjog mai állásáról* közöl érdekes tanulmányt. Irk álláspontja, amelyet magyar nyelven megjelent munkáiban is képvisel, hogy a bűncselekmény fogalmát a jog csak kereteiben határozza meg, míg a tartalmát csak a kriminalitás tényezőinek vizsgálatából ismerhetjük meg. Ebből következik, hogy a büntetőjog alapfogalmait a kriminológia eredményeinek figyelembevételével kell újból kiépíteni. Teljesen igaza van Irk professzornak abban, hogy a büntetőjog és a kriminológia ily szintézise hatékonyabban állítaná az elvont jogszabályokat a társadalom védelmének szolgálatába. Csupán egy áthidalhatatlan nehézség állja ennek útját. Irk szerint a büntetett, a büntetett és a büntetés «primär életjelenségek». Sajnos azonban, ha a társadalomtudományban így felfoghatók is, mégis függvényei a jogi meghatározásnak. Tartalmilag a büntetett fogalmát még nem sikerült másképp, mint a jogi szankcióval meghatározni s bár a büntetőjogi értékelés oly emberi cselekményekre vonatkozik, «die durch kausale Untersuchung bestimmt sind», a büntetőjog tárgyává e cselekmények csak ezzel az értékeléssel válnak. Ha ettől eltekintünk, menthetetlenül circulus vitiosusba kerülünk, amelyben a bűncselekmény mint «primär» társadalmi jelenség filius ante patrem-ként szerepel.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tszék elnöke

Legközelebb megjelenik:

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERÜSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György,
a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula,
büntetőtörvényszéki bíró.

Előfizetési ára október 31-ig 6 pengő 20 fillér.

Megrendelhető a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrássy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

ÉRKEZETT: 1930 NOV. 18.

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Loebell Vilmos osztrák igazságügyminiszteri tanácsos: Igazságszolgáltatási reformok. — Dr. Alföldy Dezső kir. kúriai bíró: Észrevételek a Magyar Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának az ági öröklést, özvegyi jogot és kötelesrészt szabályozó részeihez. — Dr. Balogi Balogh Ernő ny. miniszter, ügyvéd: Zárt főtárgyaláson hozott ítélet kihirdetése. — Dr. Kuthi Sándor debreceni ügyvéd: Pszichoanalízis és büntetőjog. — Jogirodalom. Dr. Szladits Károly egyetemi ny. r. tanár: J. W. Hedemann: Die Fortschritte des Zivilrechts im XIX. Jahrhundert. — Szemle. *Melléklet:* Hiteljogi Döntvénytár. XXIII. 9. — Közigazgatási és Pénzügyi jogi Döntvénytár. XXII. 8.

Igazságszolgáltatási reformok.¹

Az utolsó évtizedekben az egész gazdasági élet mélyreható változásokon ment át. Táviró, telefon és rádió eddig elképzelhetetlen gyorsasággal teszik lehetővé szerződések megkötését. Automobil, repülőgép a közlekedést a mult egy töredékérében bonyolítja le. A közigazgatás és igazságszolgáltatás mindenütt elmaradt ez óriási fejlődés mögött, nehézkesen kullognak rég elmúlt évtizedek formái között. Az új idők, az új gazdasági élet követelményei nem hagynak nyomot rajtuk. Nagyon érthető tehát, hogy a közvélemény és különösen minden modern állam közgazdasága sokat foglalkozik az igazságszolgáltatás állapotával és követelik, hogy a hivatalok és bíróságok alkalmazkodjanak a modern gazdasági forgalom fejlődéséhez. Ez magyarázza és indokolja, hogy mindenütt sürgetik az igazságszolgáltatás reformját. Az igazságügyi kormányzatok figyelemmel kísérik a fejlődést, igyekeznek az igazságszolgáltatást gyorsítani, olcsóbbá tenni, tehát modernizálni. Ezen törekvések azonban nagy akadályokba ütköznek. Az igazságszolgáltatás természeténél fogva konzervatív és annak is kell lennie. Ez okból minden mélyebbreható reform nemcsak erős kritikát vált ki, hanem gyakran ellenszenvvel fogadják. Ehhez járul, hogy egyrészt a gazdasági forgalom emelkedése, másrészt a világ gazdaság kedvezőtlen konjunktúrája mindenütt a peres ügyek rohamos emelkedését vonja maga után. A bíróságok mindenütt túl vannak terhelve, hátralékokkal küzdenek és kritikus helyzetben kétségek merülnek fel, szabad-e újításokkal újabb nyugtalan-ságot kelteni?

Az igazságügyi reformok mégis elkerülhetetlenek, ha az igazságszolgáltatás rendes menetét továbbra is fenn akarjuk tartani. Látjuk, hogy az igazságügyi kormányok Magyarországon, Franciaországban, Németországban, Olaszországban, Dániában az utolsó évtized alatt messzemenő változtatásokat és egyszerűsítéseket vittek keresztül az igazságszolgáltatás terén. A bíróságok erős megterhelése Ausztriában is a tehermentesítési novellák egész sorát tette szükségessé, amelyek az igazságszolgáltatás tehermentesítését és egyszerűsítését célozzák. Minthogy most Magyarország is hasonló intézkedéseket tervez, talán alkalomszerű, ha az osztrák igazságügyi kormányzat néhány tapasztalatára reá-

mutatok. Természetes, hogy rövid cikk keretében a reformot csak néhány szóval vázolhatom.

A törvényszéki tanácsosok helyébe kisebb ügyekben már 1914-ben az egyesbíró lépett. A reform olyan jól bevált, hogy az egyesbíró hatáskörét fokozatosan tízezer schillingig kiterjesztették. Az összes törvényszéki pereknek 80%-át, közöttük a házassági pereket is, ezidőszent egyesbírák intézik. A törvényszéki elnökök újabban ismételtén azt ajánlották, hogy a tanácsot szüntessük meg elsőfokon teljesen, válogassuk meg különös gonddal az egyesbírákat és bízzuk rájuk elsőfokon az összes pereket.

A járásbíróági értékhatár ezidőszent 1500 schilling, a bagatellügyek értékhatára 100 schilling.

1914—1920 közötti időben az első tehermentesítési novella (Gerichtsenlastungsnovelle) és annak végrehajtási utasítása a bíróságok írásmunkáit lényegesen leegyszerűsítette. A bíróságok tömeges kiadványai helyébe (makacsági ítéletek, fizetési meghagyások stb.) bírósági bélyegzők léptek. A jegyzőkönyveket gyorsírással lehet felvenni és megszűnt a tényállás megállapítása az ítélet indoklásában. Ezen egyszerűsítések folytán a leíró személyzet a nagyobb bíróságoknál egyharmadra volt leszállítható. Ezáltal sokszáz leíró felszabadult. Az irodai személyzetnek ezen felszabadult része kisegítői fogalmazói szolgálatra (Konzepthilfsdienst) lett kiképezve és az Oberlandesgerichteknél igen szigorú vizsgát kellett letenniük. Ezen vizsga letétele után a tömegbeadványokat készítették elő a bíró számára, ami nagy tehermentesítést jelentett. Miután ezek a hivatalnokok évek során pontos és megbízható munkájukkal bebizonyították, hogy képesek az egyszerű tömegmunkát megbízhatóan és lelkiismeretesen feldolgozni, az osztrák igazságügyi kormány, a német igazságszolgáltatási reform példáját követve, elhatározta, hogy ezt a tömegmunkát önálló elintézés végett erre a kipróbált és irodai személyzetre bízta a bírák teljes tehermentesítésével.

Az ingó-végrehajtási eljárás során ezt a reformot már az 1926. évi Verwaltungssparungsgesetz bevezette és az osztrák igazságügyi kormány 1927. január 1-e óta több nagyobb bíróságnál az ingó-végrehajtások elintézését az ú. n. Rechtspflegerek hatáskörébe utalta. Ezen ügykör számára az irodai személyzet bevált tagjait választotta ki, akik már évek során át nagyobb bíróságoknál a végrehajtási osztályban működtek, tehát az ügykört alaposan ismerték. Ezeket a hivatalnokokat bírák és vezető irodaigazgatók hathónapos tanfolyamban kiképezték, azután az Oberlandesgerichteknél e célból összeállított vizsgálóbizottság előtt vizsgát tettek és ennek letétele után megbízást kaptak az említett ügykör ellátására.

Az igazságügyi kormány már ma megállapíthatja, hogy ezek a Rechtspflegerek az azóta lefolyt három évben kitűnően beváltak. Míg azelőtt a bécsi végrehajtási bíróságnál minden 10,000 végrehajtási ügy ellátásához 1—1 bíróra volt szükség, most egy bíró három ilyen, összesen 30 ezer végrehajtási ügyet felölelő csoportot vezet. Minden egyszerű, egyformán visszatérő ügyet, tehát az egész ügyforgalomnak 92%-át a Rechtspflegerek intézik. Csak a többi ügyet, továbbá a peres ügyeket intézik a bírák. Míg 1926-ban a nagy bécsi Exekutionsgericht háromszor annyi bíróval állandóan

¹ Dr. Loebell az osztrák igazságügyminisztériumban az igazságügyi szervezeti reformoknak előadója. A Rechtspfleger-intézményt ő építette ki Ausztriában, bár nemcsak az ügyvédi kar, hanem a líói kar is ellenzte a Rechtspflegerek hatáskörének igen erős kiterjesztését. Az eredmények Loebellt igazolják. A kiváló szerző szerkesztőségünk felkérésére az osztrák egyszerű ítési reformokat ismerteti és eredményeikről számol be igen érdekes cikkében.

óriási hátralékokkal küzdött, a reform életbelépése óta az ügymenet kitűnő, egyetlen osztályban sincsenek nehézségek vagy hátralékok és amit különösen ki kell emelnem, a bírák és Rechtspflegerek közötti együttműködés kifogástalan és zavartalan. Úgy az ügyvédi kar, valamint a gazdasági körök ezzel a fejlődéssel meg vannak elégedve. Hasonló tapasztalatai vannak az igazságügyi kormányzatnak más nagyobb városokban, Grácban, Salzburgban és több nagyobb vidéki járásbíróságnál.

A hatodik tehermentesítési novella 1929-ben a Rechtspfleger-reformot kiterjesztette a bíróságok egyéb osztályaira is, nevezetesen a telekkönyvi és a perenkívüli ügyekre. A Rechtspflegerek hatásköre ezeken a területeken természetesen nagyon különböző. Peres ügyekben igen szorosan van körülhatárolva. A Rechtspflegerek önállóan intézik el a fizetési meghagyásokat, az összes ítéletek és határozatok jogerejének megállapítását, az ingókra való végrehajtások elrendelését. Kereskedelmi bíróságoknál a váltófizetési meghagyások kibocsátása is hatáskörükbe utalható. Telekkönyvi ügyekben az egyszerű ügyeket intézik, különösen az egyszerű tulajdonjogi és zálogjogbekelezéseket, valamint ezek törlesztését. Ezeken a területeken a Rechtspflegerek kb. az összforgalom 60 %-át intézik el. Perenkívüli ügyekben 3000 schilling értékhatárig a Rechtspflegerek intézik a hagyatéki ügyeket és a gyámügyeket. Ezeken a területeken is a Rechtspflegerek beváltak és a törvényszéki elnökök jelentéseikben elismerik ezen új erő megbízhatóságát és buzgalmát. A kezdetben megnyilvánuló aggodalmak, hogy a Rechtspflegerek a rájuk bízott feladatokat nem fogják tudni megoldani, eloszlottak.

Az igazságügyi kormányzat ismertett reformjának a célja, hogy a bírákat minél nagyobb mértékben tehermentesítse úgy a nagy bíróságoknál, valamint a közép nagyságú bíróságoknál is és idejüket az ítélkezés számára szabaddá tegye. A cél az, hogy a kizárólag ítélkezéssel foglalkozó bírák száma annyira szaporíttassék, hogy az igazságszolgáltatás az idők követelményének megfelelően lényegesen meggyorsíttassék. Az ismertett összes reformok keresztülvitelénél egy elvhez az osztrák igazságügyi kormány szigorúan ragaszkodott. A vitás jogi kérdések eldöntése kizárólag a bírák hatáskörében marad, bármily csekély a per tárgya. Ez okból nem valósult meg az a néhányszor felmerült terv, hogy az apró perek a Rechtspflegerek hatáskörébe utasíttassanak. A bérleti ügyekben a községi bíráskodás terén nem voltak kellemes tapasztalataink és ez okból ily irányban nagy tartózkodás látszik szükségesnek. A jogszolgáltatási reformok helyes és céltudatos keresztülvitele esetén nincs is szükség arra, hogy peres ügyek eldöntése laikus bírakra bízassék. A bírákat oly mértékben lehet tehermentesíteni, hogy elég idejük marad az összes vitás kérdések elintézésére, még ha azok bagatellügyek is.

Erdeklődésre tarthat számot az osztrák bírák illetményeinek egy különös reformja. A bírák fizetése egyenlő más, egyetemet végzett, hasonló rangú állami hivatalnok fizetésével. Azonban a bírák működési pótlékot kapnak az általuk végzett munkatöbblet arányában. Ez a pótlék az állandó fizetésnek 20 %-áig terjed. Megjegyzem, hogy ennek az intézménynek voltak ellenzői. Az intézmény azonban kétségtelen bevált, amennyiben az igazságszolgáltatás Ausztriában ezidőszereint gyors és egyetlen bíróságnál sincsenek nagyobb hátralékok.

Befejezésül még néhány statisztikai adattal világítom meg az Ausztriában keresztülvitt igazságszolgáltatási reform eredményét. A bírák száma 1922-ben 1672 volt. Az 1931-i előirányzatban már csak 1420 bíró szerepel, tehát a bírói létszám 252-vel, vagyis 18 %-kal apadt. Ezidőszereint Ausztriában 4500 lakásra esik 1—1 bíró. Európa többi államaival összehasonlítva, a csökkentés dacára a bírói létszám még mindig magas. Olaszországban 9000 lakásra esik egy bíró, Dániában 13,000 lakásra, Svédországban 7600 lakásra, Norvégiában 8300 lakásra. Németországban is aránylag nagy a bírói létszám, minthogy 6650 lakásra esik egy bíró.² Természetes, hogy a bírói fizetés kérdése szorosan összefügg a bírói létszám nagyságával. A bírói fizetés kérdése is tehát csak úgy oldható meg, ha céltudatos reformokkal a bírói létszámot leszállítjuk. Ez a megfontolás talán hozzá fog járulni mindenütt ahhoz, hogy leküzdje a gyökeres igazságszolgáltatási reformok ellen felmerülő nehézségeket és ellenzést. Dr. Loebell Vilmos.

² Magyarország ítélőbíráinak száma (1928-i statisztika) 1535. T. hátt 4955 lakásra egy-egy bíró. Szerk.

Észrevételek a Magyar Magánjogi Törvénykönyv Javaslatának az ági öröklést, özvegyi jogot és kötelesrészt szabályozó részeihez.¹

A 2038—2047. §-ok körében a következő kisebb változtatások lennének helyénvalók.

A 2040. § a mai bírói gyakorlatnak megfelelően szabályozza azt a kérdést, hogy mikor van helye a kötelesrész természetben való kiadásának. Az ekként a Javaslatba is átvett mai bírói gyakorlat úgy jogi, mint gazdasági szempontból helyesnek bizonyult s azt még az inflációs idők sem tudták megdönteni.

Ennek a szakasznak az elhelyezése azonban a Javaslatba nem megfelelő, amennyiben az azok közé a szakaszok közé került (2038. és 2040. stb. szakaszok), amelyek egész más kérdésre, t. i. a megadományozottak felelősségének kérdésére vonatkoznak.

Ezért a 2040. § a 2039. §-szal együtt a 2038. § elé lenne helyezőndő.

A 2038. §-hoz: A család köréhez tartozónak tekinti a kir. Kúria az örökhagyó házastársának a korábbi házasságból származott gyermekét is (3031/1910. P. sz. ítélet), ami kétségtelenül indokolt, mert amit az örökhagyó a házastársa ily gyermekének ad, azt nyilván a házastársára való tekintettel adja s az oly szempont alá esik, mintha magának a házastársának adta volna.

Ezért helyénvaló lenne a 2038. § 2. pontjában az örökhagyó házastársának ivadékát is a felsorolásba bevenni.

Indokolt lenne továbbá a Javaslatba külön a kir. Kúria gyakorlatában követett oly értelmű szabálynak felvétele; amely szerint abból a szempontból, hogy valamelyik jogosultnak kötelesrésze sérelmet szenvedett-e, azokat az értékeket, amelyekkel az örökhagyó a kötelesrésztre jogosultnak házastársát, ivadékát vagy ennek a házastársát a hagyatékában vagy élők közötti ingyenes juttatásban részesítette, akként kell számbavenni, mintha azok a kötelesrésztre jogosultak hárultak volna.

Igaz, hogy erre a szabályra lehet következtetni a Javaslat 2043. §-ának első bekezdésében foglalt rendelkezésből is, mégis az utóbbi rendelkezés valamely ivadék családtagjainak más kötelesrésztre jogosultak irányában való felelőssége szempontjából intézkedik a nekik juttatott értékeknek az illető ivadékokra hárult értékhez való hozzáadásáról.

Ezért a kötelesrésztre vonatkozó szabályok könnyebb áttekintése végett abból a szempontból is, hogy a kötelesrész sértve van-e, kívánatos lenne a szóbanlévő értelemben külön rendelkezés felvétele, mivel gyakori eset, hogy oly ivadék panaszolja kötelesrészének sérelmét, akinek családtagja az ő irányában fennálló kapcsolatra való tekintettel jelentékeny adományban, részesült.

Ehhez képest a kir. Kúria jogi felfogásával egyezően a következő rendelkezés lenne a javaslatba felveendő:

«Ha a kötelesrésztre jogosult ivadéknak házastársa, ivadéka vagy ivadékának házastársa az örökhagyótól ennek életében vagy halálával ingyenes juttatásban részesült, akkor az ily jogosult csak annyiban követelheti ezeknek a családtagoknak körén kívül állóktól kötelesrészének kielégítését, amennyiben a családtagjainak juttatott érték hozzászámításával kapott kevesebbet kötelesrészénél. Az ily ivadék az említett családtagjaival szemben is csak akkor támaszthat igényt kötelesrészének kielégítése iránt, ha azok megadományozása az ő hozzájárulása nélkül történt.»

A 2048—2049. §-okhoz.

A mai bírói gyakorlat szerint a család körén kívül megadományozottak a kötelesrészt adományai időbeli sorrendje szerint felelnek akként, hogy a kötelesrész kielégítésére jogosultnak követeléseért a korábban megadományozott csak annyiban felel, amennyiben az a később megadományozottnak juttatott értékből ki nem telik.

Az, hogy kielik-e, számítási művelet eredménye.

Például az örökhagyó 10,000 P értékű vagyonából a család körén kívül álló X.-nek 4000 P-t ajándékoz, majd később Y.-nak 6000 P-t; amikor meghal, vagyona nincs s egy fia maradt utána, aki kötelesrészét követeli a megajándékozottaktól. Mivel a 10,000 P vagyon alapulvételével a fiú kötelesrésze 5000 P, s a később meg-

¹ Bef. közl. — Az előbbi közl. lásd a 19, 20. és 21. számban.

ajándékozott Y.-nak juttatott 6000 P-ből kikerül, az 5000 P kötelesrészt Y. lesz köteles megfizetni.

A mai joggyakorlat szerint Y. nem védekezik azzal, hogy a neki ajándékozott vagyon veszendőbe ment, mert a mai gyakorlat szerint közömbös az, hogy az ajándékozás után mi lett a sorsa az ajándékozott vagyonnak.

Ezért veszi a mai gyakorlat a kötelesrész kiszámításánál az ajándéknak az ajándékozáskor volt értékét számításba, s amint a későbbi értékelkedés a kötelesrész megállapításánál számba nem jön, azonképpen viszont a későbbi értékcsökkenés a megajándékozott terhére esik. Ennek további folyománya, hogy az ajándékozott vagyon elértéktelenedése és elveszése is kizárólag a megajándékozott terhe (eltekintve természetesen a valorizálás eseteitől).

Ha tehát, a felhozott példát véve, Y.-nál a 6000 P értékű ajándék veszendőbe ment is, a Kúria őt kötelezni fogja az 5000 P kötelesrész kifizetésére ugyanő a kifizetésért egyéb vagyonával lesz felelős.

A Javaslat a kérdést a 2049. §-ban szabályozza akkép, hogy: «A kötelesrészt jogosult a megadományozottnak adományul kapott vagyontárgyaiból vagy értékükből az alaptalan gazdagodás visszatérítésének szabályai szerint szerezhethet kielégítést.»

Ez a szabályozás nem eléggé világos.

Az alaptalan gazdagodásra vonatkozó rendelkezések közül bizonyára az 1759. és 1760. §-ok jönnek figyelembe.

De ezek is csak hasonszerű alkalmazás után akkép, hogy amennyiben a megajándékozott tudott a kötelesrész sérelméről vagy számot kellett vetnie a kötelesrészt jogosult részéről az örökhagyó halálával támasztható igényvel, az esetben nem védekezik az ajándékba kapott érték elveszésével.

A világosság kedvéért — esetleges bizonytalanság elkerülése végett — helyesebb lenne tehát, ha a Javaslat mellőzné az alaptalan gazdagodás visszatérítésére való utalást, hanem e helyett a mai gyakorlatnak megfelelően egész egyszerűen kimondaná, hogy «a megajándékozott a kötelesrész kielégítéseért a neki juttatott érték elveszése esetén egyéb vagyonával felelős.»

Aki ugyanis olyantól fogad el számottevő (nem alkalmi) ajándékot, aki házasságban él, annak még az esetben is, ha az ajándékozáskor még nem születtek gyermekek, mindenkor számolnia kell azzal, hogy a házasságból gyermek fog születni, aki az ajándékozott értékből jogosult lesz kötelesrészt követelni.

Mindazonáltal megfontolást érdemel, nem lenne-e mégis helyes a javasolt rendelkezéssel kapcsolatban méltányossági okokból a mai gyakorlatban nem ismert további szabályként kimondani, hogy amennyiben a megajándékozott a neki juttatott értéket önhibáján kívül elvesztette, az esetben a kötelesrészt jogosult tőle csak a kár megosztásának elve alapján követelhet kielégítést, vagyis, hogy az esetben a kötelesrész kielégítéseért az ajándékba kapott érték határában belül is csak annyiban tartozik felelősséggel, amennyiben ezt az eset körülményeire való tekintettel a méltányosság megkívánja.

A 2050. §-hoz.

A 2050. § talán túlmessze megy.

Elég lenne, ha azok, akik kötelesrészüket meghaladó értéket kaptak, ennek az értéktöbbletnek csak a fele erejéig felelnének.

A Javaslatban foglalt rendelkezés mellett ugyanis megtörténhetik, hogy az az ivadék, aki törvényes örökrészenek megfelelő értéket kapott, ennek felét átbocsátani lenne köteles annak, aki semmit se kapott s így ő, akit az örökhagyó egész örökrészen kivánt részesíteni, éppúgy csak kötelesrészét kapná, mint akit kötelesrészt szorított.

E visszaszámítás eredmény bekövetkeztének venné elejét a kötelesrészt meghaladó többletnek javasolt megosztása. Dr. Alföldy Dezső.

Zárt főtárgyaláson hozott ítélet kihirdetése.

A Mauthner—dr. Ranschburg rágalalmazási per újra aktuálissá tette azt a büntető perrendi kérdést, — a napilapok is foglalkoztak vele — vajjon a zárt főtárgyaláson hozott ítéletet zárt vagy nyílt ülésben kell-e kihirdetni?

A kérdéses ügyben — és ezt előre kívánom bocsátani — a zárt tárgyalás nem bírói kezdeményezésre, hanem az ügyfelek kérelmére lett elrendelve, mégpedig akkor, amikor a tárgyalás anyagának

egy része a nyilvánosság előtt már lepergett. A bíróság maga nem látta a nyilvánosság kizárásának szükségességét hivatalból észlelni.

A budapesti büntetőjárásbíróság elnöke, dr. Avedik Félix, mint eljáró bíró, az ítéletet zárt ülésben hirdette ki és nyilvánosan még azt sem közölte, hogy az ítélet elítélést vagy felmentést tartalmaz-e?

A kérdés már most az, vajjon a Bp. szerint tilos-e a zárt főtárgyaláson hozott ítéleteknek nyilvános meghirdetése vagy pedig módot nyújt-e a Bp. az ilyen ítéletek vagy egy részüknek nyilvános kihirdetésére vagy ki nem hirdetésére, ennek eldöntését a bíróságra bízván? Végül az, vajjon nem kellene az ily ítéletek vagy azok egy részének nyilvános kihirdetésére a büntetőperrendtartásban más imperatív rendelkezéseket foglalni?

E lapok szerkesztője, dr. Vámbéry Ruzstem már 1916. évben alaposan taglalta ezt a kérdést a Jogtudományi Közlönyben és azt a perrendi magyarázatot tartja helyesnek, hogy az ilyen ítéletet is nyilvánosan kell vagy kellene és szükséges is kihirdetni. Ami pedig az érdemi részről, a következőleg is érvel: «Azok, akik a zárt ítélethirdetés mellett foglalnak állást, megfélemlenek a súlyos hátrányról, amellyel az ilykép kihirdetett ítélet közzétételének tilalma az ártatlanul gyanúsítottat járhat. Ha ez a tilalom az ítélethirdetésre is kiterjed, az ártatlanul meghurcoltnak nem lenne módjában a rágalalmazást megállapító ítélet közzétételével hírnevét rehabilitálni. Sőt még a felmentő ítélet sem volna közölhető, amely a nyilvánosan gyanúsítottat az ellene emelt vád alól tisztázza.» Dr. Vámbéry Ruzstem tehát cikkében — Vargha Ferenc, Lukács Adolf, Sántha Elemér, Degré Miklós, Finkey Ferenc és Váry Albert felfogásával szemben, akik tankegyetemen és közleményekben azt tanítják, hogy a zárt főtárgyaláson hozott határozatokat, nevezetesen az ítéletet is, zárt ülésben kell kihirdetni — az ellenkező felfogást vallja és ennek helyességét bizonyítja.

Hivatkozik dr. Vámbéry Ruzstem külföldi törvényhozásokra is. A francia alaptörvény szerint a nyilvánosság megszorítása tényleg csak a tárgyalásokra vonatkozik, más megszorítás ki van zárva. A német törvény alaptétele is az ítélet nyilvános kihirdetése, azonban már azzal a kivétellel, hogy a bíróság külön határozattal kizárhatja a nyilvánosságot az ítélet indokainak vagy azok egy részének kihirdetésére vonatkozólag, ha az állam biztonságának vagy a közérdekségnek veszélyeztetésétől lehet tartani. Tudomásom szerint úgyszólván az összes modern törvényalkotások, kivéve a franciát, ismernek megszorításokat, kivételket.

A magyar Bp. is ragaszkodik a nyilvános ítéletkihirdetéshez és ez a generális szabály a 329. § alapján. Ezen §-nak ama rendelkezése, hogy az ítélet a tárgyalás befejezése után rendszerint azonnal meghozandó és nyilvánosan kihirdetendő, nem egy különleges, hanem maga a generális szabály és a «rendszerint» kifejezés csak az ítélet meghozatalára és nem az ítélet nyilvános kihirdetésére is vonatkozik. E tekintetben, szerintem, nincs kétség sem a helyes mondatértelmezés, sem pedig a bírói gyakorlat szempontjából, ezért tehát nem is szükséges — ahogy a napilap egy orgánuma szükségesnek vélte — a büntető perrendtartás vonatkozó részének hiteles és végleges magyarázata.

Ezen generális szabály alól tesz kivételt a Bp. 293. §-a (elhelyezésénél fogva a kivétel előbbre került, mint a szabály), amely rendeli, hogy a főtárgyaláson hozott bírói határozatok (természetesen az ítélet is ilyen határozat), kivéve a nyilvánosság kizárásával tartott főtárgyalás során hozott határozatokat, mindig nyilvánosan hirdendő ki.

Ez a szakasz, nézetem szerint, akként értelmezendő, hogy a «mindig» szó a nyilvánosság mellett hozott határozatokra vonatkozik, a nyilvánosság kizárásával tartott főtárgyalás során hozott határozatokra pedig az áll, hogy az ilyen határozatokat (ítéleteket) is, — csak a rendelkező részt vagy annak egy részét, vagy az indokolást is vagy annak egy részét, a bíróság nyilvánosan hirdeti ki — ha azonban a körülmények indokolják, joga van a bíróságnak sem az ítélet rendelkező részét, sem az indokolást nyilvánosan ki nem hirdetni.

Ha ez az álláspont a helyes, akkor elesik a kérdésnek az a része, vajjon tilos-e a zárt főtárgyaláson hozott ítéleteknek nyilvános meghirdetése (nem tilos) és megvan a felelet arra, hogy Bp. módot nyújt az ily ítéletek vagy egy részüknek nyilvános kihirdetésére vagy ki nem hirdetésére, ennek eldöntését a bíróságra bízván.

Ezen álláspont törvényességét alátámasztja a 293. § utolsó-előtti bekezdése is, amely szerint a bíróság a nyilvánosság kizárását az egész főtárgyalásra vagy egy részére nézve bármikor elrendelheti, ha a tárgyalás nyilvánossága a közrendet vagy a közérkölciséget veszélyeztetné, ami annyit jelent, hogy a nyilvánosság teljes vagy részleges kizárása az *ítéletkihirdetés szakára* is kiterjed, alátámasztja a *contrario* az is, hogy viszont a nyilvánosság kizárásának megszüntetése, bírói határozattal, bármikor, a bűnper bármely szakában megtörténhet.

Hátra van a felelet a kérdés azon részére, vajjon helyes-e a Bp. ilyen rendelkezése és nem kellene-e a Bp.-t olyképp módosítani, hogy a kérdéses ítéletek vagy azok egy részének nyilvános kihirdetése egyenesen kötelezővé tétessék? Kívánja-e ezt a haladó és fejlődő büntetőjogi irány, kívánja-e a korlátozás eltörlését vagy szűkítését közérdek vagy jogos magánérdek?

A válaszadásnál félre kell tenni az ú. n. paragrafus momentumokat. A kérdés lényege abban csúcsosodik ki, vajjon szükséges-e egy olyan rendelkezés fenntartása, amely a bíróságnak büntetőügyekben jogot ad a nyilvánosság kizárására? Ha igen, akkor ennek a jognak a főtárgyalás *egész menetére*, minden részére, szakára kell vonatkozni, tehát az ítélet kihirdetésére is és nem szabad cezúrát csinálni. Ha a főtárgyalás nyilvánossága a közrendet vagy közérkölciséget veszélyeztetheti, akkor veszélyeztetheti a főtárgyalásnak ítéletkihirdetési része is. Ha veszedelmet *jelenthet* annak nyilvánossághozatala, ami a főtárgyaláson elhangzott, veszedelem *rejlhetik* abban is, ha nyilvánosan hangzik el a végső akkord. Az én csekélységem egy egész emberöltőn keresztül a liberalizmus szolgálatában állott, a szabad levegőre kíváncszott, teljes erejével tiltakozna tehát a retrográduság vádjá ellen. Bátor vagyok leszögezni, hogy nem riadnék vissza olyan megfelelő rendelkezésektől sem, — és nem látám bennük a sajtószabadság megsértését — amelyek bizonyos határt szabnának mindenféle szobalánytragédia, szerelmi és nemi pikantéria, lúgköldatmérgezés, a legbensőbb magánélet momentumai, a förtelmes gyilkosságok stb. idegizgató, per longum et latum való pertraktálásának, mert ez is veszélyeztetheti a közrendet és a közérkölciséget és bizony nem mindig szolgálja a publicitás útján való purifikációt, hanem sokszor az ellenkező hatást válthatja és váltja is ki. Nincs ezúttal módomban és alkalmam, hogy a határ megszabásának kereteire vonatkozólag nyilatkozhassam, elismerem, hogy ez igen nehéz, nehogy a dézsából a piszkos vízzel együtt a gyereket is kiöntsük, de úgy érzem, hogy a közérkölcisök mai züllésének állapotában még ilyen korlátozásról is lehetne komolyan beszélni és tárgyalni.

Visszatérve ezután a kis kitérés után a zárt ülés főtárgyalás ítéleteinek nyilvános kihirdetésére, rámutatok ennek bizonyos technikai nehézségeire is. Mi lenne a kívánság? *Kihirdetendő* lenne az ítélet rendelkező része és indokolása is? Ez azt jelentené, hogy úgyszólván felborulna a főtárgyalás zártága. Vagy csak a rendelkező rész lenne nyilvánosan *kihirdetendő*? De hiszen a rendelkező rész tényállást is foglal magában, így is nyilvánosságra jutna, aminek nyilvánossága már kizárható. Csak azt *kelljen* kihirdetni, hogy az ítélet elítélő vagy felmentő? Ennek a formának alig lenne büntetőjogi értelme és azt a célt sem szolgálná kielégítőleg, hogy a megvádolt egyén — felmentés esetén — tisztázódjék.

Végső konklúzióm tehát az, hogy a Bp. rendelkezéseit megváltoztatni nem szükséges és nem is kívánatos és egészen megnyugtató az, ha a döntés a bíróságra van bízva.

Annál inkább megnyugtató ez, mert hiszen ha az ítéletnek még a rendelkező része sem hirdettetik ki nyilvánosan, sőt egyáltalában az sem, hogy a vád alatt álló egyén elítéltetett-e vagy felmentetett, nem jelenti azt, hogy az ítéletnek nem lehet és nem lesz meg a *publicitása*.

Tilos ugyan, *engedély nélkül*, az ítéletről sajtó útján bármit is közölni. (1897 : XXIV. és 1912 : LIV. tc. és 2500/1914. I. M. R.) Ez a rendelkezés folyománya a Bp. 293. §-ában statuált elvnek, ami felborulna, ha a zárt főtárgyaláson hozott, de nyilvánosan ki nem hirdetett ítéletekről a sajtó engedély nélkül is hozhatna közléseket, privát értesülések alapján. Ez a tilalom nem azt jelenti, hogy a közönség egyáltalában nem szerezhet tudomást az ítéletről és a felmentett vádlott nyilvánosan nem tisztázhatja magát, mert a bíróság vezetője, kérelemre, engedélyt adhat az ítéletnek megfelelő terjedelemben való közlésére. Ezt az engedélyadást a bíróságok liberálisan kezelik, megadatott az engedély a Mauthner—

dr. Ranschburg-ügyben is. Megemlítem itt, hogy helyes az is, hogy az engedélyt írásban kell kérni, aminek az a célja, hogy közöltetvén az engedély a kir. ügyészséggel, az engedélyt nyújtó és a közlést eszközölő meg legyen védve attól, hogy ellene tiltott közlés miatt eljárás induljon meg.

Helytálló és a közérdeknek, de az érdekeltnek jogos magánérdekének is megfelel, ha az engedélyezés feletti döntés a bíróságra van bízva.

Igen súlyos érv itt az, hogy amikor a közrend vagy a közérkölciség a *tárgyalás* nyilvánosságának kizárását teszi indokolttá és szükségessé, ilyen körülmények fennforgását a bíróság dönti el, akkor a *publicitás további* kizárásának kérdését is (tehát a sajtó útján való közlést is) indokolt a bíróságra bízni. És ha ezzel szemben azzal érvelnek, hogy az ítélet még ama részének is, hogy elítéltetett-e a vádlott vagy felmentetett, közlésére vonatkozó tilalom, a felmentett vádlott érdekeit súlyosan érintheti: igen súlyos ellenérvként hozható fel az, hogy baj származhatik az érdekelt félre, becsületére, esetleg egzisztenciális anyagi érdekeire abból, ha az elsőfokú fórum elítélő vagy felmentő határozata után a felső fórumok másként határoznak. Kisebbség a baj, ha felmentés után később elítélés válik jogerőssé, mert megvan az elítélés ténye, sokkal nagyobb azonban a baj, ha elítélés után, ami publikussá válik, később felmentés következik be, mert az ártatlan ember már ki lett dobva a nyilvánosság elé.

Az egész vonalon a bírói diszkrécionális jog fenntartása mellett foglalok állást, mert meg vagyok győződve, hogy a bíróság csak az elképzelhető legkritikább esetekben és egészen kivételes, rendkívüli helyzetekben fog ahhoz segédkezet nyújtani, hogy egy büntetőítéletnek még a rendelkező része se juthasson a nyilvánosság elé. Más rendelkezés csak akkor lenne indokolt, ha ebben a felfogásban komoly visszaesés mutatkoznék.

Dr. balogi Balogh Erő.

Pszichoanalízis és büntetőjog.

Dr. Dukes József alapos és értékes cikke immár a második a J. K.-ben, mely a lélekanalízis tudományának és módszereinek a büntetőjogban gyakorlati alkalmazását kívánja. Míg kultúrtörténet, pedagógia, biológia, vallástörténet és még számos más tudomány megtalálta kapcsolatát a freudizmussal, addig nálunk a büntetőjog körében nemhogy a freudizmust, de a lélektan alapvető törvényeit sem tanítják; a jogásznak meg kell elégedni a középiskola szűkösen kiosztott skatulyázásával. *Wulffen* német főállamügyész,¹ *Löffler* bécsi egyetemi tanár negyedszázadja sürgetik a büntetőjogtanárokat, hivatásos bírálókat, ügyészeket és ügyvédek alapos pszichológiai előképzettségét, melynek hiányát a belátók már maguk is panaszolják. A lelkibetegnek megkülönböztetése az elmebetegtől ma sem ment át a jogászok köztudatába.² A paranoiás beteg, aki téveszméjé-
től eltekintve értelmes, sőt magasabbrendű művészi alkotásra is képes, mindaddig, míg a lélek beteg pontjái nem érünk, sok bíró előtt az orvosi szakvélemény dacára is megfoghatatlannak tűnik fel, hiszen minden kérdésére értelmes, okos választ kap! Ott van a tanuvallomások, az eskü kérdése, mely a jogszolgáltatás legfőbb fundamentuma, bár a vallomások az emlékezés eredendő hibái, a gondatlan hamis eskü széles határterülete már a jogtanításnak is anyaga... Ott van a gyermeklélektan roppant mezője, a fantázia-
gazdag gyermek tanuvallomásának, előadásának sokszor teljes megbízhatatlansága, mely pontos részeivel és adataival szinte meghökkenítően alaposnak látszik. (Feljelentések tanító, lelkész, nevelő ellen bosszúból.) Hogy kívánhatjuk egy fiatal vizsgálóbírósegédétől, akinek nincs meg az élettapasztalat adta emberismerete, hogy az emberi lélek titokzatos labirintusában a lélektan és pszichoanalízis Ariadne fonala nélkül eligazodjék? Hogy tudná megérteni, mi késztet embereket soha el nem követett bűnök bevallására, sőt büntetések boldog elszenvedésére — ártatlanul? Honnan tudná, hogy Heller Jusztina esete, aki statárium idején tűzvész okozás büntetését magára vállalta és tízévi fegyházbüntetést

¹ Dr. Erich Wulffen, a szász igazságügyminisztérium osztályfőnöke : Kriminalpsychologie. Psychologie des Täters. Harmadik kiadás. Dr. P. Langenscheidt. Berlin, 1926.

² Kaplan : Grundzüge der Psychoanalyse. Franz Deuticke. Wien. Wulffen : Psychologie des Verbrechens, II. 91. L. előadásom az 1928. évi jogászgyűlésen. J. E. Ért. Új folyam XIX.

kitöltötte, míg kiderült, hogy nem is követhette el és más követte el a tettet, a párizsi eset, mikor egy intelligens férfi ismeretlen nőszomszédját ok nélkül két revorverlövessel megöli az operában, nem bűncselekmények, hanem rejtett öngyilkosságok. A fiatal védőnek tudni kell, hogy az emberi lélek *ambivalens*, amit Dukes szép cikke érint, hogy jó és rossz indulatai tartják egyensúlyban. Goethe mondását hogy értené, aki azt vallja, hogy képesnek tartja magát minden gonosztett elkövetésére. Hogy minden ember aszociális ős, vad ösztönökkel jön a világra és legtöbbször környezet, nevelés, egészségi viszonyok stb. az oka, hogy az egyik ember ellenáll a bűnnek, másik pedig nem. Vagy a prevenció kérdése, mely a lélekanalízisben a tudatalatti világ egész rejtelmes tengerfenéki csodavilágát tárja elénk, önmaguk előtt sem ismert, lefojtott, elfeledtnek hitt indulatokkal, ösztönökkel, melyek a magasabbrendű Én legyűrésével néha hirtelen-váratlan kibuggyannak, mint izlandi gejzírek és magukkal sodornak minden meggondolást és gátat. Vagy a libidónak óriási jelentősége, befolyása a bűncselekmények nagy részére. Ezeket a kérdéseket a jogi pályára lépőkkel meg nem ismertetni annyi, mint a rádiót, a beszélőfilmet, a repülőgépet nem tanítani az iskolában, mert a tanterv elkészítésekor még nem voltak ismereteseek vívmányai. Ha az orvosok nem állják évről-évre továbbképző-tanfolyamokon bővíteni ismereteiket, ha számukra lehet hivatalos kurzusokat rendezni, miért ne lehetne a lélekelemzés elméletét és rendkívüli gyakorlati jelentőségét, módszereit a jogászvilággal megismertetni?

A lélekelemzés óriási területéről egy kis tallózás ez a cikk a beismerés (vallomás) és a tagadás lélektana köréből, hiszen az irodalom maga egy hatalmas könyvtár!³

Elfejtés, elszólás. A tanuhallgatás célja a tényállás felderítése. A tények egy részét azonban részben öntudatlanul, részben tudatosan elfelejtjük. Az elfejtés a léleknek éppoly fontos tevékenysége, mint az emlékezés, hiszen különben emlékek roppant tömegét kellene egész életünkön át hurcolni magunkkal. Ha valamin mélyen elgondolkodva megyünk az utcán, találkozunk ösmerősökkel, köszönünk is gépiesen, de ha megkérdezzük, nem tudom, ki ment el mellettem. Éppígy ha újságot olvasva megyünk az utcán, néha felfelpillantva, látunk, szemünk felveszi az utca képét, be is vésődik, de tudatunk nem tud róla. Ezek az impressziók, percepciók fölösen zavarják a szellemi működést, tehát a lélek elsüllyeszti őket, mint az utódállambeli cenzor a határon a magyarnyelvű könyveket. Az emlék azonban megvan, csak tudatunk alatt és bizonyos körülmények közt váratlan felszínre kerül. Vannak emlékek, melyek kellemetlenek, bántók. Gyász után néha meglepő gyorsan felejteni látszanak a hozzátartozók: elúszik maguktól a gyász képét. Ez a képesség oly erős, hogy kínos emlékeket csaknem teljesen «kiradíroz», annyira, hogyha kérdezik, jóhiszeműen felelhetjük, hogy nem tudunk róla. Akit ki nem állhatunk, annak nevét elfelejtjük, sehogy sem jut eszünkbe, ezzel bosszuljuk meg magunkat rajta. Végül vannak *tudatos* emlékek, a *tett* emléke például, melyet a tettes *szándékosan* hallgat el. A tanuhallgatás során ezért gyakran előfordul, hogy a tanu jóhiszemben tagad le tényeket, melyek kellemetlen magánügyeivel kapcsolatosak, holott vallomása egyéb része helyes, más két tanu aztán ráolvassa a hamis tanúságtételt.

A rejtett tény mégis, bármily erővel fojtja le az ember, néha beszédközben előbukkan. Ez az *elszólás*, mely a vádlott kihallgatásánál nagy szerepet játszik. A vádlott *folyton* a tette gondol, melyet el akar titkolni s a kihallgatás idegfeszültségében épp azt a szót fogja kimondani. Faggatjuk a tettestársat: társa hol van? nem értesítette? nem írt? A vádlott mindent tagad s megismétli, nem, kérem, nem értesített, *nem sürgönyözött*... Senki sem kérdezte ezt tőle. Sürgöny. Utánajárnak s kiderül, tényleg sürgönyt küldött. Minden elszólás egy elrejtett dolog reakciója. A tanu tévedése sem mindig szándékos: lelki reakciót idéz elő egy külső inger, de bensőleg egy komplexum determinálja. Ezek az elgondolásokon

alapul a pszichoanalízis kutató módszere. A tényállás felderítésére hagyjuk az illetőt *beszélni*. (L. a közmondást: Lass den Juden reden.) Beszéd- vagy írásközben elfelejti a tudattalan vagy tudatos gátakat és persze megfelelő irányítás mellett sok adatot kapunk (Breuer—Freud Talking cureja), ahol a gátlás igen erős, ott az ú. n. *ingerszók* (Reizwort) módszerével lehet sikert elérni. Ez asszociációs kísérlet. Minden szó egész sereg más szót ver fel, mint egy puska-lövésre a fán lévő összes madarak felrepülnek. A kérdő-szóra ezek közül egy válasz-szót kell kimondani, ami épp eszébe jut. A gondolatkapcsolás törvényénél fogva a válasz bizonyos időt vesz igénybe, a másodperc parányi részét. Az idő annál rövidebb, minél intelligensebb az illető, minél nagyobb a szókincse. De ha a kérdő-szó kapcsolat körébe eső felelet-szó valami kellemetlen emléket kelt fel, tudatalatti gátba ütközik, akkor az illető habozik kimondani és épp ez a várakozás árulja el, hogy ott valami nincs rendjén. Néha olyan erős a visszahatás, hogy a válasz-szó mint valami görcs fogja össze a torkot vagy sírásközben felelnek és az effektus mutatja, hogy a kérdés mily mélyen felkavarta a tudatalatti világot. A tényállást persze nem lehet diagnosztizálni ezzel a módszerrel, de a bíró számára adat, megnyugtató sok esetben.

Reik Tivadar híres könyve (Geständniszwang und Strafbedürfnis) a tettes lélektanához ad új adatokat. A lélekanalízis körében feltűnt, hogy amikor a betegségbe, mániákba stb. menekült lelki baj indító okát felfedezik és a beteg elé tárják és az beismeri, úgy van, igaz, a vallomás után meggyógyul, sőt valami boldogságot, megnyugvást érez. Elég rámutatni a gyónás fontos lelki hatására, mely a vallomással a lelki egyensúlyt visszaadja. Reik ezt a kérdést a kriminológia terén továbbkutatta s több érdekes megállapításra jutott. Így a tettesek gyakori hencegő, a bíróságot sértő, szemelláthatóan ostoba és rájuk csak káros magaviseletét mélyebb lelki adatokkal magyarázza. Épp a durva, egyszerű emberek viselkednek rendesen és a komplikáltabb lelki életű, műveltebb vádlottak dacosak, hányavetiek. Dosztojevszkijben olvasta ezt: «Miért gyűlölöd úgy ezt az embert? A felelet: Miért? Tényleg sohasem vétett ellenem, ellenben én követtem el vele szemben egy lelkiismeretlen aljasságot és azóta gyűlölöm». A tettes is átviszi tette miatti haragját másokra, ellenfelére, hiszen önmagára hiába haragszik elsősorban a bíróra, aki az ítékezés megszemélyesítője. Ha hallgatna, az beismerés volna. A durva fellépés egy tudatalatti minél erősebb bűnhődésvágy kivetülése. Reik könyve külön fejezetben indokolja azt a feltevést, hogy a bűnöző tudatalatti erők akarata ellenére kényszerítik a vallomásra (Geständniszwang). A lélekelemzés ezzel a bűnözést diagnosztizálni is képes, mert a tudatalatti világ oly hatalmas, hogy a bűnöst akarata ellenére is eljuttatja a bűnhődéshez, mert a tudatalatti erős kívánsága az. Innen van talán, hogy a legtöbb bűnös szinte feltűnő módon hagy maga után jelet, egy tárgyat, melyről a tettesre lehet következtetni, téved, elszólja magát stb. Az ilyen öntudatlan ön-elárulás sokkal gyakoribb, mint általában hiszik.⁴

A vallomás... Ne feledjük, hogy nem oly egyszerű dolog, mikor a tettes *önként* bevallja a tettet. Hans Gross «Enzyklopédie der Kriminalistik»-jában a vallomást «für ein einzig dastehendes und schwer erklärliches psychologisches Phänomen»-nek nevezi, hiszen rendszerint kárára van annak, aki megteszi. A vallomások nagy része a kriminológus előtt érthetetlen, mikor pusztán lelkiismereti okokból történik, hiszen semmi haszna nincs belőle, magának pedig súlyosan árt vele. Az ember lelkiéletében nincs ennek analógiája, Reik szerint ez tévedés. A lélekelemzésből tudjuk, hogy a lelkiélet legtöbb aberrációja, mániák stb. nem egyebek, mint lelkiismeretfurdalások elől betegségbe menekülések. Egyik beteg arra ítéli magát, hogy nem megy ki soha az utcára, emberek közé, a szabadba (börtönnel bünteti magát): nem szól senkihez, nem enged be senkit szobájába (magánzárka). A vallomás lelki indítékainak, a bűnhődésvágnak analitikus ismerete teszi értethetővé a hamis beismerés, az önvád eddig érthetetlen jelenségeit. A neurotikusok lelkiéletével való összehasonlítás kulcsot ad a vallomást tevő bűnözőhöz: a lelki beteg a gyógyulást óhajtja, de a betegségét szereti, nem akar egészséges lenni. Így lehet magya-

³ Freud: Zur Psychopathologie des Alltagslebens. Über Vergessen, Versprechen etc. Verlag S. Karger, Berlin. — Dr. Ferenczi: Introjektion und Übertragung, Franz Deuticke, Wien. — Wulff: Der Sexualverbrecher. Verlag Langenscheidt, Berlin. — Dr. Theodor Reik: Geständniszwang und Strafbedürfnis. Probleme der Psychoanalyse und der Kriminologie. Internationaler Psychoanalytischer Verlag Wien. — Prof. dr. Karl Marbe: Zur Psychologie der Zeugnisaussagen, insbesondere der Kinderaussagen. J. W. 59. Jhrg. Heft 33. — Freud: Die Verbrecher aus Schuldbewusstsein. (Psych. Studien an Werken der Dichtung und Kunst.).

⁴ Itt van a Freud által ismertetett eset, mikor a tettes a halálos baktériumokkal ölt és az intézetnek, mely a «tudományos kutatás» céljaira kért oltóanyagokat küldte, azt írta: «Egyes küldeményeik teljesen hasznavehetetlenek voltak embereken való kísérletezéseimnél...» holott azt akarta írni: egereken való kísérletezéseimnél, s ezen az elírás on fogták rajta. (Freud: Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse.)

rázni, hogy a legmegátalkodottabb bűnös is ellenmondásba keveredik, jelentéktelen dolgokkal elárulja magát. De mint a kis gyermek a csínyen rajtakapva azt mondja: «Nem, nem én», ami azt jelenti: «Nem akarom, hogy tudomást vegyetek róla, felejtsetek el», az infantilis lelkű bűnöző tagadása is csak azt jelenti: nem akarok tudni a tettről. A tett motívumainak megoldása sem oly egyszerű. Ki mondaná, hogy Raskolnikoff csak azért ölt, hogy pénzhez jusson? A legpontosabb vallomás sem adhatja vissza a tett lelki indítékait, a tetteltől lelkiallapotot, mert hiszen *ez a rész* legtöbbször a tudatalattiban játszódik le. A tettes gyakran nem tudja, hogy tette mily összefüggésben van gyermekkori traumákkal, elfelejtett gyermekkori benyomásokkal. A vallomás azért oly elementális erejű néha, mert a tettes a vallomásban szinte *újra átéli*, megcsinálja a tettet. Innen a vallomást követő magyarázhatlan rohamok, mert ekkor jön teljesen tudatára a tettnek. A különös, trance-szerű állapotból, mely például egy gyilkosság elkövetésének legtöbbször járuléka, akkor ébred fel. Hogy ez így van, mutatja a csak elgondolt és a tényleg elkövetett tett pszichikai hatásának csaknem azonossága a neurotikusnál. A Schildgefühlt ez utóbbinál, bár csak *elgondolta* a tettet, idegrohamokat stb. válthat ki.

A tettes két ellentétes hatás alatt áll: egyik: mindent eltitkolni, minden nyomot elrejtteni; a másik: kiállni az utcára és az egész világnak kikiáltani: én voltam! vagy legalább egy embernek elmondani!⁵ A tettes agymunkája a tett és vallomás közti gát legyőzése, mert tudatalatti világa a beösmérésre készíti. Ez a vallomás- és bűnhődés-vágy sokkal erősebb biztosítóka a társadalomnak, sokkal erősebb *védő*, mint az összes börtönök és mint a szabadságvesztés fizikai tortúrájától való félelem. Ezzel magyarázza *Reik* azt is, hogy a legtöbb tettes nem érez már *bűnbánatot* a vallomás után, amit a bíró rossz néven szokott venni. Freud szerint a lelkiismeret az ember felett álló valami, ellenőr és felügyelő, az Über-Ich, mely a vallomásra készíti.

Sőt *Reik* továbbmegy, azt állítja, hogy a legtöbb bűnöző már a cselekmény *előtt* magábanhordja a bűntudatot, a lelkiismeret-furdalást valamely tettéért és a bűncselekmény maga sokszor nem egyéb, mint ennek a bűnértetnek felfokozottsága és tettéteszülése. A bűnt csak azért követik el, hogy a legyűrt ösztön kielégülést szerezzen és a tudatalatti «Schuldgefühl-t» levezesse. *Reik* szerint a büntetés a tudatalatti bűnhődésvágy kielégülése. A vallomás, mely ezt lehetővé teszi, a bűnöző *igazi* büntetése, és kérdés, hogy a szabadságvesztés egyetlen módja-e a társadalom védekezésének?

Reik rámutat arra a különös tömeglélektani jelenségre is, hogy míg a tettet el nem fogták, addig a társadalom szimpátiája mellette van, de ha elfogják, a tömeghangulat sokszor percek alatt megváltozik és szigorú büntetést kíván. *Reik* szerint minden ember lényében hordja a bűn latens elemeit, minden ember született a bűnre, csak a civilizáció, nevelés stb. fojtja el benne. *Más egyén* bűnözése tudatalatti öröm, szimpátikus a tettes bátorsága, ki a reávaró súlyos bűnhődés dacára el merte követni a tettet, melyre magunknak hiányzik a bátorságunk.⁶ A *büntetés* viszont kielégíti a társadalmat, mely tudat alatt azonosítván magát a bűnözővel, ad oculos veszi a következményt és örül a büntetésnek, mely fekete bakként a bűnözőt éri a voltaképp bűnös társadalom helyett. Ez az oka, hogy a bűntudat sokkal kisebb egy bűnszövetség tagjainál, mint egyes bűnözőnél s kisebb a bűnhődés vágya is, mert ha már *más* úgyis tud a tettről, a vallomás nem hoz lelki felszabadulást.

Reik elképzel oly társadalmi berendezkedést, hol bizonyos lelki kezeléssel a bűnhődésvágyat *előbb* feloldják és a szabadságvesztésbüntetés csak mint korrelatívum kerül sorra.

A lélekanalízis azt is megállapította, hogy legtöbbször nem a véletlen az, mely az embert bizonyos pályára viszi. Így nem véletlen, hogy valaki bíró, ügyész vagy ügyvéd akar lenni. Bizonyos lelkiadottságok predesztinálnak erre: sok aszociális egyén az ösztönök ereje ellen védekezendő, egy foglalkozással teremt gátat magának, hogy egy hasonlattal éljek, mint a betörő, aki a rendőrkapitányhoz áll be inasnak. Amint a művészember az *alkotással*, művészi teremtéssel vezeti le aszociális ösztöneit, tudatalatti életéből merít s ezzel feloldja különben veszedelmes útra hajló ösztöneit. Vannak a bírói hivatásra *született* emberek, akiknek passzió a bűnösök üldözése, benső szükség s egyben rejtett ösztönök leveze-

tése. Nem véletlen, ha némely bíró túlszigorú: önmagával szemben is védekezés, ha kérlelhetlen minden emberi gyöngeséggel szemben.

Rendkívüli szerepe van a bűn elkövetésénél a gyermekkori élményeknek. Szégyenteljes, megalázó, igazságtalan bánásmód ugyanis a gyermek lelkében indulattelt élménycsoportot alkot, melyet nem bír a többi élmény sodrában levezetni. Olyan ez a sűrített élmény (komplexum), mint a robbanó akna a víz alatt. Erejét az adja meg, hogy az illető *nem tud* róla, mert kínos, kellemetlen emlék lévén, tudata alá gyűri, ahol még jobban összesűrül s egyszer — akarat ellenére is — kirobban, mint akna, melyet hajó érint. Ha *tudatos* volna ez az indulat, el tudná *intézni* önmagával, kritikával, ellenőrző énjének instanciái elé juttatná, elítélné, legyőzné. De így veszedelmes. A lélekelemzés módszerével ezt az indulattelt élménycsoportot levezetik, műszóval, a komplexumot *feloldják*. Feltárul, feljön a *tudat* éles kritizáló világosságába, az egyén meghökken, megrémül, elítéli és lassan leusztatja a többi élmények végtelen sodrában, míg elveszti erejét. A bűnözés megelőzésének így lehet hatalmas segítőtársa a lélekelemzés.

El lehet képzelni oly időt, mikor a gyermek lelkiéletének állandó vizsgálata: a pályaválasztás előtti rendszeres lélekelemzés és egyéb berendezések alkalmasak lesznek arra, hogy az egyén önmagabazárt, senki, még önmaga előtt sem ismert küzdelme helyébe a társadalmi preventív védekezés fog lépni.⁷

Természetesen ez a mai jogi és gazdasági berendezkedés mellett utópia és mint *Reik* említi, műve legfontosabb fejezetének végén Huxleyt idézve: «oly csekély vigasz ez a bűnözők egyre növekvő számának, mint az őslónak sem elégtétel sok szenvedéséért megtudni, hogy sok millió év múlva egyik ivadéka az angol Derbyt nyeri meg». Mégis reménység arra, hogy a lélekanalízis elismerése fontos eszköze lesz az emberiség bűnnel szemben való ellenállásának.

Miért utasítja el mégis sok ember a lélekelemzést, a tudatalatti világ elismerését magától?⁸ Mert az ember büszke öntudata nehezen viseli el, hogy van egy másik, előtte ismeretlen lelkivilága, mely dacol a teremtés koronája akaratával, amelyet legyűzni sokszor egész akarata megfeszítésével sem tud, sőt amely úrrá lesz rajta néha, bűnbe viszi, viasszadorja az ősi ösztönök korlátnélküli idejébe. Ám ezek a gátak sem örökké tartók és a «gnoti se autem» kétezer éves kiáltása mégis csak a lélekelemzés világosságánál fog valóra válni és a társadalomnak az erkölcsi és vallási törvények, a jog tiltó szabályai mellett új, nemes védekezést ad kezébe a bűnözéssel szemben.

Dr. Kuthi Sándor.

Jogirodalom.

J. W. Hedemann: Die Fortschritte des Zivilrechts im XIX. Jahrh.

(I. Teil, Die Neuordnung des Verkehrslebens, 1910; II. Teil, Die Entwicklung des Bodenrechts vor der franz. Revolution bis zur Gegenwart, 1930. Berlin, Carl Heymann.)

Hedemann jenai professzor egyik legérdekesebb képviselője az új német jogtudománynak. Sokat ígérő hajtása a jogtudomány ama fájának, amelynek *Ihering*, *Dernburg* és *Kohler* a vezérai. A fogalomképző dogmatikusokkal szemben minden igyekezete arra irányul, hogy a jogtudomány fogalmi magyarázatába minél több eleven életet fogjon be. Hedemann a jogot mint reális történet, mint a társadalmi és gazdasági szükségletek rezultánsát szemléli. Bámulatos az a frissesség és sokoldalúság, amely bevezetőjét a jogtudományba jellemzi;¹ érdekfeszítőbb olvasmány ez minden regénynél. Az ember szinte hallani véli olvasáskor a modern eszméáramlatok küzdelmét, az új eszmék kopogását tudományunk falain. Természetes, hogy az ilyen gondolatirányú férfiú volt egyik előharcosa a «Recht und Wirtschaft» egyesületnek és lett egyik megalapítója a «Wirtschaftsrecht» új diszciplinájának, melyet a jenai katedrája mellett szervezett «Institut für Wirtschaftsrecht» keretében nagy buzgalommal ápol (tanuságot tesznek erről az intézet változatos gazdaságpolitikai időszakos «Mitteilung»-jai). Neki a «gazdasági jog» nem gazdasági szakjogok halmazát jelenti, hanem a jogszemlélet gazdasági módszerét, a gazdasági evolúcionizmust a jogban. Ez a fejlődéstani adottság hajtotta őt arra, hogy a magán-

⁵ L. Frantisek Langer: Peripherie című drámáját.

⁶ L. az irodalomban erre Térey Sándor: Berg Kristóf lelkiismerete című pszichoanalitikus regényét, mely hasonló témát dolgoz fel.

⁷ L. Frank: Die Ursache című regényét, hol egy gyermekkori igazságtalan büntetés a kegyetlen tanító részéről felnőtt férfit gyilkosságba kerget.

⁸ Lásd a J. T. szerkesztője megjegyzését Dukes cikkéhez.

¹ Einführung in die Rechtswissenschaft, 2. kiad. (1927, Walter de Gruyter.)

jog újabb fejlődésvonalait vizsgálja, más szóval a magánjog *haladását* a német, osztrák, francia és svájci jogfejlődés tükrében, széles alapozású jogösszehasonlító mű keretében. A négy kötetre tervezett nagyszabású műből az első kötet 1910-ben jelent meg és a forgalmi jog új rendjét tárja elénk. Ez a kötet nyomon kíséri a modern polgári rend szabadsági alapeszméinek kifejlődését, a jogalany felszabadulását a rendi jog kötelezettségei alól. Hosszú sorban vonultatja föl előttünk az ipari és kereskedelmi szabadságnak és általában a szerződési szabadságnak kifejlődését, a kamat- és egyéb szerződési korlátozások megszüntetését, a szabad végrendekezés kialakulását; az egyesületi és alapítási szabadságot, valamint az így felszabadult személyiségnek védelmét egyfelől a nem-vagyoni kár gondolatának, másrészt a személyiségi jognak kifejlődésével. A szabad egyéniség kialakulását azonban mihamarább követi a visszahatás az egyéni szabadsággal való visszaélések ellen, amely a XIX. század második felében a forgalmi jognak nagymértékű «társadalmiasítására» vezetett (Sozialrecht). Ez a fejlődés különösen a kártérítés tanában nyilvánul, egyrészt a vétkességi elv kifinomodásban, másrészt a tárgyi felelősség számos alakzataiban, amelyek végül a méltányos kárelosztás gondolatában kulminálnak. Ugyanígy vonultatja el előttünk a jóhiszeműség és tisztesség (Treu und Glauben) elvének kimélyülését, a chicane-tílalom fejlődését és általában a magánjognak az erkölcsi mértékhez való fokozottabb hozzáidomulását.

Ennél a kötetnél sokkalta megkapóbb aktualitása van az 1930-ban megjelent második kötetnek, amely az ingatlanjog fejlődését foglalja magában. Abba a húszévi időközbe, amely ezt a két kötetet egymástól elválasztja, esnek bele a világháború és az azt követő gazdasági krízis konvulziói. Ezek megértették a szerzővel, hogy egyrészt a XIX. századot nem lehet magyarázni önmagából, hanem csak előzményeiből, másrészt, hogy a XIX. század második felében megindult eszmeáramlatok nem záródtak le azzal a századdal, hanem épen a XX. század első negyedében jutottak igazán kifejlődésre. Ezért ez a kötet időbeli terjedelmében kiszélesült: az eszmék történetében visszamegy a XIX. század fejlődését megindító francia forradalomhoz és átfogja a XX. század első negyedének eszmemozgalmaikat is.

A fejlődés az ingatlanjogban is azzal indul meg, hogy az ingatlant feloldja minden kötöttség alól és visszaállítja a római jog korlátlan tulajdonszabadságát. Drámai erővel bonyolódik le szemünk előtt e könyvben a természetjogi eszmék hatásaként a hűbéri jogok megszüntetésének és a földtehermentesítésének fejlődésmenete, amelynek magánjogi eredménye a szabad ingatlanszerzés, elidegenítés és megterhelés, magánterhek megszüntetése, szabad osztály, szabad gazdálkodás és a különleges ingatlanöröklési jog megszüntetésével az öröklési jognak nivellálása. Karöltve jár ezzel az egyenlőség gondolata, a fiágiság, az elsőszülöttség jogának visszaszorítása.

A szabadság e mámorára a XIX. század folyamán mielőbb rákövetkeznek a kijózanodás évei, amelyek a föld felszabadulásának hátrányait egyre érezhetőbbé teszik. Az ingatlan, a hűbéri és rendi korszak jogának szilárd alapja kezd kicsúszni tulajdonosának lába alól. Az ingatlan áruvá válik, ingó jellegűt ölt és előáll az állandóságra szánt ingatlantulajdon mobilizálása. Ez a fejlődési irány *Hedemann* szerint három ártalmas hatást vált ki: az elaprózást, az eladósítást és az ingatlan-egoizmus vadhajításait (Bodenmissbrauch). Az eszmék szükségyszerű ritmusában megindul tehát a küzdelem e kinövés ellen. Az elaprózás hátrányai a kötött birtokhoz való, bárha szerényebb keretű visszatérést idéznek fel: paraszthitbizomány, törzsöröklés, családi otthon, felosztási tilalom, parcella-minimum alakjában. Az eladósodás kapcsán a földhittel újabb alakjai lépnek fel, közbeékelődik a háborút követő infláció nem szándékolt eredményeként a föld tehermentesítése, majd újabb, még terhesebb eladósodása, amelynek ellenszereként a hitelszükségletek újabb kielégítési módjai: ingójelzálog, zöldhittel stb. alakulnak ki.

Legérdekesebb a küzdelem az ingatlan-egoizmus ellen, amely elsősorban a közérdekű tulajdonkorlátozások végtelenül változatos alakjaiban nyilvánul. Ez más szóval a közigazgatás betódulása a magánjogba. Kiderül, hogy a hűbériség megszüntetésével a föld tulajdonképpen csak főtulajdonost cserélt: a hűbérúr helyébe az állami beavatkozás lép. Szemléltető képét adja ezek után a szerző a kisajátítás történetének, amely végül a háború és az összeomlás szocializáló kísérleteire vezet. Ezek során érdekesen vázolja különösen az 1918–19. évi német földszocializálási törekvéseket,

megállapítva azoknak kudarcát és vizsgálva e kudarc okait. Nagyon érdekesek az ú. n. indirekt szocializálás jelenségei: az állam belenyúlása a magángazdaságba, adók, értékelkedési illetékek stb. alakjaiban, valamint a «hideg szocializálás», amelynek során az állam mint versenytárs lép be a magánjogi szervezkedés formáiba és ezzel a magángazdálkodás rendszerébe. Betetőzi a vizsgáldást az új települési jog, az ú. n. belső kolonizáció. Mindezek felett már a háború során felüti fejét az egyén gazdálkodási kötelessége az állammal szemben (Wirtschaftspflicht), amely a magántulajdont egyre jobban rendeli alá a közgazdaság követelményeinek. Így módon kap jogi tartalmat *Duguit* homályos formulája, amely a tulajdonban «szociális funkciót» lát.

Ez a rövid átnézet nem adhat képet az összehasonlító joganyagának arról a végtelenül gazdag változatosságáról, amelyet *Hedemann* könyve elénk tár. A könyv értéke éppen ezekben a részletekben rejlik, amelyek a művet nemcsak a jogászra, hanem az agrárpolitikusra is nélkülözhetetlen segédeszközzé avatják. Különösen megragad az a drámai erő, amely a jogi eszmék mozgását csaknem *Hegel* ritmusában — tézis, antitézis, szintézis — mutatja be. Csak sajnálhatjuk, hogy a mű szorosan zárt keretei nem engedték meg a szerzőnek, hogy kiterjeszkedjék a többi közép- és délkelet-európai állam változatos agrárjogi fejlődésére, így különösen a mi újabb ingatlanjogunkra, melynek fejlődéstendenciáit *Kolosváry Bálint* tette a német irodalom részére hozzáférhetővé.

Lehet, hogy a dogmatikus jogtudomány túlságosan símának és általánosnak fogja tartani *Hedemann* fejlődéstörténeti áttekintését, amely mindenkor a jogintézmények nagy vonalait mutatja és csak ritkán mélyed el jogszerkezeti technikalitásokba vagy mélyebb fogalomelemzésbe. De a fiatalok, a frissek hálás szívvel fogják venni azt a tömördek ismeretet, amit ez a könyv oly könnyen tesz számukra hozzáférhetővé.

Dr. Szladits Károly.

Szemle.

— **Mendelényi László** jogászegyleti előadását megelőző estén Tito Schipa, a világhírű tenorista gyönyörködtette Budapest közönségét. Egyik jogásztársunk, aki mindkét előadást élvezhette, megjegyezte, hogy mindkét előadásnak művészi munkáját ugyanazok a tulajdonságok jellemezték: a tudás, a hang és az ízlés előkelősége. Ez a hasonlat még megtoldható volna azzal, hogy mindkettőben kifejezésre jutott az érzelmi tónus, amelyet a tenoristából a hangok, a kriminalistából a gondolatok harmóniája váltott ki. Művészi magaslatra emelkedett tudományos munkára is vonatkozik a zenei igazság: c'est le ton qui fait la musique. Mendelényi tanulmányának alaphangja az egyéni szabadságnak rajongó tisztelete volt, amelyet az angol bűnvádi eljárás valóságának és magyar egyszerűsítési törekvéseknek kontrapunktjában igyekezett a jelen sivár disszonanciájából harmóniás egységbe olvasztani. Ha ezt a művészi törekvést teljes siker koronázta, úgy ez nemcsak annak tulajdonítható, hogy a zenei téma: a személyes szabadság minden látszat ellenére sem tartozik az ütött-kopott melódiák közé, hanem annak a tiszteltetreméltó elfogulatlanságnak is, amellyel Mendelényi az angol eljárás előnyei és a magyar egyszerűsítés hátrányai közt vont párhuzamból a büntetőjogi törvénytúltermelés korlátozására következtetett. Ezt az elfogulatlanságot s még inkább a vádképviselőnek bár kemény, de igazságos bírálatát sokan, a mai légkörben, amely csak szordinós sirámokat szokott visszahangozni, radikális bátorságnak érezték. Mi inkább a hagyományok konzervatív felelevenítésének minősítenők, mert akkor, amikor a bírói «függetlenség» nem a napilapok díszítő jelzőibe tolakodott, hanem a lelkek tudatában élt, a bírálat férfias nyíltsága még nem számított bátorságnak. A nélkül, hogy e helyütt az előadás bírálatába bocsátkoznánk, csupán azt a «vágygondolatát» emeljük ki, vajjon nem lehetne-e a büntető igazságszolgáltatás javítása és egyszerűsítése érdekében a Grosschmid emlegette «mély árkot» áthidalni, amely a magyar jog fejlődését az angoltól elválasztva, bennünket az osztrák-német kultúrüggyébe süllyesztett? Ezt a kérdést nemcsak

nálunk vetették föl, hanem Adickes kezdeményezésére éppen abban a Németországban, Franqueville és Glasson kezdeményezésére éppen abban a Franciaországban, amelyeknek kontinentális jogintézményeit elég szolgai módon lemásoltuk. Sajnos, mindkét országban kiderült, hogy az angol igazságszolgáltatás éppoly kevésbé exportcikk, mint az angol pázsit, amelynek üdeségéhez nemcsak a szigetország szabad, tengeri levegőjére, hanem, miként Lord Chesterfield egy amerikai látogatójával közölte, arra a csekélységre is szükség van, hogy néhány századon át egyenletesen nyírják. Ezt a levegőt és ezt a hagyományt importtal nem lehet pótolni. Előbb kell megteremteni a társadalom kultúrmilójét s csak azután lehet beleültetni az angol justitia kertjében nyíló színpompás, illatos virágokat. Mendelényi vágygondolatának sajnálatos anakronizmusa azonban mitsem von le a nemcsak alkalmában, hanem alakjában és tartalmában egyaránt ünnepi előadásának értékéből, amelynek egy részét lapunk legközelebbi számában közöljük.

— **Jogbizonytalanság a szegényjogos perben használt ügyvédi meghatalmazás bélyegkötelezettsége kérdésében.** A m. kir. közigazgatási bíróság 1924. évben hozott 121. sz. jogegységi határozata értelmében: «A bírói eljárásban szegénységi jog alapján perlő fél által kiállított ügyvédi meghatalmazás illetékmentes». Ennek dacára a közigazgatási bíróság f. évi május 9-én hozott 11,546/1928. P. sz. határozatával indokai alapján helybenhagyta a pénzügyigazgatásnak a meghatalmazás bélyeghiánya miatt bírságot kiszabó határozatát. A szóbanforgó indokok szerint ugyanis a szegénységi jogon alapuló illetékmentesség az 1914: XLIII. tc. 75. §-ának 3. bekezdése értelmében e jog megadása iránt a bírósághoz intézett kérelem előterjesztésekor kezdődik, márpedig a konkrét ügyben a meghatalmazás 1926. december 7-én kelt, a bírósághoz pedig a szegénységi jog megadása iránti kérelemmel egybekapcsolt keresetlevél melléklete gyanánt csak 1926. december 18-án terjesztett be.

Ez a megokolás teljesen illúzióruhá teszi a közigazgatási bíróságnak fentidézett jogegységi határozatát, mert hiszen a gyakorlatban a meghatalmazás kiállítása szükségképpen mindig előbb történik, mint a szegénységi jog megadása iránt előterjesztett kérelemnek a bírósághoz való beérkezése. Úgy látszik, hogy az így támadt jogbizonytalanság újabb jogegységi határozat általi eloszlásra szorul.

B. J.

— **Dr. Sárffy Andor: A peráradat csökkentése a perenkívüli eljárás fejlesztése útján.** A Magyar Jogászegylet könyvtárának második köteteként megjelent ez a könyv, amely a Magyar Jogászegylet Emmer Kornél pályadíját nyerte el. A szerző a perek okainak kutatása után egyrészt azt vizsgálja, hogy mely perenkívüli eljárások fejlesztése alkalmas arra, hogy a jogviták számát csökkentse, másrészt azt, hogy mely esetekben lehetne a felek közt felmerült ügyet per helyett perenkívüli eljárással elintézni.

Foglalkozik azokkal a perekkel, amelyeket a felek jogviszonyának bizonytalansága okoz és keresi ezek elhárításának módját. Ennek során foglalkozik az okirati kényszerrel és általában azokkal az eszközökkel, amelyekkel a közokiratok számát szaporítani lehetne, továbbá az örökösödési eljárás eseteinek a kiterjesztésével, a perenkívüli (előleges) bizonyításfelvétel eseteinek szaporításával és a kötelező egységési kísérlet kérdésével.

Ezután foglalkozik azokkal a perekkel, melyet az okoz, hogy az adós — bár kötelezettsége nem kérdéses — fizetni nem tud vagy nem akar. Ezek kevesbítésére elsősorban azt ajánlja, hogy a jog a maga eszközeivel is iparkodjék a hitelezni szándékozókak a hiteltkérvők viszonyai felől tájékoztatni. Keresi továbbá azokat az eszközöket, amelyekkel a jog gátolhatja az olyan kötelezettségek létrejöttét, amelyek a kötelezettségvállaló teljesíteni ügysem tudna, s ebben a körben foglalkozik az iparendélyezési eljárással is. Az adós teljesítőképzetlensége által okozott perek kevesbítésére javasolja azt is, hogy a jog minél tágabb körben tegye lehetővé, hogy a hitelező követelése külön biztosítva legyen. Ebben a rész-

ben foglalkozik a telekkönyv intézményével, az ingójelzálog kérdésével, az előzetes hitelvédelemmel, a személyi hitelezők javára nyújtott különböző biztosítékokkal és a biztosítási végrehajtással.

Végül a könyv utolsó része azt vizsgálja, hogy a per nélkül végrehajtható közokiratok körének kiterjesztése, a fizetési meghagyásos eljárás fejlesztése, a szegénységi jog helyesebb szabályozása mennyiben csökkentené a perek számát és külön foglalkozik a házassági perek kevesbítésére tehető intézkedésekkel.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára **20 fillér**. Előfizetőknek és állástkeresőknek **10 fillér**. Apróhirdetések előre fizetendők.

— **Ügyvéd**, ny. törvsz. bíró, jogi író, kiváló elméleti képzettséggel (összes jogi vizsgák, szigorlatok kitüntetéssel, kitűnő bírói, dicséretes ügyvédi vizsga, külföldi egyetem), nagy polgári és büntető praxissal állást keres nagyobb ügyvédi irodában. Megkeresés «Judicium ius et iustitia» jelígre e lap kiadóhivatalába. 399

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkidai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Legközelebb megjelenik:

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERÜSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György,
a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula,
büntetőtörvényszéki bíró.

Előfizetési ára október 31-ig 6 pengő 20 fillér.

Megjelent:

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930: XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,
az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. tvszéki bíró.

Ára 7 pengő.

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

Összeállította:

Dr. Sándorfi Kamill,
egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró.

Ára 7 pengő.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrássy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Mendelényi László kir. kúriai bíró: Az angol és a magyar bűnvádi perorvoslat. — Nagy Antal szegedi kir. ítélőtáblai bíró: A szóbeli végrendelet a mai jogállapot szerint és a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában. — Dr. Csorna Kálmán székesfővárosi árvaszéki ülnök: A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény kihatása a gyámhatósági hatáskörre. — Dr. Reitzer Béla budapesti ügyvéd: Ügyvédi tehermentesítés. — I. Dr. Goldberger József; II. Dr. Kertész István: A külföldön kötött ingatlan kötelmi szerződés formája. — Szemelvények a felsőbíráóságok gyakorlatából. — Szemle.

Melléklet: Magánjogi Döntvénytár. XXIII. 10. — Hiteljogi Döntvénytár. XXIII. 10. — Büntetőjogi Döntvénytár. XXIII. 10. — Tartalommutató a Perjogi Döntvénytár XV. kötetéhez.

Az angol és a magyar bűnvádi perorvoslat.¹

Ezek után most már minő tanulságot vagy következtetést vonhatunk le hazai viszonyainkra vonatkozólag a fenti érdekes összehasonlításból? Azt, hogy a bűnügyek lassú elintézésének és a fellebbviteli bíróságok, különösen pedig a kir. Kúria túlterheltségének és nagy hátrálékának főoka egyrésztől a kétfokú fellebbvitelben, másrésztől a fellebbvitelnek lényegesen alig korlátozott lehetőségében rejlik. Ebben a megállapításban azután adva is van a szükséges reform útja és iránya, t. i. vagy a kétfokú fellebbvitel eltörlése vagy a fellebbezés lehetőségének erős megszorítása, avagy mind a kettő egyszerre.

Kétségtelen, hogy az utóbbi megoldás volna a legradikálisabb s rövidesen megszüntetné a fenti bajokat. Ámde azt ajánlani mégsem merem, mert sok volna a jóból. De az egyik lépést mindenestre meg kell tenni. Melyik legyen az?

Hogy erre a kérdésre kellően válaszolni tudjunk, egy alapvető tételtől kell kiindulnunk s ez az, hogy *mennél jobb, erősebb, megbízhatóbb és megnyugtatóbb az alsófokú bíraskodás, annál kevésbé van szükség fellebbezésre.* Miért van az, hogy Angliában az elítélteknek csak 7%-a ad be fellebbezési kérelmet, nálunk pedig 50—60%-a? A mi népünk perlekedési hajlamára utaló szólásmódnak a bűnügyekre vonatkozólag vajmi kevés alapja van, mert bűnügyekben nem vagyoni jogi természetű vitáról, hanem arról van szó, hogy bűnös-e a vádlott s megfelelő-e a reá kiszabott büntetés. Abban a kérdésben pedig, hogy az ártatlan vádlott a marasztaló ítéletben, a bűnös vádlott pedig a túlszigorú büntetésben nem nyugszik meg, nincs különbség magyar és angol polgár között. Az okot és feleletet más irányban kell keresni.

Az egyik ok az *angol bírák általában enyhébb ítélkezése.* Általában mondom, mert bizonyos cselekményeknél tréfát egyáltalában nem értenek, a gyilkosságra pedig abszolút büntetés a halál (1925-ben 30 egyént ítéltek halálra), szigorúan büntetik a zsarolást is, de viszont nagyon bőkezűen alkalmazzák a próbárabocsátást.

1925-ben a Quarter Sessions és Assizesek (tehát mondjuk a törvényszékek) által elítélt 6639 egyén közül 1667-et bocsátottak próbára (tehát több mint 25%-ot; gyermekölés miatt elítélt 18 anya közül nyolcat, tehát közel 50%-ot bocsátottak próbára), 322-t küldtek Borstal-intézetekbe (javítóféle), 4040-et ítéltek fogházra és csak 459-et fegyházra, de ennek tartama egy esetben sem haladta meg a tíz esztendő.

Nálunk ugyanebben az évben tíz évnél hosszabb fegyházbüntetést 55 esetben szabtak ki, melyek közül 18 életfogytiglani

fegyház volt, viszont halálbüntetés csak egy. Még ha a 18 esetben kiszabott életfogytiglani fegyházat a gyilkosságok számlájára is írjuk (aminek büntetése Angliában mindig a halál), még akkor is az az eredmény, hogy nálunk 37 esetben szabtak ki tíz évnél hosszabb tartamú fegyházbüntetést, míg Angliában egyszer sem.

Még nagyobb a próbárabocsátás percentje a sommásbíróóságok által tárgyalt bűntettek esetében.

43,944 elítélt közül 22,080-at, tehát 50%-nál többet bocsátottak próbára, akik közül 17,500 (tehát háromnegyednél több) lopásban volt bűnös; a próbára nem bocsátott 21,244 elítélt közül is csak 9081-et ítéltek fogházra, 10,657-et pedig pénzbüntetésre. A lopási eseteket véve: az egyszerű lopás büntette miatt elítélt 38,553 egyén közül csak 6348-at ítéltek fogházra, 8852-öt pedig pénzbüntetésre és — mint említettem — 17,500-at próbára bocsátottak. Íme tehát a tolvajoknak több mint a felét bocsátották próbára, holott nálunk ezen cselekmény esetében a Bn.-át egyáltalában nem alkalmazzák s pénzbüntetést sem szabnak ki, hanem csak szabadságvesztésbüntetést.

Az angol bíró — a próbárabocsátásról (1907) és a pénzbüntetésekéről (1914) szóló törvények szelleme értelmében — szabadságvesztésbüntetést csak végső esetben szab ki, aminek természetes folyamánya, hogy a pénzbüntetésre ítélt vagy próbára bocsátott elítéltek nem is fellebbeznek.

Ezzel szemben nálunk az a helyzet, hogy a kir. járásbíróóságok 39,737 egyént ítéltek el szabadságvesztésbüntetésre és 31,522 egyént pénzbüntetésre s az előbbi büntetések közül csak 377-et, az utóbbiak közül pedig csak 3680-at, tehát csak egy, illetve 11%-ot függesztettek fel; míg a kir. törvényszék által kiszabott 22,868 fogházbüntetés közül csak 241-et, a 6313 pénzbüntetés közül csak 415-öt, tehát szintén kb. 1%-ot, illetve 7%-ot függesztettek fel.

Ebből a szempontból csak örömmel üdvözölhetjük a II. Bn. 4. §-ának — bárcsak vétség és kihágás esetére szóló — rendelkezését s a legújabb novellának a büntetésfelfüggesztés lehetőségét tágitó rendelkezését, melyek bár egyelőre csak szerény kezdőlépések, de mégis valamelyest lehetővé teszik a kevesebb szabadságvesztésbüntetés kiszabását s a többelfüggesztést, ami — amint azt a novella indokolása reményli — maga után fogja vonni a fellebbezések számának csökkenését, t. i. a vádlottak részéről. Valóságos kedvező eredmény azonban csak úgy várható ezektől az intézkedésektől, ha a kir. ügyészek sem fognak, mint azt eddig kevés kivétellel tettek, — szinte elvből — a felfüggesztések miatt perorvoslattal élni. A kedvező eredmény biztosítása érdekében tehát esetleg szükséges lehet a kir. ügyészségek megfelelő utasítása is, sőt bátran merném azt a reformot is ajánlani, hogy a büntetés felfüggesztését kimondó ítélet ellen egyik fél se élhessen egyáltalában semmilyen irányban *semmisségi panasszal*. Sőt erre törvényhozási intézkedés sem volna szükséges akkor, ha a bírói gyakorlat, értem a Kúria gyakorlatát, nem terjesztette volna ki a perorvoslati jogot ilyen irányban. Mert, mint Kommentáromban ezen gyakorlattal szembehelyezkedve részletesen kifejtettem, a Bn. 1. a Bv. 18. és 19. §-ainak alkalmazása kérdésében, vagyis olyankor, midőn a törvény nem parancsolólag rendelkezik, hanem csupán megengedi, tehát a bíró belátására, diszkréciójára bízva a felfüggesztést vagy a büntetés elengedését, tulajdonképpen fogalmilag van kizárva a semmisségi panasz használata, mert ha a bíró törvényadta jogával élve belátása szerint tesz vagy nem tesz meg ilyen irányú intézkedést, azáltal semmisségi okot — ami alatt a törvény valamely parancsoló vagy tiltó rendelkezésének megsértését, téves alkal-

¹ Dr. Mendelényi László nagyérdékű jogászegyleti előadásának befejező része.

mazását kell érteni — nem valószínű, hogy a Kúria azonban azért, hogy parancsoló szűkít, akaratlanul is kiterjesztette a felülvizsgálati hatáskörét, hogy szaporította a saját munkáját.

Mindenesetre tény azonban, hogy a perorvoslatok nagy kontingensét alkotják az ügyészi perorvoslatok, aminek oka a mi államunk szervezett, kitűnő személyzettel ellátott, igen agilis ügyészségünknek, hogy úgy mondjam, helyzeti energiájában rejlik.

Ezzel szemben, amint azt már fentebb említettem, a vádat Angliában az ügyeknek csak igen csekély részében képviseli közvádó. Így 1925-ben az 59,993 vádiratos ügy közül csak 730 egyén, a nem vádiratos 610,801 ügy közül csak 94 egyén, összesen tehát csak 824 egyén ügyében képviselte a vádat a közvádó. (Director of public prosecution). De sem őnek, sem a magánvádónak nincs joga fellebbezni a vádlott terhére. A vádlottak által fellebbezett ügyekben csak annyi szerep jut a közvádónak, hogy, amennyiben a vádat magánvádó nem képviseli, a fellebbviteli bíróság tárgyalásán a korona nevében meg kell jelennie. 1925-ben csak 83 ügyben jelent meg. Mi az oka a perorvoslati jog ezen egyoldalú szabályozásának? Az, hogy Angliában a büntetőperjognak nagyobb az alkotmányjogi és politikai, mint igazságszolgáltatási jelentősége olyan értelemben, hogy a perjogi szabályok első sorban az egyéni szabadság biztosítékai, következőleg a perorvoslatoknak rendeltetése is elsősorban és főleg az egyéni szabadságjogok esetleges sérelmének orvoslása. Anglia semmi költséget nem kímélve megalkotta a maga nagyszerűen működő elsőfokú bíróságait, arról gondoskodás történik, hogy a király békéjének megbontója valakinek (quois ex populo) vádja alapján e bíróság elé kerüljön, de a többi már a bíróság dolga s már csak praktikusnak sem találná az angol gondolkodás, hogy felállítson még egy hasonlóan költséges államügyészi szervezetet is azzal a hivatással, hogy ez megfellebbezze a közbizalomnak örvendő bíróságok ítéletét s szaporítsa a fellebbezési bíróság dolgát.

Amíg a mi jogrendszerünk fejlődése együtt haladt az angollal, sőt még a XVII—XVIII. századbarlása az önkormányzati testületek letéve, a mi eljárásunk sem ismerte a hére, nem ismerte ezt a nyomozó rendelőtt is tekintélyes ellenzéke volt az ügyészség fellebbezési jogának, mely ellen azzal is érveltek, hogy méltó, hogy az állam saját bíróságának ítéletében megnyugodjék (méltóztatnak látni, szintén angol elgondolás) és a büntetés elleni harc folytatásával a kérlelhetetlen üldözés látszatát magára ne hárítsa.

A Bp. azonban, miután az 1871 : XXXIII. tc. a kir. ügyészséget a francia ministère public intézményének erős behatása alatt megszervezte, az ügyész fellebbezési joga mellett foglalt állást és ezt a későbbi törvényhozások, sőt a bírói gyakorlat is még jobban kifejlesztették. E tekintetben elég utalnom pl. a Bp. 10. §-ára, mely a felfüggesztés kérdésében a másodfokú ítélet ellen természetesen a vádlott terhére csak a közvádónak ad perorvoslati jogot, s arra a gyakorlatra, mely szerint a főmagánvádas ügyekben hozott felfüggesztő ítéleteket közölni kell a kir. ügyészséggel, hogy az fellebbezhessen, holott a vádat nem is képviseli. S a kir. ügyészség bőven él is — különösen közvádas ügyekben — a felfüggesztés ellen fellebbezéssel, pedig a Bn. a felfüggesztést csak nagyon szűk körben engedi meg. Képzeltető-e a kir. ügyészségnek ilyen megszervezése és buzgó működése mellett az, hogy pl. jogerőre emelkednék 17,000 olyan ítélet, amellyel az angol bíró a lopás miatt elítélteket próbára bocsátotta? Vagy itt van pl. a csatlakozás intézménye, mely semmi egyéb, mint a vádló perorvoslati jogának — a részleges jogerőt is halomra döntő — kiterjesztése, de semmiképpen egyszerűsítése a perorvoslati eljárásnak, ahogyan a II. Bn. nevezi. Kérdem, volt-e komolyan erre szükségünk? Olyan nagy baj volt-e az, ha véletlenül *in pejus* jogerőre emelkedett egy négyévi fegyház büntetése, melyet valaki túlenyhének talált. Bizonyos-e, hogy ennek a valakinek volt igaza s nem annak a — szótöbbséges alsófokú ítéleteket föltételezve — legalább négy bírónak és két ügyésznek, akik ezt a büntetést igazságosnak találták? Az-e a Kúria főhivatása, hogy szigorítsa azt a büntetést, amelyet az alsóbíróságok évekkal azelőtt kiszabtak? A német perrendtartási reformot tárgyaló bizottság a csatlakozás intézményét illojálisnak nyilvánította, mert a vádlott sorsát az ügyész kezébe adja s lehetővé teszi, hogy a felsőbíróság a büntetést ott is emelje, ahol erre komoly szükség nincs s ezzel szemben azon

utasításokra figyelemmel, melyeket egyes ügyészségek kapnak arra, hogy a reformáció *in pejus* lehetővétele érdekében mindig fellebbezenek a vádlott terhére, tiltakozott is.

Mindezt el kellett mondanom, mert az ügyészség fellebbezési jogának kiterjesztő irányzatában nemcsak elhajlást látok az igazságszolgáltatás s különösen a felsőbb bíróságok tulajdonképpeni hivatásának útjáról, de egyik okát is látom a fellebbezések nagy számának s a felsőbíróságok túlterheltségének.

A vádló fellebbezési joga különben is szoros összefüggésben van a fellebbviteli fórumok számával. Mert ha a kir. ügyészségnek joga van a vádlott terhére fellebbezni s ennek folytán a fellebbezési bíróságnak joga van az elsőfokú ítéletet a vádlott terhére megváltoztatni, máris meg kell adni a vádlottnak a további perorvoslati jogot, mert hisz az már valóban elsőrendű garanciális követelménye az igazságszolgáltatásnak, hogy ha pl. a vádlottat a fellebbviteli bíróság az elsőfokú fölmentéssel szemben elítéli, akkor, közel lévén annak lehetősége, hogy a vádlott sérelmére a csupán *ex actis* ítélező fellebbviteli bíró tévedhetett, módot kell adni még egy harmadik fórum döntésére is.

Az angol jognak abban a szabályozásában, hogy a vádlott terhére nincs helye perorvoslatnak s hogy egészen ritka eset számba megy az, hogy a felsőbíró súlyosbítsa a vádlott büntetését (1925-ben a közvád képviselte mellett folyt ügyekben a büntetést csak egy esetben súlyosbította a felsőbíróság), rejlik az oka annak, hogy a másodbírói ítélet ellen — a lordok bírósága elé egészen kivételesen viheto és vitt ügyek kivételével — már nincs további apellátára szükség. Mert ha már a vádlottnak polgártársaiból alakított esküdtszékekkel működő elsőfokú bíróság bűnösnek találta a vádlottat s ezt az elítélést, illetve a kiszabott büntetést a legkiválóbb szakbírákból alakult fellebbviteli bíróság is helyesnek találta, valóban semmi komoly igazságszolgáltatási érdek nem kívánja a további fellebbvitelt.

Bármily örömmel is üdvözlöm azonban a legújabb novella egyes rendelkezéseiben észlelhető angol hasonlatosságokat, mégis

elsőfokú bíraskodás a képzelhető legteljesebb garanciák mellett működő esküdtszéki bíraskodás. Előre is kijelentem, hogy ezúttal egyáltalában nem kívánok az esküdtszéki intézménnyel hazai vonatkozásban foglalkozni, de — angol igazságszolgáltatási kérdésekről lévén szó — lehetetlen egy-két szóval meg nem emlékeznem az angol esküdtszékéről, amelynek napokon át tanuja voltam.

Amikor először léptem be az Old Bailey csarnokába, szemembe ötlött egy emléktábla, amelyen a következő felírás olvasható:

«Ezen a helyen tárgyalták 1670-ben William Denn és William Mead ügyét, akik azzal voltak vádolva, hogy a Grace Church Streeten egy gyülekezethez engedély nélkül prédikáltak. Ez a tábla megörökíti annak a 11 esküdtnak bátorságát és kitartását, akik nem voltak hajlandók a fenti vádlottak ellen marasztaló verdiktet hozni, bár két éjszakán át élelem nélkül be voltak zárva s kiket végül is felmentő verdiktjük miatt meg is bírságotlakt. Ezeknek ügyét a Habeas Corpus alapján revízió alá vették és ekkor hirdette ki Chief Justice Vaughan a bíróságnak azt az álláspontját, amely aztán szilárd alapokra helyezte az esküdteknek azt a jogát, hogy verdiktjüket meggyőződésük szerint szabadon hozhassák meg.»

Ilyen és hasonló precedensek után fejlődött ki Angliában évszázadokon át az esküdtszéki intézmény, mely politikai zavarok esetén is kitűnően tölti be hivatását s amelyről a legelőkelőbb angol jogászok véleménye azt mondja, hogy nagyon sok oknál fogva a legalkalmasabb bíróság a vádlott bűnösségének vagy ártatlanságának megállapítására s ezenfelül a népet megismerteti a joggal és népszerűvé teszi az igazságszolgáltatást, s végül az esküdtek jelenléte jótékonyan hat a bíróra.

Ahol tehát egy ilyen kitűnően bevált esküdtszék egy kiváló s abszolút független nagy bíró útbaigazításai és elnöklete mellett szolgáltatja ki elsőfokon az igazságot, ott igazán nincs sok szükség fellebbvitelre, s hogy ezt 1907-ben mégis behozták, az nem a vádló érdekében történt, hanem azért, hogy ha netán mégis valami sérelem esett volna a vádlotton, ez helyrehozható legyen. De a fellebbviteli bíró előbb abban a kérdésben dönt, hogy adassék-e hely egyáltalában fellebbvitelnek s az esetek túlnyomó részében, amikor is evidens, hogy lényeges sérelemről a vádlott nem panasza-

kodhatik, tárgyalás nélkül egyszerűen elutasítja az applicationt. Ez felelne meg a mi tanácsulási elintézésünknek.

Ennek ellenére a tanácsulási elintézés kiterjesztésének azt a módját, amely a novella 115. és 116. §-aiban foglaltatik, az elsőfokú bíraskodás megfelelő erősítése nélkül nem tudom helyeselni. A perorvoslatokról szóló Kommentáromban már a II. Bn. 32. §-áról azt jegyeztem meg, hogy ez csak átmeneti jelentőségű, szükséges rossz panacea volt a felsőbb bíróságok hátralékának gyorsabb ledolgozhatása érdekében. A III. novella azonban ezt állandósítja. Pedig ez aggályos és ellenkezik azon angol igazságügyi vezérelvek egyikével, amelyet reformjainknál semmi esetre sem szabad szem előtt téveszteni. Ez pedig az, hogy lehet a fellebbvitelt korlátozni s lehet a fellebbviteli fórumnál bizonyos garanciáktól eltekinteni, de csak akkor, ha ennek fejében az elsőfokú bíraskodás megfelelő több garanciát kap.

De ezekből a garanciákból leépíteni fönt is, lent is, felette aggályos. Márpedig nálunk most ez történik. Kiterjesztjük az egyes bírói hatáskört, tehát az ügyek jelentékeny csoportjában megszüntetjük elsőfokon a tanácsí bíraskodásban rejlő nagyobb garanciát s nem pótoljuk ezt laikus elem bevonásával sem, továbbá erősen korlátozzuk, sőt bizonyos esetekben teljesen ki is zárjuk a semmisségi panaszt (II. Bn. 30. §) s elsőfokon szinte szabállyá tesszük a tanácsulási elintézt, mely ugyan gyorsabb, de természetesen sohasem lehet oly alapos és megnyugtató, mint a felek meghallgatása után, tárgyaláson hozott döntés. Ha ily irányban haladunk, hova-tova nemcsak odajutunk, hogy ha egy angol jogász idejön s azt mondja, hogy szeretne egy esküdtbírói elsőfokú tárgyalást látni, azt kell mondanunk, hogy ilyen nálunk nincs s hogy ha ezután szeretne egy fellebbviteli tárgyalást látni, kénytelenek leszünk bevallani, hogy tulajdonképpen ez is alig van, mert az ügyek nagy részét tanácsülésben intézzük el. Ez tehát könnyen odavezet, hogy a nyugati államok büntetőigazságszolgáltatásával szemben egészen izolált helyzetbe jutottunk, mert a bűnügyeket nem tárgyalni, hanem csupán aktaszerűen lehetőleg gyorsan elintézni fogjuk.

Mondhatom, hogy ezt a fejlődést, helyesebben visszafejlődést a Kúriának bármely nagy hátraléka sem indokolja s inkább maradjon még egy ideig a Kúriának nem is egészen egyéves hátraléka, ami statisztikai szempontból lehet szépséghiba, de végeredményben az állampolgárok szabadságjogára sérelmet nem jelent, mintsem hogy az ügyeket a tanácsulási retortán gyorsan áthajszoljuk. Ezt az iramot és ezt a tendenciát csak az helyeselheti, aki nem vallja azt, hogy több szem többet lát s hogy a felek képviselői a tárgyaláson felhozhatnak oly szempontokat és körülményeket, amelyek a bírói döntést befolyásolhatják. Bármily erős is bírói meggyőződés s bármennyire higgyek is véleményem helyességében, mindig örülök, ha a kúriai tárgyaláson védő, természetesen jól képzett, nem hőbeszédű, a felülvizsgálat alapelveivel tisztában levő, szóval olyan barrister-nívójú védő megjelenik, mert ennek és a koronaügyésznek hozzászólása és vitája képviselik a szóbeliségnek a felsőfokon már amúgy is csak vérszegény elvét s gyakran világítanak rá oly szempontokra, amelyek az aktából, a gyakran hiányos tárgyalási jegyzőkönyvekből ki nem tűnnek s vetnek fel oly jogkérdéseket, illetve ezekre vonatkozó olyan érveket, amelyek alkalmasak a Kúria ítéletét az anyagi igazsághoz még közelebb juttatni. De a törvény most már meg van hozva s most már csak arról lehet szó, hogy az a gyakorlatban miként alkalmaztassék.

Amint Kommentáromban rámutattam: a Kúria már a II. Bn. 32. §-át is liberálisan alkalmazta, vagyis fontosabb ügyekben s különösen ha reformáció in peius lehetősége forgott fenn, mindig tárgyalást tűzött ki. Nyilván ebben a szellemben fogja kezelni a Kúria az új novella ezen rendelkezéseit is, de mindenesetre sok függ attól is, hogy a felek mennyiben fognak élni a törvényben biztosított tárgyalás kérésí jogukkal.

A 115. és 116. § rendelkezéseitől eltekintve, kétségtelenül üdvös büntető reform van a III. novellában (ilyen pl. a crossexamination bevezetése az egyes bírói ügyekben), ami sok tekintetben ismét közelebb hoz az angol jogfejlődés irányához, amelytől az utóbbi évszázadban eltávolodtunk, de mindenesetre kívánatos volna, ha egyelőre pontot illeszténék a novellák immár ijesztő sokaságához.

Egyelőre csak az volna kívánatos, ha úgy az anyagi, mint az alaki büntetőjog érvényes szabályai egységes hivatalos szerkezetbe foglaltatnának össze, de újabb törvénytervezeteket a mi kodifikáló osztályunk, melynek kiváló szakképzettségére méltán

büszkék lehetünk, ne készítsen, hanem engedje meg, hogy a Jogászegylet büntetőjogi szakosztálya régi tradícióihoz visszatérve, maga termeljen ki egészséges és gyakorlati reformterveket abban a két irányban, amelyet jeleztem, t. i. a perorvoslati jog és a fórumrendszer gyökeres reformálása irányában. Tűzze napirendjére e nagyfontosságú kérdések tárgyalását, de ez a tárgyalás ne legyen rövid határidőhöz kötött sürgős munka, hanem a Jogászegylet tradícióihoz méltó törvényelőkészítő munka. S ha ezzel a munkával egy év múlva vagy akár később is elkészülünk s annak anyagát az igazságügyminiszter úr elé terjesztjük s ő azt a kodifikálóbizottság által is tárgyalatni s megfelelő formába önteni fogja, nincs kétségem, hogy akkor ennek az együttes vállalt munkának gyümölcse olyan reform lesz, amely büntetőigazságszolgáltatásunkat nemcsak egyszerűsíteni és gyorsítani fogja, hanem egyúttal érvényre fogja juttatni azokat az örök igazságügyi vezérlő elveket, amelyeket az angol igazságszolgáltatás oly nagyszerűen megvalósít. Isten áldása legyen ezen a munkán!

Dr. Mendelényi László.

A szóbeli végrendelet a mai jogállapot szerint és a Magánjogi Törvénykönyv javaslatában.

I.

A szóbeli végrendeletkezés, amelynek egyik alapgondolata talán az alsóbb s szegényebb néposztályok számára olcsó, könnyen megvalósítható végrendeletkezési formanyújtása volt, — Istennek hála! — mindinkább ritkul. E sorok szerény fogalmazója több mint tízéves örökjogi bíraskodása alatt mindössze 5—6 esetben találkozott vele s azon a technikai s kultúrfokon, amelyen Csonka-Magyarország áll, az volna meglepő, ha gyakrabban élnének ezzel a móddal a végrendeletkezők.

A mai jogfejlődés az okirati kényszer minél szélesebb területre terjeszti ki s különösen szembetűnő a megbeszéltek kérdéssel kapcsolatban, hogy a legkisebb ingatlannak is élők közötti átruházásához okirat szükséges, az új magánjogi törvénykönyv javaslata s az egyes jogügyletek kötelező írásbafoglalásáról szóló javaslat a jogi élet sok részén hasonló szabályozásról kíván gondoskodni — pedig többnyire aránylag kisebb jelentőségű s fontoságú ügyletekre nézve — és ez helyeselhető, mert az okirati forma az ügyletkötéseknél nagyobb megfontolásra késztet, nevelőhatású s a mellett a perek csökkentésével elérhető nagy igazságszolgáltatási s közgazdasági érdekek is igazolják, ezeket szembeállítva a szóbeli végrendeletkezési formával; az utóbbit egészen anachronistikusnak mondhatjuk.

Pedig az okirati kényszer alá ma már tartozó s odasorozni szándékozott ügyleteknél szóbeli forma esetén is könnyebbnek látszik a bizonyítás, mert az rendszerint az ügyletben közvetlenül részesek közt történik s ennek eredménye tehát így is megnyugtatóbb lehetne, ezzel szemben azonban a szóbeli végrendeletnél a bizonyítási eljárásból kiesett az örökhagyó, aki egyedül vett részt az érdekeltek közül a végrendelet létrehozásában, e nélkül a kontroll nélkül pedig a tanubizonyítás a rendesnél is kevésbé kielégítő.

Minden gyakorló jogász tudja, hogy a szóbeli végrendelet bizonyításánál valami kétség mindig fennmarad, ha mindjárt annak nem is lehet kifejezést adni.

Ugyanis a tanuvallomások rendszerint halmozottan tüntetik fel itt mindazokat a hiányosságokat s egyéb gyarlóságokat, amelyek a tanukkal való bizonyítás ellen felhozhatók. Az észlelés hiányossága, elfogultság, közömbösség, a figyelem kifáradása, amely a sokfelé ágazó rendelkezést követni esetleg nem képes, az idő múlásával fogyó emlékezés, az ezzel növekvő befolyásolhatóság, a kihallgatásnál előfordulható zavarodottság, esetleg a visszaadóképességnek is hiányos volta, a rokon- vagy ellenszenynek talán öntudatlan valamely megnyilvánulása lépten-nyomon elhomályosítja a tanubizonyítás hűségét.

A közérkölsiségnek is súlyos veszedelme van itt, mert ezen a jogterületen a hamis tanuzás elég könnyű s alig utolérhető.

Sokszor egész csekélységnek látszó okon fordul meg a végrendelet érvénye, amire éppen ezért a tanu a végrendeletkészítéskor nem is figyelt, midőn aztán kihallgattatásánál erre határozott választ kellene adnia, ingadozóvá válik s ebben az állapotában szívesen

csatlakozik a másik tanu határozott állításához vagy még gyakrabban enged az érdekeltek által ügyes formában emlékeztetőbe belopott és tényállítássá sűrített kijelentéseknek s bizonyít olyat, amire voltaképpen nem emlékszik.

De a tudatosan hamis tanuskodás is gyakori a szóbeli végrendeletnél. Ezt nem kell bővebben fejtegetni, következik ez sokszor abból, hogy az egész szóbeli végrendelezés voltaképpen csak egy arra alkalmas helyzetnek, látszatnak kihasználása, ahol a tét talán jelentékeny vagyonnak megszerezhetése, amiért tehát áldozni — vesztegetni — érdemes s ilyen esetekben annak, aki magát kedvezményezettként akarja feltüntetni, a saját, sokszor társadalmilag is alkalmas környezetéből nagyon könnyű hamis tanukat találnia. Valahányszor belsőleg nem indokolt szóbeli végrendelettel találkozunk, pedig legtöbbször ez az eset, mindig jogosult a kedvezményezett és a tanuk összejátszására gondolni.

Az írásbeli végrendelezésnél a tanuknak aránylag kevésbé kell erre figyelmüket megterhelniök s a perben rájuk váró bizonyítási kötelesség súlya is kisebb s mégis lépten-nyomon azt látjuk, hogy emlékeztetük cserbenhagyja őket, lehet-e tehát tisztán a tanuk vallomására hagyni az olyan rendelkezést, amelyhez egzisztenciális érdekek fűződnek, amelyek nemcsak nagy anyagi veszteségeket, hanem sokszor egész életre szóló keserűséget okozhatnak s ahol éppen azért, mert rendszerint az utolsó napokon történik a végrendelezés, sokszor feldúlt családi élet mellett, amúgy is minden ok megvan a jóhiszeműség iránti aggályoskodásra.

A szóbeli végrendelet alakja s tartalma bizonyításának fokozott nehézségét élénken dokumentálja az a döntvénytárakban foglalt sok eset, amelyben a végrendelet érvénye azon fordult meg, hogy a tanuk nem tudták megmondani, hogy vajjon az örökhagyó kifejezést adott-e annak, hogy a szóbeli végrendeleti formát választotta. Pedig hogy ennek kifejezést adott, ha valóban szóbeli végrendeletet kívánt tenni, egészen valószínű s az is természetes, hogy a tanunak erre a körülményre figyelmet kellett volna szentelnie. Miért van mégis, hogy a megfelelő válasz nagyon sokszor, különösen a régebbi esetekben — elmaradt?

Ennek egészen egyszerű magyarázata az, hogy az esetek túlnyomóan nagyobb számában sem a végrendelező, sem tanui nem ismerik a szóbeli végrendelet alakszerűségét. Ez nem elhanyagolható, kevés figyelemreméltó jelenség, sőt annyira szervi jellegű, hogy a szóbeli végrendelezési forma használhatósága itt dől el.

Ugyanis írásbeli magánvégrendelet készítésére rendszerint hozzáértőt: ügyvédet, községi jegyzőt, néptanítót vagy más az ilyesmiben gyakorlattal bíró egyént szokás hívni, nem is szólva a közvégrendeletekről, akik olykor anyagi, de minden esetben erkölcsi felelősséget éreznek a végrendelet kellő módon s formában való elkészítéséért. Végrendelező s a tanuk mind tudják, hogy az ügylet ünnepélyes formákhoz van kötve, annak minden komolysága kifejezésre is jut. Miután még a tanuk vagy egy részük írni tudó is, akiknek nyomban kell tanusítaniok azt, ami előttük nagy valószínűséggel jól készült el, itt a lehetőségig minden megtörtént arra, hogy a használt végrendeleti forma bizalomraméltó legyen. Még azt is fel lehet hozni, hogy a végrendelet megfogalmazójában rendszerint objektív s a családi- és örökjogban járatos egyén van jelen, aminek szintén sok jó következménye lehet.

A szóbeli végrendelezésnél azonban mindez másképp van. Rendszerint nincs más jelen, mint egypár hirtelen előrántott szomszéd, beteglátogatók, akik a kedvezményezettnek, talán egy házvezetőnőnek, vadházastársnak, inasnak osztályából, környezetéből kerülhetnek ki, ezek között nincsen, aki az ügylet lefolyását vezetné, aki ügyelne arra, hogy a végrendelező se nyilvánvalóan, sem pedig valami ügyes leplezés mellett ne befolyásoltassék, nincsen, aki útbaigazítaná akár a végrendelezőt, akár a tanukat arra nézve, hogy miket kell különösen figyelembe venni, hogy egyáltalán mik a teendőik. Természetes tehát, hogy a részletekre nem is ügyelnek s mikor a tanuknak a perben ezekre nézve be kellene számolniok, emlékeztetük vagy felmondja a szolgálatot vagy pedig célzatosan bizonyítják azt, amit egyik vagy másik — hozzájuk közelebb álló fél — érdeke megkíván.

Amíg tehát nem történik arra nézve kellő gondoskodás, hogy a szóbeli végrendelezéshez a tudás, a hozzáértés valami csatornán eljusson, addig ez a forma, eltekintve attól a kivételes elbírálást érdemlő esettől, amikor a valami okból be nem fejezhetett írásbeli végrendelet helyett hozzáértő egyének előtt szóbelileg végrendelezik az örökhagyó, életképtelennek mondható.

Hogy ez mennyire így van, arra jellemző lehet az a megállapítás is, hogy nemcsak a végrendelező s tanui, hanem sokszor még azok sem ismerik kellően ezt a formát, akiknek egy vagy más okból azzal ismerősnek illenék lenni.

A közelmúltból emlékezem egy esetre, amely illusztrációja lehetne a szóbeli végrendeleti forma minden betegségének.

Meg kell azonban jegyeznem, hogy ez az eset csak azért szembe-tűnőbb, mert itt sorozatosan halmozódtak a furcsa hibák, de egyik-másik hiba majdnem következetesen visszatér az esetek nagy részében.

Egy asszonyt, aki állítólag a rokonaival meghasonlott, a kórházba akartak vinni operálás végett. Végrendelezni kíván, a hívott községi jegyző azonban nem ér rá s azt izeni, hogy lehet szóbelileg is végrendeleznie — a nélkül azonban, hogy annak formáját megizenné — s arra is figyelmezteteti, hogy a kórházban úgyszólván majd hozzáértő ember s ott írásban végrendelezhetik.

Állítólag létre is jött a szóbeli végrendelet s pár nappal később, a halálozás napján a községi jegyző előtt megjelent hét egyén, akik közül kettő: a szóbeli végrendelet által kedvezményezettnek az anyja, — az örökhagyó akkori gondozójával ugyanazonos személy — illetve ennek egyik felnőtt fia. A községi jegyző a szóbeli végrendelezésre vonatkozó előadásukról egy ú. n. nyilatkozatot vett fel, amit a hét egyén aláírt, előttemezőként aláírta még egy nyolcadik is. Ebben a nyilatkozatban végrendelezőnek a forma tekintetében szükséges nyilatkozásról semmi előadás nincsen, holott a községi jegyzőnek, aki felvette, erre nézve meg kellett volna kérdeznie a tanukat, azonban ezt elmulasztotta.

A hagyatéki bíróság, ahova ez a nyilatkozat betérjesztetett, az 1894. évi XVI. tc. 32. §-a ellenére azt nem hirdette ki, — amit azonban nem akarok hibáztatni, mert a tanuk kihallgatása megnyugtatóbb eredményt ígér, különösen hiányos tanui feljegyzés esetén — hanem a szóbeli végrendeleti tanukat hallgatta meg, mikor már azonban ilyenül jelentkezett az az említett nyolcadik egyén is, aki a nyilatkozatot csak mint előttemező tanu írta alá. A tanuk egybehangzóan igazolták a végrendelet tartalmát, ellenben nem tettek — nyilván megkérdőjelezés hiányában — vallomást arról, hogy az örökhagyó mennyiben akarta a szóbeli végrendelezés formáját. Az első néhány tanuhoz aziránt sem intéztetett kérdés, hogy kik voltak a többi végrendeleti tanuk s együtt voltak-e ott s csupán a tanuknak körülbelül fele nyilatkozott erre a szintén döntő jelentőségű kérdésre nézve is.

A hatóságok ennyire passzív közreműködése után nem lehetett aztán meglepő, hogy amikor a tanuk perbeli kihallgatására került a sor, a számbajöhető hat tanu közül még életben volt s kihallgatott öt tanu a lényeges kellékek (tanuszám, végrendelezési szándék s formaválasztása) tekintetében háromféleképpen vallott, nem is szólva arról, hogy a végrendelezés idejére egyik sem emlékezett pontosan.

Ezt az esetet azért vetkőztettem le ennyire, mert nagyon rávilágít a szóbeli végrendelezés alapjának ingatag voltára, pedig — ami nagyon fontos — itt kivételesen még nem is kell — legalább a végrendelező érzései tanusítását illetőleg — a tanuk rosszhiszeműségére gondolni.

Azt lehetne ellenvetni, hogy aki a szóbeli végrendeleti formát választja, az számoljon annak esélyeivel, nem kell azonban nagyon bizonyítgatni, hogy rendezett jogviszonyok mellett nem szabad komoly szükség nélkül megtérni olyan jogintézményt, amely a vele előre káros lehet s jogbizonytalanságot hoz létre.

A bírói gyakorlat érezte mindezeket a nehézségeket, azonban tehetetlenségében nem abba az irányba fejlődött, amely talán közérdekből hasznosabb lett volna, hanem a végrendelező akarata érvényre segítése jelszava alapján a formát enyhítette, mondhatni addig, ahol már a szóbeli végrendelezés akármely más magánjogi ügylet formátlanságával vetekedhetik.

A tudomány azt tanítja a szóbeli végrendelet tanuirol, hogy azok vallomásai éppen úgy alá tartoznak ugyan a bíróság mérlegelésének, mint más tanuké, azonban a mérlegelés alapján azt is tisztázni kell, hogy a szóbeli végrendelet kellékeit s tartalmát mindenik tanu lényegileg egyezően bizonyítja-e? Ez volt eleinte a gyakorlat álláspontja is s elvi éllel mondta ki legfelsőbb bíróságunk egyik (P. I. 701/1921.) határozatában, hogy a bíróság a szóbeli végrendelet létrejöttét és tartalmát csak annyiban veheti bizonyítottanak, amennyiben mind a négy végrendeleti tanu egybehangzóan vall s egyik tanu kihallgatás nélkül való elhalálozása

következtében a szóbeli végrendeletet hatálytalannak mondotta ki. A következő évben egy másik határozat már részben enyhítette az előbbi álláspontot, azonban lényegileg a négy tanu egyezőségét itt is megkivánta, csak attól tekintett el, hogy mindegyik tanu a perben hallgattassék ki s megelégedett a ki nem hallgathatott tanunak a hagyatéki eljárás során tett vallomásával is.

Azóta azonban a gyakorlat nagy utat tett meg a liberalitás irányában s a P. I. 2083/1925/16. számú kúriai határozat már arra az álláspontra helyezkedett, hogy a bíróság nincsen elzárva attól, hogy a szembenálló ellentétes vallomások közül a hiteltérdemlő alapján állapíthassa meg a szóbeli végrendelet létrejöttét s tartalmát, s ugyanebben az ügyben kelt P. I. 2466/1927/22. számú kúriai ítélet pedig azt a kijelentést tette, hogy nem szükséges az, hogy a végrendelet tartalmát s létrejöttét a törvényben előírt számú tanu mindenike egybehangzóan bizonyítsa s itt is a bizonyításra vonatkozó általános szabályok irányadók s azért a három tanu egyező vallomása alapján a negyedik ellentétes vallomásnak nem tulajdonított jelentőséget.

A bírói gyakorlatnak ez az irányzata bizonyára abból a tiszteletreméltó törekvéből ered, hogy az ügyefogyottságon segítsen s talán a forma másodrendűsége enged ebben az anyagi igazság előbbrevalóságának, azonban mégis kétséges, hogy helyes-e a szóbeli végrendeletnek a mostani pongyola formáját kedvezményezni?

Ugyanilyen enyhítési irány érvényesült abban a döntésben is, amely közömbösnek jelentette ki, hogy a tanuk a végrendeleti tanuskodásra felkéressenek (holott régebbi esetben a bíróság beteglátogatók tanuskodásának nem adott hitelt) s végrendeleti tanunak elfogadott egy beteglátogatás végett jelenvolt egyént, azzal hidalván át a felkérés hiányát, hogy mivel az örökhagyó tudott ennek az egyénnek ottlétéről s mégis folytatta előtte végrendeletét, ebből az következtetendő, hogy őt tanunak kívánta tekinteni. Ez természetesen elképzelhető így is, viszont nem lehet azt sem tagadni, hogy ha valakivel előre s kellően közlik azt, hogy őtet szóbeli végrendeleti tanunak kívánják alkalmazni, az akkor eleitől kezdve ennek a tudatában figyel oda, jobban megjegyzi a történeteket, sőt az sem közömbös, hogy a tanuk felkérésével, illetve annak közlésével, hogy a meghívottak legyenek tanuk, bizonyos időbeli határ teremődik, ami nagyon hasznos, bizonyos tekintetben nélkülözhetetlen a szóbeli végrendelet tartalmának megbírálására nézve.

Ismételten hangoztatom, hogy ez az enyhítési irányzat, amely különben az írásbeli végrendeletek formakellékei tekintetében is uralkodó s utóbbiakat illetőleg kifejezetten bekerült a Magánjogi Törvénykönyv javaslatába is (1888. §), éppen azért jött létre, — mert a szóbeli végrendeletnek mostani formája szerencsétlenül van szabályozva — azonban teljesen igénytelen véleményem szerint az ünnepélyességi kívánalmakat, amelyek a végrendeletnek minden formájának esszenciális kellékét képezik s amelyek nélkül közülök legkevésbé a szóbeli végrendelet formája életképes, semmiféle szempontnak nem szabad feláldozni, mert ezáltal csak a szóbeli végrendelet formával való visszaélés lehetősége növekedik, holott — ismétlem, amivel kezdettem — ma már a valódi s kellően megfontolt végrendelet szándék akadálytalanul igénybe veheti az írásbeli formát s az azzal egybekötött biztonságot.

II.

Rátérve a szóbeli végrendelet Mjt. javaslatbeli szabályozására: tanulságos az a fejlődés, amely a Teleszky-féle javaslattól a mostani tervezethez vezetett.

A Teleszky-féle javaslat nem ismert kétségeket a szóbeli végrendelet életképessége tekintetében, sőt könnyíteni akart, mert négy tanu helyett hárommal megelégedett s így maradt ez a képviselőházi bizottsági tárgyalás után is.

A Magánjogi Törvénykönyv első tervezete azonban már lényeges rendelkezéseket talált szükségesnek a jogbiztonság fokozására.

Az a rendelkezése ugyan, hogy a szóbeli végrendeletet rendkívüli végrendeletnek nevezte, lényegbeli újítást és javítást csak akkor jelenthetett volna, ha az a szándék lett volna az alapja, hogy ezzel a formával csak meghatározott rendkívüli körülmények közt legyen szabad élni, ami mindenesetre meggondolandó dolog lenne, lényeges újítás azonban, hogy az idevonatkozó 1824. § utolsó bekezdésében elrendeli, hogy a szóbeli végrendelet tanui a végrendelet befejeztével arról jegyzőkönyvet vegyenek fel.

Ezzel a rendelkezéssel nemcsak az lett volna biztosítva, hogy a szóbeli végrendelet lefolyása s a rendelkezés tartalma nyomban okirati bizonyítást nyerjen, hanem az is, hogy végrendeleti tanukul ahhoz értő egyének hívassanak meg, tehát lehetőleg helyesen készüljön el a végrendelet.

Jellemző azonban, hogy a javaslat arról már nem gondoskodott, hogy a tanuk ennek a kötelességüknek eleget is tegyenek.

A tervezet második szövege s vele egyezően a bizottsági szöveg — melyek a szóbeli végrendeletet újból rendes végrendeleti formaként szabályozták — elhagyták azt a rendkívül hasznos rendelkezést, amely az első tervezetben a szóbeli végrendelet tanuit az említett jegyzőkönyv azonnali felvételére kötelezte, de szintén igyekeztek olyan rendelkezéseket találni, amelyek az intézmény tökéletesítésére szolgálhattak volna.

Így megkivánták, hogy a szóbeli végrendelet tanui erre felkértek legyenek, aminek fontosságára már előbb igyekeztem rámutatni.

Más irányú, de szintén nagyon jelentős az a rendelkezés is, amely (Bsz. 1598. §) előírja, hogy a szóbeli végrendelet tételének és tartalmának bizonyításához legalább két végrendeleti tanunak megegyező vallomása szükséges.

Érdekességgel bírhat itt azonban annak a különbségnek fel-
említése, amelyet a szóbanforgó szakaszbeli rendelkezés tesz a kir. bíró, illetve kir. közjegyző vagy a nem ilyen tanuk előtt létrejött szóbeli végrendelet bizonyítása között.

Utóbbi esetben megtűri, hogy a három tanu közül egynek vallomása eltérő lehessen a másik kettőtől, ellenben a két közjegyzőnek vagy ítélőbíróknak mindig teljesen egyezniük kell. Ugyanis ha közülök egyik nem hallgatható ki, akkor a másiknak vallomása csak akkor képez elég bizonyítékot, ha ahhoz hozzájárulhat még a másiknak egyező tartalmú tanusítványa, márpedig a tapasztalat szerint egy ilyen, közhitelességű személy által kiállított tanusítvány még elevenebb bizonyítékot képez, mint az illető személynek a perben, esetleg sok idő múltával bekövetkező vallomástétele, különösen arra tekintettel, hogy a sok hasonló ügylettel foglalkozó tanuk emlékezete nem lehet elég éles egy-egy régebbi ügylet tekintetében s ezért — lényegileg — a kívánt tanusítvány egyenlő értékű a tanuvallomással, sőt értékesebb lehet annál.

Ilyen értelemben tehát a két közjegyző vagy két bíró előtt tett szóbeli végrendelet tanusítása nagyobb garancia mellett történék, ami mindenesetre elkerülendő következtelenség lett volna s csak úgy szűnt volna meg, hogy ha a közönséges három tanu vallomásában való teljes egyezés is megkivántatott volna.

Látnivaló egyébként, hogy a bizonyítás érvényessége tekintetében történt ez a rendelkezés a mai bírói gyakorlattal részben megegyezik, azonban meg is szorítja azt, amennyiben a három tanu közül legalább kettőnek egyezését kívánja, míg a mai joggyakorlat mellett ma már a tanuk egyezőségének követelése teljesen elmosódik.

A magánjogi törvénykönyv mostani javaslata előzőinek most már túlhaladott ezekkel a rendelkezéseivel azért foglalkoztam, mert ezek fejlődést tüntetnek fel.

Rátérve most már a jelenlegi javaslatra, az minden irányban nagy gonddal igyekszik kellően megvalósítani a szóbeli végrendelet lehető életképességének eddig meglehetősen mostohán kezelt azt a két esszenciális feltételét, hogy a végrendelet formabeli komolysága, az egész aktus megfelelő ünnepélyessége kellően ki-
domborodjék, a végrendelet helyes megalkotása ezáltal is biztosíttassék s hogy másodsor a végrendelet bizonyítása is azzal a megnyugtató pontossággal — mondhatni bőségesen — történjék, ami az intézmény fontosságának megfelel.

Újból visszatér a négy tanuhoz s különösen fontos, hogy a tanuk kifejezetten felkért voltát megköveteli s a tanuk nívóját is, bár csak közvetve emeli azáltal, hogy megkivánja, hogy a tanuk haladéktalanul feljegyzést készítsenek az előttük történt végrendeletéről s azt szabályszerű záradékkal lássák el.

Arra, hogy a tanuk a szóbeli végrendeletről feljegyzést készítsenek s hogy az ilyen feljegyzésnek a maga értéke megvan, a mai törvényi szabályozás is tekintettel volt (1894. évi XVI. tc. 32. §), azonban a feljegyzés kellékeit nem írta körül s valószínűleg ezért nem is ment át a gyakorlatba a szóbeli végrendeletnek ilyen módon megrögzítése.

A végrendeleti tanuknak erre a feljegyzés készítésére való rászorítása vagy akár a hatóság előtti jegyzőkönyvbemondás sok-

kal fontosabb jelentőségű, mint első pillanatra látszanék, mert e kíváncsolomnak megvalósulása volna legalkalmasabb eszköz arra, hogy a szóbeli végrendekezési formánál is érvényesüljön a hozzáértés, aminek hiányát, mint a mai szóbeli végrendekezések megbízhatatlansága főokát, fentebb bebizonyítani igyekeztem.

Fájdalom azonban, itt sincsen arra nézve intézkedés, hogy ez a feljegyzéskészítés vagy akár csak a hatóság előtti jegyzőkönyvbemondás valóban megtörténjék.

Útját állja ennek a javaslat az a további rendelkezése, — amely különben el sem volt hagyható — hogy a szóbeli végrendelet tanuinak a bíróság általi kihallgatása a szóbeli végrendelet érvényességének harmadik módja.

A most érintett harmadik érvényesülési formánál is jelentékeny biztonságot nyújtó intézkedés az, hogy a mai gyakorlat elhagyásával a végrendeleti tanuknak teljes egyezését kívánja meg, föltéve, hogy azok mindannyian kihallgattatnak s csak ha azok egyike vagy másika nem hallgatható ki, elégszik meg a többi, de legalább két tanu egyező vallomásával. Kizárja tehát, hogy a tanuk majorizálhassák a végrendeletre kedvezőtlen végrendeleti tanu-vallomást.

Itt azonban felmerült az a kérdés, hogy ez a rendelkezés a szóbeli végrendekezési tanui vallomásának mérlegelésére mindenkor alkalmazandó-e? Arra gondolok, hogy a szóbeli végrendelet érvényessége tekintetében szükségessé vált perben felvett tanu-vallomásoktól akkor is meg kell-e követelni azt a megegyezést, amikor a szóbeli végrendeleti tanuk peren kívül a bíróság által már kihallgattattak s ott a megegyezésük megvolt. Ugyanez a kérdés a szóbeli végrendelet másik két érvényességi formájával szemben is felmerülhet.

Különböztetni kell a közt az eset közt, amelyben a perenkívüli kihallgatás, valamint a másik két forma is lényeges kellék tekintetében hiányosan alkalmaztatott, s a közt, amikor ilyen hiányok nem forognak fent. Előbbi esetben a tanuknak a perben s az előírt perrendtartási szabályok alkalmazásával történt kihallgatását megelőzőleg történtek nem számíthatnak s így nem kétséges, hogy a tanuk előírt egyezése korlátozás nélkül megkövetelendő.

Ellenben azokban az esetekben, ahol a pert megelőzőleg minden szabályszerűen történt, vagyis akár a följegyzés, akár a hatóság előtti jegyzőkönyvbemondás, akár pedig a perenkívüli bírói kihallgatáson való megegyezés, azt kell a törvény értelmének tekinteni, hogy ilyenkor a tanuk perbeli vallomása csupán a már érvényesnek tekintett szóbeli végrendelet megdönthetése végett lehet fontos, tehát ilyen esetekben a mérlegelésnek azok a korlátjai, melyeket a javaslat felállított a bírói kihallgatás részére, nem követendők.

Szóval itt a szóbeli végrendeleti tanunak esküvel erősített vallomása gyengébb bizonyítóerővel bírhat, mint a perenkívüli kihallgatás során tett ellenkező s esküvel meg nem erősített vallomása vagy a feljegyzésre vezetett aláírása és a hatóság előtti jegyzőkönyvbe adott előadása.

Ez pedig aggályos. Nem lehet ezt teljesen analógnak tekinteni az írásbeli végrendelet tanui vallomásának hasonló mérlegelésével, mert az írásbeli végrendeleteknél a végrendelező aláírása nagyszúlyú bizonyíték, ami a szóbeli végrendekezésnél természetesen hiányzik s itt a tanuk bizonyító ténykedése úgy érhet csupán valamit, hogy ha azt készek s képesek esküvel is megerősíteni.

Ezt a bizonyítás szabályaival szemben való következetlenséget talán látszólagosnak lehet tekinteni azért, mert helyes lehet az a vélekedés, hogy a perbeli kihallgatáskori emlékezés rendszerint a hosszabb idő elmulása következtében veszített élességéből s így nem lehet a frissiben tett bizonyító cselekmények hatályát a perben tett ellenkező, ha mindjárt esküvel megerősített vallomással is megegyeztetni, úgy de ezzel a fikcióval szemben áll annak a megfontolása, hogy viszont az eskü, amelyet a vallomás befejeztével nyomban le kell tenni, nagyobb komolyságot válthat ki a tanuból, mint amilyen komolyság kell egy okirat aláírásához, amit a tanuk egyike-másika esetleg csupán a többi példája által befolyásolva teljesített s amit akkor, avagy a hatóságnak rezervált viselkedése mellett felvett jegyzőkönyvnek aláírásakor talán nem is volt ideje átgondolni.

Nagyon igénytelen véleményem szerint voltaképpen ez a következetlenség is a szóbeli végrendelet életképtelenségét bizonyítja.

Pontosabban szabályozza a megbeszélt szakasz a kir. járás-

bíróági ítélőbíró vagy a királyi közjegyző szóbeli végrendeleti tanuskodását is, amennyiben megkívánja, hogy ezek tisztükben járjanak el akkor, mikor tanukká lettek, azonban szerény véleményem szerint ezeknél már fegyelmi felelősség terhe alatt megkívánandó lenne az, hogy feljegyzést, illetve jegyzőkönyvet készítsenek s azt hiteles formában tegyék. Fentebb már érintettem, hogy a kir. közjegyzőnek, de talán még inkább a járásbírónak emlékezete nem lehet megbízható, mert hiszen annyi hasonló természetű dologban járnak el hivatalosan, hogy egyik eset a másikat elmosza vagy másképpen zavarja. Miután pedig úgys a végből jelennek meg hivatalos eljárásban az örökhagyónál, hogy annak végrendekezését felvegyék, tehát technikailag nincs akadálya, hogy egy megfelelő jegyzőkönyvet elkészítsenek, s ha pedig csak egy közjegyző vagy egy bíró van jelen, vagyis még két másik tanu kell, akkor is megkövetelendő a feljegyzés elkészítése, mert nyilvánvaló, hogy a többi tanu szívesen aláírják a felveendő jegyzőkönyvet vagy feljegyzést, ha erre kötelezni talán nem is lehetne őket.

Visszatérve a szóbeli végrendeleti tanuk feljegyzésére és hatóság előtti jegyzőkönyvbemondására, egy pár megjegyzést legyen szabad itt is megköveteltetni.

Ez a kétféle eset eltérő szabályozást kívánna. Mindenekelőtt a haladéktalanság fogalmánál lehetnek majd viták. Ugyanis, míg a tanuk feljegyzésénél ez a haladéktalanság mindig megvalósítható, addig a hatóság előtti megjegyzéshez rendszerint több idő lesz szükséges s az esetleg elmaradhat másnapra is. Miután a hatóság előtti jegyzőkönyvbemondásnál a hatóság, úgy látszik, csak az előadottnak, egyébként rezervált magatartás melletti lerögzítésére van hivatva, vagyis a tanukat nem «kihallgatja», ezért talán szükséges lenne a törvényben azt is kimondani, hogy a «haladéktalanság» mennyi időmulást tűr meg.

Ez a látszólag csekély fontosságú kérdés fontos lehet annak megfontolásánál, hogy mivel a hagyatéki eljárás során a feljegyzéseket, illetve a hatóság által felvett jegyzőkönyvet kell kihirdetni s a perenkívüli eljárás során a tanunak kihallgatása ilyenkor elmarad, hogy ha a perben a haladéktalanság fogalma elleni vetés állapittatik meg, akkor a szóbeli végrendeleti tanuk már csak a perben hallgattathatnak ki, vagyis már csökkent emlékezet birtokában, holott hogyha a törvény precizírozza a haladéktalanság fogalmát s ezzel a hagyatéki bíróságnak újmutatással szolgál arra, hogy a haladéktalanság fennforgása hiányában a tanukat ki kell hallgatnia, akkor a bizonyítás ezáltal nyer megbízhatóságában, de egyébként is a bizonyítékok mérlegelésére is a fentebb érintett fontossággal bír ez.

Felvetődő további kérdés, hogy minő terjedelemben magyarázandó az a rendelkezés, mely szerint akár a feljegyzést, akár a hatóság által felvett jegyzőkönyvet a tanuk «az írásbeli magánvégrendeletre megállapított szabályok szerint aláírásukkal vagy kézjegyükkel tanusítják».

Minő szabályokat kell itt érteni? Különösen áll ez itt az 1857. §-nak — amely a felhívott szabályokat tartalmazza — az a parancsa, hogy az írni nem tudó tanu nevét az írni tudó tanu írja alá s amaz kézjegyet adja, de különösen, hogy érvényességi kellék-e a tanuk legalább felerészének írnatudása?

A hatóság előtti jegyzőkönyvbemondásnál sem a tanuk írnatudása nem annyira fontos, sem pedig az írni tudó tanunak az írástudatlan helyett való aláírása nem annyira megfelelő, mint a tanui feljegyzésnél, viszont azt, hogy a tanunak legalább fele írástudó legyen, nagyon szerény véleményem szerint generaliter is kellenék megkövetelni, mert ezáltal a szóbanlévő végrendekezési forma csak nyerne megbízhatóságában s ma már két írástudó embert mindenütt lehet könnyen találni, tehát a végrendekezés megnehezítésétől sem kell tartani.

A szóbeli végrendelet bizonyíthatóságának érdekében nem lenne célszerűtlen az sem, hogy ha a hagyatéki bíróságnak már itt, az anyagi törvényben köteletségévé tétetnék, hogy a szóbeli végrendeleti tanukat mindazokra a fontos kellékekre nézve megkérdezze, amelyek a szóbeli végrendelet létrejöttének feltételei? Ez ugyan látszólag felesleges, mert hiszen magától értetődik, hogy ezt így kell csinálni, azonban a tapasztalat mégis azt mutatja, hogy a hagyatéki bíróságok feladatukat a tanuk előadásának egyébkénti rezerváltságuk melletti jegyzőkönyvbevételével kimerítettnek látják, pedig a törvény a bíróság közreműködését bizonyára nem ilyenek gondolja.

Ezekkel végeztem mondanivalóimmal, de végső konklúzióképpen nem mulaszthatom el befejezésül annak megismétlését, hogy a szóbeli végrendeleti forma ma már nem elégíti ki annyira szükségét, mint amennyire ártalmas a vele elválaszthatatlan hiányosságok folytán s hogy tehát ha nem lehet minden tekintetben kirekeszteni a hozzáfűződő aggályokat, akkor helyesebb lenne egészen elhagyni.

Nagy Antal.

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló törvény kihatása a gyámhatósági hatáskörre.

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló még életbe nem lépett 1930: XXXIV. tc. (T. E.) 137. §-a az 1877: XX. tc.-nek (Gy. T.), az 1894: XXXI. tc.-nek (H. T.) és az 1912: LIV. tc.-nek (Ppé.) a törvényes kiskorúak tartási elhelyezési kérdésével kapcsolatos rendelkezéseit módosítván, a T. E. 137. §-ának alkalmazásánál, illetve ezen törvényszakasznak a fentebb említett törvények idevonatkozó rendelkezéseivel való egybevetésénél az alábbi vitára alkalmat szolgáltatató kérdések vetődhetnek fel.

1. A Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdése a Gy. T. 13. §-ának harmadik és negyedik bekezdését kifejezetten hatályon kívül helyezte. A T. E. 137. §-a viszont hatályon kívül helyezi a Ppé. 21. §-ának utolsó bekezdését és helyébe új rendelkezéseket állít. Mindkét törvényhely érintetlenül hagyja azonban a Gy. T. 13. §-ának első bekezdését. Ennek a formailag életben lévő bekezdésnek rendelkezése szerint: «törvényes elválás esetében aziránt, hogy a gyermeket melyik szülő tartsa magánál s a tartás és nevelés költségeit melyik legyen köteles viselni, a fennálló jogszabályok értelmében a bíróság határoz».

Viszont a T. E. 137. §-a szerint: «törvényes kiskorú gyermek elhelyezésének és tartásának kérdésében a gyámhatóság határoz».

A két rendelkezés egybevetése folytán már most kétség merülhet fel aziránt, hogy a Gy. T. 13. §-ának első bekezdése hatályát veszítette-e és ehhez képest a jövőben a törvényes kiskorú gyermekek tartása és elhelyezése kérdésében a *generális hatáskör* a gyámhatóságé, avagy a bíróságé lesz-e? Ettől függ ugyanis az a kérdés, hogy a 137. §-ban megállapított gyámhatósági hatáskör szorosan vagy kiterjesztőleg magyarázandó-e? Így pl. a gyámhatóság hatáskörébe tartozik-e a határozathozatal akkor, ha a vita nem a szülők között merült fel, ha az egyik szülő halála után a tartási kötelezettséget nemteljesítő másik szülő ellen a tartási igényt az árvaszék által kirendelt gyám vagy ügygondnok érvényesíti? stb.

De sőt továbbmenve figyelemmel, arra a körülményre, hogy a Pp. 1. §-a értelmében jelenleg az a helyzet, hogy minden tartási követelés — mint vagyonjogi per — a *bíróság* hatáskörébe van utasítva, kérdéses lehet az is, hogy a T. E. 137. §-ában statuált új jogszabály ezen általános hatásköri jogszabállyal szemben kívánja-e a törvényes *kiskorú gyermek mindennemű tartási igényét* a gyámhatóság hatáskörébe utalni, így pl. az *együttélő* szülőkkel szemben a kiskorú gyermekek tartáskövetelését, a törvényes kiskorú gyermeknek a *nagyszülőkkel* szemben támasztható tartáskövetelését stb? Ezen igények felett való döntés ugyanis jelenleg *mind a bírósági hatáskörbe tartozik*.

A helyzet tehát az, hogy a T. E. 137. §-a egyrészt *általános* szövegben szól, amiből a gyámhatóság *kizárólagos* hatáskörére lehetne következtetni, másrészt azonban az új törvényhely a kiskorú gyermek *elhelyezésének* és tartásának kérdését *együtt említi*, amiből viszont azt lehetne következtetni, hogy ezen törvényhely *kizárólag* csak a *szülők elválása esetében* kíván hatásköri rendelkezéseket inaugúrálni. Az itt fennforogni látszó inkongruencia tehát valami módon tisztázandó és a hatáskör terjedelme kétséget fent nem hagyó módon megállapítandó lenne.

2. A T. E. 137. §-a szerint a házassági per folyamán a házassági per bírósága szükség esetén *ideiglenesen* határoz a gyermekek tartásának és elhelyezésének kérdésében is, ha a gyámhatóság nem határozott. Kérdés, ha a bontóper bírósága *ideiglenesen* határozatot hoz, mert nem tudja, hogy az árvaszék már határozott, vagy ha a szülők mind a gyámhatóságnál, mind pedig a bíróságnál terjesztenek elő kérelmet és így a két párhuzamos eljárás során két különböző határozat hozatik, melyik lesz a jogérvényes?

Nézetem szerint abból a tényből, hogy a házassági per bírósága csak *ideiglenesen* határoz ebben a kérdésben, az következik, hogy a gyámhatóság határozata a jogérvényes, sőt továbbmenve, a gyámhatóság *utólag*, ha valamelyik fél hozzáfordul, ezen ideiglenes határozattól *eltérően* végleg határozhat még a bontóper folyamán is. Igaz, hogy ez a határozat esetleg felesleges lesz az okból, mert a bontóper bírósága az ítéletben szükség esetén *végleg* határozhat.

3. Jobbiztonsági szempontból felette aggályos jelenség itt az is, hogy ugyanegy ügyben egyidejűleg lehet eljárás a közigazgatási és a bírói hatóság előtt is.

A T. E. 137. §-a szerint ugyanis a felbontó vagy ágytól és asztaltól elválasztó ítéletben a házassági per bírósága *szükség esetében* akkor is határoz a gyermek elhelyezésének és tartásának kérdésében, ha a gyámhatóság már határozott. E rendelkezés alapján lehetséges lesz, hogy a közigazgatási hatóság és a bíróság bifurkációja következtében egyidejűleg két hatóság előtt lesz ugyanazon ügyben eljárás és egymásnak ellentmondó vagy egymástól eltérő két különböző határozat jön létre.

Reámutatok itt arra is, hogy a T. E. 137. §-ának azon rendelkezése, hogy a házassági per bírósága az ítéletben *szükség esetében* akkor is határoz a tartás és elhelyezés kérdésében, ha a gyámhatóság már határozott, nincs teljesen összhangban a H. T. 95. §-ának 1. bekezdésével, amely szerint a bíró a tartás és elhelyezés felől *feltétlenül határoz* vagy pedig a 96. §-a szerint az iratokat a gyámhatósághoz átteszi. A «szükség esetében» kifejezés esetleg okot szolgáltathat arra, hogy a bíróság a kérdésben a határozathozatalt teljesen mellőzze, pl. a szülők megegyezése folytán, jól lehet a törvény intenciója szerint a bírónak valamilyen *határozatot hozni kell*.

Célszerű lenne azonkívül a T. E. 137. §-ának életbeléptetésével kapcsolatban kifejezetten elrendelni, hogy ha a házasságból kiskorú gyermek származott, a jogerős ítélet minden esetben — akár határozott a bíróság a kiskorú gyermek tartása és elhelyezése kérdésében, akár nem — a gyámhatósággal közlendő.

Minthogy az új törvényi rendelkezésnek itt felsorolt hézagai és homályos kijelentései alkalmasak lehetnek arra, hogy a gyakorlatban a hatóságok, illetve az ügyfelek részéről vita tárgyává tétessenek, — amely körülmény az ügyek hátrányos elhúzóására és a hatásköri bíróság ismételt döntéseinek kiprovokálására vezetne — az új törvény végrehajtására vonatkozó rendeletben lehetne a szükséges felvilágosító utasításokat megadni, vagy amennyiben ez lehetséges nem volna, a törvény életbeléptetése alkalmával a belügyminiszternek kellene egy részletes körrendeletben azokat a direktívákat megszabni, amelyek alkalmasak a kételyek eloszlatására és az egyöntetű gyakorlat kialakulásának előmozdítására.

Budapest székesfőváros árvaszéke a kérdés fontosságára való tekintettel ezirányban már felterjesztést is intézett az igazságügy-miniszterhez.

Dr. Csorna Kálmán.

Ügyvédi tehermentesítés.

Ne méltóztassanak megijedni attól, hogy az igazságügyi törvényelőkészítés buzgó műhelyében váratlanul egy csodaszerűre akadtak, amely egy csapással megszünteti az ügyvédi munkanélküliséget és gondoskodást tesz szükségessé arra nézve, hogy miképpen lehetne a Kar tehermentesítését elősegíteni. Amily gyakran hallunk említeni a bíróság túlterheltségéről, aminek orvoslása jegyében a különböző egyszerűsítési törvénymunkálatok megszülettek, annyira meglepő és szinte elképzelhetetlen ugyanezt a jelenséget mint ügyvédi problémát beállítani. Ha mégis az ügyvédség tehermentesítéséről beszélünk, úgy nem a produktív munkával való túlterheltség az, amivel foglalkozni kívánunk, hanem az a rengeteg improduktív munka és időtöltés, amely egyre jobban nehezül az ügyvédség vállaira s amelynek elviselése annál súlyosabb, minél inkább nehezednek a Kar egzisztenciális viszonyai.

Senkinek sem jut eszébe kétségbevonni a bírói hivatás nehézségeit, a rájuk nehezedő munka tömegének súlyát és a szűkös dotáció következtében elgyengült fizikai és idegbeli ellentállóképességet. A közvéleményben nincsen nézeteltérés arra nézve, hogy a bajok igen mélyre nyúlnak s hogy orvoslásuk elől többé kitérni nem lehet. Ha azonban összehasonlítjuk a két hivatás feladatának betöltésével járó nehézségeket, úgy nem lehet kétség az iránt, hogy

az ügyvédi Kar még hasonlíthatatlanul súlyosabb bajokkal és gondokkal küzd, mint a bírói Kar összessége. Mindenekelőtt maga az ügyvédi hivatás természeténél fogva sokkal nehezebb a bírónál. Az ügyvéd állandó küzdelmet folytat, és pedig három irányban. Küzdelmet folytat saját felével, az ellenféllel és végül a bírósággal vagy azzal a hatósággal, amelynek a reabizott érdekeket képviseli. Ez a hármas küzdelem a fizikai és idegerő kifejtésének olyan fokát kívánja meg, amire egyetlen egy életpálya körében sincs példa. Amíg ez az erő- és idegpazarlás legalább azáltal ellensúlyoztatott, hogy a nyomasztó anyagi gondok alól a Kar tagjait mentesítette, sőt régi időkben bizonyos vagyonszerzési lehetőségeket is nyújtott, addig legalább volt némi ellenértéke ennek az energiafogyasztásnak. Amióta azonban úgy az ügyvédi Kar, mint a többi gazdasági és társadalmi osztályok helyzete annyira válságosra fordult, hogy a Kar legtöbb tagját nyomasztó egzisztenciális gondok gyötrik, legalább abban az irányban kellene a bajokon segíteni, hogy maga a hivatás gyakorlása könnyebbé tétessék. Sajnos, erre nézve nemcsak nem történik semmi, de sőt nap-nap mellett észlelhetők újabb és újabb nehézségek. Holott egészen bizonyos, hogy ezeken a bajokon úgy az államháztartás, mint a gazdasági élet megterhelése nélkül vajmi könnyen lehetne segíteni. Ha már azok az eszközök, amelyek segítségével a Kar érdekeit előmozdíthatnánk és legégetőbb bajait orvosolhatnánk, nem állanak rendelkezésre, legalább azáltal kellene a hivatást elviselhetőbbé tenni, hogy a Kar tagjait az improduktív erőpazarló munkafeleslegtől megszabadítsuk. Nézzük ennek gyakorlati keresztülvihetőségét egyik-másik irányban. Lehet, hogy első tekintetre a részletek maguk túlkicsinyeseknek látszanak. De a részletek összeteyődéséből előálló eredmény a gyakorlatban nagyon jótékony hatást válthatna ki.

Első helyet foglalja el a probléma körében a megértésnek az a teljes hiánya, mellyel mindenütt viseltetnek az ügyvédi Kar idejével szemben. Ha egy átlagos ügyvéd összeadná azt az időt, amelyet évente meddő várakozásokkal tölt el, úgy arra az eredményre jutna, hogy munkaidejének nagyobb és értékesebb részét veszik ezek igénybe, mint maga a produktív munka. Hogy az összgazdasági élet szempontjából milyen káros hatása van az ilyen meddő időpazarlásnak, nem szorul bővebb kifejtésre. Csodálatos, hogy a bíróságok, amelyek saját munkájuk teljesítése kapcsán nap-nap mellett érzik azt, hogy milyen fontossága van a munka megfelelő elvégzésénél az időbeosztásnak, — tisztelet a csekély kivételnek — a legkisebb érzékkel vagy megértéssel sem viseltetnek ebben az irányban. Ki tagadhatná, hogy a tárgyalások időpontjának okszerű és előrelátó beosztása mellett ezek a bajok, ha teljes egészében nem is volnának kiküszöbölhetők, de igen nagymértékben csökkenthetők lennének. Akár az alsófokú, akár a legfőbb bíróságokat tekintjük, mindenütt ugyanaz a helyzet. A tárgyalások kitűzésénél nem méltatják az ügy előrelátható huzamosabb tartamát, hanem az ügy egyenlő ügy elve alapján, a számszerű kitűzések rendszerét viszik keresztül. Holt bizonyos, hogy azok az ügyek, amelyekben több tanu van megidézve vagy a peranyag nagyságánál fogva a felek előterjesztései több időt igényelnek, nem tűzhető ki azon séma szerint, hogy minden tárgyalási napon ennyi vagy annyi ügydarabot kell elintézni. Ismétlem, előfordul, hogy egyik-másik bíró vagy tanács erre is tekintettel van, de a legtöbb esetben ezt a szempontot figyelemre egyáltalán nem érdemesítik. Nyugodtan állíthatjuk, hogy a felsőbb bíróságoknál annak előzetes elbírálása, hogy a tárgyalásra kerülő ügyek mennyi időt vesznek igénybe, legtöbb esetben legalább is megközelítő pontossággal megállapítható. Nem volna tehát semmi akadálya annak, hogy a kitűzéseknél tekintettel legyenek az ügyvéd időbeosztására, a várakozással járó fizikai és idegmunka által előidézett fáradtságra. Legtöbb bíró abból indul ki, hogy ha ő az egész hivatalos óra alatt ott ül a maga termében és tárgyal, ugyanezt joggal megkövetelheti az ügyvédtől is. Elfeleli azonban, hogy az ügyvédet hivatása nemcsak ahhoz az egy helyhez és ügyszóhoz köti, hanem más elfoglaltsága is van, amelyet össze kell egyeztetnie annál is inkább, mert a helyettesítésnek gyakran alig leküzdhető személyi és gazdasági akadályok állják útját.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy ennek a bajnak kihatásai más irányban is jelentkeznek. A hosszú, meddő várakozással eltöltött idő, miközben azok a gondolatok is nyugtalanítólag hatnak, hogy a máshelyütt vagy más órában teljesítendő munka miképpen nyer ellátást, nem ritkán ingerlékenységet, enerváltságot vált ki az ellenállásban amúgy is csökkent szervezetből. Ez a körül-

mény hátrányosan befolyásolja nemcsak az érdemleges munkát, hanem azt az egész atmoszférát, amelyben a hivatás lejátszódik. Nem egyszer vált ki az ilyen hangulat olyan összeütközéseket, amelyek előrelátható és tapintatos ügybeosztás mellett könnyen elkerülhetők lennének. A mellett a munka minőségének rovására is mennek, mert többórari várakozás után az ügyvéd már kedvetlenül és türelmetlenebbül foglalkozik az ügygel és ugyanezeket a jelenségeket észleli a bíróság részéről is.

Egy másik példa.

Sajnos, tudjuk, hogy a kir. Kúrián a felülvizsgálatok hosszú hónapokon keresztül fekszenek, mielőtt az ügy tárgyalásra kerülne. Ez megmagyarázható azzal a nagy munkamennyiséggel, amely a legfőbb bíróság vállaira nehezedik. Ámde nem szolgálhat ez a körülmény mentségül arra, hogy a felülvizsgálati kérelmeket az ellenügyvéd a felülvizsgálati tárgyalást megelőzőleg csak két-három héttel előbb kapja meg, minél fogva a válaszirát elkészítése céljából mindössze 8—10 nap áll rendelkezésére. Ez megint a munka jóságának rovására is megy, eltekintve gyors munka által előidézett egyéb hátrányoktól. Vajjon mi akadálya van annak, hogy ez a helyzet megszűnjön s hogy a felülvizsgálati tárgyalásra szóló idézéseket olyan időben bocsássák ki az ellenügyvéd részére, hogy kellő ideje és nyugalma legyen a válaszirát elkészítéséhez. Ez sem a fogalmazó, sem a kezelőszemélyzetre nem hárít munkatöbbletet, sem több kiadást nem okoz.

Sokszor látjuk, hogy vannak bizonyos magától értetődő igazságok, amelyek mégis hosszú időn át elhomályosulnak és csak akkor csodálkozunk elnyomatásukon, amikor érvényesülésük kézenfekvősége valamely véletlen folytán a gyakorlatban jelentkezik. Mint magától értetődő alakítás ment át a köztudatba, hogy a nyilvános előadásokról való értesítés nem a bíróság feladata. Mintha a feleket kevésbé érdekelné ügyük sorsa, ha az nem szóbeli tárgyaláson, hanem nyilvános előadáson dől el. Mint nagy vívmányt üdvözölték e téren, amikor lehetővé tették azt, hogy a fél által becsatolt értesítő-lapon a bíróság közölte a nyilvános előadás időpontját. Helyesebben csak napját. De jaj annak a félnek, aki nem címezte meg és nem töltötte ki ezt az értesítő-lapot vagy nem portómentesítette. Ebben az esetben irgalmatlanul mellőzték és mellőzik az értesítés kiküldését. Mintha bizony öncél volna az ügyeknek ilyenén módon való kezelése. Inkább megfosztani a felet a megjelenéstől és felszólalásától, sem hogy pótolni vagy pótoltatni vele a mulasztást. Pedig hány esetben ismétlődik meg az, hogy a fél távolmaradása miatt az ily ügyek elintézése nagyon is sok kívánnivalót hagynak fenn. Ámde kérdjük, ugyan mi akadálya lehet annak, hogy a nyilvános előadás útján elintézendő ügyekben az érdekeltek egy blanketta-lapon, aminek kitöltése egy félpercnnyi időt sem vesz igénybe, hivatalból ne nyerjenek értesítést. Ellenben kénytelenek legyenek minden ilyen ügyben heteken keresztül felmenni vagy felkúldeni a bírósághoz és ott állandóan figyelni, vajjon nincs-e már ez az ügy kifüggesztve. Ez csak igazán nem olyan munkatöbblet, amely miatt akár a kezelőszemélyzet, akár más jogosan panaszkodhatnak. Hasonlítsuk csak össze azt az idő- és munkatöbbletet, amely ezen szabályozásból az ügyvédre hárul, azzal a fáradtsággal, melyet a helyes megoldás a kezelőszemélyzetnek okoz. Egy pillanatig sem lehet vitás a szembeötlő aránytalanság. Sem az, hogy melyik megoldás a helyesebb. De mindettől eltekintve, semmiféle létjogosultsága és indoklottsága nincs annak, hogy nyilvános előadás esetén, amely ügykör annyira tágult s ahova oly nagyjelentőségű és vagyoni érdekű perek tartoznak, a felek ebből a szempontból is mostohább elbánásban részesüljenek, mint egyéb ügyekben. Az ellenkezőjét inkább meg lehetne indokolni. Mert ha már a legális fellebbezés körét ezekben az ügyekben a felek szempontjából semmi esetre sem kívánatos módon megszorították, akkor legalább azzal kellene ezt ellensúlyozni, hogy hivatalból értesítsék őket arról az időpontról, amelyben ügyeiket elintézik. Indokoltabb ez annál is inkább, mert itt mindennemű jogorvoslat is ki van zárva az értesítés elmulasztása okából. Az a törvényhozó indok pedig, amely a nyilvános előadás intézményére vezetett, nem áll ellentétben a felvetett kívánnalommal.

Részletkérdés, de a gyakorlatban sokszor lényeges, hogy ezekben az ügyekben pazarol az ügyvéd a várakozással és ide-oda szaladgálással legtöbb időt. Rendszerint valamennyi egy napon előadásra kerülő ügy ugyanazon órára van kiírva. Hogy tényleg mikor kerül a konkrét ügy sorra, azt az ügyvéd rendszerint csak többórari várakozás és futkosás után tudja meg. Megint olyan

baj, amelyen minden különösebb fáradság és költség nélkül vajmi könnyű segíteni.

Problémánk körébe vág a törvénykezési szünet sokszor vitatott és sürgetett rendezése is. Igaz ugyan, hogy hovatovább ez a kérdés magától fog megoldást nyerni, mert az ügyvédség legtöbb tagja nincs abban a helyzetben, hogy nyaralni mehessen, de mégis különös, hogy éppen az ügyvédi Kar talán az egyetlen, amely (az anyagiakról most nem beszélve) évente legalább néhány hetet teljes pihenésben ne tölthessen el, a nélkül, hogy kénytelen volna akár helyettesítés útján, akár halasztások kérése által gondoskodni e közben is ügyei ellátásáról. Ha mégannyira lebecsülnénk is azt a fárasztó szellemi és fizikai munkát, amelyet az ügyvéd végez, azt bizonyára senki sem fogja kétségbe vonhatni, hogy egy kis kikapcsolásra minden embernek szüksége van időközönként, aki akármilyen munkát végez. Nem tudjuk tehát belátni, hogy miért legyen éppen az ügyvéd az, aki e tekintetben rosszabb elbánásban részesül bármilyen más élethivatásnál. De nem tudjuk megérteni azt sem, minő leküzdhetetlen akadályok állják útját annak, hogy a törvénykezési szünet kérdése megfelelő módon szabályoztassék. Annyi minden szükséges és felesleges reformra telik, hogy igazán bajos elhinni, hogy éppen ez az egyetlen probléma volna az, ami kivétel. És még csak pénzbe sem kerülne az államnak. Keressük a vigaszt a költő szavaiban? Warte nur, balde ruhest du auch.

Dr. Reitzer Béla.

A külföldön kötött ingatlan kötelmi szerződés formája.

I.

Dr. Kertész István széles alapú tanulmányához (A *lex loci contractus* a Kúria joggyakorlatában. J. K. 1930. 8. és 10. szám) van egy kevés szerény hozzátennivalóm:

I. Helyes az az álláspont, amely a Kúria P. V. 6404/1927. sz. ítéletében, amely az U. S. A. területén ottani állampolgárok által magyarországi ingatlan tárgyában kötött adás-vételi szerződés alakszerűségére magyar jogot alkalmaz, új jogszabály megjelenését látja és arra hívja fel a figyelmet, hogy ez a jogszabály az eddigi bírói gyakorlatban *nem* leli alapját.

II. Az a kérdés azonban, vajon a fenti szerződésnek formájára a *lex loci contractus* vagy a *lex rei sitae* alkalmazzuk-e, nem oldható meg pusztán az eddigi gyakorlatból, mert olyan magyar jogszabály, mely az ingatlan kötelmi szerződéseknél különös formát szab, csak 1918 óta áll fent. Az első kérdés tehát az, hogy az új 4420/1918. M. E. formaszabálya exkluzív-e, más szóval megköveteli-e a közrendi klauzula, «a hazai törvény célja» a 4420/1918. M. E.-nek a külföldön kötött ügyletekre való alkalmazását. Csak akkor jöhet szóba az *eddigi* bírói gyakorlat újmutatása, ha a 4420/1918. M. E. nem exkluzív természetű.

A német jog ismer olyan formaszabályokat, amelyek a külföldön külföldiek által kötött ügyletekre is alkalmaztatnak a közrendi klauzula felhívásával. A német korlátolt felelősségű társaság üzletreszei külföldön is csak közokirati formában ruházhatók át,¹⁻² tehát a Franciaországban történt magánokirati átruházás a német bíró számára érvénytelen, ámbár a francia jognak — a *lex loci actus*nak — elég tétetett. A hollandi bíró hollandusnak Magyarországon tett magánvégrendeletét nem ismeri el érvényesnek, mert a hollandi jog saját formaszabályának exkluzív alkalmazását rendeli.³

A német ptk. 313. §-ának formaszabályát az ingatlan adás-vételi szerződésre az uralkodó felfogás nem tekinti olyan jogszabálynak, amelynek a Németország területén kívül kötött ügyletekre is alkalmaztatnia kellene.⁴ A német bíróság a Wienben német ingatlanra kötött ingatlan adás-vételi szerződést érvényesnek ismeri el. Az uralkodó felfogás tehát nem tagadja meg a külföldi jog alkalmazását a közrendi klauzula felhívásával s ezt az álláspontját azzal indokolja, hogy a német ptk. 313. §-a a tapasztalatlanok védelmére hivatott; aki már külföldi útra szánja el magát, e § védelmére nem szorul.⁴

Magam azonban úgy vélem, hogy a német tudománynak ezt az uralkodó felfogását a magyar jogász nem teheti magáévá. A 4420/1918. M. E. megalkotásával a törvényhozó nemcsak a tapasztalatlanok védelmét célozta, de az ingatlan vagyontárgyának megnehezítését, lassubbátételét is, az eddigi tulajdonos kezében való maradását, a szóbeli szerződéssel kapcsolatos bizonyítási veszélyek kizárását, kincstári érdekeket stb. A földbirtokpolitikai törvényhozás világosan ráutal arra, hogy a 4420/1918. M. E.-nek a tapasztalatlanok védelme nem egyetlen rációja. De ha a 4420/1918. M. E. ratio gravissimája a tapasztalatlanok védelme lenne is, ez is csak a közrendi klauzula felhívása mellett szólna, mert a mi magyar viszonyaink mellett bizony nem áll, hogy arról, aki külföldre utazik, fel lehet tételezni, hogy megvannak a kellő tapasztalatai. Gondoljunk csak arra a magyar gazdára, aki a szomszéd — ma már elcsatolt — cseh-szlovák, jugoszláv vagy román faluban köt ingatlan adás-vételi szerződést parolázással.

«A hazai jog célja», a közrendi klauzula kívánja tehát meg a 4420/1918. M. E. formaszabályának a külföldön kötött szerződésre való érvényesülését is. Ennek a jogszabálynak hiába keresnők nyomát az 1918 előtti joggyakorlatban, hiszen ekkor még nem létezett olyan élő jog, amely az ingatlan jogviszonyok speciális jellegét a fenti vonatkozásokban kidomborította volna.

III. Dr. Kertész a renvoi-hoz fűzött igen értékes fejtegetései során azt állapítja meg, hogy az egyesült államok joga szerint «... az ingatlannal kapcsolatos minden jogviszony — s így az arra vonatkozó szerződés alakja is — a *lex rei sitae* elv alapján az ingatlan fekvési helyének joga szerint bírálendő el...», a Kúria «... az amerikai jog visszautalása alapján végeredményben a magyar magánjogot alkalmazta volna...».

Ez azonban így nem helyes. Az angol-amerikai jognak azon szabályai, melyek az adás-vételi szerződés formáját szabják meg (az 1677-es Statute of Frauds, az 1893-as Sale of Goods Act, az amerikai Uniform Sales Act) és az ingatlan szóbeli szerződésben *bíróilag nem érvényesíthető* kötelmet látnak (shall not be enforceable), nem magánjogi, hanem *perjogi szabályok* (rule of evidence). A híres Leroux-Brown esetben angol bíró előtt perelnek francia földön kötött szerződés alapján. A forma a francia jognak megfelel, de az angol jog Statute of Frauds 4. section-jának írásbelisége hiányzik. A bírák döntése szerint a szerződés érvényes. A kereset mégis elutasított, mert az angol perjog szerint a követelés bíróilag nem érvényesíthető.⁵⁻⁶ Az angol-amerikai bíró tehát az ingatlanra vonatkozó szerződés alakszerűségét *nem alex rei sitae, hanem a lex forti* szerint bírálja el. Ha tehát a kir. Kúria a renvoi-val akarta volna a magyar jog alkalmazását indokolni, ezt a következő gondolatmenettel tehetné volna csak: Alkalmazandó az ügyletkötés helyének a joga, az amerikai jog. Az amerikai jog azonban az ingatlanra vonatkozó szerződés alakszerűségét perjogi kérdésnek tekinti. A perjogi kérdésekre a *lex fori* alkalmazandó. A *lex fori* a magyar jog, hiszen a per magyar bíróság előtt van folyamatban. Tehát végeredményben magyar jog alkalmazandó.

A renvoi-val a magyar jog alkalmazásáról tehát csak akkor lehet szó, ha a magyar jog magáévá teszi az amerikai jog kvalifikációját. A 4420/1918. M. E.-nek perjogi szabállyá való minősítése azonban sehogyan sem felel meg a hazai jog rendszerének. Ha pedig a 4420/1918. M. E.-t anyagi-jogi szabálynak tekintem, azt kell konstatálnom, hogy nincsen olyan amerikai jogszabály, amely az ingatlanra vonatkozó szerződés alakszerűségének anyagi-jogi kérdése tekintetében alkalmazandó jogot meghatározná. A *vissza-utalás lehetősége megtörik tehát a két jogrendszer kétféle kvalifikációján.*⁷

IV. Osztanom kell tehát a kir. Kúria álláspontját, amely szerint magyar jog alkalmazandó. Ez az álláspont azonban csak a közrendi klauzulával indokolható, nem pedig a bírói gyakorlatban eddig kialakult jogszabállyal avagy az amerikai jog visszautalásával.

Dr. Goldberger József.

II.

Dr. Goldberger József úr cikkére — a nélkül, hogy azzal érdemben vitába óhajtanék bocsátkozni — a következőket jegyzem meg:

⁵ Pollock: On Contracts 700. o., Dicey: Conflicts of Laws 4. kiadás 594. és 800. o.

⁶ Rheinstein: Die Bedeutung der Formvorschriften in den Kaufgesetzen Englands und der Vereinigten Staaten. Rabels' Zeitschrift 4. évf. 1. füzet. 69. o.

⁷ Bővebben a kvalifikáció problémájáról szerző tanulmánya: «A nemzetközi magánjog elhatárolása a nemzetközi jog irányában».

¹ Frankenstein: Internationales Privatrecht. 1926. I. 200. o.

² Karlsruhe Oberlandesgericht Z. II. 458.

³ Frankenstein: i. m. 525. o.

⁴ Frankenstein: i. m. 548. o. 62. jegyzet, 557. o.

1. A Kúria P. V. 6404/1927. sz. ítéletében a közrendi klauzuláról említést sem tesz, hanem az ítéletet lényegében a következő mondattal indokolja: «Helyesen és a nemzetközi magánjog elfogadott szabályainak megfelelően fejtette ki tehát a fellebbezési bíróság, hogy a belföldi ingatlanra vonatkozó dologi jognak érvényesítése körüli vitás kérdések a szerződések alakja tekintetében a hazai jogszabály szerint bírálendók el, tekintet nélkül a szerződő felek lakhelyére és állampolgárságára».

2. Az ítélet indokolásához fűzött szerény észrevételeimben arra mutattam rá, hogy a kontinentális nemzetközi magánjogban nincs elfogadva az ítélet által hivatkozott az a nemzetközi magánjogi szabály, amely szerint a belföldi ingatlanra vonatkozó dologi jognak érvényesítése körüli minden vitás kérdés a hazai jog szerint bírálendó el. Ha az ítélet a közrendi klauzula által akarta volna kizárni az amerikai jog alkalmazását, akkor azt egész más okfejtés után meg is mondta volna és nem hivatkozott volna egy olyan nemzetközi magánjogi «szabályra», amely a szerződések alakja tekintetében általában irányadó lex loci contractus elvvel szöges ellentétben áll.

3. Ingó abstracto lehet azt vitatni és a szóbanforgó kúriai ítéletet is lehetett volna úgy indokolni, amint azt dr. Goldberger József úr igen ügyesen fejt ki és abban foglal össze, hogy «A hazai jog célja», a közrendi klauzula kívánja tehát meg a 4420/1928. M. E. formaszabályának a külföldön kötött szerződésre való érvényesülését is.

Ez a felfogás lehet helyes vagy helytelen, — ennek bírálatába nem bocsátkozom — azonban felfogásom szerint nem vonatkoztatható a Kúriának P. V. 6404/1927. sz. ítéletére, tekintettel annak egészen más természetű indoklására. Dr. Kertész István.

Szemelvények a felsőbbbíróságok gyakorlatából.

— **Beszékhely-kalauz szolgálatba visszahelyezése.** A kalauzt szolgálatképtelenség okából bocsátották el kilenc év után. A fellebbezési bíróság megállapítja, hogy a kalauz a mostanival azonos látóképességgel bírt már akkor is, amikor őt az alperes felfogadta, s mindig kalauzi minőségben szolgálatát állandóan kifogástalanul látta el. — A Kúria az alperes felülvizsgálati kérelmét elutasítja s kimondja, hogy az alperes által felülvizsgálati kérelmében felhozott az a tényállítás, hogy a felperes a kilenc év alatt egyszer korai elcsengetés és egy ízben talán látóképességének fogyatékosságával összefüggésben álló más okból, összesen tehát kétszer büntetve volt, különben sem alkalmas a szolgálatképtelenségre való következtetésre. (Kúria P. II. 1540/1930. sz.)

— **Kárfelelősség valódinak tekintett színleges szerződés alapján.** Az elsőrendű alperes azt a vendéglőt, amelybe a felperest főpincérnek szerződtette, a következő hónapban a másodrendű alperesnek az italmérési jog gyakorlásával a házzal együtt eladta, úgyhogy utóbbi az italmérési jog átruházásának palástolására vele az elsőrendű alperes által kötött színleges szerződés alapján a vendéglőt és abban az italmérést folytatta. A pénzügyi hatóságok az italmérő jognak jogellenes átruházása miatt jövedéki kihágásban elsőrendű alperest bűnösnek mondták ki. A Kúria is mindkét alperest — a másodrendűt az üzletátvételi felelősség alapján — a felperes kárának megtérítésére kötelezi, mert elsőrendű alperes a vendéglő eladásával és a felperes jogaira tekintet nélkül való átadásával szándékosan lehetetlenné tette a szerződés teljesítését. (Kúria P. II. 801/1930. sz.)

— **Az átlagos éleltapasztalás, mint a késedelem alól mentesítés alapja.** Az alperes a festőművész felperesnek lenolaj helyett keveréket, tehát más árut (aliud) szolgáltatott, úgyhogy a K. T. a kellékhibákra vonatkozó szabályai nem alkalmazhatók. A fellebbezési bíróság e mellett azonban abból kiindulva, hogy a vevő ily esetben sem hagyhatja túlhosszú ideig kétségben az eladót a vétel fenn- vagy fenn nem tartása kérdésében, hanem a hiány felfedése után erről és érvényesíteni szándékolt jogairól az eladót indokolatlan késedelem nélkül értesíteni köteles, a keresetet ezen okon elutasítja. — A Kúria az alperes kártérítő felelősségét megállapítja, mert a felperesek hosszabb időre tervezett költséges útra indultak s szándékuk az volt, hogy kiállításra szánt képeiket megfessék, s nem tehető fel, hogy az ahhoz szükséges festék elkészítésénél a szakismeretükhöz megkívánt gondosságot figyelmen kívül hagyták volna, s kétségtelen, hogy ha bármely aggá-

lyuk lett volna, a keverést abbahagyták volna s nem okoztak volna maguknak minden józanság ellenére költséget és idővesztést. Az, hogy a felperesek elutazásuk előtt nem próbálták ki a festéket, nem tekinthető a köteles gondosság elmulasztásának, sem az, hogy hat hétig Erdélyben tartózkodván, ott összes vásznaik felvázolása után jöttek csak tisztába a festék hibájával és csak hazaérkezve, a festék vegyi megvizsgálata után, értesítették az alperest. (Kúria P. VII. 4070/1929. sz.)

Szemle.

— **Angyal Pál büntetőjogi kézikönyvének most jelent meg a hetedik füzeté, amely a Btk. különös részének a felségsértésről, hűtlenségről, lázadásról és a hatóságok büntetőjogi védelméről szóló fejezeteit foglalja magában.** Angyalnak e munkájáról, amely a német Handbuchot és a Kommentárt a gyakorlat számára szerencsés alakban egyeztetni össze, már több ízben volt alkalmunk megemlékezni. Bármily gyakorlati értékű is a munka, a most megjelent füzet, a II. b. ről szóló résztől eltekintve, a gyakorlatban szerencsére elég ritkán előforduló bűncselekményeket foglal. Ha csak elméleti jelentőségű is, mégsem hagyható szó nélkül a Btk. 126. §-ában meghatározott felségsértés passzív alanyiségének magyarázata. Angyal véleménye szerint a cselekmény passzív alanya «1922. ápr. 1-ig IV. Károly, e naptól fogva pedig II. Ottó és az 1920. I. tc. 14. §-a értelmében Horthy Miklós Magyarország ezidőszerű kormányzója». Hogy e mondat úgy is érthető, mintha a kormányzó IV. Károly haláláig nem részesült volna a Btk. 126. §-ának védelmében, azt csupán a nem éppen szerencsés mondatfűzésnek tulajdonítjuk, de hogy II. Ottó és a kormányzó egyaránt passzív alanya volna a felségsértésnek, az nemcsak hibás gondolatfűzés, nemcsak az 1921. évi XLVII. tc.-el ellenkezik, hanem ellenkezik magával a 126. §-al. Hogy a trónfosztó törvénynek melyek voltak a motívumai, az bennünket mint jogászokat nem érdekel, mert a törvény mindig erősebb az indokolásnál és a törvényhozó coactus tamen voluit, de ha a szerző elismeri a trianoni békeszerződést becikkelyező 1921. évi XXXIII. tc.-nek a Btk. 127. § 2. pontját módosító hatályát, bárha e törvény ugyanolyan presszió alatt jött létre, mint az 1921. XLVII. tc., úgy nehezen érthető, miért részesíti az utóbbit eltérő megítélésben. Nem vagyunk oly gyöngédtelenek, hogy ezzel szemben Angyal Pálnak e lapokban 1919 elején megjelent cikkére, amelyben a király védelmére vonatkozó büntetőjogi rendelkezések automatikus megváltozását bizonyította, mint argumentumra hivatkozzunk. Hivatkoznunk kell azonban a jelen — nyilván nem presszió alatt írt — munkának a II. fejezet élén található címfelírására, amely «a király vagy kormányzó uralkodói állása ellen irányuló felségsértés»-ről szól. Hogy Magyarországnak nem lehet egyszerre két uralkodója, azt ezzel maga a szerző is elismeri, aminthogy föltehetően ismeri a Btk. 126. §-ának indoklását is (Löw: Anyaggy. II. 5.), amelyből elég világosan kitűnik, hogy e szakasz védelme a magyar állam szuverenitását megszemélyesítő államfőt illeti meg. Hogy pedig az állami főhatalomnak képviselőjét egy időben csupán egy személyre ruházhatta és ruházta a nemzetgyűlés, amely az 1920. évi I. tc.-ben önmagát a szuverenitás birtokosának nyilvánította, arról e tételes rendelkezés alig enged vitát. Ha azonban a szerzőnek e legitimista kirándulásától eltekintünk, meg kell állapítanunk, hogy a munka éppoly lelkiismeretes gondnal készült, mint előzőleg megjelent fejezetei. A könyv az Athenaeum r.-t. kiadása és bolti ára 7 pengő.

— **Büntető jogegységi határozatok.** A kir. Kúriának a bűnvádi ügyekben alakított jogegységi tanácsa december hó 5. napjára kitűzött ülésében a következő vitás elvi kérdéseket fogja eldönteni:

1. A Btk. 462. §-ában meghatározott hivatali sikkasztás bűntettének vagy a Btk. 333. §-ában meghatározott és a 336. § 9. pontja alá eső lopás bűntettének kell-e minősíteni a postai alkalmazottnak azt a cselekményét, amellyel a hivatalánál fogva

kezeihez jutott egyszerű levélből (nem értékküldeményből) az abban lévő értéktárgyat (pénzt) abból a célból veszi el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa? (Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől B. III. 5267/1928. számú, másfelől B. I. 6982/1928. számú ítéletére.)

2. Az 1908: XXXVI. tc. 43. §-ában meghatározott és ennek a törvénynek 45. § 4. pontja szerint minősülő üzletszerű kerítés fennforgása esetén, ha a vádlott a kerítést több esetben követte el, lehet-e alkalmazni a Btk.-nek a bűnhalmazatra vonatkozó VIII. fejezete rendelkezéseit? (Vonatkozással a kir. Kúriának egyfelől B. I. 326/1916., B. 83/1913., B. 3757/1913., B. I. 3911/1916. és B. I. 6442/1918. számú, másfelől B. I. 5180/1928. számú ítéleteire.)

— **A jogorvoslati fórumok korlátozásának várható eredménye gyakorlati példával illusztrálva.** (Ügyvédi körökből.) K. M. soproni közkereseti társaság, amelynek négy tagja van, a tulajdonát képező házban bérbead több évre üzlethelyiséget 1928 őszén P. cégnek. A szerződésben a bérbeadó közkereseti társaság kötelezettséget vállalt arra, hogy a szerződési időtartam alatt a házbért nem emeli, valamint arra is, hogy házfeladás esetében átvállaltatja a ház vevőjével a béremlési tilalmat. 1929. év elején K. M. közkereseti társaságból három tag kilép és a negyedik cégtag változatlan cégszöveggel — most már mint egyéni cég — folytatja az üzletet. Ezután K. M. cég eladja a házat, nem gondoskodik arról, hogy a vevő respektálja a házbéremlési tilalmat; a ház vevője P. bérlő cég házbért felemeli. E tényállás mellett P. cég a házbérkülönbözeti összeget érvényesíti a K. M. megszűnt közkereseti társaság összes tagjai ellen a Keresk. Törv. 64. és 121. §-aira való hivatkozással. A soproni járásbíró marasztaló ítéletének megváltoztatásával a soproni törvényszék Pf. 1449/1930. számú ítéletével a házfeladás előtt kilépett tagokkal szemben elutasította a keresetet a következő indokolással: «A K. M. egyéni cég által elkövetett mulasztásért a kilépett tagok vagyoni felelősséggel nem tartoznak». Ültessük át a soproni fellebbezési bíróság álláspontját a váltójogba, ahol az eredmény a következő lenne: A közkereseti társaság váltói kötelezettséget vállalt; a váltó lejáratakor — tagok kilépése folytán — már megszűnt a társaság, az egyéni cég nem váltja be a váltót; soproni helyi-jogszabály szerint a megszűnt társaság tagjai a fizetés alól mentesülnek. Egyéb jogterületeken a váltói kötelezettségvállalás után kilépett tagok ellen is a bíróságok váltófizetési meghagyást bocsátanak ki. Kuriózus módon közölhetjük, hogy az említett bérleti jogesetet elbíró hármas tanácsban egy törvényszéki bíró és két törvényszéki tanácselnök vett részt. Csak azt nem tudjuk, vajon a Pf. 1449/1930. számú ítélete egyhangúlag vagy per maiora hozott-e meg. Minthogy az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye, felmerül az a kérdés, fennforog-e az 1871: VIII. tc.-ben meghatározott felelőssége a törvényszéki tanács bírónak, amikor kifejezett törvényes intézkedés ellenére mentesítették a közkereseti társaság kilépett tagjait az őket egyetemlegesen terhelő szerződéses kötelezettség megszegése következményei alól? A fellebbezési értékhatárok megállapítása alkalmából az illetékes tényező figyelmebe ajánljuk a soproni törvényszék idézett ítéletét. *Respice finem!*

— **A büntetőtörvények gyakorlati zsebkönyve.** Összeállította Schadl Ernő és Lénárt Béla. (Athenaeum, 1930.) A tanácselnök és védő közös munkájának gyümölcse feltétlenül értékesebb a jegyzetes törvénykiadások általánosan ismert fajtájához tartozó műveknél. Szerzők nem csupán azt a céljukat érték el, hogy a büntetőtörvényeket egységes, áttekinthető rendszerbe foglalják, hanem megoldották azt a nem könnyű feladatot, hogy rövidség dacára legtöbbször kimerítő felvilágosítást nyújtanak a törvény-szöveg helyes értelmét, a Kúria elvi álláspontját illetően. A gyakorlat emberének ezzel megkönnyítik munkáját, kételyeit eloszlatják. A felvilágosítások pedig túlnyomó részben helyesek és csak ritkán olyanok, amelyek a szerzőknek egyéni, a gyakorlat által el nem fogadott felfogását tüntetik fel (pl. hamisvádat magánindítványos cselekményeknél csak az indítványra jogosult követhet el, — a 184. és 357. § szerint minősülő sikkasztás törvényszéki tanács hatáskörébe tartozik stb.) Nem kifogásolható az sem, hogy a szerzők az elméleti tételek kifejtésénél a forrásmunkát nem jelölték meg, a joggyakorlat ismertetésénél azonban már célszerű lett volna a Kúria határozatának számát, de még inkább a határozatot közlő döntvénytár kötetét közölni azért is, hogy az olvasó tisztában legyen azzal, hogy nem csupán a szerzők figyelmet

érdemlő felfogását ismeri meg, hanem legfelsőbb bíróságunk álláspontját, amelyet a bírónak figyelembe kell vennie, hogy döntése a perorvoslattal szemben helyt tudjon állni. Különösen áll ez a Büntetőjogi Határozatok Tárába felvett határozatokra, amelyeknek számos gyakorlati jelentőségű döntéseire az utalást is hiába keressük. Mindezek azonban nem befolyásolják alapjában a munka használhatóságát és hasznosságát, amelynek kellemes külseje közkedveltségét csak fokozni alkalmas. *A.*

— **A német birodalmi Törvényszék határozataiból:** 1. Tiszteségtelen verseny műselyemnek mint selyemnek ajánlása a gyártási módra utalás nélkül akkor is, ha a selyem szó valamely összetételben, mint Bemberg-selyem, használtatik. (1930. márc. 25. II. 393/1929). — 2. Ha az orvosi műhibából, a Röntgen-felvétel elmulasztásából következik az is, hogy a beteg kártokozó állapotának a balesettel összefüggése biztosan többé meg nem állapítható, az orvosnak ez a mulasztása okul szolgálhat esetleg a bizonyítás anyagának oly mérlegelésére, amely az összefüggésnek megállapítására vezet. (1930. márc. 28. III. 236/1929). — 3. A kereskedelmi vételnél megszabott hathavi elévülést az eladó részéről szerződésileg vállalt szavatosság csak akkor és annyival hosszabbítja meg, amennyivel a vállalt szavatosság ideje az elévülés törvényi idejénél hosszabb; az elévülés nyugszik ellenben, amíg az eladó vállalt szavatosságából kifolyóan oly javítási munkákat teljesít, amelyeknek célja az eladott dolog hiányainak elhárítása. (1929. nov. 22. II. 148/1929.) *ő.*

— **Régi magyar perbe-idézés.** Hogy a jelennek e helyen tárgyalt érdekes és fontos jogi kérdései közül egy kicsit a messze multba is visszatekintsünk, két hajdani, — egy polgári és egy büntető — idézőlevélről emlékezünk meg e helyen. Mindkettő a XIV. századból való s eredetijük — az 1821-i Tudományos Gyűjtemény tanúsága szerint — a pécsi püspöki levéltárban található.

Az egyik perbe-idézést Temesvárott, 1321-ben adták ki s ebben *Lampert*, ország-bírája és *chenadi* (nyilván csanádi) gróf arra kéri az *egri* káptalant, hogy «azon végső terminusra, melyet *Istványnak* és *Ramachának*, a *Fülöp* fiainak szabott a maguk védelmezésére, akik *Turna Imre* fiait: *Lászlót* és *Pált Gy.* és *C.* helységek békességes bírásából erővel eltiltották, egy hiteles férfiút küldjön. Hogyha pedig az említett alperesek ezen meghívásra sem jelennének meg *Elek* királyi biztos s a választandó káptalannak kiküldött tagja előtt, mivel már ez a *hatodik* idézés, melyekre még eddig meg nem jelentek, hatalmat ad a káptalannak, hogy a három országi ítélőszékeken őket kihirdettesse Magyarországnak bévett szokása szerint, mint olyanokat, akit az ő perőket elvesztettek». Íme, egy 600 éves makacssági eset birtokháborítási perben.

A másik perbe-idézés sem sokkal későbbi, 1335-ből való. Ez pedig eképpen hangzik: «*Zonk* Mester Borsód vármegyei Alispán s más négy, ugyanazon vármegyei Fő-bírák emlékeztetül adják, hogy a *vamusi* vármegyei gyűlésen *Pethen* (kinek *Báttynak*, *Damaki Kelemen* fiának megölettetésében *János*, *Domonkos* és *Bálint* részesek voltak) az ő *Báttya* gyilkosait, *Jánost*, *Domonkost* és *Bálintot* a Vármegye Itélőszéke eleibe idézte, de minthogy ezek meg nem jelentek, az egész Nemesség azt végezte el, hogy akárhol az említett gyilkosok megtaláltatnának, azonnal elfogattassanak és a Bíró eleibe vezettessenek. Hogyha pedig valamely helység, melyben ezek tartózkodnának, őket el nem fogatná, az ezeknek gyilkos tetteiben meggyőztessenek». Ennek az idézőlevélnek, helyesebben hirdetménynek a tartalma pedig nyilvánvalóvá teszi, hogy az nem lehet más, mint ősi magyar formája a mi időnkbeli bűnvádi körözésnek. *Zsoldos Benő.*

— **A fiatakorúak bűnözésének legújabb adatai Angolországban.** Az angol alsóházak ez évi július 23-i ülésében *Freeman* képviselő a belügyminiszterhez intézett egyik interpellációjában azt kérdezte a kormánytól, hogy hány esetben tettek bűnvádi eljárást folyamatba a legutóbbi tizenkét hónap alatt *nyolc éven alóli* gyermekek ellen? hány esetben alkalmaztak testi büntetést? mi volt a legszigorúbb büntetés és foganatosítottak-e valamelyes orvosi vizsgálatot a testi büntetés végrehajtása előtt? A képviselő az akkor távollevő belügyminiszter helyettesétől azt a választ kapta, hogy bár a részletekre nem tud bővebb információt adni, de megnyugtathatja az interpellálót, hogy *egyetlen hét éven alóli gyermek* sem állítottott a bíróság elé bűncselekmény miatt. A fiatakorúak bíróságai elé állított gyermekek és 16 éven alóli fiatakorúak összes száma 1928-ban 22,749 volt és azok közül, csupán 172 vagyis 7.6% ítéltetett megvesszőzésre (whipping).

Az alsóház másnapi, július 24-i ülésén *Mc. Shane* képviselő az iránt interpellálta a belügyminisztert, hogy tett-e már intézkedést az iránt, hogy a fiatalok büntetések egész kérdése beható vizsgálat alá véssék, a fiatalok bírósága előtti eljárással együtt? *Mr. Clynes* erre azt a feleletet adta, hogy a jelzett kérdéssel behatóan foglalkozott a fiatalok büntetőjával való bánásmód kérdésében kiküldött szakbizottság (Departmental Committee), melyet az előző belügyminiszter 1925-ben állított fel és amely 1927-ben részletes jelentésben számolt be vizsgálatai eredményéről. A kormánynak határozott törekvése az, hogy ezen bizottság javaslatainak érvényt szerezzen, mielőbb a szükséges törvényhozási intézkedésekre a megfelelő idő elérkezik. Amint ebből is láthatjuk, Angliában nagyon is komolyan foglalkoznak a jelzett kérdés revíziójának gondolatával, melyet — a változott viszonyokra való tekintettel — talán nálunk sem ártana behatóbban fontolóra venni.

Zsoldos Benő.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állástkeresőknek 10 fillér.
Apróhirdetések előre fizetendők.

Ügyvédjelölt, másfélévi gyakorlattal, perfekt német, francia, angol, gépiró, elhelyezkedne. Telefonmegkeresés: J. 426—95. 400

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

KÜLFÖLDI REGÉNYÍRÓK

Grazia Deledda: Jó lelkek

A Nobel-díjas nagy író legjellemzőbb remeke. Szicília festői tájai s festői alakjai vonulnak fel itt egy mélyen emberi szerelem történetének kapcsán s a természet ősi erőihez még közel álló s tiszta lelkek világa nyílik meg előttünk.

Deeping: Sorrell és fia

Az apai szeretet nagy himnusza. Fényes írói művészettel mondja el a háború utáni ember keserves küzdelmeit az élettel és az apai érzés győzelmét minden nehézségek fölött.

Oszip Dümov: A szélhalászkok

A modern orosz regényirodalom kiváló reprezentációjának legjellemzőbb műve. Dümov Dosztojevszkij legkiválóbb tanítványa, tekintete az élet mélységeibe lát s az érdekes, furcsa alakok egész kis galériáját emeli ki az orosz atmoszférából.

Galsworthy: A szent ember

A bukott lány problémájához nyúl a nagy angol író ebben az izgalmas művében. A drámai lüktetésű történetet még súlyosabbá teszi a háborús háttér, amelynek révén a leg-hatalmasabb s legemlékezőbb háborús regényt kapja az olvasó.

Lagerlöf: A generális gyűrűje — Egy udvarház története

Észak mesevilágának nagy írójánál állandó érdeklődéssel olvassák mindenütt s e két csodás művészettel kiöltözött remeke, melyből az egyik a *Löwensköld lány* regényciklusába kapcsolódik, csak még növelni fogja olvasói láborát.

Morand: Az élő Buddha

Kelet mesevilága ütközik össze e regényben a kimerítően nyugati realizmussal és egy Európát, Amerikát járó szíriai herceg történetében nemcsak a csodás keletnek, hanem az úgynevezett művelt világ erkölcesének is éles tükröképét adja.

Balzac: Ursule Mirouët

Balzac e nálunk kevésbé ismert remeke egy fiatal lány életének egyszerű ábrázolásával a modern regényírás nagy alakjának egyik legjellemzőbb és legpoétikusabb művét adja.

Stevenson: A ballantraei földesúr

A mai kalandregény irodalmi őseinek klasszikus értékű alkotása ez a könyv, Jack London, Joseph Conrad nagyszámú olvasói páratlan s egyre növekvő érdeklődéssel fogják olvasni.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkeszti: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető ívszék elnöke

Legközelebb megjelenik:

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERÜSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György,
a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula,
büntetőtörvényszéki bíró.

Előfizetési ára 6 pengő 20 fillér.

Megjelent:

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930: XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,

az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. ívszéki bíró.

Ára 7 pengő.

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ 1930: V. TCÍKK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával s a teljes miniszteri indokolással ellátta

Dr. Sándorfi Kamill,

egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. ítéltáblai bíró. — Ára 7 pengő.

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKÉSSÉGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

Összeállította:

Dr. Sándorfi Kamill,

egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítéltáblai bíró.

Ára 7 pengő.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

**Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.**

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem I., Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Ant. 203-95.)

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
Előfizetési ára Döntvénytárral együtt
negyedévre 4 pengő

Egyes szám ára 80 fillér

TARTALOM. Dr. Hans Sperl bécsi egyet. ny. r. tanár: A bíróságok tehermentesítése munkacsökkentés által. — Dr. Gallia Béla kir. kúriai bíró: Nyugdíjvalorizáció. — Dr. Szladits Károly egyet. ny. r. tanár: Holtak nyilváníttatása. — Dr. Sebestyén Samu budapesti ügyvéd: Külön kielégítésre jöhető adó vagy más biztosítéknak kényszerűség alatt megváltoztatása. — Dr. Munkácsi Ernő budapesti ügyvéd: A végrendeleti meghagyás lehetetlenülése. — Szemelvények a felülírtak gyakorlatából. — Szemle. — *Melléklet:* Tartalommutató a Magánjogi Döntvénytár XXII. kötetéhez. — Tartalommutató a Hiteljogi Döntvénytár XXIII. kötetéhez. — Tartalommutató a Közigazgatási és Pénzügyi Döntvénytár XXII. kötetéhez.

A bíróságok tehermentesítése munkacsökkentés által.

A háború és annak utóhatásaként előállott gazdasági állapotok következtében majdnem valamennyi államban a polgári bíróságok túl vannak terhelve. Különösen a csekélyebb értékű perek és jogügyletek területén, miután széles körök elszegényedése, a nagyipar és kereskedelem visszafejlődése, a nagyértékű ügyletek és azoknak megfelelő perek számát számszerint csökkentette bár, ezáltal azonban sok olyan jogvita a járásbíróságok értékhatárai közé esett, melyekből mindenütt kiderül az a tény, amely ezeknek a bíróságoknak a tehermentesítéséhez vezet; Magyarország is foglalkozik ezzel a problémával, mely nemcsak államügyi szempontból, de azonkívül a mindennapi üzleti élet pereiben a gyors, olcsó és jó jogszolgáltatáshoz fűződő, általános, nemzeti érdek szempontjából is rendkívül fontos. Engedjék meg egy osztrák jogásznak, hogy hazai tapasztalatai, de az idegen államok intézményeinek jogösszehasonlító megfigyelése¹ alapján is ehhez a kérdéshez hozzájáruljon.

A jogszolgáltatás, mint az állami közösség minden egyéb berendezkedése, a munkamegosztás szabályának van alávetve. Ennek ellenére az állam *egységes feladata* és az e feladatokat megvalósító bírói szervek *egységes igazságszolgáltatási szervezetet* alkotnak, «un et indivisible», amint a francia jogászok a Ministère public-ről mondják, bármennyi különböző bíróságra és a rendes bíróságok keretén belül pedig az ügyek természete szerint bármennyi ügycsoportra is oszlik a munkamegosztás érdekében ez az egységes szervezet. Minden igazságszolgáltatási reformnak és tehermentesítési törvénynek ezt az egységességet kell szem előtt tartania; ha ezt megteszi, akkor el fogja azt a hibát kerülhetni, hogy a megterhelést csupán áttolja, a helyett, hogy csökkentené és az igazságszolgáltatási szervezetet megnagyobbítja, hogy más helyütt, a nélkül, hogy ott csökkenteni tudná, kevésbé tehermentesítse. Egy *egyetemes szempont* vezérlésére van szükség. Állam és nép semmit sem nyer, hanem csak veszít, ha tehermentesítés címén megterhelik; megterhelik új igazságszolgáltatási szervekkel vagy bíróságokkal, akár úgy is nevezik vagy szervezik meg őket, bármilyen alapgondolatnak szülöttei is, ha a rendes bíróságokat néhány vitakérdéstől megszabadítják és ezzel szemben más köztisztviselőket, például a községeket arra kényszerítik, hogy új bíróságokat szervezzenek és fizessenek. Az igazságszolgáltatás szétforgácsolódik, a nép és jogi pályák számára az igazságszolgáltatás útjai, költségei és munkája szaporodnak, a helyett, hogy csökken-

nének. *Munkacsökkentés* legyen a jelszó² és csak hogyha az önmagában improduktív munka — improduktív, mert nélkülözhető — csökkentése sikerült, lehet az igazságszolgáltatás munkásai számára csökkentésre gondolni. Elképzelhetetlen azonban az igazságszolgáltatás reformja az igazságszolgáltatási szervek *szaporítása* jegyében, amely új szervekre a rendes bíróságoktól elvett ügyeket hárítják át. Végeredményben ezáltal *semmit sem nyerünk*, államgazdasági szempontból pedig egyenesen *veszítünk*, mert az új igazságszolgáltatási szervek pénzbe kerülnek és a népet újabb hatósággal terhelik. Az állam a rendes bíróságok fenntartására fordított összegeket nem csökkenthetné, a községek azonban fizetések, dologi berendezések és épületek fenntartásáért újabb terheket vennének magukra, amelyek eddig őket nem terhelték. — Az olvasó tisztában lesz vele, hogy fentiekkel azon gondolat ellen akarok állást foglalni, amely a magyar járásbíróságokat tehermentesítendő, az ügyek egy részét a *békebíróságok* hatáskörébe utasítja, amely bíróságokat a jogszolgáltató fizetett jogászokkal együtt a városoknak és községeknek kellene fenntartaniuk. Nem kívánok e helyütt a békebíróságok problémájával foglalkozni, mivel ezt az alapos és jogösszehasonlító, megvitátást igénylő³ kérdést külön tanulmány számára tartom fenn. — Visszatérve arra a néhány sorral fentebb hangsúlyozott vezérlőgondolatra, amely minden modern igazságszolgáltatási reformot áthat, hogy miként képzelhető el a *munka csökkentése* abból a célból, hogy a járásbíróságok kívánatos tehermentesítése, hatóságok szaporítása és új megterhelések nélkül elérhető legyen.

Elsősorban azzal a gondolattal kívánok foglalkozni, amit már Ausztriában is megfontolásra ajánlottam, amely, hallomás szerint, Magyarországon is recipiáltatott,⁴ hogy a Pp. 588. és következő §-ai, valamint előbb az 1893. évi XIX. tc. értelmében bizonyos értékhatárok keretein belül szabályozott kötelező fizetési meghagyásos eljárás fogjon helyet, amely az említett értékhatárok között a pert minden esetben szükségképpen megelőzi. A fizetési meghagyásos eljárás immár hosszú idő óta érvényben van, a nélkül, hogy a járásbíróságok túlterhelését megakadályozhatta volna, dacára annak, hogy az 1893. évi XIX. tc.-et a Pp. megjavította. Ezek szerint tehát ahhoz, hogy a fizetési meghagyásos eljárás a munkacsökkentéshez sikeresen hozzájáruljon, magát az eljárást kell új alapokra felvetnünk. Ennek egyik expediense lenne az igazságszolgáltatás *már létező szerveinek* bekapcsolása a járásbíróságok vállairól levett fizetési meghagyásos eljárásba, a nélkül, hogy ezáltal állam vagy község újabb pénzügyi megterhelést szenvedne. Ebből a szempontból a *közjegyzők* és különösen az *ügyvédek* jönnének szóba. Ezek a jogilag alaposan képzett, a kari fegyelem szabályai által megkötött és már csak saját érdekükből is a rájuk bízott feladatok pontos teljesítését szem előtt tartó

² Azokat a szavakat ismétlem meg, amelyeket az 1930/31. német jogászggyűlés számára az eskü és a tanúbizonyítás korlátozása és a felek eskü alatti kihallgatása helyett meghonosítandó felek vallomása kérdésében előterjesztett véleményemben mondtam el (a német jogászggyűlés tárgyalásai, Berlin, 1930. első kötet 231. oldal 18. jegyzet.): «Az emberi munka racionalizálásának a bírói eljárásra is ki kell terjednie azért, hogy kiküszöbölendő minden eredménytelen vagy olyan munka, amely egyszerűbb vagy gyorsabb által pótolható: éppen ez a racionalizálás a perjogi reform problémája.»

³ A békebíróság intézményéről jogösszehasonlító áttekintést adtam a IV., 1929-ben Csehszlovákiában tartott német jogászggyűlésen a laikus bíráskodás kérdésében előterjesztett véleményemben. (Vélemények gyűjteménye, 190—199. o.)

⁴ Dr. Teller Miksa szíves közlései alapján.

¹ «Lehrbuch der bürgerlichen Rechtspflege, Band I.: das Zivilprozessrecht», Wien, 1930. című könyvben, amelyet Dr. Teller Miksa ezen folyóirat 19. számában elismerő és megértő tárgyalásra méltatott, mindegyik világrész igazságszolgáltatásáról találhatók adatok.

munkaerők biztatnának meg azzal, hogy az eljárást *fizetési meghagyás kibocsátása által* megindítsák. Ez csupán preventív igazságszolgáltatási tény lenne, nem bírói tárgyalás és nem eldöntése a mégis keletkezendő jogvitának. Ennek a rendszernek megfelelő kiépítése mellett azonban mégis elérhető lenne, hogy a járásbíró-ságok a mai nyomasztó megterheléstől megszabadíttatnának.

Mindenekelőtt kísérletet teszek, hogy vázlatát adjam ennek a perek keletkezését megelőző *meghagyásos eljárásnak*. A törvénynek elsősorban feladata lenne, hogy azon *igények* körét meghatározza, amelyek érvényesítésére a meghagyás kibocsátható, és pedig következőképpen: meghagyás útján érvényesíthetők a vételi ügyletekből eredő készpénzkövetelések, kölcsön-, bér- és haszonbér-, munkabérvételek, biztosítási-, bizományi-, szállítmányozási- és fuvarügyletekből eredő, tehát olyan pénzkövetelések, amelyek legtöbb-ször hanyagságból vagy pénzhiányból nem elégtetnek ki, a nélkül, hogy maga a követelés fennállása vitássá tétetné.⁵ A hitelezőnek konkrétan meg kellene a jogalapot (jogcímet) jelölnie (pl. X kg szállított áru a . . . P, vagy 1930. novemberi bérévnyegyedre esedékes lakbér); a fizetési meghagyásnak is tartalmaznia kellene ezt az adatot. Az igény jogalapja okvetlenül megjelölendő, azt elhallgatni nem lehet. Az értékhatár egyelőre 1000 P-re lenne teendő, amennyiben az eljárás beválnék, a törvény már most felhatalmazná az igazságügyminisztert, hogy rendeleti úton az értékhatárokat felfeljelje. A hitelező kérelmének előterjesztésére, a meghagyások kibocsátására és kézbesítésére a *kir. közjegyzők és ügyvédek* legyenek illetékesek, utóbbiak azonban csak akkor, hogy ha az ügyvédséget fegyelmileg feddhetetlenül legalább 10 éve gyakorolják.

Úgy a hitelező kérelmének jegyzőkönyvi felvételére, mint a fizetési meghagyás számára *hivatalos nyomtatványokról* kellene gondoskodni, úgyhogy Magyarország egész területén azonos szövegű, a törvénynek pontosan megfelelő fizetési meghagyások bocsáttatnának ki, ami biztosítékát szolgáltatná, hogy a fizetési meghagyás minden lényeges kelléket világosan és az adós által is megérthetően tartalmaz. Leginkább megfelelne egy két részből álló nyomtatvány,

bíróságoknak a Pp. 755. és következő szakaszai szerinti illetékeséget nem szüntetné meg, mert a csekélyebb értékű ügyek továbbra is oda utaltatnának. Az ellentmondás ezekben a bagatellügyekben a községi bíróságok előtt jegyzőkönyvbe lenne mondható. Hogy a fizetési meghagyások fenntartása vagy hatályon kívül helyezése kérdésében meginduló perben egy különleges sommás vagy a bagatellügyekben követett osztrák eljáráshoz (osztrák Pp. 448. és következő §-ai) hasonló igen leegyszerűsített eljárás volna alkalmazandó, csak a magyar gyakorlat ismerője állapíthatja meg. Magam részéről azt hinném, hogy lehetőleg leegyszerűsített eljárás volna helyénvaló, mert a szükségtelen munka kiküszöböléséért minden lehető alkalommal küzdeni a törvényhozónak kötelessége és egyben érdeme is. Hogy az ellentmondás folytán kitűzött tárgyalás elmulasztása alapján hozott ítélet ellen további ellentmondásnak helye nem lehet, a Pp. 603., 618. és 764. § 2. pontjaiban találja indokolását. Mindenesetre azonban megengedendő az igazolás (Pp. 451. és következő §-ai). Az ítélet azt mondaná ki, hogy a fizetési meghagyás egészben vagy részben fenntartandó vagy hatályon kívül helyezendő. A meghagyás kérésének, valamint az ellentmondásnak költségei az összköltségek részét teszik és a Pp. 426. szakaszának elvei szerint megítélendők vagy megszüntetendők.⁶ Az ellentmondás előterjesztése 15 napos záros határidőhöz kötendő, amely határidő a fizetési meghagyás kézbesítésétől számítandó. A fizetési meghagyás pedig tartalmazza a lehetőleg mérsékelt felszámított költségeket is. Tartalmazza továbbá a nyomtatvány az ellentmondás előterjesztése határidejének és helyének pontos és érthető szabályait. Ha adós 15 napon belül ellentmondást nem terjeszt elő, a fizetési meghagyás jogerős végrehajtható okirattá válik. Ha az ellentmondást nem ugyanannál a közjegyzőnél vagy ügyvédnél terjesztették elő, aki a fizetési meghagyást kibocsátotta, hanem a fent kifejtettek szerinti járásbíró-ságok egyikénél, akkor a járásbíró-ság három nap alatt köteles az ügyvédtől vagy közjegyzőtől az iratokat és a kézbesítési bizonyítványokat bekérni. Ha az ügyvéd (közjegyző) egy héten belül ilyen kérelmet nem kan és ha

kívül távollévő gondnoka kezéhez. A törvényben nem határozatnának meg a hitelező kérelme előterjesztésére és a meghagyás kibocsátására vonatkozó *illetékesség*, hanem az *ellentmondás* előterjesztésére vonatkozó illetékesség, és pedig akként, hogy a meghagyás címzettje úgy lakhelye járásbíró-sága (Pp. 19. és következő §-ai), mint azon járásbíró-ság előtt is előterjeszthetné ellenmondását, amelynek területén a közjegyző vagy ügyvéd, aki a meghagyást kibocsátotta, irodával rendelkezik, vagy pedig azon járásbíró-ság előtt is, amelynek területén az ügy természete szerint a polgári perrendtartás értelmében a szóbanlévő követelés peres úton érvényesíthető lenne. Ez a szabályozás azt a célt szolgálná, hogy az adósnak az ellentmondás gyakorlása megkönnyíttessék. E célból lehetővé kellene tenni, hogy ellentmondását még a hitelező lakhelye szerint illetékes bíróság előtt is előterjeszthesse. Az ellentmondást a járásbíró-ságnál kell előterjeszteni. Megfontolandónak tartanám azonban, hogy megengedessék, hogy az ellentmondás ugyanazon közjegyző vagy ügyvéd előtt jegyzőkönyvbe legyen mondható, aki a meghagyást kibocsátotta. Kötelességévé tétetvén egyben az is, hogy az ellentmondást a kézbesítési bizonyítványokkal együtt legkésőbbben 3 nap alatt a hivatala szerint illetékes járásbíró-sághoz terjessze be. Ennek megtörténte után rendelné el a járásbíró-ság a szóbeli tárgyalást. Az ekként keletkezett jogviták tárgyalásánál a peranyag szigorú koncentrációja azáltal lenne elérhető, hogy a tárgyaláson és a határozat meghozatalánál csupán azok a kifogások lennének figyelemre méltathatók, amelyek az ellentmondásban kifejezetten előadottak. Tehát a tárgyalási anyag korlátai meg vannak szabva. Felperes nem léphet fel új igényekkel, alperes nem érvényesíthet új kifogásokat. A kifogásoknak ekként kötelező tüzetesítése által a könnyelmű és csupán a per elhúzását célzó ellentmondások kiküszöbölhetők lennének.

Az ekként szabályozott fizetési meghagyásos eljárás a községi

597. §-ával egyezően, hasonlóan a mostani fizetési meghagyás eljáráshoz, időben korlátozni kellene. Talán helyesebb volna a Pp. 597. §-ának hároméves korlátja helyett a végrehajtás foganatosításának határidejét *egy* esztendőhöz kötni, amely időpont után a fizetési meghagyásnak úgy jogereje, mint végrehajthatósága elenyészne, a hitelező azonban jogosult lenne a követelést újból érvényesíteni, természetesen szabály szerint saját költségére, mivel már előbb is végrehajtást foganatosíthatott volna.

Ezáltal a meghagyásos eljárás által, amely a járásbíró-sági jogvitákat megelőzné és az esetek 90 %-ában bizonyára feleslegessé is tenné, a jogszolgáltatás egyetemes nézőszögéből, de a járásbíró-ságok tehermentesítése szempontjából is tetemes munkacsökkentést lehetne elérni. A költségek sokkal csekélyebbek lennének, mint jelen esetben, ha per indul és mulasztási ítéletet hoznak. Megszűnnék a mostani fizetési meghagyásos eljárás ellentmondásra való csábítása (megjegyzendő, hogy ezen reform esetén a mostani fizetési meghagyásos eljárás megszűnnék),⁷ mert jelenleg a Pp. 597. §-a értelmében, hasonlóan az osztrák joghoz, az ellentmondást megindokolni nem kell. Az én javaslatom értelmében azonban az ellentmondást kötelezően indokolni kellene, amit a fizetési kötelezettségét ismerő adós megtenni nem tudna. Az indokolás nélküli ellentmondás kényelmes és majdnem költségmentes lehetőségét adta annak, hogy adós heteket, sőt hónapokat nyerjen, míg azután a meghozott mulasztási ítéletet az ellentmondás ellenére jogerőre hagyta emelkedni. Az ellentmondások száma nagy mértékben csökkenni fog és igen jelentékeny lesz a munka-, költség- és időmegtakarítás.

⁵ Az illetékek, amelyeket az ügyvéd vagy közjegyző a fizetési meghagyás kiállításáért és kézbesítéséért igényelhetne, az igazságügyi minisztérium által rendelti úton lennének megállapítandók olyképpen, hogy a hivatalos nyomtatvány a skálát tartalmazza és minden adott esetben csupán be kellene helyettesíteni a költségeket. A tarifális illetékek átlépése fegyelmi vétség lenne; hasonlóan fizetési meghagyás kibocsátása olyan ügyvéd részéről, aki még 10 éve bejegyezve nincs vagy aki már fegyelmi büntetést elszenvedett.

⁷ Olyan igények, amelyek a Pp. 606. és következő §§-ai szerint okiratok alapján érvényesítendő meghagyás útján, a fent tárgyalt meghagyásos eljárásból kivételnek; ezekre vonatkozólag tehát az eddigi eljárás fenntartandó.

⁶ Kártérítés címén támasztott követelések nem volnának az eljárás kereteibe vonhatók, mivel köztapasztalat szerint, ha az ilyen kártérítést nyomban nem teljesítik, az mindig vitás is, aminek folytán a meghagyásos eljárás céltalan volna.

A perjog másirányú oly megjavítása is elképzelhető, ami a bírói munka csökkentését is eredményezné, a nélkül, hogy az igazságszolgáltatás csekélyebb teljesítményeket mutatna fel. Sem időm, sem helyem nincs hozzá, hogy a kínálkozó lehetőségek részleteibe behatoljak. Néhány futó utalást azonban mégis megteszek.

Még mindig nagy tért foglalnak el a felperes által igénybevett bíróság illetékessége kérdésében folytatott viták, bár a magyar és osztrák perrendtartások is sokat tettek, hogy háttérbe szorítsák azokat az illetékességi és hatásköri vitákat, amelyek végeredményben leggyakrabban csak azt célozzák, hogy adósnak egy kis fizetési halasztást szerezzenek. Én azonban még továbbmennék: még az esetben is, ha az e címen emelt pergátló kifogások helytállóak lennének, de az ügy a bíróság előtt már ítélethozatalra éretten áll vagy kevesebb munkával és a feleket terhelő kevesebb költséggel lenne ítélethozatalra előkészíthető, mint az illetékes bíróság előtt, az esetben a perbíróság döntse el érdemben a kérdést és csupán felperest — tekintet nélkül pernyertességére — marasztalja el a költségekben, amelyek azáltal keletkeznek, hogy keresetét az arra illetéktelen bíróság előtt indította. Mi célja van annak, hogy az egész ügy az illetékes bírósághoz utaltassék, vagy hogy a kereset a limine visszautasíttassék azzal, hogy az illetékes bíróság előtt legyen újból megindítandó? Hiszen az állam valamennyi bírósága egyenlő dologi hatáskörrel lévén felruházva, egyenlő értékű, és alperes, aki amúgy sem tudja elkerülni, hogy az illetéktelen bíróság előtt megjelenjék vagy képviselőt állítson abból a célból, hogy az a pergátló kifogást megemelje és megindokolja, minden további nehézség nélkül érdemben is tárgyalhat ez előtt a bíróság előtt. Maga alperes is ezáltal időt és munkát takarítana meg.

Helyenként a bíróságok maguk az érvényben lévő jogszabályok mellett is korlátozhatják munkájukat. Így pl. azáltal, hogy a határozatok indokolása sokszor rövidebb és egyszerűbb lehetne, mint ahogyan ezt a gyakorlatban tapasztalhatjuk. Szóval kihirdetett határozatoknál, amelyekkel szemben a törvény vagy egyáltalában nem, vagy csupán semmisség címén enged jogorvoslatot, a bírót fel kellene menteni az alól, hogy határozata kiadmányához indokolást is fűzzön.⁸ Az önkéntes jogszolgáltatás eljárásánál sok munkát és időt lehetne megtakarítani, részben technikai rövidítések által, amiket maga a bíró eszközölne, részben azáltal, hogy a törvény a számára több hatalmat biztosítana és intézkedése és határozatai legtöbbjével szemben a jogorvoslati lehetőségeket korlátozná, ami feleslegessé tenné az alapos írásbeli indokolást és a felsőbbbíróságokat megkímélné a jogorvoslatok nagy tömegétől.

Mindaz, amit eddig elmondottam, a munka csökkentését célozza és ennek révén a bíróságok tehermentesítését. A békebírók megszervezésének problémáját — melynek hatásköre és személyi kiterjedése tágabb volna, mint az érvényben lévő magyar jog (Pp. 756. és következő szakaszai) által szervezett békebíróké — egy következő tanulmány számára tartom fenn. Dr. Hans Sperl.

Nyugdíjvalorizáció.

— 1926: XVI. tc. tanulságai. —

I. 1926. évi július 31-én lépett életbe a magánalkalmazottak nyugdíjának átértékeléséről szóló 1926: XVI. tc. Négy év és néhány hónap rendszerint nem hosszú idő egy törvény életében. Ámde ez a törvény keletkezésekor sem volt örök időkre szánva; hiszen az egész átértékelés kérdése is csak arra volt hivatva, hogy a pénzromlás következményeit liquidálja és így az erre alapított pereknek is csak átmeneti jellegűeknek kellene lenniök. Ezenfelül ez a törvény a munkaadói érdekeltségeknek azt a kívánságát is honorálta, hogy sürgős védelmet nyújtson nekik — a bíróságok átértékelési gyakorlatával szemben. E mellett a törvény 9. §-a szerint az 1931. év lesz az az időpont, amelyben a törvény gerincét alkotó arányszám megváltoztatásáról tárgyalni lehet és amikor ezt a kérdést talán végleges nyugvopontra lehet juttatni.

Ezért vizsgálunk kell, vajjon a törvény a gyakorlati alkalmazásban minő tapasztalatokat értelt meg és vajjon célszerű-e annak változatlan alakban való fenntartása.

Midőn az 1926: XVI. tc. — a külön jogszabályokon és a bírói megállapításon alapuló kivételes valorizáció mellett — az 1914. előtt fennállott részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél a nyugdíj átértékelésnek általános szabályává az arányszám alkalmazását tette: a törvényhozó előtt az a cél lebegett, hogy ugyanannak a vállalatnak valamennyi alkalmazottját per nélkül is egyenlő elbánásban részesítse és a társaságokat a vagyoni erejüket meghaladó nyugdíjátértékelés ellen biztosítsa. Az alapgondolat kétségtelenül helyes. De már a törvény megalkotásakor is kérdéses volt, vajjon az arányszám rendszere ezt a feladatot kielégítő módon oldotta-e meg. Ismeretese a törvény megalkotását megelőző viták és harcok. Ezek eredménye volt a 30%-os minimális arányszám, amelytől a vállalat lefelé csak kivételes esetben térhet el, amennyiben annak 10%-nál nem kisebb mértékre leszállítását kérheti, ha, figyelemmel a nyugdíjasok számára is, a 30%-os arányszám alkalmazása fennmaradását veszélyeztető mértékben méltánytalan súlyos megterhelését eredményezi. Az eredeti javaslattal szemben kompromisszumot jelentő ez a megoldás, közelebb hozta a törvényes rendezést a kritika által annak idején javaslatba hozott normál valorizációs kulcs rendszeréhez és lehetővé tette, hogy az átlagos legkisebb átértékelés kulcsa legalább 30% legyen.

A törvény rendszere az utolsó békebeli mérlegből, valamint a megnyitó mérlegből kitűnő tiszta vagyonok összehasonlítása alapján előállított arányszám. A bírálat már annak idején rámutatott arra, hogy itt tulajdonképpen két olyan papirosadat hasonlítatik össze, amelyek egyike sem fedi teljesen a valódi vagyonyhelyzetet és ezért összehasonlításuk eredménye sem alkalmas a valorizáció igazságos mértékének meghatározására. Ennek helytállóságát mutatja az a tapasztalat, hogy azoknak a vállalatoknak, amelyeknek vagyona megfogható objektumokban volt elhelyezve, minők az ipari és közlekedési vállalatok, jóval magasabb lett az arányszám, mint azoké a vállalatoké, amelyeknek vagyona üzleti érdekeltségekben, értékpapirokban és követelésekben jelentkezett, aminek pl. a pénzüintézetek és biztosítótársaságok. Míg ipari vállalatoknál nem ritka a 60%-os, sőt olykor 116%-ig felmenő arányszám, addig legnagyobb pénzüintézeteink arányszámja sem haladta meg a közzététel időpontjában az 50%-ot és csak lassanként emelkedett, ha nem csalódom, 65%-ig. Ellenben sok előkelő pénzüintézet megmaradt a 30%-os arányszámnál és inkább egyénileg egyezett meg az igényjogosultak többségével, magasabb átértékelésben. Ha tekintetbe vesszük, hogy pl. a hajóparkjuk nagy részét elvesztett hajózási vállalatainknak bíróilag meghatározott arányszámja nem kisebb, mint amennyit a legelőkelőbb és legvirágzóbb pénzüintézeteink önként megállapítottak: akkor az objektív szemléletben kétségeknek kell felmerülnie arra nézve, hogy a megoldásnak ez a módja biztosította-e a valódi vagyoni helyzetnek és a valódi vagyonátmentésnek kiderítését.

Igaz, hogy az arányszámok hibáinak két korrektívumát adta a törvény a magyar kir. Kúrián szervezett külön bíróságnak kezébe: az arányszám közzététele után annak felemelését az igényjogosultak és mérséklését a társaság kérelmére, és öt év elteltével ugyanilyen kérelemre az arányszám felülvizsgálását.

Ámde sok arányszám nem támadtatott meg azért, mert nem állott össze az igényjogosultaknak a 6. § 1. bekezdésében előírt hányada. Ennek nem mindig az volt az oka, mintha az igényjogosultak túlnyomó többsége megnyugodott volna az arányszámban, hanem gyakran az is, hogy a társaság az igényjogosultak egy részét, éppen annyit, hogy a megtámadáshoz szükséges hányad ne lehessen együtt, személyes kedvezmények nyújtásával leszerelte. Ellenben azt a kisebbséget, melyre már nem volt szüksége a megtámadás megakadályozásához, vagy akik igényeiket perrel érvenyesítették, kizárta a kedvezményekből. A törvény ezt nem tiltja, sőt a 14. §-nak az a rendelkezése, mely a pénz értékromlását figyelembevevő és 1924. július 1-e után kötött egységeket továbbra is irányadóknak mondja, ezt az eljárást támogatja is. Ha pedig nincs meg a kellő számú megtámadó, akkor előállhatnak a legkülönbözőbb arányszámmegállapítások, amelyek a törvény intencióiával homlokegyenest ellenkeznek. Így nem régen olvastam egy részvénytársaság igazgatósági ülésének jegyzőkönyvében, hogy az igazgatóság konstatálja, hogy a társaság vagyonát 110%-ban mentette át és *ennél fogva* az arányszámot 75%-ban állapítja meg. Minthogy az igényjogosultak nem támadták meg ezt az arányszámot, mert bizonyára nem volt meg arra a kellő számuk, utólag már nem segít-

⁸ Utalok itt az Angliában és részben Franciaországban is irányadó elvekre, amelyek szerint a bíró az ítéleti indokokat szóbelileg nagy gonddal hirdeti ki, azokat azonban írásba nem foglalja. Franciaországban az ítélet számára a tényállás fogalmazandó meg. A vonatkozó adatokat l. Sperl idézett művében, 490. oldal.

hetnek rajta, mert a 9. § értelmében a társaság az 1930. évi mérlege alapján nem köteles az arányszámot 75%-on felül emelni.

II. A törvény nem állapítja meg érvényességének időbeli határát. Minthogy az 1928: XII. tc. záros perindítású véghatárideje a nyugdíjvalorizációs perekre nincs kiterjesztve, fel kell vetnünk a kérdést: meddig kell az igényjogosultak nyugellátását arányszám szerint átértékelni? A részvénytársaság saját elhatározásával hatályon kívül helyezheti az 1926: XVI. tc. rendelkezéseit, ha abba az igényjogosultjai is beleegyeznek: 1. akkor, ha 1924. július 1-e után időben — tehát most már bármikor — új nyugdíj-szabályzatot alkot és ezt az igényjogosultak elfogadják, mert ebben az esetben a 14. § 2. bekezdése szerint rájuk nézve olyan egyességi rendezés keletkezett, mely a törvényes szabályokkal szemben irányadó; 2. ha az 1928: XI. tc.-nek megfelelő elismert vállalati nyugdíjpénztárt létesít és az alkalmazottak ebbe belépnek, amely esetben az 1926: XVI. tc. rendelkezései az elismert vállalati pénztárba belépett tagokra nézve többé nem nyernek alkalmazást. Mindkét esetben elesik a valorizáció szüksége, mert a nyugdíjba beszámítható illetményeket ezentúl az új nyugdíj-szabályzat állapítja meg. Ahol azonban ilyen új berendezés nem történt, ott még mindig a törvényt kell alkalmazni, amely irányadó akkor, ha a jogosultnak a nyugdíjra vagy ellátási díjra való igénye az 1914. évi július hó 1. napja után nyílt vagy *nyílik* meg. Ilyenkor az átértékelés alapjául az a korona-összeg szolgál, mely az alkalmazottat vagy családtagját az 1914. július 1. napján fennállott nyugdíj-, illetőleg illetmény-szabályzat szerint megilletné és ennek a korona-összegnek megállapításában a nyugdíjalapjába beszámítható illetmény gyanánt nem a mostani javadalmozást, hanem azt az összeget kell számításba venni, amelyet ilyen címen a társaságnak az alkalmazott utóljára betöltött állásához és munkaköréhez hasonló állást és munkakört betöltő alkalmazottai ugyanannyi szolgálati idő után az 1914. évben kaptak; ha pedig ilyen alkalmazottja nem volt a társaságnak, a bírói gyakorlat azt vizsgálja, hogy maga az igényjogosult, a békebeli előlépési viszonyokat figyelembevéve, milyen fizetést élvezett volna, ha mostani állásával vagy munkakörével és szolgálati idejével az 1914. évben lépett volna nyugalmába.

Ebből tehát az látszik, hogy az illetményeknek az 1914. évre való visszavetítését alkalmazni kell mindaddig, amíg van a vállalatnak olyan alkalmazottja, aki 1914 előtt lépett szolgálatba, sőt alkalmazni kell azokra is, akik a pénzromlás idejében léptek szolgálatba, bár ezeknél az utóbbiaknál a valorizáció tekintetében igen nagy nehézségek mutatkoznak, mert az a kérdés, milyen időpontra kell visszavetíteni az ilyen alkalmazott illetményeit: az 1914. évre vagy pedig a szolgálatbalépés idejére?

Az átértékelés mértékére nézve az 1. § csak azt a korlátozást tartalmazza, hogy a járandóságnak átértékelt összege nem haladhatja meg a korona értékesökkenéséből eredő hátrány teljes kiegyenlítését, ami annyit jelent, hogy nem emelkedhetik a valorizálendő illetmény 100 arany százalékán felül. Az átértékelés azonban a tényleges fizetéssel való viszonylatban semmiféle korlátozáshoz sincs kötve. Ezért magas arányszámú vállalatoknál meg-esik, hogy az átértékelt nyugdíj meghaladja a legutóljára tényleges szolgálatban élvezett fizetést, mert a törvény az átértékelés alapjának megállapításánál teljesen figyelmen kívül hagyja a legutóljára élvezett fizetést, hanem az 1914. évre visszavetített illetményeket veszi alapul. Nem lehet tagadni, hogy van abban bizonyos demoralizálendő momentum, ha a nyugalmabavonulásra prémium adatik és a nem dolgozó a dolgozó alkalmazottnál jobb helyzetbe kerül. Ennek csak akkor volna létjogosultsága, ha a vállalat kedvező vagyoni helyzete magas (100—116%) arányszám megállapítását teszi lehetővé és mégis rosszabbul fizeti alkalmazottait, mint 1914-ben. Ilyenkor mintegy megérdemelt büntetésnek lehet tekinteni, ha a nyugdíj a jelenlegi tényleges fizetéseknel magasabb összegben állapíttatik meg. De ez csak kivételes eset. A fizetések ma már rendszerint a pénz stabilizációja következtében a jelenlegi gazdasági viszonyoknak megfelelően vannak megállapítva. A koronaromlásról már régen nem beszélnek. Mindenki végleges illetménynek tekinti azt, amit munkaadójától ma kap; nagyon megfontolandó tehát, helyes-e még mindig a valorizációra visszaterülni akkor is, mikor a vállalat nem ad aránytalanul csekély fizetést, hanem a tényleges gazdasági helyzettel számolva állapítja meg a stabil illetményeket. Ilyen esetben nem látszik megfelelőnek az 1914. évi nyugdíjszabályzat alkalmazása sem, mely rend-

szerint kedvezőtlenebb a későbbinél; mert ha elesik az 1914. évre visszavetített illetmények alapulvétele, akkor nincs szükség arra, hogy visszatérjünk az 1914. évben érvényes régi nyugdíj-szabályzathoz, hiszen a változott illetmények mellett az új nyugdíj-szabályzat nem mindig és nem kizárólag a pénzromlásra tekintettel létesített kedvezőbb rendelkezéseket. Ilyen kedvezőbb rendelkezések közé tartozik a lakbérnyugdíj is, amelyre nézve nagy a jogbizonytalanság. A Kúria kezdetben arra az álláspontra helyezkedett, hogy a fixfizetés bizonyos százalékának az újabb nyugdíjszabályzatban lakbérnyugdíjként való megállapítása nem az illetmény összegére vonatkozó, hanem a nyugdíj megállapításának feltételeit és módját szabályozó rendelkezés és ekként a 4. § 2. bekezdése értelmében az átértékelendő összeg megállapításánál az új nyugdíjszabályzatnak ez a rendelkezése alkalmazandó. Ettől az álláspontjától azonban a Kúria lassanként eltért. Eleinte azt mondta ki, hogy ennek a méltányosságból eredő elbánásnak nincs helye olyankor, mikor a társaság vagyontát 100—116% erejéig átmentette és ha így a nyugdíj egyébként is megfelelő összegben értékeltek át; később pedig kifejezetten kimondotta, hogy a lakbérnyugdíj beszámítására nézve állandó gyakorlat nem fejlődött ki.

Ez a kérdés tehát szintén azok közé tartozik, amelyek újabb szabályozásra várnak.

A törvény 1. §-a csak a magyar törvényes értékben járó nyugdíjra vagy nyugdíjtermészetű járandóságra nézve rendeli a jelen törvény rendelkezései szerint való átértékelést. A gyakorlat azonban nem zárkózott el a leromlott idegen valutában, pl. régi német márkában vagy román lei-ben megszabott nyugdíjnak átértékelése elől sem, ha annak egyéb előfeltételei megvoltak.

A 4. §-ban két igen méltánytalan rendelkezés foglaltatik, amelyekre már más helyen (Jogállam, 1929. évf. 5. l., Keresk. Jog, 1929. évf. 17. l.) rámutattam. Az egyik a 3. bekezdés, mely szerint «ha a társaságnak az 1914. évben nyugdíj, illetőleg illetmény-szabályzata nem volt, az átértékelés alapjául a társaság első nyugdíj-szabályzata alapján az előbbi bekezdés értelmében kiszámított járandóságnak az időközi befizetésekre megállapított módon (3. § 4.) az 1914. évre átszámított összege szolgál». Ehhez járul a 93,736/1926. P. M. sz. rendelet 5. szakasza, mely a visszaszámítás alapjául a nyugdíjszabályzat megalkotásának napját jelöli meg. Rámutattam arra, hogy minél később keletkezik az első nyugdíjszabályzat, annál kedvezőtlenebb helyzetbe jutnak a törvény szószerinti alkalmazása mellett a legmagasabb állásban lévő tisztviselők is és hogy a valorizáció eredménye néhány pengő, esetleg néhány fillér lenne. A Kúria P. II. 3648/1928. sz. alatt inaugurált gyakorlatával a törvény korlátai között némileg segített ezen a kiáltó igazságtalanságon akként, hogy a békeidőben is élvezett fizetést aranyértékűnek tekintette és csak a pénzromlás alatt emelkedett illetményeket számította vissza a rendelet alapján.

A második méltánytalanság a törvény 4. § 2. pontjában a szerződéses nyugdíj megállapításában mutatkozik. Itt is vissza kell számítani a szerződésben meghatározott összegeket az 1914. évi értékre. Minél többször emelték az infláció ideje alatt a szerződéses alkalmazott fizetését és minél többször kötöttek vele nyugdíjára nézve új és összeg szerint kedvezőbb szerződést, az új szerződés megkötésének időpontja szerinti átszámítás annál kedvezőtlenebb külsőt fog eredményezni. Valószínű ugyan, hogy a gyakorlat ebben az esetben is követni fogja a fentemlített ítélet analógiáját, de a szerződéses nyugdíjasnak még így is kedvezőtlenebb lesz a helyzete, mint a nyugdíjszabályzat szerint nyugdíjazott hasonló állású és munkakörű tisztviselőé. Igaz, hogy a szerződéses alkalmazottak azóta bizonyára rájöttek erre és bizonyára új szerződéssel reparálták kedvezőtlen helyzetüket, de erre a hiányosságra, mint a törvény tanulságára, rá kell mutatnunk.

A törvény a társaságok egyesülésének következményeivel csak az arányszám megállapítása szempontjából foglalkozik. Nevezetesen az 5. § arról az esetről szól, ha az arányszám megállapításában számottevő két mérleg készítésére irányadó időpont között két vagy több részvénytársaság vagy szövetkezet egyesült; vagy két vagy több társaság a megnyitó mérleg készítésére irányadó időpont után, de a fennmaradó társaság megnyitó mérlegét megállapító közgyűlés napja előtt egyesült. Nem szól tehát arról az esetről, ha az egyesülés a két társaság megnyitó mérlegének készítésére irányadó időpont után történt. Ilyenkor két eset lehetséges: egyesül az arányszámok megállapítása után 1. két vagy több

olyan társaság, amelyek mindegyike közzétette arányszámát, 2. olyan társaságok egyesülnek, amelyek egyike közzétett arányszámot, a másik nem.

Az első esetben közös arányszám megállapításának nincs helye, de kérdés, vajjon az egyesülés után beolvadt társaság alkalmazottai a beolvadt vagy a beolvasztó társaság arányszáma szerint kívánhatják-e az átértékelést? Nizsalovszky szerint (99. l.) a törvény életbelépése után végrehajtott egyesülés az arányszámra nem hat ki és az egyesülés előtt nyugdíjazottakra annak a társaságnak az arányszáma irányadó, amelynél a szolgáltatást teljesítették; míg ha a beolvadt vállalat alkalmazottai a beolvasztó vállalat szolgálatába léptek, rájuk nézve a beolvasztó vállalat arányszáma lesz irányadó. Ennek a magyarázatnak azonban nem találok aliját a törvényben. Ha az alkalmazott már megszerezte a beolvadó vállalatnál teljes nyugdíjjogosultságát vagy annak túlnyomó részét és a beolvasztó vállalatnál csak kevés szolgáltatást teljesít, kérdéses, vajjon megfelel-e az anyagi igazságnak, ha feltétlenül a beolvasztó vállalat arányszáma alkalmaztatik. Lehet, hogy a beolvadó vállalat tőkeerős, magas arányszámú. Ellenben a beolvasztó vállalat arányszáma minimális vagy talán csak az arányszám kijátszása végett történt a magasabb arányszámú társaságnak a gyengébb arányszámúba való beolvadása. Ilyen esetekben a beolvasztó társaság arányszámának alkalmazása nem megnyugtató.

Ugyanígy áll a dolog, ha az egyik társaságnak van arányszáma, a másiknak nincs. Itt az is kérdés, vajjon lehet-e egyáltalában arányszámot alkalmazni vagy pedig át kell-e térni a 11. § szerinti bírói átértékelésre. Ha az arányszámnélküli társaság olvad be az arányszámmal bíró társaságba, nem lehet kétséges, hogy a beolvasztó társaság eredeti alkalmazottaira az arányszám irányadó, de kétséges, mi történik a beolvadó arányszámnélküli társaság alkalmazottaival? A beolvadó társaság vagyoni helyzete alapján bírói átértékelésnek van-e helye vagy pedig rájuk is a beolvasztó-társaság arányszámát kell-e alkalmazni? A Kúria P. II. 5982/1930. sz. alatt hozott ítéletében az arányszámnélküli beolvadó vállalat olyan alkalmazottjánál, aki jogait a beolvadó társaságnál szerezte és a beolvasztó társaság szolgálatában csak rövid ideig állott, amely utóbbi szolgálat után nyugdíjat nem is igényelt: a beolvadó arányszámnélküli társaság vagyoni helyzete alapján bírói mérlegelés útján állapította meg az átértékelt járandóság összegét.

Másik eset az, ha arányszámmal bíró társaság olvad be arányszámmal nem rendelkező társaságba. Megszűnik-e a korábbi arányszám és bírói átértékelésnek van-e helye, vagy pedig fennmarad-e az arányszám, amelyet az alkalmazott áthoz a beolvadó társaságtól új munkahelyére? Mindezek a kérdések a törvényben teljesen tisztázatlanul maradtak és szabályozásra szorulnak. Legigazságsabbnak az alkalmazottra kedvezőbb eredmény biztosítása látszik, amire a törvény 5. §-ának utolsó bekezdése analógiát is mutat.

A 14. § 1. bekezdése visszaható erővel ruházta fel a törvényt az 1925. augusztus 1-je óta esedékes nyugdíjjárandóságok tekintetében. A bírói gyakorlat azonban még a törvény életbelépése előtt sem engedte meg a valorizációt az indokolatlan késedelemmel történt perindítást megelőző időre. Kérdés, vajjon az 1925. augusztus 1-je után történt perindítás tekinthető-e olyan indokolatlan késedelemnek, mely az átértékelésnek 1925. augusztus 1-ig való visszahatását kizárja. A P. II. 6124/1930. sz. alatt hozott kúriai ítélet az 1923-ban megnyílt nyugdíjigény tekintetében, melynek behajtására a kereset 1927. májusban indítatott, az átértékelést csak a kereset beadásától és nem az 1925. augusztus 1-jei időponttól ítélte meg. Ebben a tekintetben a gyakorlat nem egységes s így ez a kérdés is rendezésre szorulna.

A 12. § a nyugdíjalap kedvezőbb vagyoni helyzetét a társaság vagyoni helyzetével szemben csak abban az esetben teszi irányadóvá, ha a nyugdíjalap, intézet vagy egyesület a társaság anyagi hozzájárulásában részesülő és keretében működő külön jogi személyként alakult meg. Minthogy a vállalatok időközben nyugdíjalapjaikat annyira dotálták, hogy azok esetleg teljes 100 %-os átértékelést is lehetővé tesznek: nézetem szerint megfelelne az igazságnak, ha az ilyen teljesen fizetéképes nyugdíjalap vagyoni helyzetét vennénk irányadónak akkor is, ha az nem is bír külön jogi személyiséggel; mert nem méltányos, hogy az igényjogosultak akkor se részesüljenek teljes átértékelésben, ha a célvagyont alkotó, de külön jogi személyiséggel nem bíró nyugdíjalap teherbíróképessége helyreállott.

A Kúria külön bíróságának működése az 1931. évben ismét aktuálisvá válik. Ezért megfontolandónak tartom, vajjon célszerű-e továbbra is fenntartani a törvénynek azt a merev intézkedését, hogy a Pénzüntézet Központ vagy más szakértő véleménye a felek elől továbbra is elzárassék és így ők továbbra is képtelenek maradjanak arra, hogy a szakértői véleményekkel szemben bírálatot gyakorolhassanak. Az üzleti titok megóvására a 8. § utolsó bekezdésében a tiltott közlésre foglalt szankciókat a szakértői vélemény titkosságának megóvására is teljesen elegendőnek tartanám.

Végül a felemelési eljárásban megfontolásra ajánlom azt a gondolatot, hogy talán célszerű volna a 9. §-nak azokat a számbeli korlátozásait mellőzni, amelyek az arányszám felemelésének útjában állanak. Az a korábban említett eset, amelyben a társaság bevallottan 110 %-os vagyontmentés mellett 75 %-os arányszámot állapított meg, mutatja, hogy az a rendezés, mely szerint az arányszámot az 1931. évben 75 %-nál magasabbra nem köteles a társaság emelni, milyen visszás eredményekre vezethet. Valószínű, hogy a mai súlyos gazdasági viszonyok között amúgy is ritka lesz az arányszámok felemelése; ámde ott, ahol a valóságos vagyoni helyzet ezt megengedi, nem volna méltányos, ha azok a korlátozások, melyek mellett a társaság 65, illetőleg 50 % arányszám mellett azt nem köteles feljebb emelni, tovább is fenntartatnának.

Általában azonban helyes volna, ha a nyugdíjkérdés végleges és a valorizációt félretevő szabályozása tétetné kötelezővé és az átértékelési szabályok csak a régi nyugdíjasokra és az eddig megszerzett jogokra nézve tartatnának fenn és ekként ez a kérdés végre már nyugvópontra hozatnék.

Dr. Gallia Béla.

Holtnaknyilvánítás.

1. A Jogi Hírlap ezévi 48-ik számában 1409. sz. alatt olvasom a következő jogesetet: Az 1919. XII. 31-től kezdődő hatállyal holtánnyilvánított férj felesége 1921-ben egy gyermeknek adott életet, akit — miután az asszony újabb házasságot nem kötött — törvényes gyermekként anyakönyveztek. A holtánnyilvánított férj egyik törvényes örököse örökösödési jogainak érvényesítése céljából pert indít e gyermek törvénytelen származásának kinondása iránt. A kir. Kúria a keresetet 7185/1929. sz. ítéletével elutasította. Az elutasítás megokolása egyebek közt a következő: «A holtánnyilvánításnak a korábbi házasság megszűntét eredményező joghatálya egymagában még nincsen; a holtánnyilvánítással kötött házasság ugyanis a H. T. 74. §-a értelmében csak általa szűnik meg, ha az egyik házastárs a másiknak holtánnyilvánítása után házasságot köt. A házasság jogérvényes fennlétében pedig az ennek tartama alatt született gyermek törvényes származása mellett a törvényes vélelem harcol s e vélelemmel szemben, magából a holtánnyilvánítás jogerős kimondásából, egyáltalában nem vonható e vélelmet lerontó jogkövetkeztetés arra, hogy az elhalálczás vélelmezett napja után született gyermek az atyától nem származhat s már ebből az okból törvénytelen származásának lenne tekinthető.»

Ez az okfejtés súlyos fogalomzavarban szenved és a holtánnyilvánítás jelentőségét teljesen félreismeri. Az ítélet két egészen különböző kérdést kever össze. Az egyik: hogy holtánnyilvánítás esetében mikor szűnik meg a házasság, ha kiderül, hogy a holtánnyilvánított életben van. A másik: mi a holtánnyilvánító ítélet bizonyító ereje az eltűnt halálára vonatkozólag? Nagyon jól tudjuk, hogy a H. T. 74. §-a értelmében a házasság a holtánnyilvánítás alapján csak általa szűnik meg, ha az egyik házastárs a másik holtánnyilvánítása után házasságot köt. Ámde a házasság megszűnik a többi közt az egyik házastárs halálával is. Márpedig a H. T. 74. § mellett is fennáll a Pp. 734. § utolsó bekezdésének a rendelkezése, mely szerint a holtánnyilvánítás esetében az a vélelem, hogy a holtánnyilvánított meghalt abban az időpontban, amely halálozásának idejéül a holtánnyilvánító ítéletben meg van állapítva. A vélelem pedig nem egyéb, mint kötött (habár ellenbizonyítással megerősíthető) bizonyítás arra nézve, hogy a vélelmezett tény bekövetkezett. A holtánnyilvánítás ezek szerint teljes és kötött bizonyító erővel bizonyítja azt, hogy a holtánnyilvánított meghalt. Ez éppen annyi, mintha valaki bemutatja az eltűntnek halotti

anyakönyvi kivonatát. Be lévén tehát bizonyítva, hogy a holtaknyilvántott meghalt, ezzel egyúttal szükségszerűen be van bizonyítva, hogy a házasság megszűnt. A konkrét esetben ezek szerint kiderült, hogy a gyermek több mint egy évvel a férj halála után született és így semmi esetre sem lehet törvényes gyermek.

Teljesen téves szemlélet, mintha itt két vélelem állana egymással szemben, amelyek közül a törvényes származás vélelme az erősebb, úgyhogy a holtaknyilvántás vélelme nem ronthatja le annak erejét. A törvényes származás vélelme fennálló házassághoz fűződik. Mihelyt egyszer be van bizonyítva, hogy a házasság megszűnt, megdőlt a ténybeli alap, amelyre a törvényes származás vélelme támaszkodhatnék. A gyermek törvénytelen származását ezek szerint meg kellett volna állapítani.

Az megint más kérdés, mi történik, ha utóbb kiderül, hogy a holtaknyilvántott csak későbbben halt meg, vagy ha egyáltalában életben van. Ez a kérdés nem fűződik specifikusan a holtaknyilvántás esetéhez. Számtalan más esetben is megtörténhetik, hogy az ítélet olyan tényt vesz bizonyítottnak, amelyről utóbb kiderül, hogy a valóságban nem állott fenn. Az ilyen bírói tévedések a tárgyalási elvre alapított perrendben és az emberi tudás korlátoltsága mellett kikerülhetetlenek. Orvoslásukra szolgál a per további folyamán az ellenbizonyítás, jogerős ítélet ellen pedig a perújítás propter nova reperta, s ha netán kiderül, hogy a holtaknyilvántott túlélte az ítéletben a halál idejéül megállapított napot, az előbbi ítélet érintése nélkül is hereditatis petíciónak van helye az ellen, aki mint örökös a holtaknyilvántott vagyonába helyezkedett (Mtj. 2170. §). Hasonló eset állhat elő akkor is, ha valakinek halálát anyakönyvi kivonattal bizonyították és utóbb kiderült, hogy tévesen hitték halottnak.

A holtaknyilvántó ítélet ehhez képest teljes hitelűen bizonyítja a házasságnak az eltűnt házastárs halálával való megszűnését. Az a gyermek, aki a vélt halálozás időpontját követő 10 hónap letelte után született, házasságon kívül születettnek tekintendő; vele szemben tehát az egyébkénti törvényes örökös igényelheti a hagyatékot. Ha már most utóbb bebizonyul, hogy a holtaknyilvántó ítélet téves volt, mert az eltűnt — mondjuk — olyan időben halt meg, amelyhez viszonyítva a gyermek fogantatási ideje az eltűntnek halálát megelőző időre esik: akkor a gyermek örökösödési perrel fogja követelhetni a tőle elvont hagyaték kiadását. A Kúria fentidézett okfejtését ezek szerint olyan jogi tévedésnek kell minősítenünk, melyet annál kevésbé lehet szó nélkül hagyni, mert a holtaknyilvántás eljárási jogi (bizonyítási) és magánjogi (anyagi-jogi) hatásának ilyen összetévesztésével ismételtén találkozhatni és a fogalomzavar terjedését lehetőleg meg kell előzni.

2. A Kúria elutasító ítéletét eljárási szabályra is alapította. A Kúria ugyanis azt a pert, amelyet a felperes mint a holtaknyilvántott törvényes örököse kizárólag az elsőrendű alperes törvénytelen származásának kimondása iránt indított, olyannak tekintette, «amely a gyermek személyi jogának mindenkivel szemben érvényes hatállyal való megváltoztatását célozza». Abban igaza van a Kúriának, hogy a férj halála után senki nem indíthat a Pp. 12. címében szabályozott státus-per a gyermek törvényességének megtagadására. A Pp. 701. §-a szerint, mint a Kúria helyesen hangsúlyozza, az örökös csakis a gyermek törvénytelenességétől függő jogait érvényesítheti az általános szabályok szerint olyan perben, amelyben a hozott ítélet csakis a peresfelekre lesz kihatással. Ám ez véleményem szerint egyáltalán nem zárja ki azt, hogy az örökös ne indíthatna pert pusztán a törvénytelen származás megállapítására, ha erre nézve a Pp. 130. §-ának kellei egyébként fennforognak. A státus-per keretében ez a kereseti kérelem mint kevesebb benne foglaltatik és így a bíróságnak már csak perökonomiai szempontból is a teljesíthető kisebb terjedelmű kérelemnek helyt kellett volna adnia. Természetesen azzal a korlátozással, hogy ítélete nem dönti el a gyermek törvénytelen származását mindenkivel szemben státus-per erejével, hanem csupán a peresfelek egymásközi viszonyában. Nem akarom azonban kétségbevonni az olyan okfejtés helyességét, amely az efféle pusztán megállapító pert abból az okból utasítaná el, mert hogy a felperes, aki a megállapítást nyilván öröklési jogának megalapozásul kérte, immár teljesítésre is perelhetne és így a Kúria állandó gyakorlata szerint nincsen jogi érdeke a pusztá megállapításra.

3. Egyébiránt úgy hiszem, hogy a felperes teljesen feleslegesen indította meg ezt a pert a törvénytelen megállapítására és

peren kívül nagyon egyszerűen segíthetett volna magán. Nem kellett volna egyebet tennie, mint hogy a holtaknyilvántó ítélet bemutatásával az anyakönyv kiigazítását közigazgatási úton kérje.¹ A holtaknyilvántó ítélet olyan közokirat, amely peren kívül is teljes bizonyító erővel tanúsítja a férj halálát és azzal a házasság megszűnését. Ha ez az okirat a gyermek születésének anyakönyvi bejegyzésekor az anyakönyvvezető előtt feküdt volna, az anyakönyvvezetőnek a gyermeket szükségszerűen törvénytelen származásúként kellett volna bejegyeznie. Ugyanerre az eredményre kell hogy vezessen e közokirati bizonyítéknak utólagos bemutatása is. Ha bármi kétség lehetne a holtaknyilvántó ítélet egyébkénti perenkívüli bizonyító ereje tekintetében, éppen a házasság megszűnésének peren kívül bizonyítása kérdésében e felől nem lehet semmi kétség, hiszen a H. T. 73. § 2. bekezdése éppen azért szögezte le a holtaknyilvántó ítélet vélelmi erejét külön a házasság megszűnésével kapcsolatban, hogy ezzel biztosítsa a polgári tisztviselő és az anyakönyvvezető perenkívüli funkciója körében is a holtaknyilvántó ítélet teljes bizonyító erejét arra a tényre vonatkozólag, hogy a házasság az eltűntnek halálával megszűnt.

Dr. Szladits Károly.

Külön kielégítésre jogot adó vagy más biztosítéknak kényszeregyesség alatt megváltoztatása.*

A címbeli kérdést nem kell lekicsinyelni. A fizetéseképtelenségi jogszabályok a kényszeregyességek világában igen gyakran, mondhatni sűrűbben mint másféle jogszabályok, alkalmazandók, s amint látni fogjuk, gyakran bírálandó el az itt tárgyalandó kérdés, noha a kényszeregyességi eljárás megindítása tudvalevőn nem érinti az azelőtt szerzett külön kielégítésre jogot adó vagy más biztosítékokat, s így látszatra az itt tárgyalandó kérdés nem is függne össze a kényszeregyességi jogszabályokkal. Látni fogjuk azonban, hogy az itt felvetett kérdés valójában szorosan kapcsolódik a kényszeregyességi jogszabályok néhány legfontosabbjához.

Elsősorban az ítélőtábla ítéletéből, szintén a Kúria jogi álláspontjának megérthetése végett, előrebocsátjuk, hogy az nem járult hozzá az elsőbíróságnak ahhoz az álláspontjához, hogy a kezességgel biztosított hitelezőre nézve nem jelent külön előnyt, ha a fizetéseképtelenné vált kezes helyett fizetőképes kezeshez jut a hitelező; ez éppúgy meg nem engedett külön előny, mint ha a kényszeregyességi adósért az eljárás alatt csak egy hitelező javára vállal valaki kezességet; viszont kiindulva abból, hogy maga a kényszeregyességi eljárás nem béníthatja meg a hiteleletet olyan mértékben, hogy még az összes érdekeltet érdekeivel és beleegyezésével se legyen az egyik kezes kötelezettségéből kibocsátható s másikkal helyettesíthető, az ítélőtábla azt az álláspontot foglalta el, hogy az ilyen helyettesítés elvben ki nem zárható; az, hogy az alperes kezességvállalása ellenében a felperes a D. bankot és M. Józsefet a kezességéből kibocsátotta, nem esik a R. 50. §-ában említett, a hitelezőkkel való egyenlő elbánás elvét sértő külön előny fogalma alá; az ítélőtábla ezért annak vizsgálatába bocsátkozott, hogy a D. banknak 10,000 £ és M. Józsefnek 5000 £-ra vállalt kezessége abban az időpontban, amikor ezen kezesek helyett az I. rendű alperes vállalta a felperes javára a kezességet, a felperes kezességénél kevesebbet ért-e s így a felperesre nézve származott-e a kezescseréből olyan előny, amely a R. 50. §-ában érintett előnynek minősülne; az ítélőtábla az általa felvett ezen bizonyítás eredményeül megállapította, hogy M. József, mint Bécsben ingatlanok tulajdonosa és hasznélvezője, feleségével együtt tehermentes kertes háznak fele tulajdonosa s ugyancsak Bécsben ötemeletes, szintén tehermentes háznak harmadrésben tulajdonosa s hasznélvezője, neki végkielégítés címén kiutalt 60,000, illetve 80,000 schilling összegnek birtokosa és részvénytársaság bécsi igazgatói jövedelmének élvezője, abban a vagyoni helyzetben volt, hogy kezesi kötelezettségének fizetéssel eleget tehetett volna; a D. bankra nézve az ítélőtábla megállapította, hogy ez részletekben való fizetés esetén 40 %, egy-

¹ 1904: XXXVI. 18. §; 80,000/1906. B. M. utas. 151. és 155. §.

* L. H. jogi D. társ. eidei évf. 87. sz. a. közölt elsőbírói és kúriai határozatokat. Az ítélőtábla azon ügyben hozott határozata nem volt akkor még rendelkezésemre, azért közlöm ebből most a vonatkozókat.

szere való fizetés esetén 30 %-os kvóta fizetésére kötelezte magát a nem előjogos hitelezők irányában, s így az ítéltábla nem tekintette az A. % alatti megegyezést olyannak, amely a felperesnek külön előnyt biztosított volna; az ítéltábla megállapította azt is, hogy a W. cég társtulajdonosának, M. József fiának jogi képviselője arra az álláspontra helyezkedett, hogy ügyfele követelni fogja az egyességi ajánlat visszavonását, ha a felperes M. Józsefet nem engedi ki a kezesi obligóból. — Az ítéltábla álláspontja mindezek alapján az volt, hogy a felperes és az alperes közt vitássá lett jogviszony, a kezességből kibocsátott hitelezők jogviszonyától elkülönítve önállóan bírálható el, hogy a hitelezők együttes érdekeinek előmozdítására szolgált s vitathatatlanul az alperes, mint a W. cég hitelezője érdekének is megfelelt.

A Kúria ítélete szerint az a megegyezés, amellyel a felperes a D. bankot és M. Józsefet kezesi kötelezettségéből kiengedte, semmis, mert nemcsak a D. banknak biztosított azzal külön előnyt, hanem magának a felperesnek is. A Kúria utóbbi, ítélete indokolása szerint, annak alapján tartotta megállapítandónak, hogy M. József csak 5000 £-ra vállalt kezességet, az időközben kényszeregyességet kötő D. bank kezességének értéke a fentebb előadottak szerint 4000 £-ra terjedt, viszont az I.-rendű alperes 10,000 £-ra, tehát többre vállalt kezességet, s ennek az összegnek 4500 £-t tevő része erejéig ingatlanára jelzálogi biztosítékot is nyújtott. (Idevonatkozóan az ítéltábla megállapítja, hogy a felvett bizonyítás eredménye szerint azért történt a jelzálogi biztosíték nyújtása csak ezen összegre, mert az I.-rendű alperes eleve is ilyértékűnek jelölte meg a jelzálogul szolgáló ingatlanokat.) A Kúria azon jogi álláspontjának tehát, hogy az említett megegyezés semmis, két vonatkozásban azzal biztosított külön előny szolgál alapjául.

Azt hisszük, hogy helyesen járunk el, ha elsősorban azt vesszük szemügyre az ezen cikk feliratában megjelölt kérdéshez képest, hogy a külön kielégítésre jogot adó vagy más biztosítéknak a kényszeregyességi eljárás alatt megváltoztatása általában meg van-e engedve, s ha igen, milyen korlátok közt?

Abból, hogy a R.¹ 18. § 5. bek. szerint az egyességi eljárás megindítása nem érinti az ennek megindítása előtt szerzett külön kielégítési jogokat, következik, hogy a hitelező a külön kielégítés tárgyából magát az egyességi eljárás alatt, tehát ennek ellenére teljes követelése erejéig kielégítheti. Ugyanez áll tudvalevően a más módon ebben az esetben kezességgel biztosított hitelezőre. Kétségtelen tehát, hogy az ilyen hitelező a kényszeregyességi adóssal csak úgy, mint a kényszeregyességi eljárás folyamatban nemlétében, megállapodhatik pld. halasztásra nézve, vele egyességet is köthet, megállapodhatik vele a jelzálogjog érvényesítésére vagy nem-érvényesítésére nézve minden elgondolható vonatkozásban, a jelzálogjogi vagy biztosítéki kötelezettségéből vagyontárgyakat kibocsáthat más vagyontárgyak lekötése ellenében, s azt is teheti, ami természetesen kevesebb, hogy a R. 42. § (4.) bekezdése szerint szabad választása szerint lemond a külön kielégítés jogáról, illetve a biztosítékról, amely esetben a szavazati jogra nézve a többi hitelezőkkel egyenlőnek kell tekinteni.

Meszlény a R.-hez írt jeles kommentárjában (2. kiadás 92. l.) ehhez a lemondáshoz helyesen hozzáfűzi: «Ez a szabály áll akkor is, ha a lemondásból nem a «tömegnek», hanem valamely hátrább álló külön kielégítésre jogosultnak van haszna. Megengedem, hogy ebből visszaélések származhatnak, ha vannak ilyenek, ne szavazzák meg a hitelezők az egyességet. S ott van az 54. § 1. pontja és a 64. § is».

A jelen esetben azonban az összes hitelezők megszavazták az egyességet és a kényszeregyességi bíró nem tagadta meg annak jóváhagyását az 54. § (1.) pontjában megjelölt abból a fakultatív okból, hogy egyes hitelezőknek az egyességen kívül az 50. § ellenére külön előnyt ígértek vagy biztosítottak, vagy hogy az adós az egyesség létrehozása körül egyébként csalárdul járt el és a hitelezők közül senki sem kérte a 64. §-nak megfelelően az egyességnek vele szemben hatálytalanná való nyilvánítását abból az okból, hogy az egyesség az adósnak vagy az adós tudtával másnak az 54. § 1. pontjában meghatározott magatartása következtében jött létre.

A kényszeregyességi eljárás alatt a biztosított hitelezőnek s az adósnak fentemlített cselekvőszabadsága csak annyiban van korlátozva, hogy a R. 17. § (2.) értelmében az olyan ügyleteknek

hatályosságához, amelyek az üzlet folytatásához rendszerint nem tartoznak, a hitelezők irányában a vagyonfelügyelő hozzájárulása szükséges; ugyanazon szakasz (3.) bekezdése értelmében olyan cselekmény, amelyet a 2. bek. esetén a vagyonfelügyelő hozzájárulása nélkül végzett az adós, az egyességi eljárás befejezetté nyilvánításának előfeltétele alatt a hitelezők irányában hatálytalan, tehát nemadós irányában is.

A jelen esetben a megállapított tényállás az, hogy a megegyezésről szóló okiratot maga a vagyonfelügyelő is aláírta és hogy az egyességi tárgyaláson az összes hitelezők az adós ajánlata mellett szavaztak.

Hogy a biztosított hitelező és az adós között még a vagyonfelügyelő, sőt még a hitelezők hozzájárulásával is létrejött megállapodásoknak reflektív hatásuk lehet a kényszeregyesség létrejöttére, az kétségtelen, de ez viszont elkerülhetetlen és ebből kényszerítőn folyik az, hogy ezért a másodhatásért a hitelezőt vagy az adóst felelőssé tenni nem lehet, különösen a kényszeregyességi eljárásan kívül álló harmadik személy javára, amikor a biztosított hitelező és az adós megállapodásához a vagyonfelügyelő is a kényszeregyesség létrejötté érdekében hozzájárult, s amikor az összes hitelezők az adós ajánlata mellett szavaztak.

Helyes idevonatkozóan az, amit Meszlény a R. fentebb hivatkozott 54. § 1. pontjához a következőképpen fejt ki: «Noha a R. elvileg az officiozítás alapján áll is . . . , éppen az officiozítás helyes gyakorlása érdekében mindig figyelemmel kell lenni a hitelezők többségének akaratára . . . Nagyon súlyos hibának kell fennforogni, hogy a bíró beleavatkozzék abba, amiben az érdekeltek már megalkudtak. A R. mindenütt azt tartja szem előtt, hogy a bíró nagy hatalma az eljárás vezetése körül arravaló, hogy az egyesség elfogadása kérdésében a kellően informált valódi többségének valódi akaratára jusson érvényre. Ezzel az akarattal szemben a bíró csak a közérköles és a közrend szempontját van hivatva megóvni, s ha ezek nem szólnak a jóváhagyás ellen, a bírónak nem feladata a hitelezők . . . felett való gyámkodás». (Ü. o. 118. o.)

Hogy mi értendő az utóbbi alatt, arra nézve elég utalni, hogy noha a 6340/1927. M. E. sz. rendelet 29. § 3. bek. szerint a magán-egyességet a hozzájáruló hitelezők részéről is csak akkor lehet elfogadottnak tekinteni, ha . . . az előnyös kielégítéssel nem bíró hitelezők az egyesség szerint egyforma elbánásban részesülnek s ennek a rendelkezésnek meg nem tartása címén észrevételnek van helye, észrevétel hiányában azt, hogy az egyesség a hivatkozott 29. §-nak megfelel-e, ily esetben nem vizsgálhatja. hanem a 35. § 3. bekezdése értelmében az egyesség tartalmára tekintettel a bíró csak akkor tagadhatja meg az egyesség jóváhagyását, ha ez a jóérkölesökbe ütközik vagy törvény szerint meg nem engedett cselekményre kötelez. Más szóval, ezen a két okon kívül hivatalból nem vizsgálhat, szabatosabban nem vizsgálhatja felül az egyesség tartalmát.

Nem férhet ugyan kétség az ítéltábla fentebb közölt azon álláspontja helyességéhez, hogy ha az adós értéktelen vagy kevéssé értékes kezességgel biztosított hitelezőnek a kezes kibocsátása ellenében értékes vagy értékesebb kezességet nyújt, ezzel előnyben részesíti a hitelezőt, de éppen annyira kétségtelen, hogy ez az előny nem a R. 50. §-a alá vonható külön előny, s hogy abban az esetben is, ha ilyen előny a kezescsere alapján vitatható volna, ily vitatás is ki van zárva, ha a vagyonfelügyelő, sőt a hitelezők ehhez a jogcselekményhez hozzájárultak.

A kir. Kúria ítéletének helyessége tehát elsősorban azért vitatható, mert a R. 50. §-a alapulvételével bírálta el a pert. De még ezen szakasz szempontjából nézve is a helyes álláspontot, a győri kir. ítéltábla P. II. 494/1928. számú döntése (közölve dr. Sándorfi Kamil összeállításában) a következőkben tartalmazza: «Annak a megállapítása végett, hogy mily külön előnyök nyújtását tiltja a rendelet s mely előnyök követelhetők vissza a R. 50. §-a alapján, a rendeletnek nemcsak ezt a szakaszát, hanem a 49. és 28. § rendelkezését is figyelembe kell venni. A rendelet 49. és 50. §-ai ugyanis egymással összefüggően a hitelezőkkel szemben követendő egyenlő elbánás elvét állapítják meg, és pedig az előbbi § az egyességen belül, az utóbbi pedig az egyességen kívül. Az 50. § is tehát csak olyan hitelezők részére nyújtott külön előnyöket tilalmazza, akik a 49. § értelmében az egyességben egyenlő elbánásban részesítendőek. Már pedig a 49. § annak világos rendelkezése szerint csak azokra a hitelezőkre vonatkozik, akiket előnyös kielégítés meg nem illet. Kétségtelen a rendelet 28. §-ából is, hogy ily külön előnyök nyuj-

¹ Ezalatt mindenütt a jelen esetben alkalmazandó 4070/1915. M. E. sz. rendelet értendő.

tására vonatkozó tilalom csak az egyesség hatálya alá eső hitelezőkre vonatkozik. A külön kielégítési joggal biztosított hitelezők részére az egyességen kívül előny nyújtása tehát ily tilalom alá nem esik, mert ezek a hitelezők amúgy is az egyesség tartalmára való tekintet nélkül követelhetnek kielégítést.»

Ehhez járul, hogy az, hogy a külön kielégítésre jogot adó vagy más biztosítéknak mi az értéke, a legtöbb esetben csak a kényszeregyességi eljárás befejezése után derül ki éppen azért, mert az azzal biztosított hitelező a maga követelésének kielégítését a biztosítékból csak a törvény rendes útján, amely sokkal hosszabb, mint a kényszeregyességi eljárás, szorgalmazza. Különösen nehézségbe ütközik ez azokban az esetekben, amelyekben a hitelező követelése nem zálogjoggal vagy megtartási joggal, hanem váltókötelezett, adóstárs vagy kezes kötelezettségével van biztosítva, mert itt a váltókötelezettségek, adóstársak vagy kezesek vagyoni teljesítőképessége megállapítására is szükség van, és pedig arra az időpontra vonatkoztatva, amikor azok fizetőkötelezettsége beáll.²

Ezért nem lehetne a Kúria ítéletének ahhoz az egyszerű kijelentéséhez különben sem hozzájárulni, hogy mert a kibocsátott kezesek által vállalt kezesség értékével szemben az alperes névérték szerint nagyobb (bár a kibocsátott kezesek által vállalt kezességek névértékénél kisebb) összegre vállalt kezességet, a hitelezőt az adós már ezáltal, noha a vagyonszelvényelő is hozzájárult, előnyben részesítette.

Semmi esetre nem mondhatni ezt a megegyezést semmisnek. Arra sem lehet gondolni, hogy ha egyáltalában az eljárásnak a kényszeregyesség létrejöttével befejezése után a bíróságnak meg lehet adni azt a jogot, hogy a kényszeregyességi eljárásán kívül jogviszonyba került, biztosított hitelező és kezes között felmerült vitában utóbbinak ex jure tertii érvényesített kifogását figyelembe vegye, a bíróság a kezes kötelezettségét az ítéletben arra a mértékre korlátozza, amilyen értékűnek állapítja meg a kibocsátott kezesek által vállalt kezességet. A bíróság ugyanis a szerződéseket a synallagma szempontjából — kivéve a gazdasági lehetetlenülés esetét — felülvizsgálni jogosítva nincsen.

Latba esik az a megfontolás is a Kúria döntésével szemben, hogy még a R. 50. §-a esetében is az ezen szakasz által tiltott megegyezés alapján teljesített szolgáltatást ugyan két éven belül vissza lehet követelni, de ebben az esetben a Kúria azzal a kezessel szemben, aki expromissio útján, vagyis saját ajánlkozásához képest a kibocsátott kezes helyébe való belépéssel vállalta a kötelezettséget, a hitelezőt elutasítja a nélkül, hogy figyelembe vette volna azt, hogy utóbbi a kibocsátott kezesek ellen már nem léphet fel a kezességből való kibocsátás s annak következtében, mert a D. bank részvénytársaság a per adatai szerint utóbb meg is szűnt, a másik kezes pedig négy év múlva a per adatai szerint elhunyt és ugyanakkor már adósságokkal terhelt hagyatéka maradt.

Ha az eddig mondottak helyesek, nem szorul külön megvizsgálásra az a kérdés, hogy a biztosított hitelező kezeze feloldható a kezességi fizetőkötelezettség alól azért, mert az eredeti kezes a kényszeregyességi adós ajánlatát csak abban az esetben volt hajlandó elfogadni, ha őt a kezességből az adós kibocsátatja. Még ha ez a kibocsátatás külön előny is volna a R. 50. §-a értelmében, s pedig annak ellenére is, hogy ehhez a vagyonszelvényelő hozzájárult s az egyenes adós köteles a kezes mentesítéséről az általános magánjog szerint gondoskodni, legfeljebb a kényszeregyesség jóváhagyását lehetne ezen az okon megtagadni, vagy a kényszeregyességet támadhatja meg valamely kényszeregyességi hitelező az adóssal szemben, de nem lehet a kezességgel biztosított hitelezőt a kibocsátott kezes helyébe lépett kezessel szemben a megegyezés semmissége okából elutasítani.

Dr. Sebestyén Samu. §

A végrendeleti meghagyás lehetetlenülése.

A Kúria által ez év október hó 17-én P. I. 7499/1929. sz. alatt eldöntött esetben a tényállás lényegében a következő volt:

Az örökhagyó végrendeletében az egyháznak hagyományként rendelte lakóházának felerészét és egyéb kegyeletes meghagyások mellett azt is meghagyta, hogy a ház külső részén az egyház állítson fel kizárólag leánynevelés célját szolgáló iskolát.

Az egyház a hagyatéki tárgyaláson a hagyományt elfogadta

és a meghagyások teljesítésére kötelezettséget vállalt, mégis később a hagyományozott házrész eladta, új iskolát nem állított fel, de oly módon igyekezett az örökhagyó meghagyásának eleget tenni, hogy egy már létező leányiskoláját az örökhagyó nevére nevezte el, ott ilyen táblát el is helyezett és kötelezettséget vállalt arra, hogy a hagyományozott félház eladásából befolyt vételárat ennek az iskolának rendbehozatalára fogja fordítani.

A törvényi örökösök perrel léptek fel az egyházzal szemben és a hagyományozott ingatlanrész maguknak követelték, arra való hivatkozással, hogy a végrendeleti örökös a meghagyást nem teljesítette.

Az egyház azzal védekezett, hogy a per folyamata alatt a közigazgatási bizottság, mint illetékes hatóság, megállapította, hogy a hagyományozott félház iskola céljára nem alkalmas; ennek folytán a meghagyásnak a végrendelet szövege szerinti teljesítése lehetetlenné vált. Egyébként az egyház a fent leírt módon igyekezett az örökhagyó végakarátát megvalósítani.

A Kúria a felpereseket keresetükkel elutasította és az Indokolásban többek között a következőkre hivatkozott:

... A végrendeletben az iskola létesítésére irányuló meghagyás — legalább is oly módon, amint azt a végrendelet kívánja — lehetetlenné vált. *A lehetetlenség ugyanis nem abszolút értelemben veendő, hanem a fennforgó körülmények között, mert a kedvezményezett nem kötelezhető arra, hogy a hagyomány értékével nyilván arányban nem álló olyan beruházásokat eszközöljön, amelyek mellett esetleg a meghagyás teljesíthető lenne. (I.)*

Az ... hogy I.-rendű alperes a hagyományt elfogadta és a meghagyások teljesítésére magát kötelezte, nem zárja ki, hogy a lehetetlenülésre utólag hivatkozassék, mert rosszabb helyzetbe nem kerülhet azáltal, hogy a kifogásait rögtön elő nem terjesztette. (II.)

A meghagyás lehetetlenülésének pedig, amelyet nem a kedvezményezett okozott, az a következménye, hogy a meghagyás nemlétezőnek tekintendő, vagyis hogy a kedvezményezett a hagyományt a meghagyásra való tekintet nélkül megtarthatja. (III.)

A Kúria ítélete rendelkező részében aggálytalan különösen azért, mert az Indokolás a III. alatti igen mereven fogalmazott jogszabályt enyhíti annak megállapításával, hogy a meghagyást «változott formában a kedvezményezett teljesíti is, ami nyilván megfelel az örökhagyónak a végrendeletből kivehető akaratának, amely lényegileg az emlékének megőrzésére irányult».

Míg az ítélet rendelkező része aggálytalan, addig az Indokolás alapos megvitatásra szorul. Kiindulási pontul a III. alatti idézett ama jogszabály szolgáljon, hogy amennyiben a meghagyás a kedvezményezett terhére nem róható okból vált lehetetlenné, akkor a meghagyás nemlétezőnek tekintendő és a kedvezményezett a hagyományt a meghagyásra való tekintet nélkül megtarthatja. Kiegészíteni látszik ezt az Indokolásból kivett és I. alatt jelzett jogszabály, amely szerint, a meghagyás lehetetlenülésénél, a lehetetlenség nem abszolút értelemben veendő, hanem a fennforgó körülmények között — s ezt az indokolja, hogy a kedvezményezett nem kötelezhető arra, hogy a hagyomány értékével arányban nem álló oly beruházásokat eszközöljön, amelyek mellett esetleg a meghagyás teljesíthető lenne.

A III. alatt idézett jogszabály absztraktnan meg nem állhat, mert abból az következne, hogy a kedvezményezett mindig mentesülne a meghagyás teljesítése alól, ha a teljesítés pontos keresztülvitele terhére nem róható okból lehetetlenné vált. A végrendelet megalkotása és az örökhagyó halála, tehát a meghagyás esedékességének leggyakoribb időpontja között sokszor hosszú idő, esetleg évtizedek telnek el, amely idő alatt nagy változások következhetnek be, és pedig olyan változások, amelyek a meghagyás tökéletes keresztülvitelét lehetetlenné teszik. Az I. alatti jogszabály ilyenkor azt eredményezhetné, hogy a lehetetlenülésre való hivatkozással a meghagyás végrehajtása akkor is mellőztetné, amikor az örökhagyó végakarata, ha nem is tökéletesen, de megközelítően megvalósítható.

A Mtj. sem mondja ki a Kúria ítéletében idézett merevséggel ezt a jogszabályt. Az 1951. § szerint: «amennyiben fel kell tenni, hogy az örökhagyó a részesítést a meghagyás nélkül nem tette volna meg és a meghagyás teljesítése a terheltnek terhére róható okból lehetetlenné válik, a terhelt a részesítést elveszti». Nem rendelkezik a Mtj. arra az esetre, ha a meghagyás csak viszonylagosan válik a terhelt terhére nem róható okból lehetetlenné. A Bgb. megfelelő 2195. §-ából kitűnik azonban azon alapgondolat, hogy az örökhagyó feltehető akaratát irányítja a juttatás megtartását,

² L. ugyancsak Meszlény, u. o. 91. és köv. lap.

amiből következik, hogy a lehetetlenülésben vétlen kedvezményezett is tartozik a lehetőségek határain belül a meghagyást teljesíteni: «Die Unwirksamkeit einer Auflage hat die Unwirksamkeit der unter der Auflage gemachten Zuwendung nur zur Folge, wenn anzunehmen ist, dass der Erblasser die Zuwendung nicht ohne die Auflage gemacht haben würde». (A különbség a Mtj. és a Bgb. között abban van, hogy a Bgb. szerint akár vétlen, akár vétkes a kedvezményezett, elveszti a juttatást, ha feltehető, hogy az örökhagyó a meghagyás teljesítése nélkül nem részesítette volna.)

Az anyagi igazságnak és a célszerűségnek követelményeit legjobban az Optk. 710. §-a fejezi ki. E szerint: «azon esetben, ha a meghagyás szorosan nem teljesíthető, annak legalább a lehetőségig való megközelítésén kell igyekezni. Ha ez nem történhetik meg: a terhelt fél, hacsak az örökhagyó akaratából ellenkező nem tűnik ki, a neki szánt hagyatékot mégis megkapja».

Ugyanezen eredményre vezet az a megfontolás is, hogy a meghagyások nagy része, különösen a közérdekű meghagyások lényegében alapítványoknak tekintendők.¹ A meghagyások ezen jellegére utal a Mtj. 1950. §-a is, amely a közérdekű meghagyások teljesítésének követelésére az illetékes közhatóságot is feljogosítja. Az alapítványoknál pedig a Mtj. rendszerében nem az a jogszabály, hogy amennyiben az alapítvány céljának megvalósítása lehetetlenné vált, akkor az alapítvány céljára kihatott vagyon visszazárul az alapító esetleg jogutódai vagyoni körébe, hanem az, hogy az alapító szándékának figyelembevételével meg lehet változtatni az alapítvány célját és így megközelítően kell az eredeti alapítási célt megvalósítani. (Mtj. 102. §.)

Az Indokolásból II. alatt idézett jogszabály ellentétben van a Kúria eddigi gyakorlatával, amely szerint: «ha a végrendeleti örökös a végrendeletben neki hagyott örökséget elfogadta, az örökhagyónak a végrendeletben foglalt meghagyását teljesíteni tartozik, amennyiben a meghagyás teljesítése nem lehetetlen vagy a jóerkölcsökbe nem ütközik s utólag az örökség elfogadása után a végrendeleti örökös nem védekezik azzal, hogy az örökség értéke kevesebb, mint amennyi értékű a meghagyás teljesítése, mert e tekintetben az örökség elfogadásakor tartozott nyilatkozni». (P. I. 2378/1912. M. D. VII. 54.)

A két ítéletben megnyilvánuló álláspont homlokegyenest ellenkező. Míg a megbeszélésünk tárgyát képező ítélet szerint nem jelent semmit, ha a kedvezményezett a meghagyás teljesítésére kötelezte magát, a lehetetlenülésre utólag is hivatkozhat s lehetetlenülésnek számít az is, ha a meghagyás teljesítése csak a hagyomány értékével arányban nem álló beruházások mellett lehetséges — addig a Kúria korábbi gyakorlata szerint az örökség elfogadása kötelez és a meghagyás teljesítésének anyagi okokból való viszonylagos lehetetlensége tárgyában a kedvezményezettnek az örökség elfogadásakor kell nyilatkoznia.

Mindkét álláspont szélsőséges. Különösen aggályos a megbeszélésünk tárgyát képező ítélet felfogása, hiszen ez a rosszhiszemű kedvezményezettet is védi, aki tudja jól, hogy a meghagyást a juttatás értékéből nem tudja teljesíteni, mégis elfogadja azt, mert számít arra, hogy a lehetetlenülésre való hivatkozással nem kell majd teljesítenie. Viszont a 2378/1912. sz. ítélet álláspontja ellenkezik a pro viribus hereditatis elvével.

Úgy véljük, hogy a helyes megoldásnál nem szabad figyelmen kívül hagyni, vajjon a meghagyás lehetetlenülését a kedvezményezett az örökség elfogadásakor tudta vagy tudnia kellett volna.

Dr. Munkácsi Ernő.

Szemelvények a felsőbb bíróságok gyakorlatából.

— **Kárfelelősség megállapítása eladó megtevesztése címén a vevő által a vétel tárgyát terhelő tartozás mennyiségére és annak fizetésére kötelezett személyére nézve, bár ezek nem tartoztak a jogügylet tartalmához.** A felperes az alpereseknek eladta gyárát és megállapított tényállás az, hogy a felperes nem tudta, hogy mennyi «szovjettartozás» terheli azt s hogy a tartozást nem a gyár tulajdonosának, hanem az azt üzemből tartó alpereseknek kell a Pénzügyi Központnál megfizetni, s hogy az I. rendű alperes,

noha ezt tudta, a vételi tárgyalás alkalmával a felperessel valótlán adatokat közölt. Meg van állapítva az is, hogy az őt alperes közül csak az I. rendű alperes vett részt a tárgyalásban, csak tőle származtak a megtevesztő állítások és neki ezek megtételére a többi alperes megbízást nem adott. A szóbanlévő tartozás átvállalásáról a szerződésben nem is volt szó, s hogy a felperes előbb is foglalkozott gyári ingatlana eladása szándékával s erre ügyvédjének megbízást is adott, a felperes megtámadó nyilatkozatát tévedésének felismerése után csak többévi késedelemmel tette meg s alperesektől ezen az alapon 100,000 P-t meghaladó kártérítést követel. — A Kúria megállapította, hogy a felperes tévedését I. rendű alperes okozta rosszhiszeműen, éppen ezért a sértett felperesnek joga van a sértőtől kártérítést követelni a szerződés megtámadása helyett, továbbá, hogy az I. rendű alperes megbízás híján is a tárgyalásban a többi alperes képviselőjének minősül, s hogy közömbös, hogy a tartozás átvállalása a megkötött szerződés tartalmához tartozott-e, mert az ehhez nem tartozó körülményekben való tévedés is alapjául szolgált a megtámadásnak, ha ez a tévedés a sértett elhatározására döntő volt, végül, hogy közömbös, vajjon a tévedés kellő körülménnyel elkerülhető lett volna, mert a megtevesztő ebbeli véttségét nem exkulpálhatja a másik részről a körülménnyel elmulasztásával, s hogy közömbös az is, hogy a szerződésből háramlott-e az alperesekre aránytalan nyereség. (Kúria P. IV. 4529/1930. sz.)

— **Átértékelésmegállapodás értelmezése.** Az okirat azt tartalmazza, hogy az adósok részére kölcsönnek csak oly időpontban való visszafizetése van megengedve, amikor a magyar korona Zürichben a 0-65 árfolyamot eléri, de az okirat nem tartalmaz rendelkezést arról, hogy mily értékben történjék a befizetés akkor, ha a hitelező el felmondással? A korona árfolyama az okirat kelte óta soha nem érte el a 0-65 árfolyamot. — A Kúria megállapítja, hogy a felek rendelkezése az átértékelés mértéke kérdésében határozatlan, megállapodás tehát nem lévén, annak megállapítása az 1928: XII. tc. 12. §-a értelmében és az ott megjelölt körülmények figyelembevételével a bíróság feladata. — A Kúria ezen az alapon az átértékelés mértékét 50 %-ban találta megállapítandónak azon az alapon, hogy a fentemlített kikötés nyilván a feleknek arra a szándékára mutat, hogy el akarták háritani a felperesről a korona értékcsökkenésének következményeit. (Kúria P. VII. 3793/1929. sz.)

— **Árunak kellékhány miatt kifogásolása a teljesítés helyéről elszállítása után.** A teljesítési hely az eladóra nézve az a hely volt, ahol az eladott tűzifát a vevő által odaállított hajóba kellett raknia. A berakásnál az eladó részéről közreműködött megbízottnak feladata az volt, hogy a mérlegelést ellenőrizze és a hajót kísérje. — A Kúria azon az alapon, hogy az áru rendeltetése az volt, hogy a vevő üzleti telepére szállítsák és hogy megbízottjának minőségi kifogás előterjesztésére jogköre vagy külön felhatalmazása nem volt, kimondja, hogy a vevő csak a rendeltetés helyén való átvétel alkalmával jutott először abba a helyzetbe, hogy az árut megvizsgálja, s ez okból a kifogásolás elkésztetnek nem tekinthető. (Kúria P. VII. 3257/1929. sz.)

— **Haszonbérbeadó szavatossága.** Szavatosság terheli haszonbérbeadót aziránt, hogy a haszonbérbeadott dolognak kikötött tulajdonsága nem hiányzik (ami mellett az ingatlan kikötött térfogata kikötött tulajdonságnak számít) és aziránt is, hogy a dolognak az átengedéskor nincs olyan hiánya, amely annak a szerződésszerű célra használhatóságát számbevehetően csökkenti. Ha a bérbeadó a hiányt a haszonbérbeadó előtt csalárdul elhallgatja vagy a hiány a haszonbérbeadót terhelő teljesítési köteletségnek olyan megsértéséből ered, amely az ő terhére róható: a haszonbérbeadó nemteljesítés és részleges nemteljesítés esetében is kártérítést követelhet. Továbbá hiány csalárd elhallgatása esetében fennáll a szavatossági felelősség akkor is, ha a hiány a haszonbérbeadó előtt az ő súlyos gondatlansága következtében maradt ismeretlen. Végül a haszonbérbeadó szavatosságát kizáró vagy korlátozó kikötés hatálytalan, ha a haszonbérbeadó a dolog hiányosságát a bérbeadó előtt csalárdul elhallgatja. (Kúria P. VI. 5156/1929. sz.)

— **Közigazgatási intézkedés felülbírálása.** Az, hogy valamely közigazgatási hatóság közigazgatási intézkedéseinek megtételében és végrehajtásában célszerűen és tartalomilag megfelelően helyesen járt-e el, csupán a közigazgatási intézkedésekkel szemben megengedett közigazgatási jogorvoslatok során, vagyis közigazgatási úton bírálható el. — A közigazgatási hatóság intézkedésének helyes-

¹ «A modus jogi személy» — tanítja Grosschmid. Fejezetek. I. 121. és köv. old.

ségét, célszerűségét és szükségességét felülbíráló polgári kereset alapjául azonban a közigazgatási hatóság intézkedésének a célszerűtlensége vagy indokolatlansága nem tehető. Az ily kereset érdemleges elbírálását az 1869: IV. tc. 1. §-a akadályozza. (Kúria P. VI. 3853/1929. sz.)

Szemle.

— **Fekete karácsonya** van a magyar igazságszolgáltatásnak. Karácsony küszöbén jelent meg az egyszerűsítési törvény végrehajtási rendelete, melyben az igazságügyminiszter törvényes felhatalmazás alapján kegyetlen kiméletlenséggel emelte fel az értékhatárokat. Kétszáz pengőig nincs jogorvoslat, kétezer pengőig a törvényszék, ötezer pengőig a tábla az utolsó fórum, háromezer pengő a járásbíróági értékhatár. Németországban csak ezer márkáig akarják felemelni a járásbíróági értékhatárt és csak száz márkáig akarják kizárni a fellebbezést. És mégis nemcsak az ügyvédek, hanem a porosz bírák egyesülete is erőlyesen állást foglal ezen törekvések ellen: «A fellebbezési értékhatár felemelése — így szól a porosz bírák felirata — új bizalmi válság (Vertrauenskrisis) előidézésére alkalmas». A német ügyvédek országos egyesülete pedig azzal zárja le tiltakozó feliratát, hogy a tervezett takarékosági intézkedések súlyosan sértik az ügyvédség érdekeit: «Ezen intézkedések oly csapást jelentenek az ügyvédi karra, melyet nem tudna kiheverni».

A mi lapunk elsősorban nem azért küzdött az egyszerűsítési javaslat ellen, mert az ügyvédi kar érdekeit sérti. A mai súlyos időkben minden foglalkozási ágban nagy áldozatokat kell hoznia a köz érdekében. Mi azért támadtuk, mert az egyszerűsítési törvény az igazságszolgáltatás színvonalát erősen le fogja szállítani, a jogvédelmet lényegesen meg fogja szorítani, a nélkül, hogy számbavehető megtakarítást jelentene.

Loebell miniszteri tanácsosnak és Sperl egyetemi tanárnak lapunk hasábjain megjelent cikkei rámutattak arra, hogy a bíróságok munkaterhét lényegesen lehet csökkenteni értékhatárok felemelése és jogorvoslatok kizárása nélkül is.

Az igazságügyi kormány azonban keresztülhajtotta a javaslatot, az elhangzott bírálatokat pedig személyi sértésnek vette. Az igazságügyminiszter június 20-i beszédében a bírálóknak szemére vetette: «mindig akadnak egyesek, akik *lelkiismeretlenül* dobznak oda egy jelszót; szemben a legtárgyilagósbab javaslatlalt is, *megtévésztlk* a közvéleményt és ellenséges hangulat özönébe akarják fojtani a legegészségesebb, legtisztességesebb és legtárgyilagósbab javaslatot is».

A porosz bírák erőlyes tiltakozása gondolkodóba ejthetné kodifikátorainkat. A közel jövő eldönti majd a vitát, nekik vagy a bírálóknak volt-e igazuk.

Az egyszerűsítési törvény oly súlyos csapást jelent az ügyvédi karra, hogy *Juhász Andor* kezdeményezésére az igazságügyminiszter főrendiházi beszédében miniszteri ankétot helyezett kilátásba, amely foglalkozni fog az ügyvédi problémával. Alább közöljük a budapesti ügyvédek egy tekintélyes csoportjának pontozatait, melyeket az igazságügyi ankét figyelmébe akar ajánlani.

Ezeknek a pontozatoknak élére még egy pontot ajánlunk: «Az egyszerűsítési törvény hatályon kívül helyezése».

— **A politikai bűncselekmény** fogalma, éppúgy, mint maga a terminus technicus, most ünnepli születésének százéves fordulóját. Löwenfeld tanusága szerint (Zeitschrift f. d. ges. Strw. V. 71.) a júliusi forradalomban fogantatott és Lajos Fülöp királysága idején született, abban a — legalább számunkra — rég elavult törvényben, amely a politikai deliktumokat az esküdtszék hatáskörébe utalja. Száz év rövid idő a tudomány történetében, s így érthető, hogy a fogalom meghatározásainak változatos kísérleteiből még nem tudott oly egységes vélemény kialakulni, amely véglegesen eldöntené azt a vitás kérdést, hogy a bűn-

cselekmény által sértett jogtárgy vagy a tettes indító oka és célja, vagy mind a kettő szolgáljon-e a meghatározás alapjául. Grammatici adhuc certant, de szerencsére — wo die Not am höchsten, ist die Hilf' am nächsten — kellő pillanatban eldöntötte a vitát az emberemlékezet óta a grammatikusok fölött álló cészár azzal a hatalmi szóval, amely ellen még az egyszerűsítési törvény életbelépte előtt sincs appellála a tudományhoz vagy más, hasonló problematikus felsőbírószághoz. Egy parlamenti interpellációra, amely a legfrissebb újjlenyomati rendeletet tette szóvá, az igazságügyminiszter azt az ötletes választ adta, hogy az 1921. évi III. tc.-ben büntetett cselekmények nem tekinthetők politikai deliktumoknak, minthogy a törvény azokat *nem államfogházszal* sújtja. Doleschall és Finkey most beláthatják, hogy mily feleslegesen töltötték drága idejüket, amikor a politikai deliktum fogalmát tisztázni igyekeztek, Wahlberg, Lammasch és Tarnai pedig szégyenkezve fordulhatnak meg sírjukban, hogy ezt a Columbus-tojázt életükben nem sikerült kiköltötenők. Pedig mily egyszerű a szabály: non poenam ex delicto sed delictum ex poena. Hogy a szabály némi következtetlenséggel jár, mert pl. a felségsértés a 127. § 1. és 2. pontja esetében politikai, a 3. pont esetében nem politikai bűncselekmény lesz, hogy az izgatás béke idején politikai deliktum volt, háború idején (amely, hála a kivételes rendeletnek, ma is vígan folyik) közönséges bűntetté avanszált, hogy ha két kereskedősegéd párbajozik, úgy ezzel «politikai» bűncselekményt követ el s így tovább, abban igazán nincs kivetni való. Mert ha már egy kivétel megerősíti a szabályt, mennyivel jobban megerősíti több. Igaz, hogy Angyal kézikönyvének épp most megjelent 7. kötetében (7. l.) az Ást. 1—6. §-ában meghatározott cselekményeket kifejezetten a politikai deliktumok közé sorozza, de végre is ez az ő baja: miért nem várt könyvének megjelenésével a neo-politikai deliktum definíciójának megszületéséig? Amely hiba egyébként könnyen helyrehozható. Még csak új kiadásra sincs szükség, legfeljebb egy új törvényjavaslatra, amely az igazságügyminiszteri fogalom-meghatározás hatályát a büntetőjogtudomány egész területére kiterjeszti.

— **Értekezlet az ügyvédi kar érdekében.** 1930. július hó 2-án dr. Zsitvay Tibor igazságügyminiszter a Felsőházban kijelentette, hogy ügyvédekkel és bírákkal konferenciát fog tartani annak megbeszélése végett, mily reformok volnának megvalósíthatók az ügyvédi kar érdekében. A Jogtudományi Közlöny közölte (IX/15.) azt a tizenkét pontból álló programmot, melyet a Budapesti Ügyvédi Kar kezdeményezésére a kamarák közös értekezlete a konferencia programjaként összeállított. A budapesti ügyvédek egy tekintélyes csoportja, a Budapesti Ügyvédúnió, mely ez év tavaszán alakult meg, *Kövess Béla* elnöke alatt röviddel ezelőtt tartott értekezletén foglalkozott az országos értekezlet programjával. Habár az értekezlet a felmerült javaslatok tekintetében még végleges állást nem foglalt, az a felfogás már eddig is kialakultnak látszik, hogy kívánatos lenne, ha a miniszteri értekezlet elsősorban novelláris úton is megvalósítható olyan javaslatokat tárgyalna, melyek alkalmasak arra, hogy megvalósításuk esetén addig is, amíg a fennálló bajokon gyökeres igazságügyi és közigazgatási reformokkal segíteni lehet, a kar gazdasági viszonyaiban lényegesebb javulás mutatkozzék. Ebből a szempontból az értekezlet elé az alábbi javaslatok terjesztettek: 1. *A kari túlsúlyfoltsság enyhítendő.* Ennek érdekében a) intézkedés volna szükséges arról, hogy ezután bejegyzendő ügyvédnek — ha egyszersmind az illető közpénztári nyugdíjas is — ebbeli igénye a bejegyzés tartama alatt szüneteljen, b) ügyvédek társulásának előmozdítása céljából intézkedés arról, hogy érdemleges törvényszéki és felsőbírószági tárgyalásokat csak ügyvéd láthasson el, c) ügyvédi összeférhetetlenség szigorúbb szabályozása egyebek között olyan irányban is, hogy hatóságnál, állami vagy közszégi üzemeknél rendszeresített állásban működő ügyészek és más jogügyi tisztviselők, ügyvédi magán- gyakorlatot ne folytathassanak. 2. *Új munkaterületek biztosítása és a már meglévők indokolt kihasználhatása* érdekében olyan szabályozás, mely lehetővé teszi: a) hogy kontradiktórius, perenkívüli

bírói vagy közigazgatási eljárásban az ellenfél alaptalan fellépésével okozott képviseleti költségeknek viselésére köteleztessék (árvaszék előtt folyó tartási-, gyám-, gondnoksági ügyek, cégügyek, telekkönyvi, végrehajtási ügyek stb.), b) addig is, amíg a községi jegyzők magánmunkálatti jogosítványa a közigazgatás államosítása vagy megfelelő fizetési státusz rendezéssel kapcsolatban megszüntethető, olyan szabályozás, mely városi ingatlanokra vonatkozó jogok és igények érvényesítését célzó telekkönyvi beadványokra az ügyvédi ellenjegyzést kötelezővé teszi, c) húszévi feddhetetlen gyakorlatot folytató ügyvédeknek névalírás és iratmásolatok hitelesítésére leendő feljogosítása, d) meghatározandó hosszabb idő óta feddhetetlen gyakorlatot folytató ügyvédeknek, mint bírósági megbízottaknak 100 pengőn aluli értékig kötelezően, azon felül pedig fakultatív jogkörben fizetési meghagyások kibocsátására és azok kézbesítésére leendő feljogosítása,¹ e) a szakügyvédkedés olyan szabályozása, amely az ügyvédi munka igazságosabb megosztására vezethet, f) ügyvédeknek egymással szemben felmerülő költségkövetelése elbírálására kizárólagos hatáskörrel, más vagyoni igényeknek kikötés alapján való eldöntésére az ügyvédi kamarák kebelében állandó választottbíróságok szervezése. 3. Az ügyvédi gyám és nyugdíjintézet teljesítőképességének az eredeti elgondolás szerint való sürgős helyreállítása. Ennek érdekében az autonómia keretén belül is olyan intézkedés, melynél fogva minden bélyegköteles bírósági beadványra legalább olyan összegű jóléti bélyeg lerovása lenne követelhető, mint amilyent az 1930. évi XXXIV. tc. 142. §-a szerint ilyen célzattal meghatalmazásokon kell majd leróni.

Bíróági gépirószolgálat. Ügyvédi vétív. Tudvalevő, hogy a budapesti járásbíróságoknál meghonosított gépirószolgálat a gyakorlatban kitűnően bevált, csak éppen a hozzáfűzött anyagi reményeket nem valósította meg, mert az iratmásolatok rendkívül alacsonyan megszabott díja mellett ezen gépirószolgálat csak úgy lehetett volna lukratív, ha az iratmásolatokat az ügyvédek minden jegyzőkönyvről és ítéletről rendszeresen igénybe veszik. Miután pedig, sajnos, még mindig sokan vannak, akik saját jól felfogott érdekükkel szembehelyezkedve idegenkednek az iratmásolatok igénybevételeitől, a gépirószolgálatnak havonta kb. 6000 pengő kitévő költségeiből csupán $\frac{1}{3}$ rész térül meg az igénybe vett iratmásolatok díjából, úgyhogy további $\frac{2}{3}$ résznek más úton való előteremtéséről kellett gondoskodni.

A Budapesti Ügyvédi Kamara választmánya belátta ezen kérdés nagy horderejét, méltányolta azon jelentős ügyvédi érdekeket, amelyek ezen gépirószolgálat további fenntartásához fűződnek és havi 2000 P támogatást szavazott meg azon feltétellel, hogy a gépirószolgálat fenntartásához szükséges további költségek az igazságügyminisztérium támogatásával előteremthetők lesznek. Miután az állami pénzügyek terén ezidőszere drákói szigorúsággal előírt takarékoság az igazságügyminisztériumnak nem tette lehetővé az akció pénzbeli támogatását, az igazságügyminisztérium a támogatást egy hasznosító jogosítvánnyal kívánta nyújtani, nevezetesen azáltal, hogy a gyakorlatban kitűnően bevált ügyvédi vétív intézményét 47,063/1930. I. M. VIII. sz. rendeletével az ország összes bíróságainál rendszeresítette, az ügyvédi vétívek forgalombahozatalára kizárólagossági joggal az Országos Ügyvédszövetséget hatalmazta fel és végül az ügyvédi vétíveknek a portómentességet is biztosította, hogy ilyként az Országos Ügyvédszövetség által megszabott áron forgalomba hozandó ügyvédi vétívek jövedelme szolgáljon a gépirószolgálat fenntartásához meg szükséges költségek kiegészítésére.

A gépirószolgálat további fenntartása ennek folytán 4 fedezeti alappal van biztosítva: a) elsősorban az iratmásolatok díjbevételei, b) a kamarai támogatás, c) az ügyvédi vétívek jövedelme útján, d) az ezek után netán mutatkozó hiányért jegyzése erejéig szavatol azon 800 ügyvéd, aki áldozatkészségével a jegyzői közösségbe belépett és tündöklő példát nyújtott arra nézve, hogy az ügyvédség közérdekű intézmények megvalósításáért minő áldozatokra hajlandó.

Magától értetődő, hogy az ügyvédségnek is óriási előnyöket jelentő gépirószolgálat fenntartásának a legbiztosabb alapját az iratmásolatok díjbevétele képezi, miért is minden ügyvédnek

egyeses kötelessége az, hogy minden egyes tárgyalási jegyzőkönyvről és ítéletről az iratmásolatokat igénybe vegye annál is inkább, mert úgy neki, mint az általa képviselt ügyfélnek is érdekében áll, hogy a per kifogástalan vitelét biztosító iratmásolatok mindig rendelkezésre álljanak.

E mellett azonban az ügyvédi vétívek is jelentős mértékben hivatva vannak arra, hogy az azokból elérhető jövedelemmel a gépirószolgálat fenntartása biztosíttassék. Az Országos Ügyvédszövetség az immár portómentes ügyvédi vétívek díját darabonként 8 fillérben állapította meg, ami helyi viszonylatban megfelel az ezen vétívek használatával ezideig járt költségeknek, tekintve, hogy a portóköteles ügyvédi vétívek díja 2 fillér volt, amihez 6 fillér helyi portó járult. Vidéki viszonylatban azonban a portómentes ügyvédi vétívek 4 fillér költségmegtakarítást jelentenek, tekintve, hogy eddigél a 2 fillérért beszerezhető volt ügyvédi vétívekre 10 fillér portó volt ragasztandó, úgyhogy azok költsége 12 fillért tett ki az ezentúli 8 fillér költséggel szemben.

Az igazságügyi kormány részéről intézkedés történt arra nézve, hogy az ügyvédi vétívek az ország összes bíróságainál a legnagyobb figyelemmel kezeltesse, a kézbesítési értesítések a bíróságok részéről még a vétív visszaérkezésének napján az ügyvédeknek visszaküldessék, úgyhogy ezen kézbesítési rendszer mellett az ügyvédek haladéktalanul értesítve lesznek, ha a kézbesítés sikerült, annak időpontjáról, ha meghiusult, annak akadályáról. Tekintettel arra, hogy a postai tarifák felemelése folytán a postai kézbesítés díja elviselhetetlenül megdrágult, nevezetesen helyi viszonylatban 80 fillért, vidéki viszonylatban 1-20 P-t tesz ki, a megtakarítás az ügyvédi vétíveknél helyi viszonylatban 72 fillért, vidéki viszonylatban 112 fillért fog kitenni minden egyes kézbesítésnél, úgyhogy remélhető, miszerint az ügyvédek az egész országban oly tömegben fogják igénybe venni az ügyvédi vétív kézbesítési rendszerét, hogy azzal szemben minden egyéb kézbesítés ügyvédi részről csak elenyésző kivételként fog jelentkezni. Ez esetben az Országos Ügyvédszövetség a bírósági gépirószolgálatot nemcsak a budapesti kir. járásbíróságoknál fogja továbbra is fenntarthatni, hanem ezen szolgálatot ki fogja terjeszthetni a budapesti törvényszékre, sőt a vidéki bíróságokra is, miután az ügyvédi vétívek útján elérendő jövedelem kizárólag a gépirószolgálat fenntartására és kifejlesztésére van rendelve.

Ribáry Géza.

— A cégjog körében az *one man company* kérdésével foglalkozik a budapesti kir. ítéltáblának egyik legújabb határozata. Már 1904. szept. 28-án 2731/1904. sz. végzésében foglalkozott e kérdéssel ugyanaz a kir. ítéltábla. Akkor a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék (Elnök: Nagy Ödön. Előadó: Vályi Sándor) megsemmisítette a részvénytársaság közgyűlésének határozatait és az igazgatóságot felszámolásra utasította, mert a részvények egy részvényes birtokában egyesültek, a részvénytársaságnak pedig több részvényesből kell állani, ellenkező esetben a részvénytársaságnak jogi léte megszűnt és az egy részvényesből álló közgyűlésen jogérvényes határozatokat nem hozhat (14,097/1904.). Az ítéltábla (Elnök: Bubla. Előadó: Kuszka) a közgyűlési határozatokat megsemmisítő rendelkezést helybenhagyta ugyan, de a felszámolásra felhívást mellőzte, mert a kir. ítéltábla szerint is: «ha valamely részvénytársaság összes részvényei egy kézben egyesülnek, mindaddig, míg ez az állapot fennáll, részvénytársasági közgyűlést tartani érvényesen nem lehet, mert a közgyűlés megtartásának nélkülözhetetlen feltétele több részvényes létezése», de a társaság szerves működése csak megakad, «jogi személyisége azonban nem enyészik el, sőt szerves működésének akadálya is megszűnik, ha a részvények másra átruháztatnak. Az összes részvények egy kézben való egyesülése tehát, amennyiben ez az állapot fenn nem tartatik», nem jár szükségképp a részvénytársaság feloszlásával.

A budapesti kir. ítéltáblának újabb, 1930. nov. 13-án kelt P. VI. 11,221/1930. sz. határozata evvel szemben egész általánosságban helyezkedett arra az álláspontra, hogy a részvénytársaság fennállását a részvényeknek egy kézben egyesülése nem érinti. «A K. T.» — így szól az indokolás — «nem tiltja azt, hogy a részvénytársaság kibocsátott részvényei a társaság megalakulását követő időben egy részvényes birtokába kerüljenek s ugyane törvénynek nincsen olyan rendelkezése, amelynek értelmében a részvényeknek egy kézben egyesülése esetében a részvénytársaság társasági alakulatának meg kell szűnni. A részvénytársaságnak egyéni céggé átalakítása elvi alapon már azért sem követelhető, mert a részvényeket egy kézben egyesítő részvényesnek joga van

¹ Dr. Sperl bécsi egyetemi tanár jelen számunk vezércikkében a járásbíróságok tehermentesítése érdekében javasolja a fizetési meghagyások kibocsátásának ügyvédi hatáskörbe való utalását. Ugyanazt a megoldást ajánlja a Deutscher Anwaltverein november 9-i feliratában (közölve Juristische Wochenschrift 1930. nov. 22-i számában).

részvényeit vagy azok egy részét bármikor másokra átruházni, ennél fogva a részvényeknek egy személy birtokában léte az egyéni cégbirtoklással véglegesen azonos jogállapotnak nem tekinthető. Az új ítélőtáblai határozat a közgyűlés megtartását is megengedi, mert a részvényeknek egy kézben egyesülése esetében is «módot kell találni arra, hogy a részvénytársaság szabályszerű működése fenn ne akadjon, amely cél érdekében nem lehet akadálya annak sem, hogy az egyedüli részvényes azokat a jogokat, amelyek szabály szerint a közgyűlésen gyakorlandók, több a közgyűlésen megjelenő megbízottja útján gyakorolja.

Erre a határozatra az a megjegyzés, hogy a közgyűlés megtartása mégis akadályba ütközik olyankor, amikor az alapszabályok szerint a határozathozatalhoz több részvényes jelenléte szükséges, mert a több megbízott nem több részvényes. Nincs akadálya a közgyűlés megtartásának, amidőn bizonyos mennyiségű részvény képviselője kívántatik meg. A részvénytársaságnak fennmaradása mellett foglal állást a részvényeknek egy kézben egyesülése esetében, ellenkező törvényi intézkedés híján, Lehmann (Das Recht der Aktiengesellschaften, II. 512.) és ezt a fennmaradást a német elméletben és gyakorlatban általános nézetnek mondják Staub (292. § Anm. 18.) és Feine (G. m. b. H. 433.). A német részvényjogi tervezet kifejezetten így rendelkezik. A német Reichsfinanzhof különben adózási szempontból sem vonja kétségbe, hogy különbség van a részvénytársaságnak és az összes részvények birtokosának jövedelme között (I. Deutsche Juristen Zeitung. 1930. nov. 15. 1444.).

— **Magyar Börtönügy** címmel közel négyszáz oldalas munka jelent meg *dr. Szöllősy Oszkár*nak, az igazságügyminisztériumi büntetőügyi osztály helyettes vezetőjének szakavatott tollából. Csupán a szerző szerénységére vall, ha könyvét a «büntönügyre vonatkozó jogszabályok rendszeres összefoglalásának» nevezi, amely a büntetőügyi tisztviselők részére készült. Noha ennek a célnak klasszikus módon megfelel s ezzel rég érzett hiányt pótol, a munka mégis ennél jóval többet nyújt. Így mindenekelőtt az igen terjedelmes szakirodalomnak beható ismerete alapján tisztázza a büntetőjog és a büntönügy viszonyát; a büntetésről és a büntetésről szóló fejezetekben, ha röviden is, kitűnő áttekintést ad a büntönügy ellipszisének két gyújtópontjáról; részletesen összefoglalja a büntönügy történetét, különösen hazai vonatkozásban; ismerteti a büntönrendszereket s gondosan beszámol a büntönügy irodalmáról, valamint tételes jogforrásairól. Ez a bevezetés nemcsak alkalmas, hogy a tisztviselőknek egyelőre, sajnos, hiányos szakképzettségét pótolja, hanem minden kriminálista számára hasznos olvasmány. Nemcsak a büntönisztviselők, de bírák és ügyvédek egyaránt okulhatnak a könyvnek a szabadságvesztésbüntetés egész tartalmát rendszerbe foglaló érdemleges részén. Szöllősy dr. valóban önfeláldozó szorgalommal tette lehetővé a hatvan éven át kibocsátott rendeletek útvesztőjében a tájékozást s mindenkinek háláját, aki tisztában van azzal, hogy a büntetőjognak s ezzel az egyéni szabadságnak is végső *magna charta*-ja a büntönügyi jogszabályokban rejlik. Sőt ezenfelül igen becses útmutatást foglal magában Szöllősy dr. munkája a büntönügyi jogszabályok reformjára is, amelynek szükségét a szerző mindannyiszor hangoztatja, amikor megállapítja, hogy a szabály szembekerült az élet valóságával. Tehát a kodifikátorok is tanulhatnak a munkából, amely világos stílusával, *matter of factness*-ével és emberséges szellemével valóságos oázis a háborút követő büntetőjogi irodalom sivárságában. A könyv a váci fegyintézet nyomdájának technikai készségét dicséri. Árát nem ismerjük, de becst el kell ismernünk.

V. R.

APRÓHIRDETÉSEK.

Minden szó ára 20 fillér. Előfizetőknek és állástkeresőknek 10 fillér. Apróhirdetések előre fizetendők.

Alapos elméleti képzettséggel rendelkező fiatal ügyvédjelölt, ki még jogászora óta tartó irodai gyakorlattal bír, ügyes gépiró, perfekt német-angol nyelvtudással, állást változtatna. Vidékre is megy. Szíves választ a budapesti egyetem magánjogi szemináriumába (IV., Szerb-u. 10.) kér «Magánjogász» jelígre.

401

Főszerkesztő:
Dr. Dárday Sándor.

Felelős szerkesztő: Dr. Vámbéry Rusztem I., Bérc-u. 9. (Tel. Ant. 537-69.)

Lapkiadó-tulajdonos: Franklin-Társulat IV., Egyetem-u. 4. (Tel. Ant. 856-17.)

Főmunkatárs:
Dr. Teller Miksa V., Szalay-u. 3.
(Tel. Ant. 203-95.)

Franklin-Társulat nyomdája: Géczy Kálmán.

MAGYAR TÖRVÉNYEK

A Franklin-Társulat zsebkiadásai

Szerkesztő: dr. TÖREKY GÉZA, a bpesti kir. büntető tvszék elnöke

Legközelebb megjelenik:

A TÖRVÉNYKEZÉS EGYSZERÜSÍTÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Magyarázatokkal ellátta:

Dr. Kovács György,
a pestvidéki járásbíró elnöke.

Dr. Paulay Gyula,
büntetőtörvényszéki bíró.

Előfizetési ára 6 pengő 20 fillér.

Megjelent:

A KÖZHASZNÁLATÚ GÉPJÁRÓMŰVÁLLALATOKRÓL SZÓLÓ 1930: XVI. TÖRVÉNYCIKK MAGYARÁZATA

A törvény rendszerében írta és összeállította:

Dr. Némethy Imre,

az igazságügyminisztériumba beosztott budapesti kir. tvszéki bíró.

Ára 7 pengő.

A KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ TÁRSASÁGRÓL ÉS A CSENDES TÁRSASÁGRÓL SZÓLÓ 1930: V. TCÍKK

Bevezetéssel, magyarázatokkal, a társasági szerződés mintájával
s a teljes miniszteri indokolással ellátta

Dr. Sándorfi Kamill,

egyet. magántanár, a m. kir. igazságügyminisztériumba beosztott budapesti
kir. ítélőtáblai bíró. — Ára 7 pengő.

A CSÖDÖNKÍVÜLI KÉNYSZEREKGYESSÉGI ELJÁRÁS BÍRÓI GYAKORLATA

Összeállította:

Dr. Sándorfi Kamill,

egyetemi magántanár, a magyar királyi igazságügyminisztérium
törvényelőkészítő osztályába beosztott budapesti kir. ítélőtáblai bíró.

Ára 7 pengő.

Megrendelhetők a

Franklin-Társulat könyvkereskedésében,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.,

Lampel R. könyvkereskedésében,
VI., Andrassy-út 21.

és minden könyvkereskedésben.

Hirdetések felvételnek a kiadóhivatalban,
Budapest, IV., Egyetem-utca 4.